

Las Escrituras en Ashéninka Ucayali del Sur del Perú

South Ucayali Ashéninka Bible

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

ETANTA-NAKARI	4	JUAN.....	185
ÉXODO.....	43	RANTAYI-TAKIRI	210
LEVÍ-ITI	61	ROMA-JATZI.....	242
IKAATEEYINI.....	64	1 CORINTO-JATZI	257
APIIN AANI-TANEENTSIRI	70	2 CORINTO-JATZI	273
JOSUÉ.....	71	GALACIA-JATZI	283
JEWARIPAENI	76	EFESO-JATZI.....	289
1 SAMUEL.....	79	FILIPOS-JATZI	295
2 SAMUEL.....	87	COLOSAS-JATZI	299
1 REYES.....	90	1 TESALÓNICA-JATZI	303
2 REYES.....	96	2 TESALÓNICA-JATZI	306
2 CRÓNICAS.....	99	1 TIMOTEO	308
ESDRAS.....	101	2 TIMOTEO	313
JOB	102	TITO	317
MAMPAANTSI	105	FILEMÓN	319
ISAÍAS	109	HEBER-PAENI	320
JEREMÍAS	113	SANTIAHO	332
EZEQUIEL	115	1 PEDRO	336
DANIEL	116	2 PEDRO	341
JONÁS	118	1 JUAN.....	344
MIQUEAS.....	120	2 JUAN.....	348
MALAQUÍAS	121	3 JUAN.....	349
MATEO.....	122	JUDAS.....	350
MARCOS	156	ROÑAAHAN-TEETZIRI	352
LUCAS.....	167		

ETANTA-NAKARI

Rowetsikae-takiro Maawoeni

1 Owakira etanta-nakari rowetsikan-teetzi, riitakira Tajorensi wetsika-kirori inkite eejatzi kepatsi.
 2 Tema tekatsi jeekatsini kepatsiki, iyoshiita inkaari eejatzi tsireni-kaakiri. Apatziro anashaata ishire Tajorensi inkaari-mashiki.
 3 Ari iñaawae-tanaki Tajorensi, ikantzi: “Okofeetyii”, matanaka koñeetyaanaki. 4 Iñaatziro Tajorensi kameetha okantanaka okofeetyaanaki. Rinashitakawo koñeetyaatsiri, eejatzi tsirenikaakiri. 5 Iitakiro “kitejeri”. Rooma kaari koñeeta-tsini iitakiro “tsireniri”. Ari otsireni-tanee opoñaashita okiteje-tanee, rootaki etanakawori apaani kitejeri iroka. †
 6 Opoñaashita ikantane Tajorensi: “Otzimi aatzinkironi nijaa-paeni, rootaki inashi-tyaawoni.”
 7 Imatakiro Tajorensi, tzimanaki aatzinkironi nijaa. Eenitatsi nijaa jeekaneen-tsiri jenokinta, itsipa jaawiki. Ari okantanakari. 8 Iitakiro Tajorensi aatzinkirori nijaa “inkite”. Ari otsireni-tanee opoñaashita okiteje-tanee, rootakira apitetatsiri kitejeri iroka.
 9 Opoñaashita ikantzi Tajorensi: “Apataatyaa nijaa-paeni okaatzi tzimatsiri jaawiki, okofaantantyaari jempe opiryaa-pathate.” Matanaka ikantakiri. 10 Iitakiro Tajorensi jempe opiryaa-patha-tanaki “kepatsi”. Rooma jempe apataatanaka nijaa-paeni iitakiro “inkaari”. Ikanta raminakiro Tajorensi kameetha okantaka. 11 Opoñaashita ikantzi Tajorensi: “Oshooki kepatsiki inaashi-yitachari inchato eejatzi pankirensi, tzimatsini okithoki ithotee-teri eejatzi rowaetyaari.” Matanaka ikantakiri. 12 Ari oshookanaki kepatsiki inashi-yitachari inchato eejatzi pankirensi. Tzimayitanaki okithoki inchatopaeni. Ari okimitakari pankirensi. Raminakiro Tajorensi irokapaeni kameetha okantaka. 13 Ari otsireni-tanee opoñaashita okiteje-tanee, rootaki mawatatsiri kitejeri iroka.
 14 Opoñaashita ikantzi Tajorensi: “Itzimi jenokinta oorenta-chani, riitaki inashi-takae-yaawoni kitejeri eejatzi tsireniri. Rootaki riyootan-tyaawori kitejeri-paeni, ojarentsi-paeni, eejatzi kitejeri roemoshirenkan-teetari. 15 Riitaki oorentaa-chani jenokinta ikoñeetya-ka haero jaawiki.” Matanaka ikantakiri Tajorensi. 16 Ari-paete rowetsikakiri Tajorensi apite antari oorenta-chani. Apaani antari oorenta-chari kitejeriki, riima itsi-

† *Ikantee-tziri jaka “Ari otsireni-tanee opoñaashita okiteje-tanee”. Tema paerani owakira rowetsikakiri Tajorensi ooryaa, okiteje-tanaki. Ari rowetsikakiro okaatzi ikowakiri, opoñaashita otsireni-tanee. Rootaki apaanitatsiri kitejeri. Ari okantapiin-tanaakityaa, otsireni-tanee okiteje-tanee, rootaki itsipa apitetapaentsiri kitejeri.*

pa ewonkiri oorenta-chari tsireniriki. Ari rowetsikakiriri eejatzi maawoeni ompokiro-paeni. 17 Rowanakiri Tajorensi irika-paeni jenokinta, riitaki koñeetya-ka haerori maawoeni kepatsiki, 18 kitejeriki eejatzi tsireniriki. Rootaki riyootan-tyaawori kitejeri eejatzi tsireniri. Ikanta raminakiri Tajorensi irika-paeni kameetha ikantaka. 19 Ari otsireni-tanee opoñaashita okiteje-tanee, rootaki 4-tatsiri kitejeri iroka.
 20 Opoñaashita ikantzi Tajorensi: “Ishekitee nijaaki inaashi-yitachani shimapaeni, eejatzi shiwankiri-paeni aayita-tsini.” 21 Tema rowetsikakiri Tajorensi antari-paeni jeekatsiri inkaariki, eejatzi maawoeni inashi-yitachari jeekatsiri nijaaki, osheniya-tanaki. Rowetsikakiri ikaatzi inashi-yi-tachari shiwankiri-paeni aayita-tsiri. Ikanta raminakiri Tajorensi irika-paeni kameetha ikantaka. 22 Itajonkawenta-nakiri Tajorensi, ikantziri: “Itzimayitee iryaani-paeni, ishenitan-teeyaari nijaaki-paeni. Ari ikimitee-yaari eejatzi shiwankiri-paeni rosheki-yitee kepatsiki.” 23 Ari otsireni-tanee opoñaashita okiteje-tanee, rootaki 5-tatsi kitejeri iroka.
 24 Opoñaashita ikantzi Tajorensi: “Roshekitee kepatsiki ikaatzi inaashi-yitachari, ipireetari-paeni, antamiweri-paeni, anayita-tsiri, maawoeni tzimatsini kepatsiki.” Matanaka ikantakiri. 25 Ikanta rowetsika-yitakiri Tajorensi maawoeni irika-paeni kameetha ikantaka.
 26 Opoñaashita ikantzi Tajorensi: “Jame owetsiki atziri kimiteeni aaka. Riitaki iyothanita-tsini rawijeri jeekatsiri inkaariki-paeni, shiwankiri-paeni, ipireetari-paeni, maawoeni tzimatsini kepatsiki, eejatzi ikaatzi anayita-tsiri jaawiki.” 27 Imatakiri Tajorensi rowetsikakiri atziri, roshiya-kaakari jempe ikanta rirori. Rowetsikakiri shirampari eejatzi tsinani. 28 Iroka ikantakiri Tajorensi itajonkawenta-nakiri: “Itzimayitee peentsite, poshekiyitee. Pinampi-teeyaawo maawoeni kepatsiki, pipinkathari-wentante. Piyothanitee pawijiri maawoeni tzimatsini jaka kepatsiki. Pawijiri ikaatzi jeekayitatsiri nijaa-ki, shiwankiri-paeni, ipireetari-paeni, antamiweri-paeni, eejatzi ikaatzi anayita-tsiri jaawiki.”
 29 Ikantaki eejatzi Tajorensi: “Nopakimiro okaatzi shookatsiri kepatsiki tzimatsini okithoki, eejatzi inchatopaeni okaatzi kithoki-tatsiri. Rootaki powayiteeyaari eerokapaeni. 30 Riima antamiweri-paeni, ikaatzi anayita-tsiri jaawiki, shiwankiri-paeni, rowaeyaawo in-chashi-paeni.” Matanaka ikantakiri Tajorensi. 31 Ari raminakiri Tajorensi ikaatzi rowetsikakiri kameetha ikantaka. Ari otsireni-tanee opoñaashita okiteje-tanee, rootaki 6-tatsi kitejeri iroka.

2 Ari rowetsikaetakiro okaatzi tzimayitatsiri inkiteki eejatzi kepatsiki. 2 Tema rootaki 7-tatsiri kitejeri ithonkantakawori Tajorentsi maawoeni okaatzi rowetsikayitakiri. Roojatzi imakoryaantapaaka rirori. 3 Ari itajonkanakiro Tajorentsi iroka 7-tatsiri kitejeri. Ikantaki: "Notajonkaawenteero iroka kitejeri." Tema iroka kitejeri rootaki imakoryaantakari Tajorentsi rowetsikantayitakawori maawoeni tzimayiteentsiri.

4 Iroka ikenkithatakoetzirowe owetsikantakari inkite eejatzi kepatsi. Tema paerani rowetsikantakawori Tajorentsi iroka inkite eejatzi kepatsi, 5 tekira oshookayitziita pankirentsi eejatzi inchashipaeni. Tekira rowariiroota Tajorentsi inkani kepatsiki, tee itzimita antawaetatsini. 6 Roo kanteencha, shitowaatatsi kepat-siki nija irenkapathatzirori maawoeni. 7 Opoñaashita raakiro kepat-siki Tajorentsi rowetsikakiri atziri. Itajonkaki ikiriki, añaanaki. Aripaete rañaanaki etanakawori atziri.

8 Ikantakaakawo Tajorentsi otzimi pankirentsimashi janta ishitowapiintzira ooryaa iiteetzirowe Poshifñaarini. Aritaki roejeekakiri janta shirampari rowetsikakiri. 9 Ari ishookakaayitaki Tajorentsi inashiyitachari pankirentsi-paeni, owaneenkayitachari, tzimayitatsiri kameethatatsiri okithoki owaetyaari. Ishookakaaki eejatzi niyankineki pankirentsimashiki apite pankirentsi: apaani rañaanteetari, itsipa riyotantyaawori kameethatatsiri eejatzi kaari kameethatatsi. 10 Enitatsi Poshifñaariniki nija irenkirori pankirentsimashi, enitatsi ochewaa okaatzi 4. 11 Etanakawori ochewaa iiteetzirowe Shinchaari, rootaki tapotachari janta Tapotaariki, ari itzimiri ooro. 12 Riiperori ooro tzimatsiri janta, tzimatsi riiperori tziri, tzimatsi eejatzi mapipaeni poreryaat-siri. 13 Iroka apite-taneentsiri ochewaa iiteetakirowe Shipoposhaarini, rootaki tapotachari janta Cheenkariniki. 14 Iroka mawa-tapaentsiri ochewaa iiteetzirowe Tampishaarini, rootaki tapotachari Aatzikaweniki janta ishitowapiintzira ooryaa. Rooma otsipa 4-tatsiri ochewaa rootaki iiteetakirowe Antawaani.

15 Ikanta Tajorentsi ari roejeekakiri irika shirampari janta pankirentsimashiki ijeeki Poshifñaariniki, rantawaete, eejatzi raminakowentiro. 16 Iroka ikantanakiri: "Kameethatatsi pithotiro okithoki pankirentsi-paeni jeekatsiri pankirentsimashiki. 17 Rooma okithoki pankirentsi riyoteetantyaawori kameethatatsiri eejatzi kaari kamethatatsi, eero pithotzirowe okithoki. Aririka pithotakirowe, aritaki pikamaki."

18 Opoñaashita ikantanaki Tajorentsi, "Tee okameethatzi ijeekawaete shirampari apaniroeni. Otzimatyee nowetsikiniri amitakoyiterini." 19 Owakira rowetsikantakari Tajorentsi maawoeni antamiweripaeni, shiwankiripaeni aayitatsiri jenoki, kepatsi raaki rowetsikantakariri. Ari ramakiniri shirampari iiteetzirowe Adán, iitantayiyariri apanipaeni rowetsikakirira Tajorentsi. Okaatzira iitayitakiri tsimeriyitatsiri, rootaki iwaeroyitaari nimaeka. 20 Imatakirowe Adán iitayitakiri maawoeni antamiweripaeni, maawoni shiwankiri-

† oshiyawitariri shempa = bedelio; mapipaeni poreryaatatsiri = ónice

paeni, eejatzi ipireetaripaeni. Tema tekatsi apaani amitakoterini rirori. 21 Ikanta Tajorentsi rowochokyaakiri Adán, ikanta imaaperotanaki kameetha, rayitakiri imeriki, iwichaneeri kameetha iwathaki. 22 Rootaki imereki atziri rowetsikakiri Tajorentsi etanakawori tsinani. Ramakiro Tajorentsi tsinani ifiirori atziri. 23 Ikanta ifñaawakiro, ikantanaki:

□Naaka ashitawo nowatha iroka!

Rootaki nomereki.

Tsinani oetyaa,

Tema nowatha rowetsikaetaki. ††24 Rootaki ritsiparyaantyaariri ewankari ipaapate eejatzi riniro, aririka raaki iina, tema apaani ikantaneeya iwathaki okimtakawo rapaani-watha-tanaatyeeemi.

25 Kaankimerekiri ikanteeyani apitekirowe, shirampari eejatzi iina, tema tee ikaaniwiteeyaani.

3 Tema kiyothaniri ikantanaki maanki rawijiri antamiweri ikaatzi rowetsikakiri Tajorentsi Pawa. Ari rojampitakirowe tsinani, ikantakiro: "¿Arima ikantzimi Tajorentsi tee okameethatzi pithotero okithoki okaatzi pankiteenchari jaka?" 2 Akanakiri tsinani, okantanakiri: "Shinetaantsitatsi nothotero okithoki pankiyiteenchari, 3 rooma ojatakaenchari pankirentsimashiki eero nothotzirowe. Tema ikantatyaana Tajorentsi tee okameethatzi nothotero, tee inintakaanawo eejatzi no-teeyiro, aririka noteeyakiro, ari nokamaki." 4 Ari rakanakiro maanki iroka tsinani, ikantzirowe: "Theeyaantsi ini, eero pikami. 5 Tema riyotzitakawo Tajorentsi aririka pithotakirowe okithoki pankirentsi ipinkakaemiri aritaki piyotanakiro kameethatatsiri eejatzi kaariperori, poshiyakotanakyaari ikantaha Tajorentsi rirori." 6 Aminanakiro tsinani okithoki pankirentsi kameetha okantaka, ofñaawenatanakawo othotero, oshokitzirowe antyaawori iyomento. Aakiro chochoki, othotakirowe. Roojatzi aantanakanariri oemi, opapaakiri, ithotawakiro eejatzi rirori. 7 Ari okoñaatzi-motanakiro, ojeekamerekitashiteeyani apiteroeni. Ahaeyanakini oshi pankirentsi, oshirikakiro, rootaki opoñaantanakari. ‡

8 Okanta otampetyaanaki tsireniiteeni ikematzirowe ranashitapaaka Tajorentsi Pawa ikinawaeteeyinirira rirori pankirentsimashiki. Ari ishiyeeyanakani romanapithatyaari pankirentsimashiki. 9 Riitaki kantacha Tajorentsi Pawa ikaemapaakiri shirampari: "¿Jempe pi-jeekakika?" 10 Ari rakanakiri shirampari: "Nokemawakimi pikinapaaki pankirentsimashiki, antawoete nothaawanaki, tema tekatsi nokithaatyaari, rootaki no-manantanakari." 11 Ikanta Tajorentsi, rojampitapaakiri: "¿Iitaka kantakimiri pijeekamerikitashitaha? ¿Pithotakiroma chochoki nokantzimiri eero pithotzirowe?"

12 Rakanaki shirampari, ikantzi: "Kaarima tsinani pipakinari notsipatyaari, rootakira pakinawori chochoki,

†† Iroka ñaantsi akantziri aaka "atziri", rootaki ikanteetziri paerani "ish", rooma akantziri aaka "tsinani", rootaki ikanteetziri paerani "ish-shah". Ari añiirori iroka ñaantsi "ish-shah" opoñaawo ñaantsi "ish" akantziri aaka "atziri", aririka atsipateero añaawaetero "ishah" oshiyawo akantziri aaka "opoña". Aririka añaawaetero ñaantsi "ish-shah" oshiyawaetakawo akante "atziriri-opoña". ‡ Ikantakoetziri jaka "pankirentsi" roojatzi iiteetzitiri "hihuera."

nothotantakawori naaka.”¹³ Ikanta Tajorentsi Pawa ro-jampitanakiro tsinani, ikantziro: “¿Iitaka pantantawori iroka?” Roojatzi okantantanakari roori: “Maanki amatawitarinari naaka, rootaaki nothotantakawori chochoki.”¹⁴ Ikantanakiri maanki Tajorentsi Pawa: “Okantakaantziro pantakirowa iroka, nimaeka riyakateetemi pitsipawitarira maawoeni antamiweripaeni. Pishipaneeki panashiteeya nimaeka, kepatsi powaeya.”¹⁵ Naaka kantakahaeyaawoni okijaneentantemiri iroka tsinani. Ari ikanteemiri ojariteeyaari ikijaneenteeri pitomipaeni. Riitaki ompojimimi piitoki ojariteeyaari tsinani, apatziro patsikiri eeroka iitzi.”¹⁶ Ikantanakiro tsinani: “Antawoete pikemaatsiwaeteeya aririka pitzi-maanite. Pikoetyaapiinteeri piimi, riitaki antariwentzimiri rirori, osheki pipinkathateri eeroka.”¹⁷ Eejatzi ikanteetanakiri shirampari: “Okantakakimi paawakotawakiro piina roojatzi pithotantakawori chochoki nopinkakawitziimiri, eerokaha kantakaanteroni riyakatanteeyaawori kepatsi. Antawoete pipomeentsiwaeteeyaawo pantawaetee piñaanteeyaawori otzimaepowaeyaari eenirowa pañaayitzi.”¹⁸ Kitocheemashi okantayiteeya kepatsi. Piwankiri powayiteeyaari.¹⁹ Oztimatye pimajawiwenteero okaate powayiteeyaari, roojatzi piikamakotee, tema kepatsipane pinatzi rowetsikaetakimiri, eejatzi pipeyaneyawo kepatsi.”²⁰ Ikanta shirampari iitakiro iina ‘Eva,’ tema roo rinirontayityaari ikaate tzimayitatsini.²¹ Roojatzi raantanaka Tajorentsi Pawa mashitsi rowetsikakiniri iithaari, rootaki ikithaatakiriri shirampari eejatzi tsinani,

²² ikantaki: “Ari roshiyakae aakapaeni shirampari, riyotanakiro kameethatatsiri eejatzi kaariperori. Nimaeka tee nokowakaaneeri ithotaneero chochoki owañaantatsiri, tee nokoyi rañe ikanteetatyeyani eero ika-maanite.”²³ Roojatzi romishitowantakariri Tajorentsi irika shirampari pankirentsimashiki jeekatsiri Edén-ki. Rantawaetakaakiri jaka kepatsiki jempe rahaetakiri rowetsikanteetakariri shirampari.²⁴ Ikanta romishitowaetakiri shirampari, rowaakiri ronampiri tajorentsi pankirentsimashiki jempe ishitowapiintzi ooryaa. Rowaakiro eejatzi owathaamentotsi oshiyawori opaatmatzi paamari, oshewatzimaeta eejatzi, eero rareetan-teetawo pankirentsi ow añaantatsiri.

4 Ikanta Adán, itsipatakawo iina Eva. Ari omotzita-ki, roojatzi itzimantakariri otomi oetakiri Caín, tema okantaki roori: “Notzimakiri notyomi shirampari. Riitaki Tajorentsi pakinariri.”^{†2} Roojatzi itzimantakariri itsipa otomi iita Abel, rirentzitanakari Caín. Pirawaerintzi rini Abel, riima Caín pankiwaerentsi rini.³ Okanta paata ojamanitaki, irika Caín, raanakiniri Tajorentsi iwankiri ipiri.⁴ Ari ikantzitakariri Abel rirori, raanakiniri Tajorentsi kameethaperotatsiri ipira. Raakameethatanakiri Tajorentsi irika Abel ari ikimitzitakariri rowishatepaeni.⁵ Teemaeta raakameethatziro Caín eejatzi okaatzi ramawitakanariri. Rootaki otyaantanakariri Caín

† Iroka waerontsi “Eva,” iñaaniki riroriipaeni oshiyawo akantziri aaka “Añahaantsi.” †† Iroka waerontsi “Caín,” iñaaniki riroriipaeni oshiyawo akantziri aaka “Itzimakakina.”

imashirenka.⁶ Ikantakiri Tajorentsi: “¿Iitaka otyaantzimiri pimashirenka?”⁷ Pantakityeeromi kameethatatsiri, eero pikantayitashitami. Rooma tee pimatziro, aritakira pikaariperoshiretaki. Roo kantzimaetacha aritakimi potsinampaakiro eero.”

⁸ Ikanta Caín raanakiri rirentzi Abel ikinawaetakayiri. Ikanta ikinawaeteeyinira, ari rompojaakiri Abel.⁹ Ari rojampitakiri Tajorentsi irika Caín, ikantziri: “¿Jempe ikinakika pirentzi Abel?” ikantanaki Caín: “Tee niyotzi. ¿Naakama kempoyeeriri?”¹⁰ Rapiitziro ikantziri: “¿Iitaka pantantakawori iroka? Kimitaka okaemakamatatyeenami riraa pirentzi pompojagirira.”¹¹ Kijaneentaarewo pikanteeya, eero pinampitaawo kepatsiki tema ot-siryaaantanamiki riraa pirentzi pompojagirira.¹² Pankiwaerintzi pinawita, eeromaeta piñaayiteero okithokitzimoteemi. Pithonkero pikinakinawaeyite jemperika-paeni, eero piñaahaero pijeekashiwaeteeya.”

¹³ Rakanakiri Caín irika Tajorentsi ikantziri: “Eero nomatziro nokijashityaawo okaatzi powajankitakina, antawoete ini.”¹⁴ Poemishitowakina kepatsikika, otzimatye niyaate nokinakinawaetee jemperika, inteena nokinapithateemi, eero noñirowo nojeekashiwaeteeya. Ikaatzi ñaayitenani ari rompojeena.”¹⁵ Rakanakiri Tajorentsi ikantziri: “Tzimatsirika ompojeemini eeroka, osheki rowajankiiteri rirori.” Ikimitakaantakariri Tajorentsi ikentakotatyeerimi iwathaki Caín riy-oetantyaariri, opoñaantyaari eero rompojanteetari. †

¹⁶ Shitowanaki Caín ikenkithawaetakaakiri Tajorentsi, jataki inampiteeyaawo Nod-ki, jeekatsiri ishitowapiintzira ooryaa janta Edén-ki.¹⁷ Ikanta Caín aaki rirori iina, rowakakiro, tzimaki itomi iitakiri Enoc. Rowetsika-ki Caín inampi, iitakiro Enoc, aakotakiri iwaero itomi.

¹⁸ Riitaki Enoc ashitanakariri Irad. Ikanta Irad riitaki ashitanakariri Mejujael. Ikanta Mejujael riitaki ashitanakariri Metusael. Ikanta Metusael riitaki ashitanakariri Lamec.¹⁹ Ikanta Lamec tzimaki rirori apite iina: etanakawori oeta Ada, otsipa oeta Zila.

²⁰ Itzimanaki otomipaeni Ada iitakiri Jabal, riitaki isheninkapaeni ikaatzi pankoshetawaetachari, pi-rawaenitachari.²¹ Eenitatsi Jabal itsipa rirentzi iitachari Jubal, rijatzi isheninkapaeni ikaatzi piyompiwaetatsiri, eejatzi showiwaetatsiri.²² Tzimaanitaki roori Zila, oetakiri Tubal-Caén, riitaki wetsikayitziro poreryaayitatsiri eejatzi kijoyitatsiri. Irika Tubal-Caén eenitatsi rirori ritsiro oeta Naama.²³ Ikanta Lamec, ikantakiro iina Ada eejatzi Zila:

“Pikemijantena okaate nokantemiri:

Nompojagiriri atziri tema retashitakityaana ikichankakina nowathaki.

Nowamaaki ewankari tema retashitakinaha rompojakinaka.

²⁴ Osheki ikijawenteeteri Caín,

rooma naaka nomaperotante nokijakowentante.” ††

‡ Ikantakoetziri jaka “osheki rowajankiiteri” roojatzi ikanteetziri “okaate 7 rapiiteeteri rowajankiiteri.” ††† Ikantakoetziri jaka ver-sículo-ki, roojatzi oshiyawori ikanteetaki “Tema 7 okaate rapiiteetero ikijawenteeteri Caín, rooma naaka okaate 77 napiitante nokijakowentante.”

²⁵ Ikanta rapiiteero Adán itzimakahaero iina, tzimae itsipa otomi oetakiri Set. Ari okantzi: "Ipaana Tajorentsi itsipa notyomi riitaki poyaataariri Abel-ni, rompojakiri paerani Caín." ^{†26} Ikanta Set tzimaki itomi rirori iitakiri Enós. Riitaki etanakawo rapatziyaanakari Tajorentsi raakotapiiteero iwaero.

5 Iroka rojankinatakota ikaatzira icharinipaeni Adán. Tema owakira Tajorentsi rowetsikakiri atziri, ari roshiyari ikantaha itajorentsitzi rirori. ² Rowetsikakiri shirampari eejatzi tsinani. Itajonkawentakiri. Tema owakira rowetsikakiri Tajorentsi, iitakiri 'Atziri.'

³ Okaataki Adán 130 rojarentsiti, aripaete itzimae itsipa itomi iteeri Set. Riitakira kimitanakariri jempe ikantawaeta rirori. ⁴ Okanta awijaki maawoeni irokapaeni, eeniroha rañaawita Adán okaataki 800 ojar-entsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ⁵ Tzimanaki Adán 930 ojar-entsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaa. ⁶ Tzimanaki rirori Set okaatzi 105 rojar-entsiti, aripaete itzimaki itomi iitakiri Enós. ⁷ Okanta awijayitaki maawoeni irokapaeni, eeniro rañaawita Set okaatzi 807 ojar-entsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ⁸ Tzimanaki Set 912 ojar-entsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaa.

⁹ Tzimanaki rirori Enós okaatzi 90 rojarentsiti, aripaete itzimaki itomi iitakiri Caenán. ¹⁰ Okanta awijayitaki maawoeni irokapaeni, eeniro rañaawita Enós okaatzi 815 ojar-entsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ¹¹ Tzimanaki Enós 905 ojar-entsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaa.

¹² Tzimanaki rirori Caenán okaatzi 70 rojarentsiti, aripaete itzimaki itomi iitakiri Mahalaleel. ¹³ Okanta awijayitaki maawoeni irokapaeni, eeniro rañaawita Caenán okaatzi 840 ojar-entsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ¹⁴ Tzimanaki Caenán 910 ojar-entsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaa.

¹⁵ Tzimanaki rirori Mahalaleel okaatzi 65 rojarentsiti, aripaete itzimaki itomi iitakiri Jared. ¹⁶ Okanta awijayitaki maawoeni irokapaeni, eeniro rañaawita Mahalaleel okaatzi 830 ojar-entsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ¹⁷ Tzimanaki Mahalaleel 895 ojar-entsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaa.

¹⁸ Tzimanaki rirori Jared okaatzi 162 rojarentsiti, aripaete itzimaki itomi iitakiri Enoc. ¹⁹ Okanta awijayitaki maawoeni irokapaeni, eeniro rañaawita Jared okaatzi 800 ojar-entsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ²⁰ Tzimaki Jared 962 ojar-entsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaa.

²¹ Tzimanaki rirori Enoc okaatzi 65 rojarentsiti, aripaete itzimaki itomi iitakiri Matusalén. ²² Ari ikantapiintatya Enoc rantziro ikoyiri Tajorentsi. Tzimakiita Matusalén, eeniro ijeekawita Enoc okaatzi 300 ojar-entsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ²³ Tzimanaki Enoc 365 ojar-entsi okaatzi ijeekaki. ²⁴ Ari ikantapiintatya Enoc rantziro ikoyiri Tajorentsi, roojatzi rantaariri Tajorentsi, tee iñahaeteeri.

† Iroka waerontsi "Set," iñaaniki riroripaeni oshiyawitakawo akantziri aaka "Ipaana."

²⁵ Tzimanaki rirori Matusalén okaatzi 187 rojar-entsiti, aripaete itzimaki itomi iitakiri Lamec. ²⁶ Okanta awijayitaki maawoeni irokapaeni, eeniro rañaawita Matusalén okaatzi 782 ojar-entsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ²⁷ Tzimanaki Matusalén 969 ojar-entsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaa.

²⁸ Tzimanaki rirori Lamec okaatzi 82 rojarentsiti, aripaete itzimaki itomi, ²⁹ Ari iitakiri Noé. Tema ikenkithawaetaki Lamec, ikantzi: "Riyakatakiro Tajorentsi kepatsi, otzimatyete antawaetee osheki apankiwaetee. Irika eentsi riitaki makoryaakahaeni." ^{††30} Tzimakiita Noé, eeniro rañaawita Lamec okaatzi 595 ojar-entsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ³¹ Tzimanaki Lamec 777 ojar-entsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaari.

³² Ikanta Noé tzimaki rirori okaatzi 500 rojarentsiti, aripaete itzimaki itomipaeni: Sem, Cam, Jafet.

6 Ikanta roshekitanaki atziripaeni kepatsiki, tzimayitanaki rishintopaeni. ² Owaneenka okantayitaka, iñayitakiro itomyaayi Tajorentsi. Ari riyoyaaki tsinani, iinantakawo okaatzi kameethatzimotakiriri. ³ Ari ikantanaki Tajorentsi: "Tee nokoyi rañaayitee atziripaeni, tema wathatsi rinayitaki riroripaeni. Apatziro rañaawitya okaate 120 ojar-entsi." ⁴ Ikanta iinantayitanakawo itomyaayii Tajorentsi, tzimanaki itomipaeni, rootaki etaneenchari. Riitakira irika antaripenthaki nampitakawori jaka kepatsiki, riroperori ikanteeyani.

⁵ Iñaaakiri Tajorentsi maperotaka ikaariperotaki atziripaeni kepatsiki, itzimawenteeyironi ikenkithashiretawo ikaariperoyite. ⁶ Antawo okatsitzimoneentanakiri Tajorentsi rowetsikakirira atziripaeni. ⁷ Ikantanaki: "Otzimatye nothonkaeri atziripaeni ikaatzi nowetsikakiri kepatsiki, ari noshiyakahaeri antamiweripaeni, anashiyitachari, shiwankiripaeni. Antawo okatsitzimoneentakina nowetsikawitakarira." ⁸ Roo kantacha, iñaaapiintakiri Noé kameethashireri ikantzimotakiri rirori.

⁹ Iroka okanta ikenkithatakoetziri Noé. Tema Noé kameethashireri rini, ikemijantapiintziri Tajorentsi. Ikaatzira atziripaeni ijeekaeyinira paerani, apatziro Noé rantapiintakiro ikowayiri Tajorentsi. ¹⁰ Ikaatzi mawa itomi, iroka iwaero: Sem, Cam, Jafet. ¹¹ Osheki ikaariperotzimotakiri aatziripaeni Tajorentsi, ikoshekawakaawaeta. ¹² Tema mawoeni ikaariperotaki atziripaeni. Ikanta iñaaakiro Tajorentsi osheki okantaka kaariperotaantsi kepatsiki, ¹³ ikantakiri Noé: "No-kenkithashiretaka nothonkeri atziripaeni. Riitaki kantakantakirori otzimantakari kepatsiki ompojawaka- haantsi, nothonkeri irikapaeni eejatzi maawoeni kepatsi. ¹⁴ Piwenatero inchato tzimatsiri okashi, rotaki pamaatakotantyaari. Pitsipanayitero inthomoeki pitantotantyaawo jantarikota. Roojatzi piwichantakyaawori tziriki iwitenkayitaha ojanarikira eejatzi inthomoeki, eero okyaantantawo nijaa. ¹⁵ Iroka okaate ojanthate pamaatakomento: 300 okaate ojanthate pi-monkaantantyaawo pikonaki, 50 okaate ojanthate os-

†† Iroka waerontsi "Noé," iñaaniki rirori okimitawo akantziri aaka "Makoryaatsiri."

hipaneeki pimonkaatantyaawo pikonaki, 30 okaate ojenokite pimonkaatantyaawo eejatzi pikonaki.
¹¹⁶ Mawamenko okaate oshitamenko owawitya, apaani okantya pimoontero shaawiini opankotapishiki ikine ramineete. Iroka omoo okaate ojenokite apaani pikonaki. Apaani okantya eejatzi ashitawo. ¹⁷ Nowaryaateero antawo inkani thonkironi kepatsi, rootaki thonkaerini maawoeni añaayitatsiri jemperikapaeni jaka kepatsiki. ¹⁸ Roo kantzimaetacha tzimatsi akashiyaakaawakaeyaari. Pomonkyaayiteri amaatakomentotsiki pitomipaeni, piina, paniropaeni eejatzi eeroka. ¹⁹ Pomonkyaayite eejatzi apitepaeni tsimeri pamaatakomentoki, apaani shirampari eejatzi apaani tsinani, opoñaantyaari itzimantayiteeyaari. ²⁰ Pomonkyaayite eejatzi pamaatakomentoki apitepaeni ikaatzi inashiyitachari antamiweripaeni: shiwankiripaeni, ipiraetari, anashiyitachari kepatsiki, opoñaantyaari itzimantayiteeyaari riroripaeni. ²¹ Paayite eejatzi okaatzi rowaetari, powaantyaawo, otzimantyaari poyaari eeroka eejatzi tsimeripaeni.”
²² Rantakiro Noé maawoeni okaatzi ikantakiriri Tajorentsi.

7 Ikanta Tajorentsi ikantakiri Noé: “Ikaatakira atziripaeni nimaeka, apatziro pikantakaawo eeroka pantapiintakiro nokoyiri naaka. Pikye amaatakomentotsiki pitsipatanakyaari pitomipaeni. ² Paanaki inashiyitachari tsimeri kitewathari, ikaate 7 shirampari eejatzi tsinani, riima tsimeri kaariperowathari apite ikaate paanakiri, apaani shirampari eejatzi tsinani. ³ Paanaki eejatzi inashiyitachari shiwankiri, ikaate 7 shirampari eejatzi tsinani, eero ipeyanta jempe ikantawaeta. ⁴ Okatapaaki 7 kitejeri nowaryaantyaawori inkani, okamaetyaawo opariyi okaate 40 kitejeri eejatzi 40 tsireniri. Nothonkatyeerira kepatsiki maawoeni añaayitatsiri, ikaatzi nowetsikawitakari.”
⁵ Rantakiro Noé maawoeni okaatzi ikantakiriri Tajorentsi.

⁶ Oonkantakari paerani kepatsi, tzimaki Noé okaatzi 600 rojarentsite. ⁷ Roojatzi rotetapithateyanakawoni Noé oonkawo amaatakomentotsiki itsipateyanakarini itomipaeni, iina, raniropaeni. ⁸ Ikaatzi antamiweripaeni kitewathatsiri, eejatzi kaariperowathatsiri, aayitatsiri, anashiyitachari, ⁹ oteyitanaka amaatakomentotsiki itsipatakari Noé, apitepaeni itsipatawakaapaa, apaani shirampari eejatzi tsinani. mataka okaatzi ikantakiri Tajorentsi. ¹⁰ Okanta monkaatapaaka 7 kitejeri, etanakawo oonkawo opamankanakiro kepatsi.

¹¹ Okaatzi rojarentsite Noé 600, roori kitejeri 17 apitetaneentsiri kashiri. Aripaete otonkakotanaki antawoete inkaare inthomoekinta kepatsi, ashitaryaakotanaka eejatzi jenoki inkiteki. ¹² Okamaetakawo oparyaaki kepatsiki okaatzi 40 kitejeri eejatzi 40 tsireniri. ¹³ Rootakira kitejeri ikyaantanakari Noé amaatakomentotsiki itsipayitanakari itomipaeni Sem,

† Kantakochari jaka “300 pimonkaatantyaawo pikonaki” rootaki ikanteetziri eejatzi 135 ojanthate. Kantakochari “50 pimonkaatantyaawo pikonaki” rootaki ikanteetziri eejatzi 22.5 ojanthate. Kantakochari “30 pimonkaatantyaawo pikonaki” rootaki ikanteetziri eejatzi 13.5 ojanthate.

Cam, Jafet, iina eejatzi mawa raniro. ¹⁴ Aritaki itsipatakari maawoeni antamiweripaeni, ipireetari, anashiyitachari kepatsiki eejatzi shiwankiripaeni. ¹⁵ Maawoeni antamiweripaeni ikyaayitanaki amaatakomentotsiki itsipatakari Noé, apitepaeni itsipatawakanaka. ¹⁶ Rotetanaka apaani shirampari eejatzi apaani tsinani. Yomaatakaha okaatzi ikantakiriri Tajorentsi Noé. Roojatzi rashitantanakawori Tajorentsi ashitawo amaatakomentotsi.

¹⁷ Ari iyomaatapaaka okaatzi 40 kitejeri paryaapaaki inkani. Okanta oonkanaka, amaatanaki amaatakomentotsi. ¹⁸ Eekiro opokaahatzi nijaa, eekiro otzinaatya amaatakomentotsi. ¹⁹ Tema intsipaete opokaahapaaki nijaa, opamankanakiro antawopaeni tonkaari jaka kepatsiki. ²⁰ Opamankaperotanakiro antawopaeni tonkaari, awijaneentanakiro ojenokitzi okaatzira omonkaatari 15 konakintsi. ²¹ Roojatzi ithonkataakari maawoeni atziripaeni jaka kepatsiki, aritaki ikan-teeyakani shiwankiripaeni, antamiweripaeni, ipireetari, eejatzi anashitachari kepatsiki. ²² Ari ithonkatakiri añaayitatsiri kepatsi, maawoeni ikaatzi jekawitachari. ²³ Apatziro ikantakawo Noé eejatzi ikaatzi jeekaentsiri amaatakomentotsiki, ritaki añaahaatsiri. Riima itsipapaeni ithonkaetakiri: atziripaeni, antamiweripaeni, shiwankiripaeni, ikaatzira anashiyiwitachari, maawoeni. ²⁴ Tema 150 kitejeri okaatzi ojamanitaki opamankakiro oonkawo kepatsi.

8 Ikanta Tajorentsi, roshiretaari Noé eejatzi maawoeni antamiweripaeni itsipatakarira amaatakomentotsiki. Itampyaataakiro pyahaana oonkawo. ² Ashitayitanaa oshitowaawitaha nijaa poñaaneenchari inthomoeki kepatsiki, ari okantzitanaka jenoki inkiteki. Kaatanee opari inkani, ³ amatsinka okantaka opiyaata nijaa. Okaatzi 150 kitejeri, opiyahaantari nijaa. ⁴ Ikanta rawijaki 5 kashiri, opiryataakotee amaatakomentotsi janta ochempiki iitachari Ararat. ^{†5} Eekiro iyaatatzi opiyaataawo nijaa. Ikanta rawijaneentakiro rawijaki apite kashiri, ari okoñaatee tonkaari jenokitatsiri. ‡

⁶ Okanta awijaki 40 kitejeri, rashitaryahaero Noé imoontakirowa amaatakomentotsi, ⁷ rowaahakiri tzijoniro. Ikanta reworewowaeta tzijoniro royaawentawo opiryatee kepatsi. ⁸ Ikanta Noé, romishitowakiri shiro ifñaantyaawori piryateerika kepatsi. ⁹ Eejatzi ipiyaawo shiro amaatakomentotsiki, tee ifni jempe rookya, eenirowa oonka kepatsiki. Rowaankawakotanaka Noé rookantapaari shiro romonkyaawaeri amaatakomentotsiki. ¹⁰ Eejatzi royaawentaawo Noé okaatzi 7 kitejeri, rapiiteeri rowahaeri shiro. ¹¹ Okanta otsireniityaaki, piyaawo shiro, ramae ithowaki tsipanashi. Ari riyotee Noé piryaatzimatee. ^{†12} Eejatzi royaawentawaa Noé okaatzi 7 kitejeri, rapiiteero rowaahaeri shiro. Tee ipiyaawo.

¹³ Okaatzi Noé 601 rojarentsite, ari opiryatee kepat-si. Ikanta rawijaneentanakiro 10 kashiri, rookaero Noé

†† Ikanteetziri jaka “rawijaki 5 kashiri” rootaki ikanteetzitari eejatzi “kashiri 7, eejatzi kitejeri 17” ‡ Ikanteetziri jaka “rawijaneentakiro rawijaki apite kashiri” rootaki ikanteetzitari eejatzi “kitejeri 1, eejatzi kashiri 10.” †† Kantakotachari jaka “inchapana,” roori iiteetziri “olivo.”

opankoshi amaatakomentotsi. Iñaakiro piryaatee kepatsiki. ¹⁴ Ikanta imonkaatzimataka apite kashiri, ari opiryaateeri kameetha kepatsi. ¹⁵ Ikanteeri Tajorentsi irika Noé: ¹⁶ "Pishitowae amaatakomentotsiki, pitsipateeyaawo piina, pitomipaeni eejatzi paniropaeni.

¹⁷ Pomishitowaeri maawoeni antamiweripaeni ikaatzira pitsipatakari: shiwankiripaeni, ipiraetari, anashiyitachari kepatsiki. Ishekiteeta maawoeniki kepatsiki."

¹⁸ Ikanta Noé itsipatakawo iina, itomipaeni, raniropaeni, shitowoeyeeni amaatakomentotsiki. ¹⁹ Ari ishitowaeyanakini maawoeni antamiweripaeni, ipiraetari, anashiyitachari, aayitatsiri maawoeni.

²⁰ Roojatzi rowetsikantaka Noé taapokimentotsi roemoshirenkantyaariri Tajorentsi. Raaki apaani ikaatzitimeriyitatsiri kitewathatatsiri, ari ikantzitakari ikaatzitshiwankiyitatsiri. Itaakiniri. ²¹ Ikanta ike-maenkatawakiri Tajorentsi iwoshininka, ikantanaki: "Eero napiiteero nothonkaeri atziripaeni, nothonkawentashitakari iyaaperonkari. Okantawitaka reentsitakori ikenkithashiryahaapiintawo atziripaeni rantayitero kaariperori. Ari ikimitakiri maawoeni antamiweripaeni, eero napiiteeri nothonkaeri nokimittaakirira nimaeka.

²² Ashi owaero ipankiwaete inampiki roojatzi rowiitan-teeyaawori iwankiwaeropaeni.

Ashi owaatyero omajawirentsisee eejatzi okatsinkae-tyee.

Ashi owaatyero okyaawontsitee eejatzi ojarentsitee. Okitejiytayi eejatzi otsireniytayi jaka kepatsiki."

9 Ikanta Tajorentsi itajonkawentakiri Noé itsipataakiri itomipaeni, iroka ikantakiri: "Roshekitee pitomipaeni, ithonkya inampiteeyaawo kepatsiki.

² Ithaawanteemi antamiweripaeni. Eeroka yotashiteerini shiwankiripaeni, antamiweripaeni, nijaweripaeni. ³ Kameethatatsi poyaari antamiweripaeni eejatzi pankirentsipaeni. Naakaha pakimirori maawoeni. ⁴ Riima añiinkari wathatsi, eero powakotawo riraa, rootaki añaaakayiriri. ⁵ Roo kowaperotachari irahaantsi. Arika piratakakiri pisheninka pompojeri, arira nomatakimi naaka. Arira nokantzityaari pipira, pirentzi, maawoeni atziriyitatsiri, niratakayiri nompogeri.

⁶ Iitarika ompojerini atziri, Arira rompojeeteeri rirori.

Tema Tajorentsi owetsikakiri atziri, roshiyakaakiri itajorentsishiretzi irirori.

⁷ Roshekitee pitomipaeni eeroka, Ithonkaeya inampitanteeyaawo kepatsiki."

⁸ Eekiro iñaanatziri Tajorentsi irika Noé itsipataakiri itomipaeni, ikantziri: ⁹ "Pikem, tzimatsi nokashiyaakaakimiri, ari nokantzityaari eejatzi picharinipaeni. ¹⁰ Ari nokanteri maawoeni antamiweripaeni ikaatzit sipayitakimiri pishitowaera amaatakomentotsiki: shiwankiripaeni, tsimeripaeni, ikaatera tzi-

mayitaatsini kepatsiki. ¹¹ Okaatzit nokashiyaakaakimiri eero nowashiñeero. Eero napiitantaawo oonkawo nowajankitanteeyaari atzirite eejatzi antamiweripaeni. Eero apiita oonkaeya kepatsi othonkaerikari tzimayitaatsiri." ¹² Eekiro ikenkithawaetakaatziiri Tajorentsi, ikantziri: "Irika iñaateeri riyotanteeyaari tzimatsi nokashiyaakaakimiri, roo piñaapiinteeri eeroka eejatzi antamiweripaeni. ¹³ Arika piñeeri oye menkoriki, piyotzi eenitatsi nokashiyaakaakimiri. ¹⁴ Arika ooreenkakite kepatsiki, ari iñaateeri ikatziye oye. ¹⁵ Ari nokenkithashireterori naaka nokashiyaakaakimiri eeroka eejatzi antamiweripaeni, eero rapiiteero iña-haero oonkawo othonkaero kepatsi. ¹⁶ Arika noñeeri oye menkoriki, nokenkithashiretapiinteero nokashiyaakaakimiri rootaki naapatziyanteeyaariri atziripaeni, eejatzi antamiweripaeni jeekatsiri kepatsiki. ¹⁷ Roo iñeeri atziripaeni riyotantyaari, riyotee eejatzi antamiweripaeni eenitatsi nokashiyaakaantziri." Roowa iñaani Tajorentsi ikamantakiriri Noé.

¹⁸ Irika itomipaeni Noé ikaatzit shitowaatsiri amaatakomentotsiki: Sem, Cam, Jafet. Riitaki Cam ipaapatetanakari Canaán. ¹⁹ Riitaki mawa itomipaeni Noé oshekitaatsiri kepatsiki. ²⁰ Owaanchempeki rini Noé, riira etanakawo ipankiyitzi chochoki imiriyiteeri. ²¹ Ikanta rirakirowa Noé owaa iwankiri, antawoete ishinkitanakawo tee iñaakoteeya, aatonkoryaawaetaka ipankoki. ²² Ikanta Cam ipaapatetanakari Canaán, iñaakiri ipaapate raatonkoryaawaetaka, ikamantakiri rirentzi. ²³ Ipokapaaki Sem itsipatakari Jafet, ramaki ithaari ipashikaeri ipaapate. Itaapi ipokantaka eero iñaantari raatonkoryaakaa. ²⁴ Ikanta ikakitee Noé, riyotaki ritaki iyaapitsi itomi pashikaeriri. ²⁵ Ikantanaki: Iyakataarewo rinatye Canaán, Romperatapiintane rinatye rirentzi.

²⁶ Eekiro ikantanakitzi Noé:

Riitaki Tajorentsi tajonkawenteerini Sem, Riitaki omperateeyaarini Canaán.

²⁷ Riitaki Tajorentsi kantakaeyaarini Jafet roshekitan-teeyaari,

Inampiteeyaawo iipatsiteki Sem, Rijatzi omperateeyaarini Canaán.

²⁸ Okanta awijakira oonkapaetetantakari kepatsi, ojamani rañaawae Noé okaatzit 350 ojarentsi. ²⁹ Okaatzit ojamanitaki rañaaki Noé 950 ojarentsi roojatzi ikamantaari.

10 Okanta awijakira oonkawo, tzmanaki itomipaeni Sem, Cam, Jafet. Riitaki ichariniytanakari Noé. ² Riitaki Jafet tomintanakariri Homer, Mahoh, Madae, Javán, Tubal, Mesec, Tiras. ³ Riitaki Homer tomintanakariri Askenaz, Rifat, Togarma. ⁴ Riitaki Javán tomintanakariri Elisa, Tarsis, Quitim, Dodanim. ⁵ Riitaki icharinitakari Jafet, rijatzi nampitanakawori iñaacher-aakipaeni. Tzimayitanaki irikapaeni inampi, eejatzi iñaanipaeni.

⁶ Riitaki Cam tomintanakariri Cus, Mizraem, Fut, Canaán. ⁷ Riitaki Cus tomintanakariri Seba, Javila, Sabta, Raama, Sabteca. Riitaki Raama tomintanakariri Seba eejatzi Dedán. ⁸ Riitaki Cus tomintanakariri Nimrod,

† Ikanteetziri jaka "rawijaneentanakiro 10 kashiri" rootaki ikanteetzitari eejatzi "kitejeri 1, eejatzi kashiri 1." †† Ikanteetziri jaka "imonkaatzimataka apite kashiri" rootaki ikanteetzitari eejatzi "kitejeri 27, eejatzi kashiri 2."

etanakawori atziri oshekitzimotziri ishintsinka. ⁹ Riitaki Tajorentsi kantakaakariri Nimrod ikominthatantari. Roo opoñaantari ikanteetzi: “Poshiyaari Nimrod, tema Tajorentsi kantakaakariri ikominthatantari.” ¹⁰ Iroka kyaariperori inampiite jeekatsiri Sinar-ki, ri ipinkathari-wentantziri Nimrod: Babel, Erec, Acad, Calne. ¹¹ Ari ipoñaakawori Sinar-ki ashitawori inampipaeni: Nínive, Rejobot, Cala, ¹² rijatzi ashitawori kyaariperori nampitsi iitachari Resén. Iroka nampitsi Resén rootaki jatekachari ojekira nampitsi Nínive eejatzi Cala. ¹³ Riitaki Mizraem tomintanakariri Ludim, Anamin, Lejabim, Naftujim, ¹⁴ Patrusim, Caslujim, Caftorim, ri isheninkapaeni Filistia-jatzi.

¹⁵ Riitaki Canaán tomintanakariri Sidón rantarite itomi, eejatzi Het. ¹⁶ Rijatzi isheninkapaeni Canaán irika: Jebus-jatzi, Amor-jatzi, Herhes-jatzi, ¹⁷ Jev-jatzi, Arac-jatzi, Sin-jatzi, ¹⁸ Arvad-jatzi, Zemar-jatzi, Hamat-jatzi. Riitaki icharinipaeni irika Canaán ikaatzi pookayitaatsiri. ¹⁹ Riitaki thonkakirori inampitawo Gerar-ki, ipoñaanakawo nampitsiki Sidón roojatzi Gaza-ki. Ithonka inampitakawo nampitsiki Sodoma, Gomorra, Adma, Zeboem, roojatzi Lasa-ki. ²⁰ Riitaki irikapaeni icharinitakari Cam, rijatzi nampitanakawori jemperikapaeni. Tzimayitanaki irikapaeni inampiite, eejatzi iñaanipaeni.

²¹ Ikanta Sem rantarite Jafet, tzimaki icharini rirori iiteetakiri Heber. Riitaki Heber oshekitaneentsiri ikaatzi ichariniyitanakari Sem. ²² Riitaki Sem tomintanakariri Elam, Asur, Arfaxad, Lud eejatzi Aram. ²³ Riitaki Aram tomintanakariri Uz, Jul, Heter, Mas. ²⁴ Riitaki Arfaxad tomintanakariri Sala. Eejatzi Sala riitaki tomintanakariri Heber. ²⁵ Ikanta Heber tzimanaki apite itomipaeni: etakawori iita Peleh, aripaete ipookanaki atziri iipatsiteki. Riima itsipa itomi iita Joctán. ²⁶ Riitaki Joctán tomintanakariri Almodad, Selef, Jazar-mavet, Jera, ²⁷ Adoram, Uzal, Dicla, ²⁸ Obal, Abimael, Seba, ²⁹ Ofir, Javila, Job-ab. Maawoeni irikaete riitaki itomiite Joctán. ³⁰ Ithonka inampitakawo janta Mesa-ki roojatzi Sefar-ki jeekatsiri ochempimashiki ishitowapiintzira ooryaatsiri. ³¹ Riitaki irikapaeni icharinitakari Sem, rijatzi nampitakawori jemperikapaeni. Tzimayitanaki irikapaeni inampiite, eejatzi iñaanipaeni. ³² Riitaki irikapaeni icharinitanakari itomipaeni Noé. Tema awi-janakira paerani oonkawo, ari ithonkari ipaashiniyitanaki irikapaeni, rinashiyitaanaka inampiteeyawowa jemperikapaeni.

11 Paerani apaani okanta ñaantsi iñaawaeteetzi riitaki kepatsiki. ² Ikanta rowahanaka atziripaeni inampityaawo ishitowapiintzira ooryaa, areetaka janta iiteetziri Sinar, iñaapaakiro owintenipathatzi kepatsi, ari inampitapaakawo. ³ Ari ikantawakahaeyakani atziripaeni: “Jame owetsikaeyeni kepatsipatha atayimaetyaawo.” Arira retanteetanakawo rotantoteetawo kepatsipatha, tee apatziro rotantoteetawo mapi. Retanteetanakawo eejatzi otsirekanteetawo tsirepathari, tee apatziro rahaetziro otsirekanteetari paerani. ⁴ Ari

† Iroka waerontsi “Peleh”, iñaaniki riroripaeni oshiyawo akantziri aaka “Pookaantsi.”

ikantawakahaeyakani eejatzi: “Pipokaeyeni, jame owetsikaeyeni, owetsiki eejatzi antawo ateementotsi areetachani jenokinta. Jame anampiteeyaawo kameetha eero añaantawo akinakinawaetee jemperikapaeni.” ⁵ Riitaki kantacha pokaki Tajorentsi raminero nampitsi eejatzi ateementotsi rowetsikakiri atziripaeni. ⁶ Ikantashiretanaki Tajorentsi: “Apaani okanta inampiite, apaani okanta iñaani eejatzi, okaate ikenkithashireteeyaari rantero, ari imatakiro. ⁷ Nimae-ka nowashiñaapithateri iñaanipaeni, eero ikemathatawakaanta iñaanatawakaeya.” ⁸ Ari ipakaakaakiri Tajorentsi rowetsikawitakawowa antawo inampi, ipookayiteero ikinayiteero jemperikapaeni. ⁹ Ikompitakaayitakari iñaanipaeni eejatzi, opoñaantyaari eero ikemathatawakaanta. Jatayitanaki inampiteeyaawo jemperikapaeni. Rootaki iitanteetakawori Babel iroka antawo nampitsi rowetsikakiri atziripaeni. ††

¹⁰ Irika icharinipaeni Sem. Tema awijaki apite ojar-entsi oonkantakari paerani, tzimaki Sem okaatzi 100 rojarentsiti, tzimaki itomi Arfaxad. ¹¹ Ojamani rañaaki Sem okaatzi 500 ojar-entsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ¹² Ari tzimaki Arfaxad okaatzi 35 rojarentsiti, ari itzimaki itomi iitakiri Sala. ¹³ Ojamani rañaaki Arfaxad okaatzi 403 ojar-entsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ¹⁴ Ari tzimaki Sala okaatzi 30 rojarentsiti, roojatzi itzimantaka itomi iitakiri Heber. ¹⁵ Ojamani rañaaki Sala okaatzi 403 ojar-entsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ¹⁶ Ari tzimaki Heber okaatzi 34 rojarentsiti, roojatzi itzimantakari itomi iitakiri Peleh. ¹⁷ Ojamani rañaaki Heber okaatzi 430 ojar-entsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ¹⁸ Ari tzimaki Peleh okaatzi 30 rojarentsiti, roojatzi itzimantakari itomi iitakiri Reu. ¹⁹ Ojamani rañaaki Peleh okaatzi 209 ojar-entsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ²⁰ Ari tzimaki Reu okaatzi 32 rojarentsiti, roojatzi itzimantakari itomi iitakiri Seruh. ²¹ Ojamani rañaaki Reu okaatzi 207 ojar-entsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ²² Ari tzimaki Seruh okaatzi 30 rojarentsiti, roojatzi itzimantakari itomi iitakiri Nacor. ²³ Ojamani rañaaki Seruh okaatzi 200 ojar-entsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ²⁴ Ari tzimaki Nacor okaatzi 29 rojarentsiti, roojatzi itzimantakari itomi iitakiri Taré. ²⁵ Ojamani rañaaki Nacor okaatzi 119 ojar-entsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ²⁶ Ari tzimaki Taré okaatzi 70 rojarentsiti, roojatzi itzimantakari itomipaeni iitakiri Abram, Nacor, Harán.

²⁷ Irika isheninkapaeni Taré. Irika Taré riitaki tomintanakariri Abram, Nacor, Harán. Irika Harán riitaki tomintanakariri Lot. ²⁸ Irika Harán riitaki etakawo ikamae janta Ur-ki iipatsiteki Caldi-ite, tekiraha ikamiita Taré ashitariri. Ikamaki itzimakira paerani. ²⁹ Ikanta Abram iinantakawo Sarai. Riima Nacor iinantakawo rirori Mil-ca, rishinto Harán. Iroka Mil-ca roo irento Isca. ³⁰ Teemaeta itzimi eentsite Sarai, amashithakiwaetatya roori. ³¹ Ari riyataki Taré janta Canaán-ki

†† Iroka waerontsi “Babel” iñaani ini riroripaeni, roo oshiyawori añaaniki aaka akantziri: “Kompitaantsi.”

rookanakiro Ur iipatsiteki Caldi-ite. Ari raanakiri itomi Abram itsipataaneeri Sarai raniro, raanaeeri eejatzi Lot icharini. Ikanta rareetawo Harán-ki, ari inampitapaa-wori. ³² Ojamani rañaaki Taré okaatzi 205 ojarentsi, ari ikamaeri rirori janta Harán-ki.

12 Ikanta Tajorentsi iñaanatakiri Abram, ikantakiri: “Eenitatsi otsipa kepatsi noñahakimiri, piyaate janta, pookaneeri pisheninkapaeni eejatzi piipatsite. ² Ri noshekyahaeri picharinipaeni. Ari notajonkawentakimi eeroka, riroperori nokantakahaemi. Eeroka kantakayaawoni notajonkawentantyaariri itsipajatzipaeni. ³ Ari notajonkawenteeri ikaatzi tajonkawentakimini eeroka. Ari niyakateeri naaka ikaatzi iyakatemini eeroka. Tema eeroka kantakayaawoni notajonkawentanteeyaariri maawoeni inashiyitachari sheninkatawakaeyitachari jaka kepatsiki.” ⁴ Tzimaki Abram okaatzi 75 rojarentsi. Jataki Canaán-ki rookotakinirira Tajorentsi, rookaneero Harán inampiwitawowa. ⁵ Itsipatanaawo iina Sarai, eejatzi Lot itominthori. Ithonkakiro raaneero tzimimoyitziriri, raaneeri maawoeni ratzirite ramanantakiri Harán-ki. Iroka okanta rareetantakari Abram Canaán-ki, ⁶ ithonkakiro ranashitakawo iroka kepatsi, roojatzi rareetantakari Siquem-ki ojeekira incható itteetziri More. Rootaki inampiite Canaán-jatzi janta. ⁷ Ari roñaahakariri Tajorentsi, ikantakiri: “Roo noperiri iroka kepatsi ikaate picharinityaari.” Rowetsike taapokimentotsi jempe roñaahakariri Tajorentsi, ipinkathatantyaariri. ⁸ Ikanta ikinanee ochempimashiki okaakitapaera Betel ikyaapiintzira ooryaa. Ari rowatzikapaero ipankothaante. Imontetapaakawo Betel ikyaapiintzira ooryaa, rooma nampitsi Jae ojeeki ishitowapiintzira ooryaa. Ari rowetsikapaeri otsipa taapokimentotsi, raakotapaero iwaero Tajorentsi iñaapinkathatapakiri. ⁹ Eekiro ranashitanakitya, riyaatziro kirinkanta Nehuev-ki.

¹⁰ Okanta paerani iñaahetakiro antawo tashetsi. Rootakira riyaatantakari Abram ijeekawaete Egipto-ki tema tekatsi rowaeyaari inampiki. ¹¹ Ikanta rareetzimataka Abram janta Egipto-ki, ikantakiro iina Sarai: “Noená, pikemina, maperori pikameethaanikitaki eeroka. ¹² Arika iñaawakimi Egipto-jatzi, ikanteeyeni: ‘Iroka tsinani iina ini irika atziri.’ Rootaki opoñaantyaari rompojina, eero rompojimaetzimi eeroka tema ikowatyé rayimi. ¹³ Pikanteri eeroka: ‘Aari rini’, rootaki opoñaantyaari eero rompojanteetana naaka.”

¹⁴ Ikanta rareetaka Abram janta Egipto-ki, iñaawakiro Egipto-jatzi kameethaanikiri okantaka Sarai.

¹⁵ Iñaawakiro reewarite. Riyaatashiitakiri Faraón iwinkatharite Egipto-jatzi, ikamantakiri kameethaanikiri okantaka tsinani. Roojatzi rahaetantakawo Sarai iwinkatharipankoteki Faraón. ¹⁶ Okantakaantziro okameethaanikitzi Sarai, raakameethatawakiri Faraón irika Abram. Ipashitakari osheki oveja, vaca-paeni, ratziriteepaeni, kawayopaeni eejatzi camello-paeni. ¹⁷ Okantakaanta Sarai, rowajankitantakari Tajorentsi mantsiyarentsi irika Faraón, itsipataakiri isheninkapaeni. ¹⁸ Roojatzi ikaemakaantakariri Faraón irika Abram, ikantakiri: “¿Iitaka po-

manakotantawori iroka? ¿Iitaka kaari pikamantantana piinaha iroka tsinani? ¹⁹ Pikantakina: ‘Choeni ini.’ Naaka matajantachanimi ari noenantakyaawomi. Iroka ni-maeka piina, paanaero.” ²⁰ Ikanta Faraón, ikantakiri ratzirite roemishitowaeri Abram raaneeroota iina, raaneero eejatzi okaatzi tzimimotziriri.

13 Ikanta ipiyaanawo Abram janta Nehuev-ki itsipatanaawo iina ipoñaanaawo Egipto-ki, ramaero maawoeni tzimimotziriri. Ari itsipataari itominthori Lot. ² Ashaahantaa Abram, ishekitzimotakiri ooro, kori-ki, osheki ipirapaeni. ³ Ikanta rawijee ipoñaanaawowa Nehuev-ki, roojatzi rareetantaari Betel-ki. Ikanta rawijanee roojatzi niyankithakineki awotsi rareetantyaari nampitsiki Jae, rowetsikapaero ipankothaante jempe retakawo paerani ipankota, ⁴ jempe rowetsikaki paerani taapokimentotsi, raakotantakawori iwaero Tajorentsi ipinkathatzi.

⁵ Ari ikantakari eejatzi Lot, ishekitzimotakiri rovejate, ivacate, ratzirite, ikaatzi tsipatariri rirori. ⁶ Okanta janta jempe inampitaawo, opomeentsizimotakari itsipatawakahaeya, tee riyomaatawo rowanawo ipirapaeni. ⁷ Ikaatzi kempoyeeriri ipirapaeni Abram rantzitatikiri rashi Lot. Ari ijeekitari eejatzi Canaán-jatzipaeni eejatzi Ferez-jatzi. ¹⁸ Roo ikenkithawaetakaantakariri Abram itominthori Lot, ikantakiri: “Asheninkaha owawakaeyaani aaka, tee okameethate antaminthatawakaeya, tee omatzita eejatzi rantaminthatawakaeya kempoyeeriri apirapaeni. ⁹ Iroka antawoete kepatsi, pamine jempe pinampityaawo. Ari-ka pikinanaki kirinkanta, nokinanaki naaka katonkonta. Rooma pikinanakirika katonkonta, nokinanaki naaka kirinkanta.” ¹⁰ Raminakiro Lot othapya Jordán, jempe ojeeki nampichaniki itachari Zoar, iñaatziro kameethari okantaka, tzimatsi osheki nija. Ariwaetaki Egipto. (Roperori okantawita tekira ithonkaeroota Tajorentsi iroka Sodoma eejatzi Gomorra.) ¹¹ Rookotakiro Lot inampityaawo ishitowapiintzira ooryaa Jordán-cheraki. Ari rotsiparyahaari Abram irika Lot. ¹² Roojatzi ijeekanaki rirori Abram Canaán-ki, jataki Lot inampityaawo ojeekira nampitsipaeni, okaakitapaera nampitsi Sodoma. ¹³ Ari ipiyotapaari atziri antayitziroo kaariperori kaari iñaamata Tajorentsi.

¹⁴ Ikanta riyataki Lot, ikantakiri Tajorentsi irika Abram: “Pamine katonko, kirinka, ishitowapiintzira ooryaa eejatzi jempe ikyaapiintzi. ¹⁵ Ari nopakimiro maawoeni kepatsi okaatzi piñaakiri, okanteetateeyaani pashiteeyaawo, roojatzi rashiteeyaari ikaate pichariniteeyaari. ¹⁶ Ari noshekyahaeri roshiyeyaawo impaneki. Tee riyoeetero jempe okaatzi oshekitzi impaneki, ari roshiyeyaari picharinityeeyaari eero riyoeeteri jemperika ikaate roshekite. ¹⁷ Pikatziyanaki, pithonkiro panashityaawo maawoeni kepatsi ikaate nashitakahaemiri, tema naaka pimironi.” ¹⁸ Ari okantakari, roo riyaatantakari Abram inampiteeyaawo in-

† Ikenkithatakoteetziri jaka ‘Ferez-jatzi,’ nampitsi ini itteetziri ‘Ferez.’ Terika ari okantya, oshiyaka riitaki ikenkithatakoteetziri nampitawori antawoki nampitsi, iinashitanteeyaariri nampitawori rowaneki. Ari okanta, iñaani inatzi Heber-paeni iroka ‘feréz,’ roo akantziri aakapaeni ‘nampitsi.’

chatomashiki. Riitaki ashitawo atziri iitachari Mamre. Ari ekaatapaeri nampitsi iiteetziri Jebrón. Rowetsikapaee janta taapokimentotsi ipinkathatapaeri Tajorentsi.

14 Okanta paerani janta Sinar-ki ipinkatharitzira Amrafel, riima Arioc ipinkatharitziri rirori Elasar-ki, Quedorlaomer ipinkatharitziri rirori Elam-ki, eejatzi Tidal ipinkatharitziri rirori Hoem-ki. ² Kameethari raapatziyawaka irikapaeni pinkathari rowayiriminthatari Bera pinkatharitatsiri Sodoma-ki, Birsa pinkatharitatsiri Gomorra-ki, Sinab pinkatharitatsiri Adma-ki, Sem-eber pinkatharitatsiri Zeboem-ki, eejatzi pinkatharitatsiri Bela-ki iiteziteetari Zoar. ³ Ikanta irikapaeni 5 pinkathari rowayiriminthetaki, raapatziyawaka rirori ipiyotakiri rowayirite janta Sidin-ki ojeekira inkaari Katyaari. ⁴ Tema tziimakotaki okaatzi 12 ojar-entsi irikapaeni 5 pinkathari romperawaetakari pinkathari Quedorlaomer, roo 13-tapaentsiri ojar-entsi ikenkithashireteeyakani ipiyatyaari rowayiriteri. ⁵ Okanta ojar-entsi 14-tapaentsiri, irika pinkathari Quedorlaomer itsipatakari itsipa pinkathariite ikaatzi aapatziyakariri riyateeyakini Astawot Karnaem, ari ithonkakiri rowayiriteri Refa-ite. Ari ikantanakiri eejatzi Zuzi-ite janta Jam-ki, imatanakiri eejatzi Emiite janta Save-quiriataem-ki. ⁶ Imatzitanakari Jori-ite janta tonkaariki Seir-ki, ipatzimatanakiri roojatzi Parán-ki tsi-panampitawori tonkaari. ⁷ Ikanta ipiyaawo Quedorlaomer itsipataari pinkathariite aapatziyariri, rareeteeyaani En-mispat-ki iiteetziri eejatzi Cades. Ithonkatanakiri maawoeni iñaanakiri janta iipatsiteki Amalek-ite, ari ikantanakiri eejatzi Amor-jatzi nampitawori janta Jazon-tamar-ki. ⁸ Ikanta pinkatharitatsiri Sodoma-ki, Gomorra-ki, Adma-ki, Zeboem-ki, Bela-ki (iiteetziri eejatzi Zoar,) riyateeyakini roma-natya Sidim-ki. ⁹ Irkapaeni 5 pinkathari, rowayir-itakari itsipa 4 pinkathariite: Quedorlaomer pinkatharitatsiri Elam-ki, Tidal pinkatharitatsiri Hoem-ki, Amrafel pinkatharitatsiri Sinar-ki, Arioc pinkatharitatsiri Elasar-ki. ¹⁰ Tema janta Sidim-ki tziimatsi pitsitharipatha. Ikanta pinkatharitatsiri Sodoma-ki eejatzi Gomorra-ki ikowaki ishiyapithatero awijaentsiri, ithonkari ipiinkantakari pitsitharipatha, ithonkaka ikamaki. Riima itsipa pinkathariite, ishiyeyanakani tonkaariki. ¹¹ Ikanta pinkathariite thonkaantetsiri, rayitanakiri maawoeni rowanawo, rayitzitanakiri eejatzi rashaahawo pinaperoyitachari okaatzi tziimatsiri janta Sodoma-ki eejatzi Gomorra-ki. Jateeyeeni. ¹² Janta Sodoma-ki, ari inampitawori Lot itominthori Abram. Rahaetanakiri rirori itsipatahaetanakiri rashaahawo. ¹³ Eenitatsi apaani atziri shiyanaenchari, ikamantakiri Abram irika Heber-ite. Ari inampitawo Abram rinchatomashiteki Mamre. Irika Mamre riitaki Amor-jatzi, rirontzi Escol eejatzi Aner, riyitaki aapatziyariri Abram. ¹⁴ Ikanta ikemawaki Abram rahaetakiri itominthori, riyoyaaki itomi ronampiripaeni rawentaaperotari, ikateeyini 318 ipiyotaka. Royaatzihitanakiri pinkathariite roojatzi janta nampitsiki Dan. ¹⁵ Roma-pokakiri tsireniriki Abram rowayiriteri pinkathariite itsipatakari ratzirite, ipatzimatanakiri roojatzi Job-a-ki jeekatsiri ka-

tonkonta nampitsiki Damasco. ¹⁶ Ari raapithatawaeri maawoeni owaahawontsi raayiwitanakari. Ari rokakaawentawaeri eejatzi itomithori Lot, raawaero eejatzi maawoeni rashitari. Rokakaawentawaero tsinanipaeni, eejatzi osheki itsipa atziripaeni raawiitakari.

¹⁷ Ikanta Abram, piyaawo ithonkatawakirira Quedorlaomer itsipataari pinkathariite ikaatzi aapatziyakariri. Ari riyataki pinkatharitatsiri Sodoma-ki itonkyotawaari janta Save-ki, tema ikanteetziri Save rootaki "Pinkatharyaarini". ¹⁸ Ari riyaatzitanaka Melquisedec pinkatharitatsiri Salem-ki, riitaki romperatajorentsite Jenokijatzi Tajorentsi, raanaki pan itsipataanaki rooretziri. ¹⁹ Ramanakowentawaari Abram, ikantanaki: "Itajonkawentemi Jenokijatzi Tajorentsi, Owetsikakirori inkite eejatzi kepatsi.

²⁰ Kimoshirewentaarewo rini Jenokijatzi Tajorentsi, Riitaki kantakaawori poetsinampaantakariri omanayitzimiri."

Ipakiri Abram irika Melquisedec eepichokiini raapithatantawaeri roma-nayitakaha. ²¹ Ikanta pinkatharitatsiri Sodoma-ki ikantakiri Abram: "Pipenari atziripaeni, payero eeroka ashaahawontsi." ²² Rakanaki Abram, ikantanakiri: "Tema naakotakiro iwaero Tajorentsi, Jenokijatzi owetsikakirori jenokinta eejatzi kepatsi. ²³ Eerowa nayi apaani pashitari eeroka, eero naajeetzi oeta noojotantyaari no-zapato-te. Teera nokoyi pikantena paata, pikante: "Irika Abram nashahantakaakari." ²⁴ Tekatsi nokoyi naaka, apatziro nayiro okaatzi rowayitakari nomperatane. Riima tsipatakinari Aner, Escol, Mamre, raayitaki rirori."

15 Ari iñaanateeri Tajorentsi imishiriki Abram, ikanteeri: "Eero pithaawawetzi Abram, naakataki kempoyaawentemini. Osheki nopinateemi." ² Rakanaki Abram, ikantanaki: "Tajorentsi! Piyotzi eeroka tekatsi notyomipaeni. Ititaka pipinatantenari. Riitaki Eliezer nonampiri Damasco-jatzi ashiteeyaawoni maawoeni tziimotanari." ³ Ikantzi eejatzi: "Tee pikowakaana itzime notyomintyaari, irika Eliezer nomperatani, riitaki ashiteeyaawoni tziimotanari." ⁴ Rakanakiri Tajorentsi, ikantziri: "Riitaki pitomipaeni eeroka ashiteeyaawoni maawoeni tziimotanari, kaarira itsipajatzi ashiteeyaawoni." ⁵ Ikanta Tajorentsi romshitowakiri Abram jakakiroki, ikantziri: "Paminero jenokinta, piyoteri jempe ikaatzi roshekitzi ompokiro. Ari ikanteeyaa pichariniteeyari roshekitee rirori, roshiyeyaari roshekitzi ompokiro paeni." ⁶ Rawentaakari Abram Tajorentsi. Roowa ipoñaantari Tajorentsi raakameethatzi Abram, iitakiri tampsatikashireri. ⁷ Ikantakiri: "Naakataki Tajorentsi, naaka amaemiri jaka pinampitawowa paerani Ur-ki iipatsiteki Caldi-ite, nopashiteemiro iroka kepatsi." ⁸ Rakanaki Abram, ikantanakiri: "Tajorentsi! Jempe okantyaaka niyotantyaari naaka ashitaawori iroka kepatsi?" ⁹ Ikantanaki Tajorentsi: "Pamakina ewankari pipira tziimaentsiri mawa rojarentsite: vaca,

† Kantakotachari jaka "eepichokiini" roo ipakiriri paerani Abraham irika Melquisedec. Arika raapithatante roma-nayitaha Abraham-ni okaatzi 10, apaani rashitakaakyaari Melquisedec. Ari ikantakirori maawoeni raapithatantakiri, otzimerika 10, apaani rashitakaakyaari Melquisedec."

cabra, oveja. Pamakina konthawo, eejatzi iryaani shiro. ¹⁰ Ari ikantakiro Abram, ramakiniri ipirapaeni, itankakiri, rowayitakiri imontekoyitakiri. Teera itankae-teri shiwankiripaeni rirori. ¹¹ Pokapaaki amempori-paeni ikemaenkatakiri. Jeekaki rirori Abram romishiyiri kemaenkatakiriri. ¹² Okanta otsireniityaanaki, ayitzimotakiri Abram antawoete iwochokini, maanaki. Ari omapokanaka otsirenikakitanaki. Antawo ithaawanaki. ¹³ Ikantakiri Tajorentsi: "Abram, otzimatye piyotero iroka, rahaeteri picharinipaeni otsipaki kepatsi, okaate 400 ojarentsi ijeeke. Ari romperawaeteeyaari, ishintsiwenteeteri, rantawaetakahaeteri. ¹⁴ Ari nowajankitzi-maetakyaari naaka omperanawaetakariri. Arika okaatapaaki, aritaki ishitowae, oshakitzi-motakiri osheki rashaahawo. ¹⁵ Tekatsitzimaeta awijimotemini eeroka, apatziro pikamae aririka pantarikitapaaki, pitsipateeyaari piwaejatziiteni. ¹⁶ Arika ojamanitaki paata, ari ipiyee itomi pichariniite jaka, tekira omonkaata-paakaata iyaariperonka Amor-jatziite." ¹⁷ Okanta otsirenitanaki, tee okoñaatane ramine. Iñaaki Abram paamari antawoete okachaataki, oshiyawityawomi omorekantatyeyaariimi kaminkari tsimeri itankae-takiri. ¹⁸ Aripaete ikenkithawaetakakiri Tajorentsi Abram, ikantakiri: "Nashitakaeyaari picharinipaeni iroka kepatsi, etanakyawo antawaaki nija Egipto-ki, roojatzi antawaaki nija Eufrates, rootaki aapatziyawakaan-teeyaari. ¹⁹ Aakotawakiroota iipatsite Cin-ite, Cenez-iite, Cadmon-jatziite, ²⁰ Het-ite, Ferez-ite, Refa-ite, ²¹ Amor-ite, Canaán-ite, Gerges-iite, Jebus-iite eejatzi."

16 Tee okanta Sarai itzimakayiro oemi Abram, tzi-imimaetacha omperatane oeta Agar, Egipto-jato ini. ² Okantakiri Abram: "Pikemaki! Tee ikowakayina Tajorentsi itzimi, nokoyimaetaka pitsipatyaawo onampiri Agar, pitzimakayiro, riitaki noshiyakayeri notyomipaeni naaka." Inimotakiri Abram okantakiriri iina Sarai. ³ Aakiro Sarai onampiri Egipto-jato, opakiri Abram iinantyaawo. Tzimaki 10 ojarentsi inampitakawo Canaán-ki. ⁴ Ikanta itsitakawo Abram ronampiri Agar, rowakakiro. Okanta oñaaka Agar omotzitaki, okijaneentanakiro Sarai. ⁵ Okantakiri Sarai oemi Abram: "Eeroka kantakaantakirori okijaneetantanari Agar. Naakawitaka pakimirori piinantyaawo, oñaakaha omotzitaki, okowanaki awijena oñaaperoty. Tema Ri-itaki Tajorentsi yotziro iitarika kantakaantzirori naakarika, aama eerokarika." ⁶ Rakanakiro Abram iina, ikantanakiro: "Pikemina! Ponampirira ini iroka tsinani, eerokataki yoteroni jemperika pikantero." Roojatsi okijantanaakawo onampiri, roojatzi oshiyantakari Agar.

⁷ Iñiimaetakawo ronampiri Tajorentsi ochempimashiki, ojeekashitziro nijaateni jeekatsiri awotsiki riyaaantetari nampitsiki Shur. ⁸ Rojampitakiro, ikantziro: "¿Jempe pikinapaakika omperatane Sarai? ¿Jempe piyaateka?" Ari akanakiri roori, okantanakiri: "Noshiyapithatatyawo Sarai omperatanari." ⁹ Ikan-tanakiro ronampiri Tajorentsi: "Agar! Pipiyee opankoki omperatzi-miri, panteniro okaate omperatemiri."

¹⁰ Eekiro ikantanakitziro ronampiri Tajorentsi: "Noshekyaperoteemiri pijariteeyaari,

Tekatsi yoteerini jempe ikaate tzimatsini, ishekipero-taateyera. ¹¹ Tema motzitakimi nimaeka, itzimae apaani pitomi, Riitaki piiteri Ismael.

Tema iñaakimi Tajorentsi pashironkawaetaka. [†]

¹² Roshiyari pitomi kawayoniro, mashireyantzi ikantya.

Rantamintheteeri maawoeni atziri, ari ikantzityaari maawoeni atziripaeni rantamintheteeri rirori.

Kijokiro rowaero inampi, okantawitya eero inimotziri isheninkapaeni." ¹³ Okanta okenkithawaetakakiri Agar irika Tajorentsi, oeteeri: "Tajorentsi Ñaantatsiri," tema okantakitzi roori: "Iñaana Tajorentsi, eeniro nañi-ira." ¹⁴ Rootaki iitanteetakawori iroka nijateni: "Inijaate Añaaniri Ñaakinari." Tema iroka nijateni ojeeki niyankithakineki awotsi kinachari janta nampitsiki Cades roojatzi Berea-ki.

¹⁵ Okanta Agar, tzimaki itomi Abram, oetakiri Ismael.

¹⁶ Tzimimaetaka Abram okaatzi 86 rojarentsite, ari itzimakiri Ismael.

17 Tzimaki Abram okaatzi 99 rojarentsite, ari iñaahaeri Tajorentsi, ikantakiri: "Pijeekimotena kameetha eeniro pañiika eero otzimawaetzi kaariperori pantzimotanteri, tema naakataki Tajorentsi Shintsiperori. ² Eenitatsi aapatziyawakahaeyaari. Ari nomaperotakiro noshekeemiri picharinipaeni." ³ Ari rotziwerowanakari Abram, oeyotanaka kepatsiki ikenkithawaetzira Tajorentsi, ikantziri: ⁴ "Iroka nantzimotemiri. Oshekiperori ikanteeyaa pichariniite, rinashiteeya ipiyoteeya ikaate sheninkatawakahaachani, oshiyakahaemimi eerokami ipaapateteeya. ⁵ Rootaki piitanteeyaari nimaeka Abraham, eero piitaawo Abram, tema oshekiperori ikanteeya pichariniite rinashiteeyaawo ipiyoteeya ikaatzira isheninkatawakahaeyaani, oshiyakahaemimi eerokami ipaapateteeya. ^{††6} Osheki ikaatee pichariniteeyaari, eenitatsi pinkatharitaatsini, rinashiteeyaawo ipiyoteeya ikaatzira isheninkatawakahaeya. ⁷ Iroka nokashiyaakaemiri eeroka nimaeka, rootaki nokashiyaakahaeriri eejatzi paata pichariniite, naakatapiintaki Pitajorentsitateeya, naakatzitaka Itajorentsitateeya eejatzi pichariniite. ⁸ Nopaemiro maawoeni kepatsi jeekatsiri Canaán-ki pi-jeekakira nimaeka, ari pinampiteeyaawo. Eerokataki ashiteeyaawoni, roojatzi rashiteeyaari pichariniite. Rashi rowatyero rashiteeyaawo, naakataki Itajorentsitateeya."

⁹ Eekiro ikenkithawaetatzi Tajorentsi ikantziri Abraham: "Pimonkaatenawo aapatziyawakaan-teeyaari, eejatzi ikantziteeya pichariniite. ¹⁰ Iroka otsipa aapatziyawakaan-teeyaari, otzimatye ithotyeeenawo pichariniite imonkaateero. Maawoeni shirampariite itochonkyaaniteeya. ¹¹ Pitoyiteero eerokaete opatzithowaki pishiramparitantari. Roo riyotan-teeyaari eenitatsi aapatziyaawakaari aakaete. ¹² Ni-

[†] Iroka waerontsi "Ismael", iñaaniki rirori oshiyaakawo akantziri aaka "ikemaki Tajorentsi." ^{††} Iroka waerontsi "Abraham", iñaaniki riroripaeni oshiyaawori akantziri aaka "ipaapate osheki sheninkatawakahachani."

maeka etanaknyaawo iitochonkyaaniteeya peen-chaanikite tziimakoteentsiri 8 kitejeri. Ari ikanteeteri eejatzi otomipaeni pomperatane owakira tzi matsiri, ari pikanteri pomperatane owakira pamanantayiziri kaari pihekinkata. ¹³ Otzimatye itochonkyaaniteeya apiteroeni: eenchaaniite pomperatane, eenchaaniite eejatzi pamanantane. Roo ifahaetantyaawori piwathaki okaatzi aapatziyawakaeyaari. ¹⁴ Riima pisheninka-paeni kaari totachonkyaanikitaachani, otzimatye romishitowaeteri eero pitsipataari pinampiki, okantakaantziro tee rantziro aapatziyaawakaari."

¹⁵ Ikanteeri Tajorensi eejatzi Abraham: "Nimaeka oeteeya piina Sara, eero oetaa Sarai. ¹⁶ Antawoete notajonkawentero, ari notzimakayiro roori itzimae entsite. Maperori notajonkawenteero. Osheki ikaatee ojari-teeyaari, eenitatsi pinkatharitaatsini. Tema oshekipero-ri ikanteeya ojaripaeni rinashiteeyaawo ipiyoteeya ikaatzira isheninkatawaka, ikimitakaanteero roomi rinironteeya." ¹⁷ Rotziwerowanaa Abraham, oeyootanaa kepatsiki, ishironthashireta ikantzi: "¿Arima rowakantee atziri antarikiteentsiri tzi maentsiri 100 ro-jarensite? ¿Arima omateeya eejatzi otzimae Sara antawokitakira okaatakira 90 o-jarensite?" ¹⁸ Eekiro ikantatzi Abraham, ikantzi: "Okamintha inintahaeyaawo Ismael okaatzi pitajonkawentakiri." ¹⁹ Ikantanaki Tajorensi: "Nokantatziimi naaka arira otzimae piina Sara itzime pitomi, riitaki piiteri Isaac. Riitaki mapero-teeroni aapatziyawakaane, eero nopakaakahaeri ichariniite rirori. ²⁰ Nokemaki jempe ikantakota Ismael, aritaki notajonkawentakimiri. Ari noshekyahaeniri icharini rirori. Riitaki ipaapateteeya 12 riroperori jew-ayitatsini, naaka kantakahaeyaawoni irioperotan-teeyaari ichariniite, kameethari raapatziyawakaeya. ²¹ Rootaki itzimantyaari Isaac, yotapaaka apaani o-jarensi otzimanitantyaari Sara, riitaki noejokirota-haeyaari aapatziyawakaane. ²² Ikanta ithonkanakiro Tajorensi ikenkithawaetakaakiri Abraham, ipeyapithatanaari.

²³ Tee rowawijaanaki Abraham apaani kitejeri, itochonkyaanikitakiri itomi Ismael. Ari ikantzitakari maa-woeni itomipaeni shirampariyitatsiri, ari ikantzitakari eejatzi ramanantane romperatanepaeni jeekatsiri ipankoki. Rantakiro okaatzi ikantakiriri Tajorensi. ²⁴ Tz-imanaki Abraham okaatzi 99 ro-jarensite itoteetakiniri opatzithowaki ishiramparitantari ²⁵ Riima itomi Ismael tzi makiri rirori okaatzi 13 ro-jarensite, itoziteetantakariri opatzithowaki ishiramparitantari. ²⁶ Tee awiji apaani kitejeri itotantakawori Abram opatzithowaki ishiramparitantari, arira itsipatakari itomi Ismael. ²⁷ Ari itsipatzitakari eejatzi ramanantane romperatanepaeni ikaatzi jeekatsiri ipankoki kaari isheninkayita.

18 Ikanta ijeekawaetzi Abraham opatzimooki ipanko tampatzikapaeteki ooryaa, roñaahakaari Tajorensi janta rinchatomashiteki Mamre. ² Ikanta raminaki Abraham ifaantziiri mawa atziri. Intsipaete ikatziyanaka itonkyotawakari, rotziwerowashitawakari,

† Iroka waerontsi "Sara", ifaaniki rirori oshiyaawo akantziiri aaka "rishinto pinkathari."

oeyootanaka kepatsiki. ³ Ikantawakiri: "Nowinkatharite! Paata pawijita, ⁴ namawakimiita eepichokiini nija pikewyaari pitziki, pijeeke otsi-mankakira inchato pimakoryaawaete. ⁵ Naakataki pomperatane, pareetakari ipankoki. Paata niyaatawakiita namine owanawontsi poyaari okine pishintsite aririka pawijanaki." Ikanteeyini rirori: "Ari-wé, kameethataki." ⁶ Kyaanaki Abraham inthomoeki ipankoki, ikantapaakirro Sara: "Intsipaete pamine roperori trigo-pane okaate mawa piyeekitero powapi-intzirowa powetsikane pan." ⁷ Ari ramaki Abraham riroperori ewonkiri vaca. Ipakiri ronampiri, riitaki aminerini okine rojanteri rowantyaariri. ⁸ Tee apatziro ewonkiri vaca ramaki Abraham, ramakiniri eejatzi itene vaca. Kimoshireri ikanta raminayitawakiniri rowanawo, ijeekaeyakini areetariri otsimankakira in-chato.

⁹ Ikanta ithonkakiro rowaeyakani, irikapaeni areet-zinkari rojampitakiri Abraham, ikantzi: "¿Jempe piina Sara?" Ikantanaki Abraham: "Ojeeki inthomoeki."

¹⁰ Ikantanaki areetzinkari: "Arika nopiyee otsipaki o-jarensi ari noñaapaero Sara itzimae entsite." Okemaki Sara ikenkithawaeteeyinira Abraham, ojeekaki ojanari opatzimooki opanko, itaapiikira oemi. ¹¹ Antariki-teeyakini apitekiroeni Abraham eejatzi Sara. Kaatapaaki oñaawenta otsinanitantari. ¹² Roo kaari aamawetan-tanakawo oshirontanaka, okantashiretanaki: "¿Jempe okineeka notzimae naaka, antarikiteeyakinani apiteekite?" ¹³ Rojampitanakiri Tajorensi irika Abraham, ikantzi: "¿Iitaka oshirontantari Sara? ¿Tema okemi-jantzi arira otzimae okantawitaka antawokitaki?"

¹⁴ ¿Eenitatsima pomeentsizimotyaaariini Tajorensi? Ari-ka nopiyaki otsipaki o-jarensi nareetemi, ari noñaapaero Sara itzimae entsite." ¹⁵ Okanta okemawaki Sara, antawoete othaawanaki, okowawitanaka othaenkero ikanteetakiri, okantanaki: "Tema tee noshironta." Ari ikantanakiro Rirori: "Niyotaki naaka shirontakimi."

¹⁶ Ari ikatziyanaa areetzinkari, jatane eekinaneero nampitsiki Sodoma. Ari royaatanakiri Abraham ri-wethatawaeyaari. ¹⁷ Ari ikenkithashiretanakari Tajorensi, ikantzi: "¿Nokamanterima Abraham okaate nanteri? ¹⁸ Tema riitaki oshekitaatsini icharini, shintsiri rinatye ikaate sheninkatawakaahaachani. Riitaki nokashiyaakaakiri ikantakaanteero notajonkawentan-teeyaari maawoeni inashiyitachari isheninkatawakaaha kepatsiki. ¹⁹ Naaka yoyaakiri imatakaanteeyaari it-omipaeni imayiteero niyotantakiri, eejatzi ikaatzi ichariniteeyaari. Rantateero maawoeni kameethatatsiri, okaatzi tampatzikatatsiri, roo opoñaantyaari nomatantyaawori naaka okaatzi nokashiyaakaakiriri."

²⁰ Roojatzi ikantantanakari Tajorensi: "Irikapaeni Sodoma-jatzi eejatzi Gomorra-jatzi omaperotaka ikaariperotaki. ²¹ Ari niyaateri nimaeka janta, naminero maperotachari iyaariperonka okaatzi ikanteetziiri. Rootaki niyotantyaari." ²² Awijanaki apite areetzinkari

†† Kantakotachari jaka "piyeekite powantapiintawori" roori oshiyawori rowanteetawori paerani trigo-pane okaatzi otenatzi 7 kilo. Tema mawa riyeekiitaki, tzi makiri okaatzi 20 kilo trigo-pane.

nampitsiki Sodoma, roojatzi ijeekanaki Abraham itsipatanakari Tajorentsi.

²³ Ari rontsirokapaakari okaakiini, ikantziri: “¿Arima pithonkatakiri kameethashireri jeekimotziriri kameetha inampiki? ²⁴ Aamaashitya tzimatsi 50 kameethashireri janta nampitsiki. Ikaaterika 50 kameethashireri, ¿arima pithonkakiro nampitsi? ¿Eeroma pimatziro pipeyakoteri, ikaaterika ikateerika 50? ²⁵ Tekatsira inimote pithonkeri kameethashireri ikantakaantzirowa kaariperoripaeni, kimiwaetaka arikami ikaate ikaariperowaete. Eero pantziro iroka. Tema eerokatakiri ipaapateete aminakotantaneri maawoeniki kepatsi. ¿Eeroma pantziro kamethatzimotantatsiri?” ²⁶ Ari rakanaki Tajorentsi ikantanaki: “Arika noñaaki janta Sodoma-ki ikaate 50 kameethashireri, aritaki nopeyakoteeri maawoeni nampitawori janta, okantawitaka ikaariperowiteyakani.” ²⁷ Tekira inimotziririita Abraham, rapiitanakiri rojampitziri, ikantziri: “Pipeyakotawakina napiitemiro nojampitemi, tema Tajorentsi pini eeroka, atziri nini naaka. ²⁸ Arika riyotapaakya 5 kameethashireri imonkaatantyaari 50 kameethashireri, ¿arima pithonkatakiri maawoeni atziripaeni nampitawori janta?” Ari ikantanaki Tajorentsi: “Arika noñaaki ikaate 45 kameethashireri, eerowa nothonkiro nampitsi.” ²⁹ Eekiro ikantatziri Abraham: “Arika ikaate 40 kameethashireri, ¿arima pithonkakiri maawoeni atziripaeni nampitawori?” Ikantzi Tajorentsi: “Arika noñaaki ikaate 40 kameethashireri, eero nothonkiro nampitsi.” ³⁰ Eekiro ikantatziri Abraham ikantakowentantzi, ikantzi: “Eenitatsi nokowakotemiri eero pijamana napiitemiro nokantakimiri. ¿Iitaka awijatsini aririka ikaate 30 kameethashireri?” Ari rapiitanakiro Tajorentsi ikantzi: “Arika noñaaki ikaate 30 eero nothonkiro nampitsi.” ³¹ Eekiro rapiitatziri Abraham ikantziri: “¿Pinkathari! Osheeki nowomeenchaakimi nojampitzimi. ¿Iitaka awijatsini ikaaterika 20 kameethashireri?” Ari ikantane Tajorentsi: “Arika ikaate 20 kameethashireri eero nothonkiro nampitsi.” ³² Eekiro ikantatziri Abraham, ikantziri: “Pikeme nokantemi Nowinkatharite, eerowa pikijana, ari noweyaantawaemi nojampitemi, eero napiitziro. ¿Iitaka awijatsini ikaaterika 10 kameethashireri?” Ari ikantane Tajorentsi: “Arika noñaaki ikaate 10, eero nothonkiro nampitsi.” ³³ Ikanta ithonkanakiro Tajorentsi ikenkithawaetakaeri Abraham, jataanee. Piyaaaja rirori Abraham ipankoki.

19 Ari otsireniityaanaki, areeteeyakani Sodoma-ki apite ronampiri tajorentsi. Ijeekamintheetzi Lot ikyaapiinteetzi nampitsiki, ari ipiyotapiinteeyani atziripaeni. Ikanta iñaawakiri, ikatziyanaka itonkyotawakyaari, rotziwerowashitawakari ipinkathatawakiri, oeyootanaka kepatsiki. ² Ikantawakiri: “¿Pinkathari! Nokowatzi pimaanaki nopankoki. Iroka nija piikewya piitzi. Arika okitejitamanee, ari pawije.” Ikanteeyini rirori: “Aritaki, nomaye jakakiroki.” ³ Eekiro ikantatziri Lot, roojatzi ikowanatanakari areetzinkari royaatanakiri ipankoki. Ikanta rareetakaapaakari, rowetsikakaantapaaki Lot owana-

wontsipaeni, rowetsikakaantaki eejatzi panponka kaari rowaeteetzi shineyakaeroni, rowakaeyaariri areetzinkari. ⁴ Tekira imahaeyiniita, ipokaeyapaakini osheki Sodoma-jatzi, itapotapaakiro pankotsi ijeekaeyakinira, ari ikateeyakini ewankaripaeni itsipatakari antaripaeni. ⁵ Ikaemapaakiri Lot, ikantziri: “¿Jempe ijeekika areeta-paenchari pipankoki otsirenitankira? Pomishitoweri, nokowatzi noñaathatakyaari.” ⁶ Ari ishitowanaki Lot ikenkithawaetakakiri atziripaeni, rashitakoperotakiri areetachari. ⁷ Ikantziri: “Pikempoyahaeya atziripaeni, pantzimotantzirokarika kaariperori. ⁸ Eenitatsi apite nishinto tekira iyotziriyiita shirampari. Pikoyirika aritaki nomishitowakimiro, roori piñaathawaetyaari pantero pikoyiri eeroka. Teemaeta nokoyi pikoshekyaaari areetanari nopankoki, nowaemakaantane rini.” ⁹ Ikanteeyini kaariperotatsiri: “Apatziromi romperawaetakaemi it-sipajatziri atziri oshiyimiri eeroka. Piteenki, eeroka nomaperote nimaeka nokoshekyaa.” Retanakari ikoshekanakari Lot. Ipokaeyapaakini okaakiini ipankoki ikoyi rotatsinkirimi jaawi. ¹⁰ Ari rakotanaki areetzinkari, rakathateeri Lot romonkyahaeri ipankoki. Rashitanakiro. ¹¹ Thonkatanaka mawoeni imawityaakitanki ewankaripaeni eejatzi antaripaeni. Aakiri imakone ithotyaaakotziro ashitawo pankotsi.

¹² Ikantanaaki areetzinkari, ikantziri Lot: “¿Tzimatsima Itsipa pisheninka jaka? Paanakiri pitomipaeni, pishintopaeni, pitzineripaeni. Payitanakyaari eejatzi pikaa-teeyinira, pishitoye nampitsiki. ¹³ Nothonkatyeerowa iroka nampitsi. Okimiwitakawo okaemakaematatyeemi iyaariperonka atziripaaeni nampitawori jaka. Rootaki rotyaantantakinari Tajorentsi nothonkero.” ¹⁴ Ari riyataanaki Lot iñeeri itzineripaeni, ikaatzi okashiyaari rishintopaeni oemintyaari, ikantapaakiri: “Pishitoye pinampiki, ithonkatatyaarowa Tajorentsi.” Teemaeta ikemijanteeyeni itzineripaeni Lot, roshiyakaatzi rowashiyawaetashita.

¹⁵ Okanta okitejitzimataki, ikantanaeri ronampiri tajorentsiite irika Lot: “Terika pikoyi pikame nothonkatyeerowa iroka nampitsi, pishiyakaero piina pitsipataanakiro apite pishinto. Intsipaeetera.” ¹⁶ Et-sikiroeni ikantawaeta Lot tee ithakyaawaetzi, akotanaki ronampiri tajorentsiite rakathawakotanakiri, tema etakopero royiri Tajorentsi irika Lot. Ari ikantanakirori iina eejatzi rishintopaeni. Rookakiro ojanari nampitsiki, awijakotee atsipetyaawomi ithonkaetakirowa nampitsi.

¹⁷ Ari ishitowanaki nampitsiki Lot, ikenkithawaetanki itsipa ronampiri tajorentsi, ikantziri: “Pishiye, eero pijeekawaetzi niyanki awotsiki, pawijakoteeta. Eero paminapanaatzi pitaapiiki, apatziro powanakiro piyaatero tonkaariki.” ¹⁸ Ari rakanakiri Lot, ikantanakiri: “Eerowa omata nowinkatharite. ¹⁹ Osheki kameethari pantakinari, maperori pineshironkatakina powawijaakotaana. Eeromaeta okanta noshiye tonkaariki, aritaki nokamaki aririka areetawakina pithonkatatantyaawori nampitsi. ²⁰ Eenitatsi jaka okaakiini oryaanini nampitsi. Arira nokinanaki. Pishinetena niyaate eero nokamanta. Tema oryaanini ini nampitsi.” ²¹ Ikantanaki

itsipa ronampiri tajorentsi: “Nokemakimi, aritaki nomatakiro pikowakotakinari. Eero nothonkiro ewonkiri nampitsi pikantakinari. ²² Piyaatanakiita nimaeka. Eero nothonkitawo nampitsi tekiraata pareetyaata jempe poshoretakawo.” Roojatzi iitanteetakawori nampitsi Zoar. ²³ Okanta okitejitamane, areetaka Lot janta Zoar-ki.

²⁴ Rowaryaaki Tajorentsi paamari janta Sodoma-ki eejatzi Gomorra-ki. ²⁵ Ithonkakiri jeekantawori nampitsi, ari ikantakiro maawoeni shookayitatsiri janta. ²⁶ Pokawitacha iina Lot, oyaatakiri oemi, aminamintheetzi otaapiiki, omapokashitanaka opeyanakawo tziwithantha. ²⁷ Okanta okitejitamane, ananenkanamaki Abraham janta ikenkithawaetakaakirira chapinki Tajorentsi. ²⁸ Raminapaaki jantó ojeekira nampitsi Sodoma, ojeekitaha eejatzi Gomorra, ifñaatzi-iro okachaarenkataki, okimitakawo okachaatzi pometaantsi.

²⁹ Imatakiro Tajorentsi ithonkatakiro nampitsi inampiwitawowa Lot. Teemaeta ipeyakotziri Tajorentsi irika Abraham, rowawijaakoteeri itominthori Lot thonkatachanimi rirori. ³⁰ Antawoete ithaawanaki Lot inampiteeyaawo Zoar-ki, itonkaanaki tonkaariki itsipatanaawo apite rishinto. Ari ijeekawaeteeri impeetamooki. ³¹ Okanta rantawote rishinto Lot okenkithawae-takaakiro irento, okantziro: “Antarikitaki apaapate, tekatsi shirampari aementeeyaari jaka, antantyaawori ametapiintari. ³² Jame ashinkiteri, roo añaantyaari itzimae eentsitepaeni.” ³³ Okanta otsirenitanaki, okitaakitaatakiri opaapate. Otsipatakari rantawote rishinto. Teemaeta ikemawenta opaapate jempepaete otsipatakari, jempepaeterika opiriintanaa eejatzi. ³⁴ Okanta otsipa kitejeri, okantee rantawote rishinto, okantziro irento: “Notsipatakarira naaka apaapate tsireniriki, jame apiiteri oshinkiteri pitsipatantyaariri eeroka, rowakantemire.” ³⁵ Okanta otsirenitanee, apiiteeri oshinkiteeri opaapate, omatakiro ewankawo otsipatakari opaapate. Teemaeta ikemawenta eejatzi Lot jempepaete otsipatakari rishinto jempepaeterika opiriintanaa eejatzi. ³⁶ Roojatzi omotzitantakari apitika rishinto Lot, riitaki owakakirori opaapate. ³⁷ Etanakawo rantawote itzimaki otomi, oetakiri Moab, riitakira oshekitaneentsiri iiteetakiri Moab-ite. ³⁸ Ari okantaka eejatzi ewankawo, tzimae otomi, oetakiri Ben-amí, ritaki oshekitaneentsiri iiteetakiri Amon-jatzi. †

20 Ikanta Abraham jatee kirinkanta Nehuev-ki, inampitapaawo Gerar-ki, jeekatsiri niyankithakineki awotsi nampitsiki Cades roojatzi Shur. ² Ikantantayitzi janta: “Kaari noena iroka Sara, choeni ini.” Ikanta ikemaki Abimelec, pinkatharitatsiri nampitsiki Gerar, rotyaantaki aakiteroni Sara, iinantyaawo. ³ Okanta otsirenitanaki imishiwaetaki Abimelec, ikantziri Tajorentsi: “Ari pikamaki, tema payitantakiro tsinani tzimatsiri oemi.” ⁴ Tekiramacheeni ifneeroota Abimelec

† Iroka nampitsi “Zoar,” akantziri añaaniki aakayite “ewonkiri.”

†† Iroka waerontsi “Moab,” ifñaaniki rirori okimiwiitawo akantziri aaka “poñaachari opaapateki.” ‡ Iroka waerontsi “Ben-amí,” ifñaaniki rirori okimiwiitawo akantziri aaka “itomi nosheninka.”

iroka tsinani, ikantanaki rirori: “Pinkathari! ¿Kameethatatsima powamayeri kaari tzimatsini ikinakaashitane? ⁵ Riimacheetaka Abraham kantakinari: ‘Iroka tsinani choeni ini’. Omatzitakawo eejatzi roori okantzi: ‘Ariini rini irika Abraham.’ Teera nokowawita nowaariperotante. Tekatsi nantakayirori kaariperotatsiri.” ⁶ Rakanakiri Tajorentsi imishiriki, ikantziri: “Niyotaki naaka tee pikowawita powaariperotante. Rootaki kaari noshinetantzimi pantero, rootaki opoñaantari kaari pikaariperotzimotantana. ⁷ Pipaeri iina irika atziri. Tema kamantantaneri rini, ari ramanakotakimi eero pikamanta. Eerorika poepiyeeniri iina, ari pithonkatakyaa pikame maawoeni eejatzi pitomipaeni.”

⁸ Ikanta ipiriintamanaa Abimelec, ikaemakiri romperatanepaeni, ikamantakiri okaatzi imishitakiri. Antawoete ithaawaeyanagini. ⁹ Ikanta Abimelec ikaemakiri Abraham, ikantakiri: “Paminero jempe pikantakina. ¿Jempema nokantakimika naaka powaariperotanteneri? Kaari ranteeziro iroka.” ¹⁰ ¿Iitaka pikenkithashiretari pantantawori iroka?” Ari ikantakiri Abimelec ifñaanatakiri Abraham. ¹¹ Rakanakiri Abraham, ikantakiri: “Noshiyakaatzi ari rompojawenteetakinawo noena, noshiyakamintheetzi jaka nampitsiki tekatsi pinkathaterini Tajorentsi. ¹² Omaperowita nitsirota Sara tema rishinto inatziiri ashitanari, kaaritzimaeta ashityaawoni nonaanate. Roowa naantakawori.

¹³ Paerani ikantakina Tajorentsi noshitoye iipatsiteki ashitanari, nokantakiro Sara okantantayite jemperika nareetya: ‘Ariini rini.’” ¹⁴ Ikanta Abimelec roepiyeeniri Abraham iina. Ipashitawaari tzimahaantatsiri romperatane, ipawaeri tsinani eejatzi shirampari, ari ipawaeri eejatzi tzimakaarantatsiri ivacate eejatzi rovejate. ¹⁵ Ikantawaeri: “Iroka noepatsite, paminee jemperika pinintziro pinampityaawo.” ¹⁶ Ari ikantawaero Sara roori: “Oshekira koriki nopakiriri piyaariri, ikaatzi 1000. Roo inimotanteemiri eero pikaaniwaetanta. Riyoteero maawoeni pikaateeyakinira rowetsikaero okaatzi awijeentsiri.”

¹⁷ Ikanta Abraham ramananakari Tajorentsi, omapokashitanana retsiyatakotane Abimelec, eejatzi itsipatari. Etsiyatakotane eejatzi ronampiripaeni otzimaanitanteeyaari. ¹⁸ Tema okantakaantakiro Sara, imanirotakaakiro Tajorentsi tsinanipaeni romperatane Abimelec okaatzi jeekapankotziriri.

21 Ikanta Tajorentsi, ikenkithashireteero Sara, monkaataka inintakaakirori. ² Roojatzi omotzitantakariri eentsite, otzimakiniri apaani itomi Abraham, okantawitaka rantarikitaki Abraham, tema imonkatakini Tajorentsi okaatzi ikantakiriri.

³ Imatakiro Abraham, iitakiri Isaac otomi Sara. ⁴ Ikanta imaakotapaaki 8 kitejeri raanakiri iithothawaanikiteri, tema rootaki ikantakiriri Tajorentsi. ⁵ Tzimaki Abraham okaatzi 100 rojarentsite itzimantakari Isaac.

⁶ Ari okenkithashiretanaka Sara, okantzi: “Ikaatzi kemakoteenani tzimaki neentsite, aritaki ishirontawentakina, tema ari nokantaka naaka ishirontakaakina Tajorentsi. ⁷ ¿Iitama yotatsiri arira itzimae neentsite

nothotahaeri? Matzimaetaaka tzimaana okantawitaka rantarikiwitaka Abraham.”

⁸ Ikanta ikimotatanaki Isaac rookanakiro iteni, anta-woete ikimoshireteeyaanaakini Abraham. ⁹ Roo kantacha Sara, oñaakiri otomi Agar Egipto-jato itzi-makaakirori Abraham, osheki itheenkimawaetziri Isaac. ¹⁰ Iyaatashitakiri Abraham, okantapaakiri: “Potyaanteero ponampiri otsipataneeyaari otomi. Tee okameethatizimotana itsipatyaaari notomipaeni naaka otomipaeni onampitaarewo. Tee nokoyi rantetyaari pashitakaeyaari.” ¹¹ Osheki okatsizimotanakiri Abraham, tema rijatzi itomi. ¹² Riitaki kantacha Tajorensi ikanteeri Abraham: “Eero ipakootzimowaetzimi pitomipaeni eejatzi riniro. Pimatero okantakimiri Sara. Tema irika Isaac, riitaki shekitaatsini picharinityaari riroperotatsini. ¹³ Ari nokanteeri eejatzi otomi pomperatane, ari noshekyahaeri eejatzi itomipaeni rirori, tema riitaki pitomi.” ¹⁴ Okanta okitejetamane, ipakiro Abraham iroka Agar pan, ipakiro eejatzi mashitsinaki, ari ipiyaantakiniro nija. Ikyaaakakiro irokapaeni, itsipataakiro Ismael otomi, rotyaantakiro iyaate. Jatanaki ochempimashiki iiteetziro Beerseba, okinakinawaetzi, tee iyotzimaetya jempe areetya.

¹⁵ Okanta othaateero onijaate mashitsinakiki, ookanakiri otomi inchatapishiki. ¹⁶ Iyaatapithatanakiri inteneeni, tema tee okoyi oñeeri ikamimotero. Okanta jeekapaaki inteneeni, iraanaka otomi. ¹⁷ Ikemakiri Tajorensi riraawaeta eentsi, ikaantanaki ronampiri tajorensite jenokinta, ikantziro Agar: “¿Iitaka awijimotzimiri Agar? Eero pithaawashiwaeta, ikemakiri Tajorensi rirahaa peentsite pomaryaakirira. ¹⁸ Piyaate, pitzinahaeri, eero powashironkayiri. Tema ari noshekyahaeri ichariniite.” ¹⁹ Ikantakaakawo Tajorensi, oñaaki Agar oshitowaatzi nija. Jatanaki, opiyaantaki mashitsinakiki, oetakiri otomi Ismael. ²⁰ Riitaki Tajorensi tajonkawentakiri eentsi, roojatzi rantaritantakari. Ari inampitakawori ochempimashiki. Kominthaantzi rini. ²¹ Inampitakawo ochempimashiki iiteetziro Parán. Okanta riniro, opakiri inantyaawo Egipto-jato.

²² Aripaete riyaataki Abimelec ikenkithawaetakayiri Abraham. Itsipatanakari Ficol, reewari rowayirite. Ikan-tapaakiri: “Niyotzi osheki itajonkawentakimiro Tajorensi okaatzi pantayitzi.” ²³ Nokoyi paakotenawo iwaero Tajorensi, niyotantyaari eero powaariperotantana naaka, notyomipaeni, eejatzi ikaate nochariniyityaari. Nokoyi pikantaperotena, niyotantyaari aririka paakameethatakina naakaete nokimitzimi eeroka naakameethatapiintakimi, ari poshiyakayiriri eejatzi atziripaeni ikaatzi nampitawori jaka pinampitakawowa eeroka.” ²⁴ Ikantanaki Abraham: “Aritaki nomatakimiro pikowakiri, omaperotaty.” ²⁵ Ikantanakiri eejatzi: “¿Piñaakiri ponampiripaeni rashitakawo nonijaate nokaapiintziri?” ²⁶ Ikantanaki Abimelec: “Tee niyote jempe itzimi aapithatakimirrori, owakiraha nokemakimi nimaeka.” ²⁷ Raaki Abraham rovejate, ivacatepaeni ipashitakari Abimelec. Arira raapatziyawakahaari. ²⁸ Riitaki kantacha Abraham, rinashitaka itsipa 7 rovejate.

²⁹ Rojampitakiri Abimelec, ikantziri: “¿Iitaka pinashitan-tariri povejatepaeni?” ³⁰ Ikantanaki Abraham: “Trika 7 oveja nopakimiri, roori riyotanteetyaari naakataki kiyakotzirori ikaapiinteetzira nija.” ³¹ Roo iitanteetaka-wori Beerseba, tema ari ikenkithawaetawakaaka janta apiteroeni eenitatsi raapatziyawakahaari. ³² Ikanta ithonkakiro ikenkithawaeteeyini Beerseba-ki, piyanaa Abimelec itsipatanakari Ficol inampiiteki Filistia-jatzi.

³³ Ikanta Abraham ipankitaki inchatoto janta Beerseba-ki, ikowakotakiri Tajorensi raakotero iwaero, ikanteet-ziri “Añaaniri Tajorensi”. ^{††34} Osheki ojamanitaki ijiekawaetaki Abraham iipatsiteki Filistia-jatzi.

22 Okanta ojamanitaki, ikowaki Tajorensi iñeero rawentaashirenkari Abraham. Iñaanatakiri iwaero, ari rakanakiri rirori, ikantanaki: “Jaka nojeeki Tajorensi.” ² Ikantziri Tajorensi: “Piyaate janta Moriaj-ki, paanakiri petakoperotane pitomi. Arika pareetakya, pitayenari tonkaariki jempe janta noñaahakimiro.”

³ Okanta okitejetamane, ipiriintanaka Abraham, rowetsikakiri iyawayote, raanaki itsima itaantyaari, jataki rokotakinirira Tajorensi. Raanakiri itomi Isaac itsipataanakiri apite romperatane. ⁴ Mawatapaentsiri kitejeri ari raminanaki jantó roshiretakawonta. ⁵ Ikan-takiri romperatane: “Ari pijeekawaki jaka pikempoyeeri kawayo. Niyaatawakiiita naaka notsipatanakyaari noty-omi. Arika nomatakiri nopinkathateri Tajorensi, roo-jatzi nopiyanteeya.” ⁶ Raakiro itsima Abraham, inatakaanakiri Isaac, raanaki eejatzi iyotsiryaanite, eejatzi paamari. Jateeyanakini apityaampikiteeni. ⁷ Tekira ojamaniteeta rojampitakiri Isaac ipaapate, ikantziri: “Pawa.” Ari rakanakiri Abraham, ikantzi: “Iitaka pikoyiri notyomi.” Ikantzi Isaac: “¿Tzimatsi tsitsi, paamari, jempe ayeka oveja atayeri?” ⁸ Ikantzi ashitariri: “Noto-mi! Riitaki Tajorensi kantakaeyaawoni itzimantyaari oveja atayeniriri.” Eekiro riyaateeyatziini.

⁹ Ikanta rareetapaaka jempe rokotakiniri Tajorensi, ipewiryapaaki mapi Abraham rowetsike itaamento, ipewiryakiro itsima itaantyaari. Raakiri itomi roojotakiri, roma-ryaakiri taamentotsiki ipiyotakirowa itsi-ma. ¹⁰ Roo itzinaawitanakawo iyotsiryaanite ro-jataantyaariri itomi, ¹¹ ikaemotanakiri ronampiri Tajorensi, ikantziri: “Abraham! Abraham!” Rakanakiri rirori ikantzi: “Jaka nojeeki.” ¹² Ikantziri ronampiri tajorensi: “Eero pojateeri eentsi, niyotakimi nimaeka tee pipiyathatari ikantzimiri Tajorensi, tee pithañapi-thatari papintzite pitomi.” ¹³ Ari raminanaki itaapiiki Abraham, riñaatziri roojotaka icheeki oveja in-chamaeshiki. Riyaatashitanakiri, riitaki poyaatarakiri it-omi itaakiri. ¹⁴ Rootaaki itantakawori Abraham tonkaari, iitakiro: “Ipantziro Tajorensi oetarika koetyi-moteeri.” Roo ikantantapiinteetari: “Ipaetanteero oetarika koetyimoteeri janta itonkaariteki Tajorensi.”

¹⁵ Eejatzi rapiitakiro ronampiri Tajorensi iñaanateeri Abraham, ¹⁶ ikantziri: “Iroka iñaani Tajorensi: ‘Okantaantziro tee pithañaaari papintzite pitomi,

† Iroka waeronsi “Beerseba”, iñaaniki rirori oshiyawori akantziri aaka “Nijaateni Aapatziyawakahaantsi.” †† Kantakotachari jaka “inchatoto,” roo iiteetziri “tamar-isco.”

naakatakira pikemijante nopaanteki. ¹⁷ Ari piñaakiro notajonkawentaperotemi. Naakataki oshekeerini pitomipaeni roshiyeyaari roshekitzi ompokiro, roshiyeyaawo oshekitzi eejatzi impaneki nijathapyaaki. Riitaki otsinampahaerini ikijaneentane. ¹⁸ Riitaki kantakaanteeroni itajonkawenteetantyaawori maawoeni inashiyitachari isheninkatawakaaha kepatsiki, okamintha pikemijantakina.” ¹⁹ Piyaaja Abraham jempe royaawentziri romperatanepaeni. Ikanta ranashitakawo maawoeni Beerseba, ari inampitaawori Abraham janta.

²⁰ Okanta ojananitaki, ikemakoteero Abraham iinathori Mil-ca itsimakahaero rirentzi Nacor. ²¹ Etakawori itzimi iita Uz, itzimanaki itsipa iitakiri Buz, itzimanaki itsipa iitakiri Kemuel, riitaki ashitanakariri Aram. ²² Ari itzimanaaki itsipa: Quesed, Jazo, Pildas, Jid-laf, Betuel. ²³ Irika Betuel riitaki ashitanakawori Rebeca. Riitaki irikapaeni 8 otomipaeni Mil-ca itzimakakirori Nacor, rirentzi Abraham, ²⁴ Itzimakakirori eejatzi Nacor omperatane iitachari Reúma. Irika ikaateeyini: Teba, Hajam, Tajas, Maaca.

23 Okaatzi 127 ojarentsi añaaki Sara. ² Ari oka-maeri roori janta nampitsiki Quiriat-arba iiteet-ziri eejatzi Jebrón jeekatsiri Canaán-ki. Antawoete riraakotakawo Abraham okamakira Sara. ³ Okanta okamaki Sara, riyataashitakiri Het-ite nampitawori janta, ikanteri: ⁴ “Pashinijatzi nini naaka tee osheninkatawaka, nokoyi namanante piyaminkarimoote nokitatanantyaawori noena.” ⁵ Ikanteeyanakini Het-ite: ⁶ “Pikemijantawakina nowinkatharite. Riyoyaane Tajorentsi pini eeroka, pamine kyaariperori kaminkarimoo pikitatero piina. Tekatsi thañaapithatemironi.” ⁷ Katziyanaka Abraham, riwethatanakari Het-ite. ⁸ Ikan-tanakiri: “Kyaariperorika pikowaeyini nokitatzimotemiro noena, pikanteri Efrón itomi Zoar, ⁹ nokoyi namanantero impeetamoo iiteetziri Macpela jeekatsiri iipatsiteki. Aritaki nopinatakiri jempe okaate ikowakotenari. Roo opoñaantyaari nashitantyaawori naaka.” ¹⁰ Ari ijeekaki irika Efrón itsipatakari isheninkapaeni Het-ite, rakanakiri Abraham ikemantyaariri isheninkapaeni, ikemantyaari ikaatzi areeyitachari nampitsiki, ikantanaki: ¹¹ “Eero nowinkatharite, nopashitemiro noepatsite impeetamoo. Riitaki nosheninkapaeni ñeenani nopashitemiro. Otzimatye pikitatero piina.” ¹² Ari rapiitanakiro Abraham riwethatanakari nampitawori janta. ¹³ Ikemakiri maawoeni itsipatakari, ikantanakiri Efrón: “Pikemi nokantemi, nokoyi payeri koriki nopinatemirori piipatsite, nokitatzimaetyaawo noena janta.” ¹⁴ Ari ikantanaki Efrón: ¹⁵ “Pikemi nowinkatharite, teera eepichokiini ipana noepatsite ikaatzi 400 ipewireeya koriki, temaeta okameethatzi iñaawaetakoteri koriki. Pamakiro piina, pikitatero.” ¹⁶ Inimotanakiri Abraham ipinateri Efrón okaatzi ikantakiriri ipiyoteeyakanira isheninkapaeni Het-ite. Ipakiri iyorikite, raawakiri.

¹⁷ Rootaki awijaentsiri iipatsiteki Efrón jeekatsiri Macpela-ki, omontetakari Mamre ojeekira impeetamoo, inchatomashi ini eejatzi. ¹⁸ Rashitanakawo Abra-

ham iroka kepatsi. Maawoni iñaakowentakiro Het-ite ipinateetakiro, iñahaeyakironi eejatzi ikaatzi areeyitachari nampitsiki. ¹⁹ Ari ikitatakiro Abraham iina Sara janta impeetamooki ramanantakotakiri Macpela-ki, omontetakari Mamre, iiteetzitawo eejatzi Jebrón janta Canaán-ki. ²⁰ Rootaki rashitantakawori Abraham okaatzi tzimatsiri kepatsi eejatzi impeetamooki. Rootaki ipimantakiri Het-ite, okine ikitatero Abraham iina.

24 Antarikiperotaki Abraham, osheki itajonkawentakiri Tajorentsi. ² Ikanta Abraham ikaemakiri antarikitaentsiri romperatane, kempoyeeniriri tzimotziriri. Ikantakiri: “Poteeyachokitena.” ³ Pikantena kyaariperoeni, paakoteri Tajorentsi Itajorentsitetari jenokintaki eejatzi kepatsiki, eero pishinetanari notyomi iinantyaawo tsinani Canaán-jato jeekatsiri jaka. ⁴ Otzimatye piyaate nonampiiteki, pamineniri nosheninkapaeni iinantyaari.” ⁵ Rakanakiri romperatane, ikantziri: “Eerorika okoyi opoke ewankawo, ¿jempe nokantyaaka? ¿Otzimatyeema naanakiri pitomi pinampiiteki jempe pipoñaaka paerani?” ⁶ Ikan-tanakiri Abraham: “Eero, eero omata payeri notyomi janta. ⁷ Tema Tajorentsi, Itajorentsitetari jenokintaki, amaanari paerani iipatsiteki ashitanari, iipatsiteki eejatzi nochariniite. Ishinetakiri iperi iroka kepatsi maawoeni nocharinityaari. Aritaki rotyaantaki ronampiri tajorentsiti tsipatemini pamantyaari tsinani iinantyaari notyomi. ⁸ Eerorika okoyi oyaatemi tsinani, pimonkaatakiro pantzimotanari. Tee nokoyi payeri notyomi janta.” ⁹ Imatakiro romperatane, roteeyawathatakiri Abraham, ikantaki: “Imaperotaty! Ari nantakiro okaatzi pikantakinari.”

¹⁰ Riyoyaakiro tzimotziriri omperatariri ipashitantyaari. Raanaki 10 tsimeri ikyakaanakiri, jataki inampiki Nacor janta Mesopotamia-ki. ¹¹ Ikanta rareetzimataka nampitsiki, ari otsireniityaanaki, imakoryaakaapaakiri ipirapaeni ojeekira nija. Ari okawoshitapiintari tsinanipaeni. ¹² Amanapaaka, ikantzi: “Tajorentsi, Itajorentsiti omperatanari Abraham, eero-ka kantakaeyaawoni omatantyaari nokoyiri, pineshironkateri omperatanari. ¹³ Ari nojeekawaki jaka nijateniki, pokapaaki tsinanipaeni okayi nija. ¹⁴ Eeroka kantakaeyaawoni aririka nokantakiro apaani ewankawo: ‘Pipawakina pichomone nirantawakyaata nomiri.’ Okantanaki roori: ‘Pirantawakya. Ari nopitakyaari imiri eejatzi pipirapaeni.’ Rootaki tsinani pikowakaakiriri pomperatane Isaac. Ari niyoteri petakotari omperatanari.”

¹⁵ Tekiraata ithonkiroota ramaña, pokapaaki apaani ewankawo onatakiro ochomone oshempaki. Rootaki Rebeca rishinto Betuel. Tema irika Betuel riitaki otomi Mil-ca itzimakakirori Nacor rirentzi Abraham.

¹⁶ Kameethanto ini Rebeca, tee iyootziri shirampari, tekatsi antaminthawaeteroni. Oerinkapaaka nijaaki, okaapaaki, roo opiyaneemi. ¹⁷ Ari ishiyashitanakawo

† Kantakotachari jaka “Poteeyachokitena” rootaki rameteeyarini Judáite paerani, rotaeyachokitana iporiki rirori okine riyoteeteri imaperotaty imonkaatziro ikantakaantane rirori. Rootaki roteeyachokitantariri isheninka okine ipinkatheeteri. Tee ishineteeri roteeyachokiteri itsipajatzika kaari riyotzi rirori, pankenatantaneri.”

omperataarewo, ikantakiro: "Pipawakina nirawaki eepichokiini pinijaate." ¹⁸ Okantanaki roori: "Pirawaki nowinkatharite." Owayiitakiro ochomone, opakotaakiri onijaate oteeyakotakiniri. ¹⁹ Ikaatakiro riraki imiri omperataarewo, okantanakiri Rebeca: "Nokaapanaate otsipa noferiri pipirapaeni, rirawakiita rirori." ²⁰ Intsi-paete oshiyapaenta okaapanaatzi nija irapinteetziri, osheki opiyapiyataka, iyeekitakiniri imiriteri piratsipaeni. ²¹ Ari raminaminthatakiro operataari tekatsi ikantero, tema ikowatzi riyote riirika Tajorentsí kantakaawori omatantakari iroka. ²² Ikanta ithonkaka rireeyakini piratsipaeni, romijokyaanakiri omarentsi rowetsikaetziri ooro, iryaani rini. Ikyaantakaakawo okiriki. Ipakiro eejatzi apite omarentsi omaatyaari akoki, antari rini. ^{††23} Ikantanakiro: "Pikantena, ¿Iitaka pipaapatetari? Antawo ipanko pipaapate nomaatyaari notsipatyaari nokaateeyakinira." ²⁴ Okantanaki roori: "Naakataki rishinto Betuel, otomipaeni Mil-ca rishinto Nacor. ²⁵ Eenitatsi jempe pimahaeyeni, eenitatsi eejatzi osheki royaari pipirapaeni." ²⁶ Ari rotziwerowanaka omperataari ramananaakiri Tajorentsi. ²⁷ Ikantanaki: "Riroporori rini Tajorentsi, Itajorentsita omperatanari Abraham, tee ramatawiteri omperatanari ineshironkatakiri. Riitaki amakinari jaka noñaantakawori ipanko isheninkathori." ²⁸ Tee ojeekanaki Rebeca, oshiyaperotanakitya opankoki oñeero iniro, okamanta-paakiro.

²⁹ Eenitatsi iyaariri iroka Rebeca iita Labán, riitaki shiyaneenchari kaayirontsiki raminiri atziri. ³⁰ Tema iñaawakiri omarentsi rowetsikaetziri ooro omayitakari ritsiro akoki, ikemawakiro eejatzi okamantantapaakiri ikantakirori atziri. Ikanta rareetapaakari Labán romperatane Abraham ijeekaakayirira ipirapaeni nijaateniki. ³¹ Ikantapaakiri: "Pipoke itajonkawentane Tajorentsi. ¿Iitaka piijekantari inteeneni? Rowetsikaanteetakimira pankotsiki poyirira pipirapaeni."

³² Ari riyaaanaki omperataari janta pankotsiki. Rowayiyantapaakiri Labán irikapaeni eejatzi ipirapaeni, ipakiri royaari. Ari ramaetakiniri nija areet-zinkari ikewapakyaari. ³³ Ikanta royiitawakiniri rowapaakyaari, ikantanaki romperatane Abraham: "Eerowa nowa eerorika nokamantzimiro nokoyiri." Ikantanaki Labán: "ajaa pikamantena." ³⁴ Ikantanaki omperataari: "Naakataki romperatane Abraham. ³⁵ Antawoete itajonkawentakiri Tajorentsi irika omperatanari, osheki rashaahantakaakari: eenitatsi rovejate, ivacate, iyorikite, camello, iyawayotepaeni, tzimatsi osheki ratzirite romperatane tzimatsi eejatzi osheki tsinani. ³⁶ Ari okantakari Sara okantawitaka aatawitaka, tzimae otyomi. Riitaki rashitakahaari omperatanari okaatzi tzimimotziriri. ³⁷ Ikwaki eero namatawitziri, ikantakina: 'Eero pishinetanari notyomi iinanyaaawo tsinani Canaán-jato jeekatsiri jaka. ³⁸ Roo kameethatatsi piyaatashiteri isheninkathori ashitanari, pamineniri

† Kantakotachari jaka "iryaani rini," riitaki ikanteetziri eejatzi "ikaatzi itenatzi 6 gramo." eejatzi "kashetani siclo." †† Kantakotachari jaka "antari rini," riitaki ikanteetzitari eejatzi "ikaatzi itenatzi 100 gramo." eejatzi "10 siclo."

notyomi apaani tsinani janta nosheninkapaeniki, kameethatatsiri iinanyaaawo.' ³⁹ Nokantanaki naaka: 'Nowinkatharite, ¿eerorika okoyi oyaatena tsinani?' ⁴⁰ Ikantanakina rirori: 'Kameethari nokantzimotakari Tajorentsi, aritaki rotyaantakimi ronampiri tajorentsita itsipatemi, ari pimatakiro okaatzi nokantakimiri. Aritaki pamaki tsinani iinanyaaari notyomi, isheninkathori ini ashitanari. ⁴¹ Eerorika ikowashita nosheninkathori ipemiro rishinto, arira okaatzi ikantawakinari.' ⁴² Nokanta nareetapaaka nijaateniki, namanakari Tajorentsi Itajorentsita omperatanari, nokantziri: 'Kyaariperorika pineshironkatana omatya nokoyiri jaka. ⁴³ Nokowakotzimi nojeeke jaka nijaateniki, opoñaantyaari omatya irona ewankawo pokaentsiri okaayi nijaa, aririka nokantawakiro: "Pipena eepichokiini nijaa pichomoneki, nirawakiita." ⁴⁴ Arika akanakina, okantena: "Pirawaete. Ari nokaapanaate otsipa noferiri pi-pirapaeni rirawaki eejatzi rirori." Rootaki tsinani ikowakaakiriri Tajorentsi itomi omperatanari.' ⁴⁵ Tekira nothonkiroota namaña, noñaawakiro opokaki Rebeca amakiro ochomoni oshempaki. Oerinkapaaka nijaateniki, okitatapaaki nijaa. Ari nokantziro: 'Pishinetena nirawaki pinijaate.' ⁴⁶ Intsi-paete oyiitanakiro ochomoni, okantanakina: 'Pirawaki, aritaki nokitaatapaanaate otsipa imiriteri eejatzi pipirapaeni.' Opakina nijaa nomiritaki, opitakari eejatzi nopirapaeni. ⁴⁷ Ari nojampitanakiro: '¿Iitaka pipaapatetari?' Ari okantanakina roori: 'Naakataki rishinto Betuel itomipaeni Nacor eejatzi Mil-ca.' Ari nokyaantakaakawo thatanentsi okiriki, nomaatantakawo akoki apite omarentsi. ⁴⁸ Ari notziwerowanakari nopinkathatanakiri Tajorentsi, nomampaawentanakari Itajorentsita omperatanari Abraham, riitaki amakinari naretantakari ipankoki isheninkathori, namineniri iina itomi. ⁴⁹ Nokoyi pikantena kameetharika ikoyiri omperatanari, terika inimotemi pikantena, niyotantyaari oeta nanteri." ⁵⁰ Ikanta Labán itsipatakari ipaapate Betuel, ikantanaki: "Tema riitaki Tajorentsi kantakaawori, piyote eeroka kameethatatsirika. ⁵¹ Apatziro nokantzi naaka: Iroka Rebeca, paanakiro. Rootaki iinanyaaari itomi omperatzimiri, rootakira ikowakiri Tajorentsi." ⁵² Ikanta ikemaki romperatane Abraham, otziwerowaperotanaka iñaapinkathatanakiri Tajorentsi, rowatzi-itanakina kepatsiki. ⁵³ Inoshikanakiro ramayitakiri rowetsikaetziri ooro, koriki, kithaarentsipaeni. Ipakiro maawoeni Rebeca. Ipashitakari eejatzi iyaariri eejatzi riniro. ⁵⁴ Owaeyanakani, irawaeteeyakini itsipatari oyaatakiriri. Mahaeyakini. Okanta okitejitamane, ipiriintamana, ikantanaki omperataari: "Pishinetena nopiyee ipankoki omperatanari." ⁵⁵ Teemaeta ikoyi iyaariri Rebeca eejatzi iniro, okantaki: "Paata iyaatzita ewankawo, nokowatzi ojeekane okaate 10 kitejeri omanaki iroka, aripaete oyaatemi." ⁵⁶ Ikantanaki omperataarewo: "Aritaki pojamanitakaakina, riitaki Tajorentsi kantakaakawo omatantakari awijeentsiri. Oztimatye pishinetena nopiyayitsee ipankoki omperatanari." ⁵⁷ Ikanteeyanakiniriroripaeni: "Thame akaemiro ewankawo, akemiro jempe okantzi roori." ⁵⁸ Ikaemaetakiro Rebeca, ro-

jampiitakiro: “¿Pikoyi poyaatanakiri atziri?” Ari okantanaki roori: “Jeen, nokoyi noyaatanakiri.”⁵⁹ Ari ishi-neetakirori iyaate Rebeca otsipatanakyaawo apaani tsinani koeratzirori paerani eeniro eentsitapaakini. Oyaatanakiri romperatane Abraham itsipatanakiri oyaayitakiriri.⁶⁰ Riwehatawaawo iyaariri, ikantawaero: “Piyaatera choeni, eerokataki rinironteevari osheki atziri. Riitaki pitomipaeni aapithayiteerini inampi ikijaneentane.”⁶¹ Ari okyaakaanakari camello iroka Rebeca otsipatakawo koeratzirori paerani, oyaatanakiri romperatane Abraham. Imatakiro omperataari raanakiro Rebeca, piyanaa.

⁶² Areetzimataa rirori Isaac ipoñahaawo nijaaki iiteetziro “inijaate Añaari Ñaakinari,” jeekatsiri kirinkanta Nehuev-ki.⁶³ Tsireniityimataki riyaaatzi ikinawaetzi. Raminanaki iñaatziri ipokaeyini camello-paeni.⁶⁴ Ari okantzitaka Rebeca eejatzi, aminaki jantó oñaakiri Isaac, ayiitashitanakiri.⁶⁵ Ojampitanakiri romperatane: “¿Iitaka irinta pokashitakaeri?” Ikantanaki omperataari: “Riimacheetaka omperatanari.” Ari aanakiro owashikawo, opashikawootapithatanakari.⁶⁶ Ikamantapakiri Isaac irika romperatane okaatzi rantakiri.⁶⁷ Ikanta Isaac raanakiro Rebeca opankoki Sara rinironi, iinanta-kawo iroka tsinani. Osheki ikowanakiro Isaac iroka Rebeca. Rootaki oemoshirenkapakiriri okamaera rinironi.

25 Tzimae otsipa iina Abraham oeta Cetura.² Irika itomipaeni itzimakakirori: Zimram, Jocsán, Medán, Madián, Isbac, Súa.³ Riitaki Jocsán tomintanakariri Seba eejatzi Dedán. RiDedán sheninkatariri Asur-paeni, Letus-ite, Leum-paeni.⁴ Madián tomintanakariri Efa, Efer, Janoc, Abida, Elda. Maawoeni irikapaeni ri otomipaeni Cetura.⁵ Riima Isaac riitaki aakirori okaatzi tzimimotziriri ashitariri Abraham.⁶ Riima itsipa itomipaeni otzimakiri iina-paeni, apatziro ipakiri eepichokiini tzimimotziriri Abraham. Tekira ikamiita Abraham, rotyaantakiri itomipaeni rinashityaawo inampiteeyawo ishitowapiintzira ooryaa, tee itsipatari Isaac.

⁷ Okaatzi 175 ojarentsi rañaaki Abraham.⁸ Kameetha ikamashitaka Abraham aakiri rantyaashiparinka. Ari itsipatapaari isheninkapaeni.⁹ Riitaki kitateeri Isaac itsipatakari Ismael janta omoonaki Macpela-ki omontetari Mamre, iipatsiteki Efrón itomiranki Zoar Het-ite.¹⁰ Rootaki iipatsite Abraham ramanakiriri paerani Het-ite. Ari ikitataari Abraham itsipatapaawo iinani Sara.¹¹ Okanta ikamaki Abraham-ni, itajonkawentakiri Tajorentsi irika Isaac, riitaki nampitaawori janta nijaateniki iiteetziro “Inijaate Añaari Ñaakinari.”

¹² Irika itomipaeni Ismael, itomiranki Abraham itzimakantakawori Agar, Egipto-jato ini onampiri Sara.¹³ Irika ikaatzi tzimaentsiri: Nebaeot, reewarite itomi. Eejatzi Cedar, Adbeel, Mibsam,¹⁴ Misma, Dima, Massa,¹⁵ Jadar, Tema, Jetur, Nafis, Cedema.¹⁶ Riitaki 12 itomipaeni Ismael. Maawoeni tzimimotziriri iipatsite, rootaki iwaero aakoyitakiri inampi eejatzi iipatsite. Reewayitziri ikaatzira ijeeki inampiki.¹⁷ Okaataki 137 rojarentsite Ismael roojatzi ikamantaari. Ari itsipatapaari

isheninkapaeni.¹⁸ Inampitaawo itomipaeni niyankithakineki kepatsi ojeekira nampitsi Havila, Sur, imontetakawo nampitsi Egipto, awotsiki jatachari Asiria-ki. Ari inampitakawori, okantawitaka tee ikowaeyini isheninkapaeni.

¹⁹ Irika ikenkithatakoetziri Isaac, itomi Abraham.²⁰ Tzimaki Isaac okaatzi 40 rojarentsite, raantakawori iina Rebeca rishinto Betuel, ritsiro Labán, Arampaini rini nampitawori Padan-aram-ki.²¹ Teera itzimi Rebeca eentsite. Rootaki ramanakotantakawori Isaac ikowakotziri Tajorentsi. Ikemakiro ramana Tajorentsi, motzitaki Rebeca.²² Okanta omotzitaki Rebeca, oke-matziiri raatzikatzikaatziro omotziki eentsite, ari okantashiretanaki: “Tzimatsirika awijimotenani, ¿oetaka nañaantyaari?” Jataki amanari Tajorentsi okoyi iyotero oeta anteri.²³ Rakanakiro Tajorentsi:

Itzimatziri apite tsipatawakaachari inthomoeki pitomtzikira,

Apite okanta nampitsi, rootaki retantawori ikoshekawakaa tekira itzimiita.

Shintsiri ikantya apaani, riima itsipa tee ishintsitzi, Riitaki omperatantachani impoerintzi, riitaki rompereetya etawori itzimi.²⁴ Okanta omonkaataka otzimaanitantyaari Rebeca, tzimaki tsipantzi.²⁵ Etpaakawori itzimi ikityonkatepokitatzzi, ithonka iwitizitaki iwathaki, iiteetakiri Esaú.²⁶ Roteeyakiri iitziiki itsipa rirentzi itzimapaakira, rootaki itanteetakiriri Jacob. Tzimaki Isaac okaatzi 60 rojarentsite otzimanitantakari Rebeca.^{††}

²⁷ Ari ikimotatanaki eentsipaeni. Osheki iñaawe-natakawo Esaú owaantsi, kominthaantzi rini. Riima Jacob, tekatsi iñaamatya rirori, rashi royiro ijeekawaetzi pankotsiki.²⁸ Antawoete retakotakari Isaac itomi Esaú, tema osheki rowakotapiintakari ikentate. Rooma Rebeca etakotane oyiri roori Jacob.

²⁹ Ikanta ijeeki Jacob ronkotsiwaetzi, ari rareetaari Esaú imakonekiini ipoñahaawo owaantsiki.³⁰ Ikantapaakiri: “Pipena eepichokiini poshiñeenkatentsiri ponkotsiri, aatyena notashe.” (Rootaki iitanteerari Edom eejatzi irika Esaú.)³¹ Ari ikantanaki Jacob: “Petawakyaawo eeroka poshiyakaena naakami etyaawoni notzime.”³² Eekiro ikantanakitzi Esaú: “Tema pikemana aatyena notashe, tekatsi oetya neewatakira notzimaki.”³³ Eekiro ishintsitanakitzi Jacob, ikantziri: “Ajatyaa pikantaperotena nimaeka.” Ari ishinetakiriri Esaú rirentzi Jacob roshiyakaeri riitaki etyaawonimi itzimi, opoñaantyaari rahaero paata maawoeni tzimimotziriri ipaapate.³⁴ Ipakiri Jacob rowanawo rirentzi Esaú. Ikanta ithonkakirowaka, riranaki imiri. Katziyanaka, jatanee. Tee ikenkithashiretakotero jemperika ikanteetero retawitakawowa itzimaki paerani.

26 Aripaete apiitaka iñaahetaki antawoete tashetsi janta, oshiyawo iñaakiri paerani Abraham-ni eeniro rañaawita. Rootaki riyaatantakari Isaac janta

† Iroka waerontsi “Esaú”, iñaaniki riroripaeni oshiyawori akantziri aaka “witzintzi.” †† Iroka waerontsi “Jacob”, iñaaniki riroriite oshiyawaetawo akantziri aaka “Patzikontantsi.” Oshiyawaetawo eejatzi akantziri “Iwitaantsi.” ‡ Iroka waerontsi “Edom”, iñaaniki riroripaeni oshiyawo akantziri aaka “kityonkari.”

Gerar-ki, inampiwitawowa Abimelec, pinkathari-wentziriri Filistia-jatzi. ² Ari roñaahaari Tajorentsi, ikantakiri: “Eero piyaatzi Egipto-ki. Ari pijeeke jempe nonintakakimiro naaka. ³ Roojatzi pijeekawaki jaka nampitsiki. Aritaki notajonkawentakimi, tema nopakimiro maawoeni iroka kepatsi, roojatzi rashiteeyaarini eejatzi pitomipaeni. Rootaki nomonkaatantyaawori nokashiyaakaakiriri paerani ashitzimiri Abraham. ⁴ Aritaki noshekyahaemiri pitomipaeni roshiyaari jempe ikanta roshekitzi ompokiro jenokinta. Aritaki nashitakahaeyaari maawoeni kepatsi. Riitaki kantakahaeyaawoni pitomipaeni itajonkawentanteetyaariri maawoeni inashiyitachari isheninkapaeni. ⁵ Tema ithotyaaakiro paerani Abraham-ni ikemijantakiro nokantayitziriri, nonintakaantane, okaatzi niyotaa-yitziriri eejatzi.”

⁶ Rootaki ijeekantapaakari Isaac janta Gerar-ki.

⁷ Ikanta rojampikowentziro Rebeca irikapaeni nampitawori janta, thaawanaki Isaac ikante rootaki iina, apatziro ikantzi choeni ini. Tema maperori okameethantotzi Rebeca, rootaki ikenkithashirentakari Isaac ari rompojanteetakyaaari iina. ⁸ Ojamanitaki ijeekawaetaki Isaac janta. Okanta raminawaetzi Abimelec imoontzirowa ipanko, iñaakiri Isaac inintaawaetziro iina Rebeca. ⁹ Ari ikaemakaantakiri, rojampitakiri ikantziri: “Tema rootaki piina iroka, ¿tema ari? ¿Iitaka pikantantari kya choenira ini?” Ikantanaki Isaac: “Noshiyakaamintheetzi ari pompojantakinawo.”

¹⁰ Ikantanakiri Abimelec: “Iitaka pikoshekawaetantari. Eepichokiinitaki, notsipatantyaaworimi piina, arira pikaariperotakaakinami.” ¹¹ Ikanta Abimelec ikantakiri maawoeni jeekatsiri nampitsiki: “Iitakarika koshekakyaarini irika atziri, koshekakyaawoni iina eejatzi, aritaki nompojakaantakiri.”

¹² Ari ipankiwaetakiri Isaac janta, rowiitakiro iwankiri, tema Tajorentsi tajonkawentakiriri. ¹³ Oshekitzimotakiri osheki rowaahawo, ashaahantzinkari rini. ¹⁴ Oshekini rovejate, ivacate. Osheki ikaatzi eejatzi romperatane. Rootaki ikijaneetantanakariri Filistia-jatziite.

¹⁵ Tema paerani eeniro rañaawita Abraham ashitariri, ikiyakotakaakiri nijaateni romperatanepaeni. Roo kantacha ipokaeyakini Filistia-jatzi ityakitapakiro maawoeni. ¹⁶ Tee ikijashitapaawo Abimelec, ikantakiri Isaac: “Pishitoyi nonampiki, tema pawijakina naaka-paeni tzimaki pashaahawo.”

¹⁷ Shitowanaki Isaac ijeekapaki janta Gerar-ki. Ari inampitapaawo. ¹⁸ Rapiitapaero ikiyaatapaero nijaateni ikiyaatakiri paerani ipaapate, ityaakiwitaari Filistia-jatzi ikamakira Abraham. Rowaeniro owaero nijaateni iitzirowa paerani ipaapate. ¹⁹ Ikanta ikiyaateeyironi nijaateni romperatanepaeni Isaac, rareetakawo oshitowaatzira nijaateni. ²⁰ Ikanta koeratziriri rovejatepaeni Abimelec janta Gerar-ki, ikijapaakiri koeratziriri rovejate Isaac. Tema ikantawakaeyatyaani: “Iroka nijaateni nashi.” Rootaki iitantakawori Isaac iroka nijaateni “Esek”, tema ari rantawakaawentakawori nijaateni. ²¹ Ari

† Iroka waerontsi “Esek”, iñaaniki riroripaeni oshiyawori akantziri aaka “Antawakaachari.”

ikiyaatakotee romperatanepaeni Isaac otsipa nijaateni, roojatzi rapiitakiri ikijawakaawentawo, rootaki iitantaawori Isaac iroka nijaateni “Sitna.” ²² Rootaki ishirinkantaari Isaac ijeekae inteena, ikiyaatakotee otsipa nijaateni. Teera itzimapaee kijawakaawentyaawoni, iitakiro nijaateni “Rejobot”, tema ikantakitzi ikenkithawaetzi: “Ishinetakaero Tajorentsi anintaawaeteeya jaka, ari añaakiro oshekitzimotee oetarika.” ²³ rojatzi riyaaatantana Isaac janta Beerseba-ki. ²⁴ Okanta tsirenipaeteki roñaahakari Tajorentsi, ikantakiri:

“Naakataki Itajorentsite pipaapate Abraham.

Eero pithaawashiwaeta, naakataki tsipatzimiri.

Ikantakaantakiro nomperatane Abraham, aritaki notajonkawentakimi,

Aritaki noshekyahaemiri pitomipaeni.” ²⁵ Rootaki rowetsikantakari Isaac taapokimentotsi janta, ramanantyaariri Tajorentsi. Irira ijeekawaetakiri janta, ari ikiyaatakiri eejatzi romperatanepaeni nijaa.

²⁶ Ikanta ipokaki Abimelec ipoñaanakawo janta Gerar-ki ikenkithawaetakakiri Isaac. Itsipatakari raapatziyane iita Ajuzat, eejatzi Ficol, riitaki eewatziriri owayiriite. ²⁷ Ikantawakiri Isaac: “¿Iitaka pipokashitananari nimaeka piñena? Tema pomishitowakina paerani pinampiki, tee pikowana janta.” ²⁸ Ari ikan-teeyini riroripaeni: “Noñaakitziimi naakaete itsipatzimi eeroka Tajorentsi. Nokenkithashiretaka otzime antzimotawakaeyaari. Iroka okaate nokantemiri: ²⁹ Tee nokoyi powaariperotena, tee nokoshekawaetzimi eeroka. Tema osheki naakameethatakimi, kameethaha notyaanteemi paerani eeroka, osheki itajonkawentakimi Tajorentsi.” ³⁰ Ikanta Isaac osheki roemoshirenkaka-haeyanakarini irikapaeni, osheki rirawaeteeyanakini, rowaeyakani eejatzi. ³¹ Ikanta ipiriintamana okitejitamaneera, imatakiro rantzimotawakaeyaari, kameetha raapatziyawakaana apitepaeni. Ikanta Isaac, riwethatawaari riyaaateeyeenira irikapaeni. ³² Tekira awijita otsipa kitejeri, ipokaeyapaakini romperatane Isaac, ikamantapaakiri iñaaki otsipa nijaateni ikiyaatakiri. ³³ Rootaki iitantakawori Isaac iroka nijaateni “Seba.” Iitanakiro nampitsi “Beerseba.” ³⁴ Ikanta Esaú, tzimaki okaatzi 40 rojarentsite, raantakawori Judit, rishinto Beer, Het-ite rini. Raakiro eejatzi Basemat, rishinto itsipa Het-ite iiteetziri Elón.

³⁵ Iroka apite tsinani, osheki okijashiryakiri Isaac eejatzi Rebeca.

27 Antarikitapaaki Isaac, tee ikowichaatee. Ari ikaemakiri Esaú, reewari itomipaeni, ikantakiri: “¡Notomí!” Rakanakiri Esaú: “Iitaka paawa” ² Ikantziri Isaac: “Notyomí, naaka antyashiparitakina, tema rooteentsi nokami. ³ Nokoyi piyaate pikentakitena tsimeri. ⁴ Ponkotsitenari, poshiniri ikantya nokoyiri naaka, pamakinari noyaari. Roojatzi nopasonkiwen-

†† Iroka waerontsi “Sitna”, iñaaniki riroripaeni oshiyawori akantziri aaka “kijaneentawakahaantsi.” ‡ Iroka waerontsi “Rejobot”, iñaaniki riroripaeni oshiyawori akantziri aaka “Anintaawaeteeya.” †† Iroka waerontsi “Seba”, iñaaniki riroripaeni oshiyawori akantziri aaka “Oshekitaantsi.” Iroka ñaantsi “beer” oshiyawori akantziri aaka “nijaateni.”

tantanakimiri tekira nokamanakiita.”⁵ Kemimaetaka roori Rebeca, okemakiri Isaac ikantziriri Esaú. Riyaamintheetzi Esaú ramini tsimeri royaari ipaapate,⁶ okantakiri itsipa otomi: “Nokemakiri pipaapate ikantakiri pirentzi Esaú, ikantziri: ⁷ ‘Pikentakitena tsimeri ponkotsitenari, kameetheeni okine noyaari, aritaki nopasonkiwentakimi tekira nokamanakiita.’ ⁸ Pikemijantero nokantemiri. ⁹ Piyaate poteeyi apite iryaani cabra, pamakinari, nonkotsitawakiniriita pipaapate okaatzira iñaamatapiintari rirori. ¹⁰ Eeroka aanakinirini rowawakya. Opoñaantyaari ipasonkiwentemi eeroka tekira ikamanakiita.” ¹¹ Ikantanakiro Jacob riniro: “Witzintzira rini yeeyi, rooma naaka tekatsi nowitzi. ¹² Ari riyotawakina ashitanari aririka ipampitawakina, ari ikenkithashiretakya notheenkashiretatziri, aminaashiwaetya ipasonkiwentena tema osheki ikijimatanaakina.” ¹³ Okantanakiri riniro: “Naakataki ikiji pipaapate. Pantero eeroka nokantakimiri naaka, pamakinari apite piratsi.” ¹⁴ Riyaatashitanakiri Jacob ipirapaeni, ramakinirori riniro. Onkotsitawakiri roori, owetsikakiniri jempe ikanta iñaamatapiintari Isaac. ¹⁵ Aakiro rooperori ithaari antarite otomi Esaú royiropi ipankoki, okithaataakiri Jacob. ¹⁶ Okyaantakaakiri imashi piratsi rakoki, eejatzi ikentsiki jempe tee otzimi iwitzi. ¹⁷ Opakiri pan eejatzi owanawontsi okaatzi onkotsitakiri.

¹⁸ Raakotanakiro Jacob ijeekakira ipaapate, ikanta paakiri: “Paawa!” Rakanaki Isaac: “Iitaka notyomi.” ¹⁹ Ikantzi Jacob: “Naakataki Esaú, pantarite pitomi. Nomatakiro okaatzi pikantakinari. Pipiriinte, poyaa noyentani, pipasonkitakotena.” ²⁰ Ikantzi Isaac: “¿Intsi paetema pikentakitzi tsimeri?” Ikantanaki Jacob: “Riitaki kantakaawori Tajorentsi pawa noñaantakari intsi paete.” ²¹ Ikantanaki Isaac: “Pipoki okaakiini nopampitawakimi, niyotantemiri eerokarika notyomi Esaú.” ²² Pokapaaki okaakiini Jacob ipampitawakiri ipaapate. Ikantzi Isaac: “Aripaantewaetaki iñaawaetzi Jacob, rooma rakojumpi riiwaewitaka Esaú.” ²³ Tee riyotawakiri, tema witzipako ikantaka ariwaewitaka rirentzi Esaú. Roojatzi ipasonkiwentantanakari. ²⁴ Rapiitanakiri rojampitziri, ikantziri: “¿Eerokama notyomi Esaú?” Ikantzi Jacob: “Jeen, naakataki Esaú.” ²⁵ Ikantanakiri ipaapate: “Notyomí! Poyiitenari piyentane nowawakyaata, roojatzi nopasonkiwentemi.” Royiitakinirini owanawontsi ipaapate. Ramakiniri eejatzi imiri. Rowawakawo Isaac rirakiro imiri eejatzi. ²⁶ Roojatzi ikantantanakariri: “Pipoke okaakiini notyomi, pontsirokana.” ²⁷ Ikanta rontsirokapaakari Jacob ipaapate, ikemaenkatawakiro Isaac iithaari. Ipsonkitakotakari, ikantaki iñaanatzi:

Riitaki jankahaentsiri notyomi.

Oshiyaakawo ojankahani owaantsi itajonkawentziri Tajorentsi.

²⁸ Riitaki Tajorentsi owaryaapiintemironi inkani.

Riitaki kithokitakaaperoteemironi piwankiri.

Osheki okanteeya piwankiripaeni, eejatzi piimiri.

²⁹ Osheki omperawaeteemini,

Ipinkathayiteemi poñaayitachari otsipaki nampitsi.

Peewayiteeri pirentziperotari eeroka,

Ipinkatheeteemi eejatzi.

Ikaate kijimawaetemini, aritaki imaetakiri rirori.

Riima ikaate kimoshirewentakimini eeroka, imaeteeri eejatzi rirori.

³⁰ Ikaatakiro Isaac ipasonkitakotakari itomi Jacob. Roo ishitowanakitziini Jacob ijeekira ipaapate, areetapaaka Esaú riyaatzira raamawenta. ³¹ Ronkotsitaki eejatzi owanawontsi, ramakiniri ipaapate, ikantapaakiri:

“Pipiriinte pawa, poyaa tsimeri ikentakiri pitomi, pipasonkitakotena.” ³² Ari rojampitanakiri Isaac, ikantanakiri: “¿Jempe pitaka eeroka?” Ikantanaki rirori:

“Naakataki Esaú, pantarite pitomi.” ³³ Iyokitzi ikantanaka Isaac, riraashirenkana iñaawaetanaki, ikantanaki: “¿Iitakama pokaentsiri amakiniriri itsimerite,

nowawakiri tekira pareetapaakaata eeroka? Nopasonkitakotakirira, tajonkawentaarewo rinanaki rirori.”

³⁴ Ikanta ikemawakiro Esaú ikantakiriri ipaapate, okatsitzimotanakiri, antawoete riraawaetanaka, ikantanaki: “Pipasonkitakotzitena eejatzi naaka, ashitanari.”

³⁵ Ikantanaki Isaac: ‘Pirentzira amatawitakinari, nopasonkitakotzimaetakari rirori, tema eerokawitaka nopasonkitakotemi.’ ³⁶ Rakanaki Esaú: “Tema iitaha Jacob, apite ramatawitakina. Retakawo raapithatakinawo neewatantari notzimaki, raapithatitakinawo pipasonkiwentenami nimaeka. ¿Eeroma omataa pipasonkiwentawaena naaka?” ³⁷ Ikantanaki Isaac: “Nowakirira

pirentzi Jacob reewateemi eeroka, riitaki omperateeyarini pisheninkathoripaeni, noshekyahaeniri iwankiri, ari oshiyawo eejatzi imiri. ¿Jempema nokanteemika eeroka notyomi?” ³⁸ Eekiro ikantanakitzi Esaú: “¿Tema okameethatzi pipasonkitakotzitena naaka, ashitanari? Pipasonkitakotzitena eejatzi naaka.” Rapiitaneero riraawaetanaa.

³⁹ Ikantanaki Isaac:

Pinampiteeyaawo inteena,

Eero pinampitaawo okaakiini añaapathatzira kepatsi, oparyaayitzi eejatzi inkani.

⁴⁰ Rootaki pojataamento pipiyawentanteeyaari.

Romperawaeteemi pirentzi.

Roo kantacha, aririka pioperotee eeroka,

Arira pijeekashiwaeteeya.

⁴¹ Aripaete retanakawo Esaú ikijaneentziri rirentzi Jacob, ipasonkitakotakirira ashitariri. Ikantashiretanaki: “Arika ikamaki intsi paete ashitanari, aripaete nompojeri yeeyi Jacob.” ⁴² Yotzimaetaka Rebeca oeta

ikenkithashiretari Esaú, okaemakaantakiri Jacob, okantakiri: “Ikowatziira pirentzi rompojemi. ⁴³ Pikemijante na notyomi nokantemiri. Piyaate inteena janta Haránki, ijeekira aarini Labán. ⁴⁴ Ojamani pikantya pi jeekawaete janta awijawaeta imashirenka pirentzi.

⁴⁵ Ipeyakotawaeroota okaatzi pantakiri. Aritaki nokamanteemi pipiyanteeyaari. Tee nokoyi nopeyashityaari apite notyomipaeni.” ⁴⁶ Okantakiri Rebeca oemi Isaac:

“Osheki nojamashiryaakawo rishinto Het-ite iinatakari Esaú. Roojatzirika rayeri Jacob oshiyakawori iroka nampitawori Canaán-ki, okamethatzi nokamapithatero.”

28 Ikanta Isaac ikaemakiri Jacob, ipasonkitako-teeri, ikantziri: “Eerowa piinantawo tsinani nampitawori jaka Canaán-ki. ² Piyaate Padan-aram, inampiki picharini Betuel, paye rishinto pikonkiri Labán. ³ Riitaki tajonkawentemini Tajorentsi oshekitzimotziri ishintsinka, roshekyaakimiri pitomipaeni, riitaki inashiyitariri sheninkatawakahaachari maawoeni jem-perikapaeni. ⁴ Rijatzi tajonkawenteemini eeroka, eejatzi pitomipaeni, tema riitaki kashiyaakaakimiroori paerani picharinini Abraham, pashiteeyaawo maawoeni kepatsi ajeekekira nimaeka kaari ashita aaka-paeni. Tema rootaki ikashiyaakaakiriri Tajorentsi paerani Abraham.” ⁵ Rotyaantakiri Isaac itomi Jacob janta Padan-aram-ki. Ikanta Jacob areetaka ipankoki rikonkiri Labán, itomi Betuel Aram-jatzi iyaariri Rebeca, riniro Jacob eejatzi Esaú.

⁶ Iñaakowentakiri Esaú ipasonkiwenteetziri Jacob, rotyaanteetakiri Padan-aram-ki raye iina. Iñaakiri eejatzi Esaú ipaapate ikaminayiri Jacob eero iinantantawo tsinani Canaán-jato. ⁷ Jataki Jacob Padan-aram-ki, imatakiro okaatzi ikantakiriri ipaapate. ⁸ Antawoete ikenkithashirewaetanaka Esaú teera inimoteri ipaapate okaatzira iina apite Canaán-jato. ⁹ Rootaki riyaaantakari iñeeri Ismael, rijatzi itomi Abraham. Raapaakiro rishinto iitachari Majalat, irento Nebaeot, okantawitaka otzimi apite iina Canaán-jato.

¹⁰ Jataki rirori Jacob janta Harán-ki ipoñaanakawo Beerseba-ki. ¹¹ Ikanta riweyaaka niyankineki awotsi ari imaapaaki, tema tsirenitanaki. roepinaakiro omaryaakaa mapi, rotziitotakawo, maanaki. ¹² Ari imishiwaetakiri, iñaaki pawitsi okinapaakiro jenokita inkiteki roojatzi kepatsiki. Ari rayiiteeyini ronampiri tajorentsite pawa, ari rateeteeyaneeni eejatzi. ¹³ Iñi-itakari eejatzi Tajorentsi ikatziyimotakari okaakiini, ikantziri iñaantaziri: “Naakataki Tajorentsi, Itajorentsite picharinini Abraham, eejatzi ashitzimiri Isaac. Aritaki nashitakahaemiro iroka kepatsi, ari nokanteeri eejatzi pitomipaeni rashiteeyaawo iroka kepatsi pomaryaakaha. ¹⁴ Osheki ikanteeya riroripaeni roshiyeyaawo oshkekitzi impaneki. Ithonkya inampiteeyaawo katonkonta, kirinkanta, ishitowapiintzira ooryaa eejatzi ikyapiintzira. Tema eeroka kantakayaawoni notajonkawentanteeyaariri maawoeni inashiyitachari isheninkapaeni jaka kepatsiki. Ari ikanteeyaari eejatzi pitomipaeni ritaki kantakayaawoni notajonkawentanteeyaariri maawoeni. ¹⁵ Naakataki tsipatapiintakimiri, aritaki nokempoyaawentakimi jemperika pikinayite. Aritaki nomatakiro noepiyeemi jaka piyeekakira. Oztimatye nomonkaatero okaatzi nokantakimiri, eero nookawentzimi.” ¹⁶ Ari ikakitanaki Jacob imishiwaetzira, ikantashiretzi: “Omaperotatyaama ijeeki Tajorentsi jaka, teera niyowita.” ¹⁷ Antawoete ithaawanaki, ikantashiretzi: “Tajorentsi pathaha ini jaka. Ipanko inatzi Tajorentsi. Oztimatye aki jaka aatantyaari inkiteki.”

¹⁸ Ikanta ipiriintamanaa Jacob okitejitamaneera, raakiro mapi rotziitotakari, ipiriintathantheenatakiro. Ijeetantanakawo yeenkantsi itajonkawentanakiro.

¹⁹ Jeekawitachari janta nampitsi iwiitawo Luz,

rowashiñaanakiro owaero, iitanakiro rirori Bet-el.

²⁰ Iñaawaetanaki Jacob, ikantanaki: “Itsipatana Tajorentsi, ikempoyaawentana jempe nokinayitzi, ipakina nowanawo, nokithaayitari eejatzi. ²¹ Tekatsirika awijimotenani, aririka nopiyaki ipankoki ashitanari, notajorentsiteeyari Tajorentsi. ²² Iroka mapi nopiriintathantheenatakiro, pipanko ini, Tajorentsi. Okaate pashitakahaenari naaka, ari noepiyakimi eepichokiini.”
††

29 Eekiro riyaaatzi Jacob ranashita, areetaka iipatsiteki nampitawori ishitowapiintzira ooryaa.

² Ikanta rareetaka owaantsiki ojeekira nijaateni, iñaapaaki osheki oveja rireeyini nijaa, mawa ikaatzi rinashiyitaka ipiyoteeyakani. Antawo ini mapi rashitakotanteetawori nijaa. ³ Ikanta ipiyoteeyaanira koeratziriri oveja, raapithatawakaakawo ashitawo. Ari-ka ithonkakiro imiritakaeri ipirapaeni, eejatzi rashitakotaneero nijaa. ⁴ Rojampitapaakiri Jacob koeratziriri oveja, ikantziri: “¿Jempe pipoñaaka eeroka asheninka?” Ikanteeyini rirori: “Harán-jatzi nineeyini.” ⁵ Rapiitanakiri rojampitzi: “¿Piñiiri eerokapaeni Labán itomi Nacor?” Ari rakaeyanakini: “Noñaatatzi.” ⁶ Eekiro ikantatzi Jacob: “¿Tee imantsiyawaetzi?” Ikanteeyini koeratziriri oveja: “Tekatsi ikanta Labán. Paminero jantó, rootakira rishinto pokaentsiri amakiriri ovejate, oeta Raquel.” ⁷ Ikantanaki Jacob: “Eenitatsira okitejitzi tekiraha otsirenitzita pashitakotantyaariri povejate. ¿Itaka kaari pipantari imiri, pitziyeri eejatzi?” ⁸ Ikanteeyini riroripaeni: “Eero nomatziro, otzimatye noyeeri itsipa koeratziriri rovejate naawyaantyaawori noshirinkiro ashitawo nijaa. Nopantyaariri imiri ovejapaeni.”

⁹ Ikenkithawaemintheetzi Jacob, areetakaapaakari Raquel rovejate opaapate, rootakira koeratziniriri. ¹⁰ Ikanta iñaawakiro Jacob iinathori Raquel areetakaapaakari rovejate rikonkiri Labán, jatanaki roshirinkiro ashitawo nijaateni, ipakiri imiri ovejapaeni. ¹¹ Ri-wethatawakawo Raquel ithowootawakiro, rirayimotawakawo. ¹² Ikanta ikamantapaakiro Jacob riira otomi Rebeca, itzinerira rini Labán, iyaatashitanakiri Raquel opaapate, okamantapaakiri. ¹³ Ike-makowentakiri Labán itzineri Jacob, otomi ritsiro, ishiyashitanakari, rawithakitapakiri, iwethatawakaeri eejatzi, raanakiri ipankoki. Ari ikenkithawaetakaa-paakiri Jacob rikonkiri ikamantakiri okaatzi awijimotakiriri. ¹⁴ Ikantanaki Labán: “Eerokataki nosheninka okaakiini, ari poshiyana naaka.” Apaani kashiri ijeekawaetapaaki Jacob ipankoki Labán.

¹⁵ Omapokashitaka, ikantakiri Labán: “Tee inimotena eerorika nopinatziro pantawaeri, nosheninkathorira pini. Pikantena jempe ikaateka pikoyiri nopinatemiri.” ¹⁶ Eenitatsi apite rishinto Labán: rantawote rishinto oeta Lea, otsipa ewonkiri oeta Raquel. ¹⁷ Amashiwaetatyaaaha okiki Lea, rooma Raquel kameethanto ini

† Iroka waerontsi “Bet-el”, iñaaniki riroripaeni oshiyawo akantziri aaka “Ipanko Tajorentsi.” †† Kantakotachari jaka “eepichokiini” oshiyawitawo aririka ipakimi Tajorentsi 10 tsimeri, otzimatye apaeri apaani. Ari oshiyawo maawoeni ipayiteeri, otzimatye oepiyeeniri apaani okaatzi ipakaeri.

roori. ¹⁸ Rootaki ikowashiryaakiri Jacob iroka Raquel, ikantanaki: “Kantacha nantawaete 7 ojarentsi, nantawaewentero pishinto, Raquel.” ¹⁹ Ikantzi Labán: “Rootaki kameethatatsi nopimiro eeroka, tee nokoyi noperi itsipajatzi. Pijeekapae nopankoki.” ²⁰ Imatakiro Jacob rantawaewentakiro Raquel okaatzi 7 ojarentsi, tee iñiimaetawo ojamanitzimoteri rantawaewentakirowa, tema inintaperotatziiro.

²¹ Okanta omonkaataka 7 ojarentsi, ikantakiri Jacob rikonkiri Labán: “Pipenawowa pishinto noenantaawo, nomonkaatakiro nokantakiri paerani okaate nantawaewentero.” ²² Ikaemakaantakiri Labán nampitawori janta, ipokaki maawoeni ikimoshireteeyini aawakaeyaaha rishinto Labán. ²³ Okanta otsirenitanaki, raanakiro rishinto Lea, ipakiri Jacob, imaanatakawo. ²⁴ Ipakiro Labán rishinto Lea apaani romperatane oeta Zilpa, rootakira omperaantyaari. ²⁵ Okanta okitejitamanaki iñaatziro Jacob imaantashitakawo Lea. Riyaatashitanakiri Labán, ikantakiri: “¿Iitaka pikoshekantanari? Kaarira Lea nantawaewente, Raquel-ra nantawaewentakiri. ¿Iitaka pamatawitantanari?” ²⁶ Rakanaki Labán, ikantziri: “Tee rameteetawo jaka iimintakahaetyaawo ewonkiri shintotsi tekirarika oemintyaata etawori otzimaki. ²⁷ Payero Lea, arira nopakimiro eejatzi Raquel, otzimatyepantawentawo eejatzi okaate 7 ojarentsi.” ²⁸ Ari ikantakiro Jacob, raakiro Lea. Rayitaawo eejatzi Raquel. ²⁹ Ipakiro eejatzi Raquel apaani romperatane oeta Bilja, rootaki omperaantyaari. ³⁰ Imatakiro Jacob raakiro Raquel. Rootaki ikowaperotakiri awijanakiro ikoyiro Lea. Eejatzira rantawaeteeniri Labán okaatzi 7 ojarentsi.

³¹ Ikanta iñaakiri Tajorentsi imanintawaetziro Lea, itzimakiro otomipaeni. Rooma Raquel tee okanta otzimi roori. ³² Okanta omotzitaki Lea, otzimakiri otomi iiteetakiri Rubén, tema okantashiretakitzi roori: “Iñaakina Tajorentsi nowashiretakowaetaka, rootaki ikowantakinari noemi.” ³³ Ari apiitanakiro Lea omotzitee, otziman otomi, iiteetakiri Simón. Ari okantashiretanaki roori: “Iñaakina Tajorentsi imanintawaeteetanaha, rootakira rowaeyakaantanariri itsipa notomi.” ³⁴ Eejatzi apiiteero omotzitee, otzimakiri itsipa otomi, iiteetakiri Leví. Tema okantashiretakitzi: “Itsipaperoteenaa-ta noemi, tema notzimakiniri mawa itomi.” ³⁵ Eejatzi itzimawae itsipa eentsite Lea, iiteetakiri Judá, tema okantashiretanakitzi: “Nomampaawentaari Tajorentsi.” Ari okaatapaaki tzimanitaki. †

30 Okijaneentanakiro Raquel irento Lea oñaakirowa tee otzimaanitzi roori, okantakiri oemi Jacob: “Nokowaki pitzimakayina naaka, eerorika pitzimakaashitana, arira nokamaki.” ² Ari ikijanakiro Jacob Raquel, ikantanakiro: “¿Naakama Tajorentsi pikan-tantanari? Pikowakoteri rirori riitakira maanirotakay-

† Iroka waerontsi “Rubén”, iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “añaakina nowashirewaetaka.” †† Iroka waerontsi “Simón”, iñaaniki riroripaeni oshiyawitakawo akantziri aaka “iñaakenaha.” † Iroka waerontsi “Leví”, iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “tsipataantsi.” †† Iroka waerontsi “Judá”, iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “mampaawentantsi.”

imiri.” ³ Okantanaki: “Pitsipatyaawo nomperatane Bilja. Arika itzimaki otomipaeni, noshiyakayeri naakami tzi-makirini” ⁴ Opakiri Raquel oemi onampiri Bilja, itsipatyaawo. Imatakiro Jacob itsipatakawo Bilja. ⁵ Tzi-manaki apaani itomi Jacob. ⁶ Ari oñaawaetakiri Raquel, okantakiri: “Irika eenchaaniki iitya Dan, tema ikemakina Tajorentsi nokowakotakiri, owakowentaawo nini, ipakinaha apaani notyomi.” ⁷ Ari apiitakiro Bilja otzimaki itsipa itomi Jacob. ⁸ Okantanaki eejatzi Raquel: “Irika eenchaaniki iitya Neftalí, tema osheki nokoshekakawo eentyo, notsinampaakiro.” ⁹ Okanta oñaaka Lea tee otzimaanitane roori, okantakiro onampiri Zilpa itsipatyaawo Jacob. ¹⁰ Otzimakiri Zilpa itomi Jacob.

¹¹ Okantakiri oñaawaetanaki Lea: “Okaminthaamatsitakina.” Rootaki iitantaari eenchaaniki Gad. ¹² Eejatzi apiitakiro Zilpa otzimakiri itsipa itomi Jacob. ¹³ Ari okantanakiri Lea: “Kimoshiretansi ini. Nimaeka okantayitaki tsinanipaeni kimoshireri nokantaawo naaka.” Rootaki iitantaari eenchaaniki Aser. ⁵

¹⁴ Ikanta riyataki Rubén rowaneki rowiwaetzi. Ari oñaaki iwenkiniro, ramakiniro riniro Lea. Okanta oñaawakiro Raquel iwenkiniro, okantakiro Lea: “Pipena eepichokiini ramakiri pitomi.” ¹⁵ Okantanakiri Lea: “¿Tekirama inimotzimiita paapithatakinarira noemi? Eekiro pikowatzi paapithatenawo iwenkiniro ramakinari notyomi.” Okantanakiri Raquel: “Arika pipakina ramakimiri pitomi, arira itsipatakimi Jacob tsireniriki.” ¹⁶ Okanta otsirenitanaki, areeta Jacob ipoñahaawo rowaneki, oshiyashitawakari Lea, okantawakiri: “Otzimatye pitsipatapaena opinatyaari iwenkiniro ramakinari notyomi.” Imatakiro Jacob itsipatapaawo Lea. ¹⁷ Ari otzimakiri 5-taneentsiri itomi Jacob, tema ikemakiniro Tajorentsi okowakotakiriri. ¹⁸ Oñaawaetanaki Lea okantzi: “Irika eenchaaniki iitya Isacar, tema riitaki Tajorentsi pakinariri, okantakaantziro nopiyoteetarira noemi notsipayitakawo nomperatanepaeni.” ¹⁹ Omotzitaki Lea itsipa itomi Jacob, riira 6-tanaentsiri. ²⁰ Okantanakiri: “Ineshironkatakina Tajorentsi, ipakina kameethantzi notyomi. Ikowaperotakina nimaeka noemi, tema notzimakiniri 6 itomipaeni.” Rootaki oetantariri irika eenchaaniki Zabulón. ²¹ Ari oweyaantawaawo Lea otzimae ishinto, oetakiro Dina. ²² Ikanta Tajorentsi ikenkithashiretanakiro Raquel, imatakiniro okowakotziriri, tzimanite. ²³ Okanta otzimakiri etanakawori otomi, okantanakiri: “Rookapithatakinawo Tajorentsi nokaaniwentawaetaha tee

‡‡ Iroka waerontsi “Dan”, iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Owakowentaawo.” ‡‡‡ Iroka waerontsi “Neftalí”, iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “koshekaarewo.” ‡‡‡ Iroka waerontsi “Gad”, iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Okaminthaakina.” § Iroka waerontsi “Aser”, iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “kimoshireri.” §† Kantakotachari jaka “rowiwaetzi,” rootaki ikanteetzitari “rowiitaye trigo.” §†† Kantakotachari jaka “iwenkiniro,” chochoki ini iiteetzitari “mandráhora.” Ikanteetzi, rootakira aashitari tsinanipaeni otziman-teeyaari eentsite. §‡ Iroka waerontsi “Isacar”, iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Nopiyoteetari.” §†† Iroka waerontsi “Zabulón”, iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “neshironkantaantsi.”

notzimi eentsite. ²⁴ Inkamintha ikowakakina notzimae itsipa." Rootaki iitantakariri José otomi. [†]

²⁵ Ikanta otzimakiri Raquel otomi José, ikantakiri Jacob rikonkiri Labán: "Pishineteena niyaatee nonampiki. ²⁶ Pipawaenari notyomipaeni eejatzi noenapaeni, rootakira nantawentakiri. Pishineteena niyaatee. Tema piyotakiro jempe nokanta nantawaetapiintaki."

²⁷ Rakanaki Labán, ikantzi: "Niyotaki naaka, itajonkawentakina Tajorentsi pikantakaantakiro eeroka. Eero piyaatzi, thame anampityaawo jaka. ²⁸ Pikantena pikoyirika nopinatemi pantawaetanaha, aritaki nopinatakimi." ²⁹ Ikantanaki Jacob: "Piyotziro eeroka jempe nokantaka nantawaetapiintaki, nokoeratzimiri pipirapaeni. ³⁰ Teera ishekitzi paerani tekira nopokanakiita naaka jaka. Rooma nareetakaha naaka ari roshekitanakiri pipirapaeni, itajonkawentakimi Tajorentsi. ¿Jempepaeteka otzime nowakaeyaari nashi notyomipaeni?" ³¹ Eekiro ishintsitzi Labán ikantzi: "¿Jempe ikaatzika pikoyiri nopinatemiri?" Ikantzi Jacob: "Tee nokoyi pipinatena. Aritaki napiiteero nokoerateemiri pipirapaeni, otzimatyeeni inimotemi eeroka nokantemiri. ³² Pishinetena niyaate pipiramashiki niyoshiiteri iryaani oveja ikaatzicheenkayitatsiri. Niyoshiiteri eejatzi iryaani cabra karinayitatsiri, eejatzi inashiyitachari iyarinanka, riira inashiyaaari, pipinateneri nokoeratzimirira pipirapaeni. ^{††33} Ari aminiro paata okaate pipinateneri, eero nayitzi-imiriri. Ari piñaakiri nopirapaeni cabra riyoshitya karinari, inashiwaeyitachari iyarinanka. Piñeeri eejatzi novejate cheenkaripaeni rini. Piñaakiririka kitamaari, kaari karinatatsini, piyote pashira eeroka." ³⁴ Ikantanaki Labán: "Ariwé, kameethataki pikantanari." ³⁵ Rinashitanakari Labán ipirapaeni cabra ikaatzikarinayitatsiri, eejatzi ikaatzinashiyitachari iyarinanka. Rinashitzitakari eejatzi rovejate cheenkayitatsiri. Ipakiri itomipaeni ipiratyaaari. ³⁶ Raanakiri inteena ipirapaeni, okaatzimawa kitejeri ranashitakaakari, rinashitaka ijeekakaakiri. Roojatzi ijeekanaki rirori Jacob ikoeratziniri Labán ipirapaeni kaari karinatatsiri, kaari cheenkatatsini.

³⁷ Raaki Jacob eeritonki inchashithaki, ishaakakiro iñahaetantyaawori okitamaashithakite. ^{††38} Rowayitakiniri piratsi inchashithaki rowamentoki, imirimontoki eejatzi, ro rowawiyaantantyaari ipokaeyinira rire imiri. ³⁹ Ikanta rowaeyanaka ipira, rinashiyitanaka iyarinanka. ⁴⁰ Rinashitzimaetakari Jacob inashitachari iyarinanka, eejatzi ikaatzicheenkayitatsiri oveja. Rinashitakari ipira Labán. Ari ikantapiintatziro Jacob rinashitari rashitari rirori. ⁴¹ Eekiro riyatakaatziiro Jacob royiniri inchashithaki wathayitatsiri piratsi, aririka ipokaeyeni imirimontoki. Ikine raminero inchashithaki

† Iroka waerontsi "José", iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka "Royaatapaakiri itsipa." †† Riitaki ikowaperoteetapiintzi kitamaari ipireetari, ari ikantziteetari kaari karinatatsini. Maawoeni riyoteetzi tee itzimanitzi cheenkari iryaani oveja, ari roshiyitari eejatzi cabra tee ikarinanitzi. Rootaki ikantantakariri Jacob rikonkiri Labán, eero ikijoshirentanta rakantyaawori okaate ikowakoteriri. ‡ Kantakotachari jaka "inchashithaki," rootaki iiteetziri "álamu, avellano, castaño."

aririka rowawiyaantawakaeya. ⁴² Rooma ipokayitziira mathari ipira, tee royiniri inchashithaki. Riitakira rashitari Labán ipirapaeni mathayitatsiri, riima wathayitatsiri rashi Jacob. ⁴³ Rootaki roshekitzimotantakariri Jacob ipirapaeni, osheki eejatzi ronampiripaeni. Antariite ashaahantzinkari rinanaki.

31

Ikemaki Jacob ikenkithawaetzi itomipaeni Labán, ikanteeyini: "Raapithatakaeri Jacob maawoeni ipirapaeni apaapate, rootakira rashaahantantakari." ² Iñaakiri Jacob ikijashiryaaawaeta rikonkiri, tee raakameethateeri ikimiwitarira paerani. ³ Ikanteeri Tajorentsi irika Jacob: "Pipiye iipatsiteki pipaapate ijeekayitziira pisheninkapaeni, eerowa nookawentzimi." ⁴ Ikaemakaantakiro Jacob apite iina, Raquel eejatzi Lea, opokashitakiri ijeekira irirori owaantsiki ikoeratziri rovejatepaeni. ⁵ Ikantawakiro: "Noñaakiri pipaapate tee raakameethateena ikimitaanaha paerani. Roo kantacha itsipatapiintakina Itajorentsiite ashitanari naaka. ⁶ Piyoteeyini eerokapaeni kameetha nantawaetapiintakiniri pipaapate, nomatakiro okaatzinaawyaakiri naaka. ⁷ Osheki ramatawitapiintakina, tee imonkaatziro ipinatena ikantakinari. Ikamintha Tajorentsi tee ishinetziri rowaariperotena. ⁸ Tema aririka ikante: 'Riira nopirapaeni karinayitatsiri nopinatemiri,' maawoeni tsinani piratsipaeni otzimanakiri karinayitatsiri. Arika ikante: 'Nopinatemiri nopirapaeni thapayitachari iyarinankari,' otzimanakiri maawoeni thapayitachari. ⁹ Arira ikinakaakiro Tajorentsi raapithatziri ipirapaeni, roshekyaaakari nashi naaka. ¹⁰ Tema antawoteeyinira piratsi, ari romishimpyetakina, noñaakiri rowawiyantawakaeyaani kaninayitatsiri piratsipaeni, eejatzi kantawaeyitachari othapayita iyaninanka. ¹¹ Arira iñaanatakina eejatzi nomishiriki ronampiri tajorentsi Pawa, ikantakina: 'Jacob.' Ari nakanakiri naaka, nokantanakiri: 'Iitaka.' ¹² Ikantanakina ronampiri tajorentsi: 'Pikempoyahaeri kameetheeni piratsipaeni. Arira piñaakiri ikaatzio wawiyanteenchari, ikani-nayite. Tema noñaakiro maawoeni rantzimotakimiri Labán. ¹³ Naakatakira Tajorentsi oñaahakimiri paerani Bet-el-ki, pamanakotanakawowa paerani mapi pikenkithashiretantyaawori pikantakinari. Pikatziye, piyaatee pinampiki pitzimakira paerani.'" ¹⁴ Ari akanakiri Raquel otsipatakawo irento Lea, okantanakiri: "Tekatsi rashitakayinari ipankoki nopaapate. ¹⁵ Tema roshiyakaakina pashinijato ninayitzi. Ipinatakina, anintaakawo okaatzipantawaetakiniriri pipinawentana naaka. ¹⁶ Omaperotaty ashitaawo maawoeni rashaahawo nopaapate okaatzipakimiri, roojatzi rashitaari eejatzi otomipaeni. Pimatero okaatzikan-takimiri Tajorentsi."

¹⁷ Ari ikatziyanakari Jacob, ikyaakahaeyanakarini ipira itomipaeni eejatzi iinapaeni. ¹⁸ Jatee inampiki ipaapate Isaac janta Canaán-ki. Rahaeyanakarini maawoeni ipirapaeni ikaatzira ramanantakiri ipineetziriri rantawaetakira Padan-aram-ki. ¹⁹ Riyaamintheetzi Labán rameetziri rovejatepaeni, ayitanakiri Raquel itajorentsitetashitari opaapate. ²⁰ Rootaki opoñaantari

imatantakawori Jacob ramatawitakiri Labán, irika Aram-jatzi. Tee ikantanakiri rooteentsi riyaaatee.

²¹ Ishiyakahaawo maawoeni tzimimotakiriri. Intsipaete imontyaanakawo nijaa Eufates, roojatzi rareetantakari tonkaariki iiteetziro Halaad. ²² Okanta awijaki mawa kitejeri, ari riyotaki Labán shiyaaha Jacob. ²³ Ika-mantakiri isheninkapaeni, jataki royaatawakiri. Roo awijaki 7 kitejeri royaatawakiri janta tonkaariki Halaad-ki. ²⁴ Okanta otsirenitanaki roñaahakari Tajorentsi irika Labán iiteetziro Aram-jatzi imishiriki. Ikantakiri: "Eero pishintsithatziro piñaanateri Jacob."

²⁵ Rareetawaari Labán itzineri Jacob janta Halaad-ki, ipankoshetatapaakaha. Ari ipankoshetatapaakari eejatzi Labán itsipayitakari isheninka.

²⁶ Iñaanaminthatakiri Jacob, ikantziri: "¿Iitaka pantakiri? ¿Iitaka pamatawitantakiri? Pamapithatakinawo nishintopaeni, poshiyakotakiri inoshikantzi owayiripaeni. ²⁷ ¿Iitaka pamatawitantakinari, pomananeekiini pishiyaka? Tee pikamantaajaetanakina. Arimi pikamantakinami, antawoete noemoshirenkawakimimi, niweshiryaawentawakimi, noshowiwentawakimi, oyameñeenkate thatanentsi. ²⁸ Teemacheeni niwethatawaeyaawo nishintopaeni, nocharinipaeni, nokowawitaka nohowootawaerimi. Poshiyakotakarira rantziri majontzi. ²⁹ Nokowawitaka, nowaariperowaetemimi maawoeni eerokaete. Roori kantacha inkaahanki tsireniriki iñaanatakina Itajorentsita ashitzimiri, ikantakina: 'Eerowa pishintsithatziro piñaanateri Jacob.' ³⁰ Pikowaperowitaha piyaatee inampiki ashitzimiri, eero payitanarimi notajorentsitetari" ³¹ Ari rakanakiri Jacob rikonkiri Labán, ikantanakiri: "Osheki nothaawantakimi. Noshiyakaamintheetzi ari paapithatawakinawo pishintopaeni. ³² Eenitatsirika amakiriri pitajorentsita, ñkamera! Iñeeriita asheninkapaeni. Eenitatsirika namapithatakimiri pashitari eeroka, paanakiri." Tee riyotzi Jacob rootaki Raquel amapithatakiriri itajorentsita opaapate. ³³ Ikyaanaki Labán ipankoshetaki Jacob, eejatzi ashiki Lea, eejatzi ikantakiro ashi omperatanepaeni eejatzi, teemaeta iñiiri itajorentsita. Ari ikyaanaki ashikira Raquel, ³⁴ rootaki amakiriri itajorentsita opaapate, omanakiri ikyaaokomentoki piratsi, ojeekakotzimaetakari. Ikanta ithotyakowitakiri opaapate, tee iñiiri. ³⁵ Ari okantanakiri Raquel opaapate: "Ashitanari, tee nokoyi pikiya eerorika nokatziya nojeekira, noñaawentatyaaha." Tema ithonkakiro ithotyakowitakiri Labán itajorentsita, teemaeta iñiiri.

³⁶ Arira ikijanakari Jacob, ikantanakiri Labán: "¿Iitaka nantzimotakimiri? ¿Eenitatsima kaariperori nantakiri opoñaantari poyaatantakiri? ³⁷ Pithonkakiro paminahaantakina. ¿Piñaakiroma okaatzi pashitari eeroka? Powero jaka iñaantyaawori pikaateeyakinira, iñaantyaawori nokaatakira naaka eejatzi. Rootaki riyotantyaari riroripaeni itzimirika kinakaashiwaeteenchari. ³⁸ Piyote eeroka okaatzi 20 ojarentsi nantawaetaki pipankoki, tee piñiiri ipeyaaniwaetya pipira, tee nowaaneenta apaani. ³⁹ Teera piñeena namemiri ikaatzi ratsikiri owaminthatariri, nopinatzimiri

pikowakotantarira peyaenchari. Pikowakotantari eejatzi ikaatzi ikoshiteetziro tsireniriki eejatzi kitejeriki. ⁴⁰ Ayimawaetakina nomiri ooryaapaeteki, ayimatakina nowatsinkare tsireniriki, eejatzi nowochokini. ⁴¹ Tema okaatzi 20 ojarentsi nojeekimotakimi pipankoki. Iroka okaatzi nantawaetaki: 14 ojarentsi nantawentakiro apiteka pishinto, eejatzi 6 ojarentsi nantawentakiri pipirapaeni. Tee pimonkaatero pipinatena pikantakinari. ⁴² Eeromi itsipatana Itajorentsita Abraham, Itajorentsitetari eejatzi ashitanari, tekatsimi namakimi nimaeka. Roo kantacha iñaakina Tajorentsi nowashiretakowaetaka, kameethari okantaka nantawaeri, rootaki ikijantakimiri tsirenipaeteki."

⁴³ Ikanta Labán rakanakiri Jacob, ikantanakiri: "Okaatzi nishintotari naaka, nishinto ini. Ikaatzi nochariniyitari naaka, nocharini rinayitzi, ikaatzi nopirayitari naaka, nopira rinayitzi. Maawoeni piñaayitziro nimaeka, nashi rini. Roo kantacha, ¿kantachama nokoshekyaaawo nishintyopaeni, eejatzi ikaatzi powakaakirori? ⁴⁴ Pipokanakiita, thame ak-enkithawaete oeta anteri, rootaki iñeeri ikaatzi aminaminthatakaeri." ⁴⁵ Ari itzinaanakiro Jacob apaani mapi, ipiriintathanthaatakiro. ⁴⁶ Ikantanakiri isheninkapaeni: "Pipewireero mapi." Ramaeyapaakini mapi, ipewiryapaakiro. Ari rowaeyakani. ⁴⁷ Rootaki iitakiri Labán iñaaniki rirori "Jegar Sajaduta," riima Jacob iitakiro iñaaniki rirori "Galaad." ⁴⁸ Ari ikantanakiri Labán: "Iroka piyoteenchari mapipaeni, rootaki oshiyakawori aminaminthatakyeemi okaatzi antayitakiri." Rootaki oetantakiri janta Galaad. ⁴⁹ Iitziiteetakawo eejatzi "Mizpa," tema ikantanakitzi Labán: "Riira Tajorentsi amineneeni, okantawitakya eero iñaapootawakaeyita.

⁵⁰ Arika powatsinaawaetero nishintyo, paminerika ot-sipa piina, okantawitakya tekatsi ñeemini janta, riitaki Tajorentsi ñemini." ⁵¹ Eekiro ikenkithawaetanakitzi Labán, ikantziri Jacob: "Iroka apewiryakiri mapi, iroka eejatzi piriinteenchari mapithantha, ⁵² rootaki riyotanteetyaari, eero amatziro owaariperotawakaeya. Eero owaariperotawaka nonampiki, eejatzi pinampiki eeroka. ⁵³ Riitaki yoteroni oetaarika antayiteri aakapaeni Itajorentsita picharinini Abraham, Itajorentsita eejatzi nocharinini naaka Nacor." Ikanta Jacob raakotanakiri iwaero Itajorentsita ipaapate Isaac, ikantzi: "Eeroka yotatsi tee notheeya." ⁵⁴ Ari itaanaki Jacob rowejate janta ochempiki, ikaemakiri isheninkapaeni rowaeyaani. Maawoeni rowaeyakani, ari imahaeyakini tonkaariki. ⁵⁵ Okanta amaetyaaka, ipiriintanaka Labán ithowootaneeri icharinipaeni eejatzi rishintopaeni. Ikanta ramanakoyitanaawo, piyaanaawo inampiki.

32 Eekiro ranashitaya Jacob. Ari itonkyotakiri ronampiri Tajorentsi. ² Ikanta iñaawakiri Jacob, ikantanakiri: "Rowayirite rini Tajorentsi irikapaeni." Rootaki iitantakawori Majanaem janta itonkyotawakarira. ³ Ari rotyaantaki Jacob jatatsini inampiki Seir, iipatsiteki

† Iroka waerontsi "Galaad," iñaaniki riroripaeni oshiyawitakawo akantziri aaka "piyoteenchari aminaminthatakaeri." Iroka waerontsi "Galaad" rootaki iñaani Heber-ite, rooma waerontsi "Jegar Sajaduta," rootaki iñaani Aram-jatzi. †† Iroka waerontsi "Mizpa," iñaaniki riroripaeni oshiyawitakawo akantziri aaka "aminaantsi." ‡ Iroka

Edom, riyaaate ikamanteri Esaú rootaentsi rareeteeya.

⁴ Ikantawakiri rotyaantane: "Pikantenari yeeyi Esaú: 'Owetsikaka pirentzi Jacob rantemiro okaate pomper-atyaariri, rotyaantaki ñaantsi nokantemiri: "Ojamani-takira nojeekawaetaki Labán-ki. ⁵ Noshekyaaakiri nopi-rapaeni: vaca, kawayo, oveja, nonampiripaeni: shirampari eejatzi tsinani. [Nowinkatharite! Notyaantatziimi iroka ñaantsi, tema nokowatzi paakameethatawaena.""]

⁶ Ikanta ipiyeeyaani rotyaanteetakiri, ikantapaeri Jacob: "Nomatakiro niyaataki noñiiri pirentzi Esaú, kaakitaki itonkyotemi, ramaki 400 ratzirite." ⁷ Ikanta ikemaki Jacob, antawoete ithaawanaki, osheki okantzimoshiraanaki. Rootaki itsiparyantanakariri apawopaeni ratzirite, eejatzi ikantakiri ipirapaeni. ⁸ Tema ikan-tashiretanakitz: "Arika ipokaki Esaú rowayiritawakiri apawopaeni natzirite, ishiyayitanaki itsipapaeni."

⁹ Ari retanakawo ramanana, ikantzi: "Tajorentsi, Itajorentsite nocharini Abraham-ni, Itajorentsite eejatzi ashitanari Isaac, tema eeroka kantakinari: 'Pipiye pinampiki, iipatsiteki pisheninkaete. Arika pimatakiro, ari nokempoyaawentakimi.' ¹⁰ Tekatsi oetzimotena okaatzi paakameethawitakina, maperori pitsipatana. Tema apatziro naanashaatantakawo nokotzi, nomontyaantakawori Jordán. Tzimatsi nimaeka apite ikaatzi ipiyotaka natzirite, riitaki nameniri oeta noperiri. ¹¹ Pineshironkatena eero ikoshekawaetantana yeeyi Esaú. Antawoete nothaawantakari ipoki rowayiritena, rompojayero tsinanipaeni eejatzi eentsipaeni. ¹² Koñaatziro nokemakimi pinkantakina paerani: 'Naaka kantakaeyaawoni oshekitzimotantemiri. Roshekitee pitomipaeni, roshiyeyaawo oshekitzi impaneki, tekatsi materoni riyoteri jemperika ikaatzi.'" ¹³ Ari imaaki Jacob janta. Riyoyaanaiki ikaate ipayitawakiriri rirentzi Esaú. ¹⁴ Ipayitawakiri ipirapaeni cabra: ikaate 200 tsinani, 20 shirampari. Ipayitawakiri eejatzi oveja, ikaate 200 tsinani, 20 shirampari. ¹⁵ Ipayitawakiri eejatzi ikaate 30 camello itsipataakiri iryaani owakira tzimatsiri. Ipayiteri eejatzi vaca, ikaate 40 tsinani, 10 shirampari. Ipitakyaari eejatzi kawayo ikaate 20 tsinani, 10 shirampari. ¹⁶ Ari ipayitakiri romperatane riyoshiitakiri ipirapaeni, ikantakiri: "Peewateeyeni, eerowa poyaatawakahaeyaani okaakiini, intenaeni pikantayitya." ¹⁷ Ikantawakiri jewatanaentsiri: "Arika piñaapaakiri yeeyi Esaú, aritakira rojampitawakimi, ikantemi: '¿Iitaka omperatzimiri? ¿jempe piyaateka? ¿Iitaka ashitariri ipirapaeni pamakiri?' ¹⁸ Pakanakiri pikanteri: 'Pashi eeroka nowinkatharite Esaú, riitaki ipemiri Jacob, pomperatane. Awotsikitaki rirori rareetya.'" ¹⁹ Ari ikantakiri eejatzi apitetanaentsiri, mawatanaentsiri, ari ikantakiri maawoeni rotyaantakiri aanakiriri ipirapaeni, ikantawakiri: "Arika piñaapaakiri Esaú, roojatzira pikanteriri. ²⁰ Pikanteri eejatzi: 'Awotsikitaki pomperatane Jacob rareetya.'" Iroka ikantaki ikenkithashirewaetaka Jacob: "Ari noetsimaryaakiri iñaawakirorika nopayiteriri. Arika iñaawakiro, ari

waerontsi "Majanaem," iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka "apitera ikaatzi ipiyoteeyani owayiri."

rariiperotawaena." ²¹ Imatakiro Jacob reewatakiri rotyaantane raayitanakiro ipayiteriri rirentzi. Roojatzii jeekanaki rirori maanee ipankoshetaki.

²² Katziyanaka Jacob tsireniriki, raanakiro apite iina, apite ronampiri, 11 itomipaeni. rashaatanakawo Jaboc ikinapiinteetzira. ²³ Ari rotyaantaki rahaetanakiro okaatzi tzimimotziriri. ²⁴ Ikanta ijeekanaki apaniroeni Jacob, ari roma-nkiyakari apaani atziri rooteentsimi ikitejitakotakayiri. ²⁵ Ikanta iñaakiro atziri tee raawyaashitari Jacob, rompojakiri okaatzira owika ipori, ichorekapookitakiri Jacob. ²⁶ Ari ikantanakiri atziri: "Pipakayina, rooteentsi okitejite." Ikantanakiri Jacob: "Eerorika pitajonkawentana, eerowa nopakaemi." ²⁷ Rojampitanakiri atziri: "¿jempe piitaka piwaero?" Ari rakanakiri, ikantziri: "Noeta Jacob." ²⁸ Ikantanakiri atziri: "Eerowa piitaawo nimaeka Jacob. Israel piiteeya. Tema pomankiyakiri Tajorentsi, ari pikanteriri eejatzi atziri-paeni, ari paawyaakiri." ²⁹ Ari rojampitanakiri rirori, ikantziri: "Pikantena, ¿jempe piitaka eeroka?" Ikantziri atziri: "¿Iitaka pikowantari piyotero nowaero?" Ari itajonkawenteetanakiri Jacob. ³⁰ Iitanakiro Jacob janta "Peniel," tema ikantanakitz: "Noñaawootakiri Tajorentsi, teemaeta nokami." ³¹ Shitowapaaki ooryaa roojatzii rawijantanaari Jacob Peniel-ki. Okantakaantziro ichorekapookitakirira, aashetataki ranashita. ³² Rootakira kaari rowantayitawo nimaeka Israel-paeni ichorimonkipaeni tsimeri, tema ari ichokiryahaetakiri paerani Jacob.

33 Ikanta iñaawakiri Jacob ipokaki rirentzi Esaú ramaki 400 ratzirite, rinashitanakanawo otomipaeni Lea, ashi Raquel, ashipaeni romperatane. ² Rootakiri reewataki apite romperatane itsipataakiro otomipaeni, opoñaapaaka Lea otsipatakiri otomipaeni, roo impoetapaentsiri Raquel otsipatakiri otomipaeni José. ³ Anashitanaka Jacob, ri jewataneentsiri. Okaatzi 7 rapiitakiro rotziwerowanaka rokaakitapaakira Esaú rirentzi, tema antawoete ipinkathatakiri oeyootapaaka. ⁴ Riitaki kantacha Esaú, ishiyashitawaari rirori, rawithakitapaakiri, inintawaeri. Apitepaeni rirahaeyanakani. ⁵ ari raminanakiro Esaú tsinanipaeni, eejatzi eentsipaeni, rojampitziri: "¿Iitaka irikapaeni?" Ikantziri Jacob: "Riitaki itomipaeni ponampiri ipakiriri Tajorentsi." ⁶ Ari opokapaaki romperatanepaeni otsipatapaakari otomipaeni, otziwerowashitapaakari, antawoete opinkathatapaakiri oeyootapaaka kepatsiki. ⁷ Okanta opokapaaki eejatzi Lea otsipatapaakari otomipaeni, roojatzii antapaakiri roori. Riitaki weyaantapaakawori ipokapaaki José itsipatapaakawo riniro Raquel, iñaapinkathatapaakiri eejatzi. ⁸ Ari rojampitanakiri Esaú rirentzi Jacob, ikantziri: "¿jempe pikanterika pipirapaeni ikaatzi noñaawakiri?" Ikantanakiri Jacob: "Riitaki pashi eeroka paakameethatantenari." ⁹ Ikantanakiri Esaú: "[Eero yeeyi! Eenitatsi osheki nashi. Poejokirotyaari ikaatzi

† Iroka waerontsi "Israel," iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka "Romankiyaanta Tajorentsi." †† Iroka waerontsi "Peniel," iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka "Ipo Tajorentsi."

pashitari eeroka.¹⁰ Eekiro ishintsitanakitzi Jacob, ikantziri rirentzi: “Eero yeeyi! Tema noñaakiro paakameethatawakina, otzimatye payeri nopashitzimiri. Tema noñaapakimira piwathaki eeroka, oshiyawitakawo riimi Tajorentsi noñaaki. Tema kameethari pikanta piwethatawakina.¹¹ Rootaki nokowantari payero okaatzi namakimiri nopashitemiri, tema Tajorentsi ashaakantakahaanari, tekatsi koetyiimoteni.” Ikanta ishintsinetakiri Jacob rirentzi, roetsinampaakiri Esaú rayero okaatzi ipashitariri.¹² Ikantanaki Esaú: “Thame aate ajeeke jaka. Naaka jewatanakimini.”¹³ Ikantzi Jacob: “Piyotzi eeroka yeeyi teera ishenkaashiwaeta eenchaanikipaeni. Otzimatye no-kenkithashiretakoteri eejatzi nopirapaeni tizimayitatsiri iryaani. Arika nanashitakaanakiri apaani kitejeri, aritaki ikamayitaki.¹⁴ Rootaki kameethatatsi peewatakahaeri pomperatane, eentsikironera nonoshikakaeyaari nopirapaeni, neentsitepaeni, roojatzi notsipatantapakimiri janta Seir-ki.”¹⁵ Ikantzi Esaú: “Iriwé, nokoyi nopanakimi natzirite itsipatemi.” Ari ikantanaki Jacob: “Tee nokoyi, eero poñaashirenkana.”¹⁶ Tee imaa-paentzi Esaú intsipaete ipiyitanaka inampiki Seir-ki.¹⁷ Riima Jacob, jataki rirori janta Sucot-ki. Ari rowetsikapaakiri ipanko, ipankoshetatapaakiri eejatzi ipirapaeni. Rootaki iitantakawori janta Sucot. †

¹⁸ Tema ipoñahaawo Jacob janta Padan-aram-ki, tekatsi awijimoterini, kameetha rareeta janta Canaán-ki. Imontetapaawo inampikira Siquem ari rowetsikapa-ki rirori inampi.¹⁹ Ramanantapakiro iipatsite itomipaeni Hamor, okaatzi opinatari 100 koriki. Irika Siquem riira itomi Hamor. Ari rowatzikitapaawo ipankosheta janta.²⁰ ari rowetsikaki taapokimentotsi, iitakiro El-Eloje-Israel. ††

34 Okanta Dina, ishinto Lea, iyaataki areetawo ewankawopaeni nampitawori janta.² Ari iñaawakiro Siquem itomi Hamor Jev-jatzi rini jewatatsiri inampiki. Ishintsiwentakakaawo iñaathatyaawo. Rowaariperonta.³ Rootaki opoñaantanakari inintaap-erotanakiro Dina okowanakiri aapatziyaari.⁴ Ikenkithawaetakaakiri ipaapate Siquem, ikantakiri: “Piyaatashiteri ashitawori maenawo pikantakowentena, nokowatziira nayiro.”⁵ Riyotaki Jacob rowaariperonta Siquem rishinto Dina. Tekatsi ikantanaki tema royaawentatziiri itomipaeni riyateeyini ikoerateri rovejatepaeni.

⁶ Pokaki Hamor ipaapate Siquem, ikenkithawaetakaakiri Jacob.⁷ Ikanta rareeteeyapaani itomipaeni Jacob ikemapaakiro okaatzi awijeentsiri, antawo ikijana-ka, tema antawoete rowaariperoteetakiri Riroripaeni iñaathatziitarira rishinto Siquem. Tema tee oshine-taantsita okaatzi rantakiri Siquem.⁸ Riitaki kantacha Hamor ikenkithawaetakaakiri itomipaeni Jacob, ikantakiri: “Ikowakirowa notomi pitsiro. Pishinetero ayiri.⁹ Jame aheninkatawakaeya. Opoñaantyaari naantya-

† Iroka waerontsi “Sucot,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “pankosheta.” †† Iroka waerontsi “El-Eloje-Israel,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitakawo akantziri aaka “Tajorentsi riitaki Itajorentsi Israel.”

wori pishintopaeni, payityaawo nashi naaka.

¹⁰ Pinampiteeyaawo jaka atsipatawakaeya. Iroka nampitsi pashiite ini, pipimantawaeyitapaki, pamanantayite piipatsite.”¹¹ Ikanta Siquem, ikantanakiri ashitawori eejatzi iyaariripaeni Dina: “Osheki nokowaki ini-motemi. Aritaki nopakimiro okaate pikowakotenari.

¹² Okantawitaka tee ameteeyaawoni apawakaeya, ari nopakimiro naaka. Otzimatyeera pishinetero ewankawo nayiro.”

¹³ Tema rowaariperotakiro Siquem Dina, ramatawinkakiini rakanakiri itomipaeni Jacob, ikantakiri Siquem eejatzi Hamor:¹⁴ “Tee okameethatzi rayero choeni atziri kaari totathowaanikitachani, antawoete nokaaniwentakiro naakapaeni.¹⁵ Aritaki nakakimi aririka inimotakimi iroka: Poshiyakoyitakina naakapaeni, pitothowaanikiyitakiri maawoeni shirampari ikaatzira jeekimoyitziimiri.¹⁶ Arira okameethatzi paayitero eerokapaeni notomipaeni, nomatzityaawo naayitero pitomipaeni eerokaete. Arira atsipatawakaeya ajeekaeeyeni, apaani akantya asheninkatawakaeya.

¹⁷ Terika inimotzimi nokantakimiri pitothowaanitya, arira niyaataki nahaatero choeni.”¹⁸ Inimotanakiri Hamor eejatzi itomi Siquem okaatzi ikanteeyakirini riroripaeni.¹⁹ Tekatsi royaawentanakya ewankari, itothowaanikitanaka, ikowaperotanakitziro rishinto Jacob. Tema pinkathataarewo Siquem isheninkamashiki,²⁰ raanakiri Siquem ipaapate, Hamor, roojatzi janta ikyaapiinteetzira nampitsiki, jempe ipiyotapiinteeta, ikanteeyakirini atziripaeni:²¹ “Trikaapaeni naapatziyane rineeyini, riitaki nampiyityaawoni jaka riyompariyitya, eenitatsi kepatsi jempe ijeekapaaki. Kameetha inantyaawo itomipaeni, imatzityaawo atomipaeni aaka.²² Imatatyaeayarika ijeekimoyitee, otzimatyeera ini-moyitee ikanteeri: atothowanikiyiteeri maawoeni shiramparipaeni, rootakira rameteeyarini riroripaeni.

²³ Ikaatzi rashiyitari, ipirapaeni, maawoeni ashiyiteeyari aakapaeni. Apatziro akeri okaatzi ikoyiri, aritaki ijeekimoyitakae aakapaeni.”²⁴ Ikanta ewankaripaeni nampitawori janta, inimotanakiri ikantakiriri Hamor eejatzi Siquem, itothowaanikiyitanaka.

²⁵ Okanta awijawitaka mawa kitejeri, tekira retsiy-atakoperoteeta shiramparipaeni itothowaaniyitakaha, riyateeyakini itomipaeni Jacob, Simeón itsipatanakari rirentzi Leví iyaariri Dina, raanaki rojataamento, rompojapaakiri maawoeni tekatsi piyatawakaayarini.

²⁶ Rowamahaetziitakari Hamor itsipataanakiri itomi Siquem. Raanayiro Dina ojeekawitakaha ipankoki Siquem, jateeyeeni.²⁷ Jateeyanakini eejatzi itsipa itomipaeni Jacob, iñaapaakiri roma-ryaayitakaha kaminkaripaeni, ithonka raanakiro okaatzi tziimatsiri nampitsiki ipiyawentziro ritsiro rowaariperotakirowa.²⁸ Raanaki oveja, vaca, kawayo, maawoeni tziimatsiri nampitsiki eejatzi okaatzi tziimatsiri rowaneki.²⁹ Ithonkanakiro tziimatsiri pankotsiki, raanakiri maawoeni eenchaaniki eejatzi tsinanipaeni.³⁰ Rootaki ikantantanakariri Jacob itomi Simeón eejatzi Leví: “Pikantakaantakinaha eerokapaeni. Osheki ikijaneentena nimaeka nampitawori jaka, Canaán-jatzi, Ferez-jatzi. Arika rapa-

totanakya riroripaeni ikoyi ipiyawentya, ipokashitena rowayiritena. Tekatsira osheki natzirite naaka, aritaki rompojakina eejatzi notyomipaeni.”³¹ Ikanteeyanakini riroripaeni: “¿Kameethatatsima ikanteetero choeni mayempiro ini?”

35 Ikanta Tajorentsi ikantakiri Jacob: “Piyaate pinampiteeyaawo janta Bet-el-ki. Ari powetsikapakina taapokimentotsi, tema naaka Pitajorentsite, oñaahakimiri paerani pishiyapithatantakariri pirentzi Esaú.”² Ari ikantanakiri Jacob itomipaenipaeni eejatzi ikaatzi tsipatakariri: “Pookeri pitajorentsitetashiyitari eerokapaeni, piyaate pikaawoshite, pikithaateeyaawo otsipa piithaari.³ Jame aate Bet-el-ki, ari nowetsikapakiri taapokimentotsi nopinkathatapakiri Tajorentsi neshironkatakinari nokemaatsiwaetakaha paerani, tema itsipatapiintakina jempe nokinayitaki.”⁴ Iitakiri Jacob maawoeni itajorentsitetashiitari, ikaatzi ithayitiziri eejatzi kempitantsiki. Raanakiri Jacob maawoeni ikitatakiri inchatomashiki jeekatsiri okaakiini inampiki Siquem.

⁵ Ikanta riyaaateeyeeni Jacob, ikantakaakawo Tajorentsi ithaawaeyanakini ikaatzi nampiyitawori janta. Rootaki kaari ikoshekanteetawaari itomipaeni Jacob.⁶ Maawoeni itsipatakariri Jacob, areeteeyakani iiteetziro Luz, roojatzi iiteetziitari Bet-el jeekatsiri Canaán-ki.⁷ Ari rowetsikapakiri taapokimentotsi, iitakiri El-Bet-el. Tema ari roñaahakari paerani Tajorentsi ishiyapithatantakariri rirentzi.¹⁸ Ari oka maeri paerani Débora omperatapiintane Rebeca, iiteetakiri antamimashiki okaakitapakira Bet-el. Iitakiri Jacob janta “Alón-bacut.”^{††}

⁹ Ikanta ipiyaa Jacob ipoñaahaawo Padan-aram-ki, rapiiteero Tajorentsi roñaahaari, itajonkawentawakiri.

¹⁰ Ikantakiri:

“Piwaero ini Jacob,
Roo kantacha eeromaeta piitaawo nimaeka jempe piwita ketziroeni.

Israel piiteeya.”

Ari rowaeniri Tajorentsi otsipa iwaero Jacob.¹¹ Ikan-tanakiri:

“Naakataki Tajorentsi shintsiperori.

Ari noshekyahaeri pitomipaeni eejatzi picharinipaeni Noshekyahaemiri pitomipaeni riyoshiiteeya sheninkatawakahaachani, rijatzi inashiyitaachani isheninkapaeni jemperikapaeni.

Nopinkatharitakaayitakiri pitomipaeni.

¹² Aritaki nashitakahaemiro kepatsi nashitakaakariri paerani Abraham eejatzi Isaac.

Roojatzi iroka kepatsi nashitakaeyaariri pitomipaeni.”

¹³ Ikanta ipiyanaa Tajorentsi ikenkithawaetakaakirira Jacob,¹⁴ raanaki mapi, ipiriintathantakiri ikenkithawaetakaakiri Tajorentsi. Ijeetantanakawo yeenkantsi, eejatzi imiriitari opoñaantyaari otajorentsi-tantyaari.¹⁵ Iitanakiri Bet-el janta. ‡

† Iroka waerontsi “El-Bet-el,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Otajorentsite Bet-el.” Paminero eejatzi Hn. 28.19 oeta ikantakoetziri. †† Iroka waerontsi “Alón-bacut,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Irahaantsimashiki.” ‡ Paminero Hn. 28.19.

¹⁶ Roojatzi rawijantanakawo Jacob Bet-el. Okaakitzi-matapaaki rareetya Efrata-ki, ari okatsitakotapaakiri Raquel, otzimaanite. Oshekimaeta okemaatsitaka otzi-maanitantyaari.¹⁷ Okanta oñaakiro aminirori osheki okemaatsiwaetaka, okantanakiro: “Eero pithaayi, tzi-maki itsipa peentsite.”¹⁸ Tema kamimataki roori, oetanakiri eentsite “Benoni,” riima ashitariri iitakiri rirori “Benjamín.”^{†19} Roojatzi okamantaari Raquel, iiteetakiri awotsiki jatachari Efrata-ki, iiteetziro nimaeka Belén.²⁰ Rowiriintakiri Jacob mapi janta ikitateetakirowa. Rootaki iroka mapi riyooetantari ari okitataari Raquel.²¹ Eekiro riyaaatzi Jacob, rawijaneentanakiro Mihdal-edar-ki.

²² Ikanta ijeekaperotapakiri Israel janta, jataki Rubén itsipatakawo Bilja, roojatzi itsipatziitari ipaapate. Ikanta riyotakira Israel, antawoete ikijanaka.

Itomipaeniite Jacob

Ikaatzi 12 itomipaeniite Jacob.²³ Irika otomipaeni Lea: Rubén (Jewari itomi Jacob), Simeón, Leví, Judá, Isacar eejatzi Zabulón.²⁴ Irika otomipaeni Raquel: José, Benjamín.²⁵ Irika otomipaeni Bilja, omperatane Raquel: Dan, Neftalí.²⁶ Irika otomipaeni Zilpa, omperatane Lea: Had, Aser. Riityakira itomipaeni Jacob ikaatzi tzimaentsiri janta Padan-aram-ki.

²⁷ Ari riyaaatzi Jacob iñeeri ashitaririni Isaac ijeeki rirori nampitsiki Mamre-ki, roojatzi iiteetziitari Arba, iiteetziro eejatzi Jebrón. Rootaki inampipaeni Abraham eejatzi Isaac.²⁸ Tzimaki Isaac okaatzi 180 rojarentsite roojatzi ikamantaari.²⁹ Raanakiri itomipaeni Jacob, Esaú, ikitateeri. Ari itsipataari isheninkapaeni aakiri rantyashiparinka.

36 Irika itomipaeni Esaú iiteetziro Edom.² Rootaki iinantakiri Esaú tsinanipaeni Canaán-jato. Oeta Ada, rishinto Elón isheninkapaeni Het. Otsipa oeta Ajolibama, rishinto Iná, ijawo Zibeón isheninkapaeni Jev-jatzi.³ Ikanta raakiro Basemat, rishinto Ismael, ritsiro Nebaeot.⁴ Irika otomipaeni Ada itzimakaakirori Esaú, iita Elifaz. Itzimakaakirori Basemat iita Reuel.⁵ Itzimakaakirori Ajolibama iita: Jesús, Jaalam, Coré. Ri-itakira itomipaeni Esaú irikapaeni tzimayiteentsiri ijeekawitaha rirori Canaán-ki.⁶ Ikanta raanakiro Esaú iinapaeni, itomipaeni, ikaatzi jeekanampitziiriri, maawoeni. Jataki inteena otsipaki nampitsi, ari rontsi-paryaanakari rirentzi Jacob. Rayitanaari ipirapaeni, maawoeni tzimimotakiriri janta Canaán-ki.⁷ Omaperotatya roshekitzimotakiri ipira apiteroeni, tee omateeya itsipatawakaeya iipatsiteki. Tee iyomaatapaeya rowakaeyaariri ipirapaeni.⁸ Rootaki riyaaantakiri Esaú iiteetziro Edom inampityaawo tonkaariteki iiteetziro Seir.

⁹ Irika itomipaeni Esaú, icharinipaeni Edom nampitakawori tonkaariteki iiteetziro Seir.¹⁰ Iroka

†† Iroka waerontsi “Benoni,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Otyomi Nowashirenka.” Otsipa waerontsi “Benjamín,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Otomi Nakoperori.” Tema riitaki retakoperotane itomi. Riitaki ashiteeyaawoni okaatzi rashitari ipaapate.

iwaeropaeni itomipaeni Esaú: Elifaz, otomipaeni Ada iina Esaú. Eejatzi Reuel, otomipaeni Basemat iina Esaú. ¹¹ Irika itomipaeni Elifaz: Temán, Omar, Zefo, Hatam, Cenaz. ¹² Eenitatsi otsipa Elifaz romperatane iinatakari oeta Tzimna. Itzimaaki roori otomi iitakiri Amalec. Riira otomipaeni Ada, iina Esaú. ¹³ Irika itomipaeni Reuel: Najat, Zera, Jama, Miza. Riira otomipaeni Basemat, otsipa iina Esaú. ¹⁴ Rooma Ajolibama iina otsipa Esaú, otzimakiri roori Jeús, Jaalam, Coré. Tema rishinto Iná inatziiri roori, ijawo Zibeón.

¹⁵ Irika icharinipaeni Esaú. Ikaatzi itzmakantakiri Elifaz, rantarite itomi Esaú: Temán, Omar, Zefo, Cenaz, ¹⁶ Coré, Hatam, Amalec. Riityitaki itomipaeni Elifaz ikaatzi jewariyiteentsiri nampitsiki Edom. Maawoeni irikapaeni otomipaenira Ada. ¹⁷ Irika itomipaeni Reuel, itomi Esaú, ikaatzi jewariyitatsiri: Najat, Zera, Jama, Miza. Riityitaki icharinipaeni Reuel ikaatzi jewariyiteentsiri nampitsiki Edom. Riira otomipaeni Basemat iina Esaú. ¹⁸ Irika otomipaeni Ajolibama, rishinto Iná iina Esaú, ikaatzi jewariyiteentsiri Jeús, Jaalam, Coré. ¹⁹ Maawoeni irika riitaki itomipaeni Esaú, iiteetziri eejatzi Edom. Riitakira jewariyiteentsiri.

²⁰ Irika itomipaenika Seir, Jor-jatzi rini, nampiyitawori janta, iiyita: Lot-án, Sobal, Zibeón, Iná, ²¹ Disón, Ezer, Disán. Riitakira jewariyitakiriri Jor-jatzi, itomipaeni Seir, nampitawori Edom-ki. ²² Irika itomipaeni Lot-án: Jori, Jemam. Iroka Tzimna ritsiro ini Lot-án. ²³ Irika itomipaeni Sobal: Alván, Manajat, Ebal, Sefo, Onam. ²⁴ Irika itomipaeni Zibeón: Aja, Iná. Irika Iná, riitaki ñaakirori paerani nijaateni jaawaari janta tonkaariteki, ikoeratzinirira iyawayote ipaapate Zibeón. ²⁵ Apaani ikanta itomi Iná riitaki iitachari Disón. Okanta apaani rishinto iitachari Ajolibama. ²⁶ Itomipaeni Disón iiyita: Jemdán, Esbán, Itrán, Querán. ²⁷ Itomipaeni Ezer iiyita: Bilján, Zaaván, Acán. ²⁸ Itomipaeni Disán iiyita: Uz, Arán. ²⁹ Ikaatzi reewariyitakari Jor-jatzi: Lot-án, Sobal, Zibeón, Iná, ³⁰ Disón, Ezer, Disán. Riityitakira jewatakiriri isheninkapaeni janta Seir-ki.

³¹ Riitakira pinkathariyiteentsiri nampitsiki Edom teki-ira itzimanakiita iwinkatharite Israel-ite. ³² Irika Bela, itomi Beor, riira pinkatharitaentsiri Edom-ki, iiteetziro nampitsi Dinaba. ³³ Ikanta ikamae paerani Bela, ipoyaataanaari Job-ab itomi Zera, ipinkatharitee rirori nampitsiki Bosra. ³⁴ Ikanta ikamae Job-ab, ipoyaataari Jusam ipinkatharitee rirori nampitsiki Temán. ³⁵ Ikanta ikamae Jusam, ipoyaataari Jadad itomi Bedad pinkatharitee. Riitaki ashiryaakariri rowayiritari Madián janta Moab-ki. Oeta inampi Avit. ³⁶ Ikanta ikamae Jadad, ipoyaataari Samla ipinkatharitee rirori inampiki iiteetziro Masreca. ³⁷ Ikanta ikamae Samla, ipoyaataari Saúl poñaachari janta Rejobot-ki, nampitsi jeekacheratzirori nijaa. ³⁸ Ikanta ikamae Saúl, ipoyaataari ipinkatharitee Baal-janán, itomi rini Acbor. ³⁹ Ikanta ikamae Baal-janán, ipoyaataari ipinkatharitakiri Jadar. Riitakira poñaachari nampitsiki iiteetziro Pau. Iina Jadar oeta Mejetabel, rootaki rishinto Matred, ijawo Mezaab. ⁴⁰ Iroka iwaeropaeni ichariniyitari Esaú. Rootaki iwaero aakotakiri inampipaeni rirori: Tzimna,

Alva, Jetet, ⁴¹ Ajolibama, Ela, Pinón, ⁴² Cenaz, Temán, Mibzar, ⁴³ Mahdiel eejatzi Iram. Tema Edom iiteetzitari eejatzi Esaú. Riityitaki reewariyitakari Edom-jatzi, inampiyitawowa paerani reewarite aakoyiteeri iwaero inampipaeni.

37

Roojatzi ijeekaki rirori Jacob inampitawo Canaán-ki, ijeekira paerani ipaapate. ² Iroka ikenkithatakoetziri itomipaenipaeni Jacob. Tema ewankaritakiri José tzimaki 17 rojarentsite, riitaki aminapiintziriri ovejapaeni itsipayitari rirentzi, otomipaeni Bilja eejatzi ashi Zilpa, romperatanepaeni ipaapate. Riitaki José kamantapiintakiriri ipaapate rantayitzirowa kaariperori rirentzipaeni. ³ Riitaki José inintaperotziri ipaapate tee ari ikantayitzi itsipapaeni, okantakaantziro itzimakira rantyashiparinkaki. Rontya-haetakiniri owaneenkakitachari kithaarentsi. ⁴ Ikanta riyoteeyakini rirentzipaeni riitaki José inintaperotziri ipaapate teera ari ikantziri riroripaeni, ikijaneentanakiri, tee riwethatanaari.

⁵ Ikanta imishiwaetaki José, ikamantakiri rirentzipaeni. Rootakira ikijaneentaperotantanakariri. ⁶ Tema ikamantakitziiri, ikantziri: "Pikeme nokamantemiro okaatzi nomishitakiri. ⁷ Noñaakiro ajeekaeyini owaantsiki, oojotsinaayitziro awankiri. Omapokashitanaka opiriintanaka noojotsinaatakiri naaka, tampatzikari okanta okatziyanaka. Rooma pashipaeni eeroka otapotapaakiro nashi, opinkathatzi-maetawo." ⁸ Ari rakanakiri rirentzipaeni, ikantziri: "¿Pipinkathariwentatyenama eeroka? ¿Eerokama omperawaetenani?" Eekirowa ikijaneentaperotanakitziiri, ikemirira ikenkithatakotziro imishitakiri. ⁹ Ikanta rapitakiro José imishiwaetaki, ikamantakiri rirentzipaeni. Ikantziri: "¿Piyotakima, eenitatsi otsipa nomishitakiri? Noñaakiri ooryaatsiri, kashiri eejatzi 11 ikaatzi ompokiro ipinkathatakina." ¹⁰ Ikanta ikenkithatakiniri José imishiri ipaapate eejatzi rirentzipaeni, ikijathatanakiri ipaapate, ikantanakiri: "¿Iitaka oshiyakaawentachari pimishitakiri? ¿Opinkathataatyemima piniro, pirentzipaeni eejatzi naaka?" ¹¹ Ikijaneentakiri rirentzipaeni, rima ashitariri kenkithashireri royirowa imishiri itomi.

¹² Ikanta riyateeyakini rirentzipaeni José janta Siquem-ki, ithotyaaakotzi rowakaeyaari rovejate ipaapate. ¹³ Ikanta Israel ikantakiri José: "Nokoyi piyaate Siquem-ki, pimpoetaateri pirentzipaeni ikoeratziri ovejapaeni." Ikantanakiri José: "Aritaki nomatakiro niyaate."

¹⁴ Ikantzi Israel: "Piyaate, piñaahaateri pirentzipaeni jempe ikanta ijeeki, eejatzi ovejapaeni. Pipiyera intsi-paete, pikamantapakina." Rotyaantakiri Israel itomi José ipoñaanakawo Jebrón-ki. Ikanta rareetaka José Siquem-ki, ¹⁵ tzipinatakira janta. Ari itonkyotakari apaani atziri, rojampitakiri: "¿Iitaka pithotyaaakotziri?"

¹⁶ Ikantanakiri José: "Nothotyaaakotatziiri yeeyipaeni. Pikamantena jempe ijeekiro ikoeratziri ovejapaeni."

¹⁷ Ikantanakiri atziri: "Aamakya jateeyeenirika, noke-makiri ikanteeyini ikinanaki Dotán-ki." Jatanakiri José ithotyaaakoteeri. Iñaaherira janta Dotán-ki. ¹⁸ Ikanta riroripaeni iñaawakiri inteena ipokakira, tekira rareetariita ijeekaeyakinira, ikamantawakahaeyakani

rompojeri. ¹⁹ Ikantawakaanaka: “Kaakitaki mishiwaetapiintatsiri. ²⁰ Pipokaeyeni, jame ompojeri, oteteri omookira, akantapaki: ‘rowakari katsimari owantaneri.’ Añaawakiroota jempe okantya imishitapiintakiri.”

²¹ Ikanta ikemakira Rubén, ikowawitanaka rotsiparyaaakowenterimi José eero ikoshekantari rirentzipaeni. Ikantanaki: “Eero ompojiri. ²² Poteteri omookira jeekatsiri tonkaariki, tee okameethatzi pakotashiteri. Eero pewanatakaari riraa.” Rootaki ikantantawitari Rubén tema tee ikoyi rompojeeteri José, riyaaeteeta ipaapateki. ²³ Ikanta rareetapaaka José ijeekaeyakinira rirentzi, raatonkoryaawakiri. ²⁴ Roojotanakiri, rotetakiri omookira opiryaanatakira.

²⁵ Ari ijeekaeyanakini rowaeyani. Roojatzi iñaantawakariri ipokaeyakini Ismael-ite ipoñaakawo janta Halaad-ki, ramayitaki ipirapaeni, kajankaripaeni, aawintawontsipaaeni, owa inchatopaeni, rayero Egiptoki. ²⁶ Ikanta Judá ikantanakiri rirentzipaeni: “¿Iitaka owamaantyaariri arentzi, akoyimaeta omanakoteri ompojakirira? ²⁷ Rootaki kameethatatsi apimanteniri Ismael, eero ompojawaetashitari, tema riitaki arentzi aakapaeni.” Inimotanakiri rirentzipaeni okaatzi ikantakiri Judá. ²⁸ Ikanta rareetapaakaha iyompariwaetzinkari Madián-jatzi, roeyowaetanakiri José omookira, ipimantawakiniri Ismael-ite ikaatzi 20 ipewiryaaaka kori-ki. Roojatzi rahaetantanakariri José janta Egipto-ki.

²⁹ Ikanta ipiyaawitapaawo Rubén omookira, teera iñaapaeri José inthomoeki, ijaanakiro ithaari okatsitzimoneentanakirira. ³⁰ Ipiyashitanakiri ijeekira rirentzipaeni, ikantapaakiri: “¿Teera añaahaeri ewankari? ¿jempe nokantyaaka nimaeka?” ³¹ Rahaeyakironi iithari José, itziritantakawo riraa ipira rowamaakiri. ³² Ari rotyaanteeniri ipaapate, ikantziri: “Piñeero iroka kithaarentsi noñaakiri, paminero roorika ikithaari pitomi.” ³³ Ikanta riyotawakirowa Jacob, ikantanaki: “Roomacheetaka iithaari notyomi. Aamakya itonkyotakityaari owantaneri, rowakari.” ³⁴ Ari itzijaahanakiro iithaari Jacob, antawoete iriraanaka, ikithaatanakawo meremankiri, ojamani rowashiretakotanakari ikamakira itomi. ³⁵ Osheki ikowawiteeyakani itomipaeni roemoshirenkaerimi, ari okantziwitakari rishintopaeni, teemaeta ikoyi rirori roemoshirenkaeteri. Eekiro riraakowaetatyaaari itomi, ikantziri: “Oshekira nowashiretakotyaaari notyomi, roojatzi paata notsipanteeyaariri.” ³⁶ Ikanta rareeteeyakani Madián-jatzi janta Egipto-ki, ipimantapakiri eejatzi José, ipapaakiri atziri iiteetziri Potifar, eewatziriri owayiripaeni. Riitaki itsipatari Faraón pinkatharitatsiri Egipto-ki.

38 Aripaete rotsiparyaanakari Judá rirentzipaeni, jataki ijeekawaetzi ipankoki atziri iita Jira, poñaachari Adulam-ki. ² Ari iñaakiro rishinto Canaán-jatzi iitachari Súa, raakiro. ³ Ikanta raawakaaka, imotzitaakiro, otzimakiri otomi iitakiri Er. ⁴ Eejatzi apitakiro omotzitaki, otzimakiri itsipa otomi, iitakiri Onán. ⁵ Eejatzi otzimawae itsipa otomi, oetakiri Sela, riitaki tzimaentsiri ijeekantawitakari Judá Quezib-ki. ⁶ Ikanta Judá ikowakaakiri Er rantarite itomi, raakiro

tsinani iitachari Tamar. ⁷ Riitaki kantacha Tajorentsi tee inimotziri okaatzi rantayitziri Er, rootaki rowamaantakariri. ⁸ Ikanta Judá ikantakiri Onán: “Pahaero iina pirentzini tema piinathori ini. opoñaantyaari pitzi-makahaero roshiyawaetyaari riimi ashityaarini pirentzini.” ⁹ Riyotaki Onán jempe ikaate itzimakayirori iinathori eeromaeta rashitari rirori. Rootaki kaari ithonkaperotantawo iñaathawitawowa omotzitzikari iina rirentzini, itzimikari itomipaeni, rashitaarikari rirentzini. ¹⁰ Antawoete owatsimaakiri Tajorentsi okaatzi rantziri Onán, rowamaakiri eejatzi rirori. ¹¹ Ikanta Judá ikantakiro raniro Tamar: “Piyaaete pi-jeekapae ipankoki pipaapate tema kinankawo pini, rantaritawakiita itsipa notyomi Sela.” Tema ikenkithashiretaka Judá, ikantziri: “Aamaaka ari ikamakiri rirori Sela roshiyariri rirentzipaeni.” Rootaki iyaatantari Tamar ojeekapae ipankoki opaapate.

¹² Okanta ojamanitaki, kamae eejatzi iina Judá, rishinto Súa. Ikanta okaatzimoteeri Judá rowashiretakowae-ta, jataki nampitsiki Tzimnat, ijeekayitzira ameeziriri rovejate. Riitaki itsipatanakari Jira Adulam-jatzi ikempiyane. ¹³ Okanta okemaki Tamar riyaatatzi rikonkiri janta Tzimnat rameeyiteri rovejate, ¹⁴ aatonkoryaanakawo oethaari owashiretakowaetaha, opashikawootanaka eero riyotanteetawo. Ari ojeekanaki awotsinampiki nampitsi Enaem ikinapiinteetzira janta Tzimnat. Rootaki antantawori iroka tema yotaki roori antariwitaa Sela, roo kantzimaetacha tee raakahaetziro. ¹⁵ Ikanta iñaapaakiro Judá roshiyakaamintheetziro mayempiro ini, tee riyotapaakiro opashikawootakaha. ¹⁶ Ari itempaashitanakiro raminero okaakiini. Teera riyotzi roori raniro, ikantapaa: “¿Tee pikoyi notsipatemi?” Ari okantanakiri roori: “¿Iitaka pipenari aririka pitsipatakina?” ¹⁷ Ikantanaki Judá: “Ari nopakaantakimi iryaani nopira.” Okantanaki roori: “Kameethataki. Roo kantacha otzimatyee pookanaki pashitari eeroka roojatzi potyaantantakariri pipira.” ¹⁸ Eekiro ikantanakitzi Judá: “¿Iitaka pikoyiri nookanakimiri?” Okantanaki roori: “Pookanakinawo pikotzi, eejatzi pipothomente pithaantakiri.” Ipakiro Judá okaatzi okowakotakiriri, itsipatakawo. Imotzitaakiro. ¹⁹ Ari iyaatee Tamar, opashikaryaawootana, okithaatanawo oethaari owashiretakowaewitaha. ²⁰ Ikanta Judá rotyaantakaan-kiniro iryaani ipira raanakiniro ikempiyane Adulam-jatzi, oepiyanteeyaanariri ipanakirori ketziroeni, teemaeta iñaapaero. ²¹ Rojampitapaakiri jeekatsiri janta: “¿Jempe okinakika mayempiro Enaem-jato jeekatsiri paerani awotsinampiki?” Ari rakaeyanakirini: “¿Tekatsira mayempiro jeekatsini jaka?” ²² Ari

†† *Ikantakoetziri jaka “pothomentotsi” rootaki ithaantapiintziri paerani Heber-ite. Rowetsikaetziro kotsiro, ari rowaetziro okashi inchatu okine ipothoetantyaawo. Eenitatsi atziri owetsikayitzirori iroka pothomentotsi, rashi ini, ikine riyoteero rootaki rashitari rirori. Arika rotyaanteniri isheninka jankinarentsi, rapineetakiro jankinarentsi, riyontaakiro ipothomente otsirekironi. Arika otsirekaryaaakya jankinarentsi opothotakaha ipothomente, riyote eenitatsi kowawiteencha raminero jankinarentsi. Rootaki rameteetari paerani ipothotanteetawo pothomentotsi, oshiyawa nimaeka rojankinatziro iwaeropaeni atziri rojankinariki.*

† *Kantakotachari jaka “owanaa inchatu” roowa iiteetziri “mirra.”*

ipiyanakari ijeekira Judá, ikantapakiri: “Teera noñaahaero tsinani. Nojampiwitakari jeekatsiri janta, ikantanakina: ‘Tekatsi mayempiro jeekatsini jaka.’”²³ Ikan-tanaki Judá: “Aamashitya ari ithaenkaetakina eekirorika aatatye athotyakotero, ayeroota nopakirori. Tema nopakaantawitakawo iryaani nopira, teemaeta piñaapaero.”

²⁴ Okanta ojamanitaki awijaki mawa kashiri, eenitatsi pokaentsiri, ikantapaakiri Judá: “Eenitatsira atziri maantakawori paniro Tamar, motzitakira nimaeka.” Icheraanaki Judá ikantanaki: “Payero, pitayero!”

²⁵ Ikanta rahaetanakiro, otyaantakaantakiniri ñaantsi rikonkiri, okantaki: “Titakarika ashitawori iroka, riitakira tzimakakinari. Paminero iitaka ashitawori ipothomento ithaantakoetziri eejatzi ikotzi.”²⁶ Ikanta riyotawaero Judá riitaki ashitawori, ikantanaki: “Omatakiro iroka antakiro kameethatsiri, naaka antakirori kaariperori, tema tee naakayiro notyomi Sela.” Ari aashiryaaanaki tee rapiiteero itsipateyaawo.

²⁷ Okanta otzimaanitaki Tamar, apite ikantaka eenchaanite.²⁸ Ikanta itzimapaakira eenchaanite, romishitowawakotapaaka apaani. Oojowakotantawakari kityonkathari mampetha aminirorira, okantanaki: “Riira etapaakawori ishitowapaaki.”²⁹ Ikanta romonkyaa-neero rako, riitaki etapaakawo itzimaki itsipa. Rootaki iitantakariri aminirori tziminkawo “Fares,” okantanaki: “¿Pimatakiro piñaashintsitaka?”³⁰ Roojatzi itzimantapaakari itsipa, roojotanteetakari ketziroeni kityonkathari mampetha, iiteetakiri Zara.^{††}

39 Ikanta raanakirira Ismael-ite José janta Egiptoki, ramanantawakiri Egipto-jatzi iita Potifar. Irika Potifar reewari owayiripaeni, inampina rini pinkathari Faraón.² Riitaki kantacha Tajorentsi itsipatapiintakari José, itajonkawentakiri janta ipankoki omperanatariri Egipto-jatzi.³ Riyotaki omperanatariri José itsipatyaarira Tajorentsi, itajonkawentziri maawoeni rantayitzi.⁴ Rootaki raakameethaperotantanakariri omperatariri, riitaki rowakiri ramitakoteri, ramineniri tzimatsiri ipankoki, ishinetakiniri ikempoyeeniri maawoeni tzimimotziriri.⁵ Ari retanakawo Potifar ipanakiri José ikempoyeero tzimatsiri ipankoki, maawoeni, ari-paete itajonkawentanakiri Tajorentsi irika Potifar ipankoki eejatzi rowaneki.⁶ Riitakira José koeratziniriri maawoeni tzimimotziriri, teera okantzimowaetanaari Potifar ikoetyeero oetarika royaari. Kameethantzi rini José, inintaashireetakiri.

⁷ Okanta ojamanitaki, aminaminatakiri iina omperatariri, okantakiri: “Pitsipatena.”⁸ Tee raapatziyaawo José, ikantanakiro: “Pikeme nokantemi, irika omperatanari inintakaakinawo nokoerateeniri maawoeni tzimimotziriri, nojeekira naaka ipankoki eero otzimawaetzi oeta kantzimoshiretyaarini.⁹ Naakaha rawentaa jaka pankotsiki, tekatsi apaani oeta ithañaapithatenari. Apatziro pikantakawo eeroka ithañiimi, tema iina royimi. ¿Iitaka nantantyaawori

† Iroka waerontsi “Fares,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Naashintsitaantsi.” †† Iroka waerontsi “Zara,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “kityonkari.”

kaariperori, pikowatziima nokaariperotzimoteri Tajorentsi?”¹⁰ Ashironkawentapiintawitakari José itsipatyaawomi. Tee raapatziyimaetawo.¹¹ Okanta ojamanitaki ikyaapae José pankotsiki rantawaete. Tekatsi jeekatsini.¹² Oteeyakotakiri roori iithaariki, okantziri: “Pipokiita pitsipatena.” Riitaki matacha José ishiyapithatanakawo, roojatzi rookanakiro iithaari oteeyakiro roori.¹³ Ikanta ishiyapithatanakawo, roojatzi rookanakiro iithaari oteeyakirowa akoki roori,¹⁴ okaemakiri omperatanepaeni, okantakiri: “Pikemina, ramaki noemi jaka apaani Hebreo-jatzi riitaki thenkimawaeteeri nimaeka. Ipokashitakina nojeekira ikowawita itsipatena, ari nokaemanaki shintsiini.¹⁵ Ikanta ikemawakina nokaemanakira shintsiini, shi-towanaki, iroka rookanakiro iithaari.”¹⁶ Roojatzi owakiro roori iithaari José roojatzi raretantapaari omperatariri ipankoki.¹⁷ Okamantawakiriri, okantziri: “Trika Heber omperatane pamakiriranki, ikyaashitakina amaapiintzira, ikowawitaka roetsinampaena.¹⁸ Ari nokaemanaki shintsiini, shiyanaka ishitowanaki, iroka rookanakiro iithaari.¹⁹ Arira ikantakina pomperatane.” Antawoete ikijanaka omperatariri José ikemakirowa okamantakiri iina.²⁰ Roteeyakiri José, romonkyaaantakiri, ijeekayitzi eejatzi romonkyaaantane pinkathari.²¹ Okantawitaka romonkyaaantawitakiri, eekiro itajonkawentanakitziiri Tajorentsi irika José, osheki ineshironkatakiri. Ikantakaakawo Tajorentsi ikempiyaminthatakari kempoyeeriri omonkyahaarewo.²² Ikwakaakiri ikoeteniri rirori omonkyahaarewo. Riitaki José jewatziriri, okaatzi romperatariri rirori, rantayitziiriri.²³ Teera ipakowae-tanaa koeratziriri omonkyahaarewo, riitaki José koeratanakiriri maawoeni. Tema Tajorentsi tsipatakariri, itajonkawentapiintakiri.

40 Ikanta omperataarewo pakopiintziriri pinkathari imiri, owetsikapiintziniriri pan, iki-jakaakari omperatariri, pinkatharitatsiri Egipto-ki.² Ikanta Faraón, pinkatharitatsiri, ikijakiri reewarite pakopiintziriri imiri, eejatzi reewari owetsikapiintziniriri pan.³ Rotyaantakiniri kempoyeeriri omonkyahaarewo, rashitakoteri. Arira ijeekitari eejatzi José romonkyahaetziri rirori.⁴ Ikanta eewatziriri omonkyahaarewo, rowawijaakiniri José ikoerateri irika-paeni, osheki ojarentsi romonkyahaetakiri janta.⁵ Ari imishiwaetaki pakotantaniri, eejatzi owetsikapiintziriri pan. Inashiyitakaha imishiri irikapaeni, inashiyitaka eejatzi oshiyakaawentziri.⁶ Okanta okitejitamane, raminamaneeri José omonkyahaarewo, iñaapaatziiri antawoete okantzimoshiryaakari.⁷ Rojampitapaakiri, ikantziri: “¿Iitaka pipaashinikyaatantari?”⁸ Ari ikan-teeyanakini riroripaeni: “Tzimatsi nomishitakiri, tekatsizimaeta kantenawoni oetarika kantakotachari.” Ikantanaki José: “Pipokeeta, pikamantenawo pimishitakiri. Tema Tajorentsi matzirori riyotakotziro mishi-waerentsi.”

⁹ Ari retanakawo reewari pakotantaneri ikamantziri José okaatzi imishitakiri, ikantziri: “Noñaaki nomishiriki apaani pankirentsi,¹⁰ tzimatsiri mawa otewa.

Shookanaki pankirentsi, oteyakitanaiki. Rootaki oteyaki peyanaenchari okithoki, irakayitanaki. ¹¹ Naaka oteeyakirori riramento Faraón, naakiro okithoki pankirentsi, nochowakiniri riramentoki. Ari naakotanakiniri eejatzi Faraón nopakotziri.” ¹² Ikan-tanakiri José: “Iroka oshiyakaawentachari pimishiri: mawatatsiri otewa pankirentsi, rootakira mawar kitejeri. ¹³ Arika awijaki mawa kitejeri raminakotakimiro Faraón okaatzi awijimotakimiri, ari roepiyeemi pantawaeteeniri. Aritaki papiiteero pipakoteeri Faraón, pikemitayirowa paerani. ¹⁴ Arika omatakya nokantakimiri, eerowa pipeyakotana naaka. Pikamanteri Faraón romishitowanteenari naaka jaka. Pineshironkataajeeteena naaka. ¹⁵ Tema pimantaarewo nini naaka, nopoñaawo iipatsiteki Heber-ite, tee okameethatzi romonkyaaawaeteeteena, tema tee nantziro kaariperori.”

¹⁶ Ikanta iñaakiro reewari owetsikapiintzirori pan kameethari riyotakotakiro José mishirentsi, ikantanakiri rirori: “Noñaakira naaka nomishiriki nopewiryaa kotziro noetoki mawa kantziri yeekitaki kitamaari pan.

¹⁷ Kantziri nopewiryaa kiro jenoki ari iyeekitakiri kantawaetachari pan nopiriri Faraón. Roo kantacha ipokaeyapaakini shiwanakiri rowapaakawo pan nowakotakiri noetoki.” ¹⁸ Rakanakiri José, ikantanakiri: “Iroka oshiyakaawentachari pimishiri eeroka: mawatatsiri kantziri, mawa kitejeri ini. ¹⁹ Tema omonkaatapaakyaarika mawari kitejeri raminakoteemiro Faraón pantakiri eeroka, ithatakaantemi inchatoki, ipokaeyini tzijopaeni royaawo piwatha.”

²⁰ Yomaatapaakaha mawa kitejeri, ari omonkaatakari roemoshirenkya Faraón itzimantakari paerani, antawoete roemoshirenkaeyakani itsipayitakari inampinapaeni. Ikanta ipiyoteeyanira roemoshirenka, ikaemakaantakiri kitapiintziriri imiri itsipataakiri owetsikapiintziniriri pan. ²¹ Ikantakiri kitapiintziriri imiri: “Papiiteero pantawaetayi nopankoki.” Rapiiteerowa irika ikitairi imiri Faraón ikimiteerowa paerani. ²² Riima owetsikapiintziniriri pan ithatakaantakiri, monkaataha okaatzi ikantakiriri José oshiyakaawentachari imishiriki. ²³ Ikanta kitapiintziriri imiri Faraón, imaejantanakiri José tee ikenkithashiretaneeri.

41 Awijaki apite ojarentsi. Ari imishiwaetaki Faraón ijeeki othapyaaki nijaa Nilo. ² Iñaatziiri ishitowaeyini nijaaki 7 wathantzipaeni vaca kameethari ikanteeyakani, ari ijeekaeyini rowaeyaani janta. ³ Iñaatziri royaatapaakiri itsipa 7 matharipaeni vaca, kaariperori rini. itsipatapaakari wathantzipaeni rowaeyani. ⁴ Ikanta mathari vaca-paeni, rowanakari wathantzipaeni. Ari ikakiwitanakari Faraón. ⁵ Eejatzi ipiyanaa imaanee, imishitaki otsipa. Iñaki 7 oshooki pankirentsi kameethari okantayitaka, oshookaki owaatoki. ⁶ Iñaatziiro otsipa 7 oshooki pankirentsi, tee opantawo, jampipayitaki owakiro tampyaa poñahaenchari ishitowapiintzira ooryaa. ⁷ Okanta iroka jampipateentsiri oshooki, owanakawo otsipa kaatatsiri 7 tzi-matsiri okithoki. Ari ikakitanakiri Faraón, iñaakirowa imishiri. ⁸ Okanta okitejitamanee okantzimoshireta-

manaari, ikaemakaantakiri maawoeni yotzinkaripaeni eejatzi sheripiyaripaeni janta Egipto-ki. Ikamantakiri Faraón maawoeni imishitakiri, tekatsitzimaeta kanterini oetarika oshiyakaawentziri imishitakiri.

⁹ Ikanta reewari kitapiintziriri imiri pinkathari, ikantanakiri Faraón: “Nokenkithashiryaaneero nokaariperotzimotakimira paerani. ¹⁰ Pikijakiri paerani reewari owetsikapiintzimiri pan eejatzi naaka, potyaantakina romonkeena jewatakaantatsiri janta. ¹¹ Ikanta imishitaki reewari owetsikapiintzimirori pan, nomishitaki eejatzi naaka otsipa. Tzimatsi otsipa oshiyakaawentachari okaatzi nomishiyitakiri. ¹² Ari itsipatakina janta apaani ewankari Heber, ikempiyane rini koeratziriri omonkyahaarewo. Nokamantakiri okaatzira nomishitakiri, riyotaakinawo okaatzi kantakotachari.

¹³ Monkaatzimaetaka maawoeni ikantakinari rirori. Napiiteerowa naaka nantawaeteemi, riima itsipa ishirikaetakiri.”

¹⁴ Ikanta Faraón ikaemakaantanakiri José. Intsipaeete romishitowapaentziri rashitakoetakirira. Jatanaki José rameetakaantapaenta, ikithaataapaenta otsipa ikithaari, jatanaki ijeekira Faraón. ¹⁵ Ikantawakiri Faraón: “Tzimatsi nomishitakiri, tekatsitzimaeta materoni ikantenawo oetarika oshiyakaawentachari. Roo kantacha nokemaki naaka pimatziro eeroka pikamantantziro aririka pikemakiro okaatzi imishiteetziri.”

¹⁶ Ari rakanakiri José, ikantanakiri: “I Pinkathari! Teera naaka materoni apaniroeni, riitaki Tajorentsi oofaawontemironi pimishiri.” ¹⁷ Kenkithawaetanaki Faraón, ikantanakiri José: “Nomishitakiro nojeeki othapyaaki Nilo.

¹⁸ Noñaaki ishitowaatapaaki 7 vaca wathantzi, ari rowawaeteeyapaakani. ¹⁹ Noñaatziiri rishitowaatapaaki itsipa ikaatzi 7 matharipaeni. Tee noñaapiinteri kaariperori vaca jaka Egipto-ki. ²⁰ Ikanta matharipaeni vaca, rowanakari itsipa wathantzipaeni. ²¹ Okantawitaka rowawitakari wathantzipaeni, eekiro riyaatatzi imathatzi ikantaha paerani. Ari nokakitanakiri. ²² Ari nomishitaki otsipa, noñaaki 7 oshooki pankirentsi, jaankanari okantaka owaatoki. ²³ Noñaatziiro otsipa 7 oshooki pankirentsi, jampiyathataki okantakiro tampyaa poñahaenchari ishitowapiintzira ooryaa.

²⁴ Okanta pankirentsi jampipateentsiri, owanakawo otsipa kaatatsiri 7 jaankanatatsiri. Nokamantawitakari maawoeni sheripiyaripaeni, tekatsitzimaeta yoteroni oetarika kantakotachari nomishitakiri.”

²⁵ Ari rakanakiri José Faraón, ikantanakiri: “I Pinkathari! Okaawita apite pimishitakiri, apaani okanta ikamantzimiri Tajorentsi ranteri. ²⁶ Tema ikaatakira 7 wathantzi vaca, 7 ojarentsi ini. Okaatakira 7 jaankanatatsiri oshiwitahate pankirentsi, 7 ojarentsi ini. Tema apaani okanta mishirentsi ²⁷ Ari ikantakari 7 matharipaeni vaca oyaatapaakiriri wathantzipaeni, 7 ojarentsi ini. Kaateentsiri 7 shiwitahate jampiyathateentsiri, okantakiro tampyaa poñahaenchari ishitowapiintzira ooryaa, 7 ojarentsi iñahaetero tashetsi.

²⁸ Okaatzira nokamantakimiri pinkathari, rootakira ikamantzimiri Tajorentsi okaate ranteri. ²⁹ Tema iñahaetateyero jaka Egipto-ki okaate 7 ojarentsi otziman-

teeyaari pankirentsi. ³⁰ Iñiiteetyaawo eejatzi okaate 7 ojarentsi eero oshookae pankirentsi. Tekatsi kenkithateeroni oshekitantapaentari pankirentsi Egipto-ki. Ari-
ra owamayimatakiri itashe ikaatzi nampitawori jaka. ³¹ Antawoete okantya tashetsi, eero iñahaeteero owanawontsi tzimawitachari paerani. ³² Pinkathari! Apanira okanta oshiyakaawentziri apite pimishitakiri. Intspaetera rantero Tajorentsi iroka, tema rootaki ikowakiri rantero. Rootaki rapiitantakawori romishimpiimi. ³³ Pinkathari! Oztimatye pamine atziri yotzinkari eewateroni nampitsi. ³⁴ Pantero iroka pinkathari: Powayite eewariite jatatsini maawoeniki nampitsi Egipto. Riitaki piyotatsini pankirentsi, roojatzi omonkaatantakyaari 7 ojarentsi oshekitzimaetaka pankirentsi. Jemperika otzimaperote pankirentsi, raye eepichokiini rowaantyaawo. ³⁵ Ithonka raakiyite okithokiyiterika ojarentsiki, ipayiteri pinkathayitatsiri nampitsiki rowaantyaawo, rootakira rowayityaari paa-
ta atziripaeni. ³⁶ Ari pikantero powaantyaawo maawoeni pankirentsi jaka nampitsiki, eero aantari atziripaeni itashe areetakaarika 7 ojarentsi ritasheyeete maawoeni Egipto-ki."

³⁷ Okameethatzimotakiri Faraón eejatzi ithapina-
paeni okaatzi ikantakiri José. ³⁸ Ari ikantanaki Faraón: "¿Arima añaaki itsipa atziri oshiyarini irika, ijeekan-
tashiretari itajorenka Tajorentsi?" ³⁹ Ip-
ithokashitanakari José, ikantanakiri: "Tekatsira itsipa yotzinkari kenkithashiryahaachani kameethari awijem-
ini eeroka, tema Tajorentsi yotakayimirori maawoeni iroka. ⁴⁰ Eerokaha aminakaanteeroni nimaeka nowinkatharipankote, ikemijanteeyemini maawoeni atziripaeni okaate pikanteriri. Rooma naaka, nawija-
neentemi ipinkathayitena tema pinkathariperori nini. ⁴¹ Naakataki owakimiri peewateri maawoeni jeekatsiri jaka Egipto-ki." ⁴² Inowikyaanakiro Faraón ipothomento, rowakiniri rakoki José. Ari ikithaateetakiri kyaariperori, ithaantakahaetakiri thatanentsi rowetsikaetziri ooro. ⁴³ Roteteetakiri otsipaki ishiyakomento pinkathari, ikanteetakiri atziripaeni ikaemaeyeni, ikante: "Piteenkaryaayite." Ari retanakawo José reewatziri maawoeni Egipto-jatzi. ⁴⁴ Ikantanaki eejatzi Faraón: "Okantawitaka naaka pinkatharitatsiri, roo kantacha eerokaha ipinkathate maawoeni Egipto-jatzi, eero rantashiwaetawo ikoyiri rirori, okaate pikanteriri eeroka rootaki ranteri." ⁴⁵ Ikanta Faraón rowakiniri José otsipa iwaero iñaaniki Egipto-jatzi, iitakiri Zafnat-panea. Ipakiri iinanyaaawo Asenat rishinto Potifera omperatajorentsitaneri nampitsiki iiteetziri On. Roo-
jatzira riyaatantanakari José ranashityaawo maawoeni Egipto.

⁴⁶ Tzimaki José okaatzi 30 rojarentsite raanteetakariri iñeeri Faraón pinkatharitatsiri Egipto-ki. Ari ri-
wethatanakari José pinkathari Faraón, jataki ithotyero maawoeni Egipto. ⁴⁷ Oshekitzimaetanaka pankirentsi

† Kantakotachari jaka "raye eepichokiini rowaantyaawo" otzimerika okaate 5 opiyoty rowiiteetziro pankirentsi, rahaete apaani rowaantyaari. Ari ikantzityaawo otsipa okaaterika 5, raye apaani. Ari ikantziteetyaawo maawoeni.

okaatakira 7 ojarentsi. ⁴⁸ Ithonka ipiyotakaantakiro José maawoeni pankirentsi okaatzi kithokiteentsiri ojananitikira 7 ojarentsi. Rowaantakawo owanawontsi nampitsikipaeni okaatzi kithokiyiteentsiri owaantsikipaeni. ⁴⁹ Ipiyotakaantaki José osheki pankirentsi, oshiyawaetakawo impaneki. Tema omaperotatya roshekitaki, tee ikantapaeya riyoteero jemperika okaatzi. ⁵⁰ Tekira omonkaatyaata iñahaetantyaawori tashetsi, itzimakaakiro iina José iroka Asenat, tzimanaki apite itomi. ⁵¹ Etanakawori itzimaki iitakiri Manasés, tema ikantakitzi José: "Imaejantakahaanawo Tajorentsi maawoeni nokemaatsiwaetane, eejatzi nosheninkapaeni." ⁵² Riima apitetanaentsiri iitakiri Efraín, tema ikantakira eejatzi José: "Itzimakakina Tajorentsi nampitsiki jempe nokemaatsiwaetaka." †
⁵³ Ari okaatapaaki 7 ojarentsi okithokitantakari pankirentsi Egipto-ki. ⁵⁴ Monkaatapaakaha ojarentsi ikantakiri paerani José. Iñahaetantyaawori tashetsi maawoeniki nampitsi, rooma Egipto-ki tee iñahaetziro, tema eenitatsi owanawontsi. ⁵⁵ Ikanta iñahaeyawakironi Egipto-jatzi tashetsi, riyaatashitanakiri Faraón ikowakoteri owanawontsi. Ikantawakiri Faraón maawoeni Egipto-jatzi: "Piyatashiteri José, panterowa okaate ikantemiri." ⁵⁶ Antetanakaha tashetsi maawoeniki nampitsi, rashiryakaantakiro José rowaantakawowa owanawontsi ipimanteniriri Egipto-jatzi, tema eekiro omaperotatya tashetsi. ⁵⁷ Osheki atziri poñaayitachari otsipaki nampitsi pokaentsiri Egipto-ki, ramanante owanawontsi rowaantakari José, tema tekatsi owanawontsi otsipaki nampitsi.

42 Ikanta ikemaki Jacob ari otzimi owanawontsi janta Egipto-ki, ikantanakiri itomipaeni: "¿Iitaka paminaminthatawakaantari? ² Ikamanteetakinaha tzi-
matsi owanawontsi janta Egipto-ki. Piyateeyeni janta pamanantakite oyaari, eero aantee atashe." ³ Ikanta irikapaeni 10 rirentzipaeni José, pokaeyakini Egipto-ki ramanante owanawontsi. ⁴ Riitaki kantacha Jacob teera ishinetziri Benjamín riyate rirori, rirentzi okaakiini José, tema ikenkithashirewaetaka ari awijimotakiri kaariperori. ⁵ Riyateeyakini itomipaeni Israel itsipayitanakari itsipapaeni atziri jatatsiri ramanante owanawontsi, tema maawoeni Canaán-ki iñahaetakiro tashetsi.

⁶ Riitaki José eewatakaantzirori nampitsiki, riitaki pimantziniriri owanawontsi atziripaeni poñaayitachari otsipaki kepatsi. Ikanta rareeteeyakani rirentzipaeni ijeekakira rirori, rotziwerowashitapaakari roeyooperotanaka kepatsiki. ⁷ Riyotawakiri José rirentzipaeni iñaaawakirira. Roshiyakaawakiri tee riyotziri, shintsitha ikantawakiri rojampitziri: "¿jempe pipoñaaka eerokapaeni?" Ikanteeyanakini riroripaeni: "Nopoñaahaeyaani Canaán-ki, nopokatzi namanante owanawontsi."

⁸ Okantawitaka riyowitawaari José rirentzipaeni, teemaeta riyotapaeri riroripaeni. ⁹ Ari ikenkithashiretanakiro José imishitakiri paerani, ikantanakiri rirentzi-

†† Iroka waerontsi "Manasés," iñaaniki riroriite oshiyawaetawo akantziri aaka "maesantaantsi." † Iroka waerontsi "Efraín," iñaaniki riroriite oshiyawaetawo akantziri aaka "owaeyaantsi."

paeni: "Eeteempyawaerintzi pineeyini. Pipokaeyatziini paminaantyaawó nampitsiki." ¹⁰ Rakaeyanakini rirori-paeni: "Tee, pinkathari, apatziro nopokaeyini namanante owanawontsi. ¹¹ Maawoeni naakapaeni nokaatakira apaani ikanta ashitanari. Kameethashireri nineeyini. Tee neeteempyawaeta." ¹² Eekiro ishintsitanakitzi José ikantziri: "Pitheeya, pipokaeyatziini paminaantatya nampitsiki." ¹³ Ari rakaeyanakini rirori, ikanteeyini: "Nonampiteeyaawoni naaka Canaán-ki, nokaatzi 12 yeeyipaeni, apaani ikanta ashitanari. Roojatzijeekeanaki itsipa iyaapitsi yeeyi itsipatanakari ashitanari. Tzimatsi itsipa apaani peyeenchari, tee noñaahaeri." ¹⁴ Rapiitanakiro José ikantanakiri: "Nokantakimi. Eeteempyawaerintzi pineeyini. ¹⁵ Iroka niyotantemiri: Riyotana Faraón tee notheeya, eerowa pipiyaa-wo pinampiki, eerorika pamanari iyaapitsi pirentzi. ¹⁶ Ipiye apaani pirentzi rahaateri. Roojatzijeekekawaki itsipapaeni romonkyahaeteri. Arira noñeero kyaariperorika pikantakinari. Arika pitheeyakya, eerokataki eeteempiyawaerintzi." ¹⁷ Romonkyakaantakiri José maawoeni irikapaeni okaatzi mawa kitejeri. ¹⁸ Okanta omonkaataka mawa kitejeri, ikanteeri: "Nopinkathatziri Tajorentsi naaka. Arika pikemijantakina, ero pikami. ¹⁹ Kyaariperorika pikameethashireteeyini, pamakina apaani pirentzi romonkyahaeteri, riyateeta itsipapaeni raanaki owanawontsi royaari pitomipaeni. ²⁰ Arika pamakiri iyaapitsi pirentzi, ari noñeero kyaariperorika pikantakinari. Terika ari okantya, aritaki pikamaki." Imateeyakironi ikanteetikiriri.

²¹ Ari ikantawakaeyitanaka: "Tema kyaariperori teera aneshironkateri arentzi, tee akemijantziri ikantawitakae paerani ero owashironkaawaetziri, ikemaatsiwaetya. Rootaki añaaantawori nimaeka ashironkaawaeta aakapaeni." ²² Ari rakanaki Rubén, ikantanaki: "Tema nokantawitakimi paerani ero powashironkaawaetziri ewankari. Roo kantacha tee pikemijanteeyenani. Otzimatyatsipetyaawo rowajankiwentanteteero ikamakira." ²³ Tee riyoteeyini riroripaeni ikemathatakirira José okaatzi ikenkithawaetakiri. Tema ikenkithawaetakaapi-intakirira José eenitatsi owaahakotziniriri iñaani ikemathatantyaariri. ²⁴ Iteenkapithatapaentziri José irikapaeni, ari riraawaetakari. Ikanta ipiyapaaka raapaakiri Simeón, roojotakaantakiri, maawoeni iñahaeyakirini. ²⁵ Ikantakiri ronampiri riyeekiteniri owanawontsi, roepyaakiniri iyorikite, roteyiteeniri owanawontsiki. Ipawakiri eejatziri rowaneeyaari awotsiki aririka riyatee. Imatakiro okaatzi ikantakiri.

²⁶ Ari ikyaakaayitanakiri ikawayote owanawontsi, piyeeyani. ²⁷ Ikanta rareeteeyaani jempe imahaeyapakinini, raminakiro rowanawo ikoyi iperi royaari ikawayote. Iñaatziiri rotetaka iyorikite, rowaetakiniri jeñokiini.

²⁸ Ikantanakiri rirentzipaeni: "Pamineri noorikite roepiyeetaanari." Antawoete ithaawaeyanakini riroripaeni, okawaeteeyanakani, ikantawakaeyita: "¿jempe ikanteeka Tajorentsi?"

²⁹ Ikanta rareeteeyaani Canaán-ki, ikamantapakiri ipaapate Jacob okaatzi awijimotakiriri, ikantapakiri:

³⁰ "Ishintsithawaetakina iñaanatana pinkatharitatsiri nampitsiki, roshiyakaakina naakami eeteempiyawaerintzi naminaantziro inampiki. ³¹ Ari nakanakiri naaka, nokantziri: 'Kameethashireri atziri nineeyini, teera naaka eeteempiyawaerintzi. ³² Nokaateeyini 12 yeeyipaeni, apaani ikanta ashitanari, eenitatsi itsipa apaani peyeenchari kaari noñaahae notsipateeyaari, eenitatsi itsipa eejatziri apaani iyaapitsi jeekanaentsiri itsipatanakari nopaapate Canaán-ki.' ³³ Ari ikantanakina rirori: 'Iroka-ha noñaantyaawori kyaariperorika pikantana kameethashireri pineeyini eerokapaeni. Pookanakina apaani pirentzi jaka, pipiyanki eerokapaeni paanaki eepichokiini owanawontsi royaari pitomipaeni. ³⁴ Otzimatyeeera pamakinari iyaapitsi pirentzi. Ari noñeero omaperotatyaarika pikantanari kameethashireri pineeyini, tee poshiyaari eeteempiyawaerintzi eeroka. Ari nopakahaeri pirentzi, kantacha piyomparitya eeroka jaka nampitsiki tekatsi oowomeenchahemini.'"

³⁵ Ikanta rojokapakirowa rowanawopaeni, iñaatzi rirentzipaeni José rotetakoyiiteeniri iyorikite. Ikanta iñaakirira iyorikite, antawoete ithaawaeyanakini, imatizitanakawo ashitariri. ³⁶ Ari ikantanaki Jacob: "Rooteentsi pithonkitenari notomipaeni. Tee añahaeri José atsipatyaaari, ari ikantakari Simeón. Eekiro pikowatziri payitenari eejatziri Benjamín. Oshekira okatsizimotakina." ³⁷ Ikanta Rubén ikantanakiri ipaapate: "Pishinetenari Benjamín, naakataki koerateerini. Aritaki namaemiri. Eerorika noepiyeeri, powamayeri apiteeni notyomipaeni naaka." ³⁸ Riitaki kantacha Jacob rakanaki, ikantanakiri: "Eero noshinetziri royaatemi notyomipaeni. Tema kamaki José rirentziwitari, riitaki yotapaenchari ijeekanaki rirori. Eenitatsirika awijimotakirinimi, eerokapaenira kantakaanteroni noka-mantyaari, teera roo ayinani nantiyashiparinka nowashirenkaha ayinani.

43 Eekiro iyaatatzi itasheyeetzi nampitsiki. ² Ikanta ithonkaeyakironi Jacob eejatziri itomipaeni rowakawo tzimahaantapaentsiri rowanawo raakitziiri Egipto-ki, ikanteeri Jacob itomipaeni: "Papiitero piyaate, pamanantakite eepichokiini owanawontsi oyaari aakapaenika." ³ Ari rakanaki Judá, ikantanaki: "Ikantawakinaha paerani atziri: 'Eerorika pamashitanari iyaapitsi pirentzi, teera nokoyi pipiyashiteena.' ⁴ Arika pishinetakiri naanakiri yeeyi iyaapitsi, aritaki niyaataki namanante owanawontsi. ⁵ Rooma eerorika pishinetziri, eerowa niyaateeyini. Tema ari ikantawakina atziri: 'Eerorika pamanari pirentzi, tee nokoyi pipiyashiteena.'" ⁶ Ari ikantanaki Israel: "¿Iitaka powashironkaantanari? ¿Iitaka pikamantantariri eenitatsi itsipa pirentzi?" ⁷ Ari ikanteeyanakini riroripaeni: "Tema osheki rojampiteeyakinani jemperika nokaateeyini, ikantana: '¿Eenitatsima ashitzimiri? ¿Eenitatsi itsipa pirentzi?' Tekatsi nokinakaanakiro naakapaeni, otzimatyee nakeniri rojampitanari. ¿Jempema niyotantakyaari ikowatziira nameniri iyaapitsi yeeyi?" ⁸ Ikantanakiri Judá ipaapate Israel: "Akoyirorika añaaayite, pishinetenari iyaapitsi royaatanakina, naakaha koerateerini. Ari niyaatanaki nimaeka, ahaekarira atashe

aakapaenika. ⁹ Naakataki pinatemini oetarika awijimotakirini iyaapitsi. Eerorika noepiyashitari jaka, naakaha kantakaantakirori roojatzi nokamanteeyaari. ¹⁰ Eeromi atzimawentawaetziromi iroka ojamanitakaakaeri, apit-
era nopiyakimi namanante oyaari.”

¹¹ Ari rakanakiri ipaapate, ikantanakiri: “Tekatsi akinakayiro nimaeka, pimatero. Payitanakya eejatzi pishityaariri atziri. Paanakiniri kyaariperori tzimatsiri anampiki: paanakiniri eepichokiini itziriitari, pitsi, kajankari, kepishaari, eejatzi pajotzikipaeni. ¹² Poepiyeeniri koriki pakimiriri, pipinatapakiri eejatzi otsipa owanawontsi ipawakimiri, aamaeya tee riyotzi rote-takaakimirira koriki. ¹³ Piyaate piñahaateri atziri, paanakiri pirentzi. ¹⁴ Riira Tajorentsi Shintsiperori kantakayaawoni ineshironkaentemiri, opoñaantyaari ishineteeri itsipa pirentzi eejatzi Benjamín. Ikoyirika ithonkya notyomipaeni naaka, imatyaata.” ¹⁵ Ari raanaki itomipaenira Jacob ipashitantayityaari, raanakiri iy-
orikite roepiyeeteeniriri, rawijakaneentakiri itsipa ipinatapakirori owanawontsi ramaeri. Raanakiri Benjamín, jateeyanakini Egipto-ki. Rareetaawo ijeekira José.

¹⁶ Iñaawakirira José rareetapaakaha Benjamín, ikantanakiri romperatane: “Paanakiri irikapaenika atziri nopankoki, powamaakaante nopira, ponkotsitakaante, nowakaatyeeyaarira irikapaenika tampatzikapaeteki.”

¹⁷ Ari ikantakiro romperatane José okaatzi ikantakiriri. Raanakiri ipankoki. ¹⁸ Roo kantacha antawoete ithaawaeyanakini riroripaeni iñaakirowa rahaetanakiri ipankoki José. Ikantawakahaeyanakani: “Ikoshekawae-tatyaaha irika. Aamashitya ikantawentatyeeri iyorikite roepiyakaeri chapinki. Aamashitya rantawaetakatyeeroshiyakahae romperatane, ari ikantakiri eejatzi apirapaeni.” ¹⁹ Ikanta rareeteeyapaakanira ipankoki, ikenkithawaetakaapaakiri romperatane. ²⁰ Ikantapaakiri: ‘Arira nopokaki chapinki namanantzi owanawontsi. ²¹ Roo kantacha nareeteeyakani nomaapaakira, ari naminapaakiro owanawontsiki noñaakiri koriki rotetaka. Tee ithomakahaantawaeta. Namaeri nimaeka noepiyeeri. ²² Namaki itsipa koriki nopinaterori owanawontsi naaneeri. Roo kantacha tee niyomaeta iitakarika oteteeriri koriki namakiri chapinki.” ²³ Ari rakanakiri omperataarewo: “Eero pithaawashiwaeta. Aamaya riitaki owakiriri koriki Pitajorentsite eerokapaenira, Itajorentsite eejatzi ashitzimiri. Tema naawakiri naaka koriki ikaatzi pipinatakirori owanawontsi.” Romishitowakaantakiri omperataarewo irika Simeón, ramaeri ijeekaeyakinira rirentzi. ²⁴ Roojatzi ikyaaakaanakariri maawoeni ipankoki José, ipapaakiri nijaa ikiwakoyityaari, ipakiri rowanawo eejatzi iyawayotepaeni. ²⁵ Tema yoteeyakini ari rowaeyakyaani, owetsika ikanteeyakani riroripaenira ipashitawakyaari José aririka rareeteeya tampatzikapaeteki.

²⁶ Ikanta rareetapaakaha José ipankoki, ipayitakiri okaatzi ramayitakiri inampiki. Ari ipinkathatanakiri, roeyootashitakiri roojatzi raretakawo kepatsi. ²⁷ Ari rojampitanakiri José, ikantanakiri: “¿Tema pi-

mantsiyawaeteeyini? ¿Jeekatsi pipaapate antyashipari pikantakinari, tee imantsiyawaetzi rirori? ¿Roojatzi maraño rirori?” ²⁸ Ari rapiitanakiro iñaapinkathatzi eejatzi, ikantanakiri: “Tee imantsiyawaete ashitanari, roojatzi raño.” ²⁹ Ari raminanaki José ikatziyeeyakanira, iñaatziiri ikatziya rirentzi Benjamín, riitaki otomipaeni riniro rirori. Ikantanakiri: “¿Riitaki iyaapitsi pirentzi pikantanari chapinki? Riitaki Tajorentsi tajonkawentemini!” Ari ikenkithawaetanakiro José iroka ñaantsi, ³⁰ antawoete omiraashiretanakiri iñaawakirira rirentzi, ikowawitanaka riraanakya. Ikyaanaki imaapiintzira, ari riraawaetapaakari. ³¹ Ikanta ikaatakirowa riraawaeta, ikiwa-wootanaa, shitowapae, ikantapaakiri: “Poyiitero owanawontsi.” ³² Inashita rowakoetakiniri rowanawo José, ari ikantakiriri itomipaeni Jacob, eejatzi Egiptojatzi paeni ikaatzi tsipatapiintari José. Tema tee ishine-tantziro Egipto-jatzi rakyooteri Heber-ite. ³³ Imatakirowa rirentzipaeni José ijeekaeyakini jempe rookotakiniri. Retapaakawo roejeekawakiri antari rirentzi roojatzi iyaapitsi. Osheki okompitzimoteeyakarini irikapaenika. Ari raminawakahaeyanakani. ³⁴ Ari rowakaakari José irikapaenika okaatzi tzmimotziriri rowamentoki. Riitaki Benjamín ipaperotaki owanawontsi, awijanakiro okaatzi ipakiriri itsipapaeni. Kimoshirera ikantaka José itsipayitakarira rirentzipaeni rirawaeteeyakini.

44 Okanta amayitaka iroka, ikantakiri José romperatane: “Poteteniri owanawontsi irikapaenika atziri, potetayiteeniri iyorikitepaeni. ² Potetakaeri nirammento iyaapitsi, pitsipataakiniri iyorikite ipinawitakawori eentsikiroeni rimpoete owanawontsi.” Imatakirowa romperatane okaatzi ikantakiriri José. ³ Owakira ishitowapaki ooryaa, rotyanteeri José rirentzipaeni ikyaaakaaneeyaari ikawayote riyaaayitee. ⁴ Tekiraha riyaatziita inteena, ikanteeri José romperatane: “Piyaate poyaatawaeri ananinkaneentsiri inkaahanki, pikanteri: ‘¿Iitaka pantantawori kaariperori? ¿Iitaka pikoshitantawori iramentotsi?’ ⁵ Rootakira riramento eewatanari, roo iñaawyaawaetantapiintari eejatzi. Pantakirowa kaariperori.”

⁶ Ikanta romperatane rareetawaari, ikantapaakiri ñaantsi ikantawakiriri omperatariri. ⁷ Ari ikanteeyanakini rirori: “¿Iitaka pikantantanawori iroka ñaantsi? Teera nametawo nantayitero pikantakinari. ⁸ Tema piñaana nopiyaaha Canaán-ki, noepiyeemiri koriki ikaatzi noñaakiri rotetaka owanawontsiki. ¿Iitaka nokoshitanyaariri omperatzimiri? ⁹ Paminiro riramento omperatzimiri, aririka piñaakiro, iitakarika amakirori, ikamiita. Omperataarewo ninatyee eejatzi naakapaenira ipankoki.” ¹⁰ Ari ikantanakiri omperataarewo: “Aritaki nomatakirowa pikantakiri eerokapaenira. Arika noñaakiri iitakarika amakirori iramentotsi, apatziro nomperatashityaari. Riima itsipapaeni tekatsi nokanteri, riyaaeteeta.” ¹¹ Intsipaete rowayiiteeyanakirini rowanawo, raminayitakiro. ¹² Ithonka raminahaantakiri omperataarewo, retanakari rantarite rirentzi eejatzi

† Kantakotachari jaka “Osheki okompitzimotanakari”, tema tee riyoteeyini rirentzi José jempe ikantaka riyotanteetakiriri itzimi etawori itzimi, jempe itzimi iyaapintsitari.

iyaapitsi. Iñaatziiro otetaka iramentotsi Benjamín-ki. ¹³ Itzijaanakiro iithaari, tema osheki okatsitzimoshiretanakiri. Inatakoyitaneero rowanawo, piyanaawo nampitsiki.

¹⁴ Ikanta rareetapaaka Judá ipankoki José itsipayitakari rirentzipaeni, roojatzi ijeekaki José ipankoki. Rotziwerowashitapaakari, roeyootapaaka kepatsiki ipinkathatapaakiri. ¹⁵ Rojampitawakiri José, ikantawakiri: “¿Iitaka panteeyakirini? ¿Tema piyote atziri oshiyani naaka riyotziro iñaawyaatanta?” ¹⁶ Ikantzi Judá: “¿Iitaka nokantemiri eeroka? ¿jempe nokantyaaka piyotantyaawori? Riyotzi Tajorentsi eenitatsi kaariperori nantakiri. Irikateeyakinani naaka jaka: naakataki pomperatane notsipatakari iñaakoetakiri piramento.” ¹⁷ Riitaki kantacha José, ikantanaki: “Eero omata, apatziro nomperatyaari iñaakoetakiri niramento. Rooma eerokapaenira tekatsi nokantemi, piyaatee pipaapateki. Tekatsira oñaashirenkimini.”

¹⁸ Ikanta Judá ipokashitapaakiri José, ikantakiri: “Pikeme nokantemi pinkathari, pishinetena nokamantemi. Nokowakotemi eero pikijana, oshiyawityaawo eerokami Faraón. ¹⁹ Tema pojampitakina eenitatsirika ashitanari, eenitatsirika eejatzi iyaapitsi yeeyi. ²⁰ Nokamantakimira naaka eenitatsi nopaapate, tema antyashiparitaki, eenitatsi eejatzi iyaapitsi yeeyi weyaantapaakawori itzimi rantyashipariwitakaha nopaapate. Pikemaki nokantakimi, osheki retakoperotakari nopaapate, tema riitaki weyaantawori itzimawae otsipaki iina nopaapate. Eeniwitacha paerani iina, kamaki rirori. ²¹ Pikowakotakinari eeroka nameri, tema pikowatzi piñeeri. ²² Pikemakina nokantanakimi tee ishinetziri nopaapate ipoke, aririka rookanentanakiri nopaapate, aritaki ikamanaki. ²³ Roo kantacha pikanteeyakinani eeroka eerorika namashitari yeeyi, eero pishinetana napiiteero noñaahaemi. ²⁴ Nokanta niyaatee paerani, nokamantapakiri nopaapate okaatziri pikantakinari. ²⁵ Roojatzi ikantantaanari nopaapate: ‘Papiitero pipiye pamanante eepichokiini oyaari.’ ²⁶ Nokantanakiri naaka: ‘Eero omata nopiye eerorika naanakiri iyaapitsi yeeyi. Tema eerorika royaatana rirori, eerowa ishinetana jeewari noñeeri.’ ²⁷ Ari ikantanakina nopaapate: ‘Piyoteeyini eeroka apitemacheeni otzimaki pinirothori. ²⁸ Peyakaha apaani, roojatzi nimaeka tee noñaahaeri. Tema niyotaki rowakarira owantaneri.’ ²⁹ Arika paaneeri itsipa pirentzi ayinani, oetaarika awijimotakirini, eerokaha kantakaanteroni nokamantyaari, teera roo nantyashiparinkari nowashirenkaha ayinani.’ ³⁰ Piñaakiro, antawoete retari nopaapate irika ewankari. Eerorika naaneeri, ³¹ aritaki ikamaki nopaapate eerorika iñaawaeri. Naakatakira kantakaanteroni ikamantyaari ashitanari rowashirewaetanakyaarika. ³² Nokantakiri eejatzi naakataki rashitakaeya nopaapate oetaarika awijimotakirini ewankari. Nokantakiri naaka: ‘Eerorika noepiyeemiri yeeyi, naakatakira kantakaanteroni roojatzira nokamantakyaari naaka.’ ³³ Rootakira nokowakotantzimirori payiina pomperatane. Naakatakira poyaatyaarini irika ewankari. Pishineteri riyaate royaataneeri rirentzipaeni. ³⁴ ¿Jem-

pema nokinakayiroka nopiye nopaapateki eerorika naaneeri yeeyi? Teera nokoyi noñeeri rowashirewaetya nopaapate.”

45 Tee ramawetanakiro José ipiyoteeyakanira ratziripaenira, ikaemanaki: “Pishitowaeyawakini maawoeni!” Tekatsira romperatane José jeekaneentsini. Ari ikamanteeyanakirini, ikantziri: “Naakaha pirentzi.” ² Shintsiiini rirahaeyakani, ikemaeyakirini maawoeni Egipto-jatzi. Jateeyanakini roojatzi iwinkatharipankoteki Faraón. ³ Ikantanakiri rirentzipaeni: “Naakaha José. ¿Roojatziro rañi apaapate?” Antawoete ithaawaeyanakini irikapaenika itsipatakari-ra okaakiini. Tee rakanakiri.

⁴ Ikantanakiri José: “Pipokaeyeni okaakiini.” Ikanta ipokaeyapaakini, ikantziri: “Naakatakira pirentzi José, naaka pipimantakiri paerani Egipto-ki. ⁵ Eero okantzi-mowaetashitzimi eerokapaenira nimaeka, okantawitaka pipimantakina. Tema Tajorentsi otyaantakina jaka nowawijaakoteeri osheki atziri. ⁶ Awijakira apite ojarrentsi iñahaetziro tashetsi jaka nampitsiki. Eenitatsira 5 ojarrentsi eero iñahaeteero okithokitee pankirentsi, okantawitya ipankiwiityaawo. ⁷ Riitaki kantacha Tajorentsi rotyaantakina naaka jaka nowawijaakoyiteemi eerokapaenira, eero ithonkanta pitomipaeni. ⁸ Ari okantari, riitaki Tajorentsi otyaantakinari jaka teera eeroka. Rijatzi Tajorentsi owakinari nojeekanampiteri Faraón, neewateri romperatanepaeni, nopinkathariwentakiro eejatzi maawoeni Egipto. ⁹ Piyaate intsi-paete apaapateki, pinkantapakiri: ‘Iroka ikantzi pitomi José: “Ipinkatharitakakina Tajorentsi jaka Egipto-ki. Pipokanakiita intsi-paete, piñeena. ¹⁰ Pinampitapaeyaawo iiteetziro Hosén, pitsipatapaeyaari pitomipaenika eejatzi picharinipaeni, ari powapaeri pipirapaeni, maawoeni tzmimotzimiri. Pitsipatapaena naaka. ¹¹ Aritaki nopawakimi powanawo eeroka eejatzi pitomipaeni. Nopawakiri eejatzi pikaatzira pijeekaeyini, eero ikoetyaawaetanta riroripaenira. Tema eeniro iñahaetero itasheneentawaeteete okaate 5 ojarrentsi.”’

¹² Piñaakinaha eeroka pitsipatakari arentzi Benjamín naakaha kenkithawaetakirori iroka ñaantsi. ¹³ Pikamantapakiri apaapate piñaakitana nopinkathariwentantzi Egipto-ki. Pikamantapakiri eejatzi jempe okanta piñaakiro jaka. Piyaaatanakiita intsi-paete pahaateri apaapate!” ¹⁴ Ari rawithakitanakiri José rirentzi Benjamín, osheki riraanaka. Ari ikantakari eejatzi Benjamín osheki riraanaka rawithakitakirira José. ¹⁵ Ari inintaawootanakiri José maawoeni rirentzipaeni, ari rirahaeyani rawithakitawakaaha. Roojatzi iñaanatanta-naariri rirentzipaeni rirori.

¹⁶ Okanta iwinkatharipankoteki Faraón ikemaetaki arira rareeteeyani rirentzipaeni José. Antawoete ikimoshiretanaki Faraón, ari ikantzitakari eejatzi ikaatzira itsipanampiyitari. ¹⁷ Ikanta Faraón ikantakiri José: “Pikanteri pirentzipaeni ikyakaayitaneeyaari ikawayote ipiyeeta Canaán-ki. ¹⁸ Roojatzi ramanteeyaariri ipaapate eejatzi isheninkapaeni. Aritaki nopakiri naaka kyaariperori kepatsi jeekatsiri Egipto-ki. Aritaki ininteeyaawo rowawaetapaeya okaatziri shookatsiri jaka

nonampiki. ¹⁹ Pikanteri eejatzi raanaki shiyakomentot-sipaeni ramanteeyaawori tsinanipaeni, eentsipaeni eejatzi pipaapate. ²⁰ Ipokaeyeniita, eero okantzimowae-tashitari okaatzi tzimimotziriri nimaeka, tema okaatzi rooperoyitatsiri tzimayitatsiri jaka Egipto-ki riitaki ashiteeyaawoni." ²¹ Ari ikantakiro itomipaenira Israel. Ipayitawakiri shiyakomentotsi ikantakiriri Faraón. Ipawakiri eejatzi owanawontsi rowanaeyaari awotsiki. ²² Ipawakiri eejatzi owakiraripaeni kithaarentsi ikithaateeneeyaari. Riima Benjamín ipawakiri koriki ikaatzi 300 ikithoki, eejatzi 5 kithaarentsi. ²³ Ipakaantawakiri ipaapate ikaatzi 10 ikawayote ikyaaakayitakiri kyaariperori okaatzi tzimayitatsiri janta Egipto-ki. Eejatzi 10 ikawayote tsinani ikyaaakayitakiro owanawontsi, pan eejatzi otsipa owanawontsi royaari ipaapate ipokanakirika awotsiki. ²⁴ Ikanta riwethatawari José rirentzipaeni, ikantawakiri: "Teera nokoyi pitzimawentawaeya awotsiki piyaateeyeenira nimaeka." Imatakiro jateeyeeni. ²⁵ Ipoñahaeyanaani Egipto-ki roojatzi rareetantaari Canaán-ki inampita-wowa ipaapate Jacob. ²⁶ Ikamantapakiri itomi ikantziri: "Paawa, roojatzira rañi José, riitakira pinkatharitatsiri Egipto-ki." Tekatsi ikantanaki Jacob, tema tee ikemijantziri okaatzi ikantawitariri. ²⁷ Roo kantacha ikamantapakirira maawoeni ñaantsi okaatzi ikantakiri José, oñaayitawakiro shiyakomentotsi rotyaantakantakiri José ishiyakotantanakyaari Jacob, antawoetera iki-moshiretanaki. ²⁸ Ikantanaki: "Ñokemaki eeniro rañi notyomi José! Otzimatye niyaate noñaapaeri tekira nokamanakiita."

46 Jataki Israel, raanakiro maawoeni tzimimotziriri. Ikanta rareetaka Beerseba-ki, ari itaapakiniri Itajorentsita Isaac ipaapate Jacob. ² Okanta otsirenitanaki iñaanatakiri Tajorentsi imishiriki Israel, ikantziri: "Jacob!" Ari rakanaki rirori, ikantanakiri: "Iitaka." ³ Ikantanaki: "Naakataki Tajorentsi, rijatzi Itajorentsitetari ashitzimiri. Eero pithaawashiwaeta piyaate Egipto-ki, aritaki noshekyahaemiri pisheninkapaeni janta. ⁴ Aritaki notsipatakimi janta Egipto-ki, naakataki oepiyeerini pitomipaeni ijeekawitakyaarika janta. Ari okantya aririka pikamaki, itsipatapaemi José." ⁵ Ikanta Jacob rawijapithatanakiro Beerseba. Ikanta itomipaenira Israel, rotetanakiri shiyakomentotsi rotyaantakiniriri Faraón: ipaapate, isheninkapaeni, eejatzi iinapaeni. ⁶ Jataki Jacob itsipatanakari ikaateeyinira janta Egipto-ki, raanakiri ipirapaeni, maawoeni tzimimotakiriri janta Canaán-ki. ⁷ Raanakiri itomipaeni, rishintopaeni, icharinipaeni, maawoeni.

⁸ Iroka iwaeropaeni Israel-ite ikaatzi jataentsiri Egipto-ki. Ikaatzi itomiyitari Jacob: Rubén, rewarite itomi. ⁹ Irika itomipaeni rirori Rubén: Janoc, Falú, Jezrón, Carmi. ¹⁰ Itomipaeni rirori Simeón: Jemuel, Jamín, Ojad, Jaquín, Zojar, Saúl, riitaki otomi tsinani Canaán-jato. ¹¹ Itomipaeni rirori Leví: Hersón, Coat, Merari. ¹² Itomipaeni rirori Judá: Er, Onán, Sela, Fares, Zara. (Er eejatzi Onán kamaeyakini rirori janta Canaán-ki) Itomipaeni rirori Fares apite ikantamatsita: Jezrón, Jamul. ¹³ Itomipaeni rirori Isacar: Tola, Fúa, Job, Simrón. ¹⁴ Itomipaeni

rirori Zabulón: Sered, Elón, Jajleel. ¹⁵ Riyyitakira itomipaeni Jacob ikaatzi itzimakakirori Lea ijeekantawitakari Padan-aram-ki, ari okaatzitakari eejatzi Dina rishinto. Tema 33 atziri ikaatzi rapatotanaka maawoeni otomipaeni roori, eenitatsi shiramparipaeni eejatzi tsinani-paeni. ¹⁶ Irika itomipaeni rirori Had: Zifión, Jahui, Ezbón, Suni, Eri, Awodi, Areli. ¹⁷ Itomipaeni rirori Aser: Imna, Isúa, Isú, Bería, ritsiro iiteetziri Sera. Itomipaeni rirori Bería: Heber, Malquiel. ¹⁸ Riyyitakira otomipaeni Zilpa itzimakakirori Jacob. Tema iroka Zilpa rootaki ronampiriranki Labán ipakirori rishinto Lea. Tema 17 atziripaeni ikaatzi rapatotanaka maawoeni otomipaeni roori. ¹⁹ Irika otomipaeni Raquel, iinaha eejatzi Jacob: José itsipatakari Benjamín. ²⁰ Irika itomipaeni José itzimakakirori Asenat: Manasés, Efraín. Riyyitakira itzimamantsiri Egipto-ki. Tema Asenat rishinto ini Potifera, omperatajorentsitaneri nampitsiki On. ²¹ Irika itomipaeni rirori Benjamín: Bela, Bequer, Asbel, Hera, Naamán, Eji, Ros, Mupim, Jupim ipoñaapaaka Ard. ²² Riyyitakira otomipaeni Raquel itzimakakirori Jacob, tema 14 ikaatzi rapatotanaka maawoeni. ²³ Irika itomi rirori Dan: Husim. ²⁴ Irika itomipaeni rirori Neftalí: Jajzeel, Huni, Jezer, Silem. ²⁵ Riyyitakira otomipaeni Bilja itzimakakirori Jacob. Tema iroka Bilja rootaki ronampiriranki Labán ipakirori rishinto Raquel. Tema 7 ikaatzi rapatotanaka maawoeni otomipaenipaeni roori. ²⁶ Maawoeni atziripaeni itsipatakari Jacob rareeteeyakani Egipto-ki, isheninkapaeni rirori, ikaateeyini 66 atziri. Ikaatakira 66 atziri teera itsipateero raniropaeni. ²⁷ Tema itzimakira eejatzi apite itomi José Egipto-ki, rapatotanaka maawoeni kaatanaki 70 atziri. Riyyitakira isheninkapaeni Jacob ikaatzi areeteenchari Egipto-ki.

²⁸ Tema areetapaakaata Jacob Egipto-ki, rotyaantakiri Judá iñeeri José ipokeeta itonkyotawakyaari janta Hosén-ki. ²⁹ Ikanta rareeteeyapaakani Hosén-ki, ikantakiri José romperatanipaeni ramineniri ishiyakomento itonkyotantawakyaariri ipaapate. Ikanta iñaawootawaeri ipaapate, rawithakitawakiri, ojamani ikantaka riraaka. ³⁰ Ikanta Israel ikantanakiri José: "Aritakira noñaawootapaemi eenirowa pañi. Ñhimaekaha nokami!" ³¹ Ari ikantanakiri José rirentzipaeni eejatzi maawoeni isheninkapaeni ipaapate: "Paata noñaakiteriita Faraón, nokamanteri, nokanteri: 'Areeteeyakani yeeyipaeni, isheninkapaeni ipaapate ikaatzi nampitawori Canaán-ki, ipokaeyakini itsipatapaena nojeekira naaka. ³² Ramayitakiri rovejate, ivacatepaeni, okaatzi tzimimoyitziriri riroripaeni, maawoeni. Tema rootaki rantawaero riroripaeni ikoeraayitzi ipirapaeni.' ³³ Ari-ka ikaemakimi Faraón rojampitemi: '¿Iitaka pantawaetziri?', ³⁴ pikanteeyerini eerokapaenira: 'Apatziro name-teeyarini nokoeratziri nopira, ari noshiyakotari ikantaha paerani nocharinini.' Rootaki pimatantyaawori pinampityaawo Hosén-ki. Tema tee inimoteri Egiptojatzi itsipatyaari koeraayitziroveja."

47 Jataki José ikamanteri Faraón. Ikantapaakiri: 'Areetakaha nopaapate itsipayitakari yeeyipaeni ipoñaakawo Canaán-ki. Ari ijeekaeyapaakini Hosén-ki,

ijeekakaapaakiri rovejatepaeni, ivacatepaeni, ikaatzi tzi-imimoyitziriri, maawoeni.”² Ramaki ikaatzi 5 rirentzipaeni, iñeeri Faraón.³ Ikanta Faraón rojampitakiri rirentzipaeni José, ikantziri: “¿Iitaka pantawaetziri eerokapaeni?” Ikanteeyanakini riroripaeni: “¡Nowinkatharite! Nameteeyawoni naaka nokoeratziri oveja, ari noshiyari nocharinini.”⁴ Nopokaeyatziinira nonampityaawo jaka, tema antawo iñahaetakiro tashetsi janta Canaán-ki, tekatsi rowaeya eejatzí novejatepaeni. Nokowakotzimiro, nowinkatharite, nonampityaawo jaka Hosén-ki.”⁵ Ikanta Faraón ikan-tanakiri José: “Pokakira pipaapate eejatzí pirentzipaeni itsipateemi eeroka.”⁶ Okaatzira kepatsi jeekatsiri Egip-to-ki, eerokataki aminakaantzirori. Piperi janta Hosén-ki, ari inampityaawo, tema kyaariperori ini irona kepatsi, tekatsi oshiyaawoni. Eenitatsirika pisheninkaete yotaperotziriri ikoeratziri ovejapaeni, pikanteri ikoeratenari nashi naaka.”

⁷ Ari raanakiri eejatzí José ipaapate Jacob janta Faraón-ki iñeeri. Riwehatapaakari Jacob pinkathari Faraón.⁸ Rojampitawakiri Faraón, ikantziri: “¿jempe okaatzika pojarentsita?”⁹ Ikantanaki Jacob: “Tzimaki 130 nojarentsita nokinakinawaeyitzi jemperikapaeni. Tekira ojamaniteeta ojarentsi noñaakiro okaariperowaetaki, teemaeta nomonkaatyaawo nañe okaatzi ik-inakinawaetaki etanakawori nocharinipaeni.”¹⁰ Ari riwehatanaari Jacob pinkathari Faraón, piyanaawo.¹¹ Ipakiri nimaeka José kyaariperori kepatsi, ari inampiteeyakawoni janta, imonkaatakiro ikantakiriri Faraón. Roojatzí otzimantaari iipatsite ipaapate eejatzí rirentzipaeni iiteetzi Ramesés.¹² Eekirowa ipapiintatziiri José rowanawo maawoeni isheninkapaeni, oetarika koetyimoyitariri.

¹³ Tekatsira nampitsi jempe otzime owanawontsi, eekiro iyaatatzi itasheneenteetzi. Kamayitatsi atziri-paeni aayitzi itashe Egipto-ki eejatzí Canaán-ki.

¹⁴ Ithonka ipiyotakiri José maawoeni koriki ikaatzi ipinayitziiri Egipto-jatzí, Canaán-jatzí, ramanantayitziira owanawontsi, rowakiri koriki iwinkatharipankoteki Faraón.¹⁵ Ari thonkapaaka koriki Egipto-ki eejatzí Canaán-ki, riyateeyakini Egipto-jatzí iñeeri José, ikan-tapaakiri: “Pipena eeroka nowanawo. Tee okameethatzi pishinetena nokamayite tekatsitapaaki noorikite.”¹⁶ Ari rakanakiri José, ikantanakiri: “Thonka-paakarika piyorikite pamayite pipira, rootaki opinatyaari nopemira powanawo.”¹⁷ Ramayitaki Egip-to-jatzí rovejate iperi José, ivacate, ikawayote. Riitaki ipinatziriri José ikaatzi ramayitakiri, ipayitapiintakiri rowanawo.¹⁸ Okanta awijanaki ojarentsi, kyaapaaki ot-sipa ojarentsi, jateeyeeni eejatzí ikantapakiri José: “Teera namatawitayeemi eeroka, arira ikaatapaaki noorikite. Maawoeni nopirapaeni tema pashitakari eeroka. Tee otzimapaee otsipa oeta nopemiri, apatzíro noepatsite eejatzí naakapaenira.”¹⁹ Nokoyi pamananteeyenani naakaete pitsipatahaenawo noepatsite, pipi-maetena nowanawo. Romperatane rowayitakina Faraón, ari nantawaetzimaetyaanari noepatsiteki, pipi-maetenawo nopankiteri nañaanatyaayaari, eero

apaatashiwaetanta noepatsite. ¿Iitaka pishinetante-nari eeroka nookawentyaawo noepatsite?”

²⁰ Ikanta José ramanantakiro maawoeni kepatsipaeni tzimimoyitziiri Egipto-jatzí rashityaawo Faraón. Imatakiro Egipto-jatzí ipimantayitakiro iipatsite okan-takaantziro tashetsi. Rootaki rashitantakawori Faraón maawoeni kepatsipaeni.²¹ Maawoeni Egipto-jatzí, romperatane rinayitaki Faraón.²² Eenitatsi otsipa kepatsi kaari ramanante José, roo rashipaeni omper-atajorentsitaarewo, tema ipapiintakiri Faraón rowana-wo. Rootaki opoñaantari kaari ipimantantawo iipatsite.²³ Ikanta José ikantakiri atziri-paeni: “Maawoeni eeroka-paenira eejatzí piipatsite rashiyitakimi Faraón, tema ri-itaki namanantakiniri. Irokaha nimaeka okithoki pi-pankiteeyerini kepatsiki.”²⁴ Otzimatye pinashityaawo pipiyotero piwankiri okaate 5, paaki apaani pipapiin-teeriri Faraón. Rooma otsipa 4 tzimahaantaneentsini powaantyaawo pipankiteeri otsipaki ojarentsi, roojatzí powakaeyaari pitomipaenira, powakaeyaari pikaa-teeyinira piyeekaeyini.”²⁵ Ari ikanteeyanakini rirori-paeni: “Neshironkatanteri pini eeroka pineshironka-teeyakinani, tema powawijaakotakina nokamayitemi. ¡Romperatane ninayitayi Faraón!”²⁶ Ari inintakaan-tanakiro José rowiitapiinteeniri Faraón eepichokiini aririka rowiitayitero pankirentsi Egipto-ki. Roojatzira okanta nimaeka ikowakaanteetziri. Riima omperata-jorentsitaarewo, tee rashitawo paerani Faraón iipatsite riroripaeni, rootaki kaari ipinawaetanta. †

²⁷ Arira inampiteeyakawoni Israel-paeni janta Egipto-ki. Inampiperotakawowa janta Hosén-ki. Rashitapaakawo kepatsi, riitaki kyaaryooteentsi roshekitapaa-ki riroripaeni.²⁸ Awijaki 17 ojarentsi ijeekapaaki Jacob Egipto-ki. Okaatzi apatotanaka 147 rojarentsita.²⁹ Rooteentsi iyomaatya ikamantyaari Israel. Ikae-makaantakiri itomi José, ikantakiri: “Kyaariperorika pi-matenawo nokantemiri, poteeyachokitena, pikantena aririka pimatakinawo nokowakotemiri. Teera nokoyi pikitatena Egipto-ki.”³⁰ Arika nomakoryaaki notsipata-paeyaari nocharinipaeni, paanakina, pinkitatenana jempe ikitayita riroripaeni.” Ari ikantanaki José: “Aritaki nomatakiro.”³¹ Eekiro ishintsitanakitzi ipaapate: “Pikantena teera nokoyi pamatawitena.” Ari rapi-itanakiro ikantziri: “Aritaki nomatakiro.” Oeyootanaka Israel imaamentoki.

48 Tekira ojamaniteeta ikamanteetakiri José, ikan-teetziri: “Mantsiyatakira pipaapate.” Jatanaki José ramineri ipaapate, ari raanakiri apite itomi Man-asés eejatzí Efraín.² Ikamanteetakiri Jacob, ikanteet-ziri: “Areetapaaka pitomi José raminemi.” Ratsi-wakanakawo, piriintanaka.³ Ikenkithatakaawakiri Ja-cob itomi José, ikantziri: Roñaahakina Tajorentsi Shintsiperori, nampitsiki Luz, jeekatsiri janta Canaán-ki. Itajonkawentakina,⁴ ikantapaakina: ‘Aritaki noshekyahaemiri pitomipaeni. Ikaate pichariniyi-teeyaari, osheki rinashiyiteeya isheninkaetepaeni. Ari-

† Kantakotachari jaka “rowiitapiinteeniri Faraón eepichokiini” rootaki oshiyawori ikanteetzi “Arika ipiyoteetero pankirentsi okaatzi 5, raaki apaani rashitakahaetyaari Faraón.” †† Paminero Hn. 24.2

taki nashitakaeyaari iroka kepatsi. Rootaki rashiteeyaari riroripaeni ari ikanteetatyeeyaani.⁵ Irika apite pitomi Manasés eejatzi Efraín, ikaatzi tzi-maentsiri jaka Egipto-ki tekira nopokanakiita notsi-pateemi piyeekira eeroka jaka nampitsiki, noshiyaka-haeri naakami ashityaarini. Nokimiteerira Rubén eejatzi Simeón naakataki ashitari.⁶ Riima itsipa pitomipaeni pipoyaateeri pitzimaeri, riitaki pashityaari eeroka, eero noshiyakahaeri riimi notyomipaeni naaka. Okantakaantziro rirentzitari Manasés eejatzi Efraín, aritaki oshekitzimoteeri eejatzi okaate nashitakaayityaariri paata rirentzi.⁷ Okanta noshitoyeero paerani Padan-aram-ki, okamimotakina piniro Raquel janta Canaán-ki, roowiteencha nareteyaami Efrata-ki. Ari nokitanakiro janta ikinapiinteetzirowa Efrata-ki, iiteetziri eejatzi Belén.”

⁸ Ari ikempoyaanakiri itomipaeni José, ikantziri: “¿Iitaka irikapaeni?”⁹ Ikantanaki José: “Riityitaki notyomipaeni ipakinari Tajorentsi jaka Egipto-ki.” Ikantanaki ipaapate: “Pamakiri okaakiini, niwethataneeyaariita.”

¹⁰ Antyashiparitapaaki kameetha Jacob, tee ikowichaate kameetheeni. Ramakiniri José okaakiini itomipaeni, ari inintaawootakiri eejatzi rawithakitakiri.

¹¹ Ari ikantanakiri José: “Teera nokenkithashirewita noñahaemi, riitaki kantacha Tajorentsi ikantakaakawo noñaanakiri pitomipaeni.”¹² Rakathatakiri José itomipaeni roejeekakiri iporiki ipaapate, otziwerowanaka rirori roeyootanaka roojatzi kepatsiki ipinkathatanakiri.

¹³ Raakiri apitepaeni itomi, roteeyantanakari Efraín rakoperori, riima Manasés roteeyantanakari rampate. Rontsirokapaakiri ipaapate.

Jeekanaki Efraín rampateki Israel, riima Manasés rakoperoki.¹⁴ Ikanta rowaankawakotanakaha Israel, ikonompwakotanaka, roteeyapatziitotantakariki Efraín rakoperori, riwitaka iyaapitsi. Riima Manasés roteeyapatziitotantakariki rampate, riwitakaha jewari.

¹⁵ Ari riwethatanaari José, ikantanakiri: “Namañaari Tajorentsi ikemijantakiri Abraham, eejatzi ashitanari Isaac. Rijatzi Tajorentsi kempoyaaawentakinari notzimakira paerani roojatzi nimaeka.”¹⁶ Namañaari Ronampiri tajorentsi onsiparyaaawentapiintanawori maawoeni kaariperori, nokantziri: ‘Pitajonkawentenari irikapaeni eentsi. Riitaki kantakaanteroni ikenkithashiretantapiinteetenari naaka, ikenkithashiretantapiinteetyaariri ashitanari, Isaac eejatzi Abraham. Itzimayitee osheki itomipaeni. Riitaki oshekiperotaatsini kepatsiki.”

¹⁷ Riitaki kantacha José tee okameethatizimotziri rantakiri ipaapate, roteeyapatziitotantashitakariki rakoperori Efraín, rooma rampate roteeyapatziitotantakariki Manasés.¹⁸ Ikantziri: “Tee ari okantya. Irika jewatatsiri itzimi. Poteeyapatziitotantyaari pakoperori.”¹⁹ Riitaki kantacha tee ikoyi ipaapate, ikantanakiri: “Niyotaki notyomi. Aritaki imatakiro eejatzi irioperotee ikaatera isheninkatawakaeya. Riima rirentzi iyaapitsi riitaki awijeerini irioperote, imaperoteeya roshekitee isheninkapaeni.”²⁰ Irika ipasonkitakotanakari, ikantanakiri: “Rootaki piwaero iñaawaetapiinteeri Israel-ite aririka riwethatantya, ikantayitee: ‘Imatakimiro

Tajorentsi eeroka okaatzi imatakiniriri Efraín eejatzi Manasés.” Riitaki Efraín retakari ipasonkitakotakariki eejatzi Manasés.²¹ Ari ikantanakiri José: “Rooteentsira nokame. Riitaki Tajorentsi tsipatapiintemini eeroka-paeni. Aritaki roepiyeemi iipatsiteki picharinini.

²² Eerokaha nopaperotaki pawijanakiri pirezitipaeni. Nopemiro ochempi naapithatakiriri paerani Amor-jatzi nowayiritantakariki rirori.”

49 Ikaemakiri Jacob maawoeni itomipaeni, ikantakiri: “Pontsirokana okaakiini, nokamantaty-eemirowa okaate awijimotemini paata.

² Itomipaeni Jacob! Pipokaeyeni okaakiini pike-mantyaari.

Powayempitayyariri pipaapate Israel.

³ Eeroka Rubén, neewarite notyomi, Noshintsinka noyimi, eerokataki etakaantanakawori noshintsinka,

Eeroka etawori ipinkatheetzimi, oshekitzimotzimi pishintsinka.

⁴ Ari okaatzimaetapaaka pirioperotane, Poshiyawitapiintakawo oshinchaari nijaa, Tema pitheenkaneentzitanakawo nomaamento.

⁵ Rooma eeroka Simeón eejatzi Leví, pirezitzi powawakaeyaani,

Powamaamento powayitakiro pichekopitepaeni.

⁶ Eerowa napiiteero notsipateeyeemini jempe pipiyoteeyapiintani.

Tema otyahakimi paerani pimashirenka osheki atziri powamaaki.

Okantakaantziro pikijawaetaka piitinkakiiwaetanakiri piratsipaeni. †

⁷ Koweenkari okantaka piyatsimankari, Omaperota pikijanaka.

Naaka mataperoteemini notzimpookayiteemi notsi-patahaemiri Israel-ite.

⁸ Rooma eeroka Judá, rajahaawenteemi pirezitipaeni. Poteeyakentsiyiteeri kijaneentemini.

Ipinkathayiteemi pirezititeeyaari.

⁹ Eeroka Judá, notyomitari naaka.

Poshiyaari iryaani manitzi aririka ipakaeri rowari ratsikane.

Roeyoota, romaryaawaeta kepatsiki, ikantaha antari manitzi.

¿Iitaka materoni oñaashirenkaerini?

¹⁰ Tekatsira materoni raapithateeri ishintsinka Judá, Tekatsi aapithateerini iwinkatharimento roteeyakiri, Roojatzi ipokantakyaari ashitawori iwinkatharimento, Ikemijantawakiri inashiyitachari roshekitaawakayitaha.

¹¹ Riitaki oojotakoterini iyawayote oponkitziki pankirentsi rireetziri,

Ikiwantawo rireetziri maawoeni iithaari, tema oshekiperotatzi chochoki rireetziri. ††

¹² Kameethantzi ikanteeya, tema cheenkaakiri okantayitya rooki awijanakiro ocheenkatzi rireetziri.

† Kantakotachari jaka “piratsipaeni” irijatzi ikanteetzitari “toro”.

†† Kantakotachari jaka “riitaki oojotakoterini iyawayote oponkitziki pankirentsi rireetziri,” roo oshiyawori ikanteete “Oshekiperotatzi-ira pankirentsi rireetziri, tee ineshironkatziro pankirentsi otomipaeni ikawayote rowamayirowa.”

Kitamaari okantayitya raeki awijanakiro okitamaatzitenitsi.

¹³ Inampiteeyaawo Zabulón inkaarecheraki, jempe aatapiintayita amaatakomentotsi. Ari iweyaathapiyiteeyaani roojatzi janta Sidón-ki.

¹⁴ Roshiyeeyaari Isacar piratsi ikyaakahaetari, Ari makoryaapiintatsini piratsipankoki.

¹⁵ Ikanta iñaawakirowa kameethari owetsikaka imakoryaanteetyaawo, Oeyootanaka inatakahaeteri.

Maeriri ikantaka roshiyakahaetziri omperataarewo.

¹⁶ Ipinkathariwenteeri Dan isheninka ikimitaa itsipa ipinkathariwenteeri Israel-ite.

¹⁷ Roshiyeeyaari Dan maanki ijeeki awotsinampiki, Riitaki atsikakiiterini kawayo, Rowariimaetyaari kyaakotariri.

¹⁸ †Tajorentsi! Nawentahaemi powawijaakoteena.

¹⁹ Ikoshekawaetaari Had owayiri-paeni, Riitaki kantacha aritaki nopiyatakyaari paata.

²⁰ Riima Aser oshekitzimoteeri iwankiri rowaeyaari, Kyaariperori owanawontsi ini, oshiyaawo rowanawo pinkathariperori.

²¹ Roshiyaari Neftalí maniro tekatsi ashitakoterini, Owaneenkatacha ikantayita itomipaeni.

²² Riima José roshiyaawo pankirentsi shookatziiri ocheraki nijaa,

Osheki okithokinite, Ithonkiro itaayitziro otanto.

²³ Osheki ikijaneenteeri omanatzinkari, Roma-natantapiinteeyaari chekopi, Ikanteetatyeeyaani roñaashirenkapiinteeri.

²⁴ Riitaki kantacha José shintsishempa ikanta rirori, kijokiro royirowi.

Ikaminthakiri Itajorentsite Jacob Shintsiri, Okamintha iwaero kempoyaawentantani, kijaakowentari Israel.

²⁵ Ikamintha Itajorentsite ashitzimiri, ri neshironka-teemini.

Riitaki Tajorentsi Shintsiperori, riitaki tajonkawenteemini.

Opoñaawo itajorenka jenoki ikiteki.

Opoñaawo itajorenka inthomoeyaaki inkaareki.

Opoñaawo itajorenka tenitsiki eejatzi owamaarentsi-ki.

²⁶ Okaatzira ipasonkitakotanakimi ashitzimiri, Awijanakiro okaatzi ipasonkitakotanari ashitanari naaka.

Eero opeyaawo, roojatzi paata eero iñaahaetantaawo eejatzi ochempi.

Oshiyakawo ijeepatziitoteetyaarimi José iroka-paeni tajorenkantsi,

Tema riitaki riyoyahaetakiri itsipatakari rirentzipaeni, riitaki riroperoyitaatsini.

²⁷ Roshiyeeyaari Benjamín owantaneri, rananinki rowamanaari ratsikane,

Arika otsireniityaane ipawakaeyaani tzimahaanta-paentsiri."

²⁸ Riyyitakira isheninkapaeni Israel, rootaki ñaantsipaeni ikantanakiriri ipaapate ipasonkitakotanakari itomipaeni. ²⁹ Ikantanakiri itomipaeni: "Okaatapaakiini nokamantyaari. Pitsipatahaenari nocharinipaeni pinkiteteena, omookira iipatsiteki Efrón Het-jatzi, ³⁰ jeekatsiri janta Canaán-ki. Rootaki omoowa jeekatsiri Macpela-ki, amontetari Mamre, ramanantakiri paerani Abraham itsipataakiro iipatsite Efrón, okitataaha iina. ³¹ Jaha ikiteetakiri Abraham itsipatahaetakiri iina Sara, eejatzi Isaac itsipatahaetakiri iina Rebeca. Ari nokitateero eejatzi Lea. ³² Ironta kepatsi eejatzi omookira jeekatsiri janta riira Het-jatzi pimantakirori paerani." ³³ Ikanta ithonkari Jacob riyotaayitanayiri itomipaeni, ari roma-ryaanakari, kamanaki. Itsipatapaari isheninkapaeni.

50 Ikanta rarithakitanakiri José ikamakira ipaapate, rirayimankakiini ithowootanakiri. ² Ikantanakiri aawintantzinkari itsipatakarira, itziritantyaari yeenkantsi ipaapate Israel. Ari itziritantakari yeenkantsi iwathaki. ³ Okaatzi 40 kitejeri rojamanitaki itziritantakariri okine eero ishitzitanta. Tema omaperotatya okowaperota iroka. Osheki Egipto-jatzipaeni owashiretakotakariri Israel, okaatzi 70 kitejeri ojamanitaki rowashiretakotari.

⁴ Okanta awijaki rowashiretakotari, ikenkithawae-takaakiri José ikaatzi jeekatsiri ipankoki Faraón, ikantakiri: "Kyaariperorika nokameethatzimotzimi eerokaete, nokoyi pinkantenari Faraón, pikanteri: ⁵ Tema ikamimatakira paerani nopaapate, ikantakina eero namatawitziri, otzimatye nokitateeri jempe rowetsikaantaka rirori, jantaha Canaán-ki ojeekiri. Rootaki nokowantari pishinetena niyaate nokitateeri nopaapate, aririka nokitatakiri, ari nopiyeero." ⁶ Ari rakanaki Faraón, ikantanakiri: "Piyaate pikitateeri pi-paapate, pimatero okaatzi ikantakimiri paerani." ⁷ Jataki José inkitateeri ipaapate, ari royaateeyanakinini jeekanampiyitziiri iwinkatharipankoteki Faraón, ikaatzi pinkathariyitatsiri eejatzi Egipto-ki. ⁸ Ari iyaatzitanakari isheninkapaeni Jacob, rashi José, eejatzi rashi rirentzipaeni. Apatziro rookaeyanakinini eencheeriki eejatzi ipirapaeni janta Hosén-ki. ⁹ Eenitatsi atziripaeni kinakoyitaneentsi ishiyakomentoki, itsipa kinakoyitaneentsiri iyawayoteki royaateeyanakinini José. Osheki ikaateeyini atziri. ¹⁰ Ikanta rareteeyapaakani Atad-ki, intatsikeronta Jordán, ari ranteeyapaakironi rameteeyarini riroripaeni ikenkithashiretakotari kamayitatsiri. Ari rowashiretakowaetanakari José ipaapate okaatzi 7 kitejeri. ¹¹ Ikanta iñaahaeyakinini Canaán-jatzi nampiyitawori janta, ikanteeyanakinini: "Ikitatziiri Egipto-jatzi iriropororite kaminkari." Rootaki iitantakawori riroripaeni Abel-mizraem intatsikero Jordán-ki. ¹² Imatakiro itomipaeni Jacob okaatzi ikoyiri ranteniriri. ¹³ Raaneeri Canaán-ki, ikitateeri omooiki jeekatsiri Macpela-ki, ramanantakiri paerani Abraham rashiwitari Efrón Het-jatzi jempe ikitayiteeya isheninkapaeni. Iroka kepatsi eejatzi omooha omontetari Mamre. ¹⁴ Ikanta

† Iroka waerontsi "Abel-mizraem," iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka "rowashiretakowaetanta Egipto-jatzi."

ithonkakiri ikitatakiri ipaapate, piyaanawo José Egipto-ki itsipataari rirentzipaeni eejatzi ikaatzi oyaatanakiriri, maawoeni.

¹⁵ Kamakira Jacob, ikenkithashireteeyaakani rirentzipaeni José, ikantashireteeyini: "Aamashitya ari ikijaneentakae nimaeka José, ipiyawenteeya owaariperowaetakirira paerani." ¹⁶ Rotyaantaki kanterini José: "Tekira ikamanakiita pipaapate, ikantakina nokamantemi: ¹⁷ 'Nokoyi pariperoteeri pirentzipaeni, rowaariperowaetakimira, ikemaatsitakaawaetakimi.' Rootaki nokowantari pipeyakoteero rowaariperowaetakimira, tema naaka romperatane Itajorentsita pipaapate." Ikenkithawaetakayirira José rotyaantane rirentzipaeni, irawaetacha rirori José. ¹⁸ Ari rareeteeyapaani rirentzi, rotziwerowashitapaakari, roeyootapaaka kepatsiki, ikanteeyini: "Irikateeyakinani, naakataki pomperatane." ¹⁹ Riiitaki kantacha José rakanakiri, ikantziri: "Eero pithaawashiteeyani. ¿Naakama Tajorentsi.? ²⁰ Pikenkithashirewiteeyakani eerokapaeni powaariperotenami, riiitaki kantacha Tajorentsi riyotakiro okaatzi kaariperori pantawitakari, ikan-takaakawo Tajorentsi kameethari okantzimotanteeya,

rootaki nomatantakawori okaatzi añaaayitziri nimaeka, rowawijaakotanteeyaariri osheki atziri. ²¹ Eero pithaawashiwaeta. Aritaki nopayitakimi poyaari eeroka eejatzi pitomipaenira." Ari ikantakiri José ikenkithawaetakaakiri kameetha rirentzipaeni rinimotakahaeri.

²² Ikanta José eejatzi isheninkapaeni ipaapate, eeniro inampiteeyaawoni Egipto-ki. Okaatzi 110 rojarentsita rañaaki José. ²³ Iñaayitanakiri itomi Efraín. Iñaanakiro eejatzi ishekinkatari itomipaeni icharini Maquir, itomira Manasés. ²⁴ Okanta paata, ikantakiri José rirentzipaeni: "Iyotapaaka eepichokiini nokamantyaari, roo kantacha ari ipokaki Tajorentsi ineshironkateemi, raayiteemi piyeekayiwitakaha jaka nampitsiki, rookae-mi otsipaki kepatsi ipakiriri paerani Abraham, Isaac eejatzi Jacob." ²⁵ Ikanta José ikantayitakiri itomipaeni Israel: "Aritaki ipokaki Tajorentsi ineshironkateemi. Nokowatzi pikantaperotena, eero pamatawitana, paayitaneerowa eerokapaeni notonkipooki." ²⁶ Ari ikamaeri José janta Egipto-ki okaataki 110 rojarentsita. Itziritanteetakari yeenkantsi iwathaki, rowaetakiriri.

ÉXODO

Ratsi-petakaetari Israel-paeni Apitantoniki

⁶ Okanta paata, kamae rirori José, matzitaka rirentzi-paeni, eejatzi ikaatzi itsipatakari ipokaeyakini paerani.

⁷ Roo kanteencha eekiro riyaaatatzii isheniteeyini rirori Israel-paeni, tekatsi otsinampaerini. Tema ithonka in-ampitan-takawo maawoeni Apitantoni.

⁸ Okanta paata tzimae Apitantoniki owakirari pinkathari, teemaeta ikemako-tziri José okaatzi rantakiri inampiki. Riitaki kantapaa-kiriri isheninka-paeni Apitantoniki, ikantziri: ⁹ “¡Nosheninká! Shenitaki Israel-paeni anampiki, rioperori ikantee-yakani, tema rawijanakaee aakapaeni. ¹⁰ Otzimatyee amini jempe akinaero eero ishenitanta, aamaeyaa otzima-minthatakirika owayiritaantsi, ari raapatziya-wakyaari ikaatzi kijaneenteeri, ari ipithoka-shitanakae aaka-paeni, aritaki riyaaayitee ijeekae-yawitani anampiki.”

¹¹ Ari retanakawo Apitantoni-jatzi imapero-tziri rompera-waetari Israel-paeni, rowetsika-kaakiri apite nampitsi, iiteetziro “Manchakironi” itsipa iiteetziro “Ito-myaani Ooryaa”. Rootaki rowaahaanta-pankoti pinkathari Faraón. Osheki ratsipetakaa-waetakaakari Israel-paeni rompera-yitakari, rowayitaki aminayi-terini jempe rantawae-takaeri. ¹² Tema imapero-witeeta-tyaari Israel-paeni ratsipetakahae-tari, eekiro ishenitatzii rirori. Tema ithaawantani itzima-kirini Apitantoni-jatzi irika Israel-paeni. ¹³ Eekiro imapero-witattyaaari Apitantoni-jatzi rompera-waetari Israel-paeni. ¹⁴ Antawo rowatsimae-takiri Israel-paeni rompera-waeteetarira, roetzifaarikotakawo itaakahae-tziri kepatsi rowetsikan-teetyaawori ipanko-paeni, rantawae-takae-tziri owaantsiki. Tema osheki ratsipetakahae-takari.

¹⁵ Ikanta pinkathari-tatsiri Apitantoniki ikenkitha-waetakaakiro Sifra eejatzi Fúa, tema rootaki aminirori tsinani-paeni Heber-paeni aririka otzimaanite, ikan-takiro: ¹⁶ “Paminiro tsinani-paeni Heber-paeni aririka otzimaaniyite. Riirika shirampari tzimatsini, powamayiri. Roorika tsinani eero powamayiro.” ¹⁷ Teemaeta omatziro tsinani-paeni ikantawi-takawori pinkathari-tatsiri Apitantoniki. Tema pinkathari oyiri roori Tajorentsi, tee owamaayi-ritzi shirampari eenchaa-niki. ¹⁸ Rootaki ikaemakaan-tanta-kawori pinkathari-tatsiri Apitantoniki, ikantakiro: “¿Iita kaari powamaantari shirampari eenchaa-niki?” ¹⁹ Okanteeyini roori:

“¡Pinkatharí! Tema ñaaperori okanteeyani tsinani Heber-paeni, tee oshiyawo Apitantoni-jato, tekira nareetyaa naminiro tzimaanitatsiri, aritaki tzimaanitana-

ki.” ²⁰ Rootaki ineshironka-tanta-kawori Tajorentsi tsinani-paeni aminirori Heber-paeni otzimaaniyitzi. Ari okanta isheki-pero-tantakari Heber-paeni tema eekiro riyaaatatzii otzimimo-tziri ishintsinka riroripaeni.

²¹ Tema okemijanta-yitzi Tajorentsi roori tsinani-paeni aminirori otzimaaniyitzi Israel-paeni, rootaki ishekitan-takanawori otomi-paeni roori. ²² Ikanta Faraón, ikan-teeri isheninka-paeni Apitantoniki, ikantziri: “¡Pikemi Nosheninka-paeni! Pookiri nijaaki maawoeni shirampari otomi-paeni Heber-paeni, roorika tsinani eero pookayi-tziro roori, añaayiteeta.”

Itziman-takari Moisés

2 Ikanta apaani isheninka Leví-paeni raaki iina. Tema iroka iina roojatzi isheninka Leví-paeni. ² Ari itzimaki otomi. Tema kameethaanikiri rirori eenchaa-niki. Rootaki omananta-kariri riniro. Tema mawa kashiri omanawi-takari. ³ Tee omataneeya omaniri eenchaaniki, aaki tsiwoo “owichaanatakiro” otzirimoko-takiro. Otetakiri eenchaaniki, owamaata-kotakiri oshimpena-thapyaataki nijaa. ⁴ Ari otyaantakiro ritsiro eenchaa-niki, okatziyaka inteeneeni aminako-wentziro oetarika awijimo-terini eenchaa-niki.

⁵ Ari iyaataki nijaaki rishinto Faraón okaawoshitya. Anashiwae-tapaaka onampiri-paeni nijaathapyaaki. Oñaatziro rishinto Faraón janta tsiwoo oshimpena-thapyaatakira nijaa, okaemakiro onampiri, okantziro: “Pipoki, paakitero tsiwoo.” ⁶ Okanta ashitaryaa-wakiro tsiwoo, oñaatziro rotetaka eenchaa-niki, ayimatakiri ishenka. Osheki etako-shire-tanakari roori, okantanaki: “Reentsite Heber-paeni irika.” ⁷ Ari okantanaki ritsiro eenchaa-niki, okantziro rishinto Faraón: “¿Tee pikoyi nokaemimi nosheninka thoteemirini eenchaa-niki?”

⁸ Okantzi rishinto Faraón: “Jeen, nokoyi. Piyaate pikae-makitero.” Jatanaki ewankawo, okaemapaaen-tziro riniro eenchaa-niki. ⁹ Okantawakiro: “¡Tsinani! Paanakiri irika eenchaa-niki poemotan-tenari, aritaki nopinatakimi.” Aaneeri riniro eenchaa-niki, oemotan-teeri. ¹⁰ Ikanta ikimotataki eenchaa-niki, opaero rishinto Faraón. Oshiyakaantakiri riirikami otomi roori, rootaki oetantakariri “Ahaa-nyaari” tema okantakitzi roori: “Nijaaki naakiri”. Tema iroka waerontsi Ahaanyaari, rootaki ikantziri iñaaniki riroripaeni “Moisés”.

¹¹ Ikanta rantari-pero-tanaki Moisés, jataki rareetari isheninka-paeni, iñaapaa-tziro osheki rantawae-takae-tziri. Iñaakowentapaakiri isheninka Moisés ipajawae-tziri Apitantoni-jatzi. ¹² Ithonka raminanaki tekatsi-rika ñeerini, rowamaakiri Apitantoni-jatzi, ikitata-nakiri im-

† 19,20 Heber-paeni = Israel-paeni

panekiiteki. ¹³ Okanta okiteeje-tamanee rapiitakiro riyaaatee, iñaapaa-tziiri ranta-wakahaeyani isheninka rirori. Ikantziri antanta-tsiri: “Nosheninká! ¿Iita pikoshekantariri akaateeyinira?” ¹⁴ Ari rakanaki, ikantzi: “¿Iitaka owakimiri eeroka pompera-tantenari? ¿Pikowatziima powamayina, pikimitaakiri chapinki Apitantonijatziri?” Ikanta ikemawaki Moisés, antawo ithaawanaki, roshiya-kaantzi riyotakoe-takiri rowamaakiri chapinki Apitantonijatziri. ¹⁵ Ari ikemaki rirori Faraón, ikowaki rowamayiri Moisés. Rootaki ishiyantakiri Moisés ikinanakiro Kosheka-weniki. Ari ikoyi inampityaawo janta. Kotyaatapaaka ikaapiin-teetzi nijaa.

¹⁶ Tema janta Kosheka-weniki ari inampitawori sheripiyari iita Reuel, tzimatsi 7 rishinto rirori. Ari iyaa-tee-yakini roori ayi nijaa imiriteri ipira opaapate. ¹⁷ Ari ipokaeya-paakiri ikaatzi aminako-wentziriri ipira-paeni janta, ithañaa-pitha-takawo ayimi nijaa. Rootaki riyaaan-tanakiri Moisés ikijako-wentawo, raapaaki rirori nijaa ipakiri imiri opira-paeni. ¹⁸ Okanta opiy-eyyaani ewankawo-paeni opankoki, rojampi-tawaero opaapate, ikantziro: “¿Intsipaeitima pipiyapaaka?”

¹⁹ Okanteeyini roori: “Pawa! Noñaaki Apitantonijatziri janta, riitaki kijako-wentakinari ithañaa-pitha-tanawo nijaa aminako-wentziriri ipira-paeni janta. Riitaki ki-taataki-nawori nijaa, ipakiri apira-paeni.” ²⁰ Ari ikantanaki Reuel: “¿Jempe nimaeka rirori? ¿Pikaemiri ipoki royaa. Iitaka pookanta-nakariri?” ²¹ Ari okanta ijeekantapaakari Moisés ipankoki Reuel. Okanta paata irika Reuel, ipakiri Moisés rishinto, oeta Séfora, iinantakawo. ²² Ari otzimakiri itomi, ikantanaki Moisés: “Itsipajatziri naaka jaka, kaari nonampi.” Rootaki iitantakariri itomi “Itsipajatziri”, tema iroka waerontsi Itsipajatziri, rootaki ikantee-tziri iñaaniki rirori-paeni “Gersón”.

²³ Okanta paata kamae pinkathari-witachari Apitantoniki. Eekiro ratekae-yatziini Israel-paeni tema osheki ishintsi-teetziri rantawae-takae-tziri. Rootaki ikemantakariri Tajorentsi jenoki rowashire-tawae-teeyakani.

²⁴ Tema ikemirira ratekaeyini, roojatziri roshiretakotakawo Tajorentsi ikashiya-kaakiriri paerani Abraham, Isaac, eejatziri Jacob. ²⁵ Tema iñiiri Tajorentsi maawoeni Israel-paeni riyotakotziri okaatzi awijimo-yitziiriri.

3 Riitaki Moisés aminakowentziriri ipira-paeni rikonkiri, iiteetziri Jetro. Sheripiyari rirori janta Kosheka-weniki. Ikanta raanakiri Moisés ipira-paeni ochempi-mashiki raminakaeri royaari. Rareetaka iiteetziro Mamerii-toni, rootaki rochempi-mashite Tajorentsi. ^{†2} Ari roñaahakari janta Ronampiri Tajorentsi ipaamatzi-motakiri. Ikanta ramina-perotanaki Moisés, iñaatziro kitochee-maeshi paamatatsiri, temaeta opaaka omoreki. ³ Ari ikanta-shire-tanaki Moisés: “Nimaeka naminakitero okaakiini kaari othonkatanta otaaha, tee noña-piintziro kimityaawoni iroka.” ⁴ Ikanta iñaakiri Tajorentsi ipokaki Moisés raminiro okaakiini, ñaawaetanaki omorekakira kitochee-maeshi, ikantziri: “Moisés!” Ikantzi Moisés:

† ipira, opira = owisha = oveja †† ipira-paeni = owisha; Tema inashi-yitaka iwaero rikonkiri Moisés, iiteetziri: Jetro, Reuel, ikantee-tziri eejatziri Hobab.

“¿Iitaaka?” ⁵ Ikantzi Tajorentsi: “Eero pontsirokawo okaakiini morekaen-tsiri. Panashi-konta-tashityaa, tema pikatziyan-tatyaawo tajorentsi-pathari.” ⁶ Eekiro ikantana-kitzii Tajorentsi: “Naakataki Itajorentsite piwaejatzite, Itajorentsite Abraham, Isaac, eejatziri Jacob.” Ari rotzimika-wootanaka Moisés, tema ithaawan-tanaki-tyaari Tajorentsi raminawooteri.

⁷ Eekiro iñaanata-nakitziri Tajorentsi, ikantziri: “Moisés! Noñaakiri rashironka-waeta ikaatzi nashitari naaka jeekatsiri Apitantoniki. Nokemakiri ratekakaakiri aminayi-tziriri rantawae-teeyinira. Noñaakiri rashironkaa-waeta. ⁸ Tema rootaki nopokan-takari kepatsiki, nookakaa-wenteeri rashiwi-takari Apitantonijatziri. Nomishitowaeri, naaneri otsipaki kepatsi poshini-patha-tatsiri, kimii-patha-tatsiri, jempe oshookapae osheki pankirentsi, eejatziri jempe itzimapae osheki ipireetari. Tema rootaki inampi-witari nimaeka Owinteni-jatziri, Thaawan-taarewoni-jatziri, Ochempi-weni-jatziri, Nampitsi-weni-jatziri, Thaantewenijatziri eejatziri Kaya-weni-jatziri. ⁹ Moisés! Nokemakiniri ratekani Israel-paeni, noñaakiri eejatziri Apitantonijatziri osheki rowashironkaa-waetakiri. ¹⁰ Otzimatyee piyaate Apitantoniki jempe ipinkatharitziri Faraón, pomishitowaeri rompera-waeteetari Israel-paeni, nashitari naaka.”

¹¹ Ikantanaki Moisés: “Tee noripero-waetzi naaka niyaata-shitan-tyaariri Faraón, nomishito-wanteeyaariri nosheninka-paeni ijeeki Apitantoniki.”

¹² Ikantzi Tajorentsi: “Aritaki akaate, iroka piyotantyaari naakataki otyaantzimiri: Aririka pomishitowa-yiteeri ikaatzi nashitari naaka ijeekira Apitantoniki, aritaki pipinkatha-teenari maawoeni jaka tonkaariki.”

¹³ Ikantanaki Moisés: “Tajorentsi! Eenitatsi pomeentsi-tzimotanari aririka niyaawi-takyaa, nokanta-paakiri Israel-paeni: ‘Naaka rotyaantani Itajorentsite awaejatziteeni.’ Aririka rojampi-tanakina, ikantena: ‘¿Jempema iitaka rirori?’ ¿Iitakama nokanteriri naaka?”

¹⁴ Ari rakanaki Tajorentsi, ikantzi: “NAAKATAKI NAAKATA-PIINTA-TSIRI.” Eekiro ikantana-kitzii Tajorentsi: “Iroka pikanteriri Israel-paeni: ‘Irika iitachari NAAKATAKI, riitaki otyaanta-kinari nopokantari noñeemi eerokapaeni.’” ¹⁵ Eekiro iñaawae-tanakitzii Tajorentsi ikantziri Moisés: “Pikanteri pisheninka Israel-paeni: ‘Iroka ikantzi Awinkatharite, Itajorentsite awaejatzite Abraham, Isaac, Jacob, riitaki otyaantanari noñeemi eerokapaeni.’ Tema ashi owaatyero nowaero. Ari iiteenari pisheninkapaeni eejatziri ikaate ichariniyiteeyaari paata rirori. ¹⁶ Piyaate, pipiyoteri antaripero-paeni Israel-paeni, pikanteri: ‘Nosheninka! Roñaahaana Awinkatharite, Itajorentsite awaejatzite, Itajorentsite Abraham, Isaac, Jacob, ikamanta-kinawo jempe pikanta iñaakimi rowashironkaa-waetee-tzimi Apitantoniki. ¹⁷ Iroka otsipa ikantakinari: ‘Aritaki nookakaa-wenteemi owashironkae-tzimi Apitantoniki, noejeekaemi inampiiteki iwaejatzite Owinteni-jatziri, Thaawantaarinijatziri, Ochempi-weni-jatziri, Nampitsi-

‡ jempe oshookapae osheki pankirentsi, eejatziri jempe itzimapae osheki ipireetari = itzimapae osheki pitsi eejatziri tenichaa, ikimi-waetapaawo oshiyaatapa nijaa.

weni-jatzi, Thaantewenijatzi, eejatzi Kayaawenijatzi, jempe oshookapae osheki pankirentsi, eejatzi jempe itzimapae osheki ipireetari.”¹⁸ Aririka poemintahakaa-kyaari antaripero-paeni, riitaki pitsipatanakyaari piyaata-shiteri pinkathari Apitantoniki, pikanta-paakiri: “Pinkathari! Roñaahaakina Tajorentsi, Itajorentsite nosheninka Heber-paeni. Oztimatyee nanashi-teeyeni okaate mawa kiteejeri, niyaate ochempi-mashiki notayiniri nopira Nowinkatharite Tajorentsi.”¹⁹ Niyotzimaetaka naaka, eero ishinetzimi piyaate pinkathari-tatsiri Apitantoniki. Oztimatyee noshintsiteri naaka.²⁰ Roo kanteencha, aritaki noñaaha-kimiro noshintsinka, nowamayi osheki Apitantonijatzi. Aririka iñaakiro okaate nanteri inampiiteki, ari-paete ishineteemi pinkathari Faraón piyaatee.²¹ Naaka kantakae-yaarini Apitantonijatzii ipashitan-tawae-yaariri oetarika-paeni pisheninka-paeni aririka riyaa-tee-yeeni, tema eero riyaa-wako-wae-tashi-tanaa.²² Tema othonka okowako-taneero tsinani ojeekana-nampi-tziri, okowako-taneero otsipata-piintari, opayitawaero ooro, koriki, eejatzi kithaarentsi-paeni. Rootaki pikithaa-teriri pitomi-paeni, tema paapitha-tanee-ri maawoeni rashaahawo Apitantonijatzii.”

4 Ari ikantanaki Moisés: “Tajorentsi! Eero imatziro nokantiriri, osheki ipiyatha-tina. Apatziro ikantee-yinani: ‘Moisés! Tee roñaayimi Tajorentsi.’”² Rapiitanakiri Tajorentsi, ikantziri: “Moisés! ¿Iitaka poteeyakiri pakoki?” Ikantzi Moisés: “Nokotzi nateyi.”³ Ikantzi Tajorentsi: “Ajantyya pookiro jaawiki.” Rookakiro Moisés ikotzi. Ari opeyanakari maanki. Ishiya-pithatanakawo ikotzi iñaakiro opeyanakari maanki.⁴ Ikantzi Tajorentsi: “Poteeyiri ipatzishithaki.” Imatakiri Moisés roteeyakiri, kotzitsi-tanee.⁵ Ikantzi Tajorentsi: “Piñaakiro. Rootaki riyotan-teetyaari maperori noñaahakimi, tema naaka Itajorentsite piwaejatzite Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.”

⁶ Ari ikantanakiri eejatzi Tajorentsi: “Moisés! Pojate-wakotyaa pishipaneeki.” Imatakiro Moisés, iñaatziiro rako othonka opathaanaki, kitamaa-wakotanaki, kimi-wae-tanaka okitamaatzi jiriniki.⁷ Ikantzi Tajorentsi: “Papiiteero poja-tewa-koteeyaa.” Rapiitakiro Moisés rojate-wakotaa. Etsiyatane ipathaawo, kimitanaa ikantaha maawoeni iwathaki.⁸ Ikantzi Tajorentsi: “Eerorika ikemijan-teetzimi iñaawitee-takyaawo petakyaari poñaahantiri, aritaki ikemijan-teetakimi aririka iñaahetakiro otsipa poñaahantiri.⁹ Eerorika ikemijan-teetzimi poñaahan-tawitakyaawo iroka apite kaari iñaapiin-teetzi, paaki eepichokiini nijaa, pijakotiro jaawiki. Aritaki oshiyana-kyaawo iraantsi.”

¹⁰ Ikantzi Moisés: “Apaa Nowinkatharite! Osheki opomeentsi-tzimotana noñaawaeti, tema ari nokantzi-ta paerani, eejatzi nimaeka piñaana-tanta-kinari pompera-tina. Tema osheki nokowa-piintawita nokenkithawaetimi, osheki nokijopaantetaki noñaawaeti-rika.”

¹¹ Ari ikantzi Tajorentsi: “Moisés! ¿Iitaka pakiriri atziri-paeni iñaani? ¿Kaarima naaka kijopaante-takaeriri, matayempi-tatakaeriri, eejatzi mawityaaki-takaeriri? ¿Kaarima naaka aminakaa-yitziriri eejatzi?¹² Oztimaty-

ee piyaati, aritaki niyotaakimi jempe pikanteri, naaka tsipatimini.”¹³ Eekiro ikantana-kitzii Moisés: “Apaa, Nowinkatharite! Potyaanti itsipa atziri.”¹⁴ Ari ikijathatanakiri Tajorentsi irika Moisés, ikantanakiri: “Aritaki ijeekiri janta pirentzi Aarón, isheninka Leví-paeni. Riyotziro iñaawaetzi kameetha rirori. Pokaki itonkiyo-timi, antawo ikimo-shiretanaki aririka iñaawaemi.¹⁵ Tema eeroka kamanterini okaatzi ikenkitha-takaanteri, ari nojeekityaari eejatzi naaka notsipatemi, niyoteemiro okaate panteri.¹⁶ Rootaki ikamantiriri Aarón maawoeni atziripaeni okaatzi pikanta-kiriri eeroka. Tema okaatzi pikaman-tiriri Aarón okimiwae-tyaawo naakami Tajorentsi ñaanatirini atziripaeni.¹⁷ Iroka pikotzi poteeyeri, rootaki pimatan-tyaawori kaari iñaapiin-teetzi.”

¹⁸ Ari ipiyaa Moisés ipankoki rikonkiri Jetro, ikantapaeri: “Konki! Rooteentsi niyaatee Apitantoniki, jempe ijeeki nosheninka-paeni. Nokoyi naminaatiri eeniro-rika rañaayitzi.” Ikantzi Jetro: “Pimateero ñotzi, okantashitzimaityaa tekatsi awijimo-temini.”¹⁹ Tema ikantzi-takari Tajorentsi irika Moisés ijeekantari Kosheka-weniki, ikantakiri: “Moisés! Pipiyi Apitantoniki, tema kamae kowawita-chari rowamayimi.”²⁰ Tema raaneero iina Moisés itsipataa-neero itomi-paeni, ikyaaokotakaa-naari ipira-paeni, piyaa Apitantoniki. Tema tee rotsiparyawo ikotzi Tajorentsi. †

5 Ikanta Moisés itsipatari Aarón jataki ikenkithawaetakaeri Faraón, ikantapaakiri: “Pinkathari! Pikemiro iñaani Tajorentsi, Itajorentsite Israel, ikantzi-mi: ‘Pishineteri atziri nashitari naaka riyaaete ochempi-mashiki roemoshirenkaena.’”² Ari rakanaki Faraón, ikantanaki: “¿Itzimika Tajorentsi nokemijantiri, rootakima noshine-tantyaariri pisheninka-paeni riyaaete? Tee niyotziri jempe itzimi Tajorentsi-tatsiri, eero noshine-tziri riyaaete pisheninka-paeni.”³ Ari ikanteeyini rirori: “Pinkathari! Roñaahaana Itajorentsite nosheninka Heber-paeni. Oztimatyee niyaateeyeni, okaate mawa kiteejeri nareetan-tyaari ochempi-mashiki. Ari notayiniri natsipe-takaan Notajorentsite, eero aantana mantsiyarentsi, eero rompojanteetana.”⁴ Ari rakanaki iwinkatharite Apitantonijatzii, ikantziri: “Moisés! Aarón! ¿Iitaka pookakaan-tyaariri rantawaero pisheninka-paeni? Ikantawa-kaata, oztimatyee rantawaeti.”⁵ Eekiro ikantana-kitzii Faraón: “Osheki pisheninka Israel-paeni jaka nampitsiki. ¿Kameethatatsima pookakaeri rantawaero?”⁶ Tema tee ishenkaanaka Faraón, riyotaakiri ikaatzi aminiriri Israel-paeni, jewayitzirori antawaerentsi, ikantziri: ⁷ “Aritapaaki pipakiri katawoshi wetsika-yitzirori kijonakiri kepatsi, riyaaati rirori rayi katawoshi.⁸ Pishintsiwentzi-maetyaari pikantiri: ‘Tee nokoyi powetsiki eepichokiini, tema nokowatzii powetsiki jempe okaatzi powetsika-piintziri.’ Tema iperatee-yatyaani, rootaki ikaeman-tee-yarini, ikantzi: ‘Aatiwé. Atayiniri atsipeta-kaani Atajorentsite!’⁹ Pipa-pero-tiri osheki rantawaero, eero pishine-tziri ijeekashiwaityaa irikapaeni. Eero ikemijan-tawaetziro theeyaantsi-paeni ñaantsi.”

† ipira-paeni = asno

¹⁰Jataki aminiriri Israel-paeni, jewatakaan-tzirori antawaerontsi, ikantapaakiri: “Pikemi ikantakinari Faraón: ‘Tema eero nopayiteemi katawoshi. ¹¹Eeroka jatatsini payi. Roo kanteencha otzimatyee kijonakiri kepatsi powetsiki okaatzi powetsika-piintziri.’” ¹²Ithonka ikinayi-tanaki Israel-paeni jempe-rika-paeni janta Apitantoniki, ithotyakoyitzi katawoshi. ¹³Ari ikantapi-in-tanakityaa rowayitakiri Faraón ishintsuwen-tantzi rowetsikaeti kijonakiri kepatsi okaatzi rowetsika-pi-intziri Israel-paeni. ¹⁴Tema osheki ipajawae-teetakiri Israel-paeni rowakiri Faraón reewatiri isheninka-paeni, ikantziri: “¿Iita kaari pimonkaa-tantawo okaatzi powetsika-piintziri? Tee pimatziro chapinki, eejatzi nimaeka.”

¹⁵Jateeyakini jewatziriri Israel-paeni, ikantapaakiri Faraón: “¿Pinkathari! ¿Iita powashironkaan-tariri patzirite? ¹⁶Tema tee ipaeteena katawoshi, eekiro ishintsuwen-teetayaana, ikanteetana: ‘Powetsiki osheki kijonakiri kepatsi.’ Ipajatzima-teetana. Riitaki kantakaan-tzirori pinampina-paeni.” ¹⁷Ikantanaki Faraón: “Tema piperatee-yatyaani eeroka. Rootaki pikantantari: ‘¿Aatiwé. Atayiniri atsipeta-kaani Atajorentsiti!’ ¹⁸Pipiyanki, pantawae-teeyini. Okantawityaa eero ipaetzimi katawoshi, otzimatyee powetsiki kijonakiri kepatsi okaatzi powetsika-piintziri.” ¹⁹Osheki opomeentsi-tzimota-nakiri Israel-paeni jewatziriri isheninka-paeni rantawaeti, ishintsuwen-teetziri rirori rowetsiki kijonakiri kepatsi okaatzi rowetsika-piintziri kiteejeriki. ²⁰Roo ishitowa-nakitzi ikenkitha-wae-takaeri Faraón, iñaapaakiri Moisés eejatzi Aarón roy-aawen-takari. ²¹Ikantapaakiri: “Riitaki Atajorentsiti owajankitaa-wenti-mironi okaatzi pantakiri. Eeroka kantakaan-takiro ikijashiri-tanteeri Faraón eejatzi inampina. Okemiwae-takawo eeroka pakirinimi iyotsiro-shitha-kiti rowamaanteeri.”

²²Ari ramananaka Moisés, ikantzi: “¿Ashitanari! ¿Iita powajankitaan-tariri pashitari eeroka? ¿Iitaka potyaantanta-kinari nopokan-takari noñiiri? ²³Tema rowajankitaa-waetanakiri Faraón nosheninka-paeni nokenkitha-takota-paakiniri piwaero, tekatsi-maeta panti pookakaa-wentantee-yaariri pashitari eeroka.”

6 Rakanakiri Tajorentsi, ikantziri: “¿Moisés! Piñaakowentero noshintsiteri naaka Faraón ishineteemiri pishitoyi inampiki, riitaki shintsi-teemini eejatzi eerokapaeni piyaatee.” ²Eekiro ikantana-kitziiri Tajorentsi: “Tema naaka Tajorentsi. ³Naaka oñaahakariri paerani Abraham, Isaac, Jacob, nokamantakiri nowaero, nokantakiri: ‘Naaka Tajorentsi Shintsi-perori’, teemaeta nokaman-tziri nowaero-pero, noeta ‘Naakataki.’ ⁴Tema eenitatsi nokashiya-kaakiriri rirori-paeni, nokowaki inampitee-yaawo Owinteniki jempe ikimita-kaantee-takiri itsipa-jatzipaeni irika. ⁵Niyotzita-ka eejatzi osheki rowashironka-waetaka Israel-paeni, ishintsi-waetakiri Apitantoni-jatzi rantawae-takaeri. Tema noshiretakawo nokashiya-kaakiriri. ⁶Rootaki pikantan-tyaariri Israel-paeni, pinkanteri: ‘Pikemi ikantzimi Tajorentsi: “Naaka Tajorentsi, aritaki nookakaawen-teemi ishintsi-tzimira rantawae-takaemi

Apitantoni-jatzi. Ari piñaakiro noshintsinka, kameetha nowawijaa-koyiteemi nokijawen-teemi. ⁷Naaka ashitee-mini, naaka Pitajorentsiti-teeyaa. Ari okantyya piyotan-teeyaaari naakataki Pitajorentsiti, naaka ookakaawen-teemiri rompera-waetzimi Apitantoni-jatzi. ⁸Naneemi nampitsiki nokashiya-kaakiriri paerani piwaejatzi Abraham, Isaac, Jacob. Rootaki nopaemiri, pashitee-yaawo. Naakataki Tajorentsi.”

⁹Rootaki rapiitakiri Moisés ikamantziri isheninka-paeni, teemaeta ikemijan-teeyini, tema antawo okantzi-motakari ishintsi-teetzirira rantawaete. ¹⁰Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: ¹¹“Piyaate pikanteri Faraón pinkathari-tatsiri Apitantoniki, ishineteri riyaaete pisheninka-paeni ijeekawaetakira iipatsiteki.” ¹²Ari ikantanaki Moisés: “¿Tajorentsi! Tee ikoyi ikemijantana nosheninka-paeni. Rii owanaapero Faraón eero ikemijantana, tema tee niyotzi noñaawaetzi kameetha.”

7 Ari iñaanateeri Tajorentsi irika Moisés, ikanteeri: “¿Moisés! Naaka kantakae-yaawoni ikimita-kaantantimiri Faraón eerokami tajorentsi. Riima pireziti Aarón, riitaki pikimi-takaantiri kamantan-tironi piñaani. ²Tema eeroka kamantirini Aarón okaatzi nokantimiri, rowawijayi-maetyaanari rirori Faraón ishinetan-teeyaariri pisheninka-paeni ishitowae inampiki. ³Roo kanteencha osheki nokijo-shire-takaeri Faraón. Roojatzi noñaakan-tantyaawori kaari iñaapiinteezi Apitantoniki. ⁴Eero ikemi-maetzimi Faraón. Roo kanteencha aritaki noñaakaeri noshintsinka maawoeni Apitantoni-jatzi. Tema kameetha nokijawen-teeyaaari pisheninka Israel-paeni, nashitari naaka, nokimitakaari nowayiriti. Aritaki naayiteeri maawoeni ijeekawae-witaka Apitantoniki. ⁵Aririka noñaahan-takiro noshintsinka Apitantoniki, aririka nahaeri pisheninka Israel-paeni janta, aripaete riyoti Apitantoni-jatzi naaka Tajorentsi.” ⁶Imatakiro Moisés eejatzi Aarón okaatzi ikantakiriri Tajorentsi. ⁷Tema okaataki Moisés 80 rojarentsiti ikenkitha-waetakaan-takariri Faraón. Riima Aarón okaataki rirori 83 rojarentsiti.

⁸Ari rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Moisés eejatzi Aarón, ikantziri: ⁹“Aririka ikantakimi Faraón: ‘Ajaantyya poñaayina kaari iñaapiinteezi,’ pikanta-nakiri eeroka Aarón: ‘Pookiro pikotzi ikatziyakaha Faraón opeyaari maanki.’” ¹⁰Jataki Moisés eejatzi Aarón iñiiri Faraón, imatakiro ikantakiriri Tajorentsi. Rookakiro ikotzi Aarón ikatziyakaha Faraón itsipayi-takari inampina, opeyanakari maanki ikotzi. ¹¹Ari ikaemakaan-takiri rirori Faraón yotaniri-paeni eejatzi sheripiyari-paeni Apitantoni-jatzi. Imawita-paakawo rirori-paeni.

¹²Rookapaakiro ikotzi apaani-paeni rirori, opeyanakari maanki. Roo kanteencha ikotzi Aarón oniyakiri rashi irika-paeni yotaniri. ¹³Teemaeta ikemijantzi Faraón, eekiro ikijo-shire-tanakitzi. Tema mataka ikantzi-takari Tajorentsi.

¹⁴Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Osheki ikijo-shiretaki Faraón, tee ishinetziri riyaaete pisheninka-paeni. ¹⁵Pananin-kashiteri Faraón riyaaata-manee rirori nijaaki. Pitonkiyo-tyaari nijaathapyaaki poteeyiro

† Naakataki = Jehová = Yawé = Pinkathari

pikotzi peyakariri maanki. ¹⁶ Pikantiri: 'Pinkathari! Tema rotyaanta-witakina Tajorentsi, Itajorentsite Heber-paeni, nokaman-timiro iñaani ikantzimi: "Pishineteri nashitari naaka riyaaate ochempi-mashiki ipinkatha-tina." Roo kanteencha teemaeta pikemi eeroka, owanaa pipiyathataka. ¹⁷ Rootaki ikantan-takari eejatzi Tajorentsi: "Iroka piyotan-tyaanari naaka Tajorentsi." Piñaakina noteeyakiro nokotzi, rootaki nopajaan-tyaawori nijaa, aritaki opeyana-kyaawo iraantsi. ¹⁸ Ari ithonkakyaa ikami maawoeni ikaatziz jeekatsiri nijaaki, oshityaati nijaa. Tema osheki ipinkamatiro Apitantoni-jatzi aririka imiritiro." ¹⁹ Ikantanakiri Tajorentsi irika Moisés: "Pikanteri pirentzi Aarón rowaankiro ikotzi jempe ojeekayitzi nijaa, inkaari, jempe owaanka-naayita, jempe rowaan-teetawo Apitantoniki, tema othonkyaa opeyaawo iraantsi okaatziz tzimayi-tatsiri inchatonaaki eejatzi mapinakiki, maawoeni."

²⁰ Tema imatakiro Moisés eejatzi Aarón okaatziz ikantakiriri Tajorentsi. Roñaahakiri Faraón itsipatakari inampina-paeni, ipajaan-takawo ikotzi nijaa, thonkaka opeyanakawo iraantsi okaatziz tzimatsiri janta.

²¹ Thonkaka ikamayitaki maawoeni ikaatziz jeekatsiri nijaa-ki, thonkana oshityaatanaki nijaa, tee okameethatzi imiriteero Apitantoni-jatzi. Thonkaka iraanchaataki maawoeni nijaa janta Apitantoniki.

²² Roo kanteencha imatakiro eejatzi isheripiyaritepaeni Apitantoni-jatzi okaatziz rantakiri Moisés. Rootaki ikijo-shire-tantari Faraón, tee ikemijantzi, tema mataka ikantzi-takari Tajorentsi. ²³ Piyaa rirori Faraón ipankoki, apatziro inimowae-tziri, tee okantzimotyaaari okaatziz iñaawitakari. ²⁴ Tema ikiyako-teeyakini othapyaaki nijaa maawoeni Apitantoni-jatzi ikoyi rayi kiteshaari nijaa, rootaki rirori, tema tee okameethatzi riereero antawaani. ²⁵ Ari maakotaki okaatziz 7 kiteejeri ipeyan-takawori Tajorentsi iroka nijaa iraantsi.

8 Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: "Piyaaate ijeekira Faraón, pikanteri: 'Ikantzi Tajorentsi: "Pishineteri ikaatziz nashitari naaka riyaaate ipinkathateena. ² Eerorika pishine-tashitari, aritaki nowajankitaan-takimiri mashero-paeni maawoeni piipatsiteki. ³ Ari itzimaki osheki mashero nijaaki, ikyaayite ipankoki, eejatzi jempe pimaapiintzi. Tema ari ithonkyaa ikyaapaaki ipankopaeniki pinampina-paeni, eejatzi ipankopaeniki maawoeni pisheninka. Ari ikyaayitaki pitashi-mentoki, pichomoniki-paeni, maawoeniki. ⁴ Ithonkyaa rateeta-paakimi mashero-paeni, eejatzi ikanta-paakiri maawoeni pisheninka-paeni. Imatakiri pinampina-paeni eejatzi." ⁵ Opoñaashita ikantanakiri Tajorentsi Moisés: "Pikanteri Aarón rowaankiro ikotzi jempe otzimayitzi nijaa, jempe rowaan-teetawo eejatzi. Ari ipoñeeyaari mashero-paeni iñahaeteri Apitantoniki." ⁶ Ari rowaanka-nakiro Aarón ikotzi jempe otzimayitzi nijaa janta Apitantoniki. Tema tonkaapaaki osheki mashero, ipamankapaakiro nampitsipaeni Apitantoniki. ⁷ Roo kanteencha imatzi-takawo sheripiyari-paeni, roetonkaaki isheripiyarin-kakiini rirori osheki mashero janta Apitantoniki.

⁸ Rootaki ikaemakaan-tanta-kariri Faraón ipoki Moisés eejatzi Aarón, ikantawakiri: "Pikowako-teeri Tajorentsi ipeyeeri mashero-paeni ikaatziz oñaashirenka-kinari naaka eejatzi nosheninka-paeni. Aritaki noshine-takiri pisheninka-paeni riyaaate itayiniri ratsipe-takaani Pitajorentsite." ⁹ Ari rakanakiri Moisés pinkathari Faraón, ikantziro: "Pikantena jemperaika okaatziz namanakotantemiri eeroka, pinampina-paeni eejatzi pisheninka-paeni, eero roñaashirenkan-teemi mashero-paeni pipankokipaeni, apatziro ijeeki nijaaki." ¹⁰ Ikantzi Faraón: "Okiteeje-tamane." Ikantzi Moisés: "Aritaki omatakyaa okaatziz pikowakiri, rootaki piyotantyaari tekatsi itsipa monkaatyaarini Notajorentsite.

¹¹ Tema eero itzimanee mashero-paeni ipankoki, eejatzi ipankoki pinampina-paeni, ari ikantzitakyaa ipankokipaeni pisheninka-paeni, apatziro ijeekayite nijaaki." ¹² Ikanta ipiyaa Moisés eejatzi Aarón ipoñahaawo ipankoki Faraón. Ari ramanana Moisés ikowakotziri Tajorentsi ipeyeeri mashero-paeni ikaatziz oñaashirenka-kiriri Faraón. ¹³ Imatakiro Tajorentsi okaatziz ikowakiri Moisés. Ithonka ikamanaki mashero-paeni kyahaen-tsiri pankotsiki, piyoteen-chari okaanki-ityeera, eejatzi owaantsiki-paeni. ¹⁴ Tema ithonka ipiyota-kaanteetakiri mashero ikaatziz kamaentsiri, shityeenka-mashitaki. ¹⁵ Tema tekatsi kantashiryaaneerini Faraón, kameetha ijeekane. Ari rapiita-neero ikijoshire-tanee, tee rantziro ikantawi-teetariri, mataka okaatziz ikantzi-takari Tajorentsi.

¹⁶ Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: "Pikanteri pirentzi Aarón: 'Powaankiro pikotzi, pipapanetero kepatsi, tema rootaki peyaneen-chani netsi, ithonkyaa iñahaeteri maawoeni Apitantoniki.'" ¹⁷ Tema imatakiro Aarón okaatziz ikantee-takiriri. Rowaankakiro ikotzi, ipaja-panetakiro kepatsi, peyanaka netsi. Riitaki shenita-neentsiri maawoeniki Apitantoniki. Tema roñaashirenka-paakiri atziri-paeni eejatzi piratsi-paeni. ¹⁸ Ari imawitakawo eejatzi sheripiyari-paeni ipeyiri netsi isheripiyarin-kakiini, teemaeta imatziro. Tema osheki ikantanaka ini atziri-paeni eejatzi ipira-paeni.

¹⁹ Ikantawi-takari sheripiyari-paeni pinkathari Faraón, ikantziro: "Okaatziz piñaakiri, Tajorentsi kantakaawo." Teemaeta ikemi Faraón ikantawi-teetariri, tema mataka okaatziz ikantzi-takari Tajorentsi.

²⁰ Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: "Pananin-kashiteri okiteeje-tamane Faraón riyaaatamane nijaaki, pikanteri: 'Iroka ikantzi Tajorentsi: "Pishineteri riyaaate nashitari naaka ipinkathateena. ²¹ Tema eerorika pishine-tziri riyaaate, aritaki notyaantaki osheki inashi-tachani shimpoki-paeni, riitaki oñaashirenka-paakimini pipankoki, ipankoki pinampina-paeni eejatzi ipankokipaeni maawoni pisheninka-paeni. Ithonkaero maawoeni iipatsite jempe inampiyitawo. ²² Eeromaeta itzimi shimpoki-paeni Okaakishaariki jempe ijeeki Israel-paeni, ikaatziz nashitari naaka. Tema rootaki piyotan-tyaari naaka Tajorentsi ashitawori kepatsi. ²³ Tema naaka ookakaa-wenteerini maawoeni nashitari naaka, ikaatziz pashi-witakari eero-

ka. Inkaamani omatyaa iroka." ""²⁴ Tema imatakiro Tajorentsi okaatzi ikantakiri, pokapaaki osheki shimpoki ipankoki Faraón, ipankoki inampina-paeni, eejatzi ipankoki isheninka-paeni, ithonka ipamankapaakiro maawoeni Apitantoni. Tema ithonka rowariperotanta-paaki irika-paeni shimpoki.

²⁵ Rootaki ikaeman-takariri Faraón irika Moisés eejatzi Aarón, ikantakiri: "Kantacha piyaate pitayiniri patsipe-takaani Pitajorentsise, roo kanteencha eero pawijiro jempe oweyaa nampitsi." ²⁶ Ari ikantzi Moisés: "Tee inimotana pikantanari, tema piwinkani roori aririka notayiniri Notajorentsise. Aririka nomatakiro iwinkani Apitantoni-jatzi, aritaki rowamaa-wentakinawo. ²⁷ Otzi-matyee niyaateeyeni, tema okaatzi mawa kiteejeri nanashitya ochempi-mashiki, notayiniri natsipe-takaani Notajorentsise, nanteero okaatzi ikantanari rirori." ²⁸ Ikantzi Faraón: "Aritaki noshine-takimi piyaate pitayiniri patsipe-takaani Pitajorentsise janta ochempi-mashiki, eeromaeta piyaa-perotzi inteena. Pamanakotena eejatzi naaka." ²⁹ Ikantzi Moisés: "¡Pinkatharí! Aririka noshitowanee nokenkitha-wae-takaemi, aritaki nokowako-takiri Tajorentsi ipeyeeri inkaamani irika-paeni inashi-yitachari shimpoki ikaatzi oñaashirenka-kimiri eeroka, pinampina-paeni eejatzi pisheninka-paeni. Okantashitzimaetya eero papiitziro pamatawitana, pithañee-yaari nosheninka-paeni riyate itayiniri ratsipe-takaani Notajorentsise."

³⁰ Ari ishitowanee Moisés ikenkitha-waetakaeri ipankoki Faraón, ramanaari Tajorentsi. ³¹ Imatakiro Tajorentsi okaatzi ikowakiri Moisés. Peyanaa shimpoki-paeni ikaatzi oñaashirenka-kiriri Faraón, inampina-paeni eejatzi maawoeni isheninka-paeni, tekatsi apaani tzmahaan-tanaa-tsini. ³² Roo kanteencha Faraón, rapiita-neero ikijo-shire-tawaetzi, tee ikemijantziro ikantee-tziriri, tee ishinetziri riyatee Israel-paeni.

9 Ikanta Tajorentsi rapiiteeri Moisés ikanteeri: "Piyaate piñeeri pinkathari Faraón, pikanteri: 'Ikantzi Tajorentsi, Itajorentsise Heber-paeni: "Pishineteri ikaatzi nashitari naaka, riyatee ipinkatha-teena. ² Tema eerorika pishine-tziri riyatee, roojatzi-rika pithañee-yaari, ³ aritaki nowajankitaan-takimiro kowaenkatatsiri mantsiyarentsi, rootaki thonkaerini ikaatzi pipirataro powaneki, ikyakoetari-paeni, maawoeni. ⁴ Riima ipira-paeni Israel-paeni, eero ikama-haantzi apaani. Tema nina-shityaari ikaatzi rashitari Israel-paeni, eejatzi rashi Apitantoni-jatzi." "" ⁵ Ari rowaki Tajorentsi apaani kiteejeri, ikantzi: "Inkaamani nomatero okaatzi nokantakiri." ⁶ Okanta okiteeje-tamane, imatakiro Tajorentsi okaatzi ikantakiri. Ithonkana-ka ikamaki ipira-paeni Apitantoni-jatzi, riima rashi Israel-paeni tee ikama-haantzi apaani. ⁷ Rojampi-kowentakiri Faraón ipira-paeni Israel-paeni, ikematziikan-teetzi: "Tee ikama-haantzi apaani." Roo kanteencha Faraón, eekiro ikijo-shire-tanakitzii, tee ishinetziri riyatee Israel-paeni.

† pipirataro = waaka-paeni, owisha-paeni; ikyakoetari-paeni = caballos, asnos, camellos

⁸ Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés eejatzi Aarón, ikantziri: "Powiiteeyini jamampo, riitaki Moisés oñaayirini Faraón rooka-panetero. ⁹ Rootaki shekitaneentsini jamampo maawoeni Apitantoniki. Rootaki pathaakaa-yiterini maawoeni Apitantoni-jatzi eejatzi piratsi-paeni." ¹⁰ Imatakiro Aarón eejatzi Moisés, raanaki ojamampote paamari, jataki ijeekira Faraón. Rooka-pane-takiro Moisés jamampo jenoki. Rootaki opoñaan-tanakari ipathaa-waeyi-tanaki maawoeni atziri-paeni eejatzi ikimita-nakari ipira-paeni. ¹¹ Tee imatziro sheripiyari-paeni okaatzi rantakiri Moisés, tema ithonka ipathaa-waeyi-tanaki rirori, roshiyanakari jempe ikantayi-tanaka maawoeni Apitantoni-jatzi. ¹² Roo kanteencha, ikantakaawo Tajorentsi eekiro ikijo-shire-tatzii Faraón, tee ikoyi ikemiro ikantee-tziriri, monkaataka ikantzi-takariri Tajorentsi paerani Moisés.

¹³ Eejatzi rapiiteeri Tajorentsi ikanteeri Moisés: "Panankinanki inkaamani piñeeri Faraón, pikanteri: 'Ikantzi Tajorentsi, Itajorentsise Heber-paeni: "Pishineteri riyatee ikaatzi nashitari naaka, ipinkatha-teena. ¹⁴ Tema notyaan-tatzii nimaeka osheki mantsiyarentsi patsipe-tyaari eeroka, pinampina-paeni, eejatzi maawoeni pisheninka-paeni. Rootaki piyotan-tyaari tekatsi itsipa kimitenani naaka jaka kepatsiki. ¹⁵ Tema nimaeka nowajankitaan-temiro eeroka mantsiyarentsi, eejatzi nokimiteri maawoeni pisheninka-paeni, tema ari pikamaetyaanaki jaka kepatsiki. ¹⁶ Omapero-tatyaa, tema naaka kantakaawo pañaayite, rootaki riyotan-teetenari otzimimotana naaka noshintsinka, ari okantya ikenkitha-takoe-tantee-nari naaka maawoeni kepatsiki. ¹⁷ Tema piñaawi-takawo okaatzi awijeentsiri, eekiro pithañaa-tyaari ikaatzi nashitari naaka, tee pishine-ritzi riyatee. ¹⁸ Tema inkaamani, ari okimityaawo nimaeka iweyaakaha ooryaa, ari piñaakiro opariyi jiriniki, tee iñahaetziro paerani jaka Apitantoniki kimityaawoni iroka, omapokakimi nimaeka. ¹⁹ Otzi-matyee potyaante ahaaterini pipira-paeni, eejatzi maawoeni tzmatsiri powaneki. Tema aririka opariyaa-paaki jiriniki, othonka owamaapaakiri atziri-paeni, eejatzi ipira-paeni kaari jeekatsini pankotsiki." "" ²⁰ Tema eenitatsi apaani-paeni inampina Faraón pinkatha-tanakiriri Tajorentsi ikemakiro ikantakiri, ramayiteeri romperatani eejatzi ipira-paeni ipankoki. ²¹ Riima ikaatzi piyatha-tawori iñaani Tajorentsi, tee ramari ipankoki romperatani eejatzi ipira-paeni.

²² Ari rapiiteeri Tajorentsi ikanteeri Moisés: "Powaanka-wakotyaa jenokinta, opariyiita Apitantoniki jiriniki, thonkirini atziri, ipira-paeni eejatzi maawoeni iwankiri Apitantoni-jatzi." ²³ Ari itzinaa-wako-tanaka Moisés jenokinta roteeyiro ikotzi, ikantakaakawo Tajorentsi ookathatyaa. Othonka ojiriniki-tanaki maawoeni Apitantoniki. ²⁴ Tema matanaka ojiriniki-tanaki, otsipatakawo jiriniki ookatha-rentsi. Osheki okowaenkataki, tee iñaapiin-teetziro paerani Apitantoniki kimityaawoni iroka. ²⁵ Tema othonka owaripero-tapaakiro jiriniki iipatsiteki Apitantoni-jatzi. Omatakiri maawoeni

†† Waerontsi ‡ ookathatyaa = paryaapaaki paamari †† ookatha-rentsi = paamari

atziri-paeni, eejatzi ipira-paeni. Omatakiro owaaripero-takiro pankirentsi-paeni shookatsiri owaantsiki, ote-waryaa-yitanakiro inchato-paeni tzimatsiri nampitsiki. ²⁶ Rooma janta Okaakishaariki jempe inampitee-ya-woni Israel-paeni, tee ifñahaetziro opariyi jiriniki.

²⁷ Ari ikaemakaan-teeri Faraón irika Moisés eejatzi Aarón, ikanteeri: “Nokaariperotaki naaka. Tema kameethari ikanta rirori Tajorentsi. Rooma naaka eejatzi maawoeni nonampina-paeni, kaari-perori nokanteeyani. ²⁸ Pamaniri Tajorentsi okaatantyaari ookatharentsi, eejatzi jiriniki. Aritaki noshine-takimi piyaayitee, eero nothañaa-neemi.” ²⁹ Ari rakanaki Moisés ikan-tanakiri: “Aririka noñaakiro niyaa-tapitha-teero pinampi, ari nowaanka-wako-tashi-teeyaari Tajorentsi namaneeri. Ari okaatapaaki ookathataka eejatzi jiriniki, rootaki piyotan-tyaari rashi Tajorentsi iroka kepatsi. ³⁰ Roo kanteencha niyotzi naaka, tekira pipinkathatzi-maetari eeroka Tajorentsi, ari ikimitzitakari eejatzi pinampina-paeni.” ³¹ Tema thonkaka okamaki pankirentsi okaatzi powaenka-ryaawi-teenchari, okaatzi eejatzi teyakiwi-teenchari. ³² Roo kanteencha, teemaeta okamayitzi okaatzi ojamani-yitatsiri oshooka-yitzi. ³³ Ikanta ishitowanee Moisés ikenkithawaetakaeri ipankoki Faraón, itzinaa-wako-tanaa ramananeeri Tajorentsi. Awijeen-katanaki jiriniki, tee opariyaani inkani, tee ookatha-taneeyaa. ³⁴ Ikanta ifñaaakiro Faraón tee opariyane inkani, awijanaki jiriniki, tee ookatha-taneeyaa, ari ikaaripero-tanee eejatzi. Tema rapiita-neero ikijo-shire-tanee, ari ikimitzi-tanaari inampina-paeni. ³⁵ Maperotanaa ikijo-shire-tawae-tanee Faraón, tee ishinetziri riyaaete Israel-paeni. Tema monkaataka ikantakiriri Tajorentsi paerani Moisés.

10 Eejatzi rapiiteeri Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Piyaati piñiiri Faraón, tema naaka kantakaari ikijo-shire-tawae-tantari rirori eejatzi inampina-paeni, rootaki ifñaantee-tyaawori kaari ifñapiintetzi. ² Rootaki pikaman-teeriri pitomi-paeni eejatzi picharini-paeni okaate nantayi-teeri Apitantoniki, tema noñaaha-yiteeri kaari ifñapiin-teetzi. Ari piyoyiteeri eerokapaeni naakataki Tajorentsi.” ³ Ari riyaaatanaki Moisés eejatzi Aarón ifñiiri Faraón, ikantapaakiri: “Iroka ikantzi Tajorentsi, Itajorentsite Heber-paeni: ‘¿Jempema okaateka pipakaero pikijo-shire-yitzi? Pishineteri riyaa-tee ikaatzi nashitari naaka, ipinkatha-teena. ⁴ Eekiro-rika pithañaa-tyeeyaari, ari namaki inkaamani osheki tsitsiri pinampiki. ⁵ Ipamanka-paakiro kepatsi, eero okaankitee eepichokiini. Ithonka-paakiro royaawo tzimahaan-taneen-tsiri owamayiromi jiriniki, ithonka-paakiro royaawo okaatzi shookatsiri inchato-paeni. ⁶ Ipiyota-paakyaa pipankokipaeni, ari ikantzitakyaa ipankoki pinampina-paeni, eejatzi maawoeni ipankopaeniki Apitantoniki-jatzi. Ifñahaeteero kaari ifñayitzi paerani ashitzimiri eejatzi piwaejatzite-paeni.’” Ithonkakiro ikenkithawaetakaeri Faraón, piyanaa irirori. ⁷ Ikantanakiri inampina-paeni Faraón: “¿Pipinkathari! ¿Jempema okaateka ipakaero rajarii-ma-

† powaenka-ryaawi-teenchari = cebada; teyakiwi-teenchari = lino †† ojamani-yitatsiri oshooka-yitzi = trigo, centeno

tee irika atziri? Pishineteri riyaaete isheninka-paeni, ipinkatha-teeri Itajorentsite. ¿Tema piñiiri rowaaripero-taitakero anampi Apitantoniki?” ⁸ Ari rapiitakiro Faraón ikaemakaan-tziri Moisés eejatzi Aarón, ikantakiri: “Piyaati pipinkathateri Pitajorentsite. Roo kanteencha nokoyi pikantina jempe-rika itzimi jatatsini.” ⁹ Ikantzi Moisés: “Tema maawoeni niyaateeyini: eentsi-paeni eejatzi antariki-paeni, notyomi-paeni eejatzi nishintyo-paeni. Ari naaneeri maawoeni nopira-paeni. Tema antawo okantyyaa noemoshirenkaeri Notajorentsite.” ¹⁰ Ikantanaki Faraón: “Tema tee omana pikoyi pantiro kaari-perori. ¿Poshiya-kaantzi ari noshine-takimi piyaate, ari paayita-neeri eejatzi peentsite-paeni? Omawitakyaa itsipatimi Tajorentsi eerokapaeni. ¹¹ Eero omata pikoyiri. Piyaateeyeni eeroka antari-paeni, pipinkathateri Tajorentsi, tema rootaki pikowae-yakirini.” Roepiyawakiri Faraón tee ikoyi ifñiiri.

¹² Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Powaenka-wako-teeyaa jempe ojeeki Apitantoniki, tema namatye osheki tsitsiri, ithonkiro pankirentsi tzimahaan-taneen-tsiri kaari owamaanaki jiriniki.” ¹³ Ari rowaanka-wako-tanaka Moisés jempe ojeeki Apitantoniki roteeyiro ikotzi, ikantakaakawo Tajorentsi otampyaataki kiteejeriki eejatzi tsireniriki. Okanta okiteeje-tamane, ifñeatzi osheki tsitsiri amakiri tampyaa kinapaen-tsiri ishitowa-piintzi ooryaa. ¹⁴ Tema piyotapaaka tsitsiri-paeni Apitantoniki. Tee otzimae jempe okaankitee eepichokiini. Maperori ishenita-paakiki, tee ifñeatzi paerani, eero ifñeeteero paata eejatzi. ¹⁵ Ithonka ipamanka-paakiro maawoeni nampitsi, tsirenitankyaa-tapaaki kepatsiki. Ithonka rowapaakawo pankirentsi, maawoeni okithoki-paeni inchato okaatzi tzimahaan-taneen-tsiri kaari owamayi jiriniki. Maperori ithonkakiro, tee ifñeete Apitantoniki jempe eerishitee inchatoshi, omataka owaantsiki eejatzi antami-mashiki.

¹⁶ Ari ishintsi-tanaki Faraón ikaemakaan-takiri Moisés eejatzi Aarón, ikantakiri: “Nokaaripero-tzimotakiri Pitajorentsite, ari nokantzi-takimiri eejatzi eeroka. ¹⁷ Roo kanteencha, nokoyi pipeyako-teenawo nantzimotakimiri, eero napiiteero. Pikowakoteri Tajorentsi, ipeyeeri nopankoki naaka irika-paeni owamaan-taniri.”

¹⁸ Ikanta ishitowanee Moisés ipankoki Faraón ikenkithawaetakaeri, ramananeeri Tajorentsi. ¹⁹ Ari ikantakaakawo Tajorentsi oshintsiti otampyaati okinapaakiro ikyaapiintzira ooryaa, othonkaneeri aanakiri tsitsiri-paeni ookakiri Inkaariki Kityonkaariki. Tee ifñeetaneeri tsitsiri maawoeni nampitsiki Apitantoniki.

²⁰ Roo kanteencha Tajorentsi, eekiro ikijo-shire-takaatziiri Faraón, tee ishinetziri riyaaete Israel-paeni.

²¹ Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Pitzinaa-wakoti jenokinta, otsirenikaakitantyaari maawoeni Apitantoniki, tema otsirenikaakiperotatyee kantacha roteeyeetiro.” ²² Ari itzinaa-wako-tanaka Moisés jenokinta, tema mawa kiteejeri otsirenikaakitaki maawoeni Apitantoniki. ²³ Tema tekatsi ñahaerini isheninka, okaatzi mawa kiteejeri tee okantya riyaaite jempe-ri-

‡ nopira-paeni = owisha-paeni, waaka-paeni

ka-paeni. Riima Israel-paeni koñeetyaakotatsi ipankoki rirori-paeni. ²⁴ Ari rapiita-neero Faraón ikaemakaan-takiri Moisés, ikantakiri: “Piyaati nimaeka pipinkathateeri Tajorentsi, paanakiri pitomi-paeni. Apatziro pookanakiri pipira-paeni.” ²⁵ Ikantzi Moisés: “Eeroka pawakinani piratsi notayiri, riijatzi kachaa-teyamaitatsini notayiniri Tajorentsi. ²⁶ Tema otzimatyee naanakiri ikaatzi nopirataritari naaka. Eero nookanaki apaani, riitaki noemoshirenkan-tapiin-tariri Notajorentsite. Tema eerorika nayiri, tee niyotzi oetarika noemoshirenkan-tyaariri Tajorentsi aririka nareetakyaa jempe noshiritawo.” ²⁷ Tema riitaki Tajorentsi kantakaakawo ikijo-shire-tantari Faraón, tee ishinetziri riyaaayitee. ²⁸ Ikantanakiri Faraón irika Moisés: “Piyaati! Tee nokoyi pipiyi piñiina. Aririka napiitakiro noñiimi, aritaki pikamaki.” ²⁹ Ikantzi Moisés: “Kameetha pikan-takiri! Eero napiiteero noñiimi.”

11 Eejatzi rapiiteeri Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Naaka kantakaeyaawoni iñaantyaawori pinkathari otsipa kowaenkari, roojatzi iñiiri maawoeni Apitantonijatzii. Aririka iñaakiro ikowaenka-takotanaki Faraón, aritaki ishineteemi piyaatee. Riitaki Faraón shintsiwen-teemini piyaatanteeyaari. ² Pikanteri pisheninka-paeni ikowakoteri pinatachari ijeekanaampi-tziri, ari okimitzi-tyaari tsinani-paeni okowakotiro ojeeka-nampi-tziri opayita-waero rowetsikae-tziri koriki, ooro.” ³ Ikantakaakari Tajorentsi Apitantonijatzii ipashita-waeyaari Israel-paeni. Ari ikantzi teetakari eejatzi Moisés, ikimita-kaetakari riroperori. Osheki ipinkatha-takiri inampina-paeni Faraón eejatzi maawoeni atziripaeni. ⁴ Ari ikenkitha-waetakaakiri Moisés pinkathari Faraón, ikantakiri: “Pikemi ikantzi Tajorentsi: ‘Aririka oniyankiityaa-paaki tsireniri, ari nanashitiro maawoeni nampitsi Apitantonii. ⁵ Ari ithonkyaa ikami rantarite-paeni itomi Apitantonijatzii, eejatzi rantarite itomi-paeni Faraón, okantawitaka riroperori ijeekawitaka iwinkathari-mentoki. Imatzi-ityaa rantarite itomi-paeni omperataa-rewo ashironkaa-chari toonka-waetatsiri. Ari ikamitakyaa etanakawori itzimi ipira-paeni. ⁶ Tema ari rakisheenkakakyaa iraaachaani Apitantoniki, tee iñahaetziro paerani kemityaawoni, eero apiitaa eejatzi paata. ⁷ Roo kanteencha, tekatsi koshekyaarine Israel-paeni, eero itzimi otsitzi thaatirini. Rootaki piyotan-tyaari riyotziri Tajorentsi Apitantonijatzii, riyotzitari Israel-paeni ikaatzi rashitari rirori. ⁸ Ari ipokanaki pinampina-paeni iñiina, rotziwerowa-paaki, ikanti: ‘Piyaatee eeroka, paaneeri pisheninka-paeni ikaatzi pitsipa-takari.’ Aririka okaataki awijatsini, aripaete niyaatee.” Tema antawo ikijaka Moisés ishitowanee ikenkitha-waetakaerira Faraón. ⁹ Ari rapiitakiro Tajorentsi ikantziri Moisés: “Owanaa itheenkimi Faraón, rootaki kantakaan-tironi iñaantyaawori okaatzi kaari iñaapiin-teetzi paerani Apitantoniki.”

¹⁰ Imatakiro Moisés eejatzi Aarón, tema roñaaha-yitakiri Faraón kaari iñaapiintzi. Riitaki Tajorentsi kan-

takaawo ikijo-shire-tanta-naari Faraón. Tee ishinetziri riyaaatee Israel-paeni ijeekiita Apitantoniki.

12 Ikanta Tajorentsi iñaanateeri Moisés eejatzi Aarón janta Apitantoniki, ikanteeri: ² “Riroperori irika kashiritatsirika, riitaki etakaantaneeyaawoni ojarentsiki. ³ Pikenkitha-waetakaeri maawoeni Israel-paeni, pikanteri: ‘Aririka areetyaa kiteejeri 10 irika kashiri, ari piyoshiiteri apaani pipira ipankopaeniki apaani-paeniki pisheninkapaeni eeroka. ⁴ Teerika pishekizii pipankoki pithonkan-tyaariri poyaari pipira, kantacha pikaemiri jeeka-nampi-tzimiri, pantetyaari pipira, riitaki oyaarini ikaatzira ijeekaeyini rirori ipankoki. ⁵ Tema kameetha ikantyya irika pipira, shirampari, tzimaentsiri apaani rojarentsite. ⁶ Ari ijeekawaki irika pipira roojatzi kiteejeri 14 irika kashiriki. Riitaki powamaa-yiteri aririka otsireniityaanaki apaani-paeni pipankoki eeroka. ⁷ Payiro riraa, pipotho-tantyaawo apitekiro otzinkami-panke eejatzi okonompuro pashitakowo jempe powayityaari pipira. ⁸ Tema tsireniriki poyaari pitashi-takiri, patantyaari kaari shineya-kaerori, eejatzi inchashi kepishi-tatsiri. ⁹ Eero powari añainkari, eejatzi onkotsirentsi, apatziro poyaari tashirentsi. Tema kantacha poyaawo eejatzi okaatzi zizimantayitariri inthomaenta imotziki. ¹⁰ Pithonkateri poyaari, eero powaantari powaneeyaari inkaamani. Aririka itzimahaan-tapaaki eepichokiini, pitayiri. ¹¹ Iroka pikantyya poyaari. Powatha-kityaa, eero panashikonta-tashita, poteeyiro pikotzi, intsipaete poyaa. Tema iroka kiteejeri aetero “Anonkoryaantsi,” rashi Tajorentsi. ¹² Tema nimaeka tsireniriki nonkinanaki maawoeni nampitsi Apitantoniki, ari nowamaakiri maawoeni rantarite itomi-paeni Apitantonijatzii, eejatzi rantarite itomi-paeni ipira-paeni. Tema Tajorentsi naaka. Aritaki notzimpookita-nakiri itajorentsi-nirote Apitantonijatzii. ¹³ Tema rootaki iraaantsi niyotan-tapaa-kyaawori pipanko jempe piyeeka-yitzi eeroka. Aririka noñaapaakiro ophothakyya iraaantsi pipankoki, nanonkoryaa-nakiro. Eero piñiiri mantsiyarentsi owaamaan-tatsiri ratsipe-teetyaari Apitantoniki. ¹⁴ Tema rootaki pikenkishire-tapiin-teeri iroka kiteejeri, antawo poemoshirenkaero poshire-teeyaari Tajorentsi. Rootaki imateeri ikaate picharini-teeyaari. Ashi rowaero roemoshirenkaero. ¹⁵ Tema okaatzi 7 kiteejeri powapiin-tyaawo ratanteetari. Pookayitiro pipankoki okaatzi shineya-kaerori etana-kawori kiteejeri. Eenitatsi-rika atziri owakyaawoni shineya-tsiri ratanteetari etana-kawori kiteejeri roojatzi omonkaa-tantakyya 7 kiteejeri, eero ishinete-tziri itsipatee-yaari isheninka, ari rookaetakiri. ¹⁶ Tema pipiyowen-

¹⁴ Tema rootaki pikenkishire-tapiin-teeri iroka kiteejeri, antawo poemoshirenkaero poshire-teeyaari Tajorentsi. Rootaki imateeri ikaate picharini-teeyaari. Ashi rowaero roemoshirenkaero. ¹⁵ Tema okaatzi 7 kiteejeri powapiin-tyaawo ratanteetari. Pookayitiro pipankoki okaatzi shineya-kaerori etana-kawori kiteejeri. Eenitatsi-rika atziri owakyaawoni shineya-tsiri ratanteetari etana-kawori kiteejeri roojatzi omonkaa-tantakyya 7 kiteejeri, eero ishinete-tziri itsipatee-yaari isheninka, ari rookaetakiri. ¹⁶ Tema pipiyowen-

†† etakaantaneeyaawoni ojarentsiki = ithonki-matapaawo kashiri marzo retanta-neeeyaawori kashiri abril. ‡ pipira = owisha = cordero †† pipira = iriirika owisha, terika cabra-rika. †† patantyaari = pan ††† Kantakota-chari jaka “nanonkoryaa-nakiro” riitaki ñaawaetatsi Tajorentsi, tema ranonkoryaa-tyeero ipankopaeni Israel-paeni. Ari okanta rowawijaa-kotantaariri ikaatzi jeekatsiri paerani, itajonka-wenteeri. Tema Tajorentsi eejatzi Ronampiri tajorentsi, aririka ranonkoryaakiro pankotsi, itajonka-wentatziro, eero iñeetziro mantsiyarentsi ikemaatsi-teetyaari. Tee oshiyawo aririka ranonkoryaante shiretsi. ††† ratanteetari = pan

† pipira-paeni = owisha-paeni, waakapaeni

teeyaana pimpinkathataena etana-kyaawoni kiteejeri. Ari pikanterori eejatzi aririka omonkaa-tapaakya 7 kiteejeri. Tekatsi antawae-tatsini, apatziro ronkotsite royaari. ¹⁷ Poemoshirenkaero iroka kiteejeri rowantee-takawori atanteetari kaari rowaetee-tzi shineyakaerori, tema rootaki kiteejeri naanteemiri piyeekawitaka Apitantoniki. Oztimatyee piyotahaeri ikaate picharini-teeyaari, ashi rowaero roemoshirenkaero rirori nokantakiri. ¹⁸ Powapiin-teeyaawo atanteetari kaari rowaetee-tziri shineyakaerori kiteejeri 14 roojatzi kiteejeri 21 aririka retana-kyaawo owakirariki ojarantsi. ¹⁹ Tema eero otzimi eepichokiini shineyakaerori atanteetari pipankoki, roojatzi omonkaa-tanta-kyaari 7 kiteejeri. Eenitatsi-rika owakota-kyaawoni shineyakaerori, eero ikowaeteeri pinampiki, rookaetakiri. Okantawityaa riitakirika Israel-paeni, itsipa-jatzi-rika jeekimo-tzimiri, otzimatyee rookaeteri. ²⁰ Jempe-rika pinampi-yitee-yaawo eeroka, eero powako-waetawo shineyakaerori atanteetari.”

²¹ Ari ipiyotakiri Moisés maawoeni antaripero-paeni Israel-paeni, ikantakiri: “Piyaate piyoshiiyite pipira powamayiri pipankokipaeni eeroka, riitaki oemoshirenkyaari kiteejerika ‘Anonkoryaantsi.’” ²² Payi inchashi, pashetan-tyaawo riraa pipira powakotakiri, pipotho-tantyaawo apitekiro otzinkami-panke eejatzi okonompiro-panke pashitakowo. Aritaki piyeekawaki pipankoki, eero pishitowa-waetzi roojatzi inkaamani. ²³ Tema awijatyee Tajorentsi rowamaa-nakiri rantarite itomi-paeni Apitantoni-jatzi. Aririka iñaapaakiro iraantsi pipotho-takiro apitekiro otzinkami-panke eejatzi okonompi-panke pashitakowo, ari rawijanakiro pipanko-paeni. Eero ishinetziri Tajorentsi ikyaawankotemi thonkan-taniri. ²⁴ Poemoshirenka-piinteero eeroka nokantakimiri, ashi rowaero eejatzi ikaate picharini-teeyaari roemoshirenka-yiteero rirori. ²⁵ Aririka pareeteeyaa kepatsi-kinta ikashiya-kaakimiri Tajorentsi, roojatzi poemoshirenki-teeyaari eejatzi janta. ²⁶ Aririka rojampi-teemi ikaate picharini-teeyaari, ikantemi: ‘¿Itaka oshiyakaa-wentachari iroka oemoshirenkaantsi?’ ²⁷ Iroka pikante eerokapaeni: ‘Ari ratsipe-takaetari ipireetari roemoshirenkaetari Tajorentsi kiteejeri Anonkoryaantsi. Tema ranonkoryaakiro paerani Tajorentsi ipanko-paeni asheninka Israel-paeni ijeekan-tawitakari Apitantoniki, tema rowamaa-nakiri rantarite itomi-paeni-paeni Apitantoni-jatzi, riima asheninka-paeni aaka tee rowamaa-nakiri.”

Ari rotziwerowanaka Israel-paeni ipinkatha-tanakiri Tajorentsi. ²⁸ Ikanta riyaaete-yeeni Israel-paeni, imatakiro okaatzi ikantakiriri Tajorentsi irika Moisés eejatzi Aarón.

²⁹ Okanta niyankiite tsireniri, ithonka rowamaakiri Tajorentsi rantarite itomi-paeni Apitantoni-jatzi. Retanakari rantarite itomi-paeni pinkathari Faraón, imatzitakari rantarite itomi-paeni omonkyahaarewo. Ari ikantzitakari etachari iryaani itzimi ipira-paeni.

³⁰ Ikanta ikakitanaki tsireniriki Faraón, maawoeni inampina-paeni, eejatzi Apitantoni-jatzi, antawo okan-

tanaka irahaantsi. Tema maawoeni ipankoki ikamayitaki rantarite itomi-paeni. ³¹ Ari ikaemakaan-takiri Faraón tsireni-paeteki Moisés eejatzi Aarón, ikantakiri: “Piyaatee, tee nokoyi piyeeki-motaneena, paaneeri maawoeni pisheninka Israel-paeni, pipinkathateri Tajorentsi, tema rootaki pikanta-piintakinari. ³² Paaneeri maawoeni pipira-paeni. Pimatero pikowapiintakiri panteri. Piyaata-nakiita. Pamana-kowen-tena eejatzi naaka.” †

³³ Tema ishintsi-thatanakiri Apitantoni-jatzi ithaankitakaantyaariri riyaaete Israel-paeni, ikantziri: “Piyaatanaki intsipaete! Tee nokoyi nothonkyaa nokami.” ³⁴ Ari raanakiro Israel-paeni opatha atantee-tari kaari rowaeteetzi shineyakaerori, iponatan-tanakawo imaatha, inatanakiro. ³⁵ Imatakiro Israel-paeni okaatzi ikantakiriri Moisés, ikowako-tanakiri Apitantoni-jatzi ikaatzi rowetsikae-tziri koriki, ooro, eejatzi kithaarentsi. ³⁶ Riitaki Tajorentsi kantakaakari Apitantoni-jatzi ipashitan-tawaariri Israel-paeni, ipayita-waeri okaatzi ikoyiri. Ari ikantakirori Israel-paeni raapitha-tanta-naariri Apitantoni-jatzi rashaahawo.

³⁷ Jatee-yeeni Israel-paeni ipoñaanakawo Itomyaani Ooryaa riyaaete-yironi Pankoshaaki. Tema riyoshiita antari-paeni, ikaateeyini 600,000 atziri. Tee riyoztziro jempe okaatzi tsinani-paeni eejatzi eentsi-paeni. ³⁸ Tee apatziro riyoshiityaa Israel-paeni riyaaete-yeeni, itsipata-nakari inashi-yitachari atziri kaari isheninkayita. Tema raayitanee osheki ipira-paeni. ³⁹ Tema intsipaete romishitowakiri inampiki Apitantoni-jatzi, tee rowaeta-nakiro shineyakaerori opatha atanteetari, tee ronkotsi-tanaki rowanawo, apatziro itashitanaki atanteetari.

⁴⁰ Tema okaatzi 430 ojarantsi ijeekaki Israel-paeni janta Apitantoniki. ⁴¹ Aripaete ishitowae-yeeni maawoeni rowayiri-takaani Tajorentsi ijeekawitaka janta Apitantoniki omonkaa-tapaaka 430 ojarantsi. ⁴² Tema raminakowentakiri Tajorentsi tsireniriki Israel-paeni, tema romishitowaeeri ijeekawitaha Apitantoniki. Rootaki raminakowen-tantee-yaariri Tajorentsi iroka tsireniriki Israel-paeni, roojatzi imateeri ikaate icharini-teeyaari.

13 Ikanta rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Moisés, ikantziri: ² “Pashita-kaeyaanari rantarite-paeni itzimakaan-teetani. Tema maawoeni omapokaaniro otzimiri otomi-paeni pisheninka Israel-paeni, eejatzi ashi ipireetari-paeni, tema riitaki nashi irika-paeni.”

³ Ari rapiiteero Moisés ikanteeri isheninka-paeni Israel-paeni, ikantziri: “Nosheninkapaeni! Pikenkishireteero kiteejeri pishitowan-taari Apitantoniki, jempe rompera-wiitakimi. Tema ishintsinka Tajorentsi romishitowan-teemiri. Rootaki eero powantaawo rowaetee-tziro shineyakaerori atanteetari. ⁴ Tema irika kashiri iiteetziri “Eerikiri”, riitaki pishitowan-tayitaari. ⁵ Riitaki irika kashiri poemoshirenkan-teeyaari paata aririka pahaero inampi Owinteni-jatzi, Thaawantaarini-jatzi, Ochempi-weni-jatzi, Thaantewenijatzi, eejatzi

† pipira = owisha = cordero †† inchashi = hisopo

‡ pipira-paeni = powishate, piwaakate †† ipira-paeni = owisha-paeni, waakapaeni †† Eerikiri = Abib

Kayaawenijatzi. Tema rootaki ikashiya-kaakiriri Tajorentsi paerani awaejatzite pashitee-yaawo. Ari oshookapae janta osheki pankirentsi, eejatzi jempe itzimapae osheki ipireetari. ¹⁶ Tema okaatzi 7 kiteejeri powaeyaawo atanteetari kaari rowaeteetzi shineya-kaeroni. Roo kanteencha aririka omonkaa-tapaeya 7-tatsiri kiteejeri, poemoshirenkaeri Tajorentsi. ^{††7} Tema okaatzi 7 kiteejeri rowaetyaawo atanteetari kaari rowaeteetzi shineya-kaeroni. Eero otzimi eepichokiini pinampiki opatha rowaetee-tzirori shineya-kaeroni. ⁸ Otzimatyeepikaman-teeri paata pitomi, pikanteeri: 'Opoñaantari oemoshirenkiro iroka kiteejeri, tema eenitatsi rantzimota-kinari paerani Tajorentsi noshitowan-taari nojeeka-witaka Apitantoniki.' ⁹ Poshiya-kaanteero iroka ñaantsi pikenta-kotyawomi pakoki eejatzi pipankaki. Pikenkithata-koteero riyotakahaemiri Tajorentsi, tema ishintsinka Tajorentsi raanteemiri paerani pijeeka-witaka Apitantoniki. ¹⁰ Otzimatyeepameteeyawo poemoshirenkaero ojarentsiki-paeni aririka omonkaa-tapaeyaa. ¹¹ Ari rareeta-kahae-mi Tajorentsi iipatsiteki Owinteni-jatzi, jempe otzimi ikashiya-kaakimiri eeroka eejatzi piwaejatziteni. Aririka rashita-kahae-miro eeroka, ¹² pashita-kahae-yaari eerokapaeni Tajorentsi maawoeni romapokaetani itzimaetziri. Ari pikantiriri shirampari omapokani otzimiri pipira-paeni, tema riitaki Tajorentsi ashitariri. ¹³ Riima omapokani otzimiri iryaani pipira ikyaakoetari, pipoyaa-tantyaari oryaanitsiti pipira kaari ipinkaetzi. Eerorika itzimi pipoyaa-tantyaariri, pikatzikiri. Ari pikantiriri eejatzi itomi-paeni ikaati picharini-teeyaari, pipoyaa-tantyaari iryaani pipira rowaetari. ^{†14} Aririka rojampitimi pitomi-paeni, ikantimi: 'Iita kantakotachari iroka?', pikantiri eeroka: 'Rootaki kantakotacha ishintsinka Tajorentsi romishitowan-teeri ajeekawita Apitantoniki, rompera-waetee. ¹⁵ Okantakaakawo ikijoshire-tawaetaki pinkathari Faraón, tee ishinetana niyaatee, rootaki rowamaan-takariri Tajorentsi rantariri itomi-paeni Apitantoni-jatzi, ari ikanta-kiriri eejatzi omapokachari otzimiri iryaani ipira-paeni. Rootaki notan-taanariri Tajorentsi shirampari omapokani otzimiri iryaani nopira. Ari nokanteeriri etawori itomi-paeni no tyomi-paeni. ¹⁶ Pikemita-kaantiro eeroka pikenta-kotyawomi ñaantsi pakoki eejatzi pipankaki, tema shintsiri Tajorentsi ramanteeri paerani ajeekawitaka Apitantoniki.'"

¹⁷ Ikanta ishineteeri paerani Faraón riyaaete Israel-paeni, tee ikinakaa-neeri Tajorentsi iipatsiteki Kinakinawaetaniripaeni, ari eenta-thakiwita. Tema ikantakitzii Tajorentsi: "Aririka iñaakiro Israel-paeni omanarentsi-paeni, ari ikowanaki ipiyaneero Apitantoniki."

¹⁸ Rootaki itapota-kaantakariri Tajorentsi ochempimashiki roojatzi Inkaariki Kityonkaariki. Tema wet-sikaeyakani Israel-paeni rowarityaa ishitowan-taari Apitantoniki. ¹⁹ Tema ramaero Moisés itonki-pooki José,

† Ikantee-tziri jaka "jempe oshookapae janta osheki pankirentsi, eejatzi jempe itzimapae osheki ipireetari." Tema rootaki kimitawori ikanteetzi "itzimapae osheki pitsi eejatzi tenichaa, kimi-waetapaa oshiyaata nijaa." †† atanteetari = pan ‡ ikyaakoetari = kawayo = asno; rowaetari = owisha

rootaki ikowakiri paerani José, Ikantaki: "Aririka ineshironka-teemi paata Tajorentsi, nokoyi pikantina kameetha, paaneenawo paata notonki-pooki." ²⁰ Ikanta rawijanaki Israel-paeni ijeekawi-tapaaka Pankoshaaki, areetee-yakani Shewamentaaki jempe etanakawo otonkaawo ochempi-mashi. Ari imahaeya-paakini.

²¹ Riitaki Tajorentsi jewatapiin-takiriri. Tema iñiuro okantajamata kitejipaeteki menkori, riyotzi ari ikineeyini. Rooma tsireni-paeteki opaamatzi menkori, rootaki okoñaatantari jempe ikini ranashi-teeyini. Ari okanta ranashi-tantakari kiteejeriki eejatzi tsireniriki. ²² Tema tee ookiri Israel-paeni kitejipaeteki okantajamataha menkori, ari okimitzitakari tsireni-paeteki okoñeetyaakotziri opaamajamataki.

14 ² "Pikanteri Israel-paeni ipiyeeta maawoeni, ipanko-thaante-tapaeya Opatzimoo-weniki, imonteta-paeyawo nampitsi Rashaahawo Inkañaaweri, jempe ojatekakiri inkaari eejatzi Pankothanthaari. ³ Rootaki ikantan-tyaari Faraón: 'Tekatsi ikini ishiyi Israel-paeni, otzikawakiri ochempi-paeni.' ⁴ Ari nokanta-kaakyaawo naaka rapiitiro ikijo-shire-tanee Faraón, rootaki ikowantyaari royaa-kyataawaemi. Ari noñaahan-tirori noshintsinka, notsipa-teeri rowayirite-paeni. Ari riyoti Apitantoni-jatzi naaka Tajorentsi." Imatakiro Israel-paeni okaatzi ikantakiriri Tajorentsi.

⁵ Ari ikamantee-takiri iwinkatharite Apitantoni-jatzi, ikantee-tziri: "Shiyaka Israel-paeni." Antawo owatsimaa-nakiri Faraón ikemawakira, imatzita-nakawo inampina-paeni rirori, ikantee-yanakini: "¿Iita ashinetantaariri riyaaete Israel-paeni, tekatsi omperatee-yaari?"

⁶ Intsipaeti rowetsika-nakiro ishiyako-mento, ikemakiri rowayiriri. ⁷ Riyoshiitaki rooperori-paeni shiyako-mentotsi okaatzi 600. Raanaki eejatzi otsipa ishiyako-mento-paeni Apitantoni-jatzi, ari rotetanakari jewayitziriri rowayiriri. ⁸ Riitaki Tajorentsi kantakaawori ikijoshire-tanta-naari Faraón, pinkathari-tatsiri Apitantoniki, royaa-kyataanakiri Israel-paeni. Roo kanteencha Faraón tee ikenkishire-taawo antawo ishintsini Tajorentsi ishitowan-taari Israel-paeni janta. ⁹ Jateeyakini Apitantoni-jatzi royaakyaatziri Israel-paeni. Eejatzi rowayirite-paeni ikyaako-yitakari ipira-paeni, eejatzi ishiyako-mento-paeni Faraón. Royaaata-waeri ipanko-thaante-yitapaaka inkaari-thapyaaki Opatzimoo-weniki, omontetakari nampitsi Rashaahawo Inkañaaweri. †

¹⁰ Ikanta rokaaki-tapaaki Faraón, raminee-yakini Israel-paeni, iñaatziiri ipokaeyakini Apitantoni-jatzi royaa-kyaatziiri. Antawo ithaawae-yanakini Israel-paeni, ikowako-tanakiri Tajorentsi ramitakoteri. ¹¹ Ikantanakiri Moisés: "¿Tekatsima Apitantoniki jempe nokitatyaa pamantanari ochempi-mashiki nokamayiti? ¿Jempema pikantinaka? ¿Iitaka pamantaanari nojeekawita Apitantoniki? ¹² Aritaki nokantzi-takimi Apitantoniki: 'Piñaashi-tina ishinsiwaetana Apitantoni-jatzi nantawae-teniri, rootaki kameetha-witacha rompera-tina Apitantoni-jatzi, eero noñiromi nimaeka

†† ipira-paeni = iyawayoti = kawayo

nokami ochempi-mashiki.”¹³ Ari rakanakiri Moisés isheninka-paeni Israel-paeni, ikantziri: “Eero pi-thaawan-teeyarini. Pitonta-shireti. Aritaki rowawijaa-kotakimi Tajorentsi. Tema ikaatzi Apitantoni-jatzi piñiiri nimaeka, eero piñahaeri paata.”¹⁴ Eero pikanta-shiryaa-waeta, riitaki Tajorentsi piyawen-timini eeroka-paeni.”¹⁵ Ari ikantanaki Tajorentsi: “Moisés! ¿Iitaka pikaema-kaema-tantanari? Pikanteri pisheninka-paeni Israel-paeni: ‘Piyaateeyini.’”¹⁶ Rooma eeroka powaankiro pikotzi inkaariki, aritaki otenkaryaanaki. Tema ari opiryaakotatanaki, ari ikineeya-nakini Israel-paeni ranashi-tanaki.¹⁷ Naaka kompita-shiryaa-kaerini Apitantoni-jatzi, ikowantyaari royaakyaa-timi. Ari iñi-irori noshintsinka Faraón, eejatzi maawoeni rowayiriti. Nothonkiro ishiyako-mento eejatzi ipira-paeni ikyaakoyitari-paeni.¹⁸ Tema aripaeti riyoti Apitantoni-jatzi naakataki Tajorentsi, aririka iñaakiro noshintsinka jempe nokantakiri pinkathari Faraón, nothonkiteri ishiyako-mento, rowayiriti eejatzi ipira-paeni ikyaakoyitari-paeni”

¹⁹ Ikanta Ronampiri Tajorentsi, eejatzi menkori jew-atziriri Israel-paeni, inkitapaaki itaapiiki ikineeya-paakironi ketziroeni.²⁰ Ojatekapaaka niyankineki ranashiteeyanira Apitantoni-jatzi royaakyaa-tziriri Israel-paeni. Tsireni-kaakitako-tanaki Apitantoni-jatzi, riima Israel-paeni koñeetyaaki iñiiri rirori tsireni-paetiki. Rootaki kaari imatantawo Apitantoni-jatzi royaateri Israel-paeni, tema tsireni-kaaki-takotaki rirori.

²¹ Ikanta rowaanka-nakiro Moisés rako inkaariki, ikantakaakawo Tajorentsi opoki antawo tampyaa tsireni-paetiki okinapaakiro ishitowa-piintzira ooryaa, ari otenka-ryaanaki inkaari, piryaaakotatanaki awotsitanakira.²² Ranashi-tanta-nakawo Israel-paeni opiryaa-kotatanaki inkaari, tema oshiya-nakawo impeeta okatziya-tantaa-tanaka rampateki eejatzi rakoperoki.²³ Royaakyaate-yakirini Apitantoni-jatzi, it-sipayi-takari rowayiriti Faraón ikyaako-yitakari ipira-paeni, ishiyako-yitaka ishiyako-mentoki-paeni, weyahaeyakani niyankineki inkaari.²⁴ Ikanta okiteejetzimataki, ari raminaki Tajorentsi ijeekaki okoñeetyaakira menkori oorenta-jamateenchari, iñaakiri rowayiriti Apitantoni-jatzi, ikantakaakawo ithaawaeyini iriroripaeni.²⁵ Ikantakaawo eejatzi othopaa-yitanaki oshiyantari ishiyako-mento. Ari omaperotanakyaa ithaawae-yanakini. Ikanteeyini Apitantoni-jatzi: “Jame apiya-pithateri Israel-paeni, tema ikijawen-tatyaari Tajorentsi.”

²⁶ Roo kanteencha ikantakiri Tajorentsi irika Moisés: “Powaankaero pako inkaariki, opiyaateeta nijaa opamankiri maawoeni Apitantoni-jatzi, ishiyako-mento-paeni eejatzi ikaatzi kyaakotariri ipira-paeni.”²⁷ Tema kiteeje-tzimataki, rowaanka-nakiro rako Moisés inkaariki, intsipaeti opiyaata-paaka inkaari. Ishiyamintheeta Apitantoni-jatzi, itonkiyo-takawo inkaari. Ari ikantakiro Tajorentsi ithonkan-takariri Apitantoni-jatzi niyankyaaki inkaari.²⁸ Tema intsipaeti opiyaata-paaka inkaari, opamanka-nakiro ishiyako-mento-paeni, ikaatzi kyaakotariri ipira-paeni, eejatzi maawoeni rowayiriti Faraón itsipatakari royaakyaa-tziriri Israel-

paeni. Ithonkaka maawoeni, tekatsi añahaatsini.²⁹ Riima Israel-paeni kameetha ranashi-tanta-nakawo inkaari opiryaa-kotanakira, oshiyanakawo impeeta okatziya-tantaa-tanaka rampateki eejatzi rako-peroki.

³⁰ Ari ikantakirori Tajorentsi rowawijaa-kotanta-kariri Israel-paeni rompera-waetari Apitantoni-jatzi. Iñaakiri Israel-paeni ikamaeyakini Apitantoni-jatzi rotampitzi-itaka inkaare-thapyaaiki.³¹ Ikanta iñaakiro Israel-paeni kyaari-perori okantaka rantakiri Tajorentsi rotsinampaakiri Apitantoni-jatzi, ipinkatha-tanakiri, rawentaa-nakari Tajorentsi eejatzi ikemita-nakiriri Moisés, romperatani Tajorentsi.

15 Ari romampaa-wentanakari Moisés Tajorentsi eejatzi isheninka Israel-paeni. Iroka ikantzi romampahaeyani:

Nomampaa-koteeri Tajorentsi, tema riroperori ikantakariri rotsinampaantaki.

Rowiinkakiri ikyaakoetari eejatzi ikaatzi kyaakotariri.

^{†2} Nomampaa-wenteeri Tajorentsi,

Tema riitaki shintsi-takaanari, riitaki owawijaa-kotaa-nari.

Riitaki Notajorentsite, otzimatyee nomampaa-koteeyaari,

Riitaki Itajorentsite ashitanarini, otzimatyee najahaawentee-yaari.

²² Ikanta raaneeri Moisés isheninka Israel-paeni rookaneero Inkaari Kityonkaari. Ikinanaki ochempi-mashiki iiteetziro Tantotsi-weniki, tema mawa kiteejeri ranashi-teeyakani, tee iñahae nijaa ochempi-mashiki rirori.²³ Ikanta rareetee-yakani iiteetziro Kepishaari, tee okantyaari rirori nijaa, tema kepishi okantaka. Rootaki owaeta-kaantzirori janta Kepishaari.^{†24} Ari iki-jima-tanakiri isheninka-paeni Moisés, ikantee-yirini: “¿Iitaka ireri?”²⁵ Rootaki ramanan-tanakari Moisés ikowako-takiri Tajorentsi. Ari roñaha-kiriri apaani in-chashimpoki. Raakiro Moisés, rowiinkakiro nijaaki, kameetha-tanaki imiritiro.

Ari ikowaki Tajorentsi iñaantyaari Israel-paeni. Ipakiri ikantakaantani eejatzi rametee-yaari.²⁶ Ikantakiri:

“Aririka pikemijanteri Pitajorentsite, tampatzika-shireteemi, pimonkaa-teero ikantakaantani, noñaakimi pipakahaero okaatzi ipinkakaantani, eero patsipetawo eeroka mantsiyarentsi ratsipe-takari Apitantoni-jatzi, tema naaka Tajorentsi, etsiyata-kotakaan-taniri.”

²⁷ Ikanta rareetee-yakani Kompiro-shaariki, jempe otzimiriri janta okaatzi 12 nijaateni, ari oshookiri eejatzi okaatzi 70 kompiroshi. Ari ipanko-thaante-teeya-paakani janta.

16 Tema rootaki iroka kiteejeri 15 ikaatan-tyaarimi apite kashiri ishitowan-taari Israel-paeni Apitantoniki. Ari rawijee-yanakini ipoñaanaawo Kompiroshaariki roojatzi niyanki-thakineki ochempi-mashi Cheentoniki.² Okanta janta ochempi-mashiki, maawoeni Israel-paeni iñaanawae-tapaakiri Moisés eejatzi Aarón.³ Ikanteeyini: “Ari okameethawita rowamaa-yitinami Tajorentsi Apitantoniki, jempe nopiyota-kotapiintziriri wathatsi nochomoniki, jempe nokemapiin-teeyani

† ikyaakoetari = kawayo †† Kepishaari = Mara

nowawae-teeyani. Rooma pamawitee-yakinani eeroka jaka ochempi-mashiki rooteentsi paakaenawo notashe maawoeni nokaatee-yinira." †

⁴ Ari rapiiteeri Tajorentsi, ikanteeri Moisés: "Ari nowaryaa-kiniri owanawontsi. Rootaki rowiiteri Israel-paeni okaate royaari apaani kiteejeri. Ari niyoteriri ikemijan-tziro-rika nokantziriri. ⁵ Roo kanteencha iroka 6-tatsiri kiteejeri, otzimatyee rawijakaero okaatzi rowiita-piintziri otsipaki kiteejeri, rootaki rowaan-tyaari." ⁶ Rootaki iroka ñaantsi rowawijaa-kiniriri maawoeni isheninka-paeni Moisés eejatzi Aarón, ikantakiri: "Ni-maeka tsirenii-teeni ari piyoteri riitaki Tajorentsi omishitowaemiri Apitantoniki. ⁷ Rooma inkaa-manee ari piñiirori rowaneenkawo Tajorentsi, tema ikemakimi okaatzi pikijima-waetakiri. ¿Poshiya-kaantzima naaka pikijima-waetzi?" ⁸ Eekiro ikantana-kizii Moisés: "Ni-maeka tsirenii-teeni ipimi Tajorentsi wathatsi poyaari. Rooma inkaa-manee ipimi osheki atanteetari, rootaki pikemaneen-tyaari. Tema ikemakimi Tajorentsi pikijima-waetakiri. ¿Poshiya-kaantzima naaka pikijima-waetzi? Tema tee naaka pikijimati, Tajorentsi pikijimataki."

⁹ Ari ikantanakiri Moisés rirentzi Aarón, ikantziri: "Pikaemiri maawoeni asheninka-paeni Israel-paeni, pikanteri: 'Pipoki maawoeni apiyowen-tyaari Tajorentsi, tema ikemakimi pikijima-waetakiri.'"

¹⁰ Iñaana-minthee-tziri Aarón maawoeni Israel-paeni, ari raminanaki ochempi-mashiki, iñaatzirowaneenkawo Tajorentsi janta menkoriki. ¹¹ Ari iñaanatanakiri Tajorentsi irika Moisés, ikantziri:

¹² "Moisés! Nokemakiri pisheninka-paeni Israel-paeni ikijima-waetana. Nokoyi pikanteri: 'Pikemiri ikantzi Tajorentsi: "Aritaki powakyya wathatsi tsirenii-teeni, rooma inkaa-manee ari powakyya osheki atanteetari, rootaki pikemaneen-tyaari. Tema rootaki piyotan-teeyaari naakataki Pitajorentsiti."'"

¹³ Okanta otsireniityaanaki, ari itonkae-yapaakini tsimeri, anashi-tee-yapaakani opiyotaka ipankothaante Israel-paeni. Rooma okiteeje-tamanee iñaatzirowaneenkawo ashemashi-tapaaki itsini ompokiro kepatsiki.

^{††14} Ikanta okaatapaakira itsini ompokiro, iñeetatzii piyopane-tapaen-chari okaankiityiira ochempi-mashiki, oryaaneerikiini. ¹⁵ Tee riyotziro Israel-paeni jempe oeta, ikanta-wakahaeyani: "¿Oetaka iroka?" Ikantzi Moisés: "Rootaki owanawontsi ipimiri Tajorentsi poyaari. ¹⁶ Iroka ikantzi Tajorentsi: 'Powiyiti okaate pantetyaari poyaari jempe pikaateeyini pipankoki. Pijayi apaniki pachaka ikemyaari apaani atziri.'" ^{†17} Imatakiro Israel-paeni ikantee-takiriri. Eenitatsi ahaentsiri osheki, itsipa eepichokiini rowiitaki. ¹⁸ Rootaki imonkaa-tanta pachaka raayitzi, tee rapaawae-tziro ahaentsiri osheki, tee okoetyi-motyaa ahaentsiri eepichokiini. Raayitaki okaatzi ikoyiri royaari. ¹⁹ Ari ikantaki Moisés: "Eero powaan-tawo ashi inkaamanii." ²⁰ Roo kanteencha, ipiyatha-takawo Israel-paeni ikantawi-takariri Moisés, eenitatsi owaan-teenchari royaarimi inkaa-

manii. Tema othonka ochowi-tanaki, eejatzi shitzitana-ki. Rootaki ikijanta-kariri Moisés ikaatzi piyathatakariri. ²¹ Ari ikantatyaa ikoyii okiteeje-tamanee, rayi okaatzi ikoyiri royaari. Aririka ijaawata-paaki ooryaa, othonka iwyaaahanakya.

²² Rooma 6-tatsiri kiteejeri, ari rawijakaero okaatzi rowiita-piintziri otsipa kiteejeri, apite pachaka raakotzi royaari apaani atziri. Roojatzi riyatashitantanakiri jewardipaeni ikamantziri Moisés okaatzi raayitakiri. ²³ Ari ikantzi Moisés: "Jewardipaeni! Rootaki ikantakiri Tajorentsi, ikantzi: 'Okiteeje-tamanee, rootaki kiteejeri imako-ryaan-teetari iitajonkawentakiri Tajorentsi. Pikoyi-rika ponkotsitiro, pimatiro. Pikoyi-rika pitashitiro, pimatiro. Aririka otzimahaanti, kantacha powaan-tyaawo poyaari inkaamanii.'" ²⁴ Imatakiro okaatzi ikantakiriri Moisés, rowaan-takawo, rootaki royaari inkaamanii, teemaeta ochowitzi, tee oshitzitzi eejatzi. ²⁵ Ari ikantzi Moisés: "Poyaawo nimaeka, tema rootaki kiteejeri jempe romaerintawenteetari Tajorentsi. Eero piñiirori opiyowanetyaa okimipiintaha. ²⁶ Tema apatziro okaate 6 kiteejeri powiita-piinti, rooma kiteejeri 7-tatsiri imako-ryaan-teetari, eero piñiirori opiyowanetyaa." ²⁷ Roo kanteencha, eenitatsi Israel-paeni jatamanaa-tziri kiteejeri imako-ryaan-teetari rowiiti, teemaeta iñaapae. ²⁸ Rootaki ikantan-tanakiriri Tajorentsi irika Moisés, ikantziri: "¿Jempema okaateka pipakairo pipiyatha-waetawo nokanta-kaantani, eejatzi noñaani? ²⁹ Pikenkishiretyaa, naaka Tajorentsi wetsikakimirori kiteejeri imako-ryaan-teetari. Rootaki otzimantari 6-tatsiri kiteejeri paantyaari osheki poyaari apiteki kiteejeri. Rooma kiteejeri imako-ryaan-teetari, pijeeke pipankopaeniki eero pishitowa-waetzi jempe-rika-paeni." ³⁰ Ari ikantakiro Israel-paeni romoerinteyyakani kiteejeri imako-ryaan-teetari.

³¹ Ikanta irika Israel-paeni iitakiro iroka owanawontsi "iitaka". Tema kitamaapaneri, roowaetaki oryaaneeriki okithoki pankirentsi, pocharini rowaetaki ocheerinkaantsi rowaetee-tziro pitsi. ††

17 Ikanta rawijee-yanakini maawoeni Israel-paeni ijeekawi-tapaaka ochempi-mashiki Cheentoni, eentsikiroeni ikanta riyateeyini, ikemijantakiro ikantziriri Tajorentsi. Roojatzi rareete-yantakarini Maamentoweniki, ari ijeekae-yapaakini janta jempe tee otzimapae nijaa rireri. ² Ari rapiita-neero Israel-paeni iñaana-mintha-teeri Moisés, ikantziri: "Moisés! Pipina nijaa nomiriteri." Ari ikantzi rirori Moisés: "¿Iitaka piñaana-mintha-tantanari naaka? ¿Iita pikoshekan-tariri Tajorentsi?"

³ Tema antawo imiritee-yakini Israel-paeni, eekiro iñaana-mintha-tatziiri Moisés, ikantziri: "¿Iitaka pamantanari nojeekawita Apitantoniki? ¿Rooma paman-tanari aayitina nomiri naaka, imiri notomi-paeni eejatzi nopira-paeni?" ⁴ Rootaki ramanan-tankari Moisés ikowako-takiri Tajorentsi, ikantziri: "Tajorentsi! ¿Jempema nokanti-rika irika-paeni nosheninka? [Aririka awijimo-takiri eepichokiini oetarika, ari rowamaan-takyaanawo mapii!]" ⁵ Ikantzi Tajorentsi: "Moisés!

† nowawae-teeyani, atanteetari = pan †† tsimeri = oshiyawitariri shonkiri = codorniz ‡ pachaka = gomer = oshiyawori apite litro.

†† iitaka = maná; okithoki pankirentsi = culantro

Piyaati jempe ipiyotee-yakani pisheninka-paeni Israel-paeni, pitsipa-tanakyaari antaripero-paeni. Paanakiro pikotzi pipajaatan-taakawori paerani nijaa. ⁶ Ari no-jeekiri eejatzi naaka janta ochempiki Mameriitoni. Pompojiro shiranta, aritaki oshitowanaki nijaa rireri pisheninka-paeni."

Tema imatakiro Moisés okaatzi ikantakiriri Tajorentsi, iñaakiri antaripero-paeni Israel-paeni rantakiri.

⁷ Rootaki owaeta-kaantzirori janta Koshekaa-rini, rootaki iiteetizitari eejatzi Kijima-shaari, tema osheki ikijawaetaka Israel-paeni, ikijima-waetakiri Tajorentsi, ikantaki: "¿Maperorima itsipatee Tajorentsi, tee ramatawitee?"

19 Tema awijanaki ikaatzi mawa kashiri romishitowae-teeri Israel-paeni ijeekawitaka Apitantoniki, aretee-yakani ochempi-mashiki Cheentoni. ² Tema ipoñaanaawo Maamentoweniki irikapaeni Israel-paeni, roojatzi ochempi-mashiki Cheentoni jempe ijeekae-yapaakini. Ari ipanko-thaante-teeya-paakani imonteta-paakawo ochempi. ³ Ari itonkaanaki Moisés itonkiyotyaari Tajorentsi ikenkitha-waetakaeri. Ari iñaawae-tanaki Tajorentsi ijeekaki ochempiki, ikantziri: "Moisés! Pikamanteri icharini-paeni Jacob pikanteri: 'Israel-paeni! Iroka iñaani Tajorentsi, ikantzi: ⁴ "Piñaayi-takiro jempe nokantakiri Apitantoni-jatzi, jempe nokantakiro namanteemiri nojeekira naaka, tema oshiyawi-takawo riimi amaemini pakitha ishiwankiki. ⁵ Aririka pimoonkaa-teero okaatzi akashiyakaa-wakaari, eerorika pipiyathatana, tema eerokapaeni netako-pero-teeyaa, ari awijanakiro okaatzi netakotari paashini-jatzi, tema naaka ashitawori maawoeni kepatsi. ⁶ Ompera-tajorentsi-taarewo piinayitee eeroka pikaatzi ipinkathari-wenteetakimi. Pikiteshireyitee." Rootaki iroka ñaantsi pikanteriri pisheninka Israel-paeni."

⁷ Ari ipiyapaaki Moisés, ikaemakiri antaripero-paeni, ikamantakiri okaatzi ikantakiriri Tajorentsi. ⁸ Ikanteeyanakini maawoeni Israel-paeni: "Ari amatakiro okaatzi ikantakiri Tajorentsi." Eejatzi ipiyanaawo Moisés, ikamanta-paeri Tajorentsi, ikantziri: "Ikowaeyakini nosheninka-paeni." ⁹ Ari ikantziri Tajorentsi: "Moisés! Ari nokanta-kaakyaawo otsirenirikaakiti menkori, ari nopokiri noñiimi, tema ari ikemakina pisheninka-paeni noñaanatimi. Ashi rowaero ikemijantimi." Tema rapita-nakiro Moisés okaatzi ikowakiri Israel-paeni, ikamantakiri Tajorentsi, ikantziri: "Kyaaripero ikowaeyakini nosheninka." ¹⁰ Ikantzi Tajorentsi: "Moisés! Piyaati, powetsika-shire-takahae-yaari pisheninka-paeni ni-maeka iroka kiteejeri eejatzi inkaamanee. Ikiwayiteero eejatzi iithaari-paeni. ¹¹ Raamawentayityaa eejatzi otsipaki kiteejeri. Tema ari nayiite ochempiki Cheentoni, iñiina maawoeni pisheninka-paeni.

¹² Pookoteniri pisheninka-paeni jempe roweyiyaa ranashiti, pikanteri: 'Eero pawijiro eepichokiini jempe nookotakiro. Pipinkathatiro, eero pitonkaa-waetzi. Eenitatsi-rika awijakironi jempe nookotakiro, otzimatyee romwamae-tiri.' ¹³ Tee oshinetaan-tsitzi eepichokiini roteeyeetiro, aritaki rompojantee-takyaari mapi, eerorika ikenteeyeeri. Riirika atziri, riirika ipireetari,

otzimatyee rowamaayiteri. Apatziro oshinetaan-tsita itonkahaeti aririka itziwooteeti." ¹⁴ Ari roerinkaa Moisés janta ijeekae-yakinira isheninka-paeni, rowetsika-shire-takaa-yitakari. Ikiwakaa-yitakiri iithaari apaani-paeni. ¹⁵ Ikantakiri eejatzi Moisés isheninka-paeni, ikantziri: "Israel-paeni! Otzimatyeeera paa-mawentyaa otsipaki kiteejeri, eero pitsipatawo piina-paeni."

¹⁶ Okanta okiteeje-tamanee mawatatsiri kiteejeri, omapoka-shitaka oshintsitanaki ochenki-tanaka ookatha-rentsi, tsirenikaakitanaki menkori ochempiki. Ikemaetatzii oshintsitanaki itziwooteetzi. Antawo ithaawae-yanakini kemakirori. ¹⁷ Ari raanakiri Moisés maawoeni isheninka-paeni itonkiyo-tawakyaari Tajorentsi. Katziyee-yapaakani onomataki ochempi. ¹⁸ Tema kachaaryeenka okantanaka Cheentoni rayiitapaakira Tajorentsi. Kimitaka kachaa-reen-katzi paa-mari. Othonka otziñaaka ochempi. ¹⁹ Eekiro ishintsitatzii itziwooteetzi. Tema iñaawaetziira Moisés, akatsi rirori Tajorentsi roshiyakawo ookatha-rentsi. ²⁰ Rayiitaki Tajorentsi ochempi Cheentoni. Ari ikaemakiri Moisés ipoki tonkaariki. Jatanaki Moisés tonkaariki. ²¹ Ikantziri Tajorentsi: "Moisés! Pipiyi taapiki, pikanteri pisheninka-paeni eero rawijiro jempe nookotakiro ikowi iñiina. Raamawentyaa ikamayitzikari. ²² Otzimatyee rowetsika-shire-teeyaa eejatzi Ompera-tajorentsi-taarewo, ipokantyaari iñiina. Raamawentyaa ithonkakari ikamayitzi." ²³ Ari ikantziri Moisés: "Tajorentsi! Eero imatziro nosheninka-paeni itonkaero ochempi Cheentoni, tema eeroka kanteen-tsiri: 'Pookoti jempe iweyiyaa ranashi-teeti ochempiki, tema otajorentsi-pathatatzii iroka.'" ²⁴ Ari ikantziri Tajorentsi: "Moisés! Poerinkae. Opoñaashityaa pitonkahae eejatzi pitsipateeyaari Aarón. Riima Ompera-tajorentsi-taarewo eejatzi pisheninka-paeni, eero rawijiro jempe pookotakiro, raamawentyaa ikamikari." ²⁵ Ikanta roerinkaa Moisés, ikamanta-paeri isheninka-paeni.

Ikantakaan-teetani kaatatsiri 10

20 Ari iñaawae-takirori Tajorentsi iroka ñaantsi, ikantaki: ² "Naaka Pitajorentsite, naaka ahaemiri rompera-waetee-tzimi Apitantoniki. ³ Eero pipinkathawaetziirori tajorentsi-niro, apatziro pipinkathatina naaka. ⁴ Eero powetsika-waetzi oshiyakaa-wontsi, eero piitajorentsi-waetziirori jeekatsiri jenokinta, kepatsiki, nijaaki eejatzi otapi-naki kepatsi. ⁵ Eero pipinkathawaetziirori, eero potziwerowa-shiwaetari eejatzi. Tema naaka Pitajorentsite, Shintsi-perori, Aamaako-tantaniri. Naaka owajankiteerini kijaneen-tanari, eejatzi itomi-paeni, icharini-paeni, itomi-paeni icharini-paeni. ⁶ Riima ikaatzi etakote-tee-nani naaka, ikemijan-teero noñaani, osheki netakotee-yaari rirori, ari nokanteeriri maawoeni icharini-teeyaari ikaati poyaatee-yaarini paata. ⁷ Naaka Pitajorentsite, eero pipaeryaa-shiwaetana. Tema nothonkiri nowajankiteeri naaka ikaatzi paeryaa-shiwaetana. ⁸ Pikenkishire-teero kiteejeri imako-ryaan-teetari, itajonkawen-teetakiri. ⁹ Tema eenitatsi 6 kiteejeri pantawae-tantyaari, panteero

okaatzi pikoyiri. ¹⁰ Rooma kiteejeri 7, ari pikenkishire-teenari Naaka, Pitajorentsise. Tee okameethatzi pantawae-tantyaawo iroka kiteejeri, eejatzi pitomi, pishinto, pomperatani, pipira-paeni, eejatzi paashini-jatzi ikaatzi jeekimo-tzimiri pipankoki. ¹¹ Tema okaatzi 6 kiteejeri nowetsikan-takawori inkiti, kepatsi, inkaari eejatzi okaatzi tzimatsiri. Rooma kiteejeri 7, nomakoryaan-takawo. Notajowen-takiro iroka kiteejeri. ¹² Pipinkatha-teeri pipaapati eejatzi piniro. Aritaki ojanmanitaki nañaakaemi kepatsiki nokashiya-kaakimiri nopaemiri. ¹³ Eero powamaantzi. ¹⁴ Eero pimayempitzi. ¹⁵ Eero pikoshitzi. ¹⁶ Eero pitheeya-kotanta. ¹⁷ Eero piñaawena-takotari okaatzi tzimimo-tziriri pisheninka, ipanko, iina, romperatani-paeni, ipira-paeni, maa-woeni.” †

Ithaawaeyini Israel-paeni

¹⁸ Iñaakiro maawoeni Israel-paeni ookatha-rentsi, ikemakiro tziwoorentsi, iñaakiro eejatzi kachaari ochempiki. Ikanta iñaayitakiro iroka-paeni, antawo ithaawae-yakini, inteena ikatziyee-yakani. ¹⁹ Ari ikan-tee-yanakirini Moisés: “Piñaanatina eeroka, aritaki nantakiro okaate pikantinari. Tee nokoyi iñaanatina Tajorentsi, rowamaa-nakari.”

¹² Ikanta rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Pitonka-haero ochempi, poyiina janta. Ari nopimirori mapikota jempe nojankinatakiro noñaani eejatzi nokanta-kaantani, rootaki piyotaa-yiteeriri pisheninka-paeni.” ¹³ Ari ikatziyanaka Moisés itsipatakari Josué amitako-tziriri, wetsikanaka riyaaati rochempiteki Tajorentsi. ¹⁴ Ikantanakiri antaripero-paeni: “Ari poy-aawakina jaka roojatzi nopiyan-teeyaari. Riitaki jeekakaemini Aarón itsipatyaari Hur. Eenitatsi-rika kosheka-wakaa-chani, pikowakoteri rirori raminakotimiro.”

¹⁵ Ari itonkaanee Moisés ochempiki. Opeyawakiri ot-sirenikaakitakira menkori. ¹⁶ Ari ayiinta-paaki rowa-noonkawo Tajorentsi ochempi-mashi Cheentoni. Okaatzi 6 kiteejeri omenkoritaki. Okanta omonkaataka 7 kiteejeri, eenitatsi ñaanata-kiriri Moisés menkoriki. ¹⁷ Tema koñaatziro iñaayitakiro Israel-paeni rowa-noonkawo Tajorentsi, oshiyakawo opaamatzi paamari tonkaariki ochempiki. ¹⁸ Ikyaanata-nakawo Moisés menkori, tonkaanaki ochempiki, ari ijeekakiri okaatzi 40 kiteejeri eejatzi 40 tsireniri.

Rashita-kaetawori tajorentsi-thaante

25 Ari rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Moisés, ikantziri: ⁸ “Pamini wetsikinani tajorentsi-thaante ari nojeekiri notsipa-tyaari pisheninka-paeni. ⁹ Pimatiro maawoeni jempe okantajaantya noñaayimiri. Tema ari pikantiro powetsikiro tajorentsi-thaante, eejatzi okaate tzimatsini inthomoeiki.”

¹⁰ “Powetsiki inchanaki, awijaneentiro apikonati ojanthate, awijaneentiro apaani akonaki okimiinati, eejatzi okaate ojenokiti. †† ¹¹ Pitziri-tantyaawo ooro inthomoe-

† ipira-paeni = buey, asno

ki eejatzi jakakiroki. Powashi-nampi-tantyaawo ooro onampi-naki. ¹⁶ Ari potetiro inchanakiki nopimiri nokanta-kaantani. ¹⁷ Powetsiki otapa piyoshii-takiri ooro. Rootaki iiteeteri iroka otapa “neshironka-mentotsi”. Awijaneentiro apikonate ojanthati, rooma okimiiti awijaneentiro apakonate. ¹⁸ Powetsiki apiti roshiya-kaawo shiwankiri Onampiri tajorentsi, riitaki powakiri apitekiti opatziyaakiki otapa. Riitaki piyoshiiteri ooro, eentsikeroeni pikantiri pompojeri powetsikan-tyaariri. ¹⁹ Apaani okantyaawo otapa powetsikiro. Ari ikatziyeri apitekiti opatziyaakiki apite shiwankiri ronampiri tajorentsi powetsikakiri. ²⁰ Ari itzinaa-shiwanki-tyaa ikatziya-yitaki imonteta-wakaeya, riitaki pamankan-takyaawoni ishiwanki neshironka-mentotsi. ²¹ Rootaki pitapatan-tyaawori inchanaki, ari potetakirori nokanta-kaantani nopimiri. ²² Ari noñimiri eeroka janta, ari no-kenkitha-waetakaemiri nojeekaki neshironka-mentotsiki, nojatekan-takyaari apite shiwankiri ronampiri tajorentsi jeekaen-tsiri otapaki Tajorentsi-naki. Ari nokaman-timirori okaate piyotaa-yiteeriri Israel-paeni.”

Tajorentsi-thaante

26 “Iroka okaate payiri powetsikan-tyaawori Tajorentsi-thaante. Tema okaatzi 10 rooperori kithaarentsi, anashirikimawotatsiri, thonkiri-mawo-tatsiri, eejatzi kityonka-mawo-tatsiri. Ari piwichaa-kotirori roshiya-kaawo shiwankiri ronampiri tajorentsi. ² Iroka okaate ojanthayiti kithaarentsi-paeni. Tema okaatzi ojanthati 28 konakintsi, rooma okimiitziro okaate 4 konakintsi. ³ Powawiti 5 kithaarentsi, tema apama-woeni okantanakyaawo, powawiti eejatzi otsipa 5 kithaarentsi.

⁷ Ari pikanta-kirori eejatzi iwitzi pipira, powetsiki okaate 11 kithaarentsi, rootaki pipashikan-tyaawori Tajorentsi-thaante. ⁸ Tema iroka okaate ojanthati apaani kithaarentsi, okaate 30 konakintsi. Rooma jempe okimiitzi okaate 4 konakintsi. ⁹ Payi okaate 5 kithaarentsi, powawitakiro. Pimati otsipa okaate 6 kithaarentsi, powawitakiro eejatzi. Rootaki pipashikan-tyaawori Tajorentsi-thaante. Potzipiyiro jempe awi-japaaki, rootaki pithatakiri ikyaapiinteetira Tajorentsi-thaanteki.

¹⁴ Paaki eejatzi imashi piratsi pithakan-takyaawo kityonkari, rootaki pipashikan-tyaawori tajorentsi-thaante. Payitakyaa imashi jeekatsiri nijaaki, rootaki pipewiryaakiri pipashikan-tyaawo. ⁵

¹⁵ Payi eejatzi incha-kota-paeni omeriki-tyaari tajorentsi-thaante, kameetha otampatzikayiti. ³⁰ Otzi-matyee powetsikiro tajorentsi-thaante jempe okanta noñaaha-kimiro ochempiki.

†† inchanaki = owetsikae-tzirori inchatto acacia ‡ awijaneentiro apikonati = apaani metro eejatzi 10 centímetro; awijaneentiro apaani akonaki = 75 centímetros †† rooperori kithaarentsi = lino ‡‡ 28 konakintsi = 12.5 metro; 4 konakintsi = 2 metro ††† pipira = cabra ‡‡‡ 30 konakintsi = 13 metro; 4 konakintsi = 2 metro § piratsi = owisha §† incha-kota = acacia

³¹ Pithata-shitiro rooperori kithaarentsi. Rontyaani yotzirori ikarina-tantawo anashiriki-thatatsiri, thonkiri-thatatsiri eejatzi kityonka-thatatsiri. Ari rontyaakotiro roshiya-kaawo shiwankiri ronampiri tajorentsi. ¹³² Payi inchapanki powatzika-shitirori okaate 4, pitziri-tantakyaawo ooro. Powetsiki eejatzi okaate 4 ayeentironi jempe powatzikiro, riyoshiityaa koriki. Powetsikaki ot-siko-paeni, riyoshiitya ooro. Rootaki pojatekan-tyaawori kithaarentsi pithata-shitirori. ^{†33} Tema iroka kithaarentsi pithata-shitirori, rootaki inashi-tyaawoni apinate tajorentsi-thaante, apaani tajorentsi-tatsiri, ot-sipa tajorentsi-pero-tatsiri. Ari poyirori Tajorentsi-naki jempe otajorentsi-perotaki. ³⁴ Pitapatan-takyaawo tajorentsi-naki otapa neshironka-mentotsi powakiri janta otajorentsi-perotakira.

Taapokimentotsi

27 “Powetsikiro eejatzi taapokimentotsi paashitiro incha-kota, okaate 5 konakintsi ojanthati eejatzi okaate okimiiti, rooma ojenokitzi okaate 3 konakintsi. ^{‡2} Powetsiki okaate 4 ochee onampi-naki. Eero payi ot-sipa incha-kota powetsikiri ochee, tema apakota okantya. Pitziri-tantyaawo kiterita-tsiri eshiro. ^{‡†}

Ikithaa-yitari ompera-tajorentsi-taarewo

28 “Pikaema-kantereri pirentzi Aarón eejatzi itomi-paeni Nadab, Abiú, Eleazar, Itamar. Tema riitaki niyoshii-takiri ikaatee-yakini pisheninka Israel-paeni nompera-tajorentsi-teeyaari. ² Powetsika-kaantiniri iithaari pirentzi Aarón ikashiya-kaerori rompera-tajorentsi. Tema rootaki ipinkatha-tantee-tyaariri, rowaneenka-tanakyaa-rika.

³¹ Pontyaa-kaanti anashiriki-mawotatsiri kithaarentsi. Rootaki ipewiryaa-kotyaari. ³³ Powetsika-kithokiyiti pithata-shitirori opatzi-kaakiki pewiryaa-wontsi. Paayiti kityonka-thari mampetha, thonkiri-thatatsiri, anashiriki-thatatsiri. Ari pikimitaakiri eejatzi ooro, powetsika-ñakiyi-takiri, pithayiteri opatzi-kaakiki. ³⁴ Pithati apaani powetsika-ñakiteri ooro, pithati eejatzi apaani powetsika-kitho-kitakiri mampetha. Ari pikanta-kirori maawoeni opatzi-kaakiki, kameetha pithapetaata-kiniro. ³⁵ Rootaki ikithaa-tapiin-tyaari Aarón aririka imateero rompera-tajorentsi-tantari. Aririka ikyi tajorentsi-thaanteki ipinkathatiri Tajorentsi, aririka ishitoyi eejatzi, rootaki ikemaeteri okameniyiti ithañaki-yitakiri ooro, ari okantya eero ikamanta.

³⁶ Powetsiki eejatzi ooromerontaki. Riitaki yoshiitchani ooro powetsikan-tyaari. Ari pijankina-tirori ñaantsi, kantatsini: “Kiteshireri Tajorentsi”. ³⁷ Pithatantyaawo thonkiri-thatatsiri, poojoteniri ramantheeriki, eejatzi ipankakeroki. ³⁸ Ari ojeeka-piinta-tyee ramantheeri ipankakeroki Aarón, rootaki rinimotakaantyaariri Tajorentsi. Tema riitaki Aarón atsipetyaawoni okaatzi rowaaripero-yitakiro Israel-paeni

† rooperori kithaarentsi = lino †† incha-panke = acacia ‡ incha-kota = acacia; 5 konakintsi = 2.25 metro; 3 konakintsi = 1.25 metro ‡† kiterita-tsiri eshiro = bronce

roetentakiri Tajorentsi, eejatzi okaatzi rashita-kaetariri Tajorentsi roetentayitakiri.

Itahae-tziri kiteejeriki

³⁸ “Iroka poetziñaariko-tyaari kiteejeriki: Pitayi taapokimentotsiki apite piratsi tzimatsiri apaani rojarentsite. Eero poshiteero. ^{‡‡39} Pitayi apaani okitejiityaama-neerika, riima itsipa pitayiri otsireniityaama-neerika. ⁴⁰ Irika piratsi petyaari pitayiri, pitsipa-teeri ramirokapatheetani pankirentsi-pane ijeekiteetakiro apite pajoki, itsipateetiro eejatzi oyeenka inchakitho ijeekiteetakiro apaani pachakaki, ijeetan-takyaari eejatzi imiriteetziiri apaaniki pachaka. ^{‡‡41} Ari pikantereri eejatzi itsipa pitayiri aririka otsireniityaane. Pitsipa-teeri itahae-tziri pashita-kaariri pankirentsi-pane, eejatzi imiriteetziiri. Pitayiro okaatzi rashita-kaetariri Tajorentsi okachaa-maeti okantya iñaawenaa-tyaawori. ⁴² Rashi rowaero itahaenawo ikaati picharini-teeyaari opatzi-mooki Tajorentsi-thaante, janta notsipa-teemira naaka, nokenkitha-waetakaemi. ⁴³ Ari nopiyota-piintee-yaari notsipa-tyaari pisheninka-paeni Israel-paeni. Tema otajorentsitatye okantakae-yaawo janta nowa-neenkawo. ⁴⁴ Tema tajorentsi nokantakae-yaawo tajorentsi-thaante, eejatzi taapokimentotsi. Ari nokemiteeriri Aarón eejatzi itomi-paeni, tema riitaki nompera-tajorentsi-ti naaka. ⁴⁵ Tema ashi noyiro notsipa-teeyaari icharini-teeyaari Israel-paeni, naakataki Itajorentsi-teeyaa. ⁴⁶ Rootaki riyotanteeyaari Naaka Itajorentsite, naaka amaeriri ijeekawitaka Apitantoniki notsipa-taari. Tema naaka Itajorentsite.”

Kajankari itahae-tziri

30 “Powetsiki otsipa taapokimentotsi payi incha-kota, rootaki itaan-teeyaari kajankari. ^{‡‡2} Omonkaa-tawakaeyaa onampi-naki, okaate apaani konakintsi ojanthati onampina-paeni. Rooma ojenokiti okaate apite konakintsi. Eero payi otsipa incha-kota powetsikiri ochee, roojaatziita apakotawonika. ³³ Riitaki yoshiitchani ooro pitziri-tantyaawo oshitamenko, onampina, eejatzi ochee-paeni. Powashi-thapi-tantyaawo ooro onampi-naki-paeni. ⁶ Powakiro taapokimentotsi ithatashii-takirowa kithaarentsi tajorentsi-naki, omon-tetyaawo otapa neshironka-mentotsi, jempe noñaapiin-timi eeroka janta. ⁷ Ari itaapiin-teerori Aarón okiteeje-tamanee kajankari, aririka riyaati raminiri ootamentotsi. ⁸ Rapiita-panaatiro Aarón aririka otsireniityaane itayiro kajankari, aririka roeja-panaatiro ootamentotsi. Rashi rowaero ikaati picharini-teeyaari ranteenawo iroka. ¹⁰ Apawo-jatzi ojarentsiki ijeetan-teeyaawo Aarón riraaki ratsipe-takaani ochee-paeniki taapokimentotsi, okantya ipeyakoetiro ikaariperoetakira. Apawo-jatzi eejatzi ojarentsiki itahaeti ratsipe-takaani ipeyakoe-tantyaawori iyaari-peronka ikaati picharini-teeyaari.

‡‡ piratsi = owisha ‡‡† pankirentsi-pane = harina; apite pajoki = 1/10 efa = apite kilo; oyeenka inchakitho = olivo; apaani pachaka = 1/4 hin = apaani litro; imiriteetari = vino. ‡‡‡ incha-kota = Acacia § apaani konakintsi = 45 centímetro; apite konakintsi = 90 centímetro

Tema tajorentsitanaki iroka taapokimentotsi ikantakaakawo Tajorentsi.”

Kiteejeri imako-ryaan-teetari

¹² Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés:

¹³ “Pikenkitha-waetakaeri eeroka pisheninka, pikanteri: ‘Pipinkathatiro kiteejeri imako-ryaan-teetari, tema rootaki pikenkishire-tapiin-teeri eerokapaeni eejatzi naaka aririka awijayiti ojarentsi-paeni, rootaki riy-oetan-tyaari naaka Tajorentsi oeteshire-yiteemiri eerokapaeni. ¹⁴ Pitajorentsi-teero iroka kiteejeri imako-ryaan-teetari, pipinkathateero. Ikaati theenka-kironi iroka kiteejeri, rowamahaeteri. Ikaati antawae-tantyaawoni iroka kiteejeri, eero itsipataari ikaateeyini, rowamahaeteri. ¹⁵ Kantacha pantawaeti okaate 6 kiteejeri. Rooma kiteejeri 7, pitajorentsi-teero, pomaeri-tanteeyaawo pikenkishireteena Naaka. Eenitatsi-rika antawae-tantyaawoni iroka kiteejeri, aritake rowamahaetakiri.’ ¹⁶ Oztimatyee ipinkathateero pisheninka-paeni iroka kiteejeri romaerintan-teetari, rootaki romaeri-mento. Ashi rowaero ojarentsiki-paeni ikashiya-kaenawo Naaka. ¹⁷ Ashi owaero ikenkishire-tapiinteena pisheninka-paeni, roshire-tantee-nari Naaka.” Tema 6 kiteejeri rantawaetaki Tajorentsi rowetsikantakawori inkiti eejatzi kepatsi, rooma kiteejeri 7, ari ikaataki rantawaetaki, roojatzi imako-ryaantaka.

¹⁸ Ikanta ithonkakiro Tajorentsi ikenkitha-waetakaeri Moisés ochempiki Cheentoni, ipakiri apite mapikota jempe rojankinatan-takawo Tajorentsi rakoem-peki Ikantakaantani.

32 Ikanta iñaakiro Israel-paeni rojamanitakira Moisés te roerinkaawo ochempi, ipiyowen-takari Aarón, ikantakiri: “Powetsikina oshiyakaa-wontsi notajorentsi-tetee-yaari, riitaki jewateenani. Tema tee ayoteeyini iitarika antakiriri Moisés, amayiteeri ajeekawitaka Apitantoniki.” ² Ari rakanaki Aarón, ikantanakiri: “Pamakinari jaka maawoeni ooro othayitziri okempitaki piinapaeni, pitomipaeni eejatzi pishintopaeni.”

³ Ithonka rahaetakiri ooro ikaatzi ithatee-tziri kempitantsiki, raana-kiniri Aarón. ⁴ Tema riwyaahakiri maawoeni ooro. Iwenata-shitakiri, roshiya-kaakari iryaani waaka. Ikanteeyini Israel-paeni: “Nosheninká! Irika atajorentsita amayiteeri ajeekawitaka Apitantoniki.” ⁵ Ikanta iñaakiro Aarón kanteen-chari, rowetsikaki eejatzi taapokimentotsi jempe ijeekaki roshiya-kaawo iryaani waaka. Ishintsiiyini kaemaeyini Israel-paeni, ikantzi: “Okiteeje-tamane oemoshirenyaa apinkathatiri Tajorentsi.” ⁶ Ikanta ipiriin-tamanaa okiteeje-tamane, itaa-kiniri ipira-paeni, eejatzi okaatzi rashita-kaariri raapatziyan-teeyaariri. Ari rowaeyakani, rirawae-teeyini, ithaamen-teeyakani.

⁷ Ikanteeri Tajorentsi irika Moisés: “Piyaatee taapiki, tema kaariperotaki pisheninka-paeni pamaeri ijeekawita Apitantoniki. ⁸ Tema intsipaete ipakaanakiro okaatzi nokantziriri rantiro. Rowetsikaki roshiya-kaawo iryaani waaka. Riitaki ipinkathatzi, itaa-kiniri ratsipe-takaani-paeni. Ikanteeyini: ‘Nosheninká! Irika ata-

jorentsita amayiteeri ajeekawita Apitantoniki.” ⁹ Eekiro iñaawae-tatzii Tajorentsi ikantziri Moisés: “Niyoshire-takiri pisheninka-paeni, osheki ipiyathayita. ¹⁰ Antawo rowatsimaakina nimaeka, oztimatyee nothonkiri! Rooma eeroka aritaki noshekyaaakimiri ikaati picharini-teeyaari.”

¹¹ Rootaki ramanan-tanakari Moisés, ikantzi: “Tajorentsi! ¿Iitaka ayimatan-tzimiri pimashirenka pikoyi pithonkeri pashitari eeroka, tema riitaki pamaeri eeroka ijeekawitaka Apitantoniki, poñaahan-takiro pishintsinka pamantaariri? ¹² Ari ikantee-yanakini Apitantonijatz: ‘Tema reeteempyaashita Tajorentsi raantariri, ikoyi rowamayiri ochempi-mashiki eero itzimantaa kepatsiki.’ Pipitsimareeyaa, aritapaaki pikijakiri pashitari eeroka. ¹³ Pikenkishire-takoteeri pomperatani-paeni Abraham, Isaac, eejatzi Israel. Tema pi-paeryaaka eeroka pikantakiri: ‘Kyaaryoperori noshenteemiri ikaati picharini-teeyaari roshiyee-yaari ompokiro-paeni jenokinta, riitaki ashitee-yaawoni maawoeni iroka kepatsi nokashiya-kaakimiri, ari ikantee-taateeyaaani rashitee-yaawo riroripaeni.’” ¹⁴ Ari ipakaanakiro Tajorentsi okaatzi ikantawitakari ithonkaerimi ikaatzi rashitari rirori.

¹⁵ Ari roerinkaari Moisés, ramae apite mapikota jempe ojankinataka ñaantsi, tema apitekiro ojankinataka jantakironta. ¹⁶ Riitaki Tajorentsi wetsikakiro mapikota, riijatzi Tajorentsi thapatakiro okaatzi jankina-teenchari mapikotaki. ¹⁷ Ikanta ikemapaeri Josué ikaemaeyini isheninka-paeni, ikantziri Moisés: “Pikemi ikaemaeyini asheninka-paeni kimitaka rowayiri-teetatyaa apanko-thaanteki.” ¹⁸ Ari rakanaki Moisés, ikantzi: “Tema romampahae-yatyaani nokemakiri naaka. Tema kaari kaemaantsi rotsinampaeteri rowayiri-teetyaari, kaari eejatzi kaemaantsi rotsinampaeri rowayiritani.” ¹⁹ Ikanta rareetapaa Moisés ipankothaante-teeyakani isheninka-paeni, iñaatziiri roshiya-kaawo iryaani waaka, riitaki ithaamen-teeyarini. Antawo ikijanaka Moisés, rookapaakiro mapikota jempe otonkae-matanaka ochempi, othonka opookapaaki mapikota. ²⁰ Raapaakiri roshiya-kaawo iryaani waaka, itaakiri. Itononkakiri, roowe-pane-takiri, rowiinkawane-takiri nijaaki. Rirakaakiri isheninka-paeni.

²¹ Ari rojampi-takiri Aarón, ikantziri: “Yeeyi! ¿Jempe ma ikantakimika eeroka asheninka-paeni panta-kaantariri iroka antawoete kaari-perotatsiri?” ²² Akanaki Aarón ikantzi: “Jewarí! Eero pikijana. Piyotziri eeroka asheninka-paeni osheki iñaawena-takawo kaari-perori. ²³ Tema riitaki kantakinari: ‘Powetsikina oshiyakaa-wontsi notajorentsi-tetee-yaari, riitaki jewateenani. Tema tee ayotee-yini iitarika antakiriri Moisés amaeri ajeekawita Apitantoniki.’ ²⁴ Nokanta-nakiri naaka: ‘Ikaatzi itzimimo-tziri ooro, ramakinari.’ Imatakiro ipaetakinari ooro, notaakiri paamariki, ari rowetsika-nakari roshiya-kaawo iryaani waaka.” ²⁵ Ikanta iñaakiri Moisés tee ikanta-peroteeya isheninka-paeni, osheki itheenkawae-takiri iijaneentani. Tee imataneero Aarón ikamina-yiteeri. ²⁶ Jataki okiishitaha awotsi inampiki, ikantzi: “Ikaatzi awentaariri Tajorentsi, ipoki jaka no-

† waaka = becerro

jeekakika naaka.” Tema riitaki yoshiiteencha maawoeni Leví-paeni riyataki ijeekakira Moisés, itsipata-paakari. ²⁷ Ikantakiri Moisés: “[Nosheninká! Iroka ikantzi Tajorentsi, Itajorentsite Israel: ‘Payi apaani-paeni eeroka piyotsiro-shitha-kite, pipiyi pipanko-thaanteki, pikyaayiti maawoeniki pankotsi, powamayiri pirentzi, pitsipaminthari, eejatzi pisheninka-paeni.”” ²⁸ Imatakiro Leví-paeni ikantakiriri Moisés. Tema ikaatzi 3,000 isheninka rowamaakiri. ²⁹ Ari ikantzi Moisés: “Pimatee-yakironi eerokapaeni powetsika-shire-wentaari Tajorentsi, rootaki itajonka-wentanteemiri, tema pimatakiro pompera-tajorentsi-yitanti apaani-paeni eeroka pikemijan-takiri Tajorentsi pakota-shiyi-takiri pitomi-paeni eejatzi pirentzi-paeni.”

³⁰ Okanta okiteeje-tamane, ikantakiri Moisés isheninka-paeni: “Tema antawoete pikaariperotaki eerokapaeni. Nimaeka niyaati ochempiki ijeekira Tajorentsi, okantashi-maetyaa raripero-teemi.” ³¹ Jataki Moisés ijeekira Tajorentsi, ikantapaeri: “Antawoeti ikaariperotaki nosheninka-paeni, rowetsikakiri ooro, riritaki itajorentsite-takari. ³² Nokowako-tzimi pariperoteeri ikaariperotakira. Eerorika paripero-teeri, posheteenawo nowaero pojankina-takotakinaha.”

³³ Ari rakanakiri Tajorentsi irika Moisés, ikantziri: “Apatziro nosheta-koteeri ikaatzi kaaripero-tzimotanari naaka. ³⁴ Pipiyi eeroka, paaneeri pisheninka-paeni jempe nookota-kimiro. Riitaki jewatimini Nonampiri. Roo kanteencha, aririka omonkaa-teeyaa paata nowajankitaantee, aripaete nowajankitaa-wenteeri iyaari-peronka.”

³⁵ Tema ikantakaakawo Tajorentsi, imantsiya-tanaki maawoni Israel-paeni okantakaawo ipinkatha-takiri roshiya-kaawo iryaani waaka rowetsikakiri Aarón.

Owakirari Ikashiyakaa-wakaetani

34 Ari iñaanateeri Tajorentsi irika Moisés, ikanteeri: “[Moisés! Paminee eeroka apite mapikota oshiyawo nopawita-kimiri, ari nojankinateerori noñaani nojankinawi-takari etawori mapikotakiki pipookakiri. ² Pananinki okiteeje-tamane pitonkaero ochempi Cheentoni. Pipoki otonkaa-perotaha ochempi nojeekira naaka. ³ Apaniroeni pipoki, tekaatsi anashi-waetachani janta ochempiki, eejatzi eero ranashiwaeta ipireetari-paeni.” ⁴ Raaki Moisés apite mapikota, roowae-witaka etakawori ipawitakariri. Okanta okiteeje-tamane, ananinkanaka raanakiro apite mapikota, itonkaanaki ochempiki Cheentoni, imatakiro okaatzi ikantakiriri Tajorentsi. ⁵ Ari rayiita-paaki Tajorentsi menkoriki, itsipata-paakari Moisés, ipaeryaa-paaka Tajorentsi, ikantzi: “[Naakataki!].” ⁶ Tema ikatziyi-mota-paakari okaakiini Moisés, icheraapaaki ikantziri: “[Naakataki Tajorentsi! Shintsi-perori, kaminthaantaniri, neshironka-tantaniri, tsinampari, etakoki-tantaniri, kyaariperori. ⁷ Ashi noyiro netakotari maawoeni,

† ipireetari = owisha-paeni eejatzi bueyes †† Ikantakoe-tziri jaka ‘Naakataki’, roojatzi oshiyawori ñaantsi añaakiri janta 3.14. Tema iñaaniki rirori Heber-paeni, ikantziri ‘Jehová’. Eenitatsi itsipa kantzirori iroka ñaantsi ‘Pinkathari’.

nothonkaeri netakotee-yaari ikaati icharini-teetyaari. Nopeyako-teeniri iyaari-peronka, tema ikinashi-waeyitaka. Roo kanteencha tee namaaki-tziri nowajankiteeri antzirori kaari-perori, nothonkiri nowajankitaa-wentziri iyaari-peronka ashitariri, icharini, itomi icharini-tanakari, eejatzi maawoeni ichariniyiteeyaari rirori-paeni.” ⁸ Tema intsipaeti rotziwerowanaka Moisés, oeyotanaka kepatsiki ipinkatha-tanakiri Tajorentsi. ⁹ Ikantakiri: “[Tajorentsi! Kyaari-pero-rika paakameethatina, pitsipa-teena nokaatee-yakinika. Tema irika nosheninka-paeni osheki itheenkantzi. Roo kanteencha nokoyi pipeyako-teenawo nantayitakiro kaaripero-tatsiri. Poshiya-kaanteena eerokami ashitaanari.”

¹⁰ Ikantzi Tajorentsi: “Pikemi nokantimiri. Eenitatsi nokashiya-kaeriri pisheninka-paeni Israel-paeni, aritaki iñaayiteero maawoeni riroripaeni. Tema nantatyeero kaari iñeetzi paerani jaka kepatsiki, kaari iñeetzi otsipaki nampitsi. Tema ithonkyaa iñiuro atziri-paeni pi-jeekantakawo okaatzira rantakiri Tajorentsi, tema antawo okaate noñaakaemiri maawoeni eerokapaeni.”

¹¹ Eekiro ikantana-kitzii Tajorentsi: “Pantiro okaate nokantimiri. Aritaki piñaakina nomshitowayiri Ochempi-weni-jatzi, Owinteni-jatzi, Thaawan-taarewoni-jatzi, Nampitsi-weni-jatzi, Thaantewenijatzi, Kyaaweni-jatzi.

¹² Paamawentyaa paapatziyari-kari nampiyi-tawori jaka jempe nookota-kimiro, ramatawi-tzimi-kari, tema oshiyakawo iwirentsi ramatawi-mento. ¹³ Pitzimpooka-pithateri itaa-mento-paeni, pitzimpooka-pithatiri itajorentsi-nirote, pithonkiri oshiyakaawo-paeni Inkaariw-eri. ¹⁴ Eero pipinkatha-tziri itsipajatzi-paeni tajorentsi-niro, tema irika Tajorentsi aamaawae-rintzi, rootaki owaeta-kaantziriri ikantan-teetariri Tajorentsi Amaako-tanta-niri. ¹⁵ Paamawentyaa paapatziyari-kari nampiyi-tawori kepatsiki jempe poshire-takawo, imatakaemiro-kari ratsiperya-waeta ipinkatha-tziri itajorentsi-nirote, itayiniri ratsipe-takaani-paeni, pakyootzirikari rowaantari tzimahaan-tatsiri iwatha kaari itayi. ¹⁶ Paamawen-tyaa ikaemiri-kari pitomi-paeni raakaeri rishinto-paeni. Tema osheki omayempi-waetzi opinkatha-witarira otajorentsi-nirote, ari imatanakiro eejatzi pitomi-paeni ratsiperya-waetyaari ipinkathateri rirori tajorentsi-niro-paeni.”

²⁸ Ojamani ijeekaki Moisés itsipatari Tajorentsi okaatzi 40 kiteejeri eejatzi 40 tsireniri. Tee rowaeyaa, tee imiritee nijaa. Ari rojankinata-kirori ñaantsi-paeni mapikotaki jempe okantakota ikashiyakaa-wakaeya-rini. Tema rootaki iroka Ñaantsi kaatatsiri 10. ‡

¹⁶ Rantakiro Moisés okaatzi ikantakiriri Tajorentsi. Imatakiro maawoeni. ¹⁷ Tema awijaki apaani ojarentsi ishitowan-teetaari Apitantoniki, aripaeti ithonkae-takiro rowatzikae-teero Tajorentsi-thaante. ††

‡ rowaeyaa = pan †† Ikantee-tziri jaka “awijaki apaani ojarentsi”. Rootaki otsipa ojarentsi apiteta-tsiri, etanaawori kiteejeri, etanaawori eejatzi kashiri otsipaki ojarentsi, ithonkae-takiro rowatzikae-teero Tajorentsi-thaante. Ikantee-tziri eejatzi: “kiteejeri 1, kashiri 1, ojarentsi 2”

³⁴ Ari omapoka-shitaka opamanka-paakiro menkori Tajorentsi-thaante, tema ojeekan-tapaakawo rowa-neenkawo Tajorentsi.

LEVÍ-ITI

1 Ari iñaanateeri Tajorensi irika Moisés, ijeekaki tajorensi-thaanteki, ikanteeri: ²“Moisés! Pikenkitha-waetakaeri pisheninka-paeni Israel-paeni, pikanteri: ‘Aririka pamakiniri Tajorensi pipayiteriri, pamakiniri piwaakati, eerorika pamakiniri powishate. ³Riirika waaka pipiriri katziyeen-katatsini iyachaarinka pitaakiririka, riitaki paanaki shirampari, eero ramashi-waeta. Tema riitaki ookimotyaarini Tajorensi pitaa-kiniriri opatzimooki tajorensi-thaante. ⁴Pioteya-yinatiri iitoki katziyeen-katatsini iyachaarinka pitaani, tema riitaki ookimotyaarini Tajorensi ipeyako-tantee-mirori pantakirowa kaariperotatsiri. ⁵Powamayiri pipira tajorensi-thaanteki. Rayimae-tyaawo itomi-paeni Aarón, Ompera-tajorensi-taarewo, riraa pipira rashitakaeyaari Tajorensi, itsikirijan-tyaawo onampi-naki-paeni taapokimentotsi ojeekakira opatzimookiki Tajorensi-thaante. ⁶Aririka powamaakiri, pimeshaayiri imashi, pitoyitiro maawoeni iwatha. ⁷Riima itomi-paeni Ompera-tajorensi-taarewo Aarón, riitaki oejatsini paamari taapokimentotsiki, riitaki oonthoyitironi tsitsi-paeni paamata-tsini. ⁸Riijatzi itomi-paeni Aarón Ompera-tajorensi-taarewo, owankita-kirini iwatha ipira opaamatakira tsitsi, itsipataakiri iito, eejatzi iyeenka-paeni. ⁹Eerokataki kewironi isheeto-paeni, eejatzi ipori-paeni. Itayimae-tyaari Ompera-tajorensi-taarewo taapokimentotsiki. Okatziyeenkatyaa iyachaarinka itaaha. Rootaki ookimotantyaariri Tajorensi iñaaperotyaari rashitakaetariri.

¹⁰Riirika owisha, riirika cabra pashita-kaariri Tajorensi katziyeen-katatsini iyachaarinka pitaakiri, riitaki paanaki shirampari, eero ramashi-waeta. ¹¹Powamayiniri Tajorensi jantakiroki taapokimentotsiki okatonkontzira. Rayiro itomi-paeni Aarón, Ompera-tajorensi-taarewo, riraa itsikirijan-takyaawo maawoeni onampi-naki-paeni taapokimentotsi. ¹²Opoñaashitya pitoyitakiri maawoeni iwatha, iito eejatzi iyeenka-paeni. Raakiri Ompera-tajorensi-taarewo, rowanki-takiri opaamatakira paamari taapokimentotsiki. ¹³Eerokataki kewironi isheeto-paeni, eejatzi ipori-paeni. Itaayitiro Ompera-tajorensi-taarewo rowanki-takiri taapokimentotsiki. Okatziyeenkatyaa iyachaarinka itaaha. Rootaki ookimotantyaariri Tajorensi iñaamaperotyaari rashitakaetariri.

¹⁴Riirika shiwankiri pashita-kaeyaariri katziyeen-katatsini iyachaarinka pitaakiri, pamakiniri shiro, eerorika iryaani jamomo. ¹⁵Riitaki Ompera-tajorensi-taarewo ashitakae-yaariri Tajorensi. Ithatyaakiri iitoki, ipitenkan-takyaawo riraa maawoeni onampi-naki taapokimentotsi, itaakiri taapokimentotsiki.

¹⁶Paawakiro ishenokitziro rowanawo, eejatzi ishiwanki-paeni. Pookakiro onampi-naki taapokimentotsi ishitowa-piintzira ooryaa, jempe opiyotaka ojamampoti itahaetani. ¹⁷Pitankapetatiri eero pithatyaa-waetziri. Itayiri Ompera-tajorensi-taarewo taapokimentotsiki. Okatziyeenkatyaa iyachaarinka itaaha. Rootaki ookimotantyaariri Tajorensi iñaamaperotyaari rashitakaetariri.

2 Roorika pankirensi-pane pamaki pashitakaeyaari Tajorensi, pamaki rooperori opane, powaetakiro yeenkantsi eejatzi kajankari. ²Pamakiniri itomi-paeni Aarón, Ompera-tajorensi-taarewo. Raawaki eepichokiini powaeta-kirori yeenkantsi, eejatzi kajankari. Itaakiro taapokimentotsiki. Rootaki ookimotantyaariri Tajorensi iñaaperotyaawo itahaetakiniriri rashita-kaetariri. ³okaate tzimahaan-taneentsini opane pashita-kaariri Tajorensi, tajorensi-panetanaki iroka. Riitaki owaeyaawoni Aarón eejatzi itomi-paeni.

11 Rapiiteero Tajorensi iñaanateeri Moisés eejatzi Aarón, ikanteeri: ²“Pikenkitha-waetakaeri pisheninka Israel-paeni, pikanteri: ‘Irika tsimeriyitatsiri ikaatzii jeekayitsiri antamiki, riitake kameethatatsiri poyaari. ³Tema maawoeni tsimeriyitatsiri tzimatsiri apiti ishetaki, oepiyirori rowanawo iniyawi-takawo, inaa-tawaero kameetha iniyeero eejatzi, tee ipinkae-tziri irika-paeni, kameetha-tatsi rowaetyaari. ⁴Riima ikaatzii ikyaaakoetari, tzimawitachari apiti ishetaki, kaari oepiyironi rowanawo te inaa-perotziro iniyantyaawori, tee ikameethatzi poyaari, pipinkiri. ⁵Ari ikimitari oshiyawi-tariri kochoero, kaari oepiyironi rowanawo tee inaa-perotziro iniyantyaawori, teemaeta otzimi apiti ishetaki, riitaki pipinkiri. ⁶Ari ikimitari oshiyawi-tariri jamani, kaari oepiyironi rowanawo tee inaa-perotziro iniyantyaawori, tee otzimi apiti ishetaki, riitaki pipinkiri. ⁷Eejatzi ikemitari chaancho, tzyma-witacha apiti ishetaki, kaari oepiyironi rowanawo tee inaa-perotziro iniyantyaawori, riitaki pipinkiri. ⁸Eero powayitiri irika iwathapaeni, eero poteyaneentziri eepichokiini ikami-rika, riitaki pipinkiri.

⁹Irika jeekantawori nijaa-paeni, riitaki kameetha-tatsiri poyaari tee ipinkae-tziri. Tema maawoeni tzimatsiri ipeteeshi, eejatzi ipentaki, ikaatzii jeekantawori inkaari eejatzi nijaa-paeni, tee ipinkae-tziri irika-paeni, kameetha-tatsi poyaari. ¹⁰Riima kaari tzimatsini ipeteeshi-paeni, ipentaki-paeni jeekantawori inkaare eejatzi nijaa-paeni, ikaatzii jeekantawori inthomoyaaki

† ikyaaakoetari = camello †† oshiyawi-tariri kochoero = tejón, conejo ‡ oshiyawi-tariri jamani = liebre

nijaa, piwinkani poyeri. ¹¹ Eero powayitari irika-paeni, riitaki pipinkiri. Eero poteyaneentziri aririka ikamayiti. ¹² Riitaki pipinkayitiri maawoeni jeekatsiri nijaaki kaari tzimatsini ipeteeshi-paeni, eejatzi ipentaki-paeni.

¹³ Irika shiwankiri-paeni ikaati pipinka-yiteeri, kaari kameetha-tatsini poyaari: pakitha, awo, shimapako, ¹⁴ tzijo, ikaatzi oshiyayi-tariri shirontzi, ¹⁵ ikaatzi inashi-yitachari tsiirotyonki, ¹⁶ ikaatzi oshiyayi-tariri mama-wo, oshetatsiko, cherepito, ikaatzi oshiyayi-tariri pakitha, ¹⁷ pawo, thoowo, ¹⁸ janantzi, thawori, amempori, ¹⁹ thompari, ikaatzi oshiyayi-tariri janantzi, tsimpe, piiri.

²⁰ Irika itsipa ikaatzi pipinkiri, naapakitatsiri tzimatsiri ishiwanki, tzimatsiri iityeeriki ranashi-tantari. ²¹ Riima maawoeni oshiyariri inapaki tzimatsiri ipori, mitaat-siri, eero pipinka-yitziri poyaari. ²² Irika ikaati poyaari: ikaatzi oshiyayi-tariri tsitsiri, pitziro, tsinawo, kentori. ²³ Riima itsipa-paeni ikaatzi kaari apaeriiri inapaki-witachari, aayita-tsiri, anashiyita-chari, riitaki pipinkiri.

²⁴ Iroka-paeni otsipa matironi osheneemini. Itzimi-rika oteeyakirini ikamirika ipinkaetani tsmiriyitatsiri, ari ipinkaetanakiri irirori roojatzi tsireniriki. ²⁵ Itzimi-rika antakironi eepichokiini iwatha kaminkari tsmiriyitatsiri, otzimatyee ikiwaero iithaari, ari ipinkaetanakiri roojatzi tsireniriki.

⁴² Tema tee ikameethatzi powayityaari ikaatzi konthaa-chari kepatsiki, anayita-tsiri kepatsiki, otzimawityaa iityeeriki-paeni, riitaki pipinkayitiri. ⁴³ Pipinkayitiri ikaatzi anayita-tsiri kepatsiki, ikaatzi kamatha-yitatsiri, tema aririka poteeyakiri, ari ipinkaetanakimi eeroka.

⁴⁴ Tema Naaka Pitajorentsiti. Pikiteshiretee eeroka-paeni, tema naaka kiteshireri. Tee okameethatzi rowariperowaaetimi tsmiri-yitatsiri ikaatzi anashi-yitachari kepatsiki. ⁴⁵ Naakataki Tajorentsi, naaka oemishitowaemiri Apitantoniki Pitajorentsi-tetee-na. Pikiteshiretee, tema naaka kiteshireri."

⁴⁶ Rootaki iroka ñaantsi riyotaan-tziri Tajorentsi jempe ikantakota tsmiri-paeni jeekatsiri antamiki, shiwankiripaeni, maawoeni añaayita-tsiri nijaaki, maawoeni kamathaa-yitatsiri kepatsiki. ⁴⁷ Ari piyoteeriri ikaatzi ipinkae-tziri eejatzi ikaatzi kameetha-yitatsiri. Ikaatzi rowaetari eejatzi kaari rowaetari.

12 Ikanta Tajorentsi iñaanateeri Moisés, ikanteeri: ² "Moisés! Piyoteeri pisheninka Israel-paeni, pikanteri: 'Aririka omotziti tsinani, otzimakiri shirampari eentsite, ipinkaetiro okaate 7 kiteejeri. Tema oshiyaawo ipinkae-tziro aririka oñaawentyaa roori. ³ Aririka imaakotapaaki 8 kiteejeri itziman-takari eentsi, itomeshi-taanii-takari. ⁴ Rooma tsinani tzimaanteentsiri, otzimatyee omaerintyaa roori okaate 33 kiteejeri, roojatzi opeyantee-yaari iraa. Tema eero okameethatzi oteeyiro itajorentsi-takahaetani-paeni, eero okyahae tajorentsi-thaanteki, roojatzi iyomaatan-takyaawori kiteejeri omaerinta. ⁵ Roorika otzimakiri tsinani eentsiti, ipinkaetiro okaate 14 kiteejeri. Ari oshiyaawo ipinkae-tziro aririka oñaawentyaa roori. Tema

† tsiirotyonki = cuervos

otzimatyee omaerentyaa okaate 66 kiteejeri, roojatzi iyomaatan-takyaawori kiteejeri omaerinta.

⁶ Aririka iyomaateero omaeriwentari eentsiti shirampari, roorika tsinani eentsiti, otzimatyee aanakiniri Ompera-tajorentsi-taarewo apaani ipireetari tzimaentsiri apaani rojarentsiti, ayiniri eejatzi iryaani jamomo, riirika apaani shiro. Riitaki katziyeen-katatsini iyachaarinka itahaetzirira opatzimooki tajorentsi-thaante okantya rariperoe-tanteeyaawori. ⁷ Riitaki raanakiri Ompera-tajorentsi-taarewo, itaa-kiniri Tajorentsi janta tajorentsi-thaanteki rariperoe-teero tsinani. Ari omonkaatari okaatzi omaeriwentaka roori."

Rootaki iñaani Tajorentsi iroka. Rootaki ashi tsinani-paeni tzimayi-tatsiri eenchaa-niki shirampari, roorika tsinani. ⁸ Eerorika imonkaata amanantan-tyaari ipireetari, kantacha amananti apite shiro, eerorika apite iryaani jamomo. Riitaki Ompera-tajorentsi-taarewo matironi raripero-takaan-teero, kiteshire-tanee roori. Tema itaaki apaani raripero-tantee-tyaawori tsinani. Riima itsipa katziyeenka iyachaarinka itaakiri."

16 Ari rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Moisés, tema kamaki apitekiro itomi Aarón okantakaawo rontsirokakawo ijeekira Tajorentsi. ² Iroka ikantzi Tajorentsi: "Moisés! Pikanteri pirentzi Aarón, eero ipiya-piyata ikyee otajorentsi-perotzira tajorentsi-thaante jempe othataka tonta-mawori, ojeekakira neshironka-mentotsi otapawo tajorentsi-naki, ikamikari. Tema ari noñaaha-kyaari nomenko-ryeen-kataki neshironka-mentotsiki. ³ Aririka ikyee Aarón tajorentsi-thaanteki, otzimatyee raanaki apaani ewonkiri waaka ipeyakoe-tantee-yaariri rantakerowa kaaripero-tatsiri. Raanaki eejatzi apaani ipireetari, riitaki katziyeen-katatsini iyachaarinka itaanewo.

¹¹ Ramaeta-kiniri Aarón ewonkiri waaka, riitaki rowamaakiri, itaawen-tyaari ipeyakoe-tantyaanariri rantakerowa kaariperotatsiri, eejatzi ikaatzi jeekatsiri ipankoki. ¹² Ari raanakiro taa-mentotsi ijaanakiro owaa-mari-menkiti taapokimentotsi ijeekakira Tajorentsi. Apite rowii-panetanaki rakoki opane kajankari. Raanakiro otajorentsi-perotzi jempe othataka tontamawori. ¹³ Itaakiro opane kajankari jempe ijeekaki Tajorentsi. Othonkyaa okachaa-tanaki neshironka-mentotsi otapaki tajorentsi-naki. Rootaki eero ikamanta rirori Aarón. ¹⁴ Opoñaashitaka raanaki eechaakiini riraa ewonkiri waaka, itsikirijan-takyaawo neshironka-mentotsi ishitowa-piintzira ooryaa, imatakiro eejatzi ikatziyakaha rirori itsikirijakiro neshironka-mentotsi okaate 7 rapiipiintiro. ¹⁵ Ari rowamaakiri itsipa ipira, riitaki itaawenteetiri rantakirowa kaari-peri atziri-paeni. Raanakiro riraa inthomoeki otajorentsi-perotzira, itsikirijan-tyaawo neshironka-mentotsi eejatzi jantakiroki janta ikatziyakaha. Imatakiro ikimitaantakawo riraa ewonkiri waaka. ¹⁶ Rootaki iroopero-tantee-yaari jempe otajorentsi-witaka tema rantawerowaitakiro pisheninka-paeni. Ari ikantakirori eejatzi maawoeni

†† ipira = cabrío

tajorentsi-thaante, ojatekaen-chari ipanko-thaante-yi-taka ikaatzi kaaripero-yiteentsiri.

¹⁷ Aririka ikyii Aarón jempe otajorentsitaki raripero-takaan-teeri kaaripero-yitatsiri, eero ishinete-tziri ijeeki itsipa atziri janta tajorentsi-thaanteki, roojatzi ishitowan-teeyaari Aarón. Tema imatakiro ipeya-kotee-takiniri rantakirowa kaariperotatsiri rirori, ikaatzi jeekatsiri ipankoki, eejatzi iyaari-peronka maawoeni isheninka Israel-paeni. ¹⁸ Ari riyaatanaki ojeekaki taapokimentotsiki omontetakari jempe ijeeki Tajorentsi, itajorentsi-takaero taapokimentotsi. Raakotanaki eechaakiini riraa ewonkiri waaka eejatzi rashi ipireetari, itziritakiro ochee-paeni taapokimentotsi. ¹⁹ Itsikirijan-takyaawo iraantsi taapokimentotsi okaate 7 rapiipintiro. Ikiteta-kahaero rowaaripero-wae-takiro pisheninka Israel-paeni, itajorentsi-takahaero.

²⁹ Iroka nojankinatani rootaki pikenkishiryapiinteeyaari. Aririka omonkaa-teeyaa kiteejeri 10, kashiri 7, otzimatyee pitziwentyaawo, eero pantawaetee. Ari ikantee-yaari pisheninka, eejatzi itsipa-jatzi atziri jeekimo-tzimiri pipankoki. ³⁰ Tema iroka kiteejeri aritaki ipeyakoe-teemiro pantakirowa kaariperotatsiri, ari pikiteshiretee eeroka janta jempe ijeekaki Tajorentsi.

³¹ Tema ashi owaero nojankina-takaantani, ashi powaero pimako-ryaan-teeyaawo. Pitziwen-teeyaawo eejatzi. ³² Ikite-shire-takahaemi Ompera-tajorentsi-taarewo ijeepatzii-toetakiri, poyaata-kariri ipaapati rompera-tajorentsiti. Riitaki matironi ipeyako-teeri kaari-peroriite. Ikithaa-teeyaawo kyaari-perori ithaari tajorentsi-mawo-tatsiri. ³³ Riitaki riopero-takahaeroni otajorentsi-naki-perotzi eejatzi tajorentsi-thaante. Ari ikanteerori taapokimentotsi antaweroetakiri. Imateeri eejatzi Ompera-tajorentsi-taarewo, eejatzi maawoeni pisheninka-paeni ikaateeyakinira.

³⁴ Ashi owaero iroka nojankina-takaantani. Tema apawo-jatzi ojaentsiki ikyaahaeti ipeyakoe-tantyaawori rantayitzirowa kaari kameethatatsi Israel-paeni."

† ipireetari = *cabrío* †† kyaari-perori ithaari = *lino*

Tema imatakiro Moisés okaatzi ikantakiriri Tajorentsi.

20 Ikanta Tajorentsi iñaanateeri Moisés, ikantziri:

² "Iroka otsipa pikantiriri pisheninka Israel-paeni: 'Ikaati ashitakae-yaarini reenchaaniti tajorentsi-niro iiteetziri "Pinkathari Itaawen-teetziri Eenchaa-niki-paeni", otzimatyee rowamahaeteri. Okantawityaa riirika Israel-paeni, riirika itsipa-jatzi atsipatari anampiki, rowamahaeteri. ³ Tema ari nokijaneen-teeri naaka irika-paeni, aritaki nothonkaeri inampiki, tema riitaki owaaripero-takirori tajorentsi-thaante, rowinkatharyaakiro nowaero, okantakaan-tziro rashita-kaakari reenchaaniki tajorentsi-niro iitachari 'Pinkathari Itaawen-teetziri Eenchaa-niki-paeni'. ⁴ Aririka ipiyatha-takyaawo itsipa-paeni pisheninka eerorika rowamayiri ikaatzi ashitakaa-kariri reenchaaniki tajorentsi-niro iiteetziri 'Pinkathari Itaawen-teetziri Eenchaa-niki-paeni', ⁵ ari nokijaneen-teeri naaka, ari nokanteeri maawoeni isheninka-paeni rirori. Ari nothonkaeri notsipa-taanteeyaari ikaatzi aapatziya-kariri ikaariperotakira, ipinkatha-waetashi-takari tajorentsi-niro iiteetziri 'Pinkathari Itaawen-teetziri Eenchaa-niki-paeni'.

⁶ Atziri-paeni ikaati awentee-yaarini sheripiyari-paeni, eejatzi yotantaniri-paeni, kaariperotaki rirori rawentaakarira. Tema nokijaneentakiri naaka irika atziri, aritaki nothonkaeri inampiki.

⁷ Pikameetha-shire-yitee, pikiteshireyitee, tema naaka Pitajorentsi-tetari. ⁸ Pikemijan-teero maawoeni noñaani, pantayi-teero eeroka. Tema naaka Tajorentsi, kiteshire-takaemiri.

⁹ Ikaati yakaterini ipaapati eejatzi riniro, otzimatyee rowamahaeteri. Tema okantakaan-tziro riyakatakiri ipaapate eejatzi riniro, rootaki rowamaan-teeyaari.

¹⁰ Ikaati mayempi-tironi tsinaninentsi, otzimatyee rowamahaeteri apitekiro, tsinani eejatzi shirampari.

IKAATEEYINI

1 Okanta apiteta-tsiri ojarentsi ishitowan-taari Israel-paeni Apitantoniki, rootaki etawori kiteejeri, apiteta-tsiri kashiri ithonkan-teeta-kawori tajorentsi-thaante. Janta Cheentoniki, ari rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Moisés tajorentsi-thaanteki, ikanteeri: ²“Moisés! Pithonkiri pojankina-takoteri maawoeni pisheninka-paeni, maawoeni jempe ikaatzi isheninkatawakaa, eejatzi iwaejatzite-paeni. Tema rojankinatakotatyeeya apaani-paeni iwaero maawoeni shirampari-paeni. ³Petana-kyaari pojankina-takoteri kaatentsiri 20 rojarentsite, pithonkeri maawoeni. Pinashi-yitakyaari eeroka pojankina-takotiri matironi rowayirityaa. Pikanteri Aarón ramitakotimi.”

13 Ikanta Tajorentsi iñaanateeri Moisés, ikanteeri: ²“Potyaanti aminaki-tironi kepatsi Owinteniki, tema rootaki nashita-kaeyaariri pisheninka Israel-paeni. Piyoshiiti apaani pikaatzi pisheninkatawakayani, riitaki jewaripaeni potyaantayite”. ³Imatakiro Moisés ikantakiriri Tajorentsi, rotyaan-takiri ikaatzi riyoshii-takiri, ipoñaanakawo ochempi-mashiki Moontaawoki. Tema riitaki jeewarite Israel-paeni. ⁴Iroka iwaero-paeni ikaatzi riyoshii-takiri: Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Rubén, riyoshii-takiri Samúa, itomi Zacur. ⁵Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Simeón, riyoshii-takiri Safat, itomi Horí. ⁶Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Judá, riyoshii-takiri Caleb, itomi Jefone. ⁷Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Isacar, riyoshii-takiri Igal, itomi José. ⁸Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Efraín, riyoshii-takiri Oseas, itomi Nun. ⁹Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Benjamín, riyoshii-takiri Palti, itomi Rafú. ¹⁰Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Zabulón, riyoshii-takiri Gadiel, itomi Sodi. ¹¹Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni José (eejatzi Manasés), riyoshii-takiri Gadi, itomi Susi. ¹²Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Dan, riyoshii-takiri Amiel, itomi Gemali. ¹³Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Aser, riyoshii-takiri Setur, itomi Micael. ¹⁴Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Neftalí, riyoshii-takiri Nahbí, itomi Vapsi. ¹⁵Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Gad, riyoshii-takiri Geuel, itomi Maqui. ¹⁶Rootaki iwaero-paeni ikaatzi rotyaan-takiri Moisés raminakitiro kepatsi. Riima Oseas, itomi Nun, rowaeniri otsipa iwaero, iiteeri Josué. ¹⁷Rotyaan-teeya-kirini Moisés raminakitiro kepatsi Owinteniki. Ikantawakiri: “Piyateeyini piki nanaki katonkonta Piryariniki, pitonkaero janta ochempi-mashi. ¹⁸Ari paminiro jempe okantawaeta kepatsi. Piñeeri jempe ikantawaeta nampitawori janta, shintsiri-rika ikanteeyani, oshikirika ikaatzi. ¹⁹Paminiri jempe okanta ipankopaeni, kameetha-rika kepatsi,

roopero-rika ipanko, iyoshii-tashita-rika ipanko-sheta. ²⁰Kameetha-rika oshooki pankirentsi, terika okamayitzi. Tzimatsiri-rika inchato-paeni. Pitonta-shiretanake, kaari ithaawaetzi. Pamayiteera chochoki okaatzi zimatsiri janta.”

Tema owakira etanaawo okithoki-paetetz chochoki-paeni imiriteetziri. ^{†21}Ari riyateeyanakiniki, ipoñaanaawo Cheentoniki raminiro kepatsi, roojatzi Owaankiriniki jempe okiishita awotsi jatachari Omana-weniki. ²²Ipampitha-tanakiro okatonkotzira Piryariniki, areetee-yakani nampitsiki Ariperotaarini. Ari inampitawori janta Ahimán, Sesai eejatzi Talmái, icharini-paeni Anac. Tema iroka nampitsi Ariperotaarini, rootaki etakawo inampi-teetawo, okaataki 7 ojarentsi, ari rimpotee inampitaawo Shitowaarini-jatzi Apitantoniki. ²³Tema areetee-yakani nijaateniki iiteetziri Monkyaaawoni, ari ithatzin-kakotanaki apamonkiro chochoki imiriteetziri. Tema apite ikaawen-takiro inatakotakiro incha-pankeki. Ramae eejatzi okithoki otsipa pankirentsi-paeni. ^{††24}Riitaki iitana-kirori Monkyaaawoni irika Israel-paeni, tema ari ithatzinakanakiro apamonkiro chochoki imiriteetziri.

²⁵Imatakiro raminayi-takiro kepatsi, okaatzi imaakotake 40 kiteejeri ipiyanta-yitaari. ²⁶Jateeyeeni iñaapaeri Moisés eejatzi Aarón ochempi-mashiki Moontoniki janta Tajorentsi-taariniki. Jempe ipiyotee-yakani eejatzi maawoeni isheninka-paeni. Ikamanta-paeri jempe okanta raminaki-tziro, roñaaha-paeri okithoki chochoki zimatsiri janta. ²⁷Ikantapaeri: “Nomatakiro nareetakita jempe potyaan-takina. Ari oshookapae osheki pankirentsi, eejatzi ari itzimapaee osheki ipireetari. Iroka okithoki pankirentsi okaatzi shookatsiri janta.

^{‡28}Roo kanteencha, antari-pentha-kyaa-paeni ikaatzi nampitawori janta, antawo-paeni inampi, rooperori rowetsika-yitziro ipanko-paeni. Noñaakiri eejatzi janta icharini-paeni Anac. ²⁹Rooma janta Piryariniki, ari inampitawori Otenkanaaweni-jatzi. Rooma ochempi-mashiki, ari inampitawo Thaawantaa-rinijatz, Kayaaweni-jatzi, eejatzi Ochempi-weni-jatzi. Rooma janta inkaari-thapyaaki eejatzi Preenkaariniki, ari inampitawori Owinteni-jatzi.” ³⁰Ari itzinaa-wako-tanaka Caleb, imaeritawaki maawoeni isheninka-paeni ipiyotakiri Moisés, ikantanaki: “Aritaki aakiro irona kepat-si! Aritaki amatakiro ashitee-yaawo!” ³¹Roo kanteen-

† pankirentsi = uva †† chochoki imiriteetari = uvas; okithoki otsipa pankirentsi-paeni = granados, higos ‡ Ikanteetzi-jatzi janta “Ari oshookapae osheki pankirentsi, eejatzi jempe itzimapaee osheki ipireetari.” Tema rootaki oshiyawori ikanteetzi “itzimapaee osheki pitsi eejatzi tenichaa, roshiya-waetapaawo oshiyaaatapaa nijaa.”

cha akanaki ikaateeyini riyaaatee-yakini janta, ikantzi: "Eerowé! Eero otsinampaeri irinta atziri. Maperori ish-intsi-yitzi rirori, tema rawijee aakapaeni".³² Tema tee ikantapae kameetha Israel-paeni rotyaan-teetakiri raminiro kepatsi, ikantzi: "Osheki okowaenkatzi kepat-si naminaki-tziri, tee okameethatzi. Tema antari-pentha-kyaa-paeni ikanteeyani atziri-paeni ikaatzi noñaaki-tziri janta."³³ Ari noñaakiriri eejatzi antari-penthaa-kyaa-paeni atziri, riitaki icharini-paeni Anac. Tee niyomaatari ikatziya, noshiya-matsita-kari naaka tsitsiri iñaakina rirori."

14 Ari ikaemae-yanakini Israel-paeni. Osheki ri-raawae-teeyakani tsireniriki.² Ari retanaawo ikiji-ma-taneeri Moisés eejatzi Aarón, ikanteeyini: "Ari okameetha-witaka akamaeyinimi janta Apitantoniki! Tema okameetha-witaka akamaeyinimi jaka ochempimashiki!³ ¿Itaka ramanteeri Tajorentsi jaka ithonkae-tee owayiritaantsiki, inoshika-nakiro owayiri-paeni aena-paeni eejatzi atomi-paeni? ¿Tema okameethatzi apiyayitee Apitantoniki?"⁴ Ari ikanta-wakae-yanakani: "Jame amini itsipa jewateeni. Jame apiyayitee Apitantoniki."

⁵ Ari rotziwerowanaka Moisés eejatzi Aarón ipiyoteeyakanira isheninka-paeni Israel-paeni, roeyotanaka kepatsiki.⁶ Ikanta Josué eejatzi Caleb, jateentsiri raminaki-tziro kepatsi, itzijaa-nakiro iithaari-paeni riyotan-teetyaari osheki okantzimo-shire-tanakari.⁷ Ikan-tanakiri maawoeni isheninka-paeni: "Omapero okameethataki kepatsi naminaki-tziri!"⁸ Ririka Tajorentsi nintakaeroni, aritaki ineshironka-takae areetan-tyaari nampitsiki, aakataki ashitee-yaawoni. Tema ari oshookapae osheki pankirentsi, eejatzi ari itzimapae osheki ipireetari.⁹ Teemaeta okameethatzi pikijima-waeteri Tajorentsi. Eero pithaawan-tawaetari nampitawori janta, tema eero añaakaa-nakari aaka-paeni. Tekatsi piyakowen-tyaarini irikapaeni, tee roshiyee aakapaeni tzimatsi Tajorentsi aminako-wenteeri. "Eero pithaawaeyini!"

¹⁰ Ari ikowaeya-witanakani isheninka-paeni ishemyaan-tyaarimi mapi. Roojatzi okoñaatan-tanakari ish-intsinka Tajorentsi tajorentsi-thaanteki, iñaayitakiro maawoeni Israel-paeni.¹¹ Ari iñaanateeri Tajorentsi irika Moisés, ikanteeri: "¿Jempema okaateka ipakaero rajarii-mawaetana pisheninka-paeni? ¿Jempema okaateka ipakaero itheen-kawaetana noñaaha-yiwitakari kaari iñaapiin-teetzi?"¹² Ari iñaakiro mantsiyarentsi owamaan-tatsiri, nothonkaeri ikaatee-yakinira. Rooma eero, ari noshekyahaemiri picharini-teeyaari, riitaki ñaaperoyitaachani rawijiri ikaateeyinika irika-paeni."

¹³ Roo kanteencha rakanaki Moisés ikantanakiri: "Tajorentsi! Aritaki ikemako-takiro Apitantonijatzii okaate pantiri, tema maawoeni iñaayitakiro paerani pishintsinka paantaariri nosheninka-paeni."¹⁴ Aritaki

† Osheki okowaenkatzi kepatsi naminaki-tziri, tee okameethatzi = Iroka kepatsi naminaki-tziri, osheki oniyayi-takiri ikaatzi nampiyi-tawori janta. †† Ikantee-tziri jaka "Ari oshookapae osheki pankirentsi, eejatzi jempe itzimapae osheki ipireetari." Tema rootaki oshiyawori ikanteetzi "itzimapae osheki pitsi eejatzi tenichaa, oshiyawaetapaawo oshiyatapaa nijaa."

ikamantakiri rirori ikaatzi nampiyi-tawori kepatsiki. Tema ikemako-teeya-kimini jempe pikantaka paerani pitsipa-takari nosheninka-paeni, pikanta-kaakawo iñaawootimi. Tajorentsi! Eero, pamankan-takariri menkori, peewatakiri kitejipaeteki, rooma tsireni-paeteki pipaama-takaakiro menkori koñeetyaa-kotakiriri.¹⁵ Aririka pithonkakiri powamaa-yiteri irika, aritaki iñaawae-tanaki atziripaeni ikaatzi kemakotakimiri, panta-yitakiri, ikante:¹⁶ "Piñaamatsiteri Tajorentsi, eero imatziro rashita-kaeyaari Israel-paeni kepatsi ikashiya-kaakiriri paerani, ithonka-shitakari rowamayiri ochempi-mashiki."¹⁷ Tajorentsi! Nokoyi poñaahantiro pishintsinka, pimonkaatiro okaatzi piñaawae-takiri paerani, pikantaki:

¹⁸ Naakataki Tajorentsi!

Tsinampa-tatsiri, Etako-pero-tanta-niri.

Nopeyako-tziniri antayitziroori kaaripero-tatsiri, kinashi-waeyi-tachari.

Roo kanteencha, eero namaaki-teeri nowajankiteeri ikaatzi antayitziroori kaari-perori,

Ari nothonkaeri nowajankitaa-wenteeri iyaari-peronka ipaapate-teetari-paeni,

Itominteetari-paeni, itomi-paeni icharini-teetari-paeni, eejatzi iwaejatzite-paeni, maawoeni.¹⁹ Tema maperori pineshironka-tantzi eero, pipeyako-teeniri iyaari-peronka irika. Tema rootaki pantakiri pamaantaariri irikapaeni Apitantoniki roojatzi jaka ijeekapaakika."

²⁰ Ikantanaki Tajorentsi: "Kameethataki. Tema nomatakiro pikowakiri, aritaki naripero-teeri.²¹ Roo kanteencha, tema omapero-tatyaa nañii naaka, omapero-tatyaa eejatzi nopamankantawo noshintsinka maawoeni kepatsi.²² Tema eero itzimae apaani ikaatzi ñaayita-kirori noshintsinka, ikaatzi ñaayita-kirori Apitantoniki kaari iñaapiin-teetzi, okaatzi nantayi-takiri eejatzi ochempi-mashiki. Tema ikaatzi apiipiin-takirori rajarii-matana ochempi-mashiki, kaari kowatsini ikemijan-teero nokanta-witariri,²³ eero iñaayiteero kepatsi nokashiya-kaakiriri paerani iwaejatzite. Tema ikaatzi ajariima-waetakinari eero itzimae apaani ñaayiteeroni.²⁴ Riima nonampiri Caleb riitaki ñaahaeroni. Tema riitaki kenkishirya-haenchari kameetha, rawentaa-perotakina. Rootaki noshine-tantyaariri rirori rareeteeyaa kepatsiki raminaki-tziri ketziroeni. Ari inampitee-yaawo maawoeni icharini-teeyaari rirori.²⁵ Roo kanteencha, nokoyi pipiyanaki okiteje-taneerika pikinaneero ochempi-mashiki piyaatiro Inkaariki Kityonkaariki. Tema janta taapiki, ari inampitawori Otenkanaawenijatzii eejatzi Owinteni-jatzii."

²⁶ Eekiro iñaawae-tatzii Tajorentsi iñaanatziri Moisés eejatzi Aarón, ikantziri:

²⁷ "¿Eekeroma namawetateero ikijima-waetanari irikapaeni kaari-peroyi-tatsiri Israel-paeni? Tema noke-makiri ikijima-waetakina.²⁸ Piyaate pikamanteri pisheninka-paeni, pikantiri: 'Iroka iñaani Tajorentsi, ikantzi: "Omapero-tatyaa, ari nokanta-kaakyaawo awijimotimi okaatzi nokemakimiri pikantee-yakirini pika-

‡ apiipii-takirori = rapiitakiro okaatzi 10

mi. ¹²⁹ Ithonkyaa ikami ochempi-mashiki maawoeni antariteen-tsiri kaateen-tsiri 20 rojarentsite, ikaatzi jankina-takoteen-chari, ikaatzi kijima-waetakinari eejatzi. Ari romaryaa-chonchoetee ochempiki ikamayitakirika. ³⁰ Riima Caleb itomi Jefone. Eejatzi Josué itomi Nun, riitaki ñaayiteeroni inampitee-yaawo janta. Rooma maawoeni eerokapaeni, tekatsi apaani areetachani kepat-siki nokashiya-kaawi-takimiri pinampi-teeyaawomi. ³¹ Riima pitomi-paeni poshiya-kaanta-witakari ari inoshika-yitakiri owayiri-paeni, riitaki nareeta-kaayi-teeyaari kepat-siki pimanin-takiri eerokapaeni. ³² Tema ari pomaryaa-chonchoetee eerokapaeni ochempi-mashiki pikamayitee-rika. ³³ Tema okaatzi 40 ojarentsi ikina-kina-waeyitee pitomi-paeni janta ochempi-mashiki, raminakowen-teeri ipira-paeni. Riitaki atsipetee-yaawoni okaatzi pipiyatha-waetaka eerokapaeni, roojatzi pithonkan-takyaari pikami eerokapaeni jaka ochempi-mashiki. ³⁴ Tema 40 kitejeri okaatzi paminantakitawori kepat-si, ari okaate eejatzi 40 ojarentsi pat-sipe-yitee-yaawo okantakaawo pikaaripero-waetaki: apaani ojarentsi okimitakawo apaani kitejeri. Ari piyoteenari jempe nokanta nowajankitaantzi naaka." ³⁵ Tema Naaka Tajorentsi, ñaawaetatsi. Aritaki nokanteeriri maawoeni kaari-peroripaeni ikaatzi aapatziya-wakahaen-chari ikijima-waetana. Tema jaka ochempi-mashiki ithonkaeyaa, ari ikamayi-teeri maawoeni." ³⁶ Tema iroka awijimo-takiriri ikaatzi rotyaan-takiri Moisés raminakitiro jempe okantawaeta kepat-si, ipiyayitaaha rirori ramaero kaari-perori ñaantsi, rootaki opoñaan-tanakari Israel-paeni ikijima-waetanakiri Moisés, imaninta-nakiro kepat-si, tee ikoyi ryaateero janta. ³⁷ Rootaki rowamaan-takariri Tajorentsi irika-paeni omatanakiri mansiyarentsi, okantakaan-tziro rowanaashitakawo ikenkitha-takota-paero kepat-si jempe okanta iñaakitziro. ³⁸ Riima Josué itomi Nun eejatzi Caleb itomi Jefone, tee ikamaeyini rirori. Apatziro ikamaeyakini itsipa ikaatzi ryaataki raminiro jempe okantawaeta kepat-si. ³⁹ Ikamantakiri Moisés maawoeni Israel-paeni okaatzi awijeen-tsiri. Tema antawo rowashire-teeyanakani maawoeni Israel-paeni. ⁴⁰ Okanta okiteje-tamane, itonkae-yanakini ochempiki, ikanteeyini: "Nantakiro kaari-perori, nokoyi niyaateeyini tonkaariki ikashiya-kaakaeri Tajorentsi." ⁴¹ Ikantzi Moisés: "¿Iitaka pipiya-thatantyaawori ikantakaantani Tajorentsi? Tema eero okameethatzi oetarika panta-wityaari. ⁴² Eero piyaatzi, tema tee itsipateemi Tajorentsi. Paa-mawentyaa imatawakimi-kari powayiri-minthatani. ⁴³ Ari pitonkiyo-takyaari janta Otenkanaaweni-jatzi eejatzi Owinteni-jatzi, ithonkimi-kari rowayiri-timi. Tema eero itsipatzimi Tajorentsi janta, okantakaantziro pipiyatha-takari eerokapaeni." ⁴⁴ Teemaeta ikemi irikapaeni, ikoyi itonkaero ochempi. Riima Moisés eejatzi itajorentsi-mokote Tajorentsi, roojatzi ijeekaki jempe ipanko-thaante-teeyakani. ⁴⁵ Ari roerinkae-yakani Otenkanaaweni-jatzi eejatzi Owinteni-jatzi nampiyi-

tawori tonkaariki, tema osheki ikentapaaki, romishiyakiri itsipapaeni. Ipatzima-tanakiri roojatzi janta Oshireshaariniki.

⁴ Ikanta rawijee-yakini Israel-paeni ipoñaanaawo Ochempii-toniki ikinaneero Inkaariki Kityonkaariki. Itapota-naakyaawo eero ikinantanaa iipatsiteki Kiraaani-jatzi. Ikanta niyanki-thaki awotsi, ari okantzi-moneen-tapaakari Israel-paeni. ⁵ Ari retanaawo itheenki-mataneeri Tajorentsi eejatzi Moisés. Ikan-teeyini: "¿Iita pamanta-waetanari nojeekawita Apitan-toniki? ¿Rooma pamantanari powamayina ochempi-mashiki? Tekatsi nomiriteeri eejatzi nowaeyaari. [Neshitapaakiro okaatzi nowapiin-takari!" ^{††6} Ari rotyaantaki Tajorentsi osheki kepiyari maanki, ratsika-paakiri. Tema osheki Israel-paeni kamaentsiri. ⁷ Riyaa-tee-yakini ijeekira Moisés, ikantapaakiri: "[Moisés! Nokaaripero-tzimotakiri Tajorentsi, okantakaawo notheenki-mawae-takiri eejatzi nokimitakimi eeroka. Pikanteeri ipeyeeri maanki, tee nokoyi noñeeri." Ari ramana-ka-taari Moisés maawoeni isheninka-paeni. ⁸ Ari ikantzi Tajorentsi: "Powetsiki roshiya-kaawo kepiyari maanki, powatzika-kotiri jenoki. Aririka ratsikanti maanki, raminiri roshiya-kaawo rowatzika-koetakirira, aritaki rawijakotee." ⁹ Raaki Moisés eshiro kiterita-tsiri rowetsikaki roshiya-kaawo maanki, rowatzika-kotakiri. Ikanta ratsikayitziro maanki, ramineero owatzika-kotakaha roshiya-kaawo, awijakotanee. ‡

¹⁰ Ikanta rawijee-yakini Israel-paeni, ipanko-thaante-teeya-paani Mashinchariniki.

²¹ Okanta paata rotyaantaki Israel-paeni jatatsini iñiri iwinkatharite Ochempi-weni-jatzi, iitachari Sehón, ikantiri: ²² "[Pinkatharí! Ari piñaayi-tawakina nokineeyapaakini pipatsiteki. Tee roo nopokashiti piwankiripaeni, pichochokite-paeni, eero nomiriyitziro eejatzi pi-keekanatakotzirowa pinijaate-paeni. Apatziro nopampi-thatakiro ojaawokitakira awotsi, roojatzi nawijan-tanakyaari jempe iweyaa piipatsite."

²³ Teemaeta ikoyi pinkathari Sehón ikinimoteri Israel-paeni iipatsiteki. Ipiyota-nakiri rowayirite, jataki rowayiri-tawakyaari Israel-paeni ochempi-mashiki. Itonkiyo-takari Aatzikaetoniki, ari rowayiri-teetakari Israel-paeni. ²⁴ Ikanta ipiyawen-tanaka Israel-paeni, ithonka-nakiri ithatyaanakiri rowayirite Sehón. Rayitakiri maawoeni jempe iweyaayita iipatsite. Opoñaanakawo Kameñaariniki roojatzi Jakochaawoniki. Areetakawo iweyaa-thapita iipatsiteki ñaaperoripaeni Pityaankaarini-jatzi. ²⁵ Ari okanta raanta-kawori Israel-paeni maawoeni inampipaeniki Ochempi-weni-jatzi. Inampitakawo otzinkami inampipaeniki iiteetziro Kaaweni, tema ithonkakiro inampiyi-tantakawo oryaani-paeni nampitsi jeekatsiri janta.

Rotyaantaki Balac kaemerini Balaam

22 Awijeeya-nakini Israel-paeni, ipanko-thaante-teeya-paeni owinteni-pathatzi iipatsiteki Athataa-weni-jatzi, othapyaaki Pareenkathapyaariki, imonteta-paakawo Kashiryaaari. ² Tema iñaakiro Balac,

† Omapero-tatyaa = Tema omapero-tatyaa nojeeki naaka jaka, ari okimitari eejatzi, omapero-tatyaa nokaman-temiri nimaeka.

†† nowapiin-takari = pan ‡ eshiro kiterita-tsiri = bronze

itomi Zipor, jempe ikanta Israel-paeni ithonkan-takariri Ochempi-weni-jatzi. ³ Antawo ithaawanaki Athataa-weni-jatzi ithaawantari Israel-paeni, tema owanaa ishenitaki Israel-paeni. ⁴ Ari ikenkitha-waetakaa-nakiri Athataa-weni-jatzi rantariperoti-paeni Kosheka-weni-jatzi, ikantziri: "Ari ithonki-takaero aepatsite irika atziri-paeni, roshiyaari waaka ithonkirowawo katawoshi." Tema irika Balac itomi Zipor, riitaki iwinkatharite Athataa-weni-jatzi. ⁵ Rotyaantaki jatatsini iñiiri Balaam itomi Beor, nampitawori Ñaawyaweniki Antawaathaapyaaniki iipatsiteki Sheninkaweni, ikanteri: "Ikyaaiki anampiki atziri-paeni shitowaa-tsiri Apitantoniki, tema ithonka ipeyapaakiro aepatsite, imonteta-paakawo nonampi ipanko-thaante-yitapaaka. ⁶ Pipokanaki intsipaete, pitakijiri irika-paeni atziri, omapero-tatziiri otzimi ishintsinka, rawijakina naaka-paeni. Okanta-shitzi-maetya nomishitowayiri naaka noepatsiteki, aririka nowayiri-takyaari. Roo kanteencha, niyotzi naaka ikaatzi pitajonka-wentziri eeroka, aritaki omatakyaa. Riima ikaatzi pitakija-yitziiri eeroka, aritaki omatakyaa."

⁷ Jatanaki antaripero-paeni Athataa-weni-jatzi, eejatzi antaripero-paeni Kosheka-weni-jatzi raayitanaki ipinateriri ñaawyaatan-taniri. Areetee-yakani ijeekira Balaam, ikamanta-paakiri ikantawa-kiriri Balac. ⁸ Ari ikantzi Balaam: "Ari! Inkaamani nokantimi oetarika ikantinari Tajorentsi. Ari pimaanaki." Ari imahaeya-paakini inampina-paeni Athataa-weni-jatzi ipankoki Balaam. ⁹ Ari roñaahakari Tajorentsi irika Balaam, rojampi-takiri, ikantziri: "¿Iitaka pitsipa-yitakari pipankoki?" ¹⁰ Rakanaki Balaam, ikantzi: "Rotyaantanewopaeni Balac itomi Zipor, iwinkatharite Athataa-weni-jatzi, ipokatzi, ikantana: ¹¹ 'Irika-paeni atziriite shitowaa-tsiri Apitantoniki ikyaaiki anampiki ithonka ipamanka-paakiro aepatsiteki. Pipokanaki intsipaete, pitakijiri irika-paeni. Okantashitzi-maetya nomishitowayiri naaka noepatsiteki, aririka nowayiri-tyaari.'" ¹² Ari ikantzi Tajorentsi: "Balaam! Eero poyaatziri pokaentsiri. Eero piyaka-waetziri irikapaeni, notajonka-wentani naaka irika-paeni." ¹³ Okanta okiteeje-taneera ikantakiri Balaam inampina-paeni Balac: "Ayompari! Pipiyi pinampiki, tee ikoyi Tajorentsi noyaata-nakimi." ¹⁴ Ari ipiyanaawo inampina-paeni Athataa-weni-jatzi inampiki jempe ijeeki Balac, ikantapaeri: "Pinkathari! Tee ikoyi royaatina Balaam."

¹⁵ Rapiitakiro Balac rotyaantzi itsipa inampina-paeni, osheki ikaatee-yakini, maperori riroperotzi irikapaeni. ¹⁶ Riyaatee-yanakini iñeeri Balaam, ikantapaakiri: "Ayompari! Pikemiro iñaani nowinkatharite Balac itomi Zipor, ikantzimi: 'Nokoyi pipoki piñiina. ¹⁷ Aritaki nopinatakimi osheki, ari nantakimiro okaatzi pikantinari. Pipoki nimaeka, pitakijiri irika atziri-paeni.'" ¹⁸ Rakanakiri Balaam rotyaantani-paeni Balac, ikantziri: "Okantawityaa ipinawomi Balac iwinkathari-pankote jempe ijaakaha koriki, eejatzi ooro, eero nopiyathatari Tajorentsi, eero nawijakaero nantiro ikowakaanari, tee okameethatzi eepichokiini nawijakaero. ¹⁹ Roo kan-

teencha, ari pimaanaki eeroka, noñaawakiro oetarika ikanteenari tsireniriki Tajorentsi." ²⁰ Okanta tsireniriki, roñaahaari Tajorentsi irika Balaam, ikantakiri: "Tema eeroka ipokashi-teeyini irika-paeni atziri raanakimi, poyaata-nakiri. Roo kanteencha otzimatyee pantiro okaatzi nokantimiri naaka." ²¹ Okanta ikakita-manee Balaam, rowanki-tanakiniri jeeka-mentotsi ikyaaakoetari. Royaata-nakiri inampina-paeni Athataa-weni-jatzi. ††

²² Roo kanteencha antawo ikijanaka Tajorentsi riyaaatanaki Balaam. Royaawen-takari awotsiki Ronampiri Tajorentsi ipiyata-wakyaari. Pokaki rirori Balaam kyaakota-kari ipira, itsipatakari apite romperatani. ²³ Iñaapaakiri ikyaaakoetari Ronampiri Tajorentsi, ikatziyaka awotsiki roteeyakiro iyotsiroshithakite, tempaawi-tanaka ikyaaakoetari. Ipajata-nakiri Balaam ikyaaakoetari ikoyi opampithatiro awotsi. ²⁴ Rapiitakiro Ronampiri Tajorentsi rotzika-wakiri jempe okaaman-chakitzi awotsiki, jempe itanto-teetziro apitekiro onampi-naki. Rootaki awotsi jatachari pankirentsi-mashiki imiritteetziri. ²⁵ Ari iñaapaeri eejatzi ikyaaakoetari Ronampiri Tajorentsi, otzitanaka tantotsiki, anawyaako-takiri iporiki Balaam. Ari rapiita-nakiro ipajatziri ikyaaakoetari. ²⁶ Eekiro ishirinkaneen-tanakityaa Ronampiri Tajorentsi okaaman-chaki-perotzira awotsi, tekatsi ikini itempae ikyaaakoetari, tee imatya ikini rampateki eejatzi rakoperoki. ²⁷ Ikanta iñaapaeri ikyaaakoetari Ronampiri Tajorentsi, maryaanaka jaawiki. Antawo ikijanaka Balaam, ipajatan-tanakari inchakii. ²⁸ Ikantakaakawo Tajorentsi, ñaawaetanaki ikyaaakoetari, okantanakiri Balaam: "¿Jempema nokantzimika naaka pipajawae-tantanari, tema mawa papiitakiro pipajatakina?" ²⁹ Rakanakiro Balaam ipira, ikantziri: "Roo nopajatan-tzimiri pitheenkakina. Ari otzimimi nojataa-mento, nojataa-kimimi." ³⁰ Ari okantzi ikyaaakoetari: "¿Tema naaka pipira pikyaakaa-piintari? ¿Arima nokanta-piintzimi pikyaakotana?" Ikantzi Balaam: "Tee."

³¹ Ikantakaakawo Tajorentsi iñiiri Balaam ikatziyaka Ronampiri tajorentsi awotsiki roteeyakiro iyotsiroshithakite. Ari rotziwerowanaka Balaam, roeyootanaka jaawiki ipinkatha-tanakiri. ³² Rojampi-tanakiri Ronampiri Tajorentsi, ikantziri: "Balaam! ¿Iitaka pipajawae-tantawori pipira, tema mawa papiitakiro pipajawae-tziro? Tema naaka pokaentsi nopiyatimi, tema kaariperori pikantzi-motakina noñaakimi. ³³ Rootaki pipira ñaapaakina, mawa apiitakiro otempaa-pithatana. Eeromi otempaemi, nowamaa-kimimi eeroka, rooma roori eero nowamaero." ³⁴ Ari rakanakiri Balaam Ronampiri Tajorentsi, ikantziri: "Nokaaripero-tzimotakimi! Tee niyotzi eerokataki otzikanari awotsiki. Roo kanteencha, kaari-pero-rika okantzi-motakimi nantziri, nimaeka nopiyanee." ³⁵ Ikantzi Ronampiri Tajorentsi: "Balaam! Poyaata-nakiri rotyaan-teetani-paeni. Roo kanteencha okaatzi nokanta-yitimiri naaka, rootaki piñaawaeteri eeroka." Rootaki royaatan-tanakariri Balaam inampina-paeni Balac.

† waaka = buey

†† ikyaaakoetari, ipira = asna

³⁶ Ikanta ikemaki Balac pokaki Balaam, jatanaki itonkiyo-tawakyaari otzinkamiki inampi Athataa-weni-jatzi, jeekatsiri Kameñaarithhapyaaiki, jempe iweyaa-thapita iipatsite. ³⁷ Ikantawakiri: “Balaam! Notyaantaki chapinki kaemimini. ¿Iitaka kaari pipokanta piñiina? ¿Poshiya-kaatzi eero noemoshirenkawentzimi? ³⁸ Rakanaki Balaam, ikantzi: “Pikemi niyompari! Aritaki pokakina noñiimi. Roo kanteencha tee otzimimotana noshintsinka noñaawae-tantyaawori okaatzi nokoyiri naaka. Apatziro noñaawaetiro okaatzi ikoyiri Tajorentsi.” ³⁹ Ikanta Balaam itsipatakari Balac ja-teeyakini Jaawokiweniki. ⁴⁰ Ari rowamaa-kaantapaaki Balac ipireetari-paeni. Rotyaantaki rahaeta-nakiniri Balaam eejatzi inampina-paeni. †

⁴¹ Okanta okiteeje-tamane, raanakiri Balac iy-eemakaantani Balaam janta Inkañaaweriitoniki. Ari raminako-takiro okoñaataki ipanko-thaante-teeyakani Israel-paeni.

23 Ari ikantanaki Balaam: “Powetsikina jaka 7 taapokimentotsi. Powamayina 7 ewonkiri waaka eejatzi 7 itsipa ipireetari.” †² Imatakiro Balac okaatzi ikantakiriri Balaam. Ari itsipatakari Balac irika Balaam itaakiri apaani ewonkiri waaka, eejatzi apaani ipireetari okaatakira 7 taapokimentotsi. ³ Ikantzi Balaam: “Pinkathari! Ari pijeeka-wentawakiri pitaani. Niyataawakiita naaka, okanta-shimaetya itonkiyo-tena Tajorentsi. Aritaki nokaman-takimi eeroka okaatzi ikantinari.” Jatanaki Balaam ikinakiro okaanki-chempi-takira tonkaari.

⁴ Ikanta itonkiyo-takari Tajorentsi irika Balaam, ari ikantzi Balaam: “Nokantaki rowetsikaeti 7 taapokimentotsi, notaaki apaani waaka eejatzi apaani ipireetari okaatakira 7 taapokimentotsi.” ⁵ Ari ikantakaakawo Tajorentsi riyotiro Balaam iñaawaeteri, ikantakiri: “Pipiyi ijeekakira Balac, pikamantiri okaatzi nokantakimiri naaka.” ⁶ Ari ipiyaari Balaam iñaapaeri Balac ijeekawen-tziri itaani, itsipayi-takari inampina-paeni Athataa-weni-jatzi. ⁷ Ari iñaawae-tanakiro Balaam riyotahae-takiriri ñaantsi, ikantanaki:

Nopoñaakawo Tonkaeroniki ramakina Balac, Nokinapaakiro ochempi-mashiki jempe ishitowa-pi-intzi ooryaa, ikaemakaan-takina Iwinkatharite Athataa-weni-jatzi, ikantakina:

“Pipoki, pitakijiri Israel-paeni!

Pipoki, piyakateri icharini-paeni Jacob!”

⁸ ¿Iitaka notakijan-tyaariri naaka kaari ikoyi Tajorentsi itakijeeteri?

¿Iitaka niyakatan-tyaariri naaka kaarira riyakatzi rirori Tajorentsi?

¹⁹ Tema irika Tajorentsi, tee roshiyari atziri-paeni itheeyan-tyaari,

Tee rinashitawo okaatzi ikenkishire-takari. Aririka ikanti: “Iroka nantiri.” Aritaki rantakiro.

Imonkaa-tziro maawoeni ikashiya-kaantziri.

²⁰ Ikantee-takina naaka notajonka-wentanti.

Tema imatakiro Tajorentsi itajonka-wentantaki rirori, eero nomateero naaka noepiya-ñaani-teeri.

²¹ Tee iñeeteero iyaari-peronka icharini-paeni Jacob, Tee riñeeteero eejatzi ikowaenka-takowaetzi isheninka Israel-paeni.

Tema ashi royiro itsipata-piintakari Itajorentsite.

Riitaki rajahaa-piintakari iwinkathari-tetaari.

²² Tema irika Tajorentsi, amaeriri ijeekawitaka paerani Apitantoniki,

Otzimimo-tziri ishintsinka oshiyaawomi ishintsinka

katsi-mari-paeni piratsi. ‡

²³ Tekatsi oetzimotyaaari icharini-paeni Jacob taki-jaantsi,

Tekatsi oetzimotyaaari Israel-paeni yakataantsi.

Nimaeka akantiri Israel-paeni:

Osheki rantzimota-kimiri Tajorentsi kaari iñaapiin-teetzi!

²⁴ Roshiyakari kashekari irikapaeni,

Ikatziya rajaryaanta.

Eero romorenka roojatzi ratsikan-takyaariri ratsikanewo.

Riranakiro riraa rowamaani-paeni.

²⁵ Ari ikantanaki Balac: “Balaam! Teera pinintatye piyakateri, eero pitajonka-wenteeri eejatzi.” ²⁶ Ikantzi Balaam: “Balac! Tema nokantzi-takimi ketziroeni: ‘Okaatzi ikantinari Tajorentsi, rootaki nantiri.’”

Ijeekaki Israel-paeni Pahaankaetoniki

25 Ari ijeekae-yapaakini Israel-paeni janta Inchatoniki. Imayempi-waeyi-takiro Athataa-weni-jato.

² Okaemakiri Israel-paeni itsipatyawo otayiniri atsipeta-kaani tajorentsi-niro-paeni. Rakiyota-piintakiro Israel-paeni. Ipinkatha-waetakiri otajorentsi-nirote-paeni. ³ Ari okantakari rawentaan-takariri Israel-paeni tajorentsi-niro Inkañaaweri janta Pahaankaetoniki.

Rootaki ikijanta-nakariri Tajorentsi irika Israel-paeni.

⁴ Ari iñaanateeriri Tajorentsi irika Moisés, ikanteeri:

“Moisés! Pipiyoteri maawoeni reewarite Israel-paeni, pishirika-kentsi-yiteri okiteejita-manee, inteenaryaan-tee-yaari nomashirenka maawoeni Israel-paeni.”

⁵ Ipoñaaa ikaemakiri Moisés itsipapaeni reewarite Israel-paeni, ikantakiri: “Powamayiri asheninka-paeni ikaatzi aapatziya-kariri tajorentsi-niro Inkañaaweri jeekatsiri Pahaankaetoniki.”

⁶ Ikanta apaani isheninka Israel-paeni ramaki Kosheka-weni-jato jempe ipiyotee-yakani isheninka-paeni,

iñaawakiri Moisés, eejatzi maawoeni Israel-paeni ijeekaeyini riraako-waeteeyani rirori-paeni opatzimooki Tajorentsi-thaante. ⁷ Ikanta iñaawakiri rirori Finees itomi Eleazar icharini Ompera-tajorentsi-taarewo

Aarón, ishitowa-shi-tanakiri ipiyotee-yakanira isheninka, raanakiro iyotsiro-shitha-kiti. ⁸ Riyaata-shitakiri irika isheninka jempe ipanko-thaante-yitaka isheninka-paeni, rojataakiri imotziki apitekiro, shirampari eejatzi tsinani. Aripaete okaatapaaki mantsiyarentsi owa-

maayi-takiriri Israel-paeni. ⁹ Tema osheki-pero Israel-paeni owamaakiri mantsiyarentsi. ‡

† ipireetari-paeni = waakapaeni, owisha-paeni †† waaka = becerro, ipireetari = carnero

‡ katsi-mari-paeni = búfalo †† osheki-pero = 24,000

Ikijawentaa Israel-paeni

31 Ari iñaanateeri Tajorentsi irika Moisés, ikanteeri: ²“Paanakiri maawoeni Israel-paeni ikijawenteeyaa, riyaaati rowayiri-teeyaari Kosheka-weni-jatzi. Aririka pimatakiro, aripaete pitsipa-shire-yitee-yaari piwaejatzite-paeni.” ³Ikaemakiri Moisés maawoeni isheninka-paeni, ikantakiri: “Powetsika-yiteeyaa eerokapaeni, piyaati pikijawenteeyaa powayiri-tyaari Kosheka-weni-jatzi, tema rootaki ikowakiri Tajorentsi.” ⁷Imatakiro rowayiritari Kosheka-weni-jatzi, ithonkakiri rowamaakiri maawoeni, imatakiro okaatzi ikantakiriri Tajorentsi irika Moisés. ⁸Ari ikaatzi rowamaa-nakiri iwinkatharite-paeni Kosheka-weni-jatzi. Iri-

ka iitawiteeyani: Evi, Requiem, Zur, Hur, Reba. Ikaatzi 5 pinkathari rowamaakiri. Imatzitanakari Balaam itomi Beor rowamaan-tanakari iyotsiro-shitha-kite. ⁹Ithonka-nakiro Israel-paeni inoshika-nakiro tsinani-paeni Kosheka-weni-jato, rayita-nakiri reenchee-rikiti. Eejatzi ipira-paeni, iwaakatipaeni, maawoeni rashaahawopaeni.

¹⁵Ari ikantawaeri Moisés isheninka-paeni: “Nosheninká! Iitaka kaari powamaantawo iroka-paeni tsinani? ¹⁶Rooyitaki ikaminaani Balaam kantakaan-takirori ikaaripero-tzimotan-takariri asheninka-paeni Tajorentsi janta Pahaankaetoniki. Rootaki rowajankitaan-takariri Tajorentsi asheninka-paeni ikamanta-yitakari.”

APIIN AANI-TANEENTSIRI

1 Iroka ikenkithawae-takaa-kiriri Moisés maawoeni Israel-paeni janta ijeekan-tawitakari ochempiki. Ari janta ojeeki eni Jordán janta ishitowa-piintzira ooryaa.

6 Rootaki iroka ikantakaan-teetziri, inintakaan-teetziri, kaari ishinetaan-teetziri. Rootaki ikanta-kinari Piwinkatharite Tajorentsi okine niyotahaemi. Rootaki ikowakaa-kimiri panteri janta nampitsiki jempe roe-jeekaemi. ² Aritaki okantya pipinkathateri Piwinkatharite Tajorentsi. Pimonkaatero ikowa-kaanteetziri eejatzi ikantakaan-teetani, rootakira panteri maawoeniki ojarentsi, eekirowa pañaatye. Roojatzi noninta-kayita-kariri pitomipaeni, eejatzi picharini-paeni. Rootakira piñaantee-yaawori pañaahae osheki ojar-entsi. ³ Israel-paeni! Rootakira piyaa-takaan-tyaawori pimonkaatero. Ari okantya eero awijimo-tanteemi oetarika-paeni. Aritaki piñaahaeri rosheki-pero-tanee asheninka. Ari pinampi-teeyaawo janta kepatsi kameetha-tatsiri. Ari itzima-paeri pitsi, roshiya-paawo oshitowaatzi nijaateni. Tema rootaki iroka ikanta-kimiri Pinkathari, Itajo-rentsiti picharinini. ⁴ Israel-paeni! Pikemi. Irika Awinkatharite Tajorentsi, apaniro ikanta Ipinkatharitzi rirori. ⁵ Pininta-pero-teeri, pininta-shireteeri, pininta-shintsi-teeri eejatzi. ⁶ Pikenki-shireero kameethari maawoeni iroka nokanta-kimiri. ⁷ Piyaaatya-kayeri piyoteeri pitomipaeni iroka. Piñaawaetero, pikantzirowa pipankoki, eejatzi awotsiki. Pikantzirowa pomaryaaaha, eejatzi pipiriintaha. ⁸ Poojota-kotyaawo pakoki jankina-takoteen-chari ikowa-kaantee-tziri. Eejatzi poojota-kotyaawo pitamakoki. Rootaki riyoteetantyaari. ⁹ Pojanki-natero eejatzi tzinkamin-tsiki eejatzi ashitawoki pipanko.

8 Pantapiintero ikowa-kaantee-tziri okaatzi nokantzimiri nimaeka. Rootakira pijeekan-teeyaari. Aritaki piñaahaeri rosheki-pero-tanee asheninka. Opoñaan-tyaari roma-nataneero nampitsi ikowakaa-kiriri Pinkathari picharini-paeni. ² Poshire-tyaawo janta ikina-kinawae-takaan-takimiri-ranki Pinkathari ochempiki okaatzi ojamanitaki 40 ojarentsi. Rootakira rantantawori opoñaan-tyaari itsinampa-shire-takaan-teemiri, rootaki iñaantan-teemiri eejatzi. Tema ikowawitaka riyotero okaatzi pikenkishiryawitakari. Ikowawitaka riyotero aririka piyomaa-takiro ikowa-kaantee-tziri. ³ Rowajanki-takaan-tawitakimi, itasheya-neenta-kaawi-takimi. Roo kanteencha rowakaa-kimiro maná. Tema tee piyotako-witawo iroka

owanawontsi paerani, tee riyotako-witawo eejatzi picharini-paeni. Ari okantakari riyotakaan-takimirori tee apatziro okoyimotari atziri royaawo pan, rootaki kowapero-tachari akemijan-teero maawoeni ikanteeri Tajorentsi. ⁴ Okaatakira iroka 40 ojarentsi, tee pithonka-takota piithaari, tee aawaayitzi piitzi. ⁵ Otzimatye piyote riitaki Piwinkatharite Tajorentsi tampatzika-takimiri. Ari roshiyari ipaapateetari, itampatzika-tziri itomi.

¹⁵ Ari ikoñaate paata Kamantan-taniri, roshiyina naaka. Riitaki Piwinkatharite Tajorentsi kanta-kahae-yawoni. Otzimatye pikemijan-teeri. ¹⁶ Rootajaantaki iroka pikowako-takiriri Piwinkatharite Tajorentsi paerani janta ochempiki Horeb. Tema iroka kitejeri paerani papatotantakari, pikantaki: "Tee akoyiro apiiteero ake-maero icheraha Awinkatharite Tajorentsi. Tee akoyiro añahaero eejatzi antawo paamari. Akamaekari."

¹⁷ Ikanta-nakina Pinkathari, ikantzi: "Kameethataki ikanta-kimiri. ¹⁸ Nokanta-kahae-yaawo ikoñaate Kamantan-tantaniri roshiyimi eeroka, isheninka rirori pichariniteeyaari. Noyiniri noñaane ipaanteki. Ikenkitha-teero okaate nokanteriri. ¹⁹ Nowajan-kiteeri maawoeni kaari kemijan-teerini Kamantan-taniri."

31 Rapiiteeri iñaanata-neeri Moisés Israel-paeni, ikantziri: ² "Tzimaki 120 nojarentsiti, tekatsi noshintsinka nanashi-tantee-yaari. Tema ikantakina Pinkathari eero nomontya-haawo eni Jordán. ³ Riitaki anashita-kaemini Piwinkatharite Tajorentsi. Riitaki thonkaa-terini atziripaeni jempe pikinee-yanakini, paanteeyaawo iipatsiti. Riima Josué, riitaki jewata-paemini, ipinkathari-tapae. Rootaki ikantakiri Pinkathari."

⁵ Roojatzi ikamantaa Moisés, romperatanewo Tajorentsi. Ikamaero iipatsiteki Moab, ininta-kaakiriri Pinkathari. ⁶ Ari ikiteetakiri owinteni-patha-tzira Moab, pinkathari-tatsiri Bet-peor, nampitsi kaari riyoteetzi nimaeka. ⁷ Okaataki 125 rojarentsiti ikamantakari. Eeniro ikowichaa-tzimaeta kameetha, eejatzi eeniro ishintsitzi. ⁸ Ojamanitaki okaatzi 30 kitejeri riraakoe-yakarini Israel-paeni Moisés-ni janta ochempiki Moab. Okanta imonkaa-takiro kitejeri riraako-tanta-kariri kaminkari. ⁹ Tekira ikamana-kiita Moisés-ni, rotaiyapatziito-takiri Josué, itomi Nun. Ipaneeri riyomento. Arira ipinkatha-tanakiri Israel-paeni Josué, rantaneero okaatzi ikanta-kiriri Pinkathari Moisés-ni.

JOSUÉ

1 Tema kamae rirori Moisés, romperatani Tajorentsi. Ari iñaanateeri Tajorentsi irika Josué, it-omi Nun, itsipata-piintani Moisés. Ikanteeri: ² “Josué! Tema kamae nomperatani Moisés. Eeroka montyaaka-haeyaarini maawoeni pisheninka-paeni intatsikiro Pareenkaarini, piyaati janta kepatsiki nashita-kaemiri maawoni eerokapaeni. ³ Naakataki payita-kimirori, tema rootaki nokantzi-takariri paerani Moisés, nokantakiri: ‘Naaka pimironi maawoeni kepatsi jempe-rika pikinayitaki’. ⁴ Iroka okaate piipatsite. Opoñaana-kyaa-wo jaka ochempi-mashiki, Kiteniitoniki roojatzi Antawaaki Enini, maawoeni iipatsite Thaawan-taani-jatzi, roojatzi janta Inkaariki Antawo jempe ikyaapiintzi ooryaa. ⁵ Eero itzimae otsinampaemini jempe-rika pi-jeeka-yitee. Naakataki tsipata-piintimini nokimitaakiri paerani Moisés notsipa-takari. Eero nowapin-teemi, ari nokanteetateyeeanyi notsipa-teemi. ⁶ Pikyaaryooti, piñaaperotyaa kameetha. Tema eeroka aakahaerini kepatsi maawoeni pisheninka-paeni. Rootaki nokashiya-kaakiriri paerani piwaejatziiteni. ⁷ Apatziro nokoyi pikyaaryooti, kametha piñaaperotyaa. Pikemijantaneero noñaani okaatzi riyotaa-kimiri nomperatanini Moisés. Kijokiro powaero, rootaki okameetha-tz-imotoan-teemiri okaate panta-yiteeri. ⁸ Pamepaantetya piñaawae-tapiin-teero jankinarentsi iñaani Tajorentsi, pikinkishiryaa-piintyaawo kiteejeriki eejatzi tsireniriki, rootaki pimatan-teeyaawori pantayi-teero okaatzi jankina-teenchari. Tema rootaki okameetha-tantyaari okaate panta-yiteeri. ⁹ Naakataki kantzimiri pikyaaryooti, kametha piñaaperotyaa. Eero pithaawawaetzi, eero powashaanta-waeta, tema naaka Pitajorentsise, ashi nowaero notsipa-timi jempe-rika pikinayitee.”

Imontyaan-takawori Pareenkaarini

3 Okanta okiteeje-tamane, ananinkanaka Josué itsipata-naari maawoeni isheninka-paeni rooka-neero ijeekawi-tapaaka Inchatoniki, areetee-yakani Pareenkaarini. Ari imahaeya-paakini tekira imontyaata intatsikiro. ² Okanta ijeekapaaki mawa kiteejeri, ithotyaaikiro reewariti Israel-paeni raminiro maawoeni ipanko-thaanteki-paeni isheninka. ³ Riyotaakiri maawoeni isheninka-paeni, ikantakiri: “Aririka piñaakiri Ompera-tajorentsi-taarewo Leví-paeni inatakotanakiro itajorentsi-mokote Tajorentsi, rashaata-kaero, piyaateeyini eerokapaeni, poyaata-nakiri. ⁴ Okini piñiiri jempe pikineeyini, tema tee pikineeyini paerani

eerokapaeni jaka. Eeromaeta pokaakitawo tajorentsi-moko, inteena pimpoeteeyini eerokapaeni.” ^{†5} Ari ikantanakiri Josué isheninka-paeni: “Powetsika-shireteeyanyi maawoeni, tema okiteeje-tamane roñaayimiro Tajorentsi kaari piñaapiintzi!” ⁶ Ikantakiri eejatzi Ompera-tajorentsi-taarewo-paeni: “Paanakiro tajorentsi-moko, peewateri maawoeni asheninka-paeni pashaateeyini.” Raanakiro Ompera-tajorentsi-taarewo-paeni tajorentsi-moko, reewata-nakiri maawoeni isheninka-paeni ashaatee-yanakani.

⁷ Iñaanata-nakiri Tajorentsi irika Josué, ikantziri: “Ni-maeka nokanta-kaeyaawo iñiimi pisheninka-paeni ri-iperori eeroka. Rootaki riyotan-tyaari ari notsipa-tzimi naaka nokimitziri paerani Moisés notsipa-takari. ⁸ Josué! Pikantiri eeroka Ompera-tajorentsi-taarewo-paeni natakirori tajorentsi-moko, pikanteri: ‘Aririka paatzikaa-paakiro nijaa Pareenkaarini, ari paatzinkae-yapaakini.’” ⁹ Imatakiro Josué, ikantakiri isheninka-paeni: “Nosheninkapaeni! Pipokaeyini maawoeni, pikemi ikantzi Atajorentsise. ¹⁰ Rootaki piyotan-tyaari ari itsipatzimi eerokapaeni Tajorentsi Kañaaniri, aritaki piñaayi-teeri ithonkaeri Owinteni-jatzi, Thaawan-taari-ni-jatzi, Thaanteweni-jatzi, Nampitsi-weni-jatzi, Pitzitharini-jatzi, Ochempi-weni-jatzi eejatzi Kaya-weni-jatzi. ¹¹ Ari piñaayi-takiro rashaata-kaetiro Pareenkaarini itajorentsi-mokote Pinkatha-wentzirori maawoeni kepatsi. ¹² Piyoshiiti ikaati 12 asheninka, paayiti apaani-paeni akaatzi asheninka-tawaka-haeyani. ¹³ Tema aririka rashetanaki iitziki-paeni Ompera-tajorentsi-taarewo natakirori itajorentsi-mokote Pinkatha-wentzirori maawoeni kepatsi, ari opiryaa-tanaki Pareenkaarini. Eero oshiyaa-tanaa nijaa, antawo oonkanakyaa katonko.”

¹⁴ Ikanta ishitowae-yanakini Israel-paeni ipanko-thaanteki rashaatyaawo Pareenkaarini, eewatee-yakini Ompera-tajorentsi-taarewo inatakotakiro tajorentsi-moko. ¹⁵ Ikanta raatzikaata-paakiro nijaa Ompera-tajorentsi-taarewo natakotakirori tajorentsi-moko, asheyitanaki iitziki-paeni. Tema eeniro okemaatzi Pareenkaarini rowiitan-teetawori okithoki pankirentsi. ¹⁶ Rootaki oonkanta-nakari katonkonta, antawo otapyaatanaka nijaa areetaka Potsitaariki ojeekannampi-tziri Kemaatsi-taariki. Rooma kirinkanta Mameriweniki omontetari Inkaari Mirityaawo, piryaatanaki. Ari ikineeya-nakini Israel-paeni riyaa-teeyeni intatsikiro Kashiryariki. ¹⁷ Riima Ompera-tajorentsi-taarewo natakotakirori itajorentsi-mokote

† Kijokiro powaero = eero pitempaa-waeta pakoperoki eejatzi pampateki.

†† inteena pikantya = 1,000 metro = 2,000 okaatzi imonkaanteetawo konakintsi.

Tajorentsi, roojatzi ikatziyee-yakani opiryaa-tanakira Pareenkaarini. Roojatzi imontyaan-tanakari maawoeni Israel-paeni opiryaa-tanakira Pareenkaarini.

Ikyaan-tee-takari Kashiryaa-riki

6 Tekatsi mateeroni ikyahae Kashiryaa-riki, tekatsi eejatzi mateeroni ishitowae, tema rashita-peroe-tanakiro iroka nampitsika, okantya ipiyawentyaa aririka rowayiri-tapaa-kyaari Israel-paeni. ² Roo kanteencha ifaanateeri Tajorentsi irika Josué, ikanteeri: “Josué! Noshine-takimiri pithonkiri Kashiryaa-riki-jatzi, iwinkathariti eejatzi rowayiriti-paeni. ³ Pitapotiro nampitsi pitsipa-tanakyaari pisheninka-paeni owayirita-chani, apawo-jatzi pitapotiro kiteejeriki. Tema okaate 6 kiteejeri pitapotyaaawo. ⁴ Reewati 7 Ompera-tajorentsi-taarewo roteeya-yitaki iwaakapatipaeni itziwootan-tyaari. Royaatee-yaapaakiniri ompera-tajorentsi-taarewo natakotakirori tajorentsi-moko. Aririka omonkaa-takyaari 7 kiteejeri, 7 papiitiro pitapotiro nampitsi. Itziwootee-yanakini Ompera-tajorentsi-taarewo rirori. ¹⁵ Aririka pikemawakiro ijantheen-katanaki iyameninka tziwoorentsi, picheraanaki pikaemaeyini. Aritaki otzimpookanaki otantotari Kashiryaa-riki. Ari pikyahaeyini janta.” ⁶ Ikaemakiri Josué Ompera-tajorentsi-taarewo, ikantakiri: “Paanakiro itajorentsi-mokote Tajorentsi. Reewati 7 Ompera-tajorentsi-taarewo roteeya-yitaki iwaakapatipaeni itziwootan-tyaari. Royaa-teeya-paakiniri Ompera-tajorentsi-taarewo natakotakirori tajorentsi-moko.” ⁷ Riyotaakiri isheninka-paeni, ikantziri: “Piyaateeyini, panashitiro Kashiryaa-riki, pitapotiro. Riima ikaati owayirita-chani riitaki jewatironi itajorentsi-mokote Tajorentsi.”

⁸ Rantakiro Israel-paeni okaatzi ikantakiriri Josué. Jewatanaki 7 Ompera-tajorentsi-taarewo, itziwooteeyini. Pokakotatsi itajorentsi-mokote Tajorentsi itaapiiki. ⁹ Jewataki ikaati owayirita-chani, pokaeya-tsini itaapiiki Ompera-tajorentsi-taarewo. Eenitatsi itsipa owayiripaeni impoeta-tsiri royaata-kowen-tziro itajorentsi-mokote Tajorentsi. Tee ipakaa-neenta tziwoorentsi. ¹⁰ Tema riyotaa-yitakiri Josué isheninkapaeni, ikantakiri: “Eentsikiroeni panashi-teeyini, roojatzi nokantan-takimiri: ‘Picherayi pikaemaeyini!’ Aripaete pikaemaeyini” ¹¹ Imatakiro itapotee-yawoni nampitsi inatakotee-yakironi itajorentsi-mokote Tajorentsi. Ari ipiyeeyaani ipanko-thaanteki, roojatzi otsipaki kiteejeri.

¹² Ikanta ipiriin-tamanaa Josué, raaneero Ompera-tajorentsi-taarewo-paeni itajorentsi-mokote Tajorentsi. ¹³ Jewatanai 7 Ompera-tajorentsi-taarewo, pokakotatsi itajorentsi-mokote Tajorentsi itaapiiki. Tee imako-ryaa-paentzi ranashi-teeyini, roetziñaariko-takawo itziwooteeyini. Jewatatsi ikaati owayirita-chani. Eenitatsi itsipa owayiri-paeni impoeta-tsiri royaata-kowen-tziro itajorentsi-mokote Tajorentsi. Tema roojatzi ikameñeenkataki tziwoorentsi. ¹⁴ Ari rapiitakiro itapotawo nampitsi Kashiryaa-riki, rootaki apiteta-tsiri ki-

teejeri. Ari ipiyeeyaani ipanko-thaanteki. Ari ikantapiintakiro okaatzi 6 kiteejeri rapiitakiro itapotakawo.

¹⁵ Okanta 7-tatsiri kiteejeri, ananinkae-yanakini itapotawo nampitsi, ikimita-piintzirowa. Iroka kiteejeri, 7 rapiitakiro itapotziro nampitsi. ¹⁶ Okanta 7-tatsiri itziwootaki Ompera-tajorentsi-taarewo-paeni, ikaemakotanakiri Josué isheninka-paeni, ikantziri: “Picherayi pikaemaeyini! Tema ishineta-kimiri Tajorentsi ikaatzi nampitawori jaka!”

²⁰ Ari icheraanaki ikaemae-yanakini owayirita-chani, tziwootanaki Ompera-tajorentsi-taarewo-paeni. Ikanta ikemawakiri maawoeni isheninka-paeni ipoema-tanaki tziwoorentsi, cheraa-naki ikaemaeyanakinini, rootaki otzimpookan-tanakari otantotari nampitsi Kashiryaa-riki. Tampatzika rowanakiro ikyahae-yanakini nampitsiki.

²¹ Ithonkanakiri rowamaantanakari iyotsiroshithakite maawoeni shirampari, tsinani, ewankari, antariki-paeni, imatanakiri ipira-paeni, maawoeni. Ari ikaatzi ithonkakiri rowamaakiri. ††

²⁷ Tema ikemakoe-tanakiri Josué maawoeniki janta, tema riitaki Tajorentsi tsipata-kariri.

Ithonkae-takiri Tzimpookaarini-jatzi

8 Ari ifaanateeri Tajorentsi irika Josué, ikanteeri: “Kameetha piñaaperotyaa, eero pithaawa-waetzi. Paaneeri pisheninka-paeni ikaati owayirita-chani, piyaati powayiri-tyaari Tzimpookaarini-jatzi, naaka kantakae-yaawoni potsinampaeri iwinkatharite, pithonkiri maawoeni. Eeroka ashitee-yaawoni inampi eejatzi iipatsite. ² Tema ari pimatakiri Tzimpookaa-rini-jatzi eejatzi iwinkatharite pikimitaakiri Kashiryaa-riki-jatzi eejatzi iwinkatharite. Noshine-takimi nimaeka payiro okaatzi tzimimo-tziriri, payiri eejatzi ikaatzi ipirayitari. Powetsikyaa, okantya pomapokiri pikinashitakiri itaapiiki.”

³ Ari rowetsikanakari Josué eejatzi isheninka-paeni jatatsini rowayiri-tyaari Tzimpookaarini-jatzi. Riyoshitaki ikaatzi 30,000 ñaaperori isheninka-paeni, rotyaantakiri tsireni-paetiki. ⁴ Ikantawakiri: “Itaapiiki pikinashitakiri, pomanee-yakyaani okaakiini. Powetsika-paakya powayiritantyaari. ⁵ Riima itsipa asheninka owayirita-chani royaatina naaka niyaati nampitsiki. Aririka ishitowanaki ikoyi romanata-wakina, ari noshiya-pitha-tana-kyaari, akimiteero chapinki. ⁶ Aririka ipatzima-tanakina Tzimpookaarini-jatzi, rookanakiro inteena inampi, ikanteeyini: “Ishiya-pitha-tatyee irika-paeni ikimiteero chapinki.” Roshiyakaa-mintheetzi noshiya-pitha-tatyeerimi naakapaeni. ⁷ Roojatzi pishitowan-tanakyaari eeroka-paeni jempe pomanee-yakani, pikee-yapaakini inampiki. Tema ishineta-kaeri Tajorentsi owayiri-tyaari irikapaeni. ⁸ Aririka pikyaaki inampiki, pitayiro. Pimatiro ikantakaeri Tajorentsi. Rootaki ikoyiri rirori.” ⁹ Imatakiro Josué rotyaan-takiri owayirita-chani. Ikineeyakini isheninka-paeni ikyaapiintzira ooryaa, omaneeyakani niyanki-thaki awotsi poñaachari Tajorentsi-pankoniki roojatzi Tzimpookaa-

† ipireetari = owisha

†† ipira-paeni = buey, owisha, kawayo

riniki. Riima Josué, tee riyatzi rirori, eejatzi imaanee ipanko-thaanteki.

¹⁰ Okanta okiteeje-tamane, ananinkanaka Josué raminiri isheninka-paeni, ikaati owayirityaarini Tzim-pookaarini-jatzi. Ipiyotakiri maawoeni isheninka-paeni, eejatzi antari-pero-paeni. ¹¹ Ari itonkahae-yanakini owayirita-chani ikaatzi itsipata-nakari Josué. Tema imonteta-paakawo nampitsi Tzim-pookaarini, ari ipanko-thaante-yitapaaka okatonkotzira nampitsi. ¹² Rotyaantaki 5,000 isheninka owayirita-chani ikyaapi-intzira ooryaa, maneeyapaakani niyanki-thaki awotsi poñaachari Tajorentsi-pankoniki roojatzi Tzim-pookaariniki. ¹³ Iroka ikanta rinashiyitakari roojeekakiri isheninka-paeni Josué: Eenitatsi apaani-paeni manayiteenchari owayirita-chani ikyaapiintzira ooryaa. Riima itsipa-paeni ipanko-thaante-yitaka okatonkotzira nampitsiki. Roojatzi reewatan-tanakari Josué tsireni-paeteki janta otenka-naaki. ¹⁴ Ikanta riyotaki pinkathari-tatsiri Tzim-pookaariniki, intsipaete ikaem-anakiri rowayirite-paeni, rananinkae-yanakini, tema ari ikamanta-wakahae-yakani jempe rowayiri-tantya. Ari ikaatzi raanakiri rowayiriti ipiyata-wakyaari Israel-paeni riweyaa-paaka intatsikiro Mameriweniki. Tee riyotee-yini manee-yapaakani itsipa Israel-paeni nampitsiki ikinapaakironta. ¹⁵ Ikanta Josué itsipatakari rowayiriti, ikimiwitaka ithaawa-nakityeemi, ishiya-pitha-tanakari Tzim-pookaarini-jatzi ikineeya-nakini ochempi-mashiki. ¹⁶ Ari ikaemako-takiri rowayirite-paeni iwinkatharite Tzim-pookaarini-jatzi, ikantziri: “Pi-patzimateri!” Ikanta ipatzimae-tanakari Josué, rookanakiro inteena inampi. ¹⁷ Tekatsi apaani owayiri jeekaneen-tsini kijako-wentyaarini Tzim-pookaarini-jatzi eejatzi Tajorentsi-pankoni-jatzi, tema ithonka riyataanaki rowayiriti ipatzima-tanakari Israel-paeni.

¹⁸ Ari rapiitakiro Tajorentsi ifaanatzi Josué, ikantziri: “Powaankiro piyotsiro-shitha-kiti pookotan-tyaawo Tzim-pookaarini, tema noshine-takimiri naaka pithonkiri.” Rowaanka-nakiro Josué iyotsiro-shitha-kiti roteeyakiri, rookotan-takawo nampitsi. ¹⁹ Romapoka-shitanaka ishitowae-yanakini owayiri-paeni ikaatzi omaneenchari, jatanaki Tzim-pookaariniki, kyaapaaki nampitsiki, itaapaakiro. ²⁰ Ari ipithoka-paenta itaapiiki rowayiriti Tzim-pookaarini-jatzi, ifaatziri okachaa-reen-kataki otaha inampi. Tekatsi ikini ishiyanaki ochempi-mashiki, tema ithonka rotzikakiri Israel-paeni roshiya-kaamintheetziri inkaahanki romishiya-tziiri. Tema riitaki pithoka-shitana-kariri rowayiritari. ²¹ Ifaakiri Josué ikyaaki nampitsiki rowayiriti ikaatzi omaneenchari, imatakiro itaakiro nampitsi, ipiyashi-teeya-paakirini Tzim-pookaarini-jatzi, rowayiri-tapaakari. ²² Ari ishitowae-yaneeni owayiri-paeni kyaapaen-tsiri nampitsiki, ro-jatekae-tanakari Tzim-pookaarini-jatzi, tekatsi ikinee ishiyi, rowamahae-takiri maawoeni. ²³ Apatziro iwinkatharite Tzim-pookaarini-jatzi rañaaki, tee rowamahaetziri. Roteeyee-takiri, raanakiri ijeekakira Josué.

²⁴ Ithonkae-takiri Tzim-pookaarini-jatzi ikaatzi jata-neen-tsiri ochempi-mashiki ipatzima-tantzi. Ari ipiya-

paaka maawoeni Israel-paeni nampitsiki Tzim-pookaarini, ithonkakiri rowamaakiri ikaatzi jeekawitaneenchari. ²⁵ Tema thonkaka ikamaki Tzim-pookaarini-jatzi. Ikamayitaki shirampari eejatzi tsinani. Ikaateeyini 12,000 kamaentsiri. ²⁶ Tee ipakaero Josué rowaankiro iyotsiro-shitha-kiti rookotantawo nampitsi, roojatzi ithonkan-takariri ikaatzi nampitawori Tzim-pookaariniki. ²⁷ Tema rayitakiri Israel-paeni maawoeni rashitari Tzim-pookaarini-jatzi eejatzi ipira-paeni. Imatakiro Josué ikantakiriri Tajorentsi. ²⁸ Itaakiro Josué nampitsi Tzim-pookaarini. Roojatzi nimaeka ifeetziro opiyo-pookita jempe okanta itzim-pookae-takiro paerani. ²⁹ Raakiri Josué iwinkatharite Tzim-pookaarini-jatzi, ithatakiri ote-waki inchato, roojatzi tsirenii-teeni. Ikanta itziroryaane ooryaa, ikantaki Josué: “Pithataryaa-kotiri kaminkari, pookakiteri okiishi-tapaaki awotsi, panawyaan-tyaari osheki mapi.” Roojatzi ifahaetziro nimaeka mapi ipiyota-shiitakiriri.

Ramatawinka Nampitsii-toni-jatzi

9 Ari ikemaeyakini okaatzi awijeent-siri iwinkatharite-paeni Thaawan-taarini-jatzi, Ochempi-weni-jatzi, Owinteni-jatzi, Nampitsi-weni-jatzi, Thaante-weni-jatzi eejatzi Kayaa-weni-jatzi. Tema irika-paeni pinkathari riitaki jeeka-nampi-yitziro Pa-reenkaarini, othapyaaki Antawoete Inkaari eejatzi Kiteniitoni. ² Ari ikaminaa-wakahae-yakani irikapaeni pinkathari, ikanta-wakaa: “Jame aapatziya-wakaeyaa, apiyata-wakyaari Josué jewatziriri Israel-paeni.” ³ Riima Thaante-weni-jatzi nampitawori Nampitsii-toniki, ikemako-takiri Josué jempe ikantakiri Kashiryari-jatzi eejatzi Tzim-pookaarini-jatzi. ⁴ Ikenk-ishire-teeya-nakani ramatawiteri. Raaki antyashipawo-paeni rotemento eejatzi paejatoteentsiri mashitsi, owamata-pooki-tanaka, ikithaa-yitanakawo, ikyaakotanakari ipira-paeni jateeya-nakini. ⁵ Tema pichakipooki-tanaka, ikyaanta-yitakari iitziro paejato-pookiri. Raanaki paejato-teentsiri rowanawo, othonka opowapooki-taki. ⁶ Areetee-yakani Pineeronchaariniki jempe ipanko-thaantetaka Josué eejatzi isheninka-paeni, ikantapaakiri: “Eeroka nopokashitzi, tema inteena nopoña-yitaka. Nokoyi paapatziyina.” ⁷ Ari rakaeyanakiniki Israel-paeni ikantziri Thaante-weni-jatzi pokaentsiri: “Aama teerika pipoña inteena, okaakiini piyeeki. ¿Jempe okantyaari aapatziya-wakaeyaa?” ⁸ Eekiro ishintsi-tanakitziiri, ikantziri: “Nokoyi pomperatina.” Ikantziri Josué: “¿Jempema pipoñaaka? ¿Jempe piitaka? ¿Jempe ojeeki pinampi?” ⁹ Ikaateeyini rirori-paeni: “Inteena nopoñaaka, nokemako-takiri Pitajorentsite. Othonka nokemakiro eejatzi okaatzi rantakiri Pitajorentsite Apitantoniki. ¹¹ Rootaki rotyaan-tanta-kinari neewariti-paeni, eejatzi nosheninka-paeni, ikantakina: ‘Piyaati jempe ijeekaeyini Israel-paeni. Paanaki poyaari awotsiki. Aririka piñaakiri, pikantiri: “Naaka pomperatani. Nokoyi aapatziya-wakaeyaa.” ¹² Tema owakira nopokae-yanakini nohotyaa-koyitzi-mi, eeniro ojaawawita nowanawo. Rooma nimaeka

paejato-tanaki rowanawo, othonka opowa-pooki-taki.
¹³ Ari ikimi-witaka eejatzi mashitsi-naki owakiraw-itacha. Tema ithonka ijanaryaaki nimaeka. Ari okimitzita-kari eejatzi noethaari, nokyaantari noetziki, thonka-ka, tema inteena nopoña-yitaka.”¹⁴ Raakiro Israel-paeni rowanawo Nampitsii-toni-jatzi ramakiri inampiki, rowaka eepichokiini. Teemaeta ikowako-tziri Tajorentsi oetarika ranteri.¹⁵ Imatakiro Josué rojankina-takotakiro okantakota raapatziya-wakaan-tyaari eero rowayiri-tawakaanta. Ikantakiri: “Eero nowamayimi.” Roojatzi imatzitakari reewariti-paeni Israel-paeni ikan-taki rirori-paeni.

¹⁶ Okanta awijaki mawa kiteejeri, ikamantee-takiri Israel-paeni, ikantee-tziri: “Tee inteena ijeekaeyini Nampitsii-toni-jatzi, riitaki pitsipa-nampitari”.¹⁷ Ja-teeyakini Israel-paeni ithotyaa-keeri Nampitsii-toni-jatzi. Okanta awijaki mawa kiteejeri, rareetakari inampiki. Iroka iitziro inampi-paeni: Nampitsii-toni, Manityaarini, Kitaawonchaarini, Antamishaarini.¹⁸ Teemaeta rowayiri-tapaa-kyaa, tema raapatziya-wakari chapinki, ikantakiri: “Eero nowayiri-tzimi. Aririka notheeyakya nokantzimi, ari rowajankitaakina Tajorentsi, Itajorentsite Israel.” Rootaki ikijima-waentan-tanariri Israel-paeni irika reewariti-paeni.¹⁹ Roo kanteencha, iroka ikanteeyini reewariti rakayitziro Israel-paeni: “Eero nowayiritari. Tema aritaki nokantzitakari chapinki: ‘Eero nowayiri-tzimi. Aririka notheeyakya nokantzimiri, ari rowajankitaakina Tajorentsi, Itajorentsite Israel.’”²⁰ Eekiro ikantana-kitzii reewariti-paeni Israel-paeni: “Eero akoshekari, ijeekiita. Tema eerorika amonkaa-tziniri akanta-kiriri Tajorentsi, aritaki ikijakae.”²¹ Eero powamaa-kaanta-waetzi apaani, apatziro pompera-waetyaari rayi tsitsi, eejatzi nijaa.” Ari ikinakaerori jewari-paeni imonkaa-tziro ikan-takiriri Nampitsii-toni-jatzi, raapatziyaari.

²² Ari ikaemakaan-takiri Josué Nampitsii-toni-jatzi, ro-jampi-takiri ikantziri: “¿Itaka pamatawi-tantanari pikantaki: ‘Inteena ojeeki nonampi.’? Tema okaakiini piyeekae-yawitani.”²³ [Ari riyakaeteemi! Ashi powaero nompera-waeteemi. Oztimatyee pitsima-tapiintee, paapiintee nijaa ashi ipanko Notajorentsite.”

²⁴ Rakanaki rirori ikantanaki: “Tema antawo nothaawan-takimi powamana-kari, rootaki namatawi-tantzimiri. Tema nokemako-takiri Pitajorentsite ikan-takiriri paerani Moisés, ikantziri: ‘Ari nothonkaeri ikaatzi nampitawori jaka, nopaemiro eerokapaeni maawoeni iroka iipatsite.’”²⁵ Roo kanteencha, pimatiro pompera-waetina eeroka-paeni. Pantakaenawo okaatzi kameetha-tzimotzimiri eeroka.”²⁶ Imatakiro Josué, tee ishinetziri Israel-paeni rowayiri-tyaari Nampitsii-toni-jatzi.²⁷ Riiyitaki rowakiri tsimata-piintatsini, rii-jatzi aapiinta-tsini nijaa rashi maawoeni Israel-paeni, ashi itaapooki-mento Tajorentsi jempe-rika ikowakayiri Tajorentsi. Rootaki rantawaero rametanakari rantziro roojatzi nimaeka.

† nowanawo = pan

Rowayiri-teetari Ochempi-weni-jatzi

10 Ikanta Adonisedec pinkathari-tatsiri Aapatziyaweniki, ikemako-takiri Josué raapitha-takiri iipatsite Tzimpookaarini-jatzi. Ithonkakiri maawoeni, itsipataakiri iwinkatharite, ikimita-kiri paerani Kashiryaa-jatzi, ithonkakiri itsipataakiri iwinkatharite. Tema ikemako-tzitakari raapatziyakari Nampitsii-toni-jatzi, itsipataakari iipatsiteki ijeekan-tyaari kameetha.² Antawo ithaawanaki. Tema ñaaperoripaeni rirori. Antawo okaatzi iipatsite, anaanakiro rashi Tzimpookaarini-jatzi. Tema otzinkami nampitsi iroka Nampitsii-toni.³ Rootaki rotyaan-tantakari Adonisedec jatatsini iñiiri Hohan pinkathari-tatsiri Aripere-taarewoniki, iñiiri Piream pinkathari-tatsiri Wathaweniki, iñiiri Jafia pinkathari-tatsiri Kijoshiryaa-riniki, iñiiri Debir pinkathari-tatsiri Waakani-kiki, ikantakiri: “Pipoki pamitakotina owayiri-tyaari Nampitsii-toni-jatzi, tema raapatziyakari Josué reewariti Israel-paeni, itsipata-wakari.”⁵ Ikanta irika 5 pinkathari jeekatsiri iipatsiteki Ochempi-weni-jatzi. Pinkathari-tatsiri Aapatziyaweniki, Aripere-taarewoniki, Wathaweniki, Kijoshiryaa-riniki, eejatzi Waaka-niki, raapatziya-wakaa-naka rirori, raayita-nakiri rowayirite. Jataki itzimashiteri Nampitsii-toni-jatzi rowayiri-tyaari.

⁶ Ari ikimitakari eejatzi Nampitsii-toni-jatzi, rotyaan-takari jatatsini ijeekinta Josué ipanko-thaanteki Pineeronchaari-niki, ikantapaakiri: “Pipoki intsipaeti, pikijako-wentyaari pomperatani. Tema raapatziya-wakaa-ka pinkathari-paeni jeekatsiri tonkaariki iipatsiteki Ochempi-weni-jatzi, ikoyi rowayiri-tina.”⁷ Ikanta ikemawaki Josué, pokanaki rirori itsipayi-takari ñaaperori rowayirite ipoñaakawo Pineeronchaariniki.⁸ Ari iñaanateeriri Tajorentsi, ikanteeri: “[Josué! Eero pithaawan-tashitari, noshine-taakimiri pithonkiri. Tema tekatsi otsinampaemini eeroka.”⁹ Ikanta ipokanaki Josué tsireni-paetiki ipoñaakawo Pineeronchaariniki, romapokakiri rowayiri-takari.¹⁰ Tema ikantakaakawo Tajorentsi ithaawan-teetyaari Israel-paeni, iñahaetakiri ithonkantaki rowamaantaki Nampitsii-toniki. Ipatzimatankiri ikinawi-tanaka awotsiki jatachari tonkaariki Moopankoniki, ari rowamaawae osheki, roojatzi raree-tantaka Kiyarenchaariki eejatzi Pirateeroniki.¹¹ Ikanta roerinkae-yaawoni Moopankoniki ishiya-pitha-witari Israel-paeni, rowaryaaki Tajorentsi antawo jiriniki os-hiyakawo mapi, roojatzi janta Kiyarenchaariki, othonkakiri owamaakiri awijanakiri ikaatzi rowamaa-yitakiri Israel-paeni.

¹² Ari ikowako-takiriri Josué irika Tajorentsi ithonkiri rowayiriteri Ochempi-weni-jatzi. Tema ikemakiri maawoeni isheninka-paeni, ikantakiri:

“[Doryaa! Paatzinki jaka Nampitsii-toniki.

[Kashiri! Paatzinki janta taapiki Maniroshaariki.”

¹³ Ari imatzimaetaka aatzinka-paaki ooryaa eejatzi kashiri. Roojatzi ipakaan-takawori Israel-paeni ipiyawenta rowayiritari iijaneentani.

Rootaki jankina-teenchari paerani rojankinariki Jaser, kantatsiri: “Ojamani raatzinkaki ooryaa jenokinta, roowiteencha omonkaa-teeyaamini apaani kiteejeri.”

¹⁴ Teera iñeetziro paerani oshiyaawori roñaahan-takiri Tajorentsi rantakiro ikoyiri apaani atziri, tema ikijakowentatyaari Israel-paeni.

¹⁵ Ari ipiyaari Josué itsipataari isheninka-paeni ipanko-thaanteki janta Pineerontsiniki.

²⁹ Okanta paata, kamaki Josué itomi Nun, romperatani Tajorentsi. Okaatzi 110 rojarentsite ikamantakari.

³⁰ Ikiteetakiri inampiki, iiteetziri “Osheki-pero Antetaantsi” jeekatsiri ochempi-mashiki iipatsiteki Efraín-paeni, janta katonkonta ochempi Omoyekaetoniki.

³¹ Tema irika Israel-paeni osheki ipinkatha-tapiin-takiri Tajorentsi eeniro rañaawita Josué. Ari ikantzi-takawori eejatzi ikamaera Josué, tema eeniro rañaayitzi antari-pero-paeni yotakotzirori okaatzi rantayita-kiri paerani Tajorentsi.

³² Ikanta ramaero Israel-paeni itonki-pookini José janta Apitantoniki, ikitata-paeri Shempariniki. Rootaki iipatsite Jacob, iwaejatziiteni, ramanan-takiri paerani rashiwitawo itomipaeni Hamor, ipinatakiri ikaatzi 100 ikithoki koriki. Tema irika Hamor riitaki ipaapate iiteetziri Shempatsi, ikantziri iñaaniki riroripaeni Siquem. Okanta paata, riitaki icharini-paeni José ashitaawori maawoeni iroka kepatsi.

JEWARIPAENI

1 Tema kamaki Josué, ikowaki Israel-paeni riyoti itz-imi-rika etyaawoni rowayirityaa, ikowako-takiri Tajorentsi, ikantziri: “¿Itzimika etyaawoni itonkaero rowayiri-tyaari Owinteni-jatzi?” ² Ari rakakiri Tajorentsi ikantziri: “Riitaki etyaawoni rowayiri-tyaari icharini-paeni Judá, naaka kantakae-yaarini raapitha-tantyaariri iipatsite, riitaki ashitee-yaawoni.” ³ Ikanta icharini-paeni Judá ikaemakiri maawoeni icharini-paeni Simeón, tema riitaki isheninka-thori, ikantakiri: “Jame atsipata-wakaeyaa atonkaero kepatsi ipaeta-kinari. Jame owayiri-tyaari Owinteni-jatzi. Aritaki nomatakiro naakapaeni, ari noyaatakimi piipatsiteki ipaeta-kimiri eeroka.” Imatakiro icharini-paeni Simeón, royaatee-yanakirini isheninka-thori-paeni. ⁴ Tonkahae-yanakini Judá-paeni. Ikantakaakawo Tajorentsi ithonkiri maawoeni Owinteni-jatzi, eejatzi maawoeni Nampitsi-weni-jatzi. Tema osheki-pero ikaatzi atziri rowamaakiri janta Porekae-toniki. †

⁸ Ikanta rowayiri-takari Judá-paeni irikapaeni Aapatziyaweni-jatzi. Ikyaaiki inampiki, ithonkakiri rowamaantakari iyotsiroshithakite maawoeni, itaanakiro inampi. ⁹ Ikanta rawijanaki Judá-paeni rowayiri-tanakari Owinteni-jatzi nampiwitawori ochempi-mashiki, Piryaaariniki, eejatzi taapiki owinteni-pathatzira. ¹⁰ Ikanta rawijanaki Judá-paeni rowayiri-tanakari Owinteni-jatzi nampiwitawori Ariperotaariniki, iiteetziri paerani “4 Ashitawori Inampi”, rowamaa-nakiri Sesai, Ahimán eejatzi Talmai, jewari-paeni rirori.

²² Ari ikantakari eejatzi icharini-paeni José, rowayiri-takari Tajorentsi-pankoni-jatzi. Tema itsipatapiintani Tajorentsi irikapaeni. ²³ Rotyaantaki icharini-paeni José jatatsini raminakitero Tajorentsi-pankoniki, iiteetziri paerani Tzipyaarini. ²⁴ Ikanta riyaaatee-yanakini aminirori nampitsi, itonkiyotaka poñaaneen-chari nampitsiki, ikantawakiri: “¡Ayomparí! Pineshironkate-na, nokoyi piyoteenawo jempe ikyaaapiin-teetzi nampitsiki, aritaki nomatakimi eeroka naakameethatemi.”

²⁵ Imatakiro roñaahae-takiri jempe ikineetzi ikyaaanteetari nampitsiki, ithonkaatakiri rowamaantakari iyotsiro-shitha-kite nampitawori janta. Riima atziri yotaakiriri ikyaaantakari nampitsiki, romishiyakiri eejatzi ikaatzi isheninka-yitari rirori.

²⁷ Riima Israel-paeni icharini-paeni Manasés tee imatziri romishitoyiri nampitawori Maanki-pankoniki, Impanekyaariki, Chariñaariki, Niyeetoniki eejatzi Owayiriitoniki. Roojatzi inampitee-yawoni Owinteni-jatzi janta. ²⁸ Ikanta ishekitanaki paata Israel-paeni tzi-manaki ishintsinka, ishintsii-teeeri rantawae-takaeri

Owinteni-jatzi, teemaeta romishitowaeri inampiki.

²⁹ Ari ikantakari eejatzi Israel-paeni icharini-paeni Efraín tee imatziri romishitoyiri Owinteni-jatzi nampitawori Pithatsiniki. Riitaki ikowakiri itsipatyaari inampityaawo inampiki.

³⁰ Ari ikantakari eejatzi Israel-paeni icharini-paeni Zabulón tee imatziri romishitoweri Owinteni-jatzi nampitawori Jankaa-riniki, eejatzi ikaatzi nampitawori Katawoshaariki, roojatzi inampiyi-takawo Owinteni-jatzi inampiki itsipatakari icharini-paeni Zabulón. Ishintsii-tziri rantawae-takae-tziri. ³¹ Eejatzi ikantakari Israel-paeni icharini-paeni Aser tee romishitoyiri nampitawori Tampatzikaariki, Shimaaki, Owaeyashaariki, Amatawyaariniki, Owaeyashaawoki, Omonkyahaariniki eejatzi Kaankiiriniki. ³² Itsipatakari icharini-paeni Aser inampitawo Owinteni-jatzi ashitawori inampi janta, tee roemishitoyiri. ³³ Ari ikimitakiri eejatzi Israel-paeni icharini-paeni Neftalí tee imatziri roemishitoyiri nampitawori Ooryaapankoniki eejatzi Akapankoniki. Ari itsipatakari Owinteni-jatzi inampitawo iipatsiteki. Osheki ishintsii-takiri rompera-yitari Ooryaa-pankonijatzi eejatzi Akapankoni-jatzi. ³⁴ Riima Ochempi-weni-jatzi romishiyakiri Israel-paeni icharini-yitari Dan, inampiyi-tyaawo tonkaariki ochempi-mashiki, tee ishineet-tziri roerinki taapiki owinteni-pathatzira.

Ikamantaari Josué

⁶ Ikanta rowetha-tanaari Josué maawoeni isheninka-paeni, jatayita-naki Israel-paeni raayitero apanipaeni iipatsite. ⁷ Tema eeniro rañaawita Josué, osheki ipinkatha-tapiin-takiri Israel-paeni Tajorentsi. Ari ikantzi-tanaawori ikamaera Josué, tema eeniro rañaayitzi antari-pero-paeni yotakotzirori jempe ikanta ineshironka-takiri paerani Tajorentsi.

¹⁰ Ikanta ikamayitaki ikaatzi tsipayi-takariri paerani Josué. Eejatzi ikaatzi owakira tzimayi-witaa-chari, kaari yotako-pero-terini Tajorentsi jempe ikanta ineshironka-tziri paerani isheninka-paeni.

Rapiiteero Israel-paeni Ipiyathatari Tajorentsi

¹¹ Tema rantayi-taneero Israel-paeni kowaenkatzi-motziriri Tajorentsi, ipinkatha-waetashi-takari roshiya-kaawo tajorentsi-niro Inkañaaweri. ¹² Te ikowaneeri Tajorentsi, Itajorentsite paerani iwaejatzitepaeni owawijaa-koteeriri ijeekawitaka Apitantoniki. Ipinkatha-waetashi-takari itajorentsite ashitawori inampi itsipataari inampitee-yaawoni. Rootaki rowatsimaan-takariri Tajorentsi. ¹³ Tema ipinkatha-waetakiri

† osheki-pero = 10,000

roshiya-kaawo tajorentsi-niro Inkañaaweri, eejatzi roshiyakaawo tajorentsi-niro Ompokiromae. Te ikowa-neeri Tajorentsi. ¹⁴ Rootaki ikijantanakari Tajorentsi, rookawen-tanakari Israel-paeni. Ikantakaakawo ipoki koshintzi-paeni inampiki, ikoshitakiri okaatzi tzimimotziriri. Ipokapaaki owayiri-paeni, tee okantya ipiyata-wakyaari. ¹⁵ Riyaawi-teeyakani rowayirityaa, te itsipata-naari Tajorentsi imatantyaariri rowayiritani. Tema imonkaa-takiro Tajorentsi okaatzi ikantakiriri. Tema os-heki ikemaatsi-waetaka Israel-paeni. ¹⁶ Rootaki ikowanta-kari Tajorentsi itzimi jewari-paeni, riitaki jeekakaa-yiteerini Israel-paeni. Riitaki ookakaa-wenteerini aririka ikowaetemi raapitheeteri iipatsite. ^{†17} Teemaeta ikemijan-tziri reewarite-paeni, tema riitaki ikowa-perotaki ipinkatha-waeteri tajorentsi-niro. Tee ishenkaanaka ipakaero jempe ikantayita paerani iwae-jatzite ikemijan-tziro ikantakaantani Tajorentsi. Tema ipakaa-nakiro rirori-paeni. ¹⁸ Aririka ikantakae-yaawo Tajorentsi itzimi reewarite Israel-paeni, riitaki jeway-itziriri. Ikanta eeniro ijeekayitzi reewarite, itsipata-piintari Tajorentsi irika jewari, ipiyako-wentari rowayiriyita. Tema osheki ineshironka-takiri Tajorentsi irika Israel-paeni, ikemiri ratekaeyini okantakaawo rompera-waeteetari, eejatzi ikemaatsi-takae-tari. ¹⁹ Roo kanteencha, aririka ikamae reewarite-paeni Israel-paeni, rapiitaneero ikaaripero-waetzi, imapero-tatziiro, rawijanakiri ikaariperotaki paerani iwaejatzite, ipinkatha-waetashitari roshiya-kaawo tajorentsi-niro-paeni. Tee ikoyi ipakaero, osheki iñaama-waetakawo rantayitziro. ²⁰ Tema antawo rowatsimaakiri Tajorentsi irika Israel-paeni, ikantanaki: "Ikantakaan-tziro Israel-paeni itheenakiro nokashiya-kaeriri paerani iwaejatzite-paeni, te ikoyi ikemijan-teena, ²¹ rootaki eero nomshিতowan-taari ashitawori paerani inampipaeni jaka, kaari rotsinampae roemishitoyi paerani Josué eeniro ijeekawita." ²² Tema ikowawitayaa Tajorentsi ifiirimi Israel-paeni ipiya-shiretee ikemijan-teeri, roshiyakoteeyaari iwaejatzite ikemijan-takiri paerani rirori. ²³ Rootaki ikowan-takari Tajorentsi itsipatyaari Israel-paeni ashitawori paerani inampi janta. Tema tee ithonkiri roemishitoyiri, riitaki Tajorentsi kantakaawo kaari ithonkantari Josué.

Ipaeryahae-takiri Otoniel

⁷ Imaperotakiro Israel-paeni ikaariperotaki tee ookimotaari Tajorentsi, rookawenta-nakari. Itajorentsitetashi-wae-takari Inkañaaweri, eejatzi roshiya-kaawo Inkaari-weri. ⁸ Antawo rowatsimaakiri Tajorentsi irika-paeni Israel-paeni, ishineta-nakiri imaperoteri rompera-waetyaari Cusan-risataim pinkatha-ritatsiri Othowyaaniki jeekatsiri Tonkaeroniki. Tema ojamani rompera-waetakari okaatzi 8 ojarentsi ijeekawaetaki. ⁹ Ari ikowa-koteeri Tajorentsi irika-paeni Israel-paeni itzimaie kijakowentee-yaarini. Riitakira itomi Cenaz,

† jewari-paeni = aminako-tantaniri. Tema riitaki aminirori ikijawakahaeyani Israel-paeni. Roo kanteencha, tee apatziro raminiro iki-jawa-kaeta, tema riitaki reewaritari Israel-paeni, reewatziri eejatzi owayiri-paeni. Rootaki iitantariri "jewari"

itachari Otoniel, iyaapitsi rirentzi Caleb. ¹⁰ Ojeekashiretan-tanakari Ishire Tajorentsi irika Otoniel, re-tanakawo reewatziri Israel-paeni, jataki rowayirityaa. Ishineta-kiniri Tajorentsi rotsinampaeri Cusan-risataim pinkatha-ritatsiri Tonkaeroniki. ¹¹ Ojamani ijeekawae-tee kameetha Israel-paeni okaatzi 40 ojarentsi, roojatzi ikamantaari Otoniel itomi Cenaz.

Ipaeryahae-teeri Aod

Rapiiteero Israel-paeni ikaaripero-waetzi, ishintsi-waetakiri Athataa-weni-jatzi.

¹² Rapiiteero Israel-paeni ikaariperotzi-moteeri Tajorentsi, ari ikantakaakawo Tajorentsi otzimi-moteri ishintsinka Eglón pinkatha-ritatsiri Athataa-weniki, riitaki owayirita-kariri Israel-paeni. Okantakaan-tziro ikaariperotzi-motakiri Tajorentsi. ¹³ Ikanta iwinkatharite Athataa-weni-jatzi raapatziyakari iwinkatharite Pityaankaarini-jatzi, eejatzi Otenkanaa-weni-jatzi, ipokaeyakini rowayiritari Israel-paeni, raapithatakiri inampi iiteetzi Kapa-shaari. ^{††14} Tema okaatzi 18 ojarentsi romperatee-takari Israel-paeni romperatari iwinkatharite Athataa-weni-jatzi.

Rowakiri Aod pinkathari Eglón

¹⁵ Ikanta Israel-paeni ikowa-koteeri Tajorentsi. Ikan-takaakawo Tajorentsi itzimaie itsipa kijakowentee-yaarini, riitaki Aod itomi Gera, isheninka Benjamín-paeni, ampatentsi irika. Ikanta rotyaan-takiniri Israel-paeni ishintsitakiri ramaeteniri koriki irika Eglón iwinkatharite Athataa-weni-jatzi. ¹⁶ Rowetsikaki Aod iyotsiro-menete, apimene ithoyempitakiro, tee ojantha-perotzi. Roojota-kotakawo rakoki romana-kotan-takawo iithaari. ^{†17} Ikanta riyataki raanakiniri ishintsitan-tziri rahaeteniri koriki irika Eglón iwinkatharite Athataa-weni-jatzi. Riiperori wathantzi irika atziri Eglón. ¹⁸ Tema imatakiro ipakiri ishintsitan-tziri rahaeteniri koriki, ari riwethata-waari Aod ikaatzi itsipay-itakari. ¹⁹ Ikanta rareetaka ijeekira itajorentsitetawaeta-shitari jeekatsiri okaakitapae Pineeronchaarini, ipiyaa Aod ijeekinta Eglón, ikantapaeri: "Pinkathari, eenitatsi ñaantsi nokoyiri nokaman-temiro apaniroeni." Ari rakanaki Eglón, ikantzi: "Pishitowaeyini!" Shitowae-yanakini inampina-paeni rirori. ²⁰ Rontsiroka-paakari okaakiini Aod ijeeki imajawiryawaeta. Ikantzi Aod: "Namatziimi iñaani Tajorentsi." Ari ikatziyanaka rirori. ²¹ Rowaanka-nakiro Aod rampate rako, raakiro kotsiromene romanakiri oweyaari iithaari rakoperoki, rowathaakiri imotziki, ²² itsitsikitakiniri, othonka okyaa-kotanaki okawo iyotsiro-menete, tee oshitowae, jataki isheeto-ki. ²³ Ari ishitowanaki Aod jakakiroki, rashita-nakiro kameetha, rojateka-neero ashitakowontsi.

†† Kapa-shaari = Kashiryari ‡ tee ojantha-perotzi = apakonakiro ako ojanthatzi

Riyoetakiri owanteen-tsiri

²⁴ Ikanta ishitowanee, ari ipokaeya-paakini romperatani-paeni pinkathari, iñaapaa-tziro ashitaka pankotisi, ikanteeyini: "Aamashityaa ratonkokyaatyaarika ishita." ²⁵ Ikanta royaawenta tee riyotzi oeta rantziri kaari rashita-ryaan-taawo, rashitaryaa-kotakiri, iñaatziiri romaryaaka iwinkatharite, kamaki.

Ithonkae-takiri rowayiriteetari Athataa-weni-jatzi

²⁶ Ikanta raminee-yakironi oeta ikamantakari, shiyanaka Aod. Ikinanaki ijeekayitzi roshiya-kaawo tajorentsi-niro-paeni, awijakotee janta iiteetziro Rawot-site Witzintzi-weni. ²⁷ Ikanta rareetaa ipatsiteki isheninka-paeni Efraín-paeni, itziwoota-paaki. Oerinkae-yaani Israel-paeni, riitaki jewateerini maawoeni. ²⁸ Ikantakiri: "Poyaatena, tema ishinetakiri Tajorentsi owayirityaari Athataa-weni-jatzi." Royaattee-yanakirini, ithonka raa-

paakiro imontyeeta-piinta Preenkaariniki, tee ishinetzi apaani awijatsini janta. ²⁹ Tema omaperotatyaa ishekitzi Athataa-weni-jatzi rowamahaetaki eejatzi riiperori owayiri-paeni. Tema tekatsi apaani shiyatsini. ³⁰ Ari okanta ithonkae-tanta-kariri Athataa-weni-jatzi, riitaki thonkakiriri Israel-paeni. Okaatzi 80 ojarentsi ijeekawaetee kameetha tekatsi koshekyarini.

Rowawijaa-kotantee Samgar

³¹ Ikanta imatantaki Aod, riitakira mataneerori Samgar itomi Anat, rowamaaki rirori osheki Kinakinawae-taniri-paeni rominthaawan-takari ipira-paeni. Riijatzi kijakowentee-yaariri Israel-paeni. ††

²⁵ Paerani tekira itzimanaki riiperori iwinkatharite Israel-paeni, rantashi-yitakawo apaani-paeni okaatzi ikowayi-tziri rirori.

† *osheki-perori = 10000* †† *osheki = 600; ipira = waaka (buey)*

1 SAMUEL

Itziman-takari Samuel

1 Eenitatsi apaani atziri nampitawori Ramataim-ki isheninka Zuf jeekatsiri iipatsiteki Efraín. Iitachari Elcana, itomi Jeroham, icharini Eliú. Icharini-tanakari Tohu eejatzi Zuf Efraín-paeni rirori. ² Apite okaatzi iina Elcana. Oeta Ana, otsipa oeta Penina. Eenitatsi otomi-paeni Penina, rooma Ana tee otzima-nitzi eentsite. ³ Ari ikanta-piintatya ojarentsiki Elcana itonkae nampit-siki Silo ipinkatha-tziri Shintsi-perori Tajorentsi, itay-itziniri ipira. Ari ijeekiri janta itomi ompera-tajorentsi-taarewo Elí, apite ikaatzi: iitachari Ofni, itsipa iitachari Finees, rompera-tajorentsi-taarewote Tajorentsi. ⁴ Okanta omonkaa-tapiintaha kitejeri itaan-tanariri Elcana irika Tajorentsi, rashitakaawo eepichokiini iina eejatzi itomipaeni itayi-niriri Tajorentsi. ⁵ Retakoper-otawo Ana roori, rashitakaawo kameetha-perori, okanta-witaka tee ikowakaero Tajorentsi otzimi eentsite. ⁶ Rootaki okija-pero-tanta-nakawori Penina, onina-waetanakiro, owaafaa-waetziro tema tee ikowakaero Tajorentsi otzimi eentsite. ⁷ Ari okanta-piintatya Penina ojarentsiki, aririka iyaate itajorentsi-pankoteki Tajorentsi, okijaneentziro. Rootaki irawae-tantari Ana, oñaakaha tee otzimi eentsite. ⁸ Ikantakiro oemi, Elcana: “Ana! ¿Iitakama piraantari? ¿Iitakama powashire-tantari kaari powanta? ¿Tema naaka kameetha-pero-tatsiri, nawijiri ikaawi-tyarika 10 pitomipaeni?” ⁹ Okanta apaani kitejeri janta Silo-ki, ari okaatakiro owawaeta Ana, okatziyanaka. Ari ijeekitaka ompera-tajorentsi-taarewo Elí ikyaa-piintee-tzira tajorentsi-pankoki. ¹⁰ Aakiro Ana oshenka, antawo okantzimo-takiro, amananakiri Tajorentsi. ¹¹ Okantzi amana: “Tajorentsi Shintsi-perori! Pineshironkatena, tema naaka pomperatanewo, eero pimaejantana nokoyi itzimi apaani notyomi. Riitaki nashita-kaemi rantantemirori okaatzi pikowayiteeri. Riyotan-teetyaari eeroka nashitakaheyaari, eero nameetziri iishi.” ¹² Ojamanitaki amana Ana, ramina-mintha-takiro Elí opaanteki. ¹³ Tema amana-shiretatya roori, tee ike-maetziro oñaawaetzi, apatziro oñaawae-chera-tashita. Ikenkishiryaanaka Elí oshinki-tatya Ana. ¹⁴ Ikantanakiro: “¿Jempema okaateka pipakayiro pishinki-waeta? [Pipakayiro piriro shinchaari!” ¹⁵ Akanaki Ana, okantzi: “Tee ari okantya nowinkatharité, tekatsi nire, tee noshinki-waeta. Tema noshiri-pero-tatyaari Tajorentsi, okantakaan-tziro antawo nowashire-takowaetaka. ¹⁶ Eero pikenkitha-shire-waeta-shita pikante kaariperori tsinani ini, aña nokamae-tatyaawo

namana tema eenitatsi kantzimo-shire-tanari, antawo nowashire-takowaetaka.” ¹⁷ Ari rakanakiro Elí, ikantanakiro: “Piyate kameetha, ari imatakimiro Itajorentsite Israel okaatzi pikowako-takiriri.” ¹⁸ Okantzi roori: “Ariwé nowinkatharite, okamintheeya okaatzi pikanta-kinari.” Jatee Ana jempe opoñaaka paerani, owawaetapaa kameetha, tee owashire-waetapaa. ¹⁹ Okanta otsipaki kitejeri ananinka-manee, okaatakiro amanari Tajorentsi. Jataje Ramá-ki ojeekira opanko. Ikanta Elcana itsipatakawo iina. Ari imatakiniro Tajorentsi okaatzi okowako-takiriri. ²⁰ Motzitanaki Ana. Okanta paata otzimakiri otomi, oetakiri Samuel, okantzi: “Riitaki nokowako-takiriri Tajorentsi.” ²¹ Ikanta Elcana tonkaanaki Silo-ki itsipatanakari isheninka-paeni, jempe okantya imonkaa-tantyaawori ikantakiri rantero, itaan-tyaariri eejatzi ipira okaatzi rameta-piintee-yarini. ²² Tee iyaatzimaeta Ana, okantakiri oemi: “Eero niyaatzi naaka rookawa-kiroota iteni eentsi, roojatzi naantanakyaari nashita-kae-yaari Tajorentsi, ashi rowaero ijeekae janta, eero ipiyaa jaka.” ²³ Ari ikantanaki Elcana: “Pimatero kameetha-tzimo-tzimiri eeroka. Aritaki pijeekawaki roojatzi rookanta-kyaawori iteni eentsi. Okamintheeya imonkaatiro Tajorentsi okaatzi ikowakiri rantiri.” Ari okantaka, tee iyaatzi roori, roojatzi ikimota-tantakari otomi, ookakaakiri iteni. ²⁴ Ikanta ookakaakiri iteni, aanakiri otomyaaniki Silo-ki tajorentsi-pankoki. Ari aanaki eejatzi mawa ewonkiri vaca, eejatzi aayi-tanaka okithoki rowetsikan-teetari pan okaatzi oshekitzi 22 poteryaaki ipiyaa-tantee-tawori, eejatzi apaani imiriteetzi ipiyaatee-takiro mashitsi-nakiki. ²⁵ Owamaaki ewonkiri vaca, aanakiniri Elí, eejatzi ayitanakanari otomyaaniki. ²⁶ Okantapaakiri Ana: “Eejó, Pinkatharí! Naakataki tsinani amanakariri paerani Tajorentsi jaka. ²⁷ Tema nokowako-takiri itzime apaani neentsite, imatakinawo Tajorentsi okaatzi nokowakotakiri. ²⁸ Riitaki nashitakaeyaari Tajorentsi, ashi rowaero rashityaari rirori eeniro ijeekira kepatsiki.” Ari rotziwerowanaka ipinkatha-tanakiri Tajorentsi.

¹⁸ Irika ewankari Samuel, eekiro riyaatatzi rirori rantziniri Tajorentsi ikoyiri. Ikithaa-tapiintawo tajorentsi-mawo-tatsiri. ¹⁹ Ari iyaatapiintzi ojarentsiki riniro otsipatari oemi tajorentsi-pankoki otayiniri Tajorentsi opira, ayiniri otomi iithaa-ryaaniki owetsikiri roori. ²⁰ Ikanta Elí osheki ikimoshire-wentakiri Elcana eejatzi iina, ikantakiri: “Inkamintheeya Tajorentsi ikantakayaawo piina otzimanteeyaari itsipa pitomi-paeni poyaateeyarini ashitakaa-kariri roori Tajorentsi.” Ari opiyeeyaani opankoki. ²¹ Ikanta Tajorentsi ikanta-ka-

haawo omotzitee Ana. Ari itzimae mawa otomi, apite ishinto. Riima Samuel eekiro riyaatatzi rantaritzi rantayi-tziro ikoyiri Tajorentsi.

¹⁹ Eekiro ikimota-tatzi Samuel, imatakiro Tajorentsi ramitako-takiri ithotyaa-kiniri okaatzi ikanta-kiriri.

²⁰ Othonka ikemakoe-takiri Samuel riitaki kamantan-taniri ikowakaakiri Tajorentsi, riyotakiri nampitsiki Dan roojatzi Beerseba-ki. ²¹ Ari rapiiteero Tajorentsi roñaahaari nampitsiki Silo, ari riyoteeri iñaani ikowakaa-kiriri.

Ikoyi Israel-paeni itzimi iwinkathari-perote

8 Antari-pero-tapaaki Samuel, rowakiri itomi-paeni jewaterini Israel-paeni. ² Etawori itomi, iita Joel, itsipa itomi iita Abías. Riitaki jewatatsiri janta Beerseba-ki. ³ Tee roshiyako-tzimaetyaari ashitariri irika itomi-paeni, osheki imashitakiki, iñaamatawo ipineeteri, tee imatziro kameetha-tatsiri. ⁴ Ari ipiyotee-yakani antari-pero-paeni Israel-paeni, jataki iñeeri Samuel janta Ramá-ki, ⁵ ikanteri: "Antari-pero-tapaakimi eeroka, tee roshiyakotemi pitomi-paeni. Oztimatye pamini pinkathari-wentenani, ikimita-haetzirowa otsipaki nampitsi eenitatsi pinkathari-pero-tatsiri." ⁶ Tee inimotanakiri Samuel ikowakoe-takiri ramine apaani pinkathari-went-terini. Ramanakari Tajorentsi. ⁷ Rakanakiri Tajorentsi, ikantakiri: "Pimatiro okaatzi ikowako-tzimiri atziri-paeni. Tee imaninteetzi eero-ka, naaka imaninteetaki, tema tee ikoyi nopinkathari-wenteeri. ⁸ Tee rookiro ikanta paerani nomishitowantari Egipto-ki, roojatzi ikanta nimaeka rantayi-tziro ikowashiyitari. Tee roshiretina naaka, ipinkatha-tashitakari itajorentsi-tewae-tashi-takari. Ari ikantzi-takimiri eeroka nimaeka. ⁹ Pantiniri okaatzi ikowaeyirini. Iro kanteencha oztimatye pishintsitha-tawakiri eejatzi, piyoteeri jempe ikantya romperatyaari pinkathari-went-terini." ¹⁰ Imatakiro Samuel, ikamantakiri atziri-paeni ikantakiri Tajorentsi jempe ikantakota iwinkatharite ikowaeya-kirini. ¹¹ Ikantakiri: "Iroka ikantya ipinkathari-wentantemiri: Rashita-paakyaari pitomi-paeni, raanakiri ishiyako-mentoki riyoteeri rowayiritya, itsipa ikyaaako-takae-yaari iyawayoti, itsipa raminako-wentiro ipanko pinkathari. ¹² Itsipa rowakiri jewaterini 1000 rowayirite, itsipa jewaterini 50 rowayirite. Ikaemayitakimi ipankiwae-takaemi, powiitero pipanki-takiri, itsipa owetsika-tsini rowayiri-mento, itsipa owetsika-tsini ikashiyaa-kayirori ishiyako-mento-paeni. ¹³ Raanakiro pishinto-paeni rantawae-takayiro, antawaetiro kajanakari-paeni, otsipa onkotsiwae-tatsini, otsipa amiroka-pitha-tironi pan. ¹⁴ Rashita-paakyaawo rooperori pipatsite, rooperori piwankiri-mashi, paapiintziri oyeenka. Ipayiteeri inampina-paeni. ¹⁵ Oztimirika 10 paakiri piwankiritari, rashitee-yaari rirori apaani. Ipayiteri royaari inampina-paeni eejatzi aminayitzirowayirite. ¹⁶ Rashitee-yaarini pompera-tanewo-paeni, shirampari eejatzi tsinani. Rahaeri rioperori pipirapaeni pikyaaka-piintziri tenari, rantawae-takayiri rirori. ¹⁷ Eenitatsirika 10 pipirataro, rashityaari apaani. Ari imatakimi eeroka romperateemi. ¹⁸ Eero ramitakotzimi Tajorentsi paata,

jemperika ikanta-waeta-paakimi piwinkatharite pikowakiri." ¹⁹ Tee ikemijantzimaetyaari atziri-paeni ikanta-witakariri Samuel, ikantanaki: "Okanta-witya, nokoyi itzimi nowinkathari-pero-teeyaari. ²⁰ Nokoyi nokimityaari itsipa-jatzi atziri-paeni tzimatsiri iwinkatharite, riitaki jewatziriri rowayirita." ²¹ Ikanta Samuel ikamantakiri Tajorentsi okaatzi ikanta-kiriri atziri-paeni. ²² Ikantzi Tajorentsi: "Pantiniri ikoyiri, poyiniri pinkathari-wenterini." Imatakiro Samuel, ikantakiri Israel-paeni: "Pipiyee pinampiki."

Ipinkatharitaki Saúl

9 Eenitatsi isheninka Benjamín iita Cis, itomi Abiel, icharini Zeror. Tomintariri Zeror iita Becorat, tomintariri Becorat iita Affa, otomi isheninka-paeni Benjamín. Irika Cis rioperori rirori. ² Eenitatsi itomi, kameetha rewankaritziri rirori. Iita Saúl. Tekatsi isheninka Israel-ni oshiyaarini ikantaha irika ewankari, tekatsi awijirini ikaatzira ikatziya. ³ Ikanta Cis ipeya-pithatakari iyawayote. Ikantakiri Saúl, itomi: "Piyaate pitsipa-tanakyaari omperatanewo, pithotyaa-koteeri ayawayote." ⁴ Jataki Saúl, rawijanakiro ochempi ijeekira Efraín-paeni, areetaka iipatsiteki Salisa-jatzi. Tee iñiiri iyawayote. Awijanaki iipatsiteki Saalim, tee iñeeri. Ikinanairo iipatsiteki Benjamín-paeni, tee iñiimaetari. ⁵ Areetaka iipatsiteki Zuf, ikantakiri romperatanewo: "Jame apiyee, osheki royaawen-takae ashitanari, tee ikowaeri caballo." ⁶ Rakanaki romperatanewo, ikantzi: "Eenitatsi jaka nampitsiki kamantan-taniri, maawoeni ipinkathee-tziri. Okaatzi ikantziri rirori, aritaki omatakya. Jame aate añeeri, riitaki kanteeni jempe aki-ni athotyaaakotiri ayawayote." ⁷ Ikantzi Saúl: "¿Jame! ¿iitaka aanakiniriri? Tekatsitaki owanawo athaateki. Tekatsi apapaakiriri kamantan-taniri." ⁸ Ikantzi romperatanewo: "Eenitatsi apaani noorikite. Riitaki apinateriri roñaahan-teerori jempe akinanaki." ⁹ (Paerani okaatzi rametari Israel-paeni aririka ikoyi riyaaate ikowakoteri Tajorentsi, ikantzi: "Jame añaaakitiri", riitaki aeteeri "kamantan-taniri", paerani iiteetzi "ñaawya-waerintzi".) ¹⁰ Ikantzi Saúl: "Jametya añeeri." Jataki nampitsiki iñiiri kamantan-taniri. ¹¹ Ikanta itonkaeyanakini riyaatzi nampitsiki, itonkyoo-takawo ewankawo-paeni ayi nijaa, rojampi-tawakiro: "¿Arima ijeeki jaka ñaawya-waerintzi?" ¹² Akanakiri okantziri: "Jeen, aritaki ijeeki janta. Intsipaeti piyaatanaki, roemo-shirenkaeyatyaani tajorentsi-pankoki. ¹³ Aririka pareetakya janta, pithotyaa-koteri tekira riyaaata-nakiita tajorentsi-pankoki royaa. Eero royita atziri-paeni eerorika rareeta rirori. Riitaki tajonka-wentironi owanawontsi royaari ikaatzi ikaemaeyakirini. Piyaatanakiita intsipaeti, aritaki piñaapaakiri." ¹⁴ Awijanaki riyaatiro nampitsiki. Ari raree-tzimataka janta, pokanaki rirori Samuel riyaatiro tajorentsi-pankoki. ¹⁵ Maakotaki apaani tsireniri rareetan-tyaari Saúl, roñaahakari Tajorentsi irika Samuel, ikantakiri: ¹⁶ "Okiteji-tamane, ikaatakika nimaeka ooryaa, ari notyaan-takimi apaani atziri isheninka Benjamín-paeni, riitaki pitajorentsi-takayiri reewatan-tyaariri Israel-paeni. Riitaki pakaakerini Filistia-jatzi

ikosheka-waetakimira. Antawo noneshironka-takiri, areetakina nojeekira okaatzi ikowako-tanari." ¹⁷ Ikanta Samuel iñaawakirira Saúl, ikantanakiri Tajorentsi, ikantziri: "Trika atziri pokeentsirika, riitaki nokantakimiri chapinki. Riitaki pinkathari-wenterini isheninka." ¹⁸ Ari rareeta-paaka Saúl nampitsiki, ipokashi-tapaakiri okaakiini Samuel, ikantziri: "Pikantina. ¿Jempe ojeekika ipanko ñaawyaa-waerintzi?" ¹⁹ Rakanaki Samuel, ikantziri: "Naakataki ñaawyaa-waerintzi, pipoki pakiyotina. Okiteji-tamanakirika ari nokantimi okaatzi pikoyiri pojampi-tinari, noepiyeemi pinampiki. ²⁰ Iña-haeteeri piyawayote peyawiteen-chari chapinki, eero okantzimo-waetzimi. Tema eeroka ashiteeyaawoni maawoeni tzimimotziriri Israel-paeni, roojatzi rashiteeyaari pisheninkateeyaari paata." ²¹ Ikantzi Saúl: "Naakataki isheninka Benjamín-ni, tee nosheki-teeyeni! Ari ikantzita eejatzí nokaatee-yinira isheninkatana Benjamín-ni. ¿Iitaka pikantantari eeroka ashityaawoni maawoeni?" ²² Ikantzi Samuel: "Jame akye inthomoeki." Raanakiri ipiyotee-yakanira ikaatzi 30 atziri, itsipataa-nakiri romperatanewo. ²³ Ikanta-paakiri Samuel onkotsiwae-tatsiri: "Pamakinari wathatsi nokanta-kimiri, pinashi-tyaari poyiri." ²⁴ Akotanaki onkotsiwae-tatsiri, royiiteeta-kiniri ipori irika Saúl. Ikantzi Samuel: "Trika nowaan-takimiri, poyaa. Riitaki nowaantakimiri eeroka, areetzimoshiryaapaakina rakiyotana atziri jeekatsiri jaka." Imatakiro Saúl rakiyotakiri Samuel. ²⁵ Ikanta roerinkanaa otaapiki nampitsiki, rowetsikae-takiniri Saúl imaantyaari jenokinta pankotsiki. ²⁶ Ari imaaki Saúl. Okanta okiteji-tamane, ikanteeri Samuel irika Saúl: "Pikakite, pawije jempe poshoretawo." Imatakiro Saúl ipiriintanaka. Anashitanaka itsipata-nakiri Samuel. ²⁷ Ikanta roerinkaeyanaani oweyaa-thapitaha nampitsi, ikantziri Samuel irika Saúl: "Potyaantiri pomperatanewo retyaawo, poyaawa-kinaata eepichokiini, nokaman-timiro okaatzi ikanta-kinari Tajorentsi."

Jjeepatziito-takiri Saúl ipinkathari-wentantyaariri Israel-paeni

10 Raakotakiri Samuel yeenkantsi, ijeepatziito-takiri Saúl, ikantakiri: "Itajorentsi-takaatyeemi Tajorentsi. Eeroka pinkathari-wenterini Israel-paeni, ratzirite Tajorentsi. Eeroka kijako-wentyaarini ikosheka-waetarira ikija-neentanewo. Iroka piyotan-tyaari eeroka rowakimi Tajorentsi peewateri ratzirite. ¹⁷ Ikanta Samuel ikaema-kaantakiri maawoeni Israel-paeni, ipinkathatiri Tajorentsi janta Mizpa-ki. ¹⁸ Ikantakiri: "Iroka ikantzi Tajorentsi, Itajorentsite Israel: 'Naaka omishitowaemiri Egipto-ki, netsinaa-ryaako-teemi rompera-waetzimira Egipto-jatzi, nomateeri ikaatzi kosheka-waetzimiri.'" ¹⁹ Roo kanteencha, pimanintawae-takiri Tajorentsi etsinaryaako-teemiri, okantzimo-waetzimi pikemaatsi-waetaha. Pipakaaneeri Tajorentsi, tema pikantakiri: "Nokoyi apaani pinkathari-wenteenani." Nimaeka otzimatyete piyaateeyini pipinkathatiri Tajorentsi, pikaateeyinira pisheninkatawakaa okaakiini eejatzí ikaatzi pisheninka-paeni

maawoeni." ²⁰ Ikanta Samuel riyaaatashitanakiri okaakiini ikaa-teeyinira Israel-paeni, roshiyakaantakiro iñaaryaa-teeta. Ari iñaakiro isheninka Benjamín-ni ikowakaetakiri. ²¹ Ikanta ipokaeyapaakini okaakiini ikaateeyinira Benjamín-ni, roojatzi roshiyakaantakiro ketsiroini iñaaryaa-wentee-tatyeeyaarimi, iñaatziro riitaki ikowakaetakiri isheninka Matri. Rapiitakiro roshiyakaeromi iñaaryaa-tatyeeyaami, iñaatziro riitaki Saúl, itomi Cis, riitaki ikowakaetakiri. Ithotyaa-koe-witakari jempe ijeeki, tee iñahae-tzimaetari. ²² Rapiiteero ikowakoe-tziri Tajorentsi, riyoetan-tyaari aririka ijeeki Saúl janta. Ikantanaki Tajorentsi: "Ari ijeeki Saúl janta. Pithotyaa-koteri jempe rontsiririka owaahantee-taha." ²³ Jateeyakini ithotyaa-koetziri jempe ijeeki. Ikanta ramaeteeri Saúl, tema tekatsi monkaatyaarini ikatziyaha. ²⁴ Ikantzi Samuel: "¿Piñaakiri ikowakiri Tajorentsi ipinkathari-wenteemi? Tekatsi jaka oshiyaarini irika." Ikanteeyanakini atziri: "Ariwé, riitaki nowinkathariti-teeyaari!"

Rowayiriteeyaari Filistia-jatzi

13 Antaritapaaki Saúl retanta-nakawori ipinkathari-wentziri Israel-paeni. Okanta awijanaki apite oarentsi ipinkathari-tzira, ² riyoyaaki 3,000 rowayirite Israel-paeni. Rookanaki itsipa 2,000 itsipatyaari janta Micmas eejatzí tonkaariki Betel-ki, riyoyaaki itsipa 1,000 jeeka-neentsiri itsipatyaari Jonatán janta Gabaa-ki iipatsiteki Benjamín-paeni. Ikaatzi tzi-ma-haanta-paentsiri atziri, roepiyeeri Saúl riyaaatee ipankoki. ³ Ithonkaa-takiri Jonatán rowayiritari Filistia-jatzi jeekatsiri omenthaki. Riyotee-yakini Filistia-jatzi okaatzi awijeentziri. Ari itziwoo-takaantaki Saúl riyotan-tyaari maawoeni, tema ikamanteeyatziirini: "Pikemi maawoeni Heber-paeni!" ⁴ Maawoeni Israel-paeni riyotaki ithonkaa-takiri Saúl rowayirite Filistia-jatzi. Rootaki ikijaneentantiriri Filistia-jatzi irika Israel-paeni. Ipiyotee-yakani Saúl janta Gilgal-ki itsipatari atziri-paeni. ⁵ Ipiyotzitaka eejatzí Filistia-jatzi rowayirityaari Israel-paeni. eenitatsi 30,000 ishiyako-mento, 6,000 icaballote, osheki owayiri-paeni kinatsiri jaawiki, roshiyakawo impaneki tzi-matsiri antawaaki inkaare. Jataki Micmas, rowetsika-yitaki ipanko-sheta janta ikyaa-piintzi ooryaa Bet-awén-ki. ⁶ Ikanta iñaakiro ikaaripero-takotaki Israel-paeni ithonka-tyeeri Filistia-jatzi, omanee-yanakani impeeta-mooki, shiranta-tapiki, otenkanaa-yitzira eejatzí owaanka-naataha nijaa. ⁷ Montyaanaka itsipa-paeni intatsikirona Jordán-ki, ikinaki iipatsiteki Gad eejatzí rashiki Galaad. Roojatzi ijeeki Saúl rirori janta Gilgal-ki, tema thaawaeyakini rowayirite. ⁸ Ari royaawentaka Saúl okaatzi 7 kitejeri, ari okaatzi kitejeri ikanta-kiriri Samuel. Tee rareetzimaeta Samuel janta Gilgal-ki, piyeeyanaani atziripaeni. ⁹ Ikantaki Saúl: "Pamaki tsimeri atayiniriita Tajorentsi, raapatziyan-teeri." Riitaki matakirori Saúl itaakiniri. ¹⁰ Ari ithonki-matakiro Saúl itayiniri, areetapaaka Samuel. Jatanaki Saúl itonkyo-tawakyaari, rowethatawakyaari. ¹¹ Ikanta-wakiri Samuel: "¿Iitakama pantanta-kawori awijeentziri?" Ikantzi Saúl: "Noñaakiri

ipiyeyani atziri-paeni, noñaakiro tee pareetya pikan-ta-witakaha. Tema piyotee-yakani Filistia-jatzi janta Micmas-ki. ¹² Noshiyakaa-mintheetzi ari ipokaki rowayiritina Gilgal-ki, tee nokowako-taajeetzi Tajorentsi. Rootaki notaan-takariri tsimeri. ¹³ Rakanaki Samuel, ikantzi: “Pishinki-wenta-shitaka eeroka pimatantakawori iroka, tee pimatziro inintakaantzi Tajorentsi Piwinkatharite. Aritaki ishineta-kimiromi Tajorentsi ashi powaeromi pipinkathari-wenteerimi Israel-paeni. ¹⁴ Eero piñiimaetawo okijotzi pipinkatharitiira. Ari raminee Tajorentsi itsipa ikoyiri rirori, riitaki rowaeri jewateerini ikaatzi rashitari, tema pipiyathakariki eeroka ikanta-witakimiri.”

Romishitowaeri Tajorentsi Saúl okanta-kaantziro ipiyatha-takaha

15 Ikanta paata Samuel ikantakiri Saúl: “Rotyaantakina Tajorentsi nojee-patziitotimi peewatantyaariri asheninka Israel-paeni. Pikemijantaperotiro iñaani Tajorentsi. ² Iroka ikantakiri Tajorentsi Shintsi-perori: ‘Nowajankiteri Amalec-jatzi ikosheka-wetakari paerani Israel-paeni ishitowantaari Egiptoki.’ ³ Piyaati, powayiri-tyaari Amalec-jatzi, pithonkiro okaatzi tzimimo-tziriri, eero pineshironka-tziriri. Pompojiri shirampari-paeni, tsinane-paeni, eejatzi itomeeriki owakira tzimaentsiri. Pompojiri ipira, rowishate, cameloo eejatzi iyawayote, maawoeni.” ⁴ Ikaema-kaantakiri Saúl isheninka, ramayi-takiri janta iiteetziro Telaim, ikaatzi 200,000 kineentsiri jaawiki rowayiritya, eenitatsi eejatzi 10,000 isheninka-paeni Judá. ⁵ Jataki Saúl inampi-paeniki Amalec-jatzi, ari ijeekapaaki nijaa-cheraki. ⁶ Ikantakiri Saúl Cene-jatzi-paeni: “Pishitoye, eero pitsipatari Amalec-jatzi, notsipa-teemi-rikari. Noñaakimi eeroka-paeni osheki pineshironka-takiri Israel-paeni ipoñaan-taari Egiptoki.” Imatakiro Cene-jatzi-paeni, tee itsipatanaari Amalec-jatzi, rinashitanaa rirori-paeni. ⁷ Imatakiro Saúl rowayiritari Amalec-jatzi retanakari Havila-ki, areetaka iiteetziro Shur-ki, katonkonta Egiptoki. ⁸ Roteyapaakiri iwinkatharite iitachari Agag. Rowathaapaakiri ikaatzi rowayirite, ithonkakiri maawoeni. ⁹ Teemaeta rompojiri Agag, irika Saúl itsipata-karira rowayirite. Ari ikimitaakiri owaneenkari rowishate, ipirapaeni, watha-tatsiri iryaani vaca, tee ithonkiro eejatzi rashaahawo pinapero-tachari. Apatziro ithonkakiro kaari ropero-tatsini, kaari pinapero-tachani. ¹⁰ Iñaanateeri Tajorentsi irika Samuel, ikantzi: ¹¹ “Osheki okantzimo-neentakina nopinkathari-takaa-kirira Saúl, ipakaakina naaka, tee rantziro nokantziriri.” Antawo okantzimoshiryaakari Samuel, roetziñaariko-tanakawo maawoeniki tsireniri ikowako-tziri Tajorentsi. ¹² Rananinka-shita-nakiri Saúl iñeeri. Ikamantee-takiri, inkanteetziri: “Riyaatatzi Saúl janta Carmel-ki. Ari rowetsikaki taapoki-mentotsi janta, ikanta itapowaeta janta, awijaki ikinanakiro Gilgal-ki. ¹³ Ikanta Samuel riyataki ijeekira Saúl, ikanta-wakiri: “Riitaki Tajorentsi tajonka-wentimini. Nomonkaa-takiro okaatzi ikanta-kinari Tajorentsi.” ¹⁴ Ikantzi Samuel: “¿Iitaka ashitariri owisha nokemakiri ikaemi? Noke-

makiri eejatzi ikaemi vaca-paeni.” ¹⁵ Ikantzi Saúl: “Riitaki namakiri ipira Amalec-jatzi. Riitaki inimotakiriri rowayiri-paeni kameethari rowishate, eejatzi kameethari ivacate, ikoyi itayiniri Piwinkatharite Tajorentsi. Nothonki-maetakari itsipa kaari rioperotatsini.” ¹⁶ Ikantzi Samuel: “Pikemi nokaman-timiro ikanta-kinari tsireniriki Tajorentsi!” Ikantzi Saúl: “Pikantinawo.” ¹⁷ Ikantzi Samuel: “Piñaawitaka eeroka tee piriiperotzi. Nimaeka peewateeri pisheninka Israel-paeni. Tema ijee-patziitotakimi Tajorentsi pipinkathari-wentantyaariri Israel-paeni. ¹⁸ Riitaki Tajorentsi shine-ta-kimiri pimatiro, ikantakimi: ‘Piyaati, pithonkiri kaaripero-ripaeni Amalec-jatzi, pimaperotiri powayiritiri pithonkiri pompojiri.’ ¹⁹ ¿Iitaka kaari pantantawo ikantzimiri Tajorentsi? Paakiro okaatzi tzimotziriri owayiritani. Kaariperori eeroka iñaakimi Tajorentsi.”

²⁰ Ikantzi Saúl: “Nantakiro ikanta-kinari Tajorentsi, nomatakiro okaatzi inintakaakinari. Namakiri Agag iwinkatharite Amalec-jatzi, nothonkakiri maawoeni tzimatsiri janta. ²¹ Apatziro ramaki owayiri-paeni rioperori owisha, eejatzi vaca-paeni ikaatimi ithonkirimi. Ramakiri Gilgal-ki itayiniri Tajorentsi Piwinkatharite.”

²² Ikantzi Samuel:

“Rootaki ikowa-pero-tziri Tajorentsi pikemijantiri, Tee apatziro ikoyiro pitayiniri pashita-kaariri.

Rootaki kowapero-tachari pikemijantiri, eero pipiyatha-waetari,

Awijiro pitayiniriri pashita-kaariri iyeenka owisha-paeni. ²³ Kaaripero rirori piyatha-tariri Tajorentsi, roshiyako-waetari ñaawyaa-waerintsi. Roshiyakotari pinkatha-waetziriri tajorentsi-niro, riitaki ikemijantapero-tziri. Aritaki pikanta eeroka, pipiyatha-takawo ikanta-witakimiri. Imanintakimi rirori, tee ikoyi pipinkatharite nimaeka.” ²⁴ Iñaanateeri Saúl jirika Samuel, ikantzi: “Ari nokantakari nantakiro kaari kameetha-tatsi, tee nantziro ikanta-witanari Tajorentsi. Nothaawanta-shitakari asheninka-paeni, nantakiniri ikowako-takinari. Pipeyako-tinawo natzimotakimiro kaari kameetha-tatsini. ²⁵ Pitsipatina naaka, nokowaki nopiyashi-teeri Tajorentsi nopinkatha-teeri.” ²⁶ Ikantzi Samuel: “Eero notsipatzimi, tema pipiyatha-takawo iñaani Tajorentsi. Tee ikowaneemi pipinkathari-wenteeri Israel-paeni.” ²⁷ Rootaki ipiyawi-tanaka Samuel, akotaki Saúl rotaeya-kotawakiri opatziyaakiki iithaari, itzijahaako-tawakiri. ²⁸ Ñaawaetanaki Samuel ikantanakiri Saúl: “Piitakaawitatya nimaeka pitzijaako-witakinaha, ari ikanteemi Tajorentsi eeroka pipinkathari-wentzirira Israel-paeni. Raapitha-teemiro ipaeri itsipa pisheninka, rioperotaneerori, rawijaneemi eeroka. ²⁹ Ikimoshire-wentziri Tajorentsi irika Israel-paeni, tee itheeyanita, tee roepiya-nitziro iñaani. Kaari atziri roepiya-paante-tantyaari.” ³⁰ Rapiita-nakiro Saúl, ikantzi: “Nokaariperotaki. Nokoyi pitsipa-teena apinkathatiri Tajorentsi Piwinkatharite. Nokowatziimi eejatzi iñeemi antaripero Israel-paeni, iñeemi atziri-paeni eekiro piyaata-tyee pitsipateena apinkathatiri Awinkatharite Tajorentsi.” ³¹ Rapiiteero Samuel ikan-teeri Saúl: “Jame apinkatha-teeri Tajorentsi.” ³² Ikantzi

Samuel: "Pamakinari naaka Agag iwinkatharite Amalec-jatzi." Tee ithaawa-waetzi Agag ramaetakiri ijeekakira Samuel, iñaashitaka awijimotakiri ikaariperotakotzi rompojeeteri. ³³ Ikanta iñaanata-wakiri Samuel, ikantziri: "Rootaki pishetaa-mento powamaan-takariri osheki atziri-paeni, pikantakaantakiro iroka tsi-nane-paeni tekatsitanee otomi-paeni. Ari okantee-yaari piniro eeroka." Akotanaki Samuel, raanakiro iyot-siro-shithakite icheka-chekaa-takiri Agag janta Gilgal-ki, rowamae-motakiri Tajorentsi. ³⁴ Ari ipiyanaa Samuel inampiki janta Ramá-ki, tonkaanee Saúl ipankoki rirori Gabaa-ki. ³⁵ Tee rapiiteero Samuel iñeeri Saúl, osheki riraako-waetakari rirori. Tema osheki okantzimo-waetakari Tajorentsi rowakirira ipinkathari-wentiri Saúl Israel-paeni.

Ijee-patziito-tziri Samuel irika David

16 Ikantakiri Tajorentsi irika Samuel: "¿Jempe okaatzika pipakayiro piraako-waetari Saúl? Tee nokoyi naaka ipinkathari-wentiri Israel-paeni? Payi yeenkantsi, pijayiro pichee-nakitsiteki, piyaata-shiteri Isaí nampitawori Belén-ki, riitaki pinkathari-tatsini itomi." ² Ikantzi Samuel: "¿Jempe nokantyaaka niyaatan-tyaari? [Aririka riyotaki Saúl, ari rowamaakina!]" Ikantziri Tajorentsi: "Paanaki ewonkiri vaca, pikantiri: 'Nopokatzi notayiniri Tajorentsi.'" ³ Pikaemiri Isaí pitayirinta piratsi, naaka kantimini oetarika pantiri. Naaka kantimini eejatzi iitarika nokoyiri pijee-patziitotiri ipinkatharitantyaari." ⁴ Imatakiro Samuel ikanta-kiriri Tajorentsi. Ikanta rareetaka Belén-ki, itonkyo-tawakari jewari-paini, tee itzirinta-pero-tawakari. Rojampi-takiri, ikantziri: "¿Rootakima pipokashitantanari pantinawo okaatzi kamiitha-tzimotinani?" ⁵ Rakanakiri Samuel, ikantziri: "¡Jeen! Rootaki nopokashi-tantziimiri. Jame atayiniri Tajorentsi. Pikite-watha-yitee. Pitsipatina atayiniri." Imatakiro Samuel ikite-watha-takaakiri Isaí, imatziteeyakarini eejatzi itomipaeni. Ari itsi-pateeyakarini itaawaeteeyini. ⁶ Ikanta ipokaeyakini, iñaawakiri Samuel irika Eliab, ari ikenkishiryaanaka: "Riitaki irika atziri ikowakaakiri Tajorentsi ipinkathariti." ⁷ Ikantzi Tajorentsi: "Eero rowapeyimo-tashi-tzimi jempe ikanta-waeta iwathaki, eepenthaki ikatziya. Tee nokowakaeri naaka. Tema tee okameethatzi okaatzi iñaawitari atziri, osheki owapeyimo-witari koñaa-tatsiri. Rooma naaka naminiri ishireki." ⁸ Ikaemakiri Isaí irika Abinadab, roojatzi iñaantawakari Samuel. Ikan-tanaki: "Kaari irika ikoyiri Tajorentsi." ⁹ Ramaki Isaí itsi-pa iitachari Sama. Ikantzi Samuel: "Kaari eejatzi irika ikoyiri Tajorentsi." ¹⁰ Ikaatzi 7 itomi Isaí ikaema-witakari iñeeri Samuel, ikanta-waeri: "Kaari irika-paeni ikoyiri Tajorentsi." ¹¹ Rojampi-takiri Samuel irika Isaí, ikantziri: "¿Ari ikaatzi pitomi?" Ikantanakiri rirori: "Eenitatsi apaani iyaapitsi, riyaatatzi raminiri owisha." Ikantzi Samuel: "Pikaema-kaantiri, ari oyaawakiriita jaka." ¹² Rotyaantaki ikaemae-tziri, ramaetakiri iñeeri Samuel, iñaatziri kameetha iñaaperotapaaka, rooperaanikitaki rooki, kameethaaniki-waetaki. Iñaana-shire-takiri Tajorentsi irika Samuel, ikantziri: "Riitaki irika, pijee-

patziitotiri." ¹³ Tee ishenkaanaka Samuel, raakotakiri yeenkantsi, maawoeni iñaako-wentakiri rirentzi ijee-patziitoe-takiri ewankari, ojeekan-tanakari Ishire Tajorentsi irika David. Ikanta ikaatakiro Samuel, jata-nee inampiki Ramá.

Rantawae-tziri David irika Saúl

¹⁴ Tee ojeekan-tanaari Ishire Tajorentsi irika Saúl, riitaki jeekashiretantanaari peyari rotyaan-takiniriri Tajorentsi. ¹⁵ Ikanta-witakari romperatanewo Saúl: "Ikyaantashiretatzimi peyari rotyaan-takimiri Tajorentsi. ¹⁶ Tema naaka pomperatanewo, potyaanti-na namini yotzirori ipiyompiwaetzi. Aririka ikyaantashiretimi peyari, pikanteri ipiyompitakoteemi, ari pithaamenta-shire-taneeyaa." ¹⁷ Ikantziri Saúl romperatanewo: "Pamine eeroka yotzirori ipiyompiwaetzi. Aririka piñaaki, pamakinari." ¹⁸ Ikantzi apaani romperatanewo: "Irika noñaakiri itomi Isaí poñaachari Belén-ki, riyotziro rirori ipiyompiwaetzi, ñaaperori ikanta, shintsiperori, riroperori owayiri, riyotzi kameetha ikenkitha-waetzi, kameethataanikiri atziri, rawentaari Tajorentsi. ¹⁹ Rotyaantaki Saúl kamanterini Isaí, ikantziri: "Potyaan-tinari pitomi David, aminkowentziriri owisha." ²⁰ Imatakiro Isaí, raaki iyawayoti, rotetakiniri owanawontsi, imiriitzi, eejatzi tashirentsi wathatsi. Ipawakiri itomi David raanakiniri Saúl. ²¹ Jataki David iñeeri Saúl, raawakiri rompera-waetyaari. Okanta oja-manitaki rinimotakiri Saúl irika David, riitaki inintakaakiri rametakotapiintiri. ²² Rotyaantee Saúl ñaantsi ikantakaan-teeri Isaí: "Nokoyi itsipawaetina David jaka, tema osheki nonintakiri." ²³ Ikanta raashire-tantakariri Saúl peyari rotyaantakiniriri Tajorentsi, ipiyompi-wenteeri David. Thaamentanaa Saúl ikemawakirowa piyompirentsi, rookaneeri peyari.

Ikijako-wentari David maawoeni isheninka

17 Ipiyotakiri Filistia-jatzi rowayirite omanat-chani, ipiyotee-yakani janta Soco-ki iipatsiteki Judá-paeni. Roojatzi ishitowaiyanakini nampitsiki Soco-ki, ari ipanko-sheta-teeyapaakani niyanki-thakineki awotsi areetantyaari Azeca-ki, janta iipatsiteki Efesdamim-jatzi. ² Imatakiro rirori Saúl ipiyotakiri Israel-paeni, ipanko-sheta-teeyakani rirori janta Ela-ki, tema wetsikaeyakani romana-tantyaariri Filistia-jatzi. ³ Ijeekae-yakini Filistia-jatzi janta tonkaariki ochempi. Ijeekitaka Israel-paeni intatsikiro otsipaki ochempi omontetari. ⁴ Ari ishitowanaki apaani owayiri iitachari Goliat, ipoñaaka nampitsiki Gat. Okaatzi 6 konakintsi riyomaa-teetziri ijenokitzi ikatziya. ⁸ Aatzinka-paaki Goliat, ikantziri owayiri Israel-paeni: "¿Iitaka powetsikan-tari powayiritina? Naakataki Filistia-jatzi, eeroka romperatanewo Saúl. Pamini apaani pikaateeyini ipoki rowayiritina. ⁹ Aririka imatakina rowayiritina, eeroka omperateeyaa, pantawae-teena." ¹⁰ Eekiro ikantanakitzi Filistia-jatzi: "Nokoyi nomanatiri Israel-paeni. [Potyaantina apaani pisheninka rowayiritina!]" ¹¹ Ike-

mantakari Saúl eejatzi maawoeni Israel-paeni ikantaki Filistia-jatzi, ominthaawa-shiryaa-nakiri, antawo ithaawae-yanakini. ¹² Ikanta David, itomi irika atziri iitachari Isaí, Efrata-jatzi, ipoñaaka nampitsiki Belén ijeekira Judá-paeni. Roojatzi ipinkathariwita Saul, antari-pirotapaaki rirori Isaí. Tzimatsi 8 itomi irika atziri. ¹³ Ari ipokaeyakini mawa itomi Isaí royaatiri Saúl rowayiritya. Iroka iwaeropaeni ikaatzi pokaentsiri: Eliab, jewatatsiri itzimi. Itsipa iita Abinadab. Mawata-paen-tsiri iita Sama. ¹⁴ Riitaki iyaapitsi irika David. Jateeyanakini nimaeka rantariti-paeni itomi Isaí royaatanakiri Saúl. ¹⁵ Ari riyaatapiintzi rirori David ijeekira Saul. Eejatzi ipiya-piya-tapiintzita Belén-ki raminiri rowishati ipaapati. ¹⁶ Osheki ipiya-piya-tapiintaka Filistia-jatzi roñashirenkiri Israel-paeni, maawoeniki kitejeri eejatzi tsireniriki. Okaatzi 40 kitejeri ipiya-piyatashitakari. ¹⁷ Ikanta Isaí ikantakiri David: “Inotyomí! Paanakiniri pirentzi 20 piyateenchari okithoki pankirentsi, eejatzi 10 pan. ¹⁸ Paanakiniri eejatzi jewatziriri owayiri-paeni okaatzi 10 kijo-petari iteni vaca. Paminaatiri jemperika ikanta pirentzi, pamaena rashitari rirori niyotan-tyaari tekatsi awijimo-tirini pirentzi. ¹⁹ Jeekatsi Saúl janta nampitsiki Ela itsipitari rirentzi-paeni David eejatzi Israel-paeni, rowayiritari Filistia-jatzi. ²⁰ Ikanta ananinkanaki David, rookanakiri rowishate raminiri itsipa atziri. Jatanaki raanakiro okaatzi ikanta-kiriri Isaí. Apatziro rowanakiro janta ipankosheteeyakanira riyataan-tyaari owayiripaeni romanaitya. Ñaaper-oeyanakani ikaemaeyanakini. ²¹ Taamaeyapaakani Filistia-jatzi, imontetapaakari Israel-paeni. ²² Ipakiri David ramakiri aminako-wentzirori owayiri-mentotsi. Tee ishenkaa-paaka rirori ojatenka-paaka itaamaeyakanira, rojampiko-wentapaakiri rirentzi jeekatsirika kameetha. ²³ Ikenkithawae-tamintheetzi, shitowanaki Goliat itaamaakaha owayiri-paeni. Riitaki poñaachari nampitsiki Gat. Rapiitaneero ikaemapae, ikoyi romanatantyaari Israel-paeni. Ikemakiri David. ²⁴ Ishiyapithatari Israel-paeni irika atziri iñaawakirira ipokaki. Osheki ithaawantanakari. ²⁵ Ikanteeyini: “¿Piñaakiri pokaentsirika atziri? Ipokatzi romanatee aaka-paeni! Iitarika owamaakirini atzirika, osheki ashaaha-wontsi ipiriri pinkathari, ipityaari eejatzi rishinto iinantyaawo. Ishinetziteeyaanari pinkathari ipaapati owamaakirini ipakahaero rotyaantziniri koriki ikaatzi ikantakaantziri Israel-paeni ipapiintiriri.” ²⁶ Rojampi-tanakiri David itsipatakari, ikantziri: “¿Iitaka ipaetiriri owamayiri irika Filistia-jatzi, ipeyanteeyaari irika kantzima-wae-takaeri? ¿Jempe iimatsitaka irika kaariperori Filistia-jatzi ikoshekan-tyaariri rowayirite Tajorentsi Kañaaniri?” ²⁷ Rakaeyanakirini atziri-paeni, roojatzi rapiitakiri okaatzi ikantawakaeyarini, ikantziri: “Rootaki ipaetiriri atziri owamaerini Goliat.” ²⁸ Ikanta Eliab, rantarite David, ikemaki ikantakiri atziripaeni ikaatee-yinira, ikijanakiri David, ikanta-nakiri: “¿Iitakama pipokantari eeroka jaka? ¿Iitakama pookanakiri aminerini ikaamat-sitzira powishati janta ochempiki? Niyotzimi pikanta eeroka, oetarika pikenkishiryaa, pipokashiwaeta piñeeri owayiri-tachari.” ²⁹ Akanaki David, ikantziri:

“¿Iitakama nantakiri? ¿Apatziro nokenkitha-wae-tashita? ³⁰ Ipiyaa-pitha-tanakiri rirentzi, rojampi-takiri itsipa. Roojatzi ikantziriri ikantee-takiriri inkaahanki. ³¹ Ikanta ikemaetakiri David okaatzi ikantakiri, ikamantee-takiri Saúl. Ikaema-kaantakiri rirori. ³² Ikantakiri David irika Saúl: “Inpinkathari! Eero ikantzimo-shire-waetee irinta. Naaka pomperatanewo, niyaati nomanatiri irinta Filistia-jatzi.” ³³ Ikantzi Saúl: “Eero okanta piyaatzi apaniroeni powayiri-tyaari irinta Filistia-jatzi, tekira pantari-pero-tziita. Retzitakawo paerani rirori rowayirita eeniro rewankari-tapaaki.” ³⁴ Ikantzi David: “Naaka pomperatanewo, tema naaka aminiriri rowishate nopaapate. Ipokawitaka manitzi, maeni, ratsikawitapaakari apaani owisha ipiyoteeyanira. ³⁵ Noy-aatako-wentanakiri naapitha-tawaeri ipaanteki. Ikowawita ratsikena naaka, noteeyanakiri inomaki nompojakiri, nowamaakiri. ³⁶ Riirika manitzi, eejatziririka maeni, ari nowamaakiri. Ari nokantzitakyaari jirinta kaariperori Filistia-jatzi. Tema osheki retashitakari rowayirite Tajorentsi Kañaaniri. ³⁷ Riitaki Tajorentsi aakowen-takinari ratsikinami manitzi, ratsikinami eejatzi maeni, ari raakowen-takina eejatzi rowamayinami irinta Filistia-jatzi.” Ikantzi Saúl: “Piyaate, riitaki Tajorentsi aminakowentimini.” ³⁸ Ikanta Saúl, ipakaantakiri iithaari, ikithaatakaetyaari David. Ramantheeteeteri kijonakiri, ikyaaanta-kahaetyaari kijotakiri ishipeeki. ³⁹ Ikithaa-witakawo David irokapaeni, iñaantawitakawo ranashitakaayaawomi. Tee imapiin-tziro ikithaa-tyaawo irokapaeni. Ikantakiri Saúl: “Eero omata nanashi-takayiro irokapaeni, tee nametyaawo.” Raatonkorya-haawo maawoeni. ⁴⁰ Raaneero ikotzi, rowitanaki 5 kameeroyinari mapiki nijaateniki, rotetanakiro ithaateki ithaantakotanakiro. Roteeyanakiro ijeewithate, riyatashitanakiri Filistia-jatzi. ⁴¹ Noshikaka rirori Filistia-jatzi itonkyo-tyaari David. Riitaki jewatatsiri romperatanewo. ⁴² Ikanta raminawakiri Filistia-jatzi irika David, iñaatziiri eeniro riryaantzi, kameetha iñaaperotapaaka, rooperaanikitaki rooki, kameethaanikitaki rirori. Tee ithaawantari. ⁴³ Ikantawakiri: “¿Naakama otsitzi piñaakina pamashi-tantanari inchaki?” Ithaenki-mawae-tanakiri David raakotanakiri itajorentsi-tetashitari. ⁴⁴ Ikantaki eejatzi Filistia-jatzi: “Inpipokeeta, nopimiri piwatha royaawo tzijo eejatzi owantaniri!” ⁴⁵ Rakanakiri David irinta Filistia-jatzi, ikantziri: “Pamashi-takina eeroka piyotsiro-shithakite, pichekopite. Rooma naaka nopoka-shitakimi nawentaawo iwaero Tajorentsi Shintsi-perori, ashitariri rowayirite Israel-paeni, ikaatzi pikowakiri eeroka powayiri-tyaari. ⁴⁶ Ishinetakimi Tajorentsi nowamaemi, aritaki nothatyaakimi nimaeka. Maawoeni iwathapaeni powayiriri nopiri tzijo royaawo eejatzi katsimari owantaniri. Ari riyotee maawoeniki kepatsi eenitatsi Itajorentsite Israel. ⁴⁷ Riyote ikaatzi piyoteen-chari jaka tee rowawijaako-tantawo Tajorentsi chekopi, kotsiroshithaki. Iroka owayiri-taantsi rashi Tajorentsi, riitaki shineta-kimiri eeroka-paeni nowamaayitimi.” ⁴⁸ Ipoñaashitanakiri Filistia-jatzi, ipokashi-tapaakiri David. Tee ishenkaetaanaka rirori David, ishiyashi-

tanakari ipiyatyaari Filistia-jatzi. ⁴⁹ Kyaawakotanaki ithaateki, raaki imapikite, ijeewithatakiri Filistia-jatzi, rompojakiri itamakoki. Tyaanaki kepatsiki Filistia-jatzi roojatzi owikapaaka mapiki itamakoki. ⁵⁰ Ari ikantakiro David rotsinampaan-takariri Filistia-jatzi. Apatziro raanaki ijeewithate eejatzi imapikite rowamaantyaariri. Tee otzimimo-witari David iyotsiro-shithakite.

⁵¹ Ishiyashi-tapaakari David ikatziyimotapaakari okaakiini. Romijokii-tapaakiri iyotsiro-shithakite, ithatyii-tapaakiri iito. Ikanta iñaako-wentakiri Filistia-jatzi-paeni rowamaetakiri riroperori rowayirite, shiyeyanakani rirori-paeni. ⁵² Royaakyaa-tanakiri Israel-paeni eejatzi Judá-paeni, antawo ikaemae-yanakini royaakyaa-tanakirira. Rowamaawakiri osheki rowayirite Filistia-jatzi, ishitowakaapaakiri Saaram-ki rawijakaanakiri Gat-ki eejatzi Ecrón-ki.

⁵ Imatakiro David maawoeni okaatzi ikantziriri Saúl. Rootaki ikowantanakari Saúl reewateri rowayirite. Osheki rinimotakiri rowayirite eejatzi inampina-paini Saúl. ⁶ Ikanta ipiyeeyaani owayiri-paeni rowamaakirira David irika Filistia-jatzi, opokaeyapaakini tsinani-paeni jeekayitatsiri maawoeniki nampitsi inampitawo Israel-paeni. Owetheeyawaeyaarini pinkathari Saúl, okimoshiretaeyanakini, omampahaeyani, otzironkaeyani Opaimatakaanakiri otampooñakite tzimatsiri ithaneeriki. ⁷ Iroka okantziro omampa-haeyani tsinani-paeni:

Ikaatzi 1000 atziri rowamaakiri Saúl, 10,000 ikaatzi rowamaakiri David. ⁸ Rootaki owatsimaan-tanakiriri Saúl ikemakirowa mampaantsi. Ikan-tanaki: "Tema ikanteetakiri 10,000 ikaatzi rowamaakiri David. Rooma naaka ikaamatsitzi 1000 nowamaakiri. [Intsipaeiti ipinkathariti rirori!]" ⁹ Rootaki roontanakariri Saúl irika David. ¹⁰ Okanta otsipa kitejeri, ikyantashiretakari Saúl peyari rotyaan-takiniriri Tajorentsi. Shinki-wentanaka iwinkathari-pankoteki. Pokaki David romampaawentyaari ikimi-tapiin-tzirowa. Raanakiro Saúl roshetaamento. ¹¹ Ikoyi Saúl rosheteerimi David riyonkakotantyaarimi tantotsiki. Rowawijawijaa-takiro roshetaamento. ¹² Ithaawantanakari Saúl David. Tema Tajorentsi ipakaanakiri Saúl. Riitaki David ramitakotaneeri. ¹³ Rootaki rookanta-kariri Saúl irika David, tema rowakiri reewateri 1000 owayiri-paeni. Riitaki jatatsini rowayiritya, ipiye eejatzi. ¹⁴ Riitaki Tajorentsi amitako-tziriri David, okaatzi rantayi-tziri kameetha okanta. ¹⁵ Rootaki ithaawan-tantariri Saúl irika David, iñaakirira kameetha okanta rantayi-tziri. ¹⁶ Ikowaperoeyakirini David maawoeni Israel-paeni eejatzi Judá-paeni, riitaki jewatziriri jemperika ikinayitzi romanayitya.

Ikowawita Saúl rowamaerimi David

19 Ikantakiri Saúl itomi iitachari Jonatán eejatzi reewarite rowayirite, ikantziri: "Powamayiri David." Iro kanteencha, osheki retakotakari Jonatán irika David. ² Ikamantakiri David, ikantakiri: "Ikowatzi rowamaemi nopaapate. Paamaayaari inkaamani, piyaate pijeeki pomanapiintaha. ³ Ari niyaate naaka

notsipa-tyaari nopaapate jaha pijeekakira eeroka. Nokenthaweta-kayiri, nokemiri jempe ikantina, aritaki nokaman-takimi okaatzi ikantinari. ⁴ Ikenkithawae-takaakiri Jonatán irika Saúl, ikantako-wentziri David. Ikantakiri: "¡Pinkatharí! Tee okameethatzi powaariperotiri pomperatanewo, David. Tekatsi ikantimi rirori, tema rantapiin-tzimirowo maawoeni kameetha-tatsiri.

⁵ Ishinetakiro raña-mento imatanta-kariri rowamayiri Filistia-jatzi. Ari ikantakiro Tajorentsi ikijako-wentaari maawoeni Israel-paeni. Piñaakiro eeroka, nowinkatharite, osheki pikimoshiretanaki. ¿Iitaka pikowantari powamayiri David? Tema tekatsi rantani rirori." ⁶ Ikanta ikemawaki Saúl ikanta-kiriri Jonatán, ikantanaki: "¡Riyotzi Tajorentsi, eero ikami David!" ⁷ Ikaemakiri Jonatán irika David, ikamantakiri okaatzi ikenkithawetaetakiri. Raaneeri ijeekira Saúl, jeekapae David ikimi-piin-taha paerani. ⁸ Apiitanaa owayiritaantsi. Jatanee David rowayiriteri Filistia-jatzi. Imatakiri. Imapero-takiri, romishiyakiri. ⁹ Ikanta peyari rotyaan-tziri Tajorentsi, ikyantashiretapaari Saúl. Jeekaki ipankoki roteeyanakiro rosheta-mento ikemamintha-tziri David ipiyompiwaetzi. ¹⁰ Rapiiwi-taawo riyontaakoteerimi David tantotsiki. Rowawijawawero David rosheta-mento Saúl, oshetaashi-tapaaka tantotsiki. Tee ishenkaanaki David, shiyaka tsireniriki.

¹¹ Ikantakiri Saúl rowayirite: "Paminakiteri ipankoki David, ari pijeekawentapaakiri. Okiteji-tamaneerika, roojatzi powamaantakyaari." Roo kanteencha okamantakiri Mical, iina David, okantakiri: "Eerorika pishiya iroka tsirenirika, aritaki rowamahaetakimi inkaamani."

¹² Aashitakiri Mical shiwitha, rootaki owayi-itakotanakariri David jaawiki. Shiyana rirori.

³ Kamae Samuel, osheki rowashiretakotakari maawoeni Israel-paeni, ikiteetakeri inampiki Ramá-ki. Ikan-ta Saúl romishtowa-wetakawo inampiki sheri-piyaari-paeni eejatzi yotako-shire-tantatsiri. ⁴ Piyotee-yakani Filistia-jatzi, pokaeyanakini ipanko-sheta-teeyapaakani Sunem-ki rowayiritantya. Imatakiro Saúl rirori, ipiyotakiri Israel-paeni, panko-sheta-teeyakani Gilboa-ki.

⁵ Ikanta Saúl iñaakiro ipanko-sheta Filistia-jatzi, antawo ithaawanaki, itzinka-shiryaanakiri. ⁶ Ikowakowi-takari Tajorentsi, tee rakiri, tee imishitakaaneeri. Tee iyotakaaneeri Urim eejatzi kamantan-taniri. ⁷ Ikantakiri Saúl romperatanewo: "Pamini sheri-piyaawo, niyaata-shiteroota nojampitero." Ikantanakiri romperatanewo: "Eenitatsi apaani tsinani poñaachari Endor-ki, sheri-piyaawo roori." ⁸ Ikithaa-tanaka Saúl otsipa kithaa-rentsi eero iyotantawakari. Itsipata-nakari apite atziri. Jatanaki rareetyaawo iroka tsinani. Ikantapaakiro: "Nokoyi pinkaema-shireenari nokantakimiri. Pamakinari ishire atziri nokoyiri naaka." ⁹ Okantanaki tsinani: "Piyotakiro eeroka rantakiri Saúl, romishitowakiri sheri-piyaari-paeni eejatzi yotako-shire-tantatsiri. ¿Iitaka piña-shirinka-tanari, rooma pikoyi rowamahaetina?" ¹⁰ Ikanta-nakiro: "Riitaki yotatsi Tajorentsi eero pashironkaa-waeta, tekatsi owajanki-

† Kantakotachari jaka "Urim", rootaki mapiki poreryaatatsiri, iyotanteetari paerani.

terimi.”¹¹ Kowanaki tsinani, okantziri: “¿Iitaka pikoyiri nokaemakotimiri?” Ikantanakiro Saúl: “Nokoyi pikaemako-tinari Samuel-ni.”¹² Oñaatziiri tsinani irika Samuel-ni, antawo okaemanaki. Okantakiri Saúl: “¿Iitaka pamatawi-tantanari? Eeroka-taki Saúl.”¹³ Ikantaki pinkathari: “Eero pithaawa-kaawo, ¿iitaka piñaakiri?” Okantzi tsinani: “Noñaaki osheki tajorentsi-witachari rateetziro jenoki.”¹⁴ Ikantzi Saúl: “¿Jempe ikanta-wae-taka?” Okantzi roori: “Antariki rini, ikithaatawo owewiryaaakoro.” Riyotanaki Saúl riitaki Samuel, rotziwerowanaka ipinkatha-tanakiri.¹⁵ Naawaetanaki Samuel-ni, ikantziri: “¿Iitaka poña-shirenkantari pikaema-kaantana?” Ikantziri Saúl: “Antawo okantzi-mo-shiryaaakina, rowayiri-mintha-takina Filistia-jatzi. Rookawen-takina Tajorentsi, tee rakina nokowakowitari, tee romishimpyaana eejatzi. Nokanta-witari kamantantani, tekatsi ikantinari. Rootaki nokaeman-tzimiri eeroka pikantina iitarika nanteri.”¹⁶ Ikantzi Samuel: “¿Iitaka pojampi-tantanari naaka? Tema rookawen-tanakimira Tajorentsi, ikija-neentanakimi.”¹⁷ Imatakimi Tajorentsi okaatzi ikamanta-kinari naaka jempe ikantemi. Rookakahaemiro pipinkathari-witaha, ipinkathari-takahaeri David, pitsipaminthari.¹⁸ Tema tee pikemijantziri ikanta-witakimiri, tee pithonkiri Amalec-jatzi. Rootaki piñaanta-kawori tee rakaemi Tajorentsi.¹⁹ Ikowaki Tajorentsi ithonkiri Filistia-jatzi irika Israel-paeni. Ari itsipataakimi eeroka eejatzi. Okiteji-tamaneerika pitsipa-teena naaka eejatzi pitomi-paeni. Ishinetakiri Tajorentsi Filistia-jatzi itsinampaeteri rowayirite Israel-paeni.”²⁰ Antawo ithaawanaki Saúl, ikemakirira Samuel-ni. Oshipetashiryaaakiri, tyaanaki jaawiki, omaryaa-penthaakii-tapaaka. Apaani kitejeri

eejatzi apaani tsireniri tee rowaeya.²¹ Okanta oñaakiri tsinani ithaawanaki Saúl, opokashi-tapaakiri, okantziri: “Nomatakimiro pikowako-takinari. Noshinewentakimi.”²² Nokoyi powawakya eepichokiini, pishintsitaneeyaari, piyaa-tantaneeyaari.”²³ Tee ikowawitya Saúl royaa. Ishintsitashitakari inampina-paeni eejatzi tsinani, roojatzi ikowantanakari royaa. Piriintanaa, jeekanee omaamentoki.²⁴ Owamaaki tsinani opira, owetsikaki pan kaari shineyatsini.²⁵ Aanakiniri Saúl rowana-wo. Ari rowaeyakani itsipatakari inampina-paeni. Ikan-ta ikaatakiro rowaka, katziyanaka, jateeyaneeni tsireniriki.

Ikamantakari Saúl eejatzi itomi-paeni

31 Ikanta Filistia-jatzi rowayiri-mintha-takari Israel-paeni. Romishiyee-takiri Israel-paeni, rowamaahaantawaki janta ochempiki Gilboa-ki.² Royaakyaa-teetanakiri Saúl itsipataa-nakiri itomi-paeni. Rompojee-takiri Jonatán, Abinadab eejatzi Malquisúa, itomi-paeni Saúl.³ Ari ipatha-wenteeta-nakari Saúl, romana-teetziri, ikentee-takiri. Antawo ithaawanaki.⁴ Ikantanakiri inampina: “Pinojokero piyotsiroshithakite, powatheena eeroka. Tee nokoyi rompojina irika kaariperori, ishiron-tawentina.” Tee ikoyimaeta inampina, antawo ithaawaki. Raakiro rirori Saúl iyotsiroshithakite, ipatsitanakawo apaniroeni.⁵ Ikanta inampina Saúl iñaakirira ikamaki, imatzita-nakawo eejatzi rirori, ipatsitanakawo iyotsiroshithakite, apitekirote ikamanaki.⁶ Ari okanta ikamantakari Saúl, itsipatakari mawa itomi, inampina, eejatzi rowayirite-paeni.

2 SAMUEL

Ipinkathari-wentakiri David Israel-paeni eejatzi Judá-paeni

5 Ikanta isheninka-paeni Israel riyaata-shitakiri David janta Hebrón-ki, ikantakiri: “Naakataki pisheninka-paeni okaakiini. ² Eerokataki jewatakinari paerani nowayiri-yitakari ipinkathari-tzira Saúl. Riitaki Tajorentsi kantzi-takimiri:

Eeroka jewateerini Israel-paeni, Pipinkathari-wenteeri nashitaari.” ³ Imatakiro eejatzi antari-wentziriri Israel-paeni, riyaata-shitakiri David janta Hebrón-ki, ikantakiri: “Ujame aapatziya-waka-haeya! Riitaki yotatsini Tajorentsi eero amatawi-tawaa-kaanta!” Ari ijee-patziito-takiri David ipinkathari-wenteeri maawoeni Israel-paeni. ⁴ Okaataki David 30 rojarentsite ipinkathari-tantanakari. Okaatzitaka 40 ojarentsi ojamanitaki ipinkathariwentantzi. ⁵ Awijanakiro 7 ojarentsi okaatzi ipinkatharitaki paerani rirori Hebrón-ki. Rooma Jerusalén-ki okaatzi 33 ojarentsi ipinkathari-wentakiri Israel-paeni, eejatzi Judá-paeni. †

Ikyaaki David pinkathari-pankoki jeekatsiri Sión-ki

⁶ Jataki David Jerusalén-ki itsipata-nakari rowayirite romanateri Jebus-paeni, riitaki ashitawori inampi janta. Ikenkishiryaa-witaka Jebus-paeni eero imatziro David ikye inampiki. Ikantakiri: “Eero pimatziro pikye nonampiki. Ari rooka-matsi-tawakimi mawityaakiri itsipata-kyaari amashi-tachari iitzi.” ⁹ Roo kanteencha, imatakiro David raakiro owayiri-panko jeekatsiri Sión-ki, iiteetakiro ‘Inampi David.’ Kameetha itanto-takiro janta oweyaa-thapitaha, retanakawo taapiki Milo roojatzi ojeekira pankotsi. ¹⁰ Eekiro otzimimo-tatziiri ishintsinka David, itsipatakari Tajorentsi. Tema Tajorentsi, riitaki Shintsi-perori.

7 Ari ijeekaki pinkathari David ipankoki. Ishinetakiri Tajorentsi imakoryaawaki rowayiritari kija-neentziriri. ² Ikenkithawae-takaakiri David kamantan-niriri Natán, ikantakiri: “Piñiirero eero nopankoko, iyoshiitaka jantarikota. Rooma itajorentsi-nakite Tajorentsi ipanko-sheta-tashiitakawo.” ³ Ikanta-nakiri Natán: “Pinkathari! Pantero okaatzi pikenkik-shiryaaakari, tema Tajorentsi riitaki ñaana-shire-tzimiri.” ⁴ Okanta otsireni-tanaki iñaanatakiri Tajorentsi irika Natán, ikantakiri: ⁵ “Piyaata-shiteri nomperatanewo, David, pikanteri: ‘Iroka ikantzi Tajorentsi: ¿Eerokama

† Kantako-tachari jaka ‘Awijanakiro 7 ojarentsi’ rootaki ikanteetzi eejatzi ‘7 ojarentsi, eejatzi 6 kashiri.’

wetsikinani pankotsi nojeekan-tyaari? ⁶ Roojatzi paerani nomishitowantaariri Egipto-ki irika Israel-paeni, tee nojeekan-tyaawo pankotsi, apatziro nanashi-nashi-waetashita nojeekantawo pankotsi-sheta, rootaki notajorentsi-thaantete. ⁷ Osheki ojar-entsi notsipa-takari Israel-paeni, tee nokowakotziri ikaatzi nowakiri jewaterini Israel-paeni, rowetsikina jantari-panko nojeekan-tyaari.’ ⁸ Pikanteri nomperatanewo, David: ‘Ikantzimi Tajorentsi Shintsi-perori: “Naakataki amakimi pijeekawita owaantsiki paminakowentziri owisha, pimatantyaawori pipinkathari-wenteeri Israel-paeni, nashitanaari. ⁹ Tee nookawentzimi jempe pikinayitzi, nashiryaaakari ikaatzi owayiri-tzimiri. Ithonka ikemakoe-teemi jemperika, poshiyako-teeyaari riroperori-paeni jeekatsiri jaka kepatsiki. ¹⁰ Noñaaki jempe ijeekae nashitanaari Israel-paeni, ari inampi-pero-teeyaawo, tekatsi oña-shirenkaerini. Eero itzimae kaariperori kosheka-waete-yarini ikimitta-haetzirira paerani ¹¹ nowantakariri jewatziriri nashitaari Israel-paeni. Ari pijeeka-shiwaeteeya, eero piñaahaeri romanawae-teemi ikaatzi kijaneentzimiri.’ Ikantzi eejatzi Tajorentsi: ‘Ari noshekya-haeri picharintyaari.’ ¹² Aririka omonkaa-takya okaate panteri, pikamaerika, ari itzimae pitomi, riitaki poyaatemini ipinkatharite. ¹³ Riitaki wetsikinani nopankoko. Ari notajonka-wentakiri, ashi rowatyero ipinkathari-wentante ikaatzi icharini-teeyaari. ¹⁴ Riitaki notyomintaari naaka. Ipaapatziiteena rirori. Rantakirorika kaariperori, naakataki owajanki-terini ikimi-tapiintaha atziri ipajatziri itomipaeni. ¹⁵ Ashi nowaero noneshironkateri. Eero noshiya-kayiri Saúl nopakaakiri noneshironkatziri. Tee añahaeri rirori, eeroka poyaataariri. ¹⁶ Ashi rowaero ipinkathari-yitee picharinitaneeyaari eejatzi eeroka. Ari okantee-tatyeeyaani ipinkathari-wentante.” ¹⁷ Imatakiro Natán ikamantakiri David okaatzi ikemakiri, eejatzi okaatzi roñaahaetakiriri.

David itsipatari Betsabé

11 Okanta otsipaki ojarentsi, rootaki kitejeri rametapiin-teetawowa rotyaan-teetziri owayiri-paeni romanatya. Rotyaan-teeri David Joab itsipatakari jewatziriri rowayirite, raaneeri maawoeni owayiri Israel-paeni. Rashiryaaakari Amon-jatzi-paeni, ithonkakiro itapotakawo nampitsi Rabá. Roojatzi ijeekaki David rirori Jerusalén-ki. ² Ikanta tsireniityaanaki ooryaa, piritanaka David romaryaakaha imaantareki. Ateetanaki jenoki okameetha-pankaatzira iwinkathari-pankote, ari raminako-takiro okaawoshi-waeta tsinani,

kameethaanikitaki roori. ³ Rojampiko-wentakiro David iroka tsinani. Ikematzi ikantee-tziri: "Iroka tsinani oeta Betsabé, rishinto Eliam. Rootaki iina Urías, isheninka Het-paeni." ⁴ Rotyaantaki David aakiteroni tsinani. Opokashitanakiri roori, oñiiri. Ari itsipatakawakaawo tsireniriki. Okanta omatakiro okite-watha-tantaneeyaari, jatee opankoki. ⁵ Motzitanaki tsinani, otyaantaki kamanterini David. ⁶ Rotyaantaki David kanterini Joab: "Ikantzi pinkathari: 'Paakiteri Urías, isheninka Het-paeni.'" Imatakiro Joab, raakitziri. ⁷ Ikanta riyaata-shitakiri Urías pinkathari David, rojampi-tawakiri ikantziri: "¿Te imantsiyatzi Joab? ¿Tee imantsiyatzi owayiripaeni eejatzi? ¿Jempe okantakotaka owayiri-taantsi?" ⁸ Ikan-takiri eejatzi: "Piyaatee pipankoki, pikiwakiitzi-tapaeya." Ari ishitowanaki Urías pinkathari-pankoki, opakaantakiri David owanawontsi ipankoki Urías. ⁹ Tee riyaatzimaeta Urías ipankoki, roojatzi ijeekaki pinkathari-pankoki itsipatakiri owayiri-paeni aminakowentziriri pinkathari tsireniriki. ¹⁰ Ikamantee-takiri David tee imaapae Urías ipankoki. Rojampi-takiri David irika Urías, ikantziri: "¿Iitaka kaari pimaantapaa pipankoki? ¿Teema pimakotzi piyaayi-tzira jemperika-paeni?" ¹¹ Rakanakiri Urías, ikanta-nakiri: "Tee okameetha-perotzi pankotsi ojeekantari tajorentsina-ki. Ari oshiyawo imaantari owayiri Israel-paeni, eejatzi Judá-paeni. Ari okantari eejatzi imaantari Joab, jew-atziriri powayirite. ¿Tee okameethatzi niyaate nowawae-tapaeya naaka nopankoki, nomaapaeta notsipata-paeyaawo noena? ¿Tee inimotena naaka nowinkatharite!" ¹² Ikantzi David: "Ari pimaanee nimae-ka, okiteji-tamanee piyaatee." Ari ijeekanee Urías Jerusalén-ki roojatzi okiteji-tamaneerika. ¹³ Rakiyotakiri David irika Urías, ipakotakiri osheki imiri, ishinki-takiri. Okanta otsireni-tanaki, jataki Urías imayi itsipata-paari rowayirite pinkathari, teemaeta riyaatee ipankoki. ¹⁴ Okanta okiteji-tamanee, rojanki-nataki David rotyaan-teniri Joab, riitaki awijakiro Urías. ¹⁵ Iroka okantzi rojankinari: "Riitaki petya Urías pitaamaheri jempe okoweenka-perotzi owayiri-taantsi. Ikentee-teri-ita, ikameeta." ¹⁶ Imatakiro Joab. Ikanta itapotakiro nampitsi rowayiritero, rowakiri Urías jempe ijeeki riroperori owayiri-paeni, ¹⁷ ishitoyee-yanakini kijakotawori inampi, roma-natakiri Joab. Ari ikentee-takiri eewatziriri rowayirite David, ari imaetakiriri eejatzi Urías. ¹⁸ Rotyaantaki Joab jankina-rentsi ikenkitha-takotziri okaatzi awijeen-tsiri omana-rentsiki, ikoyi riyotero David awijeen-tsiri. ¹⁹ Ikantakiri aanakirori jankina-rentsi: "Arika pikaatakiro pikamanteri pinkathari jempe okantakota omana-rentsi, ²⁰ piñaatyeeri ikijanakya pinkathari, ikantemi: '¿Iitaka piyaata-shitan-tawori okaakiini nampitsi powayiritawo? ¿Tema piyote kantacha ikameetha-tzimotemi ichekopite ateeteen-tsiri otantoki nampitsi? ²¹ ¿Pimaesan-takiro awijeen-tsiri paerani Tebes-ki rompojan-teeta-kariri Abimelec, itomi Jerobaal? ¿Tema okameetha-tzimo-takiro tsinani opetoki tononka-mentotsi ojeekaki jenoki otantoki nampitsi? ¿Iitaka piyaata-shitan-takawori okaakiini otantoki nampitsi?' Pakanakiri eeroka pikanteri: 'Kama-

ki eejatzi Urías isheninka Het-paeni eewatziriri powayirite" ²² Jataki kamanterini pinkathari. Ikanta rareetaka ikamantakiri David okaatzi ikanta-kiriri Joab otyaanta-kiriri. ²³ Rakanaki amakirori ñaantsi ikanta-nakiri David: "Ishitoyee-yanakini owayiri-paeni kijakotawori inampi retanakawo romanatee-yakinani. Ari nopiyata-nakari, nomishiyakiri. Nopatzima-tanakiri areetakina ikyaa-piintee-tzira inampiki. ²⁴ Ateetapaaki otantoki nampitsi, roma-natzimaetana. Ari ikenteetaki eewatziriri powayirite Pinkathari. Iri ikentee-takiri eejatzi Urías, isheninka Het-paeni, kamaki." ²⁵ Rakanaki David ikanta-nakiri amakirori ñaantsi: "Pikanteri Joab eero okantzimo-shire-waetari iroka, ashi oyiro omanarentsi. Riyaata-kayiro rowayiri-tyaari irikaete, roojatzi raperaa-tanta-kyaari. Poemintha-takae-yaari eeroka rowayiritya." ²⁶ Okemako-wentakiri iina Urías ikamaki, owashire-takowae-takari oemi. ²⁷ Okanta okaatzimo-takiro owashire-takotari oemi, ikaema-kaantakiro David, roejeekaero iwinkathari-pankoteki, iinantaawo. Owaeyan-takiri rowakaa-kirori. Teemaeta inimotziri Tajorentsi okaatzi rantakiri David.

Ikijatha-takiri Natán irika David

12 Rotyaan-teeri Tajorentsi kamantan-taniri Natán iñeeri David. Ikanta rareetaka Natán ijeekira pinkathari, ikenkithawae-takaakiri, ikantziri: "Eenitatsi apite atziri jeekatsiri nampitsiki. Ashaahan-tzikari rini, itsipa tekatsi tzimimo-terini. ² Itzimimo-tziri osheki rowishate, ivacate irika ashaahan-tzinkari, ³ riima ashironkaenkari apatziro ramaanta-matsitaka iryaani owisha, ipiratakari. Itsipa-minthari royiri itomipaeni, rakiyotziri rowanawo, rirakotziri imiri, ari itsipatari imaapiintzi. Roshiya-kaantari roomi rishinto. ⁴ Ikanta ipokaki areetariri atziri ashaahan-tzinkari. Tee ikowe rowamaye rowishate, ivacate rowapaa-kyaari pokatsiri rareetakari. Riitaki rayitaki rowishate ashironkaenkari, rowamaakiri rowakae-yaari areetariri." ⁵ Antawo rowat-simaa-nakiri David kantawae-tachari atziri, ikanta-nakiri Natán: "Riitaki Tajorentsi kemenani tee notheeya, otzimatyete rompojeeteri antakirori iroka! ⁶ Otzimatyete roepiye 4 owisha, ipinatan-teeyariri ashitariri rowashironkaakiri." ⁷ Ikantzi Natán: "David! Eerokataki irika atziri. Riitaki Pawa Itajorentsita Israel, kanteentsi: 'Naakataki owakimi pipinkathari-wenteri Israel-paeni, tee noshinetemi rompojemi Saúl. ⁸ Nopakimiro pikempoyaero pinkathari-panko, eejatzi iinapaeni pitsipatari pinkathari-pankoki. Noshine-takimi pipinkathari-wenteeri Israel-paeni eejatzi Judá-paeni. Teera ari okaate iroka, ari nopakimi otsipa awijirori iroka. ⁹ ¿Iitaka pipiyatha-tanta-kariri Tajorentsi, pikaaripero-tzimo-tanta-kariri? Powakaantakari Urías,

† Antawoete iyatsima-tanaki David ikijanakiri Joab, ikantakiri pokaentsiri ikamanteri: '¿Iitaka piyaata-shitan-tawori okaakiini nampitsi powayiritawo? ¿Tema piyote kantacha ikameetha-tzimotemi ichekopite ateeteen-tsiri otantoki nampitsi? ¿Pimaesan-takiro awijeen-tsiri paerani Tebes-ki rompojee-tanta-kariri Abimelec, itomi Jerobaal? ¿Tema okameetha-tzimo-takiro tsinani opetoki tononka-mentotsi ojeekaki jenoki otantoki nampitsi? ¿Iitaka piyaata-shitan-takawori okaakiini otantoki nampitsi?'

isheninka Het-paeni, pamamena-takawo powayiritari Amón-jatzi, payiteeri iina. ¹⁰ Ari ashi owatyero nimaeka rompojan-teete pipankoki, okantakaan-tziro pipiyatha-takina, payiteeri iina Urías, isheninka Het-paeni, piinantaawo.” ¹¹ Ikantaki eejatzi Tajorentsi: “Naakataki kanta-kahae-yaawoni itzime pitomipaeni maemanetemini. Nokanta-kaeyaari pisheninkaete raapithateemiro piinaete, piñaamin-theteri rapitewae-tyaawo kitejeriki. ¹² Pantawi-takawo eeroka pomanani-kiini irokapaeni, rooma naaka eero nomanakaawo othonka iñaayitiro Israel-paeni, kitejeriki ranteetero.” ¹³ Ikantanakiri David irika Natán: “Nokaaripero-tzimo-takiri Tajorentsi!” Rakanakiri Natán irika David: “Eero rowashironkaa-wentzimiro Tajorentsi piyaariperonaka, eero pikami. ¹⁴ Riitaki kamatsini peenchaanite owakira tzimaen-tsiri. Tema pikijima-takaan-takiri Tajorentsi pantakiro iroka.” ¹⁵ Ikanta ipiyaawo Natán ipankoki, ikantakaanakawo Tajorentsi omapokanaka imaperotanaka imantsiya-tanaki reenchaanikite David rowaeyan-takaa-kirori iinani Urías. ¹⁶ Osheki David ikowako-takiri Tajorentsi eero ikamanta reenchaanite, tee rowaeya. Tee imahae imaantariki, romaryahawae-taka kepatsiki. ¹⁷ Ipokashi-witari antariite jeeka-pankottziri ikoyi rowiriin-teeri romaryahakaha kepatsiki, tee ikowe ipiriinte. Tee rakiyoteeri rowaeyanira antariite. ¹⁸ Okanta awijaki 7 kitejeri kamaki eenchaanikiri. Tee ikamanteri rompera-tanewopaeni David ithaawa-kaatyaari, ikamanta-wakaeyani: “Eeniro rañaawitaha eenchaanikiri, tee ikemijantee akanta-witariri. Rootaki

owakirari nimaeka ikamaki, aritaki imaperotanakya akamanta-kiriri kamaki reenchaanite.” ¹⁹ Ikanta David iñaakiri ikamanta-wakaeyani rompera-tanewo, riyotanaki kamaki reenchaanite. Rojampi-tanakiri, ikantziri: “¿Kamakima eenchaanikiri?” Ikanteeyini rompera-tanewo: “Jeen, kamaki.” ²⁰ Ari ipiriintana David roma-ryahakaha kepatsiki, ikithaa-tanaawo ikithaari, owaneenka-tanaa, itziritanaa kajankari, ikithaa-tanaawowa otsipa ikithaari. Jataki itajorentsi-pankoteki Tajorentsi ipinkatha-teeri. Piyapaa ipankoki, ikowapaaki owanawontsi, iitakiri, owapaa. ²¹ Ikanta rompera-tanewopaeni David, rojampi-takiri ikantziri: “¿Iitaka pantakiri? Eeniro rañaawita eenchaanikiri, iitaka kaari pikowanta poyaa, piraawaetaka. Ari kamaki eenchaanikiri, ari pipiriin-tanaawo powanta-naari.” ²² Ikantanaki David: “Eeniro rañaawita eenchaanikiri, tee nowaa, niraawaetaka, nokantashiretzi: Oshiyaka ari ineshironka-teena Tajorentsi, eero ikamanta eenchaanikiri. ²³ Ari ikamaki nimaeka, ¿iitaka nomashekawenteriri? ¿Irima nowiriin-teeri? Noyaawentya niyaate noñaapaeri, tema eero imateero rirori ipiyee iñaapaena!”

²⁴ Ikanta David roemo-shirenkaero iina Betsabé. Riyaataki iñiiri, rapitetaawo. Ari okanta owaeyan-tanta-kariri otomi, iitakiri Salomón. Osheki ineshironkatakiri Tajorentsi irika eenchaanikiri. ²⁵ Riitaki Natán kamanta-kiriri David. Rootaki iitanta-kariri Jedidías irika eenchaanikiri.

1 REYES

Kaatapaaki ipinkatharitz David

1 Tema antari-pero-tapaaki pinkathari David, oshekitaki rojarentsite. Ipewiryaa-kowiteetari osheki iithaari, teemaeta ijaawatzi. ²Ikantakiri romperatani: “Ɔpinkatharí! ¿Pikoyi naminemi ewankawo? Rootaki aminemini, opashikaemi, otsipatemi pimayi ojaawan-temi.” ³Jataki ithotyaaakotzi kamethaa-nikiro ewankawo maawoeni inampiki Israel-paeni. Iñaaki ewankawo iitachari Abisag poñaachari Apimakoryaariniki. Rootaki ramakiniriri pinkathari. ⁴Mapperori okamethaa-nikitzi Abisag. Rootaki aminapaa-kiniriri okaatzi ikowayi-tziri pinkathari, teemaeta iinantawo.

³²Opoñaashita ikantaki pinkathari David: “Pikaeminarari Ompera-tajorentsitaawo Sadoc, Kamantan-taniri Natán, Benaía itomi Joiada.” Ari ipokaeyakini rirori iñiiri pinkathari. ³³Ikantawakiri: “ƆNosheninká! Pitsipa-tanakyaari nomperatani-paeni, ikyaakae-yaari nopira notyomi Salomón, paanakiri Shipopo-shaarini-ki. ^{†34}Eeroka Sadoc Ompera-tajorentsitaawo eejatzi Kamantan-taniri Natán, pijee-patzii-toteri notyomi Salomón omatant-yaari ipinkathari-wenteeri asheninka-paeni Israel-paeni. Pitziwoteeyini janta, pikaemaeyini eejatzi, pikante: ‘Ɔrikawé pinkathari Salomón!’ ³⁵Om-poñaashitya poyaatee-yirini itaapiiki aririka ipiyee, roojatzi ijeekan-tapaa-kyaaari nowinkathari-mentoki, tema riitaki poyaateenani. Tema riitaki niyoshii-takiri ipinkathari-wenteeri asheninka-paeni Judá-paeni, eejatzi itsipapaeni Israel-paeni.” ³⁶Ari rakanaki Benaía itomi Joiada, ikantzi: “Ɔpinkatharí! Aritaki okantyaari. Riitaki Pitajorentsita nintakaan-tzirori. ³⁷Riitaki Tajorentsitsipata-piintakimiri eeroka, okantashitzimaetya ari ikimitzitaiyaari eejatzi Salomón, ikantakae-yaawo imaperotero ipinkatharitee rirori.”

³⁸Ikanta Ompera-tajorentsitaawo Sadoc, Kamantan-taniri Natán, Benaía itomi Joiada, Peyakaa-shitaniri-paeni, Akoryantzi-paeni, ikyaakotanakari Salomón ipiraki pinkathari David, raanakiri Shipoposhaarini-ki. ^{†39}Ari raaki Ompera-tajorentsitaawo Sadoc waakapa eejatzi yeenkantsi, jeekatsiri tajorentsi-thaanteki, ijeepatzii-totakiri Salomón. Ari ikaatzi itziwootee-yanakini maawoeni janta, ikaemaeyanagini ikanteeyini: “Ɔrikawé pinkathari Salomón!”

2 Tema rooteentsi ikami pinkathari David, ikaemakaan-takiri Salomón, ikantziri: ²“ƆNotyomí! Kimitaka rooteentsi nojoweyi, niyaatatyee jempe ikinyayitzi maawoeni atziri. Pitonta-shire-pero-te eeroka,

pishirampari-pero-te. ³Panta-piinteero rompera-tzimiriri Tajorentsi, pithotyaa-yiteero iwinkakaan-tani, ikaantakaan-tani, ishineta-kaantani eejatzi ishintsi-thantanziri, okaatzi jankina-teenchari ñaantsi riyotahaeri owaejatziteni Moisés, rootaki iyaatan-tyaari kameetha oetarika pantayi-teeri, tekatsi awijimo-temini jempe-rika pikinayite. ⁴Ari imonkaa-terori Tajorentsi okaatzi ikashiya-kaakinari, ikantakina: “Kyaari-pero-rika ikemijanteena ikaate picharini-teeyaari, kameetha-rika roshire-teena, rawentaa-shire-teena, ashi rowaero ikaate picharini-teeyaari ipinkathari-wenteeri pishenin-ka-paeni Israel-paeni.”

¹⁰Tema makoryaaki David. Ikiteetakiri iiteetziro “Inampi David”. ^{†11}Ojamani ipinkathari-wentakiri David paerani isheninka-paeni Israel-paeni okaatzi 40 ojar-entsi. Retakawo ipinkatharitaki nampitsiki Ariperto-tariniki okaatzi 7 ojar-entsi, eejatzi nampitsiki Aapatziyaweniki okaatzi 33 ojar-entsi. ¹²Ikanta retanakawo ipinkathari-tanaki Salomón, ipoyaataari ipaapate. Riitaki matakirori ijeekakaan-taki kameetha.

5 Ari ikemakiri Hiram pinkathari-tatsiri Mapiniki ikanteetzi: “Ijeepatzii-toetakiri Salomón, ipoyaataari ipaapate.” Tema irika Hiram osheki retakota-piintakiri pinkatharini David, rotyaantaki inampinapaeni iñiiri Salomón. ²Ikanta Salomón rirori, rotyaantaki kamanterini Hiram, ikanteri: ³“Piyotzi eeroka tee imatziro ashitanarini David rowetsikeniri itajorentsi-pankote Tajorentsi jempe ipinkatheetero iwaero, okantakaan-tziro romana-mintha-tziri iijaneentani. Roo kanteencha, Tajorentsi kantakaa-wori rotsinampaan-takariri maawoeni owayirita-piintariri. ^{†4}Rootaki ijeekakaan-teenari Tajorentsi kameetha. Tekatsi owayiriteenani, ero natsipe-taawo kowaenkayi-tatsiri-paeni. ⁵Rootaki nokowantari nowetsikiniri itajorentsi-pankote Tajorentsi jempe ipinkathee-teero iwaero, tema ikashiya-kaakari paerani ashitanari, ikantakiri: ‘Riitaki pitomi poyaatee-mini paata ipinkathari-wentante, riitaki wetsikae-nawoni notajorentsi-pankote, jempe ipaeryahae-teero nowaero janta.’ ⁶Ɔpinkatharí! Pikanteri patziri-paeni itoyina inchato-paeni tzimat-siri janta Kiteniitoniki, aritaki ramitako-takiri natzirite-paeni naaka. Jempe-rika okaate pikoyiri nopinatemi rantawaeri patzirite, aritaki nomatakiro. Piyotzi eeroka tekatsi nosheninka-paeni yoteroni itoyiro kameetha roshiya-kotyaari pijeeka-nampi-tziri Shimaajatzipaeni.”

‡ makoryaaki = maaki = jatashire-tee ijeeki ishire iwaejatzite-paeni; Inampi David = Aapatziyaweni. †† rotsinampaan-takariri = romaryahaeri iijaneentani-paeni jaawiki, raatzikan-takiri iitzi

† nopira = noyawayote = mula †† ipira = iyawayote = mula

6 Aritaki imatakiro Salomón ipinkathari-wentziri isheninka-paeni Israel-paeni okaatzi 4 ojarentsi, riitaki apiteta-tsiri kashiri, iiteetziri “Shipakiryaaari”. Ari-paete retanakawo Salomón rowetsikiniri itajorentsi-pankote Tajorentsi. Tema aritaki ojamanitaki okaatzi 480 ojarentsi ishitowan-taari Israel-paeni Apitantoniki.

³⁸ Ikanta awijaki 11 ojarentsi ipinkatharitz Salomón, riitaki 8-tatsiri kashiri iiteetziri “Owiitaantsi”, ithonkaetakiro rowetsikae-tziro tajorentsi-panko, rowetsikae-takiro jempe okaatzi ikenkishiryahae-takari rowetsikaetero. Tema okaatzi 7 ojarentsi ojamanitaki ithonkan-teeta-kawori rowetsika-kaantakiro pinkathari Salomón.

Ipinkatha-takiri Salomón tajorentsi-niro

11 Okanta paata, irika pinkathari Salomón osheki tsinani inintaki. Inintakiro rishinto iwinkatharite Apitantoni-jatzi. Imatzitakawo inintakiro Athataa-weni-jato, Pityaankaarini-jato, Kiraapeerini-jato, Shimaa-jato, Thaawantaa-rewoni-jato. ¹² Rootaki ipinkakaa-witakariri Tajorentsi paerani Israel-paeni, ikantakiri: “Pipinkayitero maawoeni tsinani poñaayitachari otsipaki nampitsi, omatakaemiro-kari pipinkathateri eeroka tajorentsi-niro-paeni.” Roo kanteencha Salomón, osheki inintakiro iroka-paeni tsinani, iinantakawo.

³ Okaatzi 700 iinanta-pero-takari, otsipa okaatzi 300 ishirontani, rootaki iinapaeni oetzimpina-shire-takiriri.

⁴ Ikanta rantyashipari-tapaaki Salomón, oetzimpina-shire-takiri iinapaeni ipinkatha-waeteri tajorentsi-niro-paeni. Tee ikameetha-shire-tzimo-teeri Tajorentsi, tee roshiyaari David, ipaapateni. ⁵ Ipinkatha-waetakiri Salomón tajorentsi-niro Ompokiromae, itajorentsi-nirote Shimaa-jatzi. Ipinkatha-waetakiri eejatzi tajorentsi-niro iiteetziri “Pinkathari Itaawentee-tziri Eencha-niki-paeni”, riitaki itajorentsi-nirote Pityaankaarini-jatzi. Ri-iyitaki tajorentsi-niro-paeni ipinkayitemi. ⁶ Rantashitakawo Salomón kaari inimoterini Tajorentsi, tee ikyaryootzi roshire-tyaari, tee roshiyaari David, ipaapateni. ⁷ Rowetsikaki Salomón ikaapapankote tajorentsi-niro iiteetziri “Otsinampaan-taniri” janta tonkaariki Aapatziyaweniki jempe ishitowa-piintzi ooryaa. Tema ipinkaetani itajorentsi-nirote Athataa-weni-jatzi.

Ipoñaawo rowetsikakiri eejatzi roshiya-kaawo tajorentsi-niro ‘Pinkathari Itaawentee-tziri Eencha-niki-paeni’, tema ipinkaetani eejatzi itajorentsi-nirote Pityaankaarini-jatzi. ⁸ Ari ikimitaakiri eejatzi ashi maawoeni iinapaeni poñaayi-tachari otsipaki nampitsi, riitaki otaapi-intziniri kajankaenkari, otayi-niriri otajorentsi-nirote atsipeta-kaani-paeni.

⁹ Ari ikijanakiri Tajorentsi irika pinkathari Salomón, okantakaan-tziro tee ikowaneeri, tee ikenkishire-taanaari Itajorentsite Israel, ipakaanakiri ikemijantziri, jempe itzimi apiiwitakariri roñaahawi-takari.

¹⁰ Ikantawi-takari: “Eero pipinkatha-tziri tajorentsi-niro-paeni.” Roo kanteencha Salomón, ipiyatha-takari Tajorentsi ikantawi-tariri. ¹¹ Rootaki ikantan-takariri Tajorentsi, ikantziri: “**Salomón! Omaperota pipiy-**

athatakina, tee pithotyahae-ro nokashiya-kaemiri, ari pimitaakiro nojankina-takaantani nokanta-witakimiri. Ari okaatapaaki nopinkathari-takaakimi, riitaki nopinkathari-takahaeri nimaeka pomperatani. ¹² Roo kanteencha, eero nookakae-tzimi eero, osheki netakotakari ashitzimiri David, riitakira pitomi nookakaeri ipinkatharitz tekira-wita imonkaatero.

¹³ Eeromaeta nooka-kaeri maawoeni ipinkatharite. Aritaki nowanaki apaani ikaatzi isheninkata-wakaayita, riitaki Judá-paeni. Rootaki nanteri tema osheki netakotakari paerani David, nomperatani. Netakotzi-takawo eejatzi inampi, Aapatziyaweni.”

²⁶ Imatakiro Jeroboam, itomi Nabat, poñaachari Poshini-pathaniki. Tema irika Jeroboam, romperatani Salomón, ipoñaawo nampitsiki Katsinka-weniki, riitaki isheninka icharini-paeni Efraín. Kinankawo ashitariri oeta Zerúa. ²⁷ Iroka opoñaantari Jeroboam ikoshekari pinkathari: Tema itanto-takitziro Salomón maawoeni inampi David, ipaapateni, rowetsikakiro Tamakopathani. ²⁸ Irika Jeroboam, shintsiperori atziri, tekatsi pomeentsi-tzimo-tyaarini. Ikanta iñaakiri Salomón irika ewankari shirethatzinkari, rompera-takari raminayitero okaatzi rashiyitari icharini-paeni José, iwae-jatziteni. ²⁹ Okanta paata, jataki Jeroboam ikinawaetzi ipoñaanakawo Aapatziyaweniki. Ari itonkiyo-takari Kamantan-taniri Ahías, poñaachari Makoryeeroniki. Iñaakiri ipokaki ipashikakawo owakira-mawori iwashika-mento. Apaniroeni itonkiyota-wakari, tekatsi itsipatyaa. ³⁰ Raakiro Ahías owakiriri ipashikakari, itzi-jaakiro, okaatzi 12-japeeriki. ³¹ Ikantziri Jeroboam:

“Payi eeroka 10 ojapeki, tema rootaki ikantakiri Tajorentsi, Itajorentsite Israel, ikantzi: ‘Ari notzijahaero naaka iwinkathari-mento Salomón, tema eeroka nokowaki pipinkathari-wenteeri ikaate 10 isheninkata-wakahaeyani Israel-paeni. ³² Riima Salomón, apatziro apaani ipinkathari-wenteeri rirori ikantakaan-tziro netakotani nomperatani David, ipinkathari-wenteero eejatzi Aapatziyaweni, tema rootaki nampitsi nokowakiri. Tee oshiyawo otsipa inampi isheninka-paeni Israel-paeni. ³³ Tema ipiyatha-takina Salomón, ithaamenta-shitakari ipinkatha-waetziri Ompokiromae, itajorentsi-nirote Shimaa-jatzi, Otsinampaan-taniri, itajorentsite Athataa-weni-jatzi. Imatzitakari “Pinkathari Itaawentee-tziri Eencha-niki-paeni”, itajorentsite Pityaankaarini-jatzi. Okaatzi rantakiri Salomón, tee inimotana noñaakiro, tee rithotyahanawo nojankina-takaantani eejatzi noshine-takaantani, tee roshiyaari David, ipaapateni. ³⁴ Roo kanteencha, eero naapitha-tziri ipinkatharitz. Tekira ikamanakiita, eekiro reewari-tatyee, okantakaawo netakotari paerani ashitaririni, David, nomperatani, jempe itzimi nashitakari naaka, jempe itzimi thotyaa-kirori nokanta-kaantani eejatzi nojankina-takaantani. ³⁵ Eeromaeta ipinkatharitee itomi Salomón, eeroka nokowaki pipinkathari-wenteeri ikaate 10 isheninkata-wakahaeyani Israel-paeni. ³⁶ Apatziro noshine-tawaeri itomi ipinkathari-wentero apaani ikaatzi isheninkata-wakahaeyani, eero itsiwakanta roo-

† iwinkatharite Apitantoni-jatzi = faraón

ta-mento David Aapatziyaweniki, tema rootaki nampit-si nashitakari jempe ojeekakotaki nowaero.”

⁴⁰ Rootaki kantakaan-tzirori, ikowantari Salomón rowamayiri Jeroboam. Roo kanteencha shiyaka Jeroboam ikinaki Apitantoniki jempe ipinkatharitzisi Sisac. Ari ijeekakiri janta roojatzi ikamantaari Salomón.

⁴² Iroka okaatzi ipinkathari-wentakiri Salomón maawoeni Israel-paeni nampitsiki Aapatziyaweni okaatzi 40 ojärentsi. ⁴³ Ikanta imakoryaahae rirori, ikiteetakiri inampiiteki ashitaririni, David. Ipoyaataro ipinkatharitee itomi, iitachari Roboam. †

Riyaayitaki nampitsiki-paeni ipinkatharitzisi

12 Jataki Roboam janta Shempachariniki, ari ithonka riyaayitaki maawoeni isheninka-paeni rirori iwinkathari-tetyaari janta. ² Yotzimaetaka Jeroboam itomi Nabat, ijeekakira rirori Apitantoniki ishiya-pithatari pinkathari Salomón, ari inampitakawori janta. ³ Ari rotyaanteetaki kaemerini Jeroboam. Pokaki jempe ipiyotee-yakani maawoeni isheninka-paeni rirori. Ari rojampi-teetakiri Roboam, itomi pinkatharini Salomón, ikantee-tziri: ⁴ “Osheki imaperotakina rowashironkaa-waetana ashitzimirini. Nokoyi powatsinaryaa-koteena okaatzi ishintsiyitana romperatana. Aririka pimatakinawo, eeroka omperatee-nani.” ⁵ Rakanaki Roboam, ikantziri: “Pipiyana maawoeni eerokaete nosheninká. Aririka awijaki mawa kiteejeri, ari nokoyi pipoki piñiina.” Piyeyana nakani maawoeni isheninka-paeni.

⁶ Ikanta pinkathari Roboam, ikowaki ikaminayiri antari-pero-paeni inampinatari paerani Salomón, ipaapateni, eeniro rañaawita rirori. Ikantakiri: “‘Nosheninká! ¿Itaka pikaminayinari eerokaete nokanteriri atziri-paeni?’” ⁷ Ikanteeyini antari-pero-paeni: “Aririka poshiya-kotyaari jempe ikantayita romperatani pisheninka-paeni, aritaki pantenirimi ikowayi-tziri, ari pakakirimi kametha rojampi-takimira, ashi poyiromi pompera-teeyarimi riroripaeni.” ⁸ Roo kanteencha Roboam, tee ikemijantaritzisi antaripero-paeni ikamina-witakarini. Riitaki ikowakiri ikaminayiri ewankari-paeni ikaatzi ikimotee-yakini paerani, jempe itzimi inampina-yitari rirori. ⁹ Rojampi-yitakiri, ikantziri: “¿Itaka pikamineenari eeroka-paeni nokanteriri asheninka-paeni ikantakina: ‘Powatsinaryaa-koteena okaatzi rompera-waetakina paerani ashitzimirini.’?”

¹⁰ Rakanaki ewankari-paeni ikaatzi paerani Roboam roemonkae-yakani, ikantzi: “Iroka pikanteri pakiri asheninka-paeni kantzimiri: ‘Imapero-takina ashitzimiri rompera-waetakina paerani.’ Pikanteri eeroka: ‘Ishintsiyitakimi paerani ashitanarini rompera-tzimi, naaka maperotemini nompera-teemi.’” ¹¹ Imaperotakimi ashitanarini ikema-tena-takaemi, eekiro noke-ma-tena-takaa-tyeemi naaka. Ipajawae-tanta-kimiri

† makoryaaki = maaki = jatashirenkae ijeekira ishire icharini-paeni †† Ishintsiyitakimi paerani ashitanarini rompera-tzimi, naaka maperotemini nompera-teemi = Iroka ewonki-tatsiri nakoe-mpeki awijiro antawotzi ithaki ashitanarini.

ashitanarini owathaki-rontsi, rooma naaka nopajatan-teemiro opatzitha kotsirottonki.” ‡

¹² Okanta awijaki mawa kiteejeri piyaa Jeroboam itsipataari maawoeni isheninka-paeni jempe ijeeki pinkathari Roboam, tema aritaki ikantzi-takari chapinki, ikantakiri: “Aririka awijaki mawa kiteejeri, pipiye piñeena.” ¹³ Roo kanteencha, teemaeta raki kameetha Roboam itomi pinkatharini Salomón, ikowako-witariri isheninka-paeni, tee ikemijantziri ikamina-witakarini antari-pero-paeni. ¹⁴ Rakanta-shitakari okaatzi ikamina-kiriri ewankari-paeni, ikantakiri: “Imapero-takimi ashitanari ikema-tena-takaemi, eekiro nokema-tena-takaa-tyeemi naaka. Ipajawae-tanta-kimiri ashitanari owathaki-rontsi, rooma naaka nopajatan-teemiro opatzitha kotsirottonki.” ¹⁵ Tee raapatziyakotari pinkathari ikowako-witakarini isheninka-paeni, tema rootaki ikowakiri Tajorentsi awije omonkaa-tantyaari ikantzi-takari Jeroboam, itomi Nabat, ikamanta-kiriri Ahías Makoryeeroni-jatzi. ¹⁶ Ikanta maawoeni Israel-paeni, iñaakiri pinkathari teera raapatziyakotari, rakanakiri, ikantziri:

Tee nosheninka-perotari naakaete pipaapateni David. Eero naakakotzimiro pikaateeyini icharini-tzimi itomi Isaí.

Eekiro ikantee-yanaki-tziini:

‘Tema aaka israel-paeni, jame apiye apanko-thaanteki-paeni!

‘Riima isheninka-paeni pinkatharini David, ipinkathawenta-wakaeyaa ikaatzi isheninkata-wakaa rirori! Ari ipiyeeyana nakani Israel-paeni ipanko-thaanteki-paeni.

¹⁷ Rootaki ipinkathari-wentan-tariri Roboam isheninka-paeni Israel-paeni ikaatzi nampitawori iipatsiteki Judá-paeni. ¹⁸ Ari rotyaanta-witakarini pinkathari Roboam inampina, Adoram, ikowakoteri isheninka-paeni rashita-kaariri iwinkatharite. Ishitowanaki maawoeni Israel-paeni rowamaan-takari mapi. Ari rote-tanakari intsipaete pinkathari Roboam ishiyako-mentoki, shiyanaka Aapatziyaweniki. ¹⁹ Ari okantakari rookawenta-wakaan-takari Israel-paeni, tee itsipateeyari ikaatzi icharini-yitari pinkatharini David roojatzi nimaeka.

²⁰ Ikanta ikemaki itsipa isheninka-paeni Israel-paeni, ikanteetzi: “Piyaa Jeroboam.” Ikaemakaan-takiri ipoki jempe ipiyotaka maawoeni isheninka-paeni. Ari rowakiri ipinkathari-wenteeri maawoeni isheninka-Israel-paeni. Teera ipinkathawenteeri itsipa ikaateeyini isheninkata-wakahaeyani icharini-yitari David, apaniroeni ijeekawaetzi Judá-paeni.

²¹ Ikanta rareetaka Roboam Aapatziyaweniki ipiyotapaakiri Judá-paeni eejatzi Benjamín-paeni, osheki-perori ikaateeyini rowayirite riyoshii-takiri. Ikoyi rowayirityaari itsipa isheninka-paeni Israel-paeni, imatanteeyaaworimi Roboam, itomi Salomón ipinkathari-wenteeri maawoeni isheninka-paeni. ‡²² Roo kanteencha,

‡ nopajatan-teemiro opatzitha kotsirottonki = nopajatan-teemiro kitoniro (tema kitoniro iiteetziro paerani opatzitha kotsirottonki) ‡† osheki-perori = 180,000 owayiri

iñaanatakiri Tajorentsi itomyaayi iitachari Semaías, ikantakiri: ²³ “Pikenkitha-waeta-kaeri Roboam, itomi pinkatharini Salomón, iwinkatharite Judá-paeni eejatzi Benjamín-paeni. Pimatzi-tyaari pikamanteri maawoeni nampitawori janta, pikanteri: ²⁴ ‘Iroka ikantzi Tajorentsi: Tee okameethatzi piyaate powayirita-wakaeyaa pikaatzi pisheninkata-wakahaeyani eeroka Israel-paeni. Pipiyi maawoeni pipanko-thaanteki, tema rootaki nantawaeri naaka.” Ikanta ikemaeya-kironi ñaantsi ikantziriri Tajorentsi, piyayitanaka ipanko-thaanteki-paeni, imatakiro jempe ikantakiri Tajorentsi.

²⁵ Rapiiteero Jeroboam inampitaawo nampitsi Shempachaariki jeekatsiri tonkaariki iipatsiteki Efraín-paeni. Ari inampitaawori rirori. Ikanta paata rooka-neero inampiwi-takawo Shempachaariki, jatee, inampitaawo nampitsiki Tajorentsi-pooni. ²⁶ Ari ikenk-ishiryaanaka Jeroboam, ikantzi: “Kimitaka aritaki rapiteero ipinkathari-wenteena Roboam, icharini pinkatharini David, ²⁷ tema roojatzi riyaaata-piinteeyini Aapatziyaweniki nosheninka-paeni itayiri ratsipe-takaani itajorentsi-pankoteki Tajorentsi, kimitaka aritaki ineshironka-takiri Roboam, pinkathari-tatsiri iipatsiteki Judá-paeni. Aamaakya aritaki rowamaa-kaantakina naaka, ipiyashi-teeri Roboam iwinkatharite Judá-paeni.”

²⁸ Ari raminaki pinkathari itzimirika kamineerini, rowetsika-kaantaki apite roshiya-kaawo ewonkiri waaka riyoshiita ooro, ikantakiri maawoeni isheninka: “Nosheninká Israel-paeni! Aritapaaki pipiyapiyataka Aapatziyaweniki. Irika pitajorentsi-tetee-yaari jaka, riritaki amaemiri piyeeka-witaka paerani Apitantoniki.”

²⁹ Rowaki apaani roshiya-kaawo waaka Tajorentsi-pankoniki, riima itsipa rowakiri iipatsiteki Dan-paeni.

³⁰ Rootaki ikaariperowaetan-tyaari Israel-paeni, riyaaayitee Tajorentsi-pankoniki eejatzi iipatsiteki Dan-paeni ipinkatha-teeri roshiya-kaawo ewonkiri waaka.

³¹ Rowetsika-kaanta-yitaki eejatzi tonkaariki iyaapa-pankote. Riyoshii-yitaki isheninka rompera-tajorentsi-tyaari, kaarimaeta isheninka-paeni Leví-paeni.

⁹ Tema awijaki osheki ojarentsi ipinkathari-wentakiri Jeroboam maawoeni itsipa isheninka-paeni Israel-paeni. Riima isheninka-paeni Judá-paeni raminnee riroripaeni itsipa pinkathari-wenteerini, iitachari Asa.

²³ Tema okaataki 31 ojarentsi ipinkatharitziri rirori Asa iipatsiteki Judá-paeni. Aripaete retanakawo rirori Omri ipinkathari-wentziri itsipa isheninka-paeni Israel-paeni. Okaatzi 12 ojarentsi ipinkatharitaki. Rooma janta nampitsiki Aakameetha-weniki ipinkatharitaki okaatzi 6 ojarentsi. ²⁴ Ramanantakiro Omri iipatsite Oshitekii-toni-jatzi, ikaatzi apikithote koriki opinatakari. Ari rowetsikakiri inampi iitakiro Oshitekii-toni, tema rootake owaetakaan-tzirori iwaero ashitawori iipatsite paerani iitachari Oshiteki, ikantee-tziri iñaaniki rirori ‘Semer’. †

²⁵ Tee inimotziri Tajorentsi okaatzi rantziri pinkathari Omri. Omaperotaka ikaariperotaki rawijakiri ikaariperotaki etakawori paerani ipinkatharitziri. ²⁶ Roshia-ko-

† apikithote koriki opinatakari = apite talento = 66 kilos

taari ikaariperotaki Jeroboam itomi Nabat, tema ikaariperotakaakiri eejatzi maawoeni isheninka-paeni Israel-paeni, rowatsimaakiri Itajorentsite Israel iñaakiri ipinkatha-waetziri oshiyakaa-wontsi.

²⁸ Ikanta imakoryahae rirori Omri, ikiteetakiri Oshitekii-toniki. Ipoyaataari ipinkatharitee Acab, itomi rirori. ††

³⁰ Tema okaatzi 22 ojarentsi ipinkathari-wentakiri Acab isheninka-paeni Israel-paeni janta Oshitekii-toniki. Teemaeta inimoritziri Tajorentsi ipinkathari-witaka Acab itomi Omri, omaperotaka ikaariperotaki, rawijanakiri ikaatzi etakawori paerani ipinkatharitziri. ³¹ Tee rookiro rantayi-tziro kaari-perori roshiya-kotaari pinkatharini Jeroboam, itomi Nabat, tema inantakawo Jezabel, rishinto pinkathari-tatsiri Shimaaki, iiteetziri “Itsipa-minthari Inkañaaweri”. Tema riyaaataki paerani Jeroboam, ipinkatha-waetakiri tajorentsi-niro Inkañaaweri. ³² Rowetsika-kaantaki taapooki-mentotsi janta Oshitekii-toniki, rowetsika-kaantzitaka iyaapa-pankote jempe itaawenteeteri tajorentsi-niro Inkañaaweri. ³³ Imatakiro eejatzi pinkathari Acab rowetsika-kaantaki oshiyakawo tajorentsi-niro Inkaariwero, rootaki rowatsimaa-pero-tanta-kariri Itajorentsite Israel, tema rawijanakiri etayita-kawori paerani ipinkathari-yitzi rowatsimaeri Tajorentsi.

17 Ikanta Elías Inimo-weni-jatzi poñaachari Wakaniki, ikenkitha-waeta-kaakiri pinkathari Acab, ikantziri: “Pinkathari! Kyaaripero iroka nokantemiri, tema añaatsi Itajorentsite Israel, riitaki omperatanari naaka. Ari awijaki ojarentsi-paeni eero oparyahae inkani, eero iñeetee eepichokiini itsini ompokiro roojatzi nokantan-teeyaaari naaka: ‘Oparyahae.’” ² Ari iñaanata-kiriri Tajorentsi rirori Elías, ikantziri: ³ “Elías! Pishiyi, pikinaki ishitowa-piintzira ooryaa. Pomaña ni-jaateniki Chekaawoniki, jeekatsiri intatsikiro Pa-reenkaarini. ⁴ Rootaki pimiriteri nijaateni. Ari nokanta-kaakyaari tsirotyonkiniro rayimiro poyaari janta.” †

⁵ Imatakiro Elías ikantakiriri Tajorentsi, jataki, ijeekaki nijaateniki Chekaawoniki jeekatsiri intatsikiro Pa-reenkaarini. ⁶ Pokatsi tsirotyonkiniro raminiri wathatsi royaari eejatzi ratantyaariri. Raminiri okitejeetyaa-manee eejatzi tsirenii-teeni. Rootaki rirori nijaateni. ††⁷ Okanta awijaki jempe okaatzi kitejeri, piryaaatanaki nijaateni, tema tee iñahaeteero opariyee inkani kepatsiki.

⁸ Opoñaashita iñaanateeri Tajorentsi irika Elías, ikan-teeri: ⁹ “Piyaate Iwyaariniki otsipa-nampitari Shima, aritaki piyeekiri janta. Tema ari nokanta-kaakyaawo kinankawo tsinani opimi poyaari.”

¹⁰ Jataki Elías Iwyaariniki. Ikanta rareetzi-mataka nampitsiki, itonkiyo-takawo tsinani kinankawo aawaetzi incheempiki. Ikaemako-tapaakiro, ikantziro: “Ay-ompawo! Nokoyi pipakotena eepichokiini nijaa ni-rawakiita.” ¹¹ Rooteentsi iyaatanaki ayiniri imiri, rapiitanakiro, ikantziro: “Pamaki eejatzi eepichokiini noy-

†† imakoryahae = imahae = jatashiren-katee ijeekira ishire iwaejatzite-paeni † tsirotyonkiniro = cuervos †† ratantyaariri = pan

aari!" ^{†12} Akanakiri roori, okantziri: "Kyaaripero nokan-temi, tema añaatsi Pitajorentsiti, tekatsi ratanteetari nopimiri! Apatziro otzimi eepañekiini pankirentsi-pane chomoki, eejatzi yeenkantsi eenitatsi eechaakiini. Rootaki naantari eepichokiini incheempiki nonkotsitiro nakiyoteri notyomi, aririka nothonkakiro, ari noy-aawentyaa ayina notashe." ^{††13} Ikantzi Elías: "Eero pi-thaawa-shita. Piyaate pimatero pikantakiri. Roo kan-teencha naaka petawakya pitashi-tenawo, pamakina-wo nowawakya. Opoñaashitya pimpoete pitashite pashi eeroka pakiyoteriri pitomi. ¹⁴ Tema ikantakina Tajorentsi, Itajorentsiti Israel, eero othonka pankirentsi-pane eejatzi yeenkantsi, roojatzi rowaryaan-teeyaawori Tajorentsi inkani kepatsiki."

¹⁵ Tema omatakiro kinankawo ikantakirori Elías. Osh-ehi kitejeri awijeentsi tee okoetyeeyaa owanawo otsi-patakari Elías eejatzi otomi. ¹⁶ Tee othonkyaa pankirentsi-pane ochomoniki eejatzi ikitaka yeenkantsi, tema monkaataka iñaani Tajorentsi ikan-takiriri Elías.

¹⁷ Okanta paata romapoka-shitaka imantsiyataki o-omi kinankawo, maperotaka, tee omatanaa rañeenka-tanee. ¹⁸ Oñaanata-nakiri kinankawo irika Elías, okantziri: "Itomyaayi Tajorentsi! Ititaka pipokashi-tan-tanari? Itooma pipokantari pikenkishire-takaenawo nowaariperonka ikamantyaari notyomi?" ¹⁹ Ari rakanakiro Elías, ikantziro: "Pamakinari jaka pitomi." Raawakiri Elías othomaakiri riniro, rateeta-kaanakiri imaapiintzira romaryaa-pakiri imaamentoki. ²⁰ Icheraanaki Elías, ikantzi: "Tajorentsi! Ashitanari! Pimatzi-tyaawoma powashironkayiro kinankawo nomayi-motziri powamayitero otomi?" ²¹ Tema mawa rapi-itakiro Elías rowaniki-shipanee-takari eentsi. Rapiitana-kiro icheraanaki, ikantzi: "Tajorentsi! Ashitanari! Poepiya-shire-teeri eentsi." ²² Ikemakiri Tajorentsi ikan-takiriri Elías, roepiya-shire-teeri eentsi, añaanee.

²³ Ithomaa-neeri, rayiita-kaaneeri jaawiki, ipapaero ashitariri, ikantziro: "Irika peentsite, añaahae."

²⁴ Okantzi tsinani: "Ari niyotzimi nimaeka eeroka ito-myaaayi Tajorentsi, tema omapero-tatyaa iñaani Tajorentsi okaatzi piñaawae-tziri eeroka."

18 Tema ojamanitaki, awijaki okaatzi mawa ojar-entsi, rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Elías, ikanteeri: "Piyaate, piñiiri pinkathari Acab, tema rootaatsi nowaryahaero inkani irenkaeroni kepatsi."

² Jataki Elías iñiiri pinkathari Acab. Tema antawoete okantaka tashetsi Oshitekii-toniki. ³ Ikaemakiri Acab inampina iitachari Abdías, tema imapero-tatziro rirori ipinkatha-tziri Tajorentsi. ⁴ Tema owamaakaan-takiri paerani Jezabel Kamantan-taniri-paeni, irika Abdías ri-itaki omanakiriri impeetamooki ikaatzi 100 Kamantan-taniri, rinashitakari ikaatzi 50 apichonchoete ipiyotakiri rirori Kamantan-taniri, ari ipiriri rowanawo eejatzi imiri. ⁵ Ikenkitha-waeta-kaakiri Acab irika Abdías, ikan-takiri: "Jame anashitero maawoeni nampitsi amini jempe owaapathata, amini eejatzi nijaateni jempe oshooki katawoshi rañaant-yaari apira-paeni

ikyaakoetari. Eerorika añaashita, ari ithonka-kyaa ikami apira-paeni." ^{††}

⁶ Tema ikinanaki Acab otsipaki awotsi, eejatzi Abdías ikinitanaka rirori otsipaki awotsi tekatsi itsipatanakya. ⁷ Ikanta riyataanaki Abdías awotsiki, itonkiyotakari Elías. Tema riyotawaeri, rotziwerowa-shita-waari, ikantziri: "Itema eeroka Elías?" ⁸ Rakanaki Elías, ikantzi: "Naakataki. Pipiyanaki, pikanteri pi-winkatharite: 'Noñaahaeri Elías.'" ⁹ Ikantzi Abdías: "Itēen-itatsima nantani potyaantan-tanari nokamanteri pinkathari Acab rowamaan-tenari? ¹⁰ Kyaaripero iroka nokantemiri, tema añaatsi Pitajorentsiti! Osheki ithotyaako-takaan-takimi pinkathari Acab maawoeni nampitsiki. Ikaatzi kantatsiri: 'Tee noñiiri!' ¹¹ Eekiro pikanta-tyaana eeroka nimaeka: 'Piyaate pikamanteri piwinkatharite, pikanteri: 'Noñaahaeri Elías.'" ¹² Kimitaka aririka niyaatanaki, aaneemi ishiri Tajorentsi, eero niyotzi jempe pijeeki. Aririka nokaman-tawita-kyaa rirori pinkathari Acab, eerorika iñaashi-tzimi rirori, aritaki rowamaakina. Tema naaka, ashi noyiro nopinkathatzi Tajorentsi owakira newankari-tapaaki. ¹³ Itema ikamantee-tzimi okaatzi nantakiri owamaakaan-tan-tariri Jezabel Kamantan-taniri-paeni? Tema nomanaki impeetamooki ikaatzi 100. Ninashitaka ikaatzi 50 apichonchoete ipiyotaka rirori Kamantan-taniri, ari nopiriri rowanawo eejatzi imiri. ^{††14} Eekiro pikanta-tyaana eeroka nimaeka: 'Piyaate pikamanteri pi-winkatharite, pikanteri: 'Noñaahaeri Elías.'" Ititakowatzi-ima rowamayina?" ¹⁵ Ikantzi Elías: "Kyaari-pero iroka nokantemiri, tema añaatsi Tajorentsi Ñaaperori om-peratanari naaka. Nimaeka niyaate noñiiri Acab!"

¹⁶ Piyaawo Abdías ithotyaako-taateri pinkathari Acab, ikamantakiri. Jatanaki rirori Acab itonkiyo-tyaari Elías.

¹⁷ Ikanta iñaawaeri, ikantawakiri: "Itēerokama oñaashirenkayitakiriri asheninka-paeni Israel-paeni?"

¹⁸ Ikantzi Elías: "Teera naaka ñaashirenkirini. Tema eeroka pitsipatakari isheninka-paeni piwaejatzeneni, okantakaawo pipakahaero ikantakaantani Tajorentsi, pipinkatha-waeta-shitakari roshiya-kaawo Inkañaaweri-paeni. ¹⁹ Pikaema-kanteri maawoeni asheninka-paeni Israel-paeni ipiyotee-yaani Owaantsii-toniki. Pikaemiri janta iñaawyaa-takaani Inkañaaweri ikaate 450, pikaemiri oñaawyaa-takaani Inkaariweri ikaate 400, eejatzi ikaateeyini akiyota-piintzirori Jezabel."

²⁰ Ikaemakaan-takiri Acab maawoeni isheninka-paeni Israel-paeni, ipiyotakiri maawoeni ñaawyaa-waetaniri-paeni Owaantsii-toniki. ²¹ Ari ipokakiri rirori Elías jempe ipiyotaka isheninka-paeni, ikantapaakiri: "Itjem-pema okaateka pipakahaero pipithopitho-waetaka okantakaemi otzimi apite pikenkishiryaani? Riirika riroperori Tajorentsi pikemijanteri, pimatero. Riirika Inkañaaweri pikemijanteri rirori, pimatero." Ari imaeritee-yakini isheninka-paeni tekatsi akatsini. ²² Eekiro iñaanata-tziiri Elías isheninka-paeni, ikantziri: "Apaani nokanta naaka iyamanta-nirite Tajorentsi, riima

† noyaariri = pan †† ratanteetari = pan ‡ rowanawo = pan

†† apira-paeni ikyaakoetari = amorapaye = caballos, mulas †† rowanawo = pan

Inkañaaweri ikaatzi 450 iñaawyyaa-tanirite rirori. ²³ Pa-maeyini jaka apite ipireetari. Riyoshiitaki ñaawyyari-paeni apaani ipireetari ikoyiri rirori, itopitheeri-kitakiri, rowanki-takiri itsimaki, eero itaantzi-maetari paamari. Ari nokimitakiri naaka itsipa ipireetari, nowanki-takiri tsitsiki, eero notaantzimaetari eejatzi paamari.

²⁴ Opoñaashita pikowakoteri pitajorentsiti-paeni eerokaete, pipaeri iwaero. Rooma naaka nopaeri iwaero Notajorentsiti. Itzimi-rika Tajorentsi kematsini, owayiiteroni paamari, riitaki maperotzirori Itajorentsiti. "Ikanteeyini maawoeni Israel-paeni: "Ari-wé!" ²⁵ Ikantanakiri Elías iñaawyyaa-takaani Inkañaaweri: "Poyoyaantya eeroka irika ipireetari, petyaari powamayiri, tema osheki pikaateeyini. Pikowakoteri pitajorentsiti pipaeri iwaero, eeromaeta pitaantari paamari."

²⁶ Imatakiro ikantakiriri, raakiri ipireetari, rowa-maakiri. Retanakawo okitejetyaa-manaki, tampatzika-takotaki ikowako-witari itajorentsiti Inkañaaweri, ikantziri: "Inkañaaweri, pakina!" Tekatsi akirini. Eekiro imitaawi-teeya-tyaani rinki-inki-teeyironi rowetsikakiri itaapooki-mento. ²⁷ Tampatzika-takotaki, osheki ishironta-wentari Elías irikapaeni, ikantziri: "Pishintsiteri pikaemiri pitajorentsiti. Aamaashityaa eenitatsirika rantziri, riyaatatzi rareetan-tawaeta. Powakireeri aamaashityaa imaatzirika."

²⁸ Eekiro ikaemae-yatziini, ikijawaa-waewi-takawo iyotsiraa-nikite, rowathaa-waetakawo thoyempi-thowayitatsiri, oshitowa-yitaki riraa, aritaki okanta rametee-yarini riroripaeni. ²⁹ Rooteentsi imonkaatyaa ooryaa okaatzi itaanta-piintariri rirori ratsipe-takaani, eekiro ishintsii-witeeya-tyaani ikaemaeyini, teemaeta rakaetziniri ramanani. Tekatsi akerini, tekatsi kemirini eejatzi. ³⁰ Ikaemanakiri Elías maawoeni isheninka-paeni, ikantziri: "Pipokaeyini maawoeni jaka." Pokaeya-paakini isheninka-paeni. Ari rowetsikaeri Elías itaapooki-mento Tajorentsi itzimpoiki-teetakiri paerani. ³¹ Raaki mapipaeni okaatzi 12. Ikaatzira paerani eejatzi itomipaeni Jacob 12. Tema riijatzi Jacob ikantakiri paerani Tajorentsi, ikantziri: "Israel piiteeyaa." ³² Ipewiryahaero mapipaeni rowetsikae itaapooki-mento Tajorentsi, antawo ikiya-thapi-takiro, kantacha ipankiteetemi osheki okithoki pankirentsi. ³³ Ipiyotakiro tsitsi, itowatha-yitakiri ipireetari, rowanki-takiri tsitsiki.

³⁴ Ikantzi Elías: "Pamakiro antawo 4 chomo owantakari nijaa, piijeetero taapoki-mentotsi eejatzi tsitsi." Eekiro

† ipireetari = waaka = buey †† Kantako-tachari jaka "osheki okithoki pankirentsi" roojatzi oshiyawori akante apite antawo rowantee-tawori okithoki pankirentsi ipankii-tziri. Oshiyawo eejatzi ikanteetzi okaate 20 litro.

ikantatzii Elías: "Papiitero piijeetero." Rapiitziro ikantzi: "Papiiteero piijeetero." Imateetakiro okaatzi ikantakiri Elías. ³⁵ Jaa-paaka nijaa ikiya-thapi-teetakirowa taapooki-mentotsi, shiyaata-paaka nijaa.

³⁶ Tema monkaata-paaka ooryaa okaatzi itapiintziri ipira taapooki-mentotsiki, pokanaki Elías. Icheraa-paaki, ikantzi: "Tajorentsi! Itajorentsiti Abraham, Isaac eejatzi Israel. Pimatero nokowako-tzimiri, rootaki riyotan-teetyaari eeroka Itajorentsiti Israel-paeni, naakataki eejatzi pomperatani. Okaatzi nantziri naaka, eerokataki omperatanari nantemiro. ³⁷ Pimatero Tajorentsi, pimatenawo nokowako-tzimiri. Rootaki riyotan-tyaari atziri-paeni eerokataki Tajorentsi, eeroka kaema-shireyitziro ikemijanteemi."

³⁸ Omapoka-shitanaka ookatha-tanaka, otaapaakiri wathatsi, tsitsi, mapi, paapane, maawoeni, paamanakiki eejatzi nijaa jaapae-chari ikiya-thapi-teetakirowa. ³⁹ Ikanta iñaakiro maawoeni Israel-paeni opaamatanaki, oeyotanaka, roojatzi kepatsiki, ikanteeyini: "Tajorentsi irikawé! Riitaki Tajorentsi!"

⁴⁰ Ari ikantzi Elías: "Poteeyiri iñaawyaatanirite-paeni Inkañaaweri. Tekatsi apaani shiyatsini." Ari roteeyee-tanakiri maawoeni, raanakiri Elías nijaateniki Tzipyaariki, ithatyaakiri ikentsiki maawoeni.

⁴¹ Ari ikenkitha-waeta-kaakiri Elías pinkathari Acab, ikantziri: "Piyaate pipankoki, powapaeyaa, pirapae eejatzi pimir. Tema poema-tapaaki antawo inkani."

⁴² Ari itonkaanaki eepichokiini pinkathari Acab, owawaetapaaka, riraki eejatzi imiri. Ari itonkaa-perotanaki rirori Elías otzishi-menthaki Owaantsii-toniki, jeeka-paaki roeyota-paaka janta, rontsiroka-kaakawo ipoo iyeretoki. ⁴³ Ikantziri romperatani: "Pikatziya-neente jeñokiini, pamini inkaari-kinta." Jatanaki, raminaki inkaariki, ikantzi: "Tekatsi noñii." Eekiro ishintsitatziri Elías, ikantziri: "Papiipiintero pamini, okaate 7 papiipiintero pamini." ⁴⁴ Rootaki 7-tatsiri ipiya-piyataka romperatani, ikantziri: "Noñaaki inkaari-kinta oryaani menkori, oshiyawo akotsi." Ikantzi Elías: "Piyaate ijeekira pinkathari Acab pikanteri: 'Paaneero pishiyako-mento, tekira oparya-paakiita inkani.'"

⁴⁵ Ari otsireni-tanaki inkite, antawo otampyaa-tanaki, paryapaaki antawo inkani. Otetanaka Acab ishiyako-mentoki, jataki Panki-tajorentsi-niki. ⁴⁶ Riima Elías, ikantakaakari Tajorentsi otzimi ishintsinka, rojo-thakitankawo iithaari. Ishiyana-kityaa riyataanaki, riitaki etakawori rareetaka Panki-tajorentsi-niki tekiraata rareetyaata rirori Acab.

‡ ookatha-tanaka = iwaamarite Tajorentsi okinapaaki jenoki inkiteki

2 REYES

⁶ Ikanta Oseas pinkatharitee, okaatzi 9 ojarentsi rowawijaakiri ipinkatharitantakari. Roojatzi ipokantakari yotzinkariite Asiria-jatzi, roma-natakiri Samaria-jatzi. Inoshikanakiri Israel-paeni Asiria-jatzi, ijeekaka haeri nampitsiki iitachari Halah. Ari inampitaawori inampiki Habor, jempe oshiyaata nijaa Gozán. Eejatzi ari ijeekaero inampitsiteki Medos-satziite. ⁷ Rootaki awijeentsiri tema Israel-paeni rantzimotakiri kaariperori Pinkathari Tajorentsi okantawitaka Tajorentsi rowawijaakoteeri Israel-paeni, okantawitaka rowawijaakoteeri Faraón, eejatzi Egipto-jatziite maawoeni Israel-paeni, roori kantzimaetacha ramanaari tajorentsiniro.

⁸ Ranteero eejatzi ramanakari itsipajatzipaeni, okantawitaka Tajorentsi ikantakaantawitaka ijeekanteeyaawo iipatsite itsipajatzipaeni. Ari roshiyakotanakari Israel-paeni yotzinkariite antakirori kaariperori. ⁹ Eejatzi Israel-paeni ithaenkimatakiri Pinkathari Tajorentsi, rowetsikanaki iyaapapankote maawoeniki inampi. Rowetsikitanaka eejatzi jempe ojeeki ateementotsi antawo jempe raminakoteri ikijaneentani okine imateeri rowayirityaari. ¹⁰ Ari ipewiryaaakiro mapipaeni, oshiyawo taapokimentotsi, rowetsikashiwaetaka itajorentsinirote Aser. Rootaki rantakiri tonkaari, eejatzi rantzitakawo jaawi antawoki inchato inthomoetatsiri. ¹¹ Ari okanta, ari ikantzitakawo ikantakirowa itsipajatzipaeni, tema Tajorentsi ikashaakaantaki rashiteeyaawo kepatsi. Itaayitakiniri kajankaenkari tajorentsiniro janta ochempiki. Rantayitakiro maawoeni kantawaetachari kaariperori ithaenkimawaetakiro iyatsimankari Pinkathari ikae makoteeyironi. ¹² Ramanayitari tajorentsiniro, okantawitaka ikantawitakari Pinkathari: "Eero pamanari tajorentsiniro". ¹³ Tema ikamantawitakari Tajorentsi, ikantawitakari: Aritaki notyaantaki kamanantaniri; eejatzi ñaawyaantzinkari nokantawitakari, nokantziri: "Pookaero pikaariperowaetzi. Pimonkaatenawo nonintakaantani, okaatzi nopinkakayimiri, maawoeni nonintakaakiriri picharini, okaatzi nokantakiriri arika ikamantakiri kamantanani, riitaki nomperatani. ¹⁴ Roori kantacha, tee ikemijantziri picharini, kijoshiretaki. Roshiyakari ipaapate rirori, tee ikemijantziri Iwinkatharite Tajorentsi. ¹⁵ Ipakaakiro ikowakaanteetziri. Imaemanetakiro ikashaakaantani Tajorentsi. Ipiyathatakawo okaatzi ikantakaanteetakiri, Inintziro tajorentsiniro kaari kameethatsiri. roshiyakaakiri icharini tee ipantari. Roshiyakiri itsipajatzipaeni, okantawitaka ikantawitakari Pinkathari: "Eero poshiyari itsipapaeni." ¹⁶ Ipakaakiro inintakaantani Awinkatharite Tajorentsi, rowetsikaki

roshiyakaakiri apite iryaani, rowetsikantakari kijokiri. Rowetsikakiri eejatzi roshiyakaakiri tajorentsiniro Asera, ramanawaetashitakari ompokiropaeni maawoeni, eejatzi ramanawaetashitakari tajorentsiniro Baal. ¹⁷ Eejatzi reentsite, roshiyakaakiri riimi ratsipetakaani. Sheripiyaritanaki, takisantanaki, ishine taantziro kaariperori, riyowitaka Tajorentsi rini, rootaki opoñaantari ikijaneenantariri. ¹⁸ Rootaki ikijaneenantanakariri Tajorentsi Israel-paeni, roojatzi rookantakariri jempe janta noñaahari. Apatziro nojeekakaakiri Judá-paeni inampiki. ¹⁹ Roori kantacha, ipiyaathanakari eejatzi rirori, ipakaakiro inintakaantani Awinkatharite Tajorentsi, aritaki ranteero eejatzi ikantakirowa Israel-paeni. ²⁰ Roojatzi rapakaantanakariri Tajorentsi maawoeni icharinipaeni Israel-paeni. Rowajankitakiri, ishinetakiri inoshikeri ikijaneentani. ²¹ Tema paerani, Tajorentsi, rinashiyitakari apaanipaeni Israel-paeni, tee roshiyakayiri maawoeni ipinkathariwentantakariri icharini pinkathari David. Ikanta riroripaeni riyoyaaki pinkathariwenteroni Jeroboam, itomi Nabat. Riitaki antakirori okaatzi rantakiri Israel-paeni rapakaakiri Pinkathari, kaariperotaki kameethaeni. ²² Aritaki ikantari Israel-paeni tema rantakiro eejatzi kaariperori roshiyakotakari okaatzi rantakiri Jeroboam, tee rookiro. ²³ Okaatapaakira iroka, rookawentanakiri okaatzi royaakowitariri Israel-paeni, tema ikamantawitakari maawoeni kamantantaniriite, rompera-tanewo Tajorentsi, ari ikanta Israel-paeni inoshikanteetaariri Asiria-ki, jempe ajeeki nimaeka. ²⁴ Ikanta iwinkatharite Asiria-jatzi, atzirite Babilonia, Cuta, Ava, Hamat eejatzi Sefarvaim, ari ijeekakiri janta nampitsiki Samaria-ki, inampiiteki Israel-paeni. Roowa raantakawori maawoeni Samaria jeekaeyakini inampiiteki. ²⁵ Tema irika atziri tee ipinkathatziri Tajorentsi, okanta riyotanakirowa ijeeki kameethari, rootaki rotyaantantanakariri Tajorentsi manitzi, roowa rowa maantakariri apaanipaeni riroriite. ²⁶ Roojatzi riyatashitantakariri ikamantziri pinkatharitatsiri Asiria-ki, ikantziri: Irikahanki atziri paanakiriranki nampitsiki jeekatsiri Samaria-ki okine ijeeke janta, tee riyotziro ipinkathateri itajorentsite nampiwitawori ketziroeni jaka nampitsiki, okanta tee riyotashitawo, rootaki rotyaantantakariri manitzipaeni, riitaki owakariri nimaeka. ²⁷ Ari okanta nimaeka, iwinkatharite Asiria-jatzi ikantakaantaki, ikantzi: "Poepiyayiteeri sheripiyari-paeni anoshikawitakari chapinki. Okine riyatee inampiteeyaawo janta, riyotahaeri atziriite jempe ikanta itajorentsite riyotziri rirori jaka nampitsiki. ²⁸ Ikanta apaani omperatajorentsitaarewo inoshikaetakiri

Samaria-ki, ijeekanee nampitsiki Betel. Ari riyotaakiri atziripaeni owakira nampitanaawori janta, ipinkathatakaakiri Tajorensi riyotakaakiri eejatzi roma-mpaawentari Pinkathari. ²⁹ Roori kantacha, irikaete atziri poñaayitachari otsipaki nampitsi, rowetsikaeyakini apaanipaeni itajorensitetashityaari janta nampitsiki antawoki rowetsikakiri Samaria-jatzi ochempiki inampiki rirori. ³⁰ Ikaatzi poñaayitachari Babilonia-ki, rowetsikaki roshiyakaawenteetziri itajorensinirote itachari Sucot-benot. Ikanta poñaayitachari Cuta-ki, rowetsikaki roshiyakaawenteetziri itajorensinirote itachari Nergal. Riima ikaatzi poñaayitachari Hamat-ki, rowetsikaki roshiyakawenteetziri itajorensinirote itachari Asima. ³¹ Ikaatzi poñaayitachari Ava, rowetsikaki roshiyakawenteetziri itajorensinirote itachari Nibhaz, itsipa rashi Tartac. Ikaatzi poñaachari Sefarvaim-ki, itaayitziri reentsite roshiyakayiri ratsipetaka haetani ipaetziriri Adramélec eejatzi Anamélec, iwawaniroteeyarini. ³² Ikowawita eejatzi riweshiryaawentyaari Tajorensiperotatsiri, roori kantizimaetacha pokaki isheripiyarite ikaateeyinira rirori, okine ipawakaeyaari janta riweshiryaawenteetarira itajorensintsitashiitari. ³³ Ari okanta, okantawitaka riweshiryaawentawitakari Tajorensi, roori kantizimaetacha riyataakaakiro ramanari itajorensinirote tashitari, rootaki rametapiintari inampiiteki jempe janta inoshikaetakiriranki. ³⁴ Roojatzi ikantziro nimaeka rantziro roshiyakayiro paerani, rootaki kaari ipinkathatantari Tajorensi tee imonkaatziro inintakaantani eejatzi iwinkakaantani tee ikemijantziro riyotaawitakariri eejatzi inintakaantani okaatzi ikantawitakariri Pinkathari riyomaatero icharinipaeni Jacob, ritaki owakiniriri iwaero Israel-paeni. ³⁵ Ikowapaetetakira Tajorensi raapatziyawakaeya itsipatyaaari ikaateeyinira, inintakaakiri ikantakiri: Eero pithaamentawaetari tajorensiniro, eero pawentaari, eero pashitakaari eejatzi pipirapaeni. ³⁶ Naaka piweshiryaawentya, tema naakataki Piwinkatharite Pita-jorensite. Tema noñaahakimiro notajorenka nowawijaakotanteemiri nomishitowanteemiri Egipto-ki. Apatziro nokantakaawo naaka piweshiryaawentaana, pipinkathateena eejatzi, pipaena patsipetakaani pitaayinari. ³⁷ Otzimatye pikyaaryoote pimonkaatero nonintakaantani eejatzi nowinkakaantani, niyootaantakiri eejatzi nokantakaantakiri okaatzi jankinateenchari. Eero pajahaawentawaetari itsipa itajorensintsitashiteetari. ³⁸ Eero pipeyakotziro aapatziyawakaani jempe okaatzi nokantakimiri eerokaete. Eero pajahaawentawaetari itsipa itajorensintsitashiitari. ³⁹ Tema apatziro nokantakaawo naaka, piweshiryaawentaana tema naaka Piwinkatharite Pita-jorensite. Naakataki oshetapithateerini pikijaneentani kowawitachari roetsinampaemimi. ⁴⁰ Ari ikantzi Tajorensi. Roori kantaetaachani ikemijantziro irika atziri poñaachari otsipaki nampitsi royaatakiro etawori aapatziyawakahaantsi. ⁴¹ Apawojatzi riweshiryaawentawitari Tajorensi, roori kantizimaetacha riyotakaakiri eejatzi riweshiryaawentari ita-

jorensinirote. Ari ikantakiro itomipaeni eejatzi icharinipaeni rantakiro eejatzi okaatzi rantakiri paerani etanakawori, roori kantizimaetacha roojatzi ikantziro nimaeka rantziro ikimitzirowa paerani icharinini.

Rookaetakiri Joaquín ikineero Babilonia-ki

⁸ Ari otzimaki 18 rojarensite Joaquín retantanakawori ipinkatharitz, ipinkatharitaki mawa kashiri Jerusalén-ki. Oeta riniro Nehusta, rootaki rishinto El-natán, Jerusalén-jato ini. ⁹ Roori kantacha, eenitatsi rantayitziri tee okameethatzi iñeero Tajorensi rirori. Ari roshiyari jempe ikanta icharinipaeni paerani.

¹⁰ Ikanta rowayiritepaeni Nabucodonosor, pinkatharitsiri Babilonia-ki, jateeyakini rowayiriteri Jerusalén-jatzi. Othonka itapotakiro ipankopaeni rowayirityaari.

¹¹ Ikanta rowayiriteetari Jerusalén-jatzi, areetapaaka pinkathari Nabucodonosor. ¹² Ikanta Joaquín, iwinkatharite Judá-paeni, itsipatakawo riniro, eewatziriri rowayiritepaeni, jewaripaeni, maawoeni atziri aapatziyariri, ishinetaka rayeri iwinkatharite Babilonia-jatzi. Raanakiri inampiki ikemaatsitakaawaetyaari. Rootaki awijeentsiri paerani ipinkatharitantari Nabucodonosor, tekira awijeeta osheki ojarensi, okaatzi 8.

¹³ Ikanta pinkathari Nabucodonosor, ithonka raakiri korikipaeni pinatachari itajorensipankoteki Tajorensi, ikyaaiki ipankoki pinkathari, raakiro maawoeni tzimat-siri. Monkaataka okaatzi ikamantantakiri paerani Tajorensi. Ithonka ijataakiro ooronaki rowetsikakaantakiri paerani Salomón, pinkatharitsiri Israel-ki, okaatzi owaneenkatariri itajorensipankote Tajorensi. ¹⁴ Ithonka raanakiri nampitawori Jerusalén-ki, maawoeni jewaripaeni, ñaaperoripaeni owayiri, ikaatzi yotzirori rowetsikawaetzi, osheki atziri raanaki, ikaatzi 10,000. Roowiteencha raperaaterimi raanakiri maawoeni, apatziro ijeekamatsitanaki ashironkaenkari-paeni.

¹⁵ Imatakiri Nabucodonosor raanakiri eejatzi pinkathari Joaquín, itsipataanakiri iina, eejatzi reewarite rowayiritepaeni, riroporori atziripaeni nampitawori Jerusalén-ki. Raanakiri inampiki Nabucodonosor iiteetziro Babilonia. ¹⁶ Irika ikaatzi riroporori atziripaeni raanakiri iwinkatharite Babilonia-jatzi, ikaateeyini 7,000 atziri; itsipa ikaatzi 1,000 riyoyahaetziro rowetsikayitziro oeyitarika, itsipa riroporori atziripaeni, ñaaperotachari rowayiritya. ¹⁷ Ikanta iwinkatharite Babilonia-jatzi rowakiri ipinkatharite Matanías, riitaki poyaataariri itominthori Joaquín, rowashiñaahaeniri iwaero iiteeri Sedequías.

Ipinkatharitantari Sedequías

¹⁸ Iroka okaatzi rojarensite Sedequías retantanakawori ipinkatharitz, okaatzi 21 ojarensi. Ipinkatharitaki Jerusalén-ki okaatzi 11 ojarensi. Iroka owaero riniro, oeta Hamutal, rishinto Jeremías, opoñaawo roori nampitsiki iiteetziro Libna. ¹⁹ Tee okameethatzi iñeero Tajorensi okaatzi rantayitziri, ari roshiyakari jempe ikanta paerani Joacim rirori. ²⁰ Rootaki opoñaantari

rowatsimaeri Tajorentsi, ikijakiri Jerusalén-jatzi, ari roshiyakaakiri eejatzi Judá. Tee ikoyi iñahaeri.

Ithonkaetantakariri Jerusalén-jatzi

25 Aritaki awijaki 9 ojarentsi ipinkatharitari Sedequías, rootaki kitejiteri 10, irijatzi kashiri 10. Ari ipokakiri pinkathari Nabucodonosor ramaki osheki rowayirite roma-nateri Jerusalén-jatzi, itzimashita-paakiri ookaakiini. Ipankoshetateeyapaani intatsikero, rowatzikapaakiro jempe roma-nateeyaani. ² Tee thaankiini rapakaero itzimashitakiri, ojamani ikanteeyakani, roojatzi okaatantakariri ipinkatharitari Sedequías, okaatzi 11 ojarentsi. ³ eenitatsi awijeentsiri ojarentsiki, rootaki kitejeri 9, ari rawijaki 4 kashiri. Ari iñahaetaki antawo tashetsi. Tekatsi rowaeyaani atziripaeni. ⁴ Ikanta atziripaeni imoontakiro otantotari nampitsi, okantawitaka itzimashitzi Babilonia-jatzi. Ari ishiyeeyakani maawoeni, pinkathari eejatzi rowayirite, tsireniriki ishiyaka. Ikineeyakini ishitowana-ki jempe otzimawita apite otanto nampitsi jempe itzimashiwiteetakari, ikineeyakini jempe ikinapiintziro pinkathari, ipampithatanakiro awotsi jatachari Jordán. ⁵ Roori kantacha, rowayirite Babilonia-jatzi ipatzi-matanakiri pinkathari Sedequías, royaatawaeri owin-tenipathatzira Jericó-ki. Ari ithonkari iporokanaki rowayirite pinkathari Sedequías, rookawentanakiri apaniroeni. ⁶ Ikanta irikaete Babilonia-jatzi rotaeyakiri pinkathari Sedequías, raanakiniri iwinkatharite Babilonia-jatzi, ijeekiro rirori iiteetziro Ribla, ojeeki iipatsite iiteetziro Hamat. Aripaete riyakowentakiri pinkathari Nabucodonosor rowamayiteri Sedequías, ⁷ Iñaaakowentakiri jempe ikanta rowamayitakiri itomi-paeni. Riima pinkathari Sedequías, ikantaki pinkathari: “Pikithokireeniri roki Sedequías. Poojoteri, paanakiri nampitsiki Babilonia-ki.”

Itzimpookaetakiro tajorentsipanko

⁸ Okanta awijaki 19 ojarentsi ipinkatharitari Nabucodonosor, awijaki eejatzi 5 kashiri, ari maakotaki 7 kitejeri. eenitatsi itsipanampiro pinkathari iita Nabuzaradán, ramakiri ikaatzi rowayiriteeyani. Areeteeyakani Jerusalén-ki. ⁹ Itaakiro tajorentsipanko, ipanko pinkathari, ithonkari itaakiro maawoeni ipanko Jerusalén-jatzi. Rootaki riyoshiitaki itaakiro ipankopaeni riroperori atziri. ¹⁰ Imatanakiro otanto nampitsi Jerusalén, itzimpookanakiro rowayirite Ba-

bilonia-jatzi. ¹¹ Ikanta Nabuzaradán itsipanampiri pinkathari, raanakiri inoshikani nampitsiki Babilonia. raperaatanakiri raanakiri, maawoeni aapatziyakariri iwinkatharite Babilonia-jatzi, ithonka raanakiri yotzirori rowetsikayitziro oetarika. ¹² Apatziro rootamatsitanakiri atziri ashironkaayitachari. Riitaki thamaetako-teeroni pankirentsipaeni imiriteetari, maawoeni owaantsipaeniki.

¹³ Ikanta owayiripaeni, ithonka ijataanakiro rowetsikaetzinirori tajorentsipanko: otzinkami, okonompiropaeni, rowetsikashitziro jempe ishitowaatapiintzi nijaa. Ithonka raanakiri koriki Babilonia-ki. ¹⁴ Ithonkari raanakiro eejatzi okoekimento, itsikomento jamampo, rowantapiintawori ipaamarimenkite, ikitantapiintari samampo, maawoeni okaatzi rowetsikaetziri ashi tajorentsipanko. ¹⁵ Imatakiro eejatzi reewarite owayiripaeni, raanaki rirori ikaatzi rowetsikaetziri ooro eejatzi koriki: omarentsi eejatzi riraamentopaeni. ¹⁶ Ikan-takoetziri otzimi apite otantotari nampitsi, rootaki janta jempe oshitowaatzi nijaa, eejatzi tzinkamintsipaeni okaatzi rowetsikaentakiri paerani pinkathari Salomón. Rootaki okaatzi rowetsikaentakiri ashi tajorentsipanko, tekatsi yotatsini jempe okaatzi otenatzi. ¹⁷ Janthari okantayita tzinkamintsi, okaatzi 18 ojanthatzi ojenokitzi. eenitatsi korikipata rowatzikaetakiri opatzikaakiki, ikaatzi ijanthatzi 3 ijenokitzi. Irijatzi rowetsikanteetan-taka otantotsi, kameethari rowaneenkaetakiro. Iroka apite tzinkamintsi, tee ojamawaka ojenokitzi.

Ithonkaetantakariri isheninkapaeni Judá

¹⁸ Ikanta eewatziriri owayiripaeni, rotaeyakiri eejatzi iitachari Seraías, omperatajorentsitaarewo rini, eejatzi roshiyakaakiri Sofonías, irijatzi omperatajorentsitaarewo, eejatzi mawa kempoyaawentzirori tajorentsipanko. ¹⁹ Imatanakiri atziripaeni nampitawori nampitsiki, eewatziriri owayiripaeni, raanaki 05 atziri rompera-tanewo pinkathari ipankoki ikaatzi oñaapaakiri ijeeki nampitsiki. Tema royitatziri atziri riyoteeri jempe ikanta rowayiriteeta. Raanaki ikaatzi 60 riroperori atziri, riitaki iñahaetapaaki ijeeki nampitsiki. ²⁰ Ikanta irika Nabuzaradán, raanakiri ikaatzi rotaeyakiri ijeeki iwinkatharite Babilonia-jatzi, ari inampitawori rirori iiteetziro Ribla, ²¹ Rootaki iipatsite Hamat. Ari ikantakiri iwinkatharite Babilonia-jatzi: “Pompojeri.” Ari okanta raapithaetantakariri iipatsite Judá, raakiro itsipa atziri.

2 CRÓNICAS

Ipinkatharitantakari Joás

24 eenitatsi 7 rojarentsite Joás retantanakawori ipinkatharitzu. Tema 40 ojarentsi okaatzi ipinkatharitaki Jerusalén-ki. Iroka owaero riniro, oeta Sibia, opoñaawo roori iiteetziro Beerseba. ² Maawoeni rantakiri Joás kameethari okantaka iñaakiro Tajorentsi, ari ikaatakiri omperatajorentsitaarewo iiteetziri Joeada. ³ Irika Joeada, apite okaatzi iina, rootaki rowaeyakaakari. Tzimaki itomipaeni eejatzi rishintopaeni.

⁴ Okanta ojamanitaki, ikenkithashiretaka Joás rowetsikaero itajorentsipankote Tajorentsi. ⁵ Ipiyotakiri maawoeni omperatajorentsitaarewo, eejatzi isheninkapaeni Leví. Ikantakiri: “Panashitero maawoeni inampitsite Judá, pikowakoteri iyorikite Israel-paeni, jame owetsikaero itajorentsipankote Tajorentsi. Pishintsite, eero pojamaninkiro.” Roori kantacha, tee ithaamenta isheninkapaeni Leví, tee ithaankiwentziro ikantziriri Tajorentsi. ⁶ Ikanta pinkathari Joás, ikaemakiri omperatajorentsiperori iiteetziri Joeada, ikantakiri:

¿Iitaka kaari pithaamentanta ramantyaari koriki isheninkapaeni Leví eejatzi Judá eejatzi rashi Jerusalén-jatzi. Rootaki ikantakiri paerani Moisés, romperatanewo Tajorentsi, ikantakiri etakawori paerani pisheninkapaeni Israel riyoye rowetsikaetantyaari jempe ijeekaeveni aawakaachari.

⁷ Tema iroka iiteetziri Atalía, rootaki owaero kaariperori, eenitatsi osheki oyaatakirori, ikyaayitaki itajorentsipankoteki Tajorentsi. Ikyaaki tajorentsipankoki raakiro okaatzi rashitakayitariri Tajorentsi. ⁸ Ikanta irika pinkathari, rowetsikakaantaki ashironaki, rowakiro opatzimooki tajorentsipanko, eejatzi roshiyakahaero otsipaki nampitsi. ⁹ Ari ikamanteetakiri maawoeni isheninkapaeni Judá, ari roshiyetakiri Jerusalén-jatzi, otzimatye rashitakahaeyaari Tajorentsi, rootaki iñaani paerani Tajorentsi, ikantakiriri Moisés, ijeekantakari ochempimashiki Israel. ¹⁰ Ari imatakiro, maawoeni jewaripaeni, maawoeni atziri, ipokaeyakini ramayitaki iyorikite, rotetakiri rowetsikashitakiriri ashironaki, riyeeakitakiro. ¹¹ Ikanta isheninkapaeni Leví, riitaki ayirori ashironaki jempe ijeeki pinkathari, okine raminero rirori. Ikanta iñaakiro tzimaki osheki koriki, ipokaki jankinatatsiri iyaemakaantani pinkathari itsipatakari aminerini antawaeyitatsini, riitaki owakiriri omperatajorentsiperori, rosokakiri koriki jaekiteentsiri. Aririka ithonkakiri raminakiri, rotetaneeri. Ari ikantatziro maawoeni kitejeri. Osheki koriki raakiri. ¹² Ikanta

pinkathari itsipatakari Joeada, ipapiintakiri koriki aminakaantzirori rowetsikaero tajorentsipanko, riitaki aminatsini amitakoterini rowetsikaero tajorentsipanko. Oztimatye eejatzi ramine owetsikayitzirori oetarika, rootaki rowetsikanteeyaawori tajorentsipanko. ¹³ Ari retanakawo rantawaetanaki ikaatzi rowaetakiri rantawaete. Thaamenta ikanteeyani, rowetsikaero tajorentsipanko rashi Tajorentsi, imateero jempe okanta rowetsikaetakiro paerani. Kameethari ikanteero rowetsikaero. ¹⁴ Ikanta ithonkari, ikaemaetakiri pinkathari itsipatakari Joeada, ipaeri koriki tzimahaantapaentsiri. Riitaki rowetsikaetakiri jemperika ikowaeyirini ashi tajorentsipanko. Rootaki imatantapiintyaawo ipinkathateeri Tajorentsi, pitayeeniri pat-sipetakaani, pimateero eejatzi okaatzi rowetsikanteetakiriri ooro eejatzi koriki. Eeniro rañi Joeada, osheki rowamaapiinteetaki ratsipetakaani kameethatzi-motziriri Tajorentsi.

¹⁵ Roori kantacha, antyashiparitapaaki Joeada, ikanta imaperotaka, kamaki. Osheki okaatzi rojarentsite, okaatzi 130 ojarentsi. ¹⁶ Ikitaetakiri nampitsiki jempe inampitawo paerani pinkathari David, itsipataari jempe ikitata paashinijatzipaeni pinkathari. Riitaki pinkathariwentakiriri kameethaeni maawoeni Israel, raakameethatakiri Tajorentsi, aritaki roshiyakaahaeri ikaatzi antawaetatsiri tajorentsipankoki.

¹⁷ Tema kamaki Joeada, areeteeyakani reewaritepaeni Judá, owanaana ikimoshirewentetakiri pinkathari. Ikwapiintaki ikaminaeteri rantantyaawo kameethari. ¹⁸ Ikanta ipiyapithatanaari tajorentsipankoki ijeekaki Tajorentsi, itajorentsie icharinipaeni paerani, osheki piyowentawaariri Asera, imatzitakawo eejatzi tajorentsiniropaeni. Rootaki ikijantanakari Tajorentsi, ikijanakiri Judá eejatzi Jerusalén. ¹⁹ Roori kantacha, rotyaantaki Tajorentsi osheki kamanantaniiri, riitaki kantakahaeyaawoni ipiyayitee ikemijanteeri Tajorentsi. Roori kantacha, tee ikowaeyeni ikeme okaatzi ikaminaantawitari kamanantaniiri.

²⁰ Ikanta Zacarías, itomi omperatajorentsitaarewo Joeada, ijeekashiretantakari ishire Tajorentsi, ikatziyaka tonkaariki ochempiki, ikaminaakiri atziripaeni, ikantziri: “Iroka ikantzi Tajorentsi: ‘¿Iitaka kaari pikemijantanta eerokapaeni nonintakaani? ¿Iitaka pikowakowatantawori pashironkaawaetya? [Niyotzi pipakaakina eerokapaeni, ari noshiyaari eejatzi naaka, aritaki nowawijaakoteemi eeroka!’”

²¹ Roori kantacha irikapaeni, ikowaeyakini nop-ithokashiteri. Ishemyakiri, rootaki ikoyiri, ari okantzi Inintakaantani Tajorentsi.

ESDRAS

Inintakaantani Ciro

1 Tema tzimaki apaani ojarentsi ipinkatharitzu Ciro inampiki rirori Kyaako-weniki. Ari omonkaa-tyaari ifaani Tajorentsi ikamantan-takiri paerani Jeremias. Ikantakaakari Tajorentsi pinkathari Ciro, ikamantante maawoeniki jaka ipinkathari-wentantzika, rojanki-neetero ikowa-kaantani rirori, ikante: ² "Naaka Ciro, iwinkatharite Kyaako-weni-jatzi, iroka nofaani nokantzi: Riitaki Tajorentsi, Inkite-jatzi, nintakaa-kina-wori neewawenteri pinkathari-paeni kepatsiki. Ishine-takina eejatzi nowiriinteero itajorentsi-pankote Aapatziyaweniki jeekatsiri iipatsiteki Judá-paeni. ³ Eenitatsi-rika rashitari Tajorentsi, aritaki ineshironka-takiri. Riyaate Aapatziyaweniki iipatsiteki Judá-paeni, ramitako-tantero ipiriinteetero itajorentsi-pankote Tajorentsi, Itajorentsite Israel, jeekatsiri janta Aapatziyaweniki. ⁴ Eenitatsi-rika awijako-teentsiri rowayiriteetan-takariri, eeniro-rika rañaayitzi jempe-rika-paeni, ramitako-tawaeri ijeeka-nampitziri, ipayiteri: koriki, ooro, ipira, otsipa ipashitan-tayitari ikashiya-kaerori itajorentsi-pankote Tajorentsi wetsika-chani Aapatziyaweniki."

Ipiyaawo Israel-paeni Aapatziyaweniki

⁵ Ikanta rowetsikae-yanakani isheninka-paeni Judá-paeni eejatzi Benjamín-paeni, jewari-paeni, Omperatajorentsitaawo-paeni, Leví-paeni, tema riiyitaki ikowashire-takaakiri Tajorentsi rowetsikaero itajorentsi-pankote Tajorentsi janta Aapatziyaweniki. ⁶ Ramitako-tawaeri ikaatzi ijeeka-nampi-yitzi janta, ipawaeri koriki, ooro, ipira, okaatzi pinayita-chari, eejatzi otsipa okaatzi ipashitan-tayitakari. ⁷ Riima pinkathari Ciro, ramaeri okaatzi ashitari itajorentsi-pankote Tajorentsi, raanakiri paerani Nabucodonosor rowayiri-tanta-kawori Aapatziyaweni. Ikaatzi ipiyotakiri iyaapapankoteki itajorentsi-nirote rirori. ⁸ Tema ithonka roepiya-yiteeri pinkathari Ciro, ipakiri Mitridate kempoyeeriri koriki raminiro kameetha okantayita, okantya ramayiteero. Ipapaeri rirori Sesbasar, reewarite Judá-paeni. ¹¹ Iroka ikaatzi ipiyotaka koriki eejatzi ooro, ikaatzi 5400. Tema riitaki ramaeri Ses-

basar roepiyeeeri Aapatziyaweniki, itsipayi-taari noshikaa-rewo-paeni rompera-waeteetari Kompitaariki.

⁶⁸ Ikanta ipokaeyakini jewari-paeni ifaapaakiro itajorentsi-pankote Tajorentsi janta Aapatziyaweniki, ipiyoyi-tapaaki ipashiya-tyaawori rowetsikan-teeteeyawori itajorentsi-pankote Tajorentsi jaha ojeekakira.

⁷⁰ Ari ijeekae-yapaeni irikaete Ompera-tajorentsitaawo-paeni, Leví-paeni, maawoeni isheninka-paeni, mampaawae-tzinkari, amaako-wenta-wori ikyaapiinteetziira, eejatzi ikaatzi antawae-tatsini Tajorentsi-pankoki. Ari ijeekae-yapaeni maawoeni Israel-paeni inampiiteki rirori.

⁸ Tema awijanaki apaani ojarentsi, riitaki apiteta-tsiri kashiri ijeekae-yapaeni itajorentsi-pankoteki Tajorentsi Aapatziyaweniki, ari reteeya-nakawoni rantawae-teeyini Zorobabel itomi Salatiel, Jesúa itomi Josadac, eejatzi rirentzi-paeni, Ompera-tajorentsitaawo-paeni, eejatzi Leví-paeni. Maawoeni ikaatzi piyayitaa-chari Aapatziyaweniki inoshika-witee-takari. Ari rowaetakiri maawoeni Leví-paeni, reteeta-nakari kaayi-teentsiri 20 rojarentsitaawo, tema riiyitaki jewatakaan-teroni rowetsikae-teero itajorentsi-pankote Tajorentsi.

¹⁴ Ari ikantakari maawoeni rantariperote Judá-paeni, eekiro riyaa-kaana-kitziro rantawaeri rowetsika-yiteero, imonkaa-tziro okaatzi ikantziri Kamantan-taniri Hageo eejatzi Zacarias itomi Iddo. Tema imateero rowetsika-yiteero, roojatzi ithonkan-takawori rantawaeri, imatakiro ikantakiriri Tajorentsi Itajorentsite Israel. Imatakiro eejatzi ikantakiriri pinkathari Ciro, Dario, eejatzi Artejerjes, pinkathari-wentan-tatsiri Kyaako-weniki. ¹⁵ Tema ithonka-teero rowetsikae-teero tajorentsi-panko kitejeri mawa, kashiriki iiteetziri "Shipakiryaaeri". Tema rootaki 6-tatsiri ojarentsi ipinkathari-wentantariri Dario Kyaako-weni-jatzi.

¹⁶ Tema antawo roemoshirenkae-yakironi maawoeni Israel-paeni, itajorentsi-pankote Tajorentsi, itsipayitakari isheninka-paeni noshikaa-rewo-paeni ikaatzi piyayitaa-chari, eejatzi Ompera-tajorentsitaawo-paeni, Leví-paeni, ithaamenta-wentee-yakawoni.

JOB

Rashironkaa-waetaka Job

1 Eenitatsi janta Kaminaa-weniki apaani atziri iitachari Job. Kameetha-shireri irika atziri, tam-patzika-shireri, ipinkathatziri Tajorentsi, iwinkani rirori kaariperotatsiri. ² Eenitatsi ikaatzi 7 itomi, mawa rishinto. ³ Riroperori irika atziri rawijiri ikaatzi inampiteeyawoni ishitowa-piin-tzira ooryaa. Itzimi-motziri osheki ipira-paeni, osheki eejatzi rompera-tani-paeni. ⁴ Tema roetzinaarikotakawo rowawae-teeyani itomi-paeni ipankoki, retanakawo apaani itomi, otsipa kiteejeri itsipa itomi, imatakiro maawoeni itomi. Ikaemakaan-tziro mawa ritsiro akiyoteri roemoshirenkae-yani, eejatzi rirawae-teeyini. ⁵ Ikanta imonkaa-takiro roemoshirenka-waeta ikaateeya-kini, ikaemiri Job itomi-paeni, rowetsika-shire-takaeyaari. Okiteeje-tamanee ipiriinta. Kachaamaetatsi itaawentziri itomi, retanakari apaani, eejatzi ikantakiri itsipa, ari ikantziri maawoeni ikaateeyinira. Tema ikanta-shire-tatzii Job: "Aamaashityaa kaariperotaki notyomi-paeni, ikijima-shire-tawae-takiri Tajorentsi." Ari ikantapiin-tatziro.

⁶ Okanta paata riyateeya-kini ronampiripaeni Tajrentsi ikemijanteri oeta ikanteriri, eejatzi jatzitanaka Yakatantaniri rirori. ⁷ Rojampi-tawakiri Tajorentsi irika Yakatantaniri, ikantziri: "¿Jempema pipofaana-kawoka?" Ikantzi Yakatantaniri: "Nopofaakawo janta nokinakina-waetzi nanashi-tawo maawoeni kepatsi."

⁸ Ikantzi Tajorentsi: "¿Piñaakirima nompera-tani Job? Tekatsi oshiyarini rirori janta kepatsiki, kameetha-shireri irika notyomyaayi, tampatzika-shireri, ipinkathatana naaka, iwinkani rirori kaariperori."

⁹ Rakanaki Yakatantaniri, ikantzi: "¿Jha! ¿Poshiyakaan-tzima, ipinkatha-tashi-tzimi Job?" ¹⁰ ¿Tema piñiuro osheki paminako-wenta-kiri rirori, eejatzi ikaatzi jeekapanko-tziriri, maawoeni okaatzi tzimimo-tziriri? Pita-jonka-wentakiniri maawoeni rantawaero, rootaki oshenitan-takari otzimi-motziri oeta-rikapaeni janta kepatsi-kinta. ¹¹ Ajatyaa, pakotashiteri eeroka nimae-ka, paapithateri okaatzi tzimimo-takiriri, aritaki ikijima-waetanakimi eeroka." ¹² Ikantzi Tajorentsi: "Piñaakiro eeroka okaatzi tzimimo-takiriri, pimatiro okaatzi pikowakiri. Eerowakya pikosheka-waetari iwathaki rirori." Piyanaa Yakatantaniri ikenkitha-waetakaerira Tajorentsi.

¹³ Okantaka ijeekaeyini itomi-paeni Job itsipa-teeyawo ritsiro rowawae-teeyani, rirawae-teeyini imiri

† osheki ipira-paeni = 7,000 owisha, 3,000 camello, 500 rapitiyita-paeni bueyes, 500 iyawayote

ipankoki rantariti rirentzi. ^{††14} Ari rareetapaaka kamanterini Job, ikantapaa-kiri: "Nojeeka-mintheetzi owaantsiki noshewa-takaeri kepatsi piwaakate, ari rowawae-teeyani eejatzi piyawayo-tepaeni okaakiini. ^{†15} Ari romapoka-shitaka rareeteeya-paakani koshintzi-paeni, ithonkapaakiri rowamaapaakiri pompera-tani-paeni, raanakiri maawoeni pipira-paeni. Apatziro noshiyaka naaka namimiro iroka ñaantsi." ^{††16} Tekiraatami ithonkiro ikenkitha-waetzi shiyeenchari ikamantantzi, areetapaaka itsipa, ikantapaaki: "Ayiitaki ookatha-rentsi, othonkapaakiri otaapaakiri pipira-paeni eejatzi ikaatzi aminakowen-tziriri, othonkakiri maawoeni. Apatziro noshiyaka naaka namimiro iroka ñaantsi. ^{††17} Tekiraatami ithonkiro ikenkitha-waetzi shiyeenchari ikamantantzi, areetapaaka itsipa, ikantapaaki: "Ipokaeya-kini mawa rapato-yitzirira rowayirite Oshewa-weni-jatzi, rowayiri-tapaa-kina, ithonkanakiri raanakiri ikyakoe-tari pipira-paeni, rowamaana-kiri ikaatzi aminakowen-tziriri rowamaantakari iyot-siroshithakite. Apatziro noshiyaka naaka namimiro iroka ñaantsi. ^{††18} Eekiro ikinkitha-waewitatya shiyeenchari ikamantantzi, areetapaaka itsipa, ikantapaaki: "Ijeekaeyini pitomi-paeni itsipa-teeyawori ritsiro rowawae-teeyani, rirawae-teeyini imiri ipankoki pantarite pitomi, ¹⁹ omapoka-shitaka antawo tampyaa okinapaa-kiri ochempi-mashiki, othonkakiro eewokapaa-kiri pankotsi, opetaryaa-nakiro, anawiyaa-kiri maawoeni pitomi-paeni, kamaki. Apatziro noshiyaka naaka namimiro iroka ñaantsi."

²⁰ Katziyanaka Job, itzijaa-nakiro iithaari okatsi-tzimo-neentana-kiri, rameetana-kiri iishi. Ari rotziwerowanaka kepatsi, amananaka, ²¹ ikantzi:

"Nokaanki-mereki-tzitapaaka otzimantakinari ashitanari,

Nokankimerekitanee eejatzi nopiyeero janta.

Riitaki Tajorentsi pakinawori, riijatzi Tajorentsi aapiitha-taanawori.

‡kimoshirewenteetero iwaero Tajorentsi!

²² Okantawitaka maawoeni iroka-paeni, tee ikaariperowaetanaki Job, tee ifaawaetzi apaani ñaantsi kariperotatsiri ikijimateri Tajorentsi.

2 Okanta otsipa kiteejeri rapiitakiro riyateeyini ronampiripaeni Tajorentsi ikemiri Tajorentsi oeta ikanteriri, eejatzi riyatztitanaa rirori Yakatantaniri ikemiri Tajorentsi oeta ikanteriri. ² Ikantawaeri

†† imiri = vino ‡ piwaakate = bueyes †† koshintzipaeni = sabeos †† pipira-paeni = owisha. ookatha-rentsi = tariito, iwaamariti Tajorentsi opofaakawo jenokinta. ††† ikyakoe-tari pipira-paeni = camello

Tajorentsi irika Yakatantaniri: “¿Jempema pipoñaana-kawoka?” Ikantzi Yakatantaniri: “Nopoñaanakawo janta nokinakina-waetzi nanashi-tawo maawoeni kepatsi.”

³ Ikantziri Tajorentsi irika Yakatantaniri: “¿Piñaakirima nompera-tani Job? Tekatsi oshiyaarini rirori janta kepatsiki, kameetha-shireri irika notyomyaayi, tam-patzika-shireri, ipinkathaperotana, iwinkani rirori kaariperori, aamawentacha tee ikoyi rowaariperorotanti. Eentizimaetacha ikameetha-shiretzi, okantawitaka pinintakaa-witakina eeroka noshine-temiri pikaariperorotakaerimi.” ⁴ Rakanaki Yakatantaniri, ikantzi: “Eerorika ikoshekae-tari iwathaki apaani atziri, roojatzi inimowaeteri. Tema kantacha ishinetero apaani atziri maawoeni tzimimo-tziriri rowawijaa-kotantyaawori rañaamento eero ikamanta. ⁵ Ajatyaa pantziteri itonki-paeni eejatzi iwatha. Aritaki ikijima-waetanakimi eeroka.” ⁶ Ikantzi Tajorentsi: “Piñaakiri eeroka pimateri jempe okaata pikowakiri. Roo kanteencha eero pikoshekitari rañaamento.”

⁷ Piyanaa yakatantaniri ikenkitha-waetakaerira Tajorentsi, roojatzi omatantanakari mantsiya-rentsi Job, ithonkanaka ipathaa-waetanaki iwathaki etanakari iitziki roojatzi iitoki. ⁸ Ikanta Job, jeekawaetanaki jam-pomashiki. Raaki chomosheta, rootaki ikaentantari iwathaki.

⁹ Okantakiri iina: “¿Roojatzi pikanta pikameetha-shiretzi? Píkiji-matiri Tajorentsi, pikami!” ¹⁰ Ikantanaki rirori: “Noená! Poshia-kotakawo piñaawaetaki apaani tsinani kaari yowae-matsi-tatsini. ¿Tema ipaero Tajorentsi okaatzi kameetha-tzimo-teeri, eeroma ipaero eejatzi okaatzi akematsiyityaari? Okantawitaka maawoeni iroka-paeni, tee ikaariperorowaetzi Job, tee iñaawaetziro apaani ñaantsi kariperorotatsiri.

3 Ikanta iñaakiro Job okaatzi awijimo-yitakiriri, tee imaeritanee, ñaawaetanaki riyakatziro kiteejiri itz-iman-takari paerani. ² Ishintsitanakiro iñaawae-tanaki, ikantanaki:

¹¹ ¿Iitaka kaari ookaanitanta paerani ashitanari eeniro omotzitana?

¿Iitaka kaari nokaman-tapaaka owakira notzimapaaki?

²⁵ Roo kanteencha, niyotzi naaka añaatsi Owawijaakotenani.

Riitaki kijakowen-teenani paata jaka kepatsiki.

²⁶ Okantawi-takyaa oparyaa-pithayite iroka nomashi, Aritaki noñeeri Tajorentsi koñaatziro nowathaki.

27 Eekiro iñaawae-tanakitzii Job, ikantanaki: ⁶ “Ashi noyiro nokameetha-shiretzi, tekatsi ookakae-nawoni,

Niyotzi naaka, tekatsi kariperori nantzimo-tanteri riyakowen-tanteetinari.”

²⁶ Noshiyaka-minthee-tziro kametha nokimo-shirewaete, opokimo-tashi-takina kaariperori.

Noyaako-minthee-tziro nokoñee-tyaakote, opokimo-tashi-takina tsirenikaakiri.

²⁷ Tee okaatzi ominthaaha-shiretana, Tema osheki kiteejeri nokemaatsiwaetyaa.

²⁸ Owashiretakina, tee noñiiri ooryaa,

Nokatziyaka ipiyo-tapiintaha asheninka-paeni, nokowako-witakari ineshironkatina.

² ¿Jempema ikantinaka Tajorentsi Inkite-jatzi?

¿Oetaka rantzimo-tinari Shintsi-perori poñaachari jenoki?

³ ¿Tema rowajankiteeri rirori antzirori mashirenka-taantsi?

¿Tema rowashironkayiri antzirori kaariperori?

⁴ ¿Tema iñiiri Tajorentsi okaatzi nantziri?

¿Tema riyotziro naatzika-yitzi jempe-rika-paeni nanashita?

⁵ “¿Nokenki-shiryaama naaka notheeya-waetyaa?

¿Noshiyatyaama niyaayite namatawi-tante?”

⁶ Rahaena Tajorentsi itena-mentoki,

Rootaki tampatzika-tatsiri otenatantzi, otenatziro okaatzi nantziri kameetha-tatsiri!

38 Ari rakanakiri Tajorentsi irika Job ijeekan-takawo tampyaa, ikantakiri:

⁴ “Job! ¿Jempema pijeekika eeroka owakira nowetsikan-taka-wori kepatsi?

Pakina, kyaari-perorika piyotantzi!

⁵ ¿Tema naaka kowaentsiri jempe iweyaa-thapi-yityaa kepatsi?

¿Tema naaka monkaatan-takawori shiwitha iroka keepatsi?

⁶ ¿Tema naaka kijotakaa-kirori kepatsi nowetsikan-taka-wori?

¿Oshiyawi-takawo nowakityeeromi mapipaeni on-ampinaki pankotsi okijotan-tyaari?

⁷ Tema rootaki nantakiri paerani nowetsikan-takawori iroka kepatsi, rakishiyeen-kata-ha romampae-yani kiteje-takori ompokiropani,

Tema thaamenteeychani irika ronampiripani Tajorentsi.

Riyotana-kiro Job iyotani Tajorentsi

42 Rakanaki Job ikantana-kiri Tajorentsi:

² Niyotzimi naaka pimatziro maawoeni pithoty-eero,

Niyotzimi eeroka ashitawori maawoeni kenk-ishiryaantsi. Tema tekatsi omani-mo-temini.

³ ¿Jempema noetaka naaka, eero otzimi-motantana niyotani, nokijo-shire-wentantyaawori pikaminaantziro?

Noñaawae-tashi-waetaka naaka, teemaeta noke-mathatziro noñaawae-tziri,

Tema omapokakina tee noñaapiintziro naaka awijimotakinari, osheki okompi-tzimo-takina.

⁴ Pikemi, nokoyi noñaanatemini.

Pakina okaatzi nojampi-timiri, piyoteena eejatzi.

⁵ Tema nokema-shitzimi piñaawaetzi, tee noñiimae-tzimi,

Rooma nimaeka noñaakimi, naminakimi koñaatziro.

⁶ Rootaki owatsima-waeta-kinari naaka,

Noñiiri nojeeka-waematsitaki jamampoki, eejatzi kaahashi-mashiki iñaantee-tinari nopakahaero noñaawae-tashi-waetari.

Rapiiteeniri Tajorentsi irika Job Otzimi-moteeri

¹⁰ Ikanta ramana-kotakari Job itsipamintha-tani-paeni, ikantakaa-kawo Tajorentsi awijimo-teeri ike-maatsi-waeta-kari. Tema ipaperoteeri osheki tzimimo-teerini Job, awijanakiro osheki-perotzi okaatzi tzimimowitariri ketziroeni. ¹¹ Ipokaeya-kini rirentzi, ritsiro-paeni, eejatzi ikaatzi yotziriri paerani. Rakiyoteeya-kirini ipankoki. Osheki imoshireta-kayitakiri, ikantziri: "Aa-

pa! Osheki rowashironkaa-kimi Tajorentsi, patsipe-takawo pikemaatsi-waeta-ka." Ipashiyi-tapaakari ikaatzi areetaka-riri ipankoki, eenitatsi pakiriri koriki, itsipa ipayitakiri kantatepokitachari ooro. ¹² Itajonkawenteeri Tajorentsi irika Job, rawijakaa-kiri jempe ikantawita ketziroeni. Osheni-pero-tanee ipirayitari. ^{†13} Itzimae 7 itomi, eejatzi mawa rishinto.

† Osheni-pero-tanee ipirayitari = 14,000 owisha, 6,000 camello, 1,000 apiteyitatsiripaeni buey, 1,000 kawayo-paeni.

MAMPAANTSI

⁴ Tajorentsi! Tee pinaamatawo eeroka kaari kamethatatsiri,
Eero okanta raapatziyee-mi kaaripero-tatsiri.
⁵ Eero okanta itsipa-teemi kantakaa-perori-paeni.
Tema ikijaneentzimi eeroka ikaatzi antzirori kaari-perori.

Mampaantsi

*Romampaani David Ikenkishirya Ishiya-pithateri
Kowatsiri Rowamayeri*

22 Tajorentsi! Notajorentsite! ¿Iita pookawentan-tanari?
¿Iita kaari pipokanta powawijaa-koteena?
¿Iita kaari pikemantana nashironkaa-waeta?
² Tajorentsi! Nokaema-witzimi kitejepaeteki, teemaeta pakana.
Nomawitakawo tsireni-paeteki, teemaeta netsi-naryaa-kotzi,
³ Roo kanteencha, eeroka tajorentsi
Tema pijeeki eeroka jempe romampahaeyani Israel-paeni.
⁴ Eeroka rawentaaka paerani nowaejatzite-paeni.
Rawentaa-yitakimi, pookakaa-wenta-yitakiri eeroka.
⁵ Ikowako-takimi pikijawen-tyaari, pimatakiro pookakaa-wenta-yitakiri.
Rawentaa-yitakimi eeroka, tekatsi owashiwentaayi-teerini.
⁶ Tema naaka atziri naawita, roo kanteencha ikimita-kaeta-kina chowitsi.
Osheki imaninta-waetakina atziri-paeni, itheenka-shire-waetakina.
⁷ Ishironta-wenta-waetakina ikaatzi ñaayitanari,
Itsimetsi-kyaawae-teetakina, roteka-yina-waeta, ikan-teeyini:
⁸ "Piñaa-matsiteri awentaariri Tajorentsi. Añaawakiri aririka ramitako-teeri.
Tema ikantatzi osheki ineshironka-tziri, añaawakiri aririka rowawijaa-koteeri."
⁹ Tema eeroka kantakaakawo notzimantakari omotzi-takinaha ashitanari.
Eeroka kantakaakawo nawentaan-tzimiri eenirowa nothotzi noteni.
¹⁰ Eeroka ashitakinari tekiraaha notzimi.
Eeniro nojeeki omotziki ashitanari, eeroka Notajorentsite.
¹¹ Eero pijeeka-pithatana inteena, tema okaakitaki nokemaatsi-waetyaa.
Tekatsi kijakowente-nani.

¹² Tema ithonka rotzikakina kijaneentanari,
roshiyakari ipiyoteeyani waakapaeni,
Roshiyakari imashirenka poñaachari Kithoki-shaariki,
ithonka rinkitee-yakinani. †
¹³ Pahaankaeyakini ikaatzi kijaneentanari,
Roshiyakari manitzi rowari iwathatsite, pirinkae-ki-mashitaki.
¹⁴ Tema noshiyakawo naaka nijaa ijakoe-tziri,
Tema thonkaka okitho-ryaayitaki notonki.
Oshiyakawo najankane iwyaaha-chari,
tema thonkaka iwyaahaka inthomoeki.
¹⁵ Tema piryaa-kentsitakina, oshiyakawo opiryaatzi chomo-petoki.
Tsirekaka nonene nopatzi-thaanteki.
Tema pookakina jempe opiryaa-panetzi kepatsi noka-mi.
¹⁶ Tema roshiyakari otsitzi ipiyowentee-yakinani kaari-perori, ithonka rinkita-paakina.
Iwena-waetakina nakoki eejatzi noetziki.
¹⁷ Iyoshii-tashitaka nomashi, koña-pookitaki notonki.
Osheki ramina-mintha-takina kijaneentanari.
¹⁸ Ipawakaakawo nomaatha.
Iñaaryaa-wentakawo riyotan-tyaari itzimi-rika ayironi.
¹⁹ [Rooma eeroka Tajorentsi, eero pookawentana!
Eeroka shintsi-takahaanari. Pipoki intsipaete piki-jawentena.

Rojankinatakiri David.

Rashi yotaantzirori omampahaantsi.

40 Amaanikiini noyeeri Tajorentsi.
Ari rowayempitataan, ari ikemaena nokaemiri-ra.
² Rowawijaakotaana nokamaemi ikitatanteetenarimi.
Rowawijaakotakina eejatzi oniyenami sampowatha.
Ikatziyakahaana okijopathatziira kepatsi.
Ramitakotaana nanashitantaari kameethari, tee nantziwawaeta.
³ Roma-mpaakahaanawo owakirari omampahaantsi.
Eejatzi weshiryaantsi, rootaki nokimoshirewentantari Tajorentsi.
Osheki ñaayitawakirori iroka, riyokitziwentayitakiro.
Roowa rawentaantanakariri Tajorentsi.
⁴ Kimoshireri ikanteeya awentahaeyaarini Tajorentsi.
Kaari aapatziyeeyaarini shamewaetatsiri,
Kaari amanariri tajorentsiniro.

† waakapeni = toro

⁵ Noyinkatharite! Tajorentsi, pitajonkawentantapiintee,
Osheki poshoretapiinteena,
Tekatsi oshiyeemini eeroka,
Noñaawenawitakawo nokamanteri itsipapaeni atziri
okaatzi pitajonkawentantayitakira.
Roori kantzimaetacha oshekiperotanee jempe okaatzi
kaari riyoteetzi.

⁶ Tee pikowamatsiteero ramayiiteemi ratsipetakaani,
eejatzi rashitakahaetemiri.
Tema pikemathatakahaanawo,
Teera intaani onimotemi itayeetzimiri pirahaatsi, ee-
jatzi ikaatzi ramayitzimiri rashitakaayitzimiri.

⁷ Pikeme nokante naaka: Ari nopokaki.

Tema rojankinatakoyiitakina paerani.

⁸ Ari onimotakina nanteemiro okaatzi pikowakayinari.
Oshiyaawo pojankinashiretantatyeenawomi pinin-
takaantani.

Mampaantsi

*Rojankinari David, ikantanaka Kamantantaniri Natán
ishintsineentanakiri, tema riyotakoetakirowa rantakiro
kaariperori imayempitakiro Betsabé*

51 Tajorentsi! Eeroka neshironkatantaniri,
pikaminthahaena.
Tema eerokataki etakotantaniri, pipeyakoteenawo
okaatzi nantakiri. ² Pipakaa-kahaenawo okaatzi
kariperotakaakinari.

Poetenteena nokaariperotakira.

³ Niyotzi osheki nopiyathawaetakimi.

Tee omata nomaajantero nokaariperotakira.

⁴ Apatziro nokaariperotzimotakimi eeroka.

Nantashitakawo okaatzi pipinkakaanari.

Tema okaate pikanteeri eeroka, kametha otam-
patzikate,

Eeroka kiteshireri pimatantawori pipiyakowentantzi.

⁵ Tema kaariperotakina naaka, ari nokantzita owakira
notzimapaaki.

Nokaariperotzita inthomoeki omotziki ashitanari, jaka
anteetzirowa kaariperoyitaziri.

⁶ Pineshironkatziiri eeroka kameethashireri,

Piyo-shiryaaakahaa-nawo piyotaninka.

⁷ Pikimitakaena poetantyeenawomi kaawoshirontsi,
eero nopitsiwaetanta.

Pikaawoshiteena, aritaki nokitamaatanee kameetha,
ari nawijanakiro okaatzi okitamaatzi jiriniki. †

⁸ Pikantakaeyaawo nokemanteeyaawori jempe iki-
moshireteetzi, eejatzi jempe ithaamenteeta.

Piwiriintapookiteena powatsinaawaetakina.

⁹ Pomanapithatyaawo nowaariperonka eero piñaan-
taawo,

Posheteenawo maawoeni owaariperotakinari.

¹⁰ Tajorentsi! Poeteshireteena.

Powakirateenawo noshire, notampatzi-kashiretan-
teeyaari.

¹¹ Eero pookawentana,

† kaawoshirontsi = hisopo

Eero paapithatanawo Pitajorenka.

¹² Papiiteero pinintaakahaena pikimitaakiro paerani
owakira powawijaakotakina.

Potapi-shire-tantenawo roopirori Pitajorenka.

¹³ Rootaki niyotanteeyaari theenkimawaetzimiri

okantakantziro tee ikemijanteemi eeroka,

Ipiyashitanteemiri eeroka kaariperoripaeni.

¹⁴ Apaa Tajorentsi, Owawijaakotantaniri! Pipeyako-
teenawo okaatzi nompojantaki.

Ari nomampaawenteemi riyotantyaari eeroka tam-
patzikashireri.

¹⁵ Tajorentsi! Pithaamenta-cheratakaena.

Nopinkatha-waante-tanteemiro nomampaani.

¹⁶ Tema te inimoteeme namashiwaetzimiri notayimiri
natsipe-takaani.

Te pikowaeri okatziyeenkata iyacharinka notaashi-
waetzimiri.

¹⁷ Tema rootaki pikowaperoteeri eeroka Tajorentsi
piñiina okatsi-tzimo-shire-teena okaatzi nantzimotz-
imiri.

Tema ikaatzi ikemitakaanteetari riiperori rat-
sipetakaetani itahaetziniriri Tajorentsi, riitaki atziri
okatsi-tzimo-shiretziri iyaariperonka.

¹⁸ Paakameethateeri Kijakowentoni-jatzi, pineshi-
ronkateeri.

Papiiteero pipiriinteero otantopaeni Apatziyaweni.

¹⁹ Ari rinimoteemiri itahaetziri ratsipe-takaetani

kameetha-pero-tatsiri,

Riitaki mapero-teeroni okatziyeenkate iyacharinka
itahaetemiri, maaroni ikaatzi rashitakaetzimiri itahaet-
ziri.

Tema itahaeteemiri ipiraetari tahaerontsiki. ††

Mampaantsi

*Rojankinee-takiro romampaa-wentee-tawo ikashiya-
kaakiriri Tajorentsi pinkathari David*

89 Ashi nowaero nomampaeyaa, nomampaa-wen-
teero ineshironka-teena Tajorentsi.

Nomampaa-wenteeyaari, nokanteeri ikaate icharini-
teeyaari: "Tee rookawentanta Tajorentsi."

² Nokantee eejatzi: "Ashi poyiro petakotanta.

Tee pipaashini-tanitz, poshiyakawo inkite ashi oyiro
jempe okanta roori."

³ Ikantzi Tajorentsi: "Eenitatsi nokashiya-kaeriri ikaatzi
niyoshii-teeri naaka.

Nokanta-pero-teeri nomperatanewo David,
nokantziri:

⁴ "Eero nookawentaari ikaate picharini-teeyaari,
Naaka kantakae-yaawoni rashi rowaero ipinkathari-
wentantee."

(Pishowi-teeyini, pipiyompi-teeyini eepichokiini.) ‡

⁵ Tajorentsi! Osheki ikimo-shire-wentakiro inkite-jatzi
okaatzi pitajonka-wentantziri.

Osheki ikenkitha-takotakimi kiteshireriite ashi poyiro
eeroka tee pookawentanta.

†† ipiraetari = becerro ‡ Pishowi-teeyini, pipiyompi-teeyini
eepichokiini = Selah

⁶ ¿Eenitatsima inkite-jatzi monkaat-yaarini Tajorentsi? ¿Eenitatsima oshiyaarini Tajorentsi? Tema rawijiri riiperori jenoki-jatzi.'

⁷ Tema ipiyoteeyani kiteshireri-paeni ipinkatha-tziri Tajorentsi.

Maperori iriiperotzi rirori rawijanakiri ikaatzi piyowentari.

⁸ Tajorentsi Ñaaperori! ¿Eenitatsima oshiyimini eeroka?

Eeroka shintsi-perori. Ashi poyiro pikyaaryoo-wentantzi.

⁹ Oztimimo-tzimi eeroka pishintsinka pomaeryaan-tawori otamakaatzi inkaari.

Pimatzitawo eejatzi oshinkiryaa-takaani tampyaa.

¹⁰ Potsinampaakiri Ajahaariweni, poshiya-kaantakari kaminkari.

Tema eeroka shintsi-shempari, pomishiyakiri pikoshekani. †

¹¹ Tema eeroka ashitawo maawoeni inkite eejatzi kepatsi.

Eeroka wetsikakiro kepatsi, eejatzi maawoeni tzimat-siri.

¹² Eeroka wetsikakiro okaatzi tzimatsiri katonkonta eejatzi kirinkanta.

Oshiyawaetaka omampaa-tyeeyaami ochempi Piyopathee-toni eejatzi Pinkaetoni, opaeriuro piwaero.

¹³ Tema eeroka shintsi-shempari, eejatzi okimitaka pako.

Tema osheki otsinampaantaki pakoperori.

¹⁴ Eeroka kameetha-shireri pipinkathari-wentantzi, eejatzi eeroka tampatsika-shireri.

Osheki petakotanta, oshiyakawo roomi jewata-piinteemini pikyaaryooperotani.

¹⁵ Tajorentsi! Tema osheki ikimoshiretzi atziri thaa-menta-chari romampaa-wentzimi,

Oshiyakawo ranashi-tatyeemi jempe pikoñeetyaakotziri eeroka.

¹⁶ Ashi rowaero ikimo-shiretzi ipaeriuro piwaero. Ari rajahaawenteemi, tema eeroka tampaatika-shireri.

¹⁷ Mapero, jempe pikanta eeroka, ari okanta pishintsinka, eejatzi powaneenkawo.

Tema apatziro pikanta-kaawo eeroka, aririka pikoyi, pimatziro pishintsi-takaana.

¹⁸ Ikimitawo Tajorentsi riimi otzikaako-mentotsi. Riitaki Itajorentsite Israel, Awinkatharite.

¹⁹ Paerani pikenkitha-waeta-kaakiri piiteshirerite, ike-makimi ishireki.

Pikantziri: "Noneshironka-takiri ñaaperori.

Nopinkathari-takaakiri ikaatzi niyoyaakiri nashitari naaka."

²⁰ Noñaakiri nomperatanewo David.

Nojee-patzii-totan-takari notajorenchaate.

²¹ Ashi noyiro notapi-wako-tantee-yaari nako.

Ari oshintsi-shempa-takahaeri noshempa.

²² Eero rotsinampaeri ikaatzi koshekariri.

Ari ikimitee-yaari kaari-perori, eero rotsinampaeri.

† Ajahaariweni = Rahab = Egipto

²³ Naaka thonkirini ikaate owayirityaarini.

Nothonkaeri ikaate kijaneenterini.

²⁴ Tema kijokiro nokanteeri noneshironka-teeri, Okantakaawo ipaeryaa-piinteero nowaero oztimimotantee-yaariri ishintsinka.

²⁵ Ari nokanta-kaakyaawo ipinkathari-wentantee ijee-ki inkaariki.

Imatero eejatzi ipinkatharite ijee-ki nijaaki-paeni. ††

²⁶ Ari ikantee-teena: "Tajorentsi! Eeroka ashitanari, Eeroka Notajorentsite, poshiyawo mapi nomamento omatantari nawijakotee."

²⁷ Nokimita-kaanteeri naaka nantarite notyomi.

Riitaki awijirini ikaate pinkatha-wenteeroni kepatsi.

²⁸ Rashi royiro noneshironka-teeri rirori.

Eero aminaashita okaatzi nokashiya-kaakiriri.

²⁹ Tema rashi rowaero ipinkathari-yitee ikaate icharini-teeyaari.

Ari ikantee-tatyeero eeniro iñeetziri ooryaa jenokinta.

³⁰ Aririka ipakaakiro itomi noñaani,

Eerorika riyaa-kaero ithotyahero okaatzi niyotaa-kiriri,

³¹ Aririka ipiyatha-takyaawo nowinka-kaantani,

Eerorika ikemijantziro nokanta-kaantani,

³² Ari nowajankitaakiri ipiyatha-takina,

Nopajawenteeri ikaariperotakira.

³³ Eero nopakaemaetawo netakotee-yaari.

Noejokiro-peroteeyaari, ashinoyiro notsipa-tyaari.

³⁴ Eero nomaejantziro okaatzi nokashiya-kaakiriri.

Eero nomaeritzi nokanteri okaatzi nokaman-takiriri.

³⁵ Tema Naaka Tajorentsi kashiya-kaakiriri,

Eero namatawi-tziri David, okaatzi nokantakiriri:

³⁶ "Ashi royiro picharini ipinkatharitee pinampiki,

Ari ikantee-tatyeero ipinkatharitee eenirowa iñeetziri ooryaa eejatzi kashiri.

³⁷ Ari ikantee-tatyeeya ijee-ki, roshiyaari kashiri,

Ashi rowaero ijeekae inkiteki.

(Pishowi-teeyini, pipiyompi-teeyini eepichokiini.)

Mampaantsi

⁹ Tema poshiya-kaakiri Tajorentsi riimi itekatsitan-tee-tari, rootaki pawijako-tantaari.

Poshiya-kaakiri Tajorentsi Jenoki-jatzi riimi pinampi.

¹⁰ Eero othonkaemi kaari-perori,

Eero omateemi imantsiyanka ikaatzi jeeka-nampi-tzimiri.

¹¹ Aritaki rotyaanteemi Ronampiri Tajorentsi,

Riitaki aamaako-wentemini jempe-rika pikinayite.

¹² Tema riitaki thomaawa-kimini

Eero pompojan-tawae-tapaaka mapikinta.

²⁰ Ronampiri tajorentsiite, tzimatsiri ishintsinka, pi-thaamentee-yaari Tajorentsi!

Tema eerokaete antzirori okaatzi ikantzimiri.

Paamawentyaa, eero pipiyathatari rompera-tzimiri.

²¹ Eerokaete maawoeni rowayirite, pikimo-shire-wenteeri Tajorentsi!

†† *Kantako-tachari jaka, riitaki Tajorentsi kantakae-yaarini pinkathari David ipinkatharite ipoñaakyaawo Antawoki Inkaari, riijatzi pinkathari-tatsini poñaachani antawaaki eniki.*

Eerokaete romperatani, panta-piinteeniri ikoyiri rirori!

²² Eerokaete maawoeni rowetsikani Tajorentsi,
Pajahaa-wentee-yaari maawoeni jempe-rika-paeni
ipinkathari-wentantzi!

Tema najahaa-wentari naaka Tajorentsi noshireki!

⁸⁹ Tajorentsi: Ari ashi owaatyero piñaani jenokintaki.

⁹⁰ Eeroka kyaaryoowenteerini maawoeni ikaatzi
añatsiri paerani, eejatzi ikaatzi añatsiri nimaeka, ee-
jatzi ikaatzi tzimaatsini paata.

Eeroka owetsikakirori kepatsi, rootaki opoñaantari
otzimi.

⁹¹ Maawoeni okaatzi pinintakaantakiri, ari ashi
owaatyero otzimae.

Tema maawoeni okaatzira tzimatsiri oshiyawaetaka-
wo riimi pomperatani.

⁹² Eeroka kimoshiretakaakinari piyotaakina.

Eeromi piyotaakinami, aritaki aakinami
nowashirenkari.

⁹³ Eero nopeyakoneenteero pikantakaantani,

Tema ari okanteeya pijeekakahaena kameethaeni.

⁹⁴ Powawijaakotaana, tema pashitaanaha,

Nokemijantanakiro pikantakaantani.

⁹⁵ Kijokero rowawitakina thaenkantzinkari ikoyi
ithonkaatenami.

Roori kantzimaetacha eekiro niyaatakaatziiro
nomonkaatziro pikantakaantani,

⁹⁶ Noñaayitakiro thonkanitachari maawoeni oetarika-
paeni,

Rooma pinintakaantani, ari ashi owaetaatyero roori.

Rajahaa-wentari Tajorentsi maawoeni rowetsikani

148 [Pajahaa-wentee-yaari Tajorentsi inkiteki!
[Pajahaa-wentee-yaari ojenokiperotzinta!

² [Pimateero eeroka ronampiripaeni tajorentsi, paja-
haa-wentee-yaari!

[Eeroka rowayiritepaeni inkite-jatzi, pajahaa-
wentyaari!

³ [Eejatzi eeroka ooryaa, kashiri, pajahaa-wentyaari
Tajorentsi!

[Pimateero eeroka ikaatzi oorenta-chari, pajahaa-
wentyaari!

⁴ ¿Pajahaa-wentee-yaari eeroka, Jenoki-pero-jatzi,
Pimateero eeroka, nijaa jeekatsiri inkiteki!

⁵ Pajahaa-wentee-yaawo iwaero Tajorentsi,
Tema apatziro ifñaawaetaki rirori, wetsika-yitanakimi
eeroka-paeni.

ISAÍAS

6 Ikanta ikamae pinkathari Uzías, ari noñaawyaatakari Tajorentsi ijeeki iwinkatharimentoki, ipamankantakawo ikithaari tajorentsipanko.

² eenitatsi jenokintaweri paamathaeteentsiri rowaatzinkaka ipatziitoki. eenitatsi 6 ishiwankiri. Apite ishiwankiri ipashikapootantari, apite okanta ipashikantari iwathaki, apite raantari. ³ Apiipiitziro ikanteeyini:

“Kiteshire, Kiteshire, Kiteshire rini, shintsiperori Tajorentsi,

Ipamankantakawo rowaniinkawo kepatsi.” ⁴ Ikanta ikamenitanaki iñaawaetzi, antawoete omoyekanaka ashiroki tajorentsipanko, kachaariinka okantanaka tajorentsipanko. ⁵ Ari nokantashiretanaki: “Ikantamatsiteetana, nimaeka nokame! Nokitateeya Nowinkathariteki Tajorentsi Shintsiperori. Kaariperopaanteri nini, nojeekimotziri atziriite kaariperopaanteri.” ⁶ Ikanta apaani jenokintaweri oshiyakawori paamari, ipokashitapaakina. Ramakotaki paamarimenki raakiri taapokimentotsiki, ⁷ Rontsirokakiro nopaanteki, ikantana:

“Pamine, ontsirokakimi pipaanteki paamarimenki. Ithonkaemiro piyaariperonkari, Ipeyakoeteemiro pikaariperowitakaha.”

⁸ Ari nokemaki ikenkithawaetanaki Awinkatharite, ikantzi:

“¿Iitaka notyaanteri? ¿Iitaka jatatsini ikamantante?” Nakanaki naaka, nokantzi:

“Naaka potyaante.” ⁹ Ari ikantanakina:

“Pimatero, pikamanteeri atziriite, pikanteri: ‘Arika pikemawitya, eeromaeta pikemathatziro. Arika paminawitya, eeromaeta piñiiri.’

¹⁰ Eeroka kantakahaeyaawoni ikijoshiretanteetyaari, witayempitari ikanteetya, imawityaakiyiite.

Rootaki eero ikowichaataanta,

Eero ikemanta,

Eero ikenkithashiretanta,

Tee ikemijantzi, rootaki eero rawijakotantaawo.”

¹¹ Nokantziri:

“Inoyinkatharite! ¿Okaateka ojamanite iroka?”

Ikantzi rirori:

“Arika ithonkaeteeri paata jeekatsiri nampitsiki, Kaankipanko okanteeya pankotsipaeni, Kaankiitya okanteeya eejatzi osheki owaantsi.

¹² Ramaeri Tajorentsi thaankiini atziriite, Kaankiite okanteeya nampitsiki tekatsi nampiteeyaa-woni.

¹³ Itzimerika añaaneentsini apawopaeni, Aritaki ithonkaetakiri eejatzi irikaete, roshiyeyaawo itowaetziro meta ari ookanakiro isankahani.

Apatziro oshookamatsitee opiriniki.” †

7 Okanta inampiite Judá-paeni ipinkatharitzira Acaz itomi Jotam icharini Uzías, ikenkithashiretaka Rezín iwinkatharite Siria-jatzi, raapatziyaari Peka itomi Remalías iwinkatharite Israel-paeni rowayirityaari Judá-paeni. Ikoyi ikye inampiiteki, teemaeta imatziro.

² Ari ikamanteetakiri pinkathari Acaz itsipatakari ikaatzira jeekapankotziriri, ikanteetziri: “Raapatziyaakari Siria-jatzi Isaías. ³ Ari iñaanateeri Tajorentsi Isaías, ikanteeri: “Paanakiri Acaz piotonkyotyaari pinkathari Sear-jasub othapiki nampitsi roonkanaateetzirowa nijaa, iiteetziri ‘inatsiryaapankaatakotakira kiwawaerentsi?’ ⁴ Pikanteri pitomi:

‘Paamahaeya, tekatsi pithaawanteeya,

Tontashireri pikantya, eero pithaawantari apite oshiyakawori okachaatzii paamari,

Irikaete Resín, Siria-jatzi, eejatzi itomi Remalías, katsimaki ikantaka ayimatziro mashirenkari. ⁵ Irika

Siria-jatzi itsipatakari Efraín-iite itomi Remalías, ikowaeyakini rowashironkayimi. Ikanteeyakini: ⁶ “Jame aapithateri iipatsite Judá-paeni. Jame ominthaaweri ikine aapithateri iipatsite. Arika aakiro kepatsi riitaki owaeri itomi Tabeel ipinkathariwentee.” ⁷ Roori kantzimaetacha ikantaki Tajorentsi: “Eero imatziro!

⁸ Tema Damasco rootaki otzinkamintsitari inampitsite Siria-jatzi.

Riitaki Rezín iwinkathariteewitari Damasco-jatzi.

Arika awijaki 65 ojarentsi, aritaki ithonkaeteeri Efraín-iite eero iñaahaeteero inampiite.

⁹ Rootaki Samaria otzinkamintsitari inampi Efraín-iite. Riima itomi Remalías riitaki iwinkatharitetari Samaria-jatzi.

Eerorika pikyaaryooteeyini, aritaki ithonkaetakimi eejatzi eerokaete.” ¹⁰ Iroka otsipa ikantakiriri Tajorentsi

irika Acaz: ¹¹ “Pikowakoteri Pitajorentsita Tajorentsi roñaayemi kaari piñaapiintzi, rootaki piñeeri pijeekira otapinaki kepatsi, pijeekira eejatzi ojenokiperotzira jenokinta.” ¹² Rakanaki Acaz, ikantzi: “Tee okameethate noñaantawaetyaari Tajorentsi nokowakoteri

roñaayena kaari noñaapiintzi.” ¹³ Ikantanaki Isaías:

“Pikeme isheninkaete pinkathari David. ¿Iitaka pikijaneentakiriri atziriite,

pikijaneentzitarima eejatzi Notajorentsita?

¹⁴ Riitaki Awinkatharite oñaayemironi kaari piñaapiintzi:

Ari owaeyantaki tsinani kaari yoterini shirampari, Itzime otomi, iitya Emanuel.

† *Ikantakoetziri jaka “eepichokiini ikaate,” roojatzi ikantakoetzitari “itzimawita paerani 10 atziri, apaanimacheeni añaatsiri.”*

9 Eero ojamanitzimaeta ikemaatsiteetya. Ari re-takawo Tajorentsi rowashiwenteeri Zabulón-iite eejatzi Neftalí-ite. Rooma paata kyaariperori okanteeya nampitsi Halilea jempe ipiyotapaa atziri kaari asheninkata janta inkaarecheraki, intatsikero antawaa-ki nijaa Jordán.

² Riitaki oshiyakawori ikinatyeeemi otsirenirikitzira, ri-itaki ñaayiteeriri ootamentotsi.

Otsimankakowitakari raampari kathatayeri ikineemi sarinkaweniki.

Kimiwaetaka ijeekaatyeeemi okiteenkatzira.

³ Poshekyaaakiri atziriite,

Poemoshirenkaperoteeri riroriite.

Maawoeni ikimoshirewenteeyimini oshiyawaeteeyaa-wo ikimoshirewenteetziro arika rowiiteetero pankirentsi,

Oshiyawaetyaawo ikimoshirewenteetziro arika rante-teetyaawo ashaahawontsi.

⁴ Tema pontsiparyaakowenteeri eeroka romper-anawaeteetari,

Powatsinaaryaakoteeri ishintsineentawaeteetziro, Ikaatzi ikemaatsitakaayitari reewawenteetziro.

Kimiwaetaka paerani paperaatantakariri Madián-jatzi-ite.

⁵ Itayiteeteeri isapaatote owayiri-paeni ikamenitakay-itziro ranashitantari.

Itayiteeteeri ikithaari iraatakiri iraantsi.

⁶ Tema tzimaki eenchaanikiri ishinetakayiri Tajorentsi. Ipakiri shintsinkantsi ipinkathariwentante. Ikanteetzi: Kempoyaawenta rowaeteniri ikenkithashiretari, Tajorentsi kaari roetsinampahaetziri, Añaari Ashitaa-nari, Pinkathariwentantatsiri ijeekaetzira kameethari.

⁷ Irijatzi pinkathariwenteerini ichariniiytari David, Ithonkya ikemakoeteero ishintsinkari.

Okantaetatyeeeya ijeekaetee kameethari,

Ashi owatyeeero ipinkathariwentantee,

Tampatzikashireri rinaatye, kameethashireri ikan-tante,

Ari okantaetaatyeeyaani etanakyaaawo nimaeka.

Thaamenta ikanteeya, Tajorentsi shintsiperori.

14 Ikanta Tajorentsi ineshironkateeri Jacob-iite.

Riyoshiiteeri Israel-paeni, roepiyeeri rashiteeyaa-wo iipatsite. Ipokaki paashinijatzzi, itsipateeyaari in-ampiki Jacob-iite. ² Raakameethateeri paashinijatzziite irikaete Israel-paeni, ramitakoteeri ipiyayitee inampiki. Imateero Israel-paeni, romperataari shirampariite eejatzi tsinaniite. Ikaatzira omperawaetakariri paerani Rirori, ipiyataari rirori, rompera-tanewo rowaeri. ³ Arika rowatsinaaryaakotaami Tajorentsi pikemaantsiwaetakaha, powashiretakowaetaha, rashiminthateetzimira romperaetzimi, ⁴ aritaki pithaenkaeri pinkatharitatsiri Babilonia-ki, pikante pomampaeya:

“[Pamineri irika! ¿Jempe okinakika romperawaetakae paerani?

¿Jempe ikantakiroka ithonkantakawori nampitsi ijeeki-ra ooro!

⁵ Itzinkahapithateeri Tajorentsi ipajamento irika kaariperori,

rootaki rotaeyapiintziri pinkathari,

⁶ rootaki ipajawaetantakariri atziriite, tema antawoete ikijaka,

rootaki ipinkantakariri nampitawori jemperikapaeni, tema antawoete amashirenkari okantaka.

⁷ Kameethari ijeekaetee maawoeniki kepatsi, tekatsi koshekawakahaachani.

Kimoshireri ikanteeya ikaemawaeteeyeni.

⁸ Eekiro othaamentatya inchatopaeni jeekatsiri Líbano-ki, kimiwaetaka okenkithawaetatyeeemi santari,

Okante: “Tema rashiryahaetakimi eeroka, tekatsi pokatsini itowaena naaka.” ⁹ Antawoete ikoshekawaka kaminkaripaeni otapinaki, pokaki otonkyotawaemi.

Kakintetaki ishire kaminkariite, ikaatzi jewatatsiri paerani kepatsiki pokaki otonkyotawaemi.

Ikaatzi pinkathariwentziri paerani atziriite tee ijeekae nimaeka iwinkatharimentoki.

¹⁰ Maawoeni iñaawaeyitee, ikantawakahaeya:

‘Pimatzitawoma eeroka tee otzimimoteemi pish-intsinkari,

poshiyakotaanawo naakaete.’

¹¹ Jempe okineeroka pishamenkari, eejatzi oya-meninkari piwiyompimento.

Shitziinka okantaka pimaantari, chowiyitaki eejatzi pi-pashikawo.

¹² [Eeroka iiteetawetari Sariwoto!

jempe iitaka rowaryahaetantakimiri.

Osheki atziriite pipinkathariwentaki,

roori kantzimaetacha rowaryahitakimi jaawi. †

¹³ Pikantashirewitaka: “Nateete jenoki jenokintaki, Nowetsike nowinkatharipankote nawijanakiri ompokiropaeni ijeekira Tajorentsi.

Ari nojeekeri janta katonkonta, ochempiki ipiyotapiin-taha itajorentsitetashiitari.

¹⁴ Niyaaperote jenoki nawijanakiro ojenokitzira menkori,

Noshiyaari Jenokijatzzi.”

¹⁵ [Tema piyaatashitaka inthomoeperotzira ipinkathariwenteetziro kaminkaripaeni!

¹⁶ Pampoyaa royemi ikaate ñeemini,

Antawoete raminaminthetemi, ikante:

‘¿Riima irika atziri ithaawakaani kepatsijatzzi, thonkirori nampitsipaeni?’

¹⁷ Riitaki owaankiityaakirori kepatsi tekatsi nampi-teeyaawoni,

ithonkakiro maawoeni nampitsi. Tee ishineteeri ijeekashiwaeteeyani ikaatzi raayitakiri.’

¹⁸ Kamayitaki maawoeni pinkathariwentakiriri paashinijatzziite jempe ikitayitaka,

apaanipaeni ikitataka riroriite.

¹⁹ Rooma eeroka, rookaetakimi inteena kitataare-womashiki,

Roshiyakahaetakimi shitzitatsiri kaarashi,

Roshiyakahaetakimi eejatzi shitziwari,

† Riitaki roshiyakahaetzi jaka iwinkatharite Babilonia-jatzzi roshiyari “Sariwoto,” riitaki oshiyakowitakariri ompokiro ikenkithatako-tapiintakiri Canaán-jatzzi, ikanteeyini: “Riitaki atajorentsita awijiriri it-sipa tajorentsiyatatsiri jeekatsiri ochempiki.

arika rompojawaakahaeyani atziri, rookaetakiri impeetaki opiyotaha mapi.

²⁰ Eero roshiyakahaetzimiri itsipa pinkathariyitatsiri ikaatzi ikitaetakiri, tema pimaperotakiro pinampiite, pompojaki pisheninkapaeni pinampiki.

Eero ikijotzi rañe isheninkapaeni kaariperori.

²¹ Powetsikya okine pompojeri itomipaeni, okantakaantziro rompojantziro ipaapate,

Eero ikenkithashirewaetantaawo ipinkathariwenteeri nampitawori kepatsiki, eero ishenitantaawo nampitantaawoni kepatsiki.

²² Iroka ikantaki Tajorentsi shintsiperori:

“Nokoshekatyeeyaari irikaete, nothonkaeri Babilonia-jatzi,

ikaatzira jeekatsiri janta, rowaeyaniite eejatzi ichariniite.

¹³ Ikantakina Pinkathari:

“Okaatzi icheraacheraawaetziri irika atziri, oshiyawaetakawo okaakishiretayeena,

Ipinkathapaantetashitana, teemaeta ikenkithashiretakotena kameethaeni, inteenashireri rowanaanaa.

Oamenahashiwaeta ipinkathawitana, riyotaantashiwaetawo rametari rirori.

¹⁴ Rootaki napiitanteeyaawori noñaayeeri kaari iñaapiintzi atziriite, kempoyaa ikanteeyaani.

Nopeyapithateeri riyomento yotaniwitachari.

Nopeyapithateeri ikenkithashiretani kenkithashirewitachari.”

40 Iroka ikantzi Pitajorentsite:

“Poetzimoshirenkaeyeenani. Poemoshirenkaeyeenani nonampikika.

² Pinintathateri piñaanateri nampiwitawori Jerusalénki.

Pikamanteeri, pikanteri: ‘Ari okaatapaaki romperaetzimi, ipinakowenteetakiro pikinakaashitani,

Imaperotakimi rowajankitzimi pikaariperotakira.”

³ Icheraapaaki, ikantantapaaki:

Powameethateeniri Tajorentsi ikinapaakira ochempimashiki,

Poshiyakaahaeniri Tajorentsi itampatzikaetziro awotisi.

⁴ Omameripathatee otenkanaayitzira,

Okarenipathayitee ochempi,

Okaatzira otenkanaayitzi nimaeka, okaatzira ochempimashitzi,

Karenipankaari okanteeya.

⁵ Roñaahanteero Tajorentsi rowaniinkawo, ipiyoteeya atziriite ikaatzi ñahaerori.

Riitaki Tajorentsi kenkithawaetakirori iroka ñaantsi.”

53 ¿Iitaka kemijanteroni okaatzi akemakiri?

¿Iitaka ñaakirori ishintsinkari Tajorentsi?

² Ikimotatakaaki nomperatani ijeekanikira Tajorentsi, Roshiyakaakiri owakira parithatatsiri pankirentsi,

Rooma kepatsi kaari oshookanta pankirentsi,

Tee orooperotzi okameethate, tee owaneenkata,

Tekatsi ñaamatyaawoni okantawaetaha,

³ Maninta royiro maawoeni atziri, tee ikoyiro.

Antawoete okatsitzimotziri atziri, rametakawo okantzimoshirewaetari.

Roshiyawaetakari kaari ñaamataawo iñahaeteri, manintaarewo oyiri, tee akenkithashiretakoteri.

⁴ Omaperotatya, riitaki aanakirori akemaatsiyitakari, Irijatzi aanakirori akemaatsiwaetari.

Tema riitaki owatsinaawaetakiriri Tajorentsi,

Riitaki owajankiwaetakiri, riitaki owaañaawaetakiriri eejatzi.

⁵ Rojatahaetakiri okantakaantziro ipiyathawaetaka, Ikemaatsitakahaetakari okantakaantziro iyaariperonkari.

Ikanta rowajankitzitakiri rootaki ijeekantaari kameethaeni.

Ikanta rowatsinaetakiri, roojatzi retsiyatakotantaari.

⁶ Atzipinawaetaki aakaete maawoeni oshiyawaetakari owisha tzipinari, akinawaetashitaka jemperikapaeni,

Riitaki kantacha Tajorentsi, ratsipetakaakari irika ayaariperonkari aakaete.

⁷ Ipajawaeteetakiri, ishinetaka tee ikaaniwaetzi,

Tee iñaawaetzi eepichokiini ikenkithawaetapaente.

Roshiyakahaetakiri rahaetziri owisha rowamahaeteri. Roshiyakari owisha tee ikaemawaete arika rameeteeteri,

Ari ikantakari rirori, maeriri ikantaka.

⁸ Tsinampashireri ikantakaakari, tee ariperori okaatzi ikantakowiteekariri.

Ikanta rowamahaetakiri, tee itzime itomipaeni.

Rowamahaetakiri ikantakaantziro natzirite.

⁹ Itsipatahaetakiri kaariperoshireri ikitaetakiri,

Itsipatahaetakiri kaminkari atziri katsimashireri,

Tekatsi iyaariperonkari rirori,

Tee itheyapaantetapaentya.

¹⁰ Tee ishintsineentereri Tajorentsi ikemaatsitakahaeyaari.

Riitaki kowashiteencha ratsipetakowentyaari

kaariperori, rañaanteeyaari, iñaayitanteeyaari

ichariniyitari.

Riitaki kantakaantakirori omatantakari rantawaeri

Tajorentsi.

¹¹ Osheki ikemaatsiwentakawo iñaantawori kiteji-

inkari, osheki ikimoshirete arika iñaahaero awi-

jeentsiri.

Irika tampatzikashireri nomperatani osheki rontsi-

paryaakowentee, riitaki ikemaatenatakaayita

iyaariperonkari atziriite.

¹² Roejeekaeri Tajorentsi ijeekamentoki riroperoriite,

itsipateeyaari shintsiperori oetsinampaanteentsiri,

Tema ishinetaka ikamimotante, roshiyakahaetakiri rii-

mi kaariperori,

Riitakani ikematenatakahaetakari iyaariperonkari os-

heki, rowatsinaryaakotairi kaariperoshireriite.

54 Iroka ikantzi Tajorentsi:

“Okantawitaka tee powaeyeya, maaniromanthaki pinawitaka, roori kantzimaetacha antawoete

pinkimoshiretee.

Tee pikemaatsiwitya powaeyante, pithaamenteeyaani.

Osheki tzimaatsini pitomipaeni okantawitaka imaninteetakimi, pawijaero nimaeka tzimatsiri oemi. †

² Poemotero pipankonaki eero pithaawakaawo po-maankero piyeekantakari.

Pishiryero oojotantari, pikentakotero kameethaeni, ³ Tema osheki poewawahayiteeya.

Piyaate pisheninkaki otsipaki nampitsi, inampiteeyaa-wo ochempiki jempe tee inampiiteetawo.

⁴ Eero ominthaawashiriimi, riroperori pikantya, tekatsi kaweyawaetemini, tekatsi pikaaniwente.

Pimaesantero pikantaha paerani pikaaniwenta, eero pikenkithashireteero rowinkatharyeetemi pikinankar-itzira,

⁵ Oshiyawo riimi Tajorentsi inanteeyaatyemimi.

Iroka iwaero Tajorentsi shintsiperori, riitaki pinakowenteemiri, Tajorentsi rini Itajorentsite Israel, Itajorentsite jaawijatzzi.

⁶ Poshiyakawo ookaawo ewankawo, ashironkaawaetachari,

Roori kantzimaetacha ikaemaemi Pitajorentsite, ikan-teemi:

⁷ "Eepichoki nookawentakimi, roori kantzimaetacha antawoete netakotzimi nopiyashiteemi notsipateey-eemini.

⁸ Antawoete nokijapaenta, eepichokiini nookawen-takimi,

Roori kantacha ojamani okanteeya noneshironkatee-mi."

Rootaki ifaane Tajorentsi, pinakowenteeri.

⁹ "Noshinetakiniri Noé, nokantakiri: 'Eero apiiteero oonkaeya kepatzi.'

eenitatsi noshinetakimiri eejatzzi eeroka, nokantzimi: 'Eero napiiteero najariimataami.' ¹⁰ Atakawitya tonkaariki, pookawita ochempi,

Eero napakaero noneshironkatzimi eerokaete, eero pipakayiro paapatziyawakaa eerokaete."

Ari ikantzi ifaawaetaki Tajorentsi, neshironkaperotz-imi.

¹¹ [Rowashironkahaetani nampitsi, atsipetakawori tampyaa, tekatsi kantemini.

Naakataki piriinteeroni potanto nowetsikanteeyaawo porekatsiri mapi.

Osheki owanawo okanteeya otantotsi.

¹² Antawo nowetsikayiteero pankotsi, poreryaari okanteeya mapi nowetsikantyaawori.

Oshiyawo oporeryaatzi nijaa opatzimooki.

¹³ Niyotaayiteeri maawoeni notomiite, ijeekayitee kameethaeni.

¹⁴ Tontashireri pikanteeya pitampatzikashiretee, pi-jeekashiwaeteeyani eero ishintsineenteeteemi, Eero pithaawashiwaeta, eero okantzimoshirewaetee-mi thawankantsi.

¹⁵ Arika ikoshekaetemi, tee naaka kantakahaeyaa-woni,

Roori kantacha, aritaki poetsinampaakiri eeroka ikaatzzi maemanetemini.

¹⁶ "Pikeme, naakataki owetsikakiri kotsiroempeki antawaeteerori paamari rowetsikayitzi omanamentot-si.

Naakataki owetsikakiri eejatzzi thonkantani.

¹⁷ Tekiraata otzimeeta omanamento materoni athonkante,

Santziko powaeri kantakowaetemini.

Noshineteeniri naaka ikaatzzi antawaetanari: roetsi-nampaante."

Riitaki Tajorentsi ifaawaetzirori iroka.

61 Ijeekantana ishire Tajorentsi, Tema Tajorentsi riitaki tajorentsitakaakinari, rotyaantakina nofaayeeniri ashironkaenkari Kameethari Nfaantsi.

Nowatsinaryaakoteeri okantzimoshirewaewitari.

Nokenkithatakahaeri romonkyahaetziri nontsi-paryaakowenteeri.

Nojeekakaashiwaeteeyaari ikaatzzi raakaanteetziri. ††

² Nokenkithatakoteero raakameethatanteera Tajorentsi.

Ikijakowentee Tajorentsi ikaatzzi kijaneenteeri.

Rotyaantakina noemoshirenkaeri owashirewaetachari,

³ Namantheeteeri ikaatzzi okantzimoshirewaetari Sión-jatzzi eero ijeekantawaetaawo samampoki,

Kimoshireri ikanteeya eero rowashirewaetaawo, Kameñeenka ikanteeya roma-mpahae eero ikan-takantawaeta ithaakyaate.

Iiteeteri 'inchato tampatzikashireri', riitaki Tajorentsi pankitakiri roñaahantantyaawori rowaniinkawo.

† 54.1 Ha. 4.27

†† Paminero Lc 4.18-19

JEREMÍAS

²³ Iroka ikantaki Tajorensi inaawaetzi, ikantzi: “¿Kaarima naaka Tajorensi jeekatsiri inteena, jeekitchari eejatzi okaakiini?”

²⁴ ¿Eenitatsima materoni romana-pitha-tena? Apatziro naaka nothotyiro nojeekantawo maawoeni, nojeeki kepatsiki eejatzi inkiteki.

Tema naaka Tajorensi naawaetzirori iroka ñaantsi.”

Ipokaki sorarotan-taniri ikinapaakiro katonko

25 Tema okaataki 4 ojarensi ipinkatharitaki inampiki Judá-paeni irika Joacim, itomi Josías. Ari iñaanatakiri Tajorensi Jeremías ikamantakiri oeta awijimo-terini isheninka Judá-paeni. Tema owakira okaataki apaani ojarensi ipinkatharitzu Nabucodonosor Kompitaariki. ² Ikamantan-takiro Jeremías iñaaani Tajorensi, ithonka ikemayitaki Aapatziyaweni-jatzi, eejatzi otsipaki inampi-paeni Judá-paeni, ikantaki: ³ “Paerani awijaki okaatzi 23 ojarensi retanta-nakawori Tajorensi ikamantanawo iñaaani. Tema owakira retanta-nakawori Tajorensi ikamantana rootaki ojarensi 13 ipinkatharitantari Josías, itomi Amón janta inampiiteki Judá-paeni. Rootaki iñaaani nowawijayimiri eeroka-paeni, osheki napiita-kimiro nokaman-tzimiro. Roo kanteencha, tee pikemaeyini. ⁴ Tema rotyaantaki romperatani Tajorensi, iyamanta-nirite, teemaeta pikemijantziri eerokapaeni, osheki pipiyatha-takari. ⁵ Iroka ikamantee-takiriri, ikantee-tziri: ‘Pipakaero pikaaripero-waetzi, tee opantawo. Aririka pipakahaero, aritaki piyeekae kameetha janta kepatsiki ikashiya-kaakimiri Tajorensi, ashi powaero piyeekae janta. Tema rootaki ikashiya-kaeta-kimiri eerokapaeni, eejatzi ikaate picharini-teeyaari. ⁶ Eero pipinkatha-waetziri tajorensi-niro. Eero rompera-waetzimi eejatzi. Eero piki-jashiryaakaawaetari Tajorensi, pipinkatha-waetziri powetsikani-paeni eeroka. Aririka pikemijantakiro iroka, eero rowajankiteemi.’ ⁷ Pikemi ikantzi Tajorensi: ‘Osheki pipiyatha-takina eeroka-paeni. Maperori powatsimaakina pipinkatha-waetakiri pitajorensi-nirote. Tema okantakaawo pipinkatha-waetakiri, aritaki piñaaakiro iita awijimo-temini.’

⁸ Rootaki ikantantari Tajorensi Ñaaperori, ikantzi: ‘Tema pipiyatha-takina nokanta-witzimiri, ⁹ piñeena nokaemiri maawoeni nampitawori katonkonta, nokaemiri nomperatani Nabucodonosor, pinkatharitatsiri Kompitaariki, ipoki, ithonkemi rowayiri-tyaami pinampiki, ithonka-nakiri eejatzi nampitsi-paeni jeekanampi-tzimiri. Ashi powaero ithonkae-teemi, rootaki ithaa-wakaeta-piintyaa, osheki ipinkaetero. ¹⁰ Naaka

kantakae-yaawoni ikyaant-yaari irika-paeni pinampiki, eero ikemaetee thaamenta-waeta-chani ikimo-shirete, tekatsi aawakaa-chani, eero ikemaetee toonka-waeta-tsini, tekatsi nampitee-yaawoni ootachani tsireniriki.

¹¹ Ari okamaetyaahae nampitsi, tekatsi inahaetee ithonkaero maawoeni. Okaate 70 ojarensi rompera-waetemi pinkathari-tatsiri Kompitaariki. ¹² Aririka omonkaa-takyaa 70 ojarensi Kompitaariki, ari nokimihatahari maawoeni nampitawori Oshewa-weniki, noma-teri nothonkaeri, ari nothonkaeri eero iñahaeteeri. Naaka Tajorensi, ashitawori iñaaani iroka.

Rojankinari Jeremías rashi Noshikaa-rewo-paeni

29 Iroka rojankinari Kamantan-taniri Jeremías. Rootaki rojankina-takiri ijeekira Aapatziyaweniki, rotyaantziniri antari-pero-paeni inoshikae-takiri. Rotyaantziniri eejatzi Ompera-tajorensitaa-rewo, Kamantan-taniri, eejatzi Aapatziyaweni-jatzi inoshikakiri paerani Nabucodonosor raanakiri Kompitaariki. ² Ari-paete rotyaantaki jankinarentsi ishitowan-taari pinkathari Jeconías inoshikae-tantariri otsipaki nampitsi, eejatzi ikan-takiro iina pinkathari, ikaatzi inampinatari ipankoki pinkathari, jewayita-tsiri Aapatziyaweniki, maawoeni Judá-paeni, yotzirori rowetsika-waetzi eejatzi eshiro-pakori-paeni. ³ Riitaki amakirori jankinarentsi Elasa, itomi Safán, itsipatakari Gemarías, itomi Hilcías. Riitaki rotyaantaki Sedequías, iwinkatharite Judá-paeni, riyaaero Kompitaariki iñiiri Nabucodonosor. Iroka okantzi jankinarentsi:

⁴ “Iroka iñaaani Tajorensi Ñaaperori, Itajorensite Israel. Rootaki ikowawi-takari ikamanteri nampiwitawori Aapatziyaweniki, ikantakaakawo inoshikaeteri Kompitaariki, ikanteeri: ⁵ ‘Piwetsiki pipanko-paeni, pinampi-tyaawo janta. Pipankite powayityaari.

⁶ Paawakaeyiteeya, itzimantyaari pitomi-paeni eejatzi pishinto-paeni, ari ikimityaari rirori-paeni raawakaayiteeyaa itzimantyaari itomi-paeni. Pishenite, eero pishineta ithonkaetemi. ⁷ Pantawaete eero pikoshekanta jempe piyeekaki, pikantena noneshironkatemi. Aririka noneshironkateri ashitawori inampi, rootaki neshironka-taantsi piñiiri eerokapaeni.

⁸ Naaka Tajorensi Ñaaperori, Itajorensite Israel, pikemi nokante: Paamawentyaa ramatawi-tzimi-kari kamantan-tawitachari, ñaawyaa-taniri-paeni ikaatzi pojatekan-takari jaka. Eero pakakotziri imishiwaero.

⁹ Aririka ikenkithate ipaereero nowaero, theeyaantsi. Tee naaka otyaanterini.’ Rootakira ikantakiri Tajorensi.

¹⁰ Rapiitakiro Tajorensi, ikantzi: ‘Aririka pimonkaa-

takiro eerokapaeni piyeekaeyini Kompitaariki okaate 70 ojarentsi, aripaete noneshironka-teemi, aritaki noepiyeemi pinampiiteki, rootaki nokantzi-takimiri paerani.'

¹¹ Ikantzi eejatzi Tajorentsi: 'Tema niyotzi naaka no-kenkishiryaa jempe nokantemi piyeeka-yitan-teeyaari kameetha, eero pashironkaa-waetanta, aritaki pininta-haeyaa paata. ¹² Aripaete pikowako-teena, pama-neena, aritaki nokemakimi okaatzi pikowako-tanari. ¹³ Pithotyaako-teena, aritaki piñahaena. Tema kyaaripero pikyaaryoo-wenta-shire-teena. ¹⁴ Aritaki, piñahaena. Eero apiita okaatzi piñiiri nimaeka. Tema nahaemi maawoni jempe piyeeka-yitaki nampitsiki. Nopiyoteemi. Aritaki pipiye jempe pinampitawo paerani inoshikan-teeta-kimiri. Naaka Tajorentsi, kantatsi.' Aritaki ikantzi iñaawaetaki Tajorentsi.

32 Okanta ojarentsi 10 ipinkathari-tantari Sedequías iipatsiteki Judá-paeni, ari iñaanateeri Tajorentsi irika Kamantan-taniri Jeremías. Okaataki 18 ojarentsi ipinkatharitziri rirori Nabucodonosor. ² Tema itapotakiro Aapatziyaweni rowayirite-paeni pinkathari Kompitaari-jatzi, romonkyahaetakiri rirori Kamantan-taniri Jeremías iyaankiiteri-teki pinkathari-tatsiri iipatsiteki Judá-paeni. ³ Tema riitaki Sedequías pinkathari-

tatsiri iipatsite Judá-paeni omonkyakaan-takiriri, ikantziri: "¿Iitaka pikamantantari eeroka pikantzi: 'Iroka ikantzi Tajorentsi: Noshine-takiro iroka nampitsi ikosheka-waetyaawo iwinkatharite Kompitaari-jatzi, aritaki ikyaaiki jaka nampitsiki.'"

33 Ari rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Jeremías, iyeekira iyaankiiteri-teki jempe romonkyahaetakiri, ikanteeri:

¹⁴ "Paata aritaki notyaanteemi kameethari naantsi okaatzi nokashiya-kaakiriri paerani iwinkatharite Israel-paeni, eejatzi iwinkatharite Judá-paeni. ¹⁵ Paata aritaki nokanta-kaakyaawo itzimi icharini-tyaari David, oshiyaawoni oshooka-pirinitzi inchato kamawiteen-chari. Kameetha-shireri ikanteeyaa ipinkathari-wentantee rirori, itampatzika-shiretee. ¹⁶ Aripaete rawi-jako-yitee isheninka-paeni Aapatziyaweni-jatzi ari ikanteeyaa eejatzi maawoni Judá-paeni, eero ithaawa-waetee inampiki. Rootaki owaetakaan-terini ikanteeteri: 'Tajorentsi tampatzika-shire-tanta-tsiri'." ¹⁷ Ari ikantzi Tajorentsi iñaawaetaki, ikantzi: "Aritaki itzimae icharini David rashi rowaero ipinkathari-wenteeri isheninka Israel-paeni."

† iwinkatharite = ipankoki

EZEQUIEL

Antayiteeri apawopaeni

18 Ipokaki Tajorentsi nojeekira naaka, ikantakina: ²“¿Iitaka kaari okoñaatanta inampiki Israel ikenkithawaeteetziri paerani ikanteetziri: ‘Arika ithotero ashitanari kachori chochoki, riiitaki itomipaeni tsiyaekitee raekiki.’” ³ Naaka Tajorentsi, pikemena nopaeriiro nowaero, eero papiiteero eerokaete pikenkithawaeteero ikenkithawaetziri paerani Israel-paeni. ⁴ Naaka ashitari maawoeni atziri, nashitari ipaa-pateetari eejatzi itomipaenipaeni. Ikaate kaaripero-tatsini, otzimatyee ikame.

Kaariperori ñaantsi ikamanteetziriri pinkatharitatsiri nampitsiki Tiro

28 Ipokaki Tajorentsi jempe nojeeki naaka, ikantakina: ²“Shirampari, eeroka noñaanatzii, piyaate pikamanteri iroka ñaantsi pinkatharitatsiri nampitsiki Tiro:

‘Iroka ikantaki Tajorentsi: Owanaana piñaaperowaetaka pishireki, pipinkathatashitakari tajorentsiniro riiitaki jeekaentsiri iwinkatharimentoki tajorentsiniro othonka otapotakimi inkaare. Tema eeroka tee pitajorentsitzi, atziri pini, eeroka kenkithashiretashitacha apaniroeni ijeekitan-takimi riyomento tajorentsiniro.

³ ¿Poshiyakaatzi pawijakiri okaatzi riyotanitari Daniel? ¿Tzimatsima nomanimotzimiri kaari piyotzi?

⁴ Tema roori piyotani, okaatzi paawiiri eeroka pimatakiro otzimimotzimi osheki koetyiimotzimiri, piyeekitakiro powantariri ooro eejatzi koriki.

⁵ Osheki pashiminthatawo eeroka pipimantawaetzii poshekyaaikiro pashaahawo, rootaki pashaahawo ñaaperotakayimiri pishireki.

⁶ Rootaki ikantantari Tajorentsi: Pantzirorika riiitaki yotanitakayimiri tajorentsiniro, ⁷ nokantakahaeyaawo ipoke paashinijatzii atziri rowayiritemi,

mataperori iyatsimate atziripaeni, riiitaki ameroni rojataamento rowamayemi, eeroka rompoje, owanaana pikameethatzi, yotaniiri, aritaki papaawaeteeya pookawenteeyaawo powa-neenkawo.

⁸ Rookaetemi inthomoyaaki, eerowa pikamita niyankyaaki inkaare.

⁹ ¿Eekiroma pikenkithashiretatziiiri tajorentsiniro, arika piñaawakiri ikaate maamanetemini?

‘Arika rotaeyemi ompojemini tekatsira piitya eeroka atzirimacheeni pini!

¹⁰ Rowamayemi paashinijatzii atziri, poshiyeeyaari rompojeetziri kaariperoshireri. Naaka Tajorentsi, kenkithawaetatsiri, aritaki nokamantakimi.”” ¹¹ Ikantakina eejatzi Tajorentsi:

¹² “Atziri pini eeroka, iroka omampahaantsi pomamp-paakotyaari pinkatharitatsiri nampitsiki Tiro, pikanteri: Iroka iñaane Tajorentsi, ikantzi:

Owanaana pikameethawitaka eeroka, yotani pikanta, owaneenkaki pikanta.

¹³ Pinampiwitakawo pankirentsimashiki Edén-ki, rashitakaawitakimiri Tajorentsi, Osheki owaneenkataka okantakaawo kantawaeyi-tachari mapiki poreryaari.

Pithatanitari ooro rowetsikaetakimiri owakira pañaanaki. †

¹⁴ eenitatsi aayitatsiri, paamaawentyaari, piyeekaki ochempiki itajorentsitakaakiri Tajorentsi.

Panashiwaetzii jempe ipiyotapaa ompokiro.

¹⁵ Tekatsi pikinakaashitya, kameethari pikanta owakira rowetsikaetakimi

Roojatzii pikaariperotantanakari.

¹⁶ Tzimanaki osheki pashaahawo, osheki pikoshekawaetanaka, owanaana pikaariperotanaki.

Rootaki nookantakimiri, tee nokowe piyeekimotena. Nomishitowakimi piyeekawitaha ochempiki rashitari Tajorentsi.

Riiitaki omishitowakimiri aayitatsiri, pitsipawitari pinampitawo ompokiromashiki.

¹⁷ Piñaakiro powaneenkata, owanaana piñaaperotanaka pishireki.

Osheki omajontyaanakimi pishipakiryaaanakira.

Nookakimi jaawi, osheki pikaanitaki piñaakirira raminaminthatakimi pinkatharipaeni nomishitowakimira.

¹⁸ Owanaana pikaariperotaki, maperori okoweenkatakaakimi pashaahawo, Iwinkani rowaeta pitajorentsiipankote.

Rootaki nowantakari paamari jempe piyeeki eeroka, riiitaki thonkaemini itaayimi.

Iñahaemi pisamampotee jaawi.

¹⁹ Maawoeni atziri ikaate ñahaemini, osheki ithaawakaemi.

Koweenkaki pikanteeya. Ashi powaero eero pitzi-mae.”

† *Ikanteetziri jaka “mapiki poreryaari”, riiitaki ikanteetziri eejatzi: rubí, crisólito, jade, topacio, cornalina, jaspe, zafiro, granate eejatzi esmeralda.*

DANIEL

Tsimeripaeni Koweenkatatsiri

7 Roojatzi ipinkatharitz Belsasar janta Babilonia-ki, etanakawori ojarentsi ipinkatharitanaki, ari imishitaki Daniel, Ikanta ikakitanakira, rojankinatakotakiro okaatzi imishitakiri. Iroka rojankinatakiri:

² Noñaawyaataka otampyaataki osheki, opoñaapaaka oetarikapaeni, otamakaatakiro inkaare.

³ Ipoñaashitanaka ishitowanaki inkaareki tsimeri antariyitatsiri, ikaatzi 4. Rinashiyiita. ⁴ Etakawori arityaawetaka manitzi, roori kantzimaetacha tzmimae-tacha ishiwankiri roshiyakari pakitha. Naminawakirira, ithokiteetakiri ishiwankiri. Rowiriinteetakiri kepatsiki, ikatziyakiri roshiyakaakiri ikantawaeta ikatziyaka atziri. Rowaetzitakanari ishire, ari rathatakiri jempe ikantawaeta atziripaeni.

⁵ Apitetaneentsiri tsimeri ariityaawitaka maeni, itzinaaki apaani rako, ratsikaki mawa imeriki. Nokemaki ikanteetakiri: Panashitya, poyaari tsimeri, jempe ikaate piñaamatyaari.

⁶ Mawataneentsiri tsimeri ariityaawitaka kashekari, roori kantzimaetacha tzmimaetacha ishiwankiri okaatzi 4. Tzimaki eejatzi iitopaeni okaatzi 4. Rowaetakiri ipinkathawentante.

⁷ Niyaatakaakiro nomishiwaetzi tsirenirika, ari noñaakiri irika itsipa tsimeri 4-tapaentsiri. Koweenkatatsiri, ithaawanteetani, shintsiperori. eenitatsi raeki antawo mapikyaanikiteentsiri. Rowakawo maawoeni, rowariperotakiro, raatzikakiro tzmahaantaneentsiri. Tee roshiyari itsipa tsimeri nomishitakiri. eenitatsi ichee okaatzi 10 iitoki.

⁸ Nokempoyaamintheetziro icheepaeni, noñaatziri itsipapaeni oshitowanaki ichee ewonkiperotatsiri. Inowikyeetakiro otsipa mawa ichee jeekawitachari, ipoy-aatakiro. Iroka ichaanikiri, eenitatsi ooki oshiyakari itzimimotziri atziri. Tzimitacha opaante, ari oñaawaetaki, osheki ajahaawentantzi.

Riyakatantamento Tajorentsi

⁹ Niyaatakaakiro nomishiwaetaki, noñaaki jeekamentotsi owaneenkatachari. Ari ijeekanaki Antarikitapaentsiri.

Kitamaaki okantaka ikithaari, ariwaetaki okitamatziri jiriniki. Ari okantzitaka iishi, oshiyawaetakawo roomi iwiziri owisha kitamaaperotatsiri.

Paamaperotaki jeekamentotsi, ari okantzitari tziat-siri oshiyakawo oshiyantari shiyakomentotsi.

¹⁰ Paamataki ariwaeta nijaa, opoñaapaaka janta ijeekakira rirori.

Jataki inteena pinkathatakiri janta, mataperoperotaka rishekiperokitaki ikaatzi katziyomotakariri okaakiini ikatziyakaha rirori.

Ari ijeekapaaki itzinkamipaeni, retapaakawo rapatotapaaka, itzintaryapaakiro jankinarentsi.

¹¹ Niyatakaamintheetziro namineero okaatzi awijeentsiri, nokemaminthatakiro okaatzi ikenkithatakotziri ichaanikiri, tema owanaa aja-haawentawaetantaka. Omapokashitanaka rompojeetakiri tsimeri, iooweteetakiri, rookaetakiri paamariki itaantyaari. ¹² Ikanta itsipapaeni tsimeri koweenkatatsiri, ikantakahaetakari tee otzimimotziri ishintsinkari. Roori kantacha ojamanitaki ishineteetakiri rañaahae roojatzi paata iyomaatanteeyaari.

¹³ Eekiro nomishiwaetatziri tsirenirikiriki.

Omapokashitanaka ikoñaatapaaki apaani pokaentsiri oshiyakariri itomi atziri, ikinapaa menkoriki, riyatashitziri Antarikitatsiri, rontsirokapaakari ijeekakira rirori.

¹⁴ Ikantakahaetakari otzimimotziri ishintsinkari, rowa-neenkawo, iwinkathankari, opoñaantyaari ipinkathariwenterit atziripaeni jeekayitatsiri jemperika janta, ipinkathariwenteetziri jemperikapaeni, kemathatawakaawori iñaani jemperikapaeni.

Ashi rowaatyeero ipinkathariwentantee, tekatsi materini rookakayiri ipinkatharitzira.

¹⁵ Naakataki Daniel, nokemakiro rooteentsi akinani nothaawankari. Okantzimoneentawaetakina okaatzi nomishitakiri. ¹⁶ Nontsirokapaakari apaani katziyeenchari janta, nokowakotakiri rooñaawontenawo okaatzi awijeentsiri. Rakanakina, ikantanakinawo maawoeni oetarikapaeni ikanteetziri, ikantzi:

¹⁷ "Irika tsimeri koweenkateentsiri kaateentsiri 4, riitaki oshiyakaawentachari pinkatharitatsini paata ikaate 4, riitaki pinkathariwentantatsini paata kepatsiki. ¹⁸ Roori kantacha paata, riitaki ashiteeyaawoni itajorentsitakaani Jenokiperojatzi, ashi rowaatyeero ipinkathariwentantee."

¹⁹ Nokowaki niyotakoperoteeri 4-tapaentsiri weyaantapaakawori tsimeri, irika kaari oshiyawakaachari itsipapaeni, tema riitaki koweenkaperotatsiri: eenitatsi osheki raeki mapikiteentsiri, ishetaki roshiyakawo kitamaari koriki. Rowakawo maawoeni, ithonkakiro, raatzikawaetakiro tzmahaanteentsiri. ²⁰ Nokowaki eejatzi niyotakoperoteero ichee kaatatsiri 10, niy-

otakotero eejatzi ichaanikiri tzimatsiri ooki eejatzi opaante, ajahaawaetachari. Noñaakiro rawijanakiro jempe okanta antawotzi otsipa ichée, okantakaan-takiro ikahaaki mawa ichée jeekawiteenchari ojeekantyaari roori. ²¹ Okanta noñaakiro ichée owayiritakari itajorentsitakahaetani, oetsinampaawitakari. ²² Roojatzi rareetantakari Antarikitatsiri Jenokiperojatzi, rotzikaawentakiri itajorentsitakaani, tema monkaapaetetapaaka ipinkathariwentante irikapaeni itajorentsitakaani.

²³ Tema ikantzi:

“Trika 4-tapaentsiri tsimeri, rootaki oshiyakaawentachari okaate 4 ipinkathariwentantee janta kepatsiki, eero roshiyakayiro otsipa, tema ithonkero maawoeni okaatzi tzimatsiri kepatsiki, rowaariperoteero, raatzikaero okaate tzimahaantatsini.

²⁴ Iroka ichée kaatatsiri 10, roshiyakaawenteetziri pinkatharitatsiri kaatatsini 10.

Ipinkatharite rirori arika awijaki kankotachari. Roojatzi rowinkatharyaantakyaari itsipa pinkathari. Eero roshiyaari itsipa etanakawori, rowinkatharyeeri ikaate mawa pinkathariwitachari.

²⁵ Ikemaeri Jenokiperojatzi, ikowero ithonkerimi itajorentsitakaani Jenokiperojatzi.

Ikowawitya rowashiñaero jempe okantawaeta ri-weshiryaawentari tajorentsitatsiri.

Ikowawitya eejatzi rowashiñaero Ikowakaanteetziri. Ari imawityaawori awijaneentakirika mawa ojarentsi.

†

²⁶ Roori kantzimaetacha paata, aripaetera ijeekapaaki Jewari raminakotantyaariri.

Aritaki rowinkatharyaakiri, roojatzi ithonkantakyaari, ashi rowaatyeero ithonkaeya raperoteeya.

²⁷ Roojatzi ikantakahaeteri itajorentsitakaani Jenokiperojatzi ipinkathariwentantantyaari.

Riiyitaki pinkathariwenterini maawoeni otzimimowitari ishintsinkari, rowaneenkawo, iwinkathankari, jemperika ijeeki kepatsikinta. Ashi rowatyero ipinkathawentante. Ikemijanteri maawoeni atziri jeekatsiri kepatsikinta.

²⁸ Ari okaatzi roñaayeetakinari. Naakataki Daniel. Okantzimoneentanakina, oeteryaakina. Tekatsitzimae-ta nokamantakoterori.

† *Kankotachari jaka “awijaneentakiri mawa ojarentsi”, rootaki ikanteetziri: “apaani ojarentsi, ojarentsipaeni eejatzi oniyankitzi-matakirika ojarentsi.”*

JONÁS

1 Ikanta Tajorentsi iñaanatakiri Jonás, itomi Amitai, ikantziri: ²“Piyaate Naana-weniki, pikamanteri atziri-paeni nokoyi nothonkiri, tema nokemaki naaka jempe ikanta ikaariperoyitaki.” ³ Roo kanteencha Jonás, tee ikemijantzi. Ikenkishiryaaaka ishiya-pithateri Tajorentsi riyaate Owaneenkaarini. Ari iñaaiki antawo amaatako-mentotsi, rooteentsi oshitoyi Makaariniki. Ipinatakiro rotetan-tyaari, otetanaka rirori. ⁴ Roo kanteencha, ikantakaakawo Tajorentsi otampyaate inkaariki, antawo otamakaa-tanaki. Tema rooteentsi okoteemi amaatako-mentotsi. ⁵ Antawo ithaawanaki aminirori amaatako-mentotsi, ramanawi-takari atziri-paeni itajorentsi-nirote. Rowiinkaki rashaahawo eero otsitsiyanta amaatako-mentotsi. Tema ikiitapaaka inkaahanki Jonás inthomoe-kinta amaatako-mentotsiki. Imaaperotapaakitzi janta. ⁶ Jatanaki reewarite aminirori amaatako-mentotsi jempe romaryaaaka Jonás, ikantapaakiri: “Iita pantziri jaka pochokintzi! Pipiriinte! Pikowakoteri Pitajorentsite. Ineshironka-tee-ta, apiinki-kari.”

⁷ Ari ikantanaki aminirori amaatako-mentotsi, ikantzi: “Pipoki, jame añaaryaatyaa ayotant-yaari iita kantakaantzirori añaantawori iroka kowaenkateentsiri.” Imatakiro iñaaryaa-teeyakani. Iñaatziiri riitaki Jonás kantakaan-tzirori. ^{†8} Rojampi-takiri, ikantziri: “Pikamantena, ¿Iita añaantawori kowaenkatsiri? ¿Iitaka pipokantari jaka? ¿Jempe pipoñaan-nakari? ¿Jempe iitaka pisheninka?” ⁹ Akanaki Jonás, ikantziri: “Naaka isheninka Heber-paeni, nopinkatha-tziri Inkite-jatzi Tajorentsi, riitaki wetsikakiro inkaari eejatzi kepatsi.” ^{††10} Antawoete ithaawanaki, ikanteeyini: “¿Jempe pikanta-teetenaka?” Tema yotanaki ishiya-pitha-tatyaaari Tajorentsi, tema aritaki ikantzi ikamantaki. ¹¹ Eekiro ikantee-tanaki-tziiri: “¿Jempe nokantemika opakaan-teeyaari otamakaatzi?” Tema eekiro omapero-tanakityaa otamakaatzi inkaari. ¹² Ari ikantanaki Jonás: “Pookina inkaariki, aritaki opakaanakyaa otamakaatzi. Naaka kantakaantakiro añaantawori okowaenkatzii otampyaatzi.”

¹³ Tema shintsiwiteeyanakani ikomateeyini ikoyi raatakote othapyaaki inkaari. Teemaeta imatziro. Eeniropo omapero-tanakityaa otamakaatzi inkaari.

¹⁴ Ikowako-tanakiri Tajorentsi, ikanteeyini: “Tajorentsi! Eero pishinetana nopiinki ikantakaan-tziro irika atziri. Tekatsi-rika iyaari-perorite, te nokoyi powajankitaa-wentenari ikamakirika. Pimatziro eeroka Tajorentsi okaatzi pikoyiri.” ¹⁵ Ikaatanakiro ikowako-tziri

† Paminiro Ooñaawontzirori Ñaantsi-paeni: ‘Ñaaryaa-taantsi’
†† Heber-paeni = Israel-paeni

Tajorentsi, rowiinkaetanakiri Jonás inkaariki. Tema maeryaatanaki otamakaatzi inkaari. ¹⁶ Ikanta iñaakiro atziri-paeni, antawoete ipinkatha-tanakiri Tajorentsi. Itaa-kiniri ratsipe-takaani, ikanteeyini: “Tajorentsi! Kyaaripero nokemijanteemi.”

¹⁷ Rowaki Tajorentsi antari omani niyawakirini Jonás. Mawa kitejeri eejatzi mawa tsireniri jeekaki imotziki omani.

2 Ikanta ramanaa Jonás ijeekakira imotziki omani, ² ikantzi:

“Tajorentsi! Noñaakiro nokemaatsi-waetaka, nokowako-takimi. Pikaminthaakina eeroka.

Pikemakina nokaemi kaminkari-mashiki. ³ Pookawi-takina ocheenkaatzira inkaari, Onoshika-nakina oshinchaari.

Aanakina omoetonkaari inthomoekinta.”

⁴ Ari nokantziri: “Tajorentsi! Pookawentakina.

Eero noñahaero pitajorentsi-pankote.

⁵ Othonkakina opamankakina nijaa,

Opeyakina ocheenkaatzira inkaari.

Tema othonkakina ankowiyinatakina jamantoshe.

⁶ Notsiryaaanaki inthomoeki nareeta-paentawo kepat-si.

Kimiwitaka ashi noyiromi nojeekemi jempe rashitakoeta-kinami.

Roo kanteencha Nowinkatharite Tajorentsi, eeroka owawijaa-kotaana nokamimi.

⁷ Nokanta nokamimataki, nokenkishiryaaaneemi eero-ka Tajorentsi.

Pikemakiro namanani pitajorentsi-pankoteki.

⁸ Ikaatzi pinkatha-waetziriri roshiya-kaawo tajorentsi-niro,

Tee ikinatzimi.

⁹ Rooma naaka, kamiñeenka nopaasoonkiteemi,

Notahaemiri natsipe-takaani nashita-kaemiri.

Aritaki nanteemiro nokantzimiri.

Tema apatziro pikanta-kaawo Pitajorentsitzi, powawijaa-kotantzi.”

¹⁰ Ari ikanta-kahaari Tajorentsi irika omani, ika-maankaeri Jonás othapyaaki inkaari.

3 Ari rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Jonás, ikantziri: ²“Piyaate Naana-weniki, pikamantantero okaate nokantemiri.” ³ Jataki Jonás Naana-weniki,

imatakiro ikantakiriri Tajorentsi. Tema antawo nampit-si Naana-weni, mawa kitejeri anashitan-tyaawori

maawoeni. ⁴ Areetaka Jonás nampitsiki, anashitaka

apaani kitejeri, ikantzi ikenkithatzi: “Yotapaaka 40

kitejeri, ithonkae-tantyaariri ikaatzi nampitawori

Naana-weniki.” ⁵ Ikanta ikemaki nampitawori Naana-

weniki: antari-paeni eejatzi eentsitee-reki, ikemijanta-nakiri Tajorentsi, ikanta-wakahaeyani: "Jame atzi-wentyaa." Ikithaa-tanakawo etawori-pooki iithaari, rootaki riyotan-teeyaari rowashiretako-tatyaa.

⁶ Ikanta ikemaki pinkathari-tatsiri Naana-weniki, rookanakiro iwinkathari-mento, ikithaa-tanakawo etawori-pooki iithaari, jeekanaki samampoki. ⁷ Ikaman-tantaki inampina-paeni pinkathari, riyotan-tyaari maawoeni nampitawori, ikantzi: "Itziwentyaa maawoeni atziri, tekatsi owaachani. Ari ikimiteeriri ipira-paeni, eero ipiri eepichokiini rowanawo eejatzi imiri. ¹⁸ Otzi-matyee ikithaa-pookityaa atziri-paeni eejatzi ipira-paeni. Icheraa-pero-tatyee ramaniri Tajorentsi. Ipaka-haero ikaaripero-waetzi eejatzi ikoshekanta. ⁹ Aa-maashityaa aritaki ineshironkatee Tajorentsi, rotsimaryaa-shire-teeyaa. Eero anaantawo ithonkae."

¹⁰ Iñaakiri Tajorentsi jempe ikantanaa Naana-wenijatzi, tema ipakaa-neero rantawitakawo kaariperori. Te ikowanee Tajorentsi rowajankiteeri.

4 Te inimotziri Jonás iñaakiri Tajorentsi tee rowajankiteeri Naana-wenijatzi, otyaanakari imashirenka. ² Ikwako-takiri Tajorentsi, ikantzi: "Tajorentsi! Ari niyotzitaka panteri eeniro nojeeki nonampiki. Rootaki nokowantari niyaatemi Makaariniki. Tema niyotzi eeroka Tajorentsi etakotantaniri, neshironka-tantaniri, te pikijanita. Antawo petakotanta, pikanta-wityaa: 'Ari nowajankitaakimi', roo ojamani-takimi te pikowanee powajankitaante. ³ Rootaki noñaashirenkantzimiri Tajorentsi, nokoyi nokami.

† *ipira-paeni = bueyes, ovejas*

Rootaki nokowa-perotziri nokami, te nokoyi nañee."

⁴ Ari rakanaki Tajorentsi, ikantzi: "Jonás! ¿Rooma kameetha-tzimo-tzimiri pikijawaeta?" ⁵ Jatanaki Jonás ishitowa-piintziro ooryaa iweyaa-thapita nampitsi. Rowetsika-paaki ipanko-sheta. Ari ijeeki raampiya, roy-aawenta iita awijatsini nampitsiki.

⁶ Ikantakaakawo Tajorentsi omapoka-shityaa oshooki incha-maeshi, opamanka-kotakiri Jonás. Rootaki tsi-manka-kiriri iitoki, ari raampiya eero roñaashirenkantari ooryaa. Osheki ikimo-shire-wenta-nakiro Jonás shookaen-tsiri. ⁷ Okanta okitejeta-manee, ikantakaakawo Tajorentsi itowireero chapitzi shookaen-tsiri, jamp-ishi-tanaki. ⁸ Ikanta ishintsi-tapaaki ooryaa, antawo itampyaa-takaakiro Tajorentsi okinapaakiro jempe ishitowapiintzi ooryaa. Riitaki taapaakiriri iitoki Jonás, rowamayi-matakiri. Ikantzi: "Rootaki nokowa-perotziri nokami, te nokoyi nañee."

⁹ Iroka ikantzi Tajorentsi rakiri Jonás: "¿Rooma kameetha-tzimo-tzimiri pikijakotawo okamaki incha-maeshi?" Ikantzi Jonás: "Jee, tema kameetha noñaakiro nokijawaeta." ¹⁰ Ikantzi Tajorentsi: "Te eeroka pankiteroni incha-maeshi, te eeroka shookakaeroni eejatzi. Tema piñaashitakawo eeroka oshookaki, eejatzi piñaakirowa okamaki. Rootaki petako-waematsitari. ¹¹ ¿Eeroma noneshironka-tziri naaka Naana-wenijatzi? Osheki ikaateeyini. Eenitatsi eejatzi osheki eenchee-riki, ikaatzi 120,000, tekira riyotziro jempe otzimi rampate eejatzi rakoperori. Eenitatsi eejatzi osheki ipireetari janta."

MIQUEAS

1 Iroka iñaani Tajorentsi ikamantziriri Miqueas Kashiya-kaarini-jatzi, ikantziri: “Noñaayimiro oeta awijatsini paata Oshitekii-toniki eejatzi Aapatziyaweniki.” Aripaete roñaayiri ipinkathari-tantari Jotam, Ahaz eejatzi Ezequías janta ijeekinta Judá-paeni.

5 Rishinto owayiri-paeni! Pikijawentyaa rinkitee-takimira tantotsikira, Tema rowayiri-teetatyee.

Antawoete rowajankiteeteri reewarite asheninka Israel-paeni,

Rompoja-waetan-tyaari pajamentotsi ipooki.

² Rooma eeroka, Owapankoni jeekatsiri Poshini-pathaniki,

Rawijakimi ishekiiyini pisheninka Judá-paeni.

Ari ipoñeeyaami pinkathari-wenteerini Israel-paeni.

Riitaki etakawori itzimaki paerani,

Itziman-tayitakari kañaaniri.

³ Eepichokiini rookawenta-paentziri rashiyitari, Roojatzi paata otzimaa-nitan-takyaari tsinani ikowakahae-takiri itzime eentsite.

Riyoshiiteetani tsinani itzime eentsite.

Aripaete ipokayitee isheninka,

Itsipayi-teeyaari Israel-paeni.

⁴ Ari retanakyaawori pinkathari raamaako-wenteyaari isheninka-paeni,

Rootaki imatantee-yaari ishintsinka Tajorentsi.

Ari ikantzi-teetyaari ipinkatha-teetero iwaero Itajorentsite.

Aritaki ijeekawaetee kameetha,

Tema antawoete ipinkathee-teeri Tajorentsi,

Imaeteero maawoeni jempe-rika oweyaa-thapi-tapaa kepatsi.

MALAQUÍAS

1 Iroka iñaani Tajorentsi ikantakiriri Kamantan-taniri Malaquías, rootaki riyoteeri maawoeni Israel-paeni.

3 Ikantzi Tajorentsi Ñaaperori:
Ari notyaantaki etyaawoni ikamanta-kotena, Riitaki wetsikironi jempe nokinapaaki. Omapoka-shityaa ikyee itajorentsi-pankoteki, Piwinkatharite poyaakota-piintziri.

Areetzi-mataka pikowae-yirini, riitaki notyaanteri ikenkitha-takoyi-teero kashiyakaa-wakahaantsi.

4 Iroka iñaani Tajorentsi Ñaaperori, ikantzi:
Okaakitaki kitejeri iñahaetero oshiyawori opaamatzi paamari,

Ari itahaeyaari kantakaa-pero-waerentzi eejatzi antzirori kaari-perori, ikimitee-yaawo opaamatzi tsi-panashi.

Ari ithonkyaari itahaeyaa, ikimiteeyaawo itahae-tziro inchato,

Tema ithonkae-tziro maawoeni otewa eejatzi oparetha.

² Rooma eerokapani pikaatzi pipinkatha-teero nowaero,

Ari okoñaatzi-moteemi kameetha-shire-taantsi oshiy-eyyaari ishipakirii ooryaa,

Rootaki ishipakiryaani etsiyata-kotakahaemini okimiteeyaawo roomi ishiwanki rowaankakimiri jempe pi-jeekaki eeroka.

Antawo pikimo-shire-yitee, poshiyaari ithaamenta iryaani ipireetari aririka pashitaryaakoteri okiteejeta-manee. †

³ Aritaki paatzika-yiteeri kaari-pero-shireri, Poshiya-kaanteeri raatzikae-tziro jamampo-pane, Aririka omonkaa-tapaakyya kitejeri nomatan-teeyawori okaate nantayiteri.

Ari ikantzi iñaawaetzi Tajorentsi Ñaaperori.

⁴ Pikenkishiryahaero noñaani, Nopakiriri paerani nomperatani janta Mamerii-toniki. Rootaki noshine-takaantani, rootaki noñaani rashiite maawoeni Israel-paeni!

⁵ Aritaki notyaanta-kimiri Kamantan-taniri Elías, Tekira omonkaa-tapaaka kitejeri ikoyiri Tajorentsi, tema okowaenkatatyee, omapero-teeyaa okaaripero-tee.

⁶ Aritaki roepiya-shire-teeri Tajorentsi ikaatzi ipaap-ate-teetari, osheki ikowapero-teeri itomi-paeni.

Ari ikantziteyaari itomiteetari, osheki retakopero-teeyaari ashitariri-paeni.

“Paamahaena aririka nopiyee, nowajankiteeri-kari ikaatzi jeekantawori kepatsi.”

† ipireetari = vaca = becerro

MATEO

Icharini-yitari Jesús (Lc. 3.23-38)

1 Iroka iwaero-paeni ikaatzi icharini-takari Jesús, Jeepatziitoetani. Tema irika Jesús riitaki icharini David eejatzi Abraham. ²Ikanta paerani Abraham, itzimaki itomi iitakiri Isaac. Ikanta Isaac tzimanaki itomi rirori, iitakiri Jacob. Ikanta Jacob tzimanaki itomi rirori, iitakiri Judá. Tema osheki rirentzi tzimaen-tsiri Judá. ³Ikanta Judá rowakaakiro Tamar, iitakiri Fares, riima itisipa iitakiri Zara. Ikanta Fares tzimanaki itomi rirori, iitakiri Esrom. Ikanta Esrom tzimanaki itomi rirori, iitakiri Aram. ⁴Ikanta Aram tzimanaki itomi rirori, iitakiri Aminadab. Ikanta Aminadab tzimanaki itomi rirori, iitakiri Naasón. Ikanta Naasón tzimanaki itomi rirori, iitakiri Salmón. ⁵Ikanta Salmón rowakaakiro Rahab, iitakiri Booz. Ikanta Booz rowakaakiro Rut, iitakiri Obed. Ikanta Obed tzimanaki itomi rirori, iitakiri Isaí. ⁶Ikanta Isaí tzimanaki itomi rirori, iitakiri David. Tema irika David riitaki pinkathari-teentsiri. Ikanta pinkathari David rowakaakiro iina Urías, iitakiri Salomón. ⁷Ikanta Salomón tzimanaki itomi rirori, iitakiri Roboam. Ikanta Roboam tzimanaki itomi rirori, iitakiri Abías. Ikanta Abías tzimanaki itomi rirori, iitakiri Asa. ⁸Ikanta Asa tzimanaki itomi rirori, iitakiri Josafat. Ikanta Josafat tzimanaki itomi rirori, iitakiri Joram. Ikanta Joram tzimanaki itomi rirori, iitakiri Uzías. ⁹Ikanta Uzías tzimanaki itomi rirori, iitakiri Jotam. Ikanta Jotam tzimanaki itomi rirori, iitakiri Acáz. Ikanta Acáz tzimanaki itomi rirori, iitakiri Ezequías. ¹⁰Ikanta Ezequías tzimanaki itomi rirori, iitakiri Manasés. Ikanta Manasés tzimanaki itomi rirori, iitakiri Amón. Ikanta Amón tzimanaki itomi rirori, iitakiri Josías. ¹¹Ikanta Josías tzimanaki itomi rirori, iitakiri Jeconías. Tema tee apaani ikanta Jeconías osheki rirentzi tzimaen-tsiri. Ari-paete inoshikae-takiri rahaeta-nakiri maawoeni janta Kompitaariki. ¹²Ikanta ipiyaawo inoshikan-teeta-kariri Kompitaariki. Ari itzimapaeri itomi Jeconías, iitakiri Salatiel. Ikanta Salatiel tzimanaki itomi rirori, iitakiri Zorobabel. ¹³Ikanta Zorobabel tzimanaki itomi rirori, iitakiri Abiud. Ikanta Abiud tzimanaki itomi rirori, iitakiri Eliaquim. Ikanta Eliaquim tzimanaki itomi rirori, iitakiri Azor. ¹⁴Ikanta Azor tzimanaki itomi rirori, iitakiri Sadoc. Ikanta Sadoc tzimanaki itomi rirori, iitakiri Aquim. Ikanta Aquim tzimanaki itomi rirori, iitakiri Eliud. ¹⁵Ikanta Eliud tzimanaki itomi rirori, iitakiri Eleazar. Ikanta Eleazar tzimanaki itomi rirori, iitakiri Matán. Ikanta Matán tzimanaki itomi rirori, iitakiri Jacob.

¹⁶Ikanta Jacob tzimanaki itomi rirori, iitakiri José. Riitaki José oemithori María. Tema iroka María rootaki tzimakeriri Jesús, riijatzi iiteetziri Jeepatziitoetani.

¹⁷Riitaki irika-paeni iwaejatziitakari retanakawo Abraham roojatzi David, ikaateeyini 14. Ipoñaana David roojatzi inoshikan-teeta-kariri Kompitaariki, ikaateeyini 14. Ikanta ipiyaawo inoshikan-teeta-kariri Kompitaariki, roojatzi itziman-takari Jeepatziitoetani, ikaateeyini 14.

Itziman-takari Jesús (Lc. 2.1-7)

¹⁸Iroka okanta itziman-takari paerani Jesús, Jeepatziitoetani. Eenitatsi iinathori José oeta María, rootaki ikashiyakari iinanyaaawo. Teemaeta iñiuro rontsirokyaaawo. Roo kanteencha, motzitaki María okantakaakawo Ishire Tajorentsi. ¹⁹Tema tampatzikashireri rirori José, ikowawitaka romanakayaawomi rokiromi María, tee ikoyi rowashironkayiro ikemakooteri itzimashi-waetaka eentsite. ²⁰Ikanta ikenishiryaa-waeta José tsireniriki, roñaahakari Ronampiri Tajorentsi imishiwaeroki, ikantakiri: “José, icharini pinkatharini David. ¿Iitaka pikenkishiryaan-tari pookiro María? Payiroota, tema Ishire Tajorentsi kantakaawori omotzitan-takari. ²¹Aririka itzimaki eenchaa-niki, piiteri “Rowawijaa-kotee Tajorentsi”. Tema riitaki owawijaa-koteerini isheninka-paeni ikaariperotakira. Tema iroka waerontsi “Rowawijaa-kotee Tajorentsi”, rootaki ikantziri iñaaniki riroripaeni “Jesús”. ²²Tema omatantayitakari iroka-paeni, ari omonkaatari okaatzi rojankinatakaakiriri Tajorentsi paerani Kamantan-taniri, ikantakiri:

²³Ari otzimaanitaki tsinani kaari ñeerini shirampari, itzimi otomi,

Iiteeteri Emanuel, rootaki owaetakaan-teerini ikan-teeteri: “Itsipatee Tajorentsi.”

²⁴Ikanta ikakitane José, imatakiro okaatzi ikantakiriri Ronampiri Tajorentsi, iinantakawo María. ²⁵Teemaeta rontsirokityaaawo roojatzi itziman-takari omapokani otomi. Iiteetakiri JESÚS.

Ipokaki yotaniri iñeeri Jesús

2 Tema tzimaki Jesús nampitsiki Owapankoniki, iipatsiteki Judá-paeni jempe ipinkathari-wentantzi Herodes. Ari raretee-yakani yotaniri-paeni Aapatziyaweniki ikinapaakiro ishitowa-piintzira ooryaa. ²Rojampi-tanta-paaki, ikantzi: “¿Jempe ijeekakika iwinkatharite Judá-paeni owakira tzimaen-tsiri? Tema

janta nonampiki jempe nopoñaaka, noñaakiri ompokiro niyotan-takari tzimaki. Rootaki nopokantanakari nopinkathateri.”³ Ikanta ikemaki pinkathari Herodes antawo okantzimo-shiryaa-nakari, ari ikimitzita-nakari maawoeni Aapatziyaweni-jatzi. ⁴ Ikae-makaan-takiri Herodes maawoeni reewarite Omperatajorentsitaawo-rewo, eejatzi maawoeni Yotaantaniri, rojampi-takiri, ikantziri: “¿Jempema iitzimika Jeepatzii-toetani?”⁵ Ari ikantee-yanakini rirori: “Ari itzimiri janta Owapankoniki ipatsiteki Judá-paeni, tema ari okantzi rojankinari Kamantan-taniri, ikantaki:

⁶ Rooma eeroka Owapankoni jeekatsiri iipatsiteki Judá-paeni,

Tekatsi theenkimini, ikantemi: ‘Tee piriiperotzi eeroka-paeni, rawijimi itsipa pinkathari-wentziriri asheninka Judá-paeni.’

Tema aritaki ipoñeeyaari pinkathari-perori janta. Riitaki jewateerini Israel-paeni nashitari naaka.”

⁷ Tema romanakaashitakari ikaemakaan-takiri Herodes pokaentsiri yotaniri-paeni, rojampi-takiri, ikantziri: “¿Jempe okaatzika piñaantakariri ompokiro piyotan-takari tzimaki pinkathari?”⁸ Ari ikamantakiri jempe okaatzi iñaantakariri. Ikantzi Herodes: “Kameethataki, pimatero piyaate Owapankoniki paminiri jempe ijeekika eenchaa-niki. Aririka piñaakiri eejatzi pikinapae jaka pikaman-taneena, niyaatantyaari naaka nopinkathateri.”⁹ Ikanta ikemakirira yotaniri-paeni ikantakiriri pinkathari, awijeeya-nakini. Eejatzi iñaaneeri ompokiro iñaakiri chapinki inampiki. Ikanta rareetzi-matapaaka, iñaatziiri raatzinka-paaki ompokiro jaha ijeekakira eenchaa-niki.

¹⁰ Ikanta iñaakiri raatzinka-paaki ompokiro, antawo ikimo-shire-teeya-nakini. ¹¹ Ari ikyeeya-paakini pankotsiki, iñaapaa-kitziiri eenchaa-niki eejatzi María, riniro. Otziwerowae-yapaakani, ipinkatha-tapaakiri. Opoñaashitaka roemishitowakiro okaatzi ramakiniriri, ipaakiri ooro, kajankari, eejatzi kepishaari. Osheki owinawo iroka-paeni ¹² Ikanta imahaeya-paakini, ari romishimpyee-takiri ikantee-tziri: “Eero pikinashi-taneeri Herodes.” Rootaki ikinanta-naari otsipaki awotsi ipiyanta-naari inampiki.

Ishiyantakari Apitantoniki

¹³ Ikanta ipiyeeyaani yotaniri-paeni. Rapiiteero Ronampiri Tajorentsi iñaanateeri José imishiwaeroki, ikantziri: “¿José! Pishiya-kaeri eenchaa-niki eejatzi riniro, piyaate nampitsiki Apitantoni. Ari piyeekiri janta roojatzi nokantan-teemiri: ‘Pipiye.’ Tema awotsikitaki Herodes ikoyi rowamayiri eenchaa-niki.”¹⁴ Ikanta ikakitanaki José, ikamantakiro María, tema tsireniriki ishiyaka Apitantoniki raanakiri eenchaaniki. ¹⁵ Ari ijeekakiri janta, roojatzi ikamantaari Herodes. Ari omonkaatari rojankina-takiri paerani Kamantan-taniri, ikantaki:

Ijeekawitakya notyomi nampitsiki Apitantoni, tema ari nokanteeri ipiye.

¹⁶ Ikanta riyotaki Herodes ramatawi-takiri yotaniri-paeni, otyaanakari imashirenka. Ari rotyaantaki

thonkirini rowamayiri eentsi-paeni, ikantakiri: “Piyaate Owapankoniki eejatzi maawoeni nampitsiki okaatzi ot-sipa-nampitari, powamayiri maawoeni eenchaa-niki owakira tziima-tsiri, eejatzi kaateentsiri apite rojar-entsite.” Tema ikamantakiri chapinki yotaniri-paeni jempe okaatzi iñaanta-kariri ompokiro. ¹⁷ Ari omonkaatari ikamantan-takiri paerani Kamantan-taniri Jeremías, ikantaki:

¹⁸ Ikemaetaki Tonkaeroetoniki antawo irahaeya-charini.

Rootaki ojawopaeni kaminkawoni Raquel irakotariri eentsite-paeni.

Tekatsi mateeroni kimoshiretahaeroni, tema ithonki-teetakiro rowamayi-tee-takiro eentsitepaeni. ^{††}

¹⁹ Okanta paata, kamae rirori Herodes. Roojatzi ijeekaki José Apitantoniki. Ari rapiiteero Ronampiri Tajorentsi iñaanateeri imishiwaeroki. ²⁰ Ikanteeri: “¿José! Kantacha pipiye iipatsiteki Israel-paeni, paaneeri peentsite eejatzi riniro. Tema kamae kowawitachari rowamayirimi.”²¹ Ikanta ikakitanaki José, roojatzi riyaatana iipatsiteki Israel-paeni, raaneeri eenchaa-niki eejatzi iina. ²² Roo kanteencha, ikemaki José ikanteetzi: “Riitaki pinkathari-taatsi Arquelao inampiiteki Judá-paeni, ipoyaataari ipaapate Herodes.” Osheki ithaawanaki, tee ikoyi ijeekapae janta. Ari rapiiteeri iñaana-teeri imishiwaeroki, ikantee-tziri: “Paamaeyaari Arquelao.” Rootaki ikinanta-nakari janta Tepokiweniki. ²³ Ari inampita-paawo nampitsiki Kashiyakaweniki. Tema ari omonkaatari ikantakiri paerani Kamantan-taniri-paeni, ikantaki: Ikashiyakahaetani iiteeteri.

Omitsiryaatantaniri Juan

(Mr. 1.1-8; Lc. 3.1-9,15-17; Jn. 1.19-28)

3 Okanta paerani janta ipatsiteki Judá-paeni, ari ipokaki Juan Omitsiryaatantaniri, ikamantantzi. ² Iroka ikantan-tapaaki: “Pipakahaero pikaaripero-shire-waetaki, tema rooteentsi ipinkathari-wentantee jaka Inkitejatzi.”³ Tema rootaki ikenkitha-takotaki paerani Kamantan-taniri Isaías, ikantziri: Ari icheraa-haete ikaemaete ochempi-mashiki, ikan-teete:

Powameetha-teeniri Pinkathari jempe ikinapaaki. Pikimita-kaantero itampatzikae-tziro awotsi.

⁴ Rootaki ithaaritari paerani Juan, rontyee-tziro iwitzi ikyaaakoetari, rowatha-kitari mashitsi-mashi. Rii rowari kentori, imiritziri iyaa pitsi. ⁵ Osheki pokaentsiri paerani iñeeri Juan, Aapatziyaweni-jatzi, eejatzi poñaaneen-chari otsipaki inampii-teki Judá-paeni, pokaeyakini ikaatzi nampi-thapyaa-tawori Pareenkaarini. ⁶ Ikamantakoyitapaakiro okaatzi rantakiri karipero-yitatsiri, rootaki romitsiryaatantakariri Juan irika-paeni iroka eni Pareenkaarini.

⁷ Ikanta iñaawakiri Juan ipokaeyakini Inashitantaniri eejatzi Sadoc-paeni, ikoyi romitsiryaawentyari Tajorentsi riyotee-tantyaariri kiteshiretee, ikantawakiri: “Tee pikameetha-shire-teeya-nitzi eeroka, poshiya-shi-

† kepishaari = Mirra

†† Iroka Raquel rootaki iinani Israel. ‡ ikyaaakoetari = camello

takari maanki. ¿Poshiyakaa-mintheetzi eero rowajanki-tahae-teemi? ⁸ Kyaari-pero-rika pipakahaero pikaaripero-shire-waetzi, pikameetha-shiretee, poshiya-kotee-yaawo pankirentsi kithoki-tatsiri. ⁹ Eero pikanta-shire-waetzi: 'Naaka icharini nowaejatziteni Abraham.' Pikemi nokantemi: 'Eero pikantakaa-pero-waeta-shita poshiya-kaantyya eeroka ikowa-perotani Tajorentsi, tema kantacha ratziri-takaero iroka mapi, rootaki poyaatee-yaarini icharini-yitee-yaari awae-jatziteni Abraham.' ¹⁰ Eerorika poshiyawo pankirentsi kithoki-tatsiri, ichekae-takiro shachaki pankirentsi oponkitziki kaari kithoki-tatsini, rahaetakiro itahaetero.

¹¹ Aririka ipakahaero ikaaripero-shirewita atziri, aritaki nomitsiryaatan-teeyaari nijaa. Roo kanteencha, awotsikitaki matzirori ipinkatharen-tsitzi, nopinkathatzitakari naaka, tee okantya roshiya-kaantena romperatani nothopaan-tyaanariri ikyaantari iitziki. Tema riitaki kimitakaan-tyaawoni romitsiryaatan-teeromi Ishire tajorentsi, roete-shire-tanteeromi paamari. ¹² Tema ro-teeyakiro rirori rotekaki-mento, rooteentsi ikaateero roteka-kiwaete. Rowakoyi-teero kameethari okithoki pankirentsi, ari itayimae-teeyaawo otakee-riki." †

Romitsiryaataka Jesús

(Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22)

¹³ Opoñaashitaka ipokaki Jesús eniki Pareenkaariki, ipoñaakawo Tepoweniki. Ipokashi-takiri Juan romitsiryaateri. ¹⁴ Tee ikowawita Juan romitsiryaateri Jesús, ikantawakiri: "¿Iitaka pipokashi-tantanari naaka nomitsiryaatemi? Tema eeroka omitsiryaatenani naaka."

¹⁵ Rakanakiri Jesús, ikantziri: "Nokowa-pero-tatzii pomitsiryaatena. Rootaki ikowakaa-kinari Tajorentsi." Ari ikowanaki Juan, ikantziri: "Aritaki nomitsiryaatami." ¹⁶ Raanakiri, romitsiryaataakiri. Ro itonkaanee-mi Jesús, kimitanaka ashitaryaa-nakityee-yaami inkite, ifahaetatzi opokashi-takiri Ishire Tajorentsi okinapaa-ki inkiteki oshiya-paakari jamomo. ¹⁷ Ikemaetatzi inkiteki ikantee-tanaki: "Ritaki netakoperotani irika no-yomi, osheki nokimo-shire-wentakiri."

Rantakahaeterimi kaari kamethatatsi Jesús

(Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13)

4 Okantakaa-nakari Jesús Ishire Tajorentsi jatanaki ochempi-mashiki, ari ikowawi-taka Kamaari rantakayirimi kaari kamethatatsi. ² Osheki kitejeri ijeekawaetaki janta, tekatsi roya, ayimatakiri itashe. Tema okaatzi 40 kitejeri ijeekawaetaki janta. ³ Ikanta Kamaari, ipokashi-takiri Jesús ikoyi rantakaerimi kaari kamethatatsi. Ikantapaakiri: "Kyaaripero-rika Itomintzimi Tajorentsi, pipeyiro owanawontsi iroka mapi, poyaawo." †⁴ Ari rakanaki Jesús, ikantanakiri: "Eenitatsi jankinarentsi kantatsiri:

† Tema aririka owiikitero awankiri, otekaki-takiro, ataakiro otakee-riki. Rootaki aakiyite okithoki, otekitakiro kameetha, owakoyi-takiro. Ari roshiyee-yaari eejatzi pokaentsiri, rinashi-yitee-yaari atziri, ineshironka-yiteeri ikaate kemijanta-neerini, riima kaari pakahaeroni ikaaripero-shiretzi, rootaki itaantee-yaari paamariki kaari tsiwaka-nitatsini. †† owanawontsi = pan

Tee apatziro akoyiro oyaawo owanawontsi, rootaki kowapero-tachari akemijanteero okaatzi ikanteeri Tajorentsi."

⁵ Ikanta Kamaari raanakiri nampitsiki tajorentsi-tatsiri, rateeta-kaapaakiri jenoki okaapankatapaakira tajorentsi-panko. ⁶ Ikantawi-tapaari: "Kyaari-pero-rika Itomintzimi Tajorentsi, pimitayi jaawikinta. Pikenk-ishiretero rojankinee-takiri paerani okantzi:

Rotyaantemiri Tajorentsi Ronampiri aminako-wentemini.

Riitaki thomaemini eero pantziwa-tantawo mapi pi-itziiki."

⁷ Ari rakaneeri Jesús, ikantziri: "Okantzi eejatzi rojankinee-takiri paerani:

Tee okameethatzi piñaanta-waetyaari Piwinkatharite Tajorentsi."

⁸ Rapiwi-takari Kamaari raaneeri Jesús tonkaariki ochempiki. Roñaahakiri maawoeni nampitsi ipinkathari-yitzi atziri, tema kameetha okanta owan-reenka-yitaka. ⁹ Ikantapaari: "Paminiro okaatzi tzimat-siri janta. Aririka potziwerowa-shita-kina pipinkathate-na, aritaki nopakimiro maawoeni." ¹⁰ Ari rakaneeri Jesús, ikantziri: "Piyaate inteena! eerokataki kamaari. Tema rojankineetaki paerani, kantatsiri:

Apinkatha-teeri Awinkatharite, apatziro akemijanteri rirori."

††¹¹ Ari rinteenaryaawitapaenta Kamaari. Pokaeya-paakini Ronampiri Tajorentsi, raminapaa-kiniri ikoyiri Jesús.

Retanakari rantayi-tziri Jesús

(Mr. 1.14-20; Lc. 4.14-15; 5.1-11; 6.17-19)

¹² Ari ikemaki Jesús omonkyahaetakiri Juan. Rootaki ipiyanta-naari rirori Tepoweniki. ¹³ Tee ijeekapae Kashiyakaa-weniki, ikinanee Capernaum-ki, ari ijeekapaeri. Tema inkaari-thapyaaiki ojeeki Capernaum, in-ampiiteki iwaejatziteni Zabalón-paeni eejatzi Neftalí-paeni. ¹⁴ Ari omonkaatakari okaatzi ikenkitha-takiri paerani Kamantan-taniri Isaías, ikantaki:

¹⁵ Ojeeki inkaari-thapyaaiki inampi Zabalón-paeni eejatzi Neftalí-paeni, Intatsikironta Pareenkaarini, Jeekatsiri Tepoweniki, jempe ipiyotee-yaari itsipajatzipaeni.

¹⁶ Ikaatzi kimiwi-takariri kinatsiri otsirenikakitzira, Ari ifaayiteeriri riiperori ootamentotsi.

Otsiman-kakowi-takari raampari kathatayiri ikineemi sharinkaweniki.

Okimiwitakawo ijeekaemi okoñeetyeera.

¹⁷ Aripaete retanakawo Jesús ikenkitha-takaeri atziri-paeni, ikantziri: "Pipakahaero okaatz pantakiri kariperotatsiri, tema rooteentsi ipinkathari-wentantee jaka Inkite-jatzi." ¹⁸ Ikanta ishire-thapyaa-tanakawo inkaari janta Tepoweniki, roojatzi ifaanta-paariri Simón, iiteet-ziri eejatzi Pedro, itsipatari rirentzi iita Andrés, ipashikaateeyini. Tema pashikaawaerentzi riroripaeni.

‡ nampitsi tajorentsi-tatsiri = Aapatziyaweni †† kamaari = Santanás

¹⁹ Ikantapaakiri: "Poyaatena, okimityaawo nimaeka riimi atziri nopashikatakayimiri." ²⁰ Tema te ishenkaana-ki, rookanakiro ipashikaamento royaata-nakiri. ²¹ Ikanta riyaatanaki, iñaapaa-tziiri Jacobo eejatzi Juan, rirentzi. Ari ijeekaeyini rirori ipitoki rowamata-tziro ipashikaa-mento itsipatakari ipaapate iitachari Zebedeo. Romiñaanaki eejatzi rirori, ²² rookanakiri ipaapte ipitoki, royaata-nakiri Jesús.

²³ Ithonkakiro ranashi-takawo Jesús Tepoweni, riyotaantaki maawoeni nampitsiki jempe ipiyota-piintee-ta, ikamantan-takiro Kameethari Ñaantsi jempe okantakota ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Retsiya-takota-kaayitaki ikaatzi mantsiya-yitatsiri nampitsiki.

²⁴ Tema ithonka ikema-kotee-tanakiri Jesús janta. Ike-maeyakini eejatzi Tonkaeronijatzi, ramayitakiri isheninka ikaatzi mantsiya-tatsiri, retsiya-takota-kahae-teeri. Ramakiri ikaatzi omatziri inashiyita-chari mantsiyarentsi, katsiwaetatsiri, kamanawae-tatsiri, kijopooki-waeta-tsiri. Ramakiri eejatzi raahashireyi-tziri peyari. Tema ithonkakiri rowawijakoyita-waeri Jesús. ²⁵ Tema royaatee-yakirini osheki Tepoweni-jatzi, Apipakoweni-jatzi, Aapatziyaweni-jatzi, poñaayi-taneen-chari otsipaki inampi Judá-paeni, eejatzi intatsikiro Pareenkaarini-ki.

Ikenkithatzi Jesús tonkaariki, jempe okantakota kimoshire-taatsini

(Lc. 6.20-23)

5 Ikanta iñaakiri Jesús osheki piyowenta-kariri, tonkaanaki ochempiki, ari ijeekapaaki janta. Pokapaaki riyotaani-paeni, ipiyowenta-paakari. ² Ari riyotaa-yitakiri, ikantziri:

³ "Ikimoshiretee shipeta-shireri, tema riitaki ñahaeroni ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi.

⁴ Ikimoshiretee iraaneenta-waeta-chari, tema riitaki roemoshirenkae-teeri.

⁵ Ikimoshiretee tsinampa-shireri, tema riitaki jeekaatsini kameetha kepatsiki ikashiya-kahae-takiriri.

⁶ Ikimoshiretee amina-mina-tzirori ikameetha-shirete, tema aritaki iñahaero ikoyiri. †

⁷ Ikimoshiretee neshironka-taniri, tema aritaki ineshironkae-teeri rirori.

⁸ Ikimoshiretee kiteshireri, tema riitaki ñahaerini Tajorentsi.

⁹ Ikimoshiretee oetsimayaan-taniri, tema riitaki ikanteeri: "itomyaayipaeni Tajorentsi."

¹⁰ Ikimoshiretee ikemaatsi-takae-tyaari ikameetha-shiretzira, tema riitaki ñaayiteeroni ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi.

¹¹ Pikimoshiretee imaninta-waeteetemirika, ikemaatsi-takae-temirika, itheeya-kowae-teetemirika okantakaan-tziro pikemijantaana. ¹² Pithamenta-yityaa, tema Tajorentsi pinateemini inkiteki. Pikenkishireero jempe ikantee-takiri paerani ikemaatsi-takaetari etanakawori Kamantan-taniri-paeni."

† amina-mina-tzirori ikameetha-shirete = riitaki oshiyariri ayi-maneeentziri imiri eejatzi itashe ikowa-pero-teera ikameethashirete.

Oshiyawori tziwi

¹³ "Poshiyakawo eeroka-paeni tziwi. Aririka rowae-teetero tziwi oetarikapaeni, eero okameethatzi ikatyokan-teetyaawo. Oztimatyee imaninteetero, rookaetakiro jaawiki raatzika-waeteetero."

Oshiyariri ootamentotsi

¹⁴ "Aririka ojeeki nampitsi tonkaariki, okoñaatzi maawoeni aririka ootyaa tsireni-riki, tee omana nampitsi. Tema eeroka koñeetyaa-kotantaniri, eeroka yotaneerini maawoeni atziri, eero pomanimo-tziri okaatzi piyotaneeri eeroka. ¹⁵ Ari okimitzita eejatzi, aririka onthoteri ootamentotsi, eero atapatako-tziri. Tema owakotziri jenoki ikoñeetyaa-kotan-tyaari ikaatzi jeekatsiri pankotsiki. ¹⁶ Ari pikanta-neeyaari eeroka, pi-jeeka-yitane kameetha iñaantemiri pisheninka-paeni okameethatzi okaatzi pantayi-taneeri. Rootaki ipinkatha-tantee-yaariri rirori Ashiteeri Inkite-jatzi."

Ikenkitha-takotakiro Jesús Ikwakaan-teetani

¹⁷ "Eero pikenkishiryaa-shita nopokatzi nookakayimiro Ikwakaan-teetani, eero nokakayimiro eejatzi ikenkitha-takotakiri paerani Kamantan-taniri. Apatziro nopoki nomonkaa-takaa-yitee-yaawo okaatzi ikenkitha-takoe-takiri paerani. ¹⁸ Kyaariperi aritaki othonkaeyaa kepatsi eejatzi inkite, eero awijashita Ikwakaan-teetani roojatzi omonkaa-tanta-kyaari maawoeni. ††¹⁹ Eerorika pithotyero Ikwakaan-teetani, eerorika pikaman-teeri pisheninka ikemanteeyaawori rirori, eero pinintahawo ipinkathari-wentanteera Inkite-jatzi. Riima matakirori ithotyero riyotaanteero, riitaki riiperi-taatsini jempe ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi. ²⁰ ¿Poshiya-kaatzima kameetha-shirerira Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri? Eerorika pawijeeri eeroka pikameetha-shiretee, eero piñahaero ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi."

Ikenkitha-takotziro Jesús kijaantsi

(Lc. 12.57-59)

²¹ "Piyotee-yironi eeroka okaatzi ikantee-takiriri paerani awaejatzi-teni, ikantee-tziri:

Eero powamaantzi. Aririka powamaantaki, aritaki rowajankitee-takimi eeroka.

²² Iroka nokantzi naaka: Eero pikijiri pisheninka, rowajankitee-tzimi-kari. Eero pikanta-waetziri: 'Te piyowaetzi eeroka.' Aritaki rowajankitee-takimi pinkatharentsiki. Te okameethatzi pikija-neenta-waeteri pisheninka pitamajontzi-waeteri, patsipetawo-kari pitahaeyaa sharinkaweniki. ‡²³ Tema paapiintziri pipira pashita-kaari Tajorentsi pitayiniri, roo kanteencha aririka pikenkishiryaa-paakiro eenitatsi ikijawentzimiripisheninka, ²⁴ ari pookanakiri pipira pashita-kaariri, piyaata-shiteri kijakimiri. Pinkanteeri: 'Nosheninka, jame aakameethata-wakahaeyaa.' Aririka paapatziya-

†† Ikwakaan-teetani = jota, tilde = oryaani-paeni jankinarentsi
‡ pisheninka = pirentzi, pitsiro

wakahaeyaa, pipiye taapoki-mentotsiki, pita-paeniri Tajorentsi pashita-kaariri pipira. ²⁵ Eenitatsi-rika kijimi-ni, aririka raanakimi pinkatharentsiki, pithaa-wakotya awotsiki, pikanteri: 'Eero pikijawaeta, jame aakameethata-wakahaeyaa.' Tema aririka rareeta-kaakimi pinkatharentsiki, ikantakiri romperatani: 'Paanakiri irika.' Aritaki rahaeta-nakimi romonkyahaetemi. ²⁶ Eerorika pipinata-shitari ikaatzi ikowakotakimiri, eero roemishitowa-kaanteemi. Omaperotatya."

Ikenkitha-takotziro Jesús mayempi-taantsi

²⁷ "Piyotziro eerokapaeni ikowakaan-teetakiri paerani, ikanteetzi:

Eero pimayempitzi.

²⁸ Iroka nokantzi naaka: Aririka piñi-ro tsinani, piñaama-shire-takyaaworika, pimayempi-shire-takiro. ²⁹ Iroka noshiya-kaawentemiro. Rootakirika pokiperori antakayimironi kaari kamethatatsi, pipakahaero, pikimita-kaantyaawo pikitho-kiryaa-tyeeromi, pookiro. Tema tee pikoyi patsipe-teeyaawo sharinkaweni okantakaantziro poki, tema rootaki kameetha-tatsi pijeekapityakitee. ³⁰ Rootakirika pakoperori antakayimironi kaari kamethatatsi, pipakahaero, pikimita-kaantyaawo pithatyaa-tyeeromi pako, pookiro. Tema tee pikoyi patsipe-teeyaawo sharinkaweni okantakaan-tziro pako, tema rootaki kameetha-tatsi pijeekaponchokite.

Ikenkitha-takotziro Jesús ookawakaantsi

³¹ "Ikanteetaki eejatzi paerani:

Aririka rooka-wakaetyaa, otzimatyee ipaeteri jempe ojankina-takota rooka-wakaan-tyaari.

³² Iroka nokantzi naaka. Rantakiro kaari kamethatatsi ikaatzi ookashi-tawori iina, rooma iñi-ro-rika omayempitaki kantacha rookiro. Aririka aawiteeyaa roori itsipa oemi, omayempi-tzimo-takiri etawitari oemintari. Ari ikantee-yaari ahaeroni roori, mayempitaki rirori."

Ikenkitha-takotziri Jesús paeryaa-shiwae-tariri Tajorentsi

³³ "Piyotee-yironi ikantee-takiriri paerani awae-jatziteni:

Eero pipaeryaa-shiwaetari Tajorentsi.

Tema aririka otzimi pikashiya-kaeriri Tajorentsi, otzimatyee pimonkaa-teniri.

³⁴ Iroka nokantzi naaka: Tee okameethatzi pipaeryaa-shiwae-tyaari Tajorentsi pimatantyaawori pikantayitzi. Eero pipaeryaa-shiwaetawo inkite, tema ari ijeekiri Tajorentsi janta. ³⁵ Eero pipaeryaa-waetziro kepatsi, tema riitaki ashitawori Tajorentsi, rootaki ikatziya-chente-tanta-piintari. Eero pipaeryaa-shiwaetawo Aapatziyaweni, tema aritaki ipinkathari-wentantee Pinkathari-perori. ³⁶ Eero pipaeryaa-shiwaetawo piito, pikante: 'Eerorika nomatziro nokantziro, ithatyee-tenawo noeto.' Tema tee eeroka materoni pishooka-kaero pipae, opoñaashitya pichenkae-shita-kahaero.

³⁷ Eero pamatawi-tantzi. Kyaari-pero-rika pantero

pikanta-yitziro, pikante: 'Jeen, nomatero.' Eerorika pantziro, pikante: 'Eero nomatziro.' Tema tee okameethatzi poshekiro piñaani."

Ikenkitha-takotziro Jesús ineshironka-teetziri kijaneentan-tatsiri (Lc. 6.27-36)

³⁸ "Piyotee-yironi eeroka ikantee-takiri paerani:

Aririka pikithokiriiteri rooki itsipa atziri, okameethatzi ipiyako-wentee-tyaari, ikithoki-ryiitee-temiro poki eeroka.

Aririka pitzinkiryaa-koteri itsipa atziri, okameethatzi ipiyako-wentee-tyaari itzinkiryaa-koetemi eeroka.

³⁹ Iroka nokantzi naaka. Tee okameethatzi pipiyat-yaari kijaneentzimiri. Aririka ipajaawooteetemi, pishine-teniri ipajaawotemi otsipaki. ⁴⁰ Aririka rahaetemi pinkatharentsiki ikoyi raapithee-temiro pithaari, pishine-teniri raanakiro eejatzi pipewiryaa-koewo.

⁴¹ Aririka romperee-temi paanakiro ashaahawontsi pookiro niyanki awotsi, paanakiro ashaahawontsi pawijakaero jempe ikantee-takimi pookiromi. ⁴² Aririka ikanteetemi: 'Pipina,' okameethatzi pipiri. Aririka ikanteetemi: 'Pipawakina, ari noepiyeemi,' okameethatzi pipiri eero pithañaa-pithatari.

⁴³ Piyotee-yironi eeroka ikanteetakiri paerani:

Pineshironkateri pisheninka eeroka. Riima ikaatzi kijimiri, pikijiri rirori.

⁴⁴ Iroka nokantzi naaka: 'Petakot-yaari kijimiri. Pamaana-kotyaari maawoeni ineshironka-tanteyaariri Tajorentsi. Eero pipiyatari kijaneentzimiri, paakameetha-teeri.' ⁴⁵ Rootaki ikowakae-takiriri itomiyi-taari Ashiteeri Inkite-jatzi. Tema riitaki owetsikakiriri ooryaa kitejeta-kotziriri maawoeni atziri:

kameetha-shireri, eejatzi kaari-pero-shireri. Rijjatzi wetsika-kirori inkani, rowaryiiniri maawoeni atziri: tampaatika-shireri eejatzi kaaripero-shireri. ⁴⁶ Apatziro-rika petakotari ikaatzi etakotzimiri eeroka, ¿poshiya-kaantzi aritaki ipinateemi Tajorentsi? Tema eero, rootaki ranta-piintakiri shintsitziro atziri ipinateri riitaki rashita-kaeyaari iwinkatharite wirakocha. ⁴⁷ Apatziro-rika piwetha-tapaa-kyaari pisheninka, ¿aminaashi-waetaantsi iroka? Tema rootaki ranta-piintziro itsipa-jatzi atziri. ⁴⁸ Pikameetha-shire-yitee eeroka, poshiya-koteeyaari Ashiteeri Tajorentsi, mapero ikameetha-shiretakeri rirori."

Ikenkitha-takotziri Jesús pashitan-tachari

6 "Pipakahaero powapeyi-motari atziri-paeni pikameetha-shire-teeyini. Eekiro-rika piyaata-kaatyero, tekatsi ipinateemiri Ashiteeri Inkitejatzi.

² Aririka pipashi-tantya, eero pikanta-kanta-waetzi: 'Nopashi-tantaka naaka.' Apatziro ikanta-kanta-waetzi owapeyi-motan-taniri jempe ipiyota-piinteeta eejatzi jempe ikineeta-piintzi, rootaki ipinkathee-tantyaariri rirori. Tema tzimaki pinkatha-tziriri rirori. ³ Aririka pipashi-tyaari eeroka ashironkaenkari, eero pikanta-kan-

† niyanki awotsi = 1 milla; pawijakaero ikantawi-takimira = 2 milla.

ta-waetzi, ¹⁴ pomanakaashityaawo okaatzi pipashi-tan-takari. Apatziro riyotzi Tajorentsi, tema riitaki pina-teemini paata.”

Ikenkitha-takotziro Jesús amanaantsi
(Lc. 11.2-4)

⁵ “Aririka pamanyaari Tajorentsi, eero poshiya-kotari owapeyi-motan-taniri. Tema ikatziya-piinta rirori ipiyota-piinteetaha eejatzi niyankineki nampitsi in-aantyaariri isheninka-paeni. Tema tzimaki pinkatha-tziriri rirori. Maperowa. ⁶ Rooma eeroka aririka pamanya, pashita-kotyaa pipankoki pikowakoteri Ashiteeri tsipata-kimiri. Riitaki ñeemini apaniroeni, ari-taki ineshironka-takimi, riitaki pinateemini.

⁷ Aririka pamanya, eero papiipii-tziro okaatzi pikan-takiri. Apatziro rapiipii-tziro itsipa-jatzi atziri.

Roshiyaka-mintheetzi rapiipii-tziro ikantakiri aritaki ikemakiri Tajorentsi. ⁸ Paamaeyaa poshiya-kotari-kari eeroka. Tema tekira pikowako-teriita Ashiteeri koetyimo-tzimiri, riyotzi-maetakawo rirori maawoeni. ⁹ Iroka pikante pamana-piintyaa eeroka:

Ashitanari, nampitawori inkiteki, tema rootaki Tajorentsi piwaero eeroka.

¹⁰ Pipinkathari-wenteena naaka.

Pantakaa-yinawo jaka kepatsiki okaatzi pininta-kaanari eeroka,

Poshiya-kaanteenari inkite-weri, pantakaeri rirori maawoeni pininta-kaeriri eeroka.

¹¹ Pipapiintena okaatzi koetyimo-tanari nowayityaari. †

¹² Pipeyako-teenawo nokaaripero-shire-waetaki, Tema nomatakiro naaka, nopeyako-teeri ikaatzi owaaripero-shire-tanari.

¹³ Eero pishinetana iñaantee-tena, ikowaete rantakaha-tenawo kaari-perori.

Tema ashii powaero pipinkathari-wentantee eeroka.

Ari pikantapiin-tatya otzimimo-tzimi pishintsinka, eejatzi powaneenkawo. Aritaki okantari.

¹⁴ Aririka paripero-teeri ikaatzi kijimiri, aritaki raripero-teemi eeroka Ashiteeri Inkite-jatzi. ¹⁵ Rooma eerorika pariperotziri ikaatzi kijimiri, tema eero raripero-teemi eeroka Ashiteeri.”

Ikenkitha-takotziro Jesús tziwentaantsi

¹⁶ “Aririka pitziwentyaa poshire-takot-yaari Tajorentsi, eero pikanta-kanta-waetzi: ‘Notziwenta-tyaari Tajorentsi.’ Paamaeyaa poshiyari-kari eeroka owapeyi-motan-taniri. Itziwenta-piinta rirori mantsiya-shookiyitaki, rootaki riyotetan-tariri itziwentatyaa. Tema tzimaki pinkatha-tziriri rirori. Maperowa. ¹⁷ Rooma eeroka aririka pitziwent-yaari Tajorentsi, pikiwawootyaa, pikishityaa kameetha, ¹⁸ eero riyotan-teetzimi pitziwentatyaa. Apatziro riyotemi Ashiteeri Inkite-jatzi, tema riitaki pinateemini.”

† *Poshiya-kantero tee iyotzi pampate jempe oeta antziri pakopero* †† *nowayityaari = pan*

Ikenkitha-takotziro Jesús inkite-jato ashaahawontsi
(Lc. 12.32-34)

¹⁹ “Eero pashaahanta-shiwaeta jaka kepatsiki, osheki opereyitzi, opowanitzi, tema eenitatsi osheki koshintzi jaka. ²⁰ Tema ro kameetha-tatsi pantayi-teero pijeekanteeyaari kameetha inkiteki. Rootaki kimi-tyaawoni pashaahantaa-tyeeyaanimi inkiteki jempe tee opereyitapae, opowani-tapae eejatzi, tema tee itzimapae koshintzi janta. ²¹ Tema jempe-rika powahaantaka, ari-taki poshireta-piintee-yaawo.”

Ikenkitha-takotziri Jesús ootamentotsi
(Lc. 11.33-36)

²² “Rootaki oki oshiyariri ootamentotsi awathaki. Kameetha-rika okanta poki, piñaantawo kameetha, okimi-witakawo pikoñeetyaa-kotatyeeemi. ²³ Terika okameethatzi poki, eero piñaantawo kameetha, kimi-wi-taka pitsireni-kaakitako-tatyeeemi.” ††

Ikenkitha-takotziro Jesús ashaahawontsi
(Lc. 16.13)

²⁴ “Tekatsi materoni rantawae-teniri apite omperatan-taniri. Tema apaani ikowa-perote imonkaa-teniri ompera-tariri, riima itsipa ikijaneenta-nakiri. Ari okantari eejatzi: Tekatsi materoni ranteniri Tajorentsi ikoyiri rirori, aririka ikenkishiryakoe-tyaawo ashaahawontsi kimi-tanaka roomi omperat-yaarini.”

Ikenkitha-takotziro Jesús kanta-shiryantsi
(Lc. 12.22-31)

²⁵ “Pikemi nokante: Eero okantzimo-shiryaa-waetzimi pikante: ‘itaka noyaari, iitaka nomiriteri, iitaka nokithaa-tyaari?’ Tema eenitatsi akenkishiryaa-piintyaari, rootaki kowapero-tachari, awijiro okaatzi owa-piintari, eejatzi akithaa-piintari. ²⁶ Jame akenkishiryakoteri tsimereeriki-paeni. Tee ipankitziro roy-aari, tee rowetsiki ipanko rowantyaawori iwankiri. Roo kanteencha, Tajorentsi papiintziriri okaatzi rowayitari. ¿Tema retakoperotzimi eerokapaeni Tajorentsi?

²⁷ Eekiro-rika piyaata-kaatyeeero okantzimo-shiryaa-waetzimi, ¿arima pimatakiro powawi-neenta-waero pojarentsite? ²⁸ Jame akenkishiryakotero incha-teyaki-paeni, tee añiuro antawaete, tee ontyaawenta okithaa-tyaari. Teemaeta okan-tzimo-shiryaa-waetawo, okante: ‘Iitaka nokithaa-tyaari?’ ²⁹ †† Owaneenkataka kameetha, awiakiri rowaneenkata Salomón, pinkathari-tatsiri paerani. ³⁰ Tema riitaki Tajorentsi owaneenka-tzirori. Okantawita eepichokiini añaaawitawo owaneenkata-paenta, roo ojamanitaki te okamethatane aririka okama-teya-tanaki, ichekae-takiro, itahaetakiro. ¿Eeroma raminako-wentzimi eeroka Tajorentsi? Aritaki, eero

‡ *Oshiyakaa-wenta-chari okitsi kameethari, riitaki atziri piman-tatsiri (kaari mashitha-tatsiri), riitaki ñahaeroni ikematha-teero okaatzi rantakaeriri Tajorentsi, tema ijeekanaatzi okoñeetyeera* †† *Oshiyakaa-wenta-chari eerorika okameethatzi oki, riitaki atziri mashithari kaari kematha-teroni okaatzi rantakaeriri Tajorentsi, tema ijeekatzi otsirenikaakitzi* †† *incha-teyaki-paeni = lirio*

pikijo-shirewaetzi. ³¹ Aritapaaki okantzimo-shiryaa-waetzimi, pikante: 'itaka noyaari, iitaka nomiriteri, iitaka nokithaa-tyaari?' ³² Apatziro okantzimo-shiryaa-waetziri itsipa-jatzipaeni. Rooma eerokapaeni, riyotako-tzimiro Ashiteeri Inkitejatzi iitarika koetyimo-tzimiri. ³³ Tema rootaki kowapero-tachari ipinkathari-wenteemi Tajorentsi, rowameetha-shire-teemi eejatzi, aritaki ipayiteemiro okaatzi koetyimo-tzimiri.

³⁴ Aritaki okantari, eero okantzimo-shiryaa-waetzimi oetarika awijimo-temini okitejeta-manee, aritaki piñaakiro. Tema maawoeni kitejeriki-paeni piñaapiin-takiro okaatzi kantzimo-shiryaa-yitzimiri."

Ikenkitha-takotziro Jesús kijimataantsi

(Lc. 6.37-38,41-42)

7 "Tee okameethatzi pikijima-tante, paamaeyaa ikijima-teetzimi-kari eeroka. ² Aririka pikanta-koteri pisheninka, aritaki ikantako-tanakimi eejatzi eeroka. Oztimatyee paamaeyaa, otzimi-kari pantzimo-tantani, imaperoetee-mikari eeroka paata ipiyeeteemi. ³ Tema oshiyawo aririka otyaakitemi antawo incha-petoki pokiki, ¿arima paminakiri itsipa tyaaki-teenchari rokiki? ⁴ ¿Kantachama pikanteri: 'Pipoki nayimiro tyaakitakimiri?' Tema otyaaki-takimi eeroka antawo incha-petoki. ⁵ Tema poshiyakari eeroka owapeyi-motan-taniri. Tema otzimatyee petawakyaawo eeroka paawaero inchapetoki otzikaa-kimiri pokiki, okantya paminanee kameetha paantee-yaanariri rin-chapetokite tyaaki-teenchari itsipa.

⁶ Tee ipaetziri otsitzi okaatzi rooperotatsiri rashitari Tajorentsi. Tee ipaetziri eejatzi chaancho okaatzi poreryaa-yitatsiri pinapero-tachari, tema te riyotziro ineshironka-waetzi ari roepatsi-takiro eejatzi ari raatzika-waetakiro. Teera ipaetatyeeri ikowawitari, osheki imashireyantzitanaki, aritaki ratsikantaki." †

Ikenkitha-takotziri Jesús amanaperotariri Tajorentsi

(Lc. 11.9-13; 6.31)

⁷ "Pikowako-tante, pithotyaakotee eejatzi, aritaki ipaeteemiro pikoyiri. Poshiya-kaantero aririka pa-reetyaa pankotsiki, pikanta-paakiri ashitawori: 'Pashita-reenawo pipanko.' Ari rashita-ryaakimiro ipanko. ⁸ Tema aritaki ipaeteeri kowakotan-tatsiri. Ikaate amina-mina-teeroni, aritaki roñaahae-teeri. Aririka ikantante: 'Pashita-reenawo.' Aritaki rashitaryahae-takiniri. ⁹ Aririka ikowakotemi pitomi, ikantemi: 'Pawa, pipina noyaari.' ¿Arima pipakiri mapi? ^{†10} Aririka ikantemi: 'Pipina shima.' ¿Arima pipakiri maanki roy-aari? ¹¹ Tema piyotziro petakotari eeroka pitomi-paeni, okantawita pikaari-pero-wita eeroka. Riitaki maperotzirori Ashiteeri Inkite-jatzi, retakotari maawoeni amanayi-teeriri. ¹² Aririka pikoyi retakoeteemi,

† *Ikantee-tziri jaka: "roopero-tatsiri rashitari Tajorentsi" eejatzi "poreryaa-yitatsiri pinapero-tachari", rootaki oshiyakaa-wentacha Kameethari Naantsi. Tema rootaki iñaani Tajorentsi oshiyariri ikaatzi poreryaa-yitatsiri pinapero-tachari. Riima otsitzi eejatzi chaancho, riitaki oshiyakaa-wenta-chari ikaatzi kaari koyironi ikemijanteero Kameethari Naantsi, osheki ikijaneentakiri kamantan-tzirori. Terika ikoyiro ikemijante, eero ishitsiteetziri ikemijante †† noyaari = pan*

petawakyaawo eeroka petakotantya. Tema rootaki Ikowakaan-teetani, roojatzi ikantakiri paerani Kamantan-taniri-paeni."

Ikenkitha-takoe-tziro awotsi-manchaki

(Lc. 13.24)

¹³ "Aririka pikoyi pikyaa-wanko-teeri Tajorentsi, pikim-itakantyaawo pipampi-thata-tyeeromi awotsi-manchaki. Tema eenitatsi otsipa jaawoki-tatsiri, kaari pomeentsi-tachani ikinantee-tyaawo. Tema osheki pampitha-takirori, riitaki ashironkahaa-chani sharinkaweniki. ¹⁴ Rooma awotsi-manchaki, tee ishek-itzi kinantyaawoni, riitaki areetaa-chani janta ashi rowaero rañahae."

Ikenkitha-takotziri Jesús thaeri

(Lc. 6.43-44)

¹⁵ "Paamahae-yaani eerokapaeni ramatawi-tzimi-kari oshiyawi-tariri Kamantan-taniri, roshiya-paakyaari ipireetari eero imashireyantzi-waetzi. Roo kanteencha, kaari-pero-shiretaka rirori inthomoeki, roshiyakari owantaniri. ¹⁶ Oztimatyee aminiri kameetha-rika okaatzi rantayi-tziri, rootaki ayotant-yaari kameethashiretaka rirori. ¿Añiroma chochoki imiriteetziri okithoki-tantyaawo owaato kitochee? Tema te. ¿Kantachama okithoki-tantyaawo otsipa chochokipaeni roori? Tema eero. ¹⁷ Roorika inchato jaankanato-tatsiri oshooki, okithokitzi kameetha. Rooma inchato jampishi-tatsiri, tee okameethatzi okithoki. ¹⁸ Tema okaatzi inchato jaankanato-tatsiri oshooki, tee okaariperotzi okithoki. Ari okantari eejatzi inchato jampiya-shita-tsiri oshi, tee okameethatzi okithoki. ¹⁹ Tema ari itowaetakiro inchato kaari kithoki-tatsini, rahaetero itahaetero. ²⁰ Aritaki piyotee-yawakirini eeroka-paeni amatawitantani aririka piñaayi-takiro okaatzi rantayitzi."

Ikenkitha-takotziri Jesús yotako-pero-teeriri

(Lc. 13.25-27)

²¹ "Eeniwitacha osheki kantanari: 'Eerokataki Nowinkatharite, nopinkatha-tzimi.' Eero ikyahae rirori inkiteki jempe ipinkathari-wenteeri Tajorentsi. Apatziro ikaatzi antaneerori ikoyiri Ashitanari Inkite-jatzi. ²² Aririka nopinkatharitee paata ari nopiyoteeri maawoeni atziri. Eenitatsi kantayi-teenani: 'Nowinkatharite, nopaeryaa-kimiro piwaero nokenkitha-takotzimi. Nopaeryaakimi netsiya-takota-kaeri raahashiri-tziri peyari. Ari nokimiteeriri eejatzi nosheninka-paeni, osheki notajonka-wenta-yitaki nopaeriiniri piwaero.' ²³ Ari nokanta-wakiri naaka: 'Tee niyotzimi. Piyaate inteena, tema osheki pantakiro kaari kamethatatsi.'"

‡ ipireetari tee imashiyantzi-waetzi = owisha = owantaniri = lobo †† chochoki imiriteetziri = uva; chochoki-paeni = higo

Ikenkitha-takoe-tziri apite wetsika-tsiri ipanko

(Lc. 6.46-49)

²⁴ "Pikemi. Aririka pikenkishiryaakotero maawoeni nokanta-kimiri, aririka pikemijanta-neero maawoeni, ari okameethatzi. Rootaki piyotani-tyaari. Poshiyaari wetsika-tsiri ipanko okijopathatzira kepatsi. ²⁵ Oparya-witaka antawo inkani, amaaniwitaka. Antawo otampyaa-witaka, ookanta-witapaakawo pankotsi, tee aawiyiuro. Tema owatzika-kityaa kameetha okijopathatzira kepatsi. ²⁶ Ari okimitari eejatzi eerorika pikenkishiryaako-tziro okaatzi nokanta-yitakimiri, eerorika pikemijanta-neero, te piyotantzi. Poshiya-kotakari wetsika-tsiri ipanko impanekii-teki. ²⁷ Okanta oparya-paaki inkani, amaanita-paaki. Ari otampyaa-tapaaki, ookanta-paakawo pankotsi, tyaanaki. Tee iña-haeteero."

²⁸ Rootaki riyotaa-kiriri Jesús ikaatzi piyowenta-kariri. Ipampoyeeyanakirini atziri-paeni ikemirira. ²⁹ Tema tee omaanta ishintsinka riyotaantzira, rawijiri riyotaantzi Yotaantaniri-paeni.

Retsiyatakotakahaeri Jesús omatziri pathaa-wontsi

(Mr. 1.40-45; Lc. 5.12-16)

8 Ikanta roerinkaawo Jesús ikenkitha-takira tonkaariki, royaateeri osheki atziri. ² Ari ipokashitakiri omatziri pathaa-wontsi, rotziwerowa-shita-paakari, ikantapaakiri: "Pinkathari, pikoyi-rika, niyotzi aritaki pimatakiro petsiyatakotakahaena." ³ Roojatzi rakotan-tanaka Jesús, rotzinkakiri eepichokiini, ikantziri: "Nokoyi, petsiya-takotee." Etsiyatanaki ipathaa-waewitaha. ⁴ Ikantawi-tawaari Jesús pathaawae-witachari: "Eerowa pikaman-takotana. Apatziro powanakiro piyaata-shiteri Ompera-tajorentsi-taarewo, pimatani-tyaawori Ikwakaantani paerani Moisés, paanakiniri Tajorentsi pashita-kaariri pipira, rootaki riyotan-teetyaari etsiyata-koteemi."

Retsiya-takota-kahaeri Jesús romperatani reewarite owayiri-paeni

(Lc. 7.1-10)

⁵ Ikanta rawijanaki Jesús, areete-yakani nampitsiki Capernaum. Ari ipokaki reewari rowayirite wirakocha iñeeri Jesús, ⁶ ikantapaakiri: "Nowinkatharité, eenitatsi naaka nomperatani nopankoki, maperotaka imantsiy-ataki, kijopookitaki." ⁷ Ari rakanakiri ikantziri: "Aritaki niyaataki netsiya-takota-kahaeri." ⁸ Ikantanaki rirori: "Osheki nopinkatha-takimi eeroka, tema tekatsi koyinani naaka, eero okanta pikyaa-wankotana. Apatziro nokoyi pikanta-kanteri retsiya-takotee, aritaki omatakyaa pikanteri. ¹⁹ Eenitatsi omperatanari naaka, eenitatsi eejatzi owayiri-paeni nomperatari naaka. Aririka nokanteri: 'Piyate,' aritaki riyaataki. Aririka nokante itsipa: 'Pipoki,' aritaki ipokaki. Aririka nokanteri nomperatani: 'Pantero iroka,' imatziro rantziro."

† Irika reewari rowayirite wirakocha, kaari Judá-paeni, itsipajatziri atziri. Paerani tee ikyaa-wanko-tziri Judá-paeni itsipajatziri kaari isheninkata.

¹⁰ Ari ipampoyaanakiri Jesús ikemakirira ikantaki reewarite owayiri. Ikantanakiri ikaatzi oyaatakiriri: "Ri-itaki matakirori irika ikemijantzi, tema jaka inampiiteki Israel-paeni tekira noñee apaani oshiyaarini irika. Omaperotatya. ¹¹ Pikemi, aririka ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, aritaki itzimaki osheki itsipa-jatzi poñaachani otsipaki nampitsi, inintahaeyaa rakiyoteeri awaejatzeneni Abraham, Isaac, eejatzi Jacob. ¹² Eero itzi-ma-perotee asheninka jeekaatsini janta. Riitaki ikowawi-teetari ipinkathari-wenteeri maawoeni janta, tema osheki ipiyathataka, rootaki rookantee-yaariri ot-sireni-kaakitzi. Ari riraawae-tyaari, ratsikae-kiwae-teeyaa ikemaatsi-teeyaa." ¹³ Ipithoka-shita-naari reewarite owayiri, ikantziri: "Pipiye pipankoki. Pimatakiri pikemijantzi eeroka, rootaki retsiya-takotan-teeyaa pomperatani." Intsi-paete retsiya-takotanaki romperatani ipankokinta.

Retsiyatakotakahaero Jesús riyote Pedro

(Mr. 1.29-34; Lc. 4.38-41)

¹⁴ Ikanta ikinanaki Jesús ipankoki Pedro. iñaapaa-tzi-iro riyote omaryaaka, omatziiro jaawa-kirentsi. ¹⁵ Rotzinkan-tapaakawo eepichokiini rako, etsiyata-kotanaki. Piriintanaka, aminayi-tawakiniri oetarika opawakiriri. ¹⁶ Okanta otsireniityaanaki, ramaeta-paakiniri osheki raahashiretziri peyari. Retsiya-takota-kaayi-teeri ikijatha-yitakiri iweyarite. Retsiya-takota-kaaki eejatzi ikaatzi mantsiya-tatsiri. ¹⁷ Ari omonkaatariki kamantan-takiri paerani Kamantan-taniri Isaías, ikan-taki: Riitaki aanakironi amantsiyanka, Rijatziri aanakironi okaatzi akemaatsi-yitari.

Kowatsiri royaateri Jesús

(Lc. 9.57-62)

¹⁸ Ikanta iñaakiri Jesús isheni-pero-tapaaki atziri piyowentakiriri, ikantanakiri riyotaani: "Jame amontyaakotee intatsikironta." ¹⁹ Ikantawi-tawaari Yotaantaniri: "Yotaanari, nokoyi noyaata-nakimi jempe pikinayite eeroka." ²⁰ Rakanaki Jesús, ikantziri: "Eenitatsi imoo kowincha imaantapiintari, eejatzi ikimita tsimereriki-paeni eenitatsi imenkoshi. Riima irika Itomi Atziri tee otzimi ipanko imaantyaari rirori." ²¹ Ari ikantanaki riyotaani: "Yotaanari, nokowawitaka naaka noyaata-nakimi, eero nomatzimaeta nimaeka, nokowatzii noñeeri nokitata-neeri ashitanari, aripaete noyaate-mi." ²² Ikantanaki Jesús: "Poyaatena. Tema ikaatzi kamatsiri, aritaki ikitateeri rirori kaminkari-paeni."

Romaeriuro Jesús tampyaa

(Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25)

²³ Ari rotetanaka Jesús pitotsiki, itsipatakari riyotaani-paeni. ²⁴ Ikanta imontyaa-kotanaka, maanaki Jesús pitotsiki. Ro roweyaa-kowitaka niyankyaani, omapokakiri riyotaani-paeni antawo tampyaa, kitaata-paaka nijaa pitotsiki otamakaa-tanakira inkaari. ²⁵ Riyaata-shitanakiri apani riyotaani Jesús, rowakiryaa-paakiri, ikan-tziri: "Yotaanari, apiinkatyee! Powawi-

jaa-koteena!"²⁶ Ikantanakiri rirori: "¿Iitaka pithaawan-tari? ¿Tekirama pikemijanta-perotzi?" Piriintanaka, romaeryaakiro tampyaa eejatzi otamakaatzi inkaari, awi-janaki, maeryaa-tanee kameetha.²⁷ Ipampoy-eeyanakirini Jesús, antawo ipinkatha-tanakiri, ikanta-wakahaeyani: "¿Iitaka atzirita-tsiri irika? Romaeryaantawori tampyaa, eejatzi inkaari."

Gadara-jatzi raahashiretziri peyari

(Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39)

²⁸ Areetee-yakani intatsikiro, aatakota-paaki nampit-siki iiteetziri Gadara. Ari ishiyashi-tawakari apite atziri raahashiretziri peyari ipoñaakawo kitataarewo-mashiki. Ikijakaakari peyari, osheki ithaa-wanteetari, tee imateetyaa ikineete janta.²⁹ Icheraa-pero-tanaki ikantzi: "¿Jesús, Itomi Tajorentsi! ¿Nimaekama powa-jankitena tekira omonkaa-tyaata? ¿Jempema nokantakimika eeroka?"³⁰ Ari ishimoka-waeteeyini osheki chaancho janta.³¹ Naawaetanaki iweyarite, ikantzi: "Aririka petsiyatakotakahaeri naahashiretanewo, potyaantena ipiyotakaha chaancho."³² Ikantzi Jesús: "¿Piyaate peyari!" Jatanaki peyari-paeni chaanchoki, raahashireta-paakiri, rootaki ishiyan-tanakari impeetaki, pariyee-yapaakani maawoeni inkaareki, thonkaka ipiinkaeyakini.³³ Ikanta iñaakiro aminiriri chaancho okaatzi awijeentsiri, shiyanaka nampitsiki, ikamanta-paakiri maawoeni atziri okaatzi iñaakiri.³⁴ Rootaki riyaata-shitan-tanakariri atziripaeni irika Jesús, ikanta-paakiri: "Tee nokoyi piyeeki nonampiki, pamine jempe pikini."

Retsiyatakotakahaeri Jesús kijopookiri

(Mr. 2.1-12; Lc. 5.17-26)

⁹ Ikanta rotetanaa Jesús pitotsiki, montyaa-kotanaa inampiki.² Ari ramaeta-kiniri kijopookiri, inatakoe-takiri romaryaa-mentoki. Riyoshire-tawakiri Jesús ikaatzi natakotakiriri osheki rawentaa-paakari, iñaanata-wakiri mantsiyari, ikantziri: "Pithaamenta-shiretyaa nosheninká, tema ipeyakoe-teemiro pikaaripero-shire-witaka."³ Kemawaki rirori Yotaantaniri-paeni, ikanta-shire-tanaki: "Itheenka-tajorentsi-tatzii irika."⁴ Tema yotaki Jesús jempe ikanta-shiretzi, rojampi-tanakiri, ikantziri: "¿Iitaka pikaaripero-shiretantari?"⁵ ¿Tema okameethatzi nokante: 'Ipeyakoe-teemiro pikaaripero-shire-witaka?' ¿Rooma pikoyi nokanteri: 'Pikatziyane, piyaatee?'⁶ Nimaeka piyoteri Itomi Atziri otzimimo-tziri ishintsinka jaka kepatsiki, aritaki ipeyako-teeniri antawitawori kaari kamethatatsi." Ipithoka-shita-nakari kijopookiri, ikantziri: "Pikatziye, paaneero pomaryaa-mento, piyaatee pipankoki."⁷ Apathakirotananaa ikatziyananaa mantsiya-witachari, jatee ipankoki.⁸ Tema iñaakiri maawoeni piyoteen-chari, ipampoyeeyanakirini iñaawaerira riyaatee. Ikanteeyanakini: "Imapero-tatyaa Tajorentsi, riitaki matakirori otzimimo-tantariri itajorenka irika atziri."

Omiñahae-tanakiri Mateo

(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)

⁹ Ikanta rawijanaki Jesús, roojatzi iñaanta-paariri Mateo, irika riitaki shintsi-tantatsiri ramaeteniri koriki. Ikantapaakiri: "Poyaatena." Roojatzi ikatziyantana Mateo royaata-nakiri.¹⁰ Areetaka ipankoki Mateo rowakae-yaari Jesús, ari ikaatakiriri riyotaani-paeni. Tema osheki shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki oyaatanakiriri Jesús, riyaatzitaka eejatzi osheki antay-itzirori kaari-perori. Ari ikaatzi rakiyotakiri Jesús.

¹¹ Ikanta iñaakiri Inashitantaniri, ikaemakiri riyotaani Jesús, rojampi-takiri, ikantziri: "¿Iitaka rakiyotan-tariri Jesús shintsi-tatsiri ramaeteniri koriki eejatzi antay-itzirori kaari-perori? Tee okameethatzi."¹² Ikemaki rirori Jesús, ikantzi: "Aririka imantsiyate atziri ipokashitziiri aawintantaniri, riima atziri kaari mantsiya-tatsi tekatsi ikoyi rirori."¹³ Otzimatyee pikenkishireero Ikan-takaantani Tajorentsi, kantatsiri:

Tee apatziro nokoyi pamayiteena pipira pitayinari.

Roo nokowa-pero-teeri pineshironka-teeri pishenin-ka.

Tema tee apatziro nopokashi-tziri kameetha-shireri nokaema-shire-teeri, tema nopokashi-tatziiri kaari-pero-shireri nokaema-shire-teeri ipakahaero kaari-perori."

Ikenkitha-takotziro Jesús itziwenteeta

(Mr. 2.18-22; Lc. 5.33-39)

¹⁴ Ari ipokaeyakini riyotaani Juan, rojampi-tapaakiri Jesús, ikantziri: "¿Iitaka kaari itziwenteanta piyotaani? Tema notziwenta-piinta naaka, ari ikimi-tzitari riyotaani Inashitantaniri."¹⁵ Ari rakanakiri Jesús, ikan-tanakiri: "Aririka aate aawakaan-tsiki, ¿arima owashire-tapaakyaa? Rooma aririka paata, rahaetakiri iimentee-tari, aripaete itziwenteetyaa."¹⁶ Tema apaani paejatopookiri kithaa-reentsi, aririkami rowama-tanteetyaawo owakirari ojapeki, aritaki otzijaa-pero-tanaki aririka amintha-tanakyaa owakirari ojapeki.¹⁷ Ari okimitari eejatzi, tee ikameethatzi paejatoteentsiri mashitsi-naki rowantee-tyaari eeryaari imiriteetziri. Aririka rowantee-tyaari, aritaki ijanaryaanaki, ari apaatashi-waetakyaa imiriteetziri eejatzi mashitsi-naki. Tema riitaki kameetha-tatsi owakirari mashitsi-naki rowantee-tyaari."

Rishinto Jairo eejatzi tsinani otzinka-kirori eepichokiini rithaari Jesús

(Mr. 5.21-43; Lc. 8.40-56)

¹⁸ Ikenkithawae-mintheetzi Jesús, areetapaaka ijewarite Judá-paeni, otziwerowa-paaka ipinkatha-tapaakiri, ikantziri: "Kamaki nishintyo, rootaki nopokantari piyaate nopankoki pantantee-yaawo eepichokiini pako, añahaeta."¹⁹ Ari riyaatanaki Jesús, eejatzi riyotaani-paeni, royaata-nakiri.²⁰ Ari opokapaaki tsinani mantsiya-tatsiri, tema osheki ojarentsi ojokaawaetaka ira, kaatakotaki 12 ojarentsi, okinashi-tapaakiri itaapiiki Jesús, antakiro eepichokiini opatziki

iithaari. ²¹ Okanta-shiretzi: "Aririka notzinki-takiri eepi-chokiini iithaari, aritaki netsiyata-kotee." ²² Ari ipithokashita-nakawo Jesús, ikantziro: "Pithaamenteeeyaa nosheninká, rootaki etsiyatakoteemiri pawentaanaha." Intsi paete etsiyatanaki omantsiyanka tsinani. ²³ Ikanta rareeta-paaka Jesús ipankoki reewarite Judá-paeni, iñaapaa-tziiri showiwentzirori kamaentsiri, osheki atziri akisheenkaateen-chari rirahaeyani. ²⁴ Ikanta-paakiri: "Pishekaeyini, tee okami piraakoteeya-karini, omakoryaatzi." Tema itheenkaetatziri Jesús. ²⁵ Romishitowa-paakiri maawoeni, kyaapaaki Jesús, roteeya-wako-tapaakiro, piriintanaa eentsi. ²⁶ Tee ro-manako-tanaka Jesús, ikemakoe-tanakiri maawoeni janta.

Retsiyatakotakahaeri Jesús apite mawityaakiri

²⁷ Ikanta rawijanaki Jesús, royaata-nakiri apite mawityaakiri, ikantzi ikaemi: "Ikashiyakaetani pinkatharini David, pineshironka-teena!" ²⁸ Roojatzi rareetan-tapaakari pankotsiki. Ipokapaaki okaakiini mawityaakiri, ari rojampi-takiri Jesús, ikantziri: "¿Tema pawentaakina eeroka aritaki nomatakiro pikoyiri?" Ikanteeyini rirori: "Jeen, ari pimatakiro Nowinkatharite." ²⁹ Akotanaki Jesús, ipampitakiri eepi-chokiini rokiki, ikantziri: "Owawijaakoteemi pawentaana." ³⁰ Apathakirotanee raminanee kameetha. Ishintsi-thawi-tawaari, ikantziri: "Eero pikaman-takotana netsiyatakotahaemi." ³¹ Roo kanteencha, jateeya-nakini irika-paeni ikamantan-tanaki, ithonka ikemakoe-tanakiri Jesús janta.

Iñaawaeta-kahaeri Jesús kijopaaneri

³² Ikanta ramaeta-paakiniri Jesús raahashiretziri peyari, ikijopaantetatsiri. ³³ Tema retsiyatakotakaa-wakiri Jesús irika atziri, ñaawaetanee, tema romishitowaeniri iweyarite. Ipampoyeeyanakirini atziri-paeni, ikanta-shire-teeyini: "Te añaapiintziri asheninka-paeni imatero oshiyaawoni rantakiri irika." ³⁴ Riima Inashitantaniri-paeni, ikanteeyini rirori: "Ipajawyaa-kiri reewarite peyari retsiyatakotakaantariri raahashiretani."

Jampaen-kataki pankirentsi

³⁵ Tema ithonka ranashi-takawo Jesús maawoeni nampitsi, riyotaan-tayitaki jempe ipiyota-piinteeta. Ikenkithata-piintakiro Kameethari Naantsi, jempe okanta ipinkathari-wentantee. Retsiyatakotakaayiteeri maawoeni, tekatsi apaani mantsiyarentsi pomeentsi-tzimo-tyaarini. ³⁶ Ikanta iñaakiri Jesús osheki piyowenta-kariri, antawo retako-shire-tanakari, ikantanaki: "Kyaari-perotaki rashironkaayita irika atziri-paeni.

Roshiyakari ipireetari eerorika itzimi aamaakowentyaarini." †

³⁷ Eekiro ikantana-kitziiri riyotaani-paeni: "Roshiyakawo irika-paeni atziri ojampaen-katzi pankirentsi, teemaeta itzima-perotzi atziri owiiteeroni. ³⁸ Pamaneeri eeroka-

paeni Awinkatharite, rotyaantantyaari osheki jatashiterini atziri-paeni, tema eenitatsi osheki kemijantaa-tsini."

Riyoshiitaki Jesús 12 Otyaanta-newopaeni

(Mr. 3.13-19; Lc. 6.12-16)

10 Roojatzi riyoyaantaka Jesús 12 riyotaanewo, ipakiri ishintsinka. Imatanakiro rirori retsiyakitakaa-yitziri maawoeni inashiyitachari imantsiyanka eejatzi ikaatzi raahashireyi-tziri peyari. ² Irika ikaatzi 12 riyoyaakiri Jesús, riiyitaki iitakiri Otyaantaarewo: Etanakawori Simón, iitakiri Pedro. Kaakitapaaki Andrés, rirentzi Pedro. Kaakitapaaki Jacobo itomi Zebedeo eejatzi Juan rirentzi. ³ Kaakitapaaki rirori Felipe, Bartolomé, Tomás, Mateo shitsitantatsiri amaeteniri koriki, kaakitapaaki Jacobo itomi Alfeo, Tadeo, ⁴ kaakitapaaki Simón, iiteetziri eejatzi Kijakotan-taniri. Kaakitapaaki iweyaanta-paakawori Judas Nampitsiwari, riritakira pithoka-shita-kariri Jesús.

Rotyaantee-takiri kaata-tsiri 12

(Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6)

⁵ Opoñaashita rotyaantakiri Jesús kaatatsiri 12, riyotaa-yitawakiri, ikantziri: "Eero pikini ijeekira itsipa-jatzi atziri, eero pikinanaki eejatzi inampiki Oshitekii-tonijatzi. ⁶ Apatziro pikinayitanaki inampiki Israel-paeni, jempe ijeekayitzi oshiyakariri ipireetari peyayiteenchari. ⁷ Aririka piyaatanaki iroka pikante pikamantante: 'Rooteentsi ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi jaka.' ⁸ Petsiyatakotakaa-yiteeri mantsiyari, powañaa-yiteeri kamatsiri, petsiyatakota-kaeri pathaawae-tatsiri, eejatzi raahashireyi-tziri peyari. Tema Tajorentsi neshironka-teemi eerokapaini, tee ikowako-tzimi pipinateri. Rootaki pimataneeri eeroka eero pikowako-tantzi ipineetemi, pineshironka-tantee. ⁹ Eero paanaki piy-orkite, ¹⁰ eejatzi poyaari awotsiki. Eero paanaki otsipa pithaari, eejatzi otsipa pikyaan-tyaari piitzi, pikotzi. Tekatsi otsipa paanakiri. Tema ikanteetzi:

Ari ipineeteri antawae-tatsiri.

¹¹ Aririka pareetakya nampitsiki, paminapaaki aakameetha-tawakimini, riitaki piyeeki-motapaakiri, roojatzi pawijan-takyaari otsipaki nampitsi. ¹² Aririka pareetakya pankotsiki, piwetha-tanta-paakyaa.

¹³ Aririka raakameetha-tawakimi piwetha-tapaakari, aritaki ijeekae kameetha. Eerorika raakameetha-tawakimi, aminaashitaka piwetha-witapaakari. ¹⁴ Eerorika raakameetha-tzimi, eerorika ikemijantzimi eejatzi, pawija-pithateri, potekaneero pipatsi-te piitzi. ¹⁵ Riritaki imaperote paata rowajankiteeteri, aritaki awijanakiro ikantee-takiri paerani Paamaarini-jatzi eejatzi Katsimaaniri-jatzi. Omaperotatyaaha."

Ikemaatsi-takae-teemi paata

¹⁶ "Notyaantzimira nimaeka, poshiyakari rotyaantee-tziri ipireetari jempe ipiyota owantaniri. Roo kanteencha, otzimatyee poshiya-kotyaari eeroka-paeni

† ipireetari = owisha = oveja

†† piyorkite = oro, plata, cobre

kokiyantzi maanki, poshiya-kotyaari eejatzi jamomo itsinampa-shire-waetzi. ¹⁷ Paamaeyaa. Tema rahaeta-tyeemi jewariki, ipajawae-teetemi jempe ipiyota-piin-teeta. ¹⁸ Ompoñaashitya rahaeta-nakimi ijeekira pinkathari-perori okantakaan-tziro pawentaanaha. Ari pikenkitha-takoyi-teenari janta, ikemayitee eejatzi itsipa-jatzi atziripaeni. ¹⁹ Aririka ahaeta-nakimi, eero pikanta-shire-waetzi: '¿Iitakama noñaawae-tapaakiri?' Tema eenitatsi yotashire-takae-mironi iitarika piñaawaeteri. ²⁰ Eero piyotashitawo eeroka iitarika piñaawaeteri, rootaki Ishire tajorentsi poñaachari Ashitzi-miriki yotakae-mironi okaate piñaawaeteri. ²¹ Aritaki iñahaetaki aakaanterini rirentzi rowamaakaanterini. Aakaanterini itomi. Eenitatsi owamaakaanterini ashitariki ikijaneenta-nakiri. ²² Osheki kijaneentemini okantakaawo pikemijantaana. Roo kanteencha, ikaatzi oejokiro-tanari rawentahaana, riitaki awijakotaatsini. ^{†23} Aririka ikijaneentee-tanakimi janta, pawijapithateri. Tema tekira pithotyero piyaayite inampiki Israel-paeni, piyapaaka irika Itomi Atziri. Omaperotatyaaha.

²⁴ Teera iñahaetzi apaani riyotahae-tziri rawijiri iyoteeriri. Te iñahaetzi eejatzi apaani omperataarewo rawijiri omperatariri ipinkatheeteri. ²⁵ Apatziro añiiri apaani riyotahae-tziri ikimityaari yoteeriri paerani. Ari ikantari eejatzi omperataarewo. Tema osheki ikijaneentee-takina nimaeka naaka, ikimitakantakina naakami Nantatsiri. Eeroka imaperoteete ikijaneentetemi pikemijantaanaha."

¿Iitakama athaawan-tyaari?

(Lc. 12.2-9)

²⁶ "Eero pithaawan-tawaetari irika-paeni, tema otzimatyee okoñaata-koyitee okaatzi omanako-witeenchari, oñaawonteero kaari ikematha-witeeta paerani. ²⁷ Eenitatsi-rika nokaman-temiri tsireniriki, pikamantan-teero eeroka kitejeriki. Eenitatsi-rika nokenkitha-takaemiri eerokapaini nomanakaashitari, pikamanteeri eeroka maawoeni atziri. ^{‡28} Eero pithaawan-tawaetari kowatsini rowamayimi, tema eero imatziro rookaemi rirori sharinkaweniki. Apatziro pithaawan-tyaari Tajorentsi matzrori ithonkantzi, rooka-shiretantzi sharinkaweniki. ²⁹ Tema tee ipina-perowita tsimereri-paeni, roo kanteencha riyotzi Tajorentsi aririka ikamahaante apaani. ^{†30} Tema riyotzitawo Tajorentsi jempe okaatzi tzimatsiri aeshi. ³¹ Piñaakiro, tema raamaakotari Tajorentsi tsimereeriki-paeni, eeroka imaperotzi raamakowenteemi. Eero pithaawan-tawaetari kijaneentzimiri. ³² Aririka pikanteri pisheninka: 'Nopinkatha-teeri Jesús,' aritaki nokanteeri Ashitanari Inkite-jatzi: 'Pawa, ipinkatha-taana irika.' ³³ Rooma pikanteri-rika pisheninka: 'Tee nopinkatha-tziri Jesús,'

† ipireetari = owisha; owantaniri = lobo †† Paminero 'Jempe Ikantee-tziro Ñaantsi-paeni' okantakota 'Waerontsi'. ‡ Iroka okantakota eejatzi iroka versículo: Eeroka-paeni niyotaa-yitee iroka-paeni, tee riyotakotziro thenkaniri-paeni, tema eeroka-paeni kenkitha-takaa-yiteerini okaatzi niyotaa-kimiri. †† tee ipina-perowita = apaani koriki ikaate-rika apite tsimeryaaniki

aritaki nokantzi-tyaari naaka, nokanteeri Ashitanari: 'Pawá, tee ipinkathatana irika.'"

Ikenkitha-takota Jesús

(Lc. 12.49-53; 14.26-27)

³⁴ "Eero pikenkishiryaa-waeta eerokapaeni, tee apatziro nopoki niyotaa-yiteeri atziri-paeni raakameethata-wakahaeyaa jaka kepatsiki, tema okimiwi-takawo namatyeeemi owathaa-mentotsi ikosheka-wakaan-teetyaari.

³⁵ Tema iroka nopokan-takari:

Ikijaneenteeri atziri ipaapate,
Okijaneenteero tsinani iniro,
Okijaneenteero tsinani ayiro.

³⁶ Ipithoka-shita-wakaeyaa atziri-paeni ikijaneentawakaeyaa ikaatzi ijeekaeyini ipankoki.

³⁷ Rootaki kameetha-witacha petakot-yaari pipaapate, piniro, peentsite-paeni. Roo kanteencha, roorika poetziñaariko-teeya petakot-yaari pisheninka-paeni, awijanakiro-rika okaatzi petakotana naaka, eero nokimitakaemi naapatziyani. ³⁸ Otzimatyee pikyaaryoo-wenteero okaatzi nokenkitha-takaa-yitakimiri, okantawityaa ikentakoetemi. Eerorika pipakaero, eero nokimitakaemi naapatziyani. ³⁹ Tema ikaatzi etakowae-tachari apaniroeni rootaki rantantawori ikowashi-waetari rirori, aritaki ipeyashi-teeyaa. Riima ikaatzi atsipewentawori rantaneero nokoyiri naaka rootaki ikamawentan-tanari, aritaki rawijakotee."

Ipineeteeri paata

(Mr. 9.41)

⁴⁰ "Eenitatsi-rika aapatziyemini, naaka raapatziyaka. Ari okantari eejatzi, eenitatsi-rika aapatziyinani naaka, riitaki raapatziyaka Ashitanari otyaanta-kinari jaka.

⁴¹ Eenitatsi-rika yotemini eerokataki Kamantan-taniri rootaki raapatziyan-tzimiri, aritaki pikaateeri paata ipinateemi Tajorentsi. Ari okanta eejatzi, eenitatsi-rika yotakimini kameethashireteemi pikemijantee rootaki raakameetha-tanzimiri, aritaki pikaateeri paata ipinateemi Tajorentsi. ⁴² Aririka riyoteemi eeroka niyotaaani, rootaki ipantee-tzimiri pimiri okantawitaka tee piriiperowita eeroka, aritakira ipineeteeri paata irika etakota-kamiri. Omaperotatyaaha."

Rotyaantakiri Juan riyotaani

(Lc. 7.18-35)

11 Ikaatakiro Jesús riyotaakiri 12 riyotaani. Awijanaki ikamantante maawoeni nampitsiki okaatzi jeekatsiri janta.

² Tema omonkyahaetakiri rirori Juan omitsiryatantani, ari ikemako-takiri Jeepatziitoetani okaatzi rantayitakiri. Rotyaantaki apite riyotaani, ³ rojampiteri, ikanteri: "¿Eerokama iiteetziri, 'Pokatsini?' tema eeroka, ¿Eenitatsima itsipa noyaakoteri?" ⁴ Ikanta rareetee-yakani, rojampi-tapaakiri Jesús. Ari rakanaki rirori, ikantzi: "Aririka pipiyanee, pikaman-tapaeri Juan okaatzi pikemakiri eeroka, okaatzi piñaakiri nantayitakiri. ⁵ Tema naminakaa-yiteeri mawityaakiri, nanashi-

takaa-yiteeri kijopookiri, netsiya-takota-kaayi-teeri pathaawae-tatsiri, nokemakaa-yiteeri matayempitari, nañaakaa-yiteeri kaminkari, nokenkitha-takoteeniri Kameethari Naantsi ashironkaenkari-paeni. ⁶ Iki-moshiretee ikaate kaari kijoshire-wenteenani."

⁷ Ikanta ipiyaawo riyotaani Juan, rojampi-tanakiri Jesús ikaatzi piyowenta-kariri, ikenkitha-takotziri Juan, ikantzi: "¿Iitakama piñaakiri chapinki ochempi-mashiki? ¿Riima piñaaki oshiyawori jawooki ompironka-kaawo tampyaa? ¹⁸ ¿Piñaakirima rowaneenkata ikithaata? Tema tee rowaneenkata. Tema ikaatzi owaneenkatachari ikithaata, riitaki jeeka-tsiri ipanko-ki pinkathari. ⁹ Rootaki piyaata-shitan-tariri piyotzi riitaki Kamantan-taniri. Tema imapero-tatziro rirori rawijanakiri itsipa Kamantan-taniri-paeni. ¹⁰ Tema riitaki rojankina-takoe-takiri paerani ikanteetzi:

Pamini, aritaki notyaantaki etyaawoni ikamanta-kotemi,

Riitaki owetsikaan-temini jempe pikinapaaki.

¹¹ Pikemi nokantzi naaka: Paerani osheki atziri tzimawiteenchari, tekatsi awijirini Juan omitsiryatantaniro okaatzi riyotani-tzi rirori. Riima ikaate tsinampa-shiretaatsini, ipinkathari-wenteeri Tajorentsi inkiteki, aritaki rawijeeri rirori Juan. Omaperotatyaaha. ¹² Tema owakira retanta-nakawori Juan ikenkitha-takaemi roojatzi nimaeka, eenitatsi osheki kowatsiri intsipaete ifiuro ipinkathari-wenteeri Inkite-jatzi. Kimiwitaka ishintsiteetzi aririka rowayiriteetyaa. ¹³ Paerani eeniyitatsi Kamantan-taniri-paeni eejatzi Ikwakaan-teetani, rootaki ikamantan-teetakiri roojatzi itziman-takari Juan. ¹⁴ Riitakira Juan ikenkitha-takoe-takiri paerani, tema riitaki Elías-tatsiri pokatsini. ¿Pikemijantziroma? ¹⁵ Koyirori ikemathatero, ikemijante. ¹⁶ ¿Iitaka noshiyakaantereri irikapaeni atziri? Roshiyakari rowashaantawaeta eentsi aririka roshiya-kowae-tantyyaa, ¹⁷ ikanta-wakaeyani: 'Jame ashowiwaete.' Tee ikoyi. Ikantawita: 'Jame omampawaetyaa owashiretantyaari.' Tee ikoyi. ¹⁸ Aritaki pikantee-yakani eerokapaeni. Piñaawi-takari Juan, itziwenta-paaka, tee imiritziro kachori, pikantee-yakirini: 'Raahashireta-tziiri peyari, rootaki itziwae-tantari.' ¹⁹ Ipokawitaka Itomi Atziri, tee itzitawo rirori owanawontsi, imiritziro kachori. Pikantee-yakirini: 'Kaari-perori irika, niyawae-rintzi, shinki-tzinkari. Raapatziyari shitsitantatsiri amaeteniri koriki, raapatziyari eejatzi kaari-pero-shireri.' Tekatsi oetyaa, tema aririka ifiahaeteero okaate awijatsini paata, ari riyoteeri omaperotatyyaa riyotanitzi."

Ashironkaamatsiteerini kijoshire-tatsiri

(Lc. 10.13-16)

²⁰ Opoñaashita ikenkitha-takota-nakiri Jesús ikaatzi ñaawita-kawori itajonka-wentantzi nampitsiki, teemae-ta ipakahiro ikaaripero-shire-teeyini. Ikantzi:

²¹ "Ashironkaamatsiteerini Shimapankoni-jatzi eejatzi nampitarori Corazín. Osheki piñaawi-takawo notajonka-wentantaki, teemaeta pikemijanteeyini. Riimi ñaaki-

† oshiyawori jawooki ompironkakaawo tampyaa = atziri shipeta-shireri

nani Mapini-jatzi eejatzi Shimaajatzi, aritaki ikithaatanakyaawomi karenimawo-tatsiri kithaarentsi, jeekawae-tanakimi jamampoki rowashiretako-takotyaa ikaaripero-shire-yitakira, ari ikemijanteemi maawoeni riroripaeni. ^{†22} Paata aririka raminakoe-teeri maawoeni rantayi-takiri, eero imapero-teetziri rowajankiteeteri Mapini-jatzi eejatzi Shimaajatzi. Tema eeroka imaperoete rowajankiteetemi. ²³ Eejatzi eerokapaeni Capernaum-jatzi-ite, pikenkishirewita piyaatee inkiteki, apatziro piyaa-matsitee jempe ikinayitzi kaminkari. Riimi ñaakinanimi paerani Paamaarini-jatzi okaatzi piñaawi-takari eerokapaeni, roojatzi ijeekimi nimaeka riroripaeni. ²⁴ Paata aririka raminakoe-teeri maawoeni rantayi-takiri, eero imapero-teetziri rowajankiteeteri Paamaarini-jatzi, apatziro imaperoeteemi eeroka."

Pipoki nojeekika naaka, pimakoryahae

(Lc. 10.21-22)

²⁵ Rootaki ramananta-nakari Jesús, ikantzi: "Pawa, tema eeroka pinkathari-wentziri inkite-jatzi eejatzi kepatsi-jatzi, osheki najahaa-wentakimi. Tema eeroka omani-motakiri yotaniri iroka-paeni, riitaki piyotakaa-yitee oshiyariri eentsi itsinampa-shiretzi. ²⁶ Ari okanta, tema rootaki inimota-kimiri eeroka Ashitanari." ²⁷ Ikan-tanakiri piyowenta-kariri: "Riitaki Ashitanari yotakaa-nawori maawoeni. Apatziro riyotana rirori, tema naaka Itomi. Ari nokimitzita naaka apatziro niyotziri Ashitanari, kantacha niyotakaa-yiteeri nokoyiri naaka riyoteeri. ²⁸ Aririka piñeero okantzimo-shire-waetemi, opomeentsi-tzimo-waetemi, pipoki nojeekira naaka, aritaki nomakoryaa-shire-takaa-yiteemi. ²⁹ Okimiwitakawo otzimi-rika oeta nokema-tena-takae-miri. Tema eenitatsi nokoyiri niyoteemiri: tema naaka tsinampa-shireri. Aritaki piñahaero nomakoryaa-shireta-kahaemi. ³⁰ Tema okaatzi nokema-tena-takaemiri naaka, tee opomeentsi-perota."

Ikenkitha-takotziro Jesús kitejeri imakoryaan-teetari

(Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)

12 Okanta kitejeri imakoryaan-teetari, ikinimotanakiro Jesús pankirentsi-mashi. Ari ijaperyanakiro okithoki pankirentsi riyotaani Jesús, tema itasheyee-yatziini. ² Iñaakiri Inashitantaniri, ikan-tanakiri Jesús: "Paminiri piyotaani ijaperyaakiwaetzi kitejeri imakoryaan-teetari, tema tee oshinetaan-tsitzi iroka ijaperyaakiwaete." ³ Akanaki Jesús ikantziri: "Tema piñaana-takotziri pinkatharini David aantawitakariri itashe itsipataro ikaateeyinira. ⁴ Ikyaaiki tajorentsi-pankoki, rowakawo tajorentsi-tatsiri, ipakiri ikaateeyini. Tee oshinetaan-tsiwita, apatziro rowapi-ikantawo Ompera-tajorentsi-taarewo. ⁵ Tema piñaana-tziro Ikantakaan-teetani, tema rantawaeta-piintzi Ompera-tajorentsi-taarewo kitejeri imakoryaan-teeri tajorentsi-pankoki, tekatsi kijantyaarini. ⁶ Nokantzi naaka, eenitatsi jaka ipinkatha-peroe-tziri, riitaki awi-

†† Tema irikapae Corazín-jatzi eejatzi Shimapankoni-jatzi, Judá-paenira irika. Riima Mapini-jatzi eejatzi Shimaajatzi, itsipa-jatzipaenira irika, tee isheninkatari Judá-paeni

jirori tajorentsi-panko. ⁷ Rootaki rojankina-tantee-takari paerani, kantatsiri:

Tee nokoyi pamaena pipira pitayinari,
Rootaki nokowa-pero-teeri petakoteeyaari pishenin-ka.

Aririka pikematha-teromi iroka, eero pikijantarimi irika-paeni, tema tee ikaaripero-shiretzi. ⁸ Tema irika Itomi Atziri riitaki pinkathari-perotatsiri, rawijiro kitejeri imakoryaan-teetari."

Atziri kijowakori
(Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11)

⁹ Opoñaashita rawijanaki Jesús, kyaapaaki ipiyota-pi-inteetaha. ¹⁰ Ari ijeekakiri janta kijowakori. Ikanta Inashitantaniri-paeni, rojampi-takiri Jesús, ikantziri: "¿Shinetaan-tsita-tsimu retsiya-takota-kaanteete kitejeri imakoryaan-teetari?" Rootaki rojampi-tantariri omatant-yaari ikantakoteri. ¹¹ Akanaki Jesús, ikantziri: "Teera paminashitari eeroka pipira aririka rotetyaa omooki kitejeri imakoryaan-teetari, petakotari, pomijokyaahaari. ¹² Riitaki etakoperoetari atziri, rawijiri ipireetari. Tema shinetaan-tsitatsi aneshironka-tante kitejeri imakoryaan-teetari." ¹³ Iñaanata-nakiri kijowakori, ikantziri: "Pampiryaa-wakotee." Matanaka ikantakiri, akotsitane kameetha atziri, oshiyanaawo otsipa rako. ¹⁴ Ari ishitowae-yanakini Inashitantaniri ipiyotee-yakani, ikenkitha-waetaka-wakaaka, ikanta-wakahaeyani: "¿Jempema akante-rika Jesús owamaan-tyaariri?"

Rojankina-takotee-yakirini paerani Jesús

¹⁵ Yotaki Jesús ikowaetatzii rowamahaeteri, rootaki rawijan-tanakari. Royaata-nakiri osheki atziri, retsiy-atakotakaayitziri osheki mansiyari. ¹⁶ Ishintsi-thawitakari ikantziri: "Eero pikaman-takotana." ¹⁷ Ari omonkaatari ikenkitha-takiri paerani Kamantan-taniri Isaías, ikantzi:

¹⁸ Irika nomperatanewo, riitaki niyoyaakiri.
Netakotani naaka, riitaki oemoshirenkanari.
kijokiro oyiri Noshire

Ikenkithata-kahaeri itsipa-jatzipaeni atziri ikaman-teeri tampatzika-shire-takaanta-tsiri.

¹⁹ Eero icheraa-waetzi rirori,
Eero ikemaetziri ishinchee-nkate ikenkitha-takotyaa ojaawokiyitzira.

²⁰ Eero rowatsita-pero-tziro ijateero jonkari jataawitachari,

Eero roetsiwakiro paamari-menki tsiwaki-mateen-tsiri,

Roojatzi rotsinampaan-teeyaawori iñeeteerorika rooperori. ^{††}

† ipireetari = owisha = oveja †† Oshiyakaa-wenta-chari jonkari eejatzi paamari-menki tsiwaki-mateen-tsiri, riitaki atziri-paeni kemijanta-tsiri eepichokiini, ashironkaa-shire-yitachari, mansiya-shire-yitatsiri, shipeta-shire-tatsiri, tema aritaki ineshironka-teeri Jesús, eero ishinetziri irikapaeni rashironkaa-yiteeyaa, tema ari aavyaa-shiretaka-yitee-yaari, roshire-pero-yiteeyaari.

²¹ Riitaki royaako-tziri itsipa-jatzipaeni atziri rawenta-piintee-yaari. [‡]

Kijimatzirori Ishire Tajorentsi
(Mr. 3.20-30; Lc. 11.14-23)

²² Ari ramaeta-kiniri Jesús raahashiretziri peyari. Tema imawityaakitakaakiri, ikijo-waante-takaakiri. Imatakiri retsiyatakotaka-waeri, aminanee kameetha, ñaawaetane. ²³ Ipampoyeyanakirini maawoeni atziri, ikanteeyini: "¿Riima irika ikashiya-kaeta-kiriri pinkatharini David?" ²⁴ Kemaeyakini rirori Inashitantaniri, ikanteeyini: "Irika atziri roshincha-tziiri Nantatsiri ashitariri peyari, rootaki roshinchaan-tariri rirori ikaatzi raahashiretziri peyari." ²⁵ Yotzimaetaka rirori Jesús ikenkishiryakari Inashitantaniri, ikantanakiri: "Aririka ikosheka-wakaeyaa atziri jempe ipinkathari-wentee-tziri, aritaki rookawenta-wakaakya. Aririka ikosheka-wakaeyaa atziri inampiki, aritaki rookawenta-wakaakya. Aririka ikosheka-wakaeyaa atziri jempe ijeeka-wankota-wakaa, aritaki rookawenta-wakaakya. ²⁶ Ari ikantzitari eejatzi peyari aririka ikosheka-wakaeyaa. Aritaki rookawenta-wakaakya, ¿eeroma ithonka rookawenta-wakaa-nakya? ²⁷ Riitakirikami Kamaari Nantatsiri shintsitakaenani naaka, ¿riijatzi shintsitakaeriri piyotaani eeroka retsiya-takota-kaantariri ikaatzi raahashiretee-tziri? Aririka okanta pithawetako-tziiri piyotaani, aritaki ikijanta-kimiro okaatzi pikantakiri. ²⁸ Rooma naaka ipanawo ishintsinka Ishire tajorentsi poñaachari Tajorentsi, rootaki nomantan-tariri netsiyata-kotaka-yitziri ikaatzi raahashiretziri peyari. Tema romapokakimi eeroka-paeni Tajorentsi ipinkathari-wentantee. ²⁹ Tema aririka ikowaete ikoshi-teeteri atziri ñaaperori kameetha, otzimatyee reteeta-wakyaari rojoteeteri, eero imataneero ikijakowentyaawo rashi-witari rayiteeteri. ³⁰ Tema ikaatzi kaari aapatziyanari naaka, riitaki kijaneentanari. Ikaatzi kaari amitako-tanari rowita-kotena, reewana-takota-tyaana. ³¹ Pikemi nokantzimiri naaka: Kantacha Tajorentsi raripero-teeri antayitzirori kaari-perori, ari ikanteteeri ñaawaetzirori kaari-perori-paeni. Riima kijima-takironi Ishire tajorentsi, eero raripero-teeri. ³² Ari okantari eejatzi: Kantacha raripero-teeri Tajorentsi kijima-terini Itomi Atziri, riima kijima-takironi Ishire tajorentsi, eero raripero-teeri. ³³ Tema okimiwi-takawo aririka iñahaetero kameethari chochoki, riyoteetzi kameethari okanta owaato. Rooma piyanta-tsiri chochoki, riyoteetzi kaari-perori owaato. ³⁴ Tema poshiyakari maanki eerokapaeni, kaari-pero-shire-teeyakimini. Tekatsi pikantya piñaawaetero kameethari, tee okameethatzi okaatzi pikenkishiryaa-yitakari, rootaki okaaripero-tantari piñaawae-yitziri. ³⁵ Tema apaani kameetha-shireri ikenkishiryaa kameethari, rootaki okameetha-tantari rantayi-tziri. Riima kaari-pero-shireri tee ikenkishiryaa kameethari, rootaki okaaripero-tantari rantayi-tziri. ³⁶ Roo kanteencha nokantantari naaka, paata aritaki raminakoe-teero

‡ Paminiro 'Jempe Ikantee-tziro Ñaantsi-paeni' okantakota 'Waerontsi'.

kowaenka-yitatsiri ñaantsi okaatzi iñaawae-yitziri atziri-paeni. ³⁷ Kameetharika okanta piñaawae-yitziri, aritaki raakameethee-teemi. Terika okameethatzi, ikantee-teemi: 'Kaari-perori eeroka, osheki pikemaatsi-waeteeyaa.'"

Ikoyi kaari-pero-shireri-paeni itajonka-wentan-teete
(Lc. 11.29-32)

³⁸ Ari rakanaki Inashitantaniri eejatzi Yotaantaniri, ikantzi: "Yotaanari! Nokoyi noñeemi pitajonka-wentante." ³⁹ Ikantzi Jesús: "Tema kaari-pero-shireri eerokapaeni, osheki pitheenakiri Tajorentsi pikoyi piñeena notajonka-wentante. Eeromaeta nomatziro, apatziro piñeero awijimo-takiriri paerani Kamantan-niriri Jonás. ⁴⁰ Tema iniyakiri antari omani, okaatzi mawa kiteejeri eejatzi mawa tsireniri ijeekaki imotziki. Aritaki ikantee-yaari irika Itomi Atziri ikitawita-paentyaa kepatsiki okaate mawa kiteejeri eejatzi mawa tsireniri. ⁴¹ Paata aririka raminakoe-teero okaatzi ranteetziri, aritaki riyakowenteemi Naana-weeni-jatzi, tema ikemijantakiri paerani rirori Jonás, ipakaa-neero rantayi-tziro kaari-perori. Tema irika jeekimo-takimiri eeroka-paeni rawijiri Jonás. ⁴² Paata aririka raminakoe-teero okaatzi ranteetziri, aritaki iyakowenteemi tsinani pinkatha-wotatsiri paerani kirinkanta, tema opokaki paerani roori ijeekira yotaniri pinkathari Salomón, okemijantakiri. Tema irika jeekimo-takimiri eeroka rawijiri Salomón."

Ipiyashi-tantzi peyari
(Lc. 11.24-26)

⁴³ "Tema okimiwi-takawo ijeeka-shire-tantyaarimi peyari apaani atziri, ipankotakawo rañaam-mento. Aririka rookawi-teeta-kyaari, etsiyata-kowitaa atziri. Jatanaki peyari ikinawaete ochempi-mashiki, tee iñee jempe ijeeki. ⁴⁴ Ari ikanta-shiretee peyari: 'Nopiyeeta nopankoki jempe nopoñaaka.' Piyapaa peyari, iñaapaa-tziro kameetha opishitaka ishire atziri, owa-neenkataka, tekatsi jeekant-yaawoni. ⁴⁵ Riyaata-shitanakiri maperotzirori ipeyaritzi, ikantakiri: 'Jame aate nopankoki, pitsipa-tena apinkatharite.' Ramaki ikaatzi 7 peyari. Aritaki rashironkaa-pero-tyaari atziri, awijanaki rashironkaawita paerani. Aritaki pikantee-yaari eerokapaeni."

Riniro Jesús eejatzi rirentzi-paeni
(Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21)

⁴⁶ Eekiro ikenkitha-takaa-tziiri Jesús atziri-paeni piyowenta-kariri, areetapaaka riniro otsipatakari rirentzi-paeni, okatziya-paaka jantakiroki, okaemakaan-tapaakiri. ⁴⁷ Ikantawi-teetakari Jesús: "Ari opoki piniro otsipatari rirentzi-paeni, okoyi oñeemi." ⁴⁸ Rakanaki Jesús, ikantzi: "¿Otzimikama noninrotari, itzimika nirentzitari?" ⁴⁹ Rookota-nakiri ikaatzi riyotaa-piintakiri, ikantzi: "Irikapaeni riitaki nokimitakahaari yeeyi, rootaki nokimitakahaari nonaanate. ⁵⁰ Tema ikaatzi anta-neerori ikoyiri Ashitanari Inkite-jatzi, riitaki nirentzi-taari, rootaki notsiro-taari eejatzi noniron-taari."

Roshiya-kaawentziri Jesús pankiwae-rintzi
(Mr. 4.1-9; Lc. 8.4-8)

13 Roojatzi rawijantanaka Jesús ijeekawi-tapaaka pankotsiki, ikinanaki inkaari-thapyaaki. Ari ijeekapaaki. ² Ari ipiyowenta-paari osheki atziri. Ari rote-tanakari rirori pitotsiki, jeekapaaki. Katziyeyakani atziri-paeni inkaari-thapyaaki. ³ Roshiya-kaawenta-tziiniri okaatzi ikenkitha-takaeriri, ikantziri: "Eenitatsi pankiwae-rintzi jatatsiri ipankiwaete. ⁴ Ikanta rookaki-takiro iwankiri, eenitatsi ookakita-paenchari awotsiki, ipokapaaki tsimereeriki, rowapaakawo. ⁵ Eenitatsi otsipa ookakita-paenchari omapi-pookitzira tee otzima-perotzi kepatsi, intsipaete oshooka-witanaka. Tee otonta-patha-tzi kepatsi, ⁶ jampiya-shitanaki pankirentsi ishintsi-tapaakira ooryaa, tema tee otzima-perotzi oparetha. ⁷ Eenitatsi otsipa ookakita-paenchari kitochee-mashiki, anaanaki kitochee oshookanaki, kamanaki pankirentsi. ⁸ Rooma otsipa ookakita-paenchari okameetha-pathatzira kepatsi, kameetha oshookanaki, kithoki-tanaki maawoeni. Tzimanee okithoki shookapaen-tsiri. Apaani tzima-pero-teentsiri okithoki, otsipa ari oshekineentzi okithoki, otsipa eepichokiini okithokitzi. ⁹ Koyirori ikemathatero, ikemijante."

¿Oetaka roshiya-kaawentan-tawori Jesús?
(Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10)

¹⁰ Ari rojampi-tanakiri riyotaani, ikantziri: "¿Iitaka poshiya-kaawentan-tanariri atziri-paeni pikenkitha-takaeriri?" ¹¹ Rakanaki Jesús, ikantzi: "Ishinetee-takimiro eeroka piyotako-teero ipinkathari-wentante Inkite-jatzi, riima irikapaeni tee ishinete-tziniri rirori. ¹² Ikaatzi otzimimo-takiri, aritaki otzimimo-pero-teeri. Riima kaari otzimimotzi, imaperoteeri raapithee-teeri okaatzi tzimimo-witariri. ^{††13} Rootaki noshiya-kaawentan-tawori okaatzi nokenkitha-tziri, aritaki raminawityaa irikapaeni, eero iñiimaetawo. Ari ikemawityaawo, eero ikematha-tawakiro nokanta-witariri. ¹⁴ Riitaki ikenkitha-takotakiri paerani Kamantan-tanirini Isaías, ikantaki:

Pikemae-yawit-yaani, eeromaeta pikematha-tziro. Paminee-yawit-yaani, eeromaeta piñiuro.

¹⁵ Ikijoshiretee irikapaeni.

Imatayempitayitee.

Imawityaaki-yitee.

Rootaki eero ikowichaa-tanta,

Eero ikemi,

Eero ikenkishiryaa,

Tema eero ikemijantee, eero rawijakotee eejatzi.

¹⁶ Rooma eerokapaeni pikimo-shire-wenteero poki eejatzi pikempita, tema aminawaeteemi, pikemayi-teero

† Tzimanee okithoki shookapaen-tsiri = okaatzi 100 okithoki, otsipa okaatzi 60 okithoki, otsipa okaatzi 30 okithoki †† Iroka okantakota kenkitha-takota-chari jaka: Eepichokiini-rika pikemijantawakiro nokanta-kimiri, eepichokiini piyoteero. Rooma pikemijantawakiro nokanta-rika, osheki piyotawakiri, eekiro niyotakaa-pero-tanaki-tyeemi.

eejatzi. ¹⁷ Rootaki ikowawi-takari paerani Kamantan-taniri-paeni eejatzi kameethashireri-paeni iñiromi okaatzi piñaakiri, okaatzi pikemayi-teeri eejatzi eeroka-paeni. Teemaeta ikemaeyironi rirori. Omaperotatya.”

Ikenkitha-takotziro Jesús roshiya-kaawentziri panki-wae-rintzi

(Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15)

¹⁸ “Pikemi nokaman-temiro noshiya-kaawentakiri pankiwae-rintzi. ¹⁹ Eenitatsi kemirori nokenkitha-takotziro ipinkathari-wentantee Tajorentsi, teemaeta ikematha-tziro. Aritaki ipokaki Kaari-perori, roka-kaa-paakiri ikemijantawita. Riitaki oshiyakawori ookakita-paenchari awotsiki. ²⁰ Eenitatsi thaamentawakawori iñaani Tajorentsi, ikemijantzi intsipaete owakira ikemawakiro. Riitaki oshiyakawori ookakita-paenchari omapi-pookitzira. ²¹ Tee riyotako-pero-tawakiro iñaani Tajorentsi, tee reshiewantanakiro ikemaatsi-wentanakawo ikemijantzi, rooka-nakiro. Roshiyakawo pankirentsi jampishi-teentsiri kaari tzimapero-tatsi oparitha. ²² Eenitatsi kemirori iñaani Tajorentsi, roo kanteencha osheki iñaamatawo ithaamenta-waeta, ikenkishiryaa-kotawo rashaahawo, rootaki ipeyakotanta-kawori iñaani Tajorentsi, tee ikemijantzi. Roshiyakawo ookakita-paenchari kitochee-mashiki, kaari kithoki-tatsini. ²³ Eenitatsi itsipa kemirori iñaani Tajorentsi, ikemijanta-nakiro. Ikyaryoo-wenta-nakiro. Riitaki oshiyakawori pankirentsi shookapaen-tsiri okameetha-pathatzira kepatsi, osheni-pero-tanaki okithoki, otsipa oshenineentzi, otsipa eepichokiini okithoki-tanaki.”

Ikenkitha-takotziri Jesús pankitzirori

²⁴ Rapiitakiro Jesús roshiya-kaawentziniri, ikantzi: “Iroka oshiyari eejatzi ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, oshiyari atziri pankitzirori kameetha-kiri pankirentsi. ²⁵ Ikanta imahaeyini tsireniriki aminakowentzironi, pokaki ijaneentani ramaki inchashi, ipankitapaentziro itsipataakiro pankirentsi, piyanaka. ^{†26} Okanta oshookanaki pankirentsi, kithoki-kitanaki. Ari okimitakari eejatzi inchashi itsipatee-takirori pankirentsi. ²⁷ Ikanta iñaakiro rompera-teetani, ikamantakiri ashitawori, ikantakiri: ‘Teera okameethatzi okithoki pankirentsi apankitakiri powaneki, ¿iitaka tsi-pataa-kirori inchashi?’ ²⁸ Ikantanaki ashitawori rowane: ‘Riitaki pankita-kirori kijaneentanari.’ Ikantzi romperatani: ‘¿Pikoyi niyaate nothoka-yiteero?’ ²⁹ Ikantzi ashitawori: ‘Eero, pithoka-kotzirokari pankirentsi. ³⁰ Ari okantawakaata otsipat-yaawo oshooki, roojatzi ojam-patan-takyaari pankirentsi. Aripaete nokantemi: Pichekiro inchashi, pitayiro. Powiiki-teero pankirentsi, powakoyi-teero.’”

Roshiya-kaawentziro Jesús oryaani-tatsiri okithoki

(Mr. 4.30-32; Lc. 13.18-19)

³¹ Ari rapiitakiro Jesús roshiya-kaawentziro ikenkithatziro, ikantzi: “Iroka ikanta ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, roshiyakari pankitzirori oryaani-kitatsiri okithoki. ^{†32} Tema oryaani okantawita okithoki, aririka oshookanaki, awijanakiro otsipa iwankiri rowaneki, antawo otewatanaki, aritaki imenkoshi-yityaari tsimereeriki-paeni.”

Roshiya-kaawentee-tziro shineya-kaerori ratanteetari

(Lc. 13.20-21)

³³ Rapiitakiro roshiya-kaawentziro Jesús ikenkithatakaan-tziri, ikantzi: “Iroka ikanta ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, roshiya-kotawo tsinani amiroka-pathatzirori ratanteetari. Aakotakiro pankirentsi-pane okaatzi mawa pachakaki, owaetakiro shineya-kaerori, roojatzi oshineyan-tanakyaari maawoeni opatha.”

Okaatzi Ikenkitha-takiri Jesús

(Mr. 4.33-34)

³⁴ Ari ikanta-piinta Jesús ikenkitha-takaeri atziri-paeni okaatzi riyoteeriri. Eerorika otzimi kenkitharentsi tekatsira riyoteeriri. ³⁵ Ari omonkaatari ikantakiri paerani Kamantan-taniri ikenkitha-takotziri Tajorentsi, ikantakiri:

Noshiya-kaawenta-tyeeniri atziri-paeni okaate nokenkitha-teniriri.

Niyotahaeri kaari riyowita paerani owakira owetsikantakiri kepatsi roojatzi nimaeka.

Riyotaan-tziro Jesús oshiyakaa-wentari inchashi

³⁶ Ikanta rowetha-tanaari Jesús ikaatzi piyowentakariri, kyaapaaki pankotsiki. Ipiyowenta-paakari riyotaani, ikantziri: “Piyoteenawo okaatzi poshiya-kaawentakiri. ¿iitakama oshiyakaa-wentari inchashi itsipatee-takirori pankirentsi ipankitee-tziro?” ³⁷ Ari rakanaki Jesús, ikantzi: “Irika Itomi Atziri riitaki oshiyariri pankita-kirori pankirentsi rowaneki. ³⁸ Rooma owaantsi rootaki oshiyawori kepatsi ajeekantari. Rooma pankirentsi oshiyakaa-wentari ikaatzi ipinkathari-wenteeeri Tajorentsi. Rooma inchashi oshiyakaa-wentari ikaatzi rashiyitari Kaari-perori. ³⁹ Riima kijaneenan-taniri pankita-kirori inchashi roshiya-kaawentari Kamaari. Rooma rowiiteetziro okithoki pankirentsi, oshiyakaa-wentawo othonkanteeyaari paata kepatsi. Ikaatzi owiiteeroni okithoki pankirentsi roshiya-kaawentari ronampiripaeni tajorentsi. ⁴⁰ Piñaakiro jempe ikantee-takiro ithokae-takiro inchashi, rahaeta-nakiro itahaetziro. Oshiyakaa-wentawo jempe ikantee-teero paata kepatsi aririka othonkaeyaa. ⁴¹ Rotyaanteeri Ronampiri tajorentsite Itomi Atziri, ipiyoteeri kaaripero-yitatsiri, eejatzi kaaripero-shire-takaeriri itsipa, eero itsipataari ikaatzi ipinkathari-wenteeeri Inkite-jatzi. ⁴² Rookaeri jempe

† pankirentsi = trigo

†† oryaani-tatsiri okithoki pankirentsi = mostaza

opaamataki tahaantsi. Ari riraawae-teeyaa, ratsikae-ki-waetyaa. ⁴³ Riima kameetha-shire-yiteen-tsiri ijeekimo-teeri Ashitariri jempe ipinkatharitziri, ari ishikakiryaahae roshiyee-yaari ooryaa. Koyirori ikemathatero, ikemijante.”

Ikenkitha-takotziri Jesús omanachari koriki

⁴⁴ Rapiitakiro Jesús, ikantzi: “Iroka ikanta ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, roshiyakotari koriki romanee-tziri owaantsiki. Eenitatsi atziri ñaakiriri, tee okantya raanakiri, eejatzi romananeeri, tekatsi ikamante. Antawo ikimo-shire-wenta-nakiri koriki, jataki ipimantziro okaatzi tzimimo-tziriri, ramanantakiro owaantsi.”

Ikenkitha-takotziro Jesús poreryaari pinapero-tachari

⁴⁵ Ikantzi eejatzi Jesús: “Iroka ikanta eejatzi ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, roshiyari kowatsiri ramanante riiperori poreryaari. ^{†46} Iñaaki riiperori poreryaari, ikowaki ramananteri. Piyaa inampiki, ipimanta-paakiro okaatzi tzimimo-tziriri, ramanantakiri poreryaari.”

Ikenkitha-takotziro Jesús pashikaamentotsi

⁴⁷ Ikantakiri eejatzi Jesús: “Iroka ikanta eejatzi ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, roshiyari pashikaawaetatsiri. Raaki osheki inashiyitachari shima. ⁴⁸ Inoshika-kotakiri othapyaaki, riyoshiitakiri kameetha-tatsiri roteyitakiri kantziriki. Ikaatzi kaari kameetha-tatsini, rookayi-takiri. ⁴⁹ Aritakiri okantee-yaari paata aririka othonkateeyaa kepatsi. Ipokaki ronampiripaeni tajorentsi, riyoshii-teeri kameetha-shireri eejatzi kaari-pero-shireri. ⁵⁰ Rookaeri kaari-pero-shireri jempe opaamataki tahaantsi, ari riraawae-teeyaari, ratsikae-kiwae-teeyaa.”

Owakirari ashaahawontsi eejatzi paejatotsiri

⁵¹ Ari ikantzi Jesús: “¿Pikematha-takiro okaatzi nokantakiri?” Ikanteeyini riyotaani: “Nokematha-takiro.” ⁵² Eekiro ikantana-kitzii Jesús: “Noshiya-kaawenteripapate-teetari tzimatsiri rashaahawo pinapero-tachari. Tema raapiintzi paejato rashaahawo, raapiintzi eejatzi owakirari. Ari ikantyaari eejatzi yotaantaniripaeni ipinkathari-wenteeeri Inkite-jatzi, riyotaan-teero okaatzi etawori riyotaan-teetziro paerani, riyotaan-teero eejatzi owakira-tatsiri.”

Piyaa Jesús Kashiyakaa-weniki

(Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30)

⁵³ Ikaatakiro Jesús roshiyakaa-wentakiro okaatzi ikenkitha-takotakiri, awijanaki. ⁵⁴ Areetaa inampiki. Riyotaan-tapae ipiyota-piinteetaha. Ipampoyeeyanakinirini ikaatzi kemiriri, ikanteeyini: “¿Iitaka matakaa-kiriri irika riyotani-tantari, itajonka-wentantakiri eejatzi?” ⁵⁵ ¿Kaarima itomi kemitzirori incha-kota? ¿¿Kaarima otomi María? ¿Kaarima rirentzi Jacobo, José, Simón, eejatzi

Judas? ^{†56} ¿Kaarima atsipatari ritsiro-paeni jaka? ¿Jempema raakiroka okaatzi riyotani-tantakiri?” ⁵⁷ Tema osheki itheenkaetakiri, ikijaneentee-tanakiri. Rootakiri ikantan-tanakiri Jesús: “Ashi oyiro tee ipinkatha-teetziro Kamantan-taniri inampiki eejatzi ipankokiri rirori. Rooma otsipakiri nampitsi, osheki ipinkatha-teeteri.” ⁵⁸ Tema osheki itheenki-matee-takiri Jesús inampiki, rootakiri kaari imatantawo itajonka-wentante.

Kamaki Juan omitsiryaantaniri

(Mr. 6.14-29; Lc. 3.19-20; 9.7-9)

14 Ikanta ipinkathari Herodes, ikemako-takiri Jesús. ^{‡2} Ikantakiri romperatani: “Irika Jesús riitakiri Juan omitsiryaantaniri. Riitakiri añahaatsiri, rootakiri otzimantari itajorenka.” ³ Tema riitakiri Herodes aakaan-takiriri ketziroini Juan, roojota-kaantakiri, romonkyaa-kaantakiri, okantakaan-tziro Herodías iinanta-witari Felipe, rirentzi rirori. ⁴ Tema ikaminaa-witatyaaari paerani Juan irika Herodes, ikantawitari: “Tee okameethatzi payiteri iina pirentzi.” ⁵ Ari ikowawitaka Herodes rowamaa-kaanteri, roo kanteencha osheki ithaawan-takiri atziri-paeni, tema riyoteeyini atziri-paeni Kamantan-taniri irika Juan. ⁶ Okanta paata, rootakiri kiteejeri roemoshirenka-witawo itzimantari Herodes. Ipiyotee-yakani isheninka, roemoshirenkaeyani. Ari opokapaaki ishinto Herodías, omampaa-paaka. Osheki okameetha-tzimo-takiri Herodes. ⁷ Ikantakiro: “Eenitatsi-rika pikowako-tenari, aritakiri nopakimiro. Omaperotatyaa, riyotzi Tajorentsi eero namatawi-tzimi.” ⁸ Tema iyotaakiro iniro jempe okante. Rootakiri okantan-takariri: “Nokowakiro pipenawo iito Juan omitsiryaantaniri, powakinawo pachaka-shetakiki.” ⁹ Ari rowashiretako-tanakiri Herodes, tee ikowawita. Roo kanteencha, tema ikemaeya-kirini inkaahanki isheninka ikantakirori, ikantanakiri romperatani-paeni: “Pamakiniro okowakiri ewankawo.” ¹⁰ Ithatyee-takiri Juan janta omonkyahaetakirinta. ¹¹ Ramakoe-takiro iito pachaka-shetakiki, ipakiro ewankawo, aanakiniro iniro. ¹² Ikanta ipokaeya-paakini riyotaani Juan, ikitateeri. Jateeya-nakini ijeekira Jesús, ikamantapaakiri.

Rowakaari Jesús 5000 atziri

(Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

¹³ Ikanta ikemako-takiri Jesús rowamanteetakiriri Juan, otetanaka pitotsiki, riyaaate ijeekawaete janta. Roo kanteencha ikemaeyakini atziri-paeni jempe riyaaate, royaatzishi-tanakiri ikineeya-nakini awotsiki. ¹⁴ Roo raatako-tapaa-kitziini Jesús, iñaapaa-tziiri osheki oyaawenta-kariri. Retako-tapaakiri, retsiyatakotakiri osheki mantsiyari. ¹⁵ Okanta otsireniityaanaki, ipoka-paaki riyotaani, ikantziri: “¿Yotaanari! Ajeekatziira ochempi-mashiki, tema tsireniityaaki. Pikaatero pikenkithatzi, riyaaateeta atziri-paeni nampitsiki ramanante royaari.” ¹⁶ Ari rakanaki Jesús, ikantziri: “¿Iitakama ratsipe-tantyaawori riyaaayitee? Pipiri eero-ka royaari.” ¹⁷ Ikantzi riyotaani: “Tekatsi nopiriri naaka

† poreryaari = perla

†† Jacobo = Santiago ‡ pinkathari = tetarca

apatziro otzimi 5 ratanteetari eejatzi apite shima.”
¹⁸ Ikantzi Jesús: “Pamakinari.” ¹⁹ Opoñaashita ikantakiri maawoeni atziri-paeni ijeekaeyini katawoshi-mashiki. Raakiro ratanteetari eejatzi shima, aminanaki inkiteki, ramanakotakawo. Itzimpetowakiro, ipayitakiri riyotaani, rowawijaa-kiniri rirori atziri-paeni piyoteenchari. ²⁰ Tema maawoeni rowaeyakani, kemaneeenteyakani. Rowiiteero okaatzi tzimakaan-taneen-tsiri, roteyiteero okaatzi 12 kantziri jahaachari. ²¹ Kimitaka ikaatzi 5000 shirampari-paeni owahaen-chari, teemaeta riyoteetzi jempe-rika okaatzi tsinani-paeni eejatzi eentsi-paeni owaenchari.

Ranashi-tantawo Jesús inkaari

(Mr. 6.45-52; Jn. 6.15-21)

²² Opoñaashita ikantaneeri Jesús riyotaani: “Pe-teeyaawo pimontyahae intatsikiro.” Rowetha-yitawaari eejatzi ikaatzi piyowenta-kariri, ikantawaari: “Kantacha piyaayitee nimaeka.” ²³ Ikanta ithonkakiri rowethatawaari atziri-paeni, tonkaanaki Jesús ochempiki ramana. Ari ijeekakiri rirori tonkaariki ramana roojatzi otsireni-tanta-nakari. ²⁴ Roweyaako-teeyakani riyotaani-paeni niyankyaani inkaari, antawo otamakaanaki inkaari, tema itonkiyo-takityaawo tampyaa. ²⁵ Okanta okiteje-tzimataki, ipokashi-teeri Jesús riyotaani-paeni ranashi-tantaawo inkaari. ²⁶ Ikanta iñaawaari riyotaani ranashi-tantaawo inkaari, tee riyotawaari, ithaawan-tawakari, ikaemae-yanakini, ikantzi: “¡Kaakitaki peyariwé!” ²⁷ Roo kanteencha, iñaanata-paeri Jesús riyotaani-paeni, ikantziri: “Naaka pokaatsi, pitonta-shiretzi eero pithaawan-tashitana.” ²⁸ Ari rakanaki Pedro, ikantziri: “Nowinkatharite, eero-ka-rika, pikanta-kaeyaawo nanashi-tantyaawo naaka inkaari notonkiyo-tantawae-miri.” ²⁹ Ikantzi Jesús: “Pipokanaki.” Ayiitanaki Pedro, ranashi-tanta-nakawo inkaari jataki ijeekakira Jesús. ³⁰ Roo kanteencha, ikenkishiryaaanakawo Pedro antawo-paeni otamakaatzzi inkaari, ithaawan-tanakawo, tsitsiyanaki. Ari ikaem-anaki, ikantzi: “Pinkathari, paawaena.” ³¹ Rakotashitanakiri Jesús, roteeya-waeri. Ikantziri: “Eepichokiini pawentaana. ¿Iitaka pikijo-shire-tantari?” ³² Ikanta rotetee-yapaani pitotsiki, awiween-katanaki tampyaa. ³³ Tema antawo ipinkatha-tanakiri ikaatzi oteteen-chari pitotsiki, ikantee-yirini: “Omapero-tatyaa eeroka Itomi Tajorentsi.”

Retsiyatakotakaantaki Jesús Genesaret-ki

(Mr. 6.53-56)

³⁴ Areetee-yakani intatsikiro, ojeekira nampitsi iiteetziri Piyompishaari. ³⁵ Tema riyotawakiri atziri-paeni ikaatzi nampitawori janta riitaki Jesús, ikamantakiri maawoeni atziri jeekatsiri janta, ramayita-paakiniri ikaatzi mantsiya-yitatsiri. ³⁶ Ikantee-takiri Jesús: “Pishineteri mantsiyari-paeni rantawakiro eepichokiini opatzi-kaaki pithaari.” Tema ikaatzi antzita-kiriri iithaari Jesús, etsiyata-koyitee.

Owaaripero-shire-tziriri atziri

(Mr. 7.1-23)

¹⁵ Ikanta Inashitantaniri-paeni eejatzi Yotaan-taniri-paeni poñaayi-teenchari Aapatziyaweniki, rojampi-tanakiri Jesús, ikantziri: ² “¿Iitaka kaari imatantawo piyotaani-paeni okaatzi ameyitari aaka-paeni riyotahaeri awaejatziteni? Tema tee ikiwaakota aririka rowaeyaani.” ³ Rakanakiri Jesús, ikantziri: “¿Iitakama pipiyatha-tanta-wori eeroka Ikantakaantani Tajorentsi, apatziro poetziñaarikotawo okaatzi riyotahaeri paerani awaejatziteni? ⁴ Iroka ikantzi Tajorentsi: Pipinkatha-teeri pipaapate eejatzi piniro. Ikantaki eejatzi: Ikaate yakaterini ipaapate eejatzi riniro, otzimatyee rowamahaeteri. ⁵ Roo kanteencha, pikanta-piinteyini eeroka: ‘Kameetha-tatsi akanteri ashiteeri: “¡Pawa! Nashitakaakari Tajorentsi maawoeni noorikite, eero okanta noneshironkatemi.”’ ⁶ Tema piyotaa-shitakari okaatzi rameteetari paerani, tee piyotaan-tziro ikoyiri Tajorentsi. Rootaki kaari ineshironka-tantaari asheninka-paeni ipaapate. Piñaakiro. ⁷ Tema eeroka owapeyimotan-taniri. Eeroka ikenkitha-takotakiri paerani Isaías, ikantaki: ⁸ Ipinkatha-tashitana ipaanteki atziri-paeni, Teemaeta ikenkishiryaa-kotana kameetha. ⁹ Aminaashita rotziwerowayita ipinkathatana, Riyotaan-tashi-takawo rameyitari rirori.” ¹⁰ Ikaemakiri Jesús maawoeni piyowenta-kariri, ikantziri: “Powayempi-tayityaa, pikematha-tantenari: ¹¹ Tema ikaatzi owayitari tee rowaaripero-shire-tantzi, rooma okaatzi añaawae-yitziri, rootaki owaaripero-shire-tanta-tsiri.” ¹² Ikanta riyotaani-paeni Jesús ipokashi-tapaakiri okaakiini, ikantapaakiri: “Teera ini-motziri Inashitantaniri-paeni ikemakimi pikantaki.” ¹³ Ikantanaki Jesús: “Aritaki ithokaero Ashitanari Inkitejatzzi maawoeni pankirentsi kaari ipankitzi rirori. ¹⁴ Pamina-minthata-shityaari. Tema roshiya-tyaari apaani mawityaakiri akathata-wakaa-chari. Aririka rakathata-wakaeyaa mawityaakiri, tee riyotzi jempe ikini, tema apitekiro rotetee-yaani omooki.” ¹⁵ Ikantzi Pedro: “Piyoteenawo okaatzi poshiya-kaawentakiri.” ¹⁶ Ikantzi Jesús: “¿Pimatzi-takama eeroka-paeni tee otzimimo-tzimi piyotani? ¹⁷ ¿Tema piyotzi okaatzi owapiintari okini asheetoki, roojatzi oshitowan-teeyaari? ¹⁸ Roo kanteencha aririka añaawae-yitero kaari-perori akenkishiryaaari, rootaki owaaripero-shire-tanta-tsiri. ¹⁹ Tema ashireki akenkishiryaa-yitawo kaari-perori, owamaantaantsi, mayempi-taantsi, kaari kinataantsi, koshitaantsi, theyako-taantsi, kijima-taantsi. ²⁰ Rootaki owaaripero-shire-tanta-tsiri iroka-paeni. Rooma eerorika akiwaakota aririka oyaa, tee owaaripero-shire-tantzi roori.”

† ratanteetari = pan

Awentaanka Owinteni-jato

(Mr. 7.24-30)

²¹ Ikanta rawijanaki Jesús, jataki janta Mapiniki eejatzi Shimaaki. ²² Ari oshiyashi-tawakari Owinteni-jato nampitawori janta, okaemapaaki roori, okantziri: "Ppinkathari, Ikashiyakaetani pinkatharini David. Nokoyi pineshironkatena! Tema maperotaka nishintyo okemaatsi-waeta raahashiretziro peyari." ²³ Te rakiro Jesús. Ari ipokapaaki riyotaani, ikantapaakiri: "Potyaanteero, osheki oñaashirenkakae okaema-kaematzi oyaatakaera." ²⁴ Ari rakanakiro Jesús, ikantzi: "Apatziro rotyaantee-takina noneshironka-teeri nosheninka Israel-paeni oshiyakariri ipireetari ipeyawae-yitaka." ²⁵ Ari otziwerowa-shita-nakari Jesús iroka tsinani, okantanakiri: "Ppinkathari, pineshironkatena!" ²⁶ Ari ikantzi Jesús: "Tema tee aapithatziro rowanawo eentsite apiri otsitzi royaawo." ²⁷ Akanakiri roori, okantziri: "Omaperotatyaa pikantakiri Pinkathari. Roo kanteencha, rowapiintawo otsitzi okaatzi rowaryaapetokeerikitziro ashitariri." ²⁸ Eekiro ikantana-kitziro Jesús: "Tsinani, omaperotatyaa pawentaakina! Rootaki nomatantyaawori pikowako-takinari." Apathakiro tanaa etsiyatakotanee ishinto.

Retsiya-takota-kahae Jesús osheki atziri

²⁹ Ikanta rawijanaki Jesús, ikinanaki inkaari-thapyaaiki jeekatsiri Tepoweniki. Opoñaashita itonkaanaki ochempiki, ari ijeekapaakiri janta. ³⁰ Ari riyataakiri osheki atziri, ramayitaki inashiyitachari imantsiyanka: ethori-waeta-tsiri, mawityaakiri, kijowaanteri, thatyaaponthori, maawoeni. Ipiyota-kiniri ikatziyakaha Jesús, tema ithonkiri retsiyatakotakaa-yiteeri. ³¹ Ari ipampoyeeyanakirini Jesús iñaawaeta-kahaerira kijowaanteri, etsiyata-koyitee thatyaaponthori, ranashitakaa-yiteeri kijopookiri eejatzi ethori-waeta-tsiri, raminakaa-yiteeri mawityaakiri. Ikanteeyini atziri: "Omaperotatyaa ikameethataki Itajorentsiti Israel."

Rowakaari Jesús 4000 atziri

(Mr. 8.1-10)

³² Ipiyotakiri Jesús riyotaani, ikantakiri: "Osheki noneshironka-takiri atziri-paeni, tema okaatzi mawa kitejeri ijeekae-yakini ikemijantana, tekatsi rowaeyaa. Tee nokoyi riyata-shiteeyaa eero rowanaa, ayiri-kari itashe awotsiki." ³³ Ikanteeyini riyotaani: "Jempema ayika ratanteetari owakaeyariri jaka ochempi-mashiki? Osheki ikaateeyini." ³⁴ Ari rojampi-tziri Jesús riyotaani, ikantziri: "Jempema okaatzika ratanteetari?" Ikantzi riyotaani: "Eenitatsi okaatzi 7, eenitatsi eejatzi eepichokiini shimaa-niki." ³⁵ Ari ikantanakiri ikaatzi piyoteen-chari ijeekaeyini jaawiki. ³⁶ Raakiro 7 ratan-

† ipireetari = owisha = oveja †† Roo rametee-yarini paerani Judá-paeni roshiya-kaawentantzi. Riitaki otsitzi oshiyarinimi itsipajatzipaeni kaari isheninkata. Rootaki imatakiri paerani Jesús, tema roshiya-kaawentakiro tsinani rootaki oshiyarinimi otsitzi, tema kaari isheninka. Riima isheninka-paeni Judá-paeni, riitaki oshiyarinimi eentsi. ‡ ratanteetari = pan

teetari eejatzi shimaa-niki, ramanako-tanakawo. Itzimpetowa-yitakiro, ipayitakiri riyotaani, rowawijaa-kiniri piyoteen-chari atziri. ³⁷ Owaeyakani maawoeni, ke-maeyakani. Rowiiteero tzimahaan-tapaen-tsiri, ijaayiteero okaatzi 7 kantziri. ³⁸ Ikaatzi 4000 shirampari owaenchari. Tee riyoe-tzi jempe okaatzi tsinani-paeni eejatzi eentsi-paeni owaenchari. ³⁹ Ikanta rowethatawari Jesús ikaatzi owaenchari, otetanaa pitotsiki, montyaanaka Pankothanthaariki.

Ikowakoe-tziri Jesús itajonka-wentante

(Mr. 8.11-13; Lc. 12.54-56)

16 Ikanta Inashitantaniri-paeni eejatzi Sadoc-paeni, ikowaeyakini ikompita-kaeyarimi Jesús. Ikantakiri: "Anjatya pitajonka-wentante niyotan-tyaari omaperotatyaa rotyaantakimi Tajorentsi jaka." ² Rakanakiri Jesús ikantzi: "Aririka piñeero okityonkaetyee tsirenii-teeni, pikanteeyini: 'Ooryaa-manaatyeenka okityonkaetyee menkori inkiteki, pikantzi: 'Oparyatyeenka inkani.' Tema piyotako-witawo inkite, piyotako-witawo aririka oparii inkani. Teemaeta piyoyitziro okaatzi piñaayi-witakari nimaeka jaka. ⁴ Tee pikameetha-shire-teeya-nitzi eeroka, osheki pitheenakiri Tajorentsi, pikowashi-teeyani piñeena notajonka-wentante, eeromaeta noñaayimiro. Apatziro piñiuro oshiyaawoni awijimo-takiriri paerani Jonás." Ipakaakiro Jesús ikantayi-takiri, awijanaki rirori.

Shineya-kaerori ratantari Inashitantaniri

(Mr. 8.14-21)

⁵ Ikanta rareetee-yakani riyotaani Jesús intatsikiro, tee raanaki ratanteetari, ipeyakota-nakiro. ⁶ Ikantzi Jesús: "Paamaeyaawo shineya-kaerori ratantari Inashitantaniri eejatzi rashi Sadoc-paeni." ⁷ Ikanta-wakahaeyani riyotaani: "Jitakama ikantan-teeri Jesús? JRooma ikantan-teeri teera ami ratanteetari?" ⁸ Yotaki Jesús ikanta-wakaari riyotaani, ikantziri: "Tekira poshire-pero-tana eeroka-paeni, rootaki pikenkishiryaa-waetantari, pikanteeyini: 'Teera ami ratanteetari.' ⁹ JTekirama pikematha-teeyironi? Chapinki otzimawita ratanteetari okaatzi 5, roo kanteencha nowakaakari ikaatzi 5000 atziri. Powiiteero tzimahaan-tapaen-tsiri. Jjempema okaatzika kantziri pijaayiteeri? ¹⁰ Eejatzi nokimitakiro kaatatsiri 7 ratanteetari, nowakaakari ikaatzi 4000 atziri. Jjempema okaatzika kantziri pijaayi-teeri? ¹¹ Jitakama kaari pikemathatantawo eeroka-paeni? Teera nokenkithatakotziro owaetari ratanteetari. Tema nokanta-tziimi: 'Paamaeyaawo shineya-kaerori ratantari Inashitantaniri eejatzi rashi Sadoc-paeni.'" ¹² Ari riyotanaki riyotaani, teera ikenkithatakotziro Jesús shineya-kaerori ratanteetari, roshiya-kaawenta-tziuro okaatzi riyotaan-tayitziro Inashitantaniri eejatzi Sadoc-paeni.

†† ratanteetari = pan

Riyotaki Pedro: Riitaki Jeepatzii-toetani Jesús

(Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)

¹³ Ikanta rareetaka Jesús Cesarea-ki, inampiiteki Filipo. Ari rojampi-takiri riyotaani, ikantziri: “¿Iitakama ikenkishiryaakoe-tariri Itomi Atziri?” ¹⁴ Akahaeya-nakini riyotaani, ikantzi: “Eenitatsi atziri kantatsiri, ‘Eeroka Juan Omitsiryaatantani.’ Ikantzi itsipa, ‘riitaki koñaataatsi Elías.’ Ikantzi itsipa ‘riitaki Kamantan-tanirini Jeremías.’ Eenitatsi kantayi-tatsiri eejatzi, riitaki itsipa Kamantan-taniri.” ¹⁵ Ikantzi Jesús: “¿Jempema pikanteeyini eeroka?” ¹⁶ Ari rakanaki Simón Pedro, ikantzi: “Eeroka Jeepatzii-toetani Itomi Tajorentsi Kañaari.” ¹⁷ Ikantzi Jesús: “Eeroka ikimo-shire-wenteete Simón itomi Jonás, kaari atziri yotakae-mironi, riitaki Ashitanari Inkite-jatzi yotakaa-kimirori. ¹⁸ Noeteemi Kijori, tema poshiyakawo eeroka kijo-pathari kepatsi, aritaki nowetsikaero nopanko. Ikaate kemijantaa-tsini paata, riitaki oshiyayi-teeyaawoni pankotsi. Eero rotsinampahae-tziri ipeyaka-shitee-tyaari sharinkaweniki. ¹⁹ Poshiyaari aminakowentzirori ashitakowo pankotsi, kantacha rashita-ryeero, rashiteero, rintsiriitero kameetha. Rootakira pankotsi oshiyakaa-wenta-chari ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi. Tema ikaatzi pishine-teeri eeroka jaka kepatsiki, riitaki ishineteete inkiteki. Riima kaari pishine-yitee eeroka jaka kepatsiki, eero ishineteete-tziri eejatzi janta inkiteki.” ²⁰ Eekiro ikantana-kitziiri Jesús maawoeni riyotaani: “Paata pikamantantzi, pikante: ‘Riitaki Jeepatzii-toetani irika Jesús.’”

Ikamanta-koteero Jesús ikami

(Mr. 8.31-9.1; Lc. 9.22-27)

²¹ Ari retanakawo Jesús ikamantziri riyotaani-paeni, ikantziri: “Okowa-perota aate Aapatziyaweniki, tema antawo ikemaatsi-takaena antariperopaeni, reewaperorite Ompera-tajorentsi-taarewo, eejatzi reewarite Yotaantaniri-paeni, aritaki rowamaa-kaantena. Roo awijawi-takyaa mawa kitejeri añahaana.” ²² Ikanta Pedro, raanakiri Jesús inteeneeni, ikantakiri: “Pinkathari, tee inimotana pikantziri, tee nokoyi awijimotemi pikantakiri.” ²³ Ari ipithoka-pitha-tanakari Jesús irika Pedro, ikantanakiri: “Piyate Kamaari. Tee poshoretawo eeroka ikowakaanari Tajorentsi, apatziro poshoretawo ikowa-piintziri atziri-paeni.”

²⁴ Ikantanakiri Jesús itsipapaeni riyotaani: “Eenitatsirika kowatsiri itsipatena, ipakahaero ikowashi-yitari rantero, okantawityaa ikentakoe-terimi, itsipatena. ²⁵ Tema ikaatzi etakowae-tachari rantayi-tziro ikowayitziiri rirori, aritaki ipeyashi-teeyaa. Riima ikaatzi atsipewentawori rantaneero nokoyiri naaka rootaki ikamawentantani, aritaki rawiakotee. ²⁶ Aminaashiwaeta otzimimo-tantzi ashaahawontsi jaka kepatsiki, aritaki opeyaka-shitee-yaari. ¿Kantachama ipinakowenteetya eero ipeyashi-waetanteeta? ²⁷ Aririka ipiyeepaata irika Itomi Atziri ramaero rowaneenkawo

† Kijori = ikantee-tziri iñaaniki rirori-paeni ‘Petros’, rootaki oshiyawori iñaaniki wirakocha ikanteetzi ‘Pedro’

Ashitariri, itsipatee-yaari ronampiripaeni tajorentsi, riitaki pinatapaeroni okaatzi ranteetakiri. ²⁸ Omaperotatyaa, eenitatsi pikaatziri jaka, tekiraha pikamiita aritaki piñaakiri Itomi Atziri jempe ikantyyaa ipinkathari-wentante.”

Ishipakiri-motziri Jesús riyotaani

(Mr. 9.2-13; Lc. 9.28-36)

17 Okanta awijaki 6 kitejeri, raaneeri Jesús Pedro, Jacobo, Juan rirentzi Jacobo. Tonkaanaki ochempiki. ² Ari ishipakiryaa-wootzi-motakiri riyotaani, roshiya-nakari ooryaa, omatzitanaka iithaari kitamaanikitanaki. ³ Iñaatziiri Moisés itsipatakari Elías ikenkitha-waeta-kaeri Jesús. ⁴ Ari ikaemanaki Pedro, ikantzi: “¡Pinkathari! Omaperotatya okameethatzi pamakina jaka. Kameetha nowetsikimi mawa pankoshetantsi: Apaani pashi eeroka, apaani rashi Moisés, rashi apaani Elías.” ⁵ Iñaawae-mintheetzi, opamanka-pakiri oorenta-chari menkori. Ikematzi iñaawae-tee-tanaki menkoriki, ikanteetzi: “Notyomi irika netakoperotani, osheki nokimo-shire-wentakiri. Pikemijanteeri.” ⁶ Ikanta ikemaeyakini ikantee-takiri, oeyotee-yanakani jaawiki, antawo ithaawanaki. ⁷ Ari ipokapaaki Jesús, rotzinka-pakiri riyotaani-paeni, ikantziri: “Pikatziye, eero pithaawaeyini.” ⁸ Ari raminawi-tanaari, tekatsi iñaanee, apaniroeni ikatziyaka Jesús.

⁹ Ikanta roerinkae-yaani taapiki, ikantakiri Jesús riyotaani: “Eero pikamantan-tziro piñaakiri roojatzi paata aririka rañahae irika Itomi Atziri ikamawi-takyaa-rika.” ¹⁰ Rojampi-tanakiri riyotaani, ikantziri: “¡Yotaanari! ¿Iitaka ikantako-tziri Yotaantaniri-paeni, ikantzi: ‘Aririka ipokimataki Jeepatzii-toetani, riitaki jewatapaen-tsini Elías ipoki?’” ¹¹ Rakanaki Jesús, ikantzi: “Omaperotatya ikantziri, riitaki jewatapaen-tsini Elías ipoki, itampatzika-shire-tanta-paaki. ¹² Pikemi nokante naaka: Areewitaka Elías, tekatsi yotawakirini, osheki rowajankiteeteri rirori.” ¹³ Ari riyotee-yanakini riyotaani riitaki Juan Omitsiryaatantani ikenkitha-takotziri.

Retsiyatakotziri Jesús ewankari raahashiretziri peyari

(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)

¹⁴ Ikanta rareetee-yapaani ipiyoteeyanira atziri. Pokapaaki apaani atziri iñeeri Jesús. Rotziwerowa-shitapaakari, ikantapaakiri: ¹⁵ “¡Pinkathari! Pineshironka-teenari notyomi, osheki ikamana-waetzi, antawo ike-maatsi-waetaka, itaawaeta-piintaka, ipiinka-waetzi ni-jaaki. ¹⁶ Namawita-kanari piyotaani raawinteenarimi. Teemaeta imantziri.” ¹⁷ Ari rakanaki Jesús, ikantanaki: “Tee pikemijantee-yanitzi eeroka, pikinashi-waetaka. ¿Jempema okaateka piyote? Pamakiri jaka pitomi.” ¹⁸ Ikanta ikijawakiri Jesús peyari, rooka-neeri ewankari. Etsiyata-kotanee. ¹⁹ Ikanta riyotaani-paeni Jesús raanakiri inteeneeni, rojampi-tanakiri, ikantziri: “¡Yotaanari! ¿Iitaka kaari nomatantari naaka notsinampaeri peyari?” ²⁰ Ikantzi Jesús: “Tema tekira pawentaari kameetha Tajorentsi, rootaki kaari paawyaantari. Pike-mi nokante: Okantawityaa eepichikiini pawentee-

yaari Tajorentsi, aritaki poshirinkakiro ochempi, pikantero: 'Pishirinki.' Aritaki oshirinkanaki. Tema tekatsi kompitzi-motemini aririka pikemijanta-perote. Omaperotatya. ¹²¹ Roo kanteencha, aririka pikoyi petsiya-takota-kaeri oshiyariri irika ewankari, otzimatyee pamanaperotyaa kameetha, pitziwentyaari." ^{††}

Rapiiteero Jesús ikamantakota ikami

(Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)

²² Ikanta rareete-yakani Jesús janta Tepoweniki, rapiitakiri ikantziri riyotaani: "Ipimantee-tatyeeeri Itomi Atziri. ²³ Ari rowamahaeteri. Roo awijawi-takyaa mawa kitejeri, aritaki rañaha." Antawo rowashiri-tanaka riyotaani-paeni ikemakiri ikantaki.

Ipineetziro rashita-kaetawori Tajorentsi-panko

²⁴ Ikanta rareetaka Jesús nampitsiki Capernaum, ari ipokaki shintsi-tatsiri ipaeteri koriki rashita-kaetawori tajorentsi-panko, rojampi-tapaakiri Pedro, ikantziri: "¿Ipinata-piintziro iyoteemiri ikashiya-kaetawori Tajorentsi-panko?" ²⁵ Ikantanaki Pedro: "Ipinata-piintziro." Ikanta ipiyaa jempe ijeekaeeyini, riitaki thaawako-tawaencha Jesús rojampi-tawaeri Pedro, ikantziri: "¿Iitaka pikenkishiryaa Simón? ¿Iitaka ishintsi-tziri pinkathari-paeni ipinateri koriki? ¿Riima ishintsitzi isheninka-pero-paeni rirori? ¿Riima ishintsitzi itsipa-jatzi areetzinkari-paeni?" ²⁶ Ari rakanaki Pedro, ikantzi: "Riitaki ishintsi-tziri areetzinkari-paeni." Ikantzi Jesús: "Ari okanta. Tema tee okowa-perota ipinatero isheninkatari rirori. ²⁷ Roo kanteencha, tee nokoyi ikijawaetyaa shintsi-tatsiri ipaeteri koriki. Piyaate inkaarki pakachaate. Aririka pinoshikaki, pamina-paanteteri, aritaki piñeeri koriki. Paanakiniri shintsi-tatsiri ipaeteri koriki. Riitaki pipinawentyaari eeroka eejatzi naaka."

Jempe itzimi riipero-tatsiri

(Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)

18 Ikanta riyotaani-paeni Jesús ipiyowenta-paakari, ari rojampi-takiri, ikantziri: "Yotaanari! Aririka ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi. ¿Itzimikama riipero-tatsi itsipatyaa ipinkatharite?" ² Ari ikaemaki Jesús apaani eentsi, ikatziyakiri jempe ijeekae-yakini rirori, ³ ikantziri: "Eerorika pipakahaero jempe pikanta paerani, eerorika poshiyaari jempe ikanta irika eentsi, eero ipinkathari-wenteemi Inkite-jatzi. omaperotatya. ⁴ Tema ikaatzi tsinampa-shire-tatsini roshiyaari irika eentsi, riitaki riipero-taatsini jempe ipinkatharitee Inkite-jatzi. ⁵ Ikaatzi aakameetha-teeriri oshiyakariri eentsi rawentahaana, naaka raakameethataki." [‡]

Aririka antakaantero kaari-perori

(Mr. 9.42-48; Lc. 17.1-2)

⁶ Eentitsi-rika antakaerini kaari-perori oshiyakariri eentsi rawentahaana, okantashimaetya ithatakaeteri

† eepichokiini = oryaani-tatsiri oshiyawo okithoki "mostaza"
 †† Paminero jempe Ikantee-tziro Ñaantsi-paeni okantakota 'otsipajato ñaantsi-paeni'. ‡ Paminero 'jempe Ikanteetziro Ñaantsi-paeni' okantakota 'Waerontsi'.

mapi ikentsiki, rowiinkae-takiri ocheenkaatzira inkaari.

⁷ Omaperotatya okowaenkate kepatsiki. Ari itzimaki antakaan-tayiteroni kaari-perori. Ashironkamatsiteerini antakaan-teroni kaari-perori. ⁸ Rootakirika pako, pitzi pikaaripero-tanta, pipakahaero, pikimita-kaantero pitha-tyaatyee-romi, tema rootaki kameetha-tatsi pawijakoponchokite, tee okameethatzi otzimawita apite pako, apite piitzi, rootaki kantakaan-teemi paata ashi powantee-yaawori pitahaeya. ⁹ Rootakirika poki pikaaripero-tantari, pipakahaero, pikimita-kaantero pojoryaatyeeeromi, tema rootaki kameetha-tatsi pawijako-pityaakitee, tee okameethatzi otzimawita apite poki, rootaki kantakaan-teemi paata rookaeteemi opaamatakira sharinkaweni."

Roshiya-kaawentee-tziri peyawitachari ipireetari

(Lc. 15.3-7)

¹⁰ "Paamaeya pimaninta-waetziri-kari oshiyaitakariri eentsi. Tema raminakowentani Ronampiri tajorentsi itsipata-piintari Ashitanari Inkite-jatzi. ¹¹ Tema rootaki ipokantari Itomi Atziri rowawijaa-koyiteeri ikaatzi peyawiteen-chari. ¹¹² Pikemi noshiya-kaawentemiro. Eentitsi piratachari ikaatzi 100 ipireetari. Ikanta ipeyahaantaka apaani, ikaatane 99 ipira. Rookanakiri 99 ipira ochempi-mashiki, jataki ithotyaako-teeri peyeenchari. ¹¹³ Ikanta iñahaeri, antawo ikimo-shiretee rahaerira peyawiteen-chari, tema awijanakiro ikimo-shire-wentziri itsipa 99 ipira kaari peyachani. ¹⁴ Ari ikantari eejatzi Ashiteeri Inkite-jatzi, tee ikoyi ipeyahaan-tawaetyaa apaani oshiyakariri irika eentsi."

Jempe ikanteeta rariperota-wakaeta

¹⁵ "Aririka ikaaripero-tzimotemi kemijantzinkari, piyaata-shiteri ijeekira apaniroeni, ari pikenkitha-waeta-kaeri, riyotan-tyaari oeta ikinakaa-shitakari. Aririka ikemimi pikaminayiriri, poshiya-kaanteeri riimi pirentzi okaakiini. ¹¹⁶ Rooma eerorika ikemimi pikaminaawitariri, paanaki itsipa kemijantzinkari, eerorika apite, riitaki pitsipa-tyaari pikamineeri. Tema otzimatyee ikaate apite, eerorika mawa riitaki akakotemini pikamineerira.

¹⁷ Eerorika ikemimi pikaminaawitari, pikamanteri maawoeni kemijantzinkari. Eekiro-rika riyaaata-kaaty-eero, poshiya-kaanteri itsipajatzi atziri kaari pisheninkata, tema roshiyakari shintsi-tatsiri ipaeteri koriki. ¹⁸ Tema ikaatzi pishine-teeri eeroka jaka kepatsiki, riitaki ishineteete inkiteki. Riima kaari pishine-yitee eeroka jaka kepatsiki, eero ishineteete-tziri eejatzi janta inkiteki. Omaperotatya. ¹⁹ Napiitero nokantemi: Aririka pikaate apite paapatziyakota-wakae-yaawo pikenkishiryaaari pikowako-tanteri, opoñaashitya pikowako-teri Ashitanari Inkite-jatzi, aritaki imatakaa-kimiro rirori. ²⁰ Jempe-rika ipiyota apite, teerika mawa atziri

†† Iroka versículo tee oñahawotziro jempe rojankina-takoteetero otsipaki jankinarentsiki. †† ipireetari = owisha = oveja
 ††† kemijantzinkari = pirentzi

rawentaana, aritaki nojeekitari naaka janta notsi-patari.”

²¹ Ikanta Pedro rojampi-tanakiri Jesús, ikantziri: “PINKATHARI! Aririka rowaariperotena nokaatzira nokemijanteeyini, ¿jempema okaate nopeyakoteri naripero-tantee-yaariri? ¿Apatziroma okaate 7?” ²² Ari rakanaki Jesús, ikantanakiri: “Teera apatziro pipeyakoteri okaate 7, tema osheki papiiteri pipeyako-teeri.” ††

Ikenkitha-takoe-tziri apite ireewita-tsiriri

²³ “Iroka ikanta ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, tema roshiya-kotari pinkathari ikowako-tziri romperatani ipinateeri rireewi-tziri. ²⁴ Ikanta retanakawo pinkathari ikowako-tziri ireewitziriri, ramaeta-paakiri ireewi-pero-tatsiri. ²⁵ Tema tekatsi rayi ipinakowentee-yaari. Ikantanaki pinkathari: ‘Paanakiri irika atziri, iina, itomi-paeni, eejatzi okaatzi tzimimo-tziriri, pipimanteri. Ari nahaeri naaka koriki ikaatzi rireewi-tanari.’ ²⁶ Ari rotziwerowanaka omperataarewo, ikantanakiri pinkathari: ‘Eero pipimantana, poyaawen-tawakina eepichokiini, aritaki nopinateemi.’ ²⁷ Ari ineshironkatanakiri pinkathari irika romperatani, ikantziri: ‘Kameethataki, tee pireewi-taana.’ Tema ipeyako-takiri okaatzi rireewi-tziriri. ²⁸ Ikanta riyaaatane omperataarewo, itonkiyo-takari ireewitziriri rirori eepichokiini. Roteeya-kentsi-tawakiri, ikantziri: ‘Pipinateena pireewi-tanari.’ ²⁹ Ari rotziwerowa-shiwi-tanakari, ikantziri: ‘Poyaawentawakya eepichokiini, aritaki nopinateemi.’ ³⁰ Teemaeta ikoyi royaawentyaa, raanakiri, romonkyaa-kaantakiri, ikantziri: ‘Aritaki nomishitowa-kaanteemi aririka pipinateena.’ ³¹ Iñaakiri ikaateeyini, tee inimota-nakiri, jatanaki ikamantziri iwinkatharite. ³² Ikanta pinkathari, ikaemakaan-takiri romperatani, ikantawakiri: ‘Eeroka kaari-perori. Nopeyako-takimiro pireewi-tana eeroka, pikantakina: poyaawenta-wakina.’ ³³ Ari pikantantemi eeroka, pineshironka-tante. ³⁴ Tema antawo ikijanaka pinkathari, ipajata-kaantakiri, romonkyaa-kaantakiri, ikantziri: ‘Aririka pipinateena eeroka, aritaki nomishitowa-kaanteemi.’ ³⁵ Ari ikanteemiri paata Ashitanari Inkite-jatzi, eerorika pipeyako-teeniri kameetha owaari-pero-tzimiri pikaatzira piyemijantzinkarite.” ††

Tee okameethatzi rookaetero iinanteetari

(Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)

19 Ari ithonka-nakiro Jesús riyotaantzi Tepoweniki, awijanaki intatsikiro Pareenkaarini iipatsiteki

† nokaatzi nokemijanteeyini = yeeyi †† Ikantakoe-tziri jaka “osheki papiiteri,” aririka apeyako-tante okaate 7, apiiteero 7, apiiteero 7, roojatzi 70. Eenitatsi oshiyakaa-wentari 7, rootaki kameetha-shire-taantsi. Tema akoyirika aripero-teeri owaariperoteeri, eero apakayiro apeyakoteri rantzimo-teeri. ‡ Ikantakoe-tziri jaka “ireewi-pero-tatsiri” rootaki oshiyawori akante rireewitaki ikaatzi 10,000 riyeekitaki koriki. Ari rantawae-wityaa osheki ojarentsi, eero-maeta ipinako-wenta. Irika osheki koriki iiteetziri “talento”, 40 kilo ikaatzi itenatzi. Tema apaani talento ranteta ipineeteri 20 atziri rantawaete apaani ojarentsi. †† eepichokiini = 100 denario †† piyemijantzinkarite = pireziti

Judá-paeni. ² Ipiyowentee-tawaari. retsiyatakota-kaapae osheki mantsiyari-paeni janta.

³ Ari ipokashi-takiri Inashitantaniri-paeni ikoyi ikompita-kaeyarimi Jesús, rojampi-tapaakiri, ikantziri: “Jesús! ¿Shinetaan-tsita-tsima rookashi-waetyaawo iina atziri?” ⁴ Ari rakanaki Jesús, ikantziri: “¿Tema piñaana-takotziri owakira rowetsikan-teeta-kariri atziri? Tema rowetsikaetaki shirampari eejatzi tsinani.

⁵ Ikanteetaki:

Eero ijeekae ewankari ashitariri, rayi iina,

Tema apaani ikantaneeyaa iwathaki okimi-tyaawomi rowithaawakaatyeeya.

⁶ Tema ikaatzi aawakaa-naachari teera apite ikantaneeyaa, apaani ikantana iwathaki. Rootaki eero okantanta rookaero atziri iina itsipata-kaakariri Tajorentsi.”

⁷ Rapiitakiri Inashitantaniri rojampi-tziri, ikantziri:

“¿Iitakama ikantako-tziri paerani Moisés, ikantaki:

Aririka rooka-wakaetyaa, oziimatyee ipaeteri jempe ojankina-takota rooka-wakaan-tyaari?”

⁸ Ikantzi Jesús: “Okantakaawo pipiyatha-waeta, rootaki ishinetan-tzimirori Moisés pookiro piina. Tema paerani owakira rowetsikan-teeta-kawori maawoeni, tee ari okantya. ⁹ Nokantzi naaka: Kaaripero-shiretaki ikaatzi ookashi-tawori iina, rooma iñeero-rika omayempitaki kantacha rookiro. Aririka aawiteeyaa roori itsipa oemi, omayempi-tzimo-takiri etawitari oemintari. Ari ikantee-yaari ahaeroni roori, mayempitaki rirori.”

¹⁰ Ikantzi riyotaani: “Aririka okanta, eero rahaetzimi iinanteetari.” ¹¹ Ikantzi Jesús: “Riirika Tajorentsi kowakae-mironi aritaki pikematha-takiro. Teera maawoeni ikematheetziro jempe-rika okantakota aawaka-haantsi. ¹² Eenitatsi atziri ari ikantzita itzimapaaki tee okantya rayi iina. Eenitatsi itsipa raathoki-teetziri, tee okantya rayi iina. Eenitatsi itsipa kowatsiri ijeekashi-waetyaa apaniroeni, tema ikyaaryoo-wenta-tziiri pinkathari-tatsiri inkiteki. Kowatsiri ikemathatero nokantakiri, imatero.”

Itajonka-wentziri Jesús eentsi-paeni

(Mr. 10.13-16; Lc. 18.15-17)

¹³ Ari ramaeta-paakiniri Jesús eentsi-paeni, ikantee-tapaakiri: “Nokoyi pamana-kotenari neentsite, poteya-patzii-toteri pitajonka-wentero.” Ikantzi riyotaani Jesús: “Eero poñaashirenkiri Awinkatharite.” ¹⁴ Ikantzi Jesús: “Eero pikoshekari, nokoyi naaka ramaetenari eentsi. Tema ikaatzi oshiyako-tanaariri eentsi, riitaki ña-haeroni jempe ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi.”

¹⁵ Ikanta ithonkakiri Jesús roteya-patzii-totakiri eentsi-paeni, jatanee rirori.

Ewankari Ashaahantachari

(Mr. 10.17-31; Lc. 18.15-17)

¹⁶ Ari ipokapaaki apaani ewankari iñeeri Jesús, ikan-tapaakiri: “Kameethari yotaantanirí!. ¿Iitaka nanteeri ashi nowantee-yaawori nañaahae?” ¹⁷ Ari rakanaki Jesús, ikantzi: “¿Iitaka pikantan-tanari kameethari? Teera itzimi apaani kameethari, apatziro ikantakaawo Tajorentsi ikameethatzi. Pikoyi-rika ashi poyiro paña-

hae, pimonkaa-yiteero ikantee-takiri Ikowakaan-tee-taniki." ¹⁸ Ikowanaki ewankari riyotakotero, ikantziri: "¿Otzimikama pikantziri?" Ikantzi Jesús:

Eero powamaantzi.

Eero pimayempitzi.

Eero pikoshitzi.

Eero pitheeya-kotanta.

¹⁹ Pipinkatha-teeri pipaapate eejatzi piniro.

Petakoteeyaari pisheninka poshiya-kaanteri petakota eroka.

²⁰ Ikantzi ewankari: "Nomatakiro maawoeni iroka, roojatzi netanakawo paerani eeniro neentsi-tapaaki.

¿Iitakama koetyaa-chari nimaeka?" ²¹ Ikantzi Jesús:

"Pikoyi-rika pitampatzika-shirete, piyaate, pipimantero maawoeni tzimimo-tzimiri, pipiri ashironkaenkari, tema okimiwi-takawo powahaantee-yaami inkiteki.

Aririka pimatakiro pipoki, poyaatena." ²² Ikanta ikemaki ewankari, owashiretanaka ipiyanaaha, tema ashahantzinkari rirori.

²³ Ikantanakiri Jesús riyotaani: "Osheki opomeentsi-tzimo-tyaari ashahantachari riyaaete ipinkatharitee Inkite-jatzi. Omaperotatya." ²⁴ Rapiita-nakiro Jesús, ikantzi: "Tema osheki ipomeentsitawo ikyaakoetani ikyaant-yaawo oryaani omoo. Rii maperota-chani ashahantzinkari ipomeentsi-teeyaawo ikyahae ipinkathari-wentanzira Tajorentsi." ²⁵ Ikanta ikemaki riyotaani-paeni, ari ipampoyeyanakirini, ikanta-waka-haeyani: "¿Iitakama awijako-taatsini?" ²⁶ Ari raminanakiri Jesús riyotaani-paeni, ikantziri: "Eero rotsi-nampaero atziri-paeni, riima Tajorentsi tekatsi pomeentsi-tzimo-tyaarini rirori." ²⁷ Ari rakanaki Pedro, ikantzi: "Irika nokaateeyini nokoyi noyaatanakimi, tema nookayi-tanakiro okaatzi tzimimo-tanari. ¿Iitaka ipineeteenari paata?" ²⁸ Ikantzi Jesús: "Aririka owakira-tee paata maawoeni, ipinkatharitee Itomi Atziri ijeekan-teeyaawo owaneenka-tachari ijeeka-mento.

Aritaki pikantee-yaari eerokapaeni pikaatzira poy-aatakina, pipinkathari-wenteeri maawoeni ikaate icharini-teeyaari Israel, ikaatzira 12 rinashiyitaha. Omaperotatya. ²⁹ Tema eeniyitatsi awentahaanari, rootaki rookanta-nakawori ipanko, rirentzi, ritsiro, ashitariri, iina, reentsite, iipatsite. Aritaki iñahaero otz-imimo-teeri osheki, ashi rowaero rañayitee. ^{†30} Roo kanteencha, eenitatsi nimaeka osheki etayiwi-tawori, riitakira impoeta-tsini iñayiteero. Eenitatsi itsipa impoeyi-tatsiri nimaeka, riitakira etayitee-yaawoni iñayiteero."

Antawae-tatsiri chochoki-mashiki

20 "Iroka okantakota ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, oshiyariri atziri tzimatsiri ichochoki-mashite. Rananinkanaki ramine antawae-tatsini iwankiri-mashiki. ² Ikanta iñaaiki kowatsiri rantawaete, ikantakiri: 'Petanakyawo nimaeka pantawaete roojatzi tsireniiteeni, nopinatemi apaani koriki ikaatzi ipinatanta-piinteetzi rantawae-teetzira apaani kitejeri.'

† ikyaakoetani = camello †† otzimimo-teeri osheki = rookanaki-rika apaani, aritaki ipaeteeri 100; Waerontsi

Ikanteeyini antawae-rintzi: 'Kameethataki.' Rotyaan-takiri iwankiri-mashiki. ⁴³ Ikanta ijenokii-tyaapaaki ooryaa eejatzi ipiyanaa ashitawori iwankiri-mashi nampitsiki. Iñaapae itsipa ikatziyeeyani tekatsi rantawaeri. ⁴⁴ Ikantapaakiri: 'Piyaate pantawaete nowankiri-mashiki, aritaki nopinatankimi okaatzi ipinatanta-piinteetzi.' Jateeyakini rantawaete. ⁵ Ari ikantakiro itampatzika-tapaaki ooryaa, eejatzi iteenkanaki ooryaa. ⁴⁶ Ari ikantakirori eejatzi otsireniityaanaki, iñaapae atziri ijeekaeyini, tekatsi rantawaeri, rojampitapaakiri: '¿Tekatsima pantawaeri pijeekawaetashitan-tari kitejeriki?' ⁴⁷ Rakaeya-nakini, ikantzi: 'Tekatsi antawae-takaenani.' Ikantzi rirori: 'Piyaate pantawaete nowankiri-mashiki, aritaki nopinatankimi okaatzi ipinatanta-piinteetzi.' ⁸ Okanta otsireni-tanaki, ikantakiri ashitawori iwankiri-mashi kempoyee-niriri iyorikite, ikantziri: 'Pikaemeri maawoeni antawae-rintzi pipinateri apaani koriki ikaatzi ipinatanta-piinteetzi rantawae-teetzira apaani kitejeri. Riitaki petawakya pipinateri impoeta-paentsiri rantawaetzi, roojatzi pimatantakyaariri etakawori rantawaetaki amaetyaaka.' ⁹ Ari ipokaeya-paakini impoeta-paentsiri rantawaetaki, eepichokiini rantawae-witaka ipineetakiri apaani koriki. ¹⁰ Ipokaeya-paakini etakawori rantawaetaki amaetyaaka, roshiya-kaantzi riitaki ipina-peroete. Tema te, ari roshiyakari itsipa-paeni jempe ikaatzi ipineeta-kiriri. ¹¹ Ikanta ipinawi-teetakari, ikijanakiri ashitawori rantawaeri, ¹² ikantanakiri: 'Tee rantawae-perotzi impoeta-paentsiri, roo kanteencha imonkaatakina pipinata-kinari, naaka atsipewi-takariri ooryaa.' ¹³ Ikantzi ashitawori iwankiri-mashi: 'Nosheninká, nopinatankimi kameetha, ¿tema nokantzi-takimi amaetyaaka nopinatemi apaani koriki?' ¹⁴ Irika apaani koriki nopinatziimiri, piyaatee. Tema naaka nintashitacha nopinateri apaani koriki impoeta-paentsiri rantawaetzi, ¹⁵ ¿Eeroma omata nopinatante nokoyiri naaka? ¿Pikijako-neenta-tyaawoma noneshironkantantzi naaka?' ¹⁶ Tema osheki jewatatsiri iñayiteero, tema riitaki impoeta-tsini. Eenitatsi osheki impoeyi-tatsiri iñayiteero, tema riitaki jewatatsini. Tema osheki ikaemawitee, roo kanteencha eepichokiini ikaate riyoshii-teeteri." ⁴⁸

Rapiitakiro Jesús ikamantakota rowamahaeteri

(Mr. 10.32-34; Lc. 18.31-34)

¹⁷ Ikanta itonkaanee Jesús riyaaero Aapatziyaweniki, riitaki itsipatanaa 12 riyotaani, ikantakiri awotsiki: ¹⁸ "Aatatziiira Aapatziyaweniki. Ari raakaan-teeteri Ito-mi Atziri, rayiri reewari Ompera-tajorentsi-taarewo, it-sipata-kyari Yotaantaniri, riitaki iyakowenterini rowamahaeteri. ¹⁹ Rowawijaa-kiniri itsipa-jatzipaeni atziri rowashiya-mintha-waetyaari, ipajawaeteri, iken-

‡ koriki = denario †† ijenokii-tyaapaaki ooryaa = ooryaa 3. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.) †† itampatzika-tapaaki ooryaa = ooryaa 6, iteenkanaki ooryaa = ooryaa 9. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.) ††† otsireniityaanaki = ooryaa 11. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.) ††† Paminiro Jempe Ikantee-tziro Ñaantsi-paeni okantakota 'inashiyita ñaantsi-paeni'.

tako-takiri. Roo awijawi-takyaa mawa kitejeri, aritaki rañahae."

Ikoyiri Jacobo eejatzi Juan
(Mr. 10.35-45)

²⁰ Okanta iina Zebedeo opokashi-takiri Jesús, otsipatakari otomi-paeni, irika Jacobo eejatzi Juan. Otziwerowa-paaka, okantapaakiri: "Nokoyi pineshironkate-na." ²¹ Ari rojampi-tanakiro Jesús, ikantziro: "¿Iitaka pikowako-tanari?" Okantzi roori: "Tema rooteentsi pipinkatharen-tsite eeroka, nokoyi itsipatemi notyomi ipinkathari-wentante, ijeekimotemi apaani pakoperoki, riima itsipa ijeeki pampateki." ²² Ikantzi Jesús: "Teera piyotziro oeta pikowako-tanari. Tema osheki noke-maatsi-tyaari naaka. ¿Arima pamawe-takiro eeroka okaatzi pikemaatsi-tyaari? ¿Arima poshiya-kina nokami naaka?" Ikanteeyini: "Aritaki nomatakiro." ^{†23} Ikantzi Jesús: "Omaperotatya, tema rooteentsi pikemaatsityaawo okaate nokemaatsi-tyaari naaka. Rooma pitsipa-tenarika apinkathari-wentante piyeeki apaani nakoperoki, itsipa nampateki, teera naaka nintakae-yaawoni itzimi notsipa-tyaari, apatziro riyotzi Ashitanari jempe itzimi ikashiya-kaakiri." ^{††24} Ikanta ike-maeyakini itsipa riyotaani, ikijeeta-nakiri Juan eejatzi Jacobo. ²⁵ Ipiyota-neeri Jesús riyotaani-paeni, ikantziro: "Piyoteeyini eeroka jempe ikanta iwinkatharite itsipajatzipaeni, osheki rompera-tanta. Ari roshiyari eejatzi riiperotatsiri ipinkatha-teetziri rirori. ²⁶ Rooma eeroka-paeni, aririka pikoyi piriiperote, poshiya-kotyaari jempe ikanta omperataarewo. ²⁷ Roorika pikoyi peewata-kaante, poshiya-kotyaari ompereetari. ²⁸ Tee roo ipokant-yaari Itomi Atziri rompera-tantya, roo ipokantakari poshiya-kotyaari ompereetari, ikamawentante, riitaki pinakowentan-tatsini, rookakaa-wenteeri maawoeni."

Ramina-kahaeri apite mawityaakiri
(Mr. 10.46-52; Lc. 18.35-43)

²⁹ Ikanta rawijee-yanakini Kashiryariki, osheki atziri oyaatana-kiriri. ³⁰ Ari ijeeki awotsi-nampiki apite mawityaakiri. Kemaki rirori, ikanteetzi: "Ari ikinapaaki Jesús jaka awotsiki." Rootaki ikaeman-tanakari, ikantzi: "Ppinkathari, Ikashiyakaetani pinkatharini David, pineshironka-teena naaka!" ³¹ Osheki ikijatha-witeetakariki. Tee imaeritzi, eeki roo icheraanakitzi ikaemi: "Ppinkathari, Ikashiyakaetani pinkatharini David, pineshironka-teena naaka!" ³² Katziya-paaka Jesús, ikaemakiri ikantziro: "¿Iitaka pikoyiri?" ³³ Ikanteeyini rirori: "Pinkathari, nokoyi naminee kameetha." ³⁴ Antawo ineshironka-tanakiri Jesús irika mawityaakiri, ipampita-kiri rooki. Apathakiro-tana aminanee kameetha, royaata-nakiri Jesús.

† Tema iroka ikantawita Jesús: "¿Arima pimatakiro eeroka piri-roo kepishaari okaate niriri naaka? ¿Arima poshiya-kina omitsiryateete-na naaka?" †† Tema iroka ikantawita Jesús: "Omaperotatya, aritaki pimatakiro piri-roo niriri naaka, aritaki poshiya-kina romitsiryateete-na naaka."

Rareetan-takari Jesús Aapatziyaweniki
(Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

21 Tema okaakitzi-matapaaki rareetan-tyaari Jesús Aapatziyaweniki. Tema areetee-yakani Chochokipankoniki omontetakari ochempi Yeenkae-toni. Ari rotyaantakiri Jesús apite riyotaani, ² ikantakiri: "Piyate nampitsiki amontetakari, ari piñeero othatakotyaa ikyaakoetari otsipata-kyaari iryaani. Pithataryaa-kotapaakiro, pamakinawo. ³ Eenitatsi-rika ojampitawakimini, pikantanakiri eeroka: 'Ikwotziroo pinkathari. Aritaki roepiyeemiro.'" ⁴ Ari omonkaatari rojankina-takiri paerani Kamantan-taniri, ikantaki:

⁵ Pikaman-teero maawoeni Kijakowentoni-jato, pikantero:

Awotsikitaki Piwinkatharite ipokashi-takimi, Itsinampa-shiretaka ipokaki ikyaakotaka, Ewonkiri raakahae-tziri tenari.

⁶ Ikanta riyotaani apite riyotaani, imatakiro okaatzi ikantawa-kiriri Jesús. ⁷ Ramakiro ikyaakoetari itsipatakiro iryaani. Rowanki-takiniri maathaantsi im-itzikaaki, ikyaako-tanakari Jesús. ⁸ Ikanta atziri-paeni jeekaen-tsiri janta, romaanka-shita-nakiri iithaaripaeni awotsiki jempe ikinanaki. Eenitatsi itsipa chekaneen-tsiri inchashi romaanka-shitanakiri rirori. ⁹ Tema ikaatzi atziri jewateen-tsiri, ikaatzi oyaatakiriri itaapiiki, ikaemaeyini, ikantzi:

‡Jame apinkatha-teeri Ikashiyakaetani pinkatharini David!

‡Tajonka-wentantaniri, tema Pinkathari otyaantakiriri!

‡Jame apinkatha-teeri Inkite-jatziwé! ‡†

¹⁰ Ikanta rareeta-paaka Jesús Aapatziyaweniki, rojampita-wakaanaka ikaatzi nampitawori, ikanteeyini: "¿Jem-pema iitaka irika?" ¹¹ Tzimatsi kantaneen-tsiri: "Riitaki Jesús, Kamantan-taniri, poñaachari Kashiyakaa-weniki jeekatsiri Tepoweniki."

Romishitoyiri Jesús pimantawaetatsiri tajorentsi-pankoki

(Mr. 11.15-19; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

¹² Tema kyaapaaki Jesús tajorentsi-panko, romishitowa-paakiri pimanta-tsiri, eejatzi ikaatzi amananta-tsiri. Rotatsinka-yitapaakiro rowantariri koriki, ari ikim-itzitakawo jempe rowaetziri jamomo-paeni. ¹³ Ikantapaakiri: "Rojankinee-takiro paerani iñaawaetzi Tajorentsi, ikantzi:

Nopanko iroka, aritaki ramana-piinteetena. Roo kanteencha eerokapaeni, aritaki pamatawi-tantapiintaki pipimantawae-yitzi, poshiya-kaantakiro koshintzi-panko."

¹⁴ Ari ipokaeya-paakini tajorentsi-pankoki osheki mawityaakiri, kijopookiri, maawoeni retsiya-takotakaayi-teeri. ¹⁵ Tema ipampoyeeyanakironi okaatzi rantakiri Jesús. Ari ikaemaeyanikini eentsi-paeni, ikanteeyini:

‡ ikyaakotari = burro, pollino, asno ‡† Jame apinkatha-teeri = Hosana; Waerontsi

Ɓame apinkatha-teeri Ikashiyakaetani pinkatharini David!
Roo kanteencha reewarite-paeni Ompera-tajorentsi-taarewo, eejatzi Yotaantaniri, ikijeeya-nakani rirori, tema tee inimotziri. ¹⁶ Rojampi-teeta-nakiri Jesús, ikan-tee-tziri: “¿Pikemakiroma ikantee-yirini ewankari-paeni?” Ikantzi Jesús: “Nokemakiri. ¿Tema piñaana-tziro eeroka jankinarentsi? kantatsiri:
Riitaki eentsi-paeni eejatzi ikaatzi thotatsiri iteni, Pimatakaakiri ipinkatha-yiteemi.”
¹⁷ Ari rawijanaki Jesús, ikinanakiro Ashironkaaweniki. Ari imaaki janta.

Riyakatziro Jesús pankirentsi kaari kithoki-tatsini
(Mr. 11.12-14,20-26)

¹⁸ Okanta okitejeta-manee, ipiyaawo Jesús nampitsiki. Ari itasheya-paaki niyanki awotsi. ¹⁹ Iñaapaaki awotsi-nampiki pankirentsi, riyaaata-shita-nakiro, iñaatziro tee okithokitzi, iyoshii-tashita oshi. Ikantanakiro: “Ashi powaero eero pikithokitee.” Okanta pankirentsi, kamashi-tanaki. ²⁰ Ikanta iñaakiro riyotaani, ari ipampoyeeyanakironi, rojampi-tanakiri, ikantziri: “¿Iitaka okamashi-tanta-nakari pankirentsi?” ²¹ Rakanaki Jesús, ikantziri: “Omaperotatya nokantemiri, kyaaryoo-rika pawenteena, eerorika pikijo-shire-waetzi, aritaki pima-teero eeroka, aritaki awijanakiro jempe okanta piñaakiro pankirentsi. Kantacha piñaanatero ochempi, pikantero: ‘Pishirinki ochempi, pipiinki inkaariki.’ Aritaki omatakyaa. ²² Tema okaatzi pikowako-tanteeri pamananiki, aririka pawentaa-nakyaari Tajorentsi, aritaki ipakimiro.”

Itajorenka Jesús
(Mr. 11.27-33; Lc. 20.1-8)

²³ Ikanta rareetaawo Jesús Tajorentsi-pankoki, riyotaan-tapae. Ari ipokakiri reewarite Ompera-tajorentsi-taarewo, eejatzi antaripero-paeni, rojampitapaakiri: “¿Iitaka otyaanta-kimiri poñaahantero pitajorenka?” ²⁴ Ari rakanaki Jesús, ikantziri: “Eejatzi naaka eenitatsi nojampi-temiri. Aririka pakakinawo, aritaki nokantakimi iita otyaanta-kinari. ²⁵ Tema romitsiryaa-tantaki paerani Juan, ¿Iitaka otyaanta-kiriri? ¿Riima Tajorentsi? ¿Atzirima?” Ari ikanta-wakahaeyanani: “Aririka akanteri Tajorentsi otyaantakiri, aritaki ikantanakae: ‘¿Iitakama kaari pikemijanantari?’ ²⁶ Aririka akante: ‘Atziri otyaantakiri,’ aritaki ikijanaka atziri-paeni.” Tema ikanteeyini atziri-paeni Kamantan-tanirini Juan. ²⁷ Ari ikanteeyini: “Tee niyotziro.” Ikantzi Jesús: “Pikimitaka eerokapaeni tee pikoyi pikaman-tenawo, eejatzi naaka eero nokaman-tzimiro iita otyaanta-kinari.”

Ikenkitha-takoe-tziri apite itomintetari

²⁸ Ikantzi Jesús: “¿Jempema okantzi-motzimi eerokapaeni iroka? Eenitatsi atziri tzimatsiri apite itomi. Okanta paata ikantakiri itomi: ‘Notyomi, piyaate

† pankirentsi = higuera

pantawaete pankirentsi-mashiki.’ ²⁹ Ikantzi itomi: ‘Tee nokoyi.’ Roo ojamaniityaanaki, opiyimo-taari itomi, jataki rantawaetzi. ³⁰ Opoñaashita ikantakiri itsipa itomi. Ikantanaki rirori: ‘Ari nomatakiro Pawa.’ Teemaeta riyaatzi. ³¹ ¿Itzimikama itomi antakirori ikowakiri ipaap-ate?” Ari ikanteeyini: “Riitaki antakirori retakari romperatari.” Ikantzi Jesús: “Rootaki awijeemini ipinkathari-wenteeri Tajorentsi mayempiro-paeni eejatzi shintsita-piinta-tsiri apiri ayorikite rotyaanteniri wirakocha-paeni. Omaperotatya. ³² Tema ipokawitaka paerani Juan, ikamanta-witakimi pikameetha-shire-tantee-yaari, roo kanteencha tee pikemijanta-wakiri. Riima ikaatzi shintsita-piinta-tsiri apiri ayorikite eejatzi mayempiro-paeni, okemijantanaki. Piñaawi-takari eerokapaeni, teemaeta pipakaero jempe pikanteeyani, pikemijanan-teeyariri.”

Kaari-pero-shireri antawae-rintzi
(Mr. 12.1-12; Lc. 20.9-19)

³³ “Pikemi napiitero noshiya-kaawentemiro: Eenitatsi atziri pankitzirori chochoki-mashi, itanto-takotakiro maawoeni othapiki, rowetsika-shitakiro ikawirinkaaterowa paata, rowetsikaki eejatzi pankot-sipenchakii raminakowentantyaawori. Raminaki atziri aminironi iwankiri-mashi. Jataki rirori inteena. ³⁴ Okanta okithoki-paetetaki chochoki, rotyaantaki romperatani rahaate. ³⁵ Ikanta antawae-rintzi-paeni aminirori pankirentsi-mashi, iñaawakiri ipokaki omperataarewo, ipajawaetaki apaani, rowamaaki itsipa, ishemyaakiri itsipa. ³⁶ Rotyaantaki itsipa romperatani, osheki ikaatzi. Ari ikimita-wakiri eejatzi rirori. ³⁷ Ari roweyaantakawo rotyaantakiri itomi-perori rirori, ikantzi: ‘Aritateekima ipinkatha-tawakiri notyomi naaka.’ ³⁸ Ikanta iñaawakiri antawae-rintzi ipokaki itomi, ikanta-wakahaeyani: ‘Trika ashitee-yaawoni paata pankirentsi-mashi. Jame owa-mayiri, ayiroota aaka.’ ³⁹ Roteeya-wakiri, raanakiri othapiki pankirentsi-mashi, rowamaakiri. ⁴⁰ Aririka ipokanaki ashitawori iwankiri-mashi, ¿jempema ikante-rika antawae-rintzi-paeni?” ⁴¹ Ikanteeyini rirori: “Otzimatyee rowamahaeteri kaari-perori, raminee itsipa riiperori amineeroni pankirentsi-mashi, riitaki otyaanta-piintee-niriri okithoki iwankiri.”

⁴² Ikantzi Jesús: “Tema piñaana-tziro Jankinarentsi, ikanteetzi:

Imaninta-witakawo mapi owetsikirori pankotsi,
Roo kanteencha rowatzikae-teero mapi pankotsi-nampiki, ikimita-kahae-taawo roomi tzinka-mintsi.

Riitaki Awinkatharite Tajorentsi owatzikaerori on-ampi-naki,

Rootaki apampoyaawentan-tariri.”

⁴³ “Rootaki nokantan-tyaari naaka: Eero ipinkathari-wenteemi eeroka Tajorentsi, riira ipinkathari-wentee itsipa-jatzi-paeni jempe itzimi oshiyaawori pankirentsi okithokitzi ikemijanteera. ⁴⁴ Tema ikaate aashiraa-tantee-yaawoni mapi, aritaki itankapaaki. Riima ikaate anawyahaeri mapi, aritaki ooweteeri.”

⁴⁵ Ikanta reewarite Ompera-tajorentsi-taarewo eejatzi Inashitantaniri, riyotaki riitaki ikemakaetaki. ⁴⁶ Ari

ikowawi-tanaka raakaan-terimi, teemaeta imatziro, osheki ithaawan-takari atziri-paeni. Tema ikanta-shire-teeyini atziri Kamantan-taniri irika Jesús.

Roshiya-kaawentee-tziri aawakaa-chari

22 Ari rapiita-neero Jesús roshiya-kaawentziro riyootaan-tziri. Ikantzi: ² "Iroka ikanta ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, roshiyari pinkathari oemoshirenkiriri itomi raawakaa. ³ Rotyaantakiri romperatani, ikamanteri pokatsini roemoshirenkyaa. Teemaeta ipokaeyini ikaemakaantani. ⁴ Rotyaanta-witaka itsipa romperatani, ikantawakiri: 'Pikanteri nokaemakan-tani ipoki royaa, nowamaaki wathan-tzi nopira, noemoshirenka-tziiri notyomi raawakaeyaa. Tema wetsikaka maawoeni.' ⁵ Roo kanteencha irikapaeni ikaemakaantani, osheki ipiyatheeya-kani. Jatayitaki rowaneki, itsipa ikinaki ipimanta-waetzi. ⁶ Eenitatsi itsipa owajankitaa-kiriri omperataarewo, rowamaakiri. ⁷ Ikanta ikemaki pinkathari, antawo ikijanaka, rotyaantakiri rowayirite, ithonkakiri owanteen-tsiri, itayitakiri inampi. ⁸ Ikanteeri itsipa romperatani: 'Tema wetsikaka maawoeni oemoshirenkan-tyaari, tee nokowaneeri ipokaeyini ikaatzi nokaema-kaanta-witakari. ⁹ Piyaate awotsiki-paeni, pikanteri ikaate piñeeri ipokanakiita oemoshirenkyaa.' ¹⁰ Jataki omperataarewo, ipiyotaki ikaatzi iñaakiri: kameetha-tatsiri eejatzi kaaripero-tatsiri. Piyotee-yapaakani oemoshirenka-chani.

¹¹ Ikanta raminakiri pinkathari ikaatzi pokaentsiri. Iñaatzii ojatakaen-chari tee ikithaatawo rowaneenkata-shi-tyaari aawakaa-chani. ¹² Ikantakiri: 'Nosheninka, zjempema pikanta pikyaan-takari jaka tee pikithaatawo powaneenka-tashi-tantyaariri notyomi?' Ari imaeritaki, tee raki. ¹³ Ikantakiri romperatani: 'Poojo-wakoteri, poojo-yitziteri, pookiri otsirenikaakitakira, ari riraawae-tyaa, ratsikae-kiwaetyaa, ikemaatsi-waeteeyaa.' ¹⁴ Tema osheki ikaemawi-teetyaa, roo kanteencha eepichokiini riyoshii-teete."

Ikenkitha-takoe-tziri koriki ipineetziriri pinkathari

(Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26)

¹⁵ Ikanta riyaaateeyeni Inashitantaniri. Ari ikenkithawaeteeyini, ikanteeyini: "¿Jempema akinakaeroka akompita-kaant-yaariri Jesús?" ¹⁶ Rotyaantakiri riyotaani Inashitantaniri itsipatakari raapatziyani Herodes, ikantapaakiri Jesús: "Yotaantaniri, okaatzi piyotaan-tziri rooperotaki iroka, rootakiri riyotakoe-tantyaariri kametha Tajorentsi. Tee pikemijantziro ikantayi-tziri atziri, tee piñaawae-tziro pinimota-kaant-yaariri. ¹⁷ Pikantena iitaka pikenkishiryaari eeroka: ¿Kameetha-tatsima apiri koriki ikaatzi ishintsi-tantziro iwinkatharite wirakocha-paeni?" ¹⁸ Riyotawakiri Jesús ikenkishiryaari, ikantzi: "Owapeyi-motan-taniri. ¿Iitaka piñaantan-taniri?" ¹⁹ Poñaayinari koriki pashita-kaariri Pinkathari." Ari ramaeta-paakiniri koriki. ²⁰ Rojampitanakiri, ikantzi: "¿Iitaka ashitawori iwaero jaka? ¿Iitaka ashitawori roshiya-kaawo?" ²¹ Ikanteeyini: "Rashi

† nopira = toro †† iwinkatharite wirakocha-paeni = César ‡ koriki = denario

iwinkatharite wirakocha." Ikantzi Jesús: "Tema riitaki iwinkatharite wirakocha ashitari, pantant-yaanariri ishintsi-tzimiri, pipinateri. Riima ikaatzi rashitari Tajorentsi, pantant-yaanari ishintsi-tzimiri rirori."

²² Ikanta ikemaeyakini ikantakiri Jesús, ari ipampoyeeyanakirini rooka-nakiri. Jateeyeni.

Rojampi-takowentee-tziro rañahae kamatsiri

(Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)

²³ Tekira awiji iroka kitejeri, ipokaeyakini Sadoc-paeni iñeeri Jesús. Riitaki Sadoc-paeni kantatsiri: "Eero rañahae kamayita-tsiri." Rojampi-tapaakiri Jesús, ²⁴ ikantzi: "Yotaantaniri, rojankinataki paerani Moisés, ikantzi: 'Aririka ikami atziri, eerorika rowakayiro iina, kantacha rayiro rirentzi, rowakahaero. Ikimita-kaanteeri riimi ashityaarini rirentzi kamaentsiri.' ²⁵ Jame akantawaki: Eenitatsi kaatatsiri 7 rirentzi. Etawori itzimi raaki iina, tekira rowakayiroota iina kamaki, rahaero itsipa rirentzi. ²⁶ Ari ikantakiri eejatzi apitaneentsiri rirentzi. Eejatzi itsipa mawataneen-tsiri. Ari ikantakiri maawoeni ikaatzira 7. ²⁷ Okanta paata kamae roori tsinani. ²⁸ Aririkami rañayitee paata kamayita-tsiri, ¿itzimikama oeminta-pero-tyaari tsinani? Tema maawoeni ikaatzira 7 iinanta-witakawo."

²⁹ Rakanaki Jesús, ikantzi: "Pikinakaa-shitakawo eeroka, tee piyotakotziro Jankinarentsi-perori, tee piyotakotziro ishira Tajorentsi. ³⁰ Aririka rañayitee kamayita-tsiri, eero itzimi aawakae-yitaa-chani. Roshiya-paeyari Ronampiri Tajorentsi janta inkiteki. ³¹ ¿Tema piñaanatakotziro jempe okantyaari aririka rañahae kamayita-tsiri? Iroka ikantzi Tajorentsi, iñaawaetzi: ³² Naakataki Itajorentsite Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.

Ari ayotziri añaatsi rirori, tema tee imatziro kaminkari ipinkathateri Tajorentsi, apatziro ipinkatha-tziri añaayita-tsiri." ³³ Ikanta ikemaeya-kirini Jesús ikantakiri, ipampoyeeyanakirini, ikanteeyini: "Omaperotatya okameethatzi riyotaan-tziri."

Otzinkami-perori Ikantakaan-teetani

(Mr. 12.28-34; Lc. 10.25-28)

³⁴ Ikanta ikemaki Inashitantaniri kameetha rakakiri Sadoc-paeni rojampi-takiriri, piyotee-yakani rirori. ³⁵ Ikanta apaani piyoteen-chari, riijatzi yotakotzirori Ikantakaan-teetani, ipokashi-takiri Jesús rojampiteri, ikoyi ikompita-kaeyarimi, ikantapaakiri: ³⁶ "Yotaantaniri, ¿otzimikama otzinkami-perori Ikantakaan-teetani?" ³⁷ Rakanaki Jesús, ikantzi: "Piwinkatharite irika Tajorentsi, otzimatyee Pininta-pero-teeri, pininta-shireteeri, pininta-shintsiteeri. ³⁸ Rootakiri iroka otzinkami-perori Ikantakaan-teetani. ³⁹ Ari oshiyawo apitaneentsiri, kantatsiri: Petakoteeyaari pisheninka, poshiya-kaanteeri pineshironka-tziro eeroka piwatha. ⁴⁰ Tema iroka apite nokanta-kimiri, rootakiri otzinkami-perori, rootakiri poñaachari otsipakiri Ikantakaan-teetani eejatzi okaatzi rojankina-takiri paerani Kamantan-taniri-paeni."

¿Iitaka charini-tariri Jeepatzii-toetani?

(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)

⁴¹ Imatanakiri rirori Jesús, rojampi-tanakiri Inashitan-taniri ikaateeyinira ipiyoteeyani, ⁴² ikantziri: “¿Iitaka pikenkishiryaakotariri eeroka Jeepatzii-toetani? ¿Jempema itzimika awaejatzite ikashiya-kaetakiri paerani icharini-tyaari?” Ikanteeyini Inashitantaniri: “Riitaki pinkatharini David ikashiya-kaetakiri.” ⁴³ Ikantzi Jesús: “¿Iitakama oñaawae-takaan-takariri paerani Ishire tajorentsi pinkatharini David, roshiya-kaantziri Iwinkatharite? Ikantaki paerani:

⁴⁴ Iñaawae-tanaki Pinkathari, ikantawaeri Nowinkatharite:

Pijeekapae nakoperoki apinkathari-wentante, Roojatzi nowajankitaan-teeyariri kijaneentzimiri, Ari rotziwerowa-shitee-mi, ipinkatha-teemi.

¹⁴⁵ Imatzitakawo David ikantaki: ‘Nowinkatharite irika.’ ¿Jempe ikantyaaka icharini-tyaari?’ ⁴⁶ Ari imaeriteeyanakini tee raki. Thaawa-shire-teeyanakini, tekatsi kowatsini rojampi-taneeri.

Ikenkitha-takotziri Jesús Iyotaan-taniri eejatzi Inashitantaniri

(Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

23 Ari ikenkitha-takaakiri Jesús piyowenta-kariri, eejatzi riyotaani-paeni, ikantzi: ² “Paminiri Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, riitaki yotako-perotzirori ikantakaantani paerani Moisés. ^{†3} Pikemijanteri okaatzi ikantemiri, tee okamethatzi poshiya-kotyaari okaatzi rantayi-tziri, tee imonkaa-tziro rirori okaatzi ikantziri. ⁴ Omaperotatya opomeentsita okaatzi ikowakaemiri panteeromi. Teemaeta ipomeentsi-tyaawo rirori imayiteero. ⁵ Rantashi-yitawo ikoyi iñaantee-tyaariri. Osheki rashi-minthataro mashitsi-monki jempe rotetee-tziro Jankinarentsi-perori iwicha-kotziro ishempaki, eejatzi ipankaki. Rowaneenkakaa—kiyitziro iithaari ishirikaki manthantsi. ⁶ Rashi-minthatawo rojatekaeteri niyanki jempe rowae-yaani isheninka. Ari roshiyari aririka riyaaate pankotsiki ipiyota-piinteetaha. ⁷ Ikoyi pinkathari rowethata-piintee-tyaari aririka iña-haeteri. Ikoyi kanteri atziri-paeni: ‘Yotaantaniri!’ ⁸ Tee okameethatzi pikoyi eeroka ikanteetemi: ‘Yotaantaniri!’ Apatziro ikantakaawo yotaanta-tsiri, riitaki Jeepatzii-toetani tekatsi itsipa. Rooma maawoeni eeroka-paeni kimiwi-taka pirezitita-wakaeyaami. ⁹ Tema jaka kepatsiki tee okameethatzi pikanta-shiwae-tyaari pisheninka: ‘Ashitanari!’ Tema apatziro ikanta Ashitzimiri Inkite-jatzi. ¹⁰ Tee okameethatzi eejatzi ikanteetemi: ‘Nowinkatharite!’ Tema apatziro ikanta pi-winkatharite, riitaki Jeepatzii-toetani. ¹¹ Ikaatzi kowatsiri ririiperote, roshiya-kotyaari rompera-teetani. ¹² Ikaatzi kowashi-waeta-chani ipinkatheeteri, aritaki itsinampa-shire-takae-teeri. Riima tsinampa-wawewi-tachari nimaeka riitaki ipinkatharita-kahae-teeri paata.

† Ari rotziwerowa-shiteemi, ipinkatha-teemi. = Ari pimakoryaayitzi-tantee-yaari †† yotako-pero-tzirori ikantakaantani Moisés = jiekantawo ijeeka-mento Moisés ‡ Yotaantaniri = Rabi

¹³ Ashironkaa-matsiteemi Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri! Potzika-yitakiri koyirori ipinkathari-wenteeri Inkite-jatzi. Eero pikyahae eeroka jempe ipinkathari-wentantee Tajorentsi, teemaeta pishinetziri itsipa ikyaayitee rirori.

¹⁴ Ashironkaa-matsiteemi Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri! Pameenta-shitakawo paapitha-tziro opanko kinankawo, rootaki pojamaninkan-tawori pamana-piintawita eero riyotan-teetzimi. Tema antawo rowajankitahae-teemi.

^{†15} Ashironkaa-matsiteemi Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri! Osheki pishintsiyitakiri itsipa-jatzipaeni roshiya-kotee aaka Judá-paeni, piyotaakiri rowapeyi-motantyaari rirori. Aritaki roshiya-kotee-mi eeroka ratsipe-teeyaawo sharinkaweni.

¹⁶ Ashironkaa-matsiteemi oshiyakariri mawityaakiri rakathata-wakahae-yaani! Kantatsiri: ‘Aririka ipaeryahaetero tajorentsi-panko, ikanteete: rowajankiteena Tajorentsi-panko-weri eerorika nomatziro nokantziri. Pikantzi: tekatsi oetyaa eerorika imonkaa-teetziro. Rooma aririka ipaeryahaeteri ooro jeekatsiri tajorentsi-pankoki, pikanta-piintaki: Oztimatyee ranteetero ikanteet-takiri.’ ¹⁷ Majontzi-shirerí, mawityaaki-shirerí! ¿Riima ooro kowapero-tachari? Kaari, roo kowapero-tacha tajorentsi-panko otajorentsi-takaeri ooro.

¹⁸ Pikantzi eejatzi: ‘Aririka ipaeryahaetero taapoki-mentotsi, ikanteete: ‘Rowajankiteetena Ataapiintziniri taapoki-mentotsiki eerorika nomonkaa-tziro nokantziri. Terika imonkaa-teetziro, tekatsi pikante. Rooma aririka ipaeryahaeteri ipireetari itahaetziri taapoki-mentotsiki, pikanteeyini: Oztimatyee ranteetero ikantee-takiri.’ ¹⁹ Majontzi-shireri, mawityaaki-shirerí!, ¿Riima ipireetari kowapero-tachari? Kaari, roo kowapero-tacha taapoki-mentotsi otajorentsi-takaeri itahaetziri. ²⁰ Ikaatzi paeriirori taapoki-mentotsi, ithonkiri ipaeryaakiri ikaatzi itahaetziri janta. ²¹ Ari ikanta ikaatzi paeriirori tajorentsi-panko, ithonkiri ipaeryaakiri ikaatzi tzimantawori. ²² Ikaatzi paeriirori inkite, ithonkiro ipaeriuro ijeekinta Tajorentsi, roshiya-kaakawo riimi Tajorentsi ipaeryaaki.

²³ Ashironkaa-matsiteemi Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri! Pipapiintziri Tajorentsi owoshinikan-teetari. Teemaeta pantziro kowapero-tachari ikowakahaetzimiri: Pikameetha-shirete, pineshironka-tante, pawentaa-shire-teeyaari. Rootaki kowapero-tachari pantayi-teero, eero pipakae-maetawo panteniri kowapero-tachari. ^{†24} Mawityaakiri akathata-wakaa-chari. Oshiyakariri pankinawentariri shikiryaa-niki eero riraako-tantari, roo kanteencha riraako-waetakiri ipira ikyaakoetari. ^{‡‡}

†† Paminiro ‘Jempe Ikantee-tziro Nãantsi-paeni’ okantakota ‘Otsipapaeni ñaantsi-paeni’. ‡‡ Iroka kantako-tachari ‘pipapiintziri Tajorentsi’, aririka oshooki 10 inchashi powoshinikan-tawori powanawo, payi apaani pashita-kaeyaari Tajorentsi. Ari pikanta-piintetero, aririka oshooki 10, pinashityaa apaani pashitakae-yaari tajorentsi. Ari pikanterori okaatzi shookatsini pipanki-tziri; owoshinikan-teetari = menta, eneldo, comino ‡‡† ikyaaakoetari = camello

²⁵ Ashironkaa-matsiteemi Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri! Poshiyakawo iramentotsi eejatzi owamentotsi, okitewita jenokira, rooma inthomoekira kepatsitaki. Aritaki pikantakari eeroka ifheetzimi kameethashiretakimi, tema eeroka koshintzi, pikowa-piintakiro pinintaa-waetyaa apaniroeni. ²⁶ Mawityaakiri Inashitantaniri! Poshiya-kaantyya posheta-piintziro inthomoeki piraa-mento eejatzi powamento, okitetantyaari jenokira.

²⁷ Ashironkaa-matsiteemi Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri! Poshiyakawo okitamaawita rowantee-tariri kaminkari, owaneenkaw-itaka jenokira. Rooma inthomoeki ari ojeekiri itonki-pooki kaminkari, shityeen-kataki. ²⁸ Ari pikantakari eeroka, ifaaawitakimi atziri pantakiro kameethari, tema owapeyi-motan-taniri eeroka, kaaripero-shire-takimi.

²⁹ Ashironkaa-matsiteemi Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri! Tema powetsika-pirini-tziro ikiteetzirira Kamantan-taniri, powaneenka-yitziro jempe ikiteetziri kameetha-shireri. ³⁰ Pikanteeyini: 'Ari atzimityaami paerani eero owamaawae-tzirimi aakapaeni, eero oshiyakotari awaejatziteni owamaayi-takiriri Kamantan-taniri.' ³¹ Apaniroeni pikamantakota, poshiya-kotakari piwaejatziteni ikaatzi owamaakiriri paerani Kamantan-taniri. ³² Anjatyaa pithotyahero okaatzi retanakari paerani piwaejatzitenipaeni! ³³ Tee pikameetha-shire-teeyini, poshiya-shitakari maanki! ¿Poshiyakaantzi eero rowajankitee-tzimi sharinkaweniki? ³⁴ Rootaki notyaantan-temiri Kamantan-taniri, Yotaantaniri, eejatzi Yotzinkari. Riitaki powamaa-kaante apaani-paeni, pikenta-kotakaanteri. Riima itsipa, pipajata-kaanta-waeteri ipiyota-piinteetaha, osheki powajankitaa-yiteri nampitsiki. ³⁵ Rootaki piñaantyaawori eeroka rowajankitaa-wentee-temiri ikaatzi rowamahaetakiri paerani, retanakawo kameetha-shireri Abel roojatzi Zacarías itomini Berequías. Riitaki rowamahaetaki paerani riyateeromi taapoki-mentotsiki ipoñahaawo tajorentsi-pankoki. ³⁶ Ari rowajankitaa-wentee-takiri irika-paeni okaatzi awijeent-tsiripaerani. Omaperotatya."

Riraako-tawo Jesús Aapatziyaweni

(Lc. 13.34-35)

³⁷ "Aapatziyaweni-jatzi! Osheki powamaaki Kamantan-taniri. Pishemyaakiri ikaatzi rotyaanta-witeetakimiri. Tema nokowawita-piinta noshiya-kotyaaarimi tsimeryaaniki rojate-tziri iryaani, ari nokoyi nokanteerimi ikaatzi notomitaari. Teemaeta ikowaeyini. ³⁸ Ari okaanki-pankote pipanko. ³⁹ Eero piña-haana jaka roojatzi paata pikantan-teeyaari:

Ƨajonka-wentaarewo rika, tema riitaki Pinkathari otyaanta-kiriri!" ††

Ikenkitha-takotziro Jesús itzimpookaetero tajorentsi-panko

(Mr. 13.1-2; Lc. 21.5-6)

24 Ikanta ishitowanee Jesús tajorentsi-pankoki, roo riyaaata-neemi. Ari ikantzi riyotaani: "Paminiro jempe okanta rowetsikae-tziro tajorentsi-panko."

² Rakanakiri Jesús, ikantzi: "Piñaakiro eeroka maawoeni mapipaeni okaatzi opewiryaaaka, eero piñaayi-teero paata ithonkaetero itzimpookaetero. Omaperotatya."

Iñahaeteri paata aririka othonki-mateeyaa

(Mr. 13.3-23; Lc. 21.7-24)

³ Ikanta rareetee-yakani tonkaariki Keekiroe-toniki, jeeka-paaki Jesús. Ari ipokaeya-paakini riyotaani, rojampi-tapaakiri: "¿Jempema okaatzika omonkaatantyaari okaatzi pikantakiri? ¿Iitaka noñeeri niyotan-tyaari? ¿Aripaetema othonka-teeyaani aririka pipiyimatee?" ⁴ Ari rakanaki Jesús, ikantanakiri: "Paamaeyaa ramatawi-teetzimi-kari. ⁵ Tema osheki pokatsini paata ipaeryaa-paakiro nowaero, ikante: 'Naaka Jeepatzii-toetani.' Osheki ramatawite. ⁶ Tema ari pike-mako-yitakiro osheki omana-rentsi. Paamaeyaa omithaha-shire-tzimi-kari, otzimatyee omatyaa iroka-paeni, tekira omonkaatzimaetya othonkan-teeyaari maawoeni. ⁷ Ikosheka-wakaetyaa otsipaki nampitsiki, rowayirita-wakaeyaa pinkathari-paeni. Iñahaete mantsiyarentsi, tashetsi, omoyeka-yityaa jempe-rika-paeni. ⁸ Rootaki etanakyaaawoni ikemaatsi-teetyaawo maawoeni iroka-paeni.

⁹ Raakaan-teetemi, ari ikosheka-waetee-temi roojatzi rowamaan-teetemiri. Osheki ikijaneenta-nakimi itsipajatzipaeni okantakaan-tziro pawentaanaha naaka.

¹⁰ Osheki pakayiteeroni paata ikemijantawita.

Raakaanta-wakaeyaa ikaateeyinira. Eero rakamethatawaka osheki ikijaneenta-wakaeyaa. ¹¹ Iñahaete osheki pokapaen-tsini roshiya-kotyaaarimi Kamantan-taniri, ramatawi-tapaakiri ikaate kemijantawakirini. ¹² Ari ranta-peroetero kaari-perori, eero retakotawakaayitaa. ¹³ Ikaatzi oejokiro-tanari rawentaanaha, riitakira awijako-taatsini. ¹⁴ Aririka omonkaateeyaa ikemakoe-teero maawoeni kepatsiki Kameethari Ñaantsi kenkitha-takotzirori ipinkathari-wentantee Tajorentsi, aripaete omonkaa-teeyaa othonkatan-teeyaari maawoeni.

¹⁵ Aritaki piñaakiri iiteetziri 'Ipinkaetani Thonkantaniri', riitaki ikenkitha-takotakiri paerani Kamantan-taniri Daniel, ijeekapaaki otajorentsizira. (Ikaate ñaanateeroni iroka, otzimatyee ikemathatero.)

¹⁶ Ikaatzi nampitawori iipatsiteki Judá-paeni, otzimatyee ishiyi ochempiki. ¹⁷ Pijeeki-rika jantakiroki pipanko, ari pipoñaanakyaa pishyanaki, eero pikyaa-panaatzi paapanaate oetyaa-rika. ¹⁸ Powaneki-rika pijeeki, pishiyi eero paapanaa-tziro pithaari. ¹⁹ Ashironkamatsiteroni okaete motzita-tsini, eejatzi tzimayita-tsiri eentsite eenirowa ithoyitzi iteni! ²⁰ Pamaneri Tajorentsi, pikanteri: 'Pookaawenteena eero noshiyan-

† pipanko = tasorentsi-panko †† Waerontsi

‡ Wairontsi

tawae-tanaka kyaawontsi-paeteki, eejatzi kitejeri imakoryaan-teetari.' ²¹ Tema antawo okantyya rashironkaetyaa paata. Tema paerani owakira rowet-sikae-takiro kepatsi roojatzi nimaeka, tee ifahaetzi oshiyawoni iroka ashironkahaantsi. Eero apiita ifahaete oshiyawoni. ²² Eero ithaankiteetzimi romaeryeetero iroka ashironkahaantsi, tekatsi awijako-taatsinimi. Okamintha riyoshii-teetakiri ikaatzi awentahaariri Tajorentsi, rootaki romaeryan-teeta-kawori intsipaete ashironkahaantsi. ²³ Aririka pikemi ikanteetemi: 'Trika Jeepatzii-toetani.' Itsipa kantatsini: 'Irinta Jeepatzii-toetani,' eerowa pikemijantziri. ²⁴ Ari ipokaki oshiyakotyaarini Jeepatzii-toetani, oshiyako-tyaarini Kamantananiri. Roñaahan-tapaaki kaari ifaapiinteetzi. Itajonkawentan-tayita-paaki. Kantacha, ramatawite eejatzi ikaatzi riyoshii-takiri Tajorentsi. ²⁵ Tema nokaman-tzita-kimiro paerani. ²⁶ Aririka ikanteetemi: 'Areetapaaka ochempiki', eero piyaata-shitziri. Ikante itsipa: 'Inthomoeiki pankotsiki ijeeki,' eero pikemijantziri. ²⁷ Tema aririka ipiye Itomi Atziri, roshiya-paeyaawo ookatharentsi. Etanakaawo omorekanaki ishitowa-piintzira ooryaa roojatzi jempe itziroryaa-piintzi. ²⁸ Tema jempe-rika ijeeki shitziwari, ari ipiyo-wentari amempori." †

Ipiyantee-yaari Itomi Atziri

(Mr. 13.24-37; Lc. 21.25-36; 17.25-36; 12.41-48)

²⁹ "Aririka okaatapaaki paata antawo rashironkaetyaa, aritaki itsiwakanaki ooryaa, eejatzi kashiri. Ari ipariyayite ompokiropaeni, maawoeni tzi-mawi-tachari ishintsinka inkiteki. ³⁰ Aripaete ifahaetee inkiteki riyotan-teetyaari rootaatsi ipiye Itomi Atziri. Antawo ithaawaeyini ikaatzi sheninkata-wakaa-chari jaka kepatsiki. Ifahaeta-waero rowaneenkawo eejatzi itajorenka, ikinanta-paeyaawo menkori. ³¹ Tema ish-intsitapaatyero itziwoota-pae ronampiripaeni tajorentsi, ipiyota-paeri ikaatzi riyoshii-teetakiri nampitawori jempe-rika-paeni oweyaapaa kepatsiki. ³² Tema oshiyawo jempe okanta piña-piintziro pankirentsi: aririka piñaakiro eerishitee, rootaatsi ojar-entsitee. ††³³ Rootaki piyoteri eerokapaeni, aririka piñaakiro okaatzi nokanta-kimiri, pokimataana. ³⁴ Eero ikamita irika asheninka-paeni, roojatzi ifaanta-kyawori okaatzi nokanta-kimiri. Omaperotatya. ³⁵ Ari othonkae-yaari inkite eejatzi kepatsi, rooma okaatzi nokaman-takimiri otzimatyee omonkaa-yiteeyaa.

³⁶ Tekatsi yoteroni kitejeri, jempe roweeyeyaa ooryaa nopiyan-teeyaari, imatzitawo inkite-weri ronampiri tajorentsi tee riyotzi. Apatziro riyotziro Ashitanari rirori. ³⁷ Okimitee-yaawo paerani eeniro rañaawita Noé, ari okantee-yaari eejatzi ipiyeerika Itomi Atziri. ³⁸ Tema paerani tekira areeta oonkawo, inimowae-tziri atziri, rowaeyani, riraawae-teeyini, raawakayita iina. Roojatzi rotetan-tanakari Noé amaatako-mentotsiki. ³⁹ Ari inimowae-tziri tekatsi ikenkishiryeyaa roojatzi

† Ikimita añaapiintziri amempori rewoteeyani, tema ayotzi eenitatsi kamaentsiri. Ari okimitzita eejatzi aririka añaayitakiro okaatzi ikenkitha-takotakiri Jesús, ayotzi rooteentsi ipiyimatee. †† pankirentsi = higuera

omapokan-takariri oonkawo, ithonka ipiinkaki. Ari okantee-yaari eejatzi ipiyeerika Itomi Atziri. ⁴⁰ Ijeeki apite antawae-tatsiri rowaneki, rahaetee apaani inkiteki. Riima itsipa rookaeta-nakiri. ⁴¹ Ojeeki apite tsinani otoonka-waetzi, rahaetee apaani inkiteki. Rooma otsipa rookaeta-nakiro. ⁴² Pikakempitee eeroka, tema tee piyotzi jempe-paete ipiye Piwinkatharite. ⁴³ Pikenk-ishiryakoteri jempe ikantyya atziri, aririka riyotemi ipokatye koshintzi tsireniriki, aritaki ikakempi-takimi eero ikoshitan-teetari ipankoki. ⁴⁴ Oztimatyee paa-maeya eeroka. Powetsikya, tema tekatsi yotatsini jempe-paete ipiye Itomi Atziri.

Kyothaniri omperataarewo

(Lc. 12.41-48)

⁴⁵ Poshiya-kotyaari antawae-ryaantzi omperataarewo, kyothaniri kameetha. Rookanakiri ipankoki omperatariri, ikantanakiri: 'Paminiri ikaatzi jeekatsiri pankotsiki, pipapiinteri rowanawo.' ⁴⁶ Tema antawo ikimoshirete irika omperataarewo aririka ipiye omperatariri, aririka ifaapaeri imonkaa-takiro ikantana-kiriri. ⁴⁷ Aritaki ishineteeniri raminakowenteeniri okaatzi rashitari. Omaperotatya. ⁴⁸ Riima kaari-perori omperataarewo, ikantzi: 'Eero ipiyita omperatanari.' ⁴⁹ Rowajanki-waetakiri itsipa omperataarewo. Jataki ipiyota shinkitzinkari. ⁵⁰ Ari inimowae-tziri omperataarewo, tee riyotero kitejeri, jempe riweyeyaa ooryaa ipiye, tema romapoka-shiteeyaa rareteeyaa. ⁵¹ Osheki rowajankitaa-paeri, rookaeri jempe ikashiya-kaetakiri owapeyimotan-taniri. Ari riraawaetyaa, ratsikae-kiwaetyaa, ike-maatsi-teeyaa."

Ikenkitha-takoe-tziro 10 ewankawo

25 "Iroka ikanta ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, roshiya-kotawo 10 ewankawo jatatsiri tsireniriki otonkiyo-tyaari aawakaa-chani. Aayitanaki ootamento. ² Eenitatsi 5 ewankawo yotanitatsiri, eenitatsi eejatzi 5 ewankawo kaari yotanitatsiri. ³ Iroka 5 ewankawo kaari yotanitatsiri, aawitanaka ootamento, roo kanteencha eepichokiini aanaki iyaa. ⁴ Rooma itsipa yotanitatsiri, aanaki roori ootamento, aanaki eejatzi osheki iyaa. ⁵ Tee ipoki intsipaete aawakaa-chani, aapaakiro owochokini, mahaeya-nakini. ⁶ Okanta niyankiite tsireniri, okematzi ikaemaetzi, ikanteetzi: 'Kaakitaki aawakaa-chani, pitonkiyo-tawakyaari!' ⁷ Kakitanaki ewankawopaeni, iyeekita-neeri iyaa ootamento-paeni. ⁸ Okanta ewankawo-paeni kaari yotanitatsini, okowako-witanakawo yotanitatsini, okantziro: 'Pipina iyaaki pootamento, rootaentsi itsiwaki nashi naaka.' ⁹ Okantanaki yotanitatsiri: 'Eero, ari ithaata-nakya nashi naaka, piyaate pamananta-paente eeroka.' ¹⁰ Iyaamintheeta-paentzi amanantzi, areetapaaka aawakaa-chani. Jatanaki okaatzi oyaawenteen-chari, otonkiyotawakari, raanakiro jempe roemoshirenkaeteri. Rashitee-tanakiro ikyaa-piinteetzi. ¹¹ Okanta opiyawitapaaka ewankawo jatatsiri amanantzi, okaema-kaema-witapaaka, okantzi: 'Pashita-ryeenawo naaka!' ¹² Okematzi rakaeta-nakiro, ikantee-tziro: 'Tee niy-

omitzi. Omaperotatya.'¹³ Pikakempi-yitee eeroka, tema tee piyotero kitejeri, jempe ikaate ooryaa ipiye Itomi Atziri."

Ikenkitha-takoe-tziri koriki

(Lc. 19.11-27)

¹⁴ Iroka ikanta Inkite-jatzi ipinkathari-wentantee, roshiya-kotari atziri jatatsini inteena, ipiyotakiri romperatani, ipanakiniri okaatzi rashitari rami-nakowenteniri. ¹⁵ Tema ipanakiri apaani-paeni tenatatsiri riyeekitaki iyorikite. Irika romperatani yotanitatsiri kameetha ipanakiri ikaatzi 5 tenatatsiri riyeekitaki koriki, itsipa romperatani kaari yoperotatsine ipanakiri ikaatzi apite tenatatsiri riyeekitaki koriki, riima iweyaanta-paakawori ipanakiri apaani. Jatanaki rirori inteena. ¹⁶ Ikanta rompera-teetani ipaetakiri 5 koriki, rantawae-takaakiri iyorikite, roshekyaakiri, rahae itsipa ikaatzi 5 koriki. ¹⁷ Ari ikantakari itsipa ipaetakiri apite tenari riyeekitaki koriki, isheniteeri rirori, rahae ikaatzi apite tenari riyeekitaki koriki. ¹⁸ Riima itsipa ipaetakiri apaani, raanakiri iyorikite, ikitatakiri kepatsiki. ¹⁹ Okanta ojamanitaki piyaa omperatariri ashitariri koriki, ikaemakaan-tapaeri romperatani-paeni riyote jempe ikantakiri iyorikite. ²⁰ Pokapaaki ipaetakiri 5 tenari riyeekitaki koriki, roñaaha-paeri itsipa 5 tenari riyeekitaki koriki ishenitakiri, ikantapaaki: 'Pinkathari, 5 tenari riyeekitaki koriki pipakina paerani, irika itsipa 5 tenari riyeekitaki noshekyaakiri.' ²¹ Ikantzi Pinkathari: 'Ariwé nomperatani, eerokataki yotaniri. Eepichokiini koriki pikempoyaaakina, aritaki pikempoyahae osheki itsipa koriki. Pipoki, pitsipa-tena aninteeeyaa.' ²² Areetapaaka ipaetakiri apite tenari riyeekitaki koriki, ikantapaaki: 'Pinkathari, apite itenatzi riyeekitaki koriki pipakinari, irika itsipa apite itenatzi riyeekitaki nosheni-teeri.' ²³ Ikantzi Pinkathari: 'Ariwé nomperatani, te piyoperowita. Eepichokiini koriki pikempoyaaakina, aritaki pikempoyahae itsipa osheki koriki. Pipoki, pitsipa-tena anintaawaetya.' ²⁴ Ipokapaaki paetakiri apaani itenatzi riyeekitaki koriki, ikantapaaki: 'Pinkathari, niyotzi naaka osheki pimashireyantziti, pishintsitakaantziri pantawae-takaan-tziri piyorikite, ari okanta pishekyaan-tantariri.' ²⁵ Rootaki nothaa-wakaantakimiri, naanakiri piyorikite, nokitatakiri kepatsiki. Irika namaemiri. ²⁶ Rakanaki ashitariri koriki, ikantziri: 'Eeroka kaari-perori, osheki piperanita. Piyowitaka aritaki nokijakimi eerorika pishekiiri koriki, ²⁷ piñaawitaka eero pimatziro eeroka, paminemi antawae-takae-mirini, aritaki ishekineentakimi koriki, riitaki pipawae-narimi nopiyaaha nimaeka.' ²⁸ Ikantee-tanakiri ikaatzi jeekaen-tsiri: 'Paapthateri tenatatsiri riyeekitaki koriki, pipaeri itsipa rompera-teetani oshekyaakiri ikaatzi 10 itenatzi riyeekitaki koriki.' ²⁹ Tema ikaatzi otzimomotakiri, aritaki otzimimo-pero-teeri. Riima kaari otzimomotzi, ari imaperoe-teeri raapithee-teeri okaatzi tzimimo-witariri. ³⁰ Paanakiri irika kaari-pero-rika, pookiri

† tenatatsiri riyeekitaki koriki = talento. Ikaatzi ishenitzi koriki, riitaki apaani talento, itenatzi 40 kilo. Monkaataka ipinatan-teetyaari 20 antawae-tatsiri apaani oarentsi.

otsireni-kaakitzi. Ari riraawae-tyaari, ratsikae-kiwae-teeyaa ikemaatsi-waeteeyaa."

Ikenkitha-takoe-tziri iyakowentaantsi

³¹ "Aririka ipiye Itomi Atziri maperori ipinkatharenstapae. Itsipatee-yaari ronampiripaeni tajorentsi, roshiya-kotee-yaari pinkathari ijeekantawo owaneenka-tachari ijeeka-mento. ³² Ipiyoteeri maawoeni atziri jempe-rika ijeekae rirori. Inashi-teeyaari rojeeka-yiteeri. Roshia-kotyaari atziri inashitariri ipireetari tee ikoyi itsipateeri. ³³ Roojeekayiteeri ipira retako-perotani rakoperoki, riima ipira imaninta-yitziri rampateki rojeeka-yiteeri. ³⁴ Tema iñaanateeri Pinkathari rojeekakiri ipira rakoperoki, ikantziri: 'Pipokaeyeni maawoeni, osheki ithaamenta-kahae-yeemini Ashitanari, pinampi-teeyaawo jempe ipinkathari-wentantzi rirori, tema paerani rowetsika-yitzi-takimiro owakira rowetsikan-takawori kepatsi. ³⁵ Tema piñaakina paerani ayimatana notashe, pipakina nowanawo. Piñaakina ayimatana nomiri, pipakina nomiri. Piñaakina nareetzi pinampiki, pineshironka-takina pipankoki. ³⁶ Piñaakina nojarahakowaetzi, pipakina nokithaa-takari. Piñaakina nomantsiyatzi, pamitako-takina netsiya-takotan-taari. Romonkyaa-kaantee-takina, pipokashi-takina paminana.' ³⁷ Ari ikanteeyeni kameetha-shireri: 'Pinkathari. ¿Jempe-paete noñimika pitashe-neentzi, nopantzimiri powanawo? ¿Jempe noñimika pimirineentzi, nopantzimiri pimiri? ³⁸ ¿Jempe-paete noñimika, naakameetha-tantzimiri nopankoki? ¿Jempe noñimika pijahakowaetzi, nopantzimiri pithaari? ³⁹ ¿Jempe-paete noñimika pimantsiyatzi, romonkyahaetzi, niyaatantari noñimi?' ⁴⁰ Ikante Pinkathari: 'Tema pineshironkayitzi ikaatzi awentaa-yitaanari noshiya-kaanteeri yeeyi, naakataki pineshironkatzi. Omaperotatya.' ⁴¹ Ipiithoka-shita-nakari rojeekakiri rampateki, ikantziri: 'Kaari-perori! Piyaate pikemaatsi-teeyaawo paamari kaari tsiwaka-nitaa-tsini ikashiya-kaeta-kiriri Kamaari itsipatee-yaari maawoeni ronampiri rirori. ⁴² Piñaawitakina notashe-neentzi, tee pipana noyaari. Ayimataki-na nomiri, tee pipana nomiri. ⁴³ Piñaawitana nareeta pinampiki, tee pineshironka-tana pipankoki. Piñaawitakina nojahakowaetzi, tee pipana nokithaa-tyaari. Piñaawitakina nomantsiyatzi, romonkyahae-takina, tee pipoki piñeena.' ⁴⁴ Ari ikantawi-tanakyaa kaari-pero-shireri: 'Nowinkatharite, ¿jempe okaatzika noñaawi-tzimi pitashe-neentzi, pimirineentzi, pipoki nonampiki, pijahakowaetzi, pimantsiyatzi, romonkyahae-tzimi, teemaeta noneshironka-mitzi?' ⁴⁵ Ikante Pinkathari: 'Tema piñaakiri rashironkaa-waeta irika-paeni kaari riropero-tatsini, teera pineshironkayitzi, naakataki pantzimotaki. Omaperotatya.' ⁴⁶ Rootaki ratsipe-tantyaawori kanteetaa-chani owajankitahaantsi. Riima ikaate kameetha-shire-taatsini, ashi rowaero rañaayitee."

†† ipireetari retako-perotani = owisha = oveja; ipira imanintayitzi = cabra

Ikamanta-wakaeta raakaanteri Jesús

(Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

26 Ikanta ithonka-nakiro Jesús okaatzi ikenkitha-takotakiri, ikantanakiri riyotaani: ²“Piyoteeyini eeroka yotapaaka apite kitejeri roemoshirenkae-teero Anonkoryaantsi. Ari raakaan-teeteri Itomi Atziri iken-takoeteri.”

³Ikanta reewarite Ompera-tajorentsi-taarewo-paeni, Yotaantaniri-paeni eejatzi Antaripero-paeni, ipiyoteeyakani ipankoki Caifás ijewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo. ⁴Ari ikamanta-wakahae-yakani, ikantzi: “Jame amatawiteri Jesús ayiri owamaakaanteri. ⁵Roo kanteencha, eero akoshekari kitejeri roemoshirenkaetaha, ikijako-wentari-kari atziri-paeni.”

Ijeetan-teetari Jesús kajankari

(Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)

⁶Ikanta rareetaka Jesús nampitsiki Ashironka-pankoniki, ikyaapaaki ipankoki Simón omawitari paerani pathaa-wontsi. ⁷Ari areetapaaka tsinani amakotaki kajankari, kameethari onaki rowetsikae-tziro mapi, osheki owinawo. Ojeetan-tapaakari iitoki Jesús ijeekakira rowaeyani. ⁸Ikijeeya-nakani riyotaani iñaakiro, ikantee-yanakini: “¿Iitaka apaawae-tantawori? ⁹Aritaki aakimi osheki koriki aririka opimantakiro, riitaki opashit-yaaririmi ashironkaenkari.” ¹⁰Riyotako-takiri Jesús ikenkishiryaari, ikantziri: “¿Iitaka pikijan-tawori tsinani? Kameetha noñaakiro naaka antakiri. ¹¹Ashi rowaero pitsipa-tyaari ashironkaenkari, rooma naaka eero piñero pitsipata-piintena. ¹²Tema eewatatzii iroka tsinani ojeetan-tanawo kajankaari othawe-tatyaana jempe okantya ikiteetena paata. ¹³Jempe-rika ikamantan-teeteero Kameethari Ñaantsi, aritaki ikenkitha-takoe-teero eejatzi iroka tsinani, ikenkishiryaantee-tyaawori antakiri roori. omaperotatya.”

Ipimantantzi Judas

(Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)

¹⁴Ikanta Judas Nampitsiwari kaawitachari 12 riyotaani Jesús, riyaata-shitakiri reewari Ompera-tajorentsi-taarewo. ¹⁵Ikenkitha-waeta-kaakiri, ikantziri: “¿Iitaka pipinari aririka namakimiri?” Roñaahae-takiri ikaatzi 30 ipewiryaa koriki ipaetekiriri. ¹⁶Aripaete retanakawo Judas ramina-mina-tziro jempe-paete raakaanteri.

Iweyaantawori rakiyota-neeri riyotaani-paeni

(Mr. 14.12-25; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

¹⁷Tema monkaatapaa etawori kitejeri rowanta-piintee-tawori ratanteetani kaari rowaeteetzi shineyakaeroni, pokaeya-paakini riyotaani Jesús, rojampitapaakiri: “¿Jempe onkotsi-takaanteka oyaari oemoshirenkan-tyaawori Anonkoryaantsi?” ¹⁸Ari ikantziri rirori: “Piyaate nampitsiki. Ari pitonkiyo-takyaa atziri,

pikanteri: ‘Ikantzi yotaanari: “Niyotzi rooteentsi nopeyakotyaa, nokoyi niyaate pipankoki noemoshirenkyaa kitejeri Anonkoryaantsi, notsipa-tyaari niyotaani-paeni.”’” ¹⁹Imatakiro riyotaani okaatzi ikantakiri Jesús. Ronkotsi-takaantaki royaari kitejeri Anonkoryaan-tsiki.

²⁰Tema tsireniityaanaki rareeta-paaka Jesús, jeeka-paaki rowaeyaani itsipata-paakari riyotaani ikateeyinira 12. ²¹Ikanta rowaeyani, ikantzi Jesús: “Pikateeyakinira pakiyotana jaka, eenitatsi apaani aakaan-tenani. omaperotatya.” ²²Owashireteeyanakani. Apaani-paeni retanakawo rojampi-tziri, ikantziri: “¿Naakama Pinkathari?” ²³Ikantzi Jesús: “Itzimi-rika ochaantakironi ratanteetani nochaantzira naaka, riitaki aakaan-tenani. ²⁴Omapero-tatya ipeyakotyaa Itomi Atziri, tema rootaki rojankina-takoe-takiri paerani. Roo kanteencha nokantzi naaka: ‘Eero itzimaajeeetzimi iri-ka, aakaanterini Itomi Atziri.’” ²⁵Ari ikantanaki Judas pithoka-shitan-taniri: “¿Naakama Yotaanari?” Ikantzi Jesús: “Rootaki pikantakiri eeroka.”

²⁶Tema eeniro ijeeki rowaeyani, raakiro Jesús ratanteetani, ramanakotakawo, itzimpetowakiro, ipayitakiri riyotaani, ikantziri: “Iroka, poyaawo, rootaki nowatha.” ²⁷Raakotakiro imiriteetari, ramanakotakawo, ipakotakiri riyotaani, ikantziri: “Pireeyini maawoeni, ²⁸tema niraa iroka, rootaki oñaahanta-pero-teroni aapatziyawaakan-teeyaari, rootaki shitowaa-tsinari rariperoe-tantyaariri antayitziroori kaari-pero-tatsiri. ²⁹Pikemi nokante, eero niritawo iroka rojatzi paata aririka ipinkathari-wentantee Ashitanari, aripaete apiiteerori.”

Ikenkitha-tziro Jesús rookawentantya Pedro

(Mr. 14.26-31; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

³⁰Ikanta ikata-nakiro romampaa-kotari Tajorentsi, ja-teeya-nakini Keekiroe-toniki. ³¹Ikantanakiri Jesús riyotaani: “Rooteentsi pookawentena nimaeka tsireniriki. Tema rootaki rojankina-takoe-takiri paerani ikanteetzi: Nowamayiri aminakowentziri ipireetari, aritaki ithonkyaa ipookaeyanakini ipira.

³²Roo kanteencha aririka nañaahae, Tepowenikira piñaapaena.” ³³Ari rakanaki Pedro, ikantzi: “Aritateekima rookawentakimi itsipa-paeni, eero nokawentzimi naaka.” ³⁴Ikantziri Jesús: “Nimaeka tsirenirika tekira iñeeta tyapa, mawa pikante: ‘Tee noñeeri Jesús.’ Omaperotatya.” ³⁵Ikantzi Pedro: “Eero nookawentzimi, aritaki akaate akami.” Ari ikantee-yakini eejatzi maawoeni riyotaani.

Ramana Jesús Toonkaetoni-ki

(Mr. 14.32-42; Lc. 22.39-46)

³⁶Ikanta rareetaka Jesús itsipatakari riyotaani iiteetziro Toonkaetoni, ikantapaakiri riyotaani-paeni: “Ari pi-jeekawaki jaka, niyaaneentawakiita naaka janta, namanyaa.” ³⁷Apatziro raanakiri Pedro eejatzi apite itomi Zebedeo. Tema osheki riraako-shire-tapaaka Jesús. ³⁸Ikantziri: “Owamayi-matatyana nowashirenka. Ari pi-jeekawaki eeroka jaka, jame akakite.” ³⁹Awijanaki eepichikiini rirori Jesús. Otziwerowa-paaka, amana-

† mapi = alabastro

paaka. Ikantzi: "Ashitanari, pikoyi-rika eeroka, potsi-paryaa-kowentena okaate nokemaatsi-tyaari. Eero pantakaanawo nokowawitari naaka, apatziro pi-matakaa-yinawo pikowakaa-kinari eeroka." ⁴⁰ Ipiyashi-tapaari riyotaani, iñaapaa-tziiri imahaeyini. Ikanta-paakiri Pedro: "¿Tema pamaweneentziro eepichokiini piwochoki, pitsipa-tena akakite? ^{†41} Pikakite, pa-manyaa, paamaeyaa pantzirokari kaari amethatatsi. Osheki okaatzi kameetha-tatsiri pikowawitari panterimi, roo kanteencha tee pamawe-waenitzi." ⁴² Eejatzi ipiyanaa Jesús, amanapaa, ikantzi: "Ashitanari, rootakirika natsipe-tyaari nokemaatsi-tyaawo iroka, ar-itaki nomatakiro pikowakaa-kinari." ⁴³ Ikanta ipiyapaa, eejatzi iñaapaeri imahaeyini, tema antawo iwochoki. ⁴⁴ Ipiya-pitha-tanaari, mawa ipiyaka ramana. Roojatzi rapiitapae ikantakiri inkaahanki. ⁴⁵ Ari ipiyashi-tapaakari riyotaani, ikantapaakiri: "¿Roojatzi pima-haeyini? Monkaata-paaka raakaan-tantee-tyaariri Ito-mi Atziri, rahaeta-nakiri kaari-pero-shireriki atziri. ⁴⁶ Pipiriinte, jame aatee. Okaakitzi-matapaaki pimanteni."

Roteeyee-takiri Jesús

(Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴⁷ Ikenkithaawae-mintheetzi Jesús areetapaaka Judas, kaawita-chari 12 riyotaani. Osheki atziri itsipata-paaka, ramayitaki rowathaa-mento, ipaja-mento. Rotyaantani reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo, rashi eejatzi antaripero-paeni. ⁴⁸ Tema ikamantzi-takari ramayitakiri irika pithoka-shitan-taniri, ikantakiri: "Itzimi-rika nowetha-tapaa-kyaari nohowoo-tapaakiri, riitaki, poteeyiri." ⁴⁹ Ari rontsiroka-paakari Judas okaakiini Jesús, ikantapaakiri: "Yoteenari." Ithowoo-tapaakiri rowetha-tapaakari. ⁵⁰ Ari rojampitzi Jesús, ikantzi: "Nosheninka, tema areetakimi jaka, pimatero pipokashi-tziri." Pokaeya-paakini itsipayitakiri, roteeya-paakiri Jesús, roojota-nakiri. ⁵¹ Ikanta tsipata-kariri okaakiini Jesús, ra-nakiro iyotsirote, itotziti-kiriri ikempita romperatani reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo. ⁵² Ikantzi Jesús: "Powaero piyot-sirote jempe paakiro. Tema ikaatzi to-tantawori iroka kotsiro, aritaki itoteetakiri rirori. ⁵³ Piyotzi eeroka, kantacha namaniri Ashitanari, aritaki rotyaantakimi sheki-pero-tatsiri ronampiripaeni tajorentsi piyakowentemini. ^{††54} Roo kanteencha ari omonkaa-tyaari okaatzi ro-jankina-takoe-takinari paerani." ⁵⁵ Ipithoka-shita-nakari Jesús ikaatzi pokaentsiri, ikantziri: "¿Naakama koshintzi pamashi-tantanari powathaa-mento eejatzi pipaja-mento? ¿Tema piña-piintana niyotaantzi mawoeni kitejeri jaka tajorentsi-pankoki, kaarima paantana janta? ⁵⁶ Ari okantyaari, rootaki omonkaatantyaari okaatzi rojankina-takiri paerani Kamantan-taniri." Ari ishiyayi-tanaka mawoeni riyotaani-paeni, rookawenta-nakari Jesús apaniroeni.

† eepichokiini = apanima-cheeni hora †† sheni-pero-tatsiri ronampiri tajorentsi = 12 lehión; lehión = osheki-perotatsiri rowayirite wirakocho, ikaate 3000 owayiri, terika ikaatzi 6000

Ipiyowenteetari Jesús

(Mr. 14.53-65; Lc. 22.54,63-71; Jn. 18.12-14,19-24)

⁵⁷ Tema ikaatzi oteeyapaa-kiriri inkaahanki Jesús, rii-jatzi aanakiriri ipankoki Caifás reewari-perote Omperatajorentsi-taarewo. Ari ipiyoteeyani Yotaantaniri-paeni eejatzi Antaripero-paeni. ⁵⁸ Noshikacha entsikiroeni Pedro royaata-kowentziri Jesús, roojatzi rareetan-tapaakari ipankoki reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo. Kyaapaaki owaankiiteriteki pankotsi, itsipata-paakari kempoyaan-taniri, ikoyi Pedro ikemako-wenterijempe ikanteeteri Jesús. ⁵⁹ Ikanta reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo itsipatakari ikaatzira piyoteen-chari, raminawitaka iita theeyako-tyaarini Jesús opoñaan-tyaari rowamaa-kanteri. ⁶⁰ Tee iñiimaeta, ipokawitaka osheki kowatsiri itheeya-kotyaarimi. Roojatzi ikatziyan-tanakari apite theeyako-tanakariri, ⁶¹ ikantanaki: "Nokemiri naaka chapinki iñaawaetzi ikantzi: 'Ari notzimpookakiro tajorentsi-panko, roo awijawitakyaa mawa kitejeri, ari nothonkaero nowetsikaero.'" ⁶² Ari ikatziyanaka reewari-perote Omperatajorentsi-taarewo, ikantanakiri Jesús: "¿Iitaka kaari pakanta? ¿Tema pikemi okaatzi ikantakoe-tzimiri?" ⁶³ Roojatzi imaeritaki Jesús, tee raki. Ari ishintsi-thatanakiri, ikantziri: "Pipaereeri Kañaaniri Tajorentsi, niyotan-tyaari omaperotatya okaate pikantenari. ¿Eerokama Jeepatzii-toetani Itomi Tajorentsi?" ⁶⁴ Ari rakanaki Jesús, ikantziri: "Rootaki pikantakiri eeroka. Nimaeka piñeeri Itomi Atziri ijeekimo-teeri rakoperoki Tajorentsi ipinkatharitee. Ari piñaahaeri ipiye ikinapae menkoriki." ⁶⁵ Ikanta ikemawakira Reewari-perote Omperatajorentsi-taarewo, itzijaanakiro iithaari ikijanaka, ikantanaki: "Ñaakiro, ipaeryaa-shitakari Tajorentsi. Tekatsi akoyi otsipa ikantakoeteri. Pikemae-yakini eeroka itheenakiri Tajorentsi. ⁶⁶ ¿Jempema pikantee-yinika eeroka?" Ari ikanteeyini ikaateeyinira: "¿Tzimaki ratatani! ¿Tzimatyee ikami!" ⁶⁷ Ari reewawoo-waetanakiri. Eenitatsi itsipa kapojawoo-waeta-nakiriri. Eenitatsi itsipa pajawoo-waeta-nakiriri. ⁶⁸ Ikantziri: "¿Jeepatzii-toetani! ¿Eeroka kamantan-taniri, anjatya pikan-tena iita pajawae-tzimiri?"

Ikantzi Pedro: Tee noñiiri naaka Jesús

(Mr. 14.66-72; Lc. 22.55-62; Jn. 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Roojatzi ijeekaki Pedro jakakiroki, ari oñaapaakiri omperataarewo, okantapaakiri: "¿Tema eeroka itsipata paerani Jesús Tepoweni-jatzi?" ⁷⁰ Osheki ñaakiriri Pedro rotekanakiro, ikantzi: "Tee, tee niyotziri iita pikantanari." ⁷¹ Ari ishitowa-paentzi Pedro itanto-teetakiro kaanki-rentsiki. Eejatzi oñaapaeri otsipa omperataarewo, okantapaakiri itsipayitakari: "Riijatzi irika itsipata-piintari Jesús, Kashiyakaa-weni-jatzi." ⁷² Ari rapiitanakiro Pedro rotekanakiro, ikantzi: "Omapero-tatyaa, riyotzi Tajorentsi, tee niyoritzi naaka irika atziri pikan-tanari." ⁷³ Tekira ojamanite, rapiitakiri ikaatzi itsipatakari ikantziri: "Eerokataki itsipata-piintari Jesús, tema Tepoweni-jatzi eeroka, ariiwaetaki iñaawaeta-piintzi rirori." ⁷⁴ Ikantane Pedro: "Teera, tee niyoritzi iri-

ka atziri pikantanari. Apatziro riyotzi Tajorentsi notheeya-rika, riitaki owajankiteenani." Ari iñaanaki tyaapa. ⁷⁵ Ari ikenkishiryaaneero Pedro ikantakiriri Jesús: "Tekira iñeeta tyaapa, mawa pikante: Tee noñiiri Jesús." Shitowanaki Pedro, antawoete riraanaka.

Rahaeta-nakiri Jesús Pilato-ki
(Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32)

27 Okanta okiteejeta-manee, piyota-manaka reewarite Ompera-tajorentsi-taarewo eejatzi antaripero-paeni, ikamanta-wakahae-yakani rowamayiri Jesús. ² Ari roojoeta-nakiri Jesús, rahaeta-nakiri ijeeki jewari wirakocha iita Poncio Pilato, tema riitaki jewari-perori rirori.

Ikamantakari Judas

³ Ikanta Judas pithoka-shitan-taniri, riyotanaki rowamaa-kaanta-shitee-tyaari Jesús. Antawoete ikenkishiryaanaka, raaneeri 30 koriki roepiyeeniri reewari Ompera-tajorentsi-taarewo eejatzi antaripero-paeni, ⁴ ikantapaeri: "Irika piyorikite. Tee okameethatzi okaatzi nantakiri. Tekatsi rante Jesús naakaan-tashitakari." Ikantee-yanakini rirori: "Taanityaa, eeroka yotzirori." ⁵ Rookanakiri koriki tajorentsi-pankoki, ishiya-pero-tanakityaa ipiyanaka, shirika-paaka. ⁶ Ikanta reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo, rahaeri koriki, ikanta-wakahaeyani: "Tee oshinetaan-tsitzi akempoyeeri koriki, tema riitaki apinawenta-kiriri rowamaan-teetyariri." ⁷ Ikanta-wakahae-yaani: "¿Jempe akante-rika koriki?" Ikanteeyini: "Jame amanantan-tyaawo pitzithari-patha-tatsiri, jempe iki-teeteri ikamayiteerika itsipa-jatzipaeni atziri." ⁸ Roojatzi nimaeka iiteetziro iroka kepatsi: "Iraantsi-patha." ⁹ Ari omonkaatari rojankina-takiri paerani Kamantaniri Jeremías, ikantaki:

Rahaetakiri 30 koriki,
Riitaki ikowaeya-kirini Israel-paeni ipineeteri,
¹⁰ Rootaki ramanantan-teetakari pitzithari-patha,
Rootaki ikowakaa-kinari Pinkathari namanantero.

Rojampi-takiri Pilato irika Jesús
(Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38)

¹¹ Areetaka Jesús ijeekira jewari wirakocha, rojampitawakiri, ikantziri: "¿Eerokama iwinkatharite Judá-paeni?" Rakanaki Jesús, ikantzi: "Rootaki pikantakiri eeroka." ¹² Ikanta reewari-peroti Ompera-tajorentsi-taarewo eejatzi Antaripero-paeni, osheki itheeya-kowita-paakari Jesús. Tee rakimaetari rirori. ¹³ Ikantzi Pilato: "¿Tema pikemi okaatzi ikentakoe-tzimiri?" ¹⁴ Roojatzi imaeritaki, tee raki. Osheki ipampoyaa-nakiri Pilato irika Jesús.

Riyakowentee-tziri Jesús rowamahaeteri
(Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

¹⁵ Eenitatsi rameta-piintari reewarite wirakocha: Maa-woeni ojarentsi aririka roemoshirenyaa Judá-paeni, romishitowa-kaantziri omonkyahaetziri isheninka itzi-

mi-rika ikowaeya-kirini rirori. ¹⁶ Eenitatsi apaani Judá-paeni raakaan-teetziri iita Barrabás, ikemakoetziri rantakiro kowaenka-tatsiri. ¹⁷ Ikanta ipiyotee-yakani atziri, rojampi-tantaki Pilato, ikantzi: "¿Iitaka pikoyiri nomishitowa-kaanteri? ¿Riima Barrabás? ¿Riima pikoyiri Jesús iiteetziri Jeepatzii-toetani?" ¹⁸ Riyotzi Pilato reshitashiitari Jesús, rootaki raakaan-teetan-tariri. ¹⁹ Tema otyaantaki inkaahanki iina Pilato kamanterini, ikantakiri: "Eero pikoshekari eeroka kameetha-shireri. Tema osheki romishimpyaakina tsireniriki, antawo ominthaaha-shiryaakina." ²⁰ Roo kanteencha irika-paeni reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo eejatzi antaripero-paeni, rowatsimaakiri piyoteen-chari atziri, ikantziri: "Rootaki kameetha-tatsi romishitowae-teri Barrabás, riima Jesús rowamahaeteri." ²¹ Rapiita-nakiro jewari wirakocha rojampi-tantzi: "¿Iitaka pikoyiri nomishitowa-kaanteeri?" Ikanteeyini maawoeni: "¿Riitaki Barrabás!" ²² Ikantzi Pilato: "¿Jempema nokante-rika Jesús iiteetziri Jeepatzii-toetani?" Ikanteeyini atziri: "¿Pikenta-kotakaanteri!" ²³ Ari ikantzi jewari wirakocha: "¿Eenitatsima kaari-perori rantakiri?" Eekiro ishintsitatzii ikaemaeyini atziri, ikantzi: "¿Pikenta-kotakaanteri!"

²⁴ Ari riyotanaki Pilato aminaashi-waeta rojampi-tziri, tema osheki ikijeeyakani atziri. Ikaemakaantaki nijaa, iñahaetakiri maawoeni ikewaako-tanaka, ikantzi: "Teera naaka kantashi-tyaawoni rowamahaeta-takiri-rika kameetha-shireri. Tema eeroka kantashi-tyaawori."

²⁵ Ikanteeyini atziri piyoteen-chari: "Rootaki nokowae-yirini, naaka rookoeteri iitarika awijeen-tsini, imaeteeri eejatzi ikaate nocharini-yitee-yaari, rookoeteeri rirori."

²⁶ Ari romishitowa-kaantee-takiri Barrabás. Riima Jesús ipajata-kaanta-nakiri, riyakowentakiri ikentakoeteri.

²⁷ Ikanta owayiri-paeni, ikyaakaa-nakiri Jesús rowayiri-pankoteki. Ari ipiyowenta-kariri. ²⁸ Aatonkoryee-tapaakiri Jesús, ikithaa-tantakari kityonka-mawotatsiri oshiyawori ikithaata-piintari pinkathari-yitatsiri.

²⁹ Ramanthee-tantakari kitochee-tapo, roteeya-kaakiri rakoperoki jawookaaki. Rotziwerowa-shitanakari itheenki-mawae-tziri, ikanteeyini: "¿Apinkatha-tziri iwinkatharite Judá-paeni!" ³⁰ Osheki reewawoo-wae-takiri, rompoja-yina-waetantari jawookaaki. ³¹ Ikanta ipakaakiro ishironta-wenta-waetari. Ratonkoryahaeniri ikithaa-takiriri inkaahanki, ikithaa-taneeri iithaari, raanakiri ikentakoeteri.

Ikentakoe-tziri Jesús roojatzi ikamantakari
(Mr. 15.21-41; Lc. 23.26-49; Jn. 19.17-30)

³² Ikanta riyaaatee-yanakini, itonkiyo-takari Simón poñaachari Cirene, roemiñaa-nakiri inatero ikentakoe-tantyaariri Jesús. ³³ Roojatzi rareetan-takari tonkaariki iiteetziro Atzirii-toni. ³⁴ Ari ipakoetakiri Jesús kachori rowaetee-takiro iyepitentsi, ikanta ithotawakiro eepichokiini, tee ririro. ³⁵ Ikanta ikentakoe-takiri. Raakiro

† rowayiri-pankote = pretorio †† Roo rameta-piintari pinkathari ramantheetawo poreryaa-yitatsiri, roteeya-piintziro eejatzi rakoperoki kotsirokaaki. ‡ Rootaki roeteetziriri atziri eero ike-maatsi-tanta aririka rowajankitahaeteri.

owayiri-paeni ikithaataari Jesús, rookimo-takaayitakawo, ikimita-kaantakiro iñaaryaa-teeta riyotan-tyaari itzimi ayironi. Ari omonkaatari ikenkitha-takiri paerani Kamantan-taniri, ikantaki:

Ipawakaakawo nomaatha.

Iñaaryaaawentakawo riyotan-tyaari itzimi-rika ayironi. ³⁶ Ari ijeekae-yakini raminako-wentziri. ³⁷ Rojankineeta-ki ikentakoe-tanta-kariri, okantzi: IRIKA JESÚS, RIITAKI IWINKATHARITE JUDÁ-PAENI. Ikenta-koeta-kiniri jeñokiini ipatziitoki. ³⁸ Itsipatee-takiri apite koshintzi ikentakoe-tziri, rowatzika-koetakiri rakoperoki, itsipa rampateki. ³⁹ Itheenki-mawae-takiri ikaatzi awijayi-tatsiri janta, roteka-yinata. ⁴⁰ Ikantee-tziri: "Eeroka tzim-pookironi tajorentsi-panko, roo awijaki mawa kiteejeri powetsikaero. Eerokami Itomi Tajorentsi powawijaa-koteeyaa. ¿Iitaka kaari payiitanta ikentakoe-takimira?" ⁴¹ Ari imatzitakawo reewari-perorite Ompera-tajorentsi-taarewo, Yotaantaniri-paeni, Inashitantaniri-paeni, eejatzi antariperop-aeni, ikanteeyini: ⁴² "Rowawijaa-kotziri itsipa, ¿kaari imatantawo rowawijaa-koteeyaa rirori riimi iwinkatharite Israel-paeni? Ari rowawijaa-kotee-yaami ikentakoe-takiri, aritaki akemijanta-kirimi ⁴³ Rawentaari Tajorentsi, anjatyaa afeeri omapero-rika retakotari ari rowawijaa-koteeri. Tema ikanta-piintzi: 'Naaka Itomi Tajorentsi.'" ⁴⁴ Ari imatzi-takawo koshintzi itsipatakari ikentakota, itheenki-mawae-takiri.

Ikamantakari Jesús

(Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

⁴⁵ Ikanta itampatzika-tapaaki ooryaa, omapoka-shitanaka otsireni-tanaki, roojatzi tsirenii-teeni ithapero-tanaka ooryaa. ^{††46} Ari ikaemanaki Jesús shintsini, ikantanaki: "Eli! Eli! ¿Lama sabactani?" (Roo akantziri añaaniki aaka: "Tajorentsi! Tajorentsi! ¿Iitaka pookawentan-takinari?") ⁴⁷ Ikanta jeekawenta-kiriri, ikemawakiri ikaemanaki, ikanteeyini: "Pikemiri, ikaematziiri Elías." ^{‡48} Ishiya-paenta, romitsitsiya-paentzi maathaantsi kepishaariki, rankowii-takiniri jawoo-pankeki, rowaanka-kotakiniri ratsimiyaa-tawakiromi. ⁴⁹ Ikanteeyini itsipa: "Pipakaeri! Añaawakiri ari ipokaki Elías rookakaa-wenteeri." ⁵⁰ Rapiita-nakiro Jesús ish-intsitanakiro ikaemanaki, peyanaka.

⁵¹ Okanta tajorentsi-pankoki, tzijaanaki niyanki ithatashii-tzirori, apimawotanaki, etanakawo jenoki roojatzi jaawiki. Antawo omoyekanaka kotaayi-tanaki mapi. ⁵² Ithonka ipookako-tanaki kaminkari, osheki añaahaatsi kameetha-shireri kamawiteen-chari. ⁵³ Tema rañahaera paerani Jesús, ikaatzi añaahaatsiri ishitowaneero omooki jatayitee nampitsiki tajorentsi-tatsiri, osheki atziri roñaha-yitaari. ^{‡54} Ikanta reewari owayiri-paeni eejatzi ikaatzi ikatziya-wentari Jesús, iñaakiro

† Roo rametee-yarini Judá-paeni roteka-yinata aririka itheenka-shire-tante. Rootaki oshiyawori ameteeyarini aakapaeni, aririka ookoteri atziri atheenka-shireteri, akanteri: "Piñaakiro! Pikemakiro!"
 †† itampatzika-tapaaki = ooryaa 6; ithapero-tanaka ooryaa = ooryaa 9. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.) ‡ Ikanta = ooryaa 9. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.) †† nampitsi tajorentsi-tatsiri = Aapatziyaweni

omoyeka, iñaakiro okaatzi awijeen-tsiri, antawo ithaawanaki, ikantanaki: "¿Omapero-witatyaaama Ito-mitari Tajorentsi irika?"

⁵⁵ Aminako-takiri janta osheki tsinani. Rootaki poñeenchari Tepoweniki oyaatziri Jesús, osheki amita-kota-piintakiri. ⁵⁶ Iroka okaateeyini: María Pankothanthaari-jato, María riniro Jacobo eejatzi José, aritaki ojeekakiri eejatzi riniro itomi-paeni Zebedeo.

Ikiteetakiri Jesús

(Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

⁵⁷ Okanta otsireniityaanaki, ari ipokaki ashaahanta-chari poñaachari Tonkaeroetoniki, iita José. Riijatzi riyotaani Jesús. ⁵⁸ Riyaata-shitakiri Pilato, ikantapaakiri: "Pishine-tenari nokitateeri Jesús." Kowaki Pilato raaneeri ikitateeri. ⁵⁹ Ikanta José, rapinee-tantakari Jesús kitamaari maathaantsi. ⁶⁰ Rowakota-paentziri owakiranatakira imoonta-kaantziri José shirantaa ikashiya-kaari kaminkari, roepinaa-kaantaki antawo mapi, rashi-takotan-takariri. Piyanaka José. ⁶¹ Okanta María Pankothanthaari-jato, eejatzi otsipa María, amin-neyyakini jempe ikiteetakiri.

Aminako-wentziriri jempe ikiteetakiri

⁶² Okanta awijanaki rowetsika-wenta-piinteetawo kitejeri imakoryaan-teetari, ari riyataki reewari Ompera-tajorentsi-taarewo eejatzi Inashitantaniri janta ipankoki Pilato, ⁶³ ikantapaakiri: "Pinkathari, chapinki eeniro rañaawita kamatawiri, nokemiri ikantzi: 'Aririka nokamawi-takyaa, roo awijawi-takyaa mawa kitejeri, aritaki nañaahae.'" ⁶⁴ Potyaante aminako-wenterini roojatzi omonkaa-tanta-kyaari mawa kiteejeri. Aamaashityaa riyataki tsireniriki riyotaani-paeni, rahaa-teri. Ikanteri atziri-paeni: "Añaahae Jesús! Aririka imatakiro, aritaki omaperotakya ramatawi-tante." ⁶⁵ Ikantanaki Pilato: "Irika owayiri-paeni, paanakiri, pikanteri raminako-wenterini jempe okanta pikoyiro eeroka." ⁶⁶ Jateeyakini jempe rowakoe-takiri Jesús, itsireka-kotapaakiri omooki. Ari ijeekawentee-yirini.

Rañaantaari Jesús

(Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

28 Okanta awijanaki kitejeri imakoryaan-teetari, Ananinkanaki María Pankothanthaari-jato eejatzi otsipa María aminiro jempe ikiteetakiri Jesús. ² Omapoka-shitanaka oshintsitanaki omoyeka, tema rayiita-paak-itzii Ronampiri Awinkatharite, katziya-paaka kitataa-re-mooki, iteenka-paakiro mapi rashitan-teeta-kawori, ari ijeekapaaki. ³ Ishipakiryapaaki kimiwitaka oorenta ookatha-rentsi. Kitamaa-nikiri iithaari roowaetaki okitamaa-nikitzi jiriniki. ⁴ Ikanta owayiri aminako-wentziriri kitataarewo, antawo ithaawanaki, okawae-tanaka iñaawakirira ronampiri tajorentsi, tyaanaki kimiwitanaka ikamana-kityeemi. ⁵ Ari iñaanata-nakiro ronampiri tajorentsi tsinani-paeni jeekaen-tsiri, ikantziro: "Eero pithaawan-teeyanani eeroka. Niyotaki

riitaki pipokashitzi Jesús ikentakoe-takiri. ⁶ Tee ijeeki ja-ka, añahae, aritaki ikantzi-takimi chapinki. Pipoki paminero jempe romaryaawitaka. ⁷ Pipiyanaki, pika-manteri riyotaani-paeni añahae Jesús ikamawitakaha, reewateemi Tepoweniki, aritaki piñahaeriri janta. Rootaki ikantee-takinari nokamantemi.” ⁸ Tee os-henkaanaki tsinani-paeni opiya-pitha-tanakawo kaminkari-mooki, otsinkashiryaa-nakiro, roo kanteen-cha osheki othaamentanaka, oshiyana-kityaa iroka-paeni iyaate okamanteri riyotaani. Oshiya-mintheeta okamanteri riyotaani, ⁹ itonkiyo-takawo Jesús awotsiki, rowetha-tawakawo. Iyaatashi-tanakiri ikatziyakaha, otziwerowa-shita-paakari, awithaki-tapaakiri iitziki. ¹⁰ Ari ikantziro Jesús: “Eero pithaawan-tashi-waetana. Piyaate, pikamanteri ikaatzi noyeeyitetaari, riyate Tepoweniki, aritaki iñaažiteenari janta.”

Ikenkitha-takiri owayiri

¹¹ Okanta opiyeeya-nakani tsinani, jatanaki eejatzi owayiri-paeni nampitsiki, ikamantakiri reewari Om-pera-tajorentsi-taarewo okaatzi awijeent-siri. ¹² Ari ipiyotee-yanakani eejatzi antaripero-paeni, ikanta-wakahae-yaani: “¿Jempe akantyaaka omanako-tantyaariri?” Ikaemakiri owayiri, ikaminaakiri ikantziri: “Irika osheki koriki nopinatemiri, ¹³ pikanteri atziri-paeni:

‘Ipokaeyakini niyankiiteki tsireniki riyotaani, no-maamintheetzi naaka, ikoshita-paentziri.’ ¹⁴ Aririka ikemaki jewari wirakocha, naaka kantako-wentemini eero rowajankitaan-tzimi.” ¹⁵ Raakiri owayiri-paeni ipineeta-kiriri, imatakiro ikamantan-tayitakiro ñaantsi okaatzi ikantee-takiriri. Rootaki imatzita-nakari eejatzi apaani-paeni Judá-paeni ikamantan-tziro iroka ñaantsi roojatzi ikantziro nimaeka.

Rotyaantziri Jesús riyotaani

(Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

¹⁶ Ikanta 11 riyotaani Jesús jataki Tepoweniki, ojeekira ochempi ikantzi-takariri Jesús jempe iñahaeri.

¹⁷ Ikanta iñaaawaeri Jesús, rotziwerowa-shita-waari. Eenitatsi kijoshire-tatsiri, ikanta-shiretzi: “Riitatakiñaa Jesús.” ¹⁸ Ari ipokapaaki Jesús okaakiini, ikantapaakiri: “Tema othonkaeya ipinkathee-teena inkiteki eejatzi kepatsiki. ¹⁹ Rootaki nokantanteemiri eerokapaeni: Piyaate pithonkiro maawoeni nampitsi, pikemijanta-kaayi-teeri atziri-paeni. Aririka ikemijanta-yitee, pomit-siryateeri, riitaki ishineyi-teeri Ashiteeri, Itomi, eejatzi Ishire tajorentsi. ²⁰ Piyotaa-yiteeri ranteero okaatzi niyotaa-yitakimiri eeroka. Rooma naaka ari nokanteetateeyaani notsipa-teemi, roojatzi paata othonkan-teeyaari kepatsi.” Ari okantyaari.

MARCOS

Ikamantantakiri Juan Omitsiryaatan-taniri

(Mt. 3.1-12; Lc. 3.1-9,15-17; Jn. 1.19-28)

¹ Iroka okanta opoñaan-tanakari Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Itomi Tajorentsi, irika Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ² Riitaki rojankinata-kotakiri Kamantantaniri Isafas, ikantzi:

Pamini, aritaki notyaantaki etyaawoni ikamanta-kotemi,

Riitaki wetsi-kimironi jempe pikinapaaki.

³ Eenitatsi cheraapaen-tsini ochempi-mashiki, ikantan-tapaaki:

Powameethateeniri Pinkathari jempe ikinapaaki.

Pikimita-kaantero itampatzikae-tziro awotsi.

⁴ Tema pokaki Juan ochempi-mashiki, ikamantantzi, ikenkithata-kota-paakiro jempe okanta-kota omitsiryaataantsi, ikantan-tapaaki: "Pookaero kaari-perori, aritaki ipeyakoe-teemiro pikaaripero-shire-witaka."

⁵ Osheki pokaentsiri ifeeri Juan, Aapatziyaweni-jatzi, eejatzi poñaaneen-chari otsipaki inampiki-paeni Judá-paeni. Ikamanta-koyitakiro ikaaripero-shire-waetzi, rootaki romitsiryaatan-takariri Juan irika-paeni janta Pareenkaariniki. ⁶ Rootaki ithaaritari Juan, rontyee-tziro iwitzi ikyaakoetari, rowatha-kitakari mashitsimashi. Riitaki rowari kentori, imiritziri iyaa pitsi. ⁷ Iroka ikantaki Juan ikenkithatzi: "Awotsikitaki matzirori ipinkatha-rentsitzi, nopinkathatzi-takari naaka. Tee okantya ikimita-kaantena romperatani noeyotan-tyaari nothopaeniri ikyaantari iitziki. ⁸ Apatzirowa nomitsiryaatantawo naaka nijaa. Roo kanteencha, riitaki kimitakaan-tyaawoni romitsiryaatan-teeromi Ishire tajorentsi."

Romitsiryaataka Jesús

(Mt. 3.13-17; Lc. 3.21-22)

⁹ Ikanta ipokaki Jesús ipoñaakawo nampitsiki Kashiyakaa-weniki jeekatsiri janta Tepokiweniki. Romitsiryaata-wakiri Juan janta Pareenkaariki. ¹⁰ Roo itonkaaneemi Jesús, ifñaatziro ashitaryaa-naka inkite, oshaawin-kashita-paakari Ishire tajorentsi okinapaaki jenoki roshiya-paakari jamomo. ¹¹ Ikemaetzii inkiteki ikantee-tanaki:

Eerokatakira Notyomi netako-perotani. Osheki noki-mo-shire-wentakimi.

Ikaaripero-shireta-kaeterimi Jesús

(Mt. 4.1-11; Lc. 4.1-13)

¹² Okanta Ishire tajorentsi aanakiri Jesús ochempi-mashiki. ¹³ Ari ikowawitakari Kamaari ikaaripero-shireta-kaerimi. Tema osheki kitejeri ijeekaki janta itzimay-itzira mashireyantzi atsikan-taniri, okaatzi 40 kitejeri. Roojatzi ipokanta-paakari ronampiripaeni Tajorentsi raminayitapaakiniri ikoyiri. ††

Retanakari rantayitzi Jesús

(Mt. 4.12-17; Lc. 4.14-15)

¹⁴ Ikanta ikinanaki Jesús Tepokiweniki ikamantantero Kameethari Ñaantsi jempe okanta-kota ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Tema romonkyahaetakiri rirori Juan. ¹⁵ Ikantan-tapaaki Jesús, ikamantantzi: "Monkaataka ifneetan-tyaariri Tajorentsi ipinkathari-wentantee, pikemijanteero Kameethari Ñaantsi. Pooka-yiteero pikaaripero-shireta-waetzi."

Raantee-tanakariri 4 shimaawaetzinkari

(Mt. 4.18-22; Lc. 5.1-11)

¹⁶ Ikanta ishirethapyaata-nakawo Jesús inkaari janta Tepokiweniki, ifñaapaa-tziiri iitachari Simón itsipatakari rirentzi Andrés ipashikawaeteeyini. Tema shimaawaetzinkari irikapaeni. ¹⁷ Ikantapaakiri: "Poyaatena, ari okimitee-yaawo nimaeka riimi atziri noshimaata-ka-hae-miri." ¹⁸ Tee ishenkaanaka, rookanakiro ipashikaamento royaata-nakiri. ¹⁹ Roo riyaaneetanakitzi, ifñaapaa-tziiri Jacobo, itomi Zebedeo, eejatzi Juan, rirentzi. Ari ijeekaeyini rirori ipitoki rowaepatziro ipashikaamento. ²⁰ Roemiñaan-nakiri eejatzi, royaata-nakiri. Eeniro ijeekanaki ipaapate itsipayitari ratzirite.

Atziri raahashiretziri peyari

(Lc. 4.31-37)

²¹ Aritaki areetee-yakani Jesús nampitsiki Capernaum. Okanta apaani kitejeri imakoryaan-teetari, ikyaapaaki Kemijantantsipankoki, ari riyotaan-tapaaki. ²² Ari ipampoyee-yanakirini atziri-paeni ikemirira. Tema tee omaanta ishintsinka riyotaantzi, rawijiri riyotaantzi Yotaantaniri-paeni. ²³ Ari ijeekakiri atziri raahashiretziri peyari janta Kemijantantsipankoki, kaemanaki rirori, ²⁴ ikantzi: "Jesús, Kashiyakaa-weni-jatzi, niyotzimi naaka, eerokataki Itajorentsita Pawa. Rootaki pipokantari jaka pithonkae-yinani." ²⁵ Ari ikijathata-nakiri Jesús, ikantanakiri: "†Pimaerite peyari, piyaatee! ²⁶ Ishintsi-

† ikyaakoetari = camello

†† Kamaari = Yakatantaniri

tanakiro ikaemanaki atziri, rompetata-kaawaeta-nakari iweyarite, rooka-neerira. ²⁷ Ari ipampoyeeyanikirini atziri-paeni, ikanta-wakaanaka: “¿Oetakama iroka? ¿Owakirarima iyotahaantsi iroka? Rotsinampaeri retsiyata-kota-kaeri raahashiretziri peyari.” ²⁸ Ikemakoe-tanakiri intsipaete Jesús maawoeni janta Tepokiweniki.

Retsiyata-kota-kahaero Jesús riyote Pedro

(Mt. 8.14-15; Lc. 4.38-39)

²⁹ Ikanta ishitowa-neera Jesús Kemijantantsipankoki, raanakiri Juan eejatzi Jacobo, ikineeya-nakini ipankoki Simón, ijeekaki eejatzi Andrés rirentzi Simón. ³⁰ Roo ra-reeta-paaki-tyaani, ikantee-tawakiri: “Omatatziro jaawaki-rentsi riyote Simón.” ³¹ Ari ipithoka-shita-nakawo, rakatha-wakotakiro, roejeekakiro. Etsiyata-kotana-ki. Piriintanaka aminayita-wakiniri oeta opawakiriri.

Retsiyata-kota-kaayitziri Jesús mantsiyari

(Mt. 8.16-17; Lc. 4.40-41)

³² Okanta otsireniityaanaki, ramaeta-paakiniri Jesús osheki mantsiyari, ramaeta-kiniri eejatzi osheki raahashiretziri peyari. ³³ Ipiyowentee-tapaakari Jesús pankotsiki. ³⁴ Retsiyata-kota-kaayiteeri maawoeni. Teera ishinetzi apaani peyari iñaawaete retsiyata-kota-kaayitzirira ikaatzi raahashireyitziri. Tema riyotzi peyari jempe iita Jesús.

Riyotaantzi Jesús maawoeni Tepokiweniki

(Lc. 4.42-44)

³⁵ Okanta okitejetzi-mataki, ananinkanaki Jesús apaniroeni, riyatero ochempi-mashiki, ari ramana-paaka. ³⁶ Ikanta Simón itsipatakari ikaatzi royaatee-yirini, ithotyakotaateeri. ³⁷ Ikanta iñaapaeri, ikantapaeri: “Yotaanari! Ithotyakoe-tatziimira.” ³⁸ Rakanakiri rirori ikantzi: “Jame aate, teera roo nopokan-tyaari nojeeki jaka, otzimatyee niyotaan-tayite otsipaki nampitsi.” ³⁹ Ari okantzi-maetaka, ithonkakiro Jesús ranashitakawo Tepokiweni, riyotaantaki jempe ojeekayitzi kemijantantsipankopaeni maawoeni nampitsiki, retsiyata-kota-kaayitee osheki raahashireyi-witari peyari.

Retsiyata-kota-kaeri omatziri pathaawontsi

(Mt. 8.1-4; Lc. 5.12-16)

⁴⁰ Ikanta ipokaki omatziri pathaawontsi, rotziwerowa-shita-paakari Jesús, ikowa-kota-paakiri ikantziri: “Pikoyi-rika, aritaki omatakyaa petsiyata-kota-kahaena.” ⁴¹ Raminanakiri Jesús, retako-shireta-nakari. Rootaki rakotan-tanakari Jesús, rotzinkakiri eepichokii-ni, ikantziri: “Nokoyi, petsiyata-kotee.” ⁴² Etsiyatanaki ipathaa-waewita. Tekatsitane. ⁴³ Ikantawita-waari riyaaateera inampiki, ⁴⁴ ikantziri: “Eero pikamanta-kotana. Apatziro powanakiro piyaata-shiteri Omperatajorentsita-rewo, pantantyaawori Ikantakaantani paerani Moisés, paanakiniri Tajorentsi pipira patsipeta-kaani, rootaki riyotan-teetyaari etsiyata-koteemi.” ⁴⁵ Roo kanteencha ikamantantanaki pathaawawitachari janta nampitsiki jempe okanta retsiyata-kotan-taari. Rootaki kaari ijeekantanaka Jesús nampitsi-

ki. Jataki ochempi-mashiki, ari ijeekakiri. Aritzimaetaka ipoka-shitziriri osheki atziri.

Retsiyata-kota-kahaeri Jesús kijopookiri

(Mt. 9.1-8; Lc. 5.17-26)

2 Awijaki jempe okaatzi kitejeri, eejatzi ipiyaa Jesús nampitsiki Capernaum. Ikemayitawae atziri-paeni, ikanteetzi: “Areetaa Jesús.” ² Ipiyowenta-waari, tee ranteta-paakyaawo pankotsi. Riyotaa-yitapaeri maawoeni. ³ Eenitatsi 4 atziri pokashita-kiriri Jesús inatakotakiri kijopookita-tsiri. ⁴ Tee imata iñeeri, rotzikakiri osheki atziri piyoteen-chari. Ateetanaki jenoki pankotsiki, imoontashitapaakiri ikatziyakaha Jesús, ari rowayitakotakiri kijopookiri. ⁵ Ikanta riyoshiryaa-wakiri Jesús osheki rawentahae-yapaa-karini, iñaanata-wakiri kijopookiri, ikantziri: “Notyomi! Ipeyakoe-teemiro pikaaripero-shire-witaka.” ⁶ Kemaeyakini Yotaantaniri, ikanta-shiretee-yanakini rirori: ⁷ “Itheenka-tajorentsi-tatzii irika. Tema tekatsi manteroni ipeyakotantero kaari-perori, apatziro imatziro Tajorentsi.” ⁸ Yotaki Jesús ikenkishiryaaakari, rojampitakiri, ikantziri: “¿Iitaka pikenkishiryaa-waeta-shitantari? ⁹ ¿Tema okameethatzi nokanteri kijopookiri: ‘Ipeyakoe-teemiro pikaaripero-shire-witaka?’ ¹⁰ Rooma pikoyi nokanteri: ‘Pikatziye, paaneero pomaryaa-mento, piyaatee?’ ¹¹ Nimaeka piyoteri Itomi Atziri otzimi-motziri ishintsinka jaka kepatsiki, aritaki ipeyakoteeri kaaripero-shire-witachari.” ¹² Iphithokashita-nakari kijopookiri, ikantziri: ¹³ “Nokantzimi Naaka, pikatziye, paaneero pomaryaa-mento, piyaatee pi-pankoki.” ¹⁴ Katziyanaka kijopookiwitachari, raaneero romaryaan-tawitari, shitowanaki. Maawoeni atziri iñaakiri, ipampoyeeyanikirini iñaawaerira riyaaate. Iweshiryaaawenta-nakari Tajorentsi, ikantee-yanakini: “Teera añaapiintziro oshiyaawoni iroka.”

Romiñaa-nakiri Jesús Leví

(Mt. 9.9-13; Lc. 5.27-32)

¹³ Ikanta rapiita-paero Jesús riyotaa-yitapaeri atziri inkaari-thapyaaaki. Ari ipiyowentee-tawaari. ¹⁴ Ikanta rawijanaki Jesús, roojatzi iñaanta-paariri itomi Alfeo iitachari Leví. Ijeeki rirori, rowakiri reewari wirakocha ishintsitantzi ramaeteniri koriki, ikantapaakiri: “Poyaaatena.” Ari ikatziyanaka rirori royaata-nakiri. ¹⁵ Ikanta rareeta-kaakari ipankoki rowakae-yaari Jesús, ari ikaatakiri riyotaani-paeni eejatzi itsipa ikaatzi oyaata-piintziriri. Tema osheki shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki jataneen-tsiri, riyaatzi-tanaka osheki kaari-pero-shireri-paeni. Tema maawoeni rakiyotakiri Jesús ikaatzi oyaatakiriri. ¹⁶ Ikanta Inashitantaniri-paeni eejatzi Yotaantaniri-paeni, iñaakiri Jesús rakiyotziri ikaatzi shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki, osheki eejatzi kaari-pero-shireri-paeni. Rojampitakiri riyotaani Jesús, ikantziri: “¿Iitaka itsipatan-tariri kaari-pero-shireri-paeni, itsipatakari eejatzi shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki?” ¹⁷ Ikemaki rirori Jesús, ikantzi: “Aririka imantsiyate atziri ipoka-shitziri aawintan-tatsiri, riima atziri kaari mantsiyatatsi tekatsi ikoyi rirori. Tema tee nopo-

† Leví = Mateo

ka-shitziri naaka kameetha-shiretatsiri, tema nopokashita-tziiri kaari-pero-shireri nokaema-shireteeri rookaero kaari-perori.”

Ikenkithata-kotziro Jesús itziwenteeta

(Mt. 9.14-17; Lc. 5.33-39)

¹⁸ Eenitatsi pokashita-kiriri Jesús, rojampita-paakiri ikantziri: “Itzita-piintakawo riyotaani Juan rowanawo, ari ikimitari riyotaani Inashitantaniri-paeni. ¿Iitaka kaari itzitantawo piyotaani eeroka?” ¹⁹ Ari rakanakiri Jesús, ikantanakiri: “Aririka itsipatee-tyaari aawakaa-chari, ¿arima itziwenteeta-tapaakya? Kimitaka eero, tema osheki ikimoshireteetapaaki rowawaeteetyaa. ²⁰ Rooma paata, aririka rahaetakiri iimeteetari, ari-paetera itziwenteetyaa. ²¹ Tema apaani paejato-teentsiri ikithaateetari, aririka rowamatan-tantee-tyaawo owakirari ojapeki, aritaki otzija-perotanaki aririka aminthata-nakyaawo owakirari ojapeki. ²² Ari okimitari ee-jatzi, tee ikametha-perotzi paejatoteentsiri mashitsinaki rowantee-tyaari eeryaari imiriteetziri. “Aririka rowantee-tyaari, aritaki itzijaanaki, apaatashi-waetakyaa imiriteetziri eejatzi mashitsinaki. Tema apatziro ikameethatzi owakirari mashitsinaki rowantee-tyaari.”

Ikenkithata-kotziro Jesús kitejeri imakoryaan-teetari

(Mt. 12.1-8; Lc. 6.1-5)

²³ Okanta kitejeri imakoryaan-teetari, ikinanaki Jesús pankirentsi-mashiki. Ari ijaperyaa-kita-nakiro riyotaani okithoki pankirentsi. ²⁴ Tee inimotziri Inashitantaniri-paeni, rojampitakiri Jesús, ikantanakiri: “¿Iitaka ijaperyaa-kitan-tawori piyotaani? Tema tee oshinetaantsitzi rantawaeteete kitejeri imakoryaan-teetari.” ²⁵ Akanaki Jesús ikantzi: “¿Tema piñanata-kotziri pinkatharini David ikowityaa-waetan-takari aantawityaariri itashe, itsipayitakari ikaateeyini? ²⁶ Tema ikyaaki David tajorentsi-pankoki rompera-tajorentsi-paetantari Abiatar, rowakawo ratanteetari tajorentsi-tatsiri, ipakiri eejatzi itsipayitakari. Tema tee oshinetaantsiwita rowaetyaawo, apatziro rowapiinta-yitawo Ompera-tajorentsitaa-rewo.” ²⁷ Eekiro ikantana-kitzii Jesús: “Tema riitaki atziri-paeni kantakaan-tzirori otziman-takari kitejeri imakoryaan-teetari. Tema kaari kitejeri imakoryaan-teetari kantakaan-teroni itziman-takari atziri-paeni. ²⁸ Tema irika Itomi Atziri riitaki pinkathari-perotatsiri, rawijiro kitejeri imakoryaan-teetari.”

Atziri kijowakori

(Mt. 12.9-14; Lc. 6.6-11)

3 Ikanta ikyaapae Jesús kemijantaantsipankoki. Ari ijeekakiri atziri kijowakori. ² Ikowaeta-tziira iñahaeteri retsiyata-kota-kaeri mantsiyari kitejeri imakoryaan-teetari. Raminakoperoetakiri, omatantyaari ikanta-koteri. ³ Ari ikaemakiri Jesús kijowakori, ikantziri: “Pipoki, pojatenkyaa niyanki.” ⁴ Rojampitakiri ikaatzi piyowenta-kariri, ikantziri: “¿Otzimikama shine-taa-ntsita-tsiri anteri kitejeri imakoryaan-teetari? ¿Tema okameethatzi aneshironkatante, rooma kameethatzi owamaante? ¿Tema okameethatzi an-

tero rooperori, rooma kameethatzi akaaripero-waete?” Tekatsi akatsini. ⁵ Raminanakiri Jesús piyowenta-kariri, owatsimaa-shireta-nakiri iñaa-yitakiri kijowakori: “Pampiryaa-wakotee.” Matanaka, akotsitane kameetha. ⁶ Ari ishitowae-yanakini Inashitantaniri ipiyotee-yakani, jataki ikenkitha-waeta-kaeri aapatziyariri Herodes, ikanteeyini: “¿Jempema akante-rika Jesús owamaantyaariri?”

Ipiyoteeta inkaari-thapyaa

⁷ Ikanta ishitowane Jesús, ikinanee inkaari-thapyaa-ki itsipata-naari riyotaanewo. Kijokiro rowanakiri Tepokiweni-jatzi, nampiyitawori ipatsiteki Judá-paeni, ⁸ Aapatziyaweni-jatzi, Kiraarini-jatzi, maawoeni nampiyitawori intatsikiro Pareenkaarini. Ikemaeyakini eejatzi Mapini-jatzi, Shimaa-jatzi, ikanteetzi: “Roñaa-hantaki Jesús osheki kaari iñaa-piinteeetzi.” Pokaeyanakin iñeeri. ⁹ Rootaki ikantan-tanakariri Jesús riyotaani ramineniri pitotsi, eero ratsinakan-teetari. ¹⁰ Tema imatakiro Jesús retsiyata-kota-kaayitaki osheki. Otatsinka-wirinikita-wakaaka mantsiyari ikoyi ipampitanta-wakyaari eepichokiini rako. ¹¹ Ipoka-piinta-yitzi raahashireyitzi peyari, rotziwerowa-shitari Jesús, antawo ikaemanaki, ikantzi: “Eeroka Itomi Tajorentsi!” ¹² Eero riyotzi-tanteetari Jesús, ikijatha-yitanakiri.

Riyoshiitaki Jesús 12 Otyaantaa-rewo-paeni

(Mt. 10.1-4; Lc. 6.12-16)

¹³ Ikanta itonkaanaki Jesús ochempiki. Ari ikaemakaan-takiri ikaatzi ookimotakariri. Jateeyakini ikaatzi ikaemakaan-takiri. ¹⁴ Aripaete riyoshiitaki 12 itsipata-piintyaari, riyyitaki iitakiri Otyaantaa-rewo-paeni, riitaki rotyaanteri ikenkithata-kaantayite. ¹⁵ Ipa-jawyaakari retsiyata-kota-kaayiteeri rirori mantsiyari, ikaatzi raahashireyitzi peyari. ¹⁶ Irika ikaatzi riyoshiitakiri: Simón, iitakiri “Pedro,” (akantziri añaaniki aaka: “Kijori.”) ¹⁷ Kaakitapaaki Jacobo itomi Zebedeo eejatzi Juan, riijatzi rirentzi Jacobo. Iitakiri “Boanerges,” (akantziri añaaniki aaka: “Otomi ookatha-rentsi.”) ¹⁸ Kaakitapaaki Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Jacobo itomi Alfeo, Tadeo, kaakitapaaka Simón, Kijakotan-taniri. ¹⁹ Kaakitapaaki Judas Nampitsi-weri, pithoka-shityaarini paata. Ikanta ipokae Jesús pankotsiki. ††

Kijimatziriri Ishire tajorentsi

(Mt. 12.22-32; Lc. 11.14-23)

²⁰ Ari ipiyowenta-waari osheki atziri-paeni, tee oma-teeya riyata-paente rowaeyaa Jesús. ²¹ Eenitatsi kanteen-tsiri: “Shinkiwentaka Jesús.” Rootaki ipokantawitakari isheninka-paeni okaakiini, raaneerimi. ²² Areete-yapaakani eejatzi Yotaantaniri ipoñaa-yitaka Aapatziyaweniki, ikantapaaki rirori: “Irika atziri roshinchaa-tziiri Nantatsiri, rootaki retsiyata-kota-kaantariri ikaatzi

† Kijakotan-taniri = cananeo = Owinteni-weri †† Iroka-paeni oweyaanta-paakawori ñaantsi-paeni, eenitatsi ojankina-yitaka eejatzi janta 3.20.

raahashiretziri peyari.”²³ Ikanta ikemaki Jesús, ipiyotee-yakirini, roshiya-kaawenta-tziiniri okaatzi ikenkithata-kaeriri, ikantziri: “¿Eenitatsima Kamaari kaminaa-wakaa-chari eero ikamaaritanta? ^{†24} Aririka ikosheka-wakaeyaa atziri jempe ipinkathari-wentee-tziri, aritaki rookawenta-wakaakyaa. ²⁵ Aririka ikosheka-wakaeyaa atziri jempe ijeeka-wankota-wakaa, aritaki rookawenta-wakaakyaa. ²⁶ Ari ikantari eejatzi Kamaari aririka ikosheka-wakae-yaami, aritaki rookawenta-wakaakyaa, eero ishintsitzi, ari ithonkyaari. ²⁷ Tema aririka ikowaete ikoshiteeteri atziri shintsita-tsiri kameetha, otzimatyee reteeta-wakyaari roojoteeteri, eero imataneero ikijako-wentyaawo rashiwitari, rayitee-tanakiri.

²⁸ Pikemi kyaariperota-tsiri nokanteri: ari rariperoteeri Tajorentsi antayitizirori kaari-perori, ari ikimita-haeriri eejatzi theenka-tajorentsita-tsiri. Omaperotatya. ²⁹ Riima kijimata-kirini Ishire tajorentsi, ashi rowaero eero rariperoteeri.” ³⁰ Rootaki ikantan-takari Jesús, tema ikantee-tatziiri: “Kamaarira irika.”

Riniro Jesús eejatzi rirentzi-paeni

(Mt. 12.46-50; Lc. 8.19-21)

³¹ Ari areetapaakari riniro Jesús otsipatakari rirentzi-paeni, okaemakaan-tapaakiri, okatziya-paaka onkokiroeni. ³² Ikantawitakari ikaatzi piyowenta-kariri: “Ari opokiri piniro eejatzi pirentzi-paeni, okoyi oñeemi.” ³³ Ikantanaki Jesús: “¿Otzimikama niniro-tari, itzimika nirentzitari?” ³⁴ Ari raminanakiri ikaatzi piyowenta-kariri, ikantzi: “Irika-paeni, riitaki nokimita-kahaari yeeyi, roojatzi nokimita-kahaari nonaanate. ³⁵ Ikaatzi antaneerori ikoyiri Tajorentsi, riitaki nirentzitaari, rootaki notsirotaari eejatzi niniron-taari.”

Roshiya-kaawentziri Jesús pankiwae-rintzi

(Mt. 13.1-23; Lc. 8.4-15)

4 Ikanta ipiyanaa eejatzi Jesús inkaari-thapyaaki, riyotaan-tapae. Ipiyowentee-tawaari. Otetanaka pitotsiki, jeeka-kotaki niyankyaani eepichokiini, katziyee-yakani atziri-paeni ochereeteki ikemijantee-yirini. ² Tema okaatzi riyotaa-yitiziriri, roshiya-kaawenta-tziiniri, ikantzi: ³ “Eenitatsi pankiwae-rintzi jatatsiri ipankiwaete. ⁴ Ikanta rooka-kitakiro iwankiri, eenitatsi ookakita-paenchari awotsiki, ipokapaaki tsimereriki, rowapaakawo. ⁵ Eenitatsi otsipa ookakita-paenchari omapi-pookitzi tee otzima-perotzi kepatsi, intsipaete oshooka-witanaka. Tee otonta-pathatatzii kepatsi, ⁶ jampiya-shitanaki pankirentsi ishintsita-paakira ooryaa, tema tee otzima-perotzi oparetha. ⁷ Eenitatsi otsipa ookakita-paenchari kitochee-mashiki, anaanakiro kitochee oshookanaki. Tee okithokitzi, kamanaki pankirentsi. ⁸ Rooma otsipa ookakita-paenchari okameetha-pathatzi kepatsi, kameetha oshookanaki, kithokitanaki maawoeni. Tzimayitee okithoki apaani-paeni okaatzi shookaen-tsiri. Apaani shookapaen-tsiri, eepichokiini okithokitanaki, otsipa osheki pichokineenta-neentsiri, otsipa sheki-perota-

† Kamaari = Yakatantaniri

neentsiri okithoki.” ^{††9} Eekiro ikantana-kitzii Jesús: “Okowa-perotatyaa iroka, otzimatyee pikemijantee-yawakini maawoeni.” [‡]

¹⁰ Tema jateeyeeni maawoeni atziri, ari ijeekaki Jesús itsipayitakari ikaatzi oyaayita-kiriri, eejatzi 12 riyotaani. Ari rojampita-nakiri Jesús ikaatzi itsipatakari, ikantziri: “¿Jempema okanta-kotaka okaatzi poshiya-kaawentakiri inkaahanki?” ¹¹ Rakanakiri Jesús, ikantziri: “Ishine-tee-takimiro eeroka piyota-koteero jempe okanta-kota ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Riima itsipa-paeni, eero nokaman-tzitari rirori, apatziro noshiyakaawentayiteniri, ¹² ari okantyaawo

Eero iñaantawo ikemayi-witari.

Okantawitakyaa ikemijante, eero ikemathatziro,

Ari okantyaawo eero ipiya-shiretantaawo, tema eero

ipeyakoe-teeri rirori.” ¹³ Eekiro rojampita-tziiri Jesús

ikaatzi itsipatakari, ikantziri: “¿Tema piyotawakiro

noshiya-kaawentakiri? Aririka noshiya-kaawenta-

kimiro otsipa, ¿jempe pikantyaawo piyotan-tyaawori?

¹⁴ Tema irika atziri ookakita-kirori iwankiri, riitakira oshiyakaa-wentacha kamantanzirori iñaani Tajorentsi.

¹⁵ Eenitatsi kemawitawori ñaantsi, ipokapaaki Kamaari,

imaejanta-kaapaakiri. Riityitakira oshiyakaa-wentziri

ookakita-paenchari awotsiki. ^{††16} Eenitatsi kemawita-

wori ñaantsi, ikemijantawita intsipaete. Roshiya-kow-

itakawo ookakita-paenchari omapi-pookitziro, oshooka-

witanaka intsipaete. ¹⁷ Tee riyotako-pero-tziro

ñaantsi, tee ramawetziro ikemaatsi-wenta-nakawo

ikemijantzi, rooka-nakiro. Roshiyakawo pankirentsi

jampishiteen-tsiri kaari tzima-perota-tsini oparetha.

¹⁸ Eenitatsi itsipa kemawitawori ñaantsi, oshiyakaa-

wentakiri ookakita-paenchari kitochee-mashiki.

¹⁹ Okantakaan-tziro iñaawenashiryayita otzimi-mo-

teeri jaawiki-jato, ikenkishiryaa-kotawo rashaa-

hantyaawo, rootaki ikowa-perotaki otzimi-moteeri maa-

woeni. Awijanakiro ñaantsi ikemawita-wakari,

roshiyakawo pankirentsi kaari kithokita-tsini. ²⁰ Eenit-

tatsi kemawakirori ñaantsi, oshiyakaa-wentakiri

ookakita-paenchari okameetha-pathatzi kepatsi.

Ikemijantane, roshiya-kotakawo apaani shookapaen-

tsiri, tzimaneen-tsiri eepichokiini okithoki, otsipa oshe-

ki pichokineenta-neentsiri, otsipa sheki-perota-

neentsiri okithoki.”

Okoñaata-koyitee omanako-witeen-chari

(Lc. 8.16-18)

²¹ Ari ikantaki eejatzi: “Akoyi-rika ootyaari ootamento,

¿arima atapata-kotakiri? ¿Owakotzirima otapinaki?

Teera. Tema owakotziri jenoki. ²² Ari okantyaawo okoña-

ata-kotan-teeyaari eejatzi omanako-yiwiteen-chari,

ooñaawonteeero kaari ikematha-witeeta paerani.

²³ Okowa-perotatyaa iroka, otzimatyee pikemijantee-

yawakini maawoeni.” ²⁴ Ikantanakiri eejatzi: “Paa-

maeyaawo okaatzi pikemakiri. Eenitatsi-rika pantzi-

†† eepichokiini okithokitanaki = okaatzi 30 okithoki; osheki pichokineenta-neentsiri = okaatzi 60 okithoki; sheki-perota-neentsiri okithoki = okaatzi 100 okithoki ‡ okowa-perotatyaa = tzimatsiri ikempita †† Kamaari = Yakatantaniri

motantani, ari imaperoe-teemi paata eeroka. ^{†25} Ikaatzi otzimi-motakiri, ari otzimimo-peroteeri osheki. Riima kaari otzimi-motzi, ari imaperoe-teeri raapithee-teeri okaatzi tzimimo-witariri." ^{††}

Roshiya-kaawentziro Jesús oshooki pankirentsi

²⁶ Ari ikantanaki eejatzi Jesús: "Eenitatsira okimitari ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Okimita-tyaari apaani atziri pankitzirori pankirentsi, ²⁷ imayi tsireniriki, ikanta ikakita-manee. Teemaeta riyotero jempe okanta oshookan-tanakari iwankiri. ²⁸ Apatziro oshooka-waetzi, etanakyawo oshitowanaki oryaani osheki, okanta opowaen-karyaanaki, tzimanaki osheki okithoki. ²⁹ Aririka ojampataki, monkaa-paeteta-paaka rowiikitan-teetyaawori."

Roshiya-kaawentee-tziro okithoki inchatu ryaani-kitasiri

(Mt. 13.31-32; Lc. 13.18-19)

³⁰ Ikantanaki eejatzi Jesús: "¿Oetaka oshiyari eejatzi ipinkathari-wentantee Tajorentsi? ¿Oetaka noshiya-kaawente-miri? ³¹ Oshiyatyaawo aririka apankitero oryaani-kitatsiri okithoki. Okantawita oryaaniwita, ^{‡32} aririka apankitakiro, oshookanaki, awijanakiro otsipa pankirentsi, ari antawotanaki otewa, ari imenkoshiyityaari tsimereriki otsimankae-tyeera."

¿Oetaka roshiya-kaawentan-tawori Jesús ikenkithayitzi?

(Mt. 13.34-35)

³³ Ari ikanta-piintatyaa Jesús roshiyakaa-wentayitzi atziri okaatzi riyotaa-yitzi. Eepichokiini-rika ikematha-yitero atziri-paeni, eepichokiini riyotaa-yiteri. Osheki-rika ikematha-yitero atziri-paeni, oshekira riyotaa-yiteri. ³⁴ Tekatsi apaani okaatzi ikamantantziri kaari roshiya-kaawentzi. Riima riyotaani-paeni, ikemathata-kaakiri okaatzi riyotaa-yitakiriri.

Romaeriuro Jesús tampyaa

(Mt. 8.23-27; Lc. 8.22-25)

³⁵ Okanta otsireniityaanaki, ikantaneeri riyotaani: "Jame amontyaha intatsikirona." ³⁶ Tema jateeyeeni maawoeni piyowenta-kariri. Ari ijeekaki rirori pitotsiki, montyaa-kotee-yaani. Eenitatsi oyaatana-kiriri ikinakoyitanaki otsipaki pitotsi. ³⁷ Ari omapoka-paakari antawo tampyaa, antawo otamakaaanaki, kitaata-paaka nijaa pitotsiki. ³⁸ Roo kanteencha Jesús, maatsi rirori opataki pitotsi, rotzii-totaka. Ari riyata-shiita-nakiri rowakiryahaetapaakiri, ikantee-tziri: "Yotaanari! Atsitsiya-kotatye! ¿Tema okantzimoshireemi?" ³⁹ Piriin-

[†] Okaatzi kenkithata-kota-chari jaka, iroka okanta-kota: Eepichokiini-rika pikemijanta-wakiro nokanta-kimiri, eepichokiini piyoteero. Rooma pikemijanta-perotawaki-rika, osheki piyotawakiri, eeki ro nyotakaa-perota-nakityeemiro. ^{††} Iroka oshiyakaa-wentachari okaatzi ikenkithata-koetziri jaka: Ikaatzi yotawakironi nyotakiriri, eeki ro nyotakaa-perota-nakityeeri. Riima kaari kemijanta-wakironi nyotaa-witakariri, imaperoteeyaa eero riyoteero. [‡] oryaani-kitatsiri okithoki = mostaza

tanaka Jesús, iñaanata-nakiro tampyaa, ikantziro: "Ari-tapaaki pitampyaaataki!" Ikantzi-tanakawo inkaari eejatzi: "Pimaeryaate!" Awijanaki tampyaa, maeryaata-nee inkaari. ⁴⁰ Ikantziri riyotaani: "¿Oetaka pithaawan-tanakari? ¿Tekirama pawentaa-perotana?" ⁴¹ Osheki ipinkathata-nakiri, ikamanta-wakahae-yanakani ithaawan-kakiini: "¿Iitatyakama irika romaeryantawori tampyaa, romaeryiro eejatzi inkaari?"

Gadara-jatzi raahashiretziri peyari

(Mt. 8.28-34; Lc. 8.26-39)

⁵ Areetee-yakani intatsikirona inkaari, aatakota-paaki nampitsiki iiteetziri Gadara. ^{‡12} Roo raata-kowita-paaka, ishiya-shita-wakari raahashiretziri peyari ipoñaakawo kitataa-rewomashiki, ³ ari ijeekawaetziri rirori. Tee raawyeetziri roojowitee-tantari eshirotha. ⁴ Itzimpejiro roojowitee-tantari iitzi eejatzi rakoki. Tekatsira otsinampaerini. ⁵ Ashi royro maawoeni kitejeriki eejatzi tsireniriki, ikinayitzi ochempiki, kitataa-rewomashiki, ikaemawaetzi, otoyitakiri mapisheta-paeni. ⁶ Ikanta iñaawakirira ipokaki Jesús, ishiya-shita-wakari, rotziwerowa-shita-paakari. ⁷ Atawo ikaemapaa-ki, ikantzi: "Jesús! Itomi Tajorentsi-perori! ¿Jempema pikantenaka? Tee nokoyi powashironkaena!" ⁸ Tema ikijathata-paakiri Jesús, ikantapaakiri: "Piyaaate peyari!" ⁹ Ikanta rojampita-nakiri, ikantziri: "¿Jempema piitaka?" Ari rakanaki peyari, ikantzi: "Noeta 'Oshekyaantzi,' tema osheki nokaateeyini." ¹⁰ Eeki ro ipankinawentanakityaari peyari, ikantziri: "Tee nokoyi potyaantena ot-sipaki nampitsi." ¹¹ Ari ipiyotaka tyonkaarikiini osheki chaancho ishimokawaeteeyini. ¹² Ikanteeyini peyari: "Potyaantena janta chaanchoki." ¹³ Ikantzi Jesús: "Pimatero." Jatanaki peyari-paeni chaanchoki, raahashireta-paakiri, rootaki ishiyan-tanakari impeetaki, japokaeyapaakani maawoeni inkaariki, thonkaka ipiinkaki. Aamaaka ikaawita 2000 chaancho.

¹⁴ Ari ishiyee-yanakani aminakowentziriri chaancho-paeni, ikamantanta-paaki nampitsiki, ikamantakiri eejatzi maawoeni jeekayita-tsiri rowaneki. Pokaeya-nakini raminiro awijeent-siri. ¹⁵ Ipoka-shita-paakiri Jesús. Iñaapaa-tziiri raahashirewitari oshekyaantzi peyari. Ijeekaki, kameetha ikantanaa, ikithaataa. Ari ithaawae-yanakini. ¹⁶ Ikaatzi ñaakiriri inkaahanki ikamanta-wakiri okaatzi awiji-mota-kiriri raahashirewitari peyari eejatzi chaancho-paeni." ¹⁷ Ikantee-tanakiri Jesús: "Tee nokoyi piyeeki nonampiki, pamini jempe pikini." ¹⁸ Ikanta rotetanaa Jesús pitotsiki, ipankinawenta-witawaari retsiyata-kota-kahaeri, ikantawita-waari: "Nokoyi noyaata-nakimi." ¹⁹ Rakanaki Jesús, ikantzi: "Eero poyaatana, piyaatee pisheninkaki. Pikanta-paeri: 'Rowawijaa-kotaana Tajorentsi, ineshironkataana Pinkathari.'" ²⁰ Ari imatakiro irika retsiyata-kota-kahaeteeri, jatee inampiki iitachari Apipakoweni, ikamanta-paeri maawoeni atziri, ikantapaeri: "Retsiyata-kota-kahaana Jesús." Ari ipampoyahaetanakiri ikemaetzirira ikantayita-paeri.

^{‡†} Gadara = Gerasa

Rishinto Jairo eejatzi tsinani pampitzita-kiriri ithaari Jesús

(Mt. 9.18-26; Lc. 8.40-56)

²¹ Ikanta ipiyaa Jesús ipoñahaawo intatsikiro. Ipiy-owenta-waari osheki atziri inkaari-thapyaaki. ²² Ari ra-reeta-paaka jewatatsiri kemijantantsipankoki iita Jairo. Iñaapaakiri Jesús, rotziwerowa-shita-paakari, ²³ ikanta-paakiri: “Okamatyee nishintyo. Nokoyi piyaate pi-pampitanyawo eepichokiini pako, etsiyata-koteeta.” ²⁴ Ikanta riyaatanaki Jesús, roo kanteencha royaatanakiri osheki atziri, ratsinakimateeyakirini. ²⁵ Okanta apaani tsinani ojokaawaeta-chari ira, okata-kotaki 12 ojarentsi omantsiya-waetaki, ²⁶ osheki raawinta-witee-takawo, othonkakiro tzimimo-witawori opinawenta. Atsipewaetashitakawo, eekiro omaperotatyaa omantsiyatzi. ²⁷ Okemaki roori ikenkithata-koetziri Jesús. Okina-shita-nakiri itaapiiki, opampitzita-paakiri eepichokiini ithaari. ²⁸ Okanta-shiretzi: “Aririka nopampitzi-takiri eepichokiini ithaari, aritaki netsiyata-kotee.” ²⁹ Apathakirotonaa etsiyatanaki ojokaawae-witawo ira. Okemawakiro owathaki roori tee okatsi-waetanee. ³⁰ Tema yotaki Jesús eenitatsi etsiyata-kotakaa-shitakari ishintsinka, ipithoka-shita-nakawo, ro-jampita-nakiri ikaatzi oyaatakiriri, ikantziri: “¿Iitaka pampitzita-kinawori noethaari?” ³¹ Rakanakiri riy-otaani, ikantzi: “¿Tema piñiiri ratsinakimayitakimi atziri? Eekiro pikantatzii: ‘¿Iita pampitzita-kinawori?’” ³² Eekiro ramina-minata-nakitzi Jesús, iñaantyaariri pampitzita-kiriri ithaari. ³³ Okanta iroka tsinani opinkathata-nakiri Jesús, ompetawaetanaka. Tema iyotzi rootaki retsiyata-kota-kahe. Iyaata-shita-nakiri, otziwerowa-shita-paakari, okamanta-kota-paaka. ³⁴ Ikantanakiro rirori: “Tsinani, rootaki etsiyata-kota-ka-haemiri pawentahaana. Kantacha piyaatee, piki-moshiretanee, tema etsiyata-koteemi.” ³⁵ Tekira ithonkirootami Jesús iñaanatziro tsinani, areetapaaka poñeenchari ipankoki jewari, ikanta-paakiri: “Kamaki pishinto. ¿Eero poñaashirenkiri yotaantaniri?” ³⁶ Ikanta ikemawaki Jesús ikantee-tapaakiri, ikantanakiri jewatakaan-tatziri kemijantantsipankoki, ikantziri: “Eero pithaawa-shiwaeta. Pawentee-na.” ³⁷ Tekatsi ishinete royaata-nakiri. Apatziro raanakiri Pedro, Jacobo, Juan. Riitaki Juan rirentzi Jacobo. ³⁸ Ikanta riyaataki, areetaka ipankoki jewari. Iñaapaa-tziiri rakishiyeenka-mashitaka atziri-paeni, antawo riraa-kotee-yakawoni. ³⁹ Kyaapaaki Jesús, ikantapaakiri: “¿Iitaka piraantee-yarini? Tee okami eentsi, omakoryaatzii.” ⁴⁰ Itheenka-shiryaawitee-takari Jesús. Romishitowa-paakiri maawoeni. Apatziro ijeekanaki ashitawori eejatzi riyotaani-paeni. Ikyaa-shita-nakiro romaryahae-takirowa eentsi. ⁴¹ Roteya-wakota-paakiro, iñaanata-paakiro, ikantziro: “¡Talita cumi!” (Akantziri aaka: “Eentsi, pipiriinte.”) ⁴² Piriintanaa eentsi, anashitanaa. Tema tzimaki 12 ojarentsite, rootaki anashiwaetan-tanaari. Tema ipampoyeeyanakirini ikaatzi ñaakirori. ⁴³ Ikantzi Jesús: “Pipiroo-

ta owanawo.” Ipoñaashita ikantanakiri eejatzi: “Teera nokoyi pikaman-tayiteri atziri-paeni.”

Ipiyaa Jesús Kashiyakaaweniki

(Mt. 13.53-58; Lc. 4.16-30)

⁶ Ikanta ipiya Jesús inampiki, ari royaateeri riy-otaani. ² Okanta apaani kitejeri imakoryaan-tee-tari, riyotaantaki Jesús kemijantantsipankoki. Ipampoyeeyakirini ikaatzi kemiriri, ikanteeyini: “¿Iitaka matakaa-kiriri irika riyota-nitantari, itajonka-wentantaki eejatzi? ³ ¿Kaarima itomi kemitzirori incha-kota? ¿Tema riitaki otomi María? Añiiri Jacobo, José, Judas eejatzi Simón, riitaki rirentzi-paeni. ¿Kaarima atsipatari ritsiropaeni jaka?” Osheki itheenki-mawaetee-takiri. ⁴ Rootaki ikantan-tanakari Jesús: “Ashi oyiro tee ipinkathatee-tziri Kamantantaniri inampiki ijeekayitzira isheninka, eejatzi ipankoki rirori. Rooma otsipaki nampitsi, aritaki ipinkathatee-takiri.” ⁵ Ari okanta kaari okantan-tanaa Jesús roñaahantero ishintsinka janta. Apatziro retsiyata-kotakae apaani-paeni mantsiyari, ipampitanta-nakari eepichokiini rako. ⁶ Tema ipampoyeeyanakirini Jesús ikaatzi kijoshire-waeta-tsiri, kaari kowatsini ikemijanteri. Rootaki ikinanta-nakari riy-otaan-tayitzi otsipaki nampitsi okaatzi tzimayita-tsiri janta.

Rotyaan-teetziri 12 yotaa-rewo

(Mt. 10.5-15; Lc. 9.1-6)

⁷ Ikanta ipiyotakiri Jesús 12 riyotaani. Ipakiri ish-intsinka. Imatanakiro rirori retsiyata-kota-kaayitzi raahashireyitzi peyari. Rotyaan-takiri, itsipata-wakayitanakyaaka ikaate apite. ⁸ Ikantawakiri: “Eero paanaki jempe oetyaa, eero paanaki powanawo, pithaate, eejatzi piyorikite, apatziro paanaki pikotzi. ⁹ Eero paanaki eejatzi otsipa pithaari. Apatziro panaki pikyaan-tari pitiziki.” ¹⁰ Ikantzi-tawakari eejatzi: “Aririka pareetakyaaka pankotsi, ari pima-paaki, roojatzi pawijan-takyaari otsipaki nampitsi. ¹¹ Eerorika raakameethee-tzimi, eerorika ikemijantee-tzimi, pawija-pithateri. Potekaneero pipsite piitzi, rootaki riyotan-teetyaari tee ikemijantzi Tajorentsi. Riitaki imaperote paata aririka raminakoe-teeri maawoeni rantayitakiri. Aritaki awijeero paata ikantee-takiri Paamaarini-jatzi eejatzi Katsimaaniri-jatzi. Kyaaripero.” ¹² Ikanta riyaatee-yakini riyotaani Jesús ikamanta-yitakiri atziri rookaero ikaaripero-shire-waetzi. ¹³ Retsiyata-kota-kaayitaki raahashiretziri peyari, ari ikimitakiri osheki mantsiyari itziritan-takari yeenkantsi.

Ikamantakari Juan omitsiryaatan-taniri

(Mt. 14.1-12; Lc. 9.7-9)

¹⁴ Ikanta pinkathari Herodes ikema-kotakiri Jesús okaatzi rantayitzi. Tema ikanteetaki: “Irika Jesús riitaki Juan Omitsiryaatan-taniri. Riitaki añahaatsi, rootaki otzimantari itajorenka.” ¹⁵ Itsipa kantayita-tsiri: “Elías irika.” Ikanteetzi eejatzi: “Amaa riitaki oshiyariri Ka-

† Jacobo = Santiago. †† Eenyitatsi jankina-rentsi jempe tee iñeetziro oweyaantawori iroka ñaantsi jaka. inashiyita ñaantsi-paeni

mantantaniri tzimita-chari paerani.”¹⁶ Ikanta ikemaki Herodes ikantee-takiri, ikantanaki rirori: “Riitaki añahaatsi Juan nothatya-kaantakiri.”¹⁷ Tema riitaki Herodes aakaantzi-takariri chapinki-paete Juan, roojota-kaantakiri, romonkyaa-kaantakiri, okantakaan-tziro Herodias iinanta-witari Felipe, rirentzi rirori. Rootaki iinantaari Herodes.¹⁸ Tema ikaminaa-witayaari paerani Juan irika Herodes, ikantawitari: “Tee okameethatzi payiteri iina pirentzi.”¹⁹ Rootaki opoñaantari okijaneentziri Herodias, okowawitaka owamaakaan-terimi.²⁰ Ari okanta romonkyaa-kantantakariri Herodes. Roo kanteencha Herodes antawo ipinkathatakiri Juan, riyotzi kameetha-shireri irika, iiteshiretakaani Tajorentsi. Tee ikoyi rowamahaeteri. Tema okaatzi ikaminaa-witariri, okompitzimo-shiretakiri Herodes. Ari rama-wewitawo ikemijantziri.²¹ Okanta apaani kitejeri, roemoshirenka-witawo Herodes itziman-takiri paerani. Ipokaeyakini inampina-paeni, reewarita owayiri-paeni, eejatzi ikaatzi jewayita-tsiri Tepokiweniki. Owaeyakani.²² Ari okyaapaaki ishinto Herodias rowaeyanira, otzironkapaaka, okameethatzi-motanakiri Herodes otzironkani, ari ikimiyitakiri ikaatzi itsipatakiri rowaeyani. Ikan-tanakiro Herodes: “Ari nopakimi oetarika pikowa-kotenari.”²³ Eero namatawizimi, riyotzi Tajorentsi kyaaripero nokantzi. Rootakirika pikowakiri okaatzi nopinkathari-wentziri, aritaki nopakimi kashetani.”²⁴ Iyaata-shita-nakiro iniro, okantapaakiro: “¿Oetaka nokowa-koteriri?” Okantanaki iniro: “Pikowa-koteri iito Juan Omitsiryaatan-taniri.”²⁵ Piyapaaka ewankawo, okantapaakiri: “Nokoyi pipenawo iito Juan, powakina-wo pajoshetakiki.”²⁶ Antawo rowashiretakotanaka pinkathari. Roo kanteencha, tema maawoeni ikemaetakiri inkaahanki ikantakirori ewankawo, tekatsi ikina-kaa-neero, otzimatyee ipiro okowa-kota-kiriri.²⁷ Rotyaantaki owayiri ramakiniri iito Juan. Jatanaki owayiri jempe romonkyaa-haetakiri Juan, ithatyaapaakiri,²⁸ ramakotakiro iito pajoshetakiki. Ipaetakiro ewankawo, aanakiniro iniro.²⁹ Ikanta ikemaeyakini riyotaani Juan. Pokaeyakini, ikitateeri.

Rowakaari Jesús 5000 shirampari

(Mt. 14.13-21; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

³⁰ Tema areeyitee-yaani rotyaantani, piyotapaa maawoeni jempe ijeeki Jesús, ikamanta-paeri okaatzi rantayitakiri, okaatzi riyotaan-takiri.³¹ Eekiro ipokaeyatziini atziri, piyayitacha itsipa. Tee omateeya riyotaante eepichokiini Jesús rowaeyaa. Rootaki ikantan-tanakariri Jesús riyotaani: “Jame aate ochempi-mashiki, amakoryaa-wakiita eepichokiini.”³² Oteteeya-nakani pitotsiki, jateeyakini.³³ Roo kanteencha, osheki amina-kota-wakiriri riyotaanaki, riyotawakiri riitaki. Shiyeeyanakani ikineeyakini awotsiki, ipoñaanakawo nampitsiki-paeni. Riitaki eteeyakawoni rareetaka, piyotee-ya-paakani.³⁴ Ikanta rareeta-paaka Jesús, iñaapaa-tziiri ipiyotee-yakani. Retakoshiryaa-paakari. Tema ikimitakityaari ipireetari eerorika itzimi aminakowenteerini. Riyotaa-yitapaeri eejatzi.³⁵ Tema tsireniityaanaki,

ipokapaaki riyotaani, ikantziri: “Yotaanari! Ajeekatziira ochempi-mashiki, tema tsireniityaaki.”³⁶ Pikaatero piyotaaantzi, riyaaeteeta atziri-paeni nampitsiki ramanante royaari, riyaaayite eejatzi ikowa-kowate owanawontsi owaantsiki-paeni.”³⁷ Rakanaki Jesús, ikantanakiri: “Pipiri eeroka royaari.” Ikantzi: “¿Pikowatziima niyaate namananta-kite nowakae-yaariri? Oztimatyeera antawaetemi ikaate 6 kashiri aantyaari osheki koriki amanantan-tyaari owanawontsi, owakaan-tyaariri maawoeni.”³⁸ Ikantzi Jesús: “¿Jempe okaatzika owanawontsi ramaantakiri atziri-paeni? Piyaate pamina-kitero.” Ikanta ramina-kitziro, ikantziri: “Eenitatsi ikaatzi apite shima eejatzi okaatzi 5 atanteetari.”³⁹ Ikantzi Jesús: “Poejeekiri maawoeni atziri eeri-mashaatakira katawoshi, piinashi-yityaari poejeeka-yiteri.”⁴⁰ Ari imatakiri. Eenitatsi inashiyiteen-chari ijeekayitaki aamaaka ikaatzi 100 atziri, imataka eejatzi itsipa aamaaka ikaatzi 50 atziri. Ari ikantayita-kiriri, roejeekakiri maawoeni.⁴¹ Ikanta raakiri Jesús irika shima eejatzi atanteetari, aminanaki inkiteki, ramakowentakawo. Itzimpetowakiro tanteetari, ipayitakiri riyotaani, rowawijaa-kiniri rirori atziri-paeni. Ari ikimita-kiriri eejatzi apite shima, rantetaakari maawoeni.⁴² Tema maawoeni rowaeyakani, kemaneentee-yakani.⁴³ Rowiiteero okaatzi tzimahaanta-neentsiri, roteyiteeri shima eejatzi atanteetari okaatzi 12 kantziri jaayitapaachari.⁴⁴ Aamaaka ikaatzi 5000 shirampari owaenchari.

Ranashitantawo Jesús inkaari

(Mt. 14.22-27; Jn. 6.15-21)

⁴⁵ Opoñaashita ikantaneeri Jesús riyotaani: “Pe-teeyaawo pimontyahaie intatsikiro nampitsiki Shimapankoniki.” Rowetha-yitawaari ikaatzi piyowenta-kariri, ikantawaari: “Kantacha piyaayitee nimaeka.”⁴⁶ Ikanta riyaaete-yeeni maawoeni atziri, tonkaanaki Jesús ochempiki ramanya.⁴⁷ Tema tsirenitani, iweyaa-kotee-yaani riyotaani niyankyaani inkaari imontyaa-koteeyani. Apaniroeni ijeekaki Jesús ochempiki,⁴⁸ ramina-kotakiri riyotaani, ishintsiiyi ikomateeyini oepiypiyata-kotakiri tampyaa. Okanta okitejetzi-mataki, ipoka-shiteeri Jesús riyotaani-paeni ranashitan-taawo inkaari, ikina-shita-paeri itaapiiki, rooteentsi rawi-janakirimi riyotaani-paeni.⁴⁹ Iñaawaeri rirori, roshiyakaatzi shiretsi irika, kaemaeya-nakini,⁵⁰ tema maawoeni otsinka-shiryaa-nakiri iñaawaerira. Roo kanteencha, iñaanata-paeri Jesús rirori, ikantapaeri: “Naaka pokaatsi, pitonta-shireyite eero pithaawan-tashitana.”⁵¹ Otetapaa pitotsiki, awijeen-katanaki tampyaa. Ipampoyeeyanakiniri riyotaani.⁵² Tema teki-raata riyotakotziroota oshekyaan-takawori Jesús owanawontsi, okantakaan-tziro ikijo-shire-waeteeyini.

† ipireetari = owisha †† osheki koriki = 200 denario ‡ atan-teetari = pan

Retsiyata-kota-kaantzi Jesús Piyompi-shaariki
(Mt. 14.34-36)

⁵³ Areetee-yakani intatsikiro, ojeeki nampitsi iiteetziri Piyompi-shaari, roojota-paakiro pitotsi ochereeteki.
⁵⁴ Roo rayiitee-yapaa-kitziini pitotsiki, riyota-wakiri Jesús. ⁵⁵ Ikamanta-wakaanaka maawoeni nampitawori janta, ramakoe-tapaakiri mantsiyari romaryaha-men-toki. Jempe ijeekaki Jesús, ari ramakoe-tziniriri.
⁵⁶ Omatzitaka ikinayitaki ewonkiriki nampitsi, otzinkamiki nampitsi, eejatzi owaantsiki, rowakoe-tziniri mantsiyari-paeni awotsiki jempe riyomparita-pi-inteeta, ikantee-tziri: "Pishineteri mantsiyari-paeni ipampitawakiro eepichokiini opatzi-kaakiki pithaari." Tema ikaatzi pampitzita-kiriri ithaari Jesús, etsiyata-koyitee.

Owaaripero-shiretziriri atziri
(Mt. 15.1-20)

7 Ikanta ipokaeyakini Inashitantaniri itsipatakari Yotaantaniri-paeni, ipoñaayitaka Aapatziyaweniki. Ipiyotee-yapaakani ijeekakira Jesús. ² Tema iñaapaa-kitziiri riyotaani tee rantziro rameta-piinteetari iki-waakota aririka rowaeyaani. Ikiji-mata-paakiri. ³ Tema okaatzi ranta-piintziri Inashitantaniri-paeni eejatzi itsipa Judá-paeni, eerorika ikiwaakota, eero rowaa. Rootaki rameta-piintakari paerani iwaejatziteni, aririka ikoyi royaa, otzimatyee ikiwaakota-wakya. ⁴ Aririka raree-teeyaa ramananta-waetzi, tekira rowapae-yaata, iki-waako-perota-paeyaa. Teera apaani okantyaameyitari, ikiwayitzitawo eejatzi riraa-mento, ichomoni, ronkotsi-mento, imaantari, maawoeni. ⁵ Rootaki ro-jampitan-takariri Jesús, ikantziri: "¿Iitaka ipeyakotan-takawori piyotaani riyotaa-yiteeri paerani awae-jatziteni? Noñaapaakiri rowaeyani, tee ikiwaakotyaa." ⁶ Rakanaki Jesús, ikantzi: "Tema owapeyi-motan-taniri eerokapaeni. Eeroka ikenkithata-kotaki paerani Isaías, ikantaki rojankinariki:

Ipinkathata-shitana ipaanteki atziri-paeni, Teemaeta roshiretana kameetha.

⁷ Aminaa-shita rotziwerowayita ipinkathatana, Riyotaanta-shitakawo rameyitari rirori.

⁸ Pipeyakotakawo eeroka Ikantakaantani Tajorentsi, pantashi-yitakawo rameyitari atziri-paeni. Pikiwayitziro pichomoni, piraa-mento. Osheki okaatzi pantashi-yitakari." †

⁹ Ikantanakiri eejatzi: "Roo panta-perotaki rameyitari awaejatziteni, pitheen-kawaetakiro Ikantakaantani Tajorentsi. ¹⁰ Iroka ikantaki paerani Moisés rojankinariki:

Ipinkathateeri pipaapate eejatzi piniro.

Ikantaki eejatzi:

Ikaate yakaterini ipaapate eejatzi riniro, otzimatyee rowamayiteri.

¹¹ Roo kanteencha, pikanta-piinteeyini eeroka:

'Kameethatatsi akanteri ashiteeri: "Pawa! Nashita-

† Eniyitatsi jankina-rentsi jempe tee iñahaetzirowe yaantawori iroka ñaantsi jaka: inashiyita ñaantsi-paeni

kaakari Tajorentsi maawoeni noorikite, eero omata noneshironkatemi." ††¹² Ari pikantakari eeroka, okaatzi piyotaakiriri pisheninka rootaki kantakaariri kaari ineshironka-yitan-taariri ashitariri. ¹³ Apatziro pantashi-yitakawo rameteetari paerani, rootaki paminaa-shita-kaanta-kawori iñaani Tajorentsi. Ari pikanta-piintatyaapantayitziro kimitakawori iroka."

¹⁴ Rapiitakiro ikaemaeri Jesús maawoeni piyowentakariri, ikantziri: "Powayempi-yityaa, pikemathatan-tenari maawoeni. ¹⁵ Tema okaatzi rowaetari, tee owaaripero-shiretantzi. Rooma okaatzi añaawae-yitziri, omishitowa-yitziri inthomoenta, rootakira owaaripero-shiretan-tatsiri. ¹⁶ Okowa-perotatyaapantayitawo iroka, otzimatyee pikemijantee-yawakini." ¹⁷ Ikanta riyaa-teeyeni atziri, kyaapae Jesús pankotsiki. Ari rojampitakiri riyotaani, ikantziri: "¿Iitaka poshiya-kaawentakiri?" ¹⁸ Rakanaki Jesús, ikantzi: "¿Pimatzi-takama eeroka-paeni tee otzimi-motzimi piyotani? ¿Tema piyotzi eeroka tee owaaripero-shiretantzi okaatzi rowaetari? ¹⁹ Tekatsira okantero ashire, apatziro okiniro asheetoki, roojatzi oshitowan-tanee-yaari." Rootaki riyotaan-takiri Jesús, tema tee okaariperotzi okaatzi rowaetari. ²⁰ Ari ikantanaki eejatzi: "Rooma aririka akenkishireeyaa antakaeri itsipa atziri kaari-perori, rootakira owaaripero-shiretan-tatsiri. ²¹ Tema inthomoenta ashireki akenkithashiryaa-koyitawo kaari-perori, kaari kinataantsi, mayempitaantsi, owamaan-taantsi. ²² Koshitaantsi, mashithataantsi, kaari-pero-shiretaantsi, amatawitaantsi, mayempiryoo-kitaantsi, amakoneentaantsi, kijimataantsi, ajahaawentaantsi, majontzi-shiretaantsi. ²³ Tema okaatzi ikenkithashiryaa-piintakari atziri kaari-perori iroka, rootaki iñaantawori owaaripero-shire-waetziri. Tema inthomoenta ishireki opoñaayitaka iroka-paeni."

Awentaanka Owinteni-jato
(Mt. 15.21-28)

²⁴ Ikanta rawijanaki Jesús, jataki Mapiniki eejatzi Shi-maaki. Ari ijeekapaaki pankotsi, tee ikowawityaa ike-makoe-terimi. Teemaeta omata romana-kotyaa.

²⁵ Tema eenitatsi janta apaani tsinani, raahashiretziri peyari ishinto. Okema-kota-wakiri roori Jesús, iyaata-shita-nakiri, otziwerowa-shita-paakari. ²⁶ Kaari Judá-paeni iroka tsinani, Owinteni-jato iroka. Okantapaakiri: "Pinkathari, petsiyata-kotakaa-yinawo nishintyo, raahashireta-tziiro peyari." ††²⁷ Ikantanakiro rirori: "Teera aapitha-tziri rowanawo eentsite apiri otsitzi royaawo, apatziro rowawo rirori roojatzi ikemantanakyaari."

††²⁸ Opoñaashita akanaki tsinani, okantziri: "Omaperotatya pikantakiri Pinkathari. Roo kanteencha, rowapi-ntawo otsitzi okaatzi rookapetokeerekiyitziri eenchaa-

†† ashitakaa-kariri Tajorentsi = Corbán ‡ Iroka ñaantsi "koshitaantsi" añaayitziro jaka Jankina-rentsi 7.22, rooma otsipa-paeni janta 7.21: inashiyita ñaantsi-paeni †† kaari Judá-paeni = grieho ‡‡ Rootaki rameteeyarini paerani Judá-paeni roshiya-kaawentakanti. Ri-itaki otsitzi oshiyariri kaari Judá-paeni. Rootaki imatakiri paerani Jesús, tema roshiya-kaawentakiro tsinani rootaki oshiyariri otsitzi, tema kaari isheninka. Riima isheninka-paeni Judá-paeni, riitaki oshiyariri eentsi.

niki.”²⁹ Ikantzi Jesús: “Ari okanta, omaperotatya pikan-takiri. Kantacha piyaatee, ari piñaapaero pishinto, et-siyata-kotee roori.”³⁰ Okanta iyaatee tsinani opankoki, oñaapaero ishinto omaryahaka omaantareki, etsiyata-kotee.

Retsiyata-kota-kahaeri Jesús matakempitari

³¹ Ikanta rowaanaa Jesús ijeekawita-paaka Mapiniki ikinaneero Shimaaki, roojatzi rareetan-taari Tepoki-weniki. Rootaki kepatsi iiteetzi janta Apipakoweni.³² Ari ramaeta-kiniriri matakempitari, majontziyitatsiri eejatzi. Ikantee-tapaakiri: “Jesús, pipampitanta-wakyaari eepichokiini pako.”³³ Ikanta raanakiri Jesús inteeneeni, rojaantan-takari rakoe-mpeki ikempitaki, itziritan-takari ishitori ineneki.³⁴ Aminanaki inkiteki, ¿ishintsitanaki rañeenkatanaki,? ikantziri: “¡Fata!” (Akantziri añaaniki aaka: “piwitaryahae-yaata.”)³⁵ Apathakirotaana iwitaryaana ikempita, tee imajontzitanee eejatzi, matanaa iñaawaetzi.³⁶ Ikantawitakari Jesús ikaateeyinira atziri-paeni: “Eero pikamanta-kotana.” Roo kanteencha ipiyathatakari, ikamantanakiri maawoeni atziri.³⁷ Tema ipampoyeyanakirini Jesús, ikanteetzi: “¿Iitaka okameethatantari rantziri irika? Ikema-kahaeri matakempi-witachari, iñaawaeta-kahaeri eejatzi majontziwitachari.”

Rowakaari Jesús 4000 shirampari (Mt. 15.32-39)

8 Ikanta ipiyoteeyani osheki atziri, thonkapaaka rowanawo. Ikaemakiri Jesús riyotaani ikantziri:² “Osheki noneshironkatakiriri atziri-paeni, tema okaatzi mawa kitejeri ijeekae-yakini ikemijantana, tekatsi rowaeyaa.”³ Aririka notyaan-teeri, ari aakiri itashe awotsiki, tema eeniyitatsi poñaachari inteena.”⁴ Rakanaki riyotaani, ikantziri: “¿Jempema ayika owakaeyariri jaka ochempi-mashiki?”⁵ Ari ro-jampitziri Jesús riyotaani, ikantziri: “¿Jempema okaatzi-ka atanteetari tzimatsiri?” Ikantzi riyotaani: “Eenitatsi okaatzi 7.”⁶ Ari ikantakiri ikaatzi piyoteen-chari ijeekaeyini jaawiki. Raakiro 7 atanteetari, ramanakowentakawo. Itzimpetowa-yitakiro, ipayitakiri riyotaani, ipayitakiri rirori ikaatzi piyoteen-chari atziri.⁷ Tzimi-tacha jempe-rika ikaatzi shimaa-niki. Ramanakowentakari eejatzi, riitaki ipaetakiriri eejatzi atziri-paeni.⁸ Owaeyakani maawoeni, kemaeyakani. Rowiiteero tzimahaanta-paentsiri, ijaayitee okaatzi 7 kantziri.⁹ Maawoeni owaenchari aamaaka ikaatzi 4000 shirampari. Ari rotyaanta-yiteeriri riyaaatee.¹⁰ Ikanta rotetanaa Jesús pitotsiki itsipata-naari riyotaani, montyaa-kotanaa intatsikironta oetaha Dalmanuta.

Ikowakoe-tziri Jesús itajonka-wentante (Mt. 16.1-4; Lc. 12.54-56)

¹¹ Ikanta ipokaeyakini Inashitantaniri, iñaana-minthata-paakiri Jesús, ikoyi iñeero itajonka-wentante, rootaki riyotan-teetyaari omaperotatya opoñaawo itajorenka

inkiteki, iñaanta-tyaari.¹² Rañeenkatanaki Jesús, ikantzi: “¿Oetaka ikowantari iñeena notajonka-wentante irika-paeni? Eero noñaayi-maetari. Omaperotatya.”¹³ Piyanaka Jesús, montyaa-kotanaa.

Shineya-kaerori atanteetari Inashitantaniri (Mt. 16.5-12)

¹⁴ Ari ipeyakota-nakiro riyotaani rahaanta-nakyaami atanteetari, apatziro raamatsitanaki apaani janta ipitoki.^{††15} Ari ikantzi Jesús: “Paamaeyawo shineya-kaerori ratantari Inashitantaniri eejatzi rashi Herodes.”¹⁶ Ari iñaanata-wakahaeyani riyotaani, ikanta-wakaa: “¿Rooma ikantan-teeri teera amaki atanteetari?”¹⁷ Yotaki Jesús ikanta-wakaa riyotaani, ikantziri: “Tekira poshire-peroteeyani eeroka, rootaki pikenkishiryaa-waetantari, pikanteeyini: ‘Teera amaki atanteetari.’ ¿Tekirama pikemathatee-yironi? Pikiyoshireyitakimi.¹⁸ Eeniwitacha poki tee piñaantzi. Eeniwitacha pikempita tee pikemi. ¿Tema pikenkishireero noshekyaantakawori owanawontsi? ¹⁹ Chapinki otzimawita atanteetari okaatzi 5, roo kanteencha nowakaaka ikaatzi 5000 atziri. Paayiteero tzimahaanta-paentsiri. ¿Jempema okaatzika kantziri pijaayiteeri?” Ikanteeyini: “12 kantziri.”²⁰ “Eejatzi nokimitakiro kaatatsiri 7 atanteetari, nowakaaka ikaatzi 4000 atziri. ¿Jempema okaatzika kantziri pijaayiteeri?” Ikanteeyini: “7 kantziri.”²¹ Ari ikantziri: “¿Tekirama piyotakotziroota?”

Retsiyata-kota-kahaeri mawityaakiri

²² Areetaka Jesús Shima-pankoniki. Ramaeta-kiniri mawityaakiri, ikantee-tapaakiri: “Pipampitanta-wakyaari eepichokiini pako.”²³ Ikanta rakatha-wakotanakiri Jesús irika mawityaakiri. Raanakiri othapiki nampitsi. Reewatakiri rokiki, ipampitantakari eepichokiini rako. Rojampi-tanakiri: “¿Kantacha pamine?”²⁴ Ari raminanaki, ikantzi: “Aminawitaana, noñaawitaari atziri ranashiteeyani, roo kanteencha tee ikoñaaperotzi, roshiyakawo inchato.”²⁵ Ikanta rapiitakiri ipampitziri rokiki, ramina-kahaeri. Ari retsiyata-kotanaaki, koñaatanee ramini inteena, iñaaneero maawoeni.²⁶ Rotyaan-teeri retsiyata-kota-kahaeri, ikantawaari: “Eero pikinanee nampitsiki, tee nokoyi pikamanta-kotena.”

Riyotaki Pedro: Jeepatzii-totaa-rewo irika Jesús (Mt. 16.13-20; Lc. 9.18-21)

²⁷ Ikanta rowaanaa Jesús, itsipata-naari riyotaani, riyaaetero maawoeni nampitsi jeekatsiri Cesarea-ki inampiiteki Filipino. Okanta niyanki awotsi rojampitakiri riyotaani, ikantziri: “¿Iitaka ikenkithashiryaa-kotanari atziri-paeni?”²⁸ Akaeyanakini riyotaani, ikantzi: “Eenitatsi atziri kantatsiri Juan Omitsiryataan-taniri eeroka. Ikantzi itsipa Elías eeroka. Eenitatsi kantayita-tsiri eejatzi, itsipa Kamantantaniri eeroka.”²⁹ Ikanta rojampitana-kiriri rirori, ikantziri: “¿Jempema pikanteeyini eero-

† owakaeyariri, atanteetari = pan

†† atanteetari = pan

ka?" Ari rakanaki Pedro: "Jeepatzii-totaa-rewo eero-ka!"³⁰ Ikantzi Jesús: "Eero pikamanta-kotana."

Ikenkithata-kotziro Jesús ikami

(Mt. 16.21-28; Lc. 9.22-27)

³¹ Ari retanakawo Jesús ikamantziri riyotaani okaate awiji-moterini Itomi Atziri. Ikantziri: "Antawo ikemaatsita-kaena Antaripero-paeni, reewari-paeni Omperatjorentsita-rewo, eejatzi Yotaantaniri-paeni, ari rowamaa-kaantenari. Roo mawatapaen-tsiri kitejeri, añahaana."³² Ari ikantakiriri, tee romaniro. Ari raanakiri Pedro inteeneeni Jesús ikowawita ikaminayirimi.³³ Ipithoka-pithata-nakari, raminanakiri itsipa riyotaani-paeni, ikijathata-nakiri Pedro, ikantziri: "Piyaate Kamaari. Tee poshoretawo eeroa ikowakaanari Tajorentsi, apatziro poshoretawo ikowa-piintziri atziri-paeni."³⁴ Ikanta ikaemakiri Jesús ikaatzi piyowentakariri, ikaemakiri eejatzi riyotaani, ikantakiri: "Eenitatsirika kowatsiri itsipatena, rookaero ikowashi-yitari rantero, okantawityaa ikentakoe-teri, itsipatena."³⁵ Tema ikaatzi etakowaeta-chari rantayitziro ikowayitziro rirori, ari ipeya-shiteeyaa. Riima ikaatzi atsipewentawori rantaneero nokoyiri naaka, okantakaan-tziro ikemijantziro Kameethari Ñaantsi, rootaki ikamawentan-takinari aritaki rawijako-shiretee.³⁶ Aminaashi-waeta otzimi-motantzi owaahawontsi jaka kepatsiki, aritaki opeyakaa-shitan-teeyaa.³⁷ ¿Kantachama ipinako-wenteetyaa eero ipeyashi-waentan-teeta?³⁸ Tema ikaatzi kaaniwentanani naaka eejatzi okaatzi nokenkithata-koyitakiri, ari imatapaeri eejatzi Itomi Atziri ikaaniwenta-paeri paata aririka ipiye rampero rowaneenkawo Ashitariri, eejatzi rashi Ronampiripani tajorentsita-tsiri."

9 Ari ikantanaki eejatzi Jesús: {Mt 16.28 "Omaperotatyaa, eenitatsi pikaatziri jaka, tekira pikamiita aritaki} piñaakiro ishintsinka Tajorentsi jempe ikanta ipinkathari-wentantzi."

Ishipakirii-motakiri Jesús riyotaani

(Mt. 17.1-13; Lc. 9.28-36)

² {Mt 17.1 Okanta awijaki 6 kitejeri. Tonkaanaki Jesús ochempiki, raanakiri Pedro, Juan eejatzi Jacobo.} Ari ishipakirii-mota-kiriri.³ Kitamaatana ithaari, tekatsi akimita-kaantyyaa okitamaata-nakira.⁴ Iñaatziiri Elías isipata-paakari Moisés, ikenkitha-waeta-kaapaakiri Jesús.⁵ Ari iñaawaetanaki Pedro, ikantzi: "Yotaanari! {Mt 17.4 Omaperotatya okameethatzi pamakina jaka. Kameetha nowetsikimi mawa pipanko-sheta. Apaani pashi eeroa, apaani rashi Moisés, rashi apaani Elías.}"⁶ Tema ithaawae-yanaki-tziini, rootaki iñaawaeta-shiwaentan-tanakari.⁷ Ari opamanka-paakiri menkori. {Mt 17.5 Ikematzii iñaawaetee-tanaki menkoriki, ikanteetzi: "Notyomira irika netakoperotani.} Pikemijanteeri."⁸ Ikanta ramina-pero-witee-yanaani, tekatsi iñaanee, apatziro Jesús.

⁹ Ikanta roerinkae-yaanira ochempiki, ikowa-kotakiri eero ikamantantziro iñaakiri roojatzi paata aririka

rañahae. Tema irika Itomi Atziri ari rañahae ikamawitakyaaha.¹⁰ Rootaki eero ikamanta-kotantari, roo kanteencha osheki rojampita-wakahae-yakani rirori jempe oeta ikanta-kotziri Jesús, ari rañahae ikamawitakyaaha.

¹¹ Ikanta rojampita-nakiri, ikantziri: {Mt 17.10 "¿Iitaka ikanta-kotziri Yotaantaniri-paeni, ikantzi: 'Aririka ipokimataki Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki jewatapaen-tsini Elías ipoki?'" }¹² Ari rakanaki Jesús, ikantziri: {Mt 17.11 "Omaperotatyaa ikantziri, riitaki jewatapaen-tsini Elías ipoki, itampatzika-shiretan-tapaaki.} ¿Jempema okantzika rojankinata-koetakina paerani? Tema okantzi: 'Irika Itomi Atziri osheki ikemaatsi-waetyaari, osheki itheenka-waeteeteri.'¹³ Pikemi nokante naaka: Areewitaka Elías. Osheki rowajankitee-takiri, imonkaatakiro okaatzi rojankinata-koeta-kiriri."

Retsiyata-kota-kaeri Jesús eentsi raahashiretziri peyari

(Mt. 17.14-21; Lc. 9.37-43)

¹⁴ Ikanta rareetaari Jesús rookanakirira itsipa riyotaanipaeni, iñaapaa-tziiri ipiyowentakari osheki atziri eejatzi Yotaantaniri-paeni, osheki iñaana-minthatakiri.

¹⁵ Ikanta iñaawaerira ipokae Jesús, tee riyotee-yini jempe ikinapae, ishiya-shita-waari rowethata-waari.

¹⁶ Rojampita-paakiri Jesús, ikantziri: "¿Iitaka piñaanatakotziriri?"¹⁷ Akanaki apaani, ikantanaki: "Yotaanari, namatziimiri notyomi raahashiretziri peyari, tee oma-teeya iñaawaetee."¹⁸ Ipoka-shita-paeri-rika, osheki rompaja-kaawaetari kepatsiki. Ishimore-paanteta-kaawaetziri, ratsikae-kiwaeta, ikijota-kaawaetziri. Nokanta-witakari piyotaani rowawijaa-koteenari, tee imatziri."¹⁹ {Lc 9.41 Rakanaki Jesús, ikantanaki: "Tee pikemijanteeyanitziri eeroa. ¿Jempema okaate nojeki-mota-neemi, noñeero namaweyitemi? Pamakiri jaka pitomi.}"²⁰ Ramaeta-paakiniri. Ikanta iñaapaa-kirira peyari irika Jesús, antawo rompetata-kaanakari eentsi, tyaanaki, ipinaawaeta kepatsiki, ishimore-paanteta-kaanakiri.²¹ Rojampita-nakiri Jesús ipaapate eentsi, ikantziri: "¿Jempe okaatzika retantanakari peentsite?" Ikantzi: "Ari ikantzita owakira reentsita-paaki."

²² Itaakaa-wawitakari paamariki, ipiinka-waetzi nijaa-ki, ikowatzii rowamayiri. Kantacha-rika pineshironkate-na, pimatero."²³ Ikantzi Jesús: "¿Oetaka pikantantari 'Kantacha-rika...?' aririka pikemijantane, aritaki omatakya maawoeni."²⁴ Ari ishintsitanakiro ikaemanaki ipaapate eentsi, ikantanaki: "Kemijanta-witachana, terika nokemijanta-perotzi, pikemijantakaa-peroteena eeroa."²⁵ Ikanta iñaakiri Jesús ipokaeya-paakini osheki atziri-paeni, ikijathata-nakiri peyari, ikantanakiri: "Kamaari, matakempita-takaan-taniri. Pinteenareeyaari eentsi, eerowa pipiya-shitaari."

²⁶ Ari ishintsitanakiro ikaemanaki peyari. Ikamanata-kaanakiri eentsi. Osheki kantaneen-tsiri: "Kamaki eentsi."²⁷ Ikanta rakatha-wakota-nakiri Jesús, ipirintakiri. katziyanaa.²⁸ Ikanta ikyaapaaki Jesús pankotsiki, ari rojampita-kiriri riyotaani apaniroeni, ikantziri: {Mt 17.19 "¿Iitaka kaari nomatantari naaka notsinampaeri peyari?}"²⁹ Ikantzi Jesús: "Omaperotatyaa ishintsitzi iri-

† Kamaari = Yakatantaniri

ka peyari, okowatyaa oetziñaarikotyaaowo amanyaa, atzi-wentyaari eejatzi." †

Rapiiteero Jesús ikamanta-kota ikami-motante
(Mt. 17.22-23; Lc. 9.43-45)

³⁰ Ikanta rowaanaa Jesús, ikinayitanee Tepokiweniki. Teera ikoyi ikema-koteri atziri-paeni. ³¹ Tema riyotaa-yitakiri riyotaani, ikantayitziri: "Rooteentsi raakaan-tee-teri Itomi Atziri. Ari rowamahaeteri. Roo mawatapaentsini kitejeri, aritaki rañahae eejatzi." ³² Roo kanteencha tee ikemathatee-yironi okaatzi ikantawitariri. Tekatsi kowatsini rojampiteri.

Jempe itzimi riiperota-tsiri
(Mt. 18.1-5; Lc. 9.46-48)

³³ Areetee-yaani nampitsiki Capernaum. Ikanta ijeekae-yapaenira pankotsi, rojampitakiri Jesús, ikantziri: "¿Iitaka pikanta-wakaari inkaahanki awotsiki?" ³⁴ Ari imaeritee-yakini riyotaani. Tema ikanta-wakaa-wenta-tyaawo inkaahanki itzimi-rika riiperota-tsiri. ³⁵ Jeekanaki Jesús, ipiyotakiri 12 riyotaani, ikantziri: "Aririka pikoyi piriiperote, poshiya-kotyaaari jempe ikanta omperataa-rewo, tema tee iriiperotzi rirori." ³⁶ Ramaki apaani eentsi ijeekae-yakinira, ithomaakiri, ikantziri: ³⁷ {Mt 18.5 "Ikaatzi aakameetha-teriri oshiyakariri eentsi rawentaana, naaka raakameethataki.} Ari okimitari eejatzi, aririka paakameethatakina naaka, oshiyawaetakawo riitaki paakameethata-neemi otyaanta-kinari jaka."

Ari atsipatari kaari kijaneenteeri
(Lc. 9.49-50)

³⁸ Ari ikantanaki Juan: "Yotaanari, noñaaki chapinki apaani atziri paeriirori piwaero, rowawijaa-kotakiri raa-hashiretziri peyari. Teera añeeri atsipatyaari jaka, nooka-kaakiri." ³⁹ Ikantzi Jesús: "Eero pooka-kaerimi. Tema ikaatzi tajonka-wentan-tatsiri ipaeririowa nowaero, eero ikiji-mataana ojamaniityaaki. ⁴⁰ {Lc 9.50 Tema ari atsipatari kaari kijaneenteeni.} ⁴¹ Aririka ikaminthahaetemi, ikanteete: 'Nopakotemi nijaa okan-

† Eeniyitatsi jankina-rentsi jempe tee iñeetziro oweyaantawori iroka ñaantsi jaka. inashiyita ñaantsi-paeni

takaan-tziro rashiteemi Jeepatzii-totaa-rewo,' riitaki ipi-neeteeri paata. Omaperotatyaa." ††

Eero pantakaan-tziro kaari-perori
(Mt. 18.6-9; Lc. 17.1-2)

⁴² "Itzimi-rika antakaa-kirini kaari-perori kimitaariri eentsi rawentaa-kinaha, aritaki rowajankitee-teeri. Roo kameethatatsi ithatakae-tenirimi mapi ikentsiki, rowi-inkae-teri inkaariki, ari okantyyaa eero ikaariperotakaantanta. ⁴³ Rootakirika pako kaariperota-kaemiri, pookaero ari okantyyaa pawijakotan-teeyaari, pikimita-kaantero pithatyaa-tyeeromi pako. Roojatzi piyaaponchokitanteeyaari inkiteki. Tema tee okameethatzi otzimawita apite pako rootaki piñaanteyaawori paata rookaeteemi sharinkaweniki ashi powaero janta pita-haeyaa, ⁴⁴ jempe tee ikaamanitapae chowitsi janta, jempe tee otsiwaka-nitapae paamari. ⁴⁵ Rootakirika piitzi kaariperota-kaemiri, pookaero ari okantyyaa pawijakotan-teeyaari, pikimita-kaantero pithatyaa-tyeeromi piitzi. Roojatzi piyaaponchokitanteeyaari inkiteki. Tema tee okameethatzi otzimawita apite piitzi rootaki piñaanteyaawori paata rookaeteemi sharinkaweniki ashi powaero janta pitahaeyaa, ⁴⁶ jempe tee ikaamanitapae chowitsi janta, jempe tee otsiwaka-nitapae paamari eejatzi. ⁴⁷ Rootakirika poki kaariperota-kaemiri, pookaero ari okantyyaa pawijakotan-teeyaari, pikimita-kaantero pikitho-kiryaa-tyeeromi poki. Roojatzi piyaapityaakitan-teeyaari inkiteki. Tema tee okameethatzi otzimawita apite poki rootaki piñaanteyaawori paata rookaeteemi sharinkaweniki ashi powaero janta pita-haeyaa, ⁴⁸ jempe tee ikaamanitee chowitsi janta, jempe tee otsiwaka-nitee paamari eejatzi. ⁴⁹ Tema paamariki iñaantee-temi maawoeni, ikimita-kaantee-temiro jempe ikanta ikatyokae-tziri ratsipeta-kaetani. ⁵⁰ Kameetha okanta tziwi okatyotzi. Roo kanteencha aririka rowaeteetero oetarikapaeni, eero okameethatzi ikatyokan-teetyaawo. Ari pikanta-neeyaari eeroka otzimawitee pikimita-kotee-yaawo tziwi-perori, paapatziyawa-wa-yiteeyaa, tema tee okameethatzi pitzima-wenta-wakaeyaa."

†† rashiteemi: waerontsi ‡ mapi = mapi itoonkan-teetari
‡† Eeniyitatsi jankina-rentsi jempe tee iñeetziro iroka-paeni ñaantsi. inashiyita ñaantsi-paeni

LUCAS

Rowetheetari Teófilo

1 Osheki kowawiteencha rojankinateromi okaatzi awijimo-yitakaeri. ² Ikowaetaki ithotyahaetero okaatzi riyotaa-yitakaeri ñaaperoyita-kirori owakirani ikaatzi kamanta-kaerori iroka ñaantsi. ³ Ari nokimitakari eejatzi naaka Teófilo. Tema nomampaakawo eentsikiroeni jempe okanta opoñaan-tanakari, rootaki nojankinatan-tzimirori eeroka okaatzi awijayiteen-tsiri. ⁴ Ari okantyyaa piyota-kotan-tyaawori kameetha okaatzi riyotaa-witee-takimiri.

Ikamantanteetzi itzimi Juan

⁵ Paerani, ipinkatha-ritantari Herodes iipatsiteki Judá-paeni, ari ijeekiri apaani Ompera-tajorentsitaa-rewo iita Zacarías, riitaki icharinini Abías. Rooma iina oeta Elisabet, rootaki ijawoni Aarón. ⁶ Kameetha-shireri ikanteeyani apitekiro-paeni ipinkathatziri Tajorentsi. Ranta-piintziro maawoeni Ikantakaantani eejatzi ipinkakaantani, tee otzimawaetzi rantani. ⁷ Roo kanteencha tee itzimi itomi-paeni, tema maaniri iroka Elisabet. Antyashiparitee-yakani apitekiro-paeni. ⁸ Okanta paata, monkaatapaaka kitejeri imateero ikaa-teeyini rompera-tajorentsitaa-rewotzi Zacarías. ⁹ Tema rootaki rameteeya-piintarini Ompera-tajorentsitaa-rewo, ikimita-kaantawo iñaaryaateeta, ari riyoteetzi riitaki Zacarías kyaatsini tajorentsi-pankoki itayiniri Tajorentsi kajanka-pathari. ¹⁰ Piyotee-yachani ikaa-teeyini onkokiroeni ramaneeyani itayitzirowa kajanka-pathari. ¹¹ Ari roñaaha-kariri Zacarías Ronampiri Tajorentsi, ikatziyi-mota-paakari rakoperoki itayirowa kajanka-pathari. ¹² Ikanta iñaawakiri, antawo ipampoyaanakiri ithaawan-tanakari. ¹³ Ari iñaawaetanaki ronampiri Tajorentsi, ikantzi: “Zacarías, eero pithaawantana. Tema ikemaeta-kimiro pamanani. Aritaki piñaakiro piina Elisabet, itzimi eentsite. Riitaki piiteri Juan. ¹⁴ Aririka itzimaki pitomi, osheki pikimo-shirewenter, ari ikantzi-tyaari eejatzi atziri-paeni. ¹⁵ Tema riiperori ikantakae-yaari Tajorentsi. Eero pimira-kaeri kachoyita-tsiri ishinkiteetari. Tema ijeekan-tzitakari Ishire tajorentsi tekira itzimiita. ¹⁶ Ikenkishiryaa-kaayitee-yaari osheki Israel-paeni ipiya-shire-yitee ikemijanteeri Awinkatharite Tajorentsi. ¹⁷ Riitaki jewateerini Awinkatharite. Ikantakaa-kyaari itajorenka Kamantanta-nirini Elías, aritaki roepiya-shireteeri ikaatzi ipaapateteetari, osheki ikowaperoteeri itomi-paeni. Aritaki rotsimaryaa-shireta-kahaeri katsima-shireri, rowetsika-shireta-kaanteeyaa ikemijanteeteri Awinkatharite.”

¹⁸ Rakanakiri Zacarías irika ronampiri Tajorentsi, ikantzi: “¿Ari! ¿Jempema okantyyaa niyotan-tyaawori pikanta-kinari? Tema antyashiparitakina naaka, eejatzi okimitakari noena.” ¹⁹ Ikantzi ronampiri Tajorentsi: “Naakataki Gabriel, jeeki-motziriri Tajorentsi. Riitaki otyaanta-kinari nokaman-temiro iroka Kameethari Ñaantsi. ²⁰ Roo kanteencha, okantakawo pitheenkakiro noñaani, ari pikijopaantetaki nimaeka roojatzi omonkaatan-takyaari okaatzi nokanta-kimiri.”

²¹ Jeekaeya-tsini isheninka-paeni onkokiroeniki royaawentee-yarini Zacarías. Ikanta-wakahaeyani: “¿Iitaka rojamanitantari Zacarías tajorentsi-pankoki?” ²² Ikanta ishitowa-witapaaha Zacarías, tee omata iñaawaetapae, rooko-rooko-waeta-shitapaaka. Ari riyotanaki ikaa-teeyini eenitatsi iñaakiri tajorentsi-pankoki. ashi rowanakiro ikijo-paantetanaki. ²³ Roojatzi imonkaantaawori kitejeri ijeeki tajorentsi-pankoki, jatee ipankokirirori.

²⁴ Okanta paata, motzitaki Elisabet iina Zacarías. Osheki okenkishiryaaaka, tee oshitowae opankoki ikaatzi 5 kashiri omaerentaka, okanta-shiretzi: ²⁵ “Rootaki inintakaa-kinari Tajorentsi, eero imaninta-shiryaa-waetan-tana nosheninka-paeni.”

Itziman-takari Jesús

²⁶ Ikanta imonkaata-paaka kashiri 6, rotyaan-teeri Tajorentsi ronampiri Gabriel nampitsiki Kashiyakaweniki jeekatsiri Tepokiweniki, ²⁷ iñeero tsinani kaari yoterini shirampari, iitachari María, tema rootaki ikashiyakari inantyaari ewankari José, riitaki icharini pinkatharini David. ²⁸ Ikanta ikyaapaaki ronampiri Tajorentsi ojeekira María, ikantapaakiro: “¿Nowethatzimi tsinani, itsipateemi eeroka Awinkatharite. Pawijayiteero otsipa tsinani-paeni ineshironka-peroteemi!”

²⁹ Okanta oñaawakiri ronampiri Tajorentsi iroka María, antawo opampoyaanakiri, roojatzi owanakiro okaatzi ikantapaa-kirori rowethata-paakawo. ³⁰ Ari ikantziro ronampiri Tajorentsi: “María, eero pithaawantana, ineshironkatani eeroka Tajorentsi. ³¹ Aritaki piñaakiro pimotozite, itzimi peentsite. Riitaki piiteri Jesús. ³² Riitaki materoni riiperotatsini, iiteeteri Itomi Jenoki-jatzi. Tema riitaki ipinkatha-ritakaeri Tajorentsi, ikimitaakiri paerani icharinini David ipinkatha-ritakaakiri. ³³ Riitaki pinkathari-wenteerini ikaatzi icharini-yitaari picharinini Jacob, ashi rowaero ipinkathari-wentantee rirori.” ³⁴ Ari ojampita-nakiri María, okantzi: “¿Jempema okinika nomotzite, tee noñiiri shirampari?” ³⁵ Rakanakiro ronampiri Tajorentsi, ikantziro: “Rootaki kantakae-yaawoni

Ishire Tajorentsi. Tema ipamankan-tatyemiro ishintsinka Jenoki-jatzi, kimitapaa-kyaawomi opamankantzi aamparentsi. Rootaki iitanyaaari pitomi, Ito-mi Tajorentsi. ³⁶ Ari okimitakari pisheninka-thori Elisabet, ikantawiteetari maaniro, okantawitaka antyashipawo-witaka roori, tema motzitee. Okata-kotaki 6 kashiri. ³⁷ Tema tekatsi kompitzi-motyaarini rirori Tajorentsi." ³⁸ Ari okantanaki María: "Naakataki romperatani Pinkathari, imatenawo okaatzi pikanta-kinari." Roojatzi ipiyanta-naari ronampiri Tajorentsi.

Iyaataki María areetawo Elisabet

³⁹ Okanta otsipaki kitejeri, intsipaete iyaatanaki María tonkaariki ojeekayitzira inampi Judá-paeni, ⁴⁰ roojatzi areetan-takari ipankoki Zacarías, owethata-paakawo Elisabet. ⁴¹ Okanta okemawakiro Elisabet owethata-paakawo María, ishewatanaka omotzitakiri. Tema okantakaa-nakityaawo Elisabet Ishire tajorentsi, ⁴² oshintsitanakiro oñaawaetanaki, okantanaki: "Eerokataki awijirori otsipa tsinani-yitatsiri itajonka-wentee-takimi. Ari ikimityaari eejatzi pitomi-paeni. ⁴³ ¿Iitaka pipoka-shitan-tanari riniron-tyaari Nowinkatharite? ⁴⁴ Tema nokemawakimi piwethata-paakina, ishewatanaka nomotzitakiri ikimo-shiretanaki. ⁴⁵ Ari pikimoshiretziteeya eejatzi eeroka pikemijantakira, tema aritaki omonkaateeyaa okaatzi ikowakaa-kimiri Awinkatharite."

⁴⁶ Opoñaashita okantanaki María:

Antawo noweshiryaaawentee-yaari Noyinka-tharite, ⁴⁷ Osheki nokimoshire-wenteeeri Tajorentsi owawijaako-shireteenani.

⁴⁸ Tema iñaakina okantawita nashironkaa-waeta, tema naaka romperatani, Ikantee-teena naaka: Antawo itajonka-wentee-takiro.

⁴⁹ Tema antawo rantzi-mota-kinari matzirori otzimi ishintsinka.

‡Tajorentsi iroka iwaero!

⁵⁰ Ashi rowaero ineshironka-yiteeri ikaate icharininteetyaari paata,

Itzimi-rika pinkatha-yiteerini.

⁵¹ Rootaki ishintsinka imatanta-yitakari.

Ithonki-teeri ikenkishiryaa-witari ranterimi kantakaa-pero-waeta-chari. †

⁵² Ikaatzi pinkathari-witachari, ikantakaan-takiro Tajorentsi eero riyaaata-kaantawo ipinkatharite, Riitaki ñaaperota-kaayitariri ikaatzi tsinampa-shiryaa-witachari.

⁵³ Rashaahanta-kaayitari ikaatzi tashe-neenta-waeta-tsiri,

Riima ikaatzi ashaahanta-witachari raapitha-yiteeri tzimimo-witariri romishitowae-takiri.

⁵⁴ Ineshironkateeri Israel-paeni, tema romperatani irikapaeni.

Tee ipeyakotziri ineshironka-yitziri,

⁵⁵ Tema rootaki ikashiya-kaakiriri paerani awaejatzeneni,

Retanari Abraham eejatzi ikaate icharinin-tayiteeyaari kanteetaa-chani.

⁵⁶ Ari ojeekimo-waeta-paentziro María iroka Elisabet ikaatzi mawa kashiri, roojatzi opiyantaari opankoki roori.

Itzman-takari Juan omitsiryataan-taniri

⁵⁷ Okanta paata, tzimaki Elisabet otomi. ⁵⁸ Ari ipokaeyakini osheninka-paeni ikimo-shire-wentee-yironi, tema riyotee-yakini antawo ineshironkatakiro Tajorentsi. ⁵⁹ Ikanta imaakotapaaki 8 kitejeri eenchaanite, raanakiri itomeshitaa-niteeteri. Ari ikowawiteetaka iiteeterimi Zacarías, raakoteri iwaero ipaapate.

⁶⁰ Teemaeta okoyi riniro, okantanaki roori: "Eero iita Zacarías, iityaa Juan." ⁶¹ Ari ikantee-tanakiro:

"¿Iitakayaa? Tema tekatsi pisheninka iitachani Juan."

⁶² Tema rookota-shitee-takanari Zacarías rojampiteetziri jempe ikoyiro iiteri. ⁶³ Ari rookotanaki Zacarías incha-kota ramaeteniri. Ari rojankinatakiri, okantzi: "Juan iityaa." Ari ipampoyee-yanakini ikaatzi ojampita-kiriri.

⁶⁴ Ari romapoka-shitanaa iñaawaetanee Zacarías. Antawo ipinkathata-nakiri Tajorentsi, iweshiryaa-wentanakari.

⁶⁵ Tema antawo ipampoyee-yanakini maawoeni isheninka-paeni Zacarías. Ithonka ikemakoe-tanakiri maawoeni tonkaariki-paeni iipatsiteki Judá-paeni. ⁶⁶ Ari ikenkishireyanakani ikaatzi kemakowenta-kiriri, ikanteeyini: "¿Jempema iityaaka paata irika eenchaaniki?" Tema raminako-wentakiri Awinkatharite irika eenchaaniki."

Ikamantantakiri Zacarías

⁶⁷ Ikanta Zacarías, ashitariri eenchaaniki, okantakaanakari Ishire Tajorentsi ikamantantanaki, ikantzi:

⁶⁸ Ajahaawenteeteeyaari Awinkatharite Tajorentsi, Itajorentsita Israel-paeni,

Ipokaki retsinaryaa-koyitee ikaatzi rashiyitari rirori.

⁶⁹ Rotyaan-takaeri riiperori Owawijaa-kotan-taniri, Riitaki isheninkaete icharini David, romperatani.

⁷⁰ Rootaki ikamantantakiri paerani tajorentsita-tsiri Kamantantaniri-paeni.

⁷¹ Riitaki owawijaa-koyiteerini itzimawita osheki kija-neenteeri.

⁷² Tema ineshironkatee imonkaateero ikantakiri paerani awaejatzeneni,

Oshireki rowakiro tajorentsita-tsiri ikashiya-kaakiriri paerani.

⁷³ Tema ikanta-perotakiri paerani acharinini Abraham, Okaate ikashiya-kaeyaariri.

⁷⁴ Rookakaa-wentee itzimayiwita kijaneenta-yiteeri, Tekatsi athaawan-tawaeteeyaa akemijanteeri rirori.

⁷⁵ Akiteshireyitee. Akameetha-shirewenteeri maawoeni kitejeri.

⁷⁶ Rooma eeroka notyomi, iiteetemi Iyamanta-nirite Jenoki-jatzi.

Tema eerokataki jewaterini Awinkatharite, powameethateerini jempe ikinayitanaki.

† ishintsinka = rako

⁷⁷ Eeroka kamanteerini asheninka-paeni, riyotan-teeyaari riitaki owawijaa-kotan-taniri.

Riitaki peyakoteerini ikaaripero-shireta-waewitaka.

⁷⁸ Tema antawo okantaka ineshironkatee Tajorentsi, Rotyaan-takaeri poñaachari inkiteki ikimita-kota-paakawo owakira okitejeta-manee.

⁷⁹ Ikoñeetyaa-koteeri jeekayita-tsiri otsirenikaakitziira. Ikoñeetyaa-koteeri ikaatzi otsiman-kakowitakari raampari yotakaan-tatsiri riyaatee-tatyeera sharinkaweniki.

Riitaki thaamenta-kaayiteeni anashitan-teeyaawo awotsi ijeekan-teetari kameetha.

⁸⁰ Tema thamentacha ikimotatzi eenchaa-niki, aawyaashirewaetaki. Ari ijeekawaetzi ochempi-mashiki, roojatzi omonkaatan-takari roñahae-yaari isheninka-paeni Israel-paeni.

Itziman-takari Jesús

(Mt. 1.18-25)

2 Ikanta paata César Augusto, iwinkatharite wirakocha-paeni, ikantakaantaki rojankinata-kotyaa maawoeni atziri-paeni. ² Aripaete omapokaka rojankinata-koetyaa reewatantari Cirenio janta Tonkaeroniki. ³ Ari riyaatee-yakini maawoeni atziri rojankinata-koyityaa inampiki jempe ipoñaayita paerani icharini. ⁴ Rootaki itonkaan-tanakari rirori José, ipoñaanaka Kashiyakaa-weniki jeekatsiri Tepokiweniki, riyaatero jempe itzimaki paerani pinkatharini David, iiteetziiri Owapankoni jeekatsiri iipatsiteki Judá-paeni. Tema irika José riitaki icharini pinkatharini David. ⁵ Ari rojankinata-kotyaa rirori eejatzi iinathori María ikashiyakari iinanyaawo, tema motzitaki roori. ⁶ Ikanta rareetee-yakanira Owapankoniki, ari omonkaataka otzimaa-nitan-tyaari María. ⁷ Ari itzimakiri etakawori otomi. Oponatakiri, omaryaakiri rowamentoki piratzi, tema tee oñaapaaki jempe omaapaaki.

Ronampiripaeni Tajorentsi eejatzi Kakiwentziriri ipira-paeni

⁸ Eenitatsi aminakowentziriri ipira-paeni inteena ojekaneentzi nampitsiki Owapankoni, roetzinaarikotawo tsireni-riki ikakiwentziri ipira-paeni. ⁹ Riitaki roñaa-hakari Ronampiri Tajorentsi. Tema ikoñeetyaa-kotanta-paakari rowaneenkawo Tajorentsi. Antawo ithaawan-teeya-nakarini. ¹⁰ Ari iñaanata-paakiri, ikantziri: “Eero pithaawantana, namatziimi Kameethari Ñaantsi, rootaki oemoshirenkaerini maawoeni atziri. ¹¹ Tzimakira nimaeka Owawijaa-kotan-taniri inampiki pinkatharini David, riitaki Jeepatzii-totaa-rewo Awinkatharite. ¹² Iroka piyotan-tyaariri: Ari piñaakiri iponeetakiri eenchaa-niki romaryahae-takiri rowamentoki piratsi.” ¹³ Romapoka-shita ikoñaata-paaki osheki inkite-weri it-sipata-paakari ronampiri Tajorentsi, iweshi-ryaawenta-paakari Tajorentsi, ikanteeyini:

¹⁴ [Dsheki okameetha-taki otzimi-motziri rowaneenkawo Tajorentsi jeekatsiri ojenoki-perotzira inkite!

[Jeekayitee kameetha ineshironkatani jaka kepatsiki!

¹⁵ Ikanta ipiyanaa ronampiripaeni Tajorentsi inkiteki, ikanta-wakaanaka aminakowentziriri ipira-paeni:

“Jame aate Owapankoniki, amina-kitero oeta awijeentziri. Aritaki añeeroni ikamanta-kaeri Tajorentsi.”

¹⁶ Tema intsipaete riyaatee-yanakini, roojatzi iñaanta-paakawori María eejatzi José, omaryaakiri eenchaa-nikite rowamentoki piratsi. ¹⁷ Ikanta iñaapaakiri, ikamantanta-paakiro okaatzi ikamanta-kiriri ronampiri Tajorentsi. ¹⁸ Tema ipampoyeeyanakirini ikaatzi kemayita-kiriri aminakowentziriri ipira-paeni ikenkithawaetzi. ¹⁹ Rooma María, roojatzi owakiro roori okaatzi ikantee-tapaa-kirori. ²⁰ Ari ipiyanaari irika-paeni aminakowentziriri ipira-paeni, iweshi-ryaawenta-nakari Tajorentsi, rajahaa-wentakari, tema iñaakiro okaatzi ikemakiri ikamantee-takiri.

Rahaeta-nakiri Jesús tajorentsi-pankoki

²¹ Tema maakotapaaki 8 kitejeri eenchaa-niki, rahaeta-nakiri itomeshitaa-niteeteri. Ari iiteetakiri “Jesús,” tema ari ikantzi-taka ronampiri Tajorentsi jempe iityaa tekira omotziteriita María.

²² Okanta omonkaataka romaerenteeyani imonkaatan-tyaawori Ikantakaantani jewarini Moisés. Ari rahaeta-nakiri eenchaa-niki Aapatziyaweniki rashita-kaetyaari Tajorentsi. ²³ Rootaki imonkaatan-tyaawori Iñaani Tajorentsi, kantatsiri:

Riirika shirampari omapokani tsinani, rashita-kaetyaari Awinkatharite, itajorentsire irika.

²⁴ Imatantyaawori imonkaatero Iñaani Tajorentsi, otzimatyee rashita-kaeyaari ratsipeta-kaani:

Apite shiro, eerorika ikaate apite iryaani jamomo.

²⁵ Eenitatsi janta Aapatziyaweniki iitachari Simeón. Tampatzika-shireri rirori, pinkatha-tajorentsitananiri irika, ojeeka-shiretan-takari Ishire tajorentsi. Riitaki oyaawentawori roemoshirenkae-teeri isheninka-paeni Israel-paeni. ²⁶ Riitaki riyoshireta-kaakiri Ishire tajorentsi, eero ikamita rirori roojatzi iñaanta-kyariri Ijeepatzii-totani Tajorentsi. ²⁷ Ikantakaakari Ishire tajorentsi, pokaki tajorentsi-pankoki. Ikanta rareeta-kaapaakari ipaapate Jesús tajorentsi-pankoki imonkaatan-tyaawori Ikantakaan-teetani, ²⁸ ithomaa-wakiri Simeón irika eenchaa-niki, iweshi-ryaawenta-nakari Tajorentsi, ikantzi:

²⁹ Monkaataka Nowinkatharite okaatzi pikanta-kinari, Pishinetena nokami, tema naaka pomperatani.

³⁰ Tema noñaanakiri owawijaa-kotan-taniri,

³¹ Riitaki potyaan-takiri iñaayiteeri maawoeni atziri-paeni,

³² Riitaki koñeetyaa-koteerini atziri-paeni kaari nosheninkata,

Riitaki kantakae-yaawoni ipinkatheetan-tyaariri nosheninka Israel-paeni pashitari eeroka.

³³ Tema ipampoyaanakiri José eejatzi María okemirira ikantee-tziriri eenchaa-nikite. ³⁴ Ikanta Simeón ramana-kota-nakari ipaapate eenchaa-niki itajonka-wentee-takiri. Opoñaashita ikantanakiro riniro: “[María! Iri-ka eenchaa-niki riitaki kantakae-yaawoni rowanjankitaan-teeyaari osheki asheninka Israel-paeni. Riijatzi

† ipira = owisha

kantakae-yaawoni rawijako-shiretan-teeyaari eejatzi osheki asheninka-paeni. Roñaahantantayita-paakiro kaari iñaapiinteetzi. Roo kanteencha osheki koshekyaarini. ³⁵ Tema irika eenchaa-niki riitaki oñaahan-teroni okaatzi ikenkishiretzi-takari. Roo kanteencha, antawo powashireteeyaa eeroka kimityaawonimi rowathee-tatyeemimi.”

³⁶ Ari ojeeki eejatzi tsinani iitachari Ana, Kamantantaniro roori, rishinto Fanuel icharinini Aser. Antyashipawotaki roori. Ayiwitaka oemi eeniro ewankawota-paaki, okaatzi 7 ojarentsi otsipawitakari oemi. ³⁷ Tema okaataki 84 ojarentsite okinankawotaki roori. Ashi oyiyo ojeeki tajorentsi-pankoki, oetziñaarikotawo ma-woeniki kitejeri eejatzi tsireniriki amana, otziwentakawo. ³⁸ Ari opokapaakiri eejatzi roori, oweshiryaa-wenta-paakari Tajorentsi. Ari okenkithata-kota-nakiri eenchaa-niki, ithonka ikemaeya-kironi ikaatzi oyaawentawori rookakaa-wentee-teeri Aapatziyaweni-jatzi.

Ipiyantaari Kashiyakaa-weniki

³⁹ Tema imonkaatakiro Ikantakaantani Tajorentsi, piyaa Tepokiweniki ojeekira inampi Kashiyakaa-weniki. ⁴⁰ Tema eerikiro ithaamentatya ikimotatzi eenchaa-niki, eekiro riyaatatzi ishintsitzi, yotaniryaaniki rirori. Kaminthaa rowakiri Tajorentsi.

Ijeeki Jesús tajorentsi-pankoki

⁴¹ Ari ikantapiintatyaani ashitariri Jesús riyaatzi ojar-entsiki-paeni janta Aapatziyaweniki roemoshirenkiro Anonkoryaantsi. ⁴² Tema okaataki Jesús 12 rojarentsite, jateeyakini Aapatziyaweniki, tema rootaki rameteyarini roemoshirenkyaa. ⁴³ Tema ipakaakiro roemoshirenkaeyani, piyeeyaani ashitariri, roojatzi ijeekanaki rirori Jesús Aapatziyaweniki, teemaeta riyotzi ipaapate eejatzi riniro. ⁴⁴ Roshiyakaantzi jewatee itsipayitanaari ikaateeyini. Anashitaka apaani kitejeri, ari rojampi-witakari isheninka-paeni ikaatzira ipiyeeyaani. ⁴⁵ Teemaeta iñiiri. Rootaki ipiyanta-naari Aapatziyaweniki raminapanaateri. ⁴⁶ Tema okaatzi mawa kitejeri iñaantaariri ijeeki Tajorentsi-pankoki, ikenkithawaeta-kaeri ikaatzi yotakotzirori Ikantakaan-teetani, rojatekae-takiri niyanki, rojampi-minthatziri. ⁴⁷ Tema ikaatzi kemakiriri rakayitakiro okaatzi rojampiteetziriri, ipampoyeeyakirini iñaakiri omaperotatya riyotanitzi. ⁴⁸ Ikanta iñaapaeri ashitariri, ari ipampoyeeya-paakirini eejatzi rirori, oñaanata-paakiri riniro, okantziri: “Notyomi, ¿jempema pikantenaka? Osheki nothotyaakowitakimi notsipatari pipaapate, antawo pominthaaahakina.” ⁴⁹ Ari rakanaki rirori, ikantanaki: “¿Iitaka pithotyaaokotan-tanari? ¿Tema piyotzi okowaperotatya nojeeki ipankoki Ashitanari?” ⁵⁰ Teemaeta ikematha-tziro ashitariri okaatzi ikantakiri. ⁵¹ Raaneeri, jateeyeeni Kashiyakaa-weniki. Tee ipiyatha-waeta okaatzi romperatee-tariri. Rooma riniro Jesús roojatzi owakiro okaatzi rantziri.

⁵² Eekiro ithaamentatya ikimotatzi Jesús, yotaniri rirori. Ineshironkaperotziri rirori Tajorentsi. Ari ikimittaa-kiriri eejatzi atziri-paeni ineshironkaperotziri rirori.

Ikamantantziri Juan omitsiryaatan-taniri

(Mt. 3.1-12; Mr. 1.1-8; Jn. 1.19-28)

3 Tema okaataki 15 ojarentsi ipinkathari-wentantzi wirakocha Tiberio César maawoeni janta. Rowakiri inampina iitachari Poncio Pilato reewarite iipatsiteki Judá-paeni. Riitaki owakiriri Herodes reewarite Tepokiweniki. Ari ikimitakiri Felipe rirentzi Herodes, rowakiri reewarite Iturea-ki eejatzi Traconiteki. Eejatzi ikimitakiri Lisaniyas, rowakiri reewarite Abilinia-ki. ² Riitakira Ompera-tajorentsi-perori-paeni janta irika Anás eejatzi Caifás. Aripaete ikenkithawaeta-kaakiri Tajorentsi itomi Zacarías iitachari Juan janta ochempi-mashiki. ³ Rootaki riyaaatan-takari Juan intatsikiro Pareenkaarini, ithonka ranashitakawo nampitsi okaatzi tzimatsiri janta, ikenkithata-kotakiro omitsiryaataantsi, ikantziri: “Pookaero pantayitziro kaari-perori, pomitsiryaa-wentee-yaari Awinkatharite Tajorentsi, aritaki ipeyakoe-teemiro pikaaripero-waetaki.” ⁴ Ari omonkaatari rojankinatakiri paerani Kamantantaniri Isaías, ikantakiri: Eenitatsi cheraapaen-tsini ochempi-mashiki, ikantan-tapaaki:

Powameethateniri Awinkatharite jempe ikinapaaki, Pikimita-kaantero itampatzikae-tziro awotsi.

⁵ Omameri-pathatee otenkanaa-yitzi, Owinteni-yitee ochempi,

Otampatzikayitee awotsi okaatzi tzipiwita-chari, Kameetha omameri-tyaayite.

⁶ Ari iñahaero maawoeni atziri jempe ikanta Tajorentsi rowawijaa-kotantzi.

⁷ Ikantayita-wakiri atziri pokayiteen-tsiri romitsiryaatya: “Tee pikameetha-shiretee-yanitzi eeroka, pikimita-shitakari maanki. ¿Poshiyakaantaki eero rowajankitahae-teemi? ⁸ Kyaari-pero-rika pookaero pikaaripero-shire-waetzi, pikameetha-shire-yitee, pikimityaawo pankirentsi kithokita-tsiri. Eero pikantashire-waetzi: ‘Naaka icharini nowae-jatziteni Abraham.’ Pikemi nokantemi: Eero pikantakaa-pero-waeta-shita pikimita-kaantya eeroka ikowa-perotani Tajorentsi, tema kantacha ratzirita-kaero iroka mapi, rootaki poyatee-yaarini icharini-yitee-yaari awaejatziteni Abraham. ⁹ Eerorika oshiyawo pankirentsi kithokita-tsiri, ari ichekantetakyaawo shachaki oponkitziki pankirentsi kaari kithokita-tsini, rahaetakiro itahaetero.

¹⁰ Ikanta atziri-paeni rojampita-nakiri, ikantziri: “¿Oetaka nanteeri?” ¹¹ Ari rakanakiri, ikantziri: “Eenitatsi-rika apite pithaari, pipiri apaani kaari otzimi-motzi. Eenitatsi-rika powanawo, ari pikimitakiro eejatzi.”

¹² Ikanta ipokaeyakini shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki ikoyi rirori romitsiryaatya, ikantapaakiri: “Yotaantaniri, ¿oetaka nanteeri naaka?” ¹³ Ikantakiri: “Eero pawijakaero ikantee-takimiri okaate pikowa-kotanteri.”

¹⁴ Ikanta rojanpitakiri owayiri-paeni rirori: “Naaka, ¿iita-

† owajankitaa = antziwa; awijako-shireri = tzinaa

ka nanteeri?" Rakanakiri, ikantzi: "Eero pajarii-matanta, eero pitheeya-kotanta okantyya paapithatan-tyaariri atziri jempe-rika oeyityaa. Pikimo-shire-wenteri ikaatzii ipineetzimiri eeroka."

¹⁵ Tema osheki ikenkishiryaa-kaakari Juan maawoeni atziri-paeni, ikanta-shireteeyini: "¿Kaarima irika Jeep-atzii-totaa-rewo?" ¹⁶ Rootaki ikantan-tanakariri Juan maawoeni atziri, ikantziri: "Apatzirowa nomitsiryaaatantawo naaka nijaa. Roo kanteencha, awotsiki-taki matzirori ipinkatha-rentsitzi, nopinkathatzi-tari naaka. Tee nokaneentya roshiya-kaantena romper-atani nothopaan-tyaanariri ikyaanitari iitziki. Tema riitaki kimitakaan-tyaawoni romitsiryaaatan-teeromi Ishire tajorentsi, roete-shiretan-teeromi paamari. ¹⁷ Tema roteeyakiro rirori rotekaki-mento, rooteentsi ikaatero roteka-kiwaete. Rowakoyiteero kameethari okithoki pankirentsi, itaayi-teero otakee-reaki."

¹⁸ Rootaki iroka-paeni ñaantsi ikantakiri Juan ikenkithata-kaeri maawoeni atziri-paeni Kameethari Ñaantsi. ¹⁹ Ari ikimitaa-kiriri eejatzi Herodes pinkatharitatsiri, ikaminaa-witakari, raakirowa Herodías iinanta-witari Felipe rirentzi. Tema eenitatsi eejatzi osheki otsipa kaari-perori rantayitakiri. ²⁰ Rootaki owatsita-perota-kirori rantakiri Herodes romonkyaa-kaantakiri Juan.

Romitsiryaaatata Jesús

(Mt. 3.13-17; Mr. 1.9-11)

²¹ Ikanta romitsiryaaatziri Juan maawoeni atziri-paeni, ari romitsiryaaata-kiriri eejatzi Jesús. Jamanamintheeta Jesús, kimiwitaka ashitaryaa-nakityeeyaami inkite.

²² Ari iñahaetaki oshaawiin-kashita-paakari Ishire tajorentsi okimita-paakari jamomo. Ikemaetatzii inkiteki ikantee-tanaki: "Eerokataki Notyomi netako-perotani. Osheki nokimo-shire-wentakimi."

Icharini-yitari Jesús

(Mt. 1.1-17)

²³ Ikanta retanta-nakawo Jesús rantayitakiri, tem okaataki 30 rojarentsite. Ikanteetzi riitaki tomintakari José. Tominta-nakariri José iita Elí, ²⁴ tominta-nakariri Elí iita Matat, tominta-nakariri Matat iita Leví, tominta-nakariri Leví iita Melqui, tominta-nakariri Melqui iita Rana, tominta-nakariri Rana iita José, ²⁵ tominta-nakariri José iita Matatías, tominta-nakariri Matatías iita Amós, tominta-nakariri Amós iita Nahum, tominta-nakariri Nahum iita Esli, tominta-nakariri Esli iita Nahae, ²⁶ tominta-nakariri Nahae iita Maat, tominta-nakariri Maat iita Matatías, tominta-nakariri Matatías iita Semei, tominta-nakariri Semei iita José, tominta-nakariri José iita Judá, ²⁷ tominta-nakariri Judá iita Joana, tominta-nakariri Joana iita Resa, tominta-nakariri Resa iita Zorobabel, tominta-nakariri Zorobabel iita Salateel, tominta-nakariri Salateel iita Neri, ²⁸ tominta-nakariri Neri iita Melqui, tominta-nakariri Melqui iita Adi, tominta-nakariri Adi iita Cosam, tominta-nakariri Cosam iita Elmodam, tominta-nakariri Elmodam iita Er, ²⁹ tominta-nakariri Er iita Josué, tom-

inta-nakariri Josué iita Eliezer, tominta-nakariri Eliezer iita Jorim, tominta-nakariri Jorim iita Matat, ³⁰ tominta-nakariri Matat iita Leví, tominta-nakariri Leví iita Simeón, tominta-nakariri Simeón iita Judá, tominta-nakariri Judá iita José, tominta-nakariri José iita Jonán, tominta-nakariri Jonán iita Eliaquim, ³¹ tominta-nakariri Eliaquim iita Melea, tominta-nakariri Melea iita Mainán, tominta-nakariri Mainán iita Matata, tominta-nakariri Matata iita Natán, ³² tominta-nakariri Natán iita David, tominta-nakariri David iita Isaí, tominta-nakariri Isaí iita Obed, tominta-nakariri Obed iita Booz, tominta-nakariri Booz iita Salmón, tominta-nakariri Salmón iita Naasón, ³³ tominta-nakariri Naasón iita Aminadab, tominta-nakariri Aminadab iita Aram, tominta-nakariri Aram iita Esron, tominta-nakariri Esron iita Fares, tominta-nakariri Fares iita Judá, ³⁴ tominta-nakariri Judá iita Jacob, tominta-nakariri Jacob iita Isaac, tominta-nakariri Isaac iita Abraham, tominta-nakariri Abraham iita Taré, tominta-nakariri Taré iita Nacor, ³⁵ tominta-nakariri Nacor iita Seruh, tominta-nakariri Seruh iita Ragau, tominta-nakariri Ragau iita Peleh, tominta-nakariri Peleh iita Heber, tominta-nakariri Heber iita Sala, ³⁶ tominta-nakariri Sala iita Cainán, tominta-nakariri Cainán iita Arfaxad, tominta-nakariri Arfaxad iita Sem, tominta-nakariri Sem iita Noé, tominta-nakariri Noé iita Lamec, ³⁷ tominta-nakariri Lamec iita Musalén, tominta-nakariri Musalén iita Enoc, tominta-nakariri Enoc iita Jared, tominta-nakariri Jared iita Mahalaleel, tominta-nakariri Mahalaleel iita Cainán, ³⁸ tominta-nakariri Cainán iita Enós, tominta-nakariri Enós iita Set, tominta-nakariri Set iita Adán, tominta-nakariri Adán riitaki Tajorentsi.

Ikaariperota-kaeterimi Jesús

(Mt. 4.1-11; Mr. 1.12-13)

4 Tema ojeeka-shiretan-tanakari Jesús Ishire tajorentsi, ipiyaa ipoñahaawo Pareenkaariki.

Tema okantakaakari Ishire tajorentsi jataki ochempimashiki. ² Ari ijeekakiri janta okaatzii 40 kitejeri, ikowawitaka Kamaari ikaaripero-shireta-kaerimi. Tema tekatsi royaari janta, ayimatakiri itashe. ³ Ikantawitapaakari: "Omaperota-tyaarika Itomintzimi Tajorentsi, pipeyiro owanawontsi iroka mapi." ⁴ Ari rakanakiri Jesús, ikantanakiri: "Eenitatsi jankina-rentsi kantatsiri: Tee apatziro okowityee-motari atziri owanawontsi, tema rootaki kowaperotacha akemijanteero okaatzii ikanteeri Tajorentsi." ††

⁵ Ikanta Kamaari raanakiri Jesús tonkaariki. Ari ikofñaatakaa-paentziro maawoeni nampitsi ipinkathayitzi atziri. ⁶ Ikantapaeri: "Ari nokanta-kaakyaawo ipinkathatemi piñaayitakiri, ari nopakimiro eejatzi rowaneenkawo. Tema naaka rashita-kaetaka maawoeni, ari omatakyya nopiri itzimi-rika nokoyiri. ⁷ Aririka pipinkathatena, maawoeni ikaatzii piñaakiri, eeroka ashitaneeyaarini." ⁸ Ari rakanakiri Jesús, ikantziri: "Eenitatsi rojankineetakiri paerani, kantatsiri:

†† tema rootaki kowaperotacha akemijanteero okaatzii ikanteeri Tajorentsi: inashiyita ñaantsi-paeni

† inkite

Pipinkathateri Pitajorentsise, riitaki pikemijanteri apaani."

⁹ Ikanta Kamaari raanakiri Aapatziyaweniki, rateeta-kaapaakiri jenoki omitzikaaki tajorentsi-panko.

Ikantawita-paari: "Kyaari-pero-rika Itomintzimi Tajorentsi, pijapoki jaawikinta. ¹⁰ Pikenkishireero ro-jankinee-takiri paerani okantzi:

Ari rotyaan-takimiri Tajorentsi Ronampiri rami-nakowentemi,

¹¹ Riitaki thomaawakimini eero pantziwatantawo mapi piitziki."

¹² Ari rakanakiri Jesús, ikantziri: "Iroka ikanteetaki eejatzi paerani:

Tee okameethatzi piñaantyaari Piwinkatharite Tajorentsi."

¹³ Teera rotsinampaa-shityaari Kamaari ikaaripero-shireta-kaeri Jesús, iteenkapithata-paentziri eepichokii-ni.

Retanakari rantayitziri Jesús

(Mt. 4.12-17; Mr. 1.14-15)

¹⁴ Ikanta riyateero Jesús Tepokiweniki, otyaanakari ishintsinka Ishire tajorentsi. Ithonka ikemakoe-tanakiri janta inampiiteki. ¹⁵ Riyotaan-tayitaki kemijantantsipankoki. Osheki ajahaakariri janta.

Ipiyaa Jesús Kashiyakaa-weniki

(Mt. 13.53-58; Mr. 6.1-6)

¹⁶ Ikanta ipiyaawo Jesús Kashiyakaa-weniki, areetaa inampiki jempe rantaritaki paerani. Ari omonkaatapaa kitejeri imakoryaan-teetari, jataki kemijantantsipankoki, rootaki rameta-piintari rirori. Ari ikatziyanaka iñaanatero jankina-rentsi. ¹⁷ Ipaetakiri rojankinari Kamantanta-nirini Isaiás. Ikanta rapinee-ryaakiro jankina-rentsi, raminakiro jempe ojankinataka, kantatsiri:

¹⁸ Ojeekantana Ishire Tajorentsi, Tema riitaki jeepatzi-tota-kinari.

Rotyaan-takina nokenkithata-kahaeri ashironkaenkari Kameethari Ñaantsi.

Netsinaryaa-koteeri okantzimo-shireta-waetari.

Nokaman-teeri inoshikaetani nokanteeri: "Aritaki pi-jeekawaetee kameetha romonkyaawitee-takimira."

Aritaki naminakaa-yiteeri mawityaakiri-paeni, Aritaki nookakaa-wenteeri ikaatzi rompera-waetee-tari.

¹⁹ Rotyaan-takina nokenkithate: "Nimaeka ojarentsiki ari ikaminthahae Tajorentsi."

²⁰ Ikanta rapineeta-neero Jesús jankina-rentsi, ipaneeri jewatzirori kenkitha-rentsi, jeekanaki. Tema ipampoyeeyanakirini maawoeni atziri ikaatzi jeekaen-tsiri kemijantantsipankoki. ²¹ Ari retanakawo ikantanaki:

"Omonkaatzi-motakimi nimaeka iroka jankina-rentsi okaatzi pikemakiri noñaanata-kimiro." ²² Tema ipampoyeeyanakirini ikaatzi kemakiriri ikenkithataki Jesús kameetha. Ikanteeyini: "¿Kaarima irika itomi José?"

²³ Roojatzi ikantan-tanakiriri: "Kimitaka ari pikantakina: 'Ajantyyaa aawintan-tzinkari paawintyyaa eeroka. Tema osheki nokemako-wentakimi pantayitakiri Ca-

pernaum, ajantyyaa pantapaero eejatzi jaka pinampiki.'" ²⁴ Eekiro ikantana-kitzii Jesús: "Omaperotatyaa nokantemiri, ashi oyiro tee ipinkathatee-tziri Kaman-tantaniri inampiki rirori. ²⁵ Tema omaperotyaa iroka, paerani eeniro ijeekawitani Elías, tee oparya-hae inkani okaatzi mawa ojarentsi eejatzi 6 kashiri janta inampiiteki Israel-paeni, antawo itasheneenteetaki. Osheki kinankawo tzimawita-chari janta, ²⁶ roo kanteencha, tee rotyaan-teetziri Elías riyata-shitero kinankawo isheninka, apatziro rotyaan-teetakiri riyata-shitero otsipa-jato kaari isheninkata janta nampitsiki Sarepta jeekatsiri Shimaaki ²⁷ Ari okimitakari eejatzi eeniro ijeekawita Kamantantaniri Eliseo, tzimawita-cha inampiiteki Israel-paeni osheki mantsiyari pathaawaeta-tsiri. Roo kantariteencha tee rotyaan-teetziri Eliseo retsiyata-kota-kahae apaani, tema rii rotyaan-teetaki Naamán kaari isheninkata poñaachari Tonkaeroni, retsiyata-kota-kahaeri." ²⁸ Ikanta ikemaeyakini ikaatzi jeekaen-tsirini kemijantaantsipankoki, antawo ikijeeyanani. ²⁹ Ikatziyee-yanakani, rahaeta-nakiri Jesús iweyaa-thapita nampitsi jempe ojeeki impeeta ikowaeyini rowaririmi. ³⁰ Roo kanteencha Jesús, ishiyapithata-nakari rojatekan-tanakari niyanki, jatee.

Atziri raahashiretziri peyari

(Mr. 1.21-28)

³¹ Ikanta roerinkaa Jesús nampitsiki Capernaum jeekatsiri Tepokiweniki. Riyotaa-yitapaeri atziri kitejeri imakoryaan-teetari. ³² Tema tee omaanta ishintsinka riyotaantzira, ipampoyeeyanakirini ikaatzi kemakirori riyotaan-tziri. ³³ Okanta janta kemijantaantsipankoki, ari ijeekakiri atziri raahashiretziri peyari, ishintsitanakiro ikaemanaki, ³⁴ ikantzi: "Jesús, Kashiyakaa-weni-jatzi, niyotzimi naaka, eerokataki Itajorentsise Pawa. Rootaki pipokantari jaka pithonkae-yinani." ³⁵ Ari ikijathata-nakiri Jesús, ikantanakiri: "Ipimaerite peyari, piyaate! Ari ityaanaki atziri rooka-neeri iweyarite, teemaeta romantsiyaa-nakiri." ³⁶ Ari ipampoyeeyanakirini atziri-paeni, ikanta-wakaanaka: "¿Oetakama iroka ñaantsi? Eenitatsi ishintsinka rotsinampaantariri romishiyiri peyari ikijathatakirira." ³⁷ Tema ithonka ikemakoe-tanakiri Jesús maawoeni janta inampiiteki.

Retsiyata-kota-kahaero Jesús riyote Pedro

(Mt. 8.14-15; Mr. 1.29-31)

³⁸ Ikanta ishitowanaki Jesús kemijantaantsipankoki, kyaapaaki ipankoki Simón. Ikantee-tawakiri:

"Omatatziro riyote Simón antawo jaawaki-rentsi."

³⁹ Ari roeyota-shita-nakawo omaryaakaha roori, kimi-witaka ikijathata-kityeeromi jaawaki-rentsi. Etsiyata-kotanaki ojaawaki-witaka. Apathakirotanana opiriintanaa, aminayita-kiniri opawakiriri.

Retsiyata-kota-kaayitziri Jesús mantsiyari-paeni

(Mt. 8.16-17; Mr. 1.31-34)

⁴⁰ Okanta otsireniityaanaki, ramaeta-paakiniri Jesús osheki atziri inashi-yitachari imantsiyanka. Ikanta

iñaawakiri Jesús, apatziro ipampitantakari eepichokiini rako, etsiyata-koyitane. ⁴¹ Osheki atziri raahashiretziri peyari romishitowaki iweyarite, antawo ikaemayitzi peyari, ikantzi: "Itomi Tajorentsi eeroka!" Teemaeta ishinetziri iñaawaeta peyari, ikijatha-yitakiri, tema riyoteeyini peyari-paeni riitaki Jeepatzii-totaa-rewo irika Jesús.

Riyotaantzi Jesús maawoeni Tepokiweniki

(Mr. 1.35-39)

⁴² Okanta okitejetzi-mataki, ananinkanaki Jesús apaniroeni, ishitanakari riyatero ochempi-mashiki. Osheki thotyaakoyiteerini jempe-rika ikinaki. Ikanta iñeeteeri jempe ijeeki, tee ikowaetzi riyatee. ⁴³ Roo-jatzi ikantan-tanakari Jesús: "Otzimatyee ikemaetero eejatzi otsipaki nampitsi Kameethari Naantsi jempe okanta-kota ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Tema rootaki rotyaan-tantee-takinari." ⁴⁴ Eekiro riyaa-kaana-kitziro Jesús ikenkithatanaki kemijantaantsi-pankoki-paeni okaatzi tzimatsiri janta Tepokiweniki.

Kaari iñeeta-piintzi shimaataantsi

5 Okanta apaani kitejeri, ijeeki Jesús inkaari-cheraki janta Piyompi-shaariki. Ratsinaki-matakiri atziri ikaatzi piyowenta-kariri ikemijantziro iñaani Tajorentsi. ² Ari iñaaki apite pitotsi owaataka impanekiiteki. Tee rotetan-teeyaawoni ashitawori, tema ikiwaeya-tziironi ishima-mento. ³ Otetapaaka Jesús pitotsiki. Riitaki ashitawori Simón iroka pitotsi, ikantakiri rotyaantero eepichokiini niyankyaani. Ari ijeekan-tanakawo Jesús pitotsi, retanaawo riyotaa-yitaneeri atziri. ⁴ Ikanta ithonka-nakiro riyotaantzi, ikantzi: "Simón, paanakiro pipito niyankyaani inkaari, ari pishimaatyaari." ⁵ Ari rakanaki Simón, ikantzi: "Nomawitakawo noshimaata tsireni-paete, tekatsi nayi. Tema eeroka kantanari, ari-taki nomatakiro." ⁶ Imatakiro ishimaata Simón, raaki osheki shima, rooteentsi otzijaanakimi ishima-mento. ⁷ Ikaema-wakoteeri ikaata-piintziri ishimaata ramitakoteeri. Ikanta riyaa-shita-nakiri, ikina-kotee-yakini otsipaki pitotsi, ijaayitakiro apitekiro-paeni ipito, roowiteen-chami itsitsiya-koteeyini. ⁸ Ikanta iñaakiro Simón Pedro awijeentsiri, rotziwerowa-shita-nakari Jesús, ikantanakiri: "Piteenkapithatena Pinkathari, kaari-pero-shireri naaka." ⁹ Tema antawo ithaawanaki Simón iñaakiro raaki osheki shima. Ari ikantakari ee-jatzi itsipatee-yakarini. ¹⁰ Imatzita-nakawo Jacobo ee-jatzi Juan, itomi-paeni Zebedeo, tema rijjatzi itsipatakari Simón. Roo kanteencha Jesús ikantanakiri Simón: "Eero pithaawa-shiwaeta, okimitee-yaawo nimaeka riimi atziri noshimaata-kahae-miri." ¹¹ Ikanta raata-kotee-yapaeni, rooka-nakiro maawoeni, royaa-tee-yanakirini Jesús.

Retsiyata-kota-kahaeri Jesús omatziri pathaawontsi

(Mt. 8.1-4; Mr. 1.40-45)

¹² Ikanta rareetaka Jesús otsipaki nampitsi, ari ipokakiri omatziri pathaawontsi. Ari iñaapaakiri Jesús,

rotziwerowa-shita-paakari, ikantapaakiri: "Pinkathari, pikoyi-rika, aritaki omatakyaa petsiyata-kota-kahaena." ¹³ Rootaki rakotan-tanakari Jesús, rotzinkakiri eepichokiini, ikantzi: "Nokoyi, petsiyata-kotee." Etsiyatanakiri ipathaa-waewita. ¹⁴ Ikantawita-waari: "Eero pikamanta-kotana. Apatziro powanakiro piyaata-shiteri Ompera-tajorentsitaa-rewo, pantantyaawori Ikan-takaanani paerani Moisés, paanakiniri Tajorentsi pat-sipeta-kaani pipira, rootaki riyotan-teetyaari etsiyata-koteemi." ¹⁵ Roo kanteencha ithonkaka ikemakoe-tanakiri Jesús inteena. Osheki atziri piyowenta-kariri ikemijantziro. Ikowaeyini retsiyata-kota-kaayiteeniri ee-jatzi imantsiyanka-paeni. ¹⁶ Roo kanteencha ijeekawaetzi apaniroeni rirori Jesús ochempi-mashiki, ari ramanari.

Retsiyata-kota-kaeri Jesús Kijopookiri

(Mt. 9.1-8; Mr. 2.1-12)

¹⁷ Okanta otsipa kitejeri riyotaantzi Jesús, ari ijeekae-yakini Inashitantaniri eejatzi Yotaantaniri, riitaki poñaayiteen-chari nampitsiki-paeni tzimatsiri janta Tepokiweniki, ipatsiteki Judá-paeni, poñaayiteen-chari eejatzi nampitsiki Aapatziyaweni. Tema otyaakari Jesús ishintsinka Tajorentsi, kantacha retsiyata-kota-kaayiteri mantsiyari. ¹⁸ Ari ramaeta-paakiri kijopookiri inatakoe-takiri romaryaa-mentoki. Ikoyi ikyaakaa-paakirimi pankotsiki, romaryaa-koteri jempe ijeekaki Jesús. ¹⁹ Teemaeta omata ikyaakaeri, tema osheki atziri piyoteenchari. Rateeta-kaanakiri jenoki pankotsiki, imoontakiro pankotsi, rowayiita-kotakiri ipiyowentee-takarira Jesús. ²⁰ Riyotzi Jesús kyaaripero rawentaakari irika-paeni, ikantanakiri kijopookiri: "[Nosheninka! Ipeyakoe-teemiro pikaaripero-shire-witaka." ²¹ Ikanta ikemaeyakini Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, ikanta-shiretee-yanakini: "Itheenka-tziiri Tajorentsi irikawé. Tema tekatsi materoni ipeyakotantero kaari-perori, apatziro Tajorentsi ipeyakotan-tziro." ²² Riyotzimaetaka Jesús ikenkishiryaa irika-paeni, rojampita-nakiri, ikantzi: "¿Iitakama pikenkishiryaa-waeta-shitantari? ²³ ¿Tema okameethatzi nokante: 'Ipeyakoe-teemiro pikaaripero-shire-witaka?' Rooa pikoyi nokanteri: 'Pikatziye, piyaatee.' ²⁴ Nimaeka piyoteri Itomi Atziri otzimi-motziri ishintsinka jaka kepatsiki, aritaki ipeyakoteeri kaaripero-shire-witachari." Ipithoka-shitanakari kijopookiri, ikantzi: "Nokantzimi Naaka, pikatziye, paaneero pomaryaa-mento, piyaatee pi-pankoki." ²⁵ Apathakirotonaa ipiriintanaka kijopookiri, raaneero romaryaan-tawitari. Tema iweshiryaa-wentanakari Tajorentsi jaatee ipankoki. ²⁶ Tema ipampoyeeyanakirini ikaatzi ñaakiriri, iweshiryaa-wenta-yitanakari eejatzi rirori Tajorentsi. Ithaawan-kakiini ikanteeyini: "Teera añaapiinta-tziro kimityaawoni iroka."

Rahaetan-tanakariri Leví

(Mt. 9.9-13; Mr. 2.13-17)

²⁷ Ikanta ishitanakari Jesús, iñaapaakiri iitachari Leví. Ijeeki rirori, jempe rowakiri jewari wirakocha ishintsiantzi ramaeteniri koriki, ikantapaakiri: "Poyaate-

na." ²⁸ Katziyanaka Leví, rookanakiro maawoeni, royaa-ta-nakiri.

²⁹ Ikanta Leví raanakiri Jesús roemoshirenkyaa ipankoki itsipata-nakari riyotaani. Ari riyaa-tsitakari ee-jatzi osheki shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki, osheki itsipa-paeni jatayiteen-tsiri. Ari ikaatee-yakirini rowaeyani. ³⁰ Ikanta Inashitantaniri itsipatakari Yotaantaniri, iñaana-minthatakiri riyotaani Jesús, ikantziri: "¿Iitaka pitsipatan-tariri powaeyani eejatzi pimiriteeyini kaari-pero-shireri, pitsipatakari eejatzi shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki?" ³¹ Ari rakanaki Jesús, ikantanakiri: "Aririka imantsiyate atziri ipoka-shitziri aawintan-tatsiri, riima atziri kaari mantsiyatatsi tekatsi ikoyi rirori. ³² Tema tee nopoka-shitziri ikimitakantawitari kameetha-shireri, tema nopoka-shita-tziiri kaari-pero-shireri nokaema-shireteeri rookaero kaari-perori."

Ikenkithata-kotziro Jesús itziwenteeta

(Mt. 9.14-17; Mr. 2.18-22)

³³ Ikanta rojampitee-takiri Jesús, ikantee-tziri: "¿Iitaka kaari itziwenta-piyotaani? Riima rashi Juan, eejatzi rashi Inashitantaniri-paeni, osheki itziwenta-piinteeyani, ramaneeyani eejatzi. Noñiiri piyotaani eeroka, tee itziwenta-nityaa, owawaeyitacha, irawaetatsi imiri."

³⁴ Ari rakanaki Jesús, ikantzi: "Aririka itsipatee-tyaari aawakaa-chari, ¿arima itziwente-tapaakyya?" ³⁵ Rooma paata, aririka rahaetakiri iimenteetari, aripaetera itziwenteetyaa." ³⁶ Ari roshiya-kaawenta-nakiniri Jesús, ikantziri: "Apaani paejatoteentsiri ikithaateetari, aririkami rowamatan-teetantyaawo ojapeki owakirari, ari omaperota-nakyya otzijaaperotanaki aririka aminthata-nakyya owakirari. Teera okameethatakaero paejatoteentsiri ikithaateetari rowamatante-tantyaawo-womi owakirari. ³⁷ Ari okimitari eejatzi, tee ikameethaperotzi paejatoteentsiri mashitsi-naki rowante-tyaari eeryaari imiriteetziri. Aririka rowante-tyaari, aritaki itzijaanaki, apaatashi-waetakyya imiriteetziri eejatzi mashitsi-naki. ³⁸ Tema apatziro ikameethatzi owakirari mashitsi-naki rowante-tyaari. ³⁹ Ikaatzi ametawori imiritziro poetatsiri, eero rametaawo imiritee-ro eeryaari. Ikanta-piinte: 'Rootaki kameethatatsi amiritero poetatsiri.'"

Ikenkithata-kotziro Jesús kitejeri imakoryaan-teetari

(Mt. 12.1-8; Mr. 2.23-28)

6 Okanta apaani kitejeri imakoryaan-teetari, ikinaki Jesús pankirentsi-mashiki. Ikanta riyotaani-paeni rojaperyaakitanaki okithoki, ramiroka-kitakiro rowantyaawori. ² Tee nimotziri Inashitantaniri-paeni, rojampitakiri ikantziri: "¿Iitaka pijaperyaa-kitan-tawori? Tema tee oshinetaa-ntsita rantawaeteete kitejeri imakoryaan-teetari." ³ Ari rakanaki Jesús, ikantanaki: "¿Tema piñaanata-kotziri pinkatharini David aantawitariri itashe itsipayitakari ikaateeyini?" ⁴ Ikyaaiki tajorentsipankoki, raakiro ratanteetari tajorentsita-tsiri, rowakawo rirori, ipakiri eejatzi itsipayitakari. Tema tee oshinetaan-tsiwita rowaetyaawo, apatziro rowapiinta-yitawo Ompera-tajorentsita-rewo." ⁵ Ari

ikantaki eejatzi: "Irika Itomi Atziri ipinkathari-perotzi rirori, rawijiro kitejeri imakoryaan-teetari."

Atziri kijowakori

(Mt. 12.9-14; Mr. 3.1-6)

⁶ Okanta otsipa kitejeri imakoryaan-teetari, ikyaaiki Jesús kemijantantsipankoki, riyotaan-tapae eejatzi. Ari ijeekakiri kijowakota-tsiri rakoperoki. ⁷ Tema raminakoperoeyakirini Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, ikoyi iñeeri Jesús retsiyata-kota-kaeri kijowakori kitejeri imakoryaan-teetari otziman-tyaari ikanta-koteri. ⁸ Iy-otzimaetaka Jesús oeta ikenkishiryaaari irika-paeni. Ikaemakiri kijowakori, ikantziri: "Pipoki, pojatenkyaa nopiyotee-yakanika naaka." Pokanaki kijowakori, katziya-paaka. ⁹ Ari ikantzi Jesús: "Nokoyi nojampiteeyimini: ¿Otzimikama shinetaa-ntsita-tsiri anteri kitejeri imakoryaan-teetari? ¿Tema okameethatzi aneshironkatante, rooma kameethatatsi owamaante? ¿Tema okameethatzi antero rooperori, rooma kameethatatsi akaaripero-waete?" ¹⁰ Raminanakiri Jesús piyowentakariri, iñaanata-nakiri kijowakori, ikantziri: "Pampiryaa-wakotee." Matanaka ikantakiri, akotsitanee kameetha. ¹¹ Tema antawo ikijeeya-nakani jewari-paeni. Ikamanta-wakahae-yakani jempe ikinakaero ikoshekyaaari Jesús.

Riyoshiitaki Jesús 12 Otyaantaa-rewo

(Mt. 10.1-4; Mr. 3.13-19)

¹² Ari itonkaanaki Jesús ochempiki ramanyaa. Tema roetziñaarikotakawo maawoeni tsireniriki ramaniri Tajorentsi. ¹³ Okanta okitejeta-manee, ipiyotakiri maawoeni riyotaani. Ari riyoshiitaki ikaatzi 12, riitaki iitakiri Otyaantaa-rewo. ¹⁴ Irika ikaatzi riyoshiitakiri: Simón, riitaki iitakiri Pedro, (akantziri añaaniki aaka Kijori.) Riyoshiitakiri Andrés rirentzi Simón. Riyoshiitakiri Jacobo, Juan, Felipe, Bartolomé, ¹⁵ Mateo, Tomás, Jacobo itomi Alfeo. Riyoshiitakiri Simón iiteetziri eejatzi Kijakotan-taniri. ¹⁶ Riyoshiitakiri Judas rirentzi Jacobo. Riyoshiitakiri eejatzi Judas Nampitsi-weri, riitaki pithoka-shityaarini paata.

Ikenkithata-kaeri Jesús osheki atziri

(Mt. 4.23-25)

¹⁷ Ikanta roerinkae-yaani Jesús itsipataari riyotaani. Ari ijeekae-yapaakini owinteni-pathatzi. Osheki atziri piyowenta-wakaariri, Aapatziyaweni-jatzi, eejatzi ikaatzi nampiyitawori ipatsiteki Judá-paeni. Eenitatsi poñaayiteen-chari inkaari-thapyaaki nampitsiki Mapiniki eejatzi Shimaaki. Ipokaeyakini irika-paeni ikemiro ikenkithatzi Jesús, ikowaeya-tziini rirori-paeni retsiyata-koeteeniri imantsiyarite-paeni. ¹⁸ Tema ikaatzi raa-hashireyitzi peyari, retsiyata-kota-kaayiteeri. ¹⁹ Ikowaeyakini maawoeni atziri ipampitanta-wakyyaari eepichokiini rako, tema otzimi-motziri Jesús ishintsinka, retsiyata-kota-kaayitziro maawoeni.

† Kijakotan-taniri = cananeo = Owinteni-weri †† Iroka-paeni oweyaanta-paakawori ñaantsi, eenitatsi ojankinataka eejatzi janta vs 6.18.

**Ikenkithata-koetziri kimoshireta-tsini eejatzi
ashironkaa-chani**
(Mt. 5.1-12)

²⁰ Ikanta raminanakiri Jesús riyotaani, ikantziri: “Ari itajonka-wentee-teemi eeroka-paeni ashironkaenkari, tema eerokataki ñahaeroni ipinkathari-wentantee Tajorentsi.

²¹ Ari itajonka-wentee-teemi piñaawitawo pitashe-neenta-waetzi nimaeka, tema rooteentsi piñeero pike-maneeenteyaa. Ari itajonka-wentee-teemi piñaayiwitawo piraaneenta-waeta nimaeka, tema rooteentsi piñeero pishironta-waeteeyaa.

²² Ari itajonka-wentee-teemi okantawitakyaa piñaayiwitawo nimaeka ikijaneenteetemi, rokimaetemi, ikaweya-waeteetemi, imaninta-waeteetemi, okantakaan-tziro pawentaari Itomi Atziri. ²³ Pithaamenta-yiteeyaa, pikimo-shire-yitee, tema Tajorentsi pinayiteemini inkiteki. Pikenkishireero okaatzi rantakiri piwae-jatziteni ikemaatsita-kaawaetakari Kamantantaniripaeni.

²⁴ Ashironka-matsiteetemi ashaahantzinkari! Tema piñaayitakiro nimaeka pinintaa-waeyitaka.

²⁵ Ashironka-matsiteetemi pikaatzi piñiuro nimaeka pikema-neentayita! Tema aritaki piñeero paata eeroka pitashe-neentee.

Ashironka-matsiteetemi pikaatzi piñaayitziro nimaeka pishironta-waeta! Ari piñeero paata pikemaatsi-waeteeyaa, ari piraawaetee-yaari eejatzi.

²⁶ Ashironka-matsiteetemi pikaatzi rajahaa-wenteetzimi nimaeka! Tema ari ikantawitee-takari paerani oshiyako-witariri Kamantantaniripaeni.”

Petakotyaari kijaneenta-yitzimiri
(Mt. 5.38-48; 7.12)

²⁷ “Roo kanteencha pikemi nokantzi naaka: Petakoteeyaari ikaatzi kijaneenta-yitzimiri, paakameetha-yiteeri. ²⁸ Eero pipiyatari kijimawaetzimiri. Pamana-koyityaari theeyako-yitzimiri. ²⁹ Aririka ipajawooteetemi, pishineteeyaari imontewootanakimi ipajatemi. Aririka ikowaete rahaetero pithaari pipewiryaaakowo, pishineteniri eejatzi raanakiro pikithaataririra. ³⁰ Aririka ikanteetemi: ‘Pipina,’ okameethatzi pipimanta-yite. Aririka rayitee-temiro pashitari, te okameethatzi pikifñaani-wentero. ³¹ Pikoyi-rika retakoe-temi, petawakyaawo eeroka petakotantyyaa.

³² Aririka petakota-shitakyaari ikaatzi etakota-yitzimiri eeroka, ¿Kameethatakima iroka? Tema tee, tema rootaki imata-piintakiri kaari-pero-shireri. ³³ Aririka paakameethata-shitakyaari ikaatzi aakameethatzimiri eeroka ¿Kameethatakima iroka? Tema tee, tema rootaki imata-piintakiri kaari-pero-shireri. ³⁴ Aririka ikan-teetemi: ‘Pipawakinawo, ari noepiyeemi,’ roojatzi pipantawakari tema piyotzi ari imateemi eeroka paata. ¿Kameethatakima iroka? Tema tee, tema rootaki imata-piintziri kaari-pero-shireri. ³⁵ Petakoyiteeyaari eeroka kijayitzimiri, eero pipiyatari. Pipimanta-yite aririka ikowa-koteetemi, eero poyaawenta ipiyeetemi eeroka.

Antawo ipineeteemi, itomintemira Jenoki-jatzi. Omaperotatya retakoyitakari rirori maawoeni atziri kaari pa-soonkitantatsini eejatzi kaari-pero-shireri-paeni. ³⁶ Ikimiteero Ashiteeri retakotanta, ari pikimita-neeyaari eeroka.”

Ikenkithata-kotziro Jesús kantzimataantsi
(Mt. 7.1-5)

³⁷ “Tee okameethatzi piyakowentante, paamaeyaa riyakowentee-tzimi-kari eeroka. Eero pikantzi-matantzi, imaeteemi-kari eeroka paata. Aririka pipeyakotante, ari imaeteemi eeroka paata. ³⁸ Pipimanta-yitee, tema ari imaeteemi eeroka paata, rawijakae-teemiro eeroka okaatzi pipimantakiri. Eenitatsirika pantzi-motantakiri, ari imaperotee-teemi paata eeroka.”

³⁹ Ikanta roshiya-kaawenta-nakiniri Jesús, ikantzi: “¿Kantachama ikathata-wakaeyaa mawityaakiri? Tema tee riyotzi jempe ikini, ari iparyaki apitekiro-paeni omooki. ⁴⁰ Teera ñahaetzi apaani iyotee-tziri rawijiri yoteeriri. Rooma paata aririka riyotaa-peroe-takiri aritaki ikimitee-yaari yoteeriri paerani. ⁴¹ Tema okimiwitakawo aririka otyaa-kitemi antawo incha-petoki pokiki, ¿kantachama pamineri itsipa tyaa-kita-chari eepichokiini rokiki? ⁴² ¿Kantachama pikanteri: ‘Pipokini nayimiro tyaa-kita-kimiri?’ Tema otyaaki-takimi eeroka antawo incha-petoki. Tema poshiyakari eeroka owapeyi-motan-taniri. Oztimatyye petawakyaawo eeroka paawaero antawo inchapetoki otzikaa-kimiri pokiki, paminee kameetha paantee-yaanariri tyaa-kiteen-chari eepichokiini.”

Ari iyoetzirori okithokitanakirika
(Mt. 7.15-20)

⁴³ “Apaani inchatto jaankanata-tsiri oshooki, tee iñeetziri okaariperote okithoki. Rooma inchatto jampiya-shitatsiri, tee okameethatzi okithoki. ⁴⁴ Oztimatyye aminakoteri kameetha-rika okaatzi rantayitziri, rootaki ayotantyaari kameetha-shireri irika. ¿Añiroma chochoki imiriteetziri okithokitan-tyaawo owaato kitochee? Tema tee. ¿Kantachama okithokitan-tyaawo otsipa chochoki-paeni roori? Tema eero. ⁴⁵ Arira ikimi-yitanaari kameetha-shireri ikenkishiryaa-piintawo kameethari, rootaki okameethatantari rantayitziri. Riima kaari-pero-shireri tee ikenkishiryaa-piintawo kameethari, rootaki okaariperotantari rantayitziri. Tema okaatzi ikenkishiryaa-yitari, rootaki iñaaniyitakari eejatzi.”

Ikenkithata-koetziri apite owatzikirori ipanko
(Mt. 7.24-29)

⁴⁶ “¿Iitaka ikantee-tantanari: ‘Pinkathari, pinkathari?’ Teemaeta ranteena-wo okaatzi nokanta-yitziri. ⁴⁷ Tzi-mayitatsi mataneerori okaatzi nokanta-yitziri. Irika roshiya-naari: ⁴⁸ Tema roshiyari apaani atziri wetsikatsiri ipanko, ikiya-shitakiro otzinkami okijo-pathatzira

† chochoki imiriteetziri = uva; chochoki-paeni = higo

kepatsi, rowatzikakiro. Okanta opokaki antawo amaani, ookanta-paakawo pankotsi, tee eewokiro. Tema rowatzikae-takitziro kameetha okijo-pathatzira. ⁴⁹ Riima ikaatzi peyakotzirori nokanta-yitziriri, kaari antaneeroni. Roshiyakari apaani atziri wetsika-witachari ipanko, teemaeta ikiyashi-perotziro inthomoeki. Okanta opokaki antawo amaani, ookanta-paakawo, tyaana-ki. Tee ifeeteero.”

Retsiyata-kota-kahaeri Jesús romperatani reewarite owayiri-paeni
(Mt. 8.5-13)

7 Tema ithonka-nakiro Jesús ikenkithata-kaeri atziri-paeni, jatee nampitsiki Capernaum. ² Ikanta imantsiyataki retako-perotani romperatani reewarite owayiri-paeni wirakocha, rooteentsi ikamemi. ³ Ari ikemako-wenta-kiriri Jesús, rotyaantaki rantariperote Judá-paeni, ikaemiri Jesús, retsiyata-kota-kaeniriita romperatani. ⁴ Ikanta riyaata-shitakiri Jesús, ikanta-paakiri: “Ohseki okameethate pamita-koteri irika reewarite owayiri-paeni, ⁵ tema raakameethata-piin-takina, rowetsika-kaantakina noyemijantaantsi-pankote.” ⁶ Ikanta Jesús royaata-nakiri pokashita-kiriri. Rootentsi raree-tyaami ipankoki, itonkiyotakari itsipaminthari reewarite owayiri, riitaki itsipa rotyaan-takiri, ikantawakiri rirori: “Pinkathari, ikantakaan-tzimi neewarite, ikantzi: ‘Osheki nopinkathatakimi eeroka, eero omata pikyaa-wankotena, tema tekatsi kowaperoteni naaka. ¹⁷ Rootaki kaari niyaata-shitan-tzimi noñeemi naaka. Apatziro nokoyiro piñaani pikanta-kaanta-wakiri nomperatani, aritaki retsiyata-kotee. ⁸ Eenitatsi omperatanari naaka, eenitatsi eejatzi owayiri-paeni nomperatari naaka. Aririka nokanteri: ‘Piyaate,’ aritaki riyaataki. Aririka nokanteri itsipa: ‘Pipoki,’ aritaki ipokaki. Aririka nokanteri nomperatani: ‘Pantero iroka,’ aritaki rantakiro.” ⁹ Ari ipampoyaanakiri Jesús ikemakirira ikantaki reewarite owayiri. Ipthokashita-nakari ikaatzi oyaatakiriri, ikantzi: “Riitaki matakirori ikemijantzi irika, tema ikaatzira tzimatsiri nosheninka-paeni Israel-paeni tekira noñeeta apaani oshiyaarini irika.” ¹⁰ Ikanta ipiyanaawo ipankoki jewari ikaatzi rotyaan-teetakiri, ifñaapaa-tziiri rompereetari etsiyata-kotee imantsiya-witaha.

Rowañahaeri Jesús eentsite kinankawo

¹¹ Ikanta riyaataki Jesús nampitsiki iiteetziri Owaneenka-weni, itsipayitakari riyotaani. Osheki eejatzi atziri-paeni oyaatakiriri. ¹² Ikanta rareetzi-mataka nampitsiki, itonkiyota-kotantaka rahaetziri kaminkari ikiteeteri, apintzite otomi iroka tsinani kinankawo. Osheki atziri oyaatakirori iroka tsinani. ¹³ Ikanta ifñaawakirowa Jesús kinankawo tsinani, antawo retakoshireta-nakawo. Ikantziro: “Aritapaaki piraawaetaka.” ¹⁴ Ipokapaaki okaakiini, ipampita-paakiro rowantee-takariri kaminkari. Katziyee-yapaakani natakotziriri.

† Irika reewarite owayiri kaari Judá-paeni, itsipa-jatzi atziri irika. Tema paerani apaani Judá-paeni, tee ikyaa-wanko-ritzi kaari isheninkata.

Ikantzi Jesús: “Ewankari, eeroka noñaanatzi, pipiriintee.” ¹⁵ Piriintanaa kamawiteen-chari ñaawaetanee. Rakathata-neeri Jesús roojatzi riniroki. ¹⁶ Antawo ithaawae-yanakini ikaatzi ñaakiriri. Ikanta iweshiryaa-wenta-nakari Tajorentsi, ikantee-yanakini: “Pokaki riiperori Kamantantaniri.” Ikanteeyini eejatzi: “Riitaki Tajorentsi kaminthaa-yiteeri.” ¹⁷ Ithonka ikemakoe-tanakiro rantakiri Jesús maawoeni ipatsiteki Judá-paeni, eejatzi otsipaki nampitsi okaatzi ijeeka-nampiyitziri janta.

Rotyaan-takiri Juan riyotaani
(Mt. 11.2-19)

¹⁸ Ikanta ikemaki Juan okaatzi awijeent-siri, ikamantakiri riyotaani-paeni. Ari riyoshiitaki apite riyotaani, ¹⁹ rotyaan-takiri rojampiteri Jesús, ikanteri: “¿Eerokama iiteetziri, ‘Pokatsini?’ Kaari-rika eeroka, ¿Eenitatsima itsipa noyaa-koteri?” ²⁰ Ikanta riyaateeyanakini, ifñaapaa-paakiri Jesús, ikantapaakiri: “Rotyaan-takina Juan Omitsiryataan-taniri nojampitemi: ¿Eerokama iiteetziri ‘Pokatsini?’ Kaari-rika eeroka, ¿Eenitatsima itsipa noyaa-koteri?” ²¹ Tema eekiro retsiyata-kota-kaayitatziri Jesús inashiyita-chari imantsiyanka, ikaatzi raa-hashireyitziri peyari, rokiryaa-kaayitee osheki mawityaakiri. ²² Roojatzi ikantan-tanakiriri ikaatzi pokaentsiri: “Aririka pipiyanee, pikaman-tapaeri Juan okaatzi piñaakiri eeroka nantakiri, okaatzi pikema-kirinari eejatzi. Tema naminakaa-yiteeri mawityaakiri, nanashita-kaayiteeri kijopookiri, netsiyata-kota-kaayiteeri pathaawaeta-tsiri, nokemakaa-yiteeri matayempiri, nañaakaa-yiteeri kaminkari, nokenkithata-koteeniri Kameethari Ñaantsi ashironkaenkari-paeni. ²³ Tema ari itajonka-wentee-teeri ikaate kaari kijoshirewenteenanari.”

²⁴ Ikanta ipiyeeya-naani rotyaantani Juan, rojampitanakiri Jesús ikaatzi piyowenta-kariri, ikenkithata-kotziri Juan, ikantzi: “¿Iitaka piñaakiri chapinki ochempimashiki? ¿Riima piñaaki kimitawori jawooki opironka-tonkita-kaawo tampyaa? ^{††} ¿Piñaakirima rowaneenkata ikithaata? Tema tee. Tema ikaatzi owaneenkata-chari ikithaata, ijeeka-wankotziri pinkathari. ²⁶ Tema rootaki piyaata-shitan-takariri piyotee-yakini Kamantantaniri irika. Tema imaperota-tziiro rirori rawijanakiri itsipa Kamantantaniri-paeni. ²⁷ Tema riitaki rojankinata-koetakiri paerani, ikanteetaki:

Pamine, aritaki notyaantaki etyaawoni ikamantakotemi,

Riitaki wetsiki-mironi jempe pikinapaaki.

²⁸ Pikemi nokantzi naaka: Paerani osheki atziri tzimawiteen-chari, tekatsi awijirini Juan okaatzi riyota-nitakiri. Riima ikaate tsinampa-shiretaa-tsini, ipinkathari-wenteeri Tajorentsi, aritaki rawijeeri Juan.” ²⁹ Ikaatzi kemakiriri ikantayitakiri Juan, ikantanakiri: “Nokoyi pomitsiryaaatena.” Ari imatzita-nakawo ikoyi romitsiryaaeteeri ikaatzi shintsitan-tatsiri ramaeteniri kori-ki. Ari imonkaatzirori okaatzi inintakaan-takiri

†† kimitawori jawooki opironka-tonkita-kaawo tampyaa = atziri shipeta-shireri

Tajorentsi. ³⁰ Riima Inashitantaniri-paeni eejatzi Yotaantaniri-paeni tee ishinetyaa romitsiryaa-yiteri Juan, ari rapaatzirori okaatzi ikashiya-kaantziri Tajorentsi.

³¹ Ipoñaashita ikantzi Jesús: “¿Iitaka noshiya-kaanteriri irika-paeni atziri? ³² Nokimita-kaanteri owashaantawae-rintzi eentsi kaankii-rentsiki aririka roshiya-kaawaetyaa ikaatzi reentsiteeyini, ikanta-waka-hae-yaani: ‘Jame ashowite omampaan-tyaari.’ Tee ikoyi. Ikantawita: ‘Jame omampaeya owashiretan-tyaari.’ Tee ikoyi. ³³ Aritaki pikantee-yakani eeroka-paeni. Piñaawitakariri Juan itzitapaakawo owanawontsi, tee imiritziro shinchaari, pikantee-yakirini: ‘Raahashire-ta-tziiri peyari, rootaki itziwaetantari.’ ^{†34} Ikanta ipokaki Itomi Atziri, tee itziwityaawo rirori owanawontsi, imiritziro shinchaari. Ikantee-takiri: ‘Kaari-perori irika, niyawae-rintzi, shinki-tzinkari, raapatziyari shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki, raapatziyari eejatzi kaari-pero-shireri.’ ³⁵ Tekatsi oetyaa ikantee-takiriri, tema aririka iñahaeteero okaate awijatsini paata, ari riyoe-teeri omaperotatya riyota-nitzi.” ^{††}

Rareetari Jesús Inashitantaniri iitachari Simón

³⁶ Ikanta apaani Inashitantaniri raanakiri Jesús rowakae-yaari. Areetee-yakani ipankoki, jeekapaaki Jesús rowapiinteeta. ³⁷ Okanta apaani kaari-pero-shireri tsinani nampitawori janta, okemako-wentakiri Jesús areetaka ipankoki Inashitantaniri rowaeyaani, jataki roori aakotanaki kajankari owantawo onaki rowetsikae-tziro mapinaki. ^{†38} Okatziyi-mota-paakari iitziki Jesús, irayi-mota-paakari. Okanta othaatanaka oyaaki okiki ashetapaakiri iitziki, oshetan-tanaari oeshi. Okanta onintaneeri iitziki, ojeetan-tanakari kajankari. ³⁹ Ikanta iñaaakiri Inashitantaniri amakiriri Jesús, ikanta-shiretanaki: “Kyaari-pero-rikami Ikaman-tanta-nirite irika, ari riyotakiro mi jempe okantawaeta iroka tsinani antakiriri, tema kaari-pero-shireri roori.” ⁴⁰ Ipoñaashita ikantanakiri Jesús irika Inashitantaniri: “Simón, eenitatsi nokoyiri nokantemiri.” Ikantzi rirori: “Ajantyya pikantenawo yotaantaniri.” ⁴¹ Ikantzi Jesús: “Eenitatsi atziri pinatziriri itsipa apite atziri. Apaani ipina-perotaki osheki koriki, riima itsipa ipinatakiri eepichokiini. ^{††42} Okanta paata, tee imateeri irika apite atziri roepiyeeri koriki, ipeyaakoe-teeri rireewitani apitekiro-paeni. Ajantyya pikantena, ¿Itzimikama etako-perotantachani?” ⁴³ Ikantzi Simón: “Riitakira etako-perotantacha atziri ipeyako-peroe-takiri rireewitani.” Ikantzi Jesús: “Pimatakiro eeroka pikantakiri.” ⁴⁴ Raminanakiro Jesús ojeekaki tsinani, ikantziri Simón: “¿Piñaakiro antakiri iroka tsinani? Tema nokyya-wanko-witakimi eeroka, teemaeta pipana nijaa nokewa-paakyyaari noetziki. Rooma iroka tsinani, okewan-takinawo oyaaki shitowa-neentsiri okiki, opoñaashita oshetan-takinawo oeshi. ⁴⁵ Tee pitho-woota-wakina tee powethata-wakina eeroka, rooma iroka tsinani osheki onintakina noet-

[†] owanawontsi = pan; shinchaari = vino ^{††} okaate awijatsini = okaate tzimaaniyitatsini [‡] mapinaki = alabastro ^{††} ipinatakiri osheki koriki = 500 denario; ipinatakiri eepichokiini = 50 denario

ziki. ⁴⁶ Tee pijee-patzii-totan-tanari eeroka yeenkantsi pipinkathatena, rooma iroka tsinani, ojeetan-takinawo kajankari noetziki. ⁴⁷ Osheki okaaripero-shire-witaka iroka tsinani, ipeyakoe-teeniro okantakaawo osheki etakotantaka. Riima ikaatzi ipeyakoe-tziri eepichokiini, eepichokiini retakotanta.” ⁴⁸ Opoñaashita ikantanakiro tsinani: “Ipeyakoe-teemiro okaatzi pikaaripero-shire-witaka.” ⁴⁹ Ikantee-yanakini ikaatzi itsipatee-yarini: “¿Iitayaaakama irika imatantawori kaari-perori ipeyakotantero?” ⁵⁰ Eekiro ikantana-kitziro Jesús iroka tsinani: “Piyaatee kameetha, rootaki pawijako-shiretan-taari pawentaana.”

Tsinani amitako-yitakiriri Jesús

8 Ikanta itsipayitakiri Jesús 12 riyotaani, ithonkakiro maawoeni nampitsi ikenkithataki jempe ikanta-kota Tajorentsi ipinkathari-wentantee. ² Ari ikaatakiro tsinani-paeni okaatzi retsiyata-kota-ka-haeri raahashirewitari peyari, okaatzi mantsiya-yiwitachari eejatzi. Iroka okaatzi oyaatakiriri: María, iiteetziri Pankothanthaari-jato, raahashirewitari ikaatzi 7 peyari, ³ kaakitapaaki roori Juana iina Chuza romperatani Herodes, kaakitapaaki Susana. Eenitatsi eejatzi otsipa-paeni tsinani okaatzi papiinta-kiriri koriki Jesús.

Roshiya-kaawentziri Jesús pankiwae-ryaantzi

(Mt. 13.1-15,18-23; Mr. 4.1-20)

⁴ Ikanta ipiyowenta-paakari Jesús osheki atziri. Riitaki poñaayiteen-chari otsipaki-paeni nampitsi ikoyi iñeeri. Roshiya-kaawenta-tziiniri okaatzi riyotaa-yitziriri, ikantziri: ⁵ “Eenitatsi pankiwae-rintzi jatatsiri ipanki-waete. Ikanta rooka-kitakiro iwankiri, eenitatsi ookakita-paenchari awotsiki, ithonka raatzika-kitee-takiro. Ikanta ipokaeyakini tsimereriki, rowapaakawo. ⁶ Eenitatsi otsipa ookakita-paenchari omapi-pookitzira kepatsi. Okanta oshooka-witanaka, intsipaete ojamp-ishitanaki, tema tee irenka-pathata kepatsi. ⁷ Eenitatsi otsipa ookakita-paenchari kitochee-mashiki. Otsipataanakawo kitochee-mashi oshooka-witanaka. Okanta awijanakiro kitochee oshookanaki, kamanaki pankirentsi. ⁸ Rooma otsipa ookakita-paenchari okameetha-pathatzira kepatsi, kameetha oshooka-paaki, kithokitanaki. Tema eenitatsi shookapaen-tsiri kameetha.” Ikanta ikaatakiro ikenkithataki, ari icheraanaki ikantanaki: “Okowa-perotatyaa iroka, otzimatyee pikemijantee-yawakini maawoeni.” [‡]

⁹ Ari rojampita-nakiri riyotaani-paeni, ikantziri: “¿Oetaka oshiyakaa-wenta-chari okaatzi piyootaan-takiri?” ¹⁰ Ikantzi Jesús: “Ishinettee-takimiro eeroka piyota-koteero jempe okanta-kotaka ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Riima itsipa-paeni, eero nokaman-tziri, apatziro noshiya-kaawenteniri. Ari raminawitee-yaani, eero iñiimaetawo. Ari ikemawitee-yakyyaawoni, eero ikematha-tzimaetawo.

¹¹ Iroka okanta-kota noshiya-kaawentakiri: Iroka okithoki ipankitee-takiri, rootaki oshiyakaa-wentacha

^{‡‡} shookapaen-tsiri kameetha = okaatzi 100 okithoki

iñaani Tajorentsi. ¹² Okaatzi ookakita-paenchari awotsiki, oshiyakaa-wentari kemawitawori ñaantsi, ipokapaa-ki Kamaari imaejanta-kaapaakiri, tee ikemijantzi, eero rawijako-shiretee. ¹³ Ari okimita ookakita-paenchari omapi-pookitzira, oshiyakaa-wentari kemawitawori ñaantsi, intsipaete ikemijantawitawaka. Tee riyotakoperota-wakiro ñaantsi, rooka-nakiro ikemijantzi. Tee ramawetziro rantakae-takirira kaari-perori, tema ikimitakawo pankirentsi tee otzima-perotzi oparetha. ¹⁴ Ari okimita ookakita-paenchari okitochee-mashitzira, oshiyakaa-wentari kemawitawori ñaantsi. Okantakaantziro okantzimo-shire-waetari, ikenkishiryaa-waeta rashaahantyyaa, iñaamawaetawo ithaamenta-waetyaa. Tema awijanakiro ñaantsi ikemawitakari, roshiyakawo pankirentsi kaari kithokita-tsini. ¹⁵ Rooma okithoki ookakita-paenchari okameetha-pathatzi kepatsi, oshiyakaa-wentari kemijanta-neerori ñaantsi, kameetha-shiretane, amawewaetane, roshiya-kotakawo pankirentsi kameetha shookanaki, osheki okithokitanaki.”

Okofaata-koyitee omanako-yiwiteen-chari

(Mt. 4.21-25)

¹⁶ “Akoyi-rika onthoteri ootamentotsi, tee atapatakotzi. Tee owakotziro otapinaki. Tema owakotziro jeno-ki ikofeetyaakotantyaari ikaatzi kyahaa-tsiri. ¹⁷ Ari okimityaari eejatzi, otzimatyee okofaata-koyitee omanako-yiwiteen-chari, ooñaawonteero kaari ikemathawiteeta paerani. ¹⁸ Paamawentyaawo okaatzi pikemakiri. Jempe-rika itzimi otzimi-motakiri, ari otzimo-peroteeri osheki. Riima kaari otzimi-motzi, imapeero-teeri raapithee-teeri okaatzi tzimimo-witariri.” ††

Riniro Jesús eejatzi rirentzi-paeni

(Mt. 12.46-50; Mr. 3.31-35)

¹⁹ Okanta opoka-shitakiri riniro Jesús otsipatakari rirentzi-paeni ofeeri. Teemaeta omatziro ofeeri rotzikakiro atziri piyowenta-kariri. ²⁰ Ari ikamantee-takiri, ikantee-tziri: “Ari opoki piniro otsipatakari pirentzi-paeni, okoyi ofeemi.” ²¹ Ikantanaki rirori: “Ikaatzi kemaerori iñaani Tajorentsi, rantaneero eejatzi okaatzi ikowakaeriri, riitaki nirentzitari, rootaki non-irontari.”

Romaeriio Jesús tampyaa

(Mt. 8.23-27; Mr. 4.35-41)

²² Ari rotetanaka Jesús pitotsiki itsipata-naari riyotaani-paeni, ikantaneeri: “Jame amontyahae intatsikironta.” Jateeyakini. ²³ Ikanta imontyaa-koteeyani, maanaki Jesús. Ari itampyaa-kotaki niyankyaa-niki inkaari, antawo otamakaanaki, kitaa-tapaaka nijaa pitotsiki, rooteentsi itsitsiya-koteeyini. ²⁴ Riyaata-shi-

† otapinaki = otapinaki amaamento, ojenoki-neenta-yitatzii imaantari-paeni oshiyawomi okaatzi ojenoki-yitzi menkontsi-tapi
†† Okaatzi kenkithata-kota-chari jaka, iroka okanta-kota: “Eepichokiini-rika pikemijanta-wakiro nokanta-kimiri, eepichokiini piyoteero. Rooma pikemijanta-perotawaki-rika, osheki piyotawakiri, eekiro niyotakaa-perota-nakityemiro.”

tee-tanakiri Jesús, rowakiryahae-tapaakiri, ikantee-tziri: “Yotaanari! Yotaanari! [Atsitsiya-kotatyee!” Piriintanaka Jesús, iñaanata-nakiro tampyaa, ikantziro: “[Ari-tapaaki pitampyaaataki!” Ikantziro otamakaatzi inkaari: “[Pimaeryaate!” Awijanaki tampyaa, maeryaatane inkaari. ²⁵ Ikantziro riyotaani-paeni: “¿Jempema okinaka pawentaani?” Tema ipampoyee-yanakirini riyotaani, antawo ithaawan-tanakari, ikanta-wakahaeyani: “¿Iitayakama irika romoeryaan-tawori tampyaa, eejatzi inkaari?”

Gadara-jatzi raahashiretziri peyari

(Mt. 8.28-34; Mr. 5.1-20)

²⁶ Ikanta imontyaa-kawo Jesús intatsikiro inkaari Tepokiweni, aretee-yakani nampitsiki Gadara. ²⁷ Roo raata-kowita-paaka, ishiya-shita-wakari raahashiretziri peyari. Paeranitaki raahashiretee-tziri, tee ikithaateeyaa, tee rameteeyaa ijeekae pankotsiki, ashi royi-ro ijeekawaetzi kitataa-rewo-mashiki. ²⁸ Ikanta iñaawakiri Jesús, rotziwerowa-shita-wakari. Ishintsitanakiro ikaemanaki, ikantzi: “[Jesús! [tomi Tajorentsi-perori! ¿Jempema pikantenaka? [tee nokoyi powashironkaena!” ²⁹ (Tema ikijathata-wakitziiri Jesús irika peyari rookaneeri irika atziri. Paeranitaki ijeeka-shiretan-takari. Osheki roojotan-tawiteetari eshirotha, ithatyaayitziro. Ishiya-shiya-waeta ochempi-mashiki ikantakaari peyari.) ³⁰ Ikanta rojampita-nakiri: “¿Jempema piitaka?” Ikanteeyini peyari: “Noeta ‘Oshekyaanzi.’” Tema osheki peyari jeeka-shiretan-takariri irika atziri. ³¹ Eekiro ikantana-kitzii peyari: “Tee nokoyi pithonkae-yinani.” ³² Ari ipiyotaka tyonkaarikiini osheki chaancho ishimokawaeteeyini. Ikanteeyini peyari: “Potyaantena chaanchoki.” Ikantzi Jesús: “Pimatero.” ³³ Jatanaki peyari-paeni chaanchoki, raahashireta-paakiri, rootaki ishiyan-tanakari impeetaki, japokae-yapaakani mawoeni inkaariki, thonkaka ipiinkaki.

³⁴ Ikanta iñaakiro aminakowentziiri chaancho-paeni okaatzi awijeentziri, shiyeeya-nakani, ikamantanta-paaki nampitsiki, ikamanta-nakiri eejatzi ikaatzi jeekayita-tsiri rowaneki. ³⁵ Ari ipokaeya-nakini atziri raminiro okaatzi awijeentziri. Ikanta rareeteeyapaakani ijeekaki Jesús, iñaapaa-tziiri raahashirewitari peyari ijeekaki itsipatakari Jesús, ikithaataka, kameetha ikantana. Ari ithaawae-yanakini. ³⁶ Tema ikaatzi ñaakirori awijeentziri, ikamanta-wakiri ikaatzi pokayiteentziri, ikantziro: “Riitaki irika etsiyata-kota-ka-haeriri raahashirewitari peyari.” ³⁷ Ikanta nampiyitawori ipatsiteki Gadara-jatzi, osheki ipankinawenteyakarini Jesús, ikantziro: “Piyaatee, tee nokoyi pijeekimotena.” Rootaki ikantan-tariri, tema antawo ithaawan-tanakari. Ari rotetanaa Jesús pitotsiki, piyanaka. ³⁸ Ipankinawenta-witawaari retsiyata-kotakahaeri, ikantziro: “Nokoyi noyaata-nakimi.” Rakanakiri Jesús, ikantziro: ³⁹ “Eero poyaataana, piyaatee pinampiki pikamantantee, pikantapae: ‘Rowawijaa-kotaana Tajorentsi.’” Imatakiro irika atziri, jatee inampiki, ika-

manta-paeri maawoeni atziri, ikantapaeri: "Rowawijaa-kotaana Jesús."

Rishinto Jairo eejatzi tsinani pampitzitakiriri ithaari Jesús

(Mt. 9.18-26; Mr. 5.21-43)

⁴⁰ Ikanta ipiyaa Jesús, osheki ithaamentakari atziri ipiyowenta-waari, tema riitaki royaako-yitakiri. ⁴¹ Eeni-tatsi apaani atziri iita Jairo, riitaki jewatakaan-tatsiri kemijantantsipankoki. Iñaapaakiri Jesús, rotziwerowashita-paakari, ikantapaakiri: "Pinkathari, nokoyi piyaate nopankoki." ⁴² Tema okami-matatzi rapintote rishinto. Tema okaataki roori 12 ojarentsite. Royaatanakiri Jesús pokashita-kiriri. Ikanta royaatzirira atziripaeni irika Jesús, ratsinaki-matakiri.

⁴³ Okanta apaani tsinani ojokaawaeta-chari ira, okaata-kotaki 12 ojarentsi omantsiya-waetaki, tekatsi-maeta materoni raawintero. Tema thonka-kotaka orikite aawinta-kaanta-witaka. ⁴⁴ Okina-shita-paakiri itaapiiki Jesús, opampitzitakiri eepichokiini opatzikakiki ithaari. Apathakirotanana etsiyata-kotanaki ojokaawaetaha ira.

⁴⁵ Ikanta rojampitan-tanaki Jesús, ikantzi: "¿Iitaka pampitakinari?" Tekatsi kamanta-tsinini ita pampitzitakiriri. Ari iñaawaetanaki Pedro itsipatakari ikaateeyini, ikantzi: "Yotaanari, tema piñaakiri ratsinaki-makimi osheki atziri." ⁴⁶ Eekiro ishintsita-nakitzii Jesús ikantzi: "Iitaka pampitakinari. Tema nokemawakiro noshintsinka eenitatsi etsiyata-kotakaa-shitakari."

⁴⁷ Okanta oñaakiro iroka tsinani tee omana-kota okaatzi antakiri, ompetawaetanaka, opoka-shita-paakiri Jesús, otziwerowashita-paakari, maawoeni ike-maetakiro okamanta-kota, ikemaetakiro jempe okanta omapoka-shitanaka etsiyata-kotane ojokaawaetziro ira. ⁴⁸ Ikantanakiro rirori: "Tsinani, rootaki etsiyatako-takahaemiri pawentaana. Kantacha piyaatee, piki-moshiretane."

⁴⁹ Tekira ithonkirootami Jesús iñaanatziro tsinani, areetapaaka poñeenchari ipankoki jewari, ikantapaakiri: "Kamakira pishinto, aritapaaki poñaashirenkakiri yotaantanari." ⁵⁰ Ikanta ikemakiri Jesús areetapaen-chari, ikantanakiri rirori: "Eero pithaawa-shiwaeta. Pawenteena, aritaki etsiyata-kotee."

⁵¹ Ikanta rareetee-yapaakani pankotsiki, tekatsi ishinete ikyaapaaki, apatziro Pedro, Jacobo, Juan, ashitawori rishinto eejatzi iniro. ⁵² Osheki irakotee-yawoni kamaentsiri. Ikantapaaki Jesús: "Eero pira-haeyani, tee okami, omakoryaatzii." ⁵³ Itheenka-shiryaawitee-takari Jesús, tema omaperotatya iña-haetakiro okamaki eentsi. ⁵⁴ Ikanta roteya-wakotapaakiro Jesús, ishitsitanaki iñaanatanakiro, ikantziro: "Eentsi, pipiriinte!" ⁵⁵ Piyashire-tapaaka eentsi, piriintanaa. Ari ikantzi Jesús: "Pipiro owanawo." ⁵⁶ Ari ipampoyanakiri Jesús irika ashitawori eentsi. Eekiro ikantana-kitzii Jesús: "Tee nokoyi pikamantantero okaatzi piñaakiri."

Rotyaan-teetziri 12 Yotaa-rewo

(Mt. 10.5-15; Mr. 6.7-13)

⁹ Ikanta ipiyotakiri Jesús 12 riyotaani ipakiri ishintsinka. Imatanakiro rirori retsiyata-kota-kaayitzi raahashireyitzi peyari eejatzi mantsiya-rentsi-paeni. ² Rotyaan-takiri ikamantantero jempe okanta-kota ipinkathari-wentantee Tajorentsi, retsiyata-kota-kaayiteeri mantsiyata-tsiri. ³ Ikantayitakiri: "Eero paayitanaki oetarika, eero paanaki pikotzi, pithaate, powanawo, piyorikite, eero paanaki eejatzi otsipa pithaari. ⁴ Aririka pareetakyaa pankotsiki, ari pima-piintatye roojatzi pawijan-takyaari. ⁵ Eerorika raakameethee-tzimi janta, pawija-pithateri, potekaneero pipatsite piitzi, rootaki riyotan-teetyaari tee ikemijantzi." ¹⁶ Ikanta riyaaete-yakini riyotaani, ithonka ikamantanakiro nampitsiki Kameethari Ñaantsi, osheki mantsiyari retsiyata-kota-kaayitaki.

Ikamantakari Juan omitsiryaatan-taniri

(Mt. 14.1-12; Mr. 6.14-29)

⁷ Ikanta pinkathari Herodes ikema-kotakiri Jesús okaatzi rantayitakiri, okantzimo-shireta-nakari, tema eenitatsi kantatsiri: "Añahaera Juan Omitsiryaatan-taniri." ⁸ Itsipa kantatsiri: "Elías irika." Ikanteetzi eejatzi: "Amaa riitaki piriintaacha itsipa Kamantan-taniri jeekitachari paerani." ⁹ Roojatzi ikantan-tanakari Herodes: "Tema nothatyaa-kaantakiri Juan. ¿Jempema itzimi nokemako-tziri nimaeka?" Osheki ikowawitaka iñeerimi Jesús.

Rowaeyani 5000 shirampari

(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-34; Jn. 6.1-14)

¹⁰ Ikanta ipiyayitaaha Otyaantaa-rewo, ikamantapaeri Jesús okaatzi rantayitakiri. Ikanta ipiyota-waeri maawoeni, raanakiri nampitsiki iiteetziro Shima-pankoni. ¹¹ Roo kanteencha riyotee-yakini atziri jempe ikinaki, royaata-nakiri. Raawakiri Jesús kameetha irika-paeni, ikamantakiri jempe okanta-kota ipinkathari-wentantee Tajorentsi, retsiyata-kota-kaayitakiri mantsiya-yitatsiri. ¹² Tema tsireniityaanaki, ipokapaaki riyotaani ikaatzi 12, ikantapaakiri: "Potyaan-teeri atziripaeni nampitsiki, ramini jempe imayi, jempe royaa eejatzi, aamaa-shityaa eenitatsi-rika owaantsiki. Tema ajeekatzi ochempi-mashiki." ¹³ Ari ikantzi Jesús: "Pipiri eeroka royaari." Ari ikanteeyini: "Tekatsi nopiri, apatziro ikaatzi apite shima eejatzi okaatzi 5 atantari. ¿Pikoyima niyaate namananta-kiteniri royaari maawoeni atziri?" ¹⁴ Aamaaka ikaateeyini 5000 shirampari piyoteen-chari. Opoñaashita Jesús ikantzi riyotaani: "Pipiyoyiteri ikaate 50 atziri poejeeka-yiteri, ari pikimita-kiriri maawoeni." ¹⁵ Ari ikantakiro, roejeekakiri maawoeni atziri. ¹⁶ Ikanta raakiri Jesús irika shima eejatzi atantari, aminanaki inkiteki, ramanakotakawo. Itzim-petowakiro, ipayitakiri riyotaani, rowawijaa-kiniri rirori atziri-paeni piyoteen-chari. ¹⁷ Tema maawoeni

† otekirori ipatste iitziki †† atantari = pan

rowaeyakani, kemaeyapaakani. Rowiiteero okaatzi tz-imahaanta-neentsiri, roteyiteero okaatzi 12 kantziri jaapaachari.

Riyotaki Pedro: Jeepatzii-totaa-rewo irika Jesús
(Mt. 16.13-20; Mr. 8.27-30)

¹⁸ Ikanta ijeeki Jesús ramaneeyani itsipatari riyotaani. Ari rojampita-kiriri ikantziri: “¿Iitaka ikenkishiryaa-kotanari atziri-paeni?” ¹⁹ Akaeyanakini riyotaani, ikantzi: “Eenitatsi atziri kantatsiri, Juan Omitsiryataan-taniri eeroka. Ikantzi itsipa Elías eeroka. Eenitatsi kantayitatsiri eejatzi, riitaki etawori Kamantantaniri añahaatsiri” ²⁰ Opoñaashita ikantzi Jesús: “¿Jempema pikanteeyini eeroka?” Ari rakanaki Pedro, ikantzi: “Eerokataki Jeepatzii-totaa-rewo poñaachari Tajorentsiki.” ²¹ Ari ikantanakiri Jesús: “Eerowa pikamanta-kotana.”

Ikenkithata-kotziro Jesús rowamaeteri
(Mt. 16.21-28; Mr. 8.31-9.1)

²² Eekiro ikantana-kitzii: {Mr 8.31 “Antawo ikemaatsita-kaena Antaripero-paeni, reewari-paeni Omperatajorentsita-rewo, eejatzi Yotaantaniri-paeni, aritaki rowamaa-kaantakina. Roo mawatapaen-tsini kitejeri, añahaana.”}

²³ Ari ikantanakiri maawoeni: {Mr 8.34 “Eenitatsi-rika kowatsiri itsipatena, rookaero ikowashi-yitari rantero, okantawityaa ikentakoe-teri,} itsipata-piintena kitejeriki. ²⁴ {Mr 8.35 Tema ikaatzi etakowaeta-chari rantayitziro ikowayitzi rirori, ari ipeya-shiteeyaa. Riima ikaatzi atsipewentawori rantaneero nokoyiri naaka} rootaki ikamawentan-tanari, aritaki rawijako-shiretee. ²⁵ {Mt 16.26/Mr 8.36 Aminaashi-waeta otzimi-motantzi owaahawontsi jaka kepatsiki, aritaki opeyakaa-shitan-teeyaa.} ²⁶ {Mr 8.38 Tema ikaatzi pashiwentakakinari naaka eejatzi okaatzi nokenkithata-koyitakiri, ari imatapaeri eejatzi Itomi Atziri ipashiwen-takaapaeyaari paata aririka ipiye ramaero} rowaneenkawo, rashi Ashitariri, {Mr 8.38 eejatzi rashi ronampiripaeni tajorentsita-tsiri.} ²⁷ Ari ikantanaki eejatzi Jesús: {Mt 16.28 “Omaperotatyaa, eenitatsi pikaatziri jaka, tekira pikamiita aritaki} piñaakiro jempe ikantyyaa Tajorentsi ipinkathari-wentante.”

Ishipakirii-motziri Jesús riyotaani
(Mt. 17.1-8; Mr. 9.2-8)

²⁸ Okanta awijaki 8 kitejeri, tonkaanaki Jesús ochempiki ramanyaa, ari itsipata-nakari Pedro, Jacobo eejatzi Juan. ²⁹ Ikanta ramanaha, ari ipaashini-pootanaki Jesús, kitamaanikitanaki ithaari oshipakiryaanaki. ³⁰ Iñeetatzii apite katziya-paenchari itsipata-paakari Jesús, Moisés irika itsipatakari Elías. ³¹ Otapotakari rowaneenkawo jempe ikatziyee-yapaakani, ari ikenkitha-kotee-yironi jempe ikanteeteri Jesús rowamahaeteri Aapatziyaweniki. ³² Tema ayimata-kirira Pedro iwochokini eejatzi ikimitakari ikaatzi itsipatakari. Okanta awiji-mota-nakiri iwochoki, iñaatziro rowaneenkawo Jesús itsipata-karira apite koñaata-paentsiri. ³³ Roo ipiyi-matanaka apitera tsipata-paen-

tariri Jesús, ikantzi Pedro: “Yotaanari! {Mt 17.4 Omaperotatyaa okameethatzi pamakina jaka. Kameetha nowetsikimi mawa panko-tsisheta: Apaani pashi eero-ka, apaani rashi Moisés, rashi apaani Elías.} Iñaawaeta-shitanaka Pedro, tee riyotzi oeta ikantziri.

³⁴ Iñaawae-mintheetzi Pedro, opamanka-paakiri menkori, antawo ithaawanaki. ³⁵ {Mt 17.5 Ikematzii iñaawaetee-tanaki menkoriki, ikanteetzi: “Notyomi irika} niyoshiitakiri. Pikemijanteeri.” ³⁶ Okaatapaakira ñaantsi iñaawaetee-takiri, iñeetatzii apaniroeni ijeekanee Jesús ikatziya. Teera ikamantantzi-tyaawo riyotaani jempe ikanta iñaakiri, romanakotakiro.

Retsiyata-kota-kaeri Jesús eentsi raahashiretziri peyari
(Mt. 17.14-21; Mr. 9.14-29)

³⁷ Okanta okitejetamane, oerinkae-yaani Jesús ipoñahaawo tonkaariki ochempiki, osheki pokapaentsiri itonkiyota-waeyaari. ³⁸ Ari rojatekaka apaani atziri, ishintanakiro kaemanaki ikantzi: “Yotaantaniri, nokoyi pamininari napintzite notyomi! ³⁹ Raahashireta-tziiri peyari, osheki ikaemakaa-waetziri, ishimore-paanteta-kaeri ikamana-waetzi, rompoja-kaawaetari, tee rooka-neentziri eepichokiini. ⁴⁰ Nokanta-witakari piyotaani retsiyata-kota-kaenari, tee imatziri.” ⁴¹ {Mr 9.19 Rakanaki Jesús ikantanaki: “Tee pikemijanteeyanitzii eeroka,} pikinashi-waetaka. {Mr 9.19 ¿Jempema okaate nojeeki-mota-neemi, noñeero namaweyitemi? Pamakiri jaka pitomi.”} ⁴² Ikanta ramaeta-paakiri eentsi, ishinki-wenta-kaanakari peyari, tyaanaki jaawiki, antawo rompetawaetanaka. Ikanta Jesús iki-jathatakiri peyari, etsiyata-kotane eentsi, raaneeri ashitariri. ⁴³ Tema ipampoyeyanakinirini atziri iñaakiro ishintsinka Tajorentsi.

Rapiiteero Jesús ikamanta-kota ikami-motante
(Mt. 17.22-23; Mr. 9.30-32)

Ikanta rapiitakiro Jesús ikantziri riyotaani: ⁴⁴ “Powakempityaawo eeroka iroka ñaantsi, okowa-perotatyaa. Rooteentsi raakaan-teeteri Itomi Atziri” ⁴⁵ Roo kanteencha tee ikemathatee-yironi okaatzi ikantawitariri, tema romana-pithe-tatziiri eero ikemathatantawo. Rootakira ithaawan-teeyarini tekatsi ojampiterini oeta ikenkithata-kotziri.

Jempe itzimi riiperota-tsini
(Mt. 18.1-5; Mr. 9.33-37)

⁴⁶ Ikanta riyotaani Jesús ikanta-wakaa-wentakawo iitarika riiperota-tsini. ⁴⁷ Roo kanteencha riyotaki Jesús oeta ikenkishiryaari riyotaani-paeni. Raaki apaani eentsi, rojeekakiri jempe ijeekaeeyini. ⁴⁸ Opoñaashita ikantzi: {Mt 18.5 “Ikaatzi aakameethateeriri oshiyakariri eentsi rawentaana, naaka raakameethataki.} {Mr 9.37 Ari okimitari eejatzi, aririka paakameethatakinana naaka, oshiyawaetakawo riitaki paakameethatane otyaanta-kinari jaka.} Ikaatzi kaari riiperota-tsini ni-maeka jaka, riitaki riiperotaa-tsini paata.”

Ari atsipatari kaari kijaneenteeni

(Mr. 9.38-40)

⁴⁹ {Mr 9.38 Opoñaashita ikantanaki Juan: “Yotaanari, noñaaki chapinki apaani atziri paeriirori piwaero, retsiyata-kota-kaakiri raahashiretziri peyari. Teera añeeri atsiptayaari jaka, nooka-kaakiri.”} ⁵⁰ Ikantanaki Jesús: “Eero pooka-kaerimi, {Mr 9.40 tema ari atsipatari kaari kijaneenteeni.”} †

Ikijathatee-tziri Jacobo eejatzi Juan

⁵¹ Aritaki monkaatzi-mata-paaka roenokan-teeyaari Jesús, tonta-shiretanaki riyaate Aapatziyaweniki. ⁵² Rotyaantaki amina-an-takiterini janta Oshitekii-toniki. ⁵³ Roo kanteencha tee ikowaeyini Oshitekii-toni-jatzi ikini-moteri, tema riyoteeyini riyaatatye Aapatziyaweniki. ⁵⁴ Ikanta Jacobo eejatzi Juan, ikantanakiri Jesús: “Pinkathari, jame akaemakaante ookatha-rentsi opoñaakya inkiteki, ikimitakiro paerani Elías, ithonkyaata itayaa irika-paeni.” †⁵⁵ Ari ipithoka-shitanakiri Jesús, ikijathata-nakiri, ikantziri: “Tema tee pikameetha-shirete eeroka. ⁵⁶ Teera rootaki ipokantyaari Itomi Atziri jaka ipeyashi-waeteeyaa atziri, tema otzimatyee rowawijaa-koyiteeri.” Roojatzi ikinanta-nakiri otsipaki nampitsi. ‡

Kowawita-chari royaaterimi Jesús

(Mt. 8.18-22)

⁵⁷ Ikanta rawijanakira Jesús, ikantawitee-tawaari awotsiki: {Mt 8.19 “Yotaanari, nokoyi noyaata-nakimi jempe pikinayite eeroka.”} ⁵⁸ {Mt 8.20 Rakanaki Jesús, ikantziri: “Eenitatsira imoo kowincha imaanta-piintari, eejatzi ikimita tsimereri-paeni eenitatsi imayimento. Riima irika Itomi Atziri tee otzimi ipanko imaanta-piintyaari rirori.”} ⁵⁹ Opoñaashita ikantawita-nakiri Jesús itsipa: “Poyaatena eeroka.” Ikantzi rirori: “Pinkathari, {Mt 8.21 nokowawitaka naaka noyaata-nakimi, eero-maeta nimaeka, nokowatzii noñeero nokitata-neeri ashitanari, aripaete noyaatemi.”} ⁶⁰ Ikantanakiri Jesús: {Mt 8.22 “Tema ikaatzi kamashireta-tsiri, aritaki ikita-teeri rirori kaminkari-paeni.”} Otzimatyee pikenkithata-koteero eeroka jempe okanta-kota ipinkathari-wentantee Tajorentsi.” ⁶¹ Ari ikantawitanaka itsipa: “Pinkathari, nokoyi naaka noyaatemi, roo kanteencha pishinetena nowethata-panaayaari nosheninka nonampiki.” ⁶² Rakanaki Jesús, ikantziri: “Apatziro okanta pamina-piintziro pikiya-shitziro piwankiri, tekatsi paminayitane otsipa. Ari ikimitari kaari ookaeroni ranta-piintayitzi, teera iñeero okameethatzi-moperoteri ipinkathari-wenteeeri Tajorentsi.”

Rotyaan-teetakiri ikaatzi 70

10 Okanta okaatapaaki iroka-paeni, ari raminaki Jesús itsipa rotyaanteri ikaatzi 70, apite-paeni

† atsipatari kaari kijaneenteeni: inashiyita ñaantsi-paeni †† ookatha-rentsi = paamari ‡ Eeniyitatsi jankina-rentsi jempe tee iñeetziro etanakawori iroka ñaantsi jaka. inashiyita ñaantsi-paeni

rotyaan-takiri, reewateri nampitsiki jempe ikinayitana-ki rirori. ² Ikantakiri: {Mt 9.37-38 “Roshiyakawo irika-paeni atziri ojampaen-katzi pankirentsi, roo kanteencha tee itzima-perotzi atziri owiiteeroni. Pamaneeri eeroka-paeni Awinkatharite, rotyaan-teeta osheki jatashiterini atziri-paeni, tema eenitatsi osheki kemi-jantaa-tsini.”} ³ Piyaateeyini eeroka, naakataki otyaantzimiri, {Mt 10.16 pikimitakari rotyaan-teetziri ipireetari jempe ipiyota katsimari owantaniri.”} ⁴ Eero paanaki piyorikite, powanawo, paakontata-shityaa. Eero piwethatari piñaanakiri awotsiki pojamanitzi-kari. ⁵ Aririka pareetakya pankotsiki, piwethata-paakyaari jeekatsiri. Pikanta-paakiri: ‘Okantashitzimaetyaa pijee-ka-waete kameetha pipankoki.’ ⁶ Eenitatsi-rika aakameethata-wakimini, aritaki ijeekae kameetha. Rooma eerorika raakameethatzi, amina-shita piwetha-witapaakari. ⁷ Ari pima-piintatye pankotsiki jempe pareetaka, eero pamina-minatzi otsipa pankotsi. Ari poyaari, piraayitero ipaetemiri. Tema {1Ti 5.18 otzimatyee ipineeteri antawaeta-tsiri. ⁸ Aririka raakameethateetemi nampitsiki jempe pareetakya, poyaawo okaate ipaetemiri janta. ⁹ Petsiyata-kota-kaayiteri mantsiyari janta, pikanteri: ‘Rooteentsi ipinkathari-wentantee Tajorentsi.’ ¹⁰ Rooma pareewitakyaa otsipaki nampitsi, eerorika raakameethee-tzimi, pawija-pithateri, pikanta-nakiri: ¹¹ ‘Ari notekaneero noepatsite noetziki jaka, rootaki riyotee-tantyaari tee pikemijantzi. Roo kanteencha, otzimatyee piyote rooteentsi ipinkathari-wentantee Tajorentsi.’ ¹² Roo kanteencha, paata oweyaantyaawoni kitejeri, imaperoe-teeri rowajankiteeteri rirori nampitawori janta, aritaki awijeero ikanteeteri Paamaarini-jatzi.”

Ashironkamatsiteerini kijoshireri nampitsiki-paeni

(Mt. 11.20-24)

¹³ {Mt 11.21 “Ashironkaamatsitemini Shima-pankoni-jatzi eejatzi nampitawori Corazín. Osheki piñaawitakawo notajonka-wentantaki, teemaeta pikemijanteeyini. Riimi ñaakinani Mapini-jatzi eejatzi Shima-jatzi, aritaki ikithaata-nakyaawomi meremawota-tsiri kithaarentsi, jeekawaeta-nakimi jamampoki rowashireta-kotyaa ikaaripero-shire-yitaki, ikemijanteemi maawoeni rirori-paeni.”} ¹⁴ {Mt 11.22 Eerokataki imaperote rowajankiteeteri paata aririka raminakoe-teeri maawoeni ranteetakiri. Aritaki awijeero ikanteeteri Mapini-jatzi eejatzi Shima-jatzi.”} ¹⁵ {Mt 11.23 Eejatzi eeroka-paeni nampitawori Capernaum, pikenkishirewita piyaatee inkiteki, apatziro piyaa-matsitee jempe ikinayitzi kaminkari.”}

¹⁶ Eenitatsi-rika kemijantemini, naakataki ikemijantaki. Itzimi-rika maninta-shireta-kimini, naaka imaninta-shiretaki. Itzimi-rika maninta-shireta-kinari naaka, imanintakiri jempe itzimi otyaanta-kinari jaka.”

†† ipireetari = owisha; owantaniri = lobo ‡† otekirori ipatsite iitzi ‡† meremawota-tsiri kithaarentsi; {Mt 11.21 Tema irika-paeni nampitawori Corazín eejatzi Shima-pankoni-jatzi, Judá-paeni irika. Riima Mapini-jatzi eejatzi Shima-jatzi, itsipa-jatzi-paeni irika, tee isheninkatari Judá-paeni.”}

Ipiyayitaa rotyaan-teetakiri ikaatzi 70

¹⁷ Tema kimoshireyitee ipiyeeyaani rotyaan-teetakiri kaatatsiri 70, ikantayitapae: "Pinkathari, tema eeroka otyaanta-kinari, rantziro peyari nokanta-yitziriri." ^{†18} Ari ikantzi Jesús: "Nofaakiri Kamaari rowaryahae-takiri inkiteki ikimiwaetakawo aamorenki ookatha-rentsi. ^{††19} Tema naaka kantakaawo otzimi-motan-tzimiri pishintsinka, aritaki omatakya pojatekan-tyaari maanki eejatzki kitoniro-paeni. Ari potsinampaakiri peyari kija-neentzimiri, tekatsira awiji-motemini. ²⁰ Eero pikimoshire-wenta-shitawo rantakiro peyari pikanta-kiriri. Apatziro pikimoshire-wentero rojankinee-teero piwaeropaeni inkiteki."

Ikimo-shiretzi Jesús

(Mt. 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Roojatzki ikimo-shiretan-tanakari Jesús, ikantanaki: {Mt 11:25-26 "Pawa, tema eeroka pinkathari-wentziriri inkite-jatzki eejatzki kepatsi-jatzki, osheki najahaa-wentakimi. Tema eeroka omani-motakiri yotaniri-paeni iroka-paeni, riitaki piyotakaa-yitee oshiyariri eentsi itsinampa-shiretzi. Ari okanta, tema rootaki inimotakimiri eeroka Ashitanari."} ²² {Mt 11.27 Ikantanakiri piyowenta-kariri: "Riitaki Ashitanari yotakaa-nawori maa-woeni. Apatziro riyotana rirori, tema Itomi rowana. Ari nokimitari naaka apatziro niyotziri Ashitanari, kantacha niyotakaa-yiteeri nokoyiri naaka riyoteeri."}

²³ Ikanta ipiyotakiri Jesús maawoeni riyotaani, raanakiri inteeneeni, ikantakiri: "Ari itajonka-wenteteeri ikaate ñaayiteeroni okaatzi piñaayiteeri eeroka. ²⁴ Tema tzimawitacha osheki Kamantantaniri, eejatzki pinkathari-paeni kowawiteen-chari {Mt 13.17 iñiromi okaatzi piñaakiri, okaatzi pikemayi-teeri eejatzki eeroka-paeni. Teemaeta ikemaeyironi rirori."}

Neshironkatan-taniri Oshitekii-toni-jatzki

²⁵ Ari ijeekakiri Yotaantzirori ikantakaan-teetani, ikoyi ikompita-kaeyaari Jesús, ikantakiri: "Yotaantaniri! ¿Oetaka nanteri naaka nañaantee-yaari?" ²⁶ Ikantzi Jesús: "¿Oetaka ikantee-takiri Ikantakaan-teetaniki? ¿Jempema okanta piyota-kotziro eeroka?" ²⁷ Ari ikantzi Yotaantaniri: "Piwinkatharite irika Tajorentsi, otzimatyee pininta-peroteeri, pininta-shireteeri, pininta-shintsiteeri. Poshireperoteeyaari. Petakoteeyaari pisheninka, pikimita-kaanteeri pineshironkatziro eeroka piwatha." ²⁸ Ikantzi Jesús: "Omaperotayaa pikantakiri. Pantero iroka, aritaki pañahae."

²⁹ Ari ikowa-witanaka rotzika-kota-nakyaami, rojampita-nakiri Jesús, ikantziri: "¿Jempema itzimika nokimita-kaanteri asheninka?" ³⁰ Ikantzi Jesús: "Eenitatsi asheninka poñaachari Aapatziyaweniki ikoyi riyatero Kashiryariki. Okanta niyanki awotsi, itonkiyotakari koshintzi, raapithatakiri okaatzi tzimi-motziriri, rompoja-waetakiri, rookanakiri awotsi-nampiki ikamimatanakira. ³¹ Ari ipokaki Ompera-tajorentsita-rewo,

† otyaanta: waerontsi †† Kamaari = Yakatantaniri

isheninka naawita, iñaawita-paakari romaryaaka, tee raminanakiri rawija-pithata-nakiri. ³² Ari ikimitakari eejatzki Leví-paeni, riijatzi isheninka, riitaki amita-kotantapiinta-tsiri Tajorentsi-pankoki. Iñaawita-paakari romaryaaka, tee raminanakiri rawija-pithata-nakiri. ³³ Ikanta ipokaki Oshitekii-toni-jatzki, kaari isheninka naawita rirori. Iñaapaakiri romaryaaka, ineshironkata-paakiri. ³⁴ Raawinta-paakiri itziritan-takari aawintawontsi, ikanta rowankitanakiri ipiraki, raanakiri nampitsiki. Riitaki aminakowenta-kiriri. ³⁵ Okanta inkaa-manee, raaki apite koriki, ipinako-wenta-nakiri, ikantanaki: 'Paminakowentenari irika. Aririka nopiyaki paata, nopinata-paemi okaate paminakowenta-kinari.'" ^{††36} Ari rojampitziri Jesús irika Yotaantaniri, ikantziri: "Mawa ikaatzi ñaakiriri ikoshitee-tziri. ¿Jempema itzimika kimitakaan-takariri isheninka?" ³⁷ Rakanaki rirori, ikantzi: "Riitaki irika neshironkata-paakiriri." Ikantzi Jesús: "Piyateer, roojatzki pimata-paeri eeroka."

Rareetawo Jesús opankoki Marta eejatzki María

³⁸ Ikanta rawijanaki Jesús areetaka otsipaki nampitsi. Ari ojeekiri tsinani iitachari Marta, rootaki ijeeki-motapaaki opankoki. ³⁹ Iroka tsinani eenitatsi irento oeta María. Rootaki tsipata-wakariri Jesús okemijantziri ikenkitha-waetzi. ⁴⁰ Rooma Marta osheki okantzi-motakawo amina-yitawakiniri iita opawakiriri Jesús. Rootaki opoka-shitan-takariri, okantapaakiri: "Pinkathari, owapintaakina eentyo. ¿Pikantenawo amitakota-wakina?" ⁴¹ Roo kanteencha ikantanakiro Jesús: "Marta, ¿oetaka okantzimo-shiretan-tzimiri okaate pantayiteri? ⁴² Apaani okanta kowaperota-chari, rootaki okowakiri María tema tekatsi materoni raapithateero."

Ikenkithata-kotziro Jesús amanaantsi

(Mt. 6.9-15; 7.7-11)

11 Ikanta riyataki Jesús ramana. Ikanta ithonkakiro, ari ikantakiriri apaani riyotaani: "Pinkathari, piyoteenawo ramaneeta, ikimiteero Juan riyotaakiri riyotaani rirori." ² Ari ikantzi Jesús: "Iroka pikante pamana-piintya eeroka: {Mt 6.9-13 Ashitanari, nampitawori inkiteki, Tajorentsi iroka piwaero. Pipinkathari-wentantee. Pantakaan-teero jaka kepatsiki okaatzi pininta-kaanteeri eeroka. Pikimita-kaanteeri jeekatsiri inkiteki, rantayitziro okaatzi pininta-kaeriri. [‡] ³ Pipapiintenawo kowityii-motanari noyaari. ^{‡‡} ⁴ Pipeyakoteenawo nokaaripero-shireta-waetaki, Tema nomatakiro naaka, nopeyakoteeri ikaatzi owaaripero-shireta-kinari.

‡ ipira = kawayo; itziritan-takari aawintawontsi = yeenkantsi eejatzki poetatsiri (vino) †† koriki = denario, riitaki ipinatanta-piintee-tziri rantawaeteetzi apaani kitejeri †† Tzimayitatsi jankina-rentsi jempe tee iñeetziro ñaantsi "nampitawori jenokinta," eejatzki iweyaantawori iroka ñaantsi jaka. otsipayita ñaantsi-paeni ††† noyaari = pan

Eero pishinetaana iñaantee-tena, ikowaete rantakae-tenawo kaari-perori.”}

⁵ Ari ikantanakiri eejatzi: “Aririka itzimi apaani pitsipaminthari, ipokaki niyanki-paeteki, ikantemi: ‘Pipawakina mawa atanteetari, ¹⁶ eenitansi areetachari nopankoki, tekatsi tzimatsini nopawakiriri.’ ⁷ Ari pikantawityaari: ‘Eero poñaashirenkana nomaakaa-tziiri neentsite-paeni, tema nashitakiro nopanko, rootaki eero omatanta nopimi.’ ⁸ Kimiwitaka eero pikowawita pipiri okantawitakyaa riiwitaka pitsipa-minthari. Roo kanteencha eekiro ishintsitatzi ikowa-kotzimi, ari patisiwakanakyaawo pitzinaanaki, pipawakiri okaatzi ikoyiri.” ⁹ Ikantzi Jesús: {Mt 7.7 “Pikowa-kotante, pithotyakotantee eejatzi, aritaki ipaeteemiro pikoyiri. Poshiya-kaantero aririka pareetyaa pankotsiki, pikan-ta-paakiri ashitawori: ‘Pashita-ryeenawo pipanko.’ Aritaki rashita-ryaakimiro ipanko.} ¹⁰ {Mt 7.8 Tema aritaki ipaeteeri kowakotan-tatsiri. Ikaate amina-minateeroni, aritaki roñaahae-teeri. Aririka ikantante: ‘Pashita-ryeenawo.’ Aritaki rashityahae-takiniri.} ¹¹ {Mt 7.9-10 Tema aririka ikowa-kotemi pitomi, ikantemi: ‘Pawa, pipina atanteetari’ ¿Arima pipakiri mapi? Aririka ikantemi: ‘Pipina shima.’ ¿Arima pipakiri maanki royaari?} ¹² Aririka ikantemi: ‘Pipina iithoki.’ ¿Arima pipakiri kitoniro? ¹³ {Mt 7.11 Tema piyotzi petakotari pitomipaeni eeroka, kaari-perori pinawita. Riitakira maperotzirori Ashiteeri Inkite-jatzi, retakotari rirori ikaatzi amana-piintayitariri,} ijeeka-shireta-kaantayityaari Ishire.”

Kosheka-wakaa-chari pankotsiki

(Mt. 12.22-30; Mr. 3.20-27)

¹⁴ Ikanta retsiyata-kota-kaakiri Jesús apaani majontzi raahashiretziri peyari. Ikanta retsiyata-kota-kahaerira, ñaawaetanee majontzi-witachari. Tema ipampoyeeyanikirini Jesús. ¹⁵ Eenitansi kantayita-neentsiri: “Trika atziri roshincha-tziiri Nantatsiri, rootaki retsiyata-kota-kaantariri ikaatzi raahashiretziri peyari.” ¹⁶ Eenitansi itsipa kowatsiri iñeero itajonka-wentante Jesús, rootaki riyotan-teetyaari omaperotatya opoña itajonka inkiteki, tema ikowaetatzii iñaantee-tyaari. ¹⁷ Ikanta riyotaki Jesús okaatzi ikenkithashiryaa-yitari atziri-paeni, ikantanaki: {Mt 12.25 Mr 3.24-25 “Aririka ikosheka-wakaeyaa atziri jempe ipinkathari-wentee-tziri, aritaki rookawenta-wakaakyaa. Aririka ikosheka-wakaeyaa atziri jempe ijeeka-pankota-wakaa, aritaki rookawenta-wakaakyaa.} ¹⁸ {Mt 12.26 Ari ikantzitari eejatzi Kamaari aririka ikosheka-wakaeya. Aritaki rookawenta-wakaakyaa, ¿eeroma ithonka rookawenta-wakaa-nakya?} ¿Iitaka pikantantari riitakira etsiyata-kota-kaanari Nantatsiri? ¹⁹ {Mt 12.27 Riirikami Kamaari Nantatsiri oshinchahanari naaka, ¿riijatzi oshinchayiriri piyotaani eeroka retsiyata-kota-kaantariri ikaatzi raahashiretziri? Aririka okanta pithaweta-kota-tziiri piyotaani, aritaki ikijanta-kimiro okaatzi pikan-

† ratanteetani = pan †† atanteetari = pan; Eeniyitansi jankinarentsi jempe tee iñeetziro iroka ñaantsi ojatekaen-chari niyankineki jaka. inashiyita ñaantsi-paeni ‡ Kamaari = Yakatantaniri

takiri.} ²⁰ {Mt 12.28 Rooma naaka ipanawo ishintsinka Tajorentsi, rootaki nomatan-tariri netsiyata-kota-kaayitziri ikaatzi raahashiretziri peyari. Tema romapokakimi eeroka-paeni Tajorentsi ipinkathari-wentantee.}

²¹ Apaani atziri shintsita-tsiri tzimatsiri romana-mento, aminakowenta-chari, tekatsira materini ikyaa-shiteri ipankoki rayiteri okaatzi rashitari. ²² Rooma ipokashitakiri itsipa atziri awijiriri ishintsitzi, raapithatakiri rawentaa-witari, raapithatakiri rashitari, rantetaa-kyawo. ²³ {Mt 12.30 Tema ikaatzi kaari aapatziyanari naaka, riitaki kijaneentanari. Ikaatzi kaari amitakotanari rowiita-kotena, reewanata-kota-tyaana.”}

Ipiya-shitanta peyari

(Mt. 12.43-45)

²⁴ {Mt 12.43-45 “Tema oshiyawaetakawo ijeeka-shiretan-tyaari peyari apaani atziri, ipanko-takawo rañaamento. Aririka rookawitee-takyaari, etsiyata-kowitaa atziri. Jatanaki peyari ikinawaete ochempi-mashiki, tee iñee jempe ijeeki. Ari ikanta-shiretee peyari: ‘Nopiyeeta nopankoki jempe nopoñaaka.’ ²⁵ Roojatzi ipiyaanta peyari, iñaapaa-tziro kameetha pishitaka ishira atziri, owaneenkataka. ²⁶ Riyaata-shita-nakiri maperotzirori ipeyaritzi, ikantakiri: ‘Jame aate nopankoki, pitsipatena apinkatharite.’ Ramaki ikaatzi 7 peyari. Ari rashironkaa-perotyaa atziri, awijanakiro rashironkaawita paerani.”}

Maperoteroni ikimo-shiretee

²⁷ Tekira ikaatero iñaawaetzi Jesús, okaemanaki apaani tsinani ojatekaen-chari ipiyotakaha atziri, okantzi: “Ari itajonka-wentee-teero iroka tsinani tzi-makimiri, antaritankimiri othoteemi.” ²⁸ Ikanta rakanakiro Jesús, ikantzi: “Riitaki tajonka-wenta-peroeteeri ikaate mateeroni ikemijanteero iñaani Tajorentsi.”

Ikowaeyini kaari-pero-shireri itajonka-wentante Jesús

(Mt. 12.38-42)

²⁹ Ikanta ipiyota-paaka osheki atziri, ikantanaki Jesús: {Mt 12.39 “Tema kaari-pero-shireri eerokapaeni, osheki pitheenkakiri Tajorentsi pikotzira piñeena notajonka-wentante okantya pikemijanta-perotan-tenari. Eero nomatzimaetawo, apatziro piñeero awiji-motakiriri paerani Kamantantaniri Jonás.} ³⁰ Tema jempe ikantaka paerani Jonás iñeeyakirini Naana-weni-jatzi, ari ikimitee-yaari eejatzi Itomi Atziri iñeeri irika-paeni. ³¹ {Mt 12.42 Paata aririka raminakoe-teero okaatzi ranteetziri, aritaki iyakowenteemi tsinani pinkathawotatsiri paerani kirinkanta, tema opokaki paerani roori ijeeki yotaniri pinkathari Salomón, okemijantakiri. Tema irika jeeki-mota-kimiri eeroka rawijiri Salomón.} ³² {Mt 12.41 Paata aririka raminakoe-teero okaatzi ranteetziri, aritaki riyakowenteemi Naana-weni-jatzi, tema ikemijantakiri paerani rirori Jonás,

†† ishintsinka = rakoe-mpeki

rooka-neero rantayitziro kaari-perori. Tema irika jeeki-mota-kimiri eeroka-paeni rawijiri Jonás.”}

Ikenkithata-kotziri Jesús ootamentotsi

(Mt. 6.22-23)

³³ {Lc 8.16 “Akoyi-rika onthoteri ootamentotsi, tee atapa-takotziri. Owakotziri jenoki okantya ikoñeen-tyaa-kote kyahaa-tsiri.} ³⁴ {Mt 6.22-23 Rootaki poki oshiyariri ootamentotsi piwathaki. Kameetha-rika okanta poki, piñaantawo kameetha, okimiwitakawo pikoñeetyaa-kota-tyeemi. Terika okameethatzi poki, eero piñaantawo kameetha, okimiwitakawo pitsirenikaakita-kota-tyeemi.} ³⁵ Paamawenta-perotyaa poetsiwakiri-kari ootamentotsi jeekanta-kimiri. ³⁶ Kyaari-pero-rika ijeekan-takimi ootamentotsi, terika pantaneero kaari-perori, aritaki poñaahan-teero rooperori kameethari, pikimita-neeyaari apaani ootamentotsi roorenta-kotantzi.”

Ikenkithata-koetziri Yotaanzirori Ikantakaan-teetani

(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 20.45-47)

³⁷ Tema ikaatakiro ikenkithataki Jesús, ipoka-shita-paakiri Inashitantaniri pankinawenta-kariri rakiyoteri. Ikanta rareeta-paaka Jesús ipankoki, jeekapaaki rowapiinteeta. ³⁸ Osheki okompitzi-motakari Inashitantaniri, iñaakiri Jesús tee imateero okaatzi rametee-yarini ikewaakota rowantyaari. ³⁹ Rootaki ikantan-tanakari Jesús: “Eeroka-paeni Inashitantaniri, {Mt 23.25 pikimita-kotakawo piraa-mento eejatzzi powamento okitewita kameetha jenokira, rooma inthomoenta, kepatsitaki. Ari pikimiyitakari eeroka, kantacha iñeetemi kameethashiretakimi, tema osheki pikoshitantzi, kaari-pero-shireri eeroka-paeni.} ⁴⁰ †Majontzi! ¿Tema piyotzi eenitatsi wetsika-kimiri piwathaki koñaayita-tsiri. Rii-jatzzi wetsika-shireta-kimiri inthomoenta pañaantariki? ⁴¹ Otzimatyee pipashitan-teeyaawo tzi matsiri inthomoenta pañaantariki, aritaki pikite-shire-yitee.

⁴² †Ashironkamatsiteemini Inashitantaniri!

Pashitakaa-piintari Tajorentsi rowoshinikan-teetari. Teemaeta pitampatzika-yitee, tee petakoshireteeyaari

† Oshiyakaa-wenta-chari oki kameethari, apaani pimantaniri (kaari mashithatatsi), rii ñeeroni ikemathateero okaatzi rantakaeriri Tajorentsi, tema ijeekanaatzi okoñeetzi. Oshiyakaa-wenta-chari eerorika opantawo oki, apaani mashithari, itzimi kaari ñeeroni ikemathateero okaatzi rantakaeriri Tajorentsi, tema ijeekatzii jempe ot-sirenikaakitzi.

Tajorentsi. Rootaki kowapero-witachari pantayiteeromi, eero pooki-maetawo otsipa. ^{††43} †Ashironkamatsitemini Inashitantaniri! Osheki pikowa-piintaki pojatenkyaa niyankineki kemijantaantsipankoki jempe ipinkathateetemi, pikoyi eejatzzi pinkathari rowethata-piintee-temi aririka iñeetemi. ⁴⁴ †Ashironkamatsitemini Yotaantaneri-paeni, Inashitantaniri, owapeyi-motantaniri eeroka! Pikimita-shitakawo kaari riyotetzi ari iki-teetziri kaminkari. Ithonka raatzika-kowaetakiri atziri-paeni, teemaeta riyotetzi atziri-paeni raatzika-kotakiri kaminkari.” †

⁴⁵ Ari rakanaki yotaanzirori Ñaantsi, ikantanakiri Jesús: “Yotaanari! Osheki pikemakaa-kinawo naaka okaatzi pikantakiri.” ⁴⁶ Ikantzi Jesús: “†Ashironkamatsitemiini eejatzzi yotaanzirori Ikantakaan-teetani! ¿Iita-ka pikema-tenata-kaantariri atziri-paeni? Teemaeta piñaayi-tziro eeroka-paeni pikema-tenatyaawo.

⁴⁷ †Ashironkamatsitemiini eeroka-paeni! Powaneenkajama-yitakiro powetsika-koyitzi, jempe ikiteetziri etayita-kawori Kamantantaniri ikaatzi rowamaakiri paerani piwaejatziteni. ⁴⁸ Tema eeroka-paeni wetsika-shiyitakiri jempe ikiteetakiri, riiitaki pakoyiteeri eeroka-paeni okaatzi rantayitakiri paerani piwaejatziteni.

⁴⁹ Roo kanteencha, yotaniri Tajorentsi, ikantaki: ‘Ari notyaantaki Kamantantaniri eejatzzi Otyaantaa-rewo-paeni. Riyyitaki ikoshekaetyaa, itsipa rowamahe-takiri.’ ⁵⁰ Ari okantya rowajankitaa-wentan-temiriri Tajorentsi ikaatzi rowamae-takiri Kamantantaniri owakira etantanakari rowetsikae-takiro paerani kepat-si. ⁵¹ Eeroka-paeni atsipetee-yaawoni ipiyawentee-tyaari awaejatziteni Abel roojatzzi Zacarías, {Mt 23.35 itzimi rowamae-takiri ipoñaawitaawo taapoki-mentotsiki roojatzzi tajorentsi-pankoki.} ⁵² †Ashironkamatsitemiini yotaanzirori Ikantakaan-teetani! Tee pimataa-jeetzziro eeroka piyota-nitee, eeroka kantakaan-tziro kaari ikemathatantawo itsipa-paeni.”

⁵³ Ikanta ishitowanee Jesús riyotaantzi ipiyoteeyanira, otyaanakari imashirenka Inashitantaniri eejatzzi Yotaantaniri-paeni. Ipiyowentakari Jesús ikowaki ikompita-kaeyaari, rootaki ikemantyaariri ikanteri. ⁵⁴ Ish-intsi-thawaetakiri, ikoyi iñaawaeta-kaeri ñaantsi kaari-perori, ikanta-kotan-tyaariri.

†† rowoshinikan-teetari = menta, ruda, maawoeni iwankiritari kimitawori pinitsi † Eenyitatsi jankina-rentsi jempe tee iñeetzziro ñaantsi “Yotaantaniri-paeni, Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri eeroka.” inashiyita ñaantsi-paeni

JUAN

Ratziritaki iiteetziri "Ñaantsi"

1 Owakira etantanakari rowetsikan-teetzi paerani, tema tzimitaka iiteetziri "Ñaantsi." Ari itsipatari Tajorentsi. Tema riijatzi Tajorentsi rirori. ² Riitaki itsipatakari paerani Tajorentsi owakira etantanakari. ³ Riitaki owetsika-jaanta-kirori maawoeni tzimayita-tsiri. Tekatsira apaani okaatzi tzimayita-tsiri kaari rowetsiki rirori. ⁴ Ikimi-waetakari koñeentyaatsiri ikoñeetyaa-koteeri atziripaeni omatantee-yaari rañaakaa-yiteeri. ⁵ Roshiya-kota-paakari koñeetyaa-kotan-tatsiri ot-sireni-kaakitziira. Teemaeta rotsinampaeri roetsiwakawakiri oshiyakawori tsirenikaakiri.

⁶ Paerani rotyaantaki Tajorentsi apaani atziri, iita Juan. ⁷ Riitaki kenkitha-takota-paakiriri iiteetziri "Koñeetyaatsiri," omatantyaari ikemijanteetero maawoeni riyotaanteri. ⁸ Irika Juan kaarira iiteetziri "Koñeetyaatsiri." Tema riitaki kenkithata-koterini pokatsini.

⁹ Tema pokaki jaka kepatsiki maperotzirori roshiyakotari koñeetyaatsiri, riitaki koñeetyaa-koteerini maawoeni atziripaeni. ¹⁰ Ijeeka-paentzi kepatsiki. Tema riitaki owetsika-kirori kepatsi. Roo kanteencha tee riyotawakiri atziripaeni ikaatzi jeekatsiri kepatsiki.

¹¹ Ijeekimowita-paentari ikaatzi isheninkata-waka-haeyani. Teemaeta raakameethata-wakiri. ¹² Riima ikaatzi aakameethata-wakiriri, awentaa-naariri, riiyitaki itomiyitaari Tajorentsi. ¹³ Riitaki itomintayitaari Tajorentsi irika-paeni. Tee oshiyawo itominta-piinta-yitee atziri-paeni, teera iñaaman-kakiini itzimantayitakaeri. Tema riitaki Tajorentsi kowashiteen-chari itomitantya.

¹⁴ Irika iiteetziri "Ñaantsi," ratziritaki, ijeekimoyita-paentee. Oshiki ikaminthaantzi rirori. Kyaari-perori iñaanitari. (Naaka-paeni ñaajaanta-kirori itajorenka, ari oshiya-jaantawo itajorenka rapintzite itomi Ashitariri.)

¹⁵ Riitaki cheraa-wenta-paakiriri paerani Juan, ikantapaaki: "Irika nokenkithata-kotziri paerani, nokantaki: 'Awotsikitaki poyaaatenani, rawijana naaka, tema riitaki etakawori paerani tekira notzimiita naaka.'" ¹⁶ Tema kameetha-pero-taki rirori, rootaki añaanta-yitaawori maawoeni aakapaeni ikaminthaa-pero-ta-piintee.

¹⁷ Paerani riitaki Moisés rojankinata-kaetakiri Ikan-takaan-teetani. Riima Jesús Jeepatzii-toetani, riitaki neshironka-yiteeri, riijatzi ñaawaeyita-paentzirori kyaari-perori. ¹⁸ Tekatsi materoni iñeeri Tajorentsi. Riima rapintzite itomi Ashiteeri, jeeki-moperotziriri, riita-

† Waerontsi

ki kamanta-yiteeri aakapaeni ayotantaari jempe ikanta Ashiteeri.

Ikamantan-takiri Juan Omitsiryaaatantani

(Mt. 3.11-12; Mr. 1.7-8; Lc. 3.15-17)

¹⁹ Ikanta Judá-paeni nampitawori Aapatziyaweniki, rotyaantaki reewarite-paeni Ompera-tajorentsitaarewo eejatzi Leví-paeni rojampiteri Juan, ikanteri: "¿Jempe ma piitaka eeroka?" ²⁰ Iroka ikantanaki Juan, tee romana-kotyaa, ikantzi: "Tee naaka Jeepatzii-toetani."

²¹ Eekiro rojampitee-tatziiri, ikantee-tziri: "¿Jempema piitaka? ¿Eerokama Kamantan-taniri Elías?" Ikantzi Juan: "Tee naaka." Eekiro ikantee-tatziiri: "¿Eerokama Kamantan-taniri pokatsini?" Ikantzi: "Tee." ²² Ari ikantee-tziri: "¿Jempema piitayaa eeroka? Pikamantena, rootaki nokanta-paeriri naaka otyaanta-kinari. Anjatyaa pikamanta-kotyaa." ²³ Ikantzi Juan: "Naakataki cheraapaen-tsini ochempi-mashiki, ikante:

'Powameethateniri Awinkatharite jempe ikinapaaki, poshiya-kaantero itampatzikae-tziro awotsi.' Rootaki ikamantan-tzitakari paerani Kamantan-taniri Isaías."

²⁴ Irika-paeni pokaentsiri rojampitziiri Juan, rotyaantani Inashitantaniri-paeni. ²⁵ Eekiro rojampita-tziiri, ikantziri: "Tee eeroka Jeepatzii-toetani, tee eeroka Elías, tee eeroka Kamantan-taniri. ¿Iitaka pomitsiryaaatantari?" ²⁶ Ikantzi Juan: "Apatziro nomitsiryaaatantawo naaka nijaa. Roo kanteencha tzimatsi apaani jaka pitsipatakari, kaari piyoteeyini. ²⁷ Riitaki poyaaatenani naaka, rawijanakina naaka. Tee okantya roshiya-kaantena naaka romperatani noeyotashiantyaari nothopaeniri ikyaantari iitziiki." ²⁸ Rootaki awijayiteen-tsiri paerani intatsikironta Pareenkaariniki iiteetziri Ashironkaaweniki jempe romitsiryaaatantzi Juan.

Ipira Tajorentsi

²⁹ Okanta okitejeta-manee, iñaawaeri Juan ikinapae Jesús, ikantzi: "Irika ipira Tajorentsi, riitaki atsipeteeyaawoni iyaari-peronka maawoeni atziripaeni, ipeyakoe-tantee-yaariri! ³⁰ Riitaki nokenkithata-kotakiri paerani nokantaki: 'Awotsikitaki atziri poyaaatenani naaka, rawijana, tema riitaki etakawori tekira notzimiita naaka.' ³¹ Tee niyowitari naaka. Rootaki nopokan-takari nomitsiyaa-tantyaawo nijaa, rootaki riyotan-tenari maawoeni Israel-paeni." ³² Eekiro riyaa-ta-kaana-kitziro Juan ikamantantzi, ikantzi: "Nofaakiri naaka Ishire tajorentsi ikinapaaki jenoki roshiyakari

†† ipira = cordero

jamomo, rookanta-paakari rirori. ³³ Tee niyowitari naaka. Roo kanteencha irika otyaanta-kinari nomit-siryaaan-tyaawo nijaa, ikantakina: 'Aririka piñaakiri rayiita-shitakiri Ishire tajorentsi, itzimi-rika rookanta-paakyaari, riitaki kimitakaantemironi romitsiryaaantemiro Ishire tajorentsi.' ³⁴ Naakataki ñaakiriri, rootaki nokenkithata-kotan-tariri riitaki Itomi Tajorentsi."

Etanakawori riyotaani Jesús

³⁵ Okanta okitejeta-manee ari ijeeka-manee Juan eejatzi apite riyotaani. ³⁶ Ikanta iñaawaeri Jesús ikinapae, ikantzi Juan: "Irinta ipira Tajorentsi." ³⁷ Ikanta ikemawaki apite riyotaani Juan, royaata-nakiri Jesús. ³⁸ Ari ipithokanaka Jesús, iñaatziri ikaatzi oyaatakiriri, ikantziri: "¿Jempema piyaateka?" Ikanteeyini rirori: "Yotaanari! ¿Jempema pinampi?" ³⁹ Ikantzi Jesús: "Pipoki piñeero." Ikanta royaatee-yanakirini, iñaakiro jempe inampitawo. Ari imaapaentzi, tema tsireniityaaki. ⁴⁰ Tema irika kemakiriri Juan, oyaatana-kiriri Jesús, riitaki Andrés rirentzi Simón Pedro. ⁴¹ Tema apatziro Andrés riyaaata-shita-nakiri Simón, rirentzi ikantapaakiri: "Noñaakiri Jeepatzii-toetani (roo ikantee-tziri eejatzi, 'Cristo.')" ⁴² Ikanta Andrés raanakiri Simón ijeekira Jesús. Ikanta iñaawakiri Jesús rirentzi Andrés, ikantawakiri: "Eeroka Simón, itomi Jonás. Nimaeka piiteeyaa 'Kijori'." (Roo ikantee-tziri eejatzi, Pedro.) ^{††}

Ikaemae-takiri Felipe eejatzi Nataneel

⁴³ Okanta okitejeta-manee, jataki Jesús Tepoweniki. Ari iñaapaa-kiriri Felipe, ikantapaakiri: "Poyaatena." ⁴⁴ Tema irika Felipe, Shima-pankoni-jatzi, rootaki inampi Andrés eejatzi Pedro. ⁴⁵ Ikanta Felipe, riyaaata-shita-nakiri Nataneel, ikantapaakiri: "Noñaakirira rojankinata-kotakiri Moisés Ikantakaan-teetaniki, rijjatzi rojankinata-kotzitaka eejatzi Kamantan-taniripaeni. Riitaki Jesús, itomi José, Kashiyakaa-weni-jatzi." ⁴⁶ Ikantzi Nataneel: "¿Eenitatsima kameetha-shireri janta Kashiyakaa-weniki?" Ikantzi Felipe: "Pipoki, piñeeri." ⁴⁷ Ikanta iñaawakiri Jesús ipokaki Nataneel, ikantanaki: "Kaakitaki riroperori isheninka Israel, tee itheeyanityaa." ⁴⁸ Ari ikantzi Nataneel: "¿Jempema janta piñaanaka piyotan-tanari?" Ikantzi Jesús: "Noñiitakimi tekira ikaemimiita Felipe pijeeki otsimankaetyeera pankirentsi." ⁴⁹ Ikantanaki Nataneel: "Yotaanari! Eerokataki Itomi Tajorentsi, eerokataki Iwinkatharite Israel-paeni!" ⁵⁰ Ikantzi Jesús: "Rootaki pikemijatantamatsita-nakari nokantakimi noñaakimi pijeeki otsimankaetyeera pankirentsi. Roo kanteencha, aritaki piñaaki otsipa awijiriri iroka." ⁵¹ Eekiro ikantana-kitzii Jesús: "Ari piñaakiro ashitareeya inkite. Ari ipiya-piya-teeyini ronampiripaeni tajorentsi rayiita-shiteri Itomi Atziri." ^{†††}

† Yotaanari = Rabí †† tsireniityaaki = riweyaaka ooryaa 10. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.) † Jeepatzii-toetani = Mesías †† Kijori = Cefas †† pankirentsi = higuera ††† ashitareeya inkite = iñeeteri inkite-jatzi, kaari iñeeta-piinteetzi.

Aawakahaantsi Nampitsiki Menkoshiniki

2 Okanta mawatapaen-tziri kitejeri ari raawakae-takari nampitsiki iitachari Menkoshini, jeekatsiri Tepoweniki. Ari ojeekakiri eejatzi riniro Jesús janta. ² Ari ikaemakaan-teetakiri Jesús eejatzi riyotaani-paeni janta aawakahaan-tsiki. ³ Ikanta roemoshirenkaeyani, thaatapaaka imiritee-yirini. Okanta riniro Jesús, okantakiri otomi: "Thaatapaaka imiriteetzi." ^{†††} Ikantzi rirori: "Tsini! ¿Iitaka pikantan-tanari naaka? Tema tekira omonkaa-paetetyaata noñaahan-tantyaa." ⁵ Okantanakiri roori ikaatzi kitanta-tsiri: "Pantero okaate ikantemiri notyomi." ⁶ Ari owayitaka janta **6** chomo mapinakitsiri, rootaki rowanta-piintari Judá-paeni nijaa, roojatzi ikewayitantari rantakiro-rika ipinkae-tziri. Iroka chomo, eeniyitatsi iyomaatachari apite ikaanteetari nijaa, otsipa mawa ikaanteetari. ⁷ Ikantanakiri Jesús ikaatzi kitanta-tsiri: "Piyeekite nijaa maawoeni chomoki." Imatakiro riyeeki-pero-yitakiro chomokipaeni. ⁸ Ipoña ikantzi Jesús: "Pinkitera eepichokiini amiri, paanakiniri aminakaan-tzirori oemoshirenkaantsi." Imatakiro ikantee-takiriri. ⁹ Ikanta irika aminakaan-tzirori oemoshirenkaantsi iñaan-tawakawo eepichokiini imiriteetzi nijaawita-chari, tee riyotzi jempe okina-kota-paaki rooperori imiriteetzi. Apatziro riyoteeyini kitanta-tsiri, tema riyiyitaki yeekitakiriri nijaa. Ikanta aminakaan-tzirori oemoshirenkaantsi, ikaemakiri aawakaa-chari, ¹⁰ ikantziri: "Rootaki rameyitari atziri-paeni retapiintawo ipakotan-tziro rooperori imiriteetzi, aririka ike-maeyanakyaaani oemoshirenka-chari, ari ipakotan-teetero jentaari. Rooma eeroka powaan-takawo rooperori imiriteetzi roojatzi nimaeka." ¹¹ Rootaki etanakawori roñaahan-tziro Jesús nampitsiki Menkoshiniki janta Tepoweniki, ari retanakawori ita-jonka-wentantzi roñaahan-tzirori ishintsinka. Ari ikemi-janta-perota-nakiri riyotaani-paeni. ¹² Ikanta okaatapaaki roemoshirenkaeta, jatanaki nampitsiki Capernaum, itsipata-naawo riniro, rirentzi-paeni, eejatzi riyotaani-paeni. Tee ojamani ijeeka-paentzi janta.

Romishito-yiri Jesús pimanta-yitatsiri tajorentsi-pankoki

(Mt. 21.12-13; Mr. 11.15-18; Lc. 19.45-46)

¹³ Okaakitzi-matee roemoshirenka-piintan-tawori Judá-paeni Anonkoryaantsi. Jataki Jesús Aapatziyaweniki. ¹⁴ Iñaapaakiri tajorentsi-pankoki piman-tayitzi riri ipira-paeni, eejatzi ijamomote-paeni. Ari ijeekayitakiri iyomparitariri koriki. ^{†††} ^{††††} ^{†††††} Ikanta iñaapaakiri, raminthataki Jesús ipaja-mento, romishitowakiri maawoeni iyomparita-chari tajorentsi-pankoki

††† imiriteetzi = vino § apite ikaanteetari = 50 litro; mawa ikaanteetari = 70-100 litro §† ipira-paeni = buey, owisha (oveja) §†† Ikaatzi pokayita-tsiri Aapatziyaweniki, ramayitzi iyorikite ipoñaakaa-yitari inampiiteki rirori. Roo okowantari riyomparityaari iyorikite Aapatziyaweniki, okantyyaa ramanantan-tyaari tsimeri-paeni ipomete-niriri Tajorentsi

ki, itsipataakiri ipira-paeni. Rojokitakiri iyorikite ikaatzi iyomparitariri koriki, rotatsinki-takiri okaatzi rowantayitariri. ¹⁶ Ikantakiri Jesús pimantziriri ijamomote: "ƆPaaneeri pipira! ƆTee okameethatzi piyompari-pankotyaawo ipanko Ashitanari!" ¹⁷ Ari ikenkishiryaa-nakiro riyotaani okaatzi rojankinee-takiri paerani, ikan-teetzi:

Antawo nokija-kotyaawo pipanko.

¹⁸ Ikanta Judá-paeni ikantanakiri Jesús: "Anjatyaa poñaahante kaari iñaapiinteetzi niyotan-tyaari omaperotatya otzimi pishintsinka pimatantakawori pomishitowantzi." ¹⁹ Ikantzi Jesús: "Pipookiro iroka tajorentsi-panko, roo awijawitakyaa mawa kitejeri, ari-taki nopiriinteero eejatzi." ²⁰ Ikanteeyini Judá-paeni: "Tema okaatzi 46 ojarentsi rantawaeteetaki rowet-sikan-teeta-kawori iroka tajorentsi-panko, ¿arima pitzi-nahaero eeroa okaate mawa kitejeri?" ²¹ Iroka "tajorentsi-panko" ikenkithata-kotakiri Jesús, roo ikan-takowita iwatha rirori. ²² Ikanta rañahaera paerani Jesús, ikenkishiryaa-neero riyotaani-paeni ikenkithata-kotzi-takari. Rootaki ikematha-perotan-tanakawori Jankina-rentsi, eejatzi okaatzi ikantayitakiri Jesús.

Maawoeni riyoshiretziri Jesús

²³ Tema eeniro ijeeki Jesús Aapatziyaweniki roemoshirenkae-tziro Anonkoryaantsi, osheki kemijantana-kiriri iñaayitakiri itajonka-wentantaki. ²⁴ Roo kanteencha Jesús, tee rawentaa-yitari irika atziri-paeni, tema riyoshiretziri maawoeni. ²⁵ Tema tekatsi kamantawityaarini Jesús jempe ikanta-shireyitziri atziri, tema riyoyitziri rirori ishireki.

Jesús eejatzi Nicodemo

3 Eenitatsi Inashitantaniri iita Nicodemo, riiperori Judá-paeni irika. ² Ikanta riyataki tsireniki Nicodemo iñeeri Jesús. Ikantapaakiri: "ƆYotaana! Niyoteeyini naaka riitaki Tajorentsi otyaantakimiri piyotaa-yitena, tema tekatsi materoni okaatzi poñaahan-takiri eeroa eerorika itsipa-shiretari Tajorentsi." ³ Ari rakanaki Jesús, ikantziri: "Pikemi nokantemi. Itzimi-rika kaari apiiteeroni itzimae, eero iñeero ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Omaperotatya." ⁴ Ikantzi Nicodemo: "¿Kantachama rapiiteero itzimae atziri antyashipariteentsiri? ¿Arima omateeya ikyahae omotziki riniro rapitan-teeyaawori itzimae?" ⁵ Ikantzi Jesús: "Itzimi-rika kaari kimitakaan-teroni itziman-teeyaawomi nijaa, kaarira otzimashiretakaa-yiteeri Ishire tajorentsi, eero iñeero ipinkathari-wentantee Tajorentsi. ⁶ Ikaatzi rowakaantziri atziri, atzirira irika. Riima ikaatzi kimitakaan-tanaawori itziman-teeyaawomi Ishire

† Waerontsi †† Yotaanari = Rabi ‡ Okaatzi kenkithata-kotachari jaka "kimitakaan-teroni itziman-teeyaawomi nijaa," eenitatsi oshiyakaa-wenta-yitachari: (1) Eenitatsi kantatsiri riitaki kenkithata-kotacha ikaatzi omitsiryanaa-chari roshiyaa-kaanteero ikewatyeroomi ikaariperoyitaki. (2) Eenitatsi kantatsiri rootaki kenkithata-kotacha itzimaari eencha-niki. (3) Eenitatsi kantayita-tsiri riitaki kenkithata-kotacha Ishire tajorentsi, tema añaapiintakiri Ishire tajorentsi roshiyaa-kaawentee-tziri nijaa.

tajorentsi, tajorentsi-shire-tanee. ⁷ Eero pipampoyaa-wentziro okaatzi nokanta-kimiri: 'Okowa-perotatyaa papiiteero pitzima-yitee.' ⁸ Oshiyatyaawo tampyaa otajonka-piintzi jempe okoyiro. Pikemawitawo opoematzi, teemaeta piyotzi jempe-rika okinapaaki, jempe-rika iyaatziro. Ari ikimitari eejatzi ikaatzi itzimashiretakaa-yiteeri Ishire tajorentsi." ⁹ Ari rapiita-nakiro Nicodemo rojampitziri, ikantziri: "¿Jempema okanta-kotaka iroka?" ¹⁰ Ikantzi Jesús: "Eeroka yotaayitziriri Israel-paeni, ¿tema piyotzi jempe okanta-kota iroka?" ¹¹ Nokenkithatee-yatzii-mironi okaatzi niyotako-yitziri. Nokenkithatee-yatzii-mironi okaatzi noñaayita-piintziri nokiki, teemaeta pikemijantee-yanitzi okaatzi nokanta-yitzimiri. Oaperotatya. ¹² Tee pikemijantena nokenkithata-kotzimiro jaawiki-jato, rootaki maperota-chani eero pikemijantana aririka nokenkithata-kotemiro inkite-jato. ¹³ Tekatsira apaani jatatsini inkiteki, apatziro ikantakaawo poñeenchari inkiteki. Riitaki akenkithata-kotziri, Itomi Atziri. ¹⁴ Paerani rowatzika-kotakiri maanki awaejatzitini Moisés janta ochempi-mashiki, ari ikimiteteeri eejatzi Itomi Atziri, otzimatyee rowatzika-koeteri rirori, ¹⁵ rañaantee-yaari ikaate kemijanteerini".

Retakotari Tajorentsi maawoeni jaawiki-jatzi

¹⁶ "Tema retako-perotani royiri Tajorentsi jaawiki-jatzi, ishinetakiri rapintzite Itomi ikamawenteeri, rootaki eero ikaamanitanta ikaate kemijanteerini, ashi rowaero rañaayitee. ¹⁷ Tema Tajorentsi tee rotyaantziri Itomi jaka kepatsiki riyakowenteeri jaawiki-jatzi, tema ikowatzii rowawijaa-koyiteeri. ¹⁸ Ikaate kemijanteerini Itomi Tajorentsi, eero riyakowentee-tziri. Riima kaari kemijanteerini, tema ari riyakowentee-takiri, okantakaan-tziro tee ikemijanteeri rapintzite Itomi Tajorentsi. ¹⁹ Maawoeni kaari kemijanta-tsini, aritaki riyakowentee-takiri, tema ranta-piintakiro kaari-perori. Tema ipokawita-paenta paerani kepatsiki iiteetziri 'Koñeetyaatsiri,' roo ikowa-perotee-tanaki tsireniri, imaninta-wakiri 'Koñeetyaatsiri,' ²⁰ maawoeni antayitzirori kaari-perori ikijaneenta-tziiri iiteetziri 'Koñeetyaatsiri.' Ikoementa-waeta eero riyotakoe-tantari rantayitziro kaari-perori. ²¹ Riima antapiintaneerori kyaari-perori, rawentaa-perota-naari 'Koñeetyaatsiri,' rootaki iñaahaetan-tyaariri rantawaetanantziiiriri Tajorentsi."

Raapatziya-minthari iimenteetari

²² Ikanta ikinanee Jesús iipatsiteki Judá-paeni itsipayitana-naari riyotaani, ari itsipatakari romitsiryaa-antantzi. ²³ Imatzitakawo Juan romitsiryaa-antantzi rirori Apinyaateki, jempe okaakitapae Aapatziyaarini, tema janta ari otzima-perotziri nijaa. Ikaatzi jatayiteen-tsiri janta, romitsiryaa-yitawakiri. ²⁴ Tema tekira raakaan-teeteri-ita Juan romonkyahaeteri.

²⁵ Ikanta riyotaani-paeni Juan iñaana-minthatakiri Judá-paeni jempe okanta-kota ikitewa-thatan-teeyaari rantayitziro ipinkae-tziri. ²⁶ Ari riyaa-tee-yakini ijeekira

‡† Waerontsi

Juan, ikantapaakiri: “Yotaantanari, irinta tsipatzimiri in-tatsikiro eni Pareenkaarini, pikenkithata-kota-kinari, romitsiryaatan-tatzii rirori, osheki atziri pokashitakiriri.” ¹²⁷ Ari rakanaki Juan, ikantzi: “Jempe ikanta piñaakiri irika, teera opoñaashi-waeta, riitaki Tajorentsi riiperota-kaakiriri. ²⁸ Tema eeroka-paeni ke-makinari nokantaki paerani: ‘Tee naaka Jeepatzii-toetani, apatziro rotyaantee-takina neewata-paakiri nokenkithata-kotakiri.’ ²⁹ Jame noshiya-kaanta-wakiro aawakaa-chari, riitaki aapiintziro tsinani iiminteetari. Riima itsipa-minthatani, eero ikosheka-waeta rirori, apatziro ikimo-shiretanaki ikemakiri-rika iñaawaetana-ki iiminentsi. Ari nokantari naaka, tee niriipero-waetzi, roo kanteencha antawo nokimo-shiretanaki. ³⁰ Tema eekiro riyaatatyee ririiperote irika, rooma naaka ari nopeyakoetyaanakyaa.”

Poñeenchari jenoki

³¹ “Irika poñeenchari jenoki rawijiri maawoeni. Riima nampitawori kepatsiki, jaawiki-jatzira irika, ikenkithata-shita-piintawo jaawiki-jato. Riima poñeenchari inkiteki rawijiri maawoeni, ³² ikenkithata-kotziro okaatzi iñiiri, okaatzi ikemiri. Roo kanteencha eero ikemijantee-tziro okaatzi ikenkithata-kotziri. ³³ Roo kanteencha ikaate kemijanta-neerini irika, aritaki imatanakyaa rirori ikenkithata-kota-nakiri Tajorentsi kyaariperori. ³⁴ Irika rotyaantakiri Tajorentsi, iñaani Tajorentsi ikenkithata-kote. Tema Tajorentsi ithonkiro ijeeka-shireta-kaantawo Itajorenka. ³⁵ Irika Ashiteeri retakotari Itomi, ipinkatha-ritakaakiri maawoeni tziimayita-tsiri.

³⁶ Itzimi-rika kemijanta-neerini Itomi, aritaki rañahae. Riima kaari kemijanteerini Itomi, eero rañahae rirori, apatziro ratsipetee-yaawo rowajankitahaeri Tajorentsi.”

Jesús eejatzi Oshitekii-toni-jato

4 Okanta paata riyotaki Jesús ikemaeyakini Inashitantaniri-paeni, ikanteetzi: “Tzimaki osheki riyotaani Jesús, romitsiryaataki osheki atziri, rawi-janakiri Juan.” ² (Kaarira Jesús omitsiryaa-tantatsini, tema riyotaani-paeni omitsiryaatan-tatsiri.) ³ Rootaki ipiyantaari Jesús Tepoweniki ijeekawitaka iipatsiteki Judá-paeni. ⁴ Oztimatyee ikinaneero Oshitekii-toniki jempe eenta-thakitzi. ⁵ Roojatzi rareetan-takari nampitsiki iiteetzi Shempachaari. Roo tsipa-nampitawori iipatsite Jacob, ipaneeriri itomi José ikamaera rirori Jacob. ⁶ Ari otzimiri janta nijaa ikeekana-takotziri paerani Jacob. Tema ayimatakiri imakoni Jesús ranashitakaha, ijeeki-mota-paakiro nijaa. Tema tampatzikataki ooryaa. †

⁷ Ari opokakiri Oshitekii-toni-jato okayi nijaa. Ikantawakiro Jesús: “Pipina nijaa nirawaki.” ⁸ Riyaatee-yatziini riyotaani nampitsiki ramanante owanawontsi. ⁹ Ari akanakiri tsinani okantanakiri: “¿Jempe piki-nakaeroka? Judá-paeni pineeyini eeroka, pomapokina

† Yotaantanari = Rabi †† tampatzika ooryaa = ooryaa 6. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.)

pikowa-kotana nopimi nijaa, naaka Oshitekii-toni-jato.” Tema maawoeni Judá-paeni tee raapatziyaari kameetha Oshitekii-toni-jatzi. ¹⁰ Ari rakanakiro Jesús, ikantziro: “Arimi piyote oeta ipantziri Tajorentsi, ari piyoterimi kowakota-kimiri nijaa, eeroka kowakoterinimi rirori. Aritaki ipakimiromi rirori nija añaakaan-tatsiri.”

¹¹ Okantanaki tsinani: “Pinkathari, tekatsira payi piki-tan-tyaari nijaa, inthomoeki ojeeki, ¿jempe payika pipinari nija añaakaan-tatsiri? ¹² ¿Pawijirima eeroka awae-jatziteni Jacob, paneerori iroka nija, imiritakiri paerani rirori, itomi-paeni, eejatzi ipira-paeni?” ¹³ Ikantzi Jesús: “Maawoeni miritzirori iroka nija, eero opeyaa imiri.

¹⁴ Riima ikaate miriteeroni nija nopantziri naaka, eero iñeero imiritee. Tema iroka nija nopaeriri naaka okimitee-yaawo nijaateni oshiyaa-shiretan-teeyaarimi, ashi rowaero rañaaayitee.” ¹⁵ Okantzi tsinani: “Pinkathari, pipinawo naaka iroka nija, eero nomirintaa, eero nopiya-piya-waetanta nokayi nija.”

¹⁶ Ikantziro Jesús: “Piyaate pikaemiri piimi, pipiyeera eejatzi jaka.” ¹⁷ Okantzi tsinani: “Tekatsi noemi.”

Ikantziro Jesús: “Kameetha pikantaki, tee itzimi piimi.

¹⁸ Tema paerani tziimawitacha ikaatzi 5 piimi. Riima pitsipatari nimaeka, kaari piimi. omaperotatya pikan-takiri.” ¹⁹ Ari okantanaki tsinani: “Pinkathari, kimitaka eeroka Kamantan-taniri. ²⁰ Paerani nowaejatzite-paeni Oshitekii-toni-jatzi ipinkathata-piintakiri rirori Tajorentsi jaka ochempiki. Rooma eeroka Judá-paeni pikanteeyini janta Aapatziyaweniki apinkathata-piinteeri.” ²¹ Ikantanakiro Jesús: “Pikemi tsinani!

Rooteentsi pipinkatha-yiteeri eerokapaeni Ashiteeri, tee okowa-perota pipoki jaka ochempiki, tee okowa-perota eejatzi piyaate Aapatziyaweniki. ²² Omaperotatya, tee piyotee-yawitani eeroka iita pipinkathata-piintziri. Rooma naaka-paeni Judá-paeni niyotziri nopinkathatziri. Tema apaani isheninka Judá-paeni owawijaa-kotan-tatsini. ²³ Tema rootzi-mateentsi piña-haero. Nimaeka imateero ipinkatha-shireteeri Ashiteeri ikaatzira pinkathaperoteeriri. Tema riitaki ikowaeri rirori Ashiteeri ipinkatha-yiteeri. ²⁴ Tema irika Tajorentsi riitaki eejatzi Ishire tajorentsi, kaari koñaata-tsini. Ikaate pinkatha-yiteerini, oztimatyee ipinkatha-shire-pero-teeri, tee okowa-perota rantayiteero koñaayita-tsiri.” ²⁵ Okantzi tsinani: “Niyotzi naaka ari ipokaki Jeepatzii-toetani, (iiteetzi Cristo.) Aririka rareetakyyaa, riitaki kamanta-paakaeroni maawoeni jempe okanta-kota iroka-paeni.” ²⁶ Ikantzi Jesús: “Naakataki, kenkitha-waeta-kaakimiri.”

²⁷ Ari rareetee-yapaani riyotaani. Ipampoyeeya-paakirini iñaapaakirira ikenkitha-waeta-kaero tsinani. Roo kanteencha, tekatsi apaani ojampita-paakirini, ikanteri: “¿Oeta ojampitzimiri tsinani? ¿Oeta pikenkitha-waeta-kaerori?” ²⁸ Ookanakiro tsinani ochomoni, jataki nampitsiki, okantapaakiri osheninka-paeni: ²⁹ “Pipokaeyini, piñeeri atziri yotakirori maawoeni nantayitakiri paerani. ¿Kaarima Jeepatzii-toetani?” ³⁰ Ari ikowae-yanakini atziri-paeni jeekatsiri nampitsiki, pokaeya-nakini ijeekakira Jesús.

‡ Jeepatzii-toetani = Mesías

³¹ Ari ikanteeyirini riyotaani, ikantziri: “Yotaanarí, poyaa!” ^{†32} Ikantzi Jesús: “Eenitatsi oeta nowari naaka, tee piñeeyironi eeroka.” ³³ Ari rojampita-wakaanaka riyotaani: “¿Eenitatsima iita amakiniriri rowanawo?” ³⁴ Ikantzi Jesús: “Rootaki nokimita-kaantari naaka nowanawo nanteniri ikoyiri otyaanta-kinari. Oztimatye ee amonkaateeniri ikoyiri anteeniri rirori. ³⁵ Iroka pikanta-piinteyini eeroka: ‘Yotapaaka 4 kashiri ojam-patan-tyaari pankirentsi.’ Roo kanteencha, pikemi nokantzimi. Pamini pankirentsi-mashiki, aritaki mataka jampayitaki owiitan-tyaawori. ³⁶ Ikaate owiiteeroni ipineeteeri. Tema rowiiteero okithoki pankirentsi oshiyakaa-wentziriri añaayita-tsinini. Rootaki ithaamentanteeyaari pankita-kirori itsipatee-yaari owiikiteerori. ³⁷ Tema omaperotatya roshiya-kaawentee-takiri, ikanteetzi: ‘Tzimatsi apaani pankita-kirori, eenitatsi itsipa owiiteeroni.’ ³⁸ Tema notyaanta-yitakimi eerokapaeni powiiteero kaari pipomeentsi-wenta pantawae-wentero. Tema tzimatsi itsipa pomeentsi-wenta-kawori rantawae-wentakiro. Eerokapaeni nintahaeyaawori rantawaetani.”

³⁹ Tema osheki Oshitekii-toni-jatzi, ashitawori inampijanta ikemijanta-nakiri Jesús okamanta-pakiri tsinani, okantzi: “Riyotakiro okaatzi nantayitakiri paerani.”

⁴⁰ Ikanta rareetee-yapaakani Oshitekii-toni-jatzi ijeekakira Jesús, ikanteeyapaakirini ijeeki-mota-nakiri inampiki. Roojatzi ijeekan-tanakari Jesús, okaatzi apite kitejeri ijeekanaki. ⁴¹ Eekiro ishenita-nakitzii itsipa kemijanta-neentsiri, tema riitaki kema-kiriri okaatzi ikantayitzi Jesús. ⁴² Ari ikantee-tanakiro tsinani: “Kemijanta-yitaana naaka, teera apatziro nokemijanteeri pikaman-tapaakina eeroka, tema naaka kemaperotakiriri okaatzi ikantayitzi. Niyotee-yakirini riitaki matzirori rowawijaa-koteeri atziri-paeni, riitaki Jeepatzii-toetani.”

Rowawijaakoteeri Jesús itomi apaani jewari

⁴³ Ikanta omonkaataka apite kitejeri ijeekapaaki Jesús Oshitekii-toniki, awijanaki riyaaero Tepoweniki.

⁴⁴ Tema riitaki Jesús kanteentsiri: “Apaani Kamantan-taniri tee ipinkathatee-tziri inampi-peroriki.” ⁴⁵ Ikanta rareeta Tepoweniki, osheki raakameethatee-tawaeri janta, tema ari ikaataki riyaaete-yakini Aapatziyaweni roemoshirenkiro Anonkoryaantsi, iñaakiro maawoeni rantayitakiri Jesús janta.

⁴⁶ Ari rareetaari Jesús janta Menkoshiniki jeekatsiri Tepoweniki, jempe ipeyakirowanki nijaa okimita-nakawo imiriteetziri. Eenitatsi janta riiperori jewari, mantsiyateen-tsiri itomi janta nampitsiki Capernaum. ^{††47} Ikanta irika jewari ikema-kotakiri Jesús ari rareeta Tepoweniki ipoñaakawo iipatsiteki Judá-paeni, riyaaashita-nakiri iñeeri. Ikanta-pakiri, riyaaete ipankoki rowawijateeniri itomi, rooteentsi ikami. ⁴⁸ Ari ikantana-ki Jesús: “¿Itaka kaari pikemijanantana eerokapaeni? Pikowa-perotzi noñaayimiro kaari piñaa-piintzi, pikowa-jaantzi notajonka-wentante.” ⁴⁹ Roo kanteencha ikantanakiri jewari: “Pinkathari, jameeta nimaeka,

† Yotaanarí = Rabí †† imiriteetziri = vino

tekira ikamana-kiita notyomi.” ⁵⁰ Ipoña ikantzi Jesús: “Pipiye pipankoki. Etsiyata-kotee pitomi.” Ikemijantanakitzii atziri okaatzi ikantakiriri Jesús, piyanaka. ⁵¹ Ipiya-mintheeta ipankoki, itonkiyotakari romperatani-paeni, ikantawaeri: “Etsiyata-kotee pitomi!” ⁵² Rojampita-nakiri jempe riweyaaka ooryaa raryaa-jeenitantaanari itomi, ikanteeyini romperatani: “Chapinki, iteenkanaki ooryaa, aritaki awijanakiri ijaawamereki-waetzi.” ⁵³ Ari ikenkishiryaa-nakiro ashitariri aritaki roweyaakari ooryaa chapinki ikantakiri Jesús: “Etsiyata-kotee pitomi.” Rootaki ikemijantanakari rirori, ari ikimitanakari eejatzi maawoeni isheninka-paeni rirori ikemijanta-nakiri Jesús. ⁵⁴ Roota-ki apiteeten-tsiri roñaahan-tziro Jesús itajonka-wentantzi rareeta Tepoweniki ipoñaahaawo iipatsiteki Judá-paeni.

Kijopookiri Shimapankoni-jatzi

5 Okanta paata, roemoshirenkae-yaani Judá-paeni Aapatziyaweniki. Ari riyaaete-takari eejatzi Jesús.

² Ari ojeekiri Aapatziyaweniki owaankanatee-tziro nijaa ikantee-tziro “Neshironka-pankoni.” Eenitatsi okaatzi 5 opanko-sheta-paeni. Roo otsipa-nampitari ashitakowontsi iiteetziri “Owisha.” ^{†3} Ari ipiyotari osheki mantsiyari, mawityaakiri, kijopookiri, ethori-waeta-tsiri. Tema omaryaa-yitaka kepatsiki royaawentawo oshewaatyaa nijaa. ⁴ Ikanteetzi inatziira ipoki ronampiri-paeni tajorentsi ishewaata-kaero nijaa, itzimi-rika etanakyaaawoni ipiinkaatan-tyaawo nijaa oshewaataha, aritaki retsiyata-kotee imantsiya-waetzira. ⁵ Eenitatsi janta apaani mantsiyari okaatzi 38 ojarentsi imantsiya-waetaki. ⁶ Ikanta iñaapaakiri Jesús romaryaa irika mantsiyari, riyotapaakiri osheki rojamanitakotaki imantsiya-waetaki, rojampita-pakiri, ikantziri: “¿Pikoyi petsiyata-kotee?” ⁷ Ikantzi mantsiyari: “Tekatsi owiinkinani nijaaki aririka oshewaa-paetetyaa. Tema nokowawita-piinta nopiinkaateemi, ranaakowaetanikina itsipa ipiinkaataki rirori.” ⁸ Ikantzi Jesús: “Pipiriinte, paaneero pomaryaa-mento, piyaatee.” ⁹ Athakirotanana retsiyata-kotaneerika atziri, raaneero romaryaa-mento, anashitanana. Tema irooka kitejeri imakoryaan-teetari, ¹⁰ ikantakiri Judá-paeni irika atziri etsiyata-kotaa-tsiri: “Kitejeri irooka imakoryaan-teetari nimaeka, tee oshinetaantsitzi paaneero pomaryaa-mento.” ¹¹ Ikantzi etsiyata-kotaa-tsiri: “Tema ikan-tatyaana etsiyata-kota-kahaanari: ‘Paaneero pomaryaa-mento, piyaatee.’” ¹² Ari rojampita-nakiri Judá-paeni, ikantziri: “¿Itzimika kantakimiri: ‘Paaneero pomaryaa-mento, piyaatee?’” ¹³ Roo kanteencha irika etsiyatakotaa-tsiri, tee riyotzi jempe itzimi etsiyata-kotahaeriri, tee iñaawaeri jempe ikinanaki Jesús, tema osheki atziri piyoteen-chari janta. ¹⁴ Okanta janta tajorentsi-pankoki iñaahaeri Jesús retsiyata-kota-kahaeri, ikantziri: “Tema etsiyata-koteemi nimaeka, eero papiiteero panteero kaari-perori, omaperotzimi-kari

‡ iteenkanaki ooryaa = ooryaa 7. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.) †† Neshironka-pankoni = ikantee-tziro iñaaniki Heber-paeni Betesda; Owisha = Oveja †† Otsipayita ñaantsi-paeni

kowaenka-perota-tsiri.”¹⁵ Ari riyataanaki etsiyata-kotaa-tsiri, ikamantakiri Judá-paeni riitaki Jesús etsiyata-kota-kahaeriri.¹⁶ Rootaki retanta-nakawori ikijaneentziri Jesús, okantakaan-tziro retsiyata-kota-kaantaki kitejeri imakoryaan-teetari.¹⁷ Roo kanteencha ikantzi Jesús: “ashi royirowantawaetzi Ashitanari, ari nokimitzita naaka nantawaetzi.”¹⁸ Rootaki ikowa-perotantari Judá-paeni rowamayiri Jesús, tema tee apatziro rantawaetantawo kitejeri imakoryaan-teetari, tema roshiya-kotakari Tajorentsi, ikantaki Jesús: “Riitaki Tajorentsi ashitanari.”

Ishintsinka Itomi Tajorentsi

¹⁹ Ari rakanaki Jesús, ikantzi: “Irika Itomi Tajorentsi, tee rantziro ikowashi-yitari rirori. Apatziro rantziro okaatzi iñaakotziriri Ashitariri. Tema okaatzi rantziri Ashitariri, roojatzi rantziri Itomi. Omaperotatya.²⁰ Tema retakotari Ashitariri irika Itomi, roñaayiri maa-woeni rantayitziri rirori. Eekiro roñaaha-tyeeri oeta-rika antawoyita-tsiri, tema ari pipampoyaaawenteero eerokapaeni.²¹ Ikimitaha Ashitariri rowiriinta-yitziri kaminkari, rañaakayiteeri, aritaki ikimi-tzitari Itomi rirori, rañaakaa-yiteeri ikoyiri.²² Tee riyakatantzi Ashitanari, riitaki ikowakaaki Itomi riyakowentantee,²³ rootaki ipinkathatan-teetyaariri rirori Itomi, ikimiteetziri Ashitariri. Itzimi kaari pinkathaterini Itomi, tee ipinkathatizitari Ashitariri, otyaanta-kiriri jaka.²⁴ Ikaate kemaeroni nokanta-yitakiri, aririka rawentaa-neeyaari otyaanta-kinari, aritaki rañaashire-yitee. Eero rowajankitee-tziri, aritaki okaatapaaki ikaamanta-waetzi, ashi rowaero rañahae. Omaperotatya.²⁵ Tema rooteentsi omonkaateeyaa, nimaekataki ikemayiteero kamashireri-paeni iñaani Itomi Tajorentsi. Tema ikaatzi kemaeroni, aritaki rañaashire-yitee. Omaperotatya.²⁶ Ikimitari Ashitariri rañaakaantzi, aritaki ikantzi-taari Itomi rañaakaantee rirori,²⁷ ipakiri ishintsinka riyakowentantee, tema riitaki Itomi Atziri.²⁸ Eero pipampoyaa-shitawo nokantakiri. Rooteentsi omateeyaa ikemantee-yaawori kaminkari-paeni iñaani,²⁹ ari ipiriinta-yitanaki jempe ikitayitaka. Ikaatzi antapiinta-kirori kameethari, ari rañaawitaneeyaa roo kanteencha ari rowajankitahae-teeri.”

Ñaayita-kiriri Jeepatzii-toetani

³⁰ “Tee nanta-shitawo nokowa-shitari naaka, riitakira Ashitanari kowatsiri niyakowentayiteemi. Okaatzi niyakowentan-tziri naaka rootaki tampsatikatsiri, tema tee nantashi-waetawo nokowa-shitari naaka, rootaki ikoyiri Ashitanari otyaanta-kinari.³¹ Naakami kenkithata-kota-CHANIMI apaniroeni, eero okameethatzimi nokenkithata-kowaetari.³² Roo kanteencha eenitatsi itsipa kenkithata-kotanari, tema niyotzi naaka maperori okaatzi ikenkithata-kotanari rirori.³³ Tema omaperotatya ikantakiri paerani Juan potyaantakiri ojampita-kiterini. Tema okaatzi ikenkithata-kotawakinari rirori omaperotatya.³⁴ Roo kanteencha tee

nokowawaetziri naaka atziri kenkithata-kotenani, ikante: “Kameethari irika.” Noshiretan-tawori ikenkithata-kota-kinari paerani Juan, rootaki pikemijanan-teeyaariri eeroka Tajorentsi, pawijakoteeta.³⁵ Tema okaatzi ikamantan-takiri paerani Juan okimitapaentari ootamentotsi koñeetyaa-tsiri. Rootaki pikowawita-paentari eerokapaeni pinintaa-wakyaawomi koñeetyaatsiri.³⁶ Roo kanteencha eenitatsi awijirini Juan ikenkithata-kotana. Okaatzi nantziri naaka, rootaki ikantanari Ashitanari, rootaki maperotzirori oñaahan-tzirori riitaki Ashitanari otyaanta-kinari.³⁷ Riitaki Ashitanari otyaanta-kinari. Riijatzi kamantan-teentsiri ikemijanan-teenari naaka. Teemaeta pikemiro eerokapaeni iñaawaetziri. Tema tee piñaawoota-nitziri.³⁸ Tee pikemijantziro eerokapaeni iñaani, okantakaan-tziro tee pikemijantana naaka, tema naaka rotyaantani.³⁹ Pamatsinkawentakawo piñaanatziro Iñaani Tajorentsi, poshiya-kaatzi ari pinkañaane-yitee. Tema naakawitaka okenkithata-kotziri Iñaani Tajorentsi,⁴⁰ teemaeta pikowaeyini eeroka pawentahaena ashi powantee-yaawori pañaayitee.⁴¹ Tee nokowa-shityaawo naaka ithaamenta-waetena atziri-paeni.⁴² Tema niyoyitzimi naaka jempe pikanteeyani eeroka-paeni, tee pikowaeri Tajorentsi.⁴³ Naaka rotyaantaki Ashitanari nopoki, tee pikemijantena eerokapaeni. Roo kanteencha aririka ipoki itsipa rantayita-paakiro ikowa-shitari rirori, aritaki paakameethatee-yawakirini.⁴⁴ ¿Jempema pikantyaaka pikemijanteeyini, osheki piñaama-waetawo ikimo-shireta-kaawaetemi atziri ikantakaapero-wentzimi? Eero pikowawaeta-shita ikimo-shirewenteemi Tajorentsi.⁴⁵ Eero pikenkishiryaa-waeta-shita naaka iyakowenteemini Ashitanariki. Tema riitaki Moisés iyakowenta-yiteemini eerokapaeni, tema riitaki pawentaa-piintakari.⁴⁶ Riimi pikemijantakimi Moisés, ari pikemijanta-kinami naaka, tema naaka rojankinatakotaki paerani Moisés.⁴⁷ Teera pikemijanta-tziiri Moisés rojankinata-kowitakina, ¿jempema pikantyaaka pikemijantero okaate nokanta-yitemiri naaka?”

Rowakaari Jesús 5000 atziri

(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17)

6 Ikanta imontyaanaka Jesús intatsikiro inkaari jeekatsiri Tepoweniki, roojatzi iiteetziri Tiberias.² Osheki atziri oyaatakiriri, tema iñaakiri okaatzi rantayi-takiri, retsiyatakota-kaayitee osheki mantsi-yari-paeni.³ Roojatzi itonkaan-tanakari Jesús ochempiki. Ari ijeekapaaki itsipayi-takari riyotaani-paeni.⁴ Tema areetzi-mataa kitejeri Anonkoryaantsi, roemoshirenkanta-piintari Judá-paeni.⁵ Ikanta raminaki Jesús, iñaatziiri osheki atziri oyaatakiriri, ikantanakiri Felipe: “¿Jempema amananteka owanawontsi owakaeyaariri maawoeni irikapaeni atziri?”⁶ Tema riyotaki rirori Jesús oetarika ranteri. Roo kanteencha rojampi-tashitari Felipe ikemant-yaariri oetarika ikanteri.⁷ Ari rakanaki Felipe, ikantzi: “Tema otzimatyee antawaete ikaate 6 kashiri aantyaari osheki koriki amanantan-tyaari owanawontsi, rowamatsi-tyaari

eepichokiini atziri-paeni.”¹⁸ Akanaki itsipa riyotaani Jesús, riitaki Andrés rirentzi Simón Pedro, ikantzi: ⁹ “Irika apaani eentsi amaentsiri 5 ratanteetari, apite shima. ¿Arima imonkaatakyaari osheki atziri?”^{††10} Ari ikantzi Jesús: “Pikanteri ijeekaeenyeni.” Ari ojeeki janta katawoshi-mashi, ari ijeekae-yanakini. Tema apatziro riyotee-takiri shirampari-paeni ikaateeyini 5000.

¹¹ Ikanta raakotakiro Jesús ratanteetari, ikaatakiro ramanakari Tajorentsi, ipayitakiri ikaatzi jeekayi-teentsiri. Ari ikimitakiri shima, ipakiri ikaatzi piyooteenchari royaa. ¹² Ikanta ikemaeyakani maawoeni atziri, ikanteeri Jesús riyotaani: “Paayiteero opetoki okaatzi tzimahaan-tapaen-tsiri, eero apaawae-tanta.”¹³ Ari rowiyyi-teero riyotaani-paeni, riyeekitee okaatzi 12 kantziri tzihaan-tapaen-tsiri kaawita-chari 5 ratanteetari. ¹⁴ Ikanta iñaakiro atziri-paeni itajonka-wentakiro Jesús owanawontsi, ikantee-yanakini: “Riitaki irika akemakotziri Kamantan-taniri pokatsini jaka kepatsiki. Omaperotatya.”

¹⁵ Roo kanteencha riyotaki Jesús ipokaeya-tyeeni atziri-paeni raapaanteri, iwinkathari-tetyaari. Rootaki ipiyanta-naari tonkaariki ijeekawaetzi apaniroeni.

Ranashi-tantawo Jesús inkaari

(Mt. 14.22-27; Mr. 6.45-52)

¹⁶ Ikanta otsireniityaanaki, oerinkae-yaani inkaariki riyotaani Jesús, ¹⁷ oteteeya-paakani pitotsiki, montyaa-kotanaka intatsikirona inkaari riyaateero nampitsiki Capernaum. Tema tsireni-tanaki, tekira rareetaawo rirori Jesús jempe ijeekae-yakini riyotaani-paeni.

¹⁸ Antawo okantaka otamakaatzi inkaari, tema oshintsitatzi otampyaa-tzii. ¹⁹ Tema janthataki imontyaa-koteeyani riyotaani inkaariki, iñaatziiri ipokae Jesús ranashi-tantaawo inkaari. Antawo ithaawae-yanakini riyotaani. ²⁰ Roo kanteencha ikantapaeri Jesús irika-paeni riyotaani: “Naakataki, eero pithaawan-tashitana!”²¹ Tema kimoshireteeyaneeni rotetawaeri pitotsiki, tekira ojamanitanakiita aatakotee-yapaakini jempe roshiretawo rareetyaa.

Osheki atziri amina-mina-teeriri Jesús

²² Okanta okiteejeta-manee, riyotaki atziri-paeni jeekaen-tsiri intatsikiro apinto iroka pitotsi imontyaan-tanaari riyotaani-paeni Jesús, tema apaniroeni imontyaa-kotanaka riyotaani-paeni, tee riyaatzi rirori Jesús. ²³ Roo kanteencha, ramaeta-paaki otsipa pitotsi poñaayi-teenchari nampitsiki Tiberias, aatakoeya-paakini jempe ramanakotakawo Awinkatharite atan-teetari rowaeya-karini. ²⁴ Ikanta iñaakiro atziri-paeni tee ijeeki Jesús eejatzi riyotaani-paeni, oteteeya-nakani pitotsiki, jateeyakini nampitsiki Capernaum, ramina-mina-teeri Jesús.

Iiteetziri Jesús “owanawontsi añaakaan-tatsiri”

²⁵ Ikanta raretee-yakani intatsikirona inkaari iñaapaeri Jesús, rojampi-tapaeri, ikantziri: “Yotaanari. ¿Jempema okaatzika pareetaka eeroka jaka?”^{††26} Ikantzi Jesús: “Tee roo pikowa-kowataa-tantanari pikemathateero notajonka-wentakiro owanawontsi. Tema roo pikowa-kowa-tantaanari pikemaneentee-yakani chapinki powaeyakani. Omaperotatya. ²⁷ Eero pantawenta-shitawo owanawontsi thonkani-tachari, tema otzimatyee pantawenteero owanawontsi kaari thonkachani añaakaemini. Rootaki owanawontsi ipantziri Itomi Atziri, tema riitaki roñaahan-takiri Tajorentsi, Ashitariri, eenitatsiri itajorenka.”²⁸ Ari rojampi-teeta-nakiri, ikantee-tziri: “¿Jempema nokantyaaka nantant-yaawori okaatzi ikoyiri Tajorentsi nanteniri?”²⁹ Ikantzi Jesús: “Iroka ikoyiri Tajorentsi panteeri, otzimatyee pikemijanteeri irika rotyaantakiri.”³⁰ Eekiro rojampi-teeta-tziiri, ikantee-tziri: “¿Iitama pitajonka-wentanteri eeroka nokemijan-tanteemiri? ¿Oetaka pantayi-tziri?”³¹ Tema paerani rowayitakawo awae-jatziteni iiteetziri ‘Iitama’ janta ochempi-mashiki, iroka ikanteetzi rojankina-takoe-tziro:

Tajorentsi pakiri royaawo owanawontsi paryahaentsiri inkiteki.”^{†††}

³² Ari rakanaki Jesús, ikantzi: “Okaatzi owanawontsi poñeenchari paerani inkiteki, kaarira awaejatziteni Moisés panteroni. Roo kanteencha riitaki panteeroni Ashitanari rooperori owanawontsi. Omaperortatya. ³³ Tema okaatzi owanawontsi ipantziri Tajorentsi, riitaki irika poñeenchari inkiteki, riitaki añaakaa-yiteerini maawoeni jaawiki-jatzi.”³⁴ Ari ikantee-tanakiri: “Pinkathari, rootaki nokoyiri pipapiintenawo iroka owanawontsi.”

³⁵ Ikantzi Jesús: “Naakataki owanawontsi añaakaan-taniri. Ikaate tsipa-shire-teenani naaka, eero itasheyawaetee. Ikaate kemijanta-noonani naaka, eero imiriwaetee. ³⁶ Tema nokantakimi, piñaawi-teeya-kinani eeroka, tee pikemijantana. ³⁷ Ikaatzi ikowakiri Ashitanari itsipa-shire-tena aritaki imatakiro, eero nomaninta-wakiri naaka. ³⁸ Tee roo nopokan-tyaari jaka nopoñaaka inkiteki nantayitero nokowashitari naaka, apatziro nanta-piintero ikoyiri Ashitanari otyaanta-kinari jaka. ³⁹ Iroka ikoyiri Ashitanari otyaanta-kinari, eero nopeyahaan-tawaetzi apaani ikaatzi itsipa-shire-takaa-kinari, otzimatyee nowañaa-yiteeri paata oweyaantyaawoni kitejeri. ⁴⁰ Iroka ikoyiri Ashitanari otyaanta-kinari jaka, ikaate yoteerini riitaki Itomi, ikemijanta-neeri, aritaki rañaakaa-yiteeri. Naaka owiri-inteerini paata oweyaantyaawoni kitejeri.”

⁴¹ Rootaki opoñaantari ikijima-waeta-nakiri Judá-paeni irika Jesús, ikemakiri ikantaki: “Naakataki owanawontsi poñeenchari inkiteki.”⁴² Ari ikanta-wakahae-yanakani: “¿Kaarima irika Jesús, itomi José? Niyoteeyirini naaka ashitariri. ¿Oetaka ikantantari: ‘Nopoñaawo inkiteki?’”⁴³ Ikantzi Jesús: “Aritapaaki pikijima-wae-

† osheki koriki = 200 denario †† ratanteetari = pan rowet-sikae-tziri cebada ‡ janthataki imontyaa-koteeyani = 5–6 kilómetro = 25 terika 30 estadio

†† Yotaanari = Rabí †† iitama = maná ††† owanawontsi = pan

takina. ⁴⁴ Tekatsi tsipa-shire-tashi-tenani naaka eerorika ramashire-teeri Ashitanari otyaanta-kinari. Tema naaka owiriinteerini paata oweyaantyaawoni kitejeri. ⁴⁵ Rootaki rojankina-takotakiri Kamantan-taniri-paeni, ikantaki:

Riita-ki Tajorentsi yotahaerini maawoeni. Tema ikaatzi kemaerini Ashitanari, yoteerini rirori, aritaki itsipa-shire-teena naaka. ⁴⁶ Tema tekatsi ñaawooterini Ashitanari, apatziro poñeenchari Tajorentsi-ki, riitaki ñaawootziriri. ⁴⁷ Ikaate kemijanteenani naaka, aritaki rañahae. Omaperotatya. ⁴⁸ Naakataki owanawontsi añaakaan-taniri. ⁴⁹ Rowawitakawo piwae-jatzitani ikantee-tziri 'Itama' janta ochempi-mashiki, roo kanteencha kamayitee rirori. ⁵⁰ Riima irika oshiyakawori owanawontsi poñahaen-chari inkiteki, eero ikaamanitee ikaate owakyaarini. ⁵¹ Naakataki kañaaniri owanawontsi poñeenchari inkiteki. Itzimi-rika owakyaawoni iroka owanawontsi, aritaki rañahae. Iroka owanawontsi nopantziri naaka, rootaki nowatha. Riitaki natsipe-wenta jaawiki-jatzi-paeni rañaantee-yaari rirori."

⁵² Ari ikanta-wakahaeyani Judá-paeni: "¿Jempema ikinakaeroka irika rowakaan-teerori iwatha?" ⁵³ Ikantzi Jesús: "Eerorika powawo iwatha Itomi Atziri, eerorika piroro rira, eero pañaayitee. Omaperotatya. ⁵⁴ Itzimi-rika owakyaawoni nowatha, itzimi-rika irakironi nira, aritaki rañaayitee. Naakataki owiriinteerini iweyaantyaawoni kitejeri. ⁵⁵ Tema owanawontsi-perori iroka nowatha, rooma nira rootaki imiri-peroetziri. ⁵⁶ Itzimi-rika owakyaawoni nowatha, itzimi-rika irakironi nira, it-sipa-shire-taana naaka, nomatzitari naaka notsipashire-taari rirori. ⁵⁷ Tema irika Ashitanari otyaanta-kinari naaka kañaaniri rirori, riitaki añaakaanari naaka. Ari okantzitari eejatzi, itzimi-rika kemijanteenani naaka, aritaki nañaakaa-yiteeri. ⁵⁸ Nokenkitha-takota-tziro owanawontsi poñeenchari inkiteki. Iroka owanawontsi tee oshiyawo iiteetziri 'Itama' rowayitakari paerani piwaejatzitani, rowayiwitakawo, kamayitee rirori. Riima ikaate owakyaarini irika oshiyawori owanawontsi, ashi rowaero rañahae." ⁵⁹ Rootaki riyotaan-takiri Jesús jempe ipiyota-piinteeta janta nampitsiki Capernaum.

Ikenkitha-takoe-tziro añaantsi

⁶⁰ Ikanta ikemaetakiro iroka yotaantsi, osheki ikaatzi kemijanta-kiriri Jesús, kantaneen-tsiri: "Osheki okompitataka okaatzi ikantayi-takiri Jesús. ¿Itama kemijantamatsi-terini?" ⁶¹ Tema yotaki Jesús iñaawae-pooki-tatzii ikaatzi ikenkitha-takaakiri, rojampi-tanakiri: "¿Tema inimomitzii okaatzi nokaman-takimiri?" ⁶² ¿Jempema pikanteka aririka piñeerimi irika Itomi Atziri roenokaeya jempe ipoñaaka paerani? ⁶³ Okaatzi nokenkitha-takoyi-takimiri, rootaki kantako-tachari okaatzi añaashire-takaan-tatsiri, kaari awatha-perori nokenkitha-takotzi, tekatsi oetajaantyaawo awatha. Tema nokenkitha-takota-tziro awentaa-shire-taantsi kaari koñaani-tatsi, añaakaan-tatsiri. ⁶⁴ Roo kanteencha eeniyitatsi pikaatee-yakini eerokapaeni kaari kemijantatsini." Tema riyotzi-takiri Jesús ikaate kemijanteerini,

eejatzi pithoka-shityaarini. ⁶⁵ Eekiro ikantana-kitzii Jesús: "Rootaki nokantzi-tanta-kimiri: 'Tekatsira apaani tsipa-shire-teenani naaka, eerorika ikowakaanari Ashitanari.'"

⁶⁶ Aripaete iñeetakiro, osheki pakaa-nakirori ikemijantawitarira Jesús, tee itsipata-naari. ⁶⁷ Ari rojampitanakiri Jesús kaatatsiri 12 riyotaani, ikantziri: "¿Pikoyi-ma piyaayitee eeroka-paeni?" ⁶⁸ Ari rakanaki Simón Pedro, ikantzi: "Pinkathari, ¿Eenitatsima itsipa nopiyashiteeri naaka-paeni? Apatziro pikanta eeroka pikenkitha-takotziro añaakaan-tatsiri. ⁶⁹ Aritaki nokemijantee-yakimini naaka-paeni, niyotee-yakimini eerokataki Jeep-atziitoetani, Itomi Tajorentsi Kañaari." ⁷⁰ Ari rakanaki Jesús, ikantziri: "¿Kaarima naaka yoyaakimiri pikaatakira 12? Roo kanteencha eenitatsi apaani pikaatakira, kamaaritaki." ⁷¹ Tema ikenkitha-takota-tziiri Judas, Itomi Simón Nampitsi-weri. Riitaki Judas pithoka-shityaarini, tema riiwitaka apaani ikaatzira 12 riyotaani.

Rirentzi-paeni Jesús tee ikemijantee-yirini

7 Ipoñaari riyataki Jesús rareetan-tawaeyita Tepoweniki, tee ikoyi ikinanee iipatsiteki Judá-paeni, tema ramina-mina-tatziri Judá-paeni rowamayiri. ² Roo kanteencha monkaatzi-mataa kitejeri roemoshirenkanta-piintawori Judá-paeni iiteetziri "Panko-shetantsi." ³ Imatanakiro rirentzi okaakiini Jesús, ikantanakiri: "Eero pomanashita jaka, piyaate inampiiteki Judá-paeni iñaantemiri janta piyotaani-paeni okaate pantayiteri. ⁴ Tema ikaatzi kowatsiri rajahawentee-tyaari, tee romanakaa-shitawo rantayi-tziri. Piyotziro eeroka pantayi-tziro oeta-rikapaeni, poñaahantero jempe ipiyoteeyani atziripaeni." ⁵ Tema imatzi-takawo rirentzi-paeni rirori itheenka-shiryaa-waetakiri. ⁶ Ari ikantanakiri Jesús: "Tema tekira omonkaata noñaahan-tantyaari naaka, rooma eeroka-paeni tee inashita piñaayi-tziro kitejeri-paeni. ⁷ Tee ikija-neentzimi eerokapaeni jaawiki-jatzi. Rooma naaka osheki ikija-neentakina, tema noñaawontatziro nokenkitha-takotziro naaka, kaari-perori okaatzi rantayi-takiri. ⁸ Piyaateeyini eeroka roemoshirenkaetaha, eero niyaatzita naaka, tema tekira omonkaatyaa noñaahan-tantyaari." ⁹ Ikaatakiro ikenkithawae-yitakiro iroka ñaantsi, roojatzi ijeekanaki Tepoweniki.

Roemoshirenkiro Jesús iiteetziri "Panko-shetantsi"

¹⁰ Roo kanteencha, tema jateeyakini rirentzi-paeni, ari rimpoetanaki rirori Jesús, romanakaashitanaka riyataki, tekatsi yotatsini. ¹¹ Osheki ikowa-kowa-takiri Judá-paeni janta roemoshirenkaetaha, ikanteeyini: "¿Jempema ijeekika irika atziri?" ¹² Tema osheki atziri theenka-waeta-kiriri Jesús. Eenitatsi kantatsiri: "Kameethari irika atziri." Eenitatsi itsipa kantatsiri: "Tee ikameethatzi, tema ramatawi-takiri atziri-paeni." ¹³ Roo kanteencha, romanakaashitari itheenki-mawae-takiri Jesús, tema ithaawan-tan-tyaari reewarite-paeni Judá-paeni.

¹⁴ Roo kanteencha, aritaki niyankitaki roe-moshirenkaeyani, ari ikyaapaaki Jesús tajorentsi-pankoki, riyotaan-tapae. ¹⁵ Tema yoteeyakini Judá-paeni, ikanteeyini: “¿Jempema riyotani-tantari irika, tee ikyaawita jempe riyotaan-teetzi?” ¹⁶ Ari rakanaki Jesús, ikantzi: “Tema okaatzi niyotaa-yitakimiri tee naaka iyotashi-tyaawoni, tema riitaki yotakaa-nawori otyaanta-kinari. ¹⁷ Ikaate kowapero-teeroni ikoyiri Tajorentsi, aritaki riyoteero riitaki Tajorentsi yotakaa-nawori okaatzi niyotaan-tziri, tema tee naaka yotashi-waetyaawoni. ¹⁸ Tema ikaatzi yotaantzirori riyotashi-waetari, ramina-mina-tatziiro ipinkathatanteetyaariri. Riima amina-mina-tzirori ipinkatha-teeri otyaanta-nakiri, riitaki ñaawaetzirori kyaariperori. Teera itzipi-shire-waetzi rirori. ¹⁹ ¿Tema rojankina-witakimi paerani Moisés Ikantakaan-teetani? Roo kanteencha, tee pimmonkaa-tziro. ¿Iitama pajaryaan-tanari powamayina?” ²⁰ Ari ikantee-yanakini atziripaeni: “¿Kamaari! ¿Iitama ajariimiri rowamayimi?” ²¹ Ikantzi Jesús: “Maawoeni eerokapaeni osheki pipampoyaa-wentakiro piñaakina nantakiri kitejeri imakoryaan-teetari. ²² Ikantakaan-tani paerani Moisés pitomeshi-taani-teeyaa. (Tema kaari Moisés etakaan-tyaawoni itomeshi-taani-teetyaa, tema awaejatzitani etakaan-tanakawori paerani tekira itzimiita Moisés.) Rootaki pitomeshi-taanitanta-piintari eeroka-paeni kitejeri imakoryaan-teetari. ²³ Piñaakiro, pitomeshi-taanitanta-piintaki eeroka-paeni kitejeri imakoryaan-teetari pimatant-tyaawori Ikantakaan-tani paerani Moisés. ¿Iitama pikijaneentan-tanari naaka netsiya-takota-kahaeri maawoeni iwathaki apaani atziri kitejeri imakoryaan-teetari? ²⁴ Paamawentyaa owapeyi-motzimi-kari piyakowentante. Tema kametha pitampatzika-shirewentante.”

¿Riitakima Jeepatzii-toetani irika?

²⁵ Ari rojampita-wakaanaka Aapatziyaweni-jatzi, ikanta-wakaa: “¿Kaarima irika amina-mineetziri rowama-haeteri? ²⁶ Iriinta ijeekaki, maawoeni ikemaetakiri iñaawaetzi, tekatsi akirini. ¿Riyotatziiima pinkathari-paeni riitaki Jeepatzii-toetani irinta? ²⁷ Roo kanteencha, niyotee-yirini irika atziri jempe ipoñaawo. Rooma paa-ta aririka ipokaki matzirori iita Jeepatzii-toetani, tekatsi yotatsini jempe ipoñaaka.” ²⁸ Tema roojatzi ijeekaki Jesús tajorentsi-pankoki riyotaantzi, ari icheraanaki, ikantanaki: “¿Arimá! ¿Piyotanama eeroka-paeni jempe nopoñaaka! Roo kanteencha, tee naaka nintashitachani nopoki, tema rotyaantani irika rawentaa-pero-teetari. Kaari piyotako-taajaetzi eerokapaeni. ²⁹ Roo kanteencha niyotziri naaka, tema aritaki nokaateeyini, riitaki otyaanta-kinari.” ³⁰ Ari ikowawi-tanaka raakaan-terimi, roo kanteencha tekatsi akotashi-terini, tema tekira omonkaa-paeteta. ³¹ Tema osheki kemijanta-nakiriri Jesús, ikanteeyini: “Aamaa riitaki irika Jeepatzii-toetani, tema osheki itajonka-wentantzi. ¿Pikenk-ishiryaama awijiro okaate itajonka-wentanteri Jeepatzii-toetani?”

Rotyaantaki Inashitantaniri oteyirini Jesús

³² Ikanta Inashitantaniri ikemakiri atziri-paeni ikenkitha-waeta-kotziri Jesús. Raapatziya-nakari reewari-paeni Ompera-tajorentsi-taarewo, rotyaantaki aminako-wentzi-rori tajorentsi-panko oteyaki-terini. ³³ Ikantzi Jesús: “Eero ojamanitzi nojeeki-motaneemi, rooteentsi nopiye ijeekira otyaanta-kinari. ³⁴ Osheki pamina-mina-witeena, roo kanteencha eero piña-haana, tema eero pitsipatana jempe nojeekapae naaka.” ³⁵ Ari rojampita-wakahaeyani Judá-paeni, ikantzi: “¿Jempema riyaa-matsiteka irika eero añaantari? ¿Riyaata-tyeema otsipaki nampitsi itzim-pookayitakaha asheninka-paeni Judá-paeni, riyotaa-yiteeri wirakocha-paeni? ^{†36} ¿Oetaka ikantako-tziri: ‘Pamina-mina-teena, eero piñiimaetaana, tema eero pitsipatana jempe no-jeekapae naaka?’”

Nijaa añaakaan-tatsiri

³⁷ Okanta oweyaanta-paakawori kitejeri roe-moshirenka-peroe-tantyaari. Ari ikatziyanaka Jesús, ishintsitanaki icheraanaki, ikantanaki: “Eenitatsi-rika mirita-tsiri, itsipa-shire-teena naaka, riraawaetee. ³⁸ Tema okantzi Jankinarentsi-perori: Ikaate kemijanteenani naaka, okimiwi-tyaawo oshiyaa-shire-tantee-mi nijaa añaakaan-tatsiri.” ³⁹ Riitaki roshiya-kaawentzi Jesús ikaate kemijanteerini ojeeka-shire-tantee-yaari Ishire tajorentsi. Tema tekira rotyaantee-tziroota Ishire tajorentsi, tekira roenokashitaawoota Jesús rowaneenkawo.

Itzim-pookae-yanakini atziri-paeni

⁴⁰ Eenitatsi atziri-paeni kemakirori ikantakiri Jesús, ikantee-yanakini: “Omapero-tatziiri irika atziri riitaki Kamantan-taniri.” ⁴¹ Eenitatsi itsipa kantaneen-tsiri: “Riitaki Jeepatzii-toetani irika.” Roo kanteencha eenitatsi itsipa kantatsiri: “Kaari, tema eero ipoñaawo Jeepatzii-toetani Tepoweniki. ⁴² Tema okantzi Jankinarentsi-perori: Riitaki icharini pinkatharini David Ijeepatzii-toetani, ipoñeeyaawo Owapankoniki, inampiki paerani David.” ⁴³ Ari itzim-pookae-yanakini atziri ikija-wakaa-wentanakari Jesús. ⁴⁴ Eenitatsi kowawita-noonchari raakaan-terimi, roo kanteencha tekatsi akotashi-terini.

Tekatsi oshiyaarini iñaawaetzi irika

⁴⁵ Ikanta ipiyapaaka aminakowentzirori tajorentsi-panko jempe ijeeki Inashitantaniri eejatzi reewari Ompera-tajorentsi-taarewo, rojampi-tawaeri, ikantzi: “¿Iitama kaari pamantakari?” ⁴⁶ Ikanteeyini rirori: “¿Tekatsira kimityaarini iñaawaetzi irika!” ⁴⁷ Ikanteeyini Inashitantaniri: “¿Ramatawi-tzita-kimima eeroka-paeni? ⁴⁸ ¿Eenitatsima eewarite kemijanta-kiriri irika atziri? ¿Eenitatsima nokaatziri Inashitantaniri kemijanta-kiriri? ⁴⁹ Apatzirowa ikemijan-tziri atziri-paeni kaari yotakoteroni Ikantakaan-teetani, tema yakataarewo

† wirakochapaeni = griegos

irika.”⁵⁰ Ikanta Inashitantaniri Nicodemo, pokaentsiri paerani tsireniriki iñeeri Jesús, ikantanaki: ⁵¹ “Rojanki-neetaki paerani Ikantakaan-teetani, ikanteetzi, tee os-hinetaan-tsitzi riyakowenteeteri apaani atziri eerorika akemiri aakapaeni, rootaki ayotantyaari oeta rantakiri.”⁵² Ikantee-tanakiri: “¿Eerokama Tepoweni-jatzi? Piñaana-perotero Jankinarentsi, aritaki piñaakiro, tekatsi Kamantan-taniri poñaachani Tepoweniki.”

Tsinani mayempiro

⁵³ Ipoña riyayitee apaani-paeni ipankokipaeni.
8 Roo kanteencha tonkaanaki Jesús ochempiki Yeenkae-toni. ² Okanta okiteejeta-manee, ipiyaa tajorentsi-pankoki. Osheki atziri piyowenta-waari, jeekapae Jesús riyotaa-paeri atziri-paeni. ³ Ikanta Yotaantaniri-paeni itsipatakari Inashitantaniri-paeni ramakiniri apaani tsinani itonkiyo-teetakari omayempitzi. Ipiriinta-paakiro niyankineki ipiyoteeyani. ⁴ Ikan-tapaakiri Jesús: “Yotaantaniri, iroka tsinani iñaakoetakiro omayempi-waetzi. ⁵ Ikantakaantaki paerani Moisés rowamahaetero mayempi-tatsiri tsinani. ¿Jempe pikantzika eeroka?” ⁶ Rootaki rojampitantariri ikoyi ikompita-kaetyaari Jesús, opoñaantyaari ikantakoe-teriri. Roo kanteencha oeyotanaka Jesús ro-jankina-tantanakawo rako kepatsiki. ⁷ Eekiro rojampiteeta-tziiri, ari ikatziyanaka roeyowitakaha, ikantanakiri: “Eenitatsi-rika apaani pikaatee-yakini kaari anteroni kaari-perori, riitaki etakaan-tyaawoni rompojan-tyaawo mapi iroka tsinani.” ⁸ Eejatzi roeyootanaa, rapiita-neero rojankinwaetane kepatsi. ⁹ Ikanta ike-maeyakini ikantakiri Jesús, apaani-paeni ipiyayi-tanaka, tema ikenkishiyaa-yitanakiro jempe ikantayita rirori. Riitaki jewataneentsiri ipiyanaka antaripero-paeni. Ikanta ijeekanaki apitekiro Jesús eejatzi tsinani, ¹⁰ katziyanaka roeyowitaka, ari rojampi-tziro ikantziro: “Tsinani, ¿Jempema ikinaaya-kinika? ¿Tekatsima itsipa yakowentemi?” ¹¹ Akanakiri roori okantziro: “Tekatsi Nowinkatharite.” Ikantzi Jesús: “Eejatzi naaka eero niyakowentzimi. Piyaatee, eero papiitziro pikaaripero-tee.”

Ikoñeetya-kotziro Jesús jaawiki-jatzi-paeni

¹² Ari rapiita-neero Jesús riyoteeri atziri-paeni, ikantziro: “Naaka koñeetyaa-kotziriri jaawiki-jatzi. Ikaate tsipateenani naaka, aritaki nokoñee-tyaako-teeri, eero ikinawaetee tsireni-kaakiriki.” ¹³ Ari ikantzi Inashitantaniri: “Powakowenta-shiwaeta pikenkitha-takota apaniroeni, te okameethatzi okaatzi pikenkitha-takowae-witaka.” ¹⁴ Ari rakanaki Jesús, ikantzi: “Kameetha okaatzi nokamantan-tziri, okantawitaka nokenkitha-takowitaka apaniroeni naaka. Tema niyotzi jempe nopoñaakawo, jempe janta niyaatee. Roo kanteencha tee piyoteeyini eerokapaeni. ¹⁵ Pametashiteeya-kawoni poshiya-kotari atziri-paeni riyakowentantzi. Rooma naaka tekatsi niyakowente. ¹⁶ Aririka niyakowentante naaka, omapero-tatyaaha okaatzi nokanta-yitziro, tema tee apaniroeni niyakowentante,

tema ari nokaatziri Ashitanari otyaanta-kinari naaka.

¹⁷ Iroka okantzi Ikantakaan-teetani ipaetakimiri eerokapaeni:

Aririka oshiya-wakaeyaa ikenkitha-takiri apite kaman-takotanta-tsiri, omapero-tatyaaha okaatzi ikamantziro.

¹⁸ Naaka kenkitha-takoteencha. Ari ikantakari Ashitanari otyaanta-kinari riijatzi kenkitha-takota-kinari.

Apite nokaatzi nokenkitha-takota.” ¹⁹ Ikantzi Inashitantaniri: “¿Jempema ijeekiri Ashitzimiri?” Ikantzi Jesús:

“Tee piyotee-yanani eeroka, ari pikemitziri Ashitanari tee piyotiziri. Ari piyotee-yinanimi naaka, ari piyotakirimi Ashitanari.” ²⁰ Ari ikamantan-takirori Jesús iroka-paeni ñaantsi tajorentsi-pankoki jempe rowaeta-pi-intziro koriki rashita-kaetariri Tajorentsi. Roo kanteencha tekatsi aakaanterini, tema tekira omonkaa-tyaata raantee-tyaariri.

Jempe niyaatee naaka, eero pareeta janta eeroka

²¹ Ari rapiita-nakiro Jesús ikantzi: “Aririka niyaatee osheki pamina-mina-witeena, roo kanteencha aritaki pikamako-yiteero pikaaripero-yitaki. Jempe-rika niyaateero naaka, eero pareeyitaa janta eeroka.” ²² Ari ikanta-wakahaeyani Judá-paeni: “¿Ishinewae-tatyaaha irika. Rootaki ikantantari eero areeta aakapaeni jempe riyate rirori?” ²³ Ikantzi Jesús: “Tema eeroka jeekatsiri kepatsiki, rooma naaka nojeeki inkiteki. Roo pinampi eerokapaeni jaka kepatsiki, rooma naaka nonampitawo inkiteki. ²⁴ Rootaki nokantan-tzimiri: ‘Aritaki pikamako-yiteero piyaari-peronka. Eerorika pikemijantana nokaman-takowitaka jempe noeta naaka, rootaki pikamako-tantee-yaawori piyaari-peronka.’” ²⁵ Ikantzi Judá-paeni: “¿Jempema piitaka eeroka?” Ikantzi Jesús: “Tema nokaman-takimi ketziroeni. ²⁶ Tema eeniwitacha osheki nokantemiri, eenitatsi osheki niyakowentakimiri eejatzi. Tema okaatzi iñaawae-tziri otyaanta-kinari irootaki kyaariperori. Okaatzi nokaman-tayitziro jaawiki-jatzi, rootaki ikamantanari rirori.” ²⁷ Roo kanteencha tee ikematharitziri ikenkitha-takowi-takari Ashiteeri. ²⁸ Rootaki ikantan-tanakari Jesús: “Aririka pikenta-kotakaan-takiri Itomi Atziri, aripaete piyote jempe noeta. Tema tee naaka antashi-waetyaawoni nokowakaari. Apatziro niyotaan-tziro okaatzi riyotaanari Ashitanari. ²⁹ Itzimi otyaanta-kinari ari itsipa-shiretana naaka. Tee rooka-wenta-na Ashitanari, tema nanta-piintziniri okaatzi kameetha-tzimo-tziriri.” ³⁰ Ikanta ikamanta-koyitakiro Jesús iroka-paeni, osheki kemijantana-nakiriri.

Ookakaa-wenteemi Kyaariperori

³¹ Ikantakiri Jesús maawoeni Judá-paeni ikaatzi kemijanta-nakiriri, ikantziro: “Aririka poejokiro-tanakyaawo noñaani, eerokataki kyaariperori niyotaani. ³² Aritaki piyoteero kyaariperori, rootaki kyaariperori ookakaa-wenteemini pijeekan-teeyaari kameetha.”

³³ Akaeyanakini Judá-paeni, ikantzi: “Icharini-paeni Abraham nakapaeni. Tekatsi omperawae-tenani.

¿Oetaka pikantan-tanari eeroka: 'Aritaki rookakaa-wente-teemi.'?"

³⁴ Ikantzi Jesús: "Ikaatzi antapiintzirori kaari-perori, ookemiwae-takawo omperotatyaari. Omaperotatya. ³⁵ Apaani omperotatyaari eepichokiini isheninka-teetari, riima apaani itomiteetari ashi royiro isheninka-teetari. ³⁶ Aririka rookakaa-wenteemi Itomiteetari, aritaki piyotee kyaaripero rookakaa-wenteemi. ³⁷ Niyoyitzi eero kapaeni icharini-yitari Abraham. Roo kanteencha pikowae-yakini powamayina, tema tee inimotzimi nokanta-yitzimiri. ³⁸ Rootaki nokamantan-tziri naaka okaatzi roñaahanari Ashitanari. Rooma eero kapaeni pantashitawo okaatzi pikemako-tziriri ashitzimiri."

Riitaki ashitzimiri Kamaari

³⁹ Ari ikanteeyini Judá-paeni: "Riitaki nowae-jatziteni naaka Abraham!" Ikantzi Jesús: "Eerokami icharini-paeni Abraham, aritaki pantakiro mi okaatzi rantayitakiri paerani rirori. ⁴⁰ Roo kanteencha, pikowae-yakini eeroka powamaena nokaman-tawita-kimiro okaatzi riyotakaanari Tajorentsi. Tema tee ari ikantya paerani Abraham! ⁴¹ Roojatzi pantayi-tziro okaatzi rantziri ashitzimiri." Ari ikanteeyini Inashitantaniri: "Teera naaka itomi-paeni theenka-tajorentsi-taniri. Tema apatziro ikanta Ashitanari, riitaki Tajorentsi!" ⁴² Ikantzi Jesús: "Riitakirikami Tajorentsi ashitemini, aritaki petakota-kinami, tema nopoñaakawo naaka Tajorentsi, irokana. Tee naaka pokashi-tachani apaniroeni, tema riitaki Tajorentsi otyaanta-kinari. ⁴³ ¿Oetaka kaari pikemathatantawo nokanta-yitzimiri? Tema tee pikowaeyini pikemijantero noñaani. ⁴⁴ Riitaki ashitakimiri Kamaari, panta-piinta-kiniri okaatzi ikoyiri. Ashi royiro kamaari owakira etantana-kawori, rowamaa-shire-tantzi. Ipaapate thaeri-paeni irika, tee iñaawae-tziro kyaariperori. Aririka ikoyi ramatawi-tante, iñaawae-tziro theeyaantsi. ⁴⁵ Rooma naaka, noñaawae-tziro kyaariperori ñaantsi, teemaeta pikemijantee-yananitz eero kapaeni. ⁴⁶ ¿Eenitatsi jaka pikaatee-yakini, kantenani: 'Kaari-pero-shireri irika Jesús?' Tema okaatzi noñaawae-tziri, kyaariperori iroka. ¿Iitama kaari pikemijanantana? ⁴⁷ Itzimi-rika rashitari Tajorentsi, ikemijantziro iñaani. Rooma eero kapaeni tee rashitzimiri Tajorentsi, tee pikemijanteeyini."

Itzimitaka Jeepatzii-toetani

⁴⁸ Ikanteeyini Judá-paeni: "Omaperotatya nokantakimiri Oshitekii-toni-jatzi eeroka, tema Kamaari eeroka." ⁴⁹ Ikantzi Jesús: "Tee nokamaaritz, nopinkatha-tziri naaka Ashitanari. Rooma eero kapaeni, tee pipinkathateeyirini. ⁵⁰ Tee naaka kowashi-tachani pipinkathatena, tema eenitatsi itsipa kowatsiri ipinkatha-teetena, riitaki iyakowentan-tatsini paata. ⁵¹ Eenitatsi-rika kemijanteeroni noñaani, eero ikamayitee paata. Omaperotatya." ⁵² Ikanteeyini Judá-paeni: "Ari niyoteeyini omaperotatya pikamaaritz. Tema kamaki Abraham, ari

† theenka-tajorentsi-taniri = mayempiriite. Tema roshiya-kaawenta-tziiri paerani Judá-paeni, tee roejokiroitari Tajorentsi, rantayi-tziro kaari-perori.

roshiyakari Kamantan-taniri-paeni, kamayitaki maa-woeni. Opoña pikantzi eeroka: 'Eenitatsi-rika kemijanteeroni noñaani, eero ikamayitee.' ⁵³ ¿Pawijirima eeroka nowae-jatzi-teni. Abraham? Kamaki rirori, ari roshiya-yitakari Kamantan-taniri. ¿Jempema piitayaa-ka eeroka?" ⁵⁴ Ikantzi Jesús: "Naakami kowashi-tachani ipinkatha-teetenami, eero okameethatzimi. Roo kanteencha eenitatsi pinkatharitakaanari, riitaki Ashitanari. Riijatzi pikenkitha-takota-piintziri eeroka, pikantzi: 'Riitaki Notajorentsi.' ⁵⁵ Teemaeta piyoteeyirini eero kapaeni. Rooma naaka noñiiri. Aririka nokantemi 'tee noñiiri,' naaka theeri, noshiya-kotakimi eero kapaeni. Roo kanteencha omaperotatya noñiiri naaka. Nokemijantziro iñaani. ⁵⁶ Tema irika Abraham, piwaejatzi-tetari eeroka-paeni, ikimo-shiretaka paerani iñeero nopokakirika. Imatzimaetakawo iñaakina, antawo ikimo-shiretanaki." ⁵⁷ Ikantzi Judá-paeni: "Tekira okaatziita 50 pojarentsi. Ari pikantzi piñiiri Abraham." ⁵⁸ Ikantzi Jesús: "Tekiraa itzimiita paerani Abraham, 'Naakataki.' Omaperotatya." ⁵⁹ Ikanta raayiwitanaka mapi Judá-paeni ikoyi rompojirimi Jesús. Omananaka rirori, shitowanaki tajorentsi-pankoki.

Retsiya-takota-kahaeri Jesús Kamampo-waakiri

9 Ikanta rawijanaki Jesús iñaapaakiri apaani atziri kamampo-waaki-tatsiri, itzima-kori ikamampo-waakitzi. ² Ikantzi riyotaani-paeni: "Yotaanari! ¿Iitama ikamampo-waaki-tantari owakira itzimapaaki irika atziri? ¿Rooma kantakaari ikaariperotzi iriri? ¿Rooma kantakaari ikaariperotzi rirori?" ³ Ikantzi Jesús: "Tee roo kantakaan-teroni iyaari-peronka rirori, tee roo kantakaan-teroni iyaari-peronka ipaapate. Tema roo kantakaan-tzirori roñaahan-teetan-tyaawori ishintsinka Tajorentsi. ⁴ Tema eeniro okiteejetzi, okowa-perotatya nanteniri rantawaeri otyaanta-kinari. Rooma aririka otsireni-tanaki, tekatsi kanteroni rantawaete. ⁵ Tema eeniro nojeeki naaka jaka kepatsiki, naakataki koñeetyaa-kotziri jaawiki-jatzi." ⁶ Ikaatakiro ikenkithawaetaki Jesús, reewatanaki kepatsiki, ramirokaki eepichokiini kepatsi, itziritakiri rokiki kamampo-waakiri. ⁷ Ikantziri: "Piyaate pikiwa-yookityaa owaanka-naariki iiteetziri Otyaantaa-rini." Ari ikinanaki kamampo-waakiri, ikiwaaki-tapaaka. Ikanta ipiyapaaka, aminawae-tanee kameetha. ⁸ Ikanta isheninka-paeni ikaatzi ñaapiintziriri ikowako-tantzi ipashitee-tyaari, rojampita-wakahae-yakani, ikantzi: "¿Kaarima irika jeeka-piinta-tsiri ikowako-tantzi ipashitee-tyaari?" ⁹ Eenitatsi kantatsiri: "Riitaki." Itsipa kantatsiri: "Kaari, riiwitaka." Ikantzi rirori: "Naakataki piña-piintziri." ¹⁰ Ari rojampi-teeta-nakiri, ikantee-tziri: "¿Jempema pikantaaka paminan-taari kameetha?" ¹¹ Ikantzi rirori: "Irinta atziri iitachari Jesús, itziritantakinawo kepatsi nokiki, ikantakina: 'Piyaate owaanka-naariki iiteetziri Otyaantaa-rini. Ari pikiwaaki-tyaa.' Nokanta niyaatanaki, nokiwaaki-tapaaka janta, ari naminanee." ¹² Ikantee-tziri: "¿Jempema nimaeka irika atziri?" Ikantzi rirori: "Tee niyotzi."

†† Yotaanari = Rabí

Rojampi-tziri Inashitantaniri-paeni Kamampo-waaki-witachari

¹³ Ikanta rahaeta-nakiri kamampo-waaki-witachari ijeekira Inashitantaniri-paeni. ¹⁴ Tema rootaki kiteejeri imakoryaan-teetari, imatanta-kawori Jesús itziritan-takariri rooki kepatsi, roo ikowichaa-tantaari kameetha.

¹⁵ Ari rapiitakiri Inashitantaniri-paeni rojampi-tziri jempe okanta ikowichaa-tantaari kameetha. Ikantana-ki rirori: "Itziritan-takinawo nokiki eepichokiini kepatsi, ari niyaatanaki naaka nokiwaakita. Ari nokowichaa-tanee kameetha." ¹⁶ Ari ikantzi itsipa Inashitantaniri: "Irika atziri antakirori kaari rashi Tajorentsi, tema tee romaerintantawo kitejere imakoryaan-teetari." Eenitatsi itsipa kantatsiri: "¿Riimi kaari-pero-shireri, eero rantziromi añaakiri?" Tema inashiyita ikantee-yakirini Inashitantaniri-paeni, tee raapatziyawakaa. ¹⁷ Ari rapiitakiri rojampi-tziri kamampo-waaki-witachari, ikantziri: "¿Iita pikenkishiryaaeri eeroka, iitama kowichaata-kahaemiri kameetha?" Ikantzi rirori: "Kamantan-taniri rirori."

¹⁸ Roo kanteencha, tee ikemijanteeyini Judá-paeni riitaki kamampo-waaki-witachari irika, riitaki kowichaa-takahae-teeri kameetha. Rootaki ikaeman-takariri ipaapate ikowichaata-kahae-teeri. ¹⁹ Rojampi-tawakiri, ikantziri: "¿Riima pitomi irika? Pikamantena, ¿rooma itzima-kori ikamampo-waakitzi? ¿Jempema okanta ikowichaa-tantaari kameetha?" ²⁰ Ikantanaki ipaapate: "Apatziro niyotzi riitaki notyomi, itzima-kori ikamampo-waakitzi. ²¹ Roo kanteencha, teera niyotzi jempe okanta ikowichaa-tantaari kameetha, tee niyotzi eejatzi iita kowichaata-kahaeriri. Pojampiteri rirori, tema antaritaki rirori, riitaki kamantemini." ²² Roo ikantantari ashitariri tema ithaawan-tatyaari Judá-paeni, ikantee-yakini rirori: "Itzimi-rika kanteen-tsini Jeepatzii-toetani irika Jesús, eero noshine-teeri ikyahae apiyota-piinteeyanira." ²³ Rootaki ikantantari ipaapate: "Pojampiteri notyomi, antaritaki rirori."

²⁴ Ari rapiitakiro Judá-paeni ikaemaeri kamampo-waaki-witachari, ikantziri: "Pipinkathateri Tajorentsi, pikamantena kameetha, eero pipinkatha-tashitari irika atziri kaari-pero-shireri rirori." ²⁵ Ikantzi rirori: "Tee niyotzi naaka riitakirika kaari-pero-shire-rika. Apatziro niyotzi naaka kamampo-waakiri, ikowichaata-kahaana kameetha." ²⁶ Rapiitziri rojampi-tziri, ikantziri: "¿Jempe ikantakimika? ¿Oeta rantakiri ikowichaa-takaan-teemiri?" ²⁷ Ikantzi kamampo-waaki-witachari: "Aritaki nokantakimi, tee pikemijantena. ¿Oetaka pikowantari napiitemiro? ¿Pikowatziiima pikemijanteeyirini eeroka?" ²⁸ Ari ikaweya-waetee-tanakiri kamampo-waaki-witachari, ikantee-tanakiri: "Pawentee-yaari eeroka irika atziri, rooma naakapaeni nawentee-yaawo Ikan-takaanani awaejatzeneni Moisés. ²⁹ Tema niyoteeyini naaka ikenkitha-waeta-kaakiri Tajorentsi paerani Moisés. Riima irika atziri, tekatsi yoterini jempe ikinapaaki."

³⁰ Ari rakanaki kamampo-waaki-witachari, ikantzi: "¿Arima! Tee piyortzi eerokapaeni jempe ikinapaaki. Rooma naaka ikowichaata-kahaana kameetha. ³¹ Tema ayoteeyini maawoeni tee ikemiri Tajorentsi antzirori kaari-perori. Apatziro ikemiro ramanani pinkathatziriri, ikaatzii antaneerori ikoyiri. ³² Tekatsi akemakote tzimatsi kowichaata-kahaeriri tzimako-tzirori ikamampo-waakitzi. ³³ Eeromi ipoñaakawo irika atziri Tajorentsi-kinta, eero imatziromi rantakiri." ³⁴ Ikantee-tanakiri kamampo-waaki-witachari: "Kaari-perori eero-ka owakira pitzima-paaki. ¿Ari pikoyi piyotaa-yiteena nimaeka naaka?" Romishitowae-takiri kamampowaaki-witachari.

Kamampo-waaki-shireri

³⁵ Tema kemaki Jesús romishitowae-takiri kamampo-waaki-witachari. Ikanta iñahaeri ikinapae, rojampitakiri, ikantziri: "¿Pawentaarima eeroka Itomi Atziri?" ³⁶ Ikantzi rirori: "¿Pinkathari! Pookotenari jempe itzimi, nokoyi nawentee-yaari naaka." ³⁷ Ikantzi Jesús: "Aritaki piñaakiri, tema riitaki kenkitha-waeta-kaakimiri." ³⁸ Ari rotziwerowanaka irika atziri ipinkatha-tanakiri Jesús, ikantziri: "Nawentaakimi Pinkathari." ³⁹ Ikantzi Jesús: "Rootaki nopokan-takari naaka naminayi-teeri ojaawijatzi, rootaki ikowichaa-tantee-yaari kamampo-waaki-witachari. Riima ikaatzii kowichaa-witachari, ari ikamampo-waakite rirori." ⁴⁰ Ikanta ikemaki Inashitantaniri ikaatzii tsipatakari Jesús, ikantakiri: "¿Pikanta-tziima naaka-paeni kamampo-waakiri?" ⁴¹ Ari ikantzi Jesús: "Ari poshiyaarimi mawityaakiri eerokapaeni, tekatsi yakawente-mironi pantayitakiro kaari-pero-tatsiri. Rooma pikanteeyini tee pimawityaakitzi, aritaki riyakowentan-teeta-kimiro pipiyatha-takinaha."

Roshiya-kaawentee-tziro piratsitanto

10 Opoña ikantzi Jesús: "Eenitatsi-rika kaari kyaatsini ikyaa-piintee-tzira piratsitantotsiki, ikyaaashi-takyaa-rika onampinaki, riitaki koshintzi irika, riitaki kaari-perori. Omaperotatya. ¹² Riima ikaatzii kyaatsiri jempe ikyaa-piintee-tzi, riitaki aminako-wentapiintziriri ipireetari. ³ Tema riitaki aminako-wentzirori ashitakowo ashitaryaa-kopiintziriri ipireetari. Riima aminako-wentziriri ipireetari, riitaki kaemapiintziriri iwaeroki, tema riyopaante-tawaeri rirori. Riitaki omishitowa-paerini. ⁴ Aririka romishitowakiri maawoeni onkokiroeninta, riitaki jewaterini aminako-wentziriri, royaateeyanakirini ipireetari, tema riyowaante-tziri riitaki aminako-wentziriri. ⁵ Roo kanteencha teera royaatziri kaari iñaapiintzi, ari ishiya-pithatanakyaari, tema tee riyowaante-tziri." ⁶ Ari ikantakiri Jesús roshiya-kaawentziniri, roo kanteencha tee ikematha-teeyirini irikapaeni oeta ikantako-tziri.

Roshiyari Jesús kameethari aminako-wentan-taniri

⁷ Ari rapiita-nakiro Jesús ikantziri: "Naakataki oshiyawori ashitakowo piratsitanto. Omaperotatya. ⁸ Tema

† piratsitantotsi, ipireetari, ipira, nopira = owisha = oveja

ikaatzi etakawori ipokaki tekiraata nopoki naaka, roshiya-shitakari koshintzi, kaari-perori irikapaeni. Roo kanteencha teera ikemijanan-teeyirini ipireetari.

⁹ Naakataki oshiyawori ashitakowontsi. Eenitatsi-rika kyahaatsini noshiyakawo naaka ashitakowontsi, aritaki rawijako-shiretee. Tema roshiya-kotee-yaari ipireetari ipiya-piyata ikyaa-piintzira eejatzi ishitowa-piintzira. Tee okowityaawaetyaa rowanawo. ¹⁰ Riima koshintzi apatziro ipoki ikoshite, rowante, ithonkante. Rooma naaka nopokaki nañaaka-shire-takantee.

¹¹ Naakataki oshiyariri kameethari aminako-wentziriri ipireetari. Tema ikaatzi kameethari aminako-wentziriri ipireetari, ishinewentari ipira. ¹² Roo kanteencha ikaatzi ipineetziri raaminako-wentziri ashinentsi ipireetari, aririka iñaawakiri owamintharitari ipireetari, ishiya-pithatari ipireetari, ari rowaetyaari ipireetari rookanakirira aminako-wentziriri, tzimpooka-yitanaki itsipa ipireetari. ¹³ Rootaki ishiyantari aminako-wentziriri ipireetari, tema apatziro ikoyi ipineeteri. Teera ikowa-perotzi ipireetari raminako-wentziri. ¹⁴ Naakataki oshiyariri kameethari aminako-wentziriri ipireetari. Niyoyitziri naaka nopirapaeni. Eejatzi riyotana rirori. ¹⁵ Okimitaha riyoperotana naaka Ashitanari, ari nokimi-tzitari naaka niyoperotziri rirori. Noshine-wentari naaka nopira-paeni. ¹⁶ Eenitatsi itsipa nopira kaari jeekatsini jaka. Otzimatyee namayiteeri rirori jaka. Aritaki ikemijanta-yiteena rirori. Tema apaani ikanteeyaa ipiyoteeyaa. Apaani ikanteeyaa aminako-wentee-rini. ¹⁷ Tema noshine-takiro naaka nañaa-mento napiitan-teeyaawori nañahae. Rootaki retakotantanari Ashitanari. ¹⁸ Tekatsi shintsitenani, naakataki shineta-shiteencha. Otzimimotana noshintsinka noshine-tantakari, rootaki napiitan-tyaawori nañahae. Roo ikantakinari Ashitanari nantero.”

¹⁹ Ikanta ikemaeyakini Judá-paeni okaatzi ikantakiri Jesús, itsiparyaa-wakaanaka ikaawitee-yanira. ²⁰ Eenitatsi osheki kantaneen-tsiri: “¿Iitaka pikemijanan-tariri? Ikamaari-tatzii, rootaki ishinki-wentantari.” ²¹ Eenitatsi itsipa, kantatsiri: “Ikamaari-tatyeemi irika eero iñaawae-tziromi iroka ñaantsi. ¿Kantachama kamaari retsiya-takota-kaeri mawityaaki-witachari?”

Ikijaneenta-nakiri Judá-paeni irika Jesús

²² Tema kyaawontsi-tapae. Ari roemoshirenkae-tziro tajorentsi-panko janta Aapatziyaweniki. ²³ Ari ijeekitakari rirori Jesús tajorentsi-pankoki, ranashi-waeta awija-nampitzira tajorentsi-panko iiteetziro “Salomón-tapi.” ²⁴ Ari ipiyowenta-paakiri Judá-paeni, ikanta-paakiri: “¿Jempema okaatzika pikaero poñaashirenkayitakina? Eeroka-rika Jeepatzii-toetani, anjatya poñaawontenawo.” ²⁵ Rakanaki Jesús ikantzi: “Aritaki nokaman-tawitakimi eerokapaeni, tee pikemijantziro. Okaatzi antakaa-yitakinari itajorenka Ashitanari, oñaahanta-pero-takiro kameetha. ²⁶ Roo kanteencha tee pikemijantee-yanitzi eerokapaeni, tee poshiya-kaantya eerokami nopira. ²⁷ Ikaate oshiyanee-yaarini riyowaantetana nopira, niyotzitari naaka. Royaayitana rirori-paeni. ²⁸ Naakataki añaakaa-yiteerini. Eero

ipeyawaeta, tekatsi aapitha-tenarini. ²⁹ Ikaatzi ipakinari Ashitanari, tekatsira aapitha-teenarini, riitaki ma-teerori ririiperotee, riitaki awija-pero-tanta-tsini. ³⁰ Itsipa-shiretana Ashitanari, kimiwitaka apaanimi nokantya.”

³¹ Ari rapiiwi-takawo Judá-paeni raawitanaa mapi ikoyi rompojirimi, ³² ikantanaki Jesús: “Tema osheki kameethari piñaako-takinari eerokapaeni antakaa-kinari itajorenka Ashitanari. ¿Jempema otzimika powamaa-wenteneri?” ³³ Ikanteeyini Judá-paeni: “Tee roo nokowan-tyaari nowamaa-wentemiro kameethari okaatzi pantayi-takiri, roo nowamaa-wentemiri pitheenka-tajorentsi-takiri Tajorentsi. Tekatsi piitamatsityaa eeroka, tema eeroka atziri, roo kanteencha poshiya-kaanta-waetaka eerokami Tajorentsi.”

³⁴ Ikantzi Jesús: “Iroka ojankina-takota Ikantakaan-tee-tani,

Naaka kantatsini: ‘Eerokayitaki Tajorentsi.’

³⁵ Ari ayoteeyironi Jankinarentsi-perori, tee okamethatzi atekañaanetero. Riitaki Tajorentsi iitakiriri atziri-paeni ‘Tajorentsi’ ikaatzi riyotakaa-yitakiri iñaani.

³⁶ ¿Iitaka pikantan-tanari eeroka-paeni notheenka-tajorentsitaki nokantaki naaka Itomi Tajorentsi? Tema naakataki riyoyaaki, rotyaantakina nopoki kepatsiki.

³⁷ Eerorika nantayi-tziro naaka okaatzi rantziri Ashitanari, eero pikemijanteeyini. ³⁸ Roo kanteencha piñaakina nantayi-tziro, okantawityaa eero pikemijantana naaka, roo pikemijante okaatzi notajonka-wentan-tayitaki, rootaki piyopero-tantee-yaari apaani nokantanaa Ashitanariki, eejatzi apaani ikantanaana rirori.” ³⁹ Ari rapiiwi-tanaawo Judá-paeni ikoyi raakaan-terimi, roo kanteencha Jesús ishiya-pitha-tanakari.

⁴⁰ Piyana Jesús katonkonta Parenkaariki. Ari ijeekapae jempe romitsiryaaantaki paerani Juan. ⁴¹ Osheki atziri jatashi-takiriri iñeeri Jesús. Ikanteeyini: “Okantawitaka tee itajonka-wentan-tawita rirori Juan, roo kanteencha okaatzi ikenkitha-takota-kiriri irika atziri, omoperotatya iroka.” ⁴² Tema osheki kemijanta-kiriri Jesús janta.

Ikamantakari Lázaro

11 Eenitatsi apaani mantsiyari iitachari Lázaro, riitaki nampitawori Ashironkaaweniki, itsipatawo ritsiro, María eejatzi Marta. ² (Iroka María ritsiro Lázaro, rootaki jeetanta-kariri kajankaari iitzi Awinkatharite, oshetan-tanaari oeshi.) ³ Okanta ritsiro-paeni Lázaro, okaemakaan-takiri Jesús, okantziri: “Pinkathari, imantsiya-tatzii pitsipa-minthari.” ⁴ Ikanta ikemawaki Jesús, ikantanaki rirori: “Iroka mantsiyarentsi tee owamaantzi, tema ari iñahaeterori itajorenka Tajorentsi, eejatzi rashi Itomi.”

⁵ Tema retako-perotani Jesús iroka Marta, María, eejatzi Lázaro. ⁶ Ikemawitaka ikamantee-tziri imantsiyatatzii Lázaro, eekiro ijeekana-kitzii okaatzi apite kitejeri janta. ⁷ Ipoña ikantaneeri riyotaani-paeni: “Jame apiyee iipatsiteki Judá-paeni.” ⁸ Ikanteeyini riyotaani: “Yotaanarí! Owakira ikoyi rompojimi Judá-paeni janta, eekiro pikowatzii pipiyanee janta.” ⁹ Ikantzi Jesús:

“¿Tema ojamani okanta apaani kitejeri? Ikaatzi anashita-chari kitejeriki, tee rantziwa-waeta, tema eenitatsi koñeetyaatsiri jaka kepatsiki. ¹⁰ Riima anashita-chari tsireni-riki, rantziwa-waeta, tema tekatsi koñeetyaatsiri.” ¹¹ Eekiro ikantana-kitzii Jesús: “Makoryaaki atsipa-minthari Lázaro, roo kanteencha otzimatyee niyaate nowiriinteeri.” ¹² Ari ikanteeyini riyotaani: “Pinkathari! Aamaashitya aritakirika retsiyatakotee, tema imakoryaatzii.” ¹³ Tema ikantawi-tatyaa Jesús kamaki Lázaro, roo kanteencha ikenkishireeyani riyotaani ikenkitha-takota-tziiro makoryaantsi. ¹⁴ Ari rooñaawonta-nakiro Jesús, ikantzi: “Kamaki Lázaro. ¹⁵ Osheki nokimo-shiretakai tee nojeeki janta, rootaki pikemijanta-pero-tantyaari eeroka. Roo kanteencha otzimatyee aate aminiri.” ¹⁶ Ikanta Tomás iiteetziri “Tsi-pari”, ikantanakiri itsipa riyotaani-paeni Jesús, ikantziri: “Jame oyaatanakiri, amini eerorika rowamahaetee aaka.” †

Riitaki Jesús owiriintan-taniri, añakaan-taniri

¹⁷ Ikanta rareeta-paaka Jesús, ikemapaaki okaataki 4 kitejeri ikiteetan-takariri Lázaro. ¹⁸ Tee inteena-perotzi ojeeki Ashironkaaweni nampitsi Aapatziyaweni. ¹⁹ Tema osheki Judá-paeni pokayiteen-tsiri roemoshirenkiro Marta eejatzi María ikamakira iyaariri. ²⁰ Okemaki Marta areetapaaka Jesús, jatanaki otonkiyo-tawakari. Rooma María roojatzi ojeekaki pankotsiki. ²¹ Okantawakiri Jesús iroka Marta: “Pinkathari! Ari pijeekimi eeroka jaka, eeromi ikamimi aarini. ²² Roo kanteencha niyotzi naaka okaate pikowako-teriri eeroka Tajorentsi, aritaki imatakimiro.” ²³ Ikantziro Jesús: “Aritaki ipiriintee piyaariri.” ²⁴ Okantzi Marta: “Niyotzi naaka aritaki ipiriintee paata oweyaantyaawoni kitejeri ipiriintee-rika ikaatzi kamayiteen-tsiri.” ²⁵ Ikantzi Jesús: “Naakataki owiriintan-tatsiri, naakataki añakaan-tatsiri. Ikaatzi kemijanteenani naaka, okantawityaa ikami, aritaki rañahae. ²⁶ Tema ikaatzi añaaayita-tsiri nimaeka, ikaatzi kemijantaanari naaka, aritaki rañahae ikamawi-takyaa-rika. ¿Pikemijantziroma iroka?” ²⁷ Okantzi Marta: “Nokemijantzimi Pinkathari, tema eeroka Jeepatziitoetani, Itomi Tajorentsi, pokaentsiri jaka kepatsiki.”

Riraakotapaakari Jesús ikiteetakirira Lázaro

²⁸ Ari okaatzi okenkithawaetakaakiri Marta, jatanaki okaemiro María, irento, okamanta-thata-paakiro, okantziro: “Areetapaaka yotaantaniri, ikaemimi.” ²⁹ Okanta okemawaki roori, intsipaete okatziyanaka, oshiyashi-tanakari oñaawakiri Jesús. ³⁰ Tekiraata rareetyaa Jesús nampitsiki, roojatzi ijeekaki janta otonkiyo-tawakarira Marta. ³¹ Ikanta Judá-paeni ikaatzi tsipata-kawori opankoki María roemoshirenkiro, tema iñaawakiro intsipaete okatziyanaka iyaatanaki, royaa-tee-yanakironi roshiya-kaantzi irawaeta-tyeeyaa kitataa-rewoki. ³² Okanta areetapaaka María ijeekakira

† Yotaanari = Rabí † apaani kitejeri = 12 hora †† makoryaantsi = mahaantsi ‡ Tsipari = Dídimo †† tee inteena-perori = 3 kilómetro = 15 estadio

Jesús, otziwerowa-shita-paakari okantapaakiri: “Pinkathari! Ari pijeekimi eeroka jaka, eero ikamimi aarini.” ³³ Ikanta iñaakiro Jesús irayimo-tapaakari María, ari ikantzi-tapaakari Judá-paeni ikaatzi oyaata-paa-kirori, otsinkashiryaa-nakiri rirori, antawo okatsitzimo-shire-tanakiri. ³⁴ Ari rojampi-tanakiro, ikantziro: “¿Jempema pikitataki-rika?” Ari ikantee-tanakiri: “Pipoki Pinkathari, piñeeri.” ³⁵ Ari riraapaakari rirori Jesús. ³⁶ Ari ikantee-yanakini Judá-paeni: “Pamineri, osheki retakoperokari rirori!” ³⁷ Eenitatsi itsipa Judá-paeni kantaneen-tsiri: “Riiwitaka irika aminakaeriri mawityaakiri, ¿iitaka kaari raminanta jempe ikinakaero eero ikamanta Lázaro?”

Rañantaari Lázaro

³⁸ Ari rapiita-nakiro Jesús okatsitzimo-shire-tanakiri, riyaaata-shita-nakiri jempe ikiteetakiri. Tema omoo iroka, antawo mapi rashitakoe-tanta-kariri. ³⁹ Ikantzi Jesús: “Poteenkiro mapi.” Ari okantzi Marta, ritsiro kamaentsiri: “Pinkathari! Aamashitya shitzitakirika, tema kaatakotaki 4 kitejeri ikamantakari.” ⁴⁰ Ikantzi Jesús: “¿Tema nokantzitakimi aririka pikemijantena aritaki piñaakiro itajorenka Tajorentsi?” ⁴¹ Tema roteenkaetakiro mapi. Ari raminanaki Jesús inkiteki, ikantanaki: “Ashitanari, namanimi eeroka, tema pikemakina. ⁴² Niyotzi ari pikanta-piintatyaa pikemana. Rootaki nokantan-tzimiri ikemantyaari atziri-paeni ikaatzi piyoteen-chari jaka, rootaki ikemijantanteemiri eeroka otyaanta-kinari.” ⁴³ Ikanta iñaawae-takiro iroka ñaantsi, ishintsitanakiro ikaemanaki ikantzi: “Lázaro! Pishitowae!” ⁴⁴ Tema shitowapae kamawiteen-chari roojotakawo manthaantsi rakoki eejatzi iitziki, roojatzi iponawoo-takawo ipona-tantee-tawakariri. Ikantzi Jesús: “Piponaryaakoteeri, riyaaateeta.”

Ikamanta-wakaeta rowamaa-kantereri Jesús

(Mt. 26.1-5; Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2)

⁴⁵ Rootaki ikemijanan-tanakari osheki Judá-paeni ikaatzi jateentsiri oyaatanakirori María, ikaatzi ñaakirori rantakiri Jesús. ⁴⁶ Roo kanteencha eenitatsi itsipa Judá-paeni jatashi-takiriri Inashitantaniri-paeni. Ikamanta-paakiri okaatzi rantakiri Jesús. ⁴⁷ Rootaki ipiyotan-tanakari Inashitantaniri-paeni, eejatzi reewari Ompera-tajorentsita-rewo, tema riyoshiita ipiyoteeyakani riiperoripaeni, ikanta-wakahaeyani: “¿Jempema akantyaaka? Osheki iñeetakiri itajonka-wentantaki irika atziri. ⁴⁸ Aririka akema-mintha-tashi-tyaari, aritaki ithonkanakyaa ikemijanteeyanakini maawoeni. Ari ipokaki reewarite-paeni wirakocha, itzimpooka-paakiro tajorentsi-panko, ari ithonkaka maawoeni aaka-paeni.” ⁴⁹ Tema riiwitaka paerani reewari-perote Ompera-tajorentsita-rewo iitachari Caifás, ikantanaki rirori: “Kimitaka tee piyotee-yanitzi eeroka. ⁵⁰ Tee pikenkishire-teeyaani rootaki kameetha-tatsini ikamawenta-yitee apaani atziri, eero ithonkae-tantee anampiki.”

⁵¹ Ikanta Caifás Jewatzi-riri ompera-tajorentsita-rewo, iñaawae-takaakiri Tajorentsi. Okantawitaka tee riy-

otzi, riitaki Jesús ikenkitha-takotaki ikamawenteri isheninka-paeni. ⁵² Tee apatziro ikamawenteeri Judá-paeni, tema rootaki ipiyotan-teeyaari maawoeni itomi-paeni Tajorentsi ikaatzi jeekayi-teentsiri jempe-rika-paeni jaka kepatsiki. ⁵³ Aripaete ikowaeyakini reewarite Judá-paeni rowamaa-kaanteri Jesús.

⁵⁴ Rootaki kaari ikowantanaa Jesús itsipata-neeyaari Judá-paeni. Tema shitowanaki jempe inampiwitaka-wo, jataki ochempi-mashiki ojeeki nampitsi iitachari Efraín. Ari ijeekakaa-paeri janta itsipayi-takari riyotaani-paeni.

⁵⁵ Rooteentsi roemoshirenkaero Judá-paeni Anonkoryaantsi, osheki atziri jatatsiri Aapatziyaweniki rowetsika-shire-yityaa. ⁵⁶ Osheki ramina-mina-witee-takari Jesús, rojampita-wakahaeyani tajorentsi-pankoki, ikantzi: “¿Jempema pikanteeyini eeroka? ¿Arima ipokaki rirori roemoshirenkaetaha?”

⁵⁷ Ikanta Inashitantaniri-paeni eejatzi reewari Ompera-tajorentsitaawo-paeni, ikantan-tayitaki: “Eenitatsi-rika yoteentsini jempe ijeeki Jesús, ikamante, naakaan-teriita.”

Ijeetan-teetari Jesús kajankaari

(Mt. 26.6-13; Mr. 14.3-9)

12 Tema yotapaaka 6 kitejeri roemoshirenkan-teeyaawori Anonkoryaantsi, jataki Jesús Ashironkaa-pankoniki, inampiki Lázaro rañaakahaeri. ² Okanta otsireniityaanaki ari ikaemae-takiri Jesús rakiyoteri itsipa-minthari-paeni. Rootaki oyiitan-tatsiri Marta. Ari ijeekitakari eejatzi Lázaro itsipatakari Jesús rowaeyani. ³ Amakota-paaki María kajankaari. Osheki owinawo iroka. Ojeetan-takari iitziki Jesús. Oshetan-tanaari oeshi. Kajankaenkatanaki maawoeni pankotsiki. ⁴ Ikanta Judas Nampitsi-weri, riyotaani Jesús pithoka-shityaarini paata, ikantanaki rirori: ⁵ “¿Oetaka kaari ipimantee-tantawo iroka kajankaari? Ari aakimi osheki koriki, riitaki apashit-yaaririmi ashironkaenkari-paeni.” ⁶ Teera roo ikantan-tyaari Judas retakotatyaarira ashironkaenkari-paeni, tema koshintzi rirori. Riitaki kempoyaa-witariri koriki, roo kanteencha ikoshita-piintziri eepichokiini. ⁷ Ikantzi Jesús: “Piñaashi-tyaawo, tema rootaki okashiya-kaawentakinari aririka ikiteetakina paata. ⁸ Riima ashironkaen-karipaeni ashi rowaero ijeekimotemi, rooma naaka okapichoki-tapaaki nojeeki-motaneemi.

Ikamanta-wakaeta rowaeteri Lázaro

⁹ Tema osheki Judá-paeni yoteentsiri ari ijeeki Jesús janta Ashironkaa-pankoniki. Riyaatee-yanakini janta. Tee apatziro raminiri Jesús eejatzi Lázaro, rañaakahaeri Jesús. ¹⁰ Roo kanteencha ikamanta-wakahaeyakani reewari Ompera-tajorentsitaawo rowamayiri Lázaro. ¹¹ Riitaki Lázaro kantakaan-takirori kaari raripero-tanta-naari Judá-paeni ikaatzi kemijanta-neeriri Jesús.

† kajankaari = nardo; owinawo = apaani libra = 300 gramo †† osheki koriki = 300 denario. Riitaki ipineetziriri antawae-tatsiri apaani ojarentsi.

Areetaa Jesús Aapatziyaweniki

(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40)

¹² Okanta okitejeta-manee, osheki atziri jateentsiri Aapatziyaweniki roemoshirenkiro Anonkoryaantsi. Ari ikemaeyakini ikanteetzi: “Areetapaaka Jesús Aapatziyaweniki.” ¹³ Ichekae-yanakini oshiyawori kompiroshi. Jateeya-nakini itonkiyo-tawakyaari, ikaemaeyini ikantzi:

☐ Kaakitaki awinkatharite!

☐ Riitaki Tajonka-wentaa-rewo, tema Pinkathari otyaanta-kiriri!

☐ Riitaki Awinkathariperoteeyaari aakapaeni Israel-paeni! †

¹⁴ Ari iñaapaaki Jesús ewonkiri ikyakoetari, ikyakotanakari, tema riitaki ikenkitha-takoe-tzitakari paerani Jankinarentsiki, ikanteetaki: ††

¹⁵ Kijakowentoni-jato, eero pithaawaeyini, Pokakira Piwinkatharite,

Ikyako-takari ewonkiri ikyakoetari.

¹⁶ Teera ikematha-witawo riyotaani-paeni Jesús owakira ikemawakiro. Roo kanteencha roenoka-shitan-taawori Jesús rowaneenkawo, aripaete ikenkishireeyanakani, riiwitaka Jesús rojankina-takoetzi. ¹⁷ Tema osheki ikenkitha-takoyi-taneero okaatzi iñaakiri atziri-paeni itsipatakari paerani Jesús rañaakaan-taariri Lázaro. ¹⁸ Rootaki riyataan-tayita-nakari atziripaeni itonkiyo-tawakari Jesús, tema ikemako-takiri rañaakaeri kamawita-chari. ¹⁹ Riima Inashitantaniri-paeni ikanta-wakahaeyanakani rirori: “Piñaakiro, kimitaka eero otsinampaeri. Paminiri, rootaentsi riyaaata-shiteri maawoeni.”

Ñaawaetzirori Igracia-thate ikoyi iñeeri Jesús

²⁰ Eenitatsi wirakocha-paeni itentayitanakari ikaatzi jateentsiri roemoshirenkaeyani. ²¹ Ikanta wirakocha-paeni rontsiroka-paakari Felipe, poñaachari Shima-pankoniki nampitsi jeekatsiri Tepoweniki. Ikanta-paakiri: “☐ Pinkathari! Nokoyi noñeeri Jesús.” ²² Jatanaki rirori Felipe, ikamanta-paakiri Andrés. Apitekiro riyataanaki, ikamantakiri Jesús. ²³ Ari ikantzi Jesús: “Monkaata-paaka roenoka-shitan-teeyaawori rowaneenkawo Itomi Atziri. ²⁴ Tema apaani okithoki kaari kamaki-tatsini aririka ipankiitero, ashi oyiro okaamatsite apaani okithoki. Rooma aririka okamaki-tapaente ipankiitero, aritaki iñahaeteero okithoki-perotee. Omaperotatya. ††²⁵ Eenitatsi-rika etakota-wae-tachari rantayi-tziro ikowa-shiwaetari, aritaki ipeyashi-teeyaa. Riima ikaatzi maninteeroni ikowashiwaetari rantayitziro jaka kepatsiki, ikamawenta-naatziro rañaantee-yaari. ²⁶ Eenitatsi-rika kowatsini noshiya-kaanteri nomperatani, roshiya-kotenawo naaka. Jempe-rika nojeekae naaka, aritaki ijeekitee-yaari rirori nomperatani. Eenitatsi-rika nokimita-kaari nomperatani naaka, riitaki Ashitanari kantakae-yaawoni ipinkathee-tantyaariri paata.”

‡ Kaakitaki awinkatharite = Hosana; Waerontsi †† ikyakoetari = asnillo, asna †† okithoki = triho

Ikamantakota Jesús rowamahaeteri

²⁷ “Antawoete okantzimo-shire-takina nimaeka! ¿Jempema nokanteka? ¿Nokantema: ‘Ashitanarí, powatsinaryaako-shire-teena?’ Tema rootaki nopokantakari, nomonkaa-teero! ²⁸ Ashitanarí, poñaahantero pitajorenka.” Ikemaetatzii ñaawaeta-neentsiri inkiteki, ikanteetzi: “Tema noñaahan-takiro, nimaeka napi-itero.” ²⁹ Ikemaki atziri-paeni piyoteen-chari, ikantee-yanakini: “Ookatha-rentsira iroka.” Roo kanteencha ikantzi itsipa-paeni: “Tema apaani ronampiri Tajorentsi ñaanata-kiriri.” ³⁰ Ikantanaki Jesús: “Tee apatziro naaka iñaanatana, tema eeroka-paeni iñaawae-wentaki. ³¹ Rooteentsi iñeeteri rowajankitaan-te jaka kepatsiki, rotsinampae-teeri pinkathari-wentziriri jaawiki-jatzi-paeni. ³² Roo kanteencha aririka rowatzika-koetakina jaka kepatsiki, aritaki nokaema-shire-teeri maawoeni.” ³³ Ari rooñaawontzirori Jesús jempe okantyya aririka rowamahaeta-kiriri. ³⁴ Ari rakaeya-nakini atziri-paeni, ikantzi: “Iyoteeyironi ikantee-tziri Ikantakaan-teetani: ‘Tema Kañaaniri Jeepatziitoetani.’ ¿Itakama pikantantari eeroka otzimatyee rowatzika-koeteeri Itomi Atziri? ¿Jempema iitattyaa iiteetziri Itomi Atziri?” ³⁵ Ikantzi Jesús: “Eeniro ijeekimo-taneemi ikantee-tziri ‘Koñeetyaatsiri,’ apatziro ijeekanee eepichokiini. Poshya-kaantero panashi-teemi okoñeetyeera, eero omapokan-tzimi oshiyawori tsireniri. Tema ikaatzi anashitachani otsirenikaakitzira, tee iñeero jempe ikini. ³⁶ Pikemijanteeri iiteetziri ‘Koñeetyaatsiri’ eeniro ijeekimo-yitzimi, poshya-kotyaari rirori.”

Tee ikemijanteeyini Judá-paeni

Ithonka-nakiro iñaawae-takiro iroka, shitowanaki Jesús. Tee roñaahan-tanaa.

³⁷ Okantawitaka osheki itajonka-wentantaki Jesús inampiki isheninkapaeni, tee ikemijanteeyini. ³⁸ Otzimatyee omonkaatyaa rojankina-takiri Kamantan-taniri Isaías, kantatsiri:

¡Pinkathari! ¿Itaka kemijanteroni añaani?
¿Itzimikama roñaahakiri ishintsinka Tajorentsi? ††
³⁹ Iroka otsipa rojankina-takiri Isaías, rootaki kaari ikemijantan-teeta, ikantaki paerani:

⁴⁰ Riitaki Tajorentsi mawityaaki-takaa-kiriri,
Imajontzi-takaa-yitakiri,
Rootaki eero ikowichaa-tanta,
Eero ikematha-tantawo.
Ari okantyya eero ipiyashi-tantaana naaka,
Nowawijaa-kotan-teeyaari.

⁴¹ Roo iñaawae-tanta-kawori iroka Isaías, tema iñaashireta-kitziro rowaneenkawo Jesús, rootaki ikenkitha-takotan-takariri. ⁴² Okantawitaka okaatzi kanteen-chari, osheki Judá-paeni kemijanta-neeriri Jesús, imatzita-nakawo pinkathari-paeni. Roo kanteencha tee ithawetakotziro ithaawantatyaari Inashitantaniri-paeni, eero romishitowan-tari ikyya-piintzira jempe ipiyota-piinteeyani. ⁴³ Ari okantzimaetaka. Riita-

† Waerontsi †† ishintsinka = rako

ki ikowa-perotakiri raapatziyaari Inashitantaniri-paeni, riima Tajorentsi, te ikoyiri.

Jesús iyakowenteerini atziri-paeni

⁴⁴ Ari ishintsitanaki icheraanaki Jesús, ikantanaki: “Ikaate kemijanteenani naaka, tee apaniro ikemijantana, tema ikemijantzi-takari otyaantanari. ⁴⁵ Ikaatzi ñahaenani naaka, okimiwi-takawo riimi iñahaerimi otyaanta-kinari. ⁴⁶ Rootaki nopokantakari naaka, noshiyee-yaari ‘Koñeetyaatsiri,’ nokoñeetyaakoteeri jaawiki-jatzi. Eero ijeekayitee otsireni-kaakitzira ikaate kemijanteenani. ⁴⁷ Tee roo nopokan-tyaari jaka kepat-siki nowajankitaante, tema nopokatzi nowawijaa-kotante. Roo kanteencha ikaatzi kemawitawori noñaani, tee ikemijantzi, te naaka owajankiteerini. ⁴⁸ Eenitatsi-rika maninta-kinani, kaari kemijanteeroni noñaani, tzimaki owajankiteerini. Kimiwaetaka iroka ñaantsi-paeni okaatzi noñaawae-yitakiri atziritanakiyeemi, rootaki owajankitaan-tatsini paata, ipiyathawaante-teetakina. ⁴⁹ Tema tee noñaawae-tashiwaetyaa naaka apaniroini, tema riitaki Ashitanari otyaanta-kinari, riitaki kantakinari okaatzi nokanta-yitakiri eejatzi niyootaan-tayitakiri. ⁵⁰ Niyotziro naaka ikantakaan-tziri Ashitanari, rootaki añaaka-kaanta-tsini. Ari okantari, okaatzi nokanta-yitziro naaka, nothotyaa-tziro okaatzi ikanta-kinari Ashitanari.”

Ikewiri iitziki Jesús riyotaani-paeni

13 Tema yotapaaka apaani kitejeri roe-moshirenkae-tziro Anonkoryaantsi. Tema riyotaki Jesús monkaata-paaka rookantaneeyaawori kepatsi, rooteentsi riyatee itsipata-paeyaari Ashitariri. Antawo retakotakari ikaatzi kemijanta-kiriri, tema ari ikanta-piintatyaa retakotari roojatzi omonkaa-tanta-paakari maawoeni. ² Tekiraata rowae-yaani, ikaaripero-shire-takae-takari Kamaari irika Judas, itomi Simón Nampitsi-weri, ikowaki ipithoka-shityaari Jesús. ³ Tema riyotzi Jesús riitaki Tajorentsi otyaanta-kiriri. Riyotzitaka aritaki riyatee itsipata-paeyaari Tajorentsi, tema riitaki Iriri, riitaki shintsi-pero-takaeriri. ⁴ Ikanta rowae-yanira, ari ikatziya-nakari Jesús, raatonkoryaa-nakawo iithaari, rowathaki-tanakawo apaani maathaantsi. ⁵ Opoñaashita raaki nijaa ijakiro kewaako-mentotsiki. Ikewa-kiri iitziki riyotaani, roshetan-tanaari iitziki maathaantsi rowathaki-takarira. ⁶ Roo ikewirimi iitziki Simón Pedro, ikantanakiri: “¡Pinkathari! ¿Eerokama kewinani noetziki naaka?” ⁷ Ikantzi Jesús: “Tee pike-matha-tziro nimaeka okaatzi nantziri, roo kanteencha aritaki pikematha-teero paata.” ⁸ Ikantzi Pedro: “Tee nokoyimaeta pikewina noetziki.” Ikantzi Jesús: “Eerorika nokewimi piitziki, teera paapatziyana.” ⁹ Ikantzi Simón Pedro: “¡Pinkathari! Eero pikewa-shitana noetziki, tema pikewatyeeena maawoeni nakoki eejatzi noetoki.” ¹⁰ Ikantzi Jesús: “Ikaatzi owakira pakaana-kirori ikaawoshita, apatziro ikoyi ikewaneero iitzi, tema kite-taki maawoeni iwathaki. Tema kitete-yakimini eeroka-

‡ Ikewa-kiri iitziki

paeni, okantawitaka tee maawoeni pikite-shire-teeyini." ¹¹ Tema riyotakiri Jesús itzimi pithoka-shityaarini, rootaki ikantan-takari: "Tee maawoeni pikite-shire-teeyini."

¹² Tema ikaatakiro ikewa-kiniri iitzi riyotaani-paeni, ikithaa-tanaawo iithaari, jeekapae jempe rowaeyani, ikantziri: "¿Pikematha-takiroma eeroka-paeni okaatzi nantakiri?" ¹³ Tema pikanta-piintakina eeroka-paeni 'Yotaanarí, Pinkatharí.' Omaperotatya pikantanari eeroka-paeni, naakataki. ¹⁴ Tema naaka 'Yotaantanirí, naaka 'Jewarí'. Roo kanteencha noshiyakari omperataarewo nokewakiro piitzi, ari pikimityaari eeroka-paeni pikewa-wakaayiteeya piitzi. ¹⁵ Aritaki noñaahakimirori naaka jempe ikantee-tziro, rootaki pimayitaneeri eeroka-paeni. ¹⁶ Teera añee pinkatha-terini omperataarewo rawijiri omperatariri ipinkatheeteri. Teera añee eejatzi otyaantaarewo rawijiri otyaantziriri. Omaperotatya. ¹⁷ Aririka pikematha-taneero iroka, aririka pantayi-taneero, ari ikimo-shire-wenteetakimi eeroka. ¹⁸ Iroka nokantemiri, roo kanteencha, tee maawoeni nokanta-kotemi. Tema niyotziri naaka ikaatzi niyoshii-yiteeri. Ari omonkaa-tyaari Jankinarentsi-perori, ikanteetaki:

Irika akiyota-kinari naaka, riitaki pithoka-shitenani. ¹⁹ Nokamantzi-tatziimiro nimaeka, tema aririka omatakya, rootaki pikemijanta-pero-tanteenari 'Naakataki'. ²⁰ Eenitatsi-rika aapatziyaarini notyaantani, naaka raapatziyaka. Eenitatsi-rika aapatziyaanari naaka, riitaki raapatziyaka otyaanta-kinari."

Ikamantzi Jesús riitaki pithoka-shityaarini Judas (Mt. 26.20-25; Mr. 14.17-21; Lc. 22.21-23)

²¹ Ari ikaatakiro ikenkitha-takotakiro iroka-paeni, antawo okatsizimo-shire-tanakiri Jesús. Ikantzi: "Pikaatee-yakini eeroka jaka eenitatsi apaani pithoka-shitenani. Omaperotatya." ²² Ari ramina-wakaanaka riyotaani-paeni, tee riyotzi jempe itzimi ikenkitha-takotziri. ²³ Ikanta retako-perotani riyotaani Jesús, tsipata-kariri ijeekakira rowaeyani. ²⁴ Iñaana-cheratanakiri Simón Pedro, ikantziri: "Pojampiteri jempe itzimi ikenkithata-kotziri." ²⁵ Ari ishirinka-shita-paakari okaakiini Jesús, ikantziri: "¿Pinkathari! ¿Jempema itzimika pithoka-shitemini?" ²⁶ Ikantzi Jesús: "Itzimi-rika aawakironi nashetakiri eepichokiini ratanteetari, riitaki." Rashetaki Jesús eepichokiini ratanteetari, ipakiri Judas Nampitsi-weri, itomi Simón. ²⁷ Ikanta rowawakawo Judas ratanteetari. Ari ikaaripero-shire-takaa-nakiri Kamaari. Ikantziri Jesús: "¿Judas! Pimatero intsipaete pikenkishire-tzitakari." ²⁸ Roo kanteencha tekatsi apaani ikaatzi rowaeyani kematha-terini Jesús iita ikantan-tariri. ²⁹ Roshiya-kaantatzi ikantatziiri: "Piyaate pamanante oemoshirenkantyaari." Tema riitaki Judas oyiriri koriki. Roshiya-kaantzi itsipa-paeni, ikantatziiri: "Piyaate pamanante apayiteriri ashironkaenkari."

† okaakiini = ishpaneeki †† Kantako-tachari jaka "ikaaripero-shire-takaa-nakiri Kamaari" tee roo kantakaan-teroni rowawakawo Judas owanawontsi, ikaaripero-shire-tanta-nakari, tema riitaki kowashi-takawori ikaaripero-shire-tanta-nakari.

³⁰ Ikanta ithonka-nakiro rowanakawo Judas ratanteetari, jatanaki. Tema tsireni-tanaki.

Owakirari Ikantakaan-teetani

³¹ Tema jatanaki Judas, ikantzi Jesús: "Monkaata-paaka nimaeka roenoka-shitan-teeyaawori rowaneenkawo Itomi Atziri. Ari iñahaeteerori eejatzi rowaneenkawo Tajorentsi. ³² Aririka iñahaeteerori rowaneenkawo Tajorentsi, iñahaetzi-tyaawori eejatzi rowaneenkawo itomi, riitaki Tajorentsi oñaahan-teeroni. Nimaekaha roñaahantero. ³³ Notyomiite, kapichoki-tapaaki nojeeki-mota-neemi. Osheki paminamina-witeena, eero piñahaana. Roo kanteencha aritaki nokantzi-takari asheninka-paeni Judá-paeni, roojatzi napii-tzitemiri nokantemiro eerokapaeni: 'Eero pimatziro piyaatee jempe nojeekae naaka.' ³⁴ Iroka owakirari nokantakaanani: 'Otzimatyee petakotawakaayiteeyaa. Nokimita naaka netakoyi-tzimi, ari pikimitaneeyaari eerokapaeni, petakotawakaayiteeyaa.' ³⁵ Aririka petakotawakahaeya eerokapaeni, ari riyoteemi maawoeni eerokayitaki niyotaani."

Ikenkitha-takotziro Jesús rookawentantya Pedro (Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Lc. 22.31-34)

³⁶ Ikanta Simón Pedro rojampi-tanakiri Jesús: "¿Pinkathari! ¿Jempema piyaateka?" Ikantzi Jesús: "Janta niyaatenta naaka, eero omata poyaatena nimaeka, rooma paata aritaki omatakya poyaatena." ³⁷ Eekiro ishintsi-tatzii Pedro, ikantzi: "¿Pinkathari! ¿Iitaka eero omatanta noyaatemi nimaeka? ¿Aritaki noshine-wentakimi naaka!" ³⁸ Ikantzi Jesús: "¿Omaperotatyaama pishine-wentena? Tekirarika iñeeta tyaapa, mawa pikante: 'Tee niyotziri Jesús.' Omaperotatya."

Roshiyawo Jesús Awotsi Rareetan-teetari Ashiteeriki

14 "Eero powashire-waeteeyani. Pawentee-yaari Tajorentsi, pawenta-yina eejatzi naaka. ² Janta ipankoki Ashitanari eenitatsi osheki jempe anampitapaeyaawo. Eeromi otzimi, eero nokantzimi niyaatee nowetsika-paemi jempe pinampi-yitapae-yaawo eerokapaeni. ³ Aririka niyaatee, nowetsika-yiteemi jempe pijeepae. Opoñaashitya nopiyashi-teemi, naaka-taki aaneemini. Pijeeka-yitapae nojeeka-paera naaka. ⁴ Piyotee-yironi eerokapaeni awotsi riyaatan-teetari jempe niyaatee naaka." ⁵ Roo kanteencha ikantanaki Tomás: "Pinkathari, tee niyotee-yini jempe piyaate. ¿Jempema nokantya niyotan-tyaawori awotsi?" ⁶ Ikantzi Jesús: "Naakataki Awotsi, Kyaariperori, Añaamentotsi. Apatziro ipampitha-wooki-teetena naaka, aritaki rareetee-takyaa ijeekira Tajorentsi, Ashiteeri. ⁷ Ari piyopero-teenami naaka, aritaki piyoteerimi Ashitanari. Roo kanteencha piyotzimae-taari nimaeka, tema riitaki paminakirika."

⁸ Ikantzi Felipe: "Pinkathari, anjatya poñaayinari Ashitzimiri. Tema tekatsi itsipa nokoyiri." ⁹ Ikantziri Jesús: "Felipe, aritaki ojamanitaki notsipa-yitakimi eeroka-paeni, ¿tekirama piyotana? Ikaatzi ñaakinari

naaka, iñaakiri Ashitanari. ¿Iitaka pikantantari: 'poñaayinari Ashiteeri'? ¹⁰ ¿Tema pikemijanta-na ari notsipatari Ashitanari, ari itsipatzitana rirori? Okaatzi nokanta-yitziri, teera naaka nintakaa-shityaawoni nokenkitha-takotemiro. Riitaki Ashitanari tsipa-shiretanari, riitaki antakaa-yitanawori rantawaeri. ¹¹ Pikemijantena nokantakimi ari notsipatari Ashitanari, ari itsipatzitana rirori. Okompitzi-motzimi-rika nokantakimiri, pikemijantaa-jeetena piñaakina notajonka-wentantayitaki.

¹² Ikaate kemijanteenani naaka, ari roshiyeeena naaka itajonka-wentan-tayitee. Aritaki imapero-tanakiro itajonka-wentante, awijanakiro okaatzi iñaakoe-takinari naaka, tema rooteentsi niyaatee naaka notsipa-tapae-yaari Ashitanari. Omaperotatya. ¹³ Okaate pikowako-yiteenari eerokapaeni pawentahaana, aritaki nomatakimiro. Rootaki ithaamentan-teetyaariri Ashitanari, iñahaetero-rika okaatzi itajonka-wentan-tayitaki Itomi. ¹⁴ Okaate pikowako-yiteenari eerokapaeni pawentahaana, aritaki nomatakimiro."

Ikashiya-kaeteeri Ishire tajorentsi

¹⁵ "Aririka petakoteena, aritaki pikemijanteero nokanta-yitzimiri. ¹⁶ Aritaki nokowako-teeri Ashitanari rotyaanteemi otsipa Ookakowentan-taniri, ¹⁷ Ishire tajorentsi-perori iroka, rootaki tsipata-piintee-mini. Riima jaawi-jatzipaeni eero itsipatari rirori, tema tee iñeeri, tee riyotziri. Rooma eerokapaeni piyotee-yirini, ojeekimo-teemi, rootaki tsipa-shire-tee-minini.

¹⁸ Eero poshiyari miritzi rookawentee-tziri, aritaki nopiye notsipa-teeyeemini. ¹⁹ Rooteentsi, eero iñaayitaana jaawi-jatzipaeni. Roo kanteencha eerokapaeni aritaki piñaayi-teena, ari pikañaaniyitee, tema naaka kañaaniri. ²⁰ Aripaete piyoyitee notsipa-shiretari Ashitanari, eejatzi eerokapaeni pitsipa-shiretana, ari nokimitzitari naaka notsipa-shire-teemi eerokapaeni. ²¹ Ikaate kemijanteenani, roñaahan-tziro kyaari-pero retakotana. Rootaki retakotanteeyaariri Ashitanari, eejatzi naaka netakotee-yaari, aritaki noñaaha-yitee-yaari." ²² Ikanta Judas (kaari Nampitsi-weri) rojampitanakiri: "Pinkathari, ¿Oetaka poñaahan-teenari naaka-paeni, eero poñaaha-yitaari itsipa-paeni?" ²³ Rakanaki Jesús: "Ikaatzi etakotanari naaka, ikemijanta-waantetana. Rootaki retakotanteeyaariri Ashitanari. Ari notsipatari Ashitanari notsipa-shire-yitee-yaari irika-paeni. ²⁴ Riima kaari etakoteenani, ipiyatha-waante-takina. Tee naaka yotashi-waetyaawoni okaatzi nokanta-yitakimiri, tema Ashitanari otyaanta-kinari riitaki yotakaa-yitaki-nawori.

²⁵ Nokaman-tatziimiro iroka-paeni eeniro nojeekimoyitzimi. ²⁶ Rooma Ishire tajorentsi, Ookakaa-wentemini, rotyaantemiri Ashitanari poyaateenani, rootaki yotaapaa-kimironi maawoeni, okenkishiryaakaemiro okaatzi nokanta-yitakimiri. ²⁷ Kameetha pijeeka-yitee. Roo kanteencha tee nokenkitha-takota-tziro jempe okanta ijeekakaantzi jaawijatzipaeni. Tema naaka matzirori pijeekan-teeyaari kameetha. Eero powashire-

tako-waeta-shita, eero pithaawa-shiwaeta. ²⁸ Aritaki pikemayi-takina nokantaki: 'Rooteentsi niyaatee, roo kanteencha aritaki nopiyashi-teemi eeroka-paeni, ari akaatee ajeekayitee.' Ari petako-pero-tenami, eeromi powashire-waetami nookayi-taneemira, aritakimi pikimo-shire-wenta-kinami piyotaki niyaatatyee Ashitanariki, awija-kinari natzirita-paentzira. ²⁹ Nokaman-tzi-tziimiro nimaeka, aririka omayitakya, pawenteena naaka. ³⁰ Eero nokenkitha-waeta-kaeteemi, tema awot-sikitaki Kamaari pinkathari-wentan-tatsiri kepatsiki. Tema tee ipinkathari-wentana naaka. ³¹ Roo kanteencha otzimatyee nokemijanteeri Ashitanari, rootaki riyotan-tyaari atziri-paeni netakotari naaka Ashitanari, nantziniri okaatzi ikantanari rirori. Pikatziya-yitanee. Jame aatee."

Roshiyawo Jesús oponkitzitha-perori pankirentsi

15 Eekiro ikantana-kitziiri Jesús riyotaani-paeni: "Naaka kimitawori oponkitzitha-perori pankirentsi. Riima Ashitanari roshiyari pankitzirori. ² Eerorika okithokitzi otewatha, ichekiro ashitawori. Rooma kithoki-tatsiri, rowameetha-chewa-tziro, rowaankiityaa-kotziro okithoki-pero-tantyaari. ³ Tema kaankiityaa-koyitakimi nimaeka eerokapaeni, okantakaemi ñaantsi-paeni nokaman-tayita-kimiri. ⁴ Tema tee okithokitzi apaani otewatha pankirentsi chewaryaa-thata-tsiri, otzimatyee oshookan-tyaawo oponkitzitha. Ari okimitari eerorika poejokirokana naaka, eerowa omata pantayi-teero kameethari. ⁵ Naaka kimitawori oponkitzitha pankirentsi, rooma eerokapaeni pikimitakawo ochewatha-paeni. Tema ikaatzi oejokiro-tanari naaka, ari nokemi-tzita-kariri rirori, kimiwitaka ikithoki-pero-teemi. Eerorika pitsipa-shiretana naaka, eero pimatziro panterimi. ⁶ Ikaatzi kaari oejokiro-teenani naaka, ari nooka-wenta-yiteeyaari. Ari ikimiteeyaawo kamachewa-thata-tsiri pankirentsi, rahaetziro itahaetero. ⁷ Poejokiro-taneenarika, pikyaaryoo-wenta-neero okaatzi niyotaa-yitakimiri, aritaki imatakimiro Ashitanari okaate pikowako-teeriri. ⁸ Aririka poshiya-kota-kyaawo kithoki-pero-tatsiri pankirentsi, aritaki riyoteemi eeroka niyotaani. Rootaki ipinkathee-tantyaariri Ashitanari. ⁹ Osheki netakoyi-takimi eerokapaeni, noshiyakari Ashitanari retakotana naaka. Pinintaa-hae-yaawo netakoyi-teemira. ¹⁰ Aririka poetziñaari-kotanee-yaawo pikemijanteero nokanta-yitakiri, ari pinintaa-hae-yaawo netakotzimi, nokimiteero naaka nokemijantziri Ashitanari nonintaa-waetawo retakotana. ¹¹ Roo nokamantan-tzimirori iroka-paeni pikimo-shire-tziitan-tyaari maawoeni eerokapaeni, nokimiteero naaka.

¹² Iroka noñaani nokantzi: Otzimatyee petakotawakaayiteeyaa nokimiteero naaka netakoyiteemi eerokapaeni. ¹³ Eenitatsi-rika atsipewentariri ikamawenteriri itsipaminthari, roñaahan-tatziiro retakoperotanta. ¹⁴ Notsipaminthaperotani eerokapaeni, aririka pantayi-taneero okaatzi nokantzimiri. ¹⁵ Ari okaatapaaki nokimi-takaantzimi omperataarewo, tema apaani onampitaa-rewo tee riyotziro okaatzi rantziri

omperatariri. Eeroka notsipaminthari-paeni nimaeka, tema nokaman-takimiro maawoeni ikamanta-kinari Ashitanari. ¹⁶ Tee eerokapaeni yoshiitenani, tema naaka yoshii-yiteemi eerokapaeni. Naakataki otyaanta-yi-takimiri jempe-rika-paeni, poshiya-kotee-yaawo pankirentsi kithoki-pero-tatsiri. Rootaki imatan-teemirori Ashitanari oeta-rika pikowako-tenari pawentahaana. ¹⁷ Iroka noñaani nokantzimiri: Oztimatyee petakotawakaayiteeyaa.”

Ikijaneenta-nakimi jaawijatzipaeni

¹⁸ “Aririka piñaayi-takiro ikija-neenta-yitanakimi jaawijatzipaeni, pikenkishireero ari ikantee-takina naaka ikija-neenta-waetee-takina. ¹⁹ Roojatzimi poshiyaa-koyit-yaari jaawija-tzipaeni, aritaki retakoyi-takimimi, ikimitta-wakahaa rirori retakotawakaeyani. Roo kanteencha niyoshii-yiteemi naaka, roojatzi pitsipa-witari jaawijatzipaeni, rootaki ikijaneentan-tzimiri. Okimiwi-takawo nimaeka kaarimi eeroka jaawijatzipaeni. ²⁰ Pikenkishiretero nokantzi-takimiri: Teera añee pinkatha-terini omperataarewo rawijiri omperatariri ipinkatheeteri. Ari ikantee-temiri eerokapaeni ikowaete rompojeeteemi, ikimii-takina naaka. Ikaatzi kemijanta-waante-takinari naaka, aritaki ikemijanta-yiteemi eerokapaeni. ²¹ Rootaki ikowaetan-tyaari rowamahaetemi, tema eeroka niyootaani-paeni. Tema okantakaan-tziro tee riyoteeyirini Tajorentsi otyaanta-kinari jaka. ²² Eero rantayi-tziromi kaari kameethatatsi irikapaeni, eero nopokimi niyotaa-yiteeri. Roo kanteencha eero omataami nimaeka rookakaa-wentee-yaawo iyaari-peronka. ²³ Ikaatzi kijaneenta-kinari naaka, ikijaneentzi-takari Ashitanari. ²⁴ Eero otzimimi iyaariperonka, eeromi notajonka-wentzi-moyitziri iñaanta-kawori kaari iñaapiinteetzi. Okantawitaka iñaayitakiro, eekiro ikijaneenta-tyaana naaka, ikijaneentzi-takari eejatzi Ashitanari. ²⁵ Roo kanteencha, rootaki omonkaantanyaari jankinarentsi, kantatsiri:

Ikijaneenta-shiwae-teetakina.

²⁶ Roo kanteencha aritaki notyaanteemiro Ishire tajorentsi ‘Ookakaawentantaniro’ poñaachari ijeekinta Ashitanari. Rootaki yotashire-takaemini, roojatzi kenkitha-takoteenani kameetha naaka. ²⁷ Tema kameetha pikenkitha-takoyi-teena eerokapaeni, tema pitsipata-piintakina owakira etantana-kawori.”

16 “Roo nokanta-yitan-tzimirori iroka-paeni, eero pipakaantawo pawentaa-shire-tana. ² Tema eero ishinetee-tzimi pikyaayitee jempe ipiyota-piinteeta. Aritaki rowamahae-takimi, roshiyakaan-tzi rantatziiniri Tajorentsi kameethari. ³ Rootaki rantantawori, tema tee riyotziri Ashitanari, tee niyotzitari eejatzi naaka. ⁴ Roo kanteencha nokaman-tzita-tziimiro iroka, tema aririka omayitakyaa paata, pikenkishiretyaa aritaki nokaman-tzita-kimiro.”

Rantakaan-tziri Ishire tajorentsi

“Teera nokaman-tzitemiro owakirani, tema roojatzi notsipa-yitzimi. ⁵ Roo kanteencha jatakina nimaeka notsipa-tapae-yaari otyaanta-kinari. Tekatsi apaani ojampitenani, ikante: “¿Jempema piyaateeka?” ⁶ Ap-atziro powashire-teeyani pikemakinaha nokaman-takimi. ⁷ Pikemi nokaman-temiro kyaariperori. Rootaki kameetha-tzimo-tzimi. eerokapaeni niyaatee. Tema eerorika niyaatee, eero opoki iitachari ‘Ookakowentantaniro’ otsipa-shire-teemi. Rooma arika niyaatee, naaka otyaanta-paeroni. ⁸ Aririka opokapaaki Ishire tajorentsi, rootaki ooñaawonta-paaki-niriri ikenkishirewaetari jaawi-jatzi, tema ikinashi-waetaka ikenkishiretakotziro jempe okantakota kaari-perori, jempe okantakota kameetha-shire-taantsi, jempe okantakota iyakowentaantsi. ⁹ Ari riyotakaa-yiteeri kaari-perori iroka eerorika ikemijanteetana naaka. ¹⁰ Ari riyotakaa-yiteeri rootaki kameetha-shire-tatsiri, nowameetha-shire-tantzi naaka, tema aririka niyaatee ijeekira Ashitanari eero iñahaetaana. ¹¹ Ari riyotakaa-yiteeri jempe okantakota iyakowentaantsi, tema aritaki riyakowentakiri Ashitanari pinkathari-wentziriri jaawijatziri.

¹² Eenitatsi osheki nokantemiri, roo kanteencha aritaki awijanakimi okaatzi nokanta-yitakimiri, eero pike-matha-tziro nimaeka. ¹³ Aririka opokaki Ishire tajorentsi, rootaki yotakaa-paaki-mironi maawoeni kyaariperori. Eero iñaawae-tashitawo ikowayi-tziri rirori, tema ikamantan-teero okaatzi ikantziriri Ashitariri. Riyotakaa-yimiro okaate awijatsini paata. ¹⁴ Riitaki kemaenani noñaawaetero, rowawijayiteemiro eerokapaeni, ari riyoteero nowaneenkawo. ¹⁵ Tema okaatzi riyotantiziri Ashitanari, roojatzi niyotantiziri naaka. Rootaki nokantantari: ‘Riitaki kemaenani noñaawaetero, rowawijayiteemiro eerokapaeni.’”

Powashire-tarika, aritaki pikimo-shire-yitee

¹⁶ “Kapichoki-tapaaki eero piñaayi-taana, roo kanteencha aririka ojamani-witakyaa eepichokiini aritaki piñeena. Tema niyaatatzi naaka ijeekira Ashitanari.” ¹⁷ Ari rojampita-wakaanaka riyotaani, ikantzi: “¿Oetaka ikantako-tziri? Ikantayi-takae kapichoki-tapaaki eero añaayiteeri, roo kanteencha aririka ojamani-witakyaa eepichokiini aritaki añaahaeri, tema riyaatatzi ijeekira Ashitariri. ¹⁸ ¿Oetaka ikantako-tziri ‘kapichoki-tapaaki?’ Tee akematha-tziri oeta ikantako-tziri.” ¹⁹ Tema yotaki Jesús ikowaeya-tziini rojampiteri riyotaani-paeni, ikan-tanakiri: “Nokantee-yakimini: ‘Kapichoki-tapaaki, eero piñaayi-taana, roo ojamani-witakyaa eepichokiini aritaki piñeena.’ ¿Rootakima pojampita-wakaa-wentari? ²⁰ Pikemi nokantemi. Oshekira piraawae-teeyaa, powashiretako-waeteeyaa eeroka-paeni. Riima jaawijatzipaeni osheki ikitzimo-shire-waeteeyini. Omawitakyaa powashiretako-waetee-yaani eeroka-paeni, aritaki piñeero paata pikimo-shire-yitee. Omaperotatya. ²¹ Aririka otzimaa-nitzimate apaani tsinani, okemaatsi-

waeta. Roo kanteencha aririka itzimaki eenchaanikite, opeyako-tanakiro okemaatsi-waetaka, osheki okimoshire-wenteri eenchaanikite. ²² Ari pikantakari eeroka-paeni nimaeka, osheki powashire-waetaka. Roo kanteencha aririka nopiyashi-teemi, osheki pikimo-shire-tanee, tekatsi owashireta-kahae-mini. ²³ Paata aririka omonkaa-teeyaa nokantakiri tekatsi pojampi-teenari naaka. Tema riitaki Ashitanari payitee-mironi oeta-rika pikowako-teeriri, tema pawentahaana naaka. ²⁴ Pamana-piintziri Ashitanari pikowako-tziri oeyita-rika, pikowako-tashi-waetakari. Rooma nimaeka aririka pikowako-teeri, pawentahae-na naaka. Aritaki pikantyaa pikowakota-piinteeri, aritaki imatakimiro, rootaki pikimo-shire-tziitan-teeyaari."

Notsinampaakiro naaka jaawi-jato

²⁵ "Noshiya-kaawenta-tziimiro okaatzi nokenkithatakaemiri. Roo kanteencha rooteentsi omonkaa-teeyaa eero noshiya-kaawenteemiro, tema koñaatziro nokenkithatakoteemiri Ashiteeri. ²⁶ Paata eeroka-paeni kowakoteerini Ashitanari oeyita-rika, tema naaka pawentaa-yitaa. Teera naaka kowakowenteemini eeroka-paeni. ²⁷ Tema retakoyiteemi Tajorentsi. Rootaki retakotanteemiri, tema petakoyitaana naaka, pikemijantakina nopoñaawo naaka ijeekiraTajorentsi. ²⁸ Nopoñaaka ijeekira Ashiteeri nopokan-takari jaka kepatsiki. Nimaeka nooka-neero kepatsi niyaatee ijeekira Ashiteeri."

²⁹ Ikanteeyini riyotaani: "Nimaeka koñaatanaki pikenkitha-takotziri, tee poshiyakaa-wenta-waetziro. ³⁰ Noñaakimi nimaeka piyotziro maawoeni, tee okowaperotyaa iita ojampitemini, tema piyotziro ikenkishire-teetari. Rootaki nokemijantantari omaperotatya pipoñaaka ijeekira Tajorentsi." ³¹ Ikantzi Jesús: "¿Kemijanta-yiteemima nimaeka? ³² Rooteentsi nimaeka pishiya-yitanaki apani-paeni, pikinayite jempe-rika-paeni, ari pookawenta-nakina apaniroeni. Roo kanteencha teemaeta nojeeki apaniroeni, tema itsipatakina Ashitanari. ³³ Nokaman-tatziimiro iroka-paeni piñaant-yaawori kameetha piyeeki pitsipa-tena naaka. Jaka jaawiki, osheki pikemaatsi-waetyaari eerokapaeni. Roo kanteencha, pishintsi-shireyite. Tema notsinampaakiro naaka jaawi-jato-paeni."

Ramanakotari Jesús Riyotaani-paeni

17 Ikaatakiro Jesús ikenkitha-waeta-kaeri riyotaani-paeni, aminanaki inkiteki, ikantanaki: "Ashitanari, monkaata-paaka poñaahan-teeyariri atziri-paeni rowaneenkawo pitomi, roñaahan-teero rirori pitomi powaneenkawo eeroka. ² Eerokataki owakiriri ipinkathari-wentan-takariri maawoeni atziri-paeni, rootaki rañaayitan-teeyaari ikaatzi pashita-kaakariri. ³ Aririka riyoteemi apatziro eerokaPitajorentsi-perotzi, aririka riyoteeri potyaantakiri Jeepatzi-toetani Jesús, aritaki rañaayitee. ⁴ Nomatakiro noñaahan-takiro powaneenkawo jaka kepatsiki, nohotyaakiro pikanta-

kinari nantero. ⁵ Ashitanari, nokoyi notsipatee-mi nimaeka, aritaki akaate añaayiteero owaneenkawo, akimita paerani tekiraa-ta owetsikiro kepatsi.

⁶ Tema piyoshiiteeri jaawi-jatzi ikaatzi pashita-kakinari naaka, niyotaa-yiteeri jempe piita eeroka. Eeroka ashitzi-takariri paerani, riitaki pashita-kahaanari naaka. Nomatakiri nokemijanta-kahaeri piñaani. ⁷ Rootaki riyotantari nimaeka, okaatzi niyota-nitziri naaka, eerokataki yotakaa-yitanawori. ⁸ Tema niyotaa-yiteeri okaatzi piyotakaanari, ikemijanta-yitanee riroripaeni. Ikenkishiretanaa omaperota nopoñaakawo piyeekira eeroka, ikemijanta-yitanee eerokataki otyaanta-kinari. ⁹ Rootaki nokowa-kowentan-tariri naaka irikapaeni. Kaari nokowa-kowentziri nampita-shiwaetawori kepatsiki, apatziro nokowa-kowentziri ikaatzi pashita-kaakinari, tema eerokataki ashiyitariri. ¹⁰ Tema ikaatzi nashitari naaka riijatzi pashitari eeroka. Ikaatzi pashitari eeroka riijatzi nashitari naaka. Riityitaki oñaahan-tayiteerori nowaneenkawo. ¹¹ Eero nojeekanee jaka jaawiki, niyaatee notsipata-paemi eeroka, rooma irikapaeni ari ijeekana-ki rirori. Ashitanari Tajorentsi, paminakowentenari, pimatantyaari pishintsinka pipakinari naaka paerani, rootaki rapataawakanteeyaari, akimitawakaa aaka. ¹² Tema eeniro notsipa-yitari jaka jaawiki, naminakowentantari pishintsinka ipakinari. Tekatsi peyashi-waeta-chani. Apatziro ikantakae-yaawo iiteetziri 'Otomi peyashi-waetaantsi,' riitaki monkaata-kaeyaawoni ikenkithatee-takiri Jankina-rentsi-peroriki. ¹³ Roo kanteencha nimaeka niyaatee piyeekinta eeroka. Rootaki noñaawaetantawori iroka eenirowa nojeeki jaka jaawiki, rootaki roshiyant-teenari ikimo-shireteeyini kameetha irikapaeni. ¹⁴ Niyotaa-yiteeri piñaani, rootaki ikijaneentee-tanta-nakariri, tema tee roshiya-naari jaawiki-jatzi-paeni. Nokimita naaka tee nojaawiki-jatzi. ¹⁵ Tee nokowako-tzimi paayiteeri ijeekira jaka jaawiki, apatziro paminakowentee-ri ikaariperota-kaetziri-kari. ¹⁶ Nokimita naaka, tee naaka jaawiki-jatzi, ee-jatzi irikapaeni tee roshiya-neeyaari jaawiki-jatzipaeni. ¹⁷ Pikantakaeyaawo eeroka pashiperotanteeyaari kametha. Tema kyaariperori piñaanitari eeroka. ¹⁸ Pikimitakina naaka potyaantakina nojeeki-moyiteri jaawiki-jatzipaeni, ari nokimitzi-tyaari naaka notyaanta-yiteri ijeekimo-yiteri isheninkapaeni. ¹⁹ Okowa-perotatya nimaeka natsipe-wentee-yaari irikapaeni pashita-kakinari naaka. Ari okantya pashitan-teeyariri eeroka irika-paeni. ²⁰ Tee apatziro nokowa-kowenteriri irikapaeni, tema nokowa-kowentzitari ikaate kemijanteenani aririka ikenkithata-kaayiteeri irikapaeni. ²¹ Namanakowentziri maawoeni irikapaeni rapataawakanteeyaari, apaani ikantaneeyaa rapataa-neemi eeroka. Ashitanari, akimitta aaka apatawakae-yaani, ari ikimi-yitee-yaari rirori rapata-wakaa-peroteeyaa, rootaki ikemijantanteeyaari jaawiki-jatzi-paeni eerokataki otyaanta-kinari. ²² Iroka nowaneenkawo, okaatzi poñaaha-yitakinari eeroka, roojatzi nomateeri naaka noñaaha-yiteeriri riroripaeni. Ari rapata-wakaa-perotyaaari, akimi-

† Waerontsi

†† Waerontsi

tawakaa aaka. ²³ Tema pitsipa-shiretana eeroka, ari nokimi-teeyaari naaka notsipa-shiretee-yaari rirori-paeni, rootaki rapaata-wakaanta-perotyaaari. Roojatzi ikenkishiryaan-tyaari jaawiki-jatzipaeni eerokataki otyaantakinari, antawo petakoyitakari pikimitakina naaka antawo petakotakina. ²⁴ Ashitanari, eerokataki ashitakaa-kinariri irikapaeni, nokoyi itsipayitee-na jempe nojeekapae naaka, ari ifaayiteerori nowa-neenkawo. Eerokataki owaneenkata-kaakinari, tema petakotzi-takina eeroka tekira owetsikyaata kepatsi. ²⁵ Ashitanari tampatzika-shireri, tee riyotee-yimini jaawiki-jatzi-paeni. Roo kanteencha niyotzimi naaka, eejatzi ikimitaka irikapaeni riyotzi eerokataki otyaantakinari. ²⁶ Niyotaa-yiteeri jempe piita eeroka, eekiro niyaata-kaatyero niyoteeri, notsipa-shiretee-yaari, ne-takoyitee-yaari pikimitana naaka petakotana."

Rahaetakiri Jesús

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53)

18 Ari ithonka-nakiro Jesús ramanaka, shitowanaki itsipata-naari riyotaani riyaaero intatsikironta Cheenkariniki. Ari ijeekapaaki Jesús eejatzi riyotaani-paeni janta pankirentsi-mashiki. ² Ifiiri janta rirori Judas pithoka-shitan-taniri, tema ari ijeekaa-piintziri Jesús maawoeni riyotaani janta. ³ Ari rareeta-paaka Judas itsipata-paakari owayiri-paeni eejatzi aminakowentan-taniri, riitaki rotyaantakiri reewarite Ompera-tajorentsitaarewo, eejatzi rashi Inashitantaniri-paeni. Ramayitaki ipaja-mento, ramaki eejatzi roota-mento. ⁴ Roo kanteencha Jesús riyotzitaka okaate awiji-moterini, ishitowa-shita-nakiri, rojampita-wakiri: "¿Iitaka paminaminatziri?" ⁵ Ikanteeyini irikapaeni: "Naminaminata-tziiri Jesús Kashiyakaaweni-jatzi." Ari ikantzi Jesús: "Naakataki." Arira itsipatakari Judas pithoka-shitakariri ikaatzi pokashita-kiriri Jesús. ⁶ Ikantawa-kiri Jesús: "Naakataki" ipiyaa-neentapaanaata itaapiiki, ty-eeyanakini. ⁷ Rapiita-nakiro Jesús, ikantziri: "¿Iitaka paminaminatziri?" Ari ikanteeyini rirori: "Naminaminata-tziiri Jesús Kashiyakaaweni-jatzi." ⁸ Ari rapiita-nakiri Jesús, ikantziri: "Tema nokantakimi naakataki. Naakarika pamina-minatzi, potyaanteeri notsipa-yitakari, riyaaiteeta." ⁹ Ari omonkaatari ikantzi-takari Jesús: "Ashitanari, ikaatzi pashita-kaakinari, eero ipeyahaantawaeta apaani." ¹⁰ Ikanta Simón Pedro, otzimi-motziri rirori rojataa-mento, inojokyaan-nakiro, itotzitakiri ikempita-pero-nampiki iitachari Malco, romperatani Jewatziriri ompera-tajorentsitaarewo. ¹¹ Ikantziri Jesús irika Pedro: "Powaero pojataa-mento. Riitaki Ashitanari shineta-kinari nokemaatsi-waetyaa, ¿eeroma omata nomonkaateniri?" †

Rahaeta-nakiri Jesús janta Jewatziririki ompera-tajorentsitaarewo

(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54; Lc. 22.54)

¹² Ikanta owayiri-paeni itsipatakari reewarite, eejatzi aminako-wentan-taniri rotyaantani Judá-paeni, roteeya-nakiri Jesús, rojota-nakiri. ¹³ Ari retapaentawo

ikinakaa-nakiri ipankoki Anás. Tema riiwitaka rikonkiri Caifás jewatziriri ompera-tajorentsitaarewo. ¹⁴ Irika Caifás riitaki kantakiri paerani Judá-paeni: "Rootaki kameethata-tsini ikamawenta-yitee apaani atziri."

Ikyaaiki Pedro iyaankii-teriteki Anás

(Mt. 26.69-70; Mr. 14.66-68; Lc. 22.55-57)

¹⁵ Ikanta Simón Pedro eejatzi itsipa yotaarewo, roy-aata-kowenta-nakiri Jesús. Irika itsipa yotaarewo, riyopiintziri Jewatziriri ompera-tajorentsitaarewo, rootaki ikyaaanta-paakari royaata-kowentakirira Jesús. ¹⁶ Ari ikatziya-paaka Pedro jakakiroki ashitakowontsi. Tema irika itsipa yotaarewo riyopiintziri Jewatziriri ompera-tajorentsitaarewo, ikenkitha-waeta-kaakiro ami-nakowentziri ashitakowontsi, omonkyakiri eejatzi Pedro. ¹⁷ Okanta aminakowentziri ashitakowontsi, ojampitakiri Pedro: "¿Tema eeroka riyotaani Atziri?" Rakanaki Pedro, ikantzi: "Tee naaka." ¹⁸ Tema okatsinkaetyaatzii janta, ari rontheoyapaakini paamari irika-paeni omperataarewo itsipayitakari aminakowentan-taniri. Ari ikatziyaka rakitsiteeyani. Ari ikaatzitari eejatzi Pedro, rakitsiteeyani paamariki.

Anás rojampitziri Jesús

(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Lc. 22.66-71)

¹⁹ Ikanta reewarite Ompera-tajorentsitaarewo retanakari Jesús rojampita-kowentziri riyotaani-paeni, oeta riyotaan-tayitzi. ²⁰ Ikantzi Jesús: "Nokenkithatakaa-piintakiri maawoeni atziri. Niyotaanta-piintakiri ipiyota-piinteetaha eejatzi janta tajorentsi-pankoki, jempe ipiyota-piinteeyani maawoeni Judá-paeni. Tee nomanakae-yaawo okaatzi nokenkithayitzi. ²¹ ¿Oetaka pojampitan-tanari naaka? Pojampiteri ikaatzi kemakinari. Riitaki yotziri nokanta-yitakiriri." ²² Ikanta ikaatakiro Jesús ikenkitha-waetaki, apaani aminakowentan-taniri ipajawoota-nakiri, ikantziri: "¿Arima pikanteri pakiri Jewatziriri ompera-tajorentsitaarewo?" ²³ Ikantzi Jesús: "Eenitatsi-rika kaari-perori noñaawaetakiri, pikantenawo jempe otzimi. Rooma kameetha-rika okaatzi noñaawaetakiri. ¿Iitaka pipajawootan-tanari?" ²⁴ Ikanta Anás tee rojoryaa-kotakantzi Jesús, rotyaantakiri ijeekira Caifás jewatziriri ompera-tajorentsitaarewo.

Ikantzi Pedro: Tee niyotziri Jesús

(Mt. 26.71-75; Mr. 14.69-72; Lc. 22.58-62)

²⁵ Roojatzi ikatziyaka Pedro rakitsi-ta paamariki. Ari rojampitee-takiri, ikantee-tziri: "¿Tema eeroka riyotaani irika Atziri?" Romanakotanaka Pedro, ikantzi: "Tee naaka." ²⁶ Okanta ojamaniityaaki rojampiteeri eejatzi romperatani Jewatziriri ompera-tajorentsitaarewo, riitaki isheninka-thori itotzitakiri inkaahanki Pedro ikempita, ikantziri: "¿Tema eeroka noñaaki itsipatzimi janta pankirentsi-mashiki?" ²⁷ Rapiita-nakiro Pedro romanakotanaka, rojatzi ifaantanaka tyaapa.

† nomonkaateniri = nomiritero kepishaari

Rahaeta-nakiri Jesús ijeeki Pilato
(Mt. 27.1-2,11-31; Mr. 15.1-20; Lc. 23.1-5,13-25)

²⁸ Tema kitejetzi-mataki, romishitowae-taneeri Jesús ipankoki Caifás, rahaeta-nakiri ijeekira Pilato reewarite wirakocha-paeni. Tee ikyeeya-paakini Judá-paeni ipankoki Pilato, tema aririka ikyaa-wankoteri ipiy-athatakawo Ikantakaan-teetani iwinkakaanteetani, eero omata roemoshirenkiro kitejeri Anonkoryaantsi. ²⁹ Rootaki ishitowan-tapaakari jakakiroki Pilato, ikenkitha-waeta-kaeri, ikantziri: “¿Oetakama rantakiri irika atziri?” ³⁰ Ikanteeyini: “Eeromi ikaariperotzimi irika, eero namirimi jaka.” ³¹ Ikantziri Pilato: “Paaneeri eeroka-paeni, piyotziro ikantakaan-teetzimiri jempe pikanteri powajankiteeri.” Ikanteeyanakinini Judá-paeni: “Tema tee pishine-tana nowamayiri nosheninka-paeni.” ³² Ari omonkaatakari ikantziri-takari Jesús jempe okantya rowamahaeteri.

³³ Ikanta ikyaa-panaati Pilato inthomoeki ipankoki, ikaemapaakiri Jesús, rojampitakiri: “¿Eerokama iwinkatharite Judá-paeni?” ³⁴ Ikantziri Jesús: “¿Piyotashitawoma pojampitanari? Kimitaka eenitatsi kantakimiri jempe noeta naaka.” ³⁵ Ikantziri Pilato: “¿Naakama isheninka Judá-paeni? Tema riitaki pisheninka-paeni amakimiri itsipatakari reewarite Omperatajorentsitaarewo. ¿Iitakama pantakiri?” ³⁶ Ikantziri Jesús: “Tee nopinkathari-wentantzi naaka jaka jaawiki. Ari okantyaami, aritaki piñaakimi osheki nowayirite ikijako-wentena, eero raakaanana Judá-paeni. Roo kanteencha tee nopinkathari-wentantzi naka jaka.” ³⁷ Rapi-itakiri Pilato rojampitzi: “¿Arima, eerokatakima Pinkathari?” Ikantziri Jesús: “Eerokatakima kanteen-tsiri. Rootaki notziman-takari, rootaki nopokan-takari jaka kepatsiki nokenkithata-koteero kyaaripero. Tema ikaatzi oejokirotaawori kyaaripero, ikemijanta-waante-tana.” ³⁸ Ikantziri Pilato: “Roojatzi-tapiinta, kyaariperori.” Ikantanakiri, shitowanaki ipiyotee-yakanira Judá-paeni, ikantapaeri: “Tee noñeero rantani irika atziri.

³⁹ Poemoshirenka-piintziro Anonkoryaantsi, pame-tee-yawoni nomishitowae apaani raakaan-teetziri. ¿Nomishitowa-kaanteerima iiteetziri ‘Piwinkatharite?’”

⁴⁰ Ari ikaemae-yanakinini maawoeni, ikanteeyinira: “Eero pomishitoyiri irika! Riitaki pomishitowae Barrabás!” Tema irika Barrabás, koshintzi irika.

19 Ikanta Pilato ipajata-kaanta-nakiri Jesús. ² Riima rowayirite-paeni wirakocha rimpitakiki kitochee roshiya-kaantakiro amanthee-rentsi, rootaki ramantheetan-takariri Jesús. Opoñaashita ikithaatan-takari kityonka-mawota-tsiri kithaarentsi. ¹³ Ipiyowenta-paakari, ishironta-wenta-waetari ikanteeyirini: “Irika iwinkatharite Judá-paeni!” Ipajawoo-tanakiri. ⁴ Ari rapitakiro ishitowapae Pilato, ikantapaeri Judá-paeni: “Paminiri, irika nomishitowakiri, tee noñeero rantani irika.” ⁵ Ari ishitowa-kaapaakiri Jesús ramantheeta-kaetakariki kitoche, ikithaatee-takiri kityonka-mawota-tsiri kithaarentsi. Ikantziri Pilato: “Irika atziri!” ⁶ Ikanta iñaawakiri reewarite Ompera-tajorentsitaarewo eejatzi

aminako-wentzirori tajorentsi-panko, ikaemae-yanakinini, ikantziri: “Irikanta-kota-kaanteri! Irikanta-kota-kaanteri!” Ikantziri Pilato: “Irika, paanakiri eerokapaeni pikanta-koteri, tema naaka tee noñeero rantani irika. ⁷ Ikanteeyini Judá-paeni: “Eenitatsi ikantakaan-teetakiri paerani ikanteetzi, otzimatyee rowamahaeteri irika, tema roshiya-kaanta-shiwaetaka Itomi Tajorentsi.” ⁸ Ikemawaki, Pilato okaatzi ikanteeyakirini, antawo ithaawanaki. ⁹ Eejatzi ikyaanee iwinkathari-pankoteki, ikaemakaan-takiri Jesús, rojampitakiri, ikantziri: “¿Jempema pipoña-perotaka eeroka?” Roo kanteencha Jesús tee raki. ¹⁰ Ikantziri Pilato: “¿Eeroma pakana? ¿Tema piyotzi naaka pinkathari-perori, aritaki omatakya nokenta-kota-kaantemi, ari omatakya eejatzi nomishitowa-kaanteemi?” ¹¹ Akanaki Jesús, ikantziri: “Eero ikowakae-miromi Jenoki-jatzi, eero pipinkathari-pero-wentanami. Rootaki imaperotan-takari ikaariperotaki irika amakinari jaka, tema awi-janakiro okaatzi pikaariperotzi eeroka.”

¹² Aripaete ikowa-kowataa-witanaka Pilato romishitowa-kaanteerimi Jesús, roo kanteencha eekiro ikaemae-yatziini Judá-paeni ikanteeyini: “Aririka pipaka-haeri irika, teera paapatziyari pinkathari-perori César! Tema ikaatzi kimitakaan-tawaeta-chari pinkathari, ikijaneenta-tziiri César!” ¹³ Ikanta ikemaki Pilato, ramakaan-teeri Jesús jakakiroki, rojeekae-takiri raminaoeta-piintziro iyakowentaarewo, iiteetziro “Mapipanka,” iñaaniki Heber-paeni iiteetziro “Gabata.”

¹⁴ Rootaki kitejeri rowetsika-wentee-tantawori Anonkoryaantsi roemoshirenkaetero, tema tampatzikataki ooryaa. Ikantziri Pilato irikaete Judá-paeni: “Irika Piwinkatharite!” ¹⁵ Roo kanteencha kaemaeya-nakinini Judá-paeni, ikantziri: “Powamayiri! Powamayiri! Pikanta-kota-kaanteri!” Ari ikantziri Pilato: “¿katchama nokenta-kota-kaanteri piwinkatharite?” Ikantziri reewari Ompera-tajorentsitaarewo: “Apatziro César nowinkathari-tetari, tekatsi itsipa!” ¹⁶ Ikanta Pilato, roepiyeeri Jesús raaneeri Judá-paeni ikanta-koteri. Ari raaneeri.

Ikentakoe-takiri Jesús roojatzi ikamantakari

(Mt. 27.32-50; Mr. 15.21-37; Lc. 23.26-49)

¹⁷ Riitaki natana-kirori Jesús incha-kota ikenta-kotantyaari, jataki iiteetziro “Atzirii-toni,” roojatzi iiteetziri iñaaniki Heber-paeni “Gólhota.” ¹⁸ Ari ikentakoe-takiri Jesús janta, itsipatee-takiri apite itsipa atziri, apaani rowatzika-koetaki rakoperoki, itsipa rowatzika-koetakiri rampateki. ¹⁹ Ari ipatakakaantakiki Pilato ikentakoe-takirira Jesús apaani jankina-rentsi, kantatsiri: “JESÚS KASHIYAKAA-WENI-JATZI, IWINKATHARITE JUDÁ-PAENI.” ²⁰ Osheki Judá-paeni ñaanata-kirori iroka jankina-rentsi, tema tee inteena-perotzi nampitsi jempe ikentakoe-takiri Jesús. Tema rojankinee-takiro iroka iñaaniki Heber-paeni, iñaaniki grieho, eejatzi iñaaniki wirakocha. ²¹ Rootaki ipokantakari reewari Ompera-tajorentsitaarewo ikantakiri Pilato: “Eero pojankinatziro: ‘Iwinkatharite Judá-paeni.’ Tema okantatyeeemi: ‘Oshiyakaan-tawaeta-chari iwinkatharite Judá-

† Amanthee-rentsi, Kityonka-mawota-tsiri

paeni.”²² Ari ikantzi Pilato: “Okaatzi nojankinatakiri, ashi owatyaawo ojankinatakaha.”

²³ Ikanta imatakiro rowayirite-paeni wirakocha iken-ta-kotakiri Jesús, rayitanakiri ipewiryaakoho, itzijaakiro okaatzi 4 ojapeki, ipawakae-yitakawo apaani-paeni. Opoñaashita rayitakiri iithaari, tee owawi-kotatya roori, apaani okanta rontyee-tziro roojatzi opatzi-kaakiki. ²⁴ Ikanta-wakahaeyani owayiri-paeni: “Eero atz-ijaa-waetziro iithaari, apatziro añaaryaawentyaawo, ari añaero iita ayironi.” Ari omonkaatari Jankina-rentsi-perori, kantatsiri:

Ipawakae-takawo nomaatha.

Iñaaryaawentee-takawo noethaari.

Rootaki ranteeya-kirini owayiri-paeni. ²⁵ Tema ari ojeekitakari riniro Jesús jempe ikentakoe-takiri otsipatakawo irento, María iina Cleofas, eejatzi María Pankothanthaari-jato. ²⁶ Ikanta iñaakiro riniro Jesús okatziyaka janta otsipatakari riyotaani retakoperotari, ikantziro: “Tsinani, riitaki pitomin-teeyaari irika.”

²⁷ Ikantanakiri riyotaani: “Rootaki piniron-teeyaari iroka.” Ari etanakawo María ojeeka-wankotziri irika riyotaani.

²⁸ Tema riyotaki Jesús imonkaatakiro okaatzi ikantakiriri Tajorentsi, ikantanaki: “¡Nomiriwé!” Ari omonkaatari ikenkithata-koeta-kiriri Jankina-rentsi-peroriki.

²⁹ Ari owa-kotakari kepishaari janta chomoki. Ra-haetaki incha-tewa, ankoowiiteetaki atsimiyaateroni kepishaari, rowaanka-koeta-kiriri ipaanteki Jesús.

^{†30} Ratsimiya-witawakawo Jesús kepishaari, ikantanaki: “Matakaha maawoeni iroka.” Ari ithatanaka, jatashiretanaki.

Rojataa-merekitee-takiri Jesús

³¹ Tema rootaki kitejeri rowetsika-shiteetantawori kitejeri imakoryaan-teetari. Tee ikowaeyini reewari Judá-paeni ikatziya-kote ikentakoe-tziri kitejeri imakoryaan-teetari, tema iroka kitejeri rootaki ipinkatha-perotziri riroripaeni. Rootaki ikantan-takariri Pilato ikahaa-porita-kanteri kenta-kotaarewo ikamantyaari intsipaete, rowatzikaryaa-kotee-riita. ³² Ikanta riyaa-teeyanakini owayiri-paeni, ikahaa-porita-paakiri apaani itsipatakari Jesús ikentakoe-tziri, imatanakiri itsipa. ³³ Ari ikoyi imaterimi Jesús, Iñaatziiri kamaki. Rootaki kaari ikahaa-poritan-teetari rirori. ³⁴ Roo kanteencha apaani owayiri rojataa-merekitan-takari rowathaa-mento irika Jesús, ari oshitowa-nakiri riraa otsipatanpanaka nijaa. ³⁵ Irika kenkithatziro iroka, riitaki ñaaperota-kirori. Omaperotatya ikamantzimiri rootaki pikemijantantyaari eerokapaeni. ³⁶ Rootaki omatanta-yitakari iroka-paeni omonkaatan-tyaari Jankina-rentsi-perori, ikan-teetaki:

Eero ikahaawaetee-tziniri apaani itonki rirori.

³⁷ Ikantzi-teetaka eejatzi Jankina-rentsi-perori: Ari raminakoe-takiri rojataa-merikiteeteri.

Ikiteetakiri Jesús

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56)

³⁸ Ikanta José, Tonkoeroetoni-jatzi, ikowa-koteeri Pilato, ikantziri: “Pishinetenari naaneeri Jesús.” Irika José riijatzi kemijanta-kiriri Jesús, romanakashitawo ikemijantzi tema ithaawan-tatyaari Judá-paeni. Ari ishineta-kiriri Pilato. Jataki José, raaneeri. ³⁹ Ari ipokapaakiri eejatzi Nicodemo jatashita-kiriri paerani Jesús tsireniriki, ramakota-paaki kepishaari rowaetee-tziro kajankaari, osheki otenanka iroka. ^{††40} Ikanta irika José eejatzi Nicodemo raaneero iwatha Jesús, iponatan-takari manthatsi ijeetantakari kajankaari. Tema rootaki rame-tee-yarini Judá-paeni ikitata-piintziri kaminkari-paeni. ⁴¹ Tema janta ikentakoe-takirira Jesús, ari otzimiri pankirentsi-mashi, ari otzimiri owakirari omo jempe ikiteeteri kaminkari, tekira ikitatan-tyaawo kamatsiri. ⁴² Ari rowaeta-kiriri Jesús, tema okaakiini ojeeki iroka omo. Rooteentsi areetyaa kitejeri imakoryaanta-piintee-yarini Judá-paeni.

Rañaantaari Jesús

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12)

20 Okanta awijanaki kitejeri imakoryaan-teetari, ananinkanaki María Pankothanthaari-jato iyaate omooki jempe rowakoe-takiri Jesús. Oñaapaa-tziro oteenkanaki mapi rashitan-tawitee-takawori omoo. ² Piyanaka oñeeri Simón Pedro eejatzi itsipa yotaarewo retako-perotani Jesús, oshiya-perota-nakityaa, okantapaakiri: “¡Rahaetakiri Awinkatharite, tee iyotzi jempe-rika rowaeteeri!” ³ Ikanta Simón Pedro eejatzi itsipa yotaarewo, jateeya-nakini kitataa-rewoki. ⁴ Ishiya-perowitana-kityaa riyaa-tee-yanakini. Roo kanteencha ishiya-perota-nakityaa itsipa yotaarewo, riitaki eta-paakawo rareetaka kitataarewoki. ⁵ Inetapi-witapaaki omooki, iñaapaa-tziro omaryaa-naka iponawitee-tanta-kariri, roo kanteencha tee ikyaapaaki inthomoeki. ⁶ Roojatzi rareetan-tapaakari rirori Simón Pedro, ikyaapaaki inthomoeki, iñaapaa-kitziro rirori omaryaanaka iponawitee-tanta-kariri. ⁷ Iñaapaaakawo eejatzi maathantsi rankowitan-tawitee-takariri iitoki, otsipa rowaeta-neero tee otsipatyaawo iponawitee-tanta-kariri, kameetha rotzipiyee-taneero. ⁸ Ari ikyaapaaki itsipa yotaarewo etapaakawori rareetaka kitataarewoki. Iñaapaakiro rirori okaatzi awijeentsiri, ari ikemijanta-perota-nakiri. ⁹ Tema tekira ikematha-witawo okantziri Jankina-rentsi-perori, aritaki rañaahae Jesús. ¹⁰ Opoñaashita ipiyayitana ipankoki irika apite yotaarewo.

Roñaahaawo Jesús María Pankothanthaari-jato

(Mr. 16.9-11)

¹¹ Ari ojeeki María opatzimooki kitataarewoki irawaeta. Okanta irawaetakaha, onetapitzi inthomoeki omooki, ¹² oñaatziiri apite ronampiri tajorentsi

^{††} Iroka kajankaari, rowaetee-takirori kepishaari, owaa inhashi iiteetziri áloe. Osheki otenatzi okaatzi 100 libra, ikantee-tziri nimaeka 30 kilo.

† incha-tewa = isopo

okitamaa-nikitaki iithaari, ijeekae-yakini jempe ro-maryaa-witee-takari Jesús. Apaani ijeekaki iitowitee-takari, itsipa ijeekaki jempe iitizawitakari. ¹³ Rojampita-nakiro ronampiripaeni tajorentsi, ikantziro: "Tsinani, ¿iitaka piraantari?" Okantzi roori: "Niraa-kota-tyaari Nowinkatharite, eenitatsi aakiriri, tee niyotzi jempe rowakiri." ¹⁴ Roo okantaki-tziini, ari opithokanaka, oñaatziiri Jesús, roo kanteencha tee iyotawae-ri ritakirika. ¹⁵ Ari rojampitziro ikantziro: "¿Iitaka piraantari tsinani? ¿Iitaka pikowa-kowatziri?" Oshiyakaantzi roori riitaki ñaanatziroori aminakowentziroori pankirentsi-mashi, okantanakiri: "Jewari, eeroka-rika aakiriri, pikamantena jempe powakiri, nokoyi niyaate namineeri." ¹⁶ Ikantziro Jesús: "¡María!" Ari aminanakiri roori, okantzi: "¡Raboní!" (roo ikantee-tziri iñaaniki Heberpaeni "Yotaanari.") ¹⁷ Ikantzi Jesús: "Eero poteeyana, tema tekira niyaateeta notsipata-paeyaari Ashitanari. Roo kanteencha piyaate pikamanteri noyemijantzinkaritepaeni, rootaatsi niyaatee notsipata-paeyaari Ashitanari, riijatzi Ashitzi-tzimiri eerokapaeni. Rii Notajorentsi-tetari naaka, riijatzi Pitajorentsi-tzitari eerokapaeni." ¹⁸ Okanta iyaatanaki María Pankothanthaari-jato, okamanta-paakiri maawoeni yotaarewo oñahaeri Awinkatharite, okamanta-paakiri eejatzi okaatzi ikantakirori.

Roñaahaari Jesús riyotaa-nipaeni (Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49)

¹⁹ Okanta otsirenitanaki awijanaki kitejeri imakoryaan-teetari, piyotee-yakani yotaarewo-paeni. Okantakaawo ithaawan-teeyarini reewarite Judá-paeni, ashita-kotee-yakani kametha. Kyaapaaki rirori Jesús, katziya-paaka ipiyotee-yakanira, rowethata-paari ikantapaeri: "¡Pijeeka-yitee kameetha!" ²⁰ Ikanta rowethata-paari, roñaaha-paakiri rako, eejatzi imereki. Ikimoshire-yitee-yanakini irikapaeni iñaawaeri Awinkatharite. ²¹ Ari rapiita-nakiro Jesús rowethatari, ikantziro: "¡Pijeeka-yitee kameetha! ikimitaakina Ashitanari naaka rotyaantakina jaka, ari nokimi-tzitemiri eeroka-paeni notyaanta-yitemi." ²² Opoñaashita itajonkakiri yotaarewo-paeni, ikantziro: "Ojeeka-shiretan-teeyemini Ishire tajorentsi. ²³ Eenitatsi-rika pipeyakoyiteeri eeroka jaka, aritaki ipeyakoe-teeri janta. Riima kaari pipeyakotzi eeroka jaka, eero ipeyakoe-teeri eejatzi janta."

Ikijo-shiretzi Tomás

²⁴ Ikanta Tomás ikaata-piintziri 12 yotaarewo, iiteetziro eejatzi "Tsipari," tee ijeeki rirori rareetan-tapaari Jesús. ²⁵ Ikanta rareetaawo rirori Tomás, ikamanta-waeri itsipa-paeni yotaa-rewo, ikantziro: "Noñahaeri Awinkatharite." Roo kanteencha ikantzi Tomás: "Eerorika noñiiri naaka jempe ikenta-wakotee-takiri, eerorika nokyaanta-wakotari, eerorika nokyaanta-merekitari, eero nokemijantzi."

† noyemijantzinkaritepaeni = niyotaani-paeni †† Tsipari = Dídimo

²⁶ Okanta paata awijanaki 8 kitejeri, rapiiteero yotaarewo-paeni ipiyoteeyani. Ari ijeekitarori rirori Tomás. Rashitee-yakironi kameetha ashitakowontsi, roo kanteencha kyaapaaki Jesús, katziya-paaka ipiyotee-yakanira, rowethata-paari ikantapaeri: "¡Pijeeka-yitee kameetha!" ²⁷ Opoñaashita ikantziro Tomás: "Iroka nako, pikyaanta-wakotena, pikyaanta-merikitenaa-eejatzi. Kaari ikijo-shiretetzzi, ¡Pikemijante!" ²⁸ Ari icheraanaki Tomás, ikantanaki: "¡Nowinkatharite, Notajorentsite!" ²⁹ Ikantzi Jesús: "Tema roo pikemijantantamatsita-nakari piñaawaana. ¡Kimoshiretee ikaate kemijantaa-tsinini kaari ñaawitanari!"

Iitaka rojankinatantee-tawori iroka

³⁰ Tema osheki iñaapiintakiro yotaarewo-paeni rapiipitakiro Jesús itajonka-wentantaki, teemaeta ojanकिनata-koyityaa jaka. ³¹ Roo kanteencha rojankineetakiro iroka-paeni pikemijantan-teeyaari, tema irika Jesús riitaki Jeepatziitoetani, Itomi Tajorentsi. Aririka pawentaa-piintee-yaari rirori pikemijanta-neeri, aritaki ikañaanitakaa-yiteemi. ‡

Roñaahari Jesús 7 Riyotaani

21 Okanta okaatapaaki iroka-paeni, rapiitakiro Jesús roñaahari riyotaani, inkaari-cheraaki iiteetziro Tiberias. Iroka okantaka. ²² Ari ikaateeyini ijeeki yotaarewo Simón Pedro, Tomás, iiteetziro eejatzi "Tsipari," Nataniel, poñaachari Mawoshiweniki janta Tepoweniki, itomi-paeni Zebedeo, eejatzi apite itsipa yotaarewo. ²³ Ikantzi Simón Pedro: "Niyaatayee noshimaatyaa." Ikanteeyini itsipa yotaarewo: "Ari akaatanaki." Jateeya-nakini, oteteeya-paakani pitotsiki. Roo kanteencha, tekatsi-machee rayi shimaa-witee-yakani tsireniriki.

⁴ Okanta okitejetzi-mataki, katziya-paaka Jesús omapipokitziro inkaari. Roo kanteencha tee riyotawae-ri riyotaani-paeni riitakirika. ⁵ Ikaema-kota-paeri, ikantziro: "¡Ewankari-paeni! ¿Pahaeyakini?" ikanteeyini rirori: "¡Tetaawé!" ⁶ Ikantzi Jesús: "Powiinkiro pakoperoki pipashikamento, aritaki paaki." Rowiinkakiro ikantee-takiriri. Tema raaki osheki shima, tee raawyaa-kotziro inoshika-koteeri ipashikaa-mentoki. ⁷ Ikanta yotaarewo retako-perotani Jesús, ikantanakiri Pedro: "¡Riitaki Awinkatharite irinta!" Ikanta ikemawaki Simón Pedro, ikithaatanaka, japokanaka inkaariki. ⁸ Riima itsipa yotaarewo-paeni pitotsiki ikinako-yitanee inoshikaata-koteeri ishimani, roojatzi raata-kotan-tapaari omapipokitziro. Tema ijeeka-kota-kitzii niyankyaa-niki. ²⁴

⁹ Ikanta rayiitee-yapaeni, iñaapaatzii oejaka paamari, ari itashitakiri shima, eejatzi ratanteetari. ¹⁰ Ikantzi Jesús: "Pamaki shima owakira paakiri." ¹¹ Otetapaa Simón Pedro pitotsiki, roojoryaa-kotakiri ishimani, inoshika-kotakiri roojatzi omapipokitziro. Antari-paeni shima, ikaatzi 153. Teemaeta itzijayiro ipashikaa-men-

‡ Waerontsi †† Tiberias = Tepoweni †† Tsipari = Dídimo
‡‡ niyankyaa-niki = okaatzi ojanthatzi 200 akonaki = 100 metro.

to. ¹² Ari ikantzi Jesús: "Jame oyaa." Tema tekatsi apaani yotaarewo ojampiterini jempe-rika iita, tema riyoperota-waeri riitaki Iwinkatharite. ¹³ Ari ipokapaaki rirori Jesús, raakiro ratanteetari, ipayitakiri apaani-paeni, ari ikimitzitakari shima. ¹⁴ Rootaki mawatatsiri roñaahari Jesús riyotaani-paeni rañahaera rirori.

Paminako-wentee-nari nopira

¹⁵ Ikanta ikaatakiro rowaeya-manaani, rojampitanakiri Jesús irika Simón Pedro, ikantziri: "Simón, itomi Jonás, ¿Pininta-nama eeroka?" Ikantzi Pedro: "Piyotzi eeroka Pinkathari, nonintakimi." Ikantzi Jesús: "Aririka okanta paminakowentenari nokimita-kaantaari nopira." ¹⁶ Rapiitakiri rojampitziri: "Simón, itomi Jonás, ¿petakotanama?" Ikantzi Pedro: "Piyotzi eeroka netakotzimi." Ikantzi Jesús: "Aririka okanta paminakowentee-nari nokimita-kaantaari nopira." ¹⁷ Roo mawatatsiri rojampitziri, ikantziri: "Simón, itomi Jonás, ¿peta-koperotanama?" Ari rowashiretakotanaka Pedro, tema mawa rapiitakiri rojampitziri, ikantzi: "Pinkathari, eerokataki yotzirori maawoeni, piyotzi eeroka netakotzimirika." Ikantzi Jesús: "Aririka okanta paminakowentee-nari nokimita-kaantaari nopira." ¹⁸ Tema eeniro pewankari-perowita, pikithaata-piinta, piyaayitzi jempe pininta-kaawo. Roo kanteencha aririka pantariperotapaaki, apatziro powaanka-wakoteeyaa, itsipa kithaateemini, raayiteemi jempe te pikoyiro piyaatemi. Omaperotataya." ¹⁹ Ikantan-takawori Jesús iroka,

† *nopira = cordero, oveja*

ikowatzii ikematha-yiitero jempe ikantyya ikamae paata Pedro ipinkathateerira Tajorentsi. Ari ikantziri Jesús irika Pedro: "¡Poyaatena!"

Yotaarewo retako-perotani

²⁰ Ikanta ipithokanaka Pedro, iñaatziiri royaatakiri yotaarewo retako-perotani Jesús, ontsiroka-kariri Jesús roweyaanta-naawo rowaeyani, rojampita-kiriranki, ikantziri: "¿Pinkathari, itzimikama pithoka-shitemini?"

²¹ Ikanta iñaawakiri Pedro irika impoeta-paentsiri, rojampitanakiri Jesús: "Pinkathari, ¿itaka awiji-moterini?" ²² Ikantzi Jesús: "Arimi nokoyimi aritaki omatakyami rañahaemi irika, roojatzi nopiyan-teeyaari paata, ¿teemaeta okowa-perotyaa piyotero iroka? Poyaatena eeroka." ²³ Okanta paata othonka iyatakoyitanaki iroka ikantakiri Jesús, ikemayitakiro maawoeni noyemijantzinkaritepaeni, roshiya-kaantzi eero ikamitaa irika yotaarewo. Roo kanteencha tee ikantzi: "Ari nokoyi..." tema ikantatzii: "Arimi nokoyimi, aritaki omatakyami rañahaemi irika, roojatzi nopiyan-teeyaari paata, ¿teemaeta okowa-perotyaa piyotero iroka?"

²⁴ Naakataki kenkithatakoteenchari nokantaki "irika yotaarewo," tema naaka ojankinata-kirori iroka jankina-rentsi. Rootaki ayoperotan-taari omaperotatyaa iroka.

²⁵ Tee nonkenkithatakotziro maawoeni rantayitakiri Jesús, tema osheki okaatzi. Arimi ojankinata-koyityaami maawoeni, kimitaka arimi awijanakiro maawoeni kepatsi opiyotyaa jankina-rentsi-paeni. Ari okantyyaari.

RANTAYI-TAKIRI

Ikashiya-kaeteeri Ishire tajorentsi

1 Teófilo, paerani notyaanta-kimiro netakari no-jankinari, ari nokenkitha-takaemiro okaatzi rantayi-takiri Jesús, nokaman-takimiro okaatzi re-tanakari riyotaan-tziri, ² roojatzi roenokan-taari inkiteki. Tema tekira roenokae-yaata, riyoshiitaki Otyaantaa-rewopaeni, okantakaakawo Ishire tajorentsi, riy-otakaakiri rantayiteri. ³ Ikanta ikamawitaka Jesús, iña-haeta-waeri koñaatziro, ari riyoteeyini riyotaani añahae. Okaatzi 40 kitejeri roñaaha-panaataari riyotaani-paeni, riyotaa-panaa-tziri jempe ikanta ipinkathari-wentantee Tajorentsi. ⁴ Eeniro itsipayitari Otyaantaa-rewopaeni, ikamantzi-takari roojatzi ijeekayi-tawaki Aapatziyaweniki, ikantakiri: “Ari poyaawenta-wakyawo ikashiya-kaakimiri Ashitanari, nokenkitha-takotzi-takimiri. ⁵ Tema maperori Juan romitsiryaa-tantawo nija, roo kanteencha eero ojamanitzi piñaayi-tantawo Ishire tajorentsi ojeeka-shire-tantemi okimiwi-tyaawomi omitsiryaa-tantee-temiromi.”

Roenokan-taari Jesús

⁶ Ikanta ipiyoteeyani ikaatzi tsipata-kariri paerani Jesús, rojampi-takiri, ikantziri: “Pinkathari, ¿Rooteentsi-ma pookakaa-wenteeri nosheninka-paeni Israel-paeni?” ⁷ Ari rakanakiri Jesús, ikantziri: “Tee okowa-perota piyotero eeroka-paeni jemperika okaatzi, apatziro riyotzi Ashitanari jempe-paete-rika, riitaki otzimimotzi ishintsinka imatant-yaawori. ⁸ Roo kanteencha aririka opokaki Ishire tajorentsi ojeeka-shire-yitan-teemi eerokapaeni, riitaki aawyaa-shire-takaemini, aritaki pikenkitha-takoteena Aapatziyaweniki, maawoeni iipatsiteki Judá-paeni eejatzi Oshitekii-toniki, piyaayitaki inteena jempe oweyaayita kepatsi.” ⁹ Ikanta ithonkakiro Jesús riyotaa-neeri riyotaani, iñaatziiri roenokae-teeri, roojatzi ipeyanta-paakari menkoriki. Teera iñaaneeri. ¹⁰ Ramina-mintheetzi riyotaani jempe ikanta Jesús roenoka inkitekinta, apite atziri katziyomotapaakari okitamaa-nikitaki iithaari. ¹¹ Ikanta-paakiri: “Tepoweni-jatzi, ¿Iitama paminiri inkiteki? Piñaakiri jempe ikanta Jesús roenokaa riyaaatee, ari ikanta-paeyaa paata aririka ipiye.”

Ramineetaki itsipa poyaatee-yaarini Judas

¹² Ikanta ipiyayitaa iyotaarewo Aapatziyaweniki ipoñahaawo Yeenkae-toniki, tee inteena-perotzi, os-hinetaan-tsitzi ranashi-teete kitejeri imakoryaan-tee-tari. ¹³ Ikanta rareetee-yaani nampitsiki, ateetee-ya-

paeni jenokinta pankotsi jempe imaapiinteeyini. Irika ikaateeyini: Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Jacobo itomi Alfeo, Simón iiteetziri “Kijakowentantaniro,” eejatzi Judas rirentzi Jacobo.

¹⁴ Maawoeni irikapaeni ari ikanta-piintatya ipiyoteeyani ramanapiinteeyani itsipayi-takari rirentzi Jesús, itsipatawo María riniro, eejatzi otsipa-paeni tsi-nani.

¹⁵ Ikanta ipiyoteeyani kemijantzin-karipaeni, ikaateeyini 120 atziri. Ari ikatziyanaka Pedro, ikenkithawaetanaki ikantanaki: ^{†16} “Noyemijantzinkaritepaeni, monkaataka okaatzi rojankina-takaa-kiriri Ishire tajorentsi paerani pinkatharini David, ikenkitha-takotziri Judas jewatapaen-tsiri raakaan-tziri Jesús.

¹⁷ Irika Judas riitaki atsipata-piintakari, ari akaawitari antawaeriki. ¹⁸ Raakiri koriki ipinatee-tziriri iyaari-peronka, ramanantantaka kepatsi. Roo kanteencha iparyaki iipatsiteki Judas, pityaankanaka, ithonka itankawae-tapaaki, ookaporentha-keeriki-tapaaka isheeto. ¹⁹ Ikanta ikemaeyakini Aapatziyaweni-jatzi, iitakiro ironka kepatsi ‘Iraantsi-patha,’ roojatzi ikanteetziri iñaaniki riroripaeni ‘Acéldama.’ ²⁰ Ari omonkaatari rojankina-teetakiri Mampaantsi, ikanteetaki:

Okaanki-thaantewityaa ipanko,

Tekatsi jeekan-teeyaawoni.

Ikanteetaki eejatzi:

Itzime itsipa poyaatee-yaarini ranta-waeriki.

²¹ Eenitatsi itsipa atziri-paeni tsipata-piinta-kaeri ketzironi eenirowa itsipawitee Awinkatharite Jesús,

²² ikaatzi atsipayi-takari romitsiryaa-tantakariri paerani Juan irika Jesús, roojatzi roenokan-taari inkiteki. Tema okowa-pero-tatya aminee apaani akaateeri riitaki kenkitha-takoteerini Jesús rañahaera.” ²³ Teema riitaki ikowakahaetakiri apite: José, iiteetziri Barsabás, iiteetzitari Justo, eejatzi Matías. ²⁴ Ari ramanako-wentakari,

ikantzi: “Pinkathari, eeroka yotashire-tziriri maawoeni, irika apite nokowakaakiri, poñaayinari apaani jempe itzimi pikowakiri eeroka, ²⁵ riitaki notsipa-teeyaari

Notyaantaa-rewote, ipoyaatee-yaari Judas opeyakaa-shitakari iyaari-peronka. Tema Judas jataki rirori jempe riyaaate.” ²⁶ Ikimita-kaantakawo irikapaeni iñaaryaateeta. Iñaatzii riitaki Matías. Riitaki tsipata-nakariri irika-paeni 11 Otyaantaa-rewopaeni.

Opokantakari Ishire tajorentsi

2 Okanta omonkaataa roemoshirenkae-tziro kitejeri “Owiitaantsi.” Ari ipiyotee-yaani ikaatzi tsipata-

† kemijantzin-karipaeni = yeeyi

piinta-kariri Jesús. ² Ari omapoka-shitaka antawoete poemata-paentsiri oshiyapaakawo antawo tampyaa, okinapaakiro jenoki inkiteki, ookanta-paakawo pankot-si jempe ipiyotee-yakani. ³ Iñaashi-teeka paama-shitha-keereki-tapaen-tsiri, opeyanta-paakari ikaatzi piyoteen-chari. ⁴ Ari othonka ojeeka-shire-tanta-paakari Ishire tajorentsi. Iñaawae-tanakiro otsipajato-yitatsiri ñaantsi, rootaki Ishire tajorentsi iyotakaa-nakiriri iñaawae-tanta-nakawori.

⁵ Ari ijeekayi-tzitari Aapatziyaweniki pinkatha-tajorentsi-taniri-paeni Judá-paeni ipoñaayita otsipaki nampitsi. ⁶ Ikanta ikemaetakiro poemata-paentsiri, ipokaeya-paakini osheki atziri, tee riyotawakiro oeta awijatsini, tema ikematha-takiro apaani-paeni ñaantsi okaatzi iñaawae-yitziri, rootaki iñaani. ⁷ Ari ipampoyeeyanakironi, ikanta-wakaeyani: “¿Tema Tepoweni-jatzi irika ikaatzi ñaawaeta-kirori otsipajato-tatsiri ñaantsi? ⁸ ¿Jempema okantaka akemantariri iñaawae-tziro añaani-paeni aaka? ⁹ Tema atsipayitakari jaka Parto-jatzi, Niyanki-weni-jatzi, Elam-jatzi, Othowyaani-jatzi, Judá-paeni, Capadocia-jatzi, Ponto-jatzi, Asia-jatzi, ¹⁰ Frihia-jatzi, Panfilia-jatzi, Pewiryaatantoni-jatzi, ee-jatzi Africa-jatzi anaanakirori ojeekira Cirene. Tema atsipatakari eejatzi wirakocha-paeni, Judá-paeni-t-ats-i-ri eejatzi kaari Judá-paeni-wi-t-ach-a-ni paerani. ¹¹ Atsipatakari Creta-jatzi, eejatzi Arabia-jatzi. Ari atsipayitakari akemiri iñaawae-yitziro añaani-paeni, ikenkitha-takotziri Tajorentsi itajonka-wentantzi.” ¹² Ari ipampoyeeyanakiriri atziri-paeni, tee riyotzi oeta iñiiri. Ikanta-wakaeyani: “¿Oetaka iroka?” ¹³ Roo kanteencha eenitatsi itsipa theenka-waetakiriri Otyaantaa-rewopaeni, ikanteeyini rirori: “¿Tema ishinki-teeya-tyaani irika-paeni!”

Etanakawori ikenkitha-tanaki Pedro

¹⁴ Roo kanteencha ikatziyanaka Pedro itsipatakari 11 Otyaantaa-rewopaeni, ari icheeranaki iñaawae-tanaki, ikantzi: “¿Nosheninka! Aapatziyaweni-jatzi! Pikemijantena nokantemi piyotan-tyaari. ¹⁵ Poshiyakaatzi eeroka-paeni ishinki-tatyaa irika-paeni. Tee ari okantyyaa, owakira ijenokiityaapae ooryaa.

¹⁶ Omonkaa-tatyaa okaatzi rojankina-takiri paerani Kamantan-tanirini Joel, ikantaki:

¹⁷ Ikantzi Tajorentsi:

Eenitatsi awijatsini oweyaant-yaawoni kitejeri.

Ari notyaanteniri atziripaeni Notajorenka okimiwitakawo ijako-pero-tatyee-nirimi.

Ari ikenkitha-takoyi-teena itomi-paeni eejatzi rishinto-paeni.

Ari iñaashire-yiteeyaa ewankaripaeni,

Ari imishiwaeyitaki antaripero-yiteen-tsiri.

¹⁸ Ari nokimitakiri omperatanipaeni: ewankari-paeni eejatzi ewankawo-paeni.

Notyaanteeniri paata Noshire, ari ikenkitha-yitee.

¹⁹ Aritaki iñaahaetaki inkiteki kaari iñaapiinteetzi.

† *ijenokiityaapae ooryaa = ooryaa 3; Rootaki rametari Judá-paeni, tee ishinkinita owakira okitejeetyaa-manee.*

Iñaahaetero kepatsiki iraantsi, paamari, antawo okachaareenkate.

²⁰ Iñaahaeteri itsiwakimate ooryaa,

Iñaahaeteri kashiri roshiyaawo iraantsi,

Rootaki awijayi-tatsini rooteetsira omonkaa-teeyaa kitejeri ipokantee-yaari Pinkathari.

Tema antawo owaneenkatapeeyaa.

²¹ Ikaate awentahae-yaarini Pinkathari, riiyitaki awijako-shire-taatsini. ††

²² ¿Nosheninka! ¿Israel-paeni! Pikemaeyini nokantemi. Piñaakiri eeroka-paeni paerani Jesús, Kashiyakaaweni-jatzi, riiitaki rotyaanta-kimiri Tajorentsi. Osheki itajonka-wentakimi, roñaaha-yitakimiro kaari piñaawiteeyarini paerani. ²³ Ikanta ramaeta-kimiri irika Jesús, paakaan-takiri, ikentako-takiri kaari-pero-shireripaeni. Ari omonkaa-takiri okaatzi awijimo-takiriri, tema rootaki ikenkitha-tzitakari paerani Tajorentsi. ²⁴ Ikanta rowiriinteeri Tajorentsi ikamawitaka, tee ishineta-neeri ikemaatsi-waeteeyaa. Tema tee aawiyiiri kaamani-taantsi. ²⁵ Tema riiitaki rojankina-takotakiri paerani pinkatharini David, ikantaki:

Noñaapiintziri Nowinkatharite itsipatana.

Ijeeki nakoperoki, tekatsi otsinampaa-haenani.

²⁶ Rootaki nokimo-shire-tantari,

Kameni-waantetachana nothaamentari.

Riiitaki noyaako-pero-teeri, nawentahae-yaari.

²⁷ Tema eero pookitanawo noshire sharinkaweniki nokamawi-takyaa-rika.

Eero pishine-tziro nowatha opathee, pitajorentsite naaka.

²⁸ Piyotaa-kinawo nañaashire-tantee-yaari.

Osheki poemoshirenkaena aririka notsipa-teemi.

²⁹ Noyemijantzinkaritee, iyoteeyini kaari awae-jatzeneni David kenkitha-takota-chani, tema kamawae-taki paerani rirori, iyoteeyini nimaeka jempe janta iki-teetakiri. ³⁰ Roo kanteencha Kamantan-taniri rirori, riyotzitaka ikashiya-kaariri Tajorentsi ipinkatharitakaeri apaani icharinin-tyaari. ³¹ Tema oshiyawitakawo iñaakityeeromi pinkatharini David, ikenkitha-takotakiro rañahae Jeepatziitoetani, ikenkitha-takotakiri eero ijeeki sharinkaweniki, eero opathee eejatzi iwatha. ³² Tema maawoeni naaka-paeni noñaakiri Tajorentsi rowañahaeri Jesús. Omapero-tatyaa. ³³ Tema oenokaa, ijeekimo-tapaeri rakoperoki Tajorentsi ipinkathari-wentan-tapae. Ari omonkaatari okaatzi ikashiya-kaakiriri paerani Ashitariri, rotyaanteniri Ishire tajorentsi oshiyawae-tyaawo ijako-peroe-tatyee-nirimi. Rootaki piñiiri eerokapaeni nimaeka. ³⁴ Tema kaari pinkatharini David oenokaa-chari inkiteki, tema riiitaki ñaawaeta-kirori paerani iroka ñaantsi, ikantaki:

Iñaawaetaki Pinkathari, ikantawaeri Nowinkatharite: Pijeeekapae nakoperoki apinkathari-wentante.

³⁵ Roojatzi paata nowajankitaanteyaari kijaneentzimiriri, ari rotziwerowashiteemi ipinkathatemi. ††

†† *Waerontsi ‡ Eenitatsi jankinarentsi ñaawenta-kotziriri Jeepatziitoetani ijeekimo-teeri Tajorentsi jempe ipinkathari-wentantzi rirori. †† Makoryaa-kitzi-mento*

³⁶ [Nosheninka! [Israel-paeni! Rootaki kowapero-tachari ayoteeyini maawoeni. Irika Jesús pikenta-kotakaan-takiri eerokapaeni, riitaki Ipinkathari-takaakiri Tajorentsi, riitaki Jeepatziitoetani.”

³⁷ Ikanta ikemaeyakini ikaatzi piyoteen-chari, antawo otsinkashiryaaanakiri, rojampi-tanakiri Pedro, eejatzi itsipa-paeni Otyaantaa-rewopaeni, ikantanakiri:

“Noyemijantzikaritee, zjempe nokantee-yaaka naaka?”

³⁸ Ikantzi Pedro: “Pipiya-shire-yitee, pomitsiryaaawenteeyaari Jesús Jeepatziitoetani. Rootaki riyotan-teetyaari ipeyako-teemiro Tajorentsi pikaariperotaki, ojeeka-shire-tantee-mi Ishire tajorentsi. ³⁹ Rootaki ikashiya-kaeta-kimiri eeroka, roojatzi ikashiya-kaetakariri pitomi-paeni, eejatzi ikaatzi nampiyi-tawori in-teena. Tema maawoeni ikaema-shire-teetakiri riitaki ikashiya-kaetzi-takariri rirori.” ⁴⁰ Osheki okaatzi ikenkitha-takiri Pedro, ishintsi-thatakiri, ikantziri: “[Powawijaako-shire-teeyaa! [Piteenkapithateri atziri-paeni kinashi-waeteen-chari!” ⁴¹ Rootaki ikemijantanakanari osheki atziri, romitsiryaaayitakiri Otyaantaa-rewopaeni. Ikaatzi 3,000 atziri kemijanta-neentsiri.

⁴² Roejokirotanakawo okaatzi riyotaa-yitakiriri Otyaantaa-rewopaeni, kameethari raapatziya-wakaana. Ari itzimpetowa-piintee-yironi ratanteetari, roetziñaariko-ta-nakawo ramaneeyani. ††

Raṅaa-ntari etayita-nakawori iyemijantzinzin-karitzi

⁴³ Ari ipampoyeeyanakironi iñaayitakiro itajonkawentantaki Otyaantaa-rewopaeni, imatakiro kaari iña-haeta-piintzi. ⁴⁴ Osheki raapatziya-wakaanaka ikaatzi kemijanta-naatsiri, rantetaa-wakaanawo okaatzi tzimimo-yitziriri. ⁴⁵ Ikaatzira rayiri koriki ipimanta-yitziro tzimimo-tziriri, ikashetaryaa-yitziniri ashironkaa-chari kemijanta-naatsiri. ⁴⁶ Ashi royiroyi kitejeriki raapatziya-wakaana, ipiyoteeyani tajorentsi-pankoki. Tee ipakaanakiro rakiyota-wakahaeyani ipankoki, ari itzim-petoyiro ratanteetari. Kimoshiretatsi itsipata-wakahaeyani, tsinampa-rishireteeyatsini. ⁴⁷ Ithaamentapiintanakariri Tajorentsi. Rootaki inimotziriri atziripaeni iñi-iro jempe ikantayitanaa. Ashi royiroyi kitejeriki roshekyaaaneeri Awinkatharite kemijantanaatsiri ikaate awijakoshiretaatsine.

Retsiya-takota-kahae-tziriri kijopookiri

3 Okanta otsipa kitejeri, tema tsireniityaanaki ramana-piintee-tantari. Ari itonkaa-nakiri Pedro eejatzi Juan, riyaaero tajorentsi-pankoki. ⁴² Ari itonkiyotakari ramaetziri apaani atziri kijopooki-tatsiri. Ari ikantzi-ta owakira itzimapaaki. Maawoeni kitejeri ramaeta-piintziri opatzimooki tajorentsi-panko iiteetziro “Owaneenkanto.” Ari ijeeka-piintziri kijopookiri ipashitee-tyaari koriki ikowako-yitziri ikaatzi kyaayitatsiri. ³ Ikanta iñaawakiri Pedro eejatzi Juan ikyaapaakimi tajorentsi-pankoki, ikowako-tawakiri ipashitanakyaari koriki. ⁴ Ari raminanakiri. Ikantziri: “[Pamini-

† Waerontsi †† Pitzimpetowero ratanteetani ‡ tsireniityaanaki = ooryaa 9

na!” ⁵ Ikemijantatzii kijopookiri, roshiya-kaantzi ipaty-eeri oetarika. ⁶ Roo kanteencha ikantanaki Pedro: “[Nosheninka! Tekatsi noorikite eejatzi ooro, roo kanteencha eenitatsi nanteri. Pawentee-yaari Jesús Jeepatziitoetani Kashiyakaa-weni-jatzi, riitaki materoni. [Pikatziye! [Panashitee!” ⁷ Rakatha-takiri, ipiriintakiri. Ari omapoka-shitanaka ishintsi-tanee iitziki eejatzi ishoonkitziki. ⁸ Tema japokanaka katziyanaa, anashitanaa. Ari ikaatanakiri Pedro ikyaapaaki tajorentsi-pankoki, anashinashi-waetanaa kameethari, ijapojapo-waetanaa ithaamentari Tajorentsi. ⁹ Maawoeni atziri iñaakiri ranashi-tanaa, ikemakiri ithaamentanaari Tajorentsi. ¹⁰ Ipampoyeeyanakirini iñaakiri, tee ikompiteetari irika kijopooki-witachari, riitaki kowakotanta-piinta-tsiri ipashitee-tyaari opatzimooki tajorentsi-panko “Owaneenkanto.”

Ikenkitha-takaantzi Pedro opatzimooki tajorentsi-panko

¹¹ Tema tee rookanakiri kijokiro rowanakiri kijopooki-witachari itsipitari Pedro eejatzi Juan. Ari ipampoyeeyanakirini maawoeni isheninka, ipiyowenta-paakari awija-tapishitzi tajorentsi-pankoki iiteetziro “Salomón-tapishi.” ¹² Ikanta iñaawakiri Pedro, ikantawakiri: “[Nosheninka! [Israel-paeni! ¿Oetaka pipampoyaa-wentan-tanari? Eero pikenkishire-waeta-shita naaka ashita-wo notajorenka, tee notajorentsiti naaka nanashitakahaeri irika asheninka. ¹³ Riitaki matakirori Itajorentsiti awaejatziteni Abraham, Isaac, Jacob, riijatzi itajorentsi-tetari ikaatzi icharini-yitaari rirori, rootaki ipinkathee-tantyaari Jesús, paakaan-takiri eerokapaeni rewariteki. Ikowawitaka Pilato romishitowa-kaanteerimi, teemaeta pikowaeyini eerokapaeni. ¹⁴ Tema riiwitaka pomishitowa-kaanteerimi Tajorentsitsiri, tampatzika-shireri. Pomishitowa-kaanta-shitakari owantzinkari. ¹⁵ Ari powamaa-kaantziri eerokapaeni owaña-shire-tanta-niri. Roo kanteencha, rowaṅahaeri Tajorentsi. Noñaayi-teeri naakapaeni rañaahae. ¹⁶ Rootaki retsiya-takotan-taari irika kijopooki-witachari rawentaa-naari Jesús. Tema piñaakiro maperori retsiya-takotee. ¹⁷ [Noyeemin-jantzinkaritepaeni! Niyotzi naaka, tee piyotzi oeta pantayi-takiri, ari roshiyakari eejatzi peewarite-paeni. ¹⁸ Ari ikinakaerori Tajorentsi imonkaa-teero okaatzi ikenkitha-takoyi-takiri paerani maawoeni Kamantanani, ikantaki: ‘Aritaki ikemaatsi-takae-takyaari Jeepatziitoetani.’ ¹⁹ Roo pipiyashi-tantee-yaari eerokapaeni Tajorentsi, pipakaa-yiteero pantayi-tziro kaariperori, okimiwi-teeyaawo rosheteeromi rirori pikaaripero-witaka. Ari piñaayi-teero itsipa-shire-teemi Awinkatharite, retsinaryaa-koyiteemi. ²⁰ Tema rotyaan-teemiri Tajorentsi irika Jesús Jeepatziitoetani ikashiya-kaakimiri paerani. ²¹ Okowa-pero-tatyaai ijeeki Jesús Jeepatziitoetani inkiteki roojatzi ikowantee-yaari Tajorentsi rowakira-teero maawoeni okimiwita paerani. Tema rootaki ikenkitha-takaa-yitakiriri Ishire

†† pawentee-yaari = nopaereeri iwaero Jesús

Tajorentsi Kamantan-taniripaeni. ²² Roojatzi ikamantan-takiri paerani awaejatziteni Moisés, ikantaki:

Ari rotyaantaki paata Tajorentsi itsipa Kamantan-taniri, ari roshiya-kotapaa-kina naaka rotyaantakina. Asheninka rirori. Oztimatyee akemijantero okaate ikamanta-yitapaa-kaeri.

²³ Ikaate piyatha-takyaarini irika Kamantan-taniri, ari taki ithonkae-takiri eero ifñaahaeri isheninka-paeni.

²⁴ Ari ikimitzi-takari jewarini Samuel, ikenkitha-takotakiri okaatzi añaayitakiri nimaeka, roojatzi ikamantan-takiri itsipa-paeni Kamantan-taniri. ²⁵ Eerokapaeni ñeeroni okaatzi ikashiya-kaantakiri Tajorentsi ikenkitha-takotakiri Kamantan-taniri-paeni. Eerokapaeni ñeeroni okaatzi ikashiyakaa-wakaari paerani Tajorentsi itsipatari awaejatziteni. Tema ikantakiri paerani Tajorentsi awaejatziteni Abraham:

Riitaki picharini tajonka-wenteerini maawoeni sheninkata-wakaa-chari jempe-rika-paeni kepatsiki.

²⁶ Rowañahaeri Tajorentsi itomi, eerokapaeni retaka rotyaanteemiri, ari itajonka-wentemi, rootaki pipakan-teeyaawori pantayi-tziro kaari-perori."

Pedro eejatzi Juan rahaeta-nakiri jewariki

4 Eeniro ikenkitha-takaeri atziripaeni irika Pedro itsipatari Juan, areetee-yapaakani Omperatajorentsi-taarewo, reewari aminako-wentzirori tajorentsi-panko, eejatzi Tampatzikaripaeni. ² Ikijeeya-tyaani, tema riyotaa-tziiri atziri-paeni irika Pedro itsipatari Juan, ikantziri: "Omaperotatya rañaayitee kamawita-chari, ari okanta roñaahanta-paentziro Jesús." ³ Roteeya-paakiri, tema tsireniityaanaki, romonkyakaan-takiri roojatzi okiteejeta-manee. ⁴ Roo kanteencha osheki ikaatzi kemawakirori kenkithar-entsi, ikemijantee-yanakini. Ikaatzi 5000 atziri kemijanta-neentsiri.

⁵ Okanta okitejeta-manee, ipiyotee-yakani Aapatziyaweniki maawoeni rewarite Judá-paeni, antaripero-paeni, eejatzi Yotaantaniri-paeni. ⁶ Ari ijeekakiri Anás Jewatzi-riri ompera-tajorentsitaarewo, Caifás, Juan, Alejandro, eejatzi isheninkaete-paeni Jewatzi-riri ompera-tajorentsitaarewo. ⁷ Ikaemakaan-takiri ramaetakiri Pedro eejatzi Juan. Rojatekae-tawakiri niyankineki ipiyotee-yakanira, rojampi-takiri: "¿Iitaka shintsi-takaemiri pimatantawori poñaahantakiri? ¿Iitaka nitakaemirori piyoteeri atziri-paeni?"

^{†8} Ari rakanaki Pedro, ikantakaanakari Ishire tajorentsi, ikantanaki: "Pinkatharipaeni, Antaripero-paeni.

⁹ ¿Rooma pikoshekan-tanari netsiya-takota-kahaeri mantsiyari? ¿Pikowatziima piyoteeyini jempe ikanta retsiya-takotan-taari? ¹⁰ Ari nokaman-takimiro riyotantyaari maawoeni asheninka Israel-paeni. Irika atziri atsipatakari jaka, riitaki etsiyata-kotakaa-kiriri Jesús Jeepatziitoetani, Kashiyaakaa-weni-jatzi. Riitaki nawentaani naaka, riijatzi pikenta-kotakaan-takiri. Roo kanteencha rowañahaeri Tajorentsi. ¹¹ Irika Jesús riitaki oshiyakawori mapi pimanintakiri eerokapaeni, poshiyakari wetsikirori pankotsi. Roo kanteencha rowatzikae-teero

ikimita-kantetawo otzinkamipanke pankotsi. ^{††12} Tekatsi itsipa oshiyaarini Jesús rowawijaa-kotantzi. Tekatsi awentahaeyaa jaka kepatsiki, apatziro ikantakaawo Jesús."

¹³ Ramineeta-nakiri Pedro, eejatzi Juan, ikantee-yanakini piyowenta-kariri: "Paminiri irika, tee riyotaa-piinta-pero-wityaari, roo kanteencha ipinkatheetziro ifñaani. ¿Riima yotaakiriri Jesús itsipatakari paerani?"

¹⁴ Tema kijokiro rowanakiri retsiya-takotaka-haeri irika Pedro eejatzi Juan. Tee otzimi ikantako-tanakiriri. ¹⁵ Ari romishitowa-kaanteeri ipiyoteeyanira, roojatzi ijeekae-yanakini ikenkithatakawakaeyani. ¹⁶ Ikanta-wakaeyani: "¿Jempema akante-rika irika-paeni atziri? Tema riyotee-yakini maawoeni Aapatziyaweni-jatzi itajonkawentantaki. Eero omata omanoko-teeri. ¹⁷ Jame ajari-ima-tashi-tyaari eero riyataa-kaantawo ikenkitha-takoteri rawentee-yaari Jesús." ^{†18} Rapiitakiro ikaemaeri, ikantakiri: "Eero pikamantan-tziro okaatzi awijeent-siri. Aritapaaki piyotantzi jempe okantakota ishintsinka Jesús." ¹⁹ Roo kanteencha Pedro eejatzi Juan, ikantanakiri rirori: "Anjatyaa pikantena eerokapaeni ¿Eerokama nopinkathate nopiyatha-tantyaariri Tajorentsi? ²⁰ Tema eero nopakaero nokenkitha-takoyitero okaatzi noñaaperotakiri, eejatzi nokemaperotakiri." ²¹ Ikanta rajarii-mawae-witakari, ipaka-haeri, teera otzimatzii oeta rowajankitaa-wenteriri. Maawoeni atziri ithaamenta-nakari Tajorentsi ifñaakiro okaatzi awijeent-siri. ²² Tema irika atziri retsiya-takotakahaeri, awijanakiro okaatzi 40 rojarentsite.

Ramaneeyani kemijantzintaripaeni rawentaa-shirepero-tantyaari eero ithaawan-teeyani

²³ Ikanta ipakahae-teeri Pedro eejatzi Juan, jatanaki ipiyoteeyani ikaateeyini, ikamanta-paakiri okaatzi ikantakiriri reewari Ompera-tajorentsi-taarewo itsipatakari antaripero-paeni. ²⁴ Ikanta ikemaeya-kirini ikamantakiri, ramaneeyanakarini maawoeni Tajorentsi, ikantziri: "Pinkathari-perori, eerokataki owetsikakiro inkite, kepatsi, inkaari, eejatzi ikaatzi tzimanta-yitawori. ²⁵ Eerokataki kenkitha-takaa-kiriri paerani pompera-tanini David, ikantaki:

¿Iitaka ikiñaani-wentee-yirini atziripaeni?

¿Iitaka ikenkishiryaa-waeta-shitantari?

²⁶ Piyotee-yakani pinkathari-wentan-tatsiri jaka kepatsiki,

Ipiyoyitaka jewaripaeni,

Ikoshekan-tyaariri Pinkathari, eejatzi riyoshiitani Jeepatzi-toetani.

²⁷ Tema omaperotatya raapatziya-wakahae-yakani Herodes eejatzi Poncio Pilato ipiyotee-yakani jaka nampitsiki, eejatzi Israel-paeni ipiyotee-yakani itsipatakari itsipa-jatzi atziri, ikoshekanakari Jesús, pitajorentsiti Pitomi, piyoshiitani. ²⁸ Tema rantatziro irikapaeni okaatzi pikenkishire-tzitakari paerani panteri.

²⁹ ¡Pinkathari! Paminiri nimaeka rajarii-matana. Pikan-ta-kaeyaawo eero nothaawan-tantari nokenkitha-teero ifñaani. ³⁰ Pikanta-kaeyaawo netsiyatakotakaa-yitan-

† Waerontsi

†† Paminiro Mt. 21.42; Ef. 2.20; 1 P. 2.6-8. ‡ Waerontsi

tyaariri mantsiya-yitatsiri. Noñaahan-tantyaawori kaari iñahaeta-piintzi. Rootaki iñaantyaawori atziri-paeni Itajorenka Pitomi, Jesús.”³¹ Ikanta ikaatakiro rama-neeyani, otziñaanaka jempe ipiyotee-yakani. Rootaki Ishire tajorentsi kantakaa-nakariri, tekatsi ithaawan-tanakyaa ikamantan-tanakiro iñaani Tajorentsi.

Okaatzi tzmimo-tziriri ari ikaatzi rashitee-yawoni

³² Ikaatzi kemijanta-neeriri Jesús, apaani okantanaa ikenkishiryaanaari. Tee imashithata-wakaeyani, ipawaka-yitawo okaatzi koetyemo-tariri. ³³ Eekiro riyaa-kaana-kitziiro Otyaantaa-rewopaeni ikenkitha-takotziro jempe ikanta rañaantaari Awinkatharite Jesús. Antawo ikaminthaakiri Tajorentsi maawoeni irikapaeni. ³⁴ Tekatzi apaani koetyaa-waeta-tsin. Ikaatzi tzmimsiri iipatsite, ipanko, ipimanta-yitziro. Raakiri koriki, ³⁵ ipakiri Otyaantaa-rewopaeni, riitaki antetariri maawoeni, raantyaari apaani-paeni ikoyiri. ³⁶ Rootaki imatakiri apaani isheninka Leví-paeni iiteetziro José, Chipre-jatzi. Tema riitaki Otyaantaa-rewopaeni owaetakaanta-kiriri “Otomi Oemoshirenkaantsi”. (Tema iroka waerontsi, rootaki ikantziri iñaaniki riroripaeni “Bernabé”.) ³⁷ Irika Bernabé eenitatsi iipatsite, ipimantakiro. Raanakiri owinawo iipatsite, ipakiri Otyaantarewopaeni.

Ananías eejatzi Safira

5 Roo kanteencha eenitatsi awiji-mota-kiriri itsipa atziri iita Ananías itsipatakawo iina oeta Safira, ipimantakiro rirori iipatsite. ² Irika atziri raapatziyakawo iina, romanaki koriki owinawo iipatsite. Ramakiri tzimahaan-taneen-tsiri, ipapaakiri Otyaantaa-rewopaeni. ³ Ikantawakiri Pedro: “Ananías, ¿iitaka pishinetantakariri Yakatantaniri itheeya-kaemi? Tema pomanaki owinawo piipatsite, poshiya-kaantzi aritaki pamatawitakiri Ishire tajorentsi. ⁴ ¿Tema eeroka ashityaawoni kepatsi? ¿Tema eeroka ashityaarini owinawo? ¿Iitaka pantanta-kawori iroka? Tee naaka pamatawite, tema Tajorentsi pamatawitaki.” ⁵ Ikanta ikemawaki Ananías ikantee-takiri, tyaanaki, kamanaki. Antawo ithaawae-yanakini ikaatzi kemakota-kiriri. ⁶ Ikanta apaani-paeni ewankari, iponateero iwatha Ananías, raanakiri, ikitateri.

⁷ Tekira ojamanite, opokapaaki iina Ananías, tee iyotzi roori oeta awijeentzi. ⁸ Rojampita-wakiro Pedro, ikantziro: “Pikantena, ¿Arima ikaatzi owinawo piipatsite?” Akanaki roori: “Jeen, ari ikaatzi.” ⁹ Ikantziro Pedro: “¿Oetaka paapatziya-wakaan-takari pikoyi pamatawiterimi Ishire Awinkatharite? Irika piyayitaa aanakiriri piimi ikitatziri, nimaeka raayitana-kimi eeroka.” ¹⁰ Apathakiraanaka otyaanaki Safira ikatziyakaha Pedro, kamanaki. Ikanta ikyeeya-paeni ewankari-paeni, iñaapaa-tziro kamaki. Raanakiro, itsipata-haero oemi jempe ikitataka rirori. ¹¹ Tema antawo ithaawae-yanakini kemijantzin-karipaeni, ari ikimitzitakari ikaatzi kemakoyita-kirori awijeentzi.

† tekira ojamanite = 3 hora

Osheki itajonka-wentan-teetaki

¹² Eekiro riyaa-kaana-kitziiro Otyaantaa-rewopaeni ipiyoteeyani awija-tapitzira tajorentsi-panko iiteetziro “Salomón-tapi.” Eekiro itajonka-wenta-nakitziiri isheninka-paeni. ¹³ Riima itsipa isheninka-paeni, osheki ipinkanakiri tee ikoyi itsipataneeyaari. Roo kanteencha, eenitatsi osheki itsipa isheninka-paeni thaamentapero-taneenchari. ¹⁴ Eekiro ishekita-nakitziro kemijanta-neeriri Pinkathari. Tema ipokayitzi shirampari eejatzi tsinani-paeni. ¹⁵ Eenitatsi amayita-kiriri imantsiyarite, romaryaa-koyitakiri ishitashiki jempe ikinapaaki Pedro. Ikantayitzi: “Aririka ikinapaaki Pedro jaka, aririka itsimankan-tanakyaaari eepichokiini raampari, aritaki retsiyata-kotee.” ¹⁶ Ari ikimitzitaka poñaayiteen-chari nampitsiki jeeka-nampitziro Aapatziyaweni, ramayitaki osheki mantsiyari eejatzi osheki raahashireyitziro peyari. Ithonkiri retsiyata-kota-kaayitziro.

Ikijaneentee-tanakiri Pedro eejatzi Juan

¹⁷ Ikanta Ompera-tajorentsi-perotaa-rewo itsipatakari Tampatzikari-paeni, ikijaneenta-nakiri Otyaantaa-rewopaeni. ¹⁸ Raakaan-takiri, romonkyaa-kaantakiri. ¹⁹ Okanta tsireniriki, pokaki ronampiri Awinkatharite, rashita-ryaapaakiro ashitakowontsi, romishitowa-yiteeri, ikantawaeri: ²⁰ “Piyaate tajorentsi-pankoki, pikenkithata-kaeri pisheninka-paeni jempe okanta-kota awijakotaantsi.” ²¹ Okanta okitejeta-manee, areetee-yapaakani amaetyaaka tajorentsi-pankoki, kenkithata-paaki.

Teemaeta riyotee-yini Ompera-tajorentsi-perotaa-rewo, piyotee-yachani itsipayitakari raapatziyani, eejatzi maawoeni antariperopaeni Israel-paeni. Ari rotyaantakira ramaeteri Otyaantaa-rewopaeni romonkyaa-witakari.

²² Ikanta riyaa-shiwitakari romonkyaanewo, tee iñaapaeri. Ari ipiyapaaka, ²³ ikantapae: “Tee añeeri. Roojatzi okanta noñaawita-paakawo ashita kameetha, roojatzi ikatziyayita aminako-wentziriri. Nashita-ryaako-witapaakari, tee noñaapaeri.” ²⁴ Ikanta ikemawaki Ompera-tajorentsi-perotaa-rewo, eejatzi reewari aminakowentziro tajorentsi-panko, rojampita-wakae-yanakani oetarika awijatsini. ²⁵ Roojatzi rareetan-tapaakari kamanta-paakiriri, ikantziri: “Noñaakiri pomonkyaa-kaantani ijeekaeyini tajorentsi-pankoki ikenkithata-kaeri asheninka-paeni.” ²⁶ Rootaki riyaa-tanakari reewari aminako-wentan-taniri, raanaki osheki ratziro, ramaeri. Teemaeta ipajaaweritzi, tema ithaawan-tyaari isheninka-paeni rompojan-tyaari mapi.

²⁷ Ikanta rareeta-kaapaakari, rowawijaa-paakiri ipiyotee-yakanira jewari-paeni. Ikanta Ompera-tajorentsi-perotaa-rewo rojampita-wakiri, ²⁸ ikantziri: “¿Tema pikemi nokantzi chapinki: ‘Aritapaaki pikenkithata-kotziro Jesús?’ Eekiro piyotaa-tziiri asheninka-paeni Aapatziyaweni-jatzi. Pikanta-kotakina naaka-paeni, pikantzi: ‘Riitaki jewari-paeni owa-

maakaan-takiriri Jesús.”^{†29} Ari rakanaki Pedro eejatzi itsipa-paeni Otyaantaa-rewopaeni, ikantanaki: “Riitaki nokemijanta-perote naaka Tajorentsi, tema eero nokemijantziri atziri.³⁰ Tema omaperotatya powamaa-kaantakiri eerokapaeni Jesús, pikenta-kota-kaantakiri. Roo kanteencha, rowañahaeri Tajorentsi ikemijantakiri paerani awaejatziteni.³¹ Roenokaeri Tajorentsi, roe-jeekaeri rakoperoki, itsipataari ipinkathari-wentantzi. Riitaki owawijaa-koyiteeni aakapaeni. Ikoyi apiya-shire-ta-shiteeri maawoeni aakapaeni Israel-paeni, ipeyakotan-teerori antayitakiro kaari-perori.³² Tema naakapaeni ñaakiro okaatzi rantayitakiri Jesús, otzimatyee nokenkithata-kotero. Rootaki Ishire tajorentsi matakae-nawoni, tema riitaki otyaanta-kinawori Tajorentsi ojeeka-shiretan-teena nawentahaarira.”

³³ Antawo ikijeeya-nakani ikemakiri ikantaki, ari ikowawitanaka rowamayiri.³⁴ Ari ikatziyanaka aapani Inashitantaniri, iitachari Gamaliel. Riijatzi Yotaantaniri. Ipinkathatziri maawoeni isheninka. Ikantanaki: “Nosheninká, jame omishitowa-wakiri eepichokiini irika-paeni.”³⁵ Ikantzi: “Nosheninka! Israel-paeni! Otmatyee pikenkishireta-wakyaa jempe-rika pikanteri irika asheninka.³⁶ Pikenkishireta-koteri iitachari Teudas, ikantakaapero-waetaka paerani rirori. Ipiyotaki ikaatzi 400 ratzirate. Ikanta rowamahae-takiri Teudas, ithonka itzimpoakanaka ikaatzi tsipawita-kariri, ari ipeyakari tee ikemakoe-teeri.³⁷ Eejatzi okimitaka paerani rojankinata-kotantari maawoeni asheninka, eenitatsi iitachari Judas, poñaachari Tepoweniki. Ipiyotaki asheninka. Ikanta rowamahae-takiri rirori, ithonka itzimpoakanaka ikaatzi tsipayi-witakariri, ari ipeyari eejatzi rirori.³⁸ Pikemi nokantemi naaka: Eero pikoshekari, piñaashi-minthatyaari. Riirika antashi-waetawo ininta-shitari, aritaki ipeya-shiteeyaa.³⁹ Riitakirika Tajorentsi matakaerini okaatzi rantayitzi, eero pimatziri potsinampaeri eerokapaeni. Paa-mawentyaa pikoshekari-kari Tajorentsi.”

⁴⁰ Inimota-nakiri ikaatzi ipiyoteeyani. Ikaemaeri Otyaantaa-rewopaeni, ipajata-kaantakiri, ikantzi: “Ari-tapaaki pikenkithata-kotziri Jesús.” Ipakahaeri.⁴¹ Ikanta ishitowae-yaneeni Otyaantaa-rewopaeni ipiyowentee-takari. Ithaamenteeyanakani, ikanteeyini: “Piñaakiro, roshiya-kaante-takae riiperori rowajankitaa-wentee-takaero awentaa-naarira Jesús.”^{†42} Ari ikanta-piinta-nakityaa riyotaantzi maawoeni kitejeri, ikenkithata-kaantzi tajorentsi-pankoki, ikantzi: “Jeep-atziitoetani irika Jesús.” Imatakiro ikenkithata-kaantanaki maawoeni pankotsiki okaatzi tzimatsiri janta.

Riyoyetaki 7 amitakotan-taniri

6 Ikanta isheni-perotanaki kemijantzinkari, ñaawaeyitanaki iwirakocha-thateki, ikantzi: “Paminiri Heber-paeni nampitawori janta jempe ikanta ipapiintziro owanawontsi kinankawo, tema ramaaki-yitziro otsipa-jato-paeni.”² Ikanta 12 Otyaantaa-rewopaeni, ipiyotakiri maawoeni kemijantzinkari, ikantakiri: “Tee okameethatzi nopakaero nokenkithata-ko-

teri Tajorentsi, nopanta-yitemiri powanawo.³ Noyemi-jantzinkaritepaeni, pamini jaka akaateeyini ikaate 7 atziri, riitaki jewateroni ipayitemi owanawontsi. Piyoshiite kameetha-shireri, yotanita-tsiri, ojeeka-shire-tziitanti Ishire tajorentsi.⁴ Ari noetz-iñaarikotyaawo naaka-paeni namana-piintyaa, nokenkithata-kaante, niyotaan-tayite.”⁵ Inimota-nakiri ikaatzi piyoteen-chari ikantee-takiri. Ari riyoshiiteetakiri Esteban, awentaariri kameetha Tajorentsi, ojeeka-shire-pero-tantari Ishire tajorentsi. Riyoshiiteetakiri Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, eejatzi Nicolás Antioquía-jatzi, oshiya-kotaariri Judá-paeni, kaari isheninkawita Judá-paeni.⁶ Opoñaashita rahaeta-nakiri ikaatzi riyoshiiteetakiri ijeekakira Otyaantaa-rewopaeni, ramana-kotayi-tawakari, roteyapatzi-toyitawakiri itajonka-wentakiri.

⁷ Eekiro iyaatakotanakitzi iñaani Tajorentsi. Eekiro isheni-perota-nakitzi kemijantzinkari janta Aapatziyaweniki. Eejatzi ikantanaka ikemijantanaki osheki Ompera-tajorentsita-rewo.

Raakaan-teetakiri Esteban

⁸ Itajonka-wentaki Esteban osheki isheninka-paeni, riitaki neshironkata-kiriri Tajorentsi, ipakiri itajorenka.⁹ Roo kanteencha, eenitatsi Judá-paeni piyota-piintachari iiteetziri “Romperetari.” Ipoñaayitawo Cirene, Alejandría, Cilicia, Asia. Riitaki katziya-noonchari iñaana-minthata-nakiri Esteban.¹⁰ Roo kanteencha tee rotsinampae-tziri Esteban, tema omaperotatya iyotanitakaakiri Ishire tajorentsi.¹¹ Ikanta ikaatzi ñaana-minthata-kiriri Esteban, romanakaashitakiri ipinatakiri isheninka, ikantakiri: “Nokoyi pitheeya-kotyaari Esteban. Pikante: ‘Nokemakiri Esteban itheenka-waetziri awaejatziteni Moisés, ari ikimitzitakari eejatzi Tajorentsi.’”¹² Rootaki owatsimaa-perota-nakiriri isheninka-paeni ikijaneenta-nakiri Esteban, imatanakiro antaripero-paeni, eejatzi Yotaanta-niripaeni. Raakaan-teetakiri Esteban, rahaeta-nakiri ipiyoteeyanira jewari-paeni.¹³ Ari ramaetakiri theeya-kotakariri Esteban, ikantapaaki: “Trika asheninka osheki itheenkakiro tajorentsi-panko, itheenkakiro Ikan-takaan-teetani.¹⁴ Nokemakiri ikantaki: ‘Ari ipookakiro tajorentsi-panko Jesús Kashiyakaaweni-jatzi. Aritaki rowashiña-yiteero okaatzi ametari riyotaa-yiteeri awaejatziteni Moisés.’”¹⁵ Ari raminanakiri jewari-paeni irika Esteban, iñaatziiri ipooki roshiya-nakari ronampiri tajorentsi.

Rakawaantetanakiri Esteban roojatzi Rompojantee-tana-kariri

7 Ikanta Ompera-tajorentsiperotaa-rewo rojampitakiri Esteban, ikantzi: “¿Omaperotatyaama ikantakoe-tzimiri?”² Ikantzi Esteban: “Noyemi-jantzinkaritepaeni! Jewaripaeni! Pikemi nokantemi. Paerani ijeekan-tawitari awaejatziteni Abraham janta Othowyaaki, roñaahakari owaneenkari Tajorentsi, tekira riyataanakiita inampityaawo Awotsiniki.³ Ikantakiri:

'Pookanakiro pinampi, pookanakiri pisheninka-paeni, piyaate otsipaki kepatsi noñaayimiri.'⁴ Ikanta Abraham rookanakiro inampi Oshewaweni-jatzi, jataki inampitee-yaawo Awotsiniki. Okanta paata ikamaera ashitariri, rotyaanteeri Tajorentsi jaka jempe anampitawo nimaeka aakapaeni.⁵ Okantawitaka inampiwitakawo Abraham jaka, tema te rashitakaa-perotyaaari Tajorentsi. Roo kanteencha ikashiya-kaakiri paata aririka ikamaki, riitaki ashitee-yaawoni ikaate icharinin-teeyaari. Rootaki ikashiya-kaeta-kiriri awae-jatziteni Abraham te itzimi itomi.⁶ Rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Abraham: 'Ari inampita-kyaawo ikaate picharinityaari iipatsiteki itsipa-jatzi atziri. Okaate 400 ojaarentsi ikemaatsita-kaetyaari, ari rompera-waetee-tyaari janta.⁷ Roo kanteencha aritaki nowajankitaakiri naaka. Riima ikaate picharinin-teeyaari, aritaki nookakaa-wenteeri namantee-yaariri. Ipinkatha-yiteena maawoeni irikapaeni jaka.'⁸ Tema tzimaki ikashiya-kaakiriri, ikanteeri Tajorentsi irika Abraham: 'Otzimatyee pitomeshitaa-nityaa, tema eenitatsi akashiyakaa-wakaari.' Imatakiro paerani awae-jatziteni Abraham. Imatakiro itomi rirori owakira imaakotapaaki 8 kitejeri, itomeshitaa-nitakiri. Ari ikimitakiri Isaac itzimaki Jacob. Ari ikimita-kiriri eejatzi Jacob 12 itomi-paeni, awaejatziti-tetaari aakapaeni.⁹ Ikanta irikapaeni awaejatziti-tetaari aakapaeni, ipimantakiri José, rirentzi, okantakaan-tziro ikijaneentziri. Ari okanta rareetan-takari inampiki Pewiryaaatantoni-jatzi. Roo kanteencha, kijokiro rowakiri Tajorentsi,¹⁰ ineshironkatakiri okaatzi ikemaatsi-waetakari. Riyota-nitakaakiri, rootaki raakameethatan-takariri Faraón, iwinkatharite Pewiryaaatantoni-jatzi. Ipinkathari-wentakiri rirori maawoeni Pewiryaaatantoni-jatzi, eejatzi maawoeni isheninka-paeni Faraón.¹¹ Okanta paata, areetaka antawo tashetsi janta. Osheki ikoetyaa-nee-tee-yakini Pewiryaaatantoni-jatzi. Ari okimitakari eejatzi janta inampiki Owinteni-jatzi. Tee iñeero paerani awaejatziteni royaari.¹² Roo kanteencha ikema-kotakiro Jacob eenitatsi owanawontsi janta Pewiryaaatantoni. Rotyaantakiri itomi-paeni ramananta-kite. Rootaki etanakawori riyatee-yantakarini itomi-paeni Jacob janta.^{††13} Ikanta rapiiteero riyateeyini, ari riyota-ka-haari José rirentzi-paeni. Ari okanta riyotan-takari Faraón iita isheninka-yitari José.¹⁴ Ikanta paata José ikaemakaan-teeri ashitariri, Jacob eejatzi maawoeni isheninka-paeni ipokae Pewiryaaatantoni. Ikaatzi 75 atziri-paeni pokaentsiri.¹⁵ Ari okantakari rareetan-takari Jacob Pewiryaaatantoni. Ari ikamaeri rirori janta. Ari imitakari eejatzi ikaatzi icharinin-tayitaari.¹⁶ Riitaki raatonkitee-taneeri janta Shempachariniki, ari ikiteeta-kiriri maawoeni janta ramananta-kiniriri paerani awaejatziteni Abraham itomi-paeni Hamor.¹⁷ Okantaka paata, monkaatzi-mataka okaatzi ikashiya-kaakiriri paerani Tajorentsi awaejatziteni Abraham. Sheni-perotanaki reentsite asheninka-paeni janta Pewiryaaatantoni,¹⁸ roojatzi itziman-takari itsipa

† te rashitakaa-perotyaaari = tee otzimi eepichokiini janta jempe raatziki †† owanawontsi = trigo

pinkathari janta Pewiryaaatantoni, kaari yotakoterini José.¹⁹ Irika pinkathari osheki ramatawitakiri asheninka-paeni, rowashironkaa-waetakiri. Ishintsi-waetakiri rookayiteri reentsite, ikamantyaari eero ishenitanta.²⁰ Aripaete itzimakiri Moisés. Riitaki inimota-kariri Tajorentsi. Ikaatzi mawa kashiri romanawitakari ipankoki ashitariri.²¹ Okanta omonkaata-paaka rookaa-wenta-teeteri Moisés ikamimi, oñaakiri rishinto Faraón, aakiri, oemotan-teeri oshiyakaan-takari riitakimi otomi roori.²² Rootaki riyotan-takawori Moisés okaatzi riyota-nitzi Pewiryaaatantoni-jatzi. Riroperori irika, rooperori okantayitaka okaatzi rantayitakiri.²³ Tema kaataki 40 rojaarentsite Moisés, jataki rareetyaari isheninka Israel-paeni.²⁴ Ari iñaakiri Pewiryaaatantoni-jatzi rowajankiteeri isheninka. Ikijakowenta-paakari isheninka, rowamaakiri Pewiryaaatantoni-jatzi.²⁵ Roshiya-kaantzi Moisés ari riyotaki isheninka-paeni riitaki rotyaantakiri Tajorentsi rookakaa-wenteeri rompera-waeteetari. Roo kanteencha tee riyoteeyini isheninka-paeni.²⁶ Okanta okitejeta-manee, iñaatzii Moisés ranta-wakaeyani isheninka. Ari ikowawitaka rookakaerimi, ikantawita-paakari: 'Pisheninkaha irika. ¿Iitaka pantantariri?'²⁷ Ikanta irika antziri isheninka, ipithoka-shita-nakari Moisés, rotatsinkakiri. Ikantziri: '¿Iitaka pikoyiri eeroka? ¿Iitaka kantakimiri eeroka neewarite piyakowentan-tenari?'²⁸ ¿Pikowatzima poyina naaka pikimitakiri Pewiryaaatantoni-jatzi pompojanta-kariri?'²⁹ Ikanta ikemawaki Moisés ikantakiriri isheninka, shiyanaaka. Jataki iipatsiteki Kosheka-weni-jatzi. Ari ijeekakiri nampitsi-nentsiki, roojatzi itziman-takari apite itomi.

³⁰ Okanta awijaki okaatzi 40 ojaarentsi. Jataki ochempi-mashiki okaakitapae Cheentoni, ari roñaahakariri Ronampiri Tajorentsi, ipaamata-kaero kitocheemaeshi.³¹ Raminanakiro Moisés iñaakiri. Ikowanaki raminiro okaakiini, ari ikemakiri iñaanatziri Tajorentsi, ikantziri: ³²'Naakataki Itajorentsite piwaejatziteni. Naaka Itajorentsite Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.' Ari ithaawa-nakiri Moisés, okawaetanaka, tee ikoyi raminaneero paamateen-tsiri.³³ Roo kanteencha eekiro ikantatziiri Tajorentsi: 'Moisés! Panashi-konta-shityaa, tema pikatziyan-tatyaawo nimaeka kepatsi notajorentsi-pathata-kaakiri.³⁴ Noñaakiri rashironkaa-waetaka pisheninka-paeni janta Pewiryaaatantoni. Nokemakiri ratekawaeteeyini. Rootaki nopokan-takari nookakaa-wenteemi. Eerokataki notyaante janta pantayitero nokowakiri.'

³⁵ Paerani imaninta-witee-takari Moisés, ikantee-tziri: '¿Iitaka kantakimiri eeroka nowinkatharite?' Roo kanteencha riitaki Tajorentsi otyaantakiri reewateeri isheninka-paeni, riitaki ookakaa-wenteerini. Ronampiri Tajorentsi matakaa-kiriri iñaakiri ipaamata-kaero kitocheemaeshi.³⁶ Riitaki Moisés omishitowaeriri paerani asheninka-paeni Pewiryaaatantoni, osheki itajonka-wentantzi janta. Ari ikimita-kiriri eejatzi Inkaariki Kityonkaari. Imatakiro ijeekawaetan-takari okaatzi 40 ojaarentsi ochempi-mashiki.³⁷ Tema riijatzi Moisés kantakiriri paerani asheninka-paeni: 'Ari rotyaantaki

paata Tajorentsi itsipa Kamantan-taniri, ari roshiya-kota-paakinawo naaka rotyaantakina. Asheninka irika.’³⁸ Riiijatzi Moisés piyotakiriri paerani asheninka-paeni janta ochempi-mashiki, ikenkitha-waeta-kaakiri Ronampiri Tajorentsi Cheentoni itsipayitakari asheninka-paeni. Riitaki aakiro añaakaan-tatsiri ñaantsi, roojatzi rowawijaan-takaerori aakapaeni.³⁹ Roo kanteencha tee ikoyi awaejatziteni ikemijanteri Moisés, osheki piyathatakari. Roo ikowaeyakirini ipiyeemi Pewiryaaantoniki.⁴⁰ Rootaki ikantan-takariri Aarón: ‘Riiwitaka Moisés ookakaa-wentaanari Pewiryaaantoniki, teemaeta ayotzi oeta awiji-mota-kiriri. Piwetsikina no-tajorentsita-tyaari jewateenani.’⁴¹ Ari rowetsikae-takiniri roshiya-kaawo ewonkiri waaka. Riitaki ipinkatha-waetakari. Rowamaa-kiniri ipira-paeni roemoshirenkiri itajorentsi-nirote rowetsikae-takiniriri.⁴² Rootaki iteenkapithatan-tanakiriri Tajorentsi irika-paeni, ishineta-nakiniri ipinkatha-waeteri oorenta-yitachari jenokinta, tema riitaki rojankinata-kotakiri paerani Kamantan-taniri-paeni, ikantaki:

Israel-paeni! ¿Naakama pipinkathatantaka pipira-paeni pitaa-piintziri?

Roo panta-piintakiri okaatzi 40 ojarentsi janta ochempi-mashiki.

⁴³ Tema pipinkathata-shitakari tajorentsi-niro iiteetziri “Pinkathari Itaawentee-tziri Eentsi”, pikina-kinatakaa-piintakiri iyaapapankoteki.

Ari pikimita-piinta-kiriri tajorentsi-niro ompokiro iiteetziri Aminthari,

Pipinkathata-shiwaetakari powetsika-yitani eeroka-paeni.

Rootaki noshinetan-temiri rahaetemi inteena pawijanakiro Kompitaari.

⁴⁴ Paerani ijeekawaetan-takari awaejatziteni ochempi-mashiki, eenitatsi tajorentsi-thaante. Ari royirori rojankinari Moisés. Iroka tajorentsi-thaante, ri-itakira Moisés wetsika-kaanta-kirori jempe okanta riyotaakiri Tajorentsi.⁴⁵ Rootaki ikina-kinatakaa-piintakiri awaejatziteni roojatzi rareetzi-matan-takari kepatsiki rashitee-yaari. Roojatzi ramaeri rirori Josué reewantaariri asheninka-paeni, rotsinampaan-takariri ash-witawori iipatsite, ikantakaari Tajorentsi. Ashi royi-ro roejokirotakawo tajorentsi-thaante, roojatzi itziman-takari paerani David.⁴⁶ Ikanta pinkatharini David, osheki raakameethatakiri Tajorentsi, rootaki ikantan-takari rirori: ‘Tajorentsi! Pishinetena naaka nowetsikimi pankotsi jempe ipinkathatemi Israel-paeni.’⁴⁷ Roo kanteencha riitaki Salomón owetsika-kiniriri Tajorentsi tajorentsi-panko.⁴⁸ Tema irika Tajorentsi, Jenoki-jatzi tee ijeekantawo pankotsi rowetsikani atziri. Rootaki ikenkithata-kotakiri paerani Kamantan-taniri, ikantaki:

⁴⁹ Iroka ikantzi Tajorentsi:

Rootaki inkite nojeentantari nopinkathari-wentantzi.

Rooma kepatsi rootaki nomakoryaantari noetziki.

¿Jempema okaateka pankotsi rowetsikae-tenari?

Eero nantetawo nomakoryaan-tyaawo.

⁵⁰ ¿Kaarima naaka owetsika-yitakirori maawoeni iroka-paeni?

⁵¹ Eekiro ikanta-nakitzi Esteban: ‘Roo kanteencha eerokapaeni, ari pikanta-piintatyaa pikijo-shiretzi, tee pikemijanta-nitzi, poshiya-kotakari kaari-pero-shireri-paeni. Ashi poyiro pipiyathatawo Ishire tajorentsi poshiya-kotaari piwaejatziteni.’^{†52} ¿Eenitatsima paerani Kamantan-taniri kaari ikemaatsita-kaawaeta piwaejatziteni? Tema osheki rowamahaetaki ikaatzi kenkithateen-tsiri, ikantaki: ‘Awotsikitaki matzirori itampatzika-shiretzi.’ Tema pokaki tampatzika-shireri, ri-itaki pipithoka-shitakari eerokapaeni, powamaa-wakiri.⁵³ Tema eeroka-paeni yotakowitawori Ikantakaan-tee-tani riyotaa-witakaeri Ronampiri tajorentsi, teemaeta pithotyero pimonkaatero.”

⁵⁴ Ikanta ikemaeyakini ikaatzi piyoteen-chari, antawo ikijanakiri Esteban, ratsikae-kita-shita-nakari.⁵⁵ Roo kanteencha ojeeka-shire-perotan-takari Ishire Tajorentsi irika Esteban, raminanaki inkiteki, iñaakiro rowaneenkawo Tajorentsi, iñaakiri eejatzi Jesús ikatziyaka rakoperoki Tajorentsi.⁵⁶ Rootaki ikantan-tanakari: “Pamini! Noñaakiro ashitaryaa inkite, noñaakiri Itomi Atziri ikatziyaka rakoperoki Tajorentsi.”

⁵⁷ Rotzimika-kempitee-yanakani jewaripaeni. Ishintsitanakiro ikaemae-yanakini, ishiya-shita-paakari Esteban. Roteeya-paakiri.⁵⁸ Rahaeta-nakiri othapikinta nampitsi, rompojan-tapaakari mapi. Ari raatonkoryaayitanakawo iithaari owamayirini Esteban, rookanakiniri ewankari iitachari Saulo, raminakowenteniri.”⁵⁹ Ikanta rooka-shiteetzirira mapipaeni Esteban, amananaka rirori, ikantzi: “Tajorentsi! Nowinkatharite Jesús! Jatashire-takina noñaapaemi.”⁶⁰ Ari rotziwerowanaka Esteban, icheraanaki, ikantanaki: “Nowinkatharite, eero poepiyiniri kaari-perori okaatzi rantakiri.” Ikanta ithonka-nakiro iñaawaetakiro iroka ñaantsi, kamanaki.

Ikoshekari Saulo kemijantzin-karipaeni

8 Ikanta Saulo ramina-kotakiri Esteban rompojeetziri, ikantanaki rirori: “Ariwé, kamaki Esteban.” Aripaete reteeta-nakawo ikoshekamintharite kemitantzin-karipaeni janta Aapatziyaweniki. Rootaki ishiyan-tayitakari ikinayitanaki maawoeni inampiiteki Judá-paeni, ikinayitaki eejatzi inampiiteki Oshitekii-tonijatzi. Apatziro ijeekanaki Otyaantaa-rewopaeni janta Aapatziyaweniki.² Ikanta pinkatha-tajorentsitaaniripaeni ikitatakiri Esteban, osheki riraako-waetakari.³ Ri-ima Saulo ikowawitanaka rirori ithonkiri kemijanta-naatsiri. Riyaatashi-piintakiri ipankoki, inoshika-yitziri shirampari, tsinani, maawoeni. Romonkyaa-kaanta-yitakiri.

Ikenkithetee-tziro Kameethari Ñaantsi nampitsiki Oshitekii-toniki

⁴ Roo kanteencha ikaatzi shiyayita-noonchari, jatayitaki otsipaki nampitsi. Ari ikenkithata-kotakiro

†† poshiya-kotakari kaari-pero-shireri-paeni = poshiya-kotakari kaari totameshitaa-nita-chari pishireki eejatzi pikempitaki

† Israel-paeni = Jacob-paeni = ipanko Jacob

Kameethari Ñaantsi. ⁵ Ikanta apaani shiyaneen-chari iitachari Felipe, areetaka Oshitekii-toniki. Ikenkithata-kota-paakiri Jeepatzii-toetani. ⁶ Tema osheki atziri piyoteen-chari, rowayempitakawo ikenkithatziri Felipe, iñaayitakiro itajonka-wentan-tapaaki. ⁷ Retsiyata-kota-kaayitakiri raashiretziri peyari. Antawo ikaemayitzi peyari ishiyayitaha. Imatakiro retsiyata-kota-kaayitzi kijopookiri, eejatzi tzipitatsiri iitziki, maawoeni. ⁸ Rootaki ikimo-shiretan-tanakari ikaatzi nampitawori janta.

⁹ Roo kanteencha eenitatsi janta iitachari Simón, sheripiyari naawita paerani. Ramatawitaki osheki atziri janta Oshitekii-toniki. Osheki ikantakaapero-waetaka. ¹⁰ Ipinkatha-witakari osheki atziri, osheki jewari, maa-woeni, ikanteeyini: "Jame akemijanteri Simón, imatakiro iñaawyaatari Tajorentsi." ¹¹ Okaatzi ikantayitzi Simón isheripiyarin-kakiini, ikemijantzi atziri-paeni ikaatzi ramatawi-yitakiri. ¹² Roo kanteencha areetapaaka Felipe, ikamantan-tapaakiro Kameethari Ñaantsi kenkithata-kotziriri Jesús Jeepatzii-toetani, kenkithata-kotziriri eejatzi Tajorentsi jempe ikantaa ipinkathari-wentantee. Omitsiryaa-yitanaka shirampari-paeni, eejatzi tsinani-paeni. ¹³ Ari imatizakawo Simón, ikemijanta-witanaa, omitsiryaa-witaka rirori. Kijokiro rowanakiri Felipe iñaakiri itajonka-wentan-tayitaki. Ari ipampoyaanakiri.

¹⁴ Ikanta Otyaantaa-rewopaeni jeekatsiri Aapatziyaweniki, ikema-kotakiri Oshitekii-toni-jatzi ikemijanta-yiteero iñaani Tajorentsi. Rootaki rotyaantantakariri Pedro eejatzi Juan. ¹⁵ Ikanta raretee-yakani Oshitekii-toniki, ramana-kota-paakari kemijantzin-kari-paeni, ojeeka-shiretan-teeyari Ishire Tajorentsi.

¹⁶ Tema apatziro romitsiryaa-tee-takiri rawentaa-naari Awinkatharite Jesús. Tekira ojeeka-shiretan-tyaari Ishire Tajorentsi. ¹⁷ Ikanta Pedro eejatzi Juan, roteyapatzii-totan-takari rako apaani-paeni. Aripaete ojeeka-shire-yitan-tanakari Ishire Tajorentsi rirori-paeni.

¹⁸ Iñaakiri Simón rantakiri Otyaantaa-rewopaeni, ikaatzi roteyapatzii-totan-takari rako, ojeeka-shiretan-tanakari Ishire Tajorentsi, ipinawita-nakari rirori Otyaantaa-rewopaeni, ¹⁹ ikantziri: "Irika koriki, pipena naaka pishintsinka, noshiyan-temiri eeroka, nojeeka-shireta-kaantyaariri Ishire tajorentsi nosheninka, noteya-patzii-totan-tyaari nako." ²⁰ Ikantzi Pedro: "Ari pitsipateeyaari piyorikite pipeya-shiteeyaa! ¿Poshiyakaatzi ari pamanantan-takyaawo piyorikite ipashitantari Tajorentsi? ²¹ Eero pimatziro poshiya-kotanawo naaka, tema tee pitampatzika-shiretzi iñaakimi Tajorentsi. ²² Pipakahaero pikaariperotaki, pikowa-koteeri Tajorentsi, paminawityaawo aririka ipeyako-teemiro okaatzi pikenkishire-witakari. ²³ Niyotakimi naaka, osheki pikija-shire-waetaka. Ari pikanta-piintatyaa pikaaripero-shire-waetzi." ²⁴ Ari rakanaki Simón, ikantziri: "Pinkanta-kowenteena Tajorentsi eero awijimotantana okaatzi pikanta-kinari."

²⁵ Ikanta Pedro eejatzi Juan, ikaatakiro ikenkithata-kotakiri Tajorentsi. Awijanaki otsipaki nampitsi okaatzi

† Waerontsi

jeekatsiri Oshitekii-toniki, ikamantan-takiro Kameethari Ñaantsi. Ipiyeeyaani Aapatziyaweniki.

Felipe eejatzi Cheenkawooni-jatzi

²⁶ Ikanta Ronampiri Tajorentsi, iñaanatakiri Felipe, ikantziri: "Piyaate pikinanaki kirinkanta, pipampithatero awotsi poñaachari Aapatziyaweniki roojatzi nampitsiki Shintsi-weniki." Tema iroka awotsi rootaki kinachari ochempi-mashiki. ²⁷ Ari riyaaanaki Felipe. Okanta niyanki awotsi, itonkiyotakari Cheenkawooni-jatzi. Riiperori irika. Riitaki kempoyeeri koriki inampiki opinkathari-wentantzi tsinani iitachari Candace. Ipoña-haa-tyaawo rirori Aapatziyaweniki ipinkathatziri Tajorentsi. ^{††28} Ipiyaatyaa rirori inampiki, ijeekan-takawo ishiyako-mento, iñaanatziro rojankinari Kamantanirini Isaías. ²⁹ Ari oñaana-shireta-nakiri Ishire Tajorentsi Felipe, okantziri: "Piyaate, pokaakityaari shiya-koteen-chari." ³⁰ Ikanta riyaaanaki Felipe, ikematziiri Cheenkawooni-jatzi iñaanatziro rojankinarini Isaías. Ari rojampitzi, ikantziri: "¿Pikemathatakiro piñaanatziri?" ³¹ Ikantzi Cheenkawooni-jatzi: "¿Jempe ma okinika nokemathatero tekatsi yoteenawoni? Pipoki, pitsipatena." ³² Iroka Jankina-rentsi iñaanatziri okantzi:

Roshiya-kaetakari rahaetziri ipireetari rowama-haeteri.

Maeritatsi rirori, tee ikaemawaetzi,

Roshiyakari ipireetari itotee-tziro iwitzi. ‡

³³ Itsinapashiretakaetakari kaari kyaaripero okaatzi ikantakoewitakariri

Riima isheninkapaeni, ¿kantachama riyoteeteri jempe ikantawaeteeyani?

Tema rashiryahae-takari ijeekawita-paenta jaka kepatsiki.

³⁴ Ikanta riiperori Cheenkawooni-jatzi, rojampita-nakiri Felipe, ikantziri: "Pikantena. ¿Iitaka ikenkithata-kotziri Kamantan-taniri? ¿Riitakima kenkithata-kotacha? ¿Itsi-pama ikenkithata-kotziri?" ³⁵ Ari retanakawo Felipe ikenkithata-kaanakiri rojankinari Isaías, ikenkithata-kaanakiri Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jesús. ³⁶ Ikini-mota-paakiro nijaa, ikantzi Cheenkawooni-jatzi: "Iroka nijaa. ¿Eeroma omata nomitsiryaa-tyaa naaka?"

³⁷ Ikantzi Felipe: "Kyaaripero-rika pikemijantane, ari-taki omatakyaa." Ikantzi Cheenkawooni-jatzi: "Nokemijantzi, riitaki Jesús Jeepatzii-toetani, Itomi Tajorentsi."

³⁸ Ari raatzinka-kaanta-paakiro ishiyako-mento Cheenkawooni-jatzi. Ayiitanaki apitekiro, jatanaki ni-jaaki. Ari romitshiryaaatakari. ³⁹ Ikanta itonkaanee ni-jaakira, aaneeri Felipe Ishire Tajorentsi. Tee iñaaneeri riiperori Cheenkawooni-jatzi jempe ikinanee Felipe. Roo kanteencha irika atziri osheki ikimo-shiretanaki, jatee. ⁴⁰ Riima Felipe, iñaashitakawo ijeekapae Azotoki. Ikanta rawijaki otsipaki nampitsi ikamantan-tayi-

†† Riiperori irika = Raakithoetziri irika. Tema rootaki rameteeyarinini paerani ikaatzi jeeka-wankotziriri pinkathari, raakithoe-tziri, eero rowakaan-tanta ipankoki pinkathari. ‡ ipireetari = owisha = oveja

takiro Kameethari Ŋaantsi, roojatzi rareetan-taari Cesarea-ki.

Owakira-shiretee Saulo

(Hch. 22.6-16; 26.12-18)

9 Ikanta Saulo, tee ipakayiro rajarii-matari rompojiri kemijanta-neeriri Awinkatharite. Rootaki riyaa-ta-shitan-takariri Ompera-tajorentsi-pero-taarewo, ² ikantakiri: "Pojankinateniri Ompera-tajorentsi-taarewo jeekatsiri Ontyaamaeriniki, pikanteri: 'Pishineteri Saulo raayiteri tsipatanariri iiteetziri "Awotsi." Ikyayite ipiyota-piinteeta, roojoyiteri shirampari ee-jatzi tsinani, ramakiri jaka Aapatziyaweniki.'" ³ Ikanta rareetzi-mataka Saulo Ontyaamaeriniki, ari romapokakiri morekaneen-tsiri jenokinta, roorentapaakiri ikatziyaakaha. ⁴ Tyaanaki Saulo. Ikematzi ŋaawaeta-neentsiri inkitekinta, ikanteetzi: "Saulo! Saulo! Ŋitaka pikoshekan-tanari?" ⁵ Rakanaki Saulo, ikantzi: "Pinkathari! Ŋjempema piitaka eeroka?" Ari ikantee-tziri: "Naakataki Jesŋs pikoshekani. Eeroka owajankitaa-waetacha, oshiyawakawo pipatziyaawomi thoyempi-thowari." ⁶ Tema ompetawaetanaka Saulo ithaawan-tanakari, ikantanaki: "Pinkathari! Iitaka pikoyiri nanteeri naaka." Ikantzi Awinkatharite: "Pikatziyee, piyaate nampitsiki. Ari ikamantee-temirori oetarika panteri." ⁷ Osheki ithaawanaki ikaatzi oyaatakiriri Saulo, tema ikemakiro ŋaantsi, tee iŋiimaetyaari ŋaawaeteen-tsiri. ⁸ Ari ikatziya-witanaa Saulo. Ikoyi rokiryaa-neemi, tee omata raminanee. Rootaki rakathatan-tanakariri itsipayitakari, raanakiri Ontyaamaeriniki. ⁹ Ari ijeekaki janta okaatzi mawa kitejeri, tee omata raminee, tee rowaeyaa, tee imiritee.

¹⁰ Ari ijeekiri Ontyaamaeriniki apaani kemijantzinkari iita Ananias. Riitaki iŋaanatakiri Awinkatharite imishiwaeroki, ikantziri: "Ananias!" Ikantzi rirori: "Iita Pinkathari! Jaka nojeeki." ¹¹ Ikantzi: "Piyaate awotsiki iiteetziri 'Tampatzikari.' Ari ojeeki ipanko iitachari Judas, ari pojampita-kowenteriri iitachari Saulo, riitaki poŋaachari nampitsiki Tarso. Ari ijeekiri rirori janta ramana. ¹² Nomishimpyaakiri rirori. Iŋaakimi pikyaa-shita-paakiri, poteya-patziito-tanta-paakari pako, roojatzi rokiryaa-tanaari aminee kameetha." ¹³ Ikanta ikemaki Ananias, ikantanaki rirori: "Pinkathari! Osheki noke-ma-kotziri irika atziri, tema osheki okowaenkataki okaatzi rantayitakiri Aapatziyaweniki, rowajankitaa-yitakiri kemijanta-neemiri. ¹⁴ Rootaki ipokantari jaka, rotyaanta-tziiri Ompera-tajorentsi-perotaa-rewo raayiteri ikaatzi awentaa-neemiri." ¹⁵ Ikantzi Pinkathari: "Piyaate Ananias! Tema irika atziri riitaki niyoshiitakiri naaka ikenkithata-koteena maawoeni nampitsiki. Ikenkithata-kaeri Israel-paeni isheninkatari rirori, ikenkithata-kahaeri ee-jatzi itsipa-jatzi atziri kaari isheninkata, ee-jatzi inkimitakiri iwinkatharite-paeni. ¹⁶ Aritaki nokanta-kaakyaawo naaka ikemaatsi-wenteena rirori." ¹⁷ Ikanta riyaa-tanaki Ananias, kyaapaaki pankotsiki jempe ijeekaki Saulo. Ari roteya-patziitotan-takari rako. Ikantziri: "Noyemijantzinkarite

Saulo! Rotyaantakina Awinkatharite Jesŋs, oŋaa-hakimiri awotsiki jempe pikinapaaki. Nopokatzi nokiryaa-kahaemi, ojeeka-shiretan-teemini Ishire Tajorentsi." ¹⁸ Ari oparyanaki rokiki oshiyawitariri shima-pentakiki, aminanee kameetha Saulo. Katziyanaka, jataki romitsiryaateeteri. ¹⁹ Ikanta rowawaetanaa, roojatzi ishintsitan-taari kameetha. Eepichokiini ijeeki-motapaentziri kemijantzinkari-paeni Ontyaamaeriniki.

Ikenkithatzi Saulo Ontyaamaeriniki

²⁰ Ari retanakawo Saulo ikenkithatanaki ipiyota-piintaha Judapeni, ikantzi: "Riitaki Itomi Tajorentsi iitachari Jesŋs." ²¹ Tema ipampoyeyanakirini ikaatzi kemakiriri, ikanta-wakaeyani: "ŊKaarima irika kija-neentziri Aapatziyaweniki ikaatzi awentaa-nariri Jesŋs? ŊTema riitaki pokaentsiri jaka rayiri kemijantzinkari janta Ompera-tajorentsi-pero-taarewoki?" ²² Eekiro ishintsitanakitzi Saulo ikenkithatanaki rirori tekatsi ithaawantya. Tekatsi ikante Judapeni nampitawori Ontyaamaeriniki ikemiri Saulo ikantzi: "Irika Jesŋs riitaki Jeepatzii-toetani."

Ishiyantaari Saulo

²³ Okanta imaakotanaki osheki kitejeri, ikanta-wakaeyakani Judapeni: "Jame ompojiri Saulo." ²⁴ Ari riyotzi-maetaka Saulo ikowaetatzii rowamahaeteri. Tema kitejeriki ee-jatzi tsireniriki royaawenteetari Saulo okiishita-paaha awotsi rowamahaeteri. ²⁵ Ikanta kemijantzinkaripaeni, rotetakiri antawoki kantziri, rowayiita-kotakiri tsireni-paete jakakiroki itantotee-tzirowa nampitsi. Ari ishiyaari Saulo.

Areetaa Saulo Aapatziyaweniki

²⁶ Ikanta rareetaa Saulo Aapatziyaweniki, ikowawitaka itsipata-paeyarimi riyotaani Awinkatharite. Roo kanteencha maawoeni kemijantzinkari ithaawan-takari, roshiya-kaatzi tee ikemijanta-perotee rirori. ²⁷ Ikanta Bernabé, raapatziya-nakari Saulo, jataki roŋaahan-teeri ipiyotaha Otyaantaa-rewopaeni. Ikan-tapaakiri: "Irika Saulo iŋahaeri Awinkatharite awotsiki jatachari Ontyaamaeriniki, ikenkitha-waeta-kaakiri. Tema janta nampitsiki Ontyaamaeriniki retanakawo Saulo ikenkithata-kota-neeri Jesŋs. Tekatsi ithaawan-tanakyaa." ²⁸ Rootaki ijeekan-tapaari Saulo Aapatziyaweniki, inimowaetziri ranashi-waetapaa nampitsiki itsipayita-paari Otyaantaa-rewopaeni. ²⁹ Ikenkithata-kota-paeri Jesŋs Awinkatharite, tekatsi ithaawantya. Tema ikenkithata-kaayiteeri Judapeni ŋaawaetzirori iŋaani wirakocha. Roo kanteencha ikowaeyakini rirori rowamayiri. ³⁰ Ikanta riyotee-yakini kemijantzinkaripaeni, raanakiri Saulo nampitsiki Cesarea-ki. Rotyaanteeri inampiki Tarso.

³¹ Ikanta kemijantzinkaripaeni, nampiyitawori iipatsiteki Judapeni, Tepoweniki ee-jatzi Oshitekii-toniki, kameetha ijeekayitane, eekiro rowetsika-shire-pero-

† kemijanta-neemiri = pitajorentsita-kaani †† Waerontsi

‡ Jesŋs = Jeepatzii-toetani = Cristo †† 36 iŋaani wirakocha = grieho

tanakityaa, ipinkathataneeri Awinkatharite. Eekiro riyaaata-nakitzii isheki-perotanaki, okantakaakawo Ishire Tajorentsi.

Retsiyata-kota-kaeteeri Eneas

³² Ikanta riyaaayitaki Pedro rareetan-tayita nampitsiki-paeni, areetaka Tzimaani-weniki jempe inampiyitawo kemijantzinkari. ^{†33} Ari iñaapaa-kiri iitachari Eneas, kijopookiri rirori, kaata-kotaki 8 ojarentsi romaryaa-ka. ³⁴ Iñaanata-paakiri, ikantziri: “Eneas, retsiyata-kota-ka-haemi Jesús Jeepatzii-toetani. Pikatziyee, paaneero pomaryaa-mento!” Ari ikatziya-nakari Eneas. ³⁵ Ikaatzi nampitawori Tzimaani-weniki eejatzi Owaapathaarini-ki, iñaayiteeri ikatziyanaa Eneas, rootaki ikemijan-tanankariri Awinkatharite.

Añaantaari Dorcas

³⁶ Okanta nampitsiki Owaneenkaarini, eenitatsi apaani kemijantzinkawo oeta Tabita, iñaaniki wirakocha ikantee-tziro “Dorcas.” Iroka tsinani osheki oneshironkatanta-piintzi. ³⁷ Okanta apaani kitejeri, mantsiyataki Dorcas, kamaki. Rahaetakiro, ikaawoahitee-takiro, romaryahaeta-paentziro jenokinta opankoki. ³⁸ Okanta janta Owaneenkaarini tee inteena-perotzi ojeeki nampitsi Tzimaani-weniki jempe rareetaka Pedro. Ikanta ikemaeyakini kemijantzinkari ari ijeekiri Pedro janta, rotyaantaki apite atziri ikamanta-kiteri, ikanteri: “Pipokanaki intsipaete Owaneenkaarini.” ³⁹ Jatanaki Pedro. Ikanta rareeta-paaka janta, rahaetanakiri jenoki jempe romaryahaeta-takiro kaminkawo. Inkita-paakiro maawoeni kinankawo, irahaeya-paakani, oñaahayita-paakiro kithaarentsi oshirikayitzi Dorcas. ⁴⁰ Romishitowakiro Pedro maawoeni tsinani-paeni, rotziwerowanaka, amanana. Ipithokashitawo kaminkawo, ikantzi: “Tabita, pipiriintee!” Okiryaneer roori, aminanakiri Pedro, ijeekakira. ⁴¹ Rakatha-wakotakiro roori, ipiriintakiro. Ikaemayitakiro kinankawo-paeni eejatzi ikaatzi kemijantanaatsiri, iñaayiteero añaahae. ⁴² Ikanta ikemakoe-takiro nampitsiki Owaneenkaarini, osheki kemijantanaakiriri Pinkathari. ⁴³ Osheki kitejeri ijeekawaetanaki Pedro Owaneenkaarini, ijeeki-motziri iitachari Simón, Mashitsi-pakori.

Pedro eejatzi Cornelio

10 Eenitatsi Cesarea-ki apaani atziri iitachari Cornelio, riitaki reewarite rowayirite wirakocha iiteetziri “Italia-jatzi.” ² Irika atziri ipinkathatziri Tajorentsi eejatzi ikemitari isheninka-paeni. Ipapiintziri ashironkaenkari osheki iyorikite okantawitaka tee isheninkatari. Osheki ramana-piintakari Tajorentsi. ³ Okanta apaani kitejeri, tema shaawiityaaki, ari romapoka-kiri Ronampiri Tajorentsi ikyaa-shita-paakiri jempe ijeekaki, iñaawakiri koñaatziro, ikantapaakiri: “E Cornelio!” ^{††4} Ari ipampoyaanakiri Cornelio, ithaawan-

† kemijantzinkari = itajorentsita-kaeteeri †† shaawiityaaki = Ooryaa 9

kakiini rojampitakiri, ikantziri: “E Pinkathari! E itaka pikowa-kotanari?” Ikantzi Ronampiri Tajorentsi: “Ike-makimiro Tajorentsi pamanani, iñaakimi pineshi-ronkatanta-piintaki. ⁵ Potyaante pomperatani nampitsiki Owaneenkaarini ramantakyaariri Simón, iiteetziri eejatzi Pedro. ⁶ Riitaki mayimotziriri itsipa Simón, mashitsi-pakori, jeeka-cheraatzirori inkaari. Riitaki kamantemini oeta panteri.” ⁷ Ikanta ipiyanaa Ronampiri Tajorentsi, ikaemaki Cornelio apite romperatani. Ikaemaki apaani owayiri rameentani irika, ipinkathatziri rirori Tajorentsi. ⁸ Ikamantakiri okaatzi ikantakiriri Ronampiri Tajorentsi. Rotyaantakiri Owaneenkaarini.

⁹ Okanta okitejeta-manee, tampaatikataki ooryaa, areetzi-matee-yakani Owaneenkaarini. Ari rateetana-ki Pedro ramana jenoki okaa-pankatapaakinta pankotsi. ¹⁰ Ikema-minthatakiro itashe, ikowaki royaa, tema owakira ronkotsiteetzi royaari, ari iñaashire-waetakari. ¹¹ Iñaakiro ashitaryaanaka inkite, rowayitee-takiro oshiyawitawori antawo maathaantsi-mawo, othatoiyitaka opatzi-mawoki. ¹² Eenitatsi osheki inashiyita-chari tsimeripaeni maathantsi-mawoki. Eenitzi-tacha eejatzi ikaatzi anayita-tsiri kepatsiki, eejatzi shiwanki-paeni. ¹³ Ikematzi iñaanata-nakiriri, ikantziri: “Pedro, powamayiri irika-paeni, poyaari.” ¹⁴ Ari ikantzi Pedro: “Eero Pinkathari. Tee nowapiintari naaka irika-paeni ipinkae-tziri.” ¹⁵ Rapiitee-tanakiri Pedro ikantee-tziri: “Ikaatzi noetenteeri naaka, eero piitashi-waetari eeroka ‘Iwinkaetani.’” ¹⁶ Mawa apiitaka roñaahae-takiri. Ari roepiyee-taneero jenokinta maathantsi-mawo.

¹⁷ Antawo okantzimo-shireta-nakiri Pedro, ikenkishiryaa-waeta oeta oshiyakaa-wenta-chari okaatzi iñaakiri. Ari rareetee-yapaakani rotyaantani Cornelio, rojampi-kowenta-paakiro ipanko Simón. ¹⁸ Ikantee-yapaakini: “E Ari imayi jaka Simón, iiteetziri Pedro?” ¹⁹ Ikenkishiryaa-ko-mintheetawo Pedro okaatzi iñaakiri, ari oñaana-shireta-nakiri Ishire Tajorentsi, okantziri: “Aretapaaka mawa atziri amina-minatzimiri. ²⁰ Payiite, pitsipatyaari. Eero pikijo-shireta-waetzi, tema naakataki otyaantziri.” ²¹ Roojatzi rayiitanta-paaka Pedro, ikantapaakiri atziri-paeni: “Naakataki pithotyakotzi. E ita-ka pamina-minatan-tanari?” ²² Ikanteeyini rirori: “Ari nopoki rotyaantana Cornelio, reewari owayiri-paeni. Tampaatika-shireri rirori, ipinkathatziri Tajorentsi. Raakameethatani pisheninka-paeni Judá-paeni. Riitaki roñaahaka Ronampiri Tajorentsi, ikantakiri: ‘Pikaema-kanteri Pedro ipoki pipankoki, ari pikemiri okaate ikamantemiri.’” ²³ Ikantzi Pedro: “Pikyee pankotsiki, ari pimaanaki.” Okanta okitejeta-manee, jatanaki Pedro royaaata-nakiri ikaatzi pokashita-kiriri. Royaaata-nakiri eejatzi kemijantzinkari poñaachari Owaneenkaarini.

²⁴ Tema maakotaki apaani kitejeri areetee-yakani Cesarea-ki. Oyaawentaka rirori Cornelio itsipayitakari isheninka-paeni, eejatzi raapatziyani-paeni ikaatzi ikaemayitakiri. ²⁵ Ikanta rareeta-paaka Pedro pankotsiki, ishitowa-shita-nakiri Cornelio, rotziwerowa-shita-wakari, ipinkathata-wakirimi. ²⁶ Roo kanteencha ikantzi Pedro: “Pikatziye Cornelio, atziri eejatzi naaka, ari

‡ Otsipayita ñaantsi-paeni

noshiyimi eeroka.”²⁷ Ari ikenkitha-waeta-kaapaakiri, roojatzi ikyaakaan-tanakariri ipankoki, iñaapaa-kitzii Pedro osheki atziri piyoteen-chari royaawentari.

²⁸ Ikantzi Pedro: “Piyoteeyini eeroka naaka Judá-paeni, tee ishineteetana notsipatemi eerokapaeni kaari nosheninkata, tee okameethatzi nokyaa-wankotemi. Roo kanteencha owakira riyotaakina Tajorentsi, tee okameethatzi nokanta-yitemi: ‘Nowinkani eeroka.’

²⁹ Rootaki kaari noshenkaan-tanaka nopokanaki pikae-ma-kaantakina. Nimaeka nokoyi niyote oeta pikaema-kaantan-tanari.”

³⁰ Ikantzi Cornelio: “Chapinki, maakotaki okaatzi 4 kitejeri, tema shaawiityaaki ikimitaka nimaeka. Nojeeki naaka nopankoki notzi-wentawo namana. Ari noñaaki apaani atziri oshipakiryapaki iithaari. ³¹ Ikantapaakina: ‘Cornelio, ikemakimi Tajorentsi pamanari, riyotziro okaatzi pineshironkatantaki eeroka. ³² Potyaante jatatsini Owaneenkaarini ramina-kiteri Simón, iiteetziri eejatzi Pedro. Riitaki mayimotziriri itsipa Simón, mashitsi-pakori nampitawori inkaare-cheraaki. ³³ Intsi-paete notyaantaki jatatsini iñeemi, pimatakiro eeroka pipokanaki intsipaete. Irika nimaeka nokaatzi ipiyotakaakina Tajorentsi. Anjatyaa pikantenawo okaatzi ikantakimiri Awinkatharite.”

³⁴ Ari retanakawo Pedro ikantanakiri: “Ari niyotziri nimaeka omaperotatyaa Tajorentsi tee ramaakiyitziri atziri-paeni. ³⁵ Raakameethatzi ikaatzi pinkathaneeriri, tampatzika-shireta-tsiri, okantawityaa jempera inampiyityaawo, kaari nosheninkawita. ³⁶ Tema rootaki ñaantsi riyotaa-kiriri Tajorentsi nosheninkapaeni Israel-paeni rotyaantakiri Jesús Jeepatzii-toetani, riitaki Tajorentsi kantakaawori nokenkithata-kotan-taariri Jesús. Riitaki pinkathari-wenteerini maawoeni, riitaki jeekakaa-yiteeni kameetha. ³⁷ Piyoteeyini eeroka okaatzi awijeem-tsiri iipatsiteki nosheninkapaeni Judá-paeni. Etanakawo Tepoweniki romitsiryataan-takariri paerani Juan ³⁸ irika Jesús, Kashiyakaaweni-jatzi. Riitaki Tajorentsi pakiriri Itajorenka. Tema kijokiro royiri Tajorentsi irika Jesús, rootaki riyataan-tanakari rirori ineshironkatan-tayitzi, retsiyata-kota-kaayitaki osheki raahashireyitziri peyari. ³⁹ Naaka-paeni ñaayita-kiriri okaatzi rantayitakiri Jesús janta Aapatziyaweniki eejatzi maawoeni iipatsiteki Judá-paeni. Noñaakiri eejatzi rowamahae-tanta-kariri, ikentakoe-takiri incha-kotakiki. ⁴⁰ Okanta mawatapaen-tsiri kitejeri rowañahaeri Tajorentsi, ikantakaakawo rirori noñaawaeri naaka-paeni. ⁴¹ Tee roñaaha-panaatyaari maawoeni atziri, apatziro naaka-paeni ikaatzi riyoshiitakiri paerani Tajorentsi kenkithata-koteerini. Tema añahae Jesús, notsipata-waari nowaeyani nirawaeteeyini eejatzi.

⁴² Riitaki otyaanta-kinari nokaman-tayiteeri maawoeni atziri, nokanteri: ‘Riitaki Jesús rowakiri Tajorentsi iyakowenteerini maawoeni añayita-tsiri, eejatzi ikaatzi kamayiteen-tsiri.’ ⁴³ Riitaki irika Jesús ikenkithata-kotzi-takari paerani Kamantan-taniri-paeni, ikantaki: ‘Ikaate awentahae-yaarini, aritaki ipeyakoteerini rantayi-witakawo kaari-perori.’” †

† shaawiityaaki = ooryaa 9 †† Waerontsi

⁴⁴ Ikenkitha-mintheetzi Pedro, omapoka-shitaka ojeeka-shiretan-tapaakari Ishire Tajorentsi ikaatzi kemijanta-kiriri ikenkithatzi. ⁴⁵ Ari ipampoyeeyanakirini ikaatzi itsipatakari Pedro iñaakiro ojeeka-shiretan-tapaakari Ishire Tajorentsi kaari isheninkata, okimi-witakawo ijako-perotee-tatyee-nirimi, ⁴⁶ ikematha-yitakiri iñaawae-yitanakiro otsipajato-tatsiri ñaantsi, rajahaa-wenta-nakari Tajorentsi. ⁴⁷ Ikantanakiri Pedro ikaateeyini: “¿Kantachama athañaa-pithatyaari romitsiryaatyaa irikapaeni atziri oshiyaneeri aakapaeni ojeeka-shiretan-tee Ishire Tajorentsi?” ⁴⁸ Ari rotyaantakiri romitsiryateeteri irika-paeni okantakaawo rashiyitaari Jesús Jeepatzii-toetani. Tema osheki ikanta-witawaari ikaatzi ikenkithata-kaeri Pedro, ikantzi: “Eero piyaatzita, piijeeki-mowaeta-nakina.”

Ikamanta-paeriri Pedro kemijantzinkari-paeni Aapatziyaweniki

11 Tema kemaki itsipa Otyaantaa-rewopaeni eejatzi itsipa noyemijantzinkaritepaeni nampitawori iipatsiteki Judá-paeni, ikanteetzi: “Ikemijanteero Iñaani Tajorentsi kaari asheninkayita.” ² Ikanta rareewitaa Pedro Aapatziyaweniki, osheki iñaanata-waeri Judá-paeni ikaatzi kemijanta-tsiri. ³ Ikantawaeri: “¿Iitaka pareetan-tariri kaari asheninkata, pakiyoyitakiri?” ⁴ Ari retanakawo Pedro ikamantziri jempe okanta opoñaantari. Ikantanakiri: ⁵ “Okanta apaani kitejeri janta nampitsiki Owaneenkaarini nojeeki namana, ari noñaashiretakari. Noñaaki oshiyawitawori antawoete maathantsi-mawo, ithatotee-takiro opatzi-mawoki, okinapaakiro jenokinta rowayitee-takiro roojatzi jempe nojeekaki naaka. ⁶ Ari namina-perotanakiro, noñaaki osheki inashiyita-chari ipireetari, tsimeripaeni, ikaatzi anayita-tsiri kepatsiki, eejatzi shiwankiri-paeni. ⁷ Nokematzi ñaanata-kinari, ikantana: ‘Pedro, powamayiri irika-paeni, poyaari.’ ⁸ Nokantzi naka: ‘Eero Pinkathari, tema tee namonkota-piintziri naka irika-paeni ipinkaetanira irika.’ ⁹ Ari rapiitee-tanakina, ikanteetana: ‘Ikaatzi noetenteeri naaka, eero pitashi-waetari eeroka ‘Ipinkaetani.’ ¹⁰ Mawa apiitaka noñaakiri. Ari roenokae-teero jenokinta okaatzi noñaakiri. ¹¹ Roojatzi rareetan-tapaakari mawa atziri aminaminatanari, ipoñaakawo Cesarea-ki. ¹² Ari oñaana-shireta-nakina Ishire tajorentsi, ikantana: ‘Poyaaata-nakiri irikapaeni, eero pikijo-shireta-waetanaki.’ Rootaki nomatakiri. Irika 6 noyemijantzinkarite notsipata-nakari. Riitaki notsipatakari nokyaa-wankotakiri apaani atziri kaari asheninkata. ¹³ Ikamanta-wakina, ikantana: ‘Chapinki, noñaaki Ronampiri Tajorentsi ikatziya-paaka nopankoki, ikantakina: “Potyaante jatatsini nampitsiki Owaneenkaarini riitaki amirini Simón, iiteetziri eejatzi Pedro. ¹⁴ Riitaki kamante-mironi jempe pikantyaa pawijakotan-teeyaari, pitsipatee-yaari ikaatzi pisheninka-paeni eeroka.”’ ¹⁵ Ikanta nokenkitha-waeta-kaapaakiri, ari omapoka-shitakari ojeeka-shiretan-tapaakari Ishire Tajorentsi rirori-paeni,

‡ oyaatakiriri Pedro = Totameshitaaniri †† Judá-paeni = Totameshitaaniri †† kaari asheninkata = kaari totameshitaaniri

roowaetaki ojeeka-shiretan-takae paerani aakapaeni. ¹⁶ Ari nokenkishiryaa-nakiro ikantakiri paerani Awinkatharite: 'Imaperotatya Juan romitsiryaa tantawo nijaa, roo kanteencha ari piñaayitakiro eerokapaeni ojeeka-shiretan-teemi Ishire Tajorentsi kimiwitaka romitsiryaa tan-teete-mirimi.' ¹⁷ Tema riitaki Tajorentsi neshironkata-kiriri eejatzi rirori-paeni ikimitakae aakapaeni akemijanteeri Pinkathari Jesús Jeepatzii-toetani. ¿Itaka nokowan-tyaari naaka nokoshekyaaari Tajorentsi?" ¹⁸ Ikanta ikemaeyakini noyemijantzinkaritepaeni nampitawori Aapatziyaweniki, tekatsi ikantee-yanakini. Rajahaa-wenta-nakari Tajorentsi, ikanteeyini: "¿Ariwé! Ineshironkateeri Tajorentsi kaari asheninkata! Inatacha ipakahaero rirori rantayitziro kaari-perori, raña-shire-yiteeta rirori!"

Kemijantaa-tsiri Antioquía-ki

¹⁹ Tema rowamahae-takiri Esteban, ari reteeta-nakawo ikoshekaetari kemijantzinkaripaeni. Rootaki ishiyan-tanakari apaani-paeni kemijantzinkari janta Fenicia-ki, Chipre-ki eejatzi Antioquía-ki. Apatziro ikenkithata-kaeri ikaatzi isheninkata-wakaa Judá-paeni jempe okanta-kota Kameethari Naantsi. Tee ikoyi ikenkithata-kaeri kaari isheninkata. ²⁰ Roo kanteencha ari rareete-yakani Antioquía-ki kemijantzinkari-paeni poñaachari Chipre-ki eejatzi Cirene-ki. Ikenkithata-kaapaakiri kaari isheninkata, ikamantakiri Kameethari Naantsi jempe ikanta-kota Jesús, Awinkatharite. ²¹ Okantakaakari ishintsinka Awinkatharite irika-paeni, ipakaa-kaakiri itsipa-jatzi atziri rametashi-yitakari. Osheki kemijanta-nakiriri Awinkatharite. ²² Kemaeyakini kemijantzinkaripaeni Aapatziyaweniki okaatzi awijatsiri Antioquía-ki, rotyaantakiri Bernabé iñaakiteri. ²³ Ikanta rareetaka Bernabé, iñaapaakiri ikaatzi ineshironkateeri Tajorentsi, antawoete ikimo-shireta-paaki. Ikaminaa-paakiri maawoeni roejokiro-shiretan-tyaariri Awinkatharite. ²⁴ Tema neshironkatan-taniri rirori Bernabé, rawentaa-shiretari Awinkatharite, ojeeka-shiretantari Ishire tajorentsi. Rootaki isheni-perotan-tanakari kemijanta-neeriri Awinkatharite. ²⁵ Ikanta rawijanaki Bernabé, jataki Tarso-ki iñeeri Saulo. ²⁶ Iñaapaeri Saulo janta, ramaeri Antioquía-ki. Ari ijeekimo-waetakiri iyemijanta-kaani-paeni apaani oarentsi, riyotaa-yitaki osheki atziri. Ari etanakawo Antioquía-ki iitayiitziro kemijantzinkari-paeni "Jeepatziito-weri." ²⁷ Okanta apaani kitejiri, areete-yakani Antioquía-ki Kamantan-taniri-paeni ipoñaakawo Aapatziyaweniki. ²⁸ Ikanta apaani Kamantan-taniri iitachari Agabo, ikatziyanaka ipiyoteeyanira, ikantanaki: "Ari iñahaetaki antawoete tashetsi maawoeni nampitsiki." Tema Ishire tajorentsi ñaana-shireta-kiriri riyotan-takawori. Rootaki iñeetakiri ipinkathari-wentantari Claudio. ²⁹ Rootaki ikenkishiryaanakari Antioquía-jatzi ineshironkateri noyemijantzinkaritepaeni jeekatsiri iipatsiteki Judá-paeni rotyaanteniri okaatzi ikowakaeriri apaani-paeni. ³⁰ Rootaki ranteeya-kirini, ikowakaetakiri Bernabé ee-

jatzi Saulo riitaki aminakaan-teroni. Rotyaanta-kiriri antaripero-paeni janta inampiiteki Judá-paeni.

Rowamahae-takiri Jacobo, romonkyahaetakiri Pedro

12 Ikanta pinkathari Herodes ipatzima-minthatakiri kemijantzinkari-paeni. ² Ikan-takaantaki ithatyahaeteri Jacobo, rirentzi Juan. ³ Ikanta iñaakiro Herodes kameetha inimotakiri Judá-paeni, raakaan-takiri Pedro. Ari awijayitakiri iroka-paeni roemoshirenkae-tziro rowanta-piintee-tawori ratanteetari kaari rowaeteetzi shineya-kaeroni. ⁴ Ikanta romonkyaa-kaantakiri Pedro, rowaki ikaatzi 16 owayiri aminakowenterini. Ikenkishiryaa-witaka Herodes roñaahanteri atziri-paeni othonkakyaa-rika roemoshirenkaetawo kitejeri Anonkoryaantsi. ⁵ Ijeekamintheetzi Pedro jempe romonkyahaetakiri, roetz-iñaarikotakawo kemijantzinkari-paeni ramanakotari Pedro ineshironkateeri Tajorentsi.

Romishitowae-teeri Pedro

⁶ Okanta omonkaatzi-mata-paaka raantyaariri Herodes irika Pedro roñaateri atziri-paeni. Ikanta imayira Pedro tsireniriki rojatekakiri apite owayiri, roojotee-tantakari apite eshirotha. Jeekaeya-tsini itsipa owayiri ikyaa-piinteeetzi raminakowentziri. ⁷ Ari romapokaka ipokaki Ronampiri Awinkatharite, ikoñeetyakotapaakiri. Rotzinka-merikita-paakiri Pedro, rowakiryaaakiri, ikantziri: "¿Pitzinee!" Tema oparya-shiwaetanaka eshirotha roojotee-tanta-kariri rakoki. ⁸ Rapiitakiri ronampiri Tajorentsi, ikantziri: "Powathakityaa, pikyaan-tyaari poyiri piitziiki." Imatakiro ikantee-takiriri Pedro. Eekiro ikantatzii ronampiri Tajorentsi: "Piwewirya-kotyaa, jame aate." ⁹ Shitowanaki Pedro royaata-nakiri Ronampiri Tajorentsi, tee riyotzi kyaaripero-rika okaatzi iñiiri, tema kimiwitaka iñaashireta-tyeeyaami. ¹⁰ Ikanta rawijanaki apaani aminakowentziriri, rawijanaki itsipa. Rareeta-paakawo eshirota-tsiri ashitakowontsi, ashitaryaa-shiwaetanaka. Shitowae-yanakini. Ikanta ranashitee-yanakani, roo itaponeen-tanaka, ari rookaneeri ronampiri Tajorentsi, apaniroeni ranashitanaa. ¹¹ Ari ikenkishiryaa-nakari Pedro, ikantanaki: "Ari niyotziri omaperota-tziiri Tajorentsi rotyaantakiri Ronampiri rookakaa-wentaana ikoshekinami Herodes, eejatzi Judá-paeni." ¹² Jatanaki Pedro opankoki María, riniro Juan, iiteetzi eejatzi Marcos, ari ipiyoteeyani kemijantzinkari-paeni ramaneeyani. ¹³ Areetapaaka Pedro ikyaa-piinteeetzi, kaemapaki. Okanta apaani ewankawo iitachari Rode, jatanaki aminiri iitarika kaematsiri. ¹⁴ Ari iyowaanteta-waeri Pedro, antawo okimo-shiretanaki, tee ashitaryaa-nakiniri ikyaanta-paakyaari, apatziro opiyanaka inthomoeki okamanta-paaki, okantzi: "Pedro kaematsiri." ¹⁵ Ikantee-tziro ewankawo: "Tee pishinki-wenta!" Roo kanteencha eekiro oshintsitatzi ewankawo, okantzi: "Omaperotatyaa." Ikanteeyini rirori: "Aamashitya Ronampiri Tajorentsi, kaari Pedro."

† 16 owayiri-paeni = ikaatzi 4 owayiri itsipa-yitakiri ipiyotakiri

¹⁶ Eekiro ishintsitatzi Pedro ikaemi. Ikanta rashitarya-
hae-takiniri, iñaatziiri Pedro, ari ipampoyeeyanakirini.
¹⁷ Ari rowaanka-nakiro rako Pedro imaeritan-teetyaari.
Ikenkithata-kota-nakiro jempe ikanta Tajorentsi
romishitowan-taariri. Eekiro ikantana-kitzii Pedro:
“Pikamanteri Jacobo eejatzi itsipa noyemi-
jantzinkaritepaeni.” Roojatzi ishitowantanaa, jatanaki
otsipaki nampitsi.

¹⁸ Okanta okitejeta-manaki, osheki okantzi-motee-
yakarini aminakowenta-witariri, tema tee riyotee-yini
jempe ikinaki Pedro. ¹⁹ Ikantakaantaki Herodes rami-
namineeteeri, roo kanteencha tee ifetee-ri. Rootaki
rokoetan-tanakariri aminakowenta-witariri, rotyaan-
taki owamayirini. Ikanta paata, shitowae Herodes in-
ampiiteki Judá-paeni, jataki inampita-paentyaawo Ce-
sarea-ki.

Ikamantakari Herodes

²⁰ Ari ikantana-kityaa Herodes ikoshekari nampita-
woru Mapiniki eejatzi Shimaaki. Rootaki riyatee-yanta-
karini ifeeri Blasto, inampina Herodes, ikoyi raap-
atziyaari, tema ari riyomparita-piinteeyani. Ikanta irika
Blasto ikowakaakiri Herodes raakameethata-wakiri.

²¹ Monkaata-paaka kitejeri ikaemakaan-takiri Herodes
ikenkitha-waeta-kaeri. Ikyaaanta-nakawo owaneenka-
wo iithaari ikenkitha-waetanta-piintari, jeeka-paaki
ijeeka-mentoki ipiyotee-yakani, ikenkitha-waetanaki.

²² Ari ikaema-kotziri atziri-paeni, ikantzi: “Irinta
ñaawaeteen-tsiri, Tajorentsira, kaari atziri!” ²³ Tee ima-
teeyaa Herodes roshiya-kaantee-takari Tajorentsi,
ithaamentee-takari. Rootaki omapoka-shitan-tanakari
romantsiyaakiri Ronampiri Tajorentsi, kiyowaetanaki,
kamaki.

²⁴ Roo kanteencha, eekiro iyaata-kota-nakitzii iñaani
Tajorentsi, eekiro isheki-perota-nakitzii kemijantzin-
karipaeni.

²⁵ Ikanta Bernabé eejatzi Saulo imonkaatakiro
rotyaantan-teeta-kariri Aapatziyaweniki, piyeyaani
Antioquía-ki, ari itsipataari Juan iiteetzi eejatzi Mar-
cos.

Retanakawo ikenkithata-kaantzi Bernabé eejatzi Saulo

13 Eenitatsi kamantan-taniri-paeni janta Antioquía-
ki jempe ipiyota-piinteeyani kemijantzinkari-
paeni, eenitatsi eejatzi yotaantaniri-paeni. Irika ikaa-
teeyini: Bernabé, Simón iiteetzi eejatzi Cheenkari, Lu-
cio Cirene-jatzi, Maneén itsipa-minthatani paerani
Herodes eeniro imaenarita-paaki, eejatzi Saulo.

¹² Okanta ipiyowentee-yarini Awinkatharite, itziwentee-
yarini, oñaana-shiretakiri Ishire Tajorentsi, ikantakiri:
“Piyoyeenari Bernabé eejatzi Saulo, riitaki
nokowakaakiri nantawaeta-kaeri.” ³ Ikanta
ipakaanakiro ramaneeyani eejatzi itziwenteeyani,
roteya-patzii-toyitan-takari rako irika-paeni, rotyaan-
tee-yakirini.

Ikenkithateeyini Otyaantaa-rewopaeni Chipre-ki

⁴ Ikanta otyaantani Ishire tajorentsi, jateeya-nakini
Seleucia-ki, ari rotetee-yanakani riyatero Chipre-ki.
⁵ Aatakotee-yapaakini Salamina-ki. Retapaakawo
ikenkithata-paakiro iñaani Tajorentsi jempe ipiyota-pi-
inteeyani Judá-paeni. Arira riyatzi-tanakari eejatzi
Juan ramitako-yiteri. ⁶ Ikanta raathaki-ryaanakiro enta-
thakitzi othampishi, aretee-yakani nampitsiki Pafos.
Ari iñaapaakiri iitachari Barjesús, riitaki sheripiyari
Judá-paeni, thaeri irika kamantan-taniri. ⁷ Irika sheripi-
yari raapatziyani pinkathari Sergio Paulo. Yotaniri irika
pinkathari. Ikaemakaan-takiri Bernabé eejatzi Saulo,
tema ikowa-perotatzii ikemiro iñaani Tajorentsi. ⁸ Roo
kanteencha irika sheripiyari Barjesús iitachari eejatzi
iñaaniki wirakocha Elimas, osheki rotzika-tzikatakiri
pinkathari eero ikemijantantawo iñaani Tajorentsi.
⁹ Ikanta Saulo, iiteetzi eejatzi Pablo, okantakaa-nakari
Ishire tajorentsi, raminanakiri sheripiyari, ¹⁰ ikan-
tanakiri: “Ithaeri! Ikaari-perori! Itomi kamaari eeroka.
Pimanintakiro kameethari. ¿Eeroma pipakahaero
potzika-tzika-yitziro okaatzi tampsatikatzii-motziriri
Nowinkatharite? ¹¹ Nimaeka rowajankiteemi Tajorentsi,
ari pikamampowaakitaki, eero paminawaetee.” Ap-
athakiraanaka, tee ikowichaatanee. Ikowa-kowawi-
tana-ka akathateerini. ¹² Ikanta iñaakiro pinkathari aw-
iji-mota-kiriri sheripiyari, ari ipampoyaanakiri rirori
ikemiro ikamantan-teetziro jempe ikanta-kota
Awinkatharite Jesús, ikemijanta-perotanaki rirori.

Aretaka Pablo eejatzi Bernabé Antioquía-ki jeekatsiri janta Pisidia-ki

¹³ Ikanta rawijanee Pablo nampitsiki Pafos itsipayi-
takari ikaateeyini, otetanaka riyatero Perge-ki jeekat-
siri janta Panfilia-ki. Riima Juan, tee royaata-neeri,
piyanaka rirori Aapatziyaweniki. ¹⁴ Ikanta Pablo eejatzi
itsipa-paeni eekiro ranashitee-yatzaani roojatzi raree-
tan-teeya-karini Antioquía-ki janta Pisidia-ki. Okanta
kitejeri imakoryaan-teetari, ikyahae-yakini ipiyota-piin-
ta Judá-paeni, jeekaeya-paakini. ¹⁵ Ikanta ithonkae-
takiro iñaanee-tziro rojankinari Kamantan-taniri-paeni
eejatzi Ikantakaan-teetani, ikantaki jewatakaan-tatsiri
ipiyota-piinteeta: “I Noyemijantzinkaritepaeni! ¿Eenitat-
sima pikanteri eeroka-paeni ithaamentan-tyaari
asheninka-paeni?” ¹⁶ Ari ikatziyanaka Pablo, itzinaa-
wakotanaka imaeritan-teetyaari, ikantanaki: “I Pikemi
nosheninka! I Israel-paeni! Ikaatzi pinkathateeriri
Tajorentsi!

¹⁷ Riitakira Tajorentsi yoyaa-kiriri paerani owae-
jatzeni, Israel-paeni. Ishinetakiri ijeekan-tawitakari
Apitantoniki. Osheki rompera-waetee-takari janta, roo
kanteencha Tajorentsi roñaahan-takiro itajorenka,
rookakaa-wenteeri. ¹⁸ Ojamani ikina-kina-waetaki
ochempi-mashiki okaatzi 40 ojarentsi. Roo kanteencha
ineshironkata-piintakiri Tajorentsi janta. ¹⁹ Okanta paa-
ta, ithonkakiri Tajorentsi ikaatzi 7 sheninkata-wakaa-
chari janta Owinteniki. Rootaki rashita-kahaariri owae-

† Herodes = pinkatha-ritatsiri paerani Tepoweniki

jatziteni iroka kepatsi. ²⁰ Tema okaatzi nokenkithatakimiri awijaki okaatzi 450 ojarentsi ojamanitaki. Ari rotyaantakiri Tajorentsi jewayiteerini owaejatziteni. Eekiro riyaaata-kaatziiro Tajorentsi rotyaantaki jewari-paeni roojatzi riwyaanta-paakawori Kamantan-tanirini Samuel. ²¹ Roo kanteencha ikowa-kotee-yakirini Tajorentsi itzimi iwinkathari-pero-tetyaari. Rootaki ikowakan-takariri Tajorentsi asheninkani Saúl, itomi Cis, isheninka Benjamín-paeni. Riitaki pinkathari-wenta-kiriri okaatzi 40 ojarentsi. ²² Ikanta paata Tajorentsi rowinkatharyahaeri Saúl, ipoyaataari ipinkatharita-ka-haeri David. Tema riitaki David ikenkithata-kotakiri paerani Tajorentsi, ikantzi:

Noñaakiri David itomi Isaí, inimotakina,

Riitaki materoni rantero nokoyiri naaka.

²³ Eenitatsi ikashiya-kaakaeri paerani Tajorentsi rotyaanteeri icharinityaari pinkatharini David, riitaki owawijaako-yiteeni aakapaeni Israel-paeni. Tema irika icharinityaari David riitaki Jesús. ²⁴ Tekira ipokiita Jesús, ikenkithata-kotzi-takari Kamantan-tanirini Juan, ikantaki: '¡Israel-paeni! Oztimatyee pipiya-shire-yitee, pomitsiryaa-wentee-yaari Tajorentsi.' ²⁵ Tema okapichokita-paaki rowamahae-tantyaariri paerani Juan, ikantanaki: 'Tee naaka irika Jeepatzii-toetani ikashiya-kaakimiri paerani Tajorentsi. Awotsikitaki ipoki, nopinkatha-perotzitari naaka, tee nokowajeetziro roshiya-kaantena romperatani nomijokyaantyya-nariri ikyaantari iitziki.'

²⁶ [Noyemijantzinkaritepaeni! ¡Isheninkapaeni Abraham! ¡Maawoeni eerokapaeni itsipa-jatzi pinkathateeriri Tajorentsi! Maawoeni aakapaeni rotyaantakaero iroka Ñaantsi awijakotan-teeyaari. ²⁷ Ikaatzi nampita-woori Aapatziyaweniki eejatzi jewaripaeni, tee riyoteeyawakirini Jesús. Maawoeni kitejeri imakoryaan-teetari iñaanawita-piintakawo jempe rojankinata-kotakiri paerani Kamantan-taniri, roo kanteencha tee riyotakotero jankina-rentsi riwitaka ikenkithata-koetziri Jesús. Riitaki iyakowenta-kiriri rowamaeteri Jesús, tee riyotzimaeta, imonkaata-kaatyaawo okaatzi ikamantan-takiri paerani Kamantan-taniri-paeni.

²⁸ Ipoñaashitaka ikowa-kotakiri Pilato rowamaa-kaanteri Jesús, okantawitaka tekatsi rantani rirori. ²⁹ Ikanta imonkaata-kaayitakawo rojankinata-koeta-kiriri paerani, rowatzikaryaa-koteeri Jesús jempe ikentakoe-takiri, rahaeta-nakiri ikiteetziri. ³⁰ Roo kanteencha Tajorentsi rowañahaeri. ³¹ Ari retanakawo Jesús roñaa-ha-panaataru ikaatzi tsipata-kariri paerani ipoñaan-takari Tepoweniki roojatzi Aapatziyaweniki. Osheki okaatzi kitejeri roñaa-ha-panaataru. Riitaki kenkithata-koyiteeriri nimaeka jempe-rika-paeni jempe ijeekayitzi atziri. ³² Riijatzu nokenkithata-kotzimiri nimaeka eeroka-paeni, nokenkithata-tziimiro Kameethari Ñaantsi jempe okanta-kota ikashiya-kaakiriri paerani Tajorentsi owaejatziteni. ³³ Tema imonkaatakiro Tajorentsi okaatzi ikashiya-kaantziri, tema rowañahaeri Jesús. Mataka okaatzi rojankinata-koeta-kiriri Mampaan-tsiki apiteta-tsiri, ikanteetzi:

Eerokataki otyomi.

Naaka pipaapa-tetanaa nimaeka.

³⁴ Aritaki ikamantzi-tantaka Tajorentsi rowañahaeri Jesús, tee ikoyi oshitzite iwatha jempe ikiteetakiri. Iroka ikantaki:

Tema eeroka ñeeroni okaatzi nokashiya-kaakiriri David.

³⁵ Eenitatsi otsipa Mampaantsi ikanteetaki:

Eero pishinetziri oshitzite iwatha Pitajorentsite.

³⁶ Omaperotatyaa, kaari David ikenkithata-koete jaka, tema rañaakaa-paentziri Tajorentsi, ari imakoryaaki, it-sipataari iwaejatziteni ikitayitaa, ari oshitziteer-iwatha. ³⁷ Rooma kantako-yiteenchari jaka, rowañahaeri Tajorentsi, tee oshitzitzi iwatha rirori. ³⁸ Noyemijantzinkaritepaeni, oztimatyee piyoyitee eeroka-paeni, nokenkithata-kota-tziiri Jesús, riitaki mateerori ipeyakoteemiro pantayi-witakawo kaari-perori.

³⁹ Ikaatzi kaari owameetha-shirete Ikantakaantani awaejatziteni Moisés, aritaki ipeyakoteeri Jesús aririka ikemijanta-neeri rirori. ⁴⁰ Paamawenteeyaa eeroka-paeni, patsipetawo-kari owajankitaantsi rojankinata-kotakiri paerani Kamantan-taniri-paeni, ikantaki:

⁴¹ Pitheen-kawaetakiri eeroka-paeni Tajorentsi, Ari pipampoyaawitapaentyaa nimaeka, roojatzi pipeyan-takyaari.

Tema omaperotatyeyaa okowaenkate paata oetarika nantzi-moteemiri,

Eeromaeta pikemijantziro, itzimawitakyaa kamante-mironi."

⁴² Ikanta ishitowanee ipiyota-piinteeta irika Pablo itsipatakari ikaateeyini, osheki atziri kantawaeriri: "Pipiyee otsipaki kitejeri imakoryaan-teetari, papiitero pikenkithata-kaenawo iroka ñaantsi." ⁴³ Royaateeyanakirini osheki Judá-paeni eejatzi kaari isheninkata kemijanta-witawori riyotaan-tziri Judá-paeni, ikemijantee-yanakini rirori. Riitaki ikaminaa-yitzi Pablo eejatzi Bernabé, ikantziri: "Poejokirotyaawo ikaminthaa-yiteemiri Tajorentsi."

⁴⁴ Okanta otsipa kitejeri imakoryaan-teetari, ipiyoteeyakani osheki atziri ikemijantero iñaani Tajorentsi ikamantanteri Pablo eejatzi Bernabé. ⁴⁵ Roo kanteencha iñaakiri Judá-paeni ipiyotee-yapaakani atziri-paeni, i-ki-shiretee-yanakani. Ari retanakawo ikosheka-waetanakari Pablo, itheenki-mawaeta-nakiri. ⁴⁶ Tekatsi ithaawan-tanakyaa Pablo eejatzi Bernabé, ikantanakiri: "Roowitaka kameethatatsi netawakimi eeroka-paeni nokaman-temiro iñaani Tajorentsi, tema eeroka Judá-paeni. Rooma pimanintee-yakironi, eero piñeero raña-shireta-kaeteemi. Rootaki nokenkithata-kaantyaariri nimaeka kaari asheninkata. ⁴⁷ Tema rootaki ikowakaanari Tajorentsi, ikantakina:

Eeroka nowaki pikoñeetyaa-kotakaayiteeri kaari pisheninkata,

Pikenkithata-kaayiri jempe okanta-kota awijakotaantsi.

Pithotyahaero maawoeni kepatsi."

⁴⁸ Ikanta ikemaeya-wakini kaari isheninkayita, antawo ikimo-shiretee-yanakini, ikantanaki: "Osheki okameetha-tzi iñaani Tajorentsi." Tema ithonka ikemijantee-yakini ikaatzi riyoyee-takiri raña-shire-yitee.

⁴⁹ Tema ithonka ikenkithata-kota-nakiro iñaani Tajorentsi maawoeni nampitsi okaatzi tzimatsiri janta. ⁵⁰ Roo kanteencha eenitatsi Judá-paeni kaminaa-kirori pinkathawo tsinani-paeni tsipata-piintariri Judá-paeni ipiyoteeyani, ari ikimitakiri riiperori-paeni jewatakaantatsiri nampitsiki, ikowakanakiri rirorii ikoshekyaaari Pablo eejatzi Bernabé, roemishitoyiri ijeekapaaki inampiki. ⁵¹ Rootaki rotekan-tanaawori iipatsi-te iitziki Pablo eejatzi Bernabé riyotan-teetyaari tee ikemijantee-tziri Tajorentsi. Awijanaki janta Iconio-ki. ⁵² Tema antawo ikimo-shiretee-yakini kemijantzin-karipaeni jeekaneen-tsiri, tema omaperotatyaa ojeeka-shire-yitan-tanakari rirori Ishire tajorentsi.

Pablo eejatzi Bernabé riyataki Iconio-ki

14 Ikanta rareetaka Pablo eejatzi Bernabé janta Iconio-ki, ikyeeyakini ipiyota-piinteeyanira Judá-paeni. Ikenkithata-kaapaakiri atziri-paeni jempe ikanta-kota Jesús. Tema osheki Judá-paeni eejatzi itsipajatziri atziri kemijanta-neentsiri. ² Roo kanteencha eenitatsi Judá-paeni kaari kemijanta-tsini, ikaminaakiri kaari isheninkata ikatsimatan-tyaari. Riitaki koshekariri kemijantzinkari-paeni. ³ Rootaki ijeekan-tanakari ojamani irika Pablo eejatzi Bernabé janta Iconio-ki. Tema omaperotatyaa rawentaa-nakari Tajorentsi. Ikenkithata-kaanakiri atziri-paeni jempe okanta-kota retakotanta Tajorentsi. Riitaki Awinkatharite matakaeriri itajonka-wentantari, rootaki riyotan-tyaari atziri-paeni omaperotatyaa okaatzi ikenkithata-kotziri. ⁴ Roo kanteencha ikosheka-wakaanaka ikaatzi nampitawori janta. Eenitatsi aapatziya-nakariri Judá-paeni, itsipa raapatziya-nakari Otyaantaa-rewo-paeni. ⁵ Ikanta Judá-paeni itsipayitakari kaari isheninkata, ikenkitha-waeta-kaakiri jewari-paeni rowajankiteeri Pablo eejatzi Bernabé roojatzi rompojantakyaari. ⁶ Roo kanteencha yotaki rirori-paeni, shiyaka ikineeyakini Listra-ki roojatzi Derbe-ki, rootaki nampitsi jeekayitatsiri Licaonia-ki. Tema ithonka ranashitakawo okaatzi tzimatsiri nampitsi janta. ⁷ Ari ikamantan-takirori Kameethari Ñaantsi janta.

Rowamaa-witee-takari Pablo Listra-ki

⁸ Okanta janta Listra-ki eenitatsi apaani atziri tee ranashi-nita. Ashi royiro ikijo-pookitzi owakira itzimaapaaki. Ari ijeekaki irika atziri, ⁹ ikemijantziri Pablo. Ikanta raminapaakiri Pablo, riyotanaki rawentaa-shireta-tyaari irika atziri aritaki retsiyata-kota-kahaeri. ¹⁰ Ari icheraanaki, ikantziri: "Pikatziyee, panashitee!" Apathakirotananaa ijapokanaka irika atziri, katziyanaka, anashitanaa. ¹¹ Ikanta iñaayitakiro Licaonia-jatzi rantakiri Pablo, ikaemae-yanakini iñaaniki, ikanteeyini: "Rayiitzi-motakae tajorentsi roshiyakari atziriwé!" ¹² Roshia-kaetanakiri Bernabé riitakimi itajorentsi-nirote iiteetziri "Júpiter," riima Pablo roshia-kaetanakiri riitakimi itajorentsi-nirote iiteetziri "Mercurio," tema riitaki Pablo ñaawaetatsi ikenkithatziira. ¹³ Ikanta isheripiyarite Júpiter, jeekatsiri iyaapapanakote okiishi-

tapaa awotsi nampitsiki, ramaki ipira-paeni eejatzi incha-teyaki-paeni. Itsipatakari itsipajatziri-paeni atziri ikowaeyini rowamayiri ipira-paeni, itayiniri ipinkathateri Otyaantaa-rewo-paeni. ¹⁴ Ikanta riyotaki Bernabé eejatzi Pablo okaatzi ikenkishiryaari, itzijaa-nakiro iithaari riyotan-tyaari atziri-paeni okowaenkatatzi ikoyi ranteri. Ari rojatekan-tanakari atziri-paeni, cheraanaki, ¹⁵ ikantziri: "¿Itaka pantantyaawori iroka? Atzirira naaka, ari noshiyimi eeroka-paeni. Eero pantashi-waetawo pikoyiri, pikemijanteeri Tajorentsi Kañaanitatsiri. Tema riitaki wetsika-kirori inkite, kepatsi, inkaari, eejatzi okaatzi tzimanta-yitawori. ¹⁶ Riijatzi shineta-kiriri paerani piwaejatziteni rantayitero iñaamata-shiyitari rirori-paeni. ¹⁷ Roo kanteencha tee romana-pithatyaari jempe ikantawaeta rirori. Tema riitaki Tajorentsi neshironkata-piinta-kaeri aaka, rowariiro inkani okithokitan-tyaari awankiri-paeni, riitaki payiteerori maawoeni owayitari, ari okanta akimo-shiretantari." ¹⁸ Okantawitaka ikantayiwitakari atziri-paeni iroka, osheki opomeentsitaka ipaka-kaantyaariri rowamaeniri ipira-paeni itayiniri.

¹⁹ Ari rareetee-yapaakani Judá-paeni ipoñaayitaka Antioquía-ki eejatzi Iconio-ki. Ikaminaa-yitapaakiri atziri ikoshekyaaari Pablo. Rootaki ompojante-takariri. Inoshika-nakiri rookakiri othapiki nampitsi, roshiyakaatzi rowamaakiri. ²⁰ Ikanta ipiyowenta-paakari riyotaani-paeni Pablo, ari ipiriinta-naari eejatzi ipiyanaa nampitsiki. Ikanta okitejeta-manaki jataki Derbe-ki itsipata-naari Bernabé. ²¹ Ari ikamantan-tapaero Kameethari Ñaantsi janta Derbe-ki, ikemijanta-kaaki osheki atziri. ipoñaashita ipiyaawo Listra-ki, Iconio-ki roojatzi Antioquía-ki. ²² Ari rareeta-naariri ikaatzi ikemijanta-kaakiri, ikaminaa-neeri kijokiro rowaeri Jesús, rawentee-yaari. Ikantaneeri eejatzi: "Otzimatyee añeero osheki akemaatsi-waetyaari akyaantee-yaari jempe ipinkathari-wentantee Tajorentsi." ²³ Tema raminaki ikaate jewayita-tsini jempe ipiyota-piinteeyani, riitaki jewayiteerini ikaatzi kemijanta-neeriri Jesús. Ikanta ramanakoyitanaari irika-paeni jewari-paeni, itziwenta-yitakari, ikowa-kotakiri Tajorentsi, ikantziri: "Nowinkatharite, paminakowentee-ri irika-paeni ikaatzi awentaa-yitaneemiri."

Piyaa Antioquía-ki jeekatsiri Tonkaeroniki

²⁴ Tema eekiro ranashitatyaa Pablo eejatzi Bernabé, rawijanakiro Pisidia-ki roojatzi rareetan-takari Panfilia-ki. ²⁵ Ari ikamantan-tanakiro Kameethari Ñaantsi janta, retanakari nampiyitawori Perge-ki, rawijanaki roojatzi janta Atalia-ki. ²⁶ Ari rotetanaa roojatzi Antioquía-ki. Tema ari riyoyahae-takiri paerani riyataan-tyaari ikamantantero jempe okanta-kota ikaminthaantee Tajorentsi. Rootaki imonkaatakiri nimaeka rantayitakiro. ²⁷ Ikanta rareetaa Antioquía-ki, ipiyota-paeri kemijantzinkari-paeni, ikamanta-paeri okaatzi rantakaa-yitakiriri Tajorentsi, jempe ikanta rawentaa-kaayitaari kaari isheninkata. ²⁸ Ari ijeekapaeri Pablo eejatzi Bernabé itsipayita-paari ikaatzi kemijanta-naatsiri.

† ipira-paeni = toros

Ipiyoteeta Aapatziyaweniki

15 Ari rareetee-yakani atziri-paeni janta Antioquía-ki ipoñaayitakawo iipatsiteki Judá-paeni, riyotaa-paakiri kemijantzinkari-paeni, ikantapaakiri: “Noyemijantzinkari-paeni, eerrorika pimonkaatziro Ikantakaan-tani Moisés pitomeshitaa-nityaa, eero pawijako-shireyitee.”² Tee inimoritzi Pablo eejatzi Bernabé okaatzi riyotaan-tziri areetapaen-chari, osheki iñaana-minthatakiri irika-paeni. Rootaki ikowanta-nakari kemijantzinkari-paeni Antioquía-jatzi riyaa-tee Pablo eejatzi Bernabé Aapatziyaweniki. Apatziro rowet-sikaero rirori-paeni awijeentsiri itsipatyaari Otyaantaa-rewo-paeni eejatzi jewatziriri kemijantzinkari inampiki.³ Ikanta riyaa-tee-yeeni Pablo eejatzi Bernabé ikina-neero Fenicia-ki roojatzi Oshitekii-toniki. Ari ikamantayitaneeri Judá-paeni ikaatzi kemijantaa-tsiri, ikantziri: “Kemijanta-yitee itsipa-jatzi kaari isheninkata.” Tema osheki ikimo-shiretee-yanakini noyemijantzinkarite-paeni Judá-paeni.⁴ Areetee-yaani janta Aapatziyaweniki. Raakameethata-waeri kemijantzinkari-paeni, Otyaantaa-rewo-paeni eejatzi jewatziriri kemijantzinkari. Ikamanta-paeri rirori okaatzi rantakaa-yitakiriri Tajorentsi.⁵ Roo kanteencha eenitatsi Inashitantaniri-paeni kemijantaa-tsiri, ikantanaki: “Ikaatzi kemijantaa-tsiri kaari asheninkata, okowa-perotatyaa imonkaateero Ikantakaan-tani Moisés, itomeshitaa-niteeyaa.”

⁶ Ari ipiyotee-yanakani Otyaantaa-rewo-paeni eejatzi jewari-paeni ikenkitha-waeta-kotee-yironi jempe okanta-kota iroka.⁷ Okanta ojamanitaki ikenkitha-waetee-yakini, ari ikatziyanaka Pedro, ikantanaki: “Noyemijantzinkarite-paeni, piyoteeyini eeroka, naaka rotyaantaki paerani Tajorentsi nokenkithata-kaayiteeri Kameethari Naantsi kaari asheninkata, rootaki ikemijantan-teeyaari rirori-paeni.⁸ Tema Tajorentsi riyotzi-teero okaatzi akenkishiryaa-yitari, roñaahan-takiro ikoyi eejatzi ojeeka-shiretan-teeyaari Ishire tajorentsi itsipa-jatzi kaari asheninkata ikimitakae aakapaeni.⁹ Tema raakameethateeri Tajorentsi irika-paeni ikimitakaera eejatzi aakapaeni, tekatsi ramaakite Tajorentsi. Roetenta-shire-yiteeri ikaatzi awentaa-shiretariri Jesús.¹⁰ ¿Kameethata-tsimá pitheenkiro rantakiri Tajorentsi? ¿Iitaka pikowantari pishintsiteri kemijanta-naatsiri imonkaatero ikantakaan-teetani kaari amataajeetzi aakapaeni, kaari imataa-jeete eejatzi owae-jatziteni? ¹¹ Tema rootaki ineshironkatani Awinkatharite Jesús owawijaako-shire-yiteeri aakapaeni. Ari ikantzita-yitaari eejatzi rirori-paeni.”

¹² Ari imaeriteyanakini maawoeni. Ikematziiri eejatzi Bernabé, Pablo ikenkithata-kotziro okaatzi rantakaa-yitakiriri Tajorentsi inampiki-paeni itsipa-jatzi atziri kaari isheninkata.¹³ Ikanta ithonkakiro ikamantakiri, ikantanaki Jacobo: “Noyemijantzinkaritepaeni, pikemijantawakina: ¹⁴ Ikamanta-kaero Simón jempe ikanta Tajorentsi retanta-nakawori riyoyaayitakiri itsipa-jatzi atziri ikemijantan-teeyaari rirori-paeni.”¹⁵ Tema

rootaki ikenkithata-kaakiriri Tajorentsi paerani Kaman-taniri-paeni, ikantaki:

¹⁶ Aririka awijayitaki iroka-paeni, aritaki nopiyee. Nopiriinteero ipanko David.

Nopinkatha-ritakaeri icharinityaari ari ikimiteeyaari jempe ikanta rirori nopinkatharitakaakiri.

¹⁷ Ari omata iroka, ari raminamineena itsipa-jatzi atziri, ikantayiteena: ‘Nowinkatharite,’

Ari okantya nashiyitan-teeyaari kaari pisheninkata.¹⁸ Ari ikantzi iñaawaetzi Awinkatharite Tajorentsi.

Tema riitaki kashiya-kaayita-kaerori iroka-paeni paerani owakira etantana-kawori.

¹⁹ Rootaki nokantan-tyaari naaka, tee okameethatzi añaakaeri itsipa-jatzi kaari asheninkata ikaatzi kemijanta-yiteeriri Tajorentsi.²⁰ Apatziro otyaanteniri jankina-rentsi eero rowantari wathatsi rashita-kaetariri tajorentsi-niro-paeni, eero imayempi-waetzi, eero rowakoyitawo riraa tsimeripaeni.²¹ Tema rootaki iroka rojankinari Moisés ikenkithata-kota-piintee-tziri jempe-rika-paeni ipiyota-piinta Judá-paeni kitejeri imakoryaan-teetari. Rootaki retanakari paerani. Rootaki ipakan-tyaawori iroka-paeni eero ikantzimo-shiryaa-kaantari asheninka-paeni.”

²² Ikanta Otyaantaa-rewo-paeni eejatzi jewari-paeni, itsipayitakiri kemijantzinkari-paeni, riyoyaaki rotyaantari Antioquía-ki itsipata-nakyaari Pablo eejatzi Bernabé. Irika ikaatzi riyoyaakiri: Judas iiteetzi Barsabás, eejatzi Silas. Riitaki jewatakaa-yitakiriri kemijantzinkari-paeni janta.²³ Riitaki anakironi jankina-rentsi. Iroka okantzi ojankinata: “Noyemijantzinkarite-paeni, naaka-paeni Otyaantaa-rewo-paeni eejatzi jewari-paeni. Nowethee-yimini eeroka kaari nosheninkayita nampiyitawori Antioquía-ki, Tonkaeroniki, eejatzi Cilicia-ki.²⁴ Niyotee-yakini eenitatsi poñaayita-neenchari jaka, riitaki oñaashirenka-kimiri janta, ikoyi pimonkaa-yiteero Ikantakaan-teetani, pitomeshitaa-niteeyaa. Kaarira notyaantani naaka-paeni.²⁵ Rootaki nokenkitha-waetan-takari jaka, ari niyoyaaki akaateeyirini jaka, riitaki jatatsini iñeemi itsipata-nakyaari etakotanewo Pablo eejatzi Bernabé.²⁶ Riitakiri atsipewenta-kariri rawentaa-naari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.²⁷ Notyaanta-kimiri Judas eejatzi Silas. Riitaki kamanta-paakimini maawoeni janta.

²⁸ Tema tee okameethatzi noñaakaa-waetemi eeroka-paeni, tema tee inimoritzi Ishire tajorentsi eejatzi naaka-paeni. Apatziro pantayita-neero okaatzi kowachari. Iroka nokantzi: ²⁹ Eero powayitari wathatsi rashita-kaetariri tajorentsi-niro-paeni. Eero powakoyitawo riraa tsimeri. Eero pimayempi-waetzi. Aririka pimonkaa-yitanakiro iroka, kameethataki. Ari okaatzi.”

³⁰ Ikanta riyaa-tee-yanakini ikaatzi jatatsini, areetee-yakani Antioquía-ki. Ipiyota-paakiri kemijantzinkari-paeni, ipapaakiri jankina-rentsi.³¹ Ikanta iñaanata-wakiro, ikimo-shiretee-yanakini.³² Tema Kamantaniriri irika Judas eejatzi Silas, ithaamenta-kaapaakari noyemijantzinkarite-paeni roejokirotyaari Tajorentsi, inimoyita-neeri.³³ Okanta ojamanitaki ijeekimo-waetakiri kameetha, rotyaanteeri jempe

ipoñaakawo paerani. ³⁴ Roo kanteencha ikowaki Silas ijeekanaki rirori Antioquia-ki. ³⁵ Ari ikimitakari Pablo eejatzi Bernabé roojatzi ijeekanaki rirori Antioquia-ki, itsipatakari itsipajatzi-paeni kemijantzinkari, eekiro ikaman Roñaayee-takiriritan-tanaki-tziro iñaani Awinkatharite.

Pablo rotsiparyaaari Bernabé, rapiitakiro riyaatzi ikenkithatzi

³⁶ Okanta paata, ikanteeri Pablo irika Bernabé: “Jame apiiteero areetyaari inampiki noyemijantzinkarite-paeni jempe akamantan-takiro iñaani Awinkatharite. Amineeri jempe ikantayita.” ³⁷ Ari ikowawitaka Bernabé raanakirimi Juan, iiteetzi eejatzi Marcos. ³⁸ Roo kanteencha Pablo tee inimoritzii raaneeri, tema rookawenta-kityaari paerani Marcos janta Panfilia-ki, tee ithotyero Marcos itsipatyaaari jempe ikenkithata-kaanta-yitzi. ³⁹ Ari iñaana-minthata-wakae-yakani. Ari rotsiparyaa-wakaa-naka. Raanakiri Bernabé irika Marcos, otetanaka ikinanaki Chipre-ki. ⁴⁰ Riima Pablo, ram-inakiri Silas riitaki itsipatyaaari rirori. Ikanta ramanakotawaari noyemijantzinkarite-paeni, ikantzi: “Nowinkatharite, nawenteemi eeroka, pikaminthayiri irika.” Ari riyateeyanakinani. ⁴¹ Ikanta ikinanaki Tonkaeroniki roojatzi Cilicia-ki, ikowa-shireta-kaayitakiri rawentee-yaari Jesús ikaatzi kemijanta-yitaa-tsiri.

Timoteo itsipatari Pablo eejatzi Silas

16 Eekiro riyaatzi rareetanta Pablo, ithonka rareetantaka Derbe-ki eejatzi Listra-ki. Ari ijeekiri apaani ewankari iita Timoteo, kemijantzinkari rirori. Otomi Judá-paeni, kemijantzinkawo roori, wirakocha ipaapate. ¹² Ikanta kemijantzinkari-paeni nampitawori Listra-ki eejatzi Iconio-ki, kameetha ikenkithata-kotakiri irika Timoteo. ³ Rootaki ikowanta-nakari Pablo itsipatyaaari Timoteo jempe rareetan-tayita. Roo kanteencha riyoteeyini maawoeni Judá-paeni wirakochaha ipaapate. Rootaki raantana-kariri Pablo itomeshitaa-nteri irika Timoteo. ⁴ Ikanta ikinayita-naki nampitsipaeni, ikamanta-yitanakiri kemijantzinkari-paeni rantayiteero okaatzi rojankinatakiri Otyaantaa-rewopaeni itsipatakari jewari-paeni janta Aapatziyaweniki. ⁵ Rootaki rawentaa-perotan-tanakariri Jesús ikaatzi kemijanta-naatsiri janta. Tema eekiro isheki-perotanakitzi ikaatzi kemijanta-naatsiri maawoeni kitejeri.

Romishimpyaakiri Pablo apaani Macedonia-jatzi

⁶ Ikanta Pablo roshinampita-nakiro Frigia eejatzi Galacia, tema tee oshineteeri Ishire tajorentsi ikenkithata-kaante janta Asia-ki. ⁷ Roojatzi rareetantakari janta Misia-ki. Ari ikenkishiryaa-witaka ikinanaki Bitinia-ki, roo kanteencha tee oshinetziri Ishire Jesús riyateero janta. ⁸ Awijanaki nampitsiki Misia, oerinkae-yapaakani janta nampitsiki Troas. ⁹ Okanta otsirenitani, ari imishiwaetaki Pablo, iñaaki apaani Macedonia-jatzi, ikantziri: “Pareetena nonampiki,

pineshironka-yiteena.” ¹⁰ Ikanta romishimpyee-takiri Pablo, ari nowetsikae-yanakani niyaateeyini Macedonia-ki. Tema niyoteeyini riitaki Tajorentsi kowatsiri niyaate janta, nokaman-teeri Kameethari Ñaantsi ikaatzi nampitawori janta.

Romonkyahaetakiri Filipos-ki

¹¹ Ari notetee-yanaani janta nampitsiki Troas, apatziro nowanakiro niyaatziro Samotracia-ki. Okanta okitejeta-manee roojatzi naata-kotan-tapaakari Owakira-weniki. ¹² Ikanta nawijanaki roojatzi nampitsiki Filipos. Tema iroka nampitsi rootaki otzinkami nampitsi Macedonia. Ari inampiyitawori wirakocha poñaayitachari Roma-ki. Ari nojeeka-waeta-paakiri janta.

¹³ Okanta apaani kitejeri imakoryaanta-piintari Judá-paeni, niyaataki nijaa-cheraaki. Noshiya-kaatzi ari ipiyoteeyani Judá-paeni ramanee-yaani. Ikanta nareeta-paaka janta, jeekaeya-paakinani, nokenkitha-waeta-kaapaakiro tsinani-paeni piyotee-yacharini janta.

¹⁴ Eenitatsi apaani tsinani kemijanta-kinari nokenkithawaetzi oeta Lidia. Rootaki poñaachari nampitsiki Tiitera. Ari opoki roori iyompari-waeta kithaarentsi kityonka-mawota-tsiri. Opinkathata-piintakiri roori Tajorentsi. Tema ikantakaakawo Awinkatharite okowashirete okemijanteri Pablo okaatzi ikantziri. ¹⁵ Okanta omitsiryate-takiro roori eejatzi ikaatzi jeekapankotzirori, okantee-yanakinani: “Jame aate nopankoki, ari pimaapaente.” Ari nomatee-yakironi, tema osheki apiipitakina roori okantana.

¹⁶ Okanta paata, niyaatee-yakini namana notsipatari Pablo, ari notonkiyotakawo awotsiki apaani ewankawo romperateetani. Tema iroka ewankawo raahashi-retatziiro peyari, rootaki riyotakaan-tawori oetarika awijimotziriri atziri. Ari ipineetziriri osheki koriki omperatawori iroka ewankawo. ¹⁷ Tema oyaatee-yanakinani iroka ewankawo, ocheraa-naki okaema-kotziri atziri-paeni, okantzi: “Irika atziri-paeni romperatani Tajorentsi Jenoki-jatzi, riitaki kamanteemini pawijakotan-teeyaari!” ¹⁸ Ari okantatyaa ocheraa-waetzi maawoeni kitejeri iroka ewankawo, roojatzi owatsimaan-takariri Pablo, iñaanatakiri peyari aashashiretakirori, ikantziri: “Piyaatapi-thateero iroka ewankawo, tema nawentaari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki matakae-mironi.” Intsipaete ikantanaka peyari riyatapithata-neero.

¹⁹ Roo kanteencha irika omperatawori ewankawo, riyotanaki eero raantaawo osheki koriki, raanakiri Pablo eejatzi Silas ijeekaeyinira jewari-paeni, jempe ipiyoteeyani atziri. ²⁰ Ikantapaakiri jewatatsiri: “Irika-paeni Judá-paeni roñaashirenkakiri asheninka-paeni jaka anampiki. ²¹ Riyotaa-shitakari okaatzi rameteyarini rirori, tee akowaeyironi aakapaeni ranteetero, tema aakapaeni rojankinata-kotani pinkatha-ritatsiri Roma-ki. ²² Imatzita-nakawo atziri-paeni ashitawori inampi ikoshekakari Pablo eejatzi Silas. Ikantzi jewari: “Pantokoryaa-yiteri, pipajateri.” ²³ Ikanta ipakaakiri ipajatziri, raanakiri rowayirite wirakocha romonkyaaakiri. Ikantanakiri aminako-wentziriri omonkyahaa-rewo-

† Inashiyita ñaatsipaeni †† wirakocha = grieho

paeni: "Paminako-wenta-peroteri irika-paeni ishiyakari." ²⁴ Ikanta ikemaki aminako-wentan-taniri ikantee-tanakiri, rominkyaperotakiri inthomoeki, rawikitizitan-takari tenari-paeni incha-kota.

²⁵ Okanta niyankiiteki tsireniri, amaneeya-chani, omampahae-yachani Pablo itsipatakari Silas, ke-maeya-tsini itsipa omonkyaa-rewo-paeni. ²⁶ Ari omapoka-shitaka omoyekanaka, eewokapaakiro romonkyahaetakirira. Intsipaeete ashitaryaanaka ashitakowontsi, ashitaryaa-shiwaetanaka eshirotha roojotan-teetariri omonkyahaa-rewo. ²⁷ Ikanta ikakitanaki aminakowentziriri omonkyahaa-rewo, iñaatziiro ashitaryaanaka ashitakowontsi, raa-nakiro rowathaa-mento ikoyi rojateeyaa, roshiya-kaatzi shiyayitaka omonkyahaa-rewo-paeni. ²⁸ Roo kanteencha ikaema-kota-nakiri Pablo, ikantziri: "Eero powashironkaa-waeta, eeniro no-jeekaeyini maawoeni jaka!" ²⁹ Ari ikaema-kaantaki ootamentotsi, ishiya-perotatyaa ikyaapaaki aminakowentziriri omonkyahaa-rewo. Ikanta iñaapaakiri Pablo eejatzi Silas, antawo ithaawan-tanakari, ompetawetanaka, rotziwerowa-shita-nakari ³⁰ Romishitowakiri Pablo eejatzi Silas, rojampitakiri, ikantziri: "Pinkathari, ¿Iitaka nanteri naaka nawijakotan-teeyaari?" ³¹ Ikan-teeyini rirori: "Pikemijanteeri Awinkatharite Jesús, aritaki pawijako-shiretee eeroka, eejatzi ikaatzi jeekatsiri pipankoki." ³² Ari ikenkithata-kaanakiri jempe ikanta-kota Awinkatharite. Tema ikemaeyakini ikaatzi jeekatsiri ipankoki. ³³ Tema eeniro oniyaankii-tye tsireniri, raanakiri Pablo eejatzi Silas otsipaki pankotsi. Ari iki-waeniri raawyahae-takirira ipajawaetee-tziri. Ikanta romitsiryahaetakiri rirori imatzitakari ikaatzi isheninka-yitari. ³⁴ Ari raanakiri ipankoki, ipapaakiri rowanawo. Tema kimoshireteyanakini ikemijanteeri Tajorentsi itsipayitakari isheninka-paeni.

³⁵ Okanta okitejeta-manee, rotyaantaki jewari aminakowentziriri omonkyahaa-rewo, ikantziri: "Pomishitowaeri Pablo eejatzi Silas." ³⁶ Ikanta amina-kotan-taniri, ikantakiri Pablo: "Nosheninka! Ikantakina neewarite nomishitowa-yiteemi. Kantacha piyaayitee kameetha." ³⁷ Roo kanteencha Pablo, ikantanaki rirori: "Naaka rojankinata-kotani iwinkatharite Roma-jatzi. Tema ipajata-kaantakina peewarite ipiyoteeyanira atziri-paeni, romonkyaa-kaantakina. Tee raminawakiro eenitatsi-rika nantani. ¿Iitaka ikowantari romishitowayiteena romanakaashitena? [Tee nokoyi! Pikanteri ipokanaki rirori, riitaki omishitowaenani." ³⁸ Ikanta ipiyanaka aminakowentan-taniri, ikamanta-paakiri jewari-paeni. Ikanta ikemawaki rojankinata-kotanira iwinkatharite Roma-jatzi, antawo ithaawae-yanakini. ³⁹ Jatanaki jewari-paeni, ikantapaakiri Pablo eejatzi Silas: "Pipeyakoteenawo nowajankitaa-kaantakimi." Romishitowa-kaanteeri, ikantawaeri: "Piyaayitee, tee nokoyi pijeeki nonampiki." ⁴⁰ Ikanta ishitowanee romonkyahae-takiri, jataki opankoki Lidia. Ari ipokaeyini kemijanta-naatsiri, ithamentaka-shireta-kaayitakari rawentaa-perotyaaeri Jesús. Ikanta ipakaakiro, jateeyeeni.

Ikoshekanteetaka Tesalónica-ki

17 Eekiro riyaatatzi Pablo eejatzi Silas rareetanta. Ikinayitaki nampitsiki-paeni Anffópolis eejatzi Apolonia roojatzi rareetan-takari Tesalónica-ki jempe ipiyota-piinteeyani Judá-paeni. ² Rootaki rameta-piintakari Pablo, ikyaa-piintzi jempe ipiyota-piinta Judá-paeni. Tema mawa kitejeri imakoryaan-teetari riyaaapiintaki janta. Osheki ikenkithata-kaakiri Judá-paeni. ³ Riyotaayitzi Jankina-rentsi-perori jempe ikenkithatakoetziri Jeepatzii-totaa-rewo ikami-motante, aritaki rañahae eejatzi. Ikantziri: "Irika Jesús nokenkithatakotzimiri, riitaki Jeepatzii-totaa-rewo." ⁴ Eenitatsi Judá-paeni kemijanta-nakirori ikamantan-tziri Pablo, rootaki rawentaa-tanaariri Jesús, itsipayita-nakari Pablo eejatzi Silas. Ikemijantee-yanakini eejatzi osheki kaari Judá-paeni pinkatha-witariri Tajorentsi. Ari okimitakari eejatzi roo-perori-paeni tsinani-paeni. ⁵ Roo kanteencha eenitatsi itsipa-paeni Judá-paeni kaari kemijantatsini, tee inimota-nakiri rirori. Raminaki kaari-peroshireri-paeni atziri. Rotyaantakiri ikaminayiri atziri-paeni nampitsiki ikoshekan-tyaariri Pablo eejatzi Silas. Irika-paeni kaari-peroshireri ikyaaki ipankoki Jasón inoshikiri Pablo eejatzi Silas, ikoshekan-tyaariri nampitawori janta. ⁶ Teera iñaashitari rminamina-witakari pankotsiki, inoshika-nakiri Jasón itsipataa-nakiri itsipa-paeni kemijantzinkari, raanakiri ijeeki jewatatsiri nampitsiki, ikantapaakiri: "[Areetaka nimaeka jaka anampiki oñaashirenaan-teentsiri nampitsiki-paeni. ⁷ Riitaki Jasón oejeeka-wakiriri ipankoki! Itheenkayitziro inintakaantani awinkatharite Roma-ki, ikan-teeyini: 'Eenitatsi itsipa pinkathari, iita Jesús.'" ⁸ Ikanta ikemaki maawoeni atziri-paeni eejatzi jewari-paeni, tee inimota-nakiri. ⁹ Roo kanteencha ikowa-kotakiri Jasón ipinawentyaa eejatzi itsipa-paeni kemijantzinkari, rootaki ipakaan-taariri.

Jataki Pablo eejatzi Silas Berea-ki

¹⁰ Okanta otsirenitanaki irika-paeni kemijantzinkari-paeni, rotyaanteeri Pablo eejatzi Silas janta Berea-ki. Ikanta rareetee-yakani janta, ikyaapae ipiyota-piinteeyanira Judá-paeni. ¹¹ Tema irika-paeni Judá-paeni nampitawori Berea-ki, nethaan-taniri irikapaeni tee roshiyari Tesalónica-jatzi. Kimoshiretatsi ikemijantziro Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jesús. Roetz-iñaarikotanakawo maawoeni kitejeri iñaanata-nakiro Jankina-rentsi-perori iñaantyaawori kyaari-pero-rika ikamantee-tziriri. ¹² Tema eenitatsi osheki Judá-paeni kemijanta-neeriri Jesús. Ari ikimitzi-takari eejatzi kaari Judá-paeni, shirampari-paeni eejatzi tsinani-paeni. Tema riiperori irika-paeni inampiki. ¹³ Roo kanteencha ikema-kotakiri Judá-paeni nampitawori Tesalónica-ki, ikamantan-tziro Pablo Kameethari Ñaantsi janta Berea-ki, pokaeya-nakini, ikaminaa-paakiri atziri-paeni ikoshekan-tyaariri Pablo. ¹⁴ Ikanta kemijantzinkari-paeni janta, intsipaeete rotyaanteeri Pablo inkaari-cher-

† kaari Judá-paeni = griego

aaki. Riima Silas eejatzi Timoteo roojatzi ijeekanaki rirori Berea-ki. ¹⁵ Ikanta irika-paeni aaneeriri Pablo itsipata-nakari roojatzi rareetan-takari nampitsiki Atenas. Roo kanteencha Pablo ikantakiri kemijantzinkari-paeni oyaatakiriri: “Aririka pipiyee Berea-ki, pikanta-paeri Silas eejatzi Timoteo: ‘Ikantakaan-tzimi Pablo, piyaate intsipaete.’”

Ijeeki Pablo Nampitsiki Atenas

¹⁶ Ikanta ijeeki Pablo nampitsiki Atenas royaawentari Silas eejatzi Timoteo, antawo rowashiretakotanaka iñaayitziri nampitawori Atenas ipinkatha-waetziri tajorentsi-niro-paeni. ¹⁷ Rootaki ikenkitha-waeta-kaanta-kariri Judá-paeni jempe ipiyota-piinteeyani, eejatzi itsipa-jatzi atziri kaari isheninkata pinkathateeriri Tajorentsi. Maawoeni kitejeri riyaatzi jempe riyompariteeta, ari ikenkitha-waeta-kaayitakiri atziri-paeni ikaatzi iñaayitziri janta. ¹⁸ Tema iñaana-minthatakiri yotaniri-paeni ikantee-tziri Kimoshire-weri-paeni, itsipa ikantee-tziri Ñaako-weri-paeni. Rootaki rojampita-wakaantari irika-paeni, ikantzi: “¿Iitaka riyotaan-tziri irika kiñaaniri?” Ikanteeyini itsipa: “Kimitaka ikenkithata-kota-tziiri itajorentsi-nirote itsipa-jatzi atziri.” Rootaki ikantan-tayitari tema ikamantan-tatziiro Pablo Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jesús, rañaantaari. ¹⁹ Ari raanakiri janta jempe ipiyota-piinteeyani yotaniri-paeni, iiteetziro “Areópago”. Rojampitakiri, ikantzi: “Anjatyaa pikaman-tenawo okanta-kota owakirari pikenkithata-kotziri? ²⁰ Tema pikamantan-takiro nonampiki kaari nokema-piinteeyini. Nokoyi niyoteeyini oetarika kanta-kota-chari.” ²¹ (Tema irika-paeni nampitawori Atenas eejatzi areetzinkari-paeni janta, osheki iñaamatakawo ikemijantero owakirata-tziri ñaantsi, imatantyaawo rirori ikamantantero.)

²² Ari ikatziyanaka Pablo ipiyowentee-takari, ikantanaki: “Ayompari, noñaakimi naaka eenitatsi osheki pitajorentsi-tetari pipinkathata-piintziri.

²³ Nanashitakawo maawoeni pinampi, noñaakiro pitaapokimento-paeni. Eenitatsi apaani pojankinatakiri, pikantzi: ‘TAJORENTSI KAARI RIYOTEETZI.’ Rii-jatzi nokenkithata-kotzimiri naaka irika Tajorentsi pipinkathatziri eeroka-paeni, kaari piyoteeyini eejatzi. ²⁴ Riitaki irika Tajorentsi wetsika-kirori kepatsi eejatzi ikaatzi tzimanta-yitawori. Riitaki ashitawori inkite eejatzi kepatsi. Tee ijeekantawo tajorentsi-panko rowetsikani atziri-paeni. ²⁵ Tee ikoetyaa-waetzi rirori rowetsikae-tantyaanariri oetyaa-rika. Tema riitaki añaakaeriri maawoeni atziri, riitaki añaenkata-kaetariri, ipantziro maawoeni ikowityaa-haetziri. ²⁶ Riitaki wetsika-kiriri etanakawori atziri, riitaki oshekyaa-kiriri, ithonka inampita-nakawo maawoeni kepatsiki. Ikamantzi-takari Tajorentsi jempe okaate rañaayite, jempe-rika-paeni inampiyityaawo. ²⁷ Rootaki rantantayitakawori iroka, raminamina-tantee-yaariri. Okimi-witakawo ipampi-pampiwaeta-tyeemi raminamina-

† Kimoshire-weri-paeni = *epicúreos* = riyotaan-tziro kowaperota-chari akimo-shireta-waete; Ñaako-weri-paeni = *estoicos* = riyotaantzi otzimatyee añaako-perota-nityaa.

waetziri. Aritaki iñaahaeri. Tema tee inteenatzi ijeeki Tajorentsi ari itsipayitee maawoeni aakapaeni. ²⁸ Riitaki añaakaa-yiteeri nimaeka, ishewata-kaayitee, riijatzi jeekakaa-yiteeri. Rootaki ikantzi-takari paerani kenkithata-kaanta-tziri pisheninka, ikantaki: ‘Omaperotatya, aakataki itomyaayi Tajorentsi.’ ²⁹ Tema kyaaryoo rashiyitee Tajorentsi, tee okameethatzi roshiyaari irika oshiyakaa-wontsi rowetsikani atziri-paeni, rowetsikayitziri ooro, koriki, mapi, eejatzi okaatzi ikenkishiryaaari rowetsika-yiteri. ³⁰ Tema paeranitaki ipeyako-yiteeri Tajorentsi ikaatzi antashi-waeta-kawori iroka-paeni, okantakaan-tziro tee riyotee-yanitzi okaatzi rantziri. Roo kanteencha ikanteeri nimaeka Tajorentsi maawoeni nampitawori kepatsiki, ikantzi: ‘Pipakahaero kaari-perori pametashi-yitari.’ ³¹ Tema riyoyaaki Tajorentsi apaani atziri, riitaki rotyaanteeri raminakoyiteero okaatzi antayitakiri. Aritaki riyotaki rirori Tajorentsi jempe-paete imateero. Tema roñaaha-kaeri Tajorentsi irika atziri rowaahaeri ikamawitaka.”

³² Ikanta ikemaki ikenkithata-kotakiri kaminkari rañaahae, eeniyitatsi theenkana-kiriri. Riima itsipa-paeni, ikantanakiri: “Ari apiitero paata pikenkithata-kotenawo iroka.” ³³ Ari ishitowa-pithata-nakiri Pablo irika-paeni. ³⁴ Roo kanteencha eenitatsi kemijanta-neeri Jesús. Riitaki oyaatana-kiriri Pablo. Eenitatsi apaani tsinani tsipata-kariri ikaatzi kemijanta-naatsiri, oeta Dámaris. Ikemijantzitanaka Dionisio, riijatzi apaani itsipawitari ipiyota-piinta Areópago.

Areetaka Pablo Corinto-ki

18 Ikanta rawijaki Pablo ijeekawita-paaka nampitsiki Atenas, jataki Corinto-ki. ² Ari iñaapaakiri apaani isheninka Judá-paeni iitachari Aquila, Pontojatzi irika. Owakira rareeta-ka Aquila itsipatawo Priscila, iina, ipoñaakawo Italia-ki. Tema ikantakaantakiti iwinkatharite Roma-jatzi, iitachari Claudio, ishitowae maawoeni Judá-paeni inampiki. Ari riyataki Pablo rareetyaari Aquila eejatzi Priscila. ³ Iñaapaakiri roetzinaarikotawo ishirika-yitziro tonta-mawota-tziri maathantsi, ipankoetari. Rootaki ijeekan-tapaakari Pablo itsipatyaari rantawaete. Tema rootaki rantawaetziri paerani Pablo. ⁴ Ari ikanta-piintatyaan Pablo riyaatzi ipiyota-piinteeta kitejeri imakoryaan-teetari, ikenkithatakaa-piintakiri Judá-paeni eejatzi kaari Judá-paeni, kowatsini ikemijanteeri Jesús. ††

⁵ Ari ipokakiri Silas itsipatakari Timoteo roojatzi Macedonia-ki. Ikanta rareete-yapaani, ikenkithatakaakiri Pablo irika-paeni Judá-paeni Kameethari Ñaantsi, ikantzi: “Irika Jesús, riitaki Jeepatzii-totaa-rewo.” ⁶ Roo kanteencha eenitatsi Judá-paeni kaari inimotzi ikijaneenta-nakiri Pablo, inina-waeta-nakiri. Ari rotekaneero iithaari Pablo riyotan-tyaari imaninta-tziri, ikantaneeri: “Aririka rowajankitaakimi Tajorentsi, eeroka kanta-shityaawoni, teera naaka. Nimaeka nomateri kaari asheninkata nokenkithata-kaayiteeri.” ⁷ Awijanaki Pablo ipankoki apaani atziri iitachari Justo, ipinkathata-piintakiri Tajorentsi rirori. Irika Justo ije-

†† kaari Judá-paeni = griego

ka-nampitziro ipiyota-piinteeyani Judá-paeni. ⁸ Ikanta Crispo jewatatsiri ipiyota-piinta Judá-paeni, ikemijanta-nakiri Awinkatharite Jesús, imatanakiro eejatzi ikaatzi jeekatsiri ipankoki. Ari ikimitakari osheki Corinto-jatzi, tema ikemakiro okaatzi ikantayitakiri Pablo, ikemijantanaki, romitsiryaaatee-takiri. ⁹ Okanta apaani tsireniri iñaanatakiri Pablo Awinkatharite, romishimpyaakiri, ikantziri: "Tekatsi pithaawantya pikaman-teeri atziri-paeni iroka ñaantsi, eero pimaeritzi. ¹⁰ Tema naaka tsi-patemini, tekatsi kemaatsita-kaawaetemini jaka. Jaka nampitsiki eenitatsi osheki nashiyitari naaka." ¹¹ Rootaki ijeekan-tanakari Pablo janta Corinto-ki riyotaan-tziro iñaani Tajorentsi, tema awijaneentanaki apaani ojar-entsi. †

¹² Tema riitaki Galión jewatatsiri janta antawoki kepatsi iiteetziri Acaya, aripaete retanakawo Judá-paeni ikoshekari Pablo. Raanakiri pinkathariki. ¹³ Ikan-tapaakiri: "Irika atziri ikinakaa-shitakawo riyotaayi-tziri atziri-paeni ipinkathateeri Tajorentsi, ipiyathatakawo ikantakaan-teetziri." ¹⁴ Ikoyi iñaawaeta-nakimi Pablo, ikantanakiri Galión irika Judá-paeni: "Roorika pikenkithata-kotzi ronpojantakirika irika atziri, aritaki nokemijantakimi pikantenari. ¹⁵ Roo kanteencha roorika pikanta-wakaa-wentari okaatzi piñaawae-yitziri, pi-paeryaa-waetziro waerontsi, roorika pikanta-wakaa-wentari piitashi-waetari: 'Ikantakaan-teetani.' Apatziro piyotee-yironi eeroka jempe pikantero, tee nokowaeyironi naaka." ¹⁶ Romishitowa-kaanteeri jewari Galión maawoeni. ¹⁷ Ikanta ñaawaeta-tsiri jewariki roteeya-nakiri Sóstenes, riitaki jewatakaan-tatsiri ipiyota-piinta Judá-paeni. Ipajawaeta-nakiri. Roo kanteencha Galión, tee ikoyiro okaatzi awijayitatsiri.

¹⁸ Osheki kitejeri ijeekawaetane Pablo janta Corinto-ki. Ikanta rowethata-naari kemijantzinkari-paeni, jatee Tonkaeroniki. Royaata-nakiri Aquila eejatzi Priscila. Ikanta rareetaka Cencrea-ki, rootaki awochaate nampitsi Corinto. Ari rameeta-nakiro iishi Pablo, tema eenitatsi ikashiya-kaariri Tajorentsi. Oteteeya-nakani amaatako-mento-tsiki, jatee Tonkaeroniki. ¹⁹ Ikanta rareeta-paaka awochaateki Efeso, tee itsipata-paeyari Pablo irika Aquila eejatzi Priscila. Jataki apatziro rowanakiro ipiyota-piintaha Judá-paeni. Ari ikamanta-paakiri Judá-paeni jempe ikanta-kota Jesús. ²⁰ Ikowakowitakari Judá-paeni ojamani ijeekanaki, roo kanteencha Pablo tee ikoyi. ²¹ Rowethata-naari ikaateeyini, ikantaneeri: "Riirika Tajorentsi kowatsini, ari nopiye noñahaatemini. Tema okowa-perotatyaa nareeteeyaa Aapatziyaweniki roemoshirenkaeta." Ari rotetanaari janta Efeso-ki, jatee.

Piyaa Pablo Antioquía-ki riyaatatzii ikenkithatzi

²² Ikanta rareetaka Cesarea-ki, awijapaaki rowethatari kemijantzinkari-paeni. Ipoña rawijanaki roojatzi nampitsiki Antioquía-ki. ²³ Tee ojamanitzi ijeekapae Pablo Antioquía-ki. Jataki rareetanta Galacia-

† awijaneenta-nakiro apaani ojarentsi = apaani ojarentsi eejatzi 6 kashiri.

ki eejatzi Frigia-ki, ithamentaka-shireta-kaapaari kemijantzinkari-paeni roejokirotyaari Jesús.

Ikenkithatzi Apolos Efeso-ki

²⁴ Okanta janta Efeso-ki, ari rareetaka apaani Judá-paeni iitachari Apolos, ipoñaakawo Alejandría-ki. Riyotziro ikenkitha-waetzi kameetha, ithamenta-kaayitari atziri. Tema riyota-kotziro kameetha Jankina-rentsi-perori. ²⁵ Riyotako-perotziro Apolos jempe ikanta-kota Jesús. Ithaamentakayitari atziri, riyoteeri kameetha okaatzi ikema-kota-kiriri Jesús. Ari iweyaari riyota-kotziro. Roo kanteencha, tee iriyotakoperotziro jempe okanta-kota omitsiryaaataantsi, apatziro riyotziro okaatzi riyotaan-takiri Juan. ²⁶ Okanta apaani kitejeri, rawentaakawo okaatzi riyota-kota-neeri, retanakawo ikenkithata-kaantzi Apolos ipiyota-piinta Judá-paeni. Roo kanteencha okemakiri Priscila eejatzi Aquila, raanakiri Apolos, riyotaakiri jempe ikanta-kota iitziro rirori-paeni "Rawotsite Tajorentsi". ²⁷ Tema ikowatzii Apolos rareetantya maawoeni janta Acaya, ikantakiri kemijantzinkari-paeni Efeso-jatzi ipawakiri apaani jankina-rentsi raakameethatan-tyaariri nampitawori janta Acaya. Ikanta rareetaka Apolos janta, osheki ithaamenta-kaapaakari kemijantzinkari-paeni ikaatzi riyoshii-yiteeri Tajorentsi ikemijantan-taariri Jesús. ²⁸ Tema osheki ikoshekakari Apolos irika-paeni Judá-paeni kaari kemijanta-tsini, rotsinampaakiri, tema riyotaakiri Jankina-rentsi-perori jempe ikenkithata-koetziri Jeepatzii-totaa-rewo. Rootaki riyota-kotan-taariri irika Jesús, riitaki Jeepatzii-totaa-rewo.

Areetaa Pablo Efeso-ki

19 Ikanta ijeeki Apolos janta Corinto-ki, anonkanaka Pablo ochempi-mashi, areetaka Efeso-ki. Ari iñaapaaki kemijanta-witaa-chari. ² Rojampita-paakiri: "¿Ojeeka-shiretan-takimi Ishire tajorentsi owakira ikemijanta-kaetakimi?" Ikanteeyini rirori: "Tee. ¿Oetaka kanta-kota-chari? ¿Iitaka ikantee-tziri Ishire tajorentsi?" ³ Ari ikantzi Pablo: "¿Iitaka pomitsiryaa-wentakari pikemijanteera?" Ikanteeyini rirori: "Roo nomitsiryaa-wenta okaatzi riyotaan-takiri Juan." ⁴ Ikantzi Pablo: "Paerani romitsiryaaatikiri Juan atziri-paeni ikaatzi pakaa-neerori kaari-perori. Roo kanteencha ikantaki eejatzi Juan: 'Pikemijanteeri pokatsini poy-aata-paakinani.'" Riitakira Jesús ikenkithata-kotakiri. ⁵ Ikanta ikemaeyakini irika-paeni, romitsiryaa-wentakari Awinkatharite Jesús, rawentaa-nakari. ^{††6} Opoñaashita roteya-patzii-toyitakiri Pablo, ojeeka-shiretan-tanakari rirori-paeni Ishire tajorentsi. Iñaawaeta-nakiro otsipajato-yitatsiri ñaantsi. Ikamantan-tanakiro ñaantsi riyotakaa-neeriri Tajorentsi. ⁷ Tema ikaateeyini 12 atziri roteya-patzii-toetakiri. ⁸ Ari ikanta-piintatyaa Pablo ikyaayitzi ipiyota-piinteeyani Judá-paeni kitejeri imakoryaan-teetari, ikaatzi mawa kashiri ikenkithata-kaantaki. Tekatsi ithaawantya, riyotaan-tayitaki jempe ikanta Tajorentsi

†† Waerontsi

ipinkathari-wentantee. ⁹ Roo kanteencha eenitatsi Judá-paeni kijoshireta-noon-tsiri, tee ikoyi ikemijanteeyini. Riitaki kaminna-kiriri atziri-paeni ikijima-waeteri kemijanta-neeriri "Awotsi." Ikanta riyotaki Pablo, tee itsipata-naari ipiyota-piinteyani irika-paeni. Apatziro itsipayita-naari ikaatzi ikemijanta-kaayiteeri. Ari retanakawo ipiyoteeyani iyaapapankoteki iiteetziri "Tiranno." Ari riyotaa-piintakiri maawoeni kitejeri. ¹⁰ Ari ikanta-piinta-tziro riyotaa-yitakiri, awijaki okaatzi apite ojarentsi. Tema osheki ikaatzi kemakoteeriri Awinkatharite Jesús janta Asia-ki, Judá-paeni eejatzi kaari Judá-paeni, maawoeni.

¹¹ Ikantakaakari Tajorentsi irika Pablo, osheki itajonka-wentantaki Efeso-ki. ¹² Eenitatsi atziri aanakirori maathaantsi roteeya-piintziri Pablo, itziritan-takari mantsiyari-paeni, etsiyatakota-kaayiteeri mantsiyari. Omatzitakari etsiyata-kota-kaayiteeri raahashireyitziri peyari. ¹³ Roo kanteencha eenitatsi Judá-paeni jata-noon-tsiri nampitsiki Efeso, ikowawita retsiyata-kota-kaayiteerimi raahashireyitziri peyari. Iroka ikantziri iñaanatzi peyari: "Tema eenitatsi itajorenka Jesús rawentaari Pablo, nokoyi piyaa-tapithateeri paa-hashireyitziri!" ¹⁴ Rootaki imawitakari ikaatzi 7 Judá-paeni, itomi itachari Esceva, jewawitariri omperatajorentsita-rewo. ¹⁵ Roo kanteencha rakanakiri peyari-paeni, ikantziri: "Niyota-kotziri Jesús, niyota-kotziri Pablo. Rooma eeroka-paeni, tee niyotzimi" ¹⁶ Ari rakotanaki raahashiretziri peyari, roteeya-nakiri kowawita-chari retsiyata-koteeri, rompoja-waetakiri. Imaperotakiri rompoja-waetakiri, otzimatyee ishiyee, kaanki-merekiri rareetee-yaani ipankoki, antawo rowatsi-naawaetakiri iwathaki. ¹⁷ Ithonka ikemaeyakini nampitawori Efeso-ki, Judá-paeni eejatzi kaari isheninkata. Osheki ithaawan-tanakari. Rootaki ikemijantan-tanakariri Awinkatharite Jesús maawoeni janta. ¹⁸ Ari ipokanaki ikaatzi kemijanta-neeriri Jesús, ikamanta-koyita-paakiro iyaari-peronka. ¹⁹ Riima ikaatzi sheripiyari-witachari, ramayita-paakiro jempe iñaanata-kota-piintziro, iñaakiri maawoeni atziri itaayita-paakiro. Ikanta raminee-takiro jempe-rika okaatzi opinatari itaayitakiri, areetaka ikaatzi: 50,000 ikithoki koriki. ²⁰ Eekiro ikemako-peroe-tanaki-tziiri Awinkatharite.

²¹ Okanta iñahaetakiro iroka-paeni, ari ithankitanee Pablo rareetantya Macedonia-ki eejatzi janta Acayaki. Ipoña rawijanaki roojatzi Aapatziyaweniki. Ikantashiretzi: "Aririka niyaataki Aapatziyaweniki ompoñaashitya nawijanaki Roma-ki." ²² Rootaki rotyaantan-takariri Timoteo eejatzi Erasto riyate Macedonia-ki, riitaki irika apite amitakota-piinta-kiriri. Roojatzi ijeekanaki rirori Asia-ki.

Ikoshekanteeta Efeso-ki

²³ Okanta Efeso-ki ikoshekae-takari ikaatzi awentaa-naariri iiteetziri "Awotsi." ²⁴ Ipoñaakaantawo itachari Demetrio, eshiropakori rirori. Eenitatsi osheki ratzirite, riitaki wetsikiriri oshiyakaawo iryaani oyaapapankote

tajorentsi-niro "Diana." Riitaki raantari osheki koriki. ²⁵ Ipiyotakiri Demetrio maawoeni ratzirite eshiropakori-paeni eejatzi itsipa-paeni oshiyariri rirori rowetsikawaeyitzi. Ikantaki Demetrio: "Atziri-paeni! Piyoteeyini eeroka rootaki añaantari aakapaeni iroka antawaeri.

²⁶ Roo kanteencha akema-kotakiri iiteetziri Pablo, roñaashirenkakiri osheki atziri jaka Efeso-ki eejatzi maawoeni nampitsi okaatzi tzimatsiri Asia-ki, ikantayitzi: 'Tajorentsi-niro irika rowetsikani atziri, tee riroperotzi.' Tema osheki atziri kemijanta-kiriri. ²⁷ Tee apatziro roñaashirenkayitee aaka eero ramananta-peroe-teeri owetsikani, rootaki oñaashirenka-peroteeri opeyakoteeyaa rooperori atajorentsita Diana, ikemakoe-tziro maawoeni nampitsiki okaatzi tzimatsiri jaka Asia-ki. Aamaashitya aritaki ipakahae-tanakiro ipokaetzi oyaapapankoteki."

²⁸ Ikanta ikemaeyakini ratzirite, antawo ikijeeyanankani, ikaemae-yanakini ikantziri: "Antawo iroka Diana, atajorentsita aakapaeni Efeso-jatzi!" ²⁹ Ari rakishenkae-yanakani atziri ikaemae-yanakini. Roteeya-pakiri itsipata-piintari Pablo itachari Gayo eejatzi Aristarco, Macedonia-jatzi. Raanakiri jempe ipiyota-piinteyani atziri. ³⁰ Ikowawitaka ikyaapaakimi Pablo, teemaeta ishinetziri iyemijanta-kaani-paeni ikyee. ³¹ Eenitatsi jewari-paeni raapatziyani Pablo, ikantakiri: "Eero pimatzitawo pikyee eeroka janta." ³² Okanta janta jempe ipiyotee-yakani, osheki icheraa-cherateeyakini, teemaeta riyotee-yanitzi oeta ipiyowentee-yarini. Ikaema-kaema-waeta-shiteeyani. ³³ Eenitatsi Judá-paeni ñaakiriri Alejandro rojatekaka ipiyotee-yakani, ishintsitakiri iñaawaete. Ari itzinawakotanaka Alejandro imaeritan-tawakyaari atziri-paeni, ikenkitha-waeta-kaawitakari. ³⁴ Roo kanteencha riyotee-yakini atziri-paeni isheninka Judá-paeni Alejandro, eekiro riyata-kaana-kitziro ikaemaeyini, ojamani ikantaka ikaemi, ikanteeyini: "Antawowé iroka Diana, atajorentsita aakapaeni Efeso-jatzi!" ³⁵ Ari ikatziyanaka rojanakari-nyaan-tzite nampitawori janta, romaeyakiri, ikantziri: "Efeso-jatzi, naaka-paeni amina-kowentzirori oyaapapankote atajorentsita Diana, eejatzi oshiyakaawo poñeenchari jenokinta. ³⁶ Maawoeni iyoteeyini, eero pikaema-kaemata-shiwaeta. Pimaeritawaki, pikenkishiree-yaani kameetha. ³⁷ Tema irika-paeni atziri pamayitakiri jaka, tee rowaariperotziro oyaapapankote atajorentsita, eejatzi tee ikijima-waetziro. ³⁸ Ikoyi-rika rowajankitaa-kanteru Demetrio eejatzi ratzirite, raanakiri ikenkitha-waeta-kaeri jewari, riitaki amina-koterini okaatzi oñaashirenka-kiriri. ³⁹ Eenitatsi-rika otsipa kowachari ayota-kotero aakapaeni, otzimatyee apiyoteri maawoeni jewari-paeni, ramina-kotan-tyaawori. ⁴⁰ Tee okameethatzi rakishenkawaetyaa atziri-paeni nimaeka. Aritaki rowajankitaa-wenta-kaero akoshekantaka. Eero otzimi akanteru apiyako-wentan-tyaari." ⁴¹ Ikanta ithonka-nakiro iñaawae-yitakiro iroka, rotyaanteeri maawoeni atziri.

† kaari isheninkata = griego

†† ojamani ikantaka ikaemi = apite hora okaatzi ojamanitaki

Jataki Pablo Macedonia-ki eejatzi Grecia-ki

20 Okanta okaatapaaki rakishee-nkateeyani atziri, ipiyotakiri Pablo ikaatzi kemijanta-neentsiri, ikaminaa-yitaneeri. Ari rowethata-naari maawoeni, jataki Macedonia-ki. ² Tema ithonka rareetakari in-ampiki-paeni ikaatzi kemijanta-naatsiri janta, ikaminaa-yitaneeri. Roojatzi ikinanta-nakari Grecia-ki. ³ Ari ijeekawaeta-paakiri janta ikaatzi mawa kashiri. Ikanta rotzi-mataa riyataan-teeyaari Tonkaeroniki, ari ikemaki, ikanteetzi "Rajaryaa-tziimi Judá-paeni rowamayimi aririka pareetakayaa janta." Rootaki ipiyanta-naari Macedonia-ki. ⁴ Eenitatsi tsipata-naariri: Sópater, itomi Pirro poñaachari Berea-ki; Aristarco, eejatzi Segundo poñaachari Tesalónica-ki; Gayo, poñaachari Derbe-ki; Timoteo, Tíquico, eejatzi Trófimo poñaachari Asia-ki. ⁵ Ari reewatee-yanakini irika-paeni janta nampitsiki Troas, royaawenta-paakari Pablo itsipatakina naaka. ⁶ Okanta okaatapaaki roemoshirenkae-tziro kitejeri rowapiintee-tawori ratanteetari kaari rowaeteetzi shineya-kaeroni. Ari notetanaari notsipatari Pablo eejatzi itsipa-paeni nopoñaanaawo nampitsiki Filipos. Roo awijaki 5 kitejeri, noñaapaeri etakawori reewatee-yakini nampitsiki Troas, ari nojeekae-yapaakini okaatzi 7 kitejeri.

Rareetan-takari Pablo nampitsiki Troas

⁷ Okanta omonkaataa kitejeri ipiyotanta-piinteetari, ari nopiyotee-yakani jenokinta pankotsi, nokenk-ishiryaa-tziro oweyaantawori rowakaa-naari Jesús riyotaani-paeni. Tema rawijatzi Pablo okitejeta-manee, rootaki roetziñaarikotan-tawori ikenkithata-kotziri Jesús. Niyankii-tyaa-kotakina tsireniri. †^{††8} Eenitatsi osheki ootamentotsi ojeenchari jenoki pankotsiki jempe nopiyoteeyani. ⁹ Ikenkitha-mintheetzi Pablo, eenitatsi apaani ewankari iita Eutico, riitaki jeekaaen-tsiri opatzi-mooki pankotsi. Tema ojamanitaki ikenkithataki Pablo, ayimatakiri iwochokini ewankari, paryanaki jaawiki, kamapaaki. Tema mawamenko opewiryaw rowetsikae-tziro pankotsi, ojenoki-perotatzii, ari ipoñaakari iparyanaki roojatzi jaawiki. ¹⁰ Roo kanteencha ayiitanaki Pablo, roeyota-shita-paakari ewankari, ithomaa-paakiri. Ikantzi: "Eero pithaawaeyini, añaatsi." ¹¹ Ipoñaapiyapaa Pablo jenoki, ithonkakiro ikenkishiryawo riweyaanta-naawo Jesús rowakaanari riyotaani-paeni. Eekiro ikenkithata-nakitzii, kitejetanaki. Roojatzi notsipatakari nawijan-tanakari. ¹² Riima ewankari, rahaeta-neeri rañaahaera. Rootaki ithaamenta-perotan-teetanakari.

Nawijanaki Nampitsiki Troas roojatzi Mileto-ki

¹³ Ari neewatee-yanakini naaka, notetee-yanakani roojatzi nampitsiki Asón. Ari nokenkishiryawo naneeri Pablo, tema ikowakitzi rirori ikinanaki kepatsiki. ¹⁴ Ikanta noñaapaeri Pablo nampitsiki, ari rotetanaari

rirori amaatako-mento-tsiki, jateeyakini Mitilene-ki. ¹⁵ Okanta nawijee-yanakini janta, nokitejeta-kota-paaki Quío-ki, okanta namaata-kotanee apaani kitejeri awochaateki nampitsi Samos, ari naata-kota-paentzi janta Trogilio-ki. Okanta nawijeeyanakini otsipa kitejeri, areetee-yakinani Mileto-ki. ¹⁶ Tema tee ikoyi Pablo naata-kota-paente Efeso-ki, eero rojamanitan-tanaka nampitsiki-paeni tzimatsiri Asia-ki. Ikowatzii rareeteeyaa intsipaete Aapatziyaweniki, tekira roemoshirenkae-tanaki-roota kitejeri Owitaantsi.

Ikenkithata-kaeri Pablo reewarite-paeni Efeso-jatzi

¹⁷ Ikanta nareetaka Mileto-ki, ikaemakaan-tapaakiri Pablo reewarite kemijantzinkari Efeso-jatzi. ¹⁸ Ikanta ipokaeyakini, ikantawakiri: "Piyoteeyini eeroka jempe nokanta nojeeki-motee-yakimini owakira nareetan-takari nampitsiki-paeni tzimatsiri jaka Asia-ki. ¹⁹ Ari nokanta-piintatyaa nantawaetziniri Awinkatharite, naaka tsinampa-shireri, osheki niraawaetaka noñaay-itziro ikosheka-waetakina Judá-paeni. ²⁰ Roo kanteencha tee nopakaero nokenkithata-kaemiro pinintaa-waetyaari, nokaminaayita-piintakimi pipankopaeniki, eejatzi jempe-rika ipiyota-piinteeyani atziri-paeni. ²¹ Nokenkithata-kaayitakiri nosheninka-paeni Judá-paeni eejatzi kaari Judá-paeni, nokanta-yitziri: "Pipiyashi-yiteeri Tajorentsi, pawentahae-yaari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ²² Oztimatyeera niyaate Aapatziyaweniki, tema rootaki Ishire tajorentsi kowa-shiryaa-kaanari. Tee niyotzimaeta oeta-rika awiji-motenari janta. ²³ Jempe-rika niyaayitaki, iyoshiryaa-kaakina Ishire tajorentsi, okantana: 'Osheki ikemaatsita-kaetemi janta, ari omonkyahaetemiri.' ²⁴ Roo kanteencha tee okantzimoshiretana nokami. Tema rootaki kowaperotacha nokimo-shirewenta-peroteero, rooteentsi nomatero nawijante nareetyaa jempe oweyeyaa noshiye. Tema rooteentsi nothotyero ikantakinari Awinkatharite Jesús nokamantan-teero Kameethari Naantsi jempe okanta-kota ineshironkatantee Tajorentsi. ²⁵ Nokenkithata-kaayitakimi eejatzi eeroka-paeni jempe okanta-kota ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Niyotzi naaka eero papiiteero piñaayiteena. ²⁶ Rootaki nokantan-temiri, tee naaka kantakaa-shityaawoni itziman-tyaari peyashitaa-chani, ²⁷ tema nokaman-takimiro maa-woeni ikenkishiretzi-takari Tajorentsi ranteri, tekatsi apaani nomani-motemi. ²⁸ Paamakowenteeyaa eeroka, ari pikimiteeri ikaatzi kemijanta-yitaa-tsiri. Pikenk-ishireteeyaa eeroka rowayitaki Ishire tajorentsi peewayiteeri kemijanteeriri Tajorentsi. Paminako-wenteeri ikaatzi rowawijaa-koyiteeri Tajorentsi rapawenteeri riraa Awinkatharite ipina-wenta-yiteeri. ²⁹ Tema niyotzi naaka aririka nomakoryaaki, aritaki ipokapaaki itsipa roshiya-paakyaari katsimari owantaniri ithonkiri ipireetari, tema ikowapaaki irika pokatsini ithonkiri kemijantzinkari. ³⁰ Aamashitya aritaki ramatawitanakimi pikaatee-yakinira eeroka piyemijanteeyini, ipakakaanakiri ikemijanta-witari. ³¹ Rootaki pikenk-

† kitejeri ipiyotanta-piinteetari = etapiintawori kitejeri = Dominio
†† iweyaantawori rowakaa-naari = tzimpetoyirori ratanteetari.

‡ owantaniri = lobos

ishiryaan-tyaari eeroka-paeni. Tema mawa ojarentsi nojeeki-mowaeta-paentzimi, tee nopakaapaentziro nokaminaa-yitzimi maawoeni, niraako-yitakimi. ³² Noyemijantzinkaritepaeni! Nokowa-kotziri naaka Tajorentsi riitaki aminakowentemini nimaeka, riitaki neshironkatemini, tema rootaki ikantayita-kaeri. Aritaki rowetsika-shireteemi, aritaki imateemiro okaatzi ikashiya-kaakariri ikaatzi rashitee-yaari. ¹³³ Tee piñaana noñaamatyaawo naaka pithaari, piyorikite, poorote. ³⁴ Piyoteeyini eeroka-paeni, naakataki antawae-wenteen-chari naantari koetyeemo-yitanari, ari nokemi-tzita-kariri ikaatzi amitako-yitakinari. ³⁵ Ari nokinakaerori niyootaan-takimirori jempe akantya antawae-pero-yitee, aneshironka-yitan-teriri koetyaa-waeta-tsiri. Nokinkishirya-kaemiro ikenkithata-kota-paentziri Awinkatharite Jesús, ikantaki: 'iKimoshire-pero-tee ikaatzi pashitan-tachari, tee ari ikanteeteri ipashiteetari.'"
³⁶ Ikanta ithonka-nakiro Pablo ikamantan-takiro iroka-paeni, rotziwerowanaka ramanakaa-naari ikaatzi piyoteen-chari. ³⁷ Maawoeni rirahae-yakani, rawithakita-wakae-yanakani, ari rowethata-waari Pablo riyaa-teera. ³⁸ Owashireteeyanakani, tema ikantakitzi Pablo eero rapiiteero iñahaeri. Tema maawoeni royaateeyanakirini Pablo roojatzi rotetan-tanaari amaatakommento-tsiki.

Riyaatan-taari Pablo Aapatziyaweniki

21 Ikanta nookayitaneeri, oteteeya-naanani, tampatzika nowanakiro niyaataki nampitsiki Cos. Okanta okitejeta-manaki areetakina otsipaki nampitsi Rodas, okanta nawijanaki roojatzi Pátara-ki. ² Ari noñaapaakiro janta antawo amaatako-mentotsi jatatsiri Fenicia-ki, ari notetee-yanakani. ³ Okanta namaata-koteeyini, namina-kota-nakiro othampishi Chipre, nokina-kotanaki naaka-paeni nakoperoki roojatzi Tonkaeroniki. Tema eenitatsi owaahawontsi rookaetanakiri Mapiniki, ari naata-kotee-yapaakini. ⁴ Ari noñaapaaki kemijantzinkari-paeni, ari nojeeki-mowaetanakiri okaatzi 7 kitejeri. Ikantawakiri Pablo: "Eero piyaatzi Aapatziyaweniki." Roo ikantan-tariri, tema Ishire tajorentsi iyoshireta-kaeriri. ⁵ Okanta nomaa-paaki 7 tsireniri, roo nawijan-tanakyarimi. Royaaateeyakinani maawoeni noyemijantzinkarite-paeni, itsipayitakawo iinapaeni, eejatzi reentsite. Roojatzi jempe iweyaa-thapita nampitsi, ari notziwerowae-yapaakani impanekiiteki, amaneeyakinani. ⁶ Opoña nowetha-yitanaari maawoeni, oteteeya-naanani amaatako-mentotsiki. Piyeeya-naani rirori-paeni ipankokipaeni. ⁷ Okanta namaata-koteeyini nopoñaawo Mapiniki roojatzi Tolemaida-ki. Ari nowetha-yitapaakari noyemijantzinkarite-paeni, tema apaani kitejeri nojeeki-mowaeta-nakiri rirori-paeni janta. ⁸ Okanta okitejeta-manaki, nokinee-yakini awotsiki roojatzi Cesarea-ki. Nojeeki-mota-paakiri ipankoki Felipe, kamantan-taneerori Kameethari Ñaantsi, riitaki apaani ikaatziri 7 riyoshiitee-takiri paerani ramitako-yiteri Otyaantaa-re-

† Itajorentsita-kaetani

wo-paeni. ⁹ Eenitatsi Felipe okaatzi 4 ewankawo rishinto, kamantantaniro rooripaeni. ¹⁰ Tema awijaki osheki kitejeri nojeeka-paaki Cesarea-ki, ari rareetakari apaani Kamantan-taniri, iita Agabo, ipoñaakawo lipatsiteki Judá-paeni. ¹¹ Ipokapaaki nojeekae-yakinira naaka-paeni. Raapaakiri rowathakiro Pablo, roojotakari rakoki eejatzi iitziki. Ikantzi: "Ari ikanteri Judá-paeni roojoteri ashitariri irika rowathakiro janta Aapatziyaweniki, raanakiri iwinkathariteki wirakocha-paeni. Rootaki iyotakaa-kinari naaka Ishire Tajorentsi." ¹² Tema nokemae-yakini nokaatzi notsipatakari Pablo, nokanta-kanta-witanakari: "Eero piyaatzi Aapatziyaweniki." Ikantzita-witakari eejatzi kemijantzinkari-paeni nampitawori janta. ¹³ Roo kanteencha ikantanakae: "Eero piraawaeteeyani, osheki powashireta-kaakina! Tema kowanakina naaka. Aririka okantya roojoteetena roojatzi nokamawentan-tyaariri Awinkatharite Jesús janta Aapatziyaweniki, omawaetyaata." ¹⁴ Teera notsinampaa-tziri nokanta-yiwitakari, apatziro nokanta-nakiri: "Omatyaata ikoyiri Awinkatharite."
¹⁵ Okanta otsipa kitejeri, wetsikae-yanaanani, ja-teeya-kinani Aapatziyaweniki. ¹⁶ Eenitatsi kemijantzinkari-paeni Cesarea-jatzi oyaatakinari. Riitaki aanakinari ipankoki atziri iitachari Mnasón, Chipre-jatzi irika rirori. Tema paerani ikemijanteeri Jesús rirori. Riitaki nomayimotapaakiri.

Roteeyee-takiri Pablo tajorentsi-pankoki

¹⁷ Okanta nareetee-yapaakani Aapatziyaweniki, kimoshireteeyakini noyemijantzinkarite-paeni iñaawakina. ¹⁸ Okanta okitejeta-manaki, raayita-nakina Pablo nareetyaari Jacobo, rirentzi Jesús. Ari noñaapaakiri eejatzi jewayitziriri noyemijantzinkarite-paeni. ¹⁹ Riitaki rowetha-yitapaakari Pablo, ikamanta-paakiri okaatzi rantakaa-yitakiriri Tajorentsi inampiki-paeni itsipa-jatzi atziri. ²⁰ Ikanta ikemaeyakini, ithaamenta-nakari Tajorentsi. Rootaki ikantan-tanakariri Pablo: "Noyemijantzinkaritee, eenitatsi osheki asheninka Judá-paeni kemijanta-neeriri Jesús. Roo kanteencha eeniro ishintsi-yitziri kemijantzinkari-paeni imonkaatero Ikantakaantani Moisés. ²¹ Ikemako-wentakimi eeroka piyotaa-yitakiri asheninka Judá-paeni jeekatsiri otsipaki nampitsi, pikanta-yiterimi: 'Tee okowa-jaanta pimonkaateero Ikantakaantani Moisés, tee okowa-jaanta pitomeshitaa-niteeri pitomi-paeni, tee okowa-jaanta antayiteero okaatzi ameyitari paerani.' ²² ¿Jempema akantyaaka nimaeka aririka riyotaki asheninka-paeni areeteemi jaka? ²³ Niyotzi iita panteri. Tema eenitatsi akaatee-yirini jaka ikaatzi 4 atziri, riitaki kowatsiri imonkaatero ikashiya-kaariri Tajorentsi. ²⁴ Pitsipatanakyaari irika-paeni, ari pikaate pantero kitewa-thata-kaayimini. Eeroka pinakowenterini ikaate itaayiteri, rameetee-teniri iishi. Rootaki riyotan-teetyaari theeyaantsi okaatzi ikantakoe-takimiri eeroka. Tema pimatziawo eeroka pimonkaa-yitziro Ikantakaan-tee-tani. ²⁵ Riima itsipa-jatzi kaari asheninkata, ikaatzi kemijanta-neeriri Jesús, notyaanta-kiniri paerani janki-

na-rentsi. Nokantakiri: 'Eero powayitari tzimahaantsiri tsimeri itahae-tziniriri tajorentsi-niro. Eero powakoyitawo riraa tsimeri. Eero pimayempi-waetzi, tema ipinkaetani ranteeterorika.'²⁶ Ikanta Pablo raanakiri irika 4 atziri. Imawitakawo okitejeta-manee itsipayitakari ikite-wathatan-tayi-teeyaari. Opoña ikyaaki tajorentsi-pankoki ikamantante jempe okaate kitejeri othonkan-tyaari ikashiya-kaantziri rirori, ikantan-tyaari jempe-paete ramayiteri rashita-kaeyaari Tajorentsi.

²⁷ Ikanta omonkaatz-mata-paaka 7 kitejeri, eenitatsi Judá-paeni poñaayita-chari iipatsiteki Asia-jatzi, iñaakiri Pablo tajorentsi-pankoki. Intsipaete ikaminaa-nakiri atziri-paeni ikoshekyaaari Pablo,²⁸ ikaemaeyanakini, ikantzi: "Inosheninka, Israel-paeni! Pami-takotena! Riitaki irika atziri jatayiteen-tsiri jempe-rika-paeni ikaminaa-yitziri atziri ikoshekyaaari asheninka-paeni, itheenka-waetziro Ikantakaantani Moisés, itheenka-waetziro eejatzi iroka tajorentsi-panko. Roo owanaa-perotacha ikyaakaakiri tajorentsi-pankoki itsipa-jatzi atziri kaari asheninkata, itheenka-tajorentsi-waetziro." ²⁹ Roo ikantantari, tema iñaakitziiri Pablo janta Aapatziyaweniki itsipatari Trófimo poñaachari Efeso-ki, roshiya-kaanteeyini ikyaakaa-kitziiri tajorentsi-pankoki. ³⁰ Tema intsipaete ipiyotee-ya-paakani osheki atziri. Roteeya-paakiri Pablo, inoshikanakiri jantakiroki tajorentsi-pankoki, rashitee-tanakiro. ³¹ Roowiteencha rompojee-terimi, ari ikamantee-takiri jewatziriri rowayirite wirakocha, ikantee-tziri: "Ikosheka-wakaatyaa atziri." ³² Ari ipiyota-nakiri eejatzi rowayirite inampina-paeni rirori jewari, ishiyana-kityaa ipiyotee-yakanira atziri. Ikanta iñaawakiri ipokaki, ipakaanakiri ipajawaetziro Pablo. ³³ Roteeya-paakiri Pablo, ikantanakiri rowayirite: "Poojotan-tyaari apite eshirotha." Rojampita-nakiri atziri-paeni: "¿Iitaka irika? ¿Oetaka rantakiri?" ³⁴ Roo kanteencha eenitatsi cheraashi-waeta-noonchari, roo kanteencha eenitatsi itsipa-paeni kaari akakoterini ikantawitakari. Tee ikematha-tziri reewarite owayiri oeta awijatsiri. Rotyaantakiri rowayirite raanakiri Pablo jempe imaapiinteeyini owayiri-paeni. ³⁵ Ikanta roerinka-kaawitari Pablo riyaa-ta-kaeri imaapiintzira owayiri-paeni, eekiro ishintsitatzii atziri-paeni ikoyi ipajawaeteri, rootaki inatantanakariri owayiri-paeni okini rotzikka-wenter. ³⁶ Tema eekiro royaata-kowenta-tziiri atziri-paeni, ikaemaeyini, ikantzi: "Powamayiriwé!"

Ikenkithata-kota Pablo

³⁷ Roowiteencha ikyaakaeteri Pablo imaapiintzira owayiri-paeni, rojampita-nakiri Pablo reewarite owayiri-paeni, ikantzi: "Kantachama nokenkitha-waeta-kaemi eepichokiini." Ari ikantanakiri jewari: "Jempe-ma piyotziroka noñaani!" ³⁸ Tema eeroka Apitantoni-jatzi, eeroka poñaakaan-takawori chapinki koshekaantsi, kinapaen-tsiri ochempi-mashiki, pamaki 4000 powayirite?" ³⁹ Ikantzi Pablo: "Naaka isheninka Judá-paeni, nopoñaachari Tarso-ki jeekatsiri janta Cilicia-ki. Otzinkami iroka nonampi, nokoyi nokenkitha-

waeta-kaeri nosheninka-paeni." ⁴⁰ Ishinetee-takiri Pablo. Katziyanaka pawitsiki, itzinaa-wakotanaka imaeritan-tawakyaari isheninka-paeni. Ari ipampoyeeyanakirini imaeritee-yanakini. Ari retanakawo iñaawaetan-tanakawo iñaani, kameetha ikenkithawaeta-kaanakiri maawoeni isheninka-paeni Heber-paeni, ikantanakiri:

22 "Noyemijantzinkaritee Israel-paeni! Jewari-paeni! Pikemi nokantawaki naaka."

² Tema ipampoyeeyanakirini imaeritee-yanakini. Ari retanakawo Pablo iñaawaetan-tanakawo iñaani, kameetha ikenkitha-waeta-kaanakiri isheninka-paeni, ikantanakiri:

³ "Naakataki pisheninka. Notzimaki nampitsiki Tarso jeekatsiri Cilicia-ki, roo kanteencha nokimotataki naaka jaka Aapatziyaweniki, riyotaani naaka Gamaliel. Riyotaa-kinawo niyotako-perotero ikantakaantani awaejatziteni. Nokowa-piinta-witaka noshire-perotyaaari Tajorentsi, pikimiyita eeroka-paeni nimaeka. ⁴ Paerani naminaminatziri awentaa-naariri iiteetziri 'Awotsi', nokoyi nompojiri. Tema osheki nonoshika-yitaki shirampari eejatzi tsinani, nomonkyaa-kaanta-yitakiri. ⁵ Iñaayitakina maawoeni Jewatziriri ompera-tajorentsi-taa-rewo eejatzi Antaripero-paeni. Riitaki payitakinari jankina-rentsi ipakaan-tziri asheninka Judá-paeni janta Ontyaa-maeriniki. Ipoña niyaatanaki naminaminayitziro kemijantzinkari-paeni, namayitziro jaka Aapatziyaweniki, rowajankiteeteri."

Ikenkithata-kota Pablo ikemijantan-taari

(Hch. 9.1-19; 26.12-18)

⁶ "Okanta nanashiteeyaani awotsiki, roowiteencha nareetyaami Ontyaamaeriniki, tampatzikataki ooryaa, ari romapoka-kinari morekaneen-tsiri Inkiteki, roorenta-kota-paakina jempe nokatziyaka. ⁷ Ari notyaanaki kepatsiki. Nokematzi iñaanatanari, ikantana: 'Saulo! Saulo! ¿Oetaka pikoshekan-tanari?' ⁸ Ari nojampita-nakiri, nokantzi: "Pinkathari! ¿Jempema piitaka eeroka?" Ari rakaeta-nakina, ikanteetana: 'Naakataki Jesús Kashiyakaa-weni-jatzi pikoshekari.' ⁹ Tema iñaakiri oorenta-paenchari ikaatzii notsipayitakari, ithaawae-yanakini. Roo kanteencha tee ikemaeyironi rirori iñaanateetana naaka. ¹⁰ Ari nojampita-nakiri, nokantzi: 'Pinkathari. ¿Iitaka pikoyiri nanteeri naaka?' Ari ikantanakina Pinkathari: 'Pikatziye, piyaate nampitsiki Ontyaamaeriniki. Ari ikamantee-temiro oeta panteri.' ¹¹ Ikathata-naana ikaatzii notsipatakari roojatzi Ontyaamaeriniki, tema imawityaakitakaa-kina oorenta-paakinari.

¹² Ari ijeekiri janta apaani atziri iita Ananías, ipinkathatziri rirori Tajorentsi, imonkaatziro Ikantakaantani Moisés. Pinkathari royiri maawoeni Judá-paeni nampiyitawori Ontyaamaeriniki. ¹³ Pokanaki Ananías iñeena. Ikanta rareeta-paaka, ikantapaakina: 'Noyemijantzinkaritee Saulo, pokiryahae.' Apathakirotanana nokiryane, aminawaeta-naana. ¹⁴ Eekiro ikantana-kityaana Ananías: 'Eeroka riyoshi-itani Itajorentsite awaejatziteni. Riyoshiitakimi piy-

otaan-teero ikowakaemiri rirori, tema piñahaeri Jeep-atzii-totaa-rewo tampaatika-shireta-tsiri, pikemakiri iñaanatakimi. ¹⁵ Eeroka kenkithata-koteerini maawoeni atziriki. Pikamantan-tayiteero okaatzi piñaakiri, okaatzi pikemakiri. ¹⁶ Tekatsi otsipa poyaawentyaari nimaeka. Pitzinee, piyaate pomitsiryaatyaa, pawentahae-yaari Awinkatharite pikowa-koteeri ipeyakotan-tee-mirori pantayi-witakawo kaari-perori.” †

Ikenkithata-kotziro Pablo rotyaantee-tziri ikenkithata-kaeri itsipa-jatzi atziri

¹⁷ “Okanta nopiyaawo Aapatziyaweniki, niyaataki tajorentsi-pankoki namanapaa, ari noñaashiretakiri janta. ¹⁸ Noñaakiri Awinkatharite, ikantakina: ‘Eero pojamanitzi, pishitowae Aapatziyaweniki, tema eero ikemijantee-tzimi pikenkithata-kowitena jaka.’ ¹⁹ Nokanta-nakiri naaka: ‘Pinkathari, riyoteeyini maawoeni niyaata-piintaki jempe ipiyota-piinteeta, nomonkyaa-kaanta-yitakiri ikaatzi awentaa-neemiri eeroka, osheki nopajata-kaanta-waetakiri. ²⁰ Ikanta rowamae-takiri paerani kenkithata-kotzimiri, Esteban, ari nokaatzi-takari naaka janta, naapatziyakari owamaakiriri, naminakowenta-kiniri iithaari-paeni.’ ²¹ Roo kanteencha ikantanakina Tajorentsi: ‘Piyaate, tema naaka otyaantemini inteena jempe inampiyitawo itsipa-jatzi kaari pisheninkata.’”

Ijeeki-motakiri Pablo reewarite owayiri-paeni

²² Ikanta ikemawaki atziri-paeni, rapiita-nakiro ikemaeyini ikantzi: “Irika atziri tee okameethatzi rañee! Pashiree-yaari!” ²³ Eekiro ishintsitatzii ikaemaeyini, roteka-koteeyani iithaariki, rooka-wanetziro kepatsi jempe ipiyotee-yakani, tema ikijeeya-tyaani. ²⁴ Ikanta reewarite rowayirite wirakocha, ikantanakiri apaani rowayirite: “Paanakiri inthomoeki irika, apajata-wakiri ikamantan-teerori oeta iñawaetakiri rowatsimaan-takariri isheninka-paeni.” ²⁵ Roo roojowitee-takari ipajatan-teetyaariri, rojampita-nakiri Pablo itsipa reewarite owayiri, ikantziri: “Rojankinata-kotani iwinkatharite naaka Roma-jatzi. ¿Shinetaa-ntsita-tsimapa-jeteetena, tekira raminakoe-tawakinawo oetarika nantakiri?” ²⁶ Ikanta ikemaki reewarite owayiri, ipiyashita-nakari reewari-perote rirori, ikantapaakiri: “Nowinkatharite, ¿Piyotakima oeta antakiri? Rojankinata-kotani irika Awinkathari-perote aakapaeni Roma-jatzi-paeni.” ²⁷ Ikanta ikemawaki reewari-perote owayiri, ipoka-shita-paakiri Pablo, rojampita-paakiri: “¿Omaperotatyaama eeroka rojankinata-kotani nowinkatharite?” Ikantzi Pablo: “Jeen.” ²⁸ Ikantzi reewarite owayiri: “Osheki nopina-wentaka naaka nojankinata-kotan-tyaari.” Ikantzi Pablo: “Tee nopinawenta naaka. Rojankinata-kotzitee-takina owakira notzimpaaki.” ²⁹ Ikanta ikemaeyakini oojowita-kariri Pablo ipajawaeteri, roojoryaa-kota-nakiri, riyaa-pithata-nakiri. Tema antawo ithaawanaki reewari owayiri oojotakaan-takiriri rojankinata-kotani iwinkatharite Roma-jatzi.

† Waerontsi

Rahaeta-neeri Pablo ipiyoteeta-piinta reewarite Judá-paeni

³⁰ Okanta okitejeta-manaki, ikoyi riyota-perote reewarite owayiri oeta ikoshekan-tariri Judá-paeni irika Pablo. Ipiyota-kaantakiri reewarite-paeni Omperatajorentsita-rewo, eejatzi maawoeni Antaripero-paeni Judá-paeni. Ramaetakiri Pablo omonkyawitee-takari, jeekapaaki jempe ipiyoteeyani jewari-paeni.

23 Raminapaakiri Pablo jewari-paeni piyoteen-chari, ikantapaakiri: “Nosheninka! Naamaakowenta-piintaka naaka eero otzimanta nantzi-motan-teri, tema nokemijanta-piintziri Tajorentsi okaatzi ikantanari.” ² Ikanta Ompera-tajorentsiperotaa-rewo iitachari Ananías, ipaja-waanteta-kaantakiri Pablo. ³ Roo kanteencha Pablo, ikantanakiri: “Theeri! Poshiyakawo okitamaawita rowantee-tariri kaminkari. Tajorentsi pajetemini eeroka. Jeekawitakimi jaka pamina-kotan-tenawo Ikantakaan-teetani, ¿Tema pipiyathatawo eeroka pipajata-kaantakina?” ⁴ Ikanta ikaatzi piyoteen-chari, ikantanakiri Pablo: “¿Arima pikanteri pikaweyiri Jewatziriri ompera-tajorentsiperotani Tajorentsi?” ⁵ Ikantzi Pablo: “Noyemijantzinkarite-paeni, tee niyowita naaka Ompera-tajorentsiperotaa-rewo irika, tema okantzi Jankina-rentsi-perori: ‘Eero pikaweyiri jewatakaan-tatsiri.’”

⁶ Iñaatzii Pablo eenitatsi Judá-paeni itsipatakari piyoteen-chari Tampaatikaweripaeni, riima itsipa-paeni Inashitantaniri irika, ikantanakiri: “Nosheninka! Naakataki inashitantaniri, eejatzi nosheninka-paeni. Rootaki riyakowentan-teetanari nimaeka, tema nokemijantaatzi naaka aritaki rañaayitee kamayitatsiri.” ⁷ Ikanta ikemaeya-wakini ikantakiri Pablo, iñaaminthata-wakaanaka Inashitantaniri eejatzi Tampaatikaweri. ⁸ Tema riitaki Tampaatika-weri-paeni, kanta-piinta-tsiri: “Eero rañaayitee kamayita-tsiri, tee itzimi Ronampiripaeni Tajorentsi, tee itzimi shiretsi.” Riima Inashitantaniri, ikanteeyini rirori tee ari okantakotyaa iroka-paeni. ⁹ Ari icheree-yanakini maawoeni. Eenitatsi Yotaantaniri Inashitantaniri katziya-yitaneen-chari, ikantanaki: “Irika atziri tee otzimi rantani. Aamaashityaa iñaana-shireta-tziiri ronampiri Tajorentsi, teerika iñaana-shireta-tziiri shiretsi.” ¹⁰ Eekiro ishintsitatzii ichereeyini. Rootaki ithaawan-tanakari reewarite owayiri-paeni rowamayiteri Pablo. Ikaemakaan-teeri rowayirite raaneeri inthomoeki jempe imaapiinteeyini. ¹¹ Okanta otsirenitane, roñaahaari Awinkatharite irika Pablo, ikanteeri: “Eero pithaawantari, aritaki pikenkithata-kotakina Roma-ki pikimitakiro jaka Aapatziyaweniki.”

Ikenkishiryahaeta rowamahaeteri Pablo

¹² Okanta okitejeta-manaki, ikenkitha-waetee-yakini itsipa Judá-paeni, ikanteeyini: “Jame amasheka-wentee-yirini Pablo roojatzi owamaan-takyaariri.” ††¹³ Rawi-

†† amasheka-wentee-yirini = eero owaeyani, eero ireeyini amiri roojatzi ashiryaa-takyaariri.

janakiro ikaateeyini 40 atziri kamanta-wakahaen-chari. ¹⁴ Riitaki jatashita-kiriri reewarite-paeni Omperatajorentsitaawo, eejatzi Antaripero-paeni, ikanta-paakiri: "Nokowae-yakini nomasheka-wenteri Pablo roojatzi nowamaan-takyaariri. ¹⁵ Rootaki nokenk-ishiryaaakari naaka-paeni, nokoyi paapatziya-wakaeyaa eeroka pikaatzi pipiyota-piinteeyani, pikenkitha-waeta-kaeri reewarite owayiri-paeni, pikanteri: 'Pamaenari Pablo okitejeta-manaki naminako-peroteri okaatzi rantakiri.' Tema aamawenteeyakinani naaka, roojatzi nowamaan-tawakyaariri tekira rareeta-paakyaata jaka."

¹⁶ Roo kanteencha ikemaki itzineri Pablo ikamanta-wakahaeyani, jatanaki jempe imahaeyini owayiri-paeni, ikamanta-paakiri Pablo. ¹⁷ Opoña ikaemaki Pablo apaani reewarite owayiri, ikantakiri: "Paanakiri irika ewankari janta peewa-peroriteki, eenitatsi oeta ikamanteriri." ¹⁸ Ikanta reewarite owayiri raanakiri itzineri Pablo reewa-peroriteki owayiri, ikantapaakiri: "Jewari, ikowa-kotakina Pablo namakimiri irika ewankari, eenitatsi ikoyiri ikamantemiri." ¹⁹ Ikanta jewari-perori, raanakiri ewankari inteeneeni, rojampitakiri: "¿Oeta pikaman-tenari?" ²⁰ Ikantanaki ewankari: "Ikenkishiree-yakani Judá-paeni ikowa-kotemi okitejeta-manee paaneeri Pablo jempe ipiyota-piinteeyani Antaripero-paeni, ari raminako-peroteri rantani. ²¹ Eero pikemijantziri, tema omaneeyakani 40 atziri-paeni. Ikantee-yakini: 'Jame amasheka-wentee-yirini Pablo roojatzi owamaan-takyaariri.' Tema wetsikae-yakani nimaeka, royaawentee-yatyaani jempe pikante eeroka." ²² Ikanta rotyaanteeri irika ewankari, ikantawaeri: "Eero pikamantan-tziro iroka-paeni."

Rowawijee-takiri Pablo pinkathariki Félix

²³ Ikanta reewarite owayiri ikaemaki apite inampina, ikantakiri: "Pipiyote 200 powayirite, eejatzi 70 owayiri-paeni kyaakota-chani, itsipa 200 aayitatsini rowathamento. Riitaki jatatsini tsireni-paete janta Cesarea-ki. ²⁴ Ompoña paminaki itsipa ikyaa-kota-nakyaari Pablo, paminako-wenteri kameetha. Paanakiri pinkathariki Félix." ²⁵ Ari rotyaanta-kiniri rojankinari pinkathari, iroka ikantziri:

²⁶ "Rojankinari Claudio Lisias rotyaantziniri pinkathari Félix: Osheki nowethatzimi. ²⁷ Irika atziri notyaantakimiri, roteeya-kaanta-witakari Judá-paeni jaka, roowiteen-chami royirimi. Ikanta niyotaki rojankinatakotani awinkatharite Roma-ki, naanaki nowayirite, nookakaa-wentakiri. ²⁸ Nokowaki niyote oeta rantakiri, oeta ikoshekan-teetariri, naanakiri ipiyota-piinteeyani rantariperote-paeni. ²⁹ Noñaatzii ikosheka-wenta-shitari ikantakaan-teetani rashi rirori-paeni. Tee okameethatzi rowamayiteri, tee okameethatzi eejatzi omonkyaawaeteeteri. ³⁰ Nokemaki eejatzi ikowaeyatziini Judá-paeni rowamayiri, rootaki notyaantakimiri irika. ³¹ Imatakiro owayiri-paeni. Raanakiri tsireni-paete Pablo nampitsiki iiteetziro Antípatris. ³² Okanta okiteje-

ta-manaki, piyeeyani owayiri-paeni anashita-shita-neenchari. Riima ikaatzi kyaakota-neenchari eekiro royaata-kota-nakitziiri Pablo. ³³ Ikanta rareeta-kaakari Cesarea-ki, ipapaakiri jankina-rentsi pinkathari, ikanta-paakiri: "Pinkathari, irika Pablo." ³⁴ Ikanta ithonkakiro pinkathari iñaanata-wakiro jankina-rentsi, rojampitakiri Pablo, ikantziri: "¿Jempe pipoñaaka?" Ikantzi Pablo: "Nopoñaawo Cilicia-ki." ³⁵ Ikantzi Claudio: "Ari nokemakimi paata aririka rareeta-paakyaata ikaatzi koshekimiri." Ikantakaantaki rahaeta-nakiri iwinkathari-pankoteki. Herodes, ari raminako-wenteriri janta

Ikenkithata-kotakari Pablo janta Félix

24 Okanta awijanaki 5 kitejeri, areetapaaka Cesarea-ki Ompera-tajorentsiperotaa-rewo Ananías itsipayitakari Antaripero-paeni eejatzi ookakowentan-taniri iita Tértulo. Rawija-shita-paakiri pinkathari ikoshekyaari Pablo. ² Ikanta ramaeta-paakiri Pablo, ñaawaetanaki Tértulo, ikantanakiri Félix: "Ariwé pinkathari, tema kameetha noñaayitakiro nojeeki, osheki piyota-nitzi, pantakiniri kameethata-tsiri nosheninka-paeni. ³ Nowinkatha-perorite Félix, osheki ramana-piintakimi maawoeni nosheninka. ⁴ Roo kanteencha eero ojamanitanta, nokoyi pikemijanta-wakina eepichokiini nokantemiri. ⁵ Noñaakiri naaka irika atziri, owaari-perotani. Ithonka ikina-kina-yitaki nampitsiki, tee apatziro ikoshekakari nosheninka Judá-paeni, rijatzi jewatakaa-neeriri ikaatzi iitashi-waeta-chari 'Oshireta-naariri Kashiyakaa-weni-jatzi.' ⁶ Ikwaki eejatzi rowaariperoteromi notajorentsi-pankote, rootaki noteeya-kaantanta-kariri, nokowae-yawitakani namina-kotan-tyaaririmi Ikantakaan-teetanari naaka-paeni. ⁷ Roo kanteencha ipokapaaki jewari Lisias, ishintsitapaakina, raapithata-kinari. ⁸ Ikantanakina: 'Otzimatyee piyaate pinkathariki rowetsikimiro okaatzi awijeentsiri.' Anjatyaa pojampi-peroteri eeroka ayotantyaawori kyaari-pero-rika nokoshekan-takariri."

⁹ Roojatzi ikantzi-teeya-karini Judá-paeni ikaatzi pokaentsiri.

¹⁰ Ari itzinaa-wakotanaka pinkathari iñaawaetan-tyaari Pablo. Ikantanaki Pablo: "Osheki nokimo-shirewentakimi, tema eerokataki keminani nokenkithatakotyaari, tema niyotzi eerokataki wetsika-piinta-kiniriri nosheninka-paeni ikosheka-wakaaha.

¹¹ Kantacha pojampita-kowentena eeroka, tema owakira nareetaa Aapatziyaweniki, okaatzi 12 kitejeri nareetan-taari, nokowawita nopinkathata-paerimi Tajorentsi. ¹² Tekatsi ñeenani noñaana-minthatziri, tee nokoshekari atziri-paeni tajorentsi-pankoki, ari nokantakari otsipaki nampitsi, tekatsi nokoshekyaapiiyotapiinteeta. ¹³ Irika-paeni kamanta-kota-kinari nimaeka jaka, tema eero iñahaetziro omaperotatyaa ikantakotanari. ¹⁴ Ari okantari, nawentahaari naaka iiteetziri 'Awotsi.' Rootaki ikantayitziro iyakowentanari noyemijanta-shiwaetani. Tema nawentahaa-tyaari naaka Tajorentsi ipinkathatziro paerani nowae-jatzitani. Nokemijantziro ikantakaantani, eejatzi rojankinari-

paeni Kamantan-taniri-paeni. ¹⁵ Ari nokimitari rirori-paeni royaawentari Tajorentsi rowañaa-yiteeri kamayiteen-tsiri, tee apatziro rañaayitee kameetha-shireri tema imatzitee-yaawo maawoeni kaari-perori-paeni. ¹⁶ Rootaki nokowanta-piintakari eero otzimawaetzi kaari-perori nantzi-moteriri Tajorentsi, eejatzi atziri-paeni. ¹⁷ Tema awijaki osheki ojarentsi nokina-kina-waetaki, nopiyaa nonampiki namae nopashita-paeyariri nosheninka koetyaa-waeta-tsiri, nokowaw-itapaa eejatzi notaa-paenirimi Tajorentsi. ¹⁸ Rootaki nantziri tajorentsi-pankoki, ari nameetakiro noeshi nokitewa-thatan-teeyaari, tee noshekiiyini, tekatsi nokoshekyaa janta. Aripaetera ifñaapaakina Judá-paeni poñaayita-chari Asia-ki. ¹⁹ Riitaki pokatsinimi jaka ikenkithata-kotena oetarika ifñaakota-kinari. ²⁰ Tee ipokatzi rirori, irikaha pokayitentsiri riitaki Antaripero-paeni piyowenta-kinari chapinki, anjatyaa ikantemi eenitatsi-rika ifñaakota-kinari janta nantakiri. ²¹ Aamaaka roo ikanta-kotanari nokanta-kiriri chapinki ipiyowentan-tanari, nokantakiri: 'Rootaki riyakowentetanari nokemijanteero rañaayitee kamayita-tsiri.'

²² Tema riyotako-perotzitari pinkathari Félix iiteetziri "Awotsi-weri," rootaki ipakantanakariri, ikantanakiri: "Aririka ipokaki jewari Lisias, ari ikamanta-perota-paakinawo." ²³ Ikantanakiri Félix reewarite owayiri-paeni: "Roojatzi paamawenta-wakyaari Pablo, roo kanteencha pishineteri rareetyaari raapatziyani-paeni ipantyaariri kowityee-motariri."

²⁴ Okanta otsipa kitejeri, ipokae pinkathari Félix itsipatakawo iina Drusila, osheninka Judá-paeni roori. Ikaemakaan-tapaeri Pablo ikemiri ikenkithateniri jempe okanta-kota rawentahaari Jesús, Jeepatzii-totawo. ²⁵ Roo kanteencha retanakawo Pablo ikenkithata-kiniri tampatzika-shiretaantsi, ñaako-shiretaantsi, rowajankitaan-teete paata. Ithaawan-tanakawo Félix, ikantanakiri: "Aritapaaki, piyaatee! Ari napiiteero nokaema-kaanteemi paata nojeekashiwaetyaarika kameetha." ²⁶ Tema royaa-wenta-witatyaa Félix ipinako-wentyaami Pablo, rookakaa-wentan-teeyaariri. Rootaki rapiipiitan-tawitawori ikaemakaan-tziri ikenkitha-waeta-kaeri. ²⁷ Awijaki okaatzi apite ojarentsi. Ari okaatapaaki ipinkatha-ritzi Félix. Ikoyi raapatziya-piintyaari Judá-paeni, romonkyaa-kaanta-nakiri Pablo. Ipoyaataari itsipa pinkathari iitachari Porcio Festo.

Ikowaki Pablo riitaki César iyakowenterini

25 Tema pinkathari-wentantee Festo. Tema maakotanaki mawa tsireniri, jataki Aapatziyawaniki ipoñaanakawo Cesarea-ki. ² Ikanta reewari-paeni Ompera-tajorentsitaawo eejatzi riperori-paeni Judá-paeni, ithaweta-kota-wakiri Pablo. ³ Ikowa-kotakiri Festo rotyaanteeri Pablo Aapatziyawaniki. Ikenkishiree-yakani rowamaa-kanterini niyanki-thakineki awotsi. ⁴ Roo kanteencha ikantanakiri Festo: "Romonkyahaetakiri Pablo janta Cesarea-ki, rooteentsi niyaatee janta. ⁵ Anjatyaa royaata-nakina

peewarite, eenitatsi-rika rantani irika atziri, aritaki piyakowenterini janta."

⁶ Tee ojamani-perotzi ijeekawaeta-paente Festo Aapatziyawaniki, piyaa Cesarea-ki. Okanta okitejeta-manaki, ijeekaki iwinkathari-mentoki, ikaemakaan-takiri Pablo. ⁷ Ikanta ikyaapaaki Pablo, ari ipokaeya-paakini Judá-paeni poñahaen-chari Aapatziyawaniki, osheki kaari-perori ikantako-waeta-paakiriri. Roo kanteencha tee ifneero kyaari-pero-rika okaatzi ikantakoe-tziri.

⁸ Ari ikijako-wenta-nakiri Pablo, ikantanakiri: "Tekatsi kaari-perori nantakiri naaka, tee nopiyathatawo Ikan-takaan-teetani, tee nowaariperotero tajorentsi-panko, tee nokaweya-waeritzi César reewari-perote Roma-jatzi." ⁹ Tema ikowatziiira pinkathari Festo raapatziya-piintyaari Judá-paeni, rojampita-nakiri Pablo: "¿Pikoyi piyaate Aapatziyawaniki, namina-kotan-temiri janta?"

¹⁰ Ikantanakiri Pablo: "Ari okameethatzi paminako-tenawo jaka, tema eeroka rowaki César, peewari-perote. Aritaki piyotee-yakini tekatsi kaari-perori nantzi-moteriri nosheninka-paeni Judá-paeni. ¹¹ Ari otzimimi nantani, kantacha rowajankitee-tantenawo kaamani-taantsi. Roo kanteencha tekatsi nantani, tee okameethatzi potyaantena janta. Nokowatzii riitaki pinkathari César amina-kotenani." ¹² Ari ikenkitha-waeta-kaanakiri Festo inampina-paeni. Ikantakiri: "Pikowatzii ramina-kotemi César, aritaki piyaataki."

Rahaeta-nakiri Pablo pinkathariki Agripa

¹³ Ikanta pinkathari Agripa eejatzi iina Berenice pokaeyakini Cesarea-ki, rowethatyaari Festo. ¹⁴ Ikanta ijeekawaeta-paentzi Cesarea-ki, ikenkitha-waeta-kaakiri Festo jempe ikanta-kota Pablo, ikantakiri: "Eenitatsi jaka apaani atziri rookaneeri pinkathari Félix omonkyahaetziri. ¹⁵ Tema niyaata-kitzi chapinki Aapatziyawaniki, osheki ikantako-waeta-wakiri reewari-paeni Ompera-tajorentsitaawo eejatzi Antaripero-paeni, ikowaki naaka owamaakaan-terini. ¹⁶ Nokantanakiri naaka: 'Iroka nametee-yarini inampiiteki Roma-jatzi: Oztimatyee ipiyotee-yaani ikaatzi kosheka-wakaa-chari, ikijako-wentan-tyaari iyakowentaa-rewo. Kyaari-pero-rika otzimi rantani, aritaki okantaki rowamahaeteri.' ¹⁷ Rootaki nomatakiri ipokaeyakini iyakowentan-taniri, tee noshenkaanaka, jatakina nojeeka-mentoki, nokaema-kaantakiri irika atziri. ¹⁸ Roo kanteencha tee okariperote ikantako-witapaa-kariri riyakowentziri, tee noñeero okariperote okaatzi no-kenkishireta-kowita-kariri. ¹⁹ Apatziro ikenkithatakiro ikemijanta-shiwaetari, ikenkithata-kotakiri eejatzi Jesús rowamahae-takiri, riitaki ikantziri Pablo añahae. ²⁰ Tee niyotzi naaka jempe nokantero okaatzi awijeentsiri, nojampitakiri Pablo ikoyi-rika riyaa Aapatziyawaniki raminakoe-tantyaariri janta. ²¹ Roo kanteencha ikowaperotatzii Pablo riita-jaantaki amina-koterini awinkathari-perote, César Augusto. Rootaki nokantan-takiri romonkyahaeta-wakiri roojatzi notyaantan-takyaariri janta." ²² Ikanta Agripa ikantanakiri Festo:

† tee ojamani-perotzi = 8 okaatzi kitejeri, terika okaatzi 10 kitejeri ijeekawaeta-paentzi †† Agripa = Herodes

“Nokoyi nokemiri naaka irika atziri.” Ikantzi Festo: “Aritaki pikemakiri okitejeta-manaki.”

²³ Okanta okitejeta-manaki, ikyaaki Agripa itsipataka-wo Berenice, iina, owaneenkayitaka. Itsipatakari reewarite owayiri-paeni, eejatzi riiperori-paeni atziri jeekayita-tsiri janta. Ikantaki Festo ramaeteri Pablo.

²⁴ Ari iñaawaetanaki Festo, ikantzi: “Pinkathari Agripa, riiperori-paeni ikaatzi piyoteen-chari jaka, ritakira irika atziri. Osheki riyakowenta-waetakiri Judá-paeni Aapatziyaweniki eejatzi jaka Cesarea-ki. Osheki ichereeyakini ikoyi rowamaa-kaanteri. ²⁵ Roo kanteencha tee noñiuro naaka rantani rowamaan-teetyaariri. Tema riitaki kowashiteen-chari ramina-koteri Augusto, rootaki okowa-perotantari notyaanteri janta. ²⁶ Tee noñii naaka oetyaa nojankinate-niriri pinkathari-perori jempe okanta-kota, rootaki namakaan-takariri piñaayiteri eeroka-paeni, eerokata-perotakira pinkathari Agripa namakiniri, aririka peshitapaakiro pojampi-minthateri, tzimakira nojankinateri. ²⁷ Tema tee okameethatzi-motena naaka notyaante apaani omonkyaha-rewo, eerorika otzimi jempe ojaninkata-kotyaa okaatzi rantakiri.”

Ikijako-wenta Pablo janta Agripa-ki

26 Ikanta Agripa ikantanakiri Pablo: “Kantacha piñaawaete eeroka.” Ari itzinaa-wakotanaka Pablo, ñaawaetanaki, ikantzi: ² “Pinkathari Agripa, osheki nokimo-shiretaki nokenkitha-waeta-kaemi nimaeka, nokoyi nokenkithata-kotero okaatzi ikantako-waeta-kinari Judá-paeni. ³ Tema piyoperotziro eeroka okaatzi rametari asheninka-paeni Judá-paeni akenkithata-koteri nimaeka. Rootaki nokowantari pikemijanta-wakina nokantemiri.”

Rañaantari Pablo tekira ikemijanteeta

⁴ “Riyoteeyini Judá-paeni jempe nokanta paerani newankarita-paaki, eeniro nojeekawita nonampiki, eejatzi nojeeki-moyitan-takariri Aapatziyaweni-jatzi. ⁵ Tema naakata-ki Inashitantaniri shintsitan-taniri, nomonkaa-yitziro Ikantakaan-teetani. Ikoyi-rikami nosheninka-paeni, kantacha ikenkithata-kotena, tema riyotana jempe nokanta-waeta. ⁶ Rooma nimaeka ikantakoe-tatenawori nokenkithata-kota-neero royaakoteetani ikashiya-kaakiriri Tajorentsi paerani awae-jatziteni. ⁷ Pinkathari Agripa, roojatzi noyaako-tzi-takari naaka, rootaki ikantako-yitanari asheninka-paeni nimaeka. Roojatzi royaa-kotzi-taari asheninka-paeni kaatatsiri 12 icharinini Israel, ikoyi imonkaateero Tajorentsi ikashiya-kaantakiri. Rootaki ishintsitantari roetzinaawentaari Tajorentsi maawoeni kitejeri. ⁸ ¿Oetaka kaari pikemijananta eeroka-paeni kantacha rowañahaeri Tajorentsi kamawita-chari?”

Ikosheka-witakari Pablo kemijantzinkari-paeni

⁹ “Nomatzi-tawitakawo naaka paerani noña-shintsiswaeta, noshiya-kaantzi rootaki nantawaeri nokoshekyaaari ikaatzi awentaa-naariri Jesús

Kashiyakaa-weni-jatzi. ¹⁰ Rootaki nantakiri Aapatziyaweniki. Riitaki shineta-kinawori reewarite-paeni Ompera-tajorentsita-rewo, tema osheki kemijantzinkari-paeni nomonkyaa-kaantakiri. Ikanta noñaayitziro rowamahae-tziri inimotakina naaka. ¹¹ Osheki nowajankitaa-piintakiri jempe ipiyota-piinteeta ipakan-tyaawori ikemijantzi. Osheki nokijaneentakiri rootaki nokoshekan-tariri, nomatzi-takari jeekayita-tsiri otsipaki nampitsi.”

Rapiitziro Pablo ikenkithata-kota ikemijantan-taari (Hch. 9.1-19; 22.6-16)

¹² “Roojatzi niyaatan-takari Ontyaamaeriniki, riitaki otyaanta-kinari reewarite-paeni Ompera-tajorentsita-rewo. ¹³ Roo kanteencha eenitatsi awijeent-siri niyankithaki awotsi, ikaataki tampatzika ooryaa, ari noñaaki oorenta-noonchari inkiteki, rawijanakiri ishipakiryaani ooryaa, roorenta-kota-paakina nokatziyakaha naaka eejatzi ikaatzi tsipata-kinari. ¹⁴ Tyeeya-nakinani mawoeni kepatsiki. Nokematzi iñaanatee-tanakina iñaaniki nosheninka Heber-paeni, ikantana: ‘Saulo! Saulo! ¿Itaka pikoshekan-tanari? Eeroka owajankitaa-waeta-chari apaniroeni, kimiwitaka pipatzityaawomi thoyempi-thowari.’ ¹⁵ Ari nakanakiri naaka, nokantziro: ‘Pinkathari! ¿Jempema piitaka eeroka?’ Ikantzi Awinkatharite: ‘Naakataki Jesús pikoshekari. ¹⁶ [Pikatziye! Eenitatsi oeta noñaaha-yitemiri nimaeka, tema nokowatzii nomperatee-yimini. Oztimatyee pikenkithateero okaatzi piñiiri nimaeka, eejatzi okaate nantakaemiri paata. ¹⁷ Aritaki piñaakiro nookakaa-wenteemi ikoshekimi pisheninka-paeni Judá-paeni, ari-taki nookakaa-wenteemi eejatzi notyaantemira inampiki itsipa-jatzi atziri kaari pisheninkata. ¹⁸ Okimi-wityaawo pokiryaa-kaayiteerimi. Aritapaaki ikinashi-waetaka otsirenikaakitzira, tema ranashi-yitee jempe okoñeetye. Aritapaaki ipinkatha-waetakiri Yakatan-taniri, tema Tajorentsi pinkathari-wenteerini. Aritaki nopeyakoteeri rantayi-witakawo kaari-perori, nashiyyitee-yaari awentahae-nani. Tema rootaki nokashiya-kaakiriri.’”

Tee ipiyathata-nakya Pablo iñaakiro roñahae-takiriri

¹⁹ “Pinkathari Agripa, tee nopiyathanaka noñaakiro roñahae-takinari Inkite-jatzi. ²⁰ Netanakawo nokenkithata-kaanakiri Ontyaamaerini-jatzi, Aapatziyaweni-jatzi, nomatanakiri ikaatzi nampiyitawori iipatsiteki Judá-paeni, eejatzi nokimita-nakiri itsipajatzii ikaatzi kaari asheninkata, nokanta-yitziro: ‘Pipiashiteeri Tajorentsi, pantayiteero oñaahan-teeroni pipakahaero pantawitakawo kaari-perori.’ ²¹ Rootaki kantakaan-tzirori roteeya-kaantan-takinari nosheninka-paeni tajorentsi-pankoki, ikowawitee-yakani rowamayina. ²² Roo kanteencha ineshironkatakina Tajorentsi eekiro niyaata-kaatziiro nokenkithata-kotziri nimaeka. Nokenkithata-kaeri maawoeni, riiperori-paeni eejatzi kaari riipero-yitatsini. Tema tee noteka-paentziro

okaatzi rojankina-yitakiri paerani Moisés eejatzi Kamantaniri-paeni jempe nokenkithata-piintaki. Tema rojankinata-koyitakiro okaate awijayita-tsini, ikantayitaki: ²³ Otzimatyee ikami Jeepatzii-totaa-rewo, roo kanteencha aririka ikamawitakyaa riitaki etakaan-teeyaawoni rañahae. Rootaki ikenkithata-koetan-tyaanariri awijakotaantsi asheninka-paeni, ikenkithee-teeniri eejatzi itsipa-jatzi kaari asheninkata.”

Ikoyi Pablo ikemijanta-kaeri Agripa

²⁴ Ikanta ithonkakiro Pablo ikamanta-yitakiri, ari ikaemanaki Festo, ikantzi: “Pablo, pishinki-wentatyaa! Okantakaemi poetziñaarikotawo piñaanatziro jankinarentsi-paeni.” ²⁵ Ikantzi Pablo: “Pinkathari. Tee noshinki-wenta, tema omaperotatyaa okaatzi nokanta-yitakiri. ²⁶ Riyota-kotziro pinkathari Agripa okaatzi nokaman-takimiri. Niyotzi naaka riyota-kotziro maawoeni, tema tee omanako-yityaa. ²⁷ Pinkathari Agripa, ¿tema pikemijantziro okaatzi rojankina-yitakiri Kamantaniri-paeni? Niyotzi naaka pikemijantziro.” ²⁸ Ikantzi Agripa: “¿Poshiya-kaatzima pikantakina eepichokiini aritaki pikemijanta-kaakina, noshiyan-teeyariri ‘Jeepatzii-totaa-rewo-paeni?’” ²⁹ Ikantzi Pablo: “Okantawitaka eepichokiini-rika nokanta-kimiri, osheki-rika, okantashitzi-maetya riitaki Tajorentsi kantakae-yaawoni poshiya-kotee-nawo nokantaka naaka, tee apatziro eeroka pinkathari, tema maawoeni pikaatzi pikemayitakina nimaeka, okantawityaa eero roojotan-teetzimiro eeroka eshirotha.”

³⁰ Ari ikatziyanaka pinkathari Agripa eejatzi Berenice. Imatzita-nakawo pinkathari Festo, eejatzi maawoeni ikaatzi itsipatakari. ³¹ Jateeya-nakini inteeneeni, ikenkitha-waeta-kotziro ikantakiriri Pablo. Ikanta-wakaeyani: “Eero romonkyaaahaezirimi irika atziri, tema tekatsi rantani rowamaetan-tyaariri.” ³² Ikan-tanakiri Agripa pinkathari Festo: “Aritaki apakahaerimi irika atziri, eero ikowakimi rirori ramina-koteri awinkathari-perote.” †

Rotyaantee-takiri Pablo otzinkamiki inampi wirakocha-paeni

²⁷ Ikanta ikowaeyakini rotyaanteri Pablo janta Italia-ki, itsipatee-takiri itsipa-paeni omonkyahaa-rewo, ari niyaatzi-tyaari eejatzi naaka. Rii aanakirini jewatziriri rowayiriite pinkathari-perori Augusto, iita Julio. ² Ikanta noteta-kota-nakari Adramitio-jatzi jatakina Asia-ki. Ari nokaata-nakiri Aristarco poñaachari Tesalónica-ki, nampitsi jeekatsiri Macedonia-ki. ³ Okanta okitejeta-manaki areetakina Shimaaki. Ari rariperota-paakari Julio irika Pablo, ishinetakiri rareeta-paentyaari raapatziyani-paeni ipantawa-kyaariri kowityee-motariri. ⁴ Ikanta nawijanakiro Shimaaki, ari notonkiyotakawo antawo tampyaa, tee omatya namaatakotanee, rootaki nokina-kotan-tanakari othampishiki, iiteetziri Chipre. ⁵ Naathaki-ryaanakiro inkaari nokinanakiro Cilicia-ki eejatzi Panfilia-ki. Roojatzi nareetan-

takari Mira-ki, nampitsi jeekatsiri janta Licia-ki. ⁶ Ari iñaapaaki reewarite owayiri-paeni otsipa notetan-tanee-yaari opoñaakawo Alejandria-ki iyaatero Italia-ki, ari rotetee-yanaani. ⁷ Osheki kitejeri namatsinka-kota namaata-kotzi. Osheki opomeentsitaka nareetan-takari Guido-ki. Eekiro otonkiyota-kota-tyaana tampyaa, rootaki nomontyaa-kotanta-nakari Salmón-ki, noshinampita-nakiro othampishi Creta. ⁸ Osheki opomeentsitaka namaata-kotzi, roojatzi nareetan-takari nampitsiki ikantee-tziro “Kameethawochaaki” jempe okaakitapae nampitsi Lasea.

⁹ Tema awijaki osheki kitejeri namaata-kotaki, kyaa-won-tsipaeteki, ari okowaenka-perotanaki namaata-kotzi. Rootaki ikaminaan-tawita-kariri Pablo irika jewari, ^{†10} ikantzi: “Pikemijanta-wakina, kimitaka akowaenkata-kotatzii amaata-kotzira, aritaki apeyakiro amaatako-mentotsi, eejatzi owaahawontsi-paeni, aritaki akamahaan-tayitaki eejatzi.” ¹¹ Roo kanteencha tee ikemijantzi reewarite owayiri-paeni, apatziro ikemijantakiri ashitawori amaatako-mentotsi eejatzi antakotzirori. ¹² Teera okameethatatyee ikyaawon-tsita-kote jempe raatako-witaka, ikowaeyakini riyaatemi Fenice-ki jeekatsiri Creta-ki, eero ofaashiren-kantari tampyaa kinayita-tsiri kirinka eejatzi katonko. Ari ikowaeyakini rowawijeero kyaawontsi.

Itampyaata-kotzi inkaareki

¹³ Roshia-kaatzi ari omatakya ramaata-kote, tema owakira etapaakawo otampyaatzi eepichokiini. Ari namaata-kotee-yanakini othapyaaki Creta. ¹⁴ Tekira ojamantzi antawota-paaki tampyaa poñaaneen-chari kirinkanta, ookanta-paakawo amaatako-mentotsi. ^{†15} Otatsinka-kota-nakina. Tekatsi ikantaneero ramaatako-mento, onoshika-kota-nakina tampyaa. ¹⁶ Osheki nopomeentsitakawo pitotsi thatayiteen-chari amaatako-mento-tsiki. Nokina-kotanaki othampishi iiteetziri Clauda, tee otampyaa-perotzi janta. ¹⁷ Noteyitakiro amaatako-mento-tsiki okaatzi tzimatsiri pitotsiki. Tema thaawaeyakinani nayeenta-kotyaawo impa-neki jempe omerekyaatzi inkaari, tema roojoetakiro onampi-naki amaatako-mentotsi eero okotaanta. Ishine-ta-nakiro otatsinka-kotena tampyaa. ^{†18} Okanta okitejeta-manaki, eekiro oshintsitatzi otampyaatzii, retanakawo rowiinka-kaantanaki owaahawotsi. ¹⁹ Okanta otsipa kitejeri, rowiinka-yitanakiro okaatzi rashita-kaetawori amaatako-mentotsi. ²⁰ Osheki kitejeri awijeen-tsiri tee noñaayiteeri ooryaa eejatzi ompokiro. Antawo notampyaata-kote tee niyotee-yanitzi aririka nawijako-yitee.

²¹ Tema awijaki osheki kitejeri tee nowaeyaa, ikantane Pablo: “Pikemijanta-wakina, ari okameethawita pikemijanta-kinami chapinki roojatzi ajeekakimi Creta-ki. Eero añaayitziromi okaatzi awijimo-yitakaeri. ²² Roo kanteencha eero pikantashiryaaashita nimaeka, tema eero pikamahaan-tawaetzi apaani, okantawitakyaa

† awinkathari-perote = César

†† kyaawon-tsipaeteki = ithonka-piintee-tziro itziwaeteeyani
‡ tampyaa poñaaneen-chari kirinkanta = Euroclidón †† impa-neki jempe omerekyaatzi inkaari = Sirte

opeyaa iroka amaatako-mentotsi. ²³ Tema roñaahakina tsireniri apaani Ronampiri Tajorentsi, rotyaantani Ashitanari omperatanari. ²⁴ Ikantakina: 'Pablo, eero pithaawantawo piñaakiri, otzimatyee pareetyaa ifeemi iwinkathari-perote Roma-jatzi. Aritaki ineshironkataki mi Tajorentsi, aritaki powawijaa-koyitakiri pikaatakiri jaka amaatako-mento-tsikiki.' ^{†25} Ari ikantakinari. Pithaamentee-yaani, tema nawentaa-shiretari naaka Tajorentsi, niyotzi aritaki omatakyaa okaatzi ikamantakinari Ronampiri Tajorentsi. ²⁶ Roo kanteencha otzimatyee ompoja-kotyaa othampishi."

²⁷ Aritaki awijanaki 14 kitejeri, areetakina inkaariki omontetakari Adria otatsikankota-kina tampyaa. Niyankii-tetaki tsireniri, ari ikaemae-yanakini antakotzirori amaatako-mentotsi roshiya-kaatzi roo nareeteeyaa kepatsiki. ²⁸ Imonkaatee-yakironi jempe oweyari ojaanaatzi, ifñaatziroo tee ojaanaa-perotzi, ikanta rapiita-nakiro, ifñaatzi merenkyaata-paaki inkaar. ^{†29} Antawo nothaawae-yanakini nompoja-kotyaa, rowiinkaki 4 ayeenteroni amaatako-mentotsi othowaki, amaneeya-nakani okitejetan-tyaari intsi-paete. ³⁰ Roo kanteencha ikaatzi antakotzirori ikenk-ishiryayakani ishiyi, rotetan-tanakyawomi pitotsi thatayiteen-chari, ramawenata-nakawo rowiinkae-yironi ayeenteroni othowaki amaatako-mentotsi.

³¹ Roo kanteencha ikamantakiri Pablo irika jewari eejatzi rowayirite, ikantziri: "Aririka ishiyayitaki irika-paeni, eero pawijakotee eeroka-paeni." ³² Ari itota-kotana-kiro owayiri-paeni pitotsi, rowamaatakiro.

³³ Tema rooteentsi okitejetzi-mate, ikantantaki Pablo: "Aritaki awijaki 14 kitejeri royaawentyaa oeta awijatsini, tee powayiteeyaa. ³⁴ Okowa-perotatyaa nimaeka powayityaa pañaanta-yityaari, tema tekatsi apaani kamahaan-tatsini." ^{‡35} Ikanta ithonkakiro ikantaki Pablo, raanakiro ratanteetari, ramanakari Tajorentsi. Itzimpetowakiro, owanaka. ³⁶ Ari ikowaeyanakiri maawoeni, owaeyanakani eejatzi. ³⁷ Iroka nokaateeyini noteteeyani 276 atziri. ³⁸ Okanta nothonkakiro nowaeyakani, rowiinka-koyitakiro owanawontsi othomaka-neentan-tyaari tenari.

Otsitsiyaki Amaatako-mentotsi

³⁹ Okanta okitejeta-manaki okompitzi-mota-paakari kepatsi antakotzirori amaatako-mentotsi, ifñaapaakiro impanekiite. Ari ikowanaki raata-koteeyini janta. ⁴⁰ Itotako-yitanakiro oojotantari ayeentzirori amaatako-mentotsi, rookanakiro, itzinaa-koyita-neero antawo maathantsi, raayita-neero iyomaro ikomatan-tyaari okantya raata-kote impanekiiteki. ^{‡41} Roo kanteencha ayeenta-paaka othowaki amaatako-mentotsi omerenkyaatzira inkaar, tee okantzi noshewata-kotane. Tankanaki opataki ookanta-perota-paakawo ota-

† iwinkathari-perote Roma-jatzi = César †† tee ojaanaa-perotzi = 20 ashempa-wakori = 36 metro; merekyaata-paaki = 15 ashempa-wakori = 27 metro ‡ tekatsi apaani kamahaan-tatsini = eero opeyahaan-tawaeta apaani ishintsii †† itzinaa-koyita-neero antawo maathantsi = rootaki ookantari tampyaa ishiya-kotan-tyaari otetantawori amaatako-mentotsi

makaari inkaar. ⁴² Ari ikowawitanaka owayiri-paeni rowamaa-nakirimi omonkyahaa-rewo-paeni, eero ishiyanta ramaayitanaki. ⁴³ Roo kanteencha reewari owayiri-paeni, ikowaki rirori rowawijaa-koteri Pablo, tee ishineritzi rowamaeteri, apatziro ikantanakiri: "Ikaatzi yotzirori ramaatzi, ramaate riyaate kepatsiki. ⁴⁴ Riima kaari yoteroni ramaate, ipatakayityaa incha-kotaki ramaayite." Ari okanta naatantakari maawoeni kepatsiki, tekatsi awiji-motenani, awijako-yitaana maawoeni.

Ijeekaki Pablo othampishiki iiteetzi Malta

28 Okanta nawijako-yitee maawoeni, ari niyoteeyini iroka othampishi oeta Malta. ² Raakameethata-wakina maawoeni nampitawori janta. Tema opariyatzi inkani, katsinkaetyaaki, roejaki paamari, ikaemae-yakinani. ³ Ari riyaaanaki Pablo rayi tsitsi, roo ipiyawita-paaka rowapaero itsima, imitaa-shitakari maanki, ratsikakiri rakoki. ⁴ Ikanta ifñaakiri nampitawori janta rowikan-tapaakari maanki, ikanta-wakae-yanakani: "Irika atziri owantzinkari irika, okantawitaka rawijakowitaka ipiinkimi, teemaeta ishineritzi rañee tajorentsi owajankitaan-taniri." ⁵ Roo kanteencha rotekanakiri Pablo paamariki irika maanki. Tekatsi awiji-moterini. ⁶ Ari royaawenteeyani raawakaeri roojatzi ikamantanakyaari. Ikanta ojamanitaki ifñaatziroo tekatsi awiji-moterini, ikanteeyini: "Irika atziri, itajorentsitatzi rirori."

⁷ Eenitatsi jewari nampitawori othampishiki iita Publio. Otzimi-motziri okaakiini rowane. Raakameetha-yitakina maawoeni, raanakina inampiki. Mawa kitejeri nojeeki-mowaetakiri. ⁸ Ari nokema-kotakiri ipaapate Publio ikatsinkaayi-waetatzi, ishiwaetatyaa. Ikyaa-shitana-kiri Pablo. Ikanta ramana-kota-paakari, ipampitantakari eepichokiini rako, apathakirotonaa retsiyata-kotane. ⁹ Ikanta retsiyata-kota-kaakiri ipaapate Publio, pokayita-paaki maawoeni mantsiyari ikaatzi nampitawori janta othampishiki, retsiyata-kota-kaayitakiri. ¹⁰ Ari ipashita-nakari osheki oeta-rikapaeni. Ikan-ta notetanaa niyaatan-teeyaari, ipayita-waana naayita-neeri.

Areetaka Pablo inampi-peroki wirakocha

¹¹ Okanta nojeekaki mawa kashiri janta othampishiki, ari notetanaari otsipaki amaatako-mento-tsi rootaki owawijaa-kirori janta kyaawontsi. Opoñaawo iroka amaatako-mentotsi Alejandria-ki. Rowetsikae-takiro othowaki roshiya-kaawo tajorentsi-niro "Tsipantzi". ^{‡12} Ari nareete-yakani Siracusa-ki, mawa kitejeri nojeekanaki janta. ¹³ Opoñaawo nawijanaki roojatzi nareetan-takari Regio-ki. Okanta okitejeta-manaki, okaminthakina otajonka-kotakina tampyaa kinatsiri katonko, roojatzi nareetan-takari Puteoli-ki otsipaki kitejeri. ¹⁴ Eenitatsi kemijantzinkari-paeni janta, riitaki kantawa-kinari nojeeka-waetanaki. Rootaki nojeekimowaetan-tanariri okaatzi 7 kitejeri. Ari nopoñaanaari roojatzi nareetan-takari otzinkamiki nampitsi Ro-

‡‡ Tsipantzi = Cástor eejatzi Pólux

ma. ¹⁵ Ikanta ikema-kotetee-yakinani kemijantzinkari-paeni nampitawori janta, itonkiyota-wakina awotsiki iiteetziro "Apio" jempe riyompariteeya-piintani. Okanta janta Mawapankoniki, ari royaawenta-kinari itsipa kemijantzinkari-paeni. Ikanta iñaayita-paakiri Pablo, ramanakari Tajorentsi, thaamenta-shireeyanakani. ¹⁶ Ari nareeta-paaka Roma-ki. Ikanta reewari owayiri-paeni rowawijaa-paakiniri omonkyahaa-rewo-paeni itsipa jewari. Riima Pablo ikowaki ijeekawaeta-paaki jempe-rika ikoyiro rirori, apaani owayiri aminakowentziriri.

Ikenkithata-kaantzi Pablo inampiki wirakocha

¹⁷ Okanta awijanaki mawa kitejeri nareeta-paaka, ipiyota-paakiri Pablo riiperori-paeni Judá-paeni nampitawori Roma-ki. Ikantakiri: "Nosheninka! Paeranitaki raakaan-tawaetakina asheninka-paeni Aapatziyaweniki, Opoña rowawijaakina reewariki wirakocha. Rootaki rantakiri, okantawitaka tekatsi nantzimo-wityaari, tee notheen-kawitawo okaatzi rameyitari paerani awaejatziteni. ¹⁸ Osheki rojampiwitakari reewarite wirakocha janta, tee iñiuro nantani rowamae-tantenari, ikowawitaka rapakaa-kaanteenami. ¹⁹ Roo kanteencha tee ikowaeya-nitzi asheninka-paeni Judá-paeni, rootaki nokowan-takari riita-kimi amina-kotenani iwinkathari-perote wirakocha, okantawitaka tekatsi asheninka niyakowente naaka. ^{††20} Rootaki nopiyotan-tzimiri nokamantemi eeroka-paeni, piñaakina rojotan-teetanawo eshirotha okantakaan-tziro oyaako-tziri maawoeni aakapaeni Israel-jatzi-paeni." ²¹ Ari ikantee-yanakini rirori: "Tee noñii rojankinata-kotemi poñaayita-chari inampiiteki asheninka Judá-paeni. Tee nokemako-tzimi eejatzi rareeyita asheninka-paeni jaka. ²² Apatziro nokema-kotziri kemi-

† kemijantzinkari-paeni = noyemijantzinkarite-paeni †† iwinkathari-perote wirakocha = iwinkathari-perote Roma-jatzi = César

janta-waeta-shita-chari. Nokoyi nokemimi jempe pikanteeyini eeroka."

²³ Ari ikenkishiretee-yakani ipiyotyaa otsipa kitejeri. Tema osheki atziri apiyowentee-yakarini Pablo jempe imaapiintzi. Ikenkithata-kiniri jempe ikanta Tajorentsi ipinkathari-wentantee, roñaaha-yitakiri jempe rojankinata-kotee-yakirini Jesús, retanakawo rojankinariki Moisés roojatzi okaatzi rojankina-yitakiri Kamantaniripani. Roetziñaarikotakawo okitejeetyaa-manaki roojatzi tsirenii-teeni. ²⁴ Eenitatsi kemijanta-nakiriri Pablo, riima itsipa-paeni tee ikemijantzi. ²⁵ Tee raapatziya-waka-yityaa, roojatzi ipiyayitan-tanakari. Roo kanteencha roweyaanta-waari Pablo ikantawaeri: "Omaperotatyaa ikantee-takiriri paerani awaejatziteni. Tema Ishire tajorentsi ñaawaeta-kaakiriri Kamantan-tanirini Isaías, ikantaki:

²⁶ Piyaate, pikamanteri atziri-paeni, pikanteri: Pikamae-yawityaani, eero pikemathatee-yawakironi. Paminee-yawityaani, eero piñahae-yironi.

²⁷ Tema kijoshiree-yakini irika-paeni.

Matayempiteeyakini.

Mawityaakiteeyakini eejatzi.

Rootaki eero ikowichaataanta,

Eero ikemi,

Eero ikenkishiryaa,

Tee ikemijantee-yanitzi, eero nowawijaa-koteeri.

²⁸ Piyotee-yakini eeroka-paeni, aritaki rowawijaa-koyiteeri Tajorentsi kaari asheninkata. Aritaki ikemijantayitee rirori-paeni." ²⁹ Ikanta ithonkakiro Pablo iroka ñaantsi, jateeya-nakini Judá-paeni, osheki iñaana-minthata-wakaanaka.

³⁰ Ari ijeekapaeri Pablo okaatzi apite ojarentsi janta pankotsiki ipinatziri. Tema ari raakameethata-piintakiri ikaatzi areeyitariri. ³¹ Ari ikenkithatakaa-piintakiri jempe ikanta ipinkathari-wentantee Tajorentsi, ikenkithata-kota-kiniri eejatzi Awinkatharite Jesús, Jeepatzii-totaa-rewo. Tekatsi otzika-tzika-waeterini ikenkithata-kaantzira.

ROMA-JATZI

Wethataantsi

1 Naaka Pablo ojankinatzi-mirori iroka, romper-atani naaka Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riiitaki kae-ma-shireta-kinari notyaantaa-rewote, riyoshiitakina nokamantan-teero Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Tajorentsi. ² Iroka Kameethari Ñaantsi rootaki ikashiya-kaantakiri paerani Tajorentsi, rootaki ikenkithata-kaakiriri Kamantan-taniri-paeni Jankinarentsi-peroriki. ³ Tema iroka Kameethari Ñaantsi, ari ikenkithata-kotari Itomi Tajorentsi, Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, roshiyapaakari eenchaa-niki itzimaki icharinitakari pinkatharini David. ⁴ Ikanta rañahae paerani, aripaete roñaahan-takari Itomi Tajorentsi, otzimi-motziri Itajorenka. ⁵ Ikaminthaaka Jeepatzii-totaa-rewo ineshironkatantaanari Tajorentsi. Riiitaki iyoshiita-kinari notyaantaa-rewote, nokaman-tayiteeri itsipa-jatzi atziri kaari asheninkata, ikemijanta-yitee rirori-paeni. ¹⁶ Eejatzi eeroka-paeni, aritaki akaatzi ikae-ma-shiretee Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

⁷ Eeroka-paeni nojankinatzi pikaatzi pinampitawo Roma-ki. Retakotani Tajorentsi erokapaeni, ikaema-shire-yiteemi rashiyitee-mi. Okantashitzimaetya ineshironkateemi Ashiteeri Tajorentsi, eejatzi ikimitemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki pi-jeekan-teeyaari kameetha. ††

Ikoyi Pablo rareetyaari wirakocha-jatzi-paeni

⁸ Iroka netawakyaari nokante: Nopaasoonkitziri Tajorentsi, okantakaawo rantayiteeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Tema ithonka ikemakoe-takimi jempe-rika-paeni jempe pikantanaa pikemijanta-yitane. ⁹ Ari nokanta-piinta-naatyaa namanakotzimi. Riiitaki Tajorentsi yotatsi noñaa-shintsi-wentari nantawae-teeniri nokenkithata-neero Kameethari Ñaantsi kamanta-kotziriri Itomi. ¹⁰ Aririka namaniri, nokowakotziri ikantakae-yaawo niyaate piyeekaeyinira eeroka, roorika ikowakaenari naaka. ¹¹ Tema ayimatakina noñaayiteemi. Nokoyi nokaminthaa-yiteemi paawyaa-shireta-waetan-tyaari. ¹² Rootaki nothaamenta-kaantemiri pikaateeyinira eeroka, piñaawaena-rika jempe nokanta nawentaa-shiretari Tajorentsi. Rootaki pithaamenta-kaantenari naaka, noñaakimi-rika eeroka-paeni jempe pikanta pawentaa-shireta-naari.

¹³ Noyemijantzinkarite-paeni, nokoyi piyoteeyini osheki noshireta-piintakawo niyaate jempe piyeekaeyini eeroka, nokoyi noñeemiri powapeya-yiteeyaa, nokimi-

takiri itsipa-jatzi atziri. Roo kanteencha osheki otzikatzikata-piinta-kinari. ¹⁴ Roo kanteencha otzimatyee niyaata-shiteeri yotaniri-paeni, eejatzi kaari yotawae-yitatsini, riiperori-paeni, eejatzi kaari riiperotatsini. ¹⁵ Rootaki, nokowantari nokamantan-teero Kameethari Ñaantsi janta pinampi-yitawo eeroka-paeni Roma-jatzi.

Itajorenka Tajorentsi owawijaa-kotan-tatsi

¹⁶ Tema tee nokaani-wentziro naaka nokamantan-teero Kameethari Ñaantsi. Tema rootaki itajorenka Tajorentsi, kantacha owawijaako-shire-yiteeri ikaate kemijantaa-tsini. Retanakyaawo Judá-paeni ikemijantee, ari rimpoeyita-paaki kaari Judá-paeni. ¹⁷ Tema iroka Kameethari Ñaantsi okamanta-kotziri Tajorentsi jempe ikanta itampatzika-shireta-kaeri ikaatzi awentaa-shireta-naariri Jesús. Tema rootaki rojankinatakoetakiri, kantatsiri:

Itampatzika-shireyitee awentaa-shiretachari, ashi rowaero rañaayitee.

Kaari-pero-shireri irika atziri-paeni

¹⁸ Roo kanteencha eeniyitatsi atziri kaari tampatzika-shireta-tsini, theenka-waetatsiri, osheki rotzika-tzikayitziro kyaariperori eero riyotakoe-tantari Tajorentsi. Riiitaki owatsimaa-pero-takiriri Tajorentsi jeekatsiri inkiteki. ¹⁹ Tema riyotako-witari rirori-paeni Tajorentsi. Riiitaki Tajorentsi kantakaawori riyotako-witan-tariri.

²⁰ Tema owakira rowetsikan-takawori Tajorentsi kepat-si, ari riyotemi atziri-paeni eenitatsi Tajorentsi iñaaw-itakawo rowetsikani-paeni. Ari ikenkishiretyaami eenitatsi Tajorentsi itajorenka, ashi royiroyo rañee rirori. Tekatsi otekironi iñaani nimaeka, ikantayite: "Tee niyotako-tziri." ²¹ Tema riyotako-witee-yarini Tajorentsi, teemaeta ipinkathata-piintziri, tee ramana-piintziri. Apatziro ikenkishiryaa-koyitawo kaariperota-tsiri, rootaki kaari ikenkithashiryaa kameetha. ²² Ikanta-witeeyani: "Yotzinkari naaka," tema tekatsi riyomatsiteeyini. ²³ Rootaki ipakaan-tanakawori ipinkatha-witari Ñaaperori Tajorentsi, kañaanitatsiri. Ari retanakawo ipinkatha-waetziro rowetsikani atziri, oshiyakawontsi, tsimeri, ipireetari, eejatzi ikaatzi jeekayitatsiri kepat-siki.

²⁴ Rootaki raminaminthatashi-tan-tariri Tajorentsi iñaawenawaetawo rantayitero kaari-perori. Rootaki rantanta-piin-tawori okaatzi ipashiwentakayaarimi.

²⁵ Ipakaa-shiwaeta-nakawo ikemijantziro iñaani

† Waerontsi †† Itajorentsita-kaetani

‡ yotaniri = griego †† kaari Judá-paeni = griego

Tajorentsi kyaariperota-tsiri, apatziro ikemijanta-yi-tanakiro theeyaantsi. Ipinkatha-waeta-nakiro rowet-sikaetani. Teemaeta ipinkathata-neeri Tajorentsi wetsi-ka-yitakirori maawoeni tzimayita-tsiri, apinkathata-pi-intziri aakapaeni. ☐Maperotatyawé!

²⁶ Rootaki raminaminthatashitan-tariri Tajorentsi rantero ifaamata-shiwaetari. Tema rantayita-nakiro okaatzi ipashiwentakaeyaarimi. Tzimanaki tsinani-paeni paankinata-wakaa-waeta-chari. ²⁷ Ari ikimi-yi-tanakari shirampari-paeni, eenitatsi paankinata-wakaa-chari, rootaki ikowayitzi ipaankinata-wakaa-waetyaa ishramparin-kakiini, ranta-shitakawo ipashi-wentakaeyaarimi. Apaniroeni rowajankitaa-waeta okantakaan-tziro rantakiro kaariperotatsiri.

²⁸ Rootaki raminaminthatashitan-tariri Tajorentsi ikaatzi kowashiwaetawori rantayitero kaari-perori, ranta-yitakiro kaari kameethata-tsini. Tee ikenk-ishiryaa-piinteeri Tajorentsi. ²⁹ Rootaki ranta-piinta-nakiri kaari tampatzika-shireta-tsini, imayempi-waetzi, ipaankinata-wakaa-waeta, ifaama-pero-tari koriki, rantayitziro kaari kamethayitatsiri, ifaawenata-kotantawaeta, rompojantayitzi, ikosheka-wakaa-waeta, ramatawatan-tawaetzi, ininatan-tawaetzi, ³⁰ ikijimatan-tawaetzi, itheeya-kota-wakaa-waeta, ikija-neenta-waetziri Tajorentsi, inina-wootan-tawaetzi, raja-hawenta-waeta, ikantakaa-pero-waeta, riyotashi-waeyitawo kaariperota-tsiri, ipiyatha-waetari ashitariri, ³¹ imajontzi-shireta-waetzi, tee imonkaa-waenitzi, tee inethaan-taniyitzi, tee rariperotan-tayitzi, tee ineshironkatan-tayitzi. ³² Riyowitee-yawoni okaatzi ikantakaan-takiri Tajorentsi, ikantaki: "Ikaatzi antayiteroni kaari-perori, aritaki ikamayitee." Roo kanteencha, eekiro riyata-kaatziiro ranta-perota-nakiro, ikowa-kaayitari itsipa-paeni imayitero.

Tampatzikari irika Tajorentsi aririka riyakowentante

2 Kimitaka pikanta-shireteeyini: "Otzimatye rowajankiteeteri antayitziro kaari-perori." Eero pikanta-shireta-waetzi. Tema aririka piyako-wenta-waeteri itsipa atziri, apaniroeni piyako-wenta-waetaka eeroka. ¿Tema panta-piintziro eeroka kaari-perori? ² Tema ayoteeyini tampatzika-shireri Tajorentsi aririka riyakowentante rirori. Riitaki owajankitaa-yitziro ikaatzi antayitziro kaari-perori. ³ Pikanta-piinteeyini eeroka-paeni, "Otzimatye rowajankiteeteri ikaatzi antziro kaari-perori." ¿Poshiya-kaatzi eero rowajankitahaemi eeroka Tajorentsi? ⁴ ¿Tema pikoyiri Tajorentsi neshironka-perotzimiri, oyaakotzimiri, amatsinkawentzimiri? ¿Tema piyotzi rootaki ramatsinka-wentanzimiri ipakakaante-mirori pantayitziro kaari-perori? ⁵ Roo kanteencha eekiro-rika pipiyathata-tyeeyari, eerorika pikoyi pipakahaero pantayitziro kaari-perori, aritaki patsipetee-yaawo iyatsimanka Tajorentsi. Tema paata aririka ifeeteero iyatsimanka Tajorentsi, raminako-yiteero-rika maawoeni, tampatzikari ikantya rowajankitaan-tayitee. ⁶ Tema okimi-witakawo ipinayiteerimi Tajorentsi okaatzi rantayitakiri. ⁷ Riitaki Tajorentsi añaakaa-yiteerini ikaatzi oetz-

ifaarikotanakawori rantayitziro kameethari, rootaki ifaashiretakiro rowaneenkawo, ifaashiretakiro ipinkathee-teeri, ifaashiretakiro ashi rowaero rañaayitee. ⁸ Roo kanteencha ari ikatsimatee Tajorentsi rowajankitahaeri ikaatzi oetziñaarikota-piinta-kawori ifaamata-shiwaetari, ikaatzi piyatha-waeta-kariri, kaari kowaeroni kyaariperori. ⁹ Ikemaatsi-waeteeyaa, rowashire-yiteeyaa maawoeni oetziñaarikotapiintawori rantayitziro kaari-perori. Riitaki etanakyaawoni ifeero nosheninka-paeni Judá-paeni, ompoña rimpoeta-paaki kaari Judá-paeni. ¹⁰ Riima oetziñaarikota-piinta-kawori rantayitziro kameethari, rowaneenka-yiteeyaa rirori, ipinkathee-teeri, kameetha ijeekayitee. Riitaki etanakyaawoni ifeero nosheninka-paeni Judá-paeni, impoña rimpoeyita-paaki kaari Judá-paeni. ¹¹ Tema tekatsi atziri ramaakite Tajorentsi.

¹² Maawoeni kaari kemakoteroni Ikantakaan-teetani, aritaki opeyaka-shitee-yaari iyaari-peronka, tema eero raminakoe-teeri imonkaatakiro-rika Ikantakaan-teetani. Riima ikaatzi kemakowita-kawori, aritaki raminakoe-teeri imonkaatakiro-rika. ¹³ Tema kaari tampatzika-shiretzi-moterini Tajorentsi ikaatzi kemakowita-kawori Ikantakaan-teetani, riitaki tampatzika-shiretzi-mota-kiriri ikaatzi monkaayita-kirori. ¹⁴ Tema irika-paeni kaari nosheninkata, kaari kemakowityaawoni Ikantakaan-teetani, kaari ñaawityaawoni jempe ojankinata, roo kanteencha imonkaa-waeta-shitakawo. Oshiyawaetakawo otzimatyeeemi otsipa ikantakaan-teetani rashityaarimi rirori-paeni. ¹⁵ Okimiwaetakawo iroka Ikantakaan-teetani ojankina-shiretan-takyaarimi, tema riyotzi oeta ranteri. Aririka imonkaateero, ikimoshireyitee. Eerorika imonkaatziro, oshiyawaetakawo apaniroeni riyakowenta-waetyaa, tema riyotzi rantakiro kaari-perori. ¹⁶ Rootaki ranteeteri paata aririka ikanteeri Tajorentsi irika Jesús Jeepatzii-totaa-rewo: "Pamina-koteeniri okaatzi rantakiri romanakashitakari atziri-paeni." Rootaki nokenkithata-kota-piintakiri nokamantan-tziro Kameethari Ñaantsi.

Judá-paeni eejatzi Ikantakaan-teetani

¹⁷ Pikemi nokantemi nosheninka Judá-paeni. Kimitaka pikantee-yakini eeroka: "Niyota-kotziro Ikantakaan-teetani. Niyotziro Tajorentsi. ¹⁸ Niyotziro okaatzi ikoyiri. Niyotziro tampatzikata-tsiri, tema riyotahae-takinawo Ikantakaan-teetani. ¹⁹ Aritaki nomatakiro niyoteeri kaari yoteroni, kimitakariri imawityaakita-tyeemi, nokimita-kantero nokoñeeta-kota-tyeerimi jeekayitatsiri otsireni-kaakitzira. ²⁰ Aritaki niyotaa-yiteeri majontzi-shireri. Kantacha niyoteeri kaari yowaeta-tsini, oshiyawaetariri eencha-niki. Tema otzimi-motana naaka Ikantakaan-teetani. Rootaki yotani-perota-kaanta-tsiri." ²¹ Aririkami pimatero piyotaa-yiteeri itsipajatz, ¿Piyomatsitakima eeroka? Tema pikanta-piintzi eeroka: "Eero pikoshitzi." ¿Tema pikoshi-nitzi eeroka? ²² Pikanta-piintaki: "Eero pimayempitzi." ¿Tema pimayempitzi eeroka? Pikanta-piintzi: "Eero pipinkathatziri oshiyakaa-wontsi." ¿Tema pikoshita-pi-

† kaari Judá-paeni = griego

intziri eeroka rashita-kaetariri tajorentsi-niro? ²³ Pajaha-waetaka eeroka piyota-kotziro Ikantakaan-teetani. ¿Tema pipiyathatawo eeroka? Pitheenkakiri Tajorentsi. ²⁴ Iroka rojankinetee-takiri, kantatsiri:

Eeroka-paeni kantakaan-takirori itheenka-tajorentsi-tan-takari itsipa-jatzi atziri ikijima-waeta-shitakari Tajorentsi. †

²⁵ Ikaatzi monkaatzirori Ikantakaan-teetani, kameetha-witacha itomeshitaa-nitaka, tema rootaki oshiyakaa-wentzirori rashiyitari Tajorentsi. Roo kanteencha terika imonkaa-yirozti maawoeni Ikantakaan-teetani, aminaashi-waetaka itomeshitaa-nita. ²⁶ Riima itsipa-jatzi kaari asheninkata, kaari totameshitaa-nitachani, aririka imonkaata-shita-kyaawo Ikantakaan-tee-tani, riitaki oshiya-perotee-yaariri totameshitaaniri, tema rashi-perota-tyaari Tajorentsi. ²⁷ Irika-paeni kaari totameshitaa-nita-chani monkaa-tashita-kawori Ikantakaan-teetani, riitaki amina-koteemini paata kyaaryoo-rika pimonkaatziro okaatzi piyota-kotziro, pipiyathatawo-rika, riitaki owajankitaa-kaanteemini, okantawitakyaa pitotameshitaaniwitakyaa eeroka-paeni. ²⁸ Jempe akantayita kofaatziro awathaki, tee roo iitantee-teeri "Judá-paeni." Ari okimitari atominthawaeta-shita-piintaka awathaki, tee roo aetanta-yitari "totameshitaa-rewo." ²⁹ Tema opoñaantari ikanteetee Judá-paeni jempe akanta-shire-yitanaaha. Ari okimi-tzitari atomeshitaa-niyitaka, rootaki kantakaan-tzirori ashiretakari. Tee roo amonkaatan-tyaawori jankinatachari, ithaamentan-teeri asheninka-paeni, tema rootaki kowaperota-chari ithaamenta-wentee rirori Tajorentsi.

3 Kimitaka pikantaki eeroka-paeni: "¿Teema kamethatzi aakapaeni Judá-paeni? ¿Iitakama atomeshitaa-nitantari?" ² Nokantzi naaka: Osheki akameethatzi aakapaeni. Iroka etanakawori, riitaki awaejatziteni retakari iñaanatakiri Tajorentsi. ³ Tema eenitatsi awaejatziteni tee roejokiro-yityaari Tajorentsi, ¿Rooma ipakaan-tyaawori Tajorentsi roejokiro-yitanta? ⁴ Tee ari okantya. Tema okantawitaka itheeya-niwitaka maawoeni atziri, tee itheeya-nityaa Tajorentsi rirori. Ari okantzi rojankinee-takiri, kantatsiri:

Ari pikantatyaa eeroka, tampatzikari piñaani, Eerokami raminakoe-teemi, ari pawijan-takimi.

⁵ Tema antapiinta-yitziro kaari-perotantsi, roñaahan-tziro itampatzika-shiretzi Tajorentsi. Kimiwaetaka aritaki akantakimi: "Rootaki noyaaripero-shirenka oñaahan-tzirori osheki ikameetha-perotaki Tajorentsi, ¿Iitakama rowajankitaa-wentan-tenawori okaatzi oñaahan-tzirori ikameetha-perotzi rirori? Kaarira tampatzika-shireri." (Ari okanta akenkishiryaa-waetari aakapaeni atzirinkakiini.) ⁶ Tee ari okantyaari. Kaarimi tampatzika-shireri Tajorentsi, eero ramina-koteerimi jaawiki-jatzi-paeni, rowajankitaa-yiteeri. ⁷ Kimitaka akantemi eejatzi: "¿Iitakama rowajankitaan-tyaanari Tajorentsi notheeyaka, tema notheeya-piintaka rootaki ipinkatheetan-tariri Tajorentsi tee itheeya-nita rirori?"

⁸ Kimitaka akantemi eejatzi: "¿Jame akaariperote! tema

rootaki oñaahan-teroni kameethari." (Roojatzi riyakowentee-takinari naaka nokenkithatakiro Kimitakawori iroka, omaperotatyaa.) Roo kanteencha rootaki kameethatatsiri rowajankiteeteri ikaatzi ñaawaetzirori iroka.

Tekatsi tampatzika-shireri

⁹ ¿Rooma kanta-koteenchari jaka, Judá-paeni aakapaeni tee akametha-perotzi, eero omata rawijayiteri itsipa-jatzi? Aritaki okantari, tema nokantzi-takari maawoeni akaatee-yakini, kimiwaetaka opeyakaa-shiwaeta-kaemi ayaariperonka, okantawitaka Judá-paeni aakapaeni eejatzi itsipa-jatzi atziri akapaeni. ¹⁰ Aritaki ojankinata-kotaka, kantatsiri:

Tekatsi tampatzika-shireri, tee itzimaa-neetzi apaani.

¹¹ Tee itzimi kematha-tantaniri.

Tekatsi kowaatsini riyoteeri Tajorentsi.

¹² Ithonka ipiya-shiretee-yakani, tekatsi kameethatatsini.

Tekatsi mateeroni ikameetha-shiretee.

Tee itzimaa-neetzi apaani.

¹³ Kaariperori iñaawaetzi, oshiyawaetakawo ikentsi roomi omoo jempe ikitatee-tziri kaminkari.

Ametaka ineneki itheeya,

Kepiya-waantetaki kimitaka maanki.

¹⁴ Tema ikijima-waetanta-piintaki, ininatan-tayitzi.

¹⁵ Ramentakakaawo iitzi riyayitzi rowamaante, ikoyi rapaatakantero iraantsi.

¹⁶ Ipampitha-wokita-piintziro ikineetzi ithonkan-teetzi, ikoyi ikemaatsita-kaanta-waetyaa.

¹⁷ Tee ipampitha-wokitziro jatachari ijeekaetzira kameetha.

¹⁸ Tee ipinkathaa-kiteeri Tajorentsi.

¹⁹ Iyotzi ari riyakowenteeri Tajorentsi ikaatzi pankinawenta-waeta-kawori Ikantakaan-teetani. Eero omata rotekaero iñaani ikante: "Tee namaaki-waetziro." Tema imaeriyitee maawoeni jaawiki-jatzi-paeni.

²⁰ Tema tekatsi materoni imonkaatero Ikantakaan-tee-tani, rootaki ikantan-tyaariri Tajorentsi: "Tampatzika-shireri naaka." Tema aririka ayotako-perota-neero Ikantakaan-teetani, ari ayoperotziri osheki akaariperotaki.

Tajorentsi tampatzika-shireteeri, aririka awentaa-shireta-neeyaari

²¹ Roo kanteencha owakira roñaahaero nimaeka Tajorentsi atampatzika-shiretan-teeyaari. Tee okimitawo paerani, apankinawenta-shiwaetakawo Ikantakaan-teetani atampatzika-shiretan-teeyaari. Rootaki rojankinata-kotakiri Kamantan-taniri-paeni, roojatzi rojankinata-koetakiri Ikantakaan-teetaniki. ²² Riitaki Tajorentsi tampatzika-shireteeni, aririka awentaa-shireta-neeyaari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, akemijanta-neeri rirori. Tee anashiyita, eejatzi oshiyari itsipa-paeni. ²³ Tema maawoeni akaaripero-shiretaki. Rootaki eero okantanta añaayiteero rowaneenkawo Tajorentsi.

²⁴ Roo kanteencha itampatzika-shire-yitee Tajorentsi,

† Waerontsi

ineshironka-perotee rirori rotyaanteeri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús ipina-wenta-yitee aakapaeni. ²⁵ Rootaki rotyaantan-takariri Tajorentsi rapatawente riraa Jeepatzii-totaa-rewo rowamahae-takiri, roetsimaryaan-teeyaariri Tajorentsi aririka awentaa-shiretee-yaari Jeepatzii-totaa-rewo. Roo imatanta-kawori Tajorentsi ifñaantee-tyaariri ashi royiroyi itampatzika-shiretzi rirori. Tema paerani osheki ramawe-witakawo Tajorentsi iyaari-peronka atziri-paeni, tema osheki ramawetapiintakiro. ²⁶ Rooma nimaeka, roñaaha-yitee riitaki kameetha-shireri. Tema tampatzika-shireri rirori, itampatzika-shireta-kaeri ikaatzi awentaa-shireta-naariri Jesús.

²⁷ ¿Eenitatsima nimaeka ajahawenteeyaari? Tekatsi. ¿Itakama? ¿Rooma kantakaan-tziro tee itzimi iita monkaateeroni Ikantakaan-teetani? Tee, tema roo kantakaan-tzirori awentaa-shiretani. ²⁸ Eero omata rajahawentya tampatzika-shireri, tema tee rotsinampaero ipankina-wenta-wawitakawo Ikantakaan-teetani. Apatziro imateetziro rawentaa-shireteetari Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁹ ¿Apatziroma aakapaeni Judá-paeni rantzimo-yiteero Tajorentsi? Tee. Ari akaateeri kaari asheninkayita, rantzimo-yiteero maawoeni. ³⁰ Tema apaani ikanta Tajorentsi. Jempe ikantakaa-yitee aakapaeni itampatzika-shire-yitee, ari ikmita-yiteeri eejatzi kaari totameshitaa-rewota-chani. ³¹ ¿Nomanintatziroma naaka Ikantakaan-teetani nokenkithata-kotakiro awentaa-shiren-kantsi? ¶Tee ari okantyya! Tema nokantatzi: “Roopero iroka Ikantakaan-teetani.”

Roshiya-kaawentantzi Abraham

⁴ Jame akenkishiryaa-koteri awaejatziteni Abraham. ¿Jempema ikantee-takirika rirori itampatzika-shiretan-taari? ² Roomi ipankina-takyaami Abraham tampatzika-shireta-kaerinimi, aritaki rajahaawenta-waeta-kyaami rirori. Eero rajahaawentaarimi Tajorentsi. ³ Iroka ikantee-tziri Jankina-rentsi-peroriki: Tema rawentaakari Abraham irika Tajorentsi, rootaki ikimita-kaantaariri itampatzika-shiretani.

⁴ Jame oshiyakaa-wenta-wakiro: Aririka rantawaete apaani atziri, ipineetzi. Tee ineshironkata-shitee-tari, ipineeta-tziiri rantawaero. ⁵ Riima kaari antawaeta-tsinini, aririka ifneero ipinata-shitee-tyaari, ineshironkaetatzii irika. Ari ikantari atziri-paeni ikaatzi thenkajatorentsi-waeta-tsiri paerani, rawentaa-shiretaari Tajorentsi, aritaki ifneero itampatzika-shireteeri. Aritaki ineshironkateeri rawentaa-shireta-naari, tee roetzifñaarikowaetashityaawo. ⁶ Roojatzi ikenkithata-kotakiri pinkatharini David ikimo-shireta-kaayiteeri Tajorentsi itampatzika-shireta-kaani, kaari ifñaashintsi-wawentyaawoni, ikantaki:

⁷ Ikimoshireteeyini atziri ipeyakoe-teeri rantawitakawo kaari-perori,

Okimiwitaawo romanakoe-tatyee-nirimi iyaari-peronka.

⁸ Ikimoshireteeyini atziri, kaari riyakowentzi Tajorentsi iyaari-peronka.

⁹ Riitaki ikaate kimoshiretaa-tsini, ¿Apatziroma aakapaeni akaatzi iiteetee “totameshitaa-rewo?” Kimitaka tee, ari roshiya-yitee eejatzi kaari totameshita-chani. Pikenkishiretero akantakiri:

Rawentaanaka Abraham, rootaki ikimita-kaanteetaariri itampatzika-shireta-kaani.

¹⁰ ¿Jempe-paetema ikimita-kaantaari Tajorentsi awaejatziteni Abraham itampatzika-shiretani? ¿Aripaetema imatakiro itomeshitaa-nitaka? ¶Teera! Tema roo rimpoeteri itomeshitaa-nityaa. ¹¹ Tema aririka opiro-mashitaneerit itomeshitaa-nitakaha rootaki riyotee-tantari rawentaa-naari Tajorentsi. Riima Abraham retzitikawo rawentaakari rirori Tajorentsi, itampatzika-shiretzi-takari tekiraha itomeshitaa-nityaa. Ari ikantakari Abraham retanta-kawori itampatzika-shireta-kaetziri. Rootaki ikimita-kaanteetakariri riitakimi charininteeyaa-ririni maawoeni tampatzika-shireri-paeni, tee okowa-peroteeyaa itomeshitaa-niteetyaa. ¹² Omaperowitayaa iiteetee aakapaeni “totameshitaaniri” aakataki icharini-perotani Abraham, tema ari akaatziri atomeshitaa-nita. Roo kanteencha tee roo oshiyanteeyaariri ikanta rirori itomeshitaa-nita, tema roo akimitan-taariri awentaa-shireta-naari Tajorentsi, ikimitakiro rirori Abraham, retakawo rawentaa-shiretari tekiraha itomeshitaa-nityaata.

Awentaa-shirenka ifñaantee-yaawori ikashiya-kaeta-kaeri

¹³ Tema ikashiya-kaetzi-takari paerani Tajorentsi awaejatziteni Abraham eejatzi ikaate icharininteeyaarirashitee-yaawo maawoeni kepatsi, ikashiya-kaetzitakari tekiraha ojankinatyaata Ikantakaan-teetani. Apatziro rawentaa-shiretanaka Abraham. ¹⁴ Tema ikaatzi ifñaayiteeroni ikashiya-kaani Tajorentsi, kaari irika-paeni pankinawenta-shiwaetawori Ikantakaan-teetani. Arimi okantyyaami, aminaashi-waetyaami awentaa-shiretari Tajorentsi, eero okameethatzimi ikashiya-kaakaeri. ¹⁵ Ikaatzi pankinawenta-waetawori Ikantakaan-teetani, apatziro ifneero rowatsimaeri Tajorentsi teera rotsinampaashityaawo. Tema eero otzimakimi Ikantakaan-teetani, eero otzimimi ranteeetani.

¹⁶ Riitaki ifñaayiteeroni ikashiya-kaani Tajorentsi ikaatzi awentaa-naariri ineshironka-perotantzi Tajorentsi. Ari ifñaayiteero ikaate icharininteeyaariri, teera apatziro ifñaayiteero aakapaeni Judá-paeni, ipaetakiri Ikantakaan-teetani, tema maawoeni ikaate awentaa-shiretee-yaarini Tajorentsi, kimita-kotaariri Abraham. Oshiyawaetaawo icharini-yiteemi Abraham maawoeni aakapaeni. ¹⁷ Rootaki rojankinatan-teeta-kawori, ikanteetaki:

Aritaki noshekyahaemiri picharininteeyaariri, iinashiyitee-yaawo ipiyoteeyaa ikaate isheninkata-wakahaeyani.

Rootaki ikashiya-kaani Tajorentsi. Rootaki rawentaa-shiretan-takariri Abraham. Omaperotatyaa imonkaateero Tajorentsi, kantacha rirori rañaakaa-yiteeri kamayita-tsiri, tema riitaki wetsika-yitakirori kaari tzi-mayi-witachani paerani. ¹⁸ Iroka ikantakiriri awae-

jatziteni Abraham: "Inashi-yitee-yaawo picharinin-teeyaari, ipiyoteeyaa ikaate isheninkata-wakahaeyaani." Ikantzi-takari eejatzi: "Tema ari ikanteeyaa roshekitee rirori." Rootaki ikemijantan-tanakari Abraham, okantawitaka osheki opomeentsitzi-motakari ikemijantan-tyaari. ¹⁹ Roetziñaarikota-piintakawo rawentaa-shireta. Ashi royiroyiro ikenkishiryaa-kotawo, ikantzi: "¿Jempema okantyaaka? Tema kaataki naaka 100 nojarentsite, rooteentsi nokami. Tee otzimanitzi eentsite noena Sara." ²⁰ Ari okantawitaka ikenkishiryaa-waeta, tee ikijo-shire-wentziro ikashiya-kaakiriri Tajorentsi, tee okantashiryaa-waetziri rawentaa-shiretari. Eekiro imaperota-nakitziro rawentaa-shiretari, ari ikanta-piinta-nakitziro ithaamenta. ²¹ Riyoperotzi Abraham ari imatakiro Tajorentsi okaatzi ikashiya-kaakiriri. ²² Rootaki ikimita-kaantaariri itampatzika-shiretani. ²³ Rootaki rojankinata-kaantan-takawori Tajorentsi jempe okanta-kota. Tee rojankinata-kaanta-shityaawo apinkathatan-tyaariri Abraham. ²⁴ Roo rojankinata-kaantan-takawori ayotantee-yaari ikimita-kaantee itampatzika-shiretani aakapaeni, aririka awentaa-shireta-nee-yaari owañahaeriri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ikamawitaka-ha. ²⁵ Tema riitaki kamawenta-yiteeri aakapaeni, okantakaan-tziro akaaripero-waetaki. Riijatzi añahaatsi itampatzika-shireta-kaanteeri.

Opoñaantari itampatzika-shireta-kaetee

5 Iroka okantaka. Rootaki awentaa-shirenka itampatzika-shireta-kaayiteeri. Rootaki ariperotan-taariri Tajorentsi. Riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo matakaa-yiteerori iroka. ² Tema awentaa-shireta-ri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riyotakaa-yiteero ineshironkatani Tajorentsi. Akimoshireyitee añaa-yiteero paata rowaneenkawo Tajorentsi. ³ Tee apatziro akimoshire-wenteero okaatzi añaa-yiteeri paata, tema akimoshire-wentzi-teeyaawo awijimo-yiteeri nimaeka. Tema ayoteeyini aririka añaa-yiteero akemaatsi-waetyaa, rootaki oetziñaarikotan-tyaari. ⁴ Aririka oetziñaarikotapiintyaa, aritaki aawyaa-shireteeya. Aririka aawyaa-shireteeya, aritaki awentaa-perota-nee-yaari oyaakotanewo. ⁵ Eero raminaakaa-shitee oyaakotanewo. Tema añaa-kiro retako-perotakae Tajorentsi, rotyaantakaeri Ishire okimiwitakawo ijako-peroe-tatyee-nirimi. ⁶ Okanta ikowa-naki Tajorentsi, aripaete ikama-wenta-yitee Jeepatzii-totaa-rewo, okantawitaka atheenkatajorentsi-waewitaka, tee aawyaawaeta-nitzi. ⁷ Tekatsi matapiinteeroni ikamawenterini itsipa atziri. Tema tzi-ma-witacha kamawenterini atziri kameetha-shireri. ⁸ Roo kanteencha okantawitaka akaaripero-shire-witaka aakapaeni, ikamawentakae Jeepatzii-totaa-rewo. Osheki retako-perotakae Tajorentsi, rotyaantakiri Jeepatzii-totaa-rewo ikamawentee. ⁹ Rotyaantakiri Jeepatzii-totaa-rewo rapatawenteeriraa itampatzika-shireta-kaanteeri. Ari imatakiro eenirowa akaaripero-shire-witeeyani, ¿Kantachama nimaeka athaawantyaari ithonkae itampatzika-shire-yiteera? ¹⁰ Tema paerani eeniro akija-neenta-witari Tajorentsi, rotyaan-

ta-kaeri Itomi ikama-wenta-yitee, ari okanta ariperotan-taariri. Ari okanta ayoperotan-taari aritaki awijako-shire-yitee, tema rañaawentee Jeepatzii-totaa-rewo. ¹¹ Ari okantakari, ikimo-shiretakaa-pero-yitee Tajorentsi, tema riitaki Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ariperota-kahaeriri.

Adán eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo

¹² Paerani apaani ikanta atziri etakaan-tanakawori ikaariperotaki. Roo owajankitahaantsi iñaakiri, ikaamani-yitee. Roojatzi antetaneen-chari maawoeni icharinita-naari, ikaaripero-yitanaki maawoeni jaawiki-jatzi-paeni, ikaamani-yitanaki. ¹³ Rootaki awijeen-tsiri tekira-ha rojankineetero Ikantakaan-teetani. Tema irika-paeni añaa-yiteen-tsiri paerani tekira-ha rojankineeteero Ikantakaan-teetani, inashiteeyaa riyakowente-teeri. Riima irika-paeni impoeyita-tsiri itzimayitee ikaatzi piyathata-kawori Ikantakaan-teetani inashiyyiteeyaa eejatzi riyakowente-teeri. ¹⁴ Ikanta ikamae paerani Adán, ikamitaka eejatzi ikaatzi icharini-yitanaari rirori okantawitaka inashiyitaka iyaari-peronka. Rootaki jatakota-neentsiri roojatzi itziman-takari paerani Moisés. Riitaki Adán oshiyakaa-wenta-kariri itsipa atziri pokaentsiri. ¹⁵ Riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo irika. Iroka okanta roshiya-kaawente-takiri: Tema atziri rirori Adán, ikaaripero-waetaki, riitaki kantakaan-takirori ikamatayi-takari osheki atziri. Ari ikimi-tzitakari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, atzirira rirori, ikamawentantaki, rootaki raña-shiretan-taari osheki itsipa atziri, ikantakaakawo Tajorentsi ineshironkatantzi. ¹⁶ Roo kanteencha rinashitakawo Tajorentsi ineshironkatantaki rirori, tee roshiya-kotyaari etakaan-tanakawori ikaariperotaki. Tema iyaari-peronka apaani atziri, rootaki kantakaan-takirori rowajankitaan-teetaari osheki atziri. Rooma ineshironka Tajorentsi rootaki kantakaan-takirori itampatzika-shiretan-taariri osheki antzirori kaaripero-tatsiri. ¹⁷ Ikanta ikaariperotaki paerani apaani atziri, irika Adán, okimiwita-nakawo "Kaamanitaantsi" atzirita-nakityeemi, rootaki omperawaeta-tyaarini atziri-paeni. Rooma nimaeka aririka rañahae atziri-paeni, okimitaawo rotsinampahaero kaamanetaantsi. Tema apaani atziri, irika Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ineshironka-peroteeri atziri-paeni, itampatzikatakiri, tekatsira rante imatantaawori jempe ikantaa nimaeka.

¹⁸ Iroka noshiya-kaawentziri: Apaani atziri kaaripero-teentsiri, riitaki kantakaan-takirori rowajankitaan-teetakariri osheki atziri. Riima itsipa kameetha-shiretatsiri atziri, riitaki kantakaa-kawori rawijako-shiretan-teeyaari osheki atziri-paeni, raña-shire-yitee. ¹⁹ Apaani piyathari atziri, riitaki kantakaa-kawori ikaaripero-shiretan-tanakari osheki atziri. Riima itsipa kaari piyathata-chani atziri, riitaki kantakaa-kawori itampatzika-shiretan-taari osheki atziri. ²⁰ Rootaki opoñaantari rojankinatee-tziro paerani Ikantakaan-teetani, riyotan-teeyaari atziri-paeni kaari-perori irika-paeni. Okantawitaka osheki ipiyatha-waewitaka, antawo ineshironkateeri Tajorentsi. ²¹ Paerani kimiwitaka

atzirita-tyeemi “Kaari kamethatatsiri,” rootaki omperawaetyaarini atziri-paeni, roojatzi owamaan-tayitakariri. Roo kanteencha nimaeka kimiwitaka atzirita-tyeemi “Neshironkataantsi,” rootaki pinkathari-wentan-taatsinimi. Aritaki ineshironka-yitee Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, itampatzika-shireta-kaayitee ashi owantee-yaawori añaayitee.

Ikama-pithee-takiro kaari kamethatatsiri

6 ¿Kameethama akante: Jame antero kaari kamethatatsi ineshironka-perotan-teeri Tajorentsi? ² ¶Tee ari okantya! Tema oshiyawita-naawo akama-pithata-kityeeromi ayaariperonka. ¿Kantachama apaani kaminkari riyata-kaero ikaariperote ikamakira? ³ Aamaa-shityaa pipeyakotakiro eeroka-paeni omitsiryaa-wentaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, oshiyako-taari jempe ikanta rowamahae-takiri rirori. ⁴ Rootaki oshiyakaa-wentacha akamakaeromi jempe akantawita paerani. Ikiteetakae. Opoña rowañahae-tee eejatzi, oshiya-kotaari Jeepatzii-totaa-rewo. Tema ishira Tajorentsi owiriinteeri Jeepatzii-totaa-rewo, ikimita-kaayitee aakapaeni owakirami atziri añaayitatsini.

⁵ Tema oshiya-kotaari rirori, kimiwitaka akamayita-kityeemi, aritaki rowañahae-tee ikimitakiro rirori. ⁶ Tema kimiwitaka jempe akantayitaha paerani atziriyitzira, ari itsipatee-takaerimi Jeepatzii-totaa-rewo ikentakoe-takaemi. Ari akama-pithateero akaaripero-waewitaka. Rootaki kaari oshiyayitan-taari nimaeka omperatani “Kaari kamethatatsi.” ⁷ Tema apaani kaminkari tekatsi rantayitee ikamakira, tee ikaariperotee. ⁸ Tema atsi-payitaari Jeepatzii-totaa-rewo rowamahae-takiri, awentaa-shiretaneeyaari atsiyitee-yaari ikaatzi raña-shireta-kaayiteeri. ⁹ Tema ayoteeyini eero rapiiteero Jeepatzii-totaa-rewo ikamawentantee. Apaani okaatzi ikamaki, añahae. Tee omperawaetaa-ri rirori “Kaamanitaantsi.” ¹⁰ Apaani okaatzi ikamawentakiri rirori antayitzirori kaari-perori. Tema rañii-moteeri nimaeka Tajorentsi. ¹¹ Ari pikimitee-yaari eeroka-paeni, pikimita-kaanteeya pikama-pitha-yiteeromi piyaari-peronka, riitaki Jeepatzii-totaa-rewo Jesús kantakaan-teerori nimaeka pañii-motan-taariri Tajorentsi.

¹² Rootaki eero pikowanta opeyakaa-shitee-mi piyaari-peronka. Oztimatyee potsinampahaero piñaamatashitari. ¹³ Tema pimatakiro pikimita-kaantaawo pikamaki-tyeemi, añahae, pikimita-kaantero jatakimi-mi Tajorentsi, pikanta-paeri: “Iroka nowatha, nantanta-piintyaawori kameethata-tsiri.” Aritapaaki pikimita-kaantawo piwatha rootaki pikaaripero-waetanta-piintari. ¹⁴ Aritapaaki pikimita-kaantakiro “Kaari kaamethatatsi” atziritatyeemi, rootaki omperawaetemini. Tema tee pañii-moteero eeroka Ikantakaan-teetani, apatziro pañii-moteero neshironkataantsi.

Omperayitaa-ri tampatzika-shiretaantsi

¹⁵ ¿Kameethama akante nimaeka: “Jame akaaripero-shirete, eero añii-motantawo Ikantakaan-teetani, ap-

atziro añii-moteero neshironkataantsi?” ¶Tee ari okantya! ¹⁶ ¿Tema piyotzi aririka romperatee-temi, oztimatyee pikemijanta-piinteri omperatzimiri? Pimikita-kaantakiro atziritemi piyaari-peronka, rootaki omperawaetemini, aritaki pikama-shiretee. Rooma pikimita-kaanta-neero riitaki Tajorentsi pikemijanta-piintee, aritaki pitampatzika-shiretee. ¹⁷ Tema paerani, pikimita-kaantakiro roomi “Piyaari-peronka” omperatemini. Rooma nimaeka poetziñaarikotaawo pikemijanta-neero okaatzi riyotaa-yi-teeta-kimiri. ¹⁸ Nimaeka tee omperateemi “Piyaari-peronka,” apatziro omperateemi “Tampatzika-shiren-tantsi”. ¹⁹ Noshiya-kaawenta-tzi-imiro ayota-kota-piintziro aakapaeni aririka romperatee, rootaki akemathatan-tyaawori okaatzi kompitzi-mowaeteeri aakapaeni. Tema paerani pikimita-kaanta-waetakawo atzirita-tyeemi “Kaari kamethayitatsini” rootaki omperawaetemini, aritaki okimiwita-kimiri “Piyathataantsi,” tema oshaki pipiyathata-piintaka. Roo kanteencha nimaeka omperateemi “Tampatzika-shiretaantsi,” aritaki piñaayiteero pitajorentsi-shire-yitee.

²⁰ Paerani eeniro omperawaetzimi “Kaari kamethatatsini,” ari piyeeka-waeta-shitari, tekatsi shintsiteemini pitampatzika-shirete. ²¹ Roo kanteencha piyotee nimaeka tee okamethatzi iroka. Roo kameethatatsi pikaani-wenteero nimaeka jempe pikantawita paerani. Piyotahaeri ikaatzi antayitzirori iroka-paeni aritaki ikama-shire-yitee. ²² Roo kanteencha tee okimitakaan-teemi “Piyaari-peronka” eerokami omperatani. Tema riitaki Tajorentsi omperateemiri. Riitaki kameetha-perota-kahaemiri. Aritaki rashitee-mi, tema ashi powaero paña-nitee. ²³ Iroka “Kaamanitaantsi” okimiwitakawo roomi ipineeteeririmi antawaeta-piinta-kinirori kaari kamethatatsi, okimiwitaka riimi omperatani. Rooma “Kañaanitantsi” okimiwitakawo roomi ineshironkani Tajorentsi tsipashireyitaariri ikaatzi tsipa-shire-yitaariri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, Awinkatharite.

Roshiya-kaawentee-tziro aawakahaantsi

7 Noyemijantzinkaritepaeni, eeroka-paeni noñaanatziki pikaatzi piyotako-yitziro Ikantakaan-teetani. ¿Tema piyoteeyini aririka ikami atziri ikama-pithatakiro Ikantakaan-teetani? ² Ikimiwitakawo tsinani tzimatsiri oemi. Eenirowa rañii-motziro oemi, oztimatyee otsipata-piintyaari. Rooma aririka ikama-pithatakiro, aripaete ojeekashiwaeteeya ³ Rooma oñeerika itsipa shirampari eenirowa rañii-motziro oemi, omayempitzimotakiri. Rooma ikamaki-rika, ari ojeekashiwaeteeya, kantacha ahae itsipa oemi, eero ikimitakanteetawo mayempiro.

⁴ Noyemijantzinkaritepaeni, oshiyakaa-wenta-chari jaka ikimiwitaka atzirita-tyeemi “Ikantakaan-teetani,” rootaki piiminta-kyaarimi paerani. Roo kanteencha pikama-pithatakiro eeroka-paeni Ikantakaan-teetani, tema pitsipatakari Jeepatzii-totaa-rewo rowamahae-takiri paerani. Okimiwita-naawo nimaeka piyeeka-shitee-yaami piimintaari itsipa, riitakira rowañahae-teeri. Rootaki okameethatantari pantawaeteeniri eeroka-

paeni nimaeka Tajorentsi. ⁵ Tema tekira añeero oshiyakaa-wentee-chari "Kaamanitaantsi," osheki apiyathata-piintakawo Ikantakaan-teetani, antapiintakiro kaari kamethatatsi. Rootaki owamaa-shireta-kaeri. ⁶ Okimiwitakawo nimaeka akama-pithateeromi, ajeekashiwaetaa. Añaayiteeri owakirari, riitaki Ishire tajorentsi kantakaan-taawori romperatan-teeri Tajorentsi. Tee okimitawo paerani, apankinawenta-waetawo itakantawori rojankinee-takiri.

Kaari kamethatatsiri jeeka-shiretan-tanari

⁷ ¿Kameethama akante: "Tee okamethatzi Ikan-takaan-teetani?" ¶Teera! Tema rootaki yotakaanari nantapiintziro kaari kamethatatsiri. Tema iroka ikanteetaki Ikantakaan-teetaniki:

Eero piñaawenashirewaetanta.

Roo kanteencha, eero niyota-koteeromi kanta-kota-chari, eero niyotaa-jeetzimi eenitatsi nantani noñaawena-shireta-waeta-piintaka. ⁸ Rooma niyota-koteero Ikantakaan-teetani, tee namawenitziro, osheki noñaawena-waeta-piintaka. Eero niyota-koteeromi ikantakaan-teetani, eero okaariperotzimi nantayitziro. ⁹ Paerani tee niyowityaa kaari-perori iroka noñaawena-shiryaaari nokenkishiryaaaniki. Nojeekashiwaeta-piinta, tekatsi shintsitenani. Rooma niyota-koteero Ikan-takaan-teetani, aripaete niyotanaki nokaaripero-waetatzii, aritaki nokama-shiretee eejatzi. ¹⁰ Rootaki owamaa-shiretaanari iroka Ikantakaan-teetani. Roo opoñaantawitari rojankinee-tziro iroka Ikantakaan-tee-tani, rootaki kantakaan-teronimi ikañaanitante-tyaari-mi. ¹¹ Nokimita-kaanteero naaka atzirita-tyeemi "noy-aariperonka," rootaki kosheki-nanimi netanakawo niyota-kota-nakiro Ikantakaan-teetani. Amatawi-waetakina, roojatzi owamaan-takinari. ¹² Roo kanteencha iroka Ikantakaan-teetani tajorentsi irika, tampatzikari rirori, kameethari.

¹³ ¿Rooma owameethanka, kantakaawori nokamanteeyaari? ¶Teera! Kaari Ikantakaan-teetani owamaenani, tema rootaki nowaariperonka owamaenani. Tema apatziro yotakaa-nawori nowaariperonka iroka Ikantakaan-teetani. ¹⁴ Ayoteeyini rootaki ashire okenkithata-kotziri Ikantakaan-teetani. Roo kanteencha okimitakawo ipimantee-tatyeeeromi awatha rompera-waetee-tyaawo, rootaki "Kaari kamethatatsiri" omperawaeteeri. ¹⁵ Rootaki kaari niyotanta oeta nokaaripero-shiretantari. Tema tee naaka kowashitachani. Otsimaa-shire-waetakina. ¹⁶ Tee inimotana okaatzi nanta-piintakiri, ari niyotziri kameethari iroka Ikantakaan-teetani. ¹⁷ Okimiwitakawo tee naaka antashityaawoni, tema "Kaari kamethatatsi" tzirin-takinari, rootaki shintsitanari nomatan-tawori.

¹⁸ Okantawita nokoyi nanteromi kameethari, tee nomatziro. Okimiwitakawo rootakimi nowatha kaari kameethata-tsini. ¹⁹ Tee notsinampaero nomatero kameethari nokowawitari. Apatziro nomata-piintziro kaari-perori kaari noñaamatari. ²⁰ Rootaki okimi-takawori atzirita-kityeemi "Kaari kamethatatsini" otzirin-takina, rootaki antakaa-piinta-kinawori kaari-perori.

²¹ Rootaki shintsita-piinta-kinari nokaaripero-waete, okantawitaka nokoyi naaka nanteromi kameethari.

²² Tema noshireki nokanta-shiretzi: "Kyaariperori iroka Ikantakaan-tani Tajorentsi." ²³ Rooma nowathaki koñaatziro, okimiwitakawo oshintsitatyeeromi noshire. Okimiwitakawo eejatzi roomi nowatha omonkyaa-kaanteromi noshire, ari oshintsi-waeteromi okaaripero-shirete. ²⁴ ¶Ashironkamatsitena! ¿Iitaka omishitowa-kaanteeroni noshire omonkyaa-kaantakiro nowatha, roojatzi owamaa-shiretan-tenarimi? ²⁵ Riitakira Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo mateeroni. Nopasoonkiteeri Tajorentsi otyaanta-kiriri imatantaawori. Arira okanta, roo noshire nomatan-teeyaawori nokemijanteero Ikantakaan-tani Tajorentsi. Rooma nowatha koñaatziro rootaki nantanta-piintawori okantakaan-tani "Kaari kamethatatsini."

Ikenkishireta-piintee-tziri Ishire tajorentsi

⁸ Tema atsipa-shiretaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, eero rowajankitaa-yitee. ² Tema tee añiimoteero Ikantakaan-teetani kamanta-kotzirori kaari kamethatatsini, owamaa-shiretan-tatsiri. Apatziro añiimoteero nimaeka otsipa ikantakaan-teetani thaweta-kotzirori añaashire-yitee atsipa-shiretaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ³ Tekatsi otsinampaeroni itampatzika-shirete ipankina-waewitawo Ikantakaan-teetani, tema maawoeni aakapaeni otzimi-motee awatha kaari aawyaawaeta-tsini. Riima Tajorentsi riitaki mateerori itampatzika-shireta-kaayiteeri atziri-paeni, rootaki rotyaantan-takariri Itomi-perori ratziritzi-motante, otzimimo-witakari iwatha okimitawo awatha aaka. Riitaki atsipeta-kawori rowajankitaa-wentakiri Tajorentsi iyaari-peronka maawoeni atziri. ⁴ Rootaki amatantawori atampatzika-shire-pero-yitee nimaeka, tema rooperori iroka ikantakaan-teetakiri. Rootaki amata-piintee okaatzi omatakaa-yiteeri Ishire Tajorentsi. Eero antapiinta-shitaawo okaatzi akowa-shiwaetari aakapaeni. ⁵ Ikaatzi oshireta-waetawori rantayitero ikowashitari, okimiwitakawo atzirita-tyeemi "Kowashitaantsi," rootaki omperawaetantyaarinimi. Riima ikaatzi oshireta-piintawori ikemijanteero Ishire tajorentsi, riitaki rewaritaari. ⁶ Ikaatzi oshireta-waetawori rantero ikowa-shiwaetari, eero ishenkaa ikama-shirete. Riima oshireta-piinta-nakawori Ishire Tajorentsi, kameetha rañaayitee. ⁷ Ikaatzi oshireta-waeta-shitawori rantayitero ikowa-shiwaetari, eero ishenkaa iñaantyaawori ikijaneenteri Tajorentsi, eero ikemijanteero okaatzi ikantakaan-tziri Tajorentsi, eero imateero ikemijanteeri. ⁸ Tema ikaatzi matakirori iroka-paeni, okimiwitaka tekatsi ranteeri rirori-paeni inimotan-teeyaariri Tajorentsi.

⁹ Roo kanteencha teera pimatziro eeroka-paeni iroka, apatziro poshireta-piinta-naawo okaatzi okowakaemiri Ishire Tajorentsi, tema riitaki jeeka-shiretan-tzimiri. Ikaatzi kaari yoteerini Itajorenka Jeepatzii-totaa-rewo, teera rashitaari Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁰ Tema pikamani-witaka okantakaawo piyaari-peronka. Roo kanteencha nimaeka ijeeka-shiretan-teemi Jeepatzii-totaa-

rewo, añaashireteemi, itampatzika-shireteemira.

¹¹ Tema ijeeka-shiretan-takimi Ishire Tajorentsi, riitaki añaahaemini, ikimitahaeri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, rañaawathata-kahaeri.

¹² Ari okantari noyemijantzinkarite-paeni, tee okameethatzi antayiteero okaatzi akowa-shiwaetari.

¹³ Roorika panta-piinta-neeri, aritaki pikama-shiretee. Rooma poshireta-piinta-neeyaawo-rika okaatzi okowakaemiri Ishire Tajorentsi, okimiwityaawo atziriteyeemi "Piñaamanka," rootaki powamaa-kirimi, aritaki pañaashiretee. ¹⁴ Ikaatzi antaneerori okoyiri Ishire Tajorentsi, aritaki itomintee-yaari Tajorentsi. ¹⁵ Tema iroka Ishire tajorentsi rotyaantakiri Tajorentsi, eero rookawenteemi, papiiteero-kari pikimita-kotee-yaari omperataa-rewo ithaawawaetzi. Tema Ishire tajorentsi kantakae-yaawoni itomintan-teemiri Tajorentsi. Rootaki omatantari akimitakaan-teeri pawa irika Tajorentsi.

¹⁶ Rootaki Ishire tajorentsi yotakahaeni aaka itomi Tajorentsi. ¹⁷ Tema itomintee Tajorentsi, tema atsipataari Jeepatzii-totaa-rewo ashityaawo okaatzi rashita-kaakariri Tajorentsi. Tema atsipataari Jeepatzii-totaa-rewo akemaatsi-waetaka, aritaki atsipatee-yaari jempe otzimape rowaneenkawo.

¹⁸ Nokenkishiryaa naaka eepichokiini akemaatsi-waeta nimaeka, tekatsi oetamatsiteeyaa aririka añaahaero paata rowaneenkawo. ¹⁹ Maawoeni rowetsikani Tajorentsi royaako-teeri ipiyo-tanteyaariri itomi-paeni.

²⁰ Raminaa-shiwaetaka rowetsikani, tee imateero ikowawitari, tema Tajorentsi kantakaawori awijanta-paentari. Roo kanteencha oyaawentaka irika-paeni, ²¹ iñaayiteero rowaneenkawo, aririka ijeekashiwaeteeya itomitaari Tajorentsi. Ari okaatapaaki atziritemi "Shitzitaantsi," rootaki omperatan-tachanimi. ²² Kimitaka ratekae-yatyeeni ikaatzi rowetsikae-takiri ikimi-witakawo otzimaa-nite tsinani. ²³ Eejatzi aakapaeni, okantawitaka añaawitakawo Ishire tajorentsi itsipashire-yitee, kimitaka eeniro atekawaeteeyini akoyi awijakote eero akemaatsi-waetanta, akowa-kowataayitziro jempe-paete itomi-pero-yitee Tajorentsi.

²⁴ Rootaki oyaako-tani kantakaan-tzirori awijako-shiretan-teeyaari, okantawitaka tekira añaayitero iroka. Aririkami añaayita-kiromi, ¿Eekiroma oyaakotatyero?

²⁵ Aritaki okanta oyaako-tani, otzimatyee amatsinka-shireteeyaa, oyaakotero okaatzi kaari añaari.

²⁶ Tema tee aawya-shireta-nite aaka, Ishire tajorentsi neshironka-yiteeni. Tema tee ayoyitzi jempe akantyaa amanayityaa. Roo kanteencha rootaki Ishire tajorentsi amanako-wenteeni, okimiwitakawo ratekawenta-tyeemi. ²⁷ Ikemathatziro Tajorentsi iroka Ishire aririka ramana-kotee. Tema riitaki yotako-perotziriri Tajorentsi oetarika ikowakaeriri ikaatzi rashiyitaari rirori. †

Aritaki otsinampaakiro maawoeni

²⁸ Tema iroka ayotziri: jempe-rika oetyaa awiji-mo-teeniri, aritaki ikantakaa-kyaaawo Tajorentsi okameethatzi-moyitee. Rootaki ikaema-shiretan-teeri

† rashiyitaari rirori = kiteshireri

antayiteeniri ikowakaeri. ²⁹ Ikaatzi riyotzi-takari Tajorentsi aritaki ikemijanteeri, riitaki ikimita-kaanteeri itomi-perori. Ikantaha Reewarite Itomi, ari ikantzityaari itsipa impoeta-tsiri, noyemijantzinkarite-paeni irika. ³⁰ Irika ikaatzi itomitaari Tajorentsi, riitaki ikaemashireteeri, itampatzika-shire-yiteeri, rootaki iñaanteeyaawori rowaneenkawo.

³¹ ¿Jempema ikantee-tziroka iroka? Tema ineshironka-pero-takae Tajorentsi, ¿arima itzimae iita otsinampahaeni? ³² Tema tee ithañee-yaari Tajorentsi Itomi-perori, ishinetakiri rowamaeteri ikamawentan-takaeri aakapaeni. Tema rantzi-mota-kaero Tajorentsi awijeentsiri, ¿eeroma rantzimo-yitee oetarika koetyee-mo-teeri? ³³ Tema añaakiro itampatzika-shiretee, ¿arima itzimae iyakowenteeniri? Tema riitaki Tajorentsi yoshiiyita-kaeri. ³⁴ Riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo kamawenteeri, añaahae eejatzi, jeekapae rakoperoki Tajorentsi itsipataari ipinkathari-wentantzi. Riitaki kantakawenteeri aakapaeni. Aritaki okanta, ¿arima itzimae owajankiteeni? ³⁵ ¿Eenitatsima materoni okahaerini Jeepatzii-totaa-rewo, ipakaan-tyaawori retakoyitee? Okantawitaka añaayitziro opomeentsitzi-mowaetee, eekirowaataatzi retakoyitee. Ari ikimiteerori aririka otzimi owashironkaa-waeteeniri, ikoyi ikoshekaete, atashe-neenta-waete, athonkawkowaetyaa akithaatari, akowaenkata-kowaete, rapathakirahaete. ³⁶ Ari okanta ojankinata-kotaka, ikan-teetaki:

Ashi oyiro rowamaa-kaanteetena nawentahaemi eeroka.

Ikimita-kaanta-kina rowamae-tziri ipireetari. ††
³⁷ Okantawitaka añaayitero iroka-paeni, aritaki otsinampaa-yitakiro, tema retakotee Tajorentsi, aritaki rotsinampaa-kahaero. ³⁸ Iroka nawentaakari naaka: Okantawitakyaa añaawityaawo iroka-paeni: kaamani-taantsi, añaanitantsi, Ronampiripaeni tajorentsi, pinkathari-paeni, awiji-moteeri nimaeka, awiji-moteeni paata, eenitatsiri ishintsinka, ³⁹ jenoki-jato, jaawiki-jato, oetarika rowetsikae-tziri. Roo kanteencha, tekatsira apaani iroka-paeni kantakae-yaarini Tajorentsi ipakaan-teeri retakoyitee, okantakaan-tziro rantzimo-yitakaeri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Riyoshiitee-takiri Israel-jatzi-paeni

9 Riyotziro Jeepatzii-totaa-rewo kyaariperori iroka nokantemiri. Tema rootaki Ishire tajorentsi pinkathari-wenta-shiretanari, rootaki yotakaanari, tee notheeya nokantemiro iroka: ² Osheki nowashireta-kotakari nosheninka-paeni Judá-paeni kaari kemijantatsini, osheki okatsizimo-shiretakina. ³ Osheki nokowawitaka rawijako-shiretee nosheninka-paeni, nokowawitaka noshine-wentee-yaari rawijakotan-teeyaari. Aritaki omatakyaami ipakahaenami Jeepatzii-totaa-rewo, aririka niyotemi rootaki rawijako-shiretan-teeyaari nosheninka-paeni, ⁴ ikaatzi icharinitakari Israel. Tema riitaki itomiwitakari Tajorentsi irika-paeni, roñaaha-yiwitakari rowaneenkawo. Eenitatsi ikanta-

†† ipireetari = oveja

wakaari rariperotanta-wakae-yaari, rojankina-witakana nari Ikantakaantani, inintaa-waewitaka ipinkathatziri, tzimawitaka ikashiya-kaakiriri. ⁵ Riitaki okakini isheninka-paeni awaejatziteni. Riijatzi isheninkapaeni Jeep-atzii-totaa-rewo, Tajorentsita-tsiri awijiriri maawoeni, ashi rowaetero ithaamentee-tyaari. ☐Maperotatyawé!

⁶ Okantawitaka tee ikemijantee-tziri, ¿kameethama akante eero omonkaata ikashiya-kaantziri Tajorentsi? [Teera! Tema ikaatzi iiteetziri nimaeka “Israel-paeni,” it-sipa-jatzi irika, kaari icharini-perori Israel. ⁷ Ari okanta awiji-mota-kiriri Abraham. Tema tzimaki apite itomi, roo kanteencha apaani ikimita-kaantaka kaarimi isheninka. Riitaki ikenkithata-koetziri jaka, ikanteetaki: Riitaki Isaac itomi-perori.

⁸ Arira ikimitzi-takari Tajorentsi tee roshiya-kaantaa-tziri riimi itomi-perori ikaatzi rowakaan-takiri awaejatziteni Abraham, apatziro itomita-kaetaari ikaatzi ikashiya-kaeta-kiriri icharini-yitee-yaari. ⁹ Iroka okaatzi ikashiya-kaakiriri, ikantakiri:

Otsipaki ojarentsi oshi-yaawo nimaeka, aririka nopiyaki, noñaapaero Sara tzimaki otomi.

¹⁰ Ari okanta awiji-mota-kirori Rebeca, itsipaa-nitakaakawori awaejatziteni Isaac. ¹¹ Tekira itzimiita otomipaeni, tekira rantayitero kameethari eejatzi kaari-perori, tema tzimaki ikowakiri Tajorentsi ranteri. Ari omonkaatari okaate ranteri. Teera rii kowashi-waetachani rantero, tema Tajorentsi kantakaawori rantayitan-tawori oetarika, ikaema-shire-yiteeri. ¹² Iroka ikantzi-teeta-kawori Rebeca:

Riitaki omperatan-tachani ewonkiri, romperatyaari etawori itzimi.

¹³ Iroka otsipa rojankinee-takiri, ikantzi Tajorentsi:

Niyoshiitakiri Jacob, riima Esaú nomanintakiri rirori.

¹⁴ ¿Rootakima akantan-tyaari: “Akemakiro ikantakiri Tajorentsi, tee itampatzika-shiretzi rirori?” Eero piñaawaetziro iroka, pikamanta-koterimi. ¹⁵ Tema paerani iñaawaetaki Tajorentsi, ikantziri Moisés:

Itzimi-rika nokoyiri noneshironkateri, aritaki noneshironkatakiri.

Itzimi-rika nokoyiri nokaminthayiri, aritaki nokaminthaakiri.

¹⁶ Ñaakiro, kaari atziri-paeni kowashityaawoni rantayitero oetarika, tema riitaki Tajorentsi kantakaawori rantantawori oeta-rika ikaatzi ikaminthaa-yiteeri rirori. ¹⁷ Ari ikantee-takiriri eejatzi Faraón, iroka rojankinata-koetakiri, ikanteetzi:

Rootaki nopinkatha-ritakaan-takimiri iyotan-teetenari otzimi-motana naaka noshintsinka, ari okantyya ikenkithata-koetan-teenari naaka maawoeni kepatsiki.

¹⁸ Ari ikantari Tajorentsi, ineshironka-yitziri ikaatzi ikoyiri rirori. Riijatzi kantakaawori ikijo-shire-yitantari ikaatzi ikoyiri rirori.

¹⁹ Kimitaka ari pikanteena: ¿Iitakama rowajankitaantariri Tajorentsi ikaariperota-kaayitziri, eeroma okantzi rowashiñaahaero ikowakiri Tajorentsi ranteri? ²⁰ Roo kanteencha nokantemi naaka: Tekatsi piyomatsite patziritzika eeroka pikantan-tyaari. Tee pipinkatha-ritzi Tajorentsi. Jame akenkishireta-koteri wetsika-yitzirori

chomo. ¿Kantachama oñaanateri ichomoni, okanteri chomo-pakori: “Tee nokamethatzi powetsikakina?”

²¹ ¿Eeroma okameethatzi rowetsiki owaneenkata-chari, opoña rowetsikaki otsipa kaari kamethatsi? Tema kameethatzi, riitaki ashitawori ichomoni. ²² Ari ikan-takari rirori Tajorentsi, rowetsika-yitakiri ikaatzi oshiyakawori chomo. Tema eeniyitatsi atsipetee-yaawoni iyatsimanka, ratsipetee-yaawo ishintsinka ithonkanteeyaari. Roo kanteencha Tajorentsi, ramawetakota-paentziri irika-paeni. ²³ Ari ikantakiro riyotakaan-teerori osheki retako-perotakae, imata-kiro jempe okanta ikenkishiretzi-takawo paerani, riyoshiiyitee atsipetee-yaari rirori añaayiteero rowaneenkawo.

²⁴ Aakayitaki riyoshii-yiteeri ikaema-shire-yitee. Tee apatziro aakapaeni Judá-paeni, tema atsipayiteeri itsipajatziri kaari asheninkata. ²⁵ Rootaki ikenkithata-kaakiriri Tajorentsi paerani Kamantan-taniri Oseas, ikantaki: Ikaatzi kaari nosheninkawita, nokimita-kaanteeri, “Nosheninka.”

Ikaatzi kaari netakoyiwita paerani, noshiya-kaanteeri, “Netakotani.”

²⁶ Rooma janta jempe ikantee-tawitaka, “Tee pisheninkatena eeroka-paeni,”

Aritaki ikanteetee, “Itomintayiteemi eroka Tajorentsi, Kañaaniri.”

²⁷ Iroka ikantzi-takari Kamantan-taniri Isaías, ikenkithata-kotakiri ikaate icharini-yitee-yaari Israel, ikantzi:

Okantawityaa ishekiwitakyaa icharinityaari, roshiyawo oshekitzi impaneki nijaa-cheraaki, Eepichokiini awijakotaa-tsini.

²⁸ Tema romapokaa-kiri Pinkathari maawoeni kepatsijatziri, itampatzikatee rowajankitaa-kaanteeri.

²⁹ Ikantaki eejatzi Isaías:

Ikaminthaaka Tajorentsi Shintsi-perori rowawijaa-kottee eepichokiini asheninka.

Eero rowawijaa-kotzimi, aritaki añaayiteeromi okaatzi iñaakiri paerani Paamaarini-jatzi, eejatzi Katsimaanirijatziri

Itampatzika-shireteeri rawentahaari

³⁰ Rooma akantan-tyaari: “Tee raminamina-witawo it-sipa-jatzi itampatzika-shiretee, roo kanteencha itampatzika-shireteeri Tajorentsi rawentaa-taari rirori-paeni. ³¹ Roo kanteencha naaka-paeni Israel-paeni, tee notsinampaero noñaayitero raakameethatakina Tajorentsi, okantawitaka nopankinawenta-witakawo Ikantakaantani.” ³² ¿Oetaka kaari rotsinampaantawo? Roo kaari rotsinampaantawo roshireta-kotashitawo ipankina-waetakari rirori. Tee roshireta-kotyawo ikowakaeriri Tajorentsi rawentaa-shiretari. Oshiyakawo rantziwa-tyaawomi mapi. ³³ Rootaki rojankina-koetakiri paerani, ikanteetzi:

Nowakiro ikowa-peroetani mapi Kijakowentoniki.

Owaryaantzi iroka mapi aririka rantziwae-tyaawo.

Ikaate awentaa-shiretee-yaarini oshiyakawori mapi, eero raminana-shiwaetaa paata.

10 Noyemijantzinkaritepaeni, nokoyiri naaka rawi-jako-shire-yitee nosheninka-paeni Israel-paeni. Rootaki namanantariri Tajorentsi. ² Niyotzi naaka ithaamenta-shiwaetari Tajorentsi irika-paeni, rantashi-waetawo tee ikematha-pero-tziro. ³ Tee riyotee-yanitzi ikowatziiira Tajorentsi itampatzika-shireta-kaeri, tee ikemijantzi, apatziro ikowa-shita itampatzika-shiretan-tyaawo ipankina-waeta-shitari apaniroeni. ⁴ Tema ithotyaaikiro Jeepatzii-totaa-rewo okanta-kota Ikan-takaan-teetani, riitaki tampatzika-shireta-kahaeriri ikaatzi awentaa-shireta-naariri.

⁵ Iroka rojankinari Moisés okanta-kota Ikantakaan-teetani itampatzika-shiretan-teetyaarimi, ikantaki: Ikaate monkaateeroni, riitaki añaashiretaa-tsini.

⁶ Roo kanteencha inashita, tee oshiyawo iroka akan-takiri aririka awentahae-yaari Tajorentsi itampatzika-shiretan-teeri. ¿Kantachama pankina-waeta-shita-chari riyate inkiteki ishintsiteri Jeepatzii-totaa-rewo rowawijaako-shiretantee? ⁷ ¿Kantachama riyate eejatzi sharinkaweniki rowiriinteeri Jeepatzii-totaa-rewo ikamawita-paenta? ⁸ Iroka ikanteetaki:

Aritaki pikemaero ñaantsi, aritaki pikemathateero eejatzi.

Kanta-kota-chari jaka “ñaantsi,” rootaki nokenkithatapiinta-kiri awentaa-shiretaantsi. Iroka okanta: ⁹ Aririka piñaawaetee pikante, “Nowinkatharite irika Jesús,” aririka pawentaa-shiretee-yaari Tajorentsi riitaki owiriinteeri ikamawitaka, aritaki pawijako-shiretee. ¹⁰ Tema pawentaa-shiretaari rirori, rootaki otampatzika-shiretan-teemiri. Ari okantzita, aririka piñaawae-yiteero, rootaki rowawijaako-shire-yitan-teemiri. ¹¹ Ari ikanteetaki Jankina-rentsi-peroriki:

Ikaate awentaa-shiretee-yaarini rirori, eero raminaa-shiwaetaa.

¹² Okantawityaa aakarika Judá-paeni, kaari isheninka-paeni, riira Jeepatzii-totaa-rewo Awinkatharite maawoeni. Eenitatsi-rika amaneeyaarini, aritaki ineshironka-perotakiri. ¹³ Tema iroka ikanteetaki:

Itzimi-rika amaneerini Pinkathari rawentahae-yaari, aritaki rawijakotee. ††

¹⁴ ¿Kantachama ramanee-tyaari Tajorentsi terika rawentaa-shireteetari? ¿Kantachama rawentaa-shiretee-tyaari Tajorentsi, terika ikema-kotee-tziri? ¿Kantachama ikema-koteeteri, terika itzimi kenkithata-kaanta-tsini? ¹⁵ ¿Kantachama ikenkithata-koteeteri, terika itzimi otyaantaa-rewo-paeni? Rootaki rojankinee-tanta-kawori, kantatsiri:

☞sheki ikameetha-kitzite amakironi Kameethari Ñaantsi ijeekan-teetari kameetha!

¹⁶ Roo kanteencha, teera maawoeni ikemijanteetero Kameethari Ñaantsi. Rootaki ikantan-takari Kamantan-tanirini Isaías:

Pinkathari, kimitaka tee ikemijantee-tziro nokenkithatziri.

¹⁷ Okowa-perotatyaa reteeta-wakyaawo ikemaeta-wakiro iñaani Tajorentsi rawentaa-shiretan-teetyaari.

¹⁸ Nokantzi naaka, “¿Aritakima ikemaetakiro?” Aritaki, tema iroka rojankinee-takiri ikanteetzi:

Ikenkithee-takiro nampitsiki-paeni, Ikemaetakiro jempe-rika-paeni ijeekaetzi jaka kepat-siki.

¹⁹ Napiitero nokante, “Ikaatzi icharini-yitaari Israel, ¿Ikematha-perota-kiroma?” Tema riitaki Moisés ooñaawonta-kirori rojankinari, ikantaki:

Ari nokanta-kaakyaawo ponawaetyaari itsipa-jatzi atziri kaari sheninkata-wakaa-chani.

Osheki pikija-shireta-waeteri ikaatzi piyitziri “majontzi-shireri.”

²⁰ Iroka otsipa ikantakiri Kamantan-tanirini Isaías: Iñaayitaana kaari thotyakoteenani.

Noñaaha-yitaari kaari amina-minatenani.

²¹ Roo kanteencha iroka ikenkithata-kotakiri Isaías ikanta-kota Israel-paeni, ikantaki:

Nowaanka-wakota-shiwitapiintakari, teemaeta ikemijantee-yinani, ipiyatheeyakinani.

Eenitatsi Israel-paeni otsinampaa-kirori

11 ¿Nokanta-tziima imanintziri Tajorentsi irika Israel-paeni rashiyitari? ☞Teera ari nokantzi! Tema naakataki eejatzi Israel-paeni, icharini Abraham irika, icharinira eejatzi Benjamín-paeni. ² Tee imanintana Tajorentsi, riitaki iyoshiita-kinari. Pikenkishireero Jankina-rentsi-perori, jempe ikenkithata-koetziri Elías ramanakowentari isheninka-paeni, ikantaki:

³ Pinkathari, rowamahae-takiri Kamantan-taniripani,

Itzimpookae-takiro tapokimentotsi.

Tema apaani nokanta-kaawo nañee, ikowaetatzii rowamahaetena eejatzi naaka.

⁴ Ari rakanakiri Tajorentsi ikantziri:

Teera apaani eeroka yotapaen-chani. Tema naamaako-wenta-kari itsipa ikaatzi 7000 atziri kaari otziwerowa-chani ipinkathateri tajorentsi-niro Inkañaaweri.

⁵ Ari okantari, eenitatsi eepichokiini nosheninka riyoshiitakiri Tajorentsi ineshironkateeri. ⁶ Tee roo kantaakaan-teroni ipankinawenta-waetani ineshironkantaariri Tajorentsi, tema ineshironkata-shitaari Tajorentsi. Ari okanta-kotari neshironkataantsi.

⁷ Ari okantari, tee rotsinampaero maawoeni Israel-paeni okaatzi ikowawitee-yarini. Roo kanteencha eenitatsi Israel-paeni mata-kirori, ari ikantakari riyoshii-yitakiri Tajorentsi. Riima itsipa-paeni ikijo-shiretani.

⁸ Rootaki rojankinee-tantakari, ikanteetzi:

Tajorentsi kantakaawo reempa-shiretan-teetari.

Eniwitacha rooki teemaeta iñaantsi.

Eniwitacha ikempita teemaeta ikemi.

Roojatzi ikanta nimaeka.

⁹ Iroka rojankinata-kotakiri eejatzi pinkatharini David, ikantaki:

☞kantashitzimaetya rahaeteri jempe itzimashiitakiri!

☞kantashitzimaetya rantziwatya!

☞kantashitzimaetya rowajankiteeteri!

¹⁰ ☞kantashitzimaetya imawityaaki-te!

† kaari-rika isheninka-paeni = griego †† Waerontsi

☐ Kantashitzimaetya itsiya-mitziyite!

Rawijako-shire-yitee itsipa-jatzi atziri

¹¹ Tema ikanteetaki “Okantashitzimaetya rantzi-watyaa” nosheninka-paeni, ¿rooma oshiyakaa-wenta-chari ithonkaeteri? ☐ Kaari! Rootaki oshiyakaa-wenta-chari ikinakaa-shiyita-paentari, rowawijaako-yiteeri Tajorentsi itsipa-jatzi atziri, rootaki imatanta-kawori Tajorentsi ifaantyaariri nosheninka-paeni, rootaki ikowanta-perotee-yaari rawijako-yitee rirori. ¹² Tema ik-inashi-waeyitaka rirori, rootaki ineshironkae-tantaariri itsipa-jatzi atziri nampitawori maawoeni kepatsi. Rootaki kameetha-pero-taa-tsini aririka rapiiteetero ineshironkae-teeri nosheninka-paeni paata.

¹³ Nimaeka nokantemi eeroka-paeni kaari nosheninkata. Naakataki riyoshiiteetaki notyaantaa-re-wote nokenkithata-kaayiteemi pikaatzi tee nosheninkatzimi. Noshiretha-piinta-nakawo nantawaari. ¹⁴ Rootaki aminaminatziri ronaneentee-na nosheninka-paeni, ari rawijako-shireteeri rirori-paeni.

¹⁵ Tema tee ikowaeri rirori Tajorentsi, rootaki rariper-otan-taariri Tajorentsi maawoeni jaawiki-jatzi. Rooma paata aririka raripero-shireteeri Tajorentsi nosheninka-paeni, okimiwitaawo ipiriintaa-tyeemi ikamayi-witaka.

¹⁶ Eenitatsi-rika amakiniriri Tajorentsi tashirentsi rantanteetari, tema rashita-naawo Tajorentsi maa-woeni opatha rowetsikae-takiri ratanteetari. Eenitatsi-rika amakiniriri Tajorentsi oparitha-paeni inchato, arira okaatzi rashitawo maawoeni oshipaeni eejatzi.

¹⁷ Iroka oshiyakaa-wentari incha-paretha, riiyitaki nowaejatziteni-paeni etayita-kawori paerani. Oshiyakaa-wenta-chari otewa, riitaki nosheninka-paeni Judá-paeni tzimayitaa-tsiri nimaeka. Kimiwitaka ichekae-takiro mi otewa, oshooka-tewatan-teeyaari ot-sipa apatahae-takiri, kameetha okantya oshooki okantakaawo oparetha. Ikaatzi oshiyakaa-wentziri otewa ipatakae-takiri, riiyitaki atziri-paeni kaari nosheninkata. ¹⁸ Rootaki eero omatanta pajahaa-wenta-waeteeyaa. Pikenkishiretyaa, tema eeroka-taki otewa inchato, eerokataki añaakaa-yitzi oparetha. ¹⁹ Kimitaka aritaki pakakimi eeroka-paeni, pikanteeyini: “Tema ichekae-takiro otewa noshooka-tewatan-taari naaka.” ²⁰ Ari okantawitari, roo kanteencha pikenk-ishireero kimiwitaka nosheninka-paeni Judá-paeni icheka-tewae-teeri okantakaawo tee ikemijantzi.

Rooma eeroka-paeni kaari nosheninkata, eeroka poy-aatariri okantakaan-tziro pawentaa-shiretaa. Tee okameethatzi pajahaa-wenta-waetyaa, pipinkathateri Tajorentsi. ²¹ Riitaki Tajorentsi chekakirori etayitawori otewa, paamawentyaa imateemi-kari eejatzi eeroka-paeni. ²² Ari piñiirori osheki ikatsimatzi Tajorentsi, roo kanteencha neshironkatantaniiri eejatzi. Ikaatzi antzi-wa-shireteen-chari ifaakiro ikatsimatzi Tajorentsi.

Rooma eeroka-paeni, ashi owaero piña-piintero ineshironka-yitemi eekiro poejokirota-tyeeyaari Tajorentsi. Rooma eerorika poejokirota, aritaki ikimi-

† Okenkithata-kotziri pankirentsi ashitawori oparetha, ashitawori otewa, rootaki ikantee-tzitari “Yeenkae-toni.”

ta-kaanteemi otewa ichekae-takiri. ²³ Ikaatzi icheka-tewae-takiri paerani, aritaki rontsirekae-teeri, aririka ipakahaero itheenka-waetziiri Tajorentsi. Tema Tajorentsi kantacha imatero. ²⁴ Eeroka kimitakawori otewa pankirentsi-niro ipatakae-takiri pankirentsi-per-oriki. Osheki okameetha-perotaki roorika rontsirekae-tee otewa-perori oponkitzi-peroki.

Ipiya-shireta-kaeteeri Israel-paeni

²⁵ Noyemijantzinkarite-paeni, nokoyi piyotero kaari ikemathateetzi paerani okaate ranteri Tajorentsi. Eero pikenkishiryaa-waeta-shita aritaki piyotakiro maa-woeni. Añaayitakiro nimaeka irika-paeni nosheninka Israel-paeni, eenitatsi kijoshireta-kaayita-kiriri. Roo kanteencha, inapaentatzi roojatzi imonkaatan-takyaari ikaate awijako-shiretaa-tsini kaari nosheninkata. ²⁶ Ari omateeyaa paata, rawijako-shire-yitee eejatzi Israel-paeni. Rootaki rojankinata-koetakiri paerani, ikanteetzi:

Ari ipoñeeyaari Kijakowentoniki ookakaa-wentantaniiri,

Riitaki kantakanteroni ipakaan-tyaawori icharini-paeni Jacob itheenka-tajorentsi-waetzi.

²⁷ Tema rootaki nokashiya-kaakiriri,

Naakataki thonkaeroni iyaari-peronka.

²⁸ Tema irika-paeni nosheninka Judá-paeni kaari kowaeroni Kameethari Ñaantsi, ikimita-kaantari Tajorentsi iijaneentani, ari okanta ineshironkatan-teemiri Tajorentsi eeroka-paeni. Roo kanteencha Tajorentsi riyoshiitzi-takari nosheninka-paeni, eekiro riyaatatzi retakoe-tyaari, rootaki ifaantyaawori ikashiya-kaakiriri etayita-nakawori nowae-jatziteni.

²⁹ Aririka ikaema-shiretante Tajorentsi, ineshironka-yi-tantzi. Eero ipakahaero. ³⁰ Pipiyathatzi-takari paerani eeroka-paeni Tajorentsi. Opoñaatari ipiyathanaka nosheninka-paeni, rootaki opoñaan-takari ineshironka-yiteemi eeroka-paeni. ³¹ Tema irika-paeni ikaatzi piyatha-waewita-chari nimaeka, aritaki ifaayiteero paata ineshironkae-teeri ikimi-teetzimira eeroka-paeni nimaeka. ³² Ari okanta, ikantakaakawo Tajorentsi maa-woeni apiyatha-waeyitaka, ari roñaahan-takirori osheki ineshironka-yitee maawoeni aakapaeni.

³³ Tema nopampoyaa-wenteeri Tajorentsi riyotani-perotzi, ikemathatziro maawoeni. Tekatsi yoteroni rantayiteri, jempe-rika ikanteero. ³⁴ Iroka rojankinata-koetakiri, ikanteetaki:

¿Eenitatsima yotzirori ikenkishiryaaari Pinkathari?

¿Eenitatsima iita materoni ikaminayiri?

³⁵ ¿Eenitatsima omapo-kirini ipanakiri rirori, tema ri-iteeki etakawori ipayitan-taki?

³⁶ Riitaki Tajorentsi kantakaa-kawori otzimayitantari oeyitari, riitaki poñaakaan-tayitawori, riitaki ashitawori. Ashi rowaero ipinkathee-teeri. ☐ maperotatyawé!

Okaate rantayiteri kemijantzinkari-paeni

12 Noyemijantzinkarite-paeni, tema ineshironka-teemi Tajorentsi, nokoyi poshiya-kaanteero pi-

watha roomi patsipeta-kaani pashita-kaeyaariri Tajorentsi, tema pikiteshiretaatyee pañaayitee eeroka-paeni, rootaki inimotziriri Tajorentsi. Ari okanta ikoyiri Tajorentsi apinkathateeri. ² Eero poshiya-kota-shitari jaawiki-jatzi-paeni. Tema pishineteeri Tajorentsi rowakira-shireta-kaemi. Rootaki piyotan-teeyaawori ikowakaemiri, kameethatzi-motziriri, inimotziriri, tekatsi kowitzi-motyaaarini.

³ Riitaki Tajorentsi neshironkataanari naaka, rootaki niyotaa-yitan-teemiri, nokanta-yiteemi: Eero pikimita-kaanta-shiwaeta riiperori. Oztimatyee pikenkishiryaa-kotyaa kameetha. Rootaki pimatan-tyaawori ikowakaemiri Tajorentsi eekiro piyaata-nakityee pawentaa-nakyaari. ⁴ Pikenkishiryaa-kotero jempe akantayita awathaki. Tema jempe akanta-wathayita aakapaeni, rootaki antakaa-yiteerori oeyita-rika. ⁵ Aakayitaki roshiya-kaawenteetzi awentaa-shiretaa-ri Jeepatzii-totaa-rewo. akimiwitaa aakami iwatha Jeepatzii-totaa-rewo. Okantawitaka anashiyita apaani-paeni, roo kanteencha apaani akantaa, okimiwitaka apataawakaa-tyeeyaami. ⁶ Maawoeni aakapaeni itajonka-wenta-yitakae amonkaatan-tyaawori antayiteeri. Eenitatsi-rika apaani kamantan-taniri, rantayitero ikowakaeriri Tajorentsi, eekiro rawentaa-nakityeeyaari. ⁷ Eenitatsi-rika amitakotan-tatsiri, imonkaatero rirori. Eenitatsi-rika yotaanta-tsiri, imonkaatero rirori. ⁸ Eenitatsi-rika thaamentakantachani, imonkaatero rirori. Eenitatsi-rika pashitan-tachari, ipanta-perotee osheki. Eenitatsi-rika jewatakaan-tatsiri, ishirethawentyaawo rantawaero. Eenitatsi-rika neshironkataniri, ikimoshiretee imonkaa-yiteero.

⁹ Oztimatyee petakotanteeyaa kameetha, eero pempyaa-waeta. Ponaneenteyaawo kaari-perori, rooma kameethari poejokirotyaawo. ¹⁰ Poetz-ñaarikotyaaawo petakoyitanyaa, pikimita-kaantero petakotyaaarimi pirentzi okaakiini. Pipinkathateri itsipa-paeni. ¹¹ Pishiretha-yityaa, eero piperawaeta pantawaeteeniri Awinkatharite. ¹² Pikimoshiretee poyaa-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo. Pawaweyitero aririka piñaayitero pomeentsitzi-motemini. Pamana-piintya. ¹³ Pipashitee-yaari kemijantzinkari-paeni okaatzi kowityii-mowaetariri. Poemaanta-piinta-yitee pipankoki. ††

¹⁴ Pamana-koteeri ikaatzi owatsinaa-waetzimiri, rootaki ineshironkae-tanteetyaariri rirori. Eero piyakawaetziri. ¹⁵ Pitsipatyaari pikimo-shirete ikaatzi kimoshire-waeta-tsiri. Pitsipatyaari piraawaetyaa ikaatzi irawaeta-chari. ¹⁶ Papatziya-wakaa-yiteeyaa. Eero pimanintan-tawaetzi, pitsipa-yityaari kowityaa-waeta-tsiri. Eero pikimita-kaanta-shiwaeta yotaniri eroka. ¹⁷ Eenitatsi-rika owaaripero-waetemini, eero pipiyatari. Poñaahantero pitampatzikatzi-moteeri eeroka atziri-paeni. ¹⁸ Pikyaaryoo-wenteero pijeekan-teeyaari kameetha maawoeni. ¹⁹ Netakotani, eero pipiyako-

† Kanta-kota-chari jaka "jempe akantayita awathaki", rootaki os-hiyakaa-wenta-chari jempe akantayita: tema oki rootaki raminanteetari, rooma kempitantsi rootaki ikemanteetari, rooma paantentsi rootaki rowanteetari, rooma akotsi rootaki roteeyan-teetari, rooma iitziintsi rootaki ranashitan-teetari. †† kemijantzinkari-paeni = kiteshireri

wenta-waeta eeroka, apatziro riyotziro Tajorentsi, riitaki piyakowenteemini. Tema iroka rojankinee-takiri paerani, ikanteetaki:

Ikantzi Awinkatharite:

Naakataki owajankitaan-tatsini,
Naakataki piyakowentan-tachani.

²⁰ Aririka itasheneente pijaneentani, pipiri rowanawo. Aririka imiriwaete, pipiri imiri. Aririka pimayita-neero, ari ikaaniwaetashitanakyaari rirori iñaakiro-rika okaatzi pantakiri. ²¹ Paamawenteeyaa otsinampaemi-kari kaari-peron-kantsi. Roo kameethatatsiri panta-piinteero kameethari potsinampaan-tyaawori kaari-perori.

13 Oztimatyee pikemijanteeri eeroka-paeni pinkathari-wentzimiri pinampiki. Tee ipinkathari-waeta-shita rirori, tema Tajorentsi kantakaawori ipinkathari-ritantari. ² Eenitatsi-rika kowatsini ikoshekyaaari pinkatha-yitatsiri, okimantakawo riimi Tajorentsi ikoshekaka, rootaki rowajankitaan-teetyaariri. ³ Ikaatzi antayitziro kameethari, eero ithaawan-tawaetari pinkathari-ri. Riima antayitziro kaari-perori, ithaawantari rirori. Ari okanta, pantziro-rika eeroka kameethari, eero pithaawan-tawaetari pinkathari-ri, tema riitaki thaamenkae-mini. ⁴ Tema riitaki Tajorentsi pinkathari-ritakaeriri irika-paeni raminakowentan-temiri. Aririka pantero kaari-perori, pithaawan-tyaari pinkathari, tema tee otzimi-mota-shitari rirori rojataa-mento. Tema riitaki Tajorentsi pinkathari-ritakaeriri irika-paeni, riijatzi Tajorentsi owajankita-kaantziri ikaatzi antziro kaari-perori. ⁵ Oztimatyee pipinkathateeri pinkathari-paeni. Tee apatziro pithaawan-tyaari imashirenka. Tema rootaki tampatzikata-tsiri pimayiteero. ⁶ Tema rootaki pipinanteeyaariri ishintsizimiri jewawentzimiri pinampiki, rootaki rañaantaari rirori, tema imonkaata-tziro ikoyiri Tajorentsi. ⁷ Pipinayiteeri maawoeni pinkathari-perori, eejatzi ikaatzi aminako-wentziro nampitsi. Oztimatyee pikemijanteri, pipinkathateri.

⁸ Eero pireewi-waetantzi, petakotawakaaiteeyaa. Poshiya-kaanteero iroka etakotantsi okaatzi piñaashintsitari, rootaki piñaashintsityaari pipinawentyaa pireewitaki. Tema ikaatzi etakotan-tachari, imonkaata-tziro Ikantakaan-teetani. ⁹ Iroka rojankinee-takiri Ikantakaan-teetani, ikanteetzi:

Eero pimayempitzi.

Eero powamaantzi.

Eero pikoshitzi.

Eero pitheeya-kotanta.

Eero piñaawenashiryaaanta.

Eenitatsi osheki otsipa ikantakaan-teetani. Roo kanteencha iroka rooperota-jaanta-tsiri ikantakaan-teetani, ikanteetzi:

Petakoteeyaaari pisheninka pikimita-kaanteri petakota eeroka.

¹⁰ Opoñaantari okamethatantari iroka Ikantakaan-teetani, rootaki piyotziro maawoeni ikantakaan-teetakiri. Tema ikaatzi etakotanaariri isheninka, tee rowaaripero-waetziri.

‡ osheki ikaaniwaete = pomaamataniri iitoki osheki paamari

¹¹ Otzimatyee amata-piinteero iroka, rooteentsi awi-jako-shire-yitee. Tema okimiwitakawo nimaeka amaatyeeemi, roo kanteencha otzimatyee akakiyitee.

¹² Rooteentsi othonkatee-yaa tsirenikaakiri, rooteentsi okofeetyee. Rootaki apakaan-tyaawori antayitziro kaari-perori, okaatzi ranta-piintee-tziri tsireniriki.

Rootaki kameethata-tsiri oshiyakaan-teero akithaata-tyeeyaa-wonimi apiyako-wentan-tyaari, ¹³ amatantee-yaawori kameethari okaatzi ranta-piintee-tziri okofeetyeera. Ari okantyyaa eero ajomonteyawae-tanta, eero ashinki-waetanta, eero amayempi-waetanta, eero antanta-yitawo kaari kametha-yitatsiri, eero akosheka-wakaanta, eero oona-wakaan-tawaeta.

¹⁴ Poshiya-kotee-yaari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-to-taa-rewo, poshiya-kaantero riimi pikithaata-koteeya.

Eero pantashi-waetawo okaatzi pikowa-shiwaetari eeroka.

Shipeta-shireri

14 Paakameetha-yiteeri shipeta-shireri. Eero pamawena-waetawo ishipeta-shiretzi piñaana-minthatan-tyaariri. ² Jame oshiyaka-wentero iroka: eenitatsi kemijantzinkari kenkishiryaa-chari kameethatatsi rowaetyaawo oeta-rika-paeni. Roo kanteencha eenitatsi itsipa shipeta-shireri, apatziro rowayitawo pankirentsi. ³ Irika kemijantzinkari owayitawori oeta-rikapaeni, eero imaninta-waetziri itsipa kaari owayityaawoni. Ari ikimi-tziyaari kaari owayityaawoni eero imanintziri itsipa owayitawori, tema Tajorentsi tee imaninta-tzi rirori. ⁴ ¿Kantachama ikijathateeteri onampirentsi-nentsi? Eero, tema riitaki kijathaterini onampitariri, riijatzi thaamentyaarini. Ari okantari, tema Tajorentsi riitaki onampiyitariri maawoeni owayitawori oeta-rika, riijatzi thaamentyaarini.

⁵ Iroka otsipa oshiyakaa-wenterori: Eenitatsi kemijantzinkari omaerintan-tawori kitejeri. Eenitatsi otsipa kaari opaashinitzi-moteri kitejeri. Otzimatyee ikenkishiryaa-koyiteeyaa maawoeni, tee okameethatzi rotzika-tzika-yiteri itsipa oetarika ikenkishiryaa rirori.

⁶ Ikaatzi pinkathatzi rirori kitejeri, riita-jaantaki Awinkatharite ipinkathatzi. Ari oshiyitari eejatzi, ikaatzi owayitawori maawoeni oeta-rika, riitaki Awinkatharite ipinkathatzi rowayitan-tawori, tema ramana-piin-tziiri. Ari ikantari ikaatzi pinkayitzi rirori owanawontsi, riitaki Awinkatharite ipinkathatzi ramana-piintziri. ⁷ Tee añaashiwaeta aakapaeni, tee akamashiwaeta eejatzi.

⁸ Eeniro añaayitzi, riitaki Awinkatharite añaamoyiteeri. Aririka akamaki, riitaki Awinkatharite akami-motakiri. Ari okantari, riitaki Awinkatharite ashiyiteeri eeniro añaayitzi, ari okimi-tzitari aririka akamayitaki. ⁹ Tema ikamaki Jeepatzii-totaa-rewo, eejatzi rañahae rootaki rashitan-teeri eenirowa añaayi-tziiri, eejatzi aririka akamayitaki.

¹⁰ ¿Iitaka pikiji-matan-tariri pisheninka? ¿Iitaka pimanintan-tariri? Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo aminakotan-teeroni paata okaatzi ranteetakiri. ¹¹ Rootaki rojankinata-koetakiri paerani, ikanteetzi:

Iroka ikantakiri Awinkatharite: “Maawoeni rotziwerowaetyaa ipinkathee-teena. Omaperotatya.”

Aritaki ithaamentee-yaari maawoeni Tajorentsi.

¹² Aripaete akenkithata-kotee-yaari maawoeni janta Tajorentsi.

¹³ Rootaki apakan-tyaawori akiji-mata-wakaeyita.

Tema otzimatyee akanta-shireyite: “Eero nokantzi-moneenta-kaari itsipa kemijantzinkari, notzika-shiretziri-kari.” ¹⁴ Niyotzi naaka tee ithañaa-pithatan-tyaawo Tajorentsi owayityaawo oetarikapaeni. Roo kanteencha eenitatsi-rika kenkishiryaa-waeta-chani kameethatatsi ipinkawaeteete, imatero ipinkawaete rirori. ¹⁵ Aririka poñaahakyaari itsipa kemijantzinkari powayityaawo ipinkiri rirori, tee petakoshiretari.

¿Kameethama pikantzi-moneenta-kaeyaari itsipa powakawowa owanawontsi? ¿Pikowatziima

powaripero-shireteeri? Riijatzi kemijantzinkari, ikamawenteeri rirori Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁶ Ari okanta,

tee okameethatzi poñaahanteri powayitari pikenkishiryaa rirori eero kameethari irika, ari ikanteetemi: “Pantakiro eeroka kaari-perori.” ¹⁷ Aakapaeni akaatzi ipinkathari-wentee Tajorentsi, tee okowa-perotyaa okaatzi owayitari, okaatzi amiriyitari. Roo kowaperotachari atampatzika-shire-yitee, ajeekayitee kameetha, akimo-shire-yitee, tema rootaki kantakaawori Ishire tajorentsi. ¹⁸ Roorika amayita-neeri aririka antawae-teeniri Jeepatzii-totaa-rewo, aritaki animota-kahaeri Tajorentsi, ari ikantzi-teeyaari atziri-paeni, raakameethatee. ¹⁹ Ari okanta, otzimatyee panta-piinteero ijeekan-teetari kameetha, piwetsika-shireta-wakaan-tyaari. ²⁰ Aririka pamina-minate powayityaawo oetarikapaeni, paamawentyaa papaatziro-kari imatakaa-kiriri Tajorentsi itsipa-paeni kemijantzinkari. Tee othañaa-ntsiwityaa owayitari. Roo kanteencha eenitatsi-rika owayitawori oetarikapaeni rootaki ikantzi-moneenta-kaantyaariri itsipa, rantakirowa kaari-perori. ²¹ Tee okameethatzi pikantzi-moneenta-kaeyaari itsipa pikimita-kaanteeri noyemijantzinkarite, okantakaawo powayitari wathatsi, pimiriytziro kachori, pantayitziro oeta-rikapaeni. ²² Roo kameethatatsi piyotako-shiretakotyaa eeroka, apatziro Tajorentsi yotakote-mironi. Eenitatsi-rika kaari shipeta-shire-wenteeroni, aritaki imateero ikimo-shire-yitee. ²³ Roo kanteencha eenitatsi-rika shipeta-shireta-waeta-tsini, aririka rowakyaawo oeta-rikapaeni, ari okimitzi-moteeyaari rantakiro kaari-perori. Tema tee rantziro okaatzi riyotako-witaari, kaari-perori iroka.

15 Aakapaeni kemijantzinkari shintsi-shireri, otzimatyee atsinampa-shiretzi-moteeri shipeta-shireri, tee apatziro antayitero inimoyiteeri aakapaeni. ² Otzimatyee antayiteero inimoteerini asheninka, okaate thamenta-shireta-kaeyarini rantayiteero rirori kameethari. ³ Tema rootaki rantakiri Jeepatzii-totaa-rewo, tee ikowa-kowatziro inimoteeri rirori. Tema rojankineetaki paerani, ikanteetzi:

Ikaatzi ninawaetzi miri eeroka, naaka ininataki.

† kemijantzinkari = noyemijantzinkarite-paeni

⁴ Tema okaatzi jankinata-koteen-chari paerani os-hiyakawori iroka, rojankinee-takiro riyotahae-tan-teerori, rojankinee-takiro opoñaan-tyaari oetz-iñaarikotyaaawo. Tema roo Jankina-rentsi-perori oñaahakaerori eenitatsira oyaako-tani, rootaki athaamenta-shiretan-taari. ⁵ Riitaki Tajorentsi kantakaawori añaantawori atsinampa-shiretzi, riijatzi thaamenta-shireta-kaeni. Osheki nokowa-kota-piintakiri ikan-takae-yaawo paakameethata-wakaan-tyaari, pikimita-kotee-yaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ⁶ Pikimitee-yaawo pitsipata-wakae-yaami maawoeni eeroka-paeni pomampaa-wenteeyaari Tajorentsi, ashitariri awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Ikenkithee-teeniri Kameethari Ñaantsi itsipa-jatzi atziri-paeni

⁷ Tema osheki raakameethatee Jeepatzii-totaa-rewo, ari pikimitee-yaari eeroka-paeni, paakameetha-yiteeri itsipa atziri, tema rootaki ipinkatheetan-tyaariri Tajorentsi. ⁸ Rootaki nokanta-piintakiri: Rotyaantee-takiri Jeepatzii-totaa-rewo rantawae-wenterini nosheninka-paeni Judá-paeni. Rootaki imatanta-kawori iñaante-tyaawo omaperotatyaawo okaatzi ikashiya-kaakiriri Tajorentsi paerani awaejatzeneni. ⁹ Roojatzi rantzi-mota-kiriri ikaatzi kaari nosheninkata, rootaki ipinkathatan-taariri rirori-paeni, ineshironkateeri Tajorentsi. Iroka rojankinee-takiri paerani, ikanteetzi: Nothaamenteemi ijeekayitzi itsipa-jatzi atziri. Nomampaa-wenteemi nawentahaemi. ††

¹⁰ Iroka ikantzi-teekari eejatzi:

Itsipa-jatzi-paeni! Pithaawenteena eeroka pitsipateeyaari rashiyitaari Tajorentsi.

¹¹ Ikanteetaki eejatzi:

Itsipa-jatzi-paeni! Pithaamentee-yaari Awinkatharite. Maawoeni atziri-paeni pithaamentee-yaari!

¹² Opoña ikantaki eejatzi Kamantan-tanirini Isaías: Ari itzimaki icharinin-teeyaari Isaí.

Riitaki pinkathari-wenteerini itsipa-jatzi atziri-paeni. Riitaki royaako-teeri kaari asheninkata.

¹³ Riitaki thaamenta-kaemini Tajorentsi, riitaki jeekakaa-yitemini kameetha pikemijanteeri! Tema ritakiki kantakae-yaawoni oyaakotan-tyaariri. Rootaki Ishire tajorentsi kantakae-mironi poyaako-perotan-teeyaariri!

¹⁴ Noyemijantzinkarite-paeni. Niyotzi naaka omaperotatyaawo pineshinonkatawakaawo eeroka-paeni, osheki piyotani-pero-tzi, pimateero piyotaa-wakaa-yitaa.

¹⁵ Roo kanteencha noshintsi-thatzimiro nojankinatzimiro iroka eero pipeyakotantawo. Tema ikaminthaa-perotaana Tajorentsi, ¹⁶ rotyaantakina nokenkithata-koteeniri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ikaatzi kaari nosheninkayita. Nokaman-tayiteeri Kameethari Ñaantsi kenkithata-kotziriri Tajorentsi, okimiwitaawo naakami Ompera-tajorentsitaawo-rewo. Riima irika kaari nosheninkata, ikimiwitakari nashita-kaariri Tajorentsi, namayiteeniri Tajorentsi riitaki kameethatzi-moteeriri. Rootaki Ishire tajorentsi tampatzika-shire-yiteerini.

† Judá-paeni = totameshitaa-rewo †† Waerontsi

¹⁷ Okaatzi ranta-kahaanari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, kantawita-chari najahaa-wentyaawomi naaka, nokenkithata-kotero nantawaeteeniri Tajorentsi. ¹⁸ Roo kanteencha nokenkithata-koteero okaatzi imata-kaahanari Jeepatzii-totaa-rewo. Tema noñaayitakiri kaari nosheninkata ikemijanta-yiteero okaatzi nokenkithata-kaakiriri, okaatzi nantzi-mota-kiriri. ¹⁹ Rootaki Ishire tajorentsi matakaa-kinawori notajonka-wentantakariri, rootaki nomayitan-takawori kaari iñaapiinteetzi paerani. Rootaki nomatan-tawori nokenkithateero Kameethari Ñaantsi kamanta-kotziriri Jeepatzii-totaa-rewo netanakawo Aapatziyaweniki nokinayitanakijempe-rika-paeni roojatzi Ilírico-ki. ²⁰ Ari okanta nokowan-takari nokenkithatero Kameethari Ñaantsi jempe tee ikemakoe-tziri Jeepatzii-totaa-rewo. Tee apatziro niyaatero jempe tee ikenkithata-kaanteetaki paerani. ²¹ Tema iroka rojankinee-takiri, ikanteetzi: Ari iñahaero kaari ikenkithata-kowiteeta paerani, Ikemathateero kaari ikemako-witeeta paerani.

Ikowaki Pablo riyaate otzinkamiki inampi wirakocha-paeni

²² Rootaki kaari okantanta niyaate pijeekaeyinira eeroka, okantawitaka osheki nokowa-piinta-witaka.

²³ Roo kanteencha aritaki nomatakiro nimaeka, tema tekatsi nantaneeri jaka nampitsiki. Tema osheki ojar-entsi nokowa-piintawita nareetemimi. ²⁴ Aririka niyaaminthataki nampitsiki iiteetzi España, ari nokenkishiryaawita nareetanakimi pinampiki. Aririka nojeekimowaeta-nakimi, nokoyi pamitakotena potyaantena otsipaki nampitsi. ²⁵ Roo kanteencha netapaentyaawo niyaate Aapatziyaweniki namitako-yiteri kemijantzinkari-paeni. ²⁶ Tema irika-paeni Macedonia-jatzi, eejatzi Acaya-jatzi, rotyaantakina koriki rirori-paeni nopayiteriri ashironkaenkari kemijantzinkari-paeni nampiyitawori Aapatziyaweniki. ²⁷ Riityitaki kowashiteen-chari ipashitan-tayityaa, tekatsi shintsi-terini. ikimiwitakawo apinataatyeerimi, okantakaawo ikemijanta-kaakiri irika kaari isheninkata ishireki kaari iñahaetzi. ²⁸ Aririka nomonkaatakiro nopayitakiri Aapatziyaweni-jatzi ikaatzi rotyaantee-takiniriri, ari nareeta-nakimi pinampi-yitawowa eeroka-paeni niyaatantyaari España-ki. ²⁹ Niyotzi riitaki Jeepatzii-totaa-rewo tajonka-wenta-perotenani aririka nareeta-kimi janta.

³⁰ Noyemijantzinkarite-paeni, nokowa-kotzimi pamana-kota-piintena eeroka-paeni, pikimitena jempe nokanta-piintziro naaka. Rootaki nokowa-kotzimiri, niyotzi pipinkathatziri eeroka-paeni Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki Ishire tajorentsi kantakae-mirori petakotan-takinari. ³¹ Pamana-koteena eero raakaan-tantana theenkan-taniri nampiyitawori iipatsiteki Judá-paeni. Pamana-koyiteena raawakotan-tenari kameetha ipakaan-teetziriri kemijantzinkari-paeni Aapatziyaweniki, rootaki inimoyitan-tyaariri rirori-paeni. ³² Ari okantyaawo nokimo-shiretan-

‡ kemijantzinkari-paeni = kiteshireri †† kemijantzinkari-paeni = noyemijantzinkarite-paeni

tyaari niyaate pijeekaeyinira eeroka, roorika ikowakaa-kinari Tajorentsi. Ari nokoyi nomakoryaa-waetanaki pinampiki eeroka-paeni. ³³ **Ɔ**Ɔkantashitzimaetya riitaki Tajorentsi tsipa-shiretemini, riitaki jeekakaa-yitemini kameetha! **Ɔ**Ɔmaperotatyawé!

Rowetheetari atziri-paeni

16 Rootaki Febe anakironi iroka jankina-rentsi. Rootaki nokimita-kaanta roomi choeni. Osheki antawaetaki roori jempe ipiyota-piinteeta Cencrea-ki, rootaki amitakotziriri reewarite kemijantzinkari. ² Paakameethata-wakiro roori, rootaki rashitaari ee-jatzi Awinkatharite, kameethatatsi paakameethatero pikimita-piintziri paakameethatziri itsipa kemi-jantzinkari-paeni. Pamitakotero oetarika okow-ityaayite. Tema osheki amitakotantaki roori. Ari okimitakinari naaka osheki amitako-takina. [†]

³ Powethatyaawo Priscila eejatzi Aquila. Rootaki tsi-payita-kinari romperatanewo Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, ⁴ rootaki shinewenta-kinari owawijaa-kotakina. Osheki nopasoonkitakiro iroka-paeni, ari nokimitaakiri nopasoonki-yitakiri itsipa-paeni kemijantzinkari kaari nosheninkata. ⁵ Powethatyaari eejatzi ikaatzi piyota-piinta-chari opankoki. Powethatyaari netakotani Epene-to, riitaki etanakawori nokemijanta-kaeri Jeepatzii-totaa-rewo janta Acaya-ki. ⁶ Powethatyaawo María, rootaki antawae-wenta-kimiri osheki eeroka-paeni. ⁷ Powethatyaari Andrónico, eejatzi Junias nosheninka-paeni irika, riitaki notsipatakari romonkyahaetana. Riitaki etakawori ikemijantee tekiraata naaka, riijatzi ipinkathatakiri otyaantaa-rewo-paeni. ⁸ Powethatyaari netakotani Amplias, riitaki rashitaari awinkatharite. ⁹ Powethatyaari Urbano, riitaki notsipata-piintakari nantawaetziniri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. Powethatyaari netakotani Estaquis. ¹⁰ Powethatyaari Apeles, raakameethateeri Jeepatzii-totaa-rewo. Powethatyaari ikaatzi jeeka-pankotziriri Aristóbulo. ¹¹ Powethatyaari nosheninka Herodión. Powethatyaari jeekatsiri ipankoki Narciso, ikaatzi antawaetziriri Awinkatharite. ¹² Powethatyaawo Trifena, eejatzi Trifosa. Roojatzi antawaetzi-niriri Awinkatharite. Powethatyaawo netakotani Pérsida. Roojatzi antawaetzi-niriri Awinkatharite. ¹³ Powethatyaari Rufo, riitaki riyoshiiteeri Awinkatharite. Powethatyaawo eejatzi riniro, rootaki nokimita-kaantari roomi noniro. ¹⁴ Powethatyaari Asíncrito, Flehonte, Hermas, Patrobas, Hermes, eejatzi itsipata-piinta-yitari rirori-paeni, aetziri “noyemijantzinkarite-paeni.” ¹⁵ Powethatyaari Filólóho, Julia, Nereo eejatzi ritsiro,

[†] kemijantzinkari-paeni = noyemijantzinkarite-paeni

Olimpas, eejatzi ikaatzi tsipayitariri aeteeri kiteshireri. ¹⁶ Petakotantyya powethatawakaeya. Rowetha-yitzimi eeroka-paeni ikaatzi piyowenta-piinta-kariri Jeepatzii-totaa-rewo. ^{††}

¹⁷ Noyemijantzinkarite-paeni, iroka nokowa-kotzimiri: Paamawentyaari ñaana-minthata-wakaa-chari riitaki otzika-tzi-kaatapithatzimirori riyotee-takimiri paerani. Eero pikempiya-yitari eeroka-paeni. ¹⁸ Tema kaari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo omperayita-neeyarini. Tema ranta-piintziro ikowa-shitari rirori. Ri-iyitaki nintathatziriri shipeta-shireri-paeni ramatawi-waetzirira. ¹⁹ Nokemaki naaka-paeni kameetha pikan-teeyani eeroka-paeni, tee pipiyatha-waeta, rootaki oemoshirenka-kinari. Nokoyi naaka pikameetha-shire-perote, okimiwiteeyaawo tee piyoteromi jempe okanta-kota kaari-perori. ²⁰ Riitaki Tajorentsi jeekakaa-yiteemini kameetha, rooteentsi ikantakae-yaawo potsinampaan-tyaariri Yakatantaniri, okimiwitee-yaawo powithoryaa-tyeerimi paatzikakirira. **Ɔ**Ɔkantashitzimaetya ineshironkateemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo!

²¹ Rowethatzimi Timoteo, tsipatanari rantawaetzi, eejatzi nosheninka-paeni Lucio, Jasón, eejatzi Sosípater.

²² Naakataki Tercio jankinatzi-niriri Pablo. Naakataki eejatzi b wethatzimiri, naaka rashiyitaa eejatzi Awinkatharite.

²³ Rowethatzimi Gayo. Riitaki nojeeki-motziri nimaeka ipankoki. Rowetha-yitzimi eejatzi ikaatzi nampiyatawori jaka. Rowethatzimi Erasto, oyiriri koriki ashitari nampitsi. Rowethatzimi eejatzi Cuarto, akanteeri noyemijantzinkarite.

²⁴ **Ɔ**Ɔkantashitzimaetya ineshironka-yiteemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo! **Ɔ**Ɔmaperotatyawé!

Oweyaantawori thaamentaantsi

²⁵ Jame athaamentee-yaari Tajorentsi. Riitaki matzirori ishitsi-shireta-kaemi pikyaaryoo-wentantyaawori Kameethari Ñaantsi ikenkithata-koetziri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, kaari ikematha-witeeta paerani.

²⁶ Roo kanteencha roñaaha-yitanta nimaeka, riyotaan-tayitaki maawoeni nampitsiki ikemijantee-tantyaari janta. Rootaki rojankinata-kaakiriri Kaman-taniri-paeni irika Tajorentsi, Kañaniri. ²⁷ Jame athaamentee-yaari apanita-tsiri Tajorentsi, Yotaniri. Tema riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo kantakae-yaawoni ashi owantee-yaawori athaamentee-yaari. **Ɔ**Ɔmaperotatyawé!

^{††} powethatawakaeya = thowootaantsi

1 CORINTO-JATZI

Wethataantsi

1 Naaka Pablo otyaantzi-mirori iroka jankina-rentsi. Rotyaantaa-rewote Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tema riitaki Tajorentsi kowakaa-kinawori, ikaema-shiretakina. Ari notsipatakari Sóstenes nojankinatzimiro. Riitaki nokimita-kaanteeri noyemijantzinkarite ² Eeroka nojankina-yitzini pikaatzi pipiyowentaari Tajorentsi janta Corinto-ki, pikaatzi rashiteemi Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. Riitaki kaema-shire-yiteemi roete-shiretan-teemiri. Pikimitakiri itsipa-jatzi nampiyitawori jempe-rika-paeni, awentaariri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tema riijatzi Pinkathari-wenteeri rirori. ^{†3} Okantashitzimaetyaa ineshironka-yiteemi Ashiteeri Tajorentsi, kameetha ijeekakaa-yiteemi. Ari ikimitzi-takimi eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Ramana-kaetari Pablo itajonka-wentante

⁴ Namana-piintziri naaka Tajorentsi, tema antawo ineshironka-yiteemi, itsipa-shireta-kahaemiri Jeepatzii-totaa-rewo. ⁵ Riitaki kantakaawori piyotako-perotantaariri, ari okanta pikenkithata-kotan-taariri. ⁶ Rootaki poejokirotan-tawori okaatzi netakari nokenkithata-kotzimiri Jeepatzii-totaa-rewo. ⁷ Pikanta poyaawentari ipiye Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tekatsi kowityee-moteemini itajonka-wenta-shiretzimi pantawaetan-tyaanariri. ⁸ Riitaki kantakae-yaawoni pikyaaryoo-wentan-tyaariri roojatzi ipiyantee-yaari, eero otzimawaetzi oeta riyakowenta-paemiri. ⁹ Kijokiro royimi Tajorentsi, riitaki kaema-shireteemiri paapatziyan-taariri Itomi, irika Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

¿Ishekita-tziima paerani Jeepatzii-totaa-rewo?

¹⁰ Noyemijantzinkarite-paeni, eenitatsi otsipa nokoyiri noshintsi-temiri, tema naaka rotyaantaa-rewote Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Nokowa-kotzimi paapatziya-wakae-yiteeyaa, okimi-witawo apaani okantyaami pikenkishiryaani, eero pikanta-wakaa-wenta-waetawo oeta-rika. ¹¹ Tema nokemakiri isheninka-paeni Cloé ikamanta-paakina tee paapatziya-wakaa kameetha. ¹² Eenitatsi pitsipayitari janta kantatsiri: “Nokemijantziri naaka Pablo.” Itsipa kantatsiri: “Nokemijantziri naaka Apolos.” Itsipa kantatsiri: “Nokemijantziri naaka Pedro.” Eenitatsi itsipa kantaneen-tsiri: “Nokemijantziri naaka Jeepatzii-to-

taa-rewo.” ¹³ ¿Ishenita-tziima paerani Jeepatzii-totaa-rewo? ¿Naakama kentako-wenta-kimiri? Tema pomitsiryaa-yitaka paerani eeroka-paeni, ¿Naakama ipaeryahaetaki, ikanteete: “Pomitsiryaa-wentyaari Pablo?”

¹⁴ Rootaki namanantariri Tajorentsi okaminthaaka tee naaka omitsiryaa-yitemini. Apatziro nomitsiryaa-witakari paerani Crispo, eejatzi Gayo. ¹⁵ Rootaki eero itzimanta janta kantawaeta-tsini: “Nomitsiryaa-wentakari Pablo.” ¹⁶ ¶aa! Riijatzi nomitsiryaaatzi-takari paerani Estéfanos eejatzi isheninka-paeni rirori. Tee nokenkishiryaa-wo eenitatsi-rika itsipa nomitsiryaaatzi-takari janta. ¹⁷ Tee rotyaanta-na Jeepatzii-totaa-rewo nomitsiryaaatante, apatziro rotyaantakina nokamantan-teero Kameethari Naantsi. Tee nokimita-kotapaakyaari yotaniri nokenkithata-koyitziro. Tema tee nokoyi aminaashi-waetyaa rooperota-tsiri ikentakoe-takiri Jeepatzii-totaa-rewo.

Riitaki Jeepatzii-totaa-rewo, ishintsinka Tajorentsi, riyotani

¹⁸ Aririka akenkithata-kaawityaari peyashita-chani akanteri: “Ikentakoe-takiri Jeepatzii-totaa-rewo,” ikimita-kaantakae amajontzi-shiretatyaaami. Rooma aaka-paeni awijako-shireyitee, ayoyitee omaperotatyaa roñaahan-takiro itajorenka. ¹⁹ Tema rojankineteetaki paerani, ikanteetzi:

Naapithateri riyotani ikaatzi yotaniwita-chari.

Nopeya-pithateeri ikenkishiryaani ikaatzi kenkishiryaa-witachari.

²⁰ ¿Jempema ikanteeyaa-ka yotaniri? ¿Jempema ikanteeyaa-ka yotzinkari ikaatzi yotaanta-shiwaetawori rooperotzi-motziriri rirori-paeni? Tema Tajorentsi omajontyaa-yiteeriri jaawiki-jatzi-paeni, ikaatzi yotaniwita-chari paerani. ²¹ Tema ikaatzi yotaniwaeta-shita-chari, tee imatziro riyoteeri Tajorentsi. Riima Tajorentsi matzirori riyota-nitzi, inimotakiri rirori rowawijaako-shire-yiteeri ikaatzi kemijanteerori iñaani, okantawitaka itzimayitzi okimitzimo-witakari majontzi-shiretantsi iñaani Tajorentsi. ²² Aririka iñeero nosheninka-paeni Judá-paeni itajonka-wentan-teete, rootaki ikemijanantyaari rirori-paeni. Riima pisheninka-paeni eeroka, aririka ikemiri ikimita-kaantari rirori-paeni yotanitatsiri, riitaki ikemijantziri. ^{††23} Rooma naaka, nokenkithata-kota-neeri Jeepatzii-totaa-rewo ikentakowentantaka. Osheki okompitzi-motakari nosheninka-paeni. Riima pisheninka-paeni eeroka ikimita-kaantakina nomajontzi-shireta-tyeemi. ²⁴ Roo kanteencha iyoteeyini

† awentaariri = waerontsi

†† pisheninka-paeni = griego = kaari Judá-paeni

aakapaeni, roñaahan-teero Jeepatzii-totaa-rewo ita-jorenka Tajorentsi, eejatzi riyotani. Rootaki riyoyiteeri ikaatzi ikaema-shire-yiteeri Tajorentsi, okantawityaa ri-itakirika Judá-paeni, eejatzi kaaririka Judá-paeni, maa-woeni. ²⁵ Tema Tajorentsi rawijiri riyotani-waeta-shitari atziri-paeni, okantawitaka irika atziri-paeni okimitzimo-witakari majontzishiretantsi ikantayitakiri Tajorentsi. Tema Tajorentsi rawijiri atziri-paeni otzimi-motziri ishintsinka, okantawitaka irika atziri-paeni okimitzi-motakari tee amayitziro okaatzi ikantawitakari Tajorentsi.

²⁶ Noyemijantzinkarite-paeni, otzimatyee pikentishireta-kota-wakiro jempe-rika pikanteeyani paerani tekira ikaema-shireteetemi. Tee itzima-perotzi yotani ripikaateeyini, tee itzima-perotzi peewarite, tee itzima-perotzi riiperori-paeni. ²⁷ Roo kanteencha riyoshii-yiteeri Tajorentsi ikaatzi ikimita-kaanta-witee-takari ima-jontzishiretatyee, rootaki ikaaniwenteeri paata riyotani-waeta-shitari. Riyoshii-yiteeri ikaatzi roshii-kaanta-witee-takari kaari mayiteeroni, rootaki ikaanit-teeyaari paata riiperori-paeni. ²⁸ Ari ikinakaerori Tajorentsi riyoshiitan-taariri kaari ikoyiri atziri-paeni, kaari riiperotzi-moterini. Ari okanta opoñaan-taari ikowaetziro okaatzi imaninta-witee-takari. ²⁹ Ari ikinakaerori Tajorentsi eero itzimanta ajahaawentzimotyaa. ³⁰ Riitaki Tajorentsi tsipa-shireta-kahamiriri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, rotyaanteeri rirori riyotakaa-yiteemi, rowameetha-shire-yiteemi, roeteshire-yiteemi. Riitaki pinakowenteemiri piiekan-waetantaari kameetha. ³¹ Rootaki rojankinatzi-teetan-takawori paerani, ikanteetzi:

Tee okameethatzi rajahaa-wenta-waeteetyaa apaniroeni.

Roo kameetha-perota-tsiri ajahaawentee-tyaawo rantayiteeri Awinkatharite.

Ikenkithata-koeteeri Jeepatzii-totaa-rewo ikentakoe-takiri

2 Noyemijantzinkarite-paeni, niyaataki paerani na-reetzimi nokenkithata-kotemiri Tajorentsi, tema tee noshiya-kota-paakyaari yotaniwaeta-shitachari, tee noninta-thawaeta-shita-paakimi. ² Apatziro nokowa-perota-nakiro nokenkithata-kota-piinteemiri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ikentakoe-takiri. ³ Tee noñeero inimo-tena kameetha nojeeki-moyitakimi, tema thaawashiretakina. ⁴ Rootaki kaari otsinampaa-perotan-tzimi okaatzi noñaawae-yitakiri, tee okimitawo iñaani yotaniwaeta-shitaniri. Roo kanteencha okaatzi noñaawae-yitakiri, imatakiro roñaahan-takiro Ishire tajorentsi, oñaahan-takirori ishintsinka. ⁵ Ari okantari, rootaki ishintsinka Tajorentsi ikemijanta-kaanteemiri, kaari riyotani atziri-paeni matakimironi.

Ishire Tajorentsi oñaahan-tayitziro

⁶ Roo kanteencha, aririka akenkithata-kaeri antakishiretatsiri, ari okameethatzi akenkithata-koteniri yotanitaantsi. Roo kanteencha iroka yotanitaantsi, tee

oshiyawo riyotashi-waeta-shitari jaawiki-jatzi, riyotani-waeta-shitari pinkathari-witachari nimaeka. Teera ashi rowaero irika-paeni. ⁷ Iroka yotanitaantsi nokenkithata-kotziri naaka, tee riyotako-peroe-tziro paerani.

Okimitakawo romanee-tatyeeeroni. Rootaki ikoyitakari Tajorentsi, ari okantawo añaantee-yaawori paata rowaneenkawo. ⁸ Irika-paeni pinkathari-witachari nimaeka, tekatsi apaani yotako-peroteroni iroka yotanitaantsi. Ari riyotakironi, eeromi ikenta-kota-kaantzirimi Awinkatharite, otzimimo-pero-tziri rowaneenkawo. ⁹ Roo kanteencha rootaki rojankinata-koetzi-takari paerani, ikanteetaki:

Okaatzi ikashiya-kaariri Tajorentsi etakotaariri rirori, Anaaperoteero amina-piinteetzi, ikema-piinteetzi, Anaaperotziro okaatzi iñaashiretakari.

¹⁰ Rooma aakapaeni, rotyaanta-kaeri Itajorenka Tajorentsi riyotakaan-teeri. Tema rootaki Ishire tajorentsi yotziro Tajorentsi okaatzi ikenkishiryari rirori, kaari riyotako-witeeta. ¹¹ Tema tekatsi yotakoterini ikenkishiryani itsipa atziri, apatziro riyotziro ishireki rirori. Ari ikimitari eejatzi Tajorentsi, tekatsi yotakoterini ikenkishiryani, tema apaniro riyotziro ishireki rirori. Iroka Ishire tajorentsi, tema rootaki ishire rirori. ¹² Rootaki ojeeka-shiretan-teeri aaka Ishire Tajorentsi, rootaki ayoperotan-teeyaawori okaatzi ikashiya-kaeta-kaeri aakapaeni akemijanta-yiteeri. Rootaki kaari kanta-tsini riyoteero jaawiki-jatzi,

¹³ ikaatzi yotaanta-kirori riyotashi-waetari rirori. Tema okaatzi akenkithata-kotakiri aakapaeni rootaki iyotakaa-yiteeri Ishire tajorentsi. Rootaki akenkithata-kaayiteeriri antakishiretatsiri jempe okantako-perota ashire.

¹⁴ Riima kaari antarishiretatsini, tee ikemijanta-tziro iyotakaan-tawitari Ishire tajorentsi, tema okimitzimo-waetakari majontzi-shiretaantsi. Tee omatajeetya riyotakoteero rirori, tema tee ijeeka-shiretantari Ishire tajorentsi iyotakaan-tayityaariri. ¹⁵ Rooma aakapaeni antakishiretakira, aritaki amayiteero akenkishiryako-peroteero maawoeni jempe-rika oetaripaeni. Ari okantari, okantawitaka tee ikematha-pero-yitee jaawiki-jatzi jempe akantayitanaa aakapaeni. ¹⁶ Rootaki rojankinata-koetzi-takari paerani jaka, ikanteetzi:

¿Eenitatsima yotako-peroteerini ikenkishiryahaari Awinkatharite?

¿Eenitatsima materini riyoteeri?

Rooma aakapaeni, riyotakaa-yiteero okanta-kota ikenkishiryani Jeepatzii-totaa-rewo.

Antawaeta-nooniriri Tajorentsi

3 Noyemijantzinkarite-paeni, tee nomatziro nokenkithata-kaemi nokimiteerira nokenkithata-kaeri antakishiretatsiri. Tema okimiwitakawo owakirami petanakyaawo pawentahae-yaari Jeepatzii-totaa-rewo. Okimiwitakawo eeniro piryaanitemi, ² eeniro ithotahae-tzimi, tekira ipaetzimiro kijo-yitatsiri owanawontsi. Tema tekiraata pikematha-yiteero okaatzi niyotaa-witakimiri, roojatzi pikantayita nimaeka. ³ Tekiraa-ta pantaki-shiretziita. Eeniro pikija-wakaa-wentawo

oeta-rika, panta-wakaa-waeta. ¿Kaarima iroka rantayita-piintakiri jaawiki-jatzi-paeni? ⁴ Tema eenitatsi janta, kantatsiri: “Nokemijantziri naaka Pablo.” Itsipa kantatsiri: “Nokemijantziri naaka Apolos.” ¿Kaarima iroka oshiyawori iñaana-minthata-wakaa jaawiki-jatzi-paeni?

⁵ ¿Jempema noetaka naaka? ¿Jempema iitaka Apolos? Naakataki apite romperatani Tajorentsi, rotyaantakina nokenkithata-kaayiteemi pikemijantan-teeyaari eeroka-paeni. Tema rotyaanta-yitakae Awinkatharite maawoeni aakapaeni inashiyitaka okaate antayiteeri. ⁶ Tema naaka oshiyariri pankita-tsiri. Riima Apolos ritaki oyaatapaa-kinari ithamaeta-kotziro nopankitakiri. Riima Tajorentsi riitaki matzirori ranta-kita-kaayitziro pankirentsi. ⁷ Tee iriropero-waetzi pankita-kirori, ari roshiyari thamaeta-kota-kirori. Tema riitaki riroperotatsiri Tajorentsi, rantakishiretakaayiteemi. ⁸ Okimi-witakawo itzimatyeei rantawaeta-kaani. Rotyaantakiri ipankiwaete, rotyaantakiri itsipa ithamaeta-kotero. Apatziro ipineetakiri okaatzira rantawae-taki, rotyaanteeri inampiki, tema tee ikowa-perota-jaanta rirori. ⁹ Ari nokantakari naaka, okimi-witakawo naaka antawaetzi-niriri Tajorentsi. Rooma eeroka-paeni poshiyakawo eerokami pankirentsi-mashi.

Pikimi-witakawo eejatzi eerokami pankotsi. ¹⁰ Naaka kimitakariri yotzirori rowetsikiro pankotsi. Naaka etanakawori nowetsikiro pankotsi, riitaki Tajorentsi neshironkata-kinari netanta-nakawori nowetsikiro. Opoñaashitya ipokayite itsipa thonkateroni rowetsikiro. Roo kanteencha otzimatyee ramatsinkawentyaawo ithonkan-tyaawori kameetha. ¹¹ Riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo oshiyawori etapiintawori ra-haetziri rowetsikan-teetawori pankotsi. Eero itzimawawetzi itsipa poyaatyaa-rini. ¹² Aririka rowaetakiro etapiintawori rowetsikan-teetawori pankotsi, aritaki ithonkae-takiro rowetsikaetero pankotsi. Kantacha rowetsikae-tantyaawo ooro, koriki, mapipaeni poreryaa-tatsiri. Ari okantaki eejatzi rowetsikan-teetyaawo incha-panki, kompiroshi, jawooshi. ¹³ Roo kanteencha aririka otayaa pankotsi, ari iñahaetero oetarika rowetsikan-teeta-kawori iroka pankotsi. ¹⁴ Roorika rowetsikan-teetyaa mapipaeni eero othonka otayaa, omaperotatya okijotzi okaatzira rowetsikan-teetakari. Osheki ipina-peroeteri wetsika-kirori iroka pankotsi. Ari ikan-tee-yaari roshiya-kaawentee-takiri wetsikirori pankotsi, ipina-peroe-teeri eejatzi. ¹⁵ Riima wetsikan-takawori pankotsi kaari shenkaa-tsini otaayityaa, eepichokiini ipineeteeri. Ari ikimii-teeriri roshiya-kaawentee-takiri wetsikirori iroka pankotsi, eepichokiini okanteeyaa rawijako-shiretan-teeyaari, ikimitee-yaari awijakotatsiri itaawityaami.

¹⁶ ¿Tema piyotee-yini eeroka oshiyakaa-wentzi pankotsi? Tema okimi-witakawo eerokami itajorentsi-pankote Tajorentsi, eeroka ijeeka-shiretantari Ishire Tajorentsi. ¹⁷ Eenitatsi-rika owaariperota-kironi oshiyakaa-wentari itajorentsi-pankote Tajorentsi, aritaki rowaariperoteeri Tajorentsi rirori, tema otajorentsitatzi iroka ipanko. Ari okanta roshiya-kaawentee-tzimi eejatzi eeroka-paeni.

¹⁸ Paamawentyaa ramatawitee-tzimi-kari. Okimitaka tzimatsiri janta kantayita-tsiri: “Naaka yotaniri.” Tema rootaki kameetha-witachari ikenkishiryaa-koteromi irika-paeni okaatzira oshiyi-motariri jaawiki-jatzi majontzishiren-tantsi iroka. Tema iroka, rootaki kantakae-yawoni riyota-nitan-teeyaari. ¹⁹ Tema tee okamethatzimotziri Tajorentsi okaatzira roshiya-kaanta-waetari jaawiki-jatzi yotanitaantsi iroka. Rootaki rojankinatakoetakiri paerani, ikanteetaki:

Riitaki Tajorentsi oteeyakiriri yotaniwae-witachari, riyotanin-kaki.

²⁰ Rojankinateetaki eejatzi paerani ikanteetaki:

Riyotzi-takawo Tajorentsi okaatzira ikenkishiryaa-waetari yotaniwae-witachari.

²¹ Rootaki eero piyoshiitanta eeroka-paeni apaani itzimi yotahaemini. Eero pajahaa-wenta-waetari pikante: “Riiperori irika.” Tema ikaatzira tzimaen-tsiri, pikimita-kaanteeri eeroka ashitari, ikimi-yitaha irika-paeni:

²² Pablo, Apolos, Cefas, jaawiki-jato-paeni, añaantari, kaamanitaantsi, awijayita-tsiri nimaeka, awijayita-tsini paata. Maawoeni iroka, kimi-witakawo eeroka ashityawonimi maawoeni, ²³ tema eeroka-paeni rashiyitaari Jeepatzii-totaa-rewo, riima Jeepatzii-totaa-rewo rashitari rirori Tajorentsi.

Rantawaeri otyaantaa-rewo-paeni

4 Ari okantari, otzimatyee roshiya-kaanteetena romperatani Jeepatzii-totaa-rewo, naaka-paeni rowaki niyotaan-teero kaari riyotako-witeeta paerani. ² Roo kanteencha eenitatsi-rika riyoshiiteetaki rantayiteero oeyita-rika, okowa-perotatyaa imayiteero ranteri omatantyaari rawentee-tyaari. ³ Niyotzi naaka pimonkatziyan-tanari nokaateeyini. Tekatsi oetzimotena pikoyi-rika paminako-tenawo nantakiro-rika kameetha. Tekatsi oetzimoteni ikoyirika riyaa-kowente-na jewayitatsiri nampitsiki. Tema tee noshireta-kowaetawo naaka nomonkatziyaari nokaateeyini. ⁴ Aririka namina-kotyaami naaka, kimi-witakawo tee otzimimo-tana nantani. Roo kanteencha tee naaka aminako-waeta-chani, tema riitaki Awinkatharite aminakoteenani. ⁵ Rootaki eero pimatantawo eeroka-paeni pimonkatziyaari iita-rikapaeni. Tema riitaki Awinkatharite aminako-yiteerini maawoeni aririka ipiyapaaki. Riitaki oñaahan-tapaeroni okaatzira antayitakiri omanakaashitani. Ari roñaahan-tapaero okaatzira akowashi-waetari antayiterimi. Ari ikantee-yaari Awinkatharite thaamenta-wenteeni paata.

⁶ Okaatzira nokenkithata-kota-kimiri jaka, naaka oshiyakaa-wentachari notsipatari Apolos. Rootaki nokantan-tzimirori poejokirotan-tyaawori Jankina-rentsi-perori, tema rootaki ikanteeta-piintakiri: “Eero powanaaperotziro jankinateen-chari.” Aritateekima pipaka-haero pimonkatziya-wakaa-piintana, pajahaa-wenta-piintana pikanteeyini, “Riitaki irika awijiriri itsipa.”

⁷ Okaatzira pikanta-yitakira, ¿Poshiyakaa-tziima pawijayiteeri eeroka itsipa-paeni? ¿Piyota-shita-kawoma apaniroeni kaari riyotahae-tzimiri? ¿Iitakama pajahaa-

† Cefas = Pedro

wentantari pikimita-kaanta-waeeta apaniroeni piyotanita-shita?

⁸ Okaatzi pajahaa-wenta-waetaka eeroka-paeni, pikimitakari pinkathari-paeni, ashaahantzinkari-paeni, reshi-neenta-waetziro rowanawo. Kimiwitakimi tee niyotaa-nitzi naaka-paeni. Okantashitzimaetya pipinkathari-wentan-tayite, aritaki akaateeyini jempe-rika pipinkathari-wentante. ⁹ Tema Otyaantaa-rewo-paeni naaka-paeni, teera noñaaperotee-yanita. Ari ikantakaakina Tajorentsi. Noshiya-kowaetaari romonkyahaetani ikowaetziri rowamaeteri. Osheki ikowaetaki maawoeni atziri-paeni iñaakowentena, imatzitakawo eejatzi Ronampiripaeni tajorentsi ikowaki iñaakowentena. ¹⁰ Ikenkishireta-koetana naaka tee okameethatzi nokenkithata-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo. Rooma eeroka-paeni pikenkishiryaa-kota eeroka yotaniripaeni pikenkithata-koyiteeri Jeepatzii-totaa-rewo. Rooma naaka-paeni ikenkishireta-koetana tee noshintsi-shireperowaetzi. Rooma eeroka-paeni ikenkishiryaa-koetzimi shintsishiretzinkari eroka. Osheki ipinkathee-takimi eeroka-paeni, rooma naaka-paeni, teemacheeni. ¹¹ Eekiro niyaatatzi nokemaatsi-waetawo, roojatzi nokantziro nimaeka, notashe-neenta-waetzi, nomiri-neenta-waetzi, thonkako-waetakina, rowatsi-naawaetee-takina, tee otzimimo-teena nopanko, ¹² osheki nantawaetaki, naakataki antawawentacha. Eenitatsi-rika kijaneentanari, noneshironkatziro naaka. Aririka rowatsi-naawaeteetena, namawetziro. ¹³ Aririka inina-waeteetena, notsimaryakaa-yitari. Roshiya-kaantee-takina tee nokameethatzi, kaahashitaki naaka. Roojatzi ikanteetana nimaeka.

¹⁴ Tee roo nojankinatan-tyaawori iroka nokoyi nowaañeemi eeroka-paeni, tema nokowatzii nokaminayiri retakotani itomi. ¹⁵ Kimitaka eeniwitacha osheki kowatsini riyoteemimi, roo kanteencha tee niyotzi eenitatsi-rika kowatsini raakameethatemi roshiya-kotyaari ipaapaten-teetari. Rootaki noshiya-kaawentziri naaka riimi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo matakaa-kinawoni noshiya-kotyaari ashitzimiri, nokenkithata-kaapaa-kimiro paerani Kameethari Ñaantsi. ¹⁶ Rootaki nojankinatan-tzimirori iroka: Pikimita-kotee-yaanawo naaka. ¹⁷ Rootaki notyaantan-takimirori nimaeka Timoteo, nokimita-kaantziri riimi netakotani notyomi, riitaki kyaaryoo-wenta-kiriri Awinkatharite. Riitaki oshireta-kae-mironi jempe ikantakaakina Jeepatzii-totaa-rewo, jempe nokanta niyotaa-yiteeri kemijantzinkari-paeni jempe-rika-paeni ijeekayitzi. ¹⁸ Eeniyitatsi pikaatee-yirini janta ajahaa-wenta-waeta-chari, ikowaeyini pikemijanteri rirori. Roshiya-kaatzi eero napiitziro nareeteemi. ¹⁹ Roo kanteencha intsipaetera nopiyaki, riirika Tajorentsi kowaentsini. Ari noñeerori kyaari-pero-rika ishintsire-waeta-nitzi ikaatzi ajahaa-wenta-waeteenchari janta. Kimitaka iñaawae-poki-waeta-shita. ²⁰ Tema ikaatzi ipinkathari-pero-wenteeri Tajorentsi, riitaki oñaahan-teroni ishintsishirewaetanitzi. Tee

† osheki = ikaatzi 10,000.

iñaawae-poki-waeta-shita. ²¹ ¿Arima inimotakimi nareeteemi mi nowajankitaa-waeta-paakimi? Tema roo pikowaki noneshironka-yitapaakimi, eero noshintsi-waeta-paakimi.

Riyakowentee-tziri antayitzirori kowaekatatsiri

5 Tema nokemaki eenitatsi apaani pikaatziri janta imayempi-waetaki. Rantakiro kowaenka-perotatziri kaari ikemakoetzi rantero kaari kemijanta-tsini. Tema ithawina-waetakawo riniro-thori, iinantari ipaapate. ² ¿Iitakama pajahaa-waetantari itzima-tsuma pitsipatari janta antakirori iroka? Tee powashireta-kowaetyaari piñaakiri rantakiro. Tema roo kameethawitacha pomishitowa-kaanterimi irika atziri.

³ Okantawitaka tee nojeeki-motzimi pinampiki, roo kanteencha aririka noshireta-piintemi okimiwitaka arimi akaate ajeeki janta. Rootaki pikimita-kaantan-tyaawori nimaeka arimi akaate janta, niyakowentakiri irika atziri. ⁴ Oztimatyee pipiyoteeyaa, pawentee-yaari Awinkatharite Jesús, pikimita-kaantero arimi notsi-patemimi janta. Pimatero nimaeka okaatzi ikoyiri Awinkatharite, ^{†5} pomishitoyiri atziri, rowajankiteeriita Yakatantaniri. Aamaa-shityaa aritaki okantee rawijakoshiretee paata ipiyeerika Awinkatharite Jesús.

⁶ Tee okameethatzi pajahaa-wenta-waetyaa. ¿Tema piyotziro okaatzi ikantee-takiri paerani: “Eepichokiini iroka shineya-kaerori ratanteetari, roo kanteencha oshineya-kaero maawoeni opatha ratanteetari?” ⁷ Pikimita-kaanteero eeroka pojokaa-tyeeromi shineya-pathata-kaerori ratanteetari, posheyiteero kameetha. Rootaki pantayiteri, pomishitoyiri antapiinta-kirori kaari kamethatatsiri, rantetaan-tziro-kari. Pikimitee-yaawo ratanteetari kaari shineya-tsini, rowapiinteetari roemoshirenkae-tziro kitejeri Anonkoryaantsi. Tema ikamawentee Jeepatzii-totaa-rewo roshiya-kaawentari ipireetari rowamahae-takiri roemoshirenkae-tziro Anonkoryaantsi. ⁸ Rootaki antantyaawori okaatzi roshiya-kaawentee-takiri. Oztimatyee apakahaero kaari kamethatatsiri, oshiyakaa-wentzirori shineya-kaerori ratanteetari. Oztimatyee akameetha-shiretee, añaawaeteero kyaariperota-tsiri, oshiyakaa-wentakari ratanteetari kaari shineya-tsini.

⁹ Tema nojankinatzi-kimiro paerani, nokantakimi: “Eero pitsipa-minthatari ikaatzi antapiinta-kirori kaari kamethatatsiri.” ¹⁰ Okaatzi nokanta-yitakimiri, tee roo nokanta-kote kaari awente-yaarini Jesús, antayitzirori kaari kamethatatsiri, kijakowaetaniri, amatawitantaniri, pinkatha-waetzirori tajorentsi-niro. Riimi nokantakotemi, eero pijeeka-yiteemi kepatsiki. ¹¹ Riitaki nokantakotzi awentaa-naariri Jesús, iitashi-waeta-chari “Kemijantzinkari.” Eerowa pitsipatari irika ranta-piintzirowa kaari kamethatatsiri, kijakowaetaniri, pinkatha-waeta-shitari oshiyakaa-wontsi, ininatan-tawaetaki, ishinki-waeta-piinta, ramatawitanta-piintaki. Tee okameethatzi pakiyoteeri irika. ¹² Teera roo riyoyanteeri aakapaeni ayakowenteeri ikaatzi kaari awentaariri Jesús. Riima kemijanta-tsiri atsipa-piintari,

†† pawentaiyaari = wairontsi

kameethatatsi iyakowenta-yiteeri rantayitero-rika kaariperota-tsiri. ¹³ Rootaki pookantyaariri irika atziri antapiinta-kirori iroka kaari-perori. Riitaki Tajorentsi aminako-yiteerini ikaatzi kaari awentaa-yitariri Jesús.

Tee okameethatzi ramina-koteero akosheka-wakaani kaari kemijanta-tsini

6 Aririka pikosheka-wakaeyaa pikaatzi pikemijanteeyini, tee okameethatzi piyaate ramina-kotemiro jewayita-tsiri nampitsiki, kaari kemijantzin-karita-tsini. Tema roo kameethatatsi piyaata-shiteri pikaatzi pikemijanteeyini. ^{†2} ¿Tema piyotee-yini eeroka aminako-yiteerini paata maawoeni jaawiki-jatzi-paeni? ¿Eeroma pimatziro powetsika-yiteero okaatzi pomeentsitzi-moyitzimiri eepichokiini eeroka-paeni? ³ Tema aakapaeni aminako-yiteerini eejatzi Ronampiri-paeni Tajorentsi. ¿Eeroma okantzi amina-kotero ikaatzi kosheka-wakaa-chari nimaeka? ⁴ ¿Iitaka pikowantari ramina-yiteemi atziri-paeni kaari pitsipata-piintari pipiyowentari Tajorentsi? ⁵ Tema otzimatyee pikaani-wenteromi iroka-paeni. ¿Tekatsima yotaniri pikaateeyini wetsiki-mironi? ⁶ Iroka pikanta-piintaka, pishiya-shitari jewari kaari kemijanta-tsini, pikowa-kotakiri rowetsika-yiteemiro pikosheka-wakaeyani, pikaatzi pikanta-wakaawita “noyemijantzinkarite-paeni.”

⁷ Rootaki oñaahan-tzirori eeniro pikinashi-waeyita, piyako-wenta-waetakiri pikaateeyini janta. ¿Iitaka kaari pamawetantawo eepichokiini inina-waeteetemi, eejatzi ramatawi-waeteetemi? ⁸ Rootaki pimayiterimi. Tema eeroka-paeni kantzimo-neenta-wakaacha, pamatawita-wakae-yakani pikaatzi pikanta-wakaawita “noyemijantzinkarite-paeni.”

⁹ ¿Tema piyotee-yini, eero iñaayiteero paata ipinkathari-wenteeri Tajorentsi ikaatzi kaariperota-tsiri? Paamawenteeyaa, otzimi-kari pantani. Ari ikan-tari ikaatzi antapiintzirori kaari kamethayitatsi, pinkatha-yitziriri pikimita-kawo tajorentsi-niro, mayempiri-paeni, pankinata-wakaa-waeta-chari ishiramparin-kaki, ¹⁰ koshintzi-paeni, kijakowaetaniri, shinki-ryaantzi, ninatan-taniri, amatawitaniri. Eero iñaayiteero ipinkathari-wenteeri Tajorentsi irika-paeni.

¹¹ Paerani, ari pikanta-yiwitakari eeroka-paeni. Rooma nimaeka oshiyawaetakawo eenitatsi kiwaemini, ikiteshireta-kaeteemi, itampatzika-shireteemi, tema pawentaa-piintaari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-to-taarewo. Riitaki Ishire tajorentsi kantakaa-yiteemiri. ^{††}

Pipinkathatan-teeyaari Tajorentsi, jempe-rika oeyita pantayiteeri

¹² Eenitatsi kantayita-tsiri: “Ishinetee-tanawo nantayitero oeyita-rika.” Roo kanteencha teera okameethatzi ranteetero maawoeni. Aritaki okantawita, ishinetee-takaero antayitero oeyita-rika. Roo kanteencha teera akowatee-tziro otzirintan-yitee oetarika-paeni ishinetahaeteeri. ¹³ Eenitatsi kantayita-tsiri ee-

† kemijantzin-karita-tsini, eeroka = kiteshireri †† pawentaa-piintaari = waerontsi

jatzi: “Rootaki otzimantari owanawontsi inimotan-teeri amotziki. Rootaki otzimantari amotzi, akemaneentan-tyaawori owanawontsi.” Ari okantawitari, roo kanteencha ari rapitero-ryaahaero Tajorentsi ithonkaero. Rootaki eero pikanta-waetanta eeroka: “Rootaki otzimantari awatha añaatha-waetan-tyaari.” Teera ari okantayaa. Tema roo otzimantari awatha apinkathatan-teeyaari Awinkatharite. Rootaki itzimantari Awinkatharite ani-mota-kaantee-yaari awatha. ¹⁴ Tema eero ithonka-peroteero Tajorentsi awatha, ari rowiriinta-yitee, roñaahan-tayiteero ishintsinka, oshiyaari jempe ikantaa ipiriintaawo paerani rirori Awinkatharite. ¹⁵ ¿Tema piyotee-yini riitaki Jeepatzii-to-taarewo ashitaawo piwatha? ¿Kantachama aapithateeri awatha rashitaari rirori ompoña ashine-waetero amayempi-waetan-tyaawo? Teera ari okantayaa! ¹⁶ ¿Tema piyotee-yanitzi ikaatzi mayempi-waeta-tsiri, oshiyawaetanaka rapata-neeyaawomi, apaani ikan-tanaa iwathaki? Rootaki rojankinee-takiri paerani, ikanteetaki:

Apaani ikantaneeyaa iwathaki oshiyawaetyaawo rapata-wakaane-yaami

¹⁷ Riima ikaatzi tsipata-naariri Awinkatharite, rapata-shireta-naatyaari rirori, oshiyawaetaka apaani ikan-takaa-naarimi.

¹⁸ Otzimatyee pikokita-pithateero ñaathawaeta-shitantsi. Tema okaatzi otsipayita-chari kaari-perori ranteetzi, tee rii owashironkaa-chani antakirori, tema itsipa rowashironkaaki. Roorika imataki ñaathawaetashitaantsi, riitaki owashironkaa-waeteencha apaniroeni iwathaki. ¹⁹ ¿Tema piyotee-yini rootaki piwatha oshiyawori pankotsi ijeekantari Ishire tajorentsi? Riitaki Tajorentsi otyaanta-kimirori, riitaki omperayitzimiri. Tee eeroka añaashi-waeta-chani apaniroeni, ²⁰ tema riitaki Tajorentsi pinako-wenta-peroteemiri rashitan-teemiri rirori. Rootaki pipinkathatan-teeyaari Tajorentsi, ari pikimita-haerori pantayitero oeyita-rika, eejatzi okaatzi pikenkishiryaari.

Ikosheka-wakaeyaa aawakaa-chari

7 Nimaeka nakimiro okaatzi pojampitanari pojankinariki: Rootaki kameetha-witacha eero rayimi iina atziri. ² Roo kanteencha, otzimatyee raayitee iina imayempi-waetzi-kari. Ari okimitee-yaari eejatzi tsinani-paeni, otzimatyee aayitee oemi. ³ Ari okameethatzi piñaawakaa-piinteeyaa paawaka-yitakaha. ⁴ Okaatzi iinanteetari, tee apaniroeni ashitaawo owatha, tema rijatzi ashitaawo oemintari. Ari okimitari eejatzi, ikaatzi iiminteetari, tee apaniroeni rashitaawo iwatha, tema roojatzi ashitaawo iinantakari. ⁵ Rootaki, eero okameethatanta poshiteero piñaawakaa-piinteeyaa paawakaa-yitaka. Roo kanteencha, kantacha pikenkitha-waeta-kawakaeyaa pitziwentan-tyaawori oetarika pamana-koyitari. Ompoñaashitya petanee-yaawo piñaawakaaaneeya, ari okantayaa eero romapokantzimi Kamaari, tema te pamawenitziro eeroka-paeni. ^{†6} Rootaki iroka noshinetan-tzirori naaka,

‡ Kamaari = Yakatantaniri = Satanás

teemaeta noshintsi-tziri maawoeni rantayiteero iroka-paeni. ⁷ Nokowataawita naaka ikimita-kotee-nawomi maawoeni shirampari jempe nokanta naaka. Roo kanteencha eero omata iroka. Tema rinashi-yitakawo Tajorentsi itajonka-wenta-yitakae apaani-paeni aaka-paeni. Itajonka-wentaki Tajorentsi ikaatzi kaari tzimayita-tsini iina, riima itsipa-paeni tzimayitaki iina.

⁸ Nokantzi noñaanatziri kaari aawakaa-chani, nokantziri: Roo kameethatatsi pijeeki kameetha eero otzimi pitsipatari, pikimitena naaka. Roojatzi nokantzitariri ikaatzi kamayita-tsiri itsipatari. ⁹ Rooma terika pamawenitziro, otzimatyee pitsipatyaari. Tema rootaki kameethatatsi otzimi pitsipatyaari eero piñaa-mashiryaawaetanta.

¹⁰ Noñaanatziro tsinani tzimaen-tsiri oemi, nokantziri: Tee okameethatzi pooka-wakae-yiteeyaa. Tee naaka ashityaawoni noñaani iroka, riitaki Awinkatharite ashitawori. ¹¹ Aririka pooka-wakaeeyaa, rootaki kameethatatsi pijeekashiwaeteeya kameetha apaniroeni eero pahae itsipa piimi. Rooma eerorika, kantacha pipiya-shiteeri piimi. Noñaanatzimi eeroka-paeni iiminteetari, nokantzimi: tee okameethatzi pookiro piina.

¹² Noñaanatziri itsipa-paeni, nokantziri: Noyemijantzinkarite-paeni, aririka piinantyaawo kaari kemijanta-tsini, otzimatyee poejokirotyaawo, aapatziyaki-mi-rika roori eero ookaemi. Ari nokantziri naaka, roo kanteencha kaari Awinkatharite shintsi-te-mironi iroka. ¹³ Ari okimitari eejatzi tsinani imintariri kaari kemijanta-tsini, otzimatyee oejokirotyaari rirori, raapatziyakawo-rika kameetha. ¹⁴ Okantawitaka tee ikemijantawityaa oemi, rashitaari Tajorentsi rirori okantakaan-takiro iina. Ari ikantzitari eejatzi iinantawori kaari kemijanta-tsini. Rooma aririka rooka-wakaeeyaa, kimitaka eero rawijako-shiretee itomi-paeni. Rooma aririka raawakaeeyaa, rashiyitaari Tajorentsi eejatzi itomi-paeni. ¹⁵ Roo kanteencha ikoyi-rika rooka-wakaeeyaa, kaari kemijanta-tsini, kantacha imatero. Tekatsira shintsi-terini eero rooka-wakaa akantayiteeri "Noyemijantzinkarite-paeni," eejatzi akantayiteeri "Noyemijantzikawotepaeni," aayitziriri kaari kemijanta-tsini. Rooma aririka raapatziya-wakahaeyaa kameetha, rootaki ikoyiri Tajorentsi. ¹⁶ Nokantzimi eeroka iinantteetari, tee piyotzi aamaa eeroka kantakaan-teeroni rawijako-shiretan-teeyaari piimi. Nokantzimi eejatzi eeroka iiminteetari, tee piyotzi aamaa eerokataki kantakaan-teroni awijako-shiretan-teeyaari piina.

¹⁷ Ari okantari. Jempe akanta ajeekayitzi, eero athawaawo owashiñeero jempe akanta-piinta. Rootaki ikowakaeri Awinkatharite, tema ari akantzitari owakira ikaema-shire-yitee Tajorentsi. Rootaki nokanta-piintakiri naaka ranteetero nareeyitarira kemijantzinkari-paeni jempe-rika ipiyoteeyani. ¹⁸ Jame oshiyakaa-wenta-wakiri apaani atziri totameshiteen-chari, ashi rowaero jempe ikantaka. Terika itomeshitaa-nityaa re-tanta-nakawori ikemijantee, tekatsi oetyaa itomeshitaa-nitan-tyaari nimaeka. ¹⁹ Tekatsi oetyaa aakarika totameshitaaniri, terika atomeshitaa-nityaa. Rootaki

kowaperotacha antayiteero ikowa-kahaeri Tajorentsi amayiteero. ²⁰ Ari akantayitee-yaari maawoeni, eero athawaawo owashiñaa-yitero jempe-rika akantayita owakira ikaema-shiretan-takaeri Tajorentsi. ²¹ Ari okantari eejatzi. Eeroka-rika omperataa-rewo ikaema-shiretan-teemiri Tajorentsi, eero okantzimo-shireta-waetzimi. Rooma rothateero-rika omperatzimiri ikoyi pishitowae, pimatero. ²² Eenitatsi-rika omperataa-rewo ikaema-shireteeri Awinkatharite, otzimatyee ikenk-ishiretyaa ijeekae kameetha. Riima kaari omperataa-rewo ikaema-shireteeri Awinkatharite okimiwitaawo ri-itakimi romperatani Jeepatzii-totaa-rewo. ²³ Tema Tajorentsi pinako-wenta-peroteemiri rashiyiteemi, rootaki kameethatatsi eero pikimita-kotaari omperataa-rewo ishintsi-tee-tziri imonkaatero ikowashi-waetari itsipa atziri. ²⁴ Noyemijantzinkarite-paeni, eero athawaawo-waetawo jempe akantayita maawoeni owakira ikaema-shiretan-takaeri Tajorentsi atsipa-shire-yitan-taariri.

²⁵ Nimaeka nakayiteri ikaatzi ojampita-kowentzirori ewankawo-paeni. Tee otzimi ikantakaan-teeri Awinkatharite ayota-kotan-tyaawori iroka, roo kanteencha naaka kantemini okaatzi nokenkishiryaa-kotawori. Tema riitaki Awinkatharite neshironkataanari pawentahae-na naaka. ²⁶ Iroka okaatzi nokenk-ishiryaa: Tema ajeekayitatzii nimaeka jempe rashironkahaeta, roo kameethatatsi ashi powaero jempe pikanta pijeeka-yitzi nimaeka. ²⁷ Jame oshiyakaa-wenta-wakiro: eenitatsi-rika eeroka piina, tee okameethatzi pookaero. Terika otzimi piina, eero pikowa-kowatzi payi. ²⁸ Rooma aririka paaki piina, teera pikaariperotzi. Ari okimitari eejatzi ewankawo amananteetziro aantyaari shirampari, teera okaariperotzi. Roo kanteencha ikaatzi aayitatsiri iina, aritaki iñaakiro okaate pomeentsitzi-motyaarini. Apatziro nokanta-shitzimi naaka eero pipomeentsi-waetanta eeroka-paeni.

²⁹ Noyemijantzinkarite-paeni, kimitaka rooteentsi omonkaa-paetetyaa. Etanakyaawo nimaeka, ikaatzi tzi-mayita-tsiri iinapaeni, otzimatyee ikimita-kaanteero terikami otzimayitzi. ³⁰ Ikaatzi irawaeta-chari, otzimatyee roshiya-kaanteero tekatsi oetyaa riraawaentan-tyaari. Ikaatzi kimoshireta-waeta-tsiri, otzimatyee ikimita-kaanteero tekatsi oetyaa ikimo-shire-waentan-tyaari. Ikaatzi amananta-yitatsiri oeyita-rika, otzimatyee ikimita-kaanteero tee riimi ashiyityaawoni. ³¹ Itzimirika otzimimo-yitziri jaawiki-jato-paeni, ikimita-kaanteero tee okamethaperotzi. Tema rooteentsi opeyashi-waeteeyaa jaawiki-jato-paeni.

³² Rootaki nokowa-koteemiri eeroka-paeni eero okantzimo-shire-waetantzimi iroka-paeni. Ewankari-paeni, kaari tzimatsini iinapaeni, roetzinaarikoteeyawo rantaneero ikoyiri Awinkatharite inimotakaantyaariri. ³³ Riima ikaatzi ahaentsiri iina, otzimatyee inimotakaayiteero iina, roshireta-piintee-yaawo jaawiki-jato-paeni. ³⁴ Ñaakiro, apite okaatzi roshireta-kotapiintee-yaari. Ari okimitari tsinani-paeni jeekatsiri kameetha, ewankawo eejatzi tzimawita-chari oemi.

Kantacha oetziñaarikotyaaawo ikoyiri Awinkatharite, jempe-rika oeyitari antayitziri eejatzi okaatzi okenk-ishire-yitari. Rooma okaatzi ahaentsiri oemi, otzimaty-ee inimota-kaeri oemi, oshiretako-tyaawo jaawiki-jatopaeni. ³⁵ Tee noshintsi-tzimi-ro nokaman-tzimi-ro iroka. Tema rootaki kameethatatsi nokaman-temiro nothaa-mentakantemiri pantayiteero kameethatzi-motemini, ari okantya poetziñaariko-tantyaariri Awinkatharite.

³⁶ Eenitatsi-rika ashityaawoni rewankawote antawoteen-tsiri, iñaakiro-rika kowaki otzimi oemi, kantacha omatero, tee okaariperotzi aawakaeyaa. ³⁷ Riima ashitawori ewankawo, kaari kowatsini ayi oemi, kameethataki eejatzi okaatzi rantakiri, tema rootaki ikowakiri ranteri rirori. ³⁸ Ari okantari. Aririka aawakaayaa rewankawote, kameethataki. Rooma eerorika rahaetziro, rootaki kameetha-perota-tsiri.

³⁹ Iroka anteeri iinanteetari: okowa-perota otsipatapiintyaari oemi eenirowa aawakaa. Rooma aririka ikami-motakiro, ojeekanee kameetha roori, kantacha ahae itsipa oemi. Roo kanteencha otzimatyee ayiri kemijantzini-kari. ⁴⁰ Roo kanteencha eenitatsi nokenk-ishiryaaari naaka, aritaki okimo-shire-peroteri ojeekaera kameetha, eerorika ahae itsipa. Okimitaka Ishire Tajorentsi ñaawaeta-kaanawori irok a.

Owanawontsi rashita-kaetariri oshiyakaa-wontsi

8 Nimaeka nakiri ikaatzi ojampita-kowentzirori owanawontsi rashita-kaetariri oshiyakaa-wontsi. Eenitatsi ayotako-yitzirori aaka, kantawitacha aja-haawentyaawo. Eeromaeta amatziro iroka, tema rootaki kameethatatsi etakoyiteeyaari irika-paeni, akowa-kowaateero athaamenta-shireta-kaeyaari. ² Ari okanta itzimantari ajahaa-wenta-waeta-chari, kantatsiri: "Naaka yoperotaniri." Tema tekira riyota-nitzi ikaatzi kantayita-tsiri. ³ Riima Tajorentsi riyotziri rirori ikaatzi etakotaariri.

⁴ Nakawakiri ikaatzi ojampita-kowentzirori owanawontsi rashita-kaetariri oshiyakaa-wontsi. Tema ayoteeyini aaka ikantee-tziriri oshiyakaa-wontsi, tee otzimimo-tziri rañaantari. Tee itzimi itsipa tajorentsita-tsinini, apatziro ikanta Tajorentsi-perori. ⁵ Niyotzi eenitatsi jaka kepatsiki oshiyakaa-wontsi itajorentsi-niro-teteeri, eejatzi ikaatzi tzimatsiri jenokinta itajorentsi-niro-teteetari. Riitaki iitashita-piintakari, ikantziri: "tajorentsi," ikanteeyini itsipa "nowinkatharite."
⁶ Rooma aakapaeni, apaani ikanta aetziri "Tajorentsi." Riitaki ashiteeri, wetsika-kirori maawoeni. Riitaki kantakaawori atzimayitantari aakapaeni. Ari okimitari eejatzi, apaani aetziri "Nowinkatharite." Riitakira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, rowetsika-kaetakiri paerani maawoeni. Riitaki kantakaawori añaanta-yitaari.

⁷ Roo kanteencha eenitatsi osheki kaari yotakoteroni iroka. Rootaki itzimantari ameta-piinta-kawori rashita-kaari owanawontsi oshiyakaa-wontsi, rowaawo owanawontsi. Irika-paeni atziri ikaatzi matapiinta-kirori, kemijantzinkari naawita, shipeta-shiryaaayitaki. Aririka rowayityaawo owanawontsi okimitzi-motyaaari rantakiro kaari-perori. ⁸ Roo kanteencha kaari owana-

wontsi kantakae-yaawoni raakameethatan-teeri Tajorentsi. Aririka otzimi owanawontsi apinka-piintani, teera antakaa-ntziro kaari-perori. Aririka atziwae-wityaawomi eejatzi, tee owameetha-shiretee. ⁹ Roo kanteencha otzimatyee paamaako-wenteeyaa, potzika-shireta-waetziri-kari shipeta-shireri-paeni, pikante: "Jeekaana kameetha naaka, kantacha nowayityaari iiyita-rika." ¹⁰ Pikenkishiryaa-kotero oeta awijatsini raminemi-rika shipeta-shireri. Okimiwitakawo ifeemi-mi poyaawo owanawontsi rashita-kaetariri oshiyakaa-wontsi. Okantawitaka pikanta-piinteyini eeroka: "Niyotzi naaka, tee otzimi rañaantari oshiyakaa-wontsi," kimitaka kantacha imatanakiro royaari rirori. ¹¹ Rootaki rantantyaawori rirori shipeta-shireri kaariperotzi-motziriri. Eeroka kantakaa-shityaawoni. ¿Tema pikanta-piinta-witari "Noyemijantzinkarite?" ¿Tema ikamawenta-yiteeri rirori Jeepatzii-totaa-rewo? ¹² Arira piki-nakaerori pikaariperota-kaanta-kariri irika-paeni. Powatsi-perotakiri rirori, pikaariperotzi-motakiri eejatzi eeroka Jeepatzii-totaa-rewo. ¹³ Rootaki eero nowan-taarimi naaka wathatsi, eero noetzimpina-shiretantari ikaatzi nokanteeri "Noyemijantzinkarite-paeni i."

Imonkatziyan-teetzi-miri Otyaantaa-rewo-paeni

9 ¿Eeroma omata nojeeki kameetha naaka? ¿Kaari-ma naaka Otyaantaa-rewo ñaaperota-kiriri Jesús, Awinkatharite? ¿Kaarima naaka kemijantakaa-peroteemiriri Awinkatharite? ² Kimitaka eenitatsi kaari yoteni naaka Otyaantaa-rewo. Rooma eeroka-paeni piyoteeyini, tema eerokayitaki ikemijanta-kaayitee Awinkatharite nokenkithata-koyiteemiri, rootaki oñaahan-tzirori naaka-perotaki Otyaantaa-rewo.

³ Iroka nokanteriri ikaatzi ñaawaeta-kowaetanari: ⁴ ¿Tema okameethatzi ipaetena naaka iitarika-paeni riitaki nowantyaari, nirantyaari eejatzi nomiri? ⁵ ¿Eeroma omata otzimi noena naaka kemijantzinkawo? Aririka otzimimi, ¿eeroma okameethatzi naanakiro janta pi-jeekaeyinira eeroka-paeni? Rootaki imata-piintakiri itsipa Otyaantari-paeni, roojatzi imata-piintakiri ikaatzi irentzitaariri Awinkatharite, eejatzi Cefas. ¹⁶ Piyoteeyini eeroka, eekiro nantawaetatzi naaka nañaantyaari, roojatzi rantziri Bernabé. ¿Apatziroma nokanta-kaawo naaka-paeni tee ishinete-tanawo nopakaero nantawaeri nokenkithatan-tyaari? ⁷ Pikenkishiryaa-kotyaaari jempe ikanta owayiri tzimatsiri reewarite. ¿Kameethama ipinateri reewari ipantyaariri rowanawo? Ari ikimi-tzitari pankiwaeta-tsiri, ¿eeroma omata rowaeyaawo iwankiri? Eejatzi ikimitari pirawaeta-chari, ¿eeroma omata inintee-yaari ipira? ^{††}

⁸ ¿Pikenkishiryaaama eeroka-paeni okaatzi nokanta-yitakimiri rootakima ramete-yarini atziri-paeni? Tema roojatzi riyotaan-teetakiri Ikantakaan-teetaniki. ⁹ Tema rojankinata-kotakiro paerani Moisés ikantaki:

Aririka pantawaeta-kaeri pipira, tee okameethatzi itashe-ya-waete.

¿Pikenkishiryaaama apatziro pipira ikenkishiryaa-kotari Tajorentsi ikantan-takari? ¹⁰ ¶Teera! Tema aaka-

† Cefas = Pedro †† ipira = cabra

paeni roshiya-kaawentee-takiri. Roojatzi roshiya-kaawentzi-teekari ikanteetaki:

Eenitatsi-rika pankiwae-rintzi, eenitatsi otekaki-wae-tatsiri. Rootaki omatantari iroka otziman-tyaari rowayi-tee-yaari.

¹¹ Ari okantari eejatzi, naaka-paeni kemijanta-kaayi-teemiri, ¿eeroma omata pipayiteena nañaantyaari? Okimiwitakawo eenitatsi apankita-kirimi pishireki. ¿Eeroma omata owiikiteero pashitari nashita-kaeyaa-wori nowatha? ¹² Rootaki panta-piinta-kiriri itsipa-paeni janta. Tema naakawitaka kowaperotatsi pipayiteenami. Roo kanteencha, teera noshintsita-piin-tzimi nokantemi. Tema namaweteyakironi. Tema tee nokoyi nomanonkimi petanakawo pikemijanteero Kameethari Ñaantsi nokenkithata-kota-kimiri Jeepatzii-totaa-rewo.

¹³ ¿Tema piyotee-yini rowapiintawo Ompera-tajorentsitaawo tzmahaanta-tsiri rashita-kaetawori tajorentsi-panko? ¿Tema piyotee-yini ishinetaa-ntsitzi ipireetari rashita-kaetariri Tajorentsi taapoki-mentotsiki rowayityaari Ompera-tajorentsitaawo-rewo? ¹⁴ Ari okantari eejatzi okaatzi ikantakinari Awinkatharite nokenkitha-yiteero Kameethari Ñaantsi, otzimatyeepi-neeeteena nantantyaawori.

¹⁵ Teera noshintsitzi-paerani nojeeki-motantakimiri pimatenawo. Tee noshintsitzi eejatzi nimae-ka nojankinatan-tzimirori iroka. Apatziro nokowaki nokamimi naaka, tekira itzimana-kiita kantatsini: "Kaari kyaariperori okaatzi rajahaa-wenta-waetari Pablo." ¹⁶ Teera najahaa-wenta-waetyaawo nokenkithata-kaayiteemiro Kameethari Ñaantsi. Tema okimiwitawo riimi Tajorentsi shintsitanari nanteero, okantawitaka tee naaka kowa-shityaawoni. Eerorika nomateero, ßshironkamatsitena naaka!

¹⁷ Naakami kowashita-kyaaawoni nantero, ari noshintsitan-takimi ipinateetena. Tema Tajorentsi owakinari nantayiteero iroka. ¹⁸ Ari okanta, tekatsi oetyaa noyaawentan-tyaari pipinayiteena eeroka-paeni. Tema ikimita-kaanteero roomi ipineete-narimi noñaayiteerowa nokimo-shiretee. Rootaki nokimo-shiretantari ni-maeka teera nokoyiro pipinateena nokenkithata-kaayiteemiro Kameethari Ñaantsi.

¹⁹ Ari nokinakaerori nojeekan-taari kameetha, tekatsi shintsitenani ipinatana. Roo kanteencha naaka kimitaakaan-tawaetacha omperataa-rewo. Rootaki nawijako-shireta-kaantee-yaari osheki atziri. ²⁰ Ari nokantzitawo aririka notsipatyaari nosheninka-paeni Judá-paeni, nantzitawo okaatzi rametee-yarini rirori, ari okantyaawo rawijako-shiretan-teeyaari rirori. Roojatzi nomatzitari notsipatyaaririka pankinawentawori Ikan-takaan-teetani, nomonkaatziro naaka eejatzi, okantawitaka niyowitaka tekatsi shintsitenani nopankinawentyaawo, ari okantyaawo rawijako-shiretan-teeyaari rirori. ²¹ Ari okantzitari, aririka notsipatyaari kaari kemakoteeroni Ikantakaan-teetani, ikimita-kotari rirori-paeni, ari okantyaawo rawijako-shiretan-teeyaari rirori. Roo kanteencha teera nopiyathatari Tajorentsi, tema otzimatyeepi-nomonkaatero ikantanari Jeepatzii-totaa-rewo nantayitero. ²² Ari okimitari, aririka notsipatyaari

shipeta-shire-waetatsiri, nokimita-kotari rantayitzi rirori, ari okantyaawo rawijako-shire-yitan-teeyaari rirori. Ari nokimitziri maawoeni inashiyita-chari atziri-paeni, ari okantyaawo rawijako-shiretan-teeyaari rirori-paeni.

²³ Rootaki nantanta-yitawori iroka-paeni nomatantyaawori nokenkithata-kaanta-yiteero Kameethari Ñaantsi, notsipatan-teeyaari irika-paeni nokaatzira itajonka-wentee-taana naaka.

²⁴ ¿Tema pikenkishiryaa-kotari jempe ikanta monkata-wakaa-chari ishiyeeyani ifeetan-tyaariri iita etyaa-woni rareetyaa? Apaani etyaa-woni rareetyaa, riitaki ipinateeteri. Ari pikimita-neeeyari eeroka-paeni. ²⁵ Tema ikaatzi ñaanta-piintawori imonkata-wakaan-tyaari, otzimatyeepi-ikempoyaa-neeeyaa, ratsipetawo itziyitawo okaatzi ifaamayitari. Rootaki rantantawori iroka ipineetan-tyaariri paata, ramantheeta-kahae-teeri shiwitha-tapo. Roo kanteencha aminthatzinkawo iroka. Rooma okaatzi oshiyakaa-wenta-chari ipineeteeri aakapaeni, eero othonka-nitaa. ²⁶ Rootaki noshiyakaanta-piintan-tawori naaka nokimita-tyeemi, tee notempaa-waetzi. Nokimita-kaantawo noshintsitzi-waeta-tyeemi nokapojante, teera nokapojashiwaetyaawo tampyaaenka. ²⁷ Tema okaatzi natsipeta-waetakawo notzi-wenta-waetaka, noshiyakaawoetakirowoperatayeeyaa-womi nowatha. Rootaki nantantawori eero ikimita-kaantee-tantanari ranaakoetziri, eero aminashi-waetanta nokenkithata-kaanta-piintak iri.

Ikaminaa-wentan-tetziro ipinkathata-shiteetari

10 Noyemijantzinkarite-paeni, eero apeya-kotziro okaatzi ifaakiri awaejatzitani. Ipampithatakirowenkorio ochempi-mashiki. Imontyaa-nakawo rowiryaateeta-paentziro inkari. ² Ari roñaahan-takiro rawentaa-shiretakari Moisés, ipampithatakirowenkorio, imontyaa-kawo inkaari, okimiwitakawo ari romitsiryahae-takirimi rirori-paeni janta. ³ Rowaeya-kawoni awaejatzitani okaatzi itajonka-wentee-takiri. ⁴ Imiriteeyakironi nijaa itajonka-wentee-takiri oshitowaatzimotakiri shirantaaki. Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo tsi-pa-shireta-kariri, riitaki oñaahakiriri nijaa shirantaaki. Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo oshiyakawori shirantaa. ⁵ Roo kanteencha eenitatsi osheki kaari inimoterini Tajorentsi, rootaki ikamahaan-tantakari ochempi-mashiki.

⁶ Eenitatsi oshiyakaa-wenta-kaeri okaatzi awijeentsiri, aamaeyaa eero oshiyantari irika-paeni, añaamayityaawo antero kaari-perori. ⁷ Rootaki kaari okantanta atsipatyaari itsipa-jatzi ithaamenta-waeta ipinkathata-shiwaetari oshiyakaa-wontsi. Tema rootaki imayitakiri awaejatzitani paerani, iroka ikenkithata-koeta-kiriri:

Ijeekae-yakini atziri rowawaeteeyani, rirawaeteeyini. Ari ikatziya-yitanaka otzironkae-yanakani.

⁸ Ari okimitari eejatzi, tee okameethatzi antayitero kaari kamethatatsiri. Roojatzi rantakiri awaejatzitani, rootaki ifaanta-yitakawori ikamahaantaki apaani kitejeri ikaatzi 23,000 atziri. ⁹ Ari okimitzitariki eejatzi tee okameethatzi añaanta-waetyaari Tajorentsi. Roojatzi imayitakiri paerani irika-paeni, rootaki ratsikan-takariri

maanki. ¹⁰ Ari okantari eejatzi tee okameethatzi ak-
iñaanikowentante. Roojatzi imatzitakari paerani
ithonkan-takariri iiteetziri "Thonkan-taniri." †

¹¹ Okaatzi awijeen-tsiri rootaki roshiya-kaawentee-
takaeri, rojankinata-koetakiro riyotahae-teero nimaeka
aakapaeni, tema ajeekatzii othonkima-paetetaa kepat-
si. ¹² Paama-yiteeyaa eeroka-paeni. Eero pikanta-waet-
zi "Eero nomatziro naaka iroka kaariperota-tsiri,"
omapoka-shita-kari pimatanaakiro eeroka. ¹³ Roo kan-
teencha aririka piñeero piñaama-shiryaa-waetyaawo,
pikenkishireeyaa tee apaniroeni pikanta eeroka, tema
imatakiro rotsinampaakiro itsipa atziri-paeni. Tema ki-
natantaniri rirori Tajorentsi, eero ishinetzimi rirori
piñaama-shiryaa-waetyaawo kaari potsinampae eero-
ka. Aririka piñeero piñaama-shiryaa-waetyaa, riitaki
Tajorentsi oñaayimironi potsinampaan-tyaawori,
okimiwita-nakawo pishiya-pithata-tyeeromi.

¹⁴ Netakotani-paeni, pikimita-kaantero pishiya-pitha-
ta-tyeerimi piñaayiteri-rika itsipajatzi-paeni ipinkatha-
waetziri oshiyakaa-wontsi. ¹⁵ Eenitatsi nokantemiri ni-
maeka, nokimita-kaantemi eerokami yotaniri nokan-
temiro. Pkenkishiryaa-koyityaawo. ¹⁶ Aririka apiyota-pi-
inteeyani irawaeteeyini, akenkishiryaa-kotawo ra-
manakotanaari paerani Jeepatzii-totaa-rewo, imiritee-
yakirini riyotaani-paeni, ¿kaarima apata-wakahaantsi,
opiyotaa oshiretaari Jeepatzii-totaa-rewo rapatawen-
takae riraa? Aririka atzimpetoyiro ratanteetani, ¿Kaari-
ma iroka apata-wakahaantsi, akenkishiryaa-kotawo
iwatha Jeepatzii-totaa-rewo, akenkishiryaa-kotawo ika-
ma-wenta-yitee? ¹⁷ Aririka owayita-kyaawo, itzimayi-
witakyaa osheki akaate apiyoteeyani, maawoeni
owaeyakawoni ratanteetari rowetsikae-takiri apap-
atha-woeni. Ari akantayita-naari aakapaeni, akimi-
tanaawo apapathata-tsiri.

¹⁸ Ari ikimitakari eejatzi nosheninka-paeni Israel-jatzi-
paeni, rapata-wakaayita eejatzi rirori-paeni, itaayiteero
rashita-kaariri Tajorentsi taapoki-mento-tsiki. ¹⁹ Roota-
ki kimitakawori okaatzi ranta-piinta-yitakiri itsipa-jatzi-
paeni atziri itayiniri itajorentsi-nirote. ¿Poshiya-kaatzi-
ma nokantatzii añaanitatsi itajorentsi-nirote? ²⁰ Teera!
Roo kanteencha eenitatsi peyari amawena-waeta-
chari, riitaki roshiya-kaantakiri itajorentsi-nirote, riitaki
rashitakaa-piintari rowanawo. Tema kaari Tajorentsi
rashita-kaayityaa rowanawo. Rootaki kaari
nokowakaemiri eeroka-paeni pitsipatyaari powayityaa-
wo okaatzi rashita-kaawaetariri peyari-paeni, apata-
haari-kari rirori. ²¹ Tee okameethatzi pimiritero amirita-
piintziri akenkishiryaa-kotari Awinkatharite, pimiri-
takiro-rika okaatzi rashita-kaetariri peyari. Ari okimitzi-
tari, tee okameethatzi poyaawo owapiintari aken-
ishiryaa-kotari Awinkatharite, powakawo-rika okaatzi
rashita-kaetariri peyari. ²² ¿Akowatziima owatsimaeri
Awinkatharite? ¿Awijirima rirori?

¿Notzika-shiretantzima ipinkathateeteri Tajorentsi?

²³ Iroka ikanteetzi: "Ishinettee-tanawo nantayitero
oeta-rikapaeni." Roo kanteencha teera okameethatzi

ranteetero maawoeni. Aritaki okantawitaka, ishinetee-
tantziro antayitero oeta-rikapaeni. Roo kanteencha
eenitatsi oeta antayitziri kaari thamenta-kaeyaarini it-
sipajatzi-paeni rantayiteero kameethari. ²⁴ Teera ap-
atziro akenkishiryaa-kowaetyaawo akowayitziri aaka-
paeni, rootaki kameethata-tsiri añaashintsi-wentee-
yaawo okaate inimoteerini itsipajatzi-paeni.

²⁵ Aririka piyaate pamanante wathatsi, eero pojampi-
ta-kowentziri, pikante: "¿Ipoñaatyaama wathatsi ita-
hae-tziniri oshiyakaa-wontsi?" Pamananteri, poyaari.
²⁶ Tema riitaki Awinkatharite ashitariri ikaatzi tzimayi-
ta-tsiri kepatziki.

²⁷ Ari okimi-tzitari, aririka ikaemimi pakiyoteri kaari
kemijanta-tsini, pakiyoteri pikoyi-rika. Eero po-
jampitziri pikanteri: "¿Ipoñaatyaama wathatsi itahae-
tziniri oshiyakaa-wontsi?" Poyaari. ²⁸ Rooma eenitatsi-
rika kamantemini, ikantemi: "Irika wathatsi ipoñaatyaama
itahae-tziniri oshiyakaa-wontsi," eero powari. Rootaki
pantantawori pikenkishiryaa-kota-nakari kantakimiri,
pikenkishiryaa-rika kantacha rowaaripero-shiretante.

²⁹ Nokantakimi "kantacha rowaaripero-shiretante," tee
roo nokanta-kote rowaaripero-shiretemi eeroka, riitaki
nokanta-kotzi kamanta-kimiri, kantacha rowaaripero-
shireteri rirori. Aamaa aritaki pojampita-nakina, pikan-
tena: "¿Iitakama notzitan-tawaetyaariri apatzirowa
ikenkishiryaa-kotana itsipa atziri?" ³⁰ Tema namanari
Tajorentsi noñaayitziro okaatzi nowari, ¿iitakama no-
kenkishiryaa-tyaawori okaate ikijimae-tenari?"

³¹ Iroka nakimiro: Aririka powawaetyaa, pikenk-
ishiryaa-waeta, pikante: "Eenitatsi-rika ñeenani
nowawaetyaa, ¿arima notzika-shiryaa-kiri
ipinkathatantyaariri Tajorentsi?" Ari pikimi-tyaawori
pimirawaeterika, aririka pantayiteero oetarika. ³² Otzi-
matyee paamawenteeyaa eero poetzipina-shiretantari
Judá-paeni, eejatzi kaari Judá-paeni, ikaatzi pitsipa-pi-
intari pipiyowentari Tajorentsi, maawoeni. ³³ Rootaki
nantziri naaka, natsipe-wentawo nonimota-
kaantyaariri maawoeni atziri-paeni okaatzi nantayitziri.
Tee apatziro nantero inimotanari naaka, nantziro
okaate kameethatzi-moterini itsipa-paeni, ari okantyaawo
rawijakotan-teeyaari rirori.

11 Poshiya-kotee-nawo naaka. Rootaki nomatziro
naaka noshiya-kotari Jeepatzii-totaa-rewo.

Opashikari oetoki tsinani-paeni

² Noyemijantzinkarite-paeni! Osheki najahaa-wen-
teemi nimaeka, tema poetziñaarikotakawo okaatzi
nametakaa-kimiri, okaatzi niyotaa-kimiri. ³ Roo kan-
teencha, iroka nokoyiri piyotero: Riitaki Jeepatzii-totaa-
rewo reewaritari shirampari-paeni. Riima shirampari-
paeni riitaki eewaritari tsinani-paeni. Riima Jeepatzii-
totaa-rewo riitaki reewaritari Tajorentsi. ^{†4} Okaatzi
ameta-piintari ashiramparinkaki, tee apashika aetoki
aririka amanyaa, aririka akenkithata-kaante. Aririkami
apashikyaami aetoki, owinkatharyaakiro roshiya-kaan-
tee-takiri aeto. ⁵ Rooma tsinani-paeni kaari pashika-
tachani oetoki amanyaa, okenkithata-kaante-rika,

† Coré

†† reewaritari = iitoetari

owinkatharyaantaki. Okimitako-takawo tsinani-paeni ameezirori oeshi. ⁶ Eenitatsi-rika tsinani kaari kowatsi-ni opashikayityaa oetoki, ramee-tetero oeshi. Tema maawoeni riyoteetzi osheki okaani-wenta-waetyaa, rootaki opashikan-tyaari oetoki. ⁷ Riima shirampari-paeni eero ipashika iitoki rirori, tema ikimita-kotari Tajorentsi, riitaki Tajorentsi owaneenkata-kaariri. Rooma tsinani, riitaki shirampari owaneenkata-kaawori. ⁸ Tema paerani owakira rowetsikan-takawori Tajorentsi etanakawori tsinani, rootaki raaki iwatha shirampari rowetsikan-takawori. Rooma owakira rowetsikan-takariri Tajorentsi etanakawori shirampari, tee roo rayi owatha tsinani. ⁹ Ari okimitzi-takari, owakira rowetsikan-tawori Tajorentsi tsinani riitaki shirampari rowetsika-kiniri, tema tekatsi itsipatyaa. Riima shirampari, tee rowetsikae-tziniro tsinani. ¹⁰ Rootaki opashikan-tyaari oetoki tsinani oñaahan-tantyaawori eenitatsi opinkatharini roori, rootaki inimotakaantyaariri Ronampiripaeni Tajorentsi. ¹¹ Teera otzima-shita tsinani, tee itzima-shita shirampari, tema apite-paeni rashitari Awinkatharite, ikowityaa-wakaa apitekiro. ¹² Tema etanakawori tsinani iwatha shirampari rowetsikaetaki. Roo kanteencha ikaatzi shiramparita-tsiri nimaeka, rootaki tsinani tzimayiteeriri. Tema riitaki Tajorentsi kantakaawori itzimantari apite-paeni.

¹³ ¿Itakama pikenkishiryaa-kotawori nimaeka okaatzi nokanta-kimiri? ¿Kameethama tsinani-paeni amaniri Tajorentsi eerorika opashika oetoki? ¹⁴ Aakapaeni ashiramparinkaki nimaeka, tee ametawo ojanthayiro aeshi, osheki akaaniwentziro. ¹⁵ Rooma tsinani-paeni, rootaki oeshi owaneenkata-kaawori. Okimiwitaka roomi oeshi opashikyaami oetoki. ¹⁶ Eenitatsi-rika janta kowatsiri ikijako-waetyaawo, okaatzi nokantakiri: Rootaki nameta-piintakari naaka niyotaan-tziro. Roojatzi ikanta-piintziri piyowentariri Tajorentsi jempe-rika-paeni janta.

Aminaashi-waeta roshireta-kowitaawo rakiyotani Awinkatharite

¹⁷ Roo kanteencha eenitatsi otsipa nokantemiri, eero najahaa-wentzimi. Tema tee okameethatzi-motana panta-piintakiri pipiyoteeyanira. Okaate kameethatzi-motemini, rootaki rowajankitaa-wentee-temiri. ¹⁸ Tema nokemaki ikamantee-takina pinashita-wakaayitaka janta pipiyota-piinteyanira. Roowiteencha nokemijanterimi, ¹⁹ tema rootaki awija-piinta-tsini iroka. Kimitaka eenitatsi kowashi-waeta-chani ikantakoeteri "Tema riiperori irika." ²⁰ Ari okimita-piintari pipiyoteeyani eero-ka-paeni pakiyota-wakaeyani, aminaashi-waeta poemoshirenkiro aetziri "Rakiyotani Awinkatharite."

²¹ Tema powapiintakawo intsipaete pashitari. Tasheneentayita itsipa-paeni. Eenitatsi itsipa shinkiwaaetachari. ²² ¿Arima okantyaari? ¿Tekatsima pipanko-paeni jempe powapiinta-yityaawo pashitari, jempe pirawaeta-piinte? ¿Pimaninta-tziirima ikaatzi piyota-piintachari ipinkathatziiri Tajorentsi? ¿Pitheenka-tziirima kowityaa-waeta-tsiri? ¿Poshiya-kaatzima ari najahaawentakimiro? Eero.

Opoñaantari rakiyotani Awinkatharite

(Mt. 26.26-29; Mr. 14.22-25; Lc. 22.14-20)

²³ Okaatzi niyotaa-kimiri paerani okanta-kota etantanakari "Rakiyotani Awinkatharite," riitaki Awinkatharite yotaaki-nawori. Iroka okanta-kota: Okanta paerani tsireni-paeteki tekira ipithoka-shiteetari Awinkatharite Jesús, raakiro ratanteetari, ²⁴ Ramanakowentakawo, itzimpetowakiro, ikantzi: "Poyaawo, nowatha iroka, tema roo kamawentemini. Rootaki pikenkishiryaa-kota-piintan-tenari." ²⁵ Ari ikimitakiro eejatzi ikaatakirowaeyani, raakotakiro imiriteetzi, ikantzi: "Niraa iroka, rootaki shitowaa-tsini rawijako-shiretan-teeyaari osheki atziri. Rootaki panta-piinteeri aririka pimiritero, aririka pikenkishiryaa-piintee-na." ²⁶ Aririka powapiintee-yaawo, pimirita-piintee-ro eeroka, piyotaa-piinteeri atziri-paeni ikama-wenta-yitee Awinkatharite. Rootaki pimata-piinta-yiteeri roojatzi ipiyantee-yaari Awinkatharite.

Owamintha-waeta-shita-kawori rakiyotani Awinkatharite

²⁷ Eenitatsi-rika owaminthawaeta-shityaawoni, iraminthawaeta-shityaawo, oshiyawaetaka riita-jaantaki Awinkatharite itheenka-wathataki, itheenkakiro eejatzi riraa. ²⁸ Tema roo kameethatzi, tekira oyaawo, tekira iriroota, otzimatyeeera akenkishiryaa-wakyaakameetha-shiretakae-rika. ²⁹ Eenitatsi-rika owashiwaeta-kyaawoni, irashiwaeta-kyaawoni kaari kenkishiryaa-kotyaaawoni oshiyakaa-wentachari "iwatha," aritaki rowajankitee-takiri. ³⁰ Rootaki itziman-tayitari shipeta-waeta-tsiri, mansiya-waeta-tsiri, eeniyitatsi makoryaayiteen-tsiri. ³¹ Rooma akenkishiryaa-perota-nakya-rika tekira owanakyaaawo, eero añaairo rowajankitaa-waetee Tajorentsi. ³² Roo kanteencha aririka rowajankitaa-waetakae, iñaanta-kaawaeta-tyeero ikimita-kaanta-waete aakatakimi itomi-perori. Ari okantyaawo eero rowajankitaa-perotantee paata, ikimita-kaanta-yiteeri jempe ikantayiteeri jaawiki-jatzi-paeni.

³³ Noyemijantzinkarite-paeni, rootaki okowantari poyaa-kota-waka-yiteeyaa eeroka-paeni, eero pojateka-waeta aririka pipiyotee-yakyaani pakiyotawakaeyaa. ³⁴ Pitasheyatzii-rika, powanakyaa pipankoki tekira piyaata-nakiita, okantantyaari eero iñaakaan-teetzimi pipiyotakyaarika. Aririka niyaataki nareetan-temiri, aritaki nohotyaakimiro niyotaa-yitemiro iroka-paeni.

Tajonka-wenta-shiretaantsi

12 Nimaeka nokaman-temiro jempe okanta-kota tajonka-wenta-shiretaantsi. Noyemijantzinkarite-paeni, tee nokoyi okompitzi-motemi. ² Piyoteeyini eeroka, paerani tekira pikemijantanaki, eenita-piintatsi pantani, pithamen-shirepiintari piyaata-shitziri oshiyakaa-wontsi kaari ñaawaetaa-jaeta-tsini. ³ Rootaki nokamantantemiri nimaeka: Eenitatsi-rika janta kenkithata-kaanta-tsini, ikantapaaki "Kamaari iri-

ka Jesús!" kaarira Itajorenka Tajorensi ñaawaeta-kaerini irika. Rooma aririka ikante, "Awinkatharite irika Jesús!" riitaki Ishire tajorensi ñaawaeta-kaeriri.

⁴ Tema apaani irika Ishire tajorensi, roo kanteencha eenitatsi osheki jempe ikinakaero itajonka-wenta-yitakae antanta-yitawori oeyita-rika. ⁵ Apaani irika Awinkatharite, roo kanteencha eenitatsi osheki jempe akinakaero antawaeteeniri rirori. ⁶ Apaani ikanta Tajorensi, roo kanteencha eenitatsi osheki jempe okanta opoñaan-takari rantakaa-yiteero oeta-rika-paeni. ⁷ Maawoeni aakapaeni, eenitatsi oeyita rantakaa-yiteeri Ishire tajorensi roñaahtantari, rootaki ashiminthata-kaantyaariri itsipa kemijantzinkari-paeni rantayiteero rirori kameethari. ⁸ Jame oshiyakaa-wenta-wakiro. Eenitatsi atziri ikantakaakari Ishire tajorensi otzimi-moteri riyotani ikenkithatan-tyaari. Eenitatsi itsipa ikantakaakari Ishire tajorensi ikenkithata-koteero okaatzi riyota-kae-takiriri. ⁹ Eenitatsi itsipa ikantakaakari Ishire tajorensi rawentaa-shire-perotyaaari. Eenitatsi itsipa ikantakaakari Ishire tajorensi retsiyata-kota-kaantantari. ¹⁰ Eenitatsi itsipa ikantakaakari itajonka-wentante rirori, itsipa ikantakaakari ikamantanta-nirite, itsipa ikantakaakari rapiiteero okaatzi ikamantantakiri Kamantan-taniri, rootaki iñaan-yaawori roorika Ishire tajorensi kantakaariri ikamantantero. Eenitatsi itsipa ikantakaakari iñaaawae-yiteero otsipa-jatoyitatsiri ñaantsi, eenitatsi itsipa ikantakaakari rowawijahaero iñaaniki rirori okaatzi ikenkithate-takiri. ¹¹ Maawoeni iroka-paeni rootaki Ishire Tajorensi kantakaa-kawori rantantee-takawori jempe-rika oeta-rikapaeni. Apaani okanta Ishire tajorensi. Riitaki matzirori itajonka-wenta-yitakae aakapaeni, imatakaa-yiteero okaatzi ikoyiri rirori.

¹² Ari okanta apatawakaantaari, ikimita-kaanta-yitee aakami iwatha Jeepatzii-totaa-rewo. Tema jempe akantawaeyita awathaki-paeni, rootaki matakaa-yiteerori oeta-rikapaeni. Ari akimiyitaari eejatzi aakapaeni, otsipayita antayiteero oeta-rikapaeni. ¹³ Tema apaani okanta Ishire Tajorensi omitsiryaa-yiteeri, rootaki apatawakaantaari, tekatsi oetyaa aakarika Judá-paeni, kaari Judá-paeni, omperataa-rewo, jeekashiwaetantsi, maawoeni. Akimiwitaawo maawoeni atsipata-wakahaeyaa aakapaeni irapiinteero roshiya-kaawentee-takiro Ishire tajorensi.

¹⁴ Pikenkishiryaa-kotyaawo jempe okanta awatha. Apaani akanta awathaki, roo kanteencha eenitatsi osheki otsipayita okaatzi antayiteri. ¹⁵ ¿Kantachama oñawaete aetzi, oñaanatero ako, okantero: "Tee nokameethatzi naaka, tee noshiyimi eeroka pimatziro poteeya-yitziro oeta-rikapaeni?" ¿Tema okameethatzi aetzi? ¹⁶ ¿Kantachama oñawaete akempita, oñaanatero oki, okantero: "Tee nokameethatzi naaka, tee nokimitzimi eeroka piñayitziro oeta-rikapaeni?" ¿Tema okameethatzi akempita? ¹⁷ Roomi yoshiita-chanimi oki awathaki, ¿arima omatakyaa akemi? Roomi yoshiita-chanimi akempita, ¿arima omatakyaa ake-maenkawaete? ¹⁸ Ari okantari awatha. Tema riitaki Tajorensi wetsika-kirori jempe okanta ikowaki rowet-

sikiro, rootaki otsipayitantari oetarika antayitziri. ¹⁹ Ari-mi oshiya-wakae-yaami maawoeni jempe okantayita awatha, eero awathatawomi. ²⁰ Tema apaani iroka awatha, roo kanteencha eenitatsi osheki inashiyita okaatzi antakaa-yitzirori.

²¹ ¿Arima omatakyaa oñawaete oki, oñaanatero ako, okantero: "Naaka ikowaperoetzi, rooma eeroka, tee ikowaetzimi"? ¿Arima omatakyaa oñawaete aeto, oñaanatero aetzi, okantero: "Tee ikowaetzimi eeroka"?

²² ¿Eero omatziro! Tema okaatzi tzimatatsiri awathaki kaari akowa-perotzi aaka, rootaki kowaperoeta-chari.

²³ Rootaki akithaatanta-piintari, omaniro awatha-paeni, oshiyakaantawo opinkatha-rentsitateemi.

Okaatzi omanako-yitziri awathaki, akimitakaantawo rooperokimi roori-paeni. ²⁴ Rooma okaatzi kaari

omanayita-piintziri awathaki iñahaeta-piintziri, teera akowayitziro iitarika antayite-nirori. Ari ikantzitari

Tajorensi rowetsikakiro awatha, otzimayitee aneshironkateero oshiyimo-witeeri tee imeraawentee-tziro.

²⁵ Tema eero omata apitharyeero okaatzi awathatari. Apatziro akoyi aneshironkayiteero maawoeni awatha.

²⁶ Aririka owatsinaa-waetyaa eepichokiini awathaki, oshiyawaetaka owatsinaa-kyaa maawoeniki awatha. Aririka owaneenka-waetyaa eepichokiini awathaki, kimoshireri akantya maawoeni awathaki.

²⁷ Ari akantayitari aakapaeni akaatzi awentaa-shiretaari Jeepatzii-totaa-rewo, okimiwitaka apanimi iwatha aaka Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁸ Iroka jempe ikantakaa-yitaari Tajorensi ikaatzi kemijanteeriri: Etanakawo, eenitatsi Otyaantaa-rewo-paeni. Apiteta-neentsiri, eenitatsi Kamantan-taniri-paeni. Mawataneen-tsiri, eenitatsi yotaantaniri-paeni. Opoñaa itzimayitanaki tajonka-wentan-taniri, etsiyata-kota-kaantaniri, amitakotaniri, jewatakaan-taniri, ñaawaetzirori otsipa-jatoyitatsiri ñaantsi. ²⁹ ¿Maawoenima Otyaantaa-rewo-paeni? ¿Maawoenima akamantantaniritzi? ¿Maawoenima ayotaan-taniritzi? ¿Maawoenima atajonka-wentan-taniritzi? ³⁰ ¿Maawoenima etsiyata-kota-kaanta-niritzi? ¿Maawoenima añaawae-yitziro otsipajato-tatsiri ñaantsi? ¿Maawoenima owawijayiro otsipajato-tatsiri ñaantsi añaaniki aaka? ³¹ Tema rootaki pikowa-perote okantakae-yaawo Ishire Tajorensi pantantee-yaawori kowaperoeta-chari. Roo kanteencha, eenitatsi awijirori iroka-paeni. Aritaki nokaman-takimiro iroka.

Rootaki kowaperoeta-chari etakotantyaa

13 Jame akanta-shita-wakya, kantacha noñawaetero naaka otsipajato-yitatsiri ñaantsi iñaaawae-yitziri itsipa atziri, nomatzi-takyaawomi okaatzi iñaaawaetziri Ronampiripaeni Tajorensi. ¿Tema kameetha-waewitaka iroka? Roo kanteencha terika netakotantyaa nomatan-tawita-kawori iroka-paeni, noñaaawaetashiwaetakaha. ² Ari okimitari eejatzi, naakami kamantan-taniri, niyota-kotziro okaatzi kaari riyotako-witeeta paerani, nawentaa-kitari Tajorensi, ari okantakimi roshirinkinawo ochempi ipiriintero jempe-rika nokoyiro naaka. ¿Tema kameetha-waewitaka iroka? Roo kanteencha terika netakotantyaa no-

matan-tawita-kawori iroka-paeni, tekatsira nomonkaate. ³ Ari okimitari eejatzi, arimi nopashitan-tyaawo maawoeni tzimi-motanari rootaki otziman-tyaari royaari kowityaa-waeta-tsiri. Aririkami natsipeta-kowentyaari itsipa, notaa-wenta-waetakari. ¿Tema kameetha-waewitaka iroka? Roo kanteencha terika ne-takotantyaa nomatan-tawita-kawori iroka-paeni, tekatsira nonintahaeyaa.

⁴ Eenitatsi-rika etakotan-tachari, tsinamparira irika, kaminthaan-taniri, tee iikijakowaeta-nityaa, tee rajahaa-waenityaa, tee ikantakaa-pero-waetyaa. ⁵ Eenitatsi-rika etakotan-tachari tee ikaaripero-waante-nitzi, tee ithaŋaa-waetyaa, tee ikijawae-nityaa, tee okantzi-moneentari ikijaneentante. ⁶ Eenitatsi-rika etakotan-tachari tee rajahaa-wenta-waetawo rantero-rika kaari-perori, apatziro ikimo-shire-wentziro riyotakoe-teero kyaaripero. ⁷ Eenitatsi-rika etakotan-tachari riyotziro ramawawaenitzi, ikemijanta-piinta-nitzi, eenitatsi roya-kota-piintani, oejokirota-piintan-taniri irika.

⁸ Teera othonka-nitaa etakotantyaa. Rooma iroka-paeni othonka-nita, kamantan-taniritaantsi, iŋaawaetan-teetawo otsipajato-yitatsiri ŋaantsi, riyotee-tziro oeta-rikapaeni. ⁹ Tekiraata riyotee-tziro maawoeni, tekiraata ikamantantee-tziro okantakoyita maawoeni tziyayita-tsiri. ¹⁰ Rooma aririka okaatapaaki monkaayita-chani paata, eero akowaneero iroka-paeni okaate peyayitaa-chani. ¹¹ Roowaetaki akimiyita atzirizika. Eeniro-rika akaatziini, akimitari eenchaa-niki, jempe ikanta iŋaawaetzi, jempe ikanta ikenkishiryaa, jempe okanta ipampi-shiryari. Rooma aririka antarita-paaki, eero oshiya-kota-naari jempe ikantayitaha rirori. ¹² Kantacha oshiyakaantero eejatzi jempe akanta ami-naatyaaworika eshiro-takiri. Eero akoŋaaperotzi kameetha, eero ayotzi jempe akantawaeta. Rooma paata aririka iyotako-peroteeri jempe ikanta-kota Tajorentsi, aritaki akimiteeyaari rirori riyoyitee aaka-paeni. ¹³ Iroka kaatatsiri mawa jempe otzimi ashi owaeroni ojeekae, eero othonka-nitaa: awentaa-shiretani, oyaako-tani, etakotantani. Rootaki kowaperotachari iroka eta kotantani.

Iŋaawaetan-teetyaawo otsipajato-yitatsiri ŋaantsi

14 Pikaaryoote pimatantyaawori petakotantyaa. Pikowako-peroteeri Ishire tajorentsi itajonkawentemi ikantakae-mi pantawaetan-tyaanariri Tajorentsi. Rootakira pimata-teeri pikamantanta-niritee. ² Aririka apiyotee-yaani akaateri kemijantzinkari-paeni, tziimatsi-rika okantakaa-kyaa Ishire tajorentsi iŋaawaetan-tanakyaawo otsipajatota-tsiri ŋaantsi kaari ikemaeta-piintziri, eero akemathatziri, eero ayotziro oeta ikantziri. Teera roo iŋaawaetantari akemathateri aakapaeni, tema Tajorentsi kemathaterini. ³ Rooma itzimi-rika okantakaa-kyaa Ishire tajorentsi ikenkithata-kaante, riitaki kenkithata-kaeni maawoeni aakapaeni, rowetsika-shireta-kaanteeri, ithaamenta-kaanteeri, roemoshirenka-shiretan-teeri. ⁴ Ikaatzi ŋaawaetzirori otsipajatota-tsiri ŋaantsi, apatziro ithaamenta-shiretaweta. Riima kamantanta-nirita-tsiri, riitaki wetsika-

shireta-kaayitariri maawoeni kemijantzinkari-paeni ikaatzi piyoyita-chari. ⁵ Osheki inimo-tenami aririka piŋaawaetan-tyaawo otsipajato-yitatsiri ŋaantsi maawoeni eeroka-paeni. Rootaki inimo-perotee-nanami aririka pikamantan-taniritee maawoeni eeroka-paeni. Tema rootaki kowaperota-chari awijirori piŋaawaetan-tyaawomi otsipajato-yitatsiri ŋaantsi. Roo kanteencha eenitatsi-rika owaahako-terini, riitaki wetsika-shireta-kaayityaarini kemijantzinkari-paeni ikaatzi piyotachari.

⁶ Noyemijantzinkarite-paeni, pikemi noshiya-kaawentemiro. Aririka nareetemi pinampiki, apatziro noŋaawaetan-tapaakawo otsipajatota-tsiri ŋaantsi, ¿nomatakiroma nothaamenta-shireta-kaemi? Rooma aririka nokenkithata-kota-kimiro ikemathata-kahanari Tajorentsi, nokenkishiryaa-kaayimi, nokaman-tayiteemiro, niyotaa-yiteemiro eejatzi. Rootaki piŋaawaetan-tyaawo pithaamenta-shiretanaa. ⁷ Paatatyaa noshiya-kaawentemiro eejatzi, oshiyakawo aririka ashowi-waete, aririka apiyompi-waete. Eerorika anashitawo owameninka, roojatzi apiipiinte, tekatsira yoteroni oetarika akoyiri ashowitzatziri. ⁸ Ari oshiyari eejatzi aririka atziwoote. Eerorika okamenee-nkatzi kameetha, tekatsira yotatsini akaemantatzii owayiritya. ⁹ Ari pikantari eejatzi eeroka-paeni. Eerorika piŋaawaetan-tyaawo ikematheeteri, piŋaawaepooki-waeta-shitaka. ¹⁰ Tema jaka kepatsiki eenitatsi osheki inashiyita-chari ŋaantsi iŋaawaeteetzi. ¹¹ Eenitatsi-rika ŋaanatanari iŋaaniki rirori kaari nokemathatzinaaka, nokimita-kaantari itsipa-jatzi irika, ari roshiyitanari eejatzi rirori. Tee nosheninkatari kameetha. ¹² Niyotzi naaka, pikowa-perotatzii eeroka-paeni itajonkawenteetemi janta. Roo kanteencha otzimatyee pikowa-kowa-peroteero powetsika-shireta-kaayiteeyaari maawoeni piyota-piinta-chari janta.

¹³ Eenitatsi-rika ŋaawaetzirori otsipajatota-tsiri ŋaantsi, otzimatyee ikowa-koteeri Tajorentsi imatakaan-teeyaari rowaaha-koteero iŋaawaetziri. ¹⁴ Aririka namanantyaawo otsipajatota-tsiri ŋaantsi kaari nokemathatziri noŋaawaetziri, kimitaka nothaamenta-shiwaetakawo, okantawitaka tee nokemathatziri okaatzi namanari. ¹⁵ Tema roo kameethatatsi namanantyaawo ŋaantsi niyotziri, thaamenta-kaenari. Ari nokanterori eejatzi nomampaa-wentyaari Tajorentsi. ¹⁶ Jame akantawaki, eenitatsi piyoteen-chari ipiyoteeyani, ari pamaniri eeroka Tajorentsi, apaniroeni pithaamenta-waeta, riima pikaateeyini tee ikematha-tziro piŋaawaetakiri. ¿Arima ithaamentakyaarirori pikaa-yitakirira? Eero, tema tee riyotee-yini rirori-paeni kameetha-rika ikantya "¡Dmaperowé!"

¹⁷ Kameetha-witaka pamanaka eeroka. Riima itsipajatzipaeni tee powetsika-shireta-kaayitari. ¹⁸ Osheki namana-piintakiri naaka Tajorentsi namanantawo otsipajatota-tsiri ŋaantsi, kimiwitaka nawijakimimi pamanapiinta eeroka-paeni. ¹⁹ Rooma aririka notsipatyaari niyoteeri ipiyotaa itsipajatzipaeni kemijantzinkari, tee nomatziro. Roomi nokowa-perotemi naaka noŋaawaetemi eepichokiini okantya ikemath-

atan-tenari, tee nokowaa-jeetziro noñaawae-pero-te kaari ikemathatee-tenari. †

²⁰ Noyemijantzinkarite-paeni, eero poshiyari ikenk-
ishiryaa eentsi, apatziro okameethatzi poshiyaari
ikenkishiryaa antari. Kameetha-witaka pikimita-
kotyaari eentsi eero pantanta-yitawo kaari-perori.

²¹ Pikenkishiryaa-kotero Ikantakaan-teetani ojankinee-
takiri, ikanteetzi:

Iroka ikantakiri Awinkatharite:

Eenitatsi nokoyiri nokanteriri irika atziri-paeni,
Ikaate notyaanteri, itsipa-jatzi irika, ñaawaetzirori ot-
sipajatota-tsiri ñaantsi, riitaki kamanta-yiteeni.

Roo kanteencha eero ikemijantee-tawakiri.

²² Iroka oshiyakaa-wenta-chari. Tema mataka itajonka-
wenteet-takae añaawaetan-tyaawo otsipajatota-tsiri
ñaantsi, rootaki roñahae-tziriri kaari kemijanta-tsini.
Rootaki itajonka-wentan-takaeri akamantantantyaari,
roojatzi roñahae-teeri aakapaeni akemijanta-yiteero.

²³ Jame akantawaki, pipiyotee-yaani maawoeni eeroka-
paeni, maawoeni pamanantee-yawoni otsipajatota-
tsiri ñaantsi. Ari ikyaapaaki kaari kemijanta-tsini, kaari
riyotahaetzi. ¿Eeroma ikantapaaki: “□shinki-wentatya
irika!”²⁴ Eejatzi akantawaki, pipiyoteeyani eeroka-
paeni janta pikamantantzi. Ari ikyaapaaki kaari riyota-
haetzi, kaari kemijanta-tsini. Ikemaero maawoeni
pikantee-yirini irika-paeni, rootaki ikenkishiryaa-ta-
nee-yaari,²⁵ roo opoñaantyaari ikamanta-kota-neero
okaatzi ikenkishiryaa-waeta-shitari romanakaari, ari
rotziwerowanaka ipinkathata-neeri Tajorentsi, ikante:
“Omaperotatya itsipa-shiretzimi Tajorentsi eeroka-
paeni jaka.”

²⁶ Noyemijantzinkarite-paeni, iroka pantayiteeri ariri-
ka pipiyota-piinteeyaa. Kantacha romampahae-teeyaa-
wo mampaantsi, otsipa yotaantaniri, itsipa kenkitha-
teeroni okaatzi ikemathata-kahaeriri Tajorentsi, otsipa
iñaawae-yiteero otsipajato-yitatsiri ñaantsi, itzimayitee
owaahakotantatsini. Tema okaatzi pantayiteeri rootaki
powetsika-shireta-kaantee-yaari itsipa-paeni. ²⁷ Eenit-
tatsi-rika ñaawaetan-tawori otsipajatota-tsiri ñaantsi,
eero isheki-perotzi, apatziro ikante apite, terika ikaatzi
mawa. Eero rakishiyeenkaeyani irika-paeni ikenkithate,
royaawentyaa imatantyaawori itsipa. Oztimatyee itzimi
owaahakoterini. ²⁸ Tekatsi-rika owaahakoterini, otzi-
matyee imaerite jempe pipiyoteeyani. Apatziro
iñaanashireteri Tajorentsi, ari okaate. ²⁹ Riima kaman-
tan-taniri-paeni, oshinetaa-ntsitzi ikenkithata-kaante
apite, terika mawa. Riima itsipa-paeni oztimatyee
ikenkishiryaa-kotero kameethari okaatzi ikaman-
tantziri. ³⁰ Rooma itzimi-rika ikemathata-kaaneeri
Tajorentsi, eeniro-rika ikamantantzi itsipa,
kameethatatsi imaeritawaki ikenkithata-kaantawaki it-
sipa. ³¹ Tema tee okameethatzi iñaawaeteeyini
apitekiro, tema retawakyaawota apaani ipoñaashitya
itsipa. Ari okantyaari riyotan-teeyaari maawoeni, iwetsi-
ka-shireyiteeyaa. ³² Eenitatsi-rika matanakirori ikaman-
tanta-nirite, riitaki materoni iñaakota-nityaa ikenkitha-

ta-kaante. ³³ Aririka rakishiyeenka-yityaa, kaari
Tajorentsi kantakaan-teroni. Tema riitaki Tajorentsi
maerita-kaanta-tsiri.

Nimaeka nokaman-temiro otsipa okaatzi rameta-pi-
intaari ikaatzi ikemijanta-kahae-teeri aririka ipiyotee-
yaani jempe-rika-paeni: ³⁴ Omoeri-tashiyani roori tsi-
nani-paeni, tee oshinetaa-ntsitzi oñaawaete. Apatziro
okemijantayite, tema rootaki ikantee-takiri Ikan-
takaan-teetaniki. ³⁵ Eenitatsi-rika okoyiri iyotero,
ojampiteri oemi janta opankoki. Tee okameethatzi
oñaawaete tsinani aririka ipiyoteetyaa. ³⁶ ¿Pikenk-
ishiretee-yanima eeroka-paeni omapoka-kaanta-kirori
pikenkithata-kaantziro iñaani Tajorentsi? ¿Pikenk-
ishiryaaama eeroka-paeni apatziro pikaateeyini pikemi-
jantzin-karitzi?

³⁷ Eenitatsi-rika janta kantatsiri “Naaka kamantan-
taniri, tema antaki-shiretakina naaka,” oztimatyee riy-
otemi irika riitaki Awinkatharite kantakaawori nojanki-
natan-tzimirori iroka. ³⁸ Terika ikemijanta-yitzi irika-
paeni, eero pikemijantziri eejatzi rirori. ³⁹ Noyemi-
jantzinkarite-paeni, oztimatyee pamina-mina-pero-
teero imatakae-teemiro pikamantanta-yitee. Eeromae-
ta pimaperotziro potzika-tzika-yiteeri ñaawaeyitziro
otsipajatota-tsiri ñaantsi. ⁴⁰ Rooma aririka pantayiteero
iroka-paeni, kametha piñaakotantyaari, pijantziko-t
eeyini.

Rañaantee-yaari kamayita-tsiri

15 Noyemijantzinkarite-paeni, nokoyi nokenk-
ishireta-kaemiro jempe okanta-kota Kameethari
Ñaantsi okaatzi nokenkithatakaa-kimiri, poejokiro-
teeyaawo pikemijantane. ² Rootaki owawijaako-shire-
teemini, eekiro-rika poejokirota-nakityee-yaawo
okaatzi nokenkithata-kaakimiri. ¿Aminaashi-waetaka-
ma pikemijanta-yitane?

³ Iroka kowaperota-chari ikamantee-takinari naaka,
rootaki nokaman-takimiri eeroka-paeni, nokantzimi:
Ikamawentakae Jeepatzii-totaarewo okantakaawo
akaaripero-waetaki, imateero imonkaata-kahaawo
okaatzi ikenkithata-koetakiri Jankina-rentsi-peroriki.
⁴ Opoña ikiteetakiri, okanta mawatatsiri kitejeri,
rowiriintee-teeri. Roojatzi ikenkithata-koetzi-takari
Jankina-rentsi-peroriki. ⁵ Opoña roñaakahaari Cefas,
roñaahaari maawoeni 12 riyotaani. ^{†6} Roñaahaari ee-
jatzi osheki aetziri nimaeka “Noyemijantzinkarite-
paeni,” 500 ikaateeyini. Eeniro rañaayitzi osheki
noyemijantzinkarite-paeni, tema makoryaa-yitaki itsi-
pa-paeni. ⁷ Opoña roñaahaari Jacobo, roñaahaari ee-
jatzi maawoeni Otyaantaa-rewo-paeni. ^{†8} Naaka
iweyaanta-paakawori roñaahaana, okimiwitakawo
naaka impoeta-tsinimi notzimi. ⁹ Naakataki eejatzi
apaani kaataneeriri Otyaantaa-rewo-paeni, rawijayi-
tana maawoeni itsipa. Tee okamethajeetzi iiteetena
“Otyaantaa-rewo,” tema nowajankitaa-waetakiri kem-
ijanta-neeriri Tajorentsi, piyowenta-naariri jempe-rika-
paeni. ^{†10} Roo kanteencha tee aminaashi-waeta ineshi-
ronka-perotaana Tajorentsi, tema riitaki kantakaa-ka-

† eepichokiini = 5 ñaanchaa-niki; noñaawae-pero-te =
noñaawaete 10,000 ñaantsi

†† Cefas = Pedro. ‡ Jacobo = Santiago, rirentzi Jesús.

wordi Notyaantaa-rewotan-taari. Naakataki antawae-perotaa-tsiri, nawijiri itsipa-paeni okantakaan-tziro nantashi-waetakari paerani. Tee naaka matashityaawoni apaniroeni, tema Tajorentsi neshironkataanari nomatan-taawori. ¹¹ Rootaki nojankinatan-tamirori okaatzi nokenkithata-piintakiri, roojatzi ikenkithata-piintakiri eejatzi itsipa Otyaantarewo-paeni. Rootaki pikemijanta-yiteeri eeroka.

¹² Tema nokenkitha-yiteemiro rowiriintee-teeri Jeepatzii-totaa-rewo rowamaa-witee-takari, ¿Oetaka pikan-tantari: “Eero añaayitee akamaki-rika?” ¹³ ¿Poshiya-kaatziima tee rowiriinteeteeri Jeepatzii-totaa-rewo? ¹⁴ Ari okantyaami, naminaa-shiwaetaka naaka nokenkithataki, paminaa-shiwaetaka eeroka-paeni pikemijantee-yakini. ¹⁵ Kimiwitaka notheeyakyaami nokenkithata-kota-piintakiri Tajorentsi, nokantanta-piintakiri: “Tajorentsi owiriinteeri Jeepatzii-totaa-rewo, ari ikimi-tahaetee aakapaeni.” ¹⁶ Ari okantyaami eero ipiriinta-yitaami kamayiteen-tsiri, teera ipiriintzita eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁷ Eeromi rowiriinteeteerimi Jeepatzii-totaa-rewo, paminaa-shiwaetaka eeroka-paeni pikemijanta-yitee. Eekiro pikaaripero-yitatieemi tekatsi peyakotee-mironimi. ¹⁸ Tema peyapero-takami ikaatzi makoryaa-yiteen-tsiri, aminaashi-waetakimi rawentaa-naari Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁹ ¶kanta-macheeteeni aakapaeni! Aminaashi-waetakyaami awentaa-naari Jeepatzii-totaa-rewo, aminaashi-waetakyaami okaatzi oyaakoteeri, anamintha-waeta-shitakyaami eepichokiini nimaeka. Mapero-waeta-kaemi.

²⁰ Roo kanteencha tee ari okantyaami. Tema rowiriintee-teeri Jeepatzii-totaa-rewo ikamawitaka. Riitaki matakirori retakaantawo rañahae, ari ikantayitee-yaari paata ikaatzi makoryaa-yiteen-tsiri. ²¹ Iroka okanta-kota iroka: Paerani, eenitatsi rantakiri apaani atziri poñaakaan-takawori akaamani-yitzi maawoeni. Roo kanteencha riitaki eejatzi apaani atziri poñaakaan-taawori apiriinta-yitaa maawoeni akamayi-witakaha. ²² Rootaki akaamani-yitan-taari maawoeni okantakaan-tziro asheninkayitaari Adán. Roo kanteencha aritaki añaayitee maawoeni okantakaan-tziro asheninka-shiretaari Jeepatzii-totaa-rewo. ²³ Iroka jempe okanta-kota iroka: Riitakira Jeepatzii-totaa-rewo etaawori ipiriintaa. Aririka ipiyee paata, aritaki rowiriinta-paeri ikaatzi rashiyitaari rirori. ²⁴ Opoñaashitya othonkaeyaa maawoeni, ithonkaeri Jeepatzii-totaa-rewo ikaatzi pinkathari-waeta-shita-chari, ikaatzi otzimimo-waeta-shitari ishintsinka. Riitaki Jeepatzii-totaa-rewo mataka-haeroni aakapaeni rashitan-teeri Tajorentsi, matzirori Ipinkathari-perotzi. ²⁵ Tema retaneentakawo nimaeka Jeepatzii-totaa-rewo ipinkathari-wentantzi, roojatzi paata omonkaatan-tapaa-kyaari rotsinampahaeri iijaneentani-paeni. ²⁶ Iweyaantyaawoni iijaneentani rotsinampahaeri rootakira “Kaamanitaantsi,” ikimita-kaanteero atziritatieemi ithonkaero. ²⁷ Tema ikenkithatakoetzi-takari Jeepatzii-totaa-rewo, ikanteetaki:

Eenitatsi matakirori rotsinampahaeri maawoeni.

Roo kanteencha ikaatzi ikantakoe-tziri jaka “maa-woeni,” teera ikantee-tatzii riitaki Tajorentsi rotsinampahae-teeri, tema riitaki Tajorentsi kanta-kahae-yaa-woni imatantee-tyaawori maawoeni. ²⁸ Aririka ipinkathari-wenteero Itomi maawoeni, rijatzi Tajorentsi pinkathari-wenteeroni, tema ari ikinakaerori Tajorentsi ipinkathari-wentan-teeyaawori maawoeni tzimayita-tsiri.

²⁹ Eeromi rañaayiteemi ikaatzi kamayiteen-tsiri, ¿Iitakama romitsiryaa-wentan-teetariri kamaentsiri? ³⁰ Eejatzi okimi-tzitari, eeromi ipiriintee-taami, ¿iitaka añaanta-piinta-kawori aakapaeni ipatzima-minthawaeteete? ³¹ Noyemijantzinkarite-paeni, ¿Pitheenkatyaa nama? ¿Kaarima naaka thaamenta-wenteemiri nokemijanta-kaayiteemiri Thwinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo? Tema omaperotayaa iroka, ashi owaero maawoeni kitejeri ikowaetzi rowama-haetena. ³² Ari okimi-tzitari jaka nojeeki Efeso-ki, ikosheka-waetakina kijawaetachari. Eeromi apiriinta-yiteemi, atsipayitee-yaarimi rirori-paeni, nokanta-waeta-shita-kyaami:

Jame anintaa-waeta-wakyaami, owawaetyaa, irawaete, oemoshirenka-waetyaa. Aamaa-shityaa roo akami.

³³ Rootaki paamawentan-tyaari eeroka otzimi-kari pantani. “Eero pitsipa-minthatari kaari-perori, pimatzirokari eeroka.” ³⁴ Pikenkishireteeyaa kameetha. Eero pikinashi-waeta. kimitaka eenitatsi pikaateeyini eeroka-paeni tee piyota-kotaa-jeetziri Tajorentsi. ¶Pashiwentan-tsiwaetaki!

³⁵ Kimiwitaka eenitatsi janta kanta-shireta-waeta-tsiri: “¿Jempema ikinika ipiriintee tonkitsi-pooki? ¿Jempema okinika iñaayiteero iwatha?” ³⁶ ¶Majontzishireri! Kantacha oshiyakaantero jempe okanta okithoki pankirentsi. Tema apaani okithoki kaari jampiikita-tsini aririka ipankiteetero, ashi oyiwo okaamatsite apaani okithoki. Eero iñahaeteero okithoki-perotee. ³⁷ Iroka okithoki pipankita-piintziri apaKithokiro okaawita, roo kanteencha aririka oshookanaki ninashitaneeya. Tema tee pipankita-piinta-tziro oshooki-mataki pankirentsi. ³⁸ Tema riitaki Tajorentsi shookakaa-yitziro otzimayitantari owatha okaatzi ikoyiri rirori. Riitaki nashita-kaayitawori ishooka-kaayitziro, okaatzi tzimayita-tsiri otsipajato-yitatsiri pankirentsi. ³⁹ Akaatzi otzimayitzi awatha, tee oshiya-wakahaeyani. Jame oshiyakaan-tawakiro aakapaeni atziritzi, tema anashiyita awathaki, inashiyita iwatha antami-weri, tsimeri-paeni, eejatzi shima-paeni. ⁴⁰ Eejatzi ikimiyita inkite-weri tee roshiyayitee akantayita aakapaeni ajeeekika kepatsiki. Otzimotziri inkite-weri rowaneenkawo, tee okimitawo owaneenkawo aakapaeni. ⁴¹ Tema inashita rowaneenkawo ooryaa, rowaneenkawo kashiri, eejatzi rashi ompokiro-paeni. Tzimayitatsi ompokiro kaari kimitayityaarini itsipa.

⁴² Arira akanteeyaa aakapaeni apiriinteerika. Tema ikitata-piintee-tziro awatha, ari oshitzitzi, roo kanteencha aririka rowiriintee-teero paata, otsipajatotanee eero oshitzitee. ⁴³ Aririka ikiteetero awatha, manintee-

† rotsinampahaeri, rotsinampahaeri = makoryaa-kitzitaantsi

†† pankirentsi = triho

tanakiro, roo kanteencha aritaki rowiriintee-teero owa-
neenkatan-teeyaari. Tee oshitzwaetzi nimaeka
awatha, roo kanteencha aririka rowiriintee-teero paata
otziman-teeyaari oshintsinka. ⁴⁴ Okaatzi ikiteetziri
awatha eeniwita-chaha oshire. Roo kanteencha aririka
rowiriintee-teero awatha, aritaki otzimayitee atajoren-
ka. Ari ikantee-yaari maawoeni añaayitziri otzimi
ishire, rootaki ayotanta-yitari eenitatsi otsipa awatha
tzimaatsini otajorenka. ⁴⁵ Ari okanta rojankinata-
koetakiri etanakawori atziri, irika Adán, ikanteetzi:
Riitaki etanakawori rañaanaki, opoña otzimanaki
ishire.

Riima oyaatapaa-kirini oshiyapaa-kyaarini, otzimi-
motziri rirori itajorenka, riitaki añaashireta-kaanta-tsi-
ni. ⁴⁶ Ari akantayitari. Tee otzimimo-witee atajorenka
owakirani. Tema roo etanakawo otzimanaki ashire,
opoñaashitya otzimayitee atajorenka. ⁴⁷ Tema irika
etanakawori paerani atziri, kepatsi rahaetaki, rowetsi-
ka-pithee-takiri. Riima apiteta-tsiri atziri, inkiteki
ipoñaakawo rirori. ⁴⁸ Tema jempe ikantaka rowetsikae-
takiri kepatsi-pitha irika etakawori atziri, riitaki os-
hiyakari aakapaeni. Riima inkite-weri-paeni, riitaki os-
hiyakariri poñeenchari inkiteki. ⁴⁹ Ari akantayitee-yaari
eejatzi aakapaeni. Tema oshiyawitakari atzimayitaki iri-
ka rowetsika-pithee-takiri kepatsi, roo kanteencha ari-
taki oshiyayitee-yaari poñaahaen-chari inkiteki.

⁵⁰ Noyemijantzinkarite-paeni, iroka okanta-kota okaatzi
nokantakiri: Eero omata ijeekayitee ipinkathari-wen-
tantzi Tajorentsi ikaatzi eeniyita-tsiri iwatha, riraa,
shitzita-tsini iwatha. Riitaki jeekaatsini janta ikaate
kaari shitziyitaa-tsini iwatha.

⁵¹ Pikemi nokaman-temiro kaari riyotakoetzi paerani.
Iroka: Ari ipaashinita-kaayitee maawoeni aakapaeni.
Roo kanteencha eero añaayitziro maawoeni aakapaeni
amakoryaayite. ⁵² Paata iweyaanta-paakyaawoni kite-
jeri, omapoka-shiteeyaa itziwootee-tapae. Eepichokini
okanta-paentyaa ariwaetaki amachooka-paentemi. Ari
rowiriintee-teeri kamayiteen-tsiri, rañaanta-yitee-ya-
wo wathatsi kaari shitzita-nita-tsini. Rooma maawoeni
aakapaeni añaayitaa-tsiri ipaashinita-kaayitee.

⁵³ Okaatzi awathatari nimaeka shitzinita-tsiri,
ipaashinita-kaeteero eero oshitzit-waetantaa. Akaatzi
akaamani-waeta-nitzi nimaeka aritaki ipaashinita-
kaayitee, ari akañaaniyitee. ⁵⁴ Aririka omonkaatakya
paata iroka, ari omonkaatee-yaari okaatzi roshiya-
kaawentee-takiro "Kaamanitaantsi," oshiyaarimi atziri,
ikanteetaki:

Irika iiteetakiri "Otsinampaantaniri," ithonkaero iiteet-
ziri "Kaamanitaantsi."

⁵⁵ [Kaamanitaantsi! ¿Matachama potsinampaantee ni-
maeka?

[Kaamanitaantsi! ¿Eenitatsima nimaeka pithoyeni?

⁵⁶ Okaatzi oshiyakaa-wenta-chari jaka othoyeni, rootaki
kaari kamethatatsiri. Rootaki Ikantakaan-teetani
yotakaeri eenitatsira antani. ⁵⁷ Roo kanteencha nama-
nari Tajorentsi, tema riitaki matakakerori aakapaeni
otsinampaan-taawori, rotyaanta-kaeniri Jesús Jeep-

atzii-totaa-rewo rotsinampaan-taawori "Kaamane-
taantsi."

⁵⁸ Noyemijantzinkarite-paeni, otzimatyee pikyaaryoo-
ta-piinta-yitee, pantawaeta-piinteeniri Awinkatharite.
Tema piyotayitee eeroka tee paminaa-shiwaeta, riitaki
Awinkatharite matakae-mirori.

Koriki rotyaantee-tziniriri ikaatzi ikemijanta-kaeteeri

16 Nimaeka nokenkithata-koteri apiyotziri koriki
otyaante-niriri kemijantzinkari-paeni. Nokaman-
temiro eeroka-paeni okaatzi nokanta-yitakiriri Galacia-
jatzi. ¹² Aririka pipiyota-piintee-yaani, otzimatyee
pookayite eepichokiini tzimi-motzimiri. Eero
noshenkaan-tapaakawo naaka, aririka nareeta-kimi
pinampiki. ¹³ Aririka nareeta-kimi kantacha piyoshiite
aanakirini koriki janta Aapatziyaweniki raanakiro ee-
jatzi nojankinari-paeni. ⁴ Eerokarika kowatsini noyaata-
nakiri naaka, aritaki notsipata-nakyaari.

Ikenkishiretari ranteri Pablo

⁵ Eero nareetzi-tzimi, tema netapaentyaawo niyaate
Macedonia-ki, opoñaashitya noweyaanta-paakyaawo
pinampiki. ⁶ Aririka nareeta-kimi, aamaa-shityaa oja-
mani nojeeki-mota-nakimi, kimitaka ari nokyaawon-
tsita-koteri janta. Opoñaashitya potyaanteena jempe-
rika nokoyiro niyaatee. ⁷ Teera nokoyi naaka nareeta-
paentemi eepichokiini. Tema nokowatzii ojamani no-
jeeki-mowaeta-paentemi, ririka Awinkatharite
kowatsini. ⁸ Roojatzi nojeekaki jaka Efeso-ki, roojatzi
areetan-takyaari kitejeri roemoshirenkae-tziro Owi-
itaantsi. ⁹ Roo nokantantari tema eenitatsi jaka osheki
nantanee-niriri Awinkatharite, kameetha okanta
noñaakiro. Tema eenitatsi eejatzi osheki kosheka-
minthata-kinari.

¹⁰ Aririka rareeta-kimi Timoteo, paakameethata-
wakiri, tema riijatzi antawaetee-niriri Awinkatharite,
ari roshiyana naaka. ¹¹ Tee okameethatzi itzimayite
pinampiki maninta-waeterini. Tema roo kameethatzi
paapatziya-wakyaari, roojatzi ipiyantee-yaari nojeekika
naaka. Tema noyaawentakari ipiye itsipata-kyaari itsi-
pajatzi-paeni noyemijantzinkarite-paeni.

¹² Riima noyemijantzinkarite Apolos, nokantakiri itsi-
pata-nakyaari ikaatzi notyaanteemiri eeroka-paeni.
Roo kanteencha tee ikoyi riyaaete rirori. Aminawakiroo-
ta aririka imatakiro paata.

iweyaantawori wethataantsi

¹³ Paamawentyaa eeroka-paeni, poejokirotyaawo
pikemijanta-nakiri, pishiramparitanaki, pishintsi-
shireyite. ¹⁴ Aririka pantzi-mota-wakae-yaawo oeta-ri-
ka, petakotawakaneeya,

¹⁵ Noyemijantzinkarite-paeni, piyotee-yirini eeroka-
paeni jeeka-wankotziriri Estéfanos, riitaki etanakawori
ikemijanta-yitanaki pinampiki Acaya-ki. Rortziñaariko-
ta-naawo rirori-paeni rantawae-wenta-neeri kemi-

† kemijantzinkari-paeni = kiteshireri †† pipiyota-piintee-yaani
= etapiintawori kitejeri = domingo

jantzinkari-paeni. ¹⁶ Noshintsi-temi eeroka-paeni pikemijanteeri rirori-paeni, pikimita-kotyaari ikaatzi rantawaeteeyini, oetziñaarikota-naawori. ¹⁷ Osheki nokimo-shiretaki noñaakiro rareetakina Estéfnas, itsipata-paakari Fortunato eejatzi Acaeco. Riitaki owakowenta-paakimiri eeroka-paeni tee omatatyapa-reeteeyaani jaka, ¹⁸ potapi-shiretan-tenari. Riitaki otapi-shireta-paakimini eejatzi eeroka-paeni janta. Pipinkatha-yitawakiri.

¹⁹ Rowetha-yitzimi piyowenta-piinta-kariri Tajorentsi maawoeni nampitsi jaka Asia-ki. Rowethatzi-tzimi Aquila eejatzi Priscila. Ari ikimi-tzita-kimiri ikaatzi piy-

owenta-piinta-kariri Tajorentsi ipankoki. ²⁰ Rowethatzi-tzimi itsipa noyemijantzinkarite. Petakotawakaeya powethata-waka-yiteeyaa. †

²¹ Iroka nojankinata-nira nakoki naaka, nowethatzi-mi. Naakataki Pablo. ²² Rowajankitahae-teeri kaari etakoteeyaarini Awinkatharite. Ipiyi-teeya intsipaete Awinkatharite. ²³ ¶Okantashitzimaetya ineshironka-yiteemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo! ²⁴ Neta kotzimi maawoeni eeroka-paeni, riitaki Jeepatzii-totaa-rewo Jesús matakae-nawoni. ¶Ariwé!

† piwethata-waka-yiteeyaa = thowootaantsi

2 CORINTO-JATZI

Wethataantsi

1 Naaka Pablo jankinatzi-mirori iroka, Rotyaantaa-rewote Jesús Jeepatzii-totaa-rewo irika, rootaki ikowakaa-kinari Tajorentsi. Ari nokaatziri noyemijantzinkarite Timoteo nojankinatzi-mirori. Eerokayitakira nojankinatzi-niri pikaatzi pipiyowentaari Tajorentsi janta nampitsiki Corinto, riijatzira nojankina-yitziniri kemi-jantzinkari-paeni jeekatsiri nampitsiki-paeni janta Acaya-ki. ¹² Okantashitzimaetyaa ineshironka-yiteemi Ashiteeri Tajorentsi, kameetha ijeekakaa-yiteemi, ari ikimi-temiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Ikemaatsi-yitakari Pablo

³ Jame ajahaawentee-yaari Tajorentsi, ipaapatentari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Riitakira Ashiteeri, neshironkatantaniri. Riitaki Tajorentsi, oemoshirenkantaniiri. ⁴ Aririka otzimi pomeentsitzi-mowaeteeni, riira Tajorentsi oeshirenkaeni, amatantyaawori aaka oemoshirenkayiteri itsipa-paeni opomeentsitzi-moyitari. Roojatzira amateeri aakapaeni okaatzi rantzi-mota-kaeri Tajorentsi. ⁵ Roojatzira matachani, aririka añaayitero akemaatsi-pero-waetyaa ikimita-paentzirowa Jeepatzii-totaa-rewo, aritaki aña-itakyaawo eejatzi roemoshirenka-pero-yitee. ⁶ Aritaki okantakari, rootakira nokemaatsi-waetan-takari naaka, roo niyotan-tyaawori jempe nokantya noemoshirenka-yitemi eeroka-paeni, pawijako-shire-yitan-teeyaari. Rootakira roemoshirenkan-teeta-kinari eejatzi naaka, niyotan-tyaawori jempe nokantero noemoshirenka-yiteemi eeroka-paeni aririka piñaayiteero okaatzi noke-maatsi-waetakari naaka. ⁷ Rootaki niyoperotan-takari aritaki roemoshirenkae-teemi eeroka-paeni ikimi-takinaha naaka, aririka pimataneero pikemaatsi-waetyaa nokimita-kirowa naaka.

⁸ Noyemijantzinkarite-paeni, nokoyi piyoyiteero okaatzi pomeentsitzi-moyita-kinari naaka nojeekanta-paentari nampitsiki-paeni janta Asia-ki. Osheki rowatsi-naawaetee-takina noshiyakaa-mintheetzi ari noka-makimi. ⁹ Nokenkishiryaa-kotawo nimaeka eenitatsira oeta ishinetan-takinawori Tajorentsi noñaakiro nokamima-witaka, ari okantya niyoperotan-tyaari nawentaa-shiretee-yaari rirori, tee okameethatzi nawentaa-shiwaetyaa naaka. ¹⁰ Roo kanteencha imatakiro rowawijaa-kotaana nokamimi, eekirowa riyaa-ta-kaatyero. Nawentaa-shiretatyeeyaari eekirowa

† kemijantzinkari-paeni = kiteshireri

raminako-wenta-tyeena paata. ¹¹ Ari pikanta-yitanee-yaari eejatzi eeroka-paeni pitsipateena naaka, pama-neeri Tajorentsi raminako-wentan-tenari. Roo ramananteyaari Tajorentsi ikaate kemakoyiteenani imatakiro Tajorentsi raminako-wentaana.

Rareetari Pablo Corinto-jatzi

¹² Niyotzi naaka notampatzikatzi-motantaki jempe-rika nojeeki-moyitantaki. Riira Tajorentsi yotatsi tekatsi namatawite, tekatsi nopashiwentakotyaari. Jempe nokanta niyotaa-yitakimi eeroka-paeni, tee nokenkithata-kota-paenta-tziro roshiya-kaanta-witari jaawiki-jatzi yotanitaantsi iroka, apatziro nokenkithata-kota-piintakiro jempe ikanta Tajorentsi ikaminthaantzi. ¹³ Tema okaatzi nojankina-yitakimiri tekatsi nomana-pithatemi, tekatsi pomeentsi-waeta-chani ikemath-eetero. Okantashitzimaetyaa pikemathata-piinteero okaatzi nojankina-yitzimiri. ¹⁴ Kimitaka pikematha-yitakina eepichokiini, aritaki pajahaa-wentee-na paata ipiyeerika Awinkatharite Jesús. Ari nokimi-tyaari eejatzi naaka, najahaawenteemi eeroka-paeni paata.

¹⁵ Rootaki nokowan-takawori napiiteero nareetemi janta, roo pikimo-shiretan-tyaari nareetee-mira. ¹⁶ Ari nokowawitakari nareeta-nakimimi niyaatan-tyaari Macedonia-ki, opoñaashitya napiita-neeromi aririka nopiyee-rikami. Ari okantyaami pamitakotan-tawae-narimi potyaanteena ipatsiteki Judá-paeni. ¹⁷ Roo kanteencha noepithokakiro nokenkishiryaa-witakari nanterimi. ¿Poshiyakaa-mintheetakima eeroka-paeni osheki namatawita-piintakimi? ¿Pikenkishiryaaama noñaawaeta-shiwaetaka noninta-kaani-kiini, nokantapiintaki “Ari! Nareeta-kyaami?” ¿Poshiyakaa-mintheetizima niyowitakawo eero nomatziro nareetemi? ¹⁸ Tema tee itheeya-nita Tajorentsi, riyotzi rirori tee notheeya-waeta naaka nokantzira “Ari!” ¹⁹ Ari ikantakari eejatzi Itomi, Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, netapaakari nokenkithatakota-paakimiri notsipatan-takariri Silvano eejatzi Timoteo. Tema tee ikanta-nitzi rirori Jesús Jeepatzii-totaa-rewo “Ari!” riyotaki-rika eero rantziro oetari-rika. Tema okaatzi ranta-piintakiri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo okimiwitakawo riimi Tajorentsi kanta-piinta-tsini “Ari!” ²⁰ Riitakira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo yotakaapero-yiteeri ari omonkaateeyaa okaatzi ikashiya-kaantakiri Tajorentsi. Rootaki akantan-tayitee-yaari aakapaeni awentaa-shire-yitaa-rewo “Ariwé!” Rootaki aweshiryaa-wentan-teeyaari Tajorentsi. ²¹ Okimi-witakawo rii Tajorentsi apataa-kaayita-kaeriri Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki yoshiiyiteeri okimiwitakawo ijee-

atzii-toyiteemi, ²² okimiwitakawo ipothoyita-tyeemi rashiyiteera. Tema añirowa rotyaanta-kaero Ishire tajorentsi inampi-shiretantee, ari ayotziri maperori Tajorentsi ithotyahaero okaatzi ikashiya-kaakaeri.

²³ Omaperotatyaa, riyotzi Tajorentsi tee namatawi-tzimi nokantzimira nimaeka: Roo kantakaan-tzirori kaari nareetan-tzimi Corinto-ki, ari okantyya eero noki-jawaetan-tapaakimi. ²⁴ Teera nokantatzii naaka omper-atzimiri pikemijantan-tenari. Tema poejokirota-nakawo okaatzi pikemijanta-neeri. Roo kanteencha roperotatsira atsipata-wakahae-yaani antawaeteeyini pithaamentan-teeyaari

2 Iroka nokenkishiryaaakari: Eerowa napiiteero nareetee-mi, roorika owashiretakota-kaawaetemini nareetemi. ² Aririkami nowashireta-kaawaetemi janta, ¿Itakama thaamenta-shireta-kaenani naaka? ³ Rootaki notyaantan-takimiri paerani nojankinari, tee nokoyi niyaata-shitemi powashireta-kaanta-waetenari. Tema eerokawitee-yakani thaamenta-shireta-kaenani. Rootaki nokanta-shire-witan-takari: “Eerowa niyaatzita, nokema-kota-waeriita eenitatsi-rika thaamenta-shireta-kaenani. Ari okantyya nokimo-shireta-kaan-tyaariri eejatzi rirori-paeni.” ⁴ Notyaanta-kimirowa paerani nojankinari, nowashire-waeta-tyaaha nojankinata-kimiro. Teera roo notyaantan-takimiro nokantzi-moneenta-kaantemiri. Tema nokowawitatyaa piyote osheki netako-pero-takimi.

Ipeyakotziri Pablo kantzimo-neenta-kaataniri

⁵ Nokoyi nimaeka nokenkithata-koteri atziri owashireta-kaawaeta-kinari. Teera naaka ikantzi-moneenta-kaawaetyaa, tema kimitaka maawoeni eeroka-paeni ikantzi-moneenta-kaayitakimi. (Nokantan-tawori “kimitaka,” tema tee nokoyi nowanaa-pero-waetero.) ⁶ Tema eenitatsi osheki pikaatee-yakini eeroka-paeni, pimatakiri pomishitowaeri. Roo kanteencha aritapaaki pipakaeri. ⁷ Pipeyakoteeri nimaeka, poemoshirenkaeri, rowashirewaetakari. ⁸ Nokowa-kotee-yimini pikan-teeri irika atziri: “Netakoteemi.” ⁹ Paerani, netakari nojankinatakimimi nokantakimi: “Powajankiteeri.” Noñaanta-tziimira noñaantemiri kyaari-pero-rika pikemijantanana. ¹⁰ Roo kanteencha ikoyi Jeepatzii-totaa-rewo pipeyakoteeri irika atziri. Rootakira nanteeri naaka tema rootaki kameethatzi-moteemini maawoeni eeroka. Itzimi-rika pipeyakoteeri eeroka-paeni, aritaki nopeyakotantee eejatzi naaka. ¹¹ Rootakira antayiteeri eero rotsinampaantee Yakatantaniri. Tema ayoteeyironi okaatzi ikoyiri ranteri Yakatantaniri.

Kantzimo-shiretariri Pablo nampitsiki Troas

¹² Chapinki, areetakina naaka nampitsiki Troas niyaatan-takari nokenkithata-kaantziro Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jeepatzii-totaa-rewo. Arira noñaakiro nokemijanta-kaantaki ikantakaakawo Awinkatharite. ¹³ Roo kanteencha okantzi-motakina janta tee noñaapaakiri noyemijantzinkarite Tito. Rootaki nawijan-tanakari Macedonia-ki.

Riitaki Jeepatzii-totaa-rewo otsinampaa-kaanta-tsiri

¹⁴ Roo kanteencha okantawityaa jempe-rika akinayite, kantacha amaniri Tajorentsi. Tema okimiwitakawo oyaamporitaa-tyeerimi Jeepatzii-totaa-rewo, ipiyaawo rirori nampitsiki rotsinampaantaki rowayirita. Oshiyako-yitatyaaawo eejatzi inteeneenkatzii kajankari maawoeni nampitsiki. Arira akantayityaari aaka aayite jempe-rika-paeni akamanta-yiteeri atziri jempe ikantakota Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁵ Akimiwitakawo kajankari itahaeri Jeepatzii-totaa-rewo rinimota-kaantyaariri Tajorentsi. Iroka kajanka-pathari kantacha ikemaenkayiteero ikaate awijako-shire-yitaa-tsini, eejatzi ikaate peyashi-waetaa-chani. ¹⁶ Tema eeniyitatsi, okimitzi-motari iroka kajankaenkari owamaantanirowa iroka. Rima itsipa-paeni oshiyi-motakari kajanka-pathari roo owaña-shireteerini. ¿Eenitatsima kameetha-shiretatsiri roshiya-kaawentee-tziri iroka kajankaenkari? ¹⁷ Kaarira irika-paeni kenkithata-shiwaetawori iñaani Tajorentsi ikoyi raantashi-waetyaawo koriki. Tema riitakira irika-paeni maperota-neerori ikenkithawaeryaantziti. Rootaki nomataneeri naaka. Riitaki Tajorentsi otyaanta-kinari nokenkithata-kaante, nantawaeteeniri Jeepatzii-totaa-rewo jempe itzimi napatahaari, riitaki Tajorentsi ñaanari nantayiteero.

Antawae-wentzirori owakirari ikashiyakaa-wakaetari

3 ¿Pikenkishiryaaama najahaa-wenta-waetatyaa naaka? ¿Noshiya-kota-tyaarima amayitzi-mirori rojankinari, ikantzi: “Paakameethata-wakina?” ¿Noshiya-kota-tyaarima koyirori pojankinateniri jankina-rentsi, raayitero jempe ikinayitzi? ² Tema eeroka-paeni kimiwita-kawori jankina-rentsi raakameethatan-teetari, rootaki rojankina-shiretan-teeta-kinari naaka. Tema aririka iñaayiteemi atziri-paeni jempe pikanta-yitanana, arira riyoyiteerori okaatzi nantzimo-yitakimiri, okimiwita-nakawo iñaanata-tyeeromi okaatzi rojankinata-koeta-kinari. ³ Ari añiirori eerokataki kimita-kawori jankina-rentsi rojankinaperotakiri Jeepatzii-totaa-rewo. Roo kanteencha teera nokenkithata-kota-tziro jankina-rentsi koñaata-tsiri, kimitawori aririka rojankineetero mapikota, tema nokenkithata-tziro ipashine-shireta-kaayiteemira Ishire Tajorentsi Kañaaniri.

⁴ Nokenkithatan-tawori iroka, tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo kantakaawori awentaan-taariri Tajorentsi okantyya ayotantyaari kyaariperori iroka. ⁵ Teera aaka mata-shityaawoni apaniroeni, tema riitaki Tajorentsi matakaa-yiteerori. ⁶ Riitakira Tajorentsi matakaa-kinawori nokenkithata-koteero owakirari ikashiya-kaanteetani. Iroka owakirari ikashiya-kaanteetani kaarira jankina-rentsi oshiyaawoni paejato ikantakaan-teetani kaamanita-kaanta-tsiri. Tema riitaki kanta-kota-chari Ishire tajorentsi añaashireta-kaanta-tsiri.

⁷ Paerani rojankinatan-teeta-kawori Ikantakaan-tee-tani mapikotaki, okoñaata-paentzi rowaneenkawo Tajorentsi, opoña opeyanaka. Ikanta iñaakiro nowaejatzeneni Moisés, ishikipakiryawootanaki, tee omatajee-

ta raminawooteeri Israel-paeni. Roo kanteencha iroka jankina-rentsi osheki okaamanita-kaantaki, otzimimowitakawo owaneenkawo. ⁸ Rooma okaatzi rantayiteeri Ishire tajorentsi nimaeka, rootaki owaneenka-perotachani. ⁹ Tema owaneenkawitaka okaatzi owajankitaa-kaanteen-tsiri, rootaki maperoteeroni owaneenkatyaa tampatzika-shireta-kaanta-tsiri. ¹⁰ Iroka owaneenka-perota-chari nimaeka awija-pero-tziro tzimawita-chari paerani owaneenkawo. ¹¹ Tema ari okaatapaaki owaneenka-witapaen-chari. Rooma owaneenka-perotachani rootaki ashi owaeroni nimaeka.

¹² Tema tzimaki nimaeka kowashiretakaenani, notonta-shiretanaki nokenkithata-kaantee. ¹³ Tee nokimi-wityaari nowae-jatziteni Moisés ipashika-wootaka eero ifaantari Israel-paeni, tema peyanaa ishikipiryaa-woowitaka. ¹⁴ Tema kijoshiretee-yakini paerani Israel-paeni, roojatzi ikantayitari ikaatzi icharini-yitaari. Tema aririka ikemiro ifaaneetero paejatotsiri ikashiyakaanteetani, eero ikemathatziro kimiwitaka ipashikaetayee-nirimi ikenkishiryani, apatziro ikanta-kahae-yaawo Jeepatzii-totaa-rewo ikemathata-kaayiteeri okimiwitee-yaawomi ipashikaryaa-kotaa-tyeeniri ikenkishiryani. ¹⁵ Eeniyitatsi nimaeka, aririka ikemiro ifaaneetero rojankinari nowae-jatziteni Moisés, pashishireyitaka. ¹⁶ Rooma itzimi-rika piyashireta-shiteerini Awinkatharite, aritaki ipashika-ryaako-shireteeyaa. ¹⁷ Ikantakoe-tziri jaka "Awinkatharite" riitakira Ishire tajorentsi, jeewaetakan-taatsini kameetha. ¹⁸ Rooma aakapaeni awentaa-shiretaa-rewowa Jeepatzii-totaa-rewo, akimiyita-naari Awinkatharite. Tema akimiwitawo aminaateerimi Awinkatharite oorenta-kaha eshiro-takiri. Tema aminawoota-kotaa-tziri eshiro-takiki, teera okimitari kamantan-tanirini Moisés ipashika-woowaetaka paerani rirori. Rooma paata aririka añaaperoteero rowaneenkawo, aripaetera akimityaari rirori. Riitakira matakaeroni Awinkatharite, Ishire tajorentsi.

⁴ Riitaki Tajorentsi neshironkataanari nantawae-tan-taanariri rirori. Rootaki kaari okantzimo-neenta-waetantana. ² Nopakahaero kaanita-kaawaete-nanimi, teera nomanakaa-waetyaawo niyotaante namatawitan-tantyaari, teera notheeya-kowaetyaawo ifaani Tajorentsi. Tema okaatzi nokenkithata-kotaneeri kyaariperori iroka, rootaki ifaantawori Tajorentsi kameetha okantzi-moyitari atziri okaatzi nokenkithata-kaanta-yiteeri. ³ Eenitatsi-rika kaari kemathateroni jempe okanta-kota Kameethari Ñaantsi nokenkithata-kotziri, teera naaka omana-pitha-waeterini, tema eenitatsi kantakaawori kaari ikemathatantawo okimiwitakawo ipashika-pithatee-tatyeerimi ikenkishiryani, riitakira peyawaeta-shitaa-chani. ⁴ Okimiwitakawo imawityaakita-tyeemi irika-paeni kijoshireri. Riitaki Kamaari iiteetziri "itajorentsite jaawiki-jatzi," mawityaakita-kaakiriri, rootaki kaari ikemathatantawo Kameethari Ñaantsi. Okimiwitaka tee ifaayitee-romi koñeetyaatsiri oshiyakaa-wenta-chari rowaneenkawo Jeepatzii-totaa-rewo, oshiyakariri Tajorentsi. ⁵ Riitakira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo nokenkithata-koteeri, nokantzira:

"Awinkatharite irika." Teera naaka kenkithata-kowaetachani. Apatziro-wa rowakina naaka Jesús pompera-waetena eeroka-paeni. ⁶ Ikantaki Tajorentsi: "Okoñeetyee tsirenikaakiri." Rootaki oshiyakaa-wentacha ikoña-shiretaana naaka, rootaki nokitejeta-kotan-teeyaariri eejatzi itsipa-paeni niyotakaa-yiteerira Tajorentsi, okimitzi-motan-teeyaariri rirori-paeni ifaahaateeromi rowaneenkawo Tajorentsi oshipakiryaaiki ipooki Jeepatzii-totaa-rewo.

Awentaa-shireyiteeyaa

⁷ Okimiwitakawo rowan-teetyaawomi pinaperotachari chomoki. Riira oshiyakaa-wenta-chari Tajorentsi ipajawyaa-yiteero itajorenka awathaki, roo awatha oshiyakaa-wentakari chomo. Rootaki rantantawori ifaantyaawori riitaki otzimimo-perotziri itajorenka, teera otzimi-motee aakapaeni. ⁸ Tema osheki noke-maatsi-waewitaka, teemaeta nowashiretako-neenta-waetyaa. Nothaakyaa-waewitaka, teemaeta noñaawenashiryawaeta. ⁹ Ikosheka-waetee-takina, teemaeta rookawentee-tana. Rowatsi-naawaetee-takina, teemaeta ipeyakaa-shitee-tena. ¹⁰ Osheki rowamayimatee-takina ikimita-kaetakina paerani Jesús, aritaki ifahaateerori rañaantari Jesús. ¹¹ Iroka kanta-kotachari, osheki noña-piinta-witakawo nokamawenteromi nokenkithata-kotakiri Jesús, aririka ifaayiteenari atziri, riyoyitee jempe ikanta Jesús rañaakaantzi rirori. ¹² Rootaki nokami-matan-takari naaka, paña-shiretan-teeyaaeri eeroka-paeni.

¹³ Rootaki nomateeri naaka okaatzi rojankinata-kotee-takiri paerani, ikanteetzi:

Nokemijantane naaka, rootaki noñaawaetantari. Rootakira nomataneeri naaka, nokemijantane, rootaki noñaawaetantari. ¹⁴ Tema niyotzi naaka rowañahaeri Tajorentsi irika Awinkatharite Jesús, aritaki rowañahaena eejatzi naaka, itsipata-kahae-nari Jesús, ari pitsipayitee-na eejatzi eeroka-paeni. ¹⁵ Nomatan-tawori nokenkitha-yitee naaka rootaki pinintaa-waetan-teeyaaeri eeroka-paeni. Tema eekiro-rika pisheki-perota-nakityee eeroka-paeni ineshironka-yiteeri Tajorentsi, ari isheki-perotee amana-piinteerini, weshiryaa-wentan-teeyaariri eejatzi.

¹⁶ Rootaki kaari okantzimo-neenta-waetantana naaka, okantawitaka rowamayi-mawaetee-takina. Tema nothaamenta-shire-piintanaa. ¹⁷ Okaatzi nokemaatsi-waetaka nimaeka eepichokiini iroka, eero okanteetatyani. Rootaki noñaantee-yaawori paata antawo owaneenkata-chari kaari thonka-nita-chani. Rootaki awijeeroni okaatzi nokemaatsi-waewitakari, tee nowa-jeetzi nomonkaatan-tyaawo oeta-rikapaeni. ¹⁸ Tema noñaashiretakiro naaka kaari ifahaetzi nimaeka, eero-maeta othonka-nitaa iroka. Tee okowa-perota-jaanteeyaa okaatzi koñaayita-tsiri kaari kijonita-tsini.

⁵ Okantawityaa ithonkaetero apanko jaka kepatsiki, roo kanteencha ayotzi eenitatsi otsipa apanko kaari thonka-nita-chani janta inkiteki, tema riitaki Tajorentsi wetsika-kirori, kaarira atziri wetsikironi. ² Ari okimitari eejatzi awatha nimaeka, osheki okemaatsita-

kaawaetakae. Akowateeki otzimi-motee otsipa awatha añaantee-yaari inkiteki. ³ Aritaki okantee-yaari paata, iroka ashire nimaeka aritaki otzimae owakirari awatha. ⁴ Eenirowa añaanta-yitawo awatha nimaeka, atekawaetzi akemaatsi-waeta. Roo kanteencha tee akowaa-jeetzi apeyashi-waeteeyaa. Tema akowawitatyaa otzimimo-yitee otsipa awatha, akowaero ashi owaero añaayitee. Rootaki poyaatee-yaawoni iroka añaantari kaari kijota-nita-tsini. ⁵ Riitaki Tajorentsi matakaa-yiteeroni jempe akantayiteeyaa. Tema añaakiro rotyaanta-kaero Ishire Tajorentsi inampishire-yitantee, ari ayotziri omaperotatyaa imonkaateero Tajorentsi okaatzi ikashiya-kaayita-kaeri.

⁶ Rootakira shintsi-shireta-kaeri. Tema ayoteeyini eeniro añaayitzi awathaki, tekiraata atsipataariita Awinkatharite. ⁷ Awentaa-shiretyaari eeniro añaika, okantawitaka tee añaawityaari. ⁸ Tema nokantaki shintsi-shiretakae, akowayitaki ookawenta-yitero awatha, atsipatan-teeyaariri Awinkatharite. ⁹ Akowa-pi-intakiro antayitero okaatzi inimoteerini rirori, etanakyaawo nimaeka, ari okimitee-yaari paata aririka atsipatee-yaari. ¹⁰ Tema maawoeni aakapaeni, aritaki akatziyi-moteeri paata jempe ijeekae rirori raminakoyiteeri maawoeni, ikaatzi antayita-kirori kaari-perori eeniro rañaawita, riitakira rowajankitaa-yiteeri. Raminako-yiteeri eejatzi ikaatzi antayita-kirori kameethari, riitakira ikimita-kaanta-yiteeri ipinayitaa-tyeerimi.

Amatakaa-yiteeri itsipa rariperotee-ri Tajorentsi

¹¹ Nokenkithata-kaanta-piintzira naaka, ari nokinakaerori iñaantee-tyaawori omaperotatyaa nopinkathateeri Tajorentsi. Riyotziro rirori, okantashitzimaetya piyotee-yironi eejatzi eeroka-paeni. ¹² ¿Pikenkishiryaama najahaa-wenta-waetatyaa napiipiintan-tawori? Teera ari okantyyaa. Tema nokowatzii piyote jempe nokantaari naaka, ari okantyyaa piyotantyaawori eeroka jempe pikanteri pakayiteri kameetha ikaatzi ajahaa-wenta-waeta-chari janta, kantawaeta-shita-chari: "Kameethari naaka," teemaeta ikowa-neetzi ikameetha-shireteeyini. ¹³ ¿Nokimitzi-mota-tziimima shinki-wenta-waeta-chari nokantan-tayitzimiri? Tekatsira oetyaa, tema noetziñaariko-pero-wenta-naatyaaari Tajorentsi. Rooma nokimitzi-motzimi-rika atziri tekatsita-tsiri kameetha, nokowatziira nonintaa-shireta-kaayitemi nokanta-yitan-tzimiri. ¹⁴ Rootakira nantantayitawori iroka-paeni retakotaanaha Jeepatzii-totaa-rewo. Tema ikamawentee maawoeni aakapaeni, okimiwitaawo maawoeni akamayitakimi aakapaeni eejatzi. ¹⁵ Iroka opoñaantari ikamawentan-teeri maawoeni aakapaeni, añaahae eejatzi, ikowatziira antapiinta-yiteeniri okaatzi ikoyiri rirori, eero antashi-waetawo okaatzi akowa-shiwaetari aakapaeni.

¹⁶ Rootaki eero okantzi-mowaetantari atziri jempe ikanta iñeetziri iwathaki. Tema omaperotatyaa otzimi-motakiri iwatha Jeepatzii-totaa-rewo ijeeki-motanta-paenteeri. Roo kanteencha tee añaamaetaawo nimaeka. ¹⁷ Rootaki nokantan-tzimiri, ikaatzi apatashiretanaariri Jeepatzii-totaa-rewo, owakira-shiretane, tee

ikimita-neeayaa jempe ikantawitaa paerani, tema othonka owakiratzii-mota-neeri maawoeni. ¹⁸ Riitakira Tajorentsi matakaa-tzirori maawoeni iroka-paeni. Riijatzi kantakaa-kawori ariperotan-taariri rirori okantakaan-tziro rantzimo-yiteeri Jeepatzii-totaa-rewo. Ikantayitee nimaeka aakapaeni roojatzira antayiteeri, amatakaa-yiteeri eejatzi itsipa-paeni raripero-yiteeri Tajorentsi. ¹⁹ Roota-kira rotyaantan-takariri Tajorentsi jaka kepatsiki irika Jeepatzii-totaa-rewo, ari ikinakaero rariperotan-taariri jaawiki-jatzi-paeni, eero rowajankitaa-wentan-taari iyaari-peronka. Rootaki rotyaantan-tayita-kaeri eejatzi aakapaeni akenkithata-kaayiteeri atziri-paeni raripero-yiteeri Tajorentsi. ²⁰ Rootaki nomataneeri naaka, rotyaantee-takina nokenkithata-ko-teeri Jeepatzii-totaa-rewo. Okimiwitakawo riita-kimi Tajorentsi apiipiintakaa-kinawori, nokantzi: "Paripero-teeri Tajorentsi. Rootaki ikowaeri Jeepatzii-totaa-rewo." ²¹ Teera rantani-tziro Jeepatzii-totaa-rewo kaari-perori. Roo kanteencha ikemaatsita-kaawaetakari Tajorentsi okimiwitakawo rantaki-tyeeromi kaari-perori. Arira ikinakaa-kirori Jeepatzii-totaa-rewo, itampatzika-shire-yitan-teeri, ikimita-kaayiteera jempe ikanta rirori.

6 Arira akaatzi antawaeteeniri Tajorentsi, noshintsi-tzimi eero pimaninta-waetziro ikaminthahaemira Tajorentsi, aminaashi-waeta-kari. ² Iroka ikantakiri rirori:

Niyotakira kameetha okantyyaa, aripaete noke-makimiro pikowa-kotanari.

Omonkaa-paeteta-paakaha "Kitejeri Awijakotaantsi," noneshironkateemi. Rootaki apiipaetetaa-chari nimaeka, iroka "Kitejeri Awijakotaantsi."

³ Teera nokoyiro itzimi iita notzika-tzika-waeteri rawi-jako-shiretee, eero itheenki-mawaetan-teetanawo nantawaetani. ⁴ Tema nokowatzii noñaahan-teero kameetha romperatani Tajorentsi naaka, tema noejokirotyeeyaari aririka awiji-motena oeta-rikapaeni: ikemaatsita-kaawitee-tena, ipomeentsita-kaawitee-tena, rowajankitaa-witee-tena, ⁵ ipajawitee-tena, romonkyaaawae-witee-tena, rowatsi-naawae-witee-tena, nantawae-pero-witakyaa, nokemawityaawo nowochokini, ayimawae-witakina notashe. ⁶ Tema nokiteshiretee, niyotanitee, aakameethateena, nonethaantayitee, ijeeka-shiretanteena Ishire Tajorentsi, netako-perotanteeya. ⁷ Noñaawaeta-piinteero kyaariperori, itajonka-wenta-kaanteena Tajorentsi. Nanta-piinteero tampatzika-shiretakaa-yinani, nokimita-kaanta-nakiro nowayiritee-mi, notzikaa-wenta, nopiyako-wenta eejatzi. ⁸ Eeniyyitatsi atziri theen-kawaetanari, roo kanteencha eeniyitatsi itsipa pinkathatanari. Eeniyitatsi atziri ninawaetanari, roo kanteencha eeniyitatsi itsipa ajahaa-wenta-waetanari. Okantawita noñaawaeta-piinta-witawo kyaariperori, iitapiinteetana "thaeri". ⁹ Omawitakyaa eero itzimawita kaari ñaayitenani naaka, tzimimaetacha itsipa iyopero-yitanari. Nokamima-witakyaa, eeniromaeta nañi. Rowajankitaa-witee-takina, temaeta rowamahaetana.

¹⁰ Nowashire-witakyaa, eekiro nothaamenta-tyeeyaa. Nokowityaa-neenta-waewitakyaa naaka, roo kanteencha nonintaa-kaayitee-yaari itsipa-paeni. Tekatsi tzimimo-witenani naaka, roo kanteencha nonintaa-yitaawo kowaperota-chari.

¹¹ Corinto-jatzi-paeni, nokanta-perota-tziimiro iroka-paeni, tekatsi nomani-motemiri. ¹² Tekira-rika awentaa-wakaata, eerokaha kanta-shitawori, teera naaka. ¹³ Ajantyaa paakameethateena naaka noshiyimira eeroka, tekatsi nomani-motemi. (Nokantzimiro iroka, kimiwitaka riimi eentsi noñaanate.)

Akimitayitaawo roomi itajorentsi-pankote Tajorentsi Kañari

¹⁴ Eero papatahaari kaari kemijanta-tsini. ¿Kantachama kameetha-shireri raapatziyaari rantawaete kaari-pero-shireri? ¿Kantachama eejatzi otsirenite jempe okoñeetyee? ¹⁵ ¿Kantachama Jeepatzii-totaa-rewo rakakoteniri ikoyiri Kamaari? ¿Kantachama kemijantzinkari itsipatyaaari kaari kemijanta-tsini rashityaawo jempe-rika oeta? ¹⁶ ¿Kantachama akimitakaantero itajorentsi-pankote Tajorentsi jempe ipinkathatee-tziri oshiyakaa-wontsi? Tema akaatzi ayemijantzin-kariyitee aakapaeni akimiyitaa-tyaawo aakami tajorentsi-panko jempe inampitawo Tajorentsi Kañari. Tema iroka ikan-taki Tajorentsi:

Ari nonampi-shiretan-teeyaari, notsipatee-yaari jempe nanashi-yitee.

Naakataki ikimita-kaantee Itajorentsite, Riitaki nashiyitee-yaari Naaka.

¹⁷ Rootaki ikantantari eejatzi Awinkatharite: Pinteentariyaari itsipa-jatzi atziri, eero pitsipaminthatari irika-paeni.

Eero panta-piinteero nopinka-kaemiri.

Tema naapatziya-yiteemi,

¹⁸ Pikimita-kaanteena naakami pipaapate, Nokimita-kaanteemi naaka eerokami notyomi-paeni, eerokami nishintyo-paeni.

Arira ikantziri Awinkatharite, Shintsi-perori.

7 Netakotani, tema eenitatsi ikashiya-kaakaeri Tajorentsi, otzimatyee apakahaero maawoeni kaari-perori okaatzi antayitziri, okaatzi akenkishiryaa-yitari eejatzi. Tema otzimatyee oñaahan-teero apinkathatziri Tajorentsi, akite-shiretee.

Ikimo-shiretaki Pablo ipakahaero Corinto-jatzi kaari-perori

² Paakameethateena naaka. Tema tee nokantzi-mon-eenta-kaawaetzimi eeroka-paeni, tee nowaariperotakaanta-waetzimi, tee notheenkashiryaaakantawaetzimi eejatzi. ³ Tee roo nokantan-tzimirori iroka nokamantakotatziimi. Jame napiita-waemiro nokantzi-takimiri: "Netako-perota-kimi." Rootakira nokanta-piintemiri eeniro añaayitzika nimaeka, ari nokimitzi-teeyaawori eejatzi akamawiteeyaa-rika. ⁴ Osheki nawentaakimi eeroka-paeni. Najahaa-wentakimi. Aririka nokenk-

ishiryaa-koyitemi, pithaamenta-shireta-kaana, ki-moshiretakina, okantawitaka osheki ikosheka-witeetakina jaka.

⁵ Tema nareetakaha Macedonia-ki, tee omata nomakoryaa-paaki, tema osheki pomeentsitzi-mota-kinari. Eenitatsi osheki ñaana-mintha-waeta-shita-kinari, rootaki kantzimo-shireta-waeta-kinari. ⁶ Roo kanteencha roemoshirenka-piintziri Tajorentsi ikaatzi okantzi-mo-neenta-waetari, ari ikimi-tzita-kinari naaka, tema rareeta-kaakari Tito jaka nojeekika. ⁷ Osheki nothaamenta-shiretanaka noñaawakirira. Roo nothaamenta-perotan-tanakari ikamanta-paakina jempe pikan-teeyani eeroka-paeni. Ikantapaakina: "Raakameethatawakina Corinto-jatzi-paeni, ikowaeyakini iñeemi, osheki okatsitzimo-shiretakiri okaatzi rantzi-mota-kimiri, antawo retakoyitemi." Arira ikantapaanari, rootaki oemoshirenka-perota-kinari. ⁸ Paerani, netanta-kawori notyaantzimi nojankinari, niyowitaka owashiretakaawaetem ikaatzi nokanta-yitakimiri. Okanta nokanta-shire-witanaka: "Eero notyaantaa-jaetzi-nirimi." Roo kanteencha niyotzi nimaeka eepichokiini powashiretawawita-paenta eeroka-paeni. ⁹ Rootaki nokimo-shirewentan-tawori nimaeka notyaanta-kimirowa. Teera nokantatzii roo nokimo-shire-wentziri nowashiretako-waetakimi. Tema roo nokimo-shire-wentziri pipakaa-yiteerowa kaari-perori. Ari pikanta pinimota-kaantaariri eeroka-paeni Tajorentsi, potsinampaa-yitakiro powashiretani, teera nowaaripero-waetzimi naaka.

¹⁰ Tema aririka rowashireta-kaantyyaa Tajorentsi, ikowatziira ipaka-kaanteerori kaari-perori, roo rawi-jako-shiretan-teetyaari. Rootaki eero okantzimo-shirewaetantee rowashiretaka-rika Tajorentsi. Rooma aririka rowashireta-kaanta-waetyaa jaawiki-jatzi-paeni, aritaki iñahaetakiro ikama-shireteete. ¹¹ Omatantari rowashireta-kaayitakimi Tajorentsi, ari pipampithashiryaa-naari kameetha, pimatakiro pikijako-wentana. Katsima-shiretanakimi eejatzi, pithaawa-shiretzi piñeero oetarika awijatsinimi, petakoperotaana, pimatakiro pomishitowakiri kantakaan-tzilorori. Ari poñaahan-tzilorori kiteshireri pikanta-yitanaa. ¹² Teera apatziro nojankinatero nokantemi: "Pomishitoyiri atziri kaariperoteen-tsiri," tee roo nojankinatan-temirori pikijako-wentan-tyaawori itheenkashiryaaanteetzi. Tema roo nojankinatan-tzimirori paerani okantyyaa riyotakaan-temiri Tajorentsi jempe pikantyyaa piñaashintsi-wentee-na naaka.

¹³ Rootaki nothaamenta-shiretan-tanakari. Osheki okimo-shireta-kaakina eejatzi nokemawakira paakameethata-wakiri Tito, powawijaa-kiniri okantzi-mo-shireta-waetakari rirori. ¹⁴ Tema nokaman-tzitakari naaka Tito jempe pikanteeyani eeroka-paeni, nokantakiri: "Kameethari ikanteeyani Corinto-jatzi-paeni." Teera powaañaan-tanawo okaatzi pantayitakiri, tema omaperotatyaa okaatzi nokantzi-takariri Tito. Ari okantzi-takari okaatzi nokanta-yitakimiri eeroka. ¹⁵ Retakoperoyitamira Tito nimaeka, aririka roshiretako-yitemi jempe pikantee-yakani paakameethata-wakiri, pikemijanta-wakiri, pipinkathata-wakiri. ¹⁶ Anta-

† Kamaari = Belial

wo nokimo-shiretzitaka naaka kantacha nawentaa-pero-yitee-mi nimaeka.

Koriki ipashitee-tyaariri kemijantzinkari-paeni

8 Noyemijantzinkarite-paeni, nokoyi piyota-koteeyirini ikaatzi piyowentaariri Tajorentsi jaka Macedonia-ki, ikaminthaa-yiteeri. ² Okantawita iñaayiwitakawo osheki pomeentsitzi-mowaetariri, ikimoshireteeyini. Okantawitaka ikowityaa-waetzi, osheki koriki ipashitan-takari. ³ Riitakira kowashiteenchari rirori ipashitanyaa, ipantayitaki okaatzi ikowakaari rirori, rawijantaki ipashitan-tayita. ⁴ Ikantakina naaka: "Jame apashiyityaari koriki itsipa kemijantzinkari-paeni, ikaatzi kowityaa-waeta-tsiri." ⁵ Imaperota-tziro okaatzi rantakiri awijanakiro nokenkishiryaa-kowitakariri. Riitakira roetziñaarikowenta-naari Awinkatharite, ari ikimita-kinari eejatzi naaka-paeni. Tema rootaki ikowakaa-kiriri Tajorentsi. ⁶ Rootaki noshintsi-tan-takariri Tito ipiyanee janta ikowaka-shiretakaantemiri pimayiteero eeroka-paeni. Riitakira tsipata-paakimiri janta petanta-nakawori pipashitan-tayitaka. ⁷ Eeroka-paeni awijanta-yitanaa-tsini pantayita-nakiro osheki oeta-rikapaeni. Kameetha pikemijanta-yitane, kameetha pikenkithata-kaanta-yitane, kameetha piyoyitane, pithaamentayityaa, antawo petakotakana. Nokoyi nimaeka pawijayitante pipashitan-tayiteeyaa.

⁸ Eero noshintsiwentzimi pimatantayi-tyaawori. Apatziro nokenkithata-koyitemiri jempe ikantayitaka jaka ikowa-yitzi ineshironkatante. Ari okantzimaetari osheki okameetha-waetemi poñaahan-teero petakoperotantayityaa. ⁹ Kameetha-waetaki pimayiteeromi ranta-paentziri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ineshironkatan-tapaentzi rirori. Otzimimo-witari paerani maawoeni, ikimiwitakari ashaahantzin-kari, roo kanteencha ikimita-kota-paentari kowityaa-waetat-siri. Rootaki ikowityaa-waetanta-paentari pinintaa-waetan-teeyaari eeroka okimiwitee-yaawomi pashaa-hantee-yaami inkiteki.

¹⁰ Iroka okaatzi nokenkishiryaaari naaka: Rootaki kameethatatsiri pithotyahaero okaatzi petanakari. Eeroka-paeni etanakawori awijaneen-tsiri ojarentsi pikenkishiryaa pipashitan-tayityaa. Pimatakiro petanakawo. ¹¹ Ajantyya pithotyahaero. Pikimita-kaanteero owakira pithaamentee-yanaka-niranki petantanakawori. Ajantyya pithotyaa-tyaawo okaatzi tzimimotzimiri. ¹² Teera ikowa-perotzi Tajorentsi awijakaero apashitan-tyaawo okaatzi tzimi-mota-kaeri. Apatziro apashitan-teeyaawo okaatzi akowakaari. Aritaki inimotakiri Tajorentsi. ¹³ Teera nokowa-kota-tyeemi pipashitanyaa inintaa-waetan-tyaari pipashitakari, roo opoñaan-tyaari pikowityaa-waetanaki eeroka-paeni okantakaan-tziro pipashitantaka. ¹⁴ Tema roo kameethatatsi, pipashityaari okowityee-mowaetari nimaeka otzimimo-yitzimira eeroka, opoñaashitya ipashitee-temi eeroka paata aririka okowityee-mowaetemi. Ari okantyya pimonkaata-wakaan-tyaari.

† kemijantzinkari-paeni = kiteshireri

¹⁵ Okimiwitakawo okaatzi rojankinata-kotzi-teetakari paerani, ikanteetzi:

Tee rapaawae-tziro ahaentsiri osheki, tee okowityee-motyaari ahaentsiri eepichokiini.

¹⁶ Namaniri Tajorentsi, tema riitaki kantakaa-kawori retakotantemiri Tito, ari ikimitakina naaka netakotzimira. ¹⁷ Tema nokantakiri: "Tito, pipiyanee Corinto-ki." Tema ikoyitaka. Roo riyaae nimaeka. ¹⁸ Riitakira itsipata-nakyya Tito itsipa noyemijantzinkarite. Kameetha kenkithawae-ryaantzi irika. Ipinkathayitzi itsipa kemijantzinkari-paeni jempe-rika-paeni, ikemayita-kirira ikenkithata-koteero Kameethari Ñaantsi. ¹⁹ Riijatzira yoshiita-kiriri jaka kemijantzinkari-paeni, rowakiri itsipata-nakina paata naanakiniri koriki itsipa kemijantzinkari-paeni kowityaa-waeta-tsiri. Rootakira oñaahan-teroni omaperotatyya etakoyitakari, roo opoñaantyyaari rashita-ryaawenteeri Tajorentsi. ²⁰ Ari okantyya eero iñaawaetakoetantana aririka notsiparyaa-yitakiri koriki ipashi-perotan-teetari. ²¹ Tema nokowatzii okameethatzi-moteri atziri okaatzi nantayiteri, ari okimitzi-motyaariri eejatzi Tajorentsi.

²² Notyaantemiri eejatzi itsipa noyemijantzinkarite itsipayita-nakyyaari. Riitaki namina-piintakiri, ikowashiryaaiki ramitakotante. Nokaman-takiri jempe pikantee-yakani eeroka-paeni, rootaki ikowa-perotan-tanakari ramitako-yitemi, tema rawentaa-peroyitanakimi. ²³ Irika Tito, notsipa-minthari irika, riitaki notsipata-piintaka nantawae-wentakimi. Riima itsipa apite noyemijantzinkarite itsipata-nakyyaari, rotyaantani irika kemijantzinkari-paeni jeekayita-tsiri jaka, iweshiryaa-wentari rirori Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁴ Otzimatyyeera paakameethata-wakiri aririka rareetakyaa janta. Roo riyotan-tyaari noyemijantzinkarite-paeni kemijantatsiri janta omaperotatyya okaatzi nokenkithata-kotakimiri eeroka-paeni.

9 Niyotzi naaka tee okowa-perotyaa nojankinata-kotemiri piyorikite ikaate potyaante-niriri kemijantzinkari-paeni. ^{†2} Tema niyotaki ayimata-piintakimi eeroka-paeni pantero. Aritaki nokaman-takiri noyemijantzinkarite-paeni nampitawori jaka Macedonia-ki, nokantakiri: "Ikoyita-kaha noyemijantzinkarite-paeni nampiyitawori janta Acaya-ki ipashitan-tayityaa chapinki awijaneen-tsiri ojarentsi." Nokenkithata-kotakimira eeroka-paeni nokowashiryaa-kaayita-nakiri eejatzi rirori-paeni. ^{†3} Roo kanteencha notyaantzi-temiri noyemijantzinkarite-paeni okantyya ikamantzi-tantemiri, riitaki etapaakyyaawoni rowiyyiteri koriki. Tema tee nokoyi aminaashi-waetyaa okaatzi nokenkithata-kotakimiri eeroka-paeni jaka. ⁴ Tema nokowatzii intsi-paete nareeta-nakimi aririka nawijanaki janta piyeekae-yinira. Kimitaka ari royaata-nakina apaani-paeni Macedonia-jatzi. Aririka noñaapaakiro tekira-rika powiyyite koriki, oshekira nokaani-wenta-waetyaa, tema aritaki nokamanta-kotzi-takimi jaka. Ari pikimiyi-takyyaari eejatzi eeroka-paeni pikaani-wenta-waetyaa. ⁵ Rootakira notyaantzi-tante-miriri irika noyemijantzinkarite-paeni,

†† kemijantzinkari-paeni = kiteshireri ‡ Acaya = kepatsi janta ojeekira nampitsi Corinto.

riitaki etapaakyaawoni rareetemi janta tekiririka niyaateeta naaka. Riitaki owiita-kota-paaki-mirini koriki ikaatzi pikashiya-kaantakiri eeroka-paeni. Powet-sikakiri maawoeni koriki aririka nareeta-paakya. Ari okantyyaa eero noshintsi-waetan-tapaakimi pantayitero.

⁶ Apatzirowa pikenkishireero iroka:

Ikaatzi pankita-tsiri eepichokiini, eepichokiini rowiite. Riima ikaatzi panki-peroteen-tsiri, osheki rowiiteri.

⁷ Maawoeni eeroka-paeni otzimatyee pipashitan-tayiteeyaa okaatzi pikoyiri. Eero pishintsitan-tawaetzi ipashitan-teetyaa osheki terika ikowaetzi, ari okantyyaa eero okatzimo-shireta-waetantari ipashitan-takaha.

Tema ikaatzi kimoshire-wentzirori okaatzi ipashitantari, riityakira retakotari Tajorentsi. ⁸ Riitaki Tajorentsi oshekyaa-perotee-mironi okaatzi kowityeemo-waetzimiri. Aritaki otzimahaantaki okaate pipashitan-tawaetyaari kameetha eeroka. ⁹ Okimiwitakawo okaatzi kenkithata-kota-chari Jankina-rentsi-peroriki, ikanteetzi:

Okaatzi tzimi-motzirori Tajorentsi, rootaki rantetaakaanaariri ikaatzi kowityaa-waeta-tsiri.

Tema tampatzika-shireri rirori, ashi rowaero

¹⁰ Riitaki Tajorentsi kithokita-kaerori okaatzi pankiyitachari, riijatzi shookakaerori, ari okanta rowiitan-teetawori okaatzi rowayiteetari. Arira ikantayiteemiri eejatzi eeroka-paeni ipayiteemiro kowityee-motzimiri, ari okantyyaa otzimi-motan-teemiri pipashi-yitee-yaariri itsipa-paeni, pitampatzika-shireperotee. ¹¹ Rootaki ipaperotan-temiri Tajorentsi pipashitanta-piintan-tyaari eeroka. Ari okantyyaa ipaasoonkitatyaariri Tajorentsi ikaatzi aayitzi rirori apashitan-tayitari. ¹² Ari okantari, okaatzi pipashitan-tayitari teera apatziro pineshironkatakiri kemijantzinkari-paeni ikaatzi kowityaa-waeta-tsiri, tema roo opoñaan-tyaari ipaasoonki-peroteeri rirori-paeni Tajorentsi. ¹³ Aririka iñahaetakiro okaatzi pipashi-yitakariri eejatzi pikimi-yitakiri itsipa-paeni, oshekira iweshiryaa-wenta-nakyaari Tajorentsi. Tema iñayitziro teera apatziro piñawaeta-shiyita, pikantzi: "Nokemijanteeri Jeepatzii-totaa-rewo noke-ma-koteerowa Kameethari Ñaantsi." Tema iñayitziro eejatzi pantayiteero oñahan-tzirori omaperotatyyaa pikemijanta-yitane. ¹⁴ Rootaki retakoperowaetan-teemiri, osheki ramanako-wenteemi, okantakaawo ikaminthaa-peroteemira Tajorentsi. ¹⁵ Ari akimitzitaneeyaari eejatzi aakapaeni amananeeri Tajorentsi, tema ineshironka-takae aaka, roo maperotzirori okameethatzi, eero omata athotyahaero akenkithata-koteero.

Ikenkithata-kotziro Pablo okaatzi rantayitzi

10 Naaka Pablo, eenitatsi nokowa-kotzimiri. Notsinampa-shiretatzira eero nokija-waetzimi, nokimita-kotyaa Jeepatzii-totaa-rewo. Tema niyotzi eenitatsi ikantakoe-takina, ikanteetzi: "Irika Pablo tsinampa-shirerira naaka ijeeki-mota-piintee, rooma ijeekira inteena katsimayantzi." ² Nokowa-kotzimi, eero piyaata-kaero powatsimaa-waetena. Ari okantyyaa eero

niyako-wenta-waetan-tapaakimi aririka nareeta-paakimi. Tema niyotaki ari nokanta-yitapaakiri ikaatzi jeekimo-yitakimiri janta kantayiteen-tsiri: "Rantayita-shita-wo Pablo okaatzi ikoyiri inintaa-waetyaari rirori, ari ikimita-kotari jempe ikanta itsipa atziri-paeni." ³ Omapero-witatyaa ari nokimitari itsipa atziri, roo kanteenchari itzimi nokoshekari, teera okimityaawo

nokoshekari atziri. ⁴ Tema aririka nokoshekantyyaa naaka, teera noerika-yitziro omana-mentotsi okaatzi ro-manatanta-piinta-yitari atziri-paeni, tema ishire Tajorentsi nokoshekanta naaka. Ari okanta notsinampaa-yitan-tariri ikaatzi ñaaperotakaayitariri noejaneentani. ⁵ Ari okanta notsinampaan-tariri naaka kosheka-waetantari, notsinampaa-yiteeri ajahaa-wenta-waetachari otzika-tzikatan-tatsiri kaari riyotakoe-tantari Tajorentsi. Nokimita-kaantaawo noteeyaa-tyeeromi nokenkishiryaa-shiwae-yitari, noshintsitaa-tyeeyaami nokemijanteeri Jeepatzii-totaa-rewo. ⁶ Aririka noke-mako-wenteemi eeroka-paeni pipiya-shitaari pikemijanteeri Jeepatzii-totaa-rewo, aripaetera nowetsikyaa nowajankiteeri ikaate piyatha-yitachari.

⁷ Paamaeyaa rowapeyi-mowaeetzimi-kari. Tema eeniyitatsi pikaateeyinira janta kantayita-tsiri: "Rashitana naaka Jeepatzii-totaa-rewo." ¿Roshiya-kaatzima tee rashitana eejatzi naaka? Roorika ikenkishiryaa-yitakari, ikinakaa-shitakawo, tema naaka rashi-perota-ka Jeepatzii-totaa-rewo. ⁸ Aamaa-shityaa ari pikanta-yitanaki eeroka-paeni: "Retanakawo nimaeka Pablo rajahaa-wenta-waetawo okaatzi ikenkithata-koyitzi." Teera nopashiwentakaeyawo okaatzi ikanteeteri, tema riitaki Awinkatharite kowa-kakinawori niyotantayitee, tee ikowa-kaanawo nowaaripero-shireta-waetante.

⁹ Rootaki kaari nokowanta okimitzi-motemi okaatzi nojankinata-kimiri, nokowatziira nominthaawa-waetemi.

¹⁰ Aamaa-shityaa eenitatsi kantatsini: "Tema rotyaanta-piinteero Pablo rojankinari, osheki ishintsi-ta-piintakae, ikenkithata-piinta-yitakaero pomeentsitzi-moteeri antayitero. Roo kanteenchari aririka ijeekimo-yitee jaka, kimiwitaka tee ishintsita-nitzi. Tema ikantaha ikenkitha-yitaki manintaa-rewo rirori." ¹¹ Iroka nakayiteri ikaatzi kantayita-tsiri, nokantzi: "Jempe nokanta nojankina-yitakimi, ari nokantziitari eejatzi nojeekimoyitakimi."

¹² Teera naapatziyari naaka pitsipatari pijeekaeyini janta ajahaa-wenta-waeta-chari. Tee riyotee-yini rirori. Tzimayitatsi monkaata-wakaa-piinta-chari, roshiyakaatzi rawija-wakaan-tayitawo okaatzi kameethatzi-mowaeta-shiyitariri rirori-paeni. ¹³ Rooma naaka teera najahaa-wenta-shiwaetyaawo nomonkaateero kameethatzi-mowaeta-shitanari naaka, apatzirowa nokenkithata-koteero nomonkaatakiro ikantakinari Tajorentsi nanteniri. Iroka ikowakiri nanteniri, otzimatyee noweyiiri nantawaetani janta pijeekaeyinira eeroka-paeni. ¹⁴ Rootaki noñaa-shintsita-kowentan-tzimiri nimaeka eeroka-paeni, tee nawijakaa-shitawo okaatzi ikantakinari Tajorentsi. Tema naakataki etakawori nokenkithata-kota-kimiro Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁵ Rootaki kaari

nokimitantari ikaatzi ajahaawenta-shiwaetawori imonkaatani, tema tzima-witacha itsipa itzimi etanawori imonkaatakiro. Roo kanteencha eekiro-rika pantaki-shireta-nakityee, eero nopankinawenta-waeta-neemi eeroka-paeni, ¹⁶ kantacha niyaayite otsipaki nampitsi nokenkithata-kaanteero Kameethari Ñaantsi. Rootaki nomateri, eero nokinanaki jempe-rika retayitakawo ikenkithata-kaantzi itsipa atziri, najahaa-wenta-waetawo-kari imonkaatziri itsipa. ¹⁷ Tee okameethatzi rajahaa-wenta-shiwaeteetyaa apaniroeni. Tema roo kameethaperotatsiri ajahaawentee-yaawo rantayitziri Awinkatharite. ¹⁸ Tema tekatsi oetamatsityaa ajahaa-wenta-waetyaa apaniroeni athaamenta-waetyaa. Roo kowaperota-chari ithaamenta-pero-yitee Awinkatharite.

11 Nokoyi pamawetero okaatzi nojankinatzimiri jaka, okantawitakyaa okimitzi-motemi rantziri apaani majontzishiretatsiri. Nokoyi eekiro piyaatayee piñaana-yitero. ² Osheki naamaa-kotakimi eeroka-paeni, riitakira Tajorentsi kantakaa-kinawori. Tema naakataki etakawo nokenkithata-kaakimi okanta rashiyitan-teemiri Jeepatzii-totaa-rewo. Nokimita-kaanteemi eerokami nishintyo, eenitatsi nokashiyakaakimiri pitsipatyaa, naamakoperotzimi eero pikaaripero-waetanta roojatzi paawakaanta-perotakyaari. Riitakira oshiyakaa-wenta-chari Jeepatzii-totaa-rewo, jempe itzimi kimitakariri riimi paayiteerimi paata. ³ Tema nothaa-wakaa-tziimi itzimi amatawitemini, ikimita-kota-kyaa maanki amatawita-kirori paerani Eva. Aritaki roetzimpinaakotakimi, ipaka-kaemiro pawentahaari Jeepatzii-totaa-rewo, pikinata-naari. ⁴ Kimitaka eeroka-paeni tee pishenkaa-shitawo pakayiteri itsipa kenkithata-kote-mirini Jesús, ari pakakiri okantawityaa riinashita-paakyaawo okaatzi nokenkithata-kota-kimiri naaka Jesús, okaatzi nokenkithata-kota-kimiro Kameethari Ñaantsi eejatzi Ishire tajorentsi. ⁵ ¿Poshiya-kaantzima rawijayitana naaka rotyaantaawo-perotzi irika-paeni? ⁶ Aamaashityaa tee nokenkithatzi kameetha naaka, roo kanteencha niyotanitzi. Rootaki piñaako-piinta-kinari.

⁷ ¿Nokinakaa-shita-kawoma paerani tee nokowakotzimi koriki owakira nokaman-tapaa-kimiro Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Tajorentsi? Tema notsinampa-shiretatzi nantawae-wentakimi niyootaan-tayita-kimirori, tee nokowako-waetzimi. Ari okanta ikimita-kaante-teemiri nimaeka riiperori eeroka-paeni. ⁸ Okanta nokenkithata-kaapaakimi paerani, riira itsipa-jatzi kemijantzinkari-paeni payitakinari koriki nañaantari. Okimiwitakawo nokoshita-tyeerimi rirori-paeni okanta nantawae-wentan-takimiri eeroka-paeni. ⁹ Paerani eeniro nojeeki-moyitzimi, osheki nokowityaa-waetaki. Teemaeta noñii pipina oeta nañaantyaari. Ikaminthaaka rareete-yakani noyemijantzinkarite-paeni poñaayita-chari Macedonia-ki, riitakira payitapaa-kinari. Ari okanta kaari noñaantawo pipayitena koriki eeroka-paeni. Ari nokanta-piinta-tyeero eero nokowa-kotzimi. ¹⁰ Antawo nokimo-shirewentakiro teera nokowako-tzimi, ari nokanta-piinta-ty-

eero maawoeni nampitsi okaatzi jeekatsiri Acaya-ki. Riyotziro Jeepatzii-totaa-rewo kyaaripero nokantaki. ¹¹ ¿Poshiyakaa-mintheetzi eeroka-paeni roo nokantanawori tee netakotzimi? Riyotzi Tajorentsi osheki netakotakimi.

¹² Eekiro niyaata-kaatyeero ari okantyaari irika-paeni kenkithata-kaantaniri pajahaa-wenta-waetakari eerokapaeni, eero ikantanta: "Ari noshiyari Pablo." ¹³ Irika-paeni kenkithata-kaashi-waeta-kimiri kaari Otyaantaa-rewo-paeni, amatawitantaniri irikapaeni, apaniroeni ikimita-kaanta-waetaka riirikami rotyaantani Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁴ Tekatsira oetyaa itheenkashiryaan-teeri irika. Tema imatzitawo Yakatananiri ikimita-kotari ishipakiree ronampiri Tajorentsi okantyaari ramatawitan-tantyaari. ¹⁵ Rootakira eero romapokan-tawaetee ikaatzi antawae-yitzi-niriri Yakatananiri, roojatziro imatzitari rirori. Ikimita-kaanta-waetyaa rantawaetatzii okantyaari ikameetha-shireta-kaante-yaariri atziri-paeni. Roo kanteencha aritaki rowajankitaa-wentee-teeri okaatzi rantayitziri.

Ikemaatsi-waetaka Pablo Rotyaantaa-rewotzira

¹⁶ Napiita-wakiro nokantemi, okantashitzimaetyaa eero nokimitzi-motzimiri majontzishireri. Aririka nokantakari piñaakina, pishineta-wakina najahaa-wenta-wakya eepichokiini. ¹⁷ Okaatzi noñaawaetziri nimaeka, teera okimityaawo jempe okantyaami iñaawaeteri Awinkatharite. Tema nokimita-kota-tyaari apaani majontzishireri rajahaa-wenta-shiwaeta. ¹⁸ Arira ikanta-piintaka itsipa atziri-paeni, ari nokantyaari naaka eejatzi. ¹⁹ Pikimita-kaanta-waetaka eeroka-paeni piyotanitayeemi, ¿itaka pikowan-teeyarini pikemijanta-yiteeri majontzishireri? ²⁰ Roota-kira pantayitakiri eeroka-paeni, pikemijanta-piintakiri ikaatzi ikimitakaan-tawaeta-kimiri romperatani, aapitha-waeyitzi-mirori tzimi-motzimiri, theenka-waeta-kimiri, ajahaa-wenta-waeta-chari, pajawoo-waetzimiri.

²¹ ¿Poshiyakaa-mintheetzi tee naawyaa-shireta-waetanitzi naaka nomatan-tyaawori oshiyakawori iroka? ¿Kantachama nokaani-wentero teera nomatziro? Eero. Roo kanteencha aritaki nomatakiro naaka oshiyawoni okaatzi rantawitee-yakarini rirori-paeni, najahaa-wenta-waetyaa, okantawitakyaa nokimi-witakyaari majontzishireri.

²² Roorika rajahaa-wenta-waetaka iñaawaetziro iñaani Heber-paeni, eejatzira naaka. Roorika rajahaa-wenta-waetaka isheninkapaeni awaejatziteni Israel, eejatzira naaka. Roorika rajahaa-wenta-waetaka icharini-tetari awaejatziteni Abraham, eejatzira naaka.

²³ Roorika rajahaa-wenta-waetaka rantawae-yiteeniri Jeepatzii-totaa-rewo, eejatzira naaka. (Omaperotatyaa noshiyakari naaka iñaawaetzi majontzishireri.) Roo kanteencha najahaa-wentakawo nawijeeri irika-paeni nantawaetzi, nawijeeri eejatzi romonkyaawaetee-takina, ipajawaetee-takina, rowamayi-mawaetee-takina.

²⁴ Tema noñaakiro okaatzi 5 rapiitana ipajawaetana nosheninka-paeni janta ipiyota-piinteetaha. ²⁵ Mawa okaatzi rompoja-waetee-takina. Apaani okaatzi ishe-

myahae-takina. Mawa okaatzi nopitamenka-kotaka. Apaani tsireniri nojeeka-kotaki niyankyaani inkaar, ari nokitejeta-kotakiri. ²⁶ Osheki nareetan-tayitaka. Nokinayitaki okowaenkatzi nijaa. Nokini-motakiri ipiyota koshintzi-paeni. Ikowayitaki nosheninka-paeni rowaariperowaetenami, eejatzi ikimitakari kaari nosheninkata. Nokowaenkata-kowaetaki nampitsiki eejatzi ochempi-mashiki. Nokowaenkata-kotaki inkaariki. Osheki nopomeentsi-waetakari iitashi-waeta-chari "noyemijantzinkarite," kaarimaeta. ²⁷ Osheki nantawaetaki, ayimawae-witakina nomakoni. Ayimawitakina nowochoki, notashe, nomiri, nowatsinkari. Nosheneenta-waetaki. Naatonkoryaa-mereki-waetaka. ²⁸ Eenitatsi osheki awijimo-yitakinari. Roo kantzimoperota-kinari ijeekayitee kameetha ikaatzi kemijantayitaa-tsiri jempe-rika-paeni. ²⁹ Eenitatsi-rika mantsiyateen-tsini, nokimita-kaantawo naakami mantsiyateen-tsini. Eenitatsi-rika ikaariperota-kaetakiri, osheki nokijakowentyaari. ³⁰ Ari okanta najahaa-wenta-waeta naaka, nokenkithata-kotakiro jempe nokantaka kaari naawyaa-shireta-waetanta. ³¹ Eenitatsi yotatsiri tee namatawitantzi, riitakira Tajorentsi, Ashitariri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. † Ari raja haawenteteeyaari! ³² Tema paerani nojeekanta-paentari Ontyaamaeriniki, raminako-wenta-kaantakiro reewata-kaani Aretas maawoeni nampitsi, eero noshitowanta, ari okantyya raakaan-tante-narimi. ³³ Roo kanteencha rotetakina kantziriki nokaatee-yirini, rowayitakina jantakirona nampitsi, ari okanta noshiyan-taari.

Kimiwita-kawori owathaantemi kitochee

12 Teera okameethatzi najahaa-wenta-waetyaa. Roo kanteencha eekiro nokenkithata-kota-tyeero noñaashiretakiri, okaatzi roñaaha-kinari Awinkatharite. ² Niyota-kotziri irika atziri rashitaari Jeepatzii-totaa-rewo. Ikaata-kotaki 14 ojaentsi irika atziri rahaeteeri inkiteki, riyaa-perotatzii ojenokita-perotzira inkite. Kimitaka riyaa-shiretanakitzi, tee niyoperotzi-maetyaa. Terika, riyaatatzii-rika koñaatziro iwathaki, tee niyoperotzi. ¹³ Riitaki Tajorentsi yotatsiri riyaa-shiretaatzii-rika, riyaatatzii-rika koñaatziro iwathaki. Paatayana netapanaatyaawo nokenkithata-ko-

† Okenkithata-kota rojankinariki paerani Moisés, kantacha rowajankiteete apaani atziri aririka rowaariperotakiri itsipa. Otzimatyee rahaeteri jempe ipiyota-piinteeta, ipajatan-teetyaariri. Eerorika okaariperotzi ikinakaa-shitakari, eero ipaja-peroe-tziri. Rooma kyaari-pero-rika okaariperotaki ikinakaa-shitakari, otzimatyee rowajankitaa-peroeteri. Roo kanteencha teera oshinetaa-ntsitzirawijakaetero okaate 40 ipajawaeteeteri. Rootaki rameteetari paerani ipajatan-teete okaate 39 rapiiteri itzimi-rika kaariperoteen-tsiri, ari okantyya eero ipiyathatantawo Ikantakaan-teetani, aririka rawijakaakiro okaatemi 40. Rootaki iiteeri irika-paeni "Yotapaaka apaani omonkaatan-tyaari 40." Okaatzi kenkithata-koteen-chari jaka, ari ikantee-takiri Pablo, ipajawaeteete-takiri rirori. † ojenokita-perotzira inkite = mawataneen-tsiri inkite. Ari ikanta-piintziri Judá-paeni ikenkithata-kotziro. Ikanteeyini: "Etanakawori inkite, ari ojeekayitziro menkori. Apiteta-tsiri inkite, ari ijeekayitziro kashiri, ooryaa, ompokiro-paeni, maawoeni. Rooma mawatatsiri ojenokita-perotzira inkite, ari inampitawori Tajorentsi."

teri irika atziri. ⁴ Rahaeteeri janta ikimo-shiretapae. Ari ikemayiteerori jempe-rika oeyitari kaari kameetha-jee-ta-tsini ikenkithata-koetero. ⁵ Ariwitaka rajahaa-wentyaawomi irika atziri okaatzi ifñaakiri. Roo kanteencha eero najahaa-wenta-waeta. Apatziro nokenkithata-kotakiro jempe nokantaka kaari naawyaa-waetanta. ⁶ Arimi najahaa-wenta-kyaawomi okaatzi noñaayitakiro, eeromi nomajontzi-shire-waetzimi. Aritaki noñaawae-yitakiro kyaariperori. Roo kanteencha tee nokoyi rajahaa-wenta-shiwaetee-tena. Apatziro ipinkatha-wentee-tenawo okaatzi nantayitakiri, okaatzi ikemakoe-takinari. ⁷ Okaatzi noñaashiretakiri owaneenkatachari, riyotzi Tajorentsi aritaki najahaa-wenta-waeta-kimi. Rootaki ishinetan-takinari nokemaatsi-waetyaa okantyya eero najahaa-wenta-tawaeta. Okaatzi nokemaatsi-waeta-piintaka okimiwitakawo owathaa-waeta-tyeenami kitochee. Riitaki Yakatantaniiri kemaatsita-kaawae-witakinari. ⁸ Mawa okaatzi naminamina-witakari Awinkatharite rookakaa-wentena ikemaatsitakaa-piinteetana. ⁹ Ikantakina rirori: "Tema noneshironkatakimi, tekatsira kowityemo-waetemini. Tema kantacha noñaahanta-peroteero noshintsinka atziriki kaari aawyaawaeta-tsini." Ikanta nokemawakiro, nokimoshiretaki, nothaamenta-nakawo nokamantanta-yiteero tee naawyaa-waeta-nitzi, tema ari okantyya aawyaakaan-teenari ishintsinka Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁰ Rootaki nokimo-shiretan-takari naaka okantawitaka tee naawyaa-waeta-niwityaa, inina-waeteetana, nokemaatsi-waetaka, rowatsi-naawae-teetana, opomeentsitzi-mowaetana, osheki noñaayitakiri nantawaetzini Jeepatzii-totaa-rewo. Niyopaeteeteero tee naawyaa-waeta-nitzi apaniroeni, ari noñaakirori imatakaa-kinawo naawyaa-shireta-waetanitee.

¹¹ Kimitaka nomajontzishiretatyeeemi noñirowa najahaa-wenta-waetaka. Roo kanteencha tema eeroka kantakaa-kawori nomatan-takawori. Roo kameethawitachari pikenkithata-koyiteenami kameetha. Okantawitaka tee noñaaperowita naaka, tee ranakotzi-maetena irika-paeni iitashi-waeta-chari "Riiperori Otyaantaa-rewo-paeni." ¹² Tema nojeeki-motakimi paerani eeroka-paeni, noñaaha-kimiro maperori naaka Notyaantaa-rewotzi. Osheki namatsin-kawentakimi. Osheki notajonka-wentantaki, piñaayiteero kaari piña-piinteeyini, pipampoyaawenteeyakironi. ¹³ ¿Iitakapikenkishiryaa-waetantari nimaeka nomaninta-waeta-tziimi? ¿Tema naakameetha-tzimi nokimitziri itsipa-paeni kemijantzinkari-paeni? ¿Rooma kantakaan-tawori tee noñeero oeta pipashitanari? Eenitatsi-rika nantakiri kaariperotatsi, pipeyakotenawo.

Ikenkithata-kotziro Pablo mawatatsini raretantyya

¹⁴ Nokenkishiryaa nimaeka napiiteero niyaate noñeemi, rootaki mawatatsini nareetemi. Eero nayiri ikaate pipinatenari. Kaari piyorikite nokoyi nashityaari, tema eeroka-paeni nokowa-perotaki nashitemi. ¿Kantachama apaani eenchaa-niki ipinako-wentero ikoyiri ashitariri? Teera, tema riitaki ashitariri pinakowentziri

reentsite. ¹⁵ Rootaki nanteri naaka, okimiwitee-yaawo naakami ashitzimiri. Aritaki nomatakiro noshineta-kowentemi. Osheki netakotakimi. ¿Iitaka kaari petakotantana naaka?

¹⁶ Okimitaka eeniyitatsi eeroka-paeni kantatsiri: “Aama tee ikowako-yitee Pablo aakapaeni, osheki riyotzi, ari ikinakaero ramatawi-waetan-takaeri.” ¹⁷ ¿Poshiya-kaatzima ramatawi-waetakimi eejatzi ikaatzi notyaanta-kimiri? ¹⁸ Notyaanta-kimiri Tito, eejatzi itsipa noyemijantzinkarite. ¿Ramatawita-kimima Tito? ¿Tema nokimita-wakahaeyani maawoeni naaka, naakameetha-yiteemira eeroka-paeni? ¹⁹ ¿Poshiya-kaatzima eeroka-paeni roo nokantantari nokowatzii nokaa-kowentyaa? Teera ari okantyyaa netakotani. Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo ñaawaeta-kaanari, okantyyaa nowetsika-shireta-kaantemiri. Riitakira Tajorentsi yotatsi. ²⁰ Okantzi-mowaeta-kina naaka añaero akantaneenta-wakaa-waeta aririka nareeta-paakyaami. Okantzi-mowaeta-kina eejatzi noñaapaakimi pitzima-wenta-wakaa-waeta, pikija-wakaa-waeta, pikijaneenta-wakaa-waeta, eero paapatziya-wakaa-waeta, pikiji-mata-wakaa-waeta, pikantakaa-pero-waeta, pikosheka-wakaa-waeta. ²¹ Okantzi-mowaeta-tyaanaha nokaani-wenta-kowaetemi Tajorentsi. Aamaaka aritaki nokanta-neenta-kowaeta-paakimi pantayita-kirorika kaari-perori, tee pipakahaero pantayitziro kaari kameethatatsiri, pimayempi-waetzi, piñaathatanta-shiwaeta-piintaka eejatzi.

13 Rootaki mawatatsini nareetemi. Aritaki namina-kotan-tapaa-kimiro, ikantee-takiri paerani:

Itzimi-rika apaani iyakowentaa-rewo, otzimatyee itzimi mawa atziri, terika itzimi apite ñaakoterini rantani, aritaki rowajankitee-takiri.

² Arira nokanta-paakiri naaka nowashironkayiri ikaatzi antzita-kawori kaari-perori janta piyeekinta, ari nokimitzi-tapaa-kyaari eejatzi itsipa-paeni antayita-neerori nimaeka. Tema aritaki nokaman-tzita-kimiro paerani napiitan-takawori nareetakimi. Roojatzi nojankinatzi-imiru nimaeka. ³ Aamaa-shityaa pikantee-yatziini eeroka-paeni: “Kaari Jeepatzii-totaa-rewo otyaanterini Pablo ikenkithata-kaante, aama kaari riiperori.” Paa-mawentyaa, irika Jeepatzii-totaa-rewo, kaarira atziri jeeki-motanta-paenta-tsini, tema otzimimo-pero-tatzi-iri ishintsinka rirori, eerokata-ki ñaayiterini. ⁴ Ari okantawitaka, kimi-witaka tee raawyaa-waeta-nitzi irika ikentakoe-tanta-kariri. Roo kanteencha añaakahaeri ishintsinka Tajorentsi. Ari nokantzi-takari eejatzi naaka, tee naawyaa-waeta-nitzi, roo kanteencha rijatzira

Tajorentsi shintsita-kahaanari, eerokatakira ñaayiterini.

⁵ Tema pikenkishiryaa-kota-wakyyaa. ¿Piriiperotaatzi-ma eeroka pikemijantee? ¿Tema piyotee-yini ijeeka-shiretan-tzimi Jeepatzii-totaa-rewo? Aritaki okantari, terika, aamaa-shityaa tee piriiperotzi eeroka. ⁶ Niyotaki naaka, aririka piñaawakina janta, eero pikimita-kaanta-wakina tee noriiperotzi naaka. ⁷ Nokowa-kotziri naaka Tajorentsi, ari okantyyaa eero noñaakotan-tapaa-kimiro pantani. Teera roo nokantan-tzimiri iroka nokowashi-waeta-paakyyaa nokimita-kotyaa riiperori. Tema roo nokowa-pero-tatzi pantayiteero okaatzi tampatzikata-tsiri. Rootaki nokowakiri, okantawityaa itzimi otzika-wakinanimi, eero noñaahan-tzimiro noshintsinka nowashironkaa-paakimi, rootaki niyotakaanta-perotemiri naakataki riiperori. ⁸ Apatziro nokoyi noñaahan-tayiteero riyotako-tantyyaawori kyaariiperori. Tema tee nokoyi notzika-tzika-waetero. ⁹ Ari nothaamentakyyaa aririka noñaakimi paawyaa-shireta-waetane, okantawitakyyaa eekiro ikimita-kaante-tana naaka kaari aawyaawaetaniri. Rootaki namana-kota-piintakari, okantyyaa piñaantyyaawori eeroka-paeni pithotyahaero paawyaa-shire-pero-waenitee. ¹⁰ Rootaki notyaantan-tzimirori iroka jankina-rentsi, teera nojeeki-moyita-tzimi eeroka-paeni janta, ari okantyyaa eero notsimaan-tawaeta-paakimi paata. Tema riitaki Awinkatharite kowakakinawori nowetsika-shireta-kaantan-tyaari, tee ikowakana nowaari-pero-shireta-waetante.

Oweyaantawori wethataantsi

¹¹ Noyemijantzinkarite-paeni, iroka oweyaantawori nokantemi: Pikimo-shireteeyini. Pithotyaa-yiteero paawyaa-shireta-waeyitee. Pithaamenta-shire-yitee. Paapatziya-wakae-yiteeyaa. Kameetha piyeeka-yitee. [Riira Tajorentsi nampi-shiretan-temini, etakotan-taniri irika, riitaki kameethata-tsiri ijeekakaantzi! ¹² Ptakotyaa powethata-wakaa-neeyaa janta. ¹³ Rowethatzi-tzimi eejatzi kemijantzinkari-paeni nampitawori jaka. ¹⁴ [Okantashitzimaetyaa ineshironka-waeteemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo! [Okantashitzimaetyaa retakowaeteemi Tajorentsi! [Okantashitzimaetyaa ikantakae-yaawo Ishire Tajorentsi paapatziya-wakaan-teeyaari! Kyaariwé.

† powethata-wakaa-neeyaa = thowootaantsi †† kemi-jantzinkari = kiteshireri

GALACIA-JATZI

Wethataantsi

1 Naaka Pablo otyaantzi-mirori iroka jankina-rentsi. Otyaantaa-rewo naaka. Kaarira atziri-paeni otyaantenani, tema Jesús Jeepatzii-totaa-rewo otyaanta-kinari itsipatakari Ashiteeri Tajorentsi owañahaeriri paerani ikamawitaka. ² Arira nokaatziri maawoeni noyemijantzinkarite-paeni kemijanta-naatsiri jaka no-jankinatzi-mirori iroka. Eeroka-paeni notyaantzini pikaatzi pikemijantee janta Galacia-ki. ³ Okantashitzimaetyaa ikaminthaa-yiteemi Ashiteeri Tajorentsi, kameetha ijeekakaa-yiteemi, ari ikimitzi-temiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ⁴ Tema rootaki ikowakiri Ashiteeri Tajorentsi ishine-wentakae Jeepatzii-totaa-rewo, ikama-wenta-yitakae akaaripero-shire-yiwitaka, ari okantyyaa eero akimita-kotan-taari ikaatzi kaaripero-waeta-tsiri nimaeka, ikimiwitakawo rotsiparyaa-kowentaa-tyeemi. ⁵ Okantashitzimaetyaa ipinkathata-piinta-yiteeri Tajorentsi. Ari okantee-tatyee-yaani.

Tekatsi otsipa Kameethari Ñaantsi owawijaako-shiretan-tatsini

⁶ Pomapokakina intsipaete pipakaanakiro pikemijanta-witanakari Tajorentsi. Tema riitaki kowakakimiriri, antawo ineshironka-witeemi, rootaki rotyaantantakimiriri Jeepatzii-totaa-rewo. ¿Iitakama pikemijantashiwaetan-tawori otsipa kaari kimityaawoni Kameethari Ñaantsi? ⁷ Tema omaperotatya nokan-temiri naaka, tekatsi otsipa ñaantsi owawijaako-shiretan-tatsini. Kimitaka eenitatsi okakaaki-mirori, ikowatzii roetzimpinaa-shiretemi, rootaki rowashiñaan-tayita-kawori jempe okanta ikenkithatakoetziri Jeepatzii-totaa-rewo. ⁸ Aririkami nowashiñaa-yitee-miromi naaka okaatzi nokaman-takimiri paerani, iyakateetenawé. Ari okimitari eejatzi, aririkami ipokaa-jeetemi Ronampiri Tajorentsi poñaachani inkiteki, ikenkithata-kota-paakiro otsipa ñaantsi kaari kimityaawoni nokaman-takimiri paerani, iyakateeteriwé rirori. ⁹ Aritaki nokantakimi paerani, rootaki napiitemiri nimaeka nokante: Eenitatsi-rika owashiñaa-kironi jempe okanta nokenkithata-kota-paakiri paerani Jeepatzii-totaa-rewo, iyakaeteriwé.

¹⁰ ¿Rooma namina-minatzi nimaeka kameethatzimoshireta-waeterini atziri-paeni? Tee, namina-minata-tzi-iro naaka kameethatzi-moterini Tajorentsi. Roorikami naminaminante kameethatzimo-shireta-waeterini atziri-paeni, teera romperatana Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Rantawaeri Pablo

¹¹ Pikemi noyemijantzinkarite-paeni, okaatzi noka-man-takimiri Kameethari Ñaantsi, kaarira atziri yotakae-nawoni. ¹² Tema riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo yotaaki-nawori maawoeni, roñaaha-kinawo. Tema kaari atziri ashityaawoni. ¹³ Pikema-kotee-yakinani jempe nokantawita paerani eeniro nomonkaa-witawo rametari nosheninka-paeni Judá-paeni. Pikema-kotee-yakinani eejatzi osheki nokija-neenta-witakari kemijanta-neeriri Tajorentsi, nowajankitaa-kaanta-witaka osheki, nokowawita nokakaa-haerimi ikemijanta-yitanee. ¹⁴ Tema nomapero-witana-kityaawo naaka nomonkaawitakawo rameyitari paerani nosheninka-paeni, tekatsira apaani nokaawitakari awijinani jempe nokantawitaka. ¹⁵ Roo kanteencha paerani tekira notzimiita naaka, riyoshiitzi-takina Tajorentsi. Tema antawo ineshironkatakina rootaki ikaema-shiretan-taanari. ¹⁶ Roñaahaanari Itomi, ikowaki nokenkithata-kaayiri kaari nosheninkata. Tekatsira nojampitanakiri nokanteri: ¿Iitaka nanteri? ¹⁷ Tee noshiya-shita-paentari noña-paentari etayita-kawori rotyaantaa-rewotzi janta Aapatziyaweniki. Tema apatziro nowanakiro niyaatanaki Mameriniki, opoña nopyapaaka roojatzi Ontyaamaeriniki.

¹⁸ Okanta awijaki-ranki mawa ojaerenti, ari niyaatashitakiri Pedro noñeeri ijeeki rirori Aapatziyaweniki, apatziro nojeeki-mota-paentziri okaatzi 15 kitejeri.

¹⁹ Roo kanteencha teera noñaapaaki itsipa Otyaantaa-rewo, apatziro noñaapaakiri Jacobo rirentzi Awinkatharite. ²⁰ Omaperotatyyaa okaatzi nojankinatzi-mirori, tee namatawitzimi, riyotzi rirori Tajorentsi.

²¹ Opoñaashita niyaataki Tonkaeroniki eejatzi janta Cilicia-ki. ²² Tema tekira iñaayite-naata iipatsiteki Judá-paeni ikaatzi kemijanta-yitaneriri Jeepatzii-totaa-rewo, ²³ apatziro ikema-kota-shitakina ikanteetzi: "Irika koshekaeri paerani ikijaneentee, kowawita-chari ithonkae, ikenkithata-koteero rirori jempe ikanteeta ikemijanteetzi." ²⁴ Rootaki roweshiryaawentantakariri nimaeka Tajorentsi ikemako-yitakinaha.

2 Okanta awijaki paerani 14 ojaerenti, ari niyaateeri eejatzi Aapatziyaweniki notsipata-nakari Bernabé eejatzi Tito. ² Rootaki niyaatan-takari tema Tajorentsi kowaka-shiryaa-kaakinari. Okanta nareetaka paerani janta, niyoshiita-paakiri nopyota-paakiri jewayitziriri kemijantzinkari, nokaman-tapaakiri jempe nokanta nokenkithata-kaayiteeri kaari nosheninkata

† Pedro = Cefas †† Jacobo = Santiaho

Kameethari Ñaantsi. Rootaki nopiyotan-tapaa-kariri okantyyaa eero aminaashi-waetanta okaatzi nantayitakiri. ³ Tee ishintsitetawakiri notsipatakari Tito imateero itomeshitaa-nityaa, okantawita kaari nosheninka. ⁴ Tema ari rojateka-shiwaetakari ikaatzi kashiyaawaeta-wori ikemijantemi, riiyitaki kowawitachari itomeshitaa-nita-kaantyyaa. Tee inimoyi-ritzi irika-paeni ijeekashiwaeteeyaa kameetha kemijanta-yitatsiri, okimiwityaawomi rokakaako-wenta-yiteeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Roo ikowa-peroteeyini ikimita-kotee-tyaari jempe ikanta omperataa-rewo. ⁵ Roo kanteencha tee noshineta-kaantziro ikimita-kotyaaari, rootaki nokowa-perotakiri riyota-koteero kyaariperori Kameethari Ñaantsi awijako-shiretan-teeyaari. ⁶ Ikanta nokenkitha-waeta-kaapaakiri jewari ipinkathateeri kemijanta-naatsiri, inimota-nakiri, tekatsi otsipa ñaantsi ikantanakiri. (Kimitaka nokinashi-neentaka nokantaki "jewari ipinkathateeri," tema tekatsi atziri oshiya-kotyaaarini Tajorentsi ririiperotzi.) ⁷ Rootaki kaari otzimanta oeta ikantawa-kinari, tema riyotanaki omaperotatyaa rotyaantakina Tajorentsi nokenkithata-koteeniri Kameethari Ñaantsi kaari totameshitaa-nitachani. Ikimitakiri rirori Pedro rotyaantakiri ikenkithata-kaayiteeri nokaatzi notomeshitaa-niyita. ⁸ Tema riiatki Tajorentsi otyaanta-kiriri Pedro ikenkithata-kaayiteeri nosheninka. Riijatzi otyaanta-kinari naaka nokenkithata-kaayiteeri kaari nosheninkata. ⁹ Ikanta Jacobo, Pedro eejatzi Juan, ikimita-kaantakiri itzinkami kemijantzinkari-paeni, riyotanaki riiatki Tajorentsi neshironka-takinari. Aripaetera raakameethata-nakina, ari ikimita-wakiri eejatzi Bernabé, ari okantyyaa niyaata-kaanta-nakawori nokenkithata-kaayiteeri kaari nosheninkata. Ari ikimita-nakari rirori ikenkithata-kaayiteeri kaari nosheninkata. ¹⁰ Opoñaashita ikantanakina: "Aririka piyaayitaki jempe-rika-paeni, otzimatyee petakoteeyaari ashironkaenkari-paeni." Tema nomatzi-takawo netakoyitakari, rootaki nanta-piintayitakiri.

Ikijathee-tziri Pedro Antioquía-ki

¹¹ Ikanta riyataakira paerani Pedro Antioquía-ki, eenitatsi rantakiri rirori, ari nokijathata-kiriri. ¹² Tema owakira riyataki Antioquía-ki, imawita-paakawo kameethari, rakiyota-paakiri kaari isheninkata. Roo kanteencha rareetee-yakani janta rotyaantani Jacobo, ari otzimanakiri rantani Pedro, ipaka-nakiro rakiyowitari kaari isheninkata. Osheki ithaawan-takari ikaatzi areetapaen-chari ametawori itomeshitaa-nita. ¹³ Imatzita-nakawo itsipa Judá-paeni kemijanta-witeenchari, ari ikimitzi-tanakari eejatzi Bernabé rirori, roshiya-kota-nakari irika-paeni owapeyi-motan-taniri. ¹⁴ Ikanta noñaakiri Pedro tee imonkaa-tziro kyaariperori Kameethari Ñaantsi, ari nopiyotakiri ikaatzi kemijanta-tsiri, iñeeyakinani maawoeni nokantakiri Pedro: "Isheninka Judá-paeni eeroka, tema pipakahaero amewitari paerani, poshiya-kotari kaari asheninkata. ¿Iita-

† kaari nosheninka = griego †† nosheninka-totameshitaare-wo ‡ Pedro = Cefas

ka pishintsitan-tariri atziri-paeni kaari Judá-paeni roshiya-koteero akimiyita aaka? ¹⁵ Omapero-witatyaa, Judá-paenira aakapaeni, tee akimitako-wityaari kaari asheninkata ikanteeta-piinta-witari 'kaari-pero-shireri.' ¹⁶ Roo kanteencha, ayotzi nimaeka tekatsira materoni itampatzika-shirete imonkaa-wityaawomi Ikantakaan-teetani, tema apatziro imatziro Jesús Jeepatzii-totaa-rewo itampatzika-shiretakae awentaa-shiretaarira. Rootaki awentaan-taariri aaka, atampatzika-shireteeta. Tema tee omatziro otampatzika-shiretante Ikantakaan-teetani." ¹⁷ Aamaeyaa eenitatsi kanteeni: "Pamina-minata-nakiro itampatzika-shireteemi Jeepatzii-totaa-rewo, roo kanteencha eekiro pantatziro kaari-perori. Riiatakira Jeepatzii-totaa-rewo kaariperoroshiireta-kaemiri." Nokantzi naaka: ¶tee ari okantyyaa! ¹⁸ Tema rootaki aminaashi-waeta-chari ashintsita-wakaeyaa, akante: "Jame amonkaa-yiteero maawoeni Ikantakaan-teetani." Tema okimiwitakawo nothonkiromi nopookiro jempe-rika oeta kaari wetsika-chani kameetha, opoña napiiteeromi nowetsikaero okimitaha paerani. ¹⁹ Tema okimiwitaawo nokama-pithata-kityeeromi naaka Ikantakaan-teetani, ari okaatapaaki nopankinawentawo nomonkaa-yiteero. Apatziro noñi-iro nañahae nantayiteeniri okaatzi ikowakaanari Tajorentsi. ²⁰ Nokimita-kaanta-nakiro notsipatee-yaarimi Jeepatzii-totaa-rewo ikemaatsita-kaetakari paerani ikanta-kotee-takiri. Tema nokimita-kota-naari jempe ikanta kaminkari, tekatsi rantanee. Tema okaatzi nantayita-neeri teera naaka nintakaa-shityaawoni, Jeepatzii-totaa-rewo antakaa-nawori. Nawentaa-naari Ito-mi Tajorentsi, tema antawo retakotaana, ikamawentaana. ²¹ Tee nokoyi napaatero ineshironkataanahana Tajorentsi. Rootaki kaari nokantanta: Oztimatyee amonkaa-yiteero Ikantakaan-teetani añaantyaawori owawijaako-shire-yitee. Aririkami nokantemi, aminaashityaami ikama-wenta-yitakae Jeepatzii-totaa-rewo.

Ijeeka-shiretantee Ishire tajorentsi awentaa-shiretyaari Jeepatzii-totaa-rewo

3 ¶Noyemijantzinkarite-paeni, Galacia-jatzi! ¿Jempe ma okinakika piyotani? Okimiwitakawo ikijaminthee-temimi. Tema paerani noñaawonta-kimiro jempe ikantee-takiri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ikentakotee-takiri. ² Apatziro nokoyi nojampitemi jempe okanta ojeeka-shiretan-takimiri paerani Ishire tajorentsi. ¿Rooma ojeeka-shiretan-takimiri pimonkaayitziro Ikantakaan-teetani? Teera. Roo kantakaan-tziro pawentaa-shire-yitanaari Jeepatzii-totaa-rewo. ³ ¿Pimajontzi-shiretatiima? ¿Pimaejanta-kiroma otampatzika-shiretakimi paerani Ishire tajorentsi? ¿Pipeyakotakiro ma itampatzikashiretamiranki Tajorentsi? ⁴ ¿Aminaashityaama okaatzi pikemaatsi-wentakari paerani? Kimitaka tee aminaashi-waetyaa. ⁵ Tema Tajorentsi otyaanta-kimirori Ishire tajorentsi, itajonka-wenta-yitakimi, piñaayitakiro kaari piña-piinta-yiwita. ¿Rooma piñaanta-yitakawori okantakaan-tziro pimonkaayitziro Ikantakaan-teetani? Teera. Roo piñaanta-yitakawori pawentaa-naari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Rantzi-mota-wakaari Tajorensi itsipatari Abraham

⁶ Tema paerani nowae-jatziteni Abraham rawentaa-nakari Tajorensi, rootaki ikimita-kaantaariri itampatzika-shiretani. ⁷ Rootaki piyotee-yirini eeroka-paeni, ikaate awentaa-shireta-waetaa-chani, riitaki matakirori ikimita-kotaari Abraham. ⁸ Iroka Jankina-rentsi-perori iñaawaetakiri Tajorensi paerani iñaanatziri nowae-jatziteni Abraham, tema riyotzi-taka aritaki itampatzika-shire-yiteeri itsipa-jatzi atziri-paeni kaari Judá-paeni aririka rawentaa-shire-yitee-yaari. Ikantaki-ranki:

Eeroka kantakae-yaawoni notajonka-wentanteeyaariri maawoeni itsipa-jatzi atziri-paeni.

⁹ Ari ikantzimaetari Tajorensi itajonka-wentayiteeri awentaa-shiretzinkari, ikimita-kaantaari jempe ikantakiri paerani nowae-jatziteni Abraham rawentaa-shiretaari rirori.

¹⁰ Tema ikaatzi awentaawori imonkaateeromi Ikantakaan-teetani, yakataa-rewowa irika. Tema rojankineetaki paerani ikanteetzi:

Yakataa-rewowa irika kaari thotyahaeroni imonkaateero rojankinee-takiri Ikantakaan-teetani.

¹¹ Ari okantzimaeta, tema tekatsi materoni itampatzika-shiretzi-moteri Tajorensi imonkaa-yiteeromi Ikantakaan-teetani. Rootaki ikantan-teetari jankina-rentsi-ki:

Tampatzika-shireri irika awentaa-shireri, aritaki iñeero rañaantee-yaawo.

¹² Rooma Ikantakaan-teetani tee ari okantyyaa, tema rojankineetaki paerani ikanteetzi:

Eenitatsi-rika monkaateeroni, riitaki ñeeroni rañaayitee.

¹³ Roo kanteencha ikaminthaka rotsiparyaa-kowentee Jeepatzii-totaa-rewo riyakawentee-tanteeromi Ikantakaan-teetani, tema riitaki rashita-kaetaka apaniroeni riyakatee-takiri. Riitaki ikenkithata-koetakiri paerani jankina-rentsi-ki, ikanteetzi:

Yakataa-rewowa irika ithatee-takiri incha-kotaki.

¹⁴ Rootaki imatanta-kawori Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tema rootaki ikashiya-kaeta-kiriri paerani nowae-jatziteni Abraham. Ari okanta iñaanta-yitaawori kaari Judá-paeni itajonka-wentee-teeri, itsipa-shiretee maawoeni Ishire tajorensi awentaa-shire-taa-rewowa.

¹⁵ Noyemijantzinkarite-paeni, jame noshiya-kaawentemiro okaatzi ameyitari aaka. Aririka otzimi akashiyakaa-wakae-yaari, ojankinata-kotziro riyotan-teetyaari eenitatsi akashiya-kaeriri asheninka. Aririka ojankinata-kotakiro, tekatsi materoni rowashiñaahaero okaatzi jankinateen-chari. ¹⁶ Ari ikimita-kirori paerani Tajorensi, eenitatsi ikashiya-kaakiriri nowae-jatziteni Abraham ipiriri eejatzi icharinityaari. Piñaakiro noyemijantzinkarite-paeni, teera ikenkithata-koeritzi jaka ikaate icharinita-nakyaari nowae-jatziteni Abraham, apatziro ikenkithata-kota apaani icharinityaari, riitakira Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁷ Ñaakiro, riitaki retaka Tajorensi paerani Abraham ikashiya-kaakiri, ikantakiri: "Abraham, eenitatsi akashiyakaa-wakae-yaari." Okanta awijaki paerani okaatzi 430 ojaarentsi, ari rimpowae-

teeri Moisés rojankina-yiteero Ikantakaan-tziri Tajorensi. Roo kanteencha okaatzi rojankinatakiriri Moisés, teera owashiñeero okaatzi ikashiya-kaetzitakariri Tajorensi paerani Abraham. ¹⁸ Tema roorikami kowaperota-chani amonkaa-yiteeromi Ikantakaan-teetani añaantyaawori ipayiteeri Tajorensi, aminaa-shityaami okaatzi ikashiya-kaetzi-takariri paerani Abraham. Tema paerani tee otzimawita Ikantakaan-teetani imonkaaterimi Abraham, apatziro rawentaa-shiretakari Tajorensi, rootaki otziman-takari ikashiya-kaakiriri.

Iitakama otzimantari ikantakaan-teetziri

¹⁹ ¿Iitakama otziman-takari Ikantakaan-teetani? Roo otziman-takari oñaahantero ipiyathanka atziri-paeni, roojatzi rareetan-takyaari icharinityaari Abraham ikashiya-kahae-takiriri paerani. Tema rotyaantaki Tajorensi Ronampiri rojankinata-kaeri Moisés Ikantakaan-teetani. Riitakira Moisés kantako-wenta-kiriri paerani atziri-paeni janta. ²⁰ Tema osheki tzimawiteenchari paerani kantako-wentan-taniri. Riima Tajorensi apaani ikanta rirori.

²¹ ¿Owashiñaakiro Ikantakaan-teetani okaatzi ikashiya-kaakiriri Tajorensi paerani Abraham? Tema tee owashiñeero. Roorikami owawijaako-shiretantsinimi Ikantakaan-teetani, aritaki omatakiromi otsiparyaa-wenta-yiteemi atampatzika-shire-yiteemi amonkaa-yitaneerowa. ²² Roo kanteencha, ooñaawonta-kaero Jankina-rentsi amaperowitaka akaariperoshire-witaka. Otzimatyee awentaa-shiretee-yaari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, añaantee-yaawori ikashiya-kaakaeri paerani Tajorensi.

²³ Tema paerani tekira awentaa-shireta-naari, okimiwitaka ashita-kota-tyeemi Ikantakaan-teetani, oyaawentaka omonkaa-paetetan-tyaari awentaa-shiretan-tyaari, tee añaawitawo ajeekashiwaetyaa antayiteero okaatzi akowayitziri aaka. ²⁴ Paerani iyotaayitee Ikantakaan-teetani, okimitakaan-takae riyotee-tziri eentsi riyotan-tyaawori oeta ranteri. Roojatzi yotaka-haerori awentaa-shiretan-taariri Jeepatzii-totaa-rewo, ari okanta otampatzika-shire-yitan-teeri awentaa-shiretani. ²⁵ Tema ayoteero awentaa-shire-yitaa-ri, tee okowaneeyaa ayotaayitee Ikantakaan-teetani oeta antayiteeri. ²⁶ Tema pawentaa-shireyita-naari Jeepatzii-totaa-rewo, itomintayita-neemi Tajorensi. ²⁷ Pikaatzira pomitsiryaa-wentaari Jeepatzii-totaa-rewo, pikimitakaantanaatyaawo riimi pikithaata-koteeyaari.

²⁸ Tema pikaatzi pawentaa-shireta-naari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tekatsi ramaakita-neeri rirori, okantawita: aakarika Judá-paeni, kaarika Judá-paeni, aakarika omperataa-rewo, riirika omperataniri, aakarika shirampari, roorika tsinani, tekatsi oeyiteeyaa iroka, apatawakaha ikantakaa-yitee maawoeni. ²⁹ Tema pawentaa-shireyita-naari Jeepatzii-totaa-rewo, kimiwitanaaka eerokami icharinita-neeyaami Abraham, eerokataki ñeeroni okaatzi ikashiya-kahae-takiriri paerani rirori.

† kaari Judá-paeni = griego

4 Pikemi nokante eejatzi. Ikimita-koetakari apaani eenchaa-niki rashita-kaari ipaapate rowaahawo ikashiya-kaeyaari paata rantaritakirika. Okantawitaka riiwitaka ashitawori rowaahawo eeniro reentsitzi, ikimita-kotari jempe ikanta omperataa-rewo, ² tema eenitatsi kempoyee-niriri rowaahawo rashita-kaariri ipaapate. Paata aririka rantaritaki, omonkaataa ikantakiri ashitariri, aripaete iiteeri rashita-kaetariri paerani. ³ Ari akantayi-witakari aakapaeni paerani, akimita-kotakari ikantahanki apaani eentsi, akimitawitakari eejatzi apaani omperataa-rewo, amonkaata-shiwaetakawo rameta-piinteetari jaka jaawiki. ⁴ Roo kanteencha ikowa-paakira Tajorentsi, rotyaantakiri Itomi, itziman-tapaakawo apaani tsinani, otzimatyee imonkaata-paentero rirori Ikantakaan-teetani. ⁵ Rootaki rotyaantan-teeta-kariri okantayaa ijeekan-teeyaari kameetha monkaawae-witawori Ikantakaan-teetani. Rootaki añaantaawori itominta-yitee Tajorentsi. ⁶ Tema itomi Tajorentsi eerokapaeni, rotyaanta-kimiri Ishire tajorentsi ijeeka-shiretan-temi. Riitaki ñaawaeta-kaayiteeri aririka amanayityaa, akantzi: "I'Pawa, Ashitanari!" ⁷ Ñaakiro, teera eeroka onampitaa-rewo, itomintayiteemi Tajorentsi. Tema itominteemi, ikowaki piñaayiteero okaatzi ikashiya-kaakimiri.

Apankinawentyaawo-rika Ikantakaan-teetani akimintanaa-tyaari pimantaa-rewo

⁸ Tema paerani tee piyowitari Tajorentsi, tema pitajorentsi-tetashi-yitakawo rowetsikani-paeni atziri, rootaki omperawaeta-kimiri. Teemaeta otajorentsi-wityaa iroka. ⁹ Rooma nimaeka piyoteeri eeroka Tajorentsi-perota-tsiri. Jame akantawaki, tema riitaki Tajorentsi yotzimiri eeroka, raakameethateemi. ¿Iitaka pikowantari papiiteero jempe pikantawita paerani? Teera okameethatzi. ¿Pikowatziima pikimita-koteeyaari omperataa-rewo? ¹⁰ Tema pomaerintanta-piintakawo kitejeri-paeni, kashiri-paeni, eejatzi ojarentsi-paeni. ¹¹ Okimitaka aminaashi-yitaka okaatzi niyotaa-yiwita-kimiri.

¹² Noyemijantzinkarite-paeni, pikemi nokantemiri: Otzimatyee pikimitee-na naaka, tema nokaero nokantawita paerani, nokimita-koteemiro pikan-teeyani eeroka-paeni paerani. Tee pimaninta-shiretawakina ¹³ nomantsiya-waewitaha, nojeeki-motakimi, ari okanta netanta-paakawori nokenkithata-kotzimiro Kameethari Ñaantsi. ¹⁴ Tema tee pimaninta-shiretawakina piñaawa-kinaha nomantsiya-waetaki, pikimita-kaantakina naakami Ronampiri Tajorentsi, paakameethatee-yakinani. Pikimita-kaantakina eejatzi riirikami paakameethatakimi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁵ Paerani owakira piñaawakina antawo pikimoshire-wenta-wakina. Kimiwitakimi aritaki pantaki-nawomi arikami nokantemimi: "Noyemijantzinkarite-paeni, pikithokireenawo poki pipinawo." Rootaki pantantyaawori tema antawo petakotakana. ¿Jempema oeta kaari pikimo-shire-wentan-taana nimaeka? ¹⁶ ¿Poshiya-kaatzima nokijaneenta-tziimi nokenkithata-kaakimiro kyaariperori? ¹⁷ Noyemijantzinkarite-paeni,

ikaatzi kowatsiri itzimpina-shireta-kaemi, ikowatziira rirori pikenkishiryaa-koteri ikameetha-shireyitatzi rirori. Teera ikameetha-shire-yitzi, tema ikowayitatzi pitheenka-shireteena naaka, rootaki paakameethatan-tyaariri rirori. ¹⁸ Kameetha ashi owaero paakameethata-piinteena, tee okowa-perotyaa nojeeki-motemi pinampiki. ¹⁹ Notyomi-paeni, antawo okatsitzi-motana nokenkishiryahaa-koyitziimi, okimiwitakawo okatsitakotzi tsinani. Eekiro okatsitzi-mota-tyeena roojatzi pimonaakaan-takyaawori inintakaa-kimiri Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁰ Jempe nokantyaaka nojeeki-motan-temiri nimaeka janta okantayaa nokenkitha-waeta-kaantemiri kameetha. Tema tee niyotzi oeta awiji-mota-kimiri.

Oshiyakaa-wentantzi Sara eejatzi Agar

²¹ Nokoyi rakina ikaatzi kowatsiri imonkaa-yiteero Ikantakaan-teetani. ¿Tema ikemakotziro jempe okantakota? ²² Iroka okanta-kota: Paerani itzimaki apite itomi nowae-jatziteni Abraham. Etakawori itomi, rootaki tzi-makiriri romperatani, riima itsipa itomi, rootaki tzi-makiriri iinaperori, kaari inampiri. ²³ Tema inintakaa-nikiini Abraham rowakaakiro romperatani, rootakira tajonkacha itzima-piintee-tziri eentsi-paeni. Riima otzimakiri iinaperori, rinashitaka rirori, tema riitaki ikashiya-kaakiriri Tajorentsi. ²⁴ Eenitatsi oeta oshiyakaa-wentakiri iroka apite tsinani, tema apite okaatzi antzi-mota-wakaantsi. Tsinani iitachari Agar omperataarewo roori, rootaki oshiyakariri ikaatzi pankinawenta-yitawori imonkaateromi Ikantakaan-teetani rojankinata-kaantakiri paerani Tajorentsi Cheentoniki. ²⁵ Iroka ochempi Cheentoni jeekatsiri Mameriniki, ari iiteetzirori eejatzi Agar. Ikaatzi otomiyitari Agar, ikimita-kotawo jempe okanta romperateetawo roori. Riitaki oshiyakaa-wentari Aapatziyaweni-jatzi pankinawenta-shiwaetawori Ikantakaan-teetani. ²⁶ Rooma otsipa tsinani iinantaperotari nowae-jatziteni Abraham kaari romperateetari, rootaki oshiyakawori roomi aniotari. Rootaki oshiyakaa-wenta-kiriri ikaate nintahaachani otsipaki nampitsi iitachari eejatzi Aapatziyaweni jeekatsiri inkiteki. ²⁷ Rootaki rojankinata-koetakiri paerani ikanteetaki:

Okantawitaka tee pitzimaanitzi, pimaaniro-thakiwita, roo kanteencha antawo pikimo-shiretee.

Tee piñaawitawo pikemaatsityaa pitzimaanite, piki-moshire-wenteeyaa.

Tema osheki tzimaatsini pitomi-paeni okantawitaka imaninta-witee-takimi, ari pawijeero tzimawita-chari oemi.

²⁸ Noyemijantzinkarite-paeni, ari akimitari Isaac otomi iinaperori nowae-jatziteni Abraham, tema eenitatsi ikashiya-kaeta-kaeri eejatzi aakapaeni. ²⁹ Tema paerani irika otomi tsinani omperataawo tzimaen-tsiri inintakaa-kari Abraham, antawo ikijaneentakiri otomi iinaperori tzimaen-tsiri inintakaa-kari Ishire tajorentsi. Rootaki tajonka-chari eejatzi nimaeka. ³⁰ Roo kanteencha ¿Iitaka ikantee-takiriri Abraham Jankina-rentsiki? Iroka ikantee-takiri:

Otzimatyee pomishitoyiro pomperatani, iyaatee, aa-neeri otomi. Tema riitaki otomi piina-perori ashitee-yaawoni okaatzi tziimi-motzimiri.

³¹ Ari okantzimaeta noyemijantzinkarite-paeni, teera otominta-yitee omperataawo, tema akimitaari otomi kaari omperataawo.

Pikyaaryoo-wenteero piñahaero pijeekashiwaeteeya

5 Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo okakaa-kowenteeri, rootaki añaanta-yitaawori ajeekashiwaetaa. Otzimatyee akyaaryoo-wenteero, tema tee okameethatzi apiiteero oshiyako-yitee-yaari jempe ikanta omperataa-rewo. ² Pikemi nokante. Naaka Pablo kamantzi-mirori iroka ñaantsi. Aririka pikoyi pimonkaateero itomeshitaa-niitemi, aminaashi-waetaka pikemijanta-neeri Jeepatzii-totaa-rewo. ³ Nokoyi napi-itero nokanteri ikaatzi kowatsiri itomeshitaa-niityyaa, otzimatyee ithotyahaeromi maawoeni Ikantakaan-tee-tani. ⁴ Tema ikaatzi kowanaa-tsiri imonkaateromi Ikantakaan-teetani okantyyaa itampatzika-shiretan-teeyaarimi, rotsiparyaa-naakyaari Jeepatzii-totaa-rewo, tee iñeero ineshironkateeri. ⁵ Rooma aakapaeni, okantakaakawo Ishire Tajorentsi akemijanteeri Jeepatzii-totaa-rewo, oyaakowenteeyari itampatzika-shiretee. ⁶ Eeniyitatsi totameshitaa-nita-chari, riima itsipa tee imatziro rirori. Tee okowa-peroteeyaa iroka rashiyiteera Jeepatzii-totaa-rewo. Rootaki kowaperotacha akemijanta-perota-neeri, ari okantyyaa etakoy-itawakaantaneeyari. ⁷ Paerani kameetha pikanta pikemijanta-yitanaki. ¿Iitaka okakaaki-mirori kyaariperori? ⁸ Teera rii oka-kaemironi etakimiri riyoshii-witakimi. ⁹ Tema ikanteetaki paerani: “Eepichokiini nawita shineya-kaerori opatha, aritaki omatakiro oshineyakaero maawoeni opatha.” ¹⁰ Nawentaakari naaka Awinkatharite, riitaki kenkishiryaa-kaemini eero poshoretantawo inashiyitachari. Roo kanteencha otzimatyee rowajankiteeteri kowatsiri itzimpina-shireta-kaemi, okantawitakyaa jempe-rika itzimi. ¹¹ Noyemijantzinkarite-paeni, tee noshintsizimi pitomeshitaa-niityyaa. Arimi nokantyyaa, ¿Arima ikija-neenta-wentee-takinawo nokenkithata-kotziro ikenta-kotee-takiri Jeepatzii-totaa-rewo? ¹² Roo kanteencha, ikaatzi kowayita-tsiri itzimpina-shireta-kaemi, nokowaki naaka riitaki pithoka-shita-chanimi itotaa-nityaa rirori.

¹³ Pikemi nokante noyemijantzinkarite-paeni. Riyoshiitee-takimi okanta piñaantaawori pijeekae kameetha. Roo kanteencha, tee okameethatzi pantayiteero okaatzi pikowakaa-shitari eeroka. Tema roo kameethatzi petakotawakaayiteeyaa. ¹⁴ Osheki nawita ñaantsi rojankinatee-takiri paerani Ikantakaan-tee-taniki, roo kanteencha apaani okanta kowaperotachari ayoteri, ikanteetzi:

Petakoteeyari pisheninka, pikimita-kaanteeri petakotawo piwatha eeroka.

¹⁵ Rooma aririka powatsimaa-wakaeyaa opoña pikijawakaeyaa, aritaki piñaakiro pipeya-shireta-wakaeyaa.

Ikowa-shiteetari, eejatzi okowakaan-tziri Ishire tajorentsi

¹⁶ Pikemi nokante: Aririka panta-piinta-neero okowakaemiri Ishire tajorentsi, aritaki piñeero pipaka-haero okaatzi pikowa-shiwaetari. ¹⁷ Tema eenitatsi pikowa-shiyitari eeroka, eenitatsi eejatzi okowakaemiri Ishire tajorentsi. Teera oshiya-wakaa iroka, tema inashiyita. Ari okanta kaari panta-piintantawo pikowa-shiyitari. ¹⁸ Roorika Ishire Tajorentsi antakaa-neemironi inintakaa-yitzimiri, teera pañii-moteero Ikantakaan-teetani. ¹⁹ Tee romaanta antapiintzrori ikowa-shiyitari, iroka ikantayita: Tee ikinatawo itsipitari imayempi-waetzi, ipaankinata-wakaa-waeta, ñaathata-shiwaetan-taniri, ²⁰ ramanawaetziri rowetsikaetani, isheryaa-waeta, ikijaneenta-wakaa-waeta, iñaana-minthata-wakaa-waeta, tee rawentaa-wakaa-waetyaa, ikatsimata-wakaa-waeta, ikosheka-wakaa-waeta, tee rariperotawakaa-waeta, tee raapatziya-wakaa-waeta, ²¹ reshita-kota-wakaa-waetawo rashiyitari, rompojawakaa-waeta, ishinki-waeta, iñaamaperotakawo roemoshirenka-waetyaa rantantyaawori kaari-perori, rantayitziro jempe-rika oeyitari. Tema rootaki noshintsita-kimiri paerani eero pantanta-yitawo iroka. Tema aririka pantayitakiro, eero piñeero ipinkathari-wenteemi Tajorentsi. ²² Rooma okaatzi antakaan-tziri Ishire tajorentsi, añaaro etakotantyyaa, athaamentyyaa, kameetha ajeekanee, amatsinka-wentaniri, aneshironkatantee, pimanta-wetaniri, oejokirotantaniri, ²³ tsinampa-shireri, ñaako-shiretaniri. Tee othaña-pithateero Ikantakaan-teetziri amatayiteero iroka-paeni. ²⁴ Roo kanteencha, ikaatzi okaerori kaari-perori rashiyitaari Jeepatzii-totaa-rewo, kimiwitaka ikenta-kotaa-tyeeromi okaatzi ikowa-piinta-shitari rantashi-yityaarimi rirori.

²⁵ Tema ojeeka-shiretan-teera Ishire tajorentsi, otzimatyee amata-piinteero okaatzi ikowakaa-yiteeri.

²⁶ Tee okameethatzi ajahaa-wenta-waetyaa, tee okameethatzi akantzi-moneenta-kaawaetyaari asheninka, tee okameethatzi eshitako-neenta-waeteri rashiyitari itsipa.

6 Noyemijantzinkarite-paeni, aririka piñeeri tzi-matsini rantani, tema antaki-shiretakimi eeroka, pikaminayiri. Paamawentyaa pitsinampashirete, otzimidari pantani eeroka. ² Pamitakota-wakae-yita-neeyaa, pikimita-kaantero powatsinaryaa-kota-wakaa-tyeemi inateetziro tenari. Tema ari okantyyaa pimonkaatan-tyaawori pantayita-neero ikantakaan-tani Jeepatzii-totaa-rewo. ³ Eenitatsi-rika kenkishiryaa-waeta-chari, ikante: “Naaka riiperori.” Apatziro ramatawi-waetaka, tema tekatsi iimatsityaa rirori. ⁴ Tema otzimatyee akenkithashiryaa-kotyaa maawoeni, okini akimo-shire-wenta-wakaeyaa. Eero akanta-shireta-waetzi: “Nawijakiri irinta.” ⁵ Tema maawoeni otzimayitzi ikowaetakiri antayiteri.

⁶ Ikaatzi ikenkithatakaa-piintee-tziri iñaani Tajorentsi, okameethatzi ipinateri iyoteeriri, tema eenitatsi kowitye-motariri rirori.

⁷ Tekatsira materoni ramatawiteri Tajorensi. Ikaatzi kowawita-chari ramatawiterimi, apatziro ramatawi-waetaka rirori. Okimiwitakawo oetarika ipankitee-terimi, aririka okithokitanaki eero opaashinitzi okithoki roojatzi riyoyahaete jempe okanta ipankitee-takiri.

⁸ Ari ikimitari ikaatzi antapiinta-kirori ikowa-shiyitari, kimiwitaka rowiitaa-tyeeromi owajankitahaantsi. Riima ikaatzi antayita-neerori okowakaan-tziri Ishire tajorensi, kimiwitaka riimi owiitee-ronimi kañaani-taantsi. ⁹ Otzimatyeera aamawentyaa eero aperawentantawo antayiteero kameetha-yitatsiri. Eekiro aatakaa-nakityeero, eero okantzimo-neenta-waetee. Ari okantyyaa añaantee-yaawori oshiyawita-kawori rowiitee-takiri. ¹⁰ Rootaki okowa-perotantari aneshironka-yiteeri maawoeni, aaka kyaaryoota-tsini aneshironkata-wakaeyaa akaatzi akemijanta-yiteera.

Ithaamentawo Pablo ikentako-wentakari Jeepatzii-totaa-rewo

¹¹ Noyemijantzinkarite-paeni, naakataki jankinatzi-mirori nakoki iroka, antawo-paeni nokanta-yitakimiro.

¹² Tema ikaatzi shintsiwenta-kimiri pitomeshitaa-niyityaa, inintakaa-shiwaetawo rirori, rinimotakaantyaariri ikaateeyinira. Ari okantyyaa eero ikoshekan-teetari ikenkithata-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo ikentakoe-takiri. ¹³ Tema ikaatzi totameshitaa-ni-

teen-chari, tee imonkaataa-jeerotzi Ikantakaan-tee-tani. Roo kanteencha ishintsi-waetakimi eeroka pitomeshitaa-niteeyaa, ari okantyyaa rajahaa-wentan-tyaari aririka imatakaa-kimiro ishintsizimi. ¹⁴ Rooma naaka tee nokoyi najahaa-wenta-waetyaa, tema roo nokowakiri nothaamentee-yaawo ikenta-kotee-takiri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Tema iken-tako-wentakina naaka Jeepatzii-totaa-rewo, okimiwita-naawo okama-pithata-tyeenami jaawiki-jato, ari nokimitzi-motakawo naaka nokama-pithatakiro jaawiki-jato. ¹⁵ Tekatsira oetzi-mota-neeyaari Jeepatzii-totaa-rewo aakarika totameshitaa-rewo, terika atomeshitaa-nita. Tema rootaki kowaperota-naachari ikimita-kaante owakirami rowetsikaetee. ¹⁶ Ikaate kemijanteeroni nokanta-yitakiri, ari ijeekayitee kameetha, ineshironkaeteeri. Ari ikantayitee-yaari ikaatzi rashi-perotaari Tajorensi nimaeka, roshiya-witakari paerani Israel-paeni.

¹⁷ Ari okaatapaaki noyemijantzinkarite-paeni, tee nokoyi ikosheka-waetee-tena. Tema osheki rowirontawentee-takinari naaka Awinkatharite Jesús.

Iweyaantawori wethataantsi

¹⁸ Noyemijantzinkarite-paeni, nokoyi ikaminthaa-shireteemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Kyaariwé.

EFESO-JATZI

Wethataantsi

1 Naaka Pablo, Rotyaantani Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki ikowakaa-kinari Tajorentsi. Eeroka-paeni nojankina-yitzini pikaatzi rashiyiteemi Tajorentsi, pikemijanta-neeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo janta Efeso-ki. ¹² Okantashitzimaetya ineshironkateemi Ashiteeri Tajorentsi, kameetha ijeekakaa-yiteemi, ari ikimiteemiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Itajonka-wenta-shiretantzi Jeepatzii-totaa-rewo

³ Jame ajahaawentee-yaari Tajorentsi, ipaapatetari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki tajonka-wenta-shireteeri rotyaanta-kaeri Jeepatzii-totaa-rewo ipofaakawo inkitekinta. ⁴ Riitaki iyoshii-yitakaeri paerani tekiraha rowetsiki-roota kepatsi, riyotzitaka ari rashiyitee Itomi, kiteshireri akantzi-motee-yaari, tekatsi ikantakoetee. ⁵ Osheki retakoyitakae. Ari okanta rotyaantan-takaeriri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki opofaantari itominta-yitee, tema ikoyitaka rirori paerani ineshironka-yitee. ⁶ Rootaki aweshiryaawentantee-yaariri Tajorentsi, tema antawo ikaminthaa-yitee, raapatziya-yitee, rootaki opofaantari rotyaanta-kaeri Retako-perotani. ⁷ Tema osheki ikaminthaa-yitee, ipinako-wenta-yitee rapatawentakae riraa paerani Itomi. Ari okanta ipeyakotan-teerori antayiwitakawo kaari-perori. ⁸ Ari ikinakaerori Tajorentsi, tema yotaniri rirori, kyaari-perori iroka ikenkishiryaantani rirori. ⁹ Riyotakaa-yiiteero okaatzi ikenkishiree-takari paerani rirori, tekatsi yotawityaawoni okaate ranteeri. ¹⁰ Tema okaatzi ikenkishiretzi-takari, aritaki othotyaakyaa omonkaa-yiteeyaa. Aririka ipiye Jeepatzii-totaa-rewo, ari ikaate ipinkathari-wenteeri maawoeni tzimayitatsiri inkiteki, eejatzi kepatsiki.

¹¹ Ikenkishiretzi-takawo okaatzi riyotakaa-yiteeri nimaeka. Rootaki riyoshii-yitan-teeri, tema ikashiya-kaetzi-takaeri rotyaanteeniri Itomi. Tema okaatzi rantayitakiri, rootaki ikenkishiretzi-takari paerani rirori.

¹² Rootaki imatanta-yitakawori iroka Tajorentsi, okantyyaa najahaa-wentan-tyaariri nokaateeyini netayitakawo nawentaa-nakari Jeepatzii-totaa-rewo. ¹³ Ari pikimita-yitakari eejatzi eeroka-paeni owakira pikemakota-wakiri Jeepatzii-totaa-rewo owakira ikenkithatakoeta-paakiro Kameethari Naantsi, pikemijantanaki. Tema ikashiya-kaeta-kimiri paerani rotyaantemiri Ishire tajorentsi, riitaki yotakae-mironi rashiyitaa-tzii-

† rashiyiteemi Tajorentsi = kiteshireri

mi, ari ikantee-taatyeroni ijeeka-shiretan-temi.

¹⁴ Tema añaakiro tee rookawentee Ishire tajorentsi, ari ayotziri maperori Tajorentsi ithotyahaero okaatzira ikashiya-kahaeri. Ashi owaero roojatzi rokakaakowentan-teeyaariri ikaatzi ipinako-wenteeri rirori rashiyitee. Rootaki roweshi-ryaawentan-teetyaariri otzimi-motziri rowaneenkawo.

Yotashireta-kaantzirori, oofaawontzirori eejatzi

¹⁵ Tema nokema-kotakimi jempe pikanta pikemijanta-neeri Awinkatharite Jesús, jempe pikanta petakoyitanaari ikaatzi rashiyitaari, ^{†16} tee nopakaero namana-kowentzimi, nopasoonkitakowentzimi. ¹⁷ Namanari Ashitariri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ashitawori owaneenka-wontsi. Rootaki nokowa-kotan-rirori riyoshireta-kaemi, roofaawonta-peroteemiro jempe ikanta-kota rirori, ¹⁸ ikenkishireta-kaemi okantyyaa piyota-kotan-tyaawori royaako-ntziri ikaatzi ikaema-shireteeri, piyota-kotan-tyaawori eejatzi owaneenkata-ka roñaaha-yiteeriri Tajorentsi rashiyitaari, ¹⁹ piyota-kotan-tyaawori eejatzi antawo ishintsinka tekatsi oshiyaarini. Osheki okantakaa-yitee ishintsinka akaatzi akemijanteeri. Tema roojatzi ishintsinka ²⁰ rowiriintan-taariri paerani Jeepatzii-totaa-rewo ikamawitaka, raaneeri inkiteki, rojeeka-waeri rakoperoki. ²¹ Ari ikaateeri Tajorentsi ipinkathari-wenteeri maawoeni pinkathari-witachari, jewawita-chari, tzimawitachari ishintsinka, omperatan-taniri, maawoeni jempe-riki iiyitari. Teera apatziro ipinkathari-wenteeri ikaatzi tzimayita-tsiri nimaeka, ari ikaate ipinkathari-wenteeri tzimayitaa-tsini paata. Maperori rawijantaki, tema pinkathari-perori irika. ²² Tema rijatzi Jeepatzii-totaa-rewo imatakaeri Tajorentsi reewateero maawoeni, roshiya-kowaetakari makoryaa-kitzitan-tariri iisaneentani. Rijatzi Jeepatzii-totaa-rewo ikimita-kaanta Tajorentsi riimi iitooyitee-yaami ikaatzi kemijantaa-tsiri. ^{‡23} Riima ikaatzi kemijanta-yitaa-tsiri, kimiwitaka roomi iwatha Jeepatzii-totaa-rewo, ijeeka-shire-yitan-taari. Ithotyero ijeekaki jempe-rika-paeni.

Retakotee Tajorentsi rootaki awijako-shire-yitan-taari

2 Riitakira Tajorentsi owañaayiteemi eeroka-paeni, tema paerani okimiwitaka owamaayita-tyeemimi piyaari-pero-shiretani. ² Rootaki pantayita-piintakiri jempe ikanta piñaayitziri jaawiki-jatzi-paeni, pantashiyitakawo ikantakaan-tziri etsiyata-kota-kaerori tampyaenka, riitakira kowa-kaayitziriri atziri-paeni ipiy-

†† rashiyitaari = kiteshireri ‡ makoryaa-kitzitaantsi

athatyaari Tajorentsi. ³ Ari akantawitakari paerani maawoeni aakapaeni, antapiintakiro akowakaa-shiwaetari, akowa-shiwaetari eejatzi, rootaki akenkithashiryahaa-piintakari. Ari akimitako-yiwitakari ikaate rowajankitahae-teeri. ⁴ Roo kanteencha Tajorentsi neshironkatananiri, osheki retakoyitee, ⁵ rañaakaa-yitee owamayi-mawitakae kaari-perori rowañahae-riranki Jeepatzii-totaa-rewo. (Tema osheki ikaminthahaemi Tajorentsi, rootaki rowawijaako-shiretan-teemiri eejatzi eeroka.) ⁶ Tema rowañahaerira Jeepatzii-totaa-rewo, ari roshiya-yiteeri eejatzi aakapaeni. Riitaki kantakaawori atsipashiretan-taariri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús jenokinta. ⁷ Rootaki rantanta-kawori maawoeni iroka-paeni riyotan-teetee-yaari paata osheki ikaminthaantaki, rotyaanta-kaeri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús rowawijaako-shire-yitee. ⁸ Rootaki piñaantaawori pawijako-shire-yitee pawentaa-yitaari. Tema riitaki Tajorentsi kimitakaan-taawori ipashitee-miro awijako-shire-taantsi, ⁹ teera eeroka materoni powawijaako-shiretyaa apaniroeni. Ari okantyyaa eero pajahaa-wenta-shiwaetanta. ¹⁰ Tema rootaki rowetsika-yitan-takaeri akemijanteeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, antayita-piinteeniri kameetha-yitatsiri, rootaki ikowakaa-yitakaeri paerani antayiteniri.

Ariperoteeri Jeepatzii-totaa-rewo ikentakoe-takiri

¹¹ Tema maawoeni eeroka-paeni kaari Judá-paeni, iiy-itzimi nosheninka-paeni "Kaari totameshitaa-rewo." Riima rirori-paeni iitawakayita "Totameshitaa-rewo." Tekatsi oetzimaetyaa, tema rantashi-yitakawo koñaanita-tsiri awathaki. ¹² Pikenkithashiryahaa-kotyaa, paerani tekira pikemijanteriita Jeepatzii-totaa-rewo, tee pitsipa-witari Israel-paeni, pinashitee-yakani. Tee piyotako-witawo ikantakaan-teetani, tee piyotakowityaawo eejatzi ikashiya-kahae-teeri. Okantawitaka piyeeki kepatsiki, tee piyotako-tziri Tajorentsi, tee piyowityaa aririka pawijakoteemi. ¹³ Rooma nimaeka pikemijanteeri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, paapatziyaari Tajorentsi. Okantawitaka inteena powawitakari paerani, roo kanteencha rapatawentakimi riraa paerani Jeepatzii-totaa-rewo, aripaete paapatziyaari Tajorentsi. ¹⁴ Ari okanta ikantakaakawo Jeepatzii-totaa-rewo ajeekan-taari kameetha. Riitaki kantakaa-kawori Judá-paeni isheninkatan-taariri kaari Judá-paeni, raakameethata-wakaa. Tema paerani osheki ikijaneenta-wakae-yitaka. Rooma nimaeka okimiwitaka itantoryaatyeeromi tantotsi otsipayi-witakariri. ¹⁵ Tema paerani nosheninka-paeni ikijaneentakiri maawoeni kaari nosheninkata, kaari yotakoteroni Ikantakaan-teetani. Roo kanteencha ikemaatsi-waetakawo paerani iwathaki Jeepatzii-totaa-rewo, ipeya-pithateeri kantakaan-tzirori ikijaneenta-wakaa, ari opoñaanaa raakameethata-wakae-yitanaa, okimiwita-nakawo apaanimi atziri ikantanaa nimaeka. ¹⁶ Tema ikamawentakae paerani Jeepatzii-totaa-rewo ikenta-kotee-takiri, ari okaatapaaki akijaneenta-wakaa-piintaka, ikimitakaan-teero owamaaki-tyeeromi. Tema apaani akan-

tanaa awathaki aripero-yiteeri Tajorentsi. ¹⁷ Roo ikan-tee-tantari paerani:

Ipokaki, ikamanta-yiteemiro kameethari ñaantsi okantyyaa piyeekan-teeyaari kameetha, tema inteena piyeeka-yitaki. Ari ikimita-yitakiriri eejatzi jeekayita-tsiri okaakiini.

¹⁸ Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo kantakaa-kawori añaanta-yitaawori akaateeri awentaari Tajorentsi, tema apinto iroka Ishire tajorentsi matakaerori. ¹⁹ Tee piyotako-witari paerani Tajorentsi, tee pisheninkawitari eejatzi. Roo kanteencha pikimita-yitaari nimaeka ikaatzi kemijanta-yitziriri, tee pinashitzi-motaa-ri, tema pisheninka-yitaari Tajorentsi. ²⁰ Pikimiwita-naawo eerokami pankotsi rowetsikae-takimi. Riima Kaman-tan-taniri-paeni eejatzi Otyaantaa-rewo-paeni riitaki kimitakyaa-wonimi kijopatha jempe rowetsikae-takiro pankotsi. Riima Jeepatzii-totaa-rewo riitaki otzinkami.

²¹ Tema okaatzi rowetsikan-teeta-kawori pankotsi, kameetha oojoyitaka, roo rowetsikan-teetawo itajorentsi-pankote Awinkatharite. ²² Ari pikimi-yitanaari eeroka-paeni pikimiwitakawo jempe okanta oojoyita kameetha pankotsi, ari ijeeka-shiretan-teemi Tajorentsi.

Retakotee Tajorentsi rootaki awijako-shire-yitan-taari

Ikenkithata-kaeri Pablo kaari Judá-paeni

3 Rootaki opoñaantari, naaka Pablo, tema romonkyahae-takina nokenkithata-koteemiri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo eeroka-paeni kaari nosheninkata, ² piyoteeyini riitaki Tajorentsi owakinari nokenkithata-kaayiteemi, tema antawo ineshironkatakimi. ³ Tema nojankinata-kimiro eepichokiini jempe okanta roñahae-takinawo kaari riyotako-witeeta paerani. ⁴ Aririka piñaanatakiro, aritaki piyoteero okaatzi niyota-koteeriri naaka Jeepatzii-totaa-rewo kaari riyotako-witeetari paerani. ⁵ Tema paerani tekatsi atziri yotakowi-tyaawoni ranteri Tajorentsi. Roo kanteencha iyotakaana Ishire tajorentsi nokaatzi Notyaantaa-rewotzi eejatzi Kamantan-taniri-paeni. ⁶ Iroka kaari riyotako-witeeta: Tema rawijako-shiretzi-teeyaa kaari nosheninkawita aririka ikamantee-teeri Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Ari roñahae-teeri ikashiya-kahae-takiriri Judá-paeni, tema isheninkata-wakaa. ⁷ Rootaki nomatan-taawori nimaeka nokenkitha-yiteero, tema riitaki Tajorentsi tajonka-wenta-shiretanari nantantawori okaatzi aawyaa-shireta-kaenari ishintsinka, tema osheki ikaminthahaana.

⁸ Tema naaka rawijani maawoeni rashiyitaari Tajorentsi. Roo kanteencha ikaminthahaana naaka, ishinetakina nokenkithateeniri Kameethari Ñaantsi kaari Judá-paeni, rootaki riyotan-teeyaari osheki itajonka-wenta-yiteeri Jeepatzii-totaa-rewo. ^{††9} Ishineta-kina-wo nooñaawonteeniri okaatzi omanako-witaka

† otzinkami = mapithanthea, tema rootaki mapitatsiri rowetsikae-tzirori pankotsi kanta-kota-chari. †† rashiyitaari = kiteshireri

paerani ranteri Tajorentsi. Tema riitaki wetsika-yi-takirori maawoeni añaayiteeri nimaeka. ¹⁰ Rootaki rantanta-kawori maawoeni iroka, okantyya riyotantyaari inkite-weri-paeni pinkathari-yitatsiri jempe ikanta Tajorentsi, aririka ifñaayitee akaatzi akemijanteeri. ¹¹ Tema ashi royiroyi ikenkishiretzi-takawo paerani rantero, rootaki rotyaantan-takariri Awinkatharite Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ¹² Tema awentaari nimaeka Jeepatzii-totaa-rewo, aritaki raakameethatee Tajorentsi, eero athaawanta-shireta-waetari. ¹³ Rootaki nokantan-tzimiri: Paamaeyaa okantzi-moneentzimirikari okaatzi nokemaatsita-kowentakimi. Tema rootaki pajahaayitee-yaari eeroka-paeni.

Antawo etakotaantsi kaari ithotyahaete riyotakoetero

¹⁴ Rootaki opoñaantari notziwerowa-shitari Ashitariri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ¹⁵ tema riitaki Tajorentsi ashiyitaariri maawoeni, ikimita-kaanta-yitee aakayitee isheninka. Okantawita aakarika inkite-weri, aakarika jaawiki-jatzi. ¹⁶ Nokowa-kota-piintakiri Ashiteeri, otzimi-motziri owaneenkatan-tyaari, antawo itajonka-wenta-yitemi, raawyya-shireta-kaayiteemi Itajorenka. ¹⁷ Nokowa-kota-piintakiri eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo ijeeka-shiretan-temi, tema pawentaa-yitanaari eeroka-paeni. Pikimita-kotyaaowo pankirentsi parithata-tsiri kameetha, rootaki pikiwintanta-naakyaari retakotanka. ¹⁸ Rootakira ikematha-perotan-teeyaawori ikaatzi rashiyitaari Jeepatzii-totaa-rewo, ikimiwitakawo antawotatyeeemi retakotanka, jantha okaatemi, ojenokityaami, inthomoekitatyeeemi. ¹⁹ Rootaki namana-kotanta-piintzimiri pikematha-peroteero antawo retakotee Jeepatzii-totaa-rewo, awijiro maawoeni riyotako-witeetari, rootaki piñaantee-yawori ithotyeeemi Tajorentsi ijeeka-shire-perotan-teemi. ²⁰ Jame athaamentee-yaari Tajorentsi, tzimatsiri ishintsinka, riitaki ifñaakaayiteeroni osheki awijanakiro okaatzi akowako-yitziriri. Eero athotyeeero akenkithashiryaa-koteero ishintsinka aririka añaayiteero okaatzi rantzimo-shire-yiteeri. ²¹ Jame ajahaawentee-yaawo okaatzi rantakaa-kiriri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, eejatzi okaatzi rantzi-moteeriri awentaa-yitaariri. Ari ikimitee-yaari ikaate acharini-yitee-yaari, ashi rowaero eejatzi rajahaa-wentee-yaari rirori. [Kyaariwé!

Owithaha ikantakaa-yitee Ishire tajorentsi

4 Aritakira okantayitakari, tema rashita-kotee-takina nokenkitha-koteeri Awinkatharite. Rootaki nokantan-tyaamiri: Panta-piinteeniri ikowakaa-yiteemiri, tema iyeema-shiretani pinayitatzii. ² Tsinampari pikanteeyaa, amatsinka pikanteeyaa, kisashiwaeni pikanteeyaa petakotawakaayetaiyaa. ³ Piñaashintsi-yitee-yaawo piyaata-kaero piyeeki kameetha, tema riitaki Ishire tajorentsi owithaha-wakae-yiteemiri. ⁴ Oshiyawaetakawo apaani akantanaa awathaki, tema apaani ikanta Ishire tajorentsi. Ari oshiyari eejatzi apaani okanta ikashiya-kaayiteemiri Tajorentsi poyako-neenteeri. ⁵ Apaani ikanta Awinkatharite, apaani

ikanta akemijanteeri, apaani ikanta omitsitsiyaa-wentaari. ⁶ Apaani ikanta Tajorentsi, riitaki Ashiyiteeri maawoeni. Riitaki pinkathari-wenta-yiteeri maawoeni, rithotyahiro ijeeka-shire-yitanta maawoeni. ⁷ Roo kanteencha, otsipayitaka imatakaa-yiteeri Jeepatzii-totaa-rewo itajonka-wenta-yitakaera. Oshiyawaetakawo oetyaami ipashiyita-kaerimi. ⁸ Rootaki rojankinata-koetakiri paerani ikanteetzi:

Owenonkaa, reewayiteeri rotsinampaakiri owayiri-witakariri.

Tema okaatzi raapithatan-takiri, ipashiyitaari rowayirite.

⁹ ¿Oetaka ikantan-teetari: "Owenonkaa?" Rootakira ikantan-teetari, tema retapaentawo ipoka-paentzi jaka jaawiki kepatsiki. ¹⁰ Tema ikaatzi osawwiinkaen-chari kepatsiki, riijatzi owenonkaa-chari rawija-peroteero ojenokitzi inkite, rootaki rithotyahan-tawori ijeekantaawo maawoeni jempe-rika-paeni. ¹¹ Riitakira tajonkawan-tayitaa-tsiri okanta Otyaantaa-rewotan-taari aakapaeni. Eenitatsi Kamantanta-nirita-tsiri. Eenitatsi otsipa kenkithata-kaanta-neerori ifñaantsi rawijakoshiretan-teetari. Eeniyitatsi otsipa jewayita-neeriri kemijantzinkari, eeniyitatsi eejatzi iyotaantaneri-paeni. ¹² Ari ikantayitaari maawoeni irika-paeni, riyyitakira yotakaa-yiteerini ikaate rashiyitaari Jeepatzii-totaa-rewo jempe ikantyya rantawaeteeniri, ikine rowetsika-shireta-kaayitee-yaari, roshiyanteeyaawori iwathami Jeepatzii-totaa-rewo rinatzii. ¹³ Roojatzi ifñaantee-yawori iyotako-peroteeri Itomi Tajorentsi, oshiyawomi awithaawakaayetaiyaa akemijanta-yiteera. Rootaki amatantyaawori aatakaero oshiyakotee-yaari Jeepatzii-totaa-rewo, antaki-shireri akanteeyaa. ¹⁴ Aritapaa-ki oshiyakari ikantahanki eentsi, owanaa ipaashini-yitzi eekiro riyaatatyee ikimotate. Tema ari ikantayitari kaari shenkaa-tsini ramatawiteeteri, riyoteete-rika kaari tampatzikata-tsini. Riyyitaki oshiyakawori aha-pana-yitakaeri tampyya, okinayitzi jempe-rika-paeni. ¹⁵ Tema rootaki akenkithata-koyitee kyaari-perota-tsiri okantakaakae etakoyi-tantaa. Oztimatyye ataki-shire-yitee, oshiyaaari jempe ikanta Jeepatzii-totaa-rewo. Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo oshiyanee-yaawonimi aeto. ¹⁶ Rooma maawoeni aakapaeni oshiyawo roorikami iwatha. Tema apaani atziri oemonka-chari iwathaki kameetha oowithaha-wakaeyita jempe rowawir neyita, tema kameetha ikanta ithonki iwathaki. Ari akantayitee-yaari aakapaeni iwathayiteera Jeepatzii-totaa-rewo, antawaeteeniri kameetha, amitakotawakae-yitaneeyaa, etakotawakaanaiyaa eejatzi.

Owakirari ifñaantari ikantakaa-yitaawo Jeepatzii-totaa-rewo

¹⁷ Pikeme nokantemiro okaatzi riyotakaa-kinari Awinkatharite: Aritapaaki poshiya-koyitakari jaawiki-jatzi-paeni, tema aminaashi-yitaka rantayitziro rirori okaatzi ikenkithashiryaa-yitari, ¹⁸ oshiyawaetakawo ikenkithashiryahaani jempe okanta tsirenirikiri. Kijoshireri ikantayitaka, tee ikowaeya-nitzi riyota-koteeri Tajorentsi, tee ifñaawotzi inintee-yaawo inintakaa-

witakariri. ¹⁹ Tee ikaaniwenteeyaa, roo ayimatakiri imayempinka, iyaari-pero-shirenka rameta-piintakari. ²⁰ Rooma eeroka-paeni, piyota-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo, tee okameethatzi pantayiteero iroka-paeni. ²¹ Tema kyaari-pero-rika pikemijanteeri, piyotaneero kyaaryoori inatzii okaatzi riyotaanta-paentziri rirori. ²² Jempe-rika pikanta-witaka pikaariperotzi paerani, otzimatyee powashaanta-yiteero, tema amatawitakimi okaatzi piñaama-waeyitari eeroka. ²³ Tema otzimatyee poshiya-kaanteero oowakerataa-tyeemi pikenkithashiryahaani. ²⁴ Oztzimatyee piowakera-shire-yitee, rootaki rowetsikan-takimiri paerani Tajorentsi poshiyaari rirori, tampatzika-shire-perori pinatyee, kiteshireri pikanteeyaa. ²⁵ Teera okameethatzi pamatawita-neeri pisheninka-paeni, roo kameethatatsi piñaanitee-yaawo kyaaryoota-tsiri. Tema oshiyanaa-tyaawo oowithaha-wakae-yityaami. ²⁶ Ari okantari eejatzi, aririka pikijyaa, pikyaaryoote pikaaripero-shiretzi-kari. Oztzimatyee piñaashintsityaawo powawijaan-tyaawori intsipaeteeni pimashirenka, eero pimaakotziro roojatzi otsipa kitejiri, ²⁷ pishineteeri-kari Kamaari rantakaemiro kaari-perori. ²⁸ Koshintzi-rika pinatzii, powashaanteero, otzimatyee pantawaetee. Pikemaatsi-wentee-yaawo pantawae-wentero pikowayitzi, okantyya piñaantyyaawori otzimimo-yiteemi, ari okantyya pipashi-yitan-tyaariri ashironkaa-yitachari. ²⁹ Ari oshiyari eejatzi, teera okameethatzi piñaawaeta-shityaawo kaari-perori ñaantsi. Tema roo piñaawaeta-piinte kameethari ñaantsi, ari okantyya powetsika-shireta-kaanteeyaariri kemayitemini. ³⁰ Eerorika pantayita-neero kameethata-tsiri, aritaki rowashiretakota-kota-kyaami Ishire tajorentsi poñaachari Tajorentsiki. Tema riitaki aamakowenta-piinta-kimiri roojatzi paata pawijako-shiretan-teeyaari. ³¹ Powashaantero nimaeka pikisashiretaka, aritapaaki pikija-piintaka, piñaakatsimatantzi, piñaana-minthatan-tayitzi, pikishimatantzi. Oztzimatyee powashaanteero pantayitakiro kaaripero-yitatsiri. ³² Tema otzimatyee pikameethashiretee, pineshinonkatawakaayetaiyaa. Oztzimatyee pipeyakoyiteeri ikaatzi awaaripero-shireta-kimiri, roshiyemira Tajorentsi ipeyakoteemi rirori ikowa-kotzi-moteemira Jeepatzii-totaa-rewo.

Jempe ikanteeyaa rashitaari koñeeri

5 Tema retakotani pinatzii Tajorentsi itomiyiteemira, otzimatyee poshiya-kotee-yaari roshiyaharirori. ² Etako-shireri pikantante, poshiya-kotyaari Jeepatzii-totaa-rewo retakoyitakae, ratsipe-wentakae iken-takoeteri. Rootakira oshiyakawori okajankae-nkatzi ipometee-tziniriri Tajorentsi, osheki akameethatzi-motakari.

³ Tema rashiteemi Tajorentsi eeroka-paeni, teera okameethatzi pimayempi-waete, maperori okoweenkatzi. Tee okameethataa-jaetzi pikenkithawaeta-koyiteero. Ari oshiyari otsipa kaaripero-yitatsiri, eejatzi oshiyari aririka piñaama-yityaawo ashaahawontsi. ¹⁴ Tee okameethatzi piñaawae-yiteero kaari-

perori, poetsinampaan-tayite, tekatsi pantyaawoni iroka-paeni. Tema roo kameethatatsi piwetharyeeri Tajorentsi. ⁵ Tema piyotahaeyini eeroka eerowa ra-haeteeri ikaatzi mayempi-waeyita-tsiri jempe ipinkathari-wentantee Jeepatzii-totaa-rewo itsipataari Tajorentsi. Ari roshiyaari eejatzi ikaatzi kaaripero-shireta-waeta-tsiri, ikaatzi netawiyitawori ashaahawontsi roshiya-kaantawo itajorentsitemi inatyee. ⁶ Paa-mawentyaa ramatawitee-tzimi-kari. Tema eenitatsi kaminaa-yitemini ikowe ramatawitemi, ari okantyya roetzipinaa-shiretan-tyaamiri. Aritakira rowajankitaa-yiteeri Tajorentsi ikaate piyathata-chani. ⁷ Tee okameethatzi eejatzi pitsipa-minthatyaari irika-paeni. ⁸ Tema paerani tekira pikemijanteriita Awinkatharite, oshiyawaetaka pijeeka-tyeemi otsirenirikitzi, pantayita-piintakiro kaari-perori. Roo kanteencha rashiyiteemi Tajorentsi, oshiyawaetaa pijeekaa-tyeemi okoñeetzi. Rootaki pijeekan-teeyaari kameetha poshiya-kaantakiro ijeekaetzi okoñeetzi. ⁹ Tema ijeeka-shiretan-tee-mi Ishire tajorentsi, aritaki piñaayiteero pikaminthante, pitampatzika-shiretee, piñaawaeta-piinteero kyaaryoori. ¹⁰ Oztzimatyee panta-piinta-yitaneero kameethatzi-motyaarini Awinkatharite. ¹¹ Eero pitsipaminthatari oshiyakariri jeekayita-tsiri otsirenirikitzi. Tema pikaminaa-thateri, tema tee okameethatzi rantayitzi, amina-mina-waetaantsi inatzi. ¹² Tema owanaa owaañaantzi aririka akenkithata-kotero okaatzi ranteetzi omanani-kiini. ¹³ Roo kanteencha aririka pikaminaa-thatakiri, oshiyawaetaka pootatyee-nirimi iyaari-peronka. Aritaki ikenkithashiryaa-yitaneeyaa, ikowaneero rirori ikameethashire-yitee, tema oshiyawo ijeekanaa-tyeemi okoñeetzi. ¹⁴ Rootaki ikan-tee-tantakari:

Aritaki pimaake, pikakite,
Pitzinaha pitsipa-yitakari kowakonkari,
Riitaki ooteemini Jeepatzii-totaa-rewo.

¹⁵ Aamawenta pikanta-wentee-yaawo okaate pantayiteri, eero poshiya-koyitari majontzi-shireri, tema poshiya-kotyaari ikantayita yotaniri. ¹⁶ Eero pijeekawaeta-shita, tema eenitatsi osheki kaari-pero-shireri-paeni nimaeka. ¹⁷ Eero pimajontzi-shireta-waetzi, tema pikowa-kowataatero pikemathateero ikowakaemiri Awinkatharite. ¹⁸ Eero pishinki-waeta, tema osheki okoweenkatzi. Tema okowa-perotatyaa ijeeka-shiretan-teeyaami Ishire tajorentsi. ¹⁹ Pikenkitha-waeta-neero eeroka-paeni Mampaantsi, pomampaa-yityaawo okaate riyoshireta-kaemiri Ishire tajorentsi, oashiryawenta pikanta-wentee-yaari Awinkatharite. ²⁰ Ariwé powapiinteeri Ashiteeri Tajorentsi piñaayitziro maawoeni jempe-rika oeyita, tema pinkathari powayiteeri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ††

Pipinkathata-wakae-yiteeyaa

²¹ Oztzimatyee pipinkathata-wakae-yiteeyaa, tema pinkathari powayiteeri Tajorentsi. ²² Iinanteetari, pipinkathateeri piimi-paeni, poshiya-kanteri

† rashiteemi = kiteshireri †† pinkathari powayiteeri = waerontsi

pipinkathaziri Awinkatharite. ²³ Tema ikaatzi iimentee-tari reewatziro iina, roshiyakari Jeepatzii-totaa-rewo reewatziri kemijantzinkari-paeni. Tema irika Jeepatzii-totaa-rewo roshiya-kaantari kemijantzinkari-paeni riimi iwatha, riimi Jeepatzii-totaa-rewo iitotanee-yaami kemijantzinkari-paeni. Riitaki owawisaako-shire-yiteerini. ²⁴ Tema maawoeni kemijantzinkari-paeni pinkathari rowaeri Jeepatzii-totaa-rewo, ari oshiyaari tsinani-paeni opinkathata-piinteeri oemipaeni.

²⁵ Iimenteetari, petakoyityaawo piina-paeni, poshiya-kotyaari Jeepatzii-totaa-rewo retakoyitakari kemijantzinkari-paeni, riita-jaantaki atsipewentakari ikamawenta-yiteeri. ²⁶ Rootaki rantanta-kawori iroka okantyya ikite-shireta-kaanteeri. Arira omatanaari aririka romitsitsiyaatan-teete, ikanta-piinteetzi:

“Nokemijanteero Iñaani.” ²⁷ Tema ikowatzii Jeepatzii-totaa-rewo kiteshireri ikantayiteeyaa ikaatzi kemijanteeriri, oshiya-jaantakimi tee ikaaripero-shire-mitzi eepichokiini. Tema roshiya-kotari Jeepatzii-totaa-rewo ikanta aatsini iina, tee ikoyi iñeero inantyaari otsimetsi-waete, opitsi-pooki-waete, tema owaneenka okantyya. ²⁸ Rootaki rantayiteeri iimenteetari, retakotyaawo iinapaeni. Roshiya-kaantero jetakotaro iwatha rirori, ari roshiya-neerori eejatzi iinapaeni retakotyaawo. ²⁹ Tema tee iñaetzi atziri kemaatsita-kaawaetyaawoni iwatha, tema etakotziita ikanta. Aritakira roshiyeeriri eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo ikaatzi kemijanta-yiteeriri. ³⁰ Roshiya-kaanta-yitaari riirikami imashi, riirikami itonki, riirikami maawoeni iwathaki. ³¹ Tema ikanteetzi:

Rootaki eero ijeekantaa maenari-paeni ashitaririki aririka raawakaa-neeyaa, tema apaani ikantaneeyaa iwathaki oshiyawaetyaawo iowithaha-wakaha-yaami.

³² Osheki okompiwitaka paerani ikemathateetero iroka. Tema riwitaka Jeepatzii-totaa-rewo oshiyakaa-wentacha eejatzi kemijanta-yiteeriri. ³³ Ari okantari, otzimatyee petakoyetaiyaaro piina-paeni, poshiyaha petakota eeroka. Ari okantayita-neeyaari eejatzi iinanteetari, otzimatyee pipinkatha-yiteeri piimi.

6 Eentsi-paeni, pikemijanteeri ashitzimiri, tema rootaki kameethata-tsiri ikowakaemiri Awinkatharite. ² Tema osheki ikantakaan-takiri paerani Tajorentsi. Roo kanteencha ari ojatekakari apaani Ikantakaan-tani otzimi etanakawori oñaahan-tziro ikashiya-kaakaeri Tajorentsi, ikanteetaki:

Pipinkathateeri pipaapate eejatzi pinaanate.

³ Aritaki piijeekae kameetha, ojamani pikantyya paminawaete kepatsiki.

⁴ Rooma eeroka-paeni ashitaanari, tee okameethatzi pikijakaa-waeta-shityaari pitomi-paeni, tema roo kameethatzi pitampatzika-yiteri, pikaminayeri jempe okanta ikoyiro Awinkatharite.

⁵ Omperataa-rewo, pikemijanteri eeroka-paeni okaate romperatyaamiri omperatzimiri. Eero pamatawi-waetziri. Pinkathari poyeri, poshiya-kaanteri pipinkathaziri Jeepatzii-totaa-rewo. ⁶ Eero powakowenta-shiwaeta pantawaeteniri aririka ramine-mi, roo ponimota-kaantyaariri. Tema ashi poyero

pantawaeta-piinteniri, tema romperatani rowaneemi Jeepatzii-totaa-rewo, pantero ikoyiri Tajorentsi.

⁷ Shiretha pikanta-wentyaawo rompera-yitzimiri, poshiya-kaantero riitakimi Awinkatharite pantawaeteni, kaarira atziri. ⁸ Tema iyotayee-yakini, riitaki Awinkatharite pinayiteeni okaatzi antayitakiro kameethari, okantawitakyaa aakarika omperataa-rewo, terika romperateete. ⁹ Ari poshiyaari omperatan-taniri-paeni, otzimatyee paakameetha-yiteri pomperatani, eero pajarii-mawaetari. Tema romperatari Inkite-jatzi pomperatani, ari roshiyi-tzimiri eejatzi eeroka, romperatzimi. Tekatsi atziri oshiya-kotyaarini Tajorentsi riroperori rinatzi.

Ipiya-wenta-shiretan-tziri kemijanta-naatsiri

¹⁰ Noyemijantzini-karite-paeni, tonta-shireri pikantyya, tema riitaki Awinkatharite otapi-shiretan-tyaamironi ishintsinka. ¹¹ Poshiya-kaantero pikithaata-kota-tyeeyaawomi rashitari Tajorentsi ipiyako-wentanteetari. Rootaki piñaantyaawori pipiyatyaari Kamaari.

¹² Tema kaari atziri kosheka-yiteeni, riitakira koshekamintheteeri kaari koñaayitatsi. Riitakira pinkathari-wentan-teentsiri, eeniwita-chari ishintsinka, tsireniweri rinayitzi, riitaki ompera-minthatariri jaawiki-jatzi, riijatzi antzita-kawori kaari-perori jenokinta. ¹³ Tema rawentaawo apaani soraro iithaari eshirota-tsiri, ari poshiya-neeyaari eeroka pawentaa-yitane-yaari Tajorentsi aritaki piñaakiro pipiyako-wentyaa. Tema aririka piñaashintsi-perota-nakyya, tekatsira eewokashiretemini. ¹⁴ Pikyaaryoo-yitee, poshiya-kotyaari jempe ikanta rowetsikaanta soraro-paeni. Tema rootaki retapiinta roojo-thaki-yitana-kyaawo iithaari eero ipakoowaetanta. Ari poshiya-piinta-neeyaari eeroka-paeni, pikenkithashiyahaa-koyita-neero kyaaryoori, ari okantyya eero pipakoo-shireta-waetanta. Tema ikithaata-piintawo soraro-paeni eshiro-taki ichopineeki, ikine otzikaa-wenteri. Ari poshiya-neeyaari eeroka-paeni tampatzika-shireri pikanta-yitaneeyaa, tema rootaki otzikaa-wenta-shire-yitemini. ¹⁵ Ikyanta-piintari soraro-paeni royiri iitziki, ikine riyayite jempe-rika-paeni. Ari poshiya-yitane-yaari eeroka-paeni aamawenta pikanta-piinteeyaa ikine piyaayite jempe-rika-paeni pikenkithata-koteero Kameethari Ñaantsi ijeekan-teetari kameetha. ¹⁶ Rawentaa-piintawo soraro-paeni rotzikaa-wenta-mento roteeya-yitziri eero okentantari paama-yiteen-tsiri chekopi. Ari poshiya-yitane-yaari eeroka-paeni pawentaa-perota-neeyaari Tajorentsi ikine potzikaa-wenta-shireta-neeyaa pipiyatan-tyaari Kamaari. ¹⁷ Rawentaa-piintawo soraro-paeni eshiro-naki ramantheetari. Ari poshiya-yitane-yaari eeroka-paeni pawentaa-yitaneeyaa rowawisaako-shireteemi Tajorentsi. Ipiyako-wentanta-piintawo rowathaa-mento soraro-paeni. Ari poshiya-yitane-yaari eeroka-paeni pipiyako-wentan-tyaawo Iñaani Tajorentsi ikenkishireta-kaemiri Ishire tajorentsi. ¹⁸ Pamana-piinta-yitee, tema Itajorenka Tajorentsi pampitha-shireta-kaeyaamini pikowa-koteriri. Kyaaryoori pikanta-yitaneeyaa ikine pamana-koyita-piinta-neeri

maawoeni rashiyitaari Tajorentsi. ¹⁹ Impoña pa-manako-yitakana naaka, iñaaperota-kaantyaanari Tajorentsi niyotan-tyaari nokenkithata-neero Kameethari Ñaantsi kaari riyotako-witeeta paerani. ²⁰ Tema roo kameethatatsi noña-pero-wentyaawo nokenkithata-kaante. Rootaki jominkyaawentaitakenari. Roo kanteencha eekiro niyaata-kaatyero nokenkithata-kaante roojatzi nomatan-takyaawori nantayiteero okaatzi rotyaantan-teeta-kinari.

iweyaantawori wethataantsi

²¹ Aririka rareeta-paakyaa Tíquico janta piyeekahaeyini, riitakira kamanta-paakimini jempe-rika nokantaka,

† *rashiyitaari = kiteshireri*

jempe-rika oeta nantayitakiri jaka. Tema irika Tíquico noyemijantzin-karite rinatzi, netako-perotakari. Riitaki kyaaryooteentsi ramitakotakina nokenkithata-kaantaki. ²² Roo notyaantan-tyaariri, okantyya piyotan-tyaari jempe nokanta nojeekahaeyini jaka. Ari okantyya pithaamenta-shiretan-tyaari eeroka-paeni.

²³ Ari okantamaeta noyemijantzin-karite-paeni. Onkamintha ijeekakaa-yiteemi kameetha Ashiteeri Tajorentsi, ari roshiyemiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Ari okantyya petakotawakaantanaiyaari, awentaa-shireri powanaeri. ²⁴ [Onkamintha ineshironkateemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, pikaatee-yinira petakoperoyetaari! [Maperoriwé!

FILIPOS-JATZI

Wethataantsi

1 Naaka Pablo otyaantzi-mirori iroka jankina-rentsi, rii notsipatakari Timoteo nojankinatzimiro. Tema romperatani Jesús Jeepatzii-totaa-rewo naaka-paeni. Eeroka nojankina-yitzini pikaateeyini janta nampitsiki Filipos, pikaatzi rashiyiteemi Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. Riijatzi nojankinatzi ikaatzi jewayitzimiri pikemijanta-yitee eejatzi ikaatzi amitako-yitziriri. ² Okantashitzimaetya ineshironka-teemi Ashiteeri Tajorentsi, kameetha ijeekakaa-yiteemi. Ari ikimi-teemiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Ramakoyitari Pablo kemijantaniri-paeni

³ Aririka noshireta-kota-piintemi, osheki namanari Tajorentsi. ⁴ Nokimoshireta-piintaki aririka namanakoyiteemi, ⁵ tema ari akaatee-yakini akenkithata-kotziro Kameethari Ñaantsi. Ashi powanakiro paerani owakira pikemawakina nokaman-tapaa-kimiro ñaantsi, tee pipakaa-nakiro roojatzi nimaeka. ⁶ Niyota-kotzimi naaka osheki okameetha-taki retanakawo Tajorentsi rantzi-moteemiro kameethari, tema riitaki thotyaa-kaemironi paata ipiyapaaki-rika Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ⁷ Tema kameetha okanta nokenkishiryaa-kota-piintee-mi, netakoyitani eeroka. Okantawitaka romonkee-takina naaka, ari akaatzi ineshironka-yitee Tajorentsi. Ari okantari eejatzi rahaeta-nakina pinkatha-rentsiki, tema nokenkithatakiro janta Kameethari Ñaantsi. ⁸ Riitaki yotatsi Tajorentsi osheki nokowityaa-teekimi noñaayitemi. Rootaki retakotanka Jesús Jeepatzii-totaa-rewo kantakaawori. ⁹ Namana-kota-piintakimi petakoperotan-tantyaariri, piyotanitee, pikemathateero maawoeni, ¹⁰ omatantyaari panta-piinta-yiteero kameethari. Ari okantyaara pikite-shiretan-tyaari, eero otzimanta ikanta-kotee-temiri paata ipiyaki-rika Jeepatzii-totaa-rewo. ¹¹ Okantashitzimaetya itampatzika-shireteemi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo okanta pantayitan-taawori kameethari. Rootakira iweshiryaa-wentanteeyaariri Tajorentsi, rajahaa-wentan-teeyaariri.

Nañaantaari Jeepatzii-totaa-rewo

¹² Noyemijantzin-karite-paeni, nokoyi piyota-kotero okaatzi awiji-mota-kinari. Teera othataa-shiwaetyaa awiji-motena iroka-paeni, tema rootaki inteenatakotantyaari Kameethari Ñaantsi rawija-koteetantari. ¹³ Aritaki matzimaetaka, tema ikaatzi jeekapankotziriri pinkathari, owayiri-paeni aminako-wenta-

nari, riyotee-yakini maawoeni rominkyaaawentashiteetanari Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁴ Ikanta iñaayitakina noyemijantzin-karite-paeni romonkeetana, tee ithaawae-yanakini, eekiro ikenkitha-yitana-kitzii, rawentaa-pero-yitanakari Awinkatharite.

¹⁵ Tzimayita-tsira jaka oshiyakawaeta-tsiri ikenkithata-kotziri Jeepatzii-totaa-rewo, osheki ikowaki rawijena ipinkathateeteri okantyaara ikijaneentan-teetenari naaka. Roo kanteencha eeniyitatsi itsipa etakoperotanari, kameetha ikenkitha-yitanaki rirori. ¹⁶ Irika-paeni ikaatzi kijaneenta-kinari, tee ishinetziri atziri-paeni ikemijantena, apatziro ikoyi ikemijanteeteri okantyaara rawijanteni naaka, rootaki roshiyaka-waetantari ikenkithata-kotziri Jeepatzii-totaa-rewo. Ikwatzi irika-paeni ike maatsitakaa-perotee-tena romonkyahae-takina. ¹⁷ Riima ikaatzi etakota-perota-kinari, riyoteeyini rirori Tajorentsi kantakaawori romonkee-tanta-kinari okantyaara nokenkithatan-tyaawori Kameethari Ñaantsi. ¹⁸ Tekatsi oetzimaetyaa itzimawitaha kijaneentanari, roo kowaperotacha riijatzi Jeepatzii-totaa-rewo ikenkithata-koteetzi. Rootaki oemoshirenka-kinari. Ari omaperotyaa nokimo-shirete, ¹⁹ tema niyotzi rooteentsi romishitowae-teena. Okantakaan-tziro pamaana-kota-piintakina, ineshironkata-piintakina Itajorenka Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁰ Roo nokowa-perotziri nimaeka nokenkithata-koteeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tekatsi nothaawan-teeyaa. Tee nokoyi rowaãahae-teena paata. Aririka rowamae-takina, rooma eerorika, ashi noyiro nantayitero kameethari, rootaki ipinkathata-piintan-teeyaariri Jeepatzii-totaa-rewo. ²¹ Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo nañaantaari naaka. Rooma aririka rowamae-takina, riijatzi nokamawenteriri. ²² Roojatzi-rika nañee eekiro niyaata-kaaty-eero inantaniri Awinkatharite ikowakaa-yitanari. Tee niyotzi-maetyaa nimaeka otzimi nokoyiri. ²³ Tema apitekiro nokoyiro. Kameetha-waetaki rowamaetaena niyaateeta notsipata-paeyaari Jeepatzii-totaa-rewo, rootakira kameetha-perotzi-mota-kinari. ²⁴ Roo kanteencha okowa-perotyaa eejatzi nañee, ari okantyaara nojeeki-motan-temiri eeroka-paeni. ²⁵ Niyotaki eero nokamita, ojamani nojeeki-moyita-neemi eeroka-paeni, ari okantyaara nothaamenta-kaantemiri pawentaa-neeyaari Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁶ Tema aririka na-reeta-kimi eeroka-paeni, osheki pajahaa-wenta-waeyaari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ari akaate athaamentyaa.

²⁷ Iroka pikanta-yitanee-yaari: Panta-piinta-neero kameethari okameethatzi-motariri Jeepatzii-totaa-re-

† *otsipayita ñaantsi-paeni*

wo. Rootaki panta-piinta-neeri, tema aririka niyaataki nareetyaami, kameetha noñaapaakimi piyeekaeyeni. Rooma eerorika nomatziro nareetemi, nokoyi nokemakotemi kameetha paapatziya-wakaeyita, pishintsi-shire-wenta-neero Kameethari Ñaantsi akemijanta-neeri. ²⁸ Eero pithaawan-tawaeta-shitari kijaneentzimiriri. Tema Tajorentsi kenkishiryaa-kahaerini irika-paeni ithonkae-tatyeeeri. Rooma eeroka-paeni pikemijanteeri, riyotakaa-yiteemi maperori pawijako-shire-yitee. ²⁹ Tema tee apatziro ishineta-kimiro pikemijanteeri, tema otzima-tyee patsipe-wentee-yaari Jeepatzii-totaa-rewo, piñaayitzirowa pantziri kaari iñaayitzi itsipa-paeni. ³⁰ Ari akaatee-yakini nimaeka atsipetakowentakari. Tema piñeeya-kinani paerani osheki noke-maatsi-wentakari janta. Roojatzi nokantziro nimaeka pikemako-wentana osheki nokemaatsi-wentakari jaka.

Itsinampa-shirenka eejatzi iriroperonka Jeepatzii-totaa-rewo

2 Tema roemoshirenkaana Jeepatzii-totaa-rewo, retakotakimi, ojeeka-shiretan-takimi Ishire, tema piyoteero pineshinonkatawakaeyani, ² otzimatyee paapatziya-waka-yiteeyaa, petakotawakaayiteeyaa, okimiwityaawo apaanimi okanteeyaa pikenkishiryaaani. Rootaki oemoshirenkanari. ³ Aririka otzimi oeta pantayiteri, eero pikija-wakaa-wentawo, pitsinampa-shirete, eero pajahaa-wenta-waetawo. Tee okameethatzi pikantante: "Naaka kameetha-perotatsi, tee ikameethatzi irinta." Tema rootaki kameethatatsi pikante: "Riitaki kameetha-perotatsi irinta, rawijana naaka." ⁴ Tee apatziro okameethatzi pikaminthaa-perotyaa eeroka, tema otzimatyee pikaminthaa-yiteeri eejatzi itsipa-paeni. ⁵ Poshiya-kotyaari jempe ikanta-paenta Jesús Jeepatzii-totaa-rewo,

⁶ Tajorentsi-perori rirori, teemaeta ishintsishintsitzi roejokirotyaawo ikimitari Tajorentsi.

⁷ Tema ipakaa-nakiro ipinkatha-ritzi, roshiya-kota-nakari omperataa-rewo, itzimaki, ikimita-kota-paakari ikantayita atziri-paeni.

⁸ Ikanta ikimita-paakarira atziri-paeni, tee ipinkatharitanee ikantawitaha owakirani.

Tema ishirethata-paenta roojatzi ikamantakari ikentakoe-takiri.

⁹ Rootaki opoñaantari iriipero-ta-kaeri Tajorentsi irika Jeepatzii-totaa-rewo, ipinkathari-wentan-taperotzi, rawijanakiri ikaatzi rowetsikae-takiri.

¹⁰ Ikoyi Tajorentsi rotziwerowa-shitee-tyaari Jesús, ipinkathateeteri,

Okantawityaa jempe-rika-paeni inampitee-tyaawo, inkiteki, kepatsiki, eejatzi otapinaki kepatsi. †

¹¹ Maawoeni ikantayitee:

Pinkathari-perori irika Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Aripaetera rajahaa-wentee-tyaari Tajorentsi Ashiteeri.

Ikimitari ootamentotsi kemijantzinkari-paeni

¹² Ari okantzimaetyaari netakotani noyemijantzinkarite-paeni. Tema paerani nojeeki-motan-takimiri janta, osheki pikemijanta-piintakina. Ari pikimita-neerori eejatzi nojeekira inteena, panta-piinteero okaatzi nokantemiri. Poetziñaariko-wenta-neeyaari Tajorentsi rowawijaako-shire-yiteemi, pipinkathateri panteniri okaatzi ikowakaa-yitakimiri. ¹³ Tema Tajorentsi riitaki kowashireta-kaanta-tsiri, okanta panta-piintan-tawori kameethari. Riijatziro Tajorentsi antakaa-yitemironi.

¹⁴ Panteeniri Tajorentsi maawoeni kameethari, eero pikija-wakaa-wentawo, ¹⁵ ari okantyyaa eero itzimanta iita iyakowentemini. Tema itominteemi Tajorentsi, pipakahaero kaari-perori, kameetha piyeeki-moyiteeri kinashi-waeteen-chari. Pikimita-kotyaari koñeetyaakaerori tsireniri. ¹⁶ Poejokirotyaawo pikema-kotakiro ñaantsi, rootaki paña-shiretan-teeyaari. Aririka pikyaaryoo-wentakiro, antawo najahaa-wenteemi ipiyaki-rika Jeepatzii-totaa-rewo, tema tee natsipetashiwaetyaawo nokenkithata-kimiro iñaani Tajorentsi.

¹⁷ Okantawityaa rowamaa-wentee-tenawo nokemijanta-kaayitakimi, osheki nokimo-shirete, ari pikimi-yitana-kyaari eeroka-paeni, pikimo-shire-wentee-yinani naaka. Aririka rowamae-takina, okimitakawo nañaantari rapaatee-tziro imiriteetzi ijeeteetzi ratsipeta-kaeta-nariri Tajorentsi. ¹⁸ Rootaki pikimo-shire-wentanteenari eejatzi eeroka-paeni nimaeka.

Timoteo eejatzi Epafrodito

¹⁹ Riirika kowaentsini Awinkatharite Jesús, ari piñaakiro intsipaete notyaantemiri Timoteo. Tema aririka ipiyaki, ikamanta-paena jempe pikanta piyeekaeyini janta, ari okantyyaa nokimo-shiretan-tyaari.

²⁰ Tema tee itzimi oshiyaanari naaka ikimitakaha Timoteo, osheki ikowaki ineshironkatee-yemini. ²¹ Tzimawitacha itsipa, apatziro roshire-yitawo rirori oeta-rika ikoyiri, tee roshireta-kotyaawo ikowakaan-tziri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ²² Roo kanteencha piyoteeyini eeroka kameetha ikanta ijeeki-motakina Timoteo, riitaki kyaaryooteentsi itsipatakina nokenkithata-kotziro Kameethari Ñaantsi. Osheki ramita-kotakina, kimiwitaka riimi notyomi. ²³ Riitakira nokowakiri notyaantemiri janta, aririka niyotaki jempe ikanteetena. ²⁴ Aama intsi-paetera Awinkatharite ikantakae-yaawo, naaka jatashita-perotemini janta.

²⁵ Riitakira netawakyyaa notyaantemiri noyemijantzinkarite Epafrodito, jempe itzimi potyaanta-kinari paerani. Osheki ineshironkata-paakina. Roshiyakari rirori owayiri, riitaki tsipata-piinta-kinari nokenkithata-kaantzi. ²⁶ Irika Epafrodito, osheki reta-kotakimi, antawo ikowaki iñaapaemi, tema riyotaki pikema-koteeyakirini imantsiya-waetaki. ²⁷ Ari ikantawitaka imantsiyatzi, roowiteencha ikamemi. Roo kanteencha ineshironkatakiri Tajorentsi, retsiyata-kota-kahaeri. Teera apatziro ineshironkatakiri rirori, tema imatzitakina naaka, tee ikowakaa-nawo nomaperotyaa

† rotziwerowa-shitee-tyaari Jesús = waerontsi

nowashiretakota-kotyaari aririka ikami-motakina.
²⁸ Rootaki notyaantan-teemiriri intsipaete janta, ari okantyyaa pikimo-shire-tziitan-tyaari aririka piñaawaeri, ari okantyyaa eero nowashiretako-perotanta naaka eejatzi. ²⁹ Pikimoshire-wenta-waeri, tema pirentzita-wakaa-naatyaa pikemijanteerira Awinkatharite. Pipinkathaperoyiteeri ikaatzi oshiyariri rirori. ³⁰ Tema ikamawitaka rirori roetziña-rikota-nakawo rantziro ikowakaeriri Jeepatzii-totaa-rewo. Ishine-wenta-nakawo ramitakotakina, tee ineshironkata-tziimaetyaa rirori, okimiwitakawo eerokami amitakotenanimi jaka.

Kowaperota-jaanta-chari

3 Ari okantzimaetari noyemijantzin-karite-paeni, pithamenta-wentee-yaari Awinkatharite. Tema eero neshitziro naaka napiipiintemiro okaatzi nojankinatakimiri paerani. Rootaki kameethatatsi piyoperotantyaari.

² Oztimatyee paamawentyaari manintantaniri-paeni kimitakariri otsitzi, kaari-pero-shireri-paeni, kowatsiri itomeshitaa-nita-kaemi. ³ Tema totameshitaani-perori aakapaeni, ojeeka-shire-yitan-teera Ishire tajorentsi, riyotakaa-yiteero jempe akantyyaa apinkatha-yiteeri Tajorentsi. Eero awentaa-shireta-waeta-shitawo añaayitzi awathaki, tema roo ajahaawentyaari rashiyiteera Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ⁴ Ari omatyaami owawijaako-shiretee añaayitzi awathaki, nomata-nakiro mi naaka nawijantemi. ⁵ Tema paerani owakira notzima-paaki, okaatzi 8 kitejeri nomaakotapaaki, ari itomeshitaa-nitee-takina. Naakataki Israel-paeni, icharinita-nakari nowae-jatziteni Benjamín, noñaawaetziro kameetha iñaani nosheninka-paeni Heber-paeni, nomonkaatziro Ikantakaan-teetani, tema Inashitantaniri naaka. ⁶ Noshiyakaa-mintheetzi nokemijanta-perota-tziiri Tajorentsi, rootaki nokijaneenan-takariri kemijanta-neeriri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Tema nothotyaa-witatyawo nomonkaatziro Ikantakaan-teetani, tee namaakita-paentzi apaani. ⁷ Roo kanteencha maawoeni iroka, okaatzi najahaa-wenta-waetakari paerani, tee okameethataneeriyota-koteerira nimaeka Jeepatzii-totaa-rewo. ⁸ Kyaariperi, tema niyoperotaa-ritzi Jeepatzii-totaa-rewo, tee okameethajeetzi nokantawita paerani. Nopakahaero maawoeni, nokimita-kaanta-nakiro rooka-piintee-tziro kaahashi. Rootaki nokowa-perota-neeri niyoperoteeri Awinkatharite Jeepatzii-totaa-rewo Jesús tema rootaki kameetha-perota-tsiri. ⁹ Riitakira tsipa-shiretaanari nimaeka. Tee nopankinawenta-naawo nomonkaa-yiteero Ikantakaan-teetani, tema tee atampatzika-shiretzi. Rooma nawentaa-naarira nimaeka Jeepatzii-totaa-rewo, riita-kira Tajorentsi tampatzika-shiretaanari. ¹⁰ Rootaki nokowa-perota-neeri niyoperoteeri Jeepatzii-totaa-rewo, tema riitaki ashitawori ishintsinka raña-haera ikamawitaka rirori. Ari okantyyaa nokimita-kotantyaariri jempe ikanta ratsipeta-kowentakina, jempe ikanta eejatzi ikami-motantaki, ¹¹ rootaki rañaakaan-teenari naaka aririka nokamawitakyaa.

¹² Tekiraataha nothotyeeero nokanta-yitakimiri, teki-raata noñeero nokameetha-shire-perote. Roo kanteencha eekiro niyaatatyee naminaminataatero roojatzi nothotyaa-perotan-takyaawori, tema niyotzi riitaki eta-paentawori Jeepatzii-totaa-rewo Jesús rowawijaako-shiretaana. ¹³ Noyemijantzin-karite-paeni, teera nokantatzii naaka: “Nomatakiro nothotyahakiro nokameetha-shire-perote.” Tema iroka nokantanaa: “Nomaejantaneero nantayitakiri paerani tee nokenk-ishiryaa-kotaawo, apatziro nokenkithashiryaa-kotawo okaate noñaayiteeri paata, ¹⁴ ari okantyyaa noyiishitan-tantyaari, roojatzi noñaantee-yaawori paata ipina-teenari Tajorentsi ikaema-shire-yiteera itsipa-shiretee Jeepatzii-totaa-rewo Jesús.” ¹⁵ Iroka-paeni nokanta-yitakimiri, oztimatyee oshireta-kotyaawo akaatzi antakishire-yiteera. Terika poshireta-kotyaawo, Tajorentsi oñaayemironi pimikita-kotan-teenari. ¹⁶ Roo kanteencha, oztimatyee akyaaryoo-wenteero antayitan-tyaawori okaatzi ayota-kota-neeri. ††

¹⁷ Noyemijantzin-karite-paeni, oztimatyee pikimiteena naaka. Oztimatyee paminayiteeri itsipa aririka ikimita-koteenawo naaka jempe nokanta piñaayitakina. ¹⁸ Tema napiipiinta-kimiro nokenkithatziro paerani, roojatzi napiitemiri nimaeka nirayimashirenkaki nokantemi: Tzimatsi osheki jeeki-mota-kimiri janta itzimi kijaneentziriri ikaatzi kenkithata-kotzirori jempe okanta ikentakoe-takiri Jeepatzii-totaa-rewo.

¹⁹ Rooteentsi iñaayitero ithonkae-teeri. Ithaamenta-shiwaetakawo okaatzi rowayitari ikimita-kaantakiro roomi itajorentsi-tetyaami. Osheki ikantakaa-perowentakawo okaatzi rantayitakiri, tee ikaani-wentatziro. Rootaki ikenkishiryaa-kota-piintaka jaawiki-jato.

²⁰ Rooma aakapaeni, akowa-perota-neero anampiteeyaawo inkiterki. Oyaakoteeri aririka ipiye Owawijaa-kotan-taniri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

²¹ Riitaki paashinita-kaapaeni awathaki akaamaneta-waetzi, ari akimita-kotee-yaari jempe ikanta rirori otzimi rowaneenkawo. Aritaki imatapaero, otzimi-motziri ishintsinka ipinkathari-wentan-tawori maawoeni oeyitrika.

Pikimo-shire-wenta-piinteeeri Awinkatharite

4 Noyemijantzin-karite-paeni, nokowatziira naaka poejokirota-neeyaari eeroka-paeni Awinkatharite. Tema netakoperoyimini, osheki nokowaki noñaapaemi. Eerokataki oemoshirenkanari, eerokataki kantakaan-teroni ipinatan-teetenari paata, okimitee-yaawo eerokami namantheeri.

² Nokantemiro Evodia eejatzi Síntique: Oztimatyee pariperota-wakahaeyaa pawentaa-shiretaarira Awinkatharite. ³ Nokantemi eejatzi eeroka notsipaminthari, pikaminayiro iroka apite tsinani ariperotawakaan-teeyaari. Tema ari otsipatakina paerani natsipe-wentawo Kameethari Naantsi nokenkithata-

† Kanta-kota-chari jaka “noyiishitan-tantyaari,” ikantahanki apaani atziri oyiishitan-tatsiri ishiya jempe ipiyota aminaminthatziriri, ipaetziri owinawo oyiishitantakira. †† inashiyita ñaantsi-paeni

kotziro, ari otsipatakari Clemente eejatzi itsipa-paeni ikaatzi tsipayita-kinari paerani. Tema maawoeni irika-paeni, ojan kinata-koyitaka rañaa-shire-yitee paata.

⁴ Pikimoshirewentaperoteeri Awinkatharite. Napiita-wakimiro: [Pikimo-shireta-piinteeyini! ⁵ Oztimatyee riyoteemi maawoeni pitsinampa-shireyitee. Tema pokimatee Awinkatharite. ⁶ Eero okantzimo-shiryaa-waetzimi, tema pamana-piinteeri Tajorentsi pikowako-yiteeri kowityee-motzimiri. Pipasoonki-piinteeri eejatzi. ⁷ Ari okantyyaa piñaantyaawori ijeekakaa-yiteemi kameetha Tajorentsi, oshekira okameethataki, awijiro okaatzi ak-enkishiryaa-yitari aakapaeni. Tema iroka ijeekan-tee-tari kameetha, rootaki inimo-shireta-kaemini, eero okantzimo-shireta-waetzimi tema itsipa-shiretaa-tziimi Jeepatzii-totaa-rewo Jesús.

Poshireta-piintee-yaawo kameethari

⁸ Iroka nokantemiri noyemijantzin-karite-paeni. Poshireta-piintee-yaawo kyaariperori, pinkathankantsi, tampatzika-shiren-tantsi, kiteshire-tantsi, inimotantsi, kameethatzi-motantsi, kameetha-shiretantsi, weshiryaa-wentan-tsi. ⁹ Pantaneero okaatzi piyoyitakiri, okaatzi nokaman-takimiri. Piñaanta-yityaawo okaatzi niyotaa-yitakimiri, okaatzi kameethari piñaakota-kinari naaka nantayitakiri. Aririka pantayita-neero iroka, aritaki inimowaeteemi ijeekakaemi Tajorentsi.

Ipashitantari Nampitawori Filipos rashi Pablo

¹⁰ Antawo ikimo-shireta-kaakina Awinkatharite, noñaakiro papiiteero pineshironkataana. Niyotzi naaka tee pimaejantana, tema roo kantakaan-tzirori tee otzimi jempe pikinakaero pineshironkatan-tenari.

¹¹ Tee roo nokantan-tyaari noñaatziiro nokowityaawaetzi. Tema nametakawo nokimo-shireta-waetzi okantawitakyaa tekatsi tzimi-motenani. ¹² Niyotakiro jempe okantawaeta aririka akowityaa-waete, aririka otzimimo-yitee osheki. Nohotyaakiro nametakawo maawoeni, aririka nowaperotyaa, aririka notashe-

neenta-waete. Nametakawo aririka otzimi-motena osheki, nametawo eejatzi nokemaatsi-waetawo tekatsirika tzimi-motenani. ¹³ Ari okantaki notsinampaero maawoeni oetaka-rikapaeni, tema rii Jeepatzii-totaa-rewo aawyaa-shireta-kaanawori nimaeka.

¹⁴ Roo kanteencha, osheki okameethataki okaatzi pipashita-kinari, tema piyotee-yakini eenitatsi osheki pomeentsitzi-mota-kinari. ¹⁵ Paerani noshitowan-tanee-yaari Macedonia-ki, netanta-nakawori nokenkithata-kotziro Kameethari Ñaantsi, tekatsira neshironkatenani, apatziro eeroka-paeni nampitawori Filipos, pipakaan-takinari pipashitanari. ¹⁶ Ari pikimitakiro eejatzi nojeekan-takari Tesalónica-ki, papiipiintakiro pipakaan-takina pipashitanari, riitaki naantakari okaatzi kowityee-mota-piintanari. ¹⁷ Tee apatziro noshiretyaawo naaka pipashita-piintyaanawo kowityee-motanari, nokowatziira pantayita-neero eeroka-paeni kameethari, ikini ipashii-teeteemi paata eeroka.

¹⁸ Tema naakiro maawoeni pipakaan-takinari, ipapaakinawo Epafrodito, oshekitzi-mota-paakina, tekatsi kowityee-motenani. Okaatzi pantakiri osheki okameethatzi-motakiri Tajorentsi, okimizimo-waetakari kajankaenkari, okimiwitakawo inimotziriri ratsipeta-kaetani. ¹⁹ Riitaki Tajorentsi payitemini okaate kowityeemo-yitemini eeroka, tema otzimimo-perotziri rowaneenkawo Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ²⁰ [Ari akan-tee-tyaani aweshiryaa-wenteeyaari Ashiteeri Tajorentsi! [Kyaariwé!

Weyaantawori wethataantsi

²¹ Riwetha-yitzimi noyemijantzin-karite-paeni ikaatzi tsipata-kinari naaka jaka. Powethatyaanari janta rashiyitaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ²² Rowetha-yitzimi eejatzi rashiyitaari jaka, riitaki wethatzi-miri ikaatzi jeeka-pankotziriri Pinkathari César.

²³ Okantashitzimaetyaa ineshironka-peroteemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. [Kyaariwé!

† rashiyitaari = kiteshireri

COLOSAS-JATZI

Wethataantsi

1 Naaka Pablo otyaantzi-mirori iroka jankina-rentsi. Tema Rotyaantaa-rewote Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki ikowakiri Tajorentsi. Riitaki notsipatari noyemijantzin-karite Timoteo nojankinatzi-miro. ² Eeroka nojankina-yitzini pikaatzi rashiteemi Jeepatzii-totaa-rewo nampitawori janta Colosas, tema eeroka-paeni noyemijantzin-karite-paeni pikemijanta-neeri. Okantashitzimaetyaa ineshironkateemi Ashiteeri Tajorentsi, kameetha ijeeka-kahaemi, ari ikimitzi-teemiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. †

Ramana Pablo okantyyaa riyota-nitan-tyaari kemijantzinkari-paeni

³ Ari nokanta-piintatyyaa namanakotzimi nokowatziiri Tajorentsi Ashitariri awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, namanapiintziri. ⁴ Tema nokemako-wentakimi jempe pikanta pawentaa-shireta-naari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, petakotanaari ikaatzi rashiyitaari, ⁵ okantakaakimi pikemijanta-neero kyaaryoori Kameethari Ñaantsi, piyotaneero eenitatsi poyaakotziri inkitekinta. ⁶ Okaatzi pikemakiri eeroka-paeni, jatakotaki maawoeni nampitsi-paeni. Ikemijanta-yitane eejatzi itsipa-jatzi atziri-paeni. Ikimitakimi eeroka-paeni owakira pikemawakiro ñaantsi, pikemathata-nakiro maperori ineshironka-yiteemi Tajorentsi. ⁷ Tema riitaki noyemijantzin-karite Epafra yotaaki-mirori paerani janta. Netakotani irika Epafra, riitaki oejokirota-kariri Jeepatzii-totaa-rewo rantawaetziniri. ⁸ Riijatzi kamanta-paakinari osheki petakoyitantaka okantakaakimi Ishire tajorentsi.

⁹ Tema owakira nokemako-wenta-wakimi jempe pikantana, ari nokanta-piinta-nakityaa namanakoyitzi-mi okantyyaa pikemathatan-tyaawori ikoyiri Tajorentsi. Piyotani-shire-yitee. ¹⁰ Namanakotzimi eejatzi panta-piintan-tyaawori kameethatzi-motziriri Awinkatharite, tema rootaki ikoyiri panteeniri kameethata-tsiri, rootaki piyaata-kaantyyaawori piyoperota-neeri Tajorentsi. ¹¹ Namanakotzimi okantyyaa aawyaa-shiretan-temiri ishintsinka. Rootaki kyaaryoota-kaemini rowaneenkawo, amawetakaemini eejatzi. ¹² Ari okantyyaa pithaamentan-tyaari pamana-yiteeri Ashiteeri. Tema riitaki kantakaawori okanta añaantaawori rashiyitee, anintaa-piintee-yaawo okaatzi ikashiya-kaayita-kaeri ikoñeetyaa-koteeri rashiyitari. ¹³ Tema paerani kimiwitaka ajeekatyyeemi otsirenikaakitzira. Roo kanteen-

† rashiyitaari = kiteshireri

cha rowawijaako-shiretee Tajorentsi, ipinkathari-wenta-yitee nimaeka retakotani Itomi, ¹⁴ Rapawentakae riraa. Okimiwitakawo ipinako-wenta-tyeemi rokakaakowenta-yitee, ari okanta ipeyakotan-teerori antzirowa kariperori.

Ikamawenteera Jeepatzii-totaa-rewo ari raripero-yiteeri Tajorentsi

¹⁵ Teera ikoñaanitzi Tajorentsi, roo kanteencha roñaahan-tapaenta retanakari Itomi, tzimiteen-chari tekiraha rowetsikaetero tzimayita-tsiri nimaeka. ¹⁶ Riitaki Itomi wetsika-kirori tzimayita-tsiri inkitekinta eejatzi kepatsiki. Rowetsikaki okaatzi añaayitziiri, eejatzi kaari koñaayita-tsini. Rowetsika-yitakiri maawoeni pinkathari-witachari, jewawita-chari, tzimawita-chari ishintsinka, omperawitan-tachari, maawoeni jemperi-ka iyyitari. Riitakira Jeepatzii-totaa-rewo rowetsika-kaetaki maawoeni okantyyaa rashitan-tyaawori rirori. ¹⁷ Riitaki etakaanta-nakawori Jeepatzii-totaa-rewo paerani. Riitaki kantakaawori nimaeka iyaatakaan-tawori otzimayitzi okaatzi rowetsika-yitakiri. ¹⁸ Riijatzi Jeepatzii-totaa-rewo akimitakaanta riimi aetotyaaami akemijantzin-kariteera. Rooma aakapaeni iwathayitakae. Riitaki etakaan-taawori rañahae ikamawitakaha. Rootaki retapiintan-teetyaawori ipinkathee-teeri nimaeka.

¹⁹ Tema riitaki Ashiteeri ikowakaakiriri Itomi ijeekashire-perotan-teeyaari itajorentsizira rirori. ²⁰ Riitaki kamawenta-yiteeri, rapaatapaetziro riraa ikenta-koteetakiri. Aripaetera raripero-yitee, okantawityaa jemperika-paeni ajeeki kepatsiki, eejatzi inkiteki.

²¹ Paerani pikijaneentziri Tajorentsi, tee poshoretakotyaaawo ikowakaa-witzimiri, roo panta-piinta-shitaka kaari-perori. Roo kanteencha raripero-yiteemi Tajorentsi. ²² Tema ratziri-perotapaentzi Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki omatantakari ikama-wenta-yitakae maawoeni. Riitaki aayiteeni paata Tajorentsi-kinta, ikantapaeri: "Irikaha, noete-shiretani, tekatsi kantakowaeteerini." ²³ Ari okantee-yaari aririka poejokirota-nakyaari pawentaa-shiretyaari. Tema paerani owakira pikemawakiro Kameethari Ñaantsi, piyotanaki eenitatsi poyaakotziri. Ithonka ikema-kotee-tanakiri maawoeni nampitsiki-paeni. Riijatzi naaka Pablo, ikenkithata-kahae-takiri eejatzi.

Riyotaa-yitzi Pablo itsipa-jatzi atziri

²⁴ Osheki nokimo-shiretzi nimaeka noñiuro noke-maatsita-kowentzimi. Tema nomonkaata-tziuro ike-maatsita-kaetakari Jeepatzii-totaa-rewo. Riitaki noke-

maatsita-kowenta kemijantzinkari-paeni, kimitanaa-wori roorikami iwatha Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁵ Roo nantawaeri naaka nomonkaa-yiteero, tema riitaki Tajorentsi kantakinari: "Pikenkithata-kaeri atziri-paeni noñaani, otzimatyee pithotyahaero maawoeni."

²⁶ Tekatsi yotaa-neeta-tsini paerani oeta ranteri Tajorentsi, roojatzi okantzimaeta nimaeka. Roo kanteencha aakapaeni rashiyitaari, riyotakaa-yiteero.

²⁷ Tema rootaki ikowakiri Tajorentsi iyoyiteero. Iroka riyotakaeri: Ineshironka-yiteemi eeroka-paeni tee nosheninka-witzimi, itsipa-shireteemi Jeepatzii-totaa-rewo. Rootaki poyaako-tan-tawori piñeero rowa-neenkawo. ²⁸ Rootaki nokenkithata-kotan-taariri naaka Jeepatzii-totaa-rewo. Nokanta-yitziri atziri-paeni: "Arita-paaki pikaaripero-shireta-waetaki." Niyotaa-yiteeri kameetha, okimiwitakawo naayitaa-tyeerimi Tajorentsi-kinta, nokanteeri Tajorentsi: "Trika kemijanteeriri Jeepatzii-totaa-rewo, riyyitaki antaki-shireteentsiri." ²⁹ Rootaki noshintsi-shiryaawentan-tzimiri nimaeka. Tema ishintsinka Jeepatzii-totaa-rewo aawyaa-shireta-kaaki-nawori nantayitan-takawori maawoeni.

² Tema nokowatzii piyoyitee osheki noshintsi-shirewentakimi, eejatzi Laodicea-jatzi ikaatzi kemijanteeriri Jeepatzii-totaa-rewo, noshintsi-shirewentakiri. Ari nokimitakiri maawoeni kaari ñaawooneetanani. ² Rootaki noshintsi-shirewentan-tzimiri okantyya pithaamenta-shiretan-tyaari, petakota-wakaan-tyaari, piyotani-perotan-tyaari, pikemathatan-tyaawori rantayiteeri Ashiteeri Tajorentsi, tema tee riyotakowiteetari paerani Jeepatzii-totaa-rewo. ³ Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo kantakaawori ikemathata-kaanteero kaari riyotakowiteetari, okimiwitakawo apaani ashaahawontsi romanawitee-takari. ⁴ Netzita-tyaawo nokaman-tzimiro nimaeka, eero piñaantawo ramatawiteetemi. ⁵ Okantawita tee nojeeki-momitzi pinampiki, roo kanteencha aririka nokenkithashiryaa-kota-piintemi kimiwitaka ari akaatemi ajeeke janta pinampiki. Rootaki nokimo-shire-perotan-takari nokema-kotakimi ariperotaki pikanta-wakaanaa, poejokirothaneeyaaari Jeepatzii-totaa-rewo pawentaa-naari.

⁶ Tema jempe pikanta pikemijanta-nakiri paerani Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, eekiro piyaatatyee pitsipa-shiretyaari. ⁷ Kijokiro powanakiri petanakari pikemijantziri, pikimita-kotyaari parithata-tsiri kameetha, pikimita-kotyaawo rowetsikae-tziro pankotsi, tema rootaki riyotakae-takimiri. Pamana-piinteeri Tajorentsi.

Ijeeka-pero-shiretan-teemi Jeepatzii-totaa-rewo

⁸ Paamaeyaa, eenitatsira kowatsiri ramatawitemi. Imonkaatakaa-shitzimiro-kari okaatzi riyoyitziri, riyotaa-yitziriri paerani iwaejatziteni, rootaki rameteeta-piintari jaka jaawiki. Tema kaari rashi Jeepatzii-totaa-rewo. ⁹ Tema Tajorentsi riitaki thotyaa-perotzirori inampi-wathatantari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁰ Riijatzi thotyaa-perotzirori ijeeka-shiretan-takimi eeroka-paeni, tema pawentaa-shireta-naari Tajorentsi. Pinkathari-perori irika, rawijiri ikaatzi pinkathari-yiwita-

chari. ¹¹ Tema pawentaa-shireta-naari Tajorentsi, kimiwitanaa pitomeshitaa-nita-tyeeyaami. Teera koñaatziro pitomeshitaa-nityaa, rootaki oshiyakaa-wentacha ipaka-kaayiteemiro Jesús Jeepatzii-totaa-rewo piyaari-pero-shirenka, rañaakaa-shire-yiteemi eejatzi. ¹² Tema pomitsiryaa-yitaka paerani, pikimittaantyaari Jeepatzii-totaa-rewo jempe ikanta ikamawita-paenta rirori. Kimiwanaka arimi pikaatakiri pikitata-kyaami ikitawitee-takari rirori. Opoñaashitya pañaahae, rañaahaera rirori. Tema pawentaa-naari nimaeka Tajorentsi ashitawo ishintsinka owañaahaemiri.

¹³ Paerani kimiwitaka pikamayita-tyeemi eeroka-paeni okantakaan-tziro piyaari-peronka. Tee rashiyiteemi Tajorentsi tee ineshironkateemi, tema tee pitomeshitaa-niyityaa. Roo kanteencha rowañaahaeri Jeepatzii-totaa-rewo, ari ikimi-yiteemiri eeroka rowañaah-shireteemi ipeyako-yiteemiro piyaari-peronka. ¹⁴ Tema paerani osheki ikowawita nosheninka-paeni imonkaa-yiteromi Ikantakaan-teetani, teemaeta imonkaa-yirotzi. Rootaki rowajankitaan-tawiteririmi Tajorentsi. Tema kimiwitaka rojankinata-kota-tyeeromi Tajorentsi ayaariperonka. Ikanta ikentakoe-takirira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ari aweshiryaa-kari rojankinata-kowitakae Tajorentsi, kimiwitaka ari itsipata-nakyaawomi ikentakoe-takirira Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁵ Aripaete rotsinampaa-yitakiri pinkathari-wenta-shiwita-chari, teera otzimi-mota-neeri ishintsinka rirori. Tee rantziro romanakashitani-ki iroka-paeni, roñaahanta-perotakiro okantyya riyotakoe-tantyaawori.

¹⁶ Tee okameethatzi pikanta-kota-wakae-yaawo owanawontsi, eejatzi imiriteetziri. Tee okameethatzi eejatzi pikanta-kota-wakae-yaawo roemoshirenka-yitari nosheninka, okimitatyaa ojaarentsi, owakira-cheeri kashiri, kitejeri imakoryaan-teetari. ¹⁷ Tema okaatzi imonkaa-yitziri paerani nosheninka-paeni, roowaetaki aamparentsi. Riitakira Jeepatzii-totaa-rewo oshiyakaa-wenta-chari. ¹⁸ Paamaeyaaari kowayita-tsini ikijathateemi, ikowatzii pikimita-koyitee-yaari jempe ikantayita rirori-paeni. Rootaki ikantan-tayitzimiri: "Jame atsinampa-shire-yitee, ari okantyya apinkatha-yitan-tyaariri Ronampiripaeni tajorentsi." Roo kanteencha tee iñaawoo-tziri Ronampiri tajorentsi, apatziro roetz-iñaarikotawo ikenkithashiryaa-kowaetawo ikowashiyitari rirori, ikantakaa-peroyitawo. ¹⁹ Tee apatyaari irika-paeni itzimi aetotanaari aakapaeni. Irika aetotaari riitaki thaamenta-kaawori okimota-tantari awatha, roojatzi apata-wakaan-tayitari. Tema Tajorentsi kantakaa-kawori. ††

† Apaani aamparentsi tee okoñaawaeta-shityaa. Aririka añeero aamparentsi ayotzi eenitatsi ashitawori raampari. Ari okimitari eejatzi okaatzi imonkaatee-takiri paerani, aamparira inayitaki okaatzi rantzimo-yiteeri Jeepatzii-totaa-rewo. †† Iroka oshiyakaa-wentachari jaka: Tee riyotaa-jeetzi riitaki Jeepatzii-totaa-rewo jewayiteeri aaka, ikimiwitakawo riimi aeto. Rooma aakapaeni okimitakawo roorikami iwatha. Tema aririka athaamentyyaa akimotate awathaki, maawoeni awatha othaamenta okimota-yitzi, kameetha okanta apataa-wakayita, roojatzi antari-watha-yitan-takyaari. Rootaki aeto jewataakaan-tatsiri okanta othaamentantari okimota-yitzi kameetha awatha. Ari kimitzitari eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki jewayita-

²⁰ Apaani kaminkari tekatsi rante, eero omata imonkaa-yitero itziteetari. Ari pikimi-yitanaari eeroka-paeni pitsipa-shireta-naari Jeepatzii-totaa-rewo, kimi-witaka pikamatyeemi. Tee okowa-perotyaa pimonkaa-yiteero okaatzi itziteetari. ¿Iitaka paminaa-shiwaetan-tari pantayitziro ikantayitziro atziri-paeni? ²¹ Ikantzimi: "Eero powayitawo iroka, eero pantayitziro iroka, eero poteeya-yitziro iroka." ²² Tema riyotaa-shiwaetee-takimiro Ikantakaan-teetani. Tema aririka oyaawo jempe-rika oeta, eerowa añiuro jempe okantee, ari othonkari. ²³ Tema aririka atziwenta-waetyaa, oshiyakaamintheetzi atsipe-wenta-tyaari Tajorentsi akemijanta-neeri. Teera ari okantyyaa, tema aminaashi-waeta iroka, tema tee apaka-kaantziro akowa-shiwaeta-piintari.

3 Tema añahae Jeepatzii-totaa-rewo, ijeeki-motapaeri Tajorentsi rakoperoki, ari ikaatapaeri ipinkathari-wentantzi. Ari pikanta-yitanaari eeroka-paeni pitsipa-shiretaari Jeepatzii-totaa-rewo, awijakoshire-yiteemi. Pikowa-piinteero rashitari rirori. ² Eero pikenkithashiryaa-koyitawo jaawiki-jato, tema roo pikenkithashiryaa-koyite inkite-jato. ³ Kimiwitaka nimaeka pikamayitayee-mi, tema pijeekimo-shireteeri Tajorentsi pitsipa-shiretaari Jeepatzii-totaa-rewo, okantawitaka iroka kaari koñaatziro. ⁴ Roo kanteencha, aririka ipiyaki Jeepatzii-totaa-rewo, aripaete rowañahaeete maawoeni, owaneenkateeyaa atsipata-paeyari.

Tee okameethatzi apiiyiteero antawitaka paerani

⁵ Tee okameethatzi papiiyiteero pantawitakari paerani. Pikimiteeyaari kaminkari, tee rantayiteero kaari-perori. Tee okameethatzi pimayempitane, pikaaripero-shireyite, ikamaawoshireyite, piñaawen-shire-waetyaa, pikoyi poshekiuro pashaahawo. Tema aririka piñaama-waetakyyaa, aritaki pitajorentsi-tetana-kyaaari. ⁶ Rootaki ranta-piinta-yitakiri atziri-paeni, rootaki rowajankitaa-wenteeriri paata Tajorentsi. ⁷ Ari pikanta-yiwitakari eejatzi paerani eeroka-paeni, pameper-owitakawo. ⁸ Roo kanteencha, otzimatyee pipakaa-yiteero eejatzi iroka-paeni: Pikija-wakaa-waeta, piñaatsimata-wakaa-waeta, pikemaatsita-wakaa-waeta, piki-ji-mata-wakaa-waeta, pininata-wakaa-waeta, ⁹ pamatawi-waetantzi eejatzi. Tema pookaero jempe pikanta-yiwita paerani. ¹⁰ Pikameethashireyitee nimaeka, tema riitaki Tajorentsi owameetha-shireteemiri, pikimiteeyaari ikanta rirori, tema riitaki wetsika-kimiri paerani. Rootaki piyoperotan-teeyaari nimaeka. ¹¹ Ithonka ijeeka-shiretantee Jeepatzii-totaa-rewo maawoeni, tee ramaakitziro Judá-paeni, kaari Judá-paeni, totameshitaa-rewo, kaari-rika totameshitaa-rewo, kaari yotanitatsini, itsipa-jatzi, omperataa-rewo, omperatantani, maawoeni. †

¹² Ineshironkatzimi Tajorentsi eeroka-paeni, rootaki riyoshiitan-tayiteemiri omatantyyaari rashi-perotee-mi. Ikoyi nimaeka pineshironka-yitante, petakotantyya, pitsinampa-shiretee, pamatsinkyaa, pamawewaenite.

neeriri kemijantzinkari-paeni, roojatzi rantari-shire-perotan-takyyaari kameetha. † kaari Judá-paeni = griego

¹³ Pamaweta-wakaa-neeyaa, pipeyakoteri owaaripero-shireta-waetzimiri. Tema aritaki ipeyakoteemiro eeroka Jeepatzii-totaa-rewo piyaari-peronka. Rootaki pima-ta-neeri eejatzi eeroka. ¹⁴ Rootaki kowaperota-chari nimaeka petakotawakaayitaneeyaa, omatantyyaari pariperota-wakaa-neeyaa. ¹⁵ Tema apaani akantanaa okimiyitawo aakami iwatha Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki añaaantyyaawori kameetha ajeekayitane, ariperota-wakaa-neeyaa. Otzimatyee ramaneeri Tajorentsi. ¹⁶ Poshireta-piinta-neeyaaawo pikemako-yitakiriri Jeepatzii-totaa-rewo. Iroka piyot-nitan-tyaari okantyyaa piyotaa-wakaanta-perotyaaari: Otzimatyee pomampaa-wenta-neeyaaawo okaate riyotakaa-yitemiri Ishire tajorentsi, pomampaa-yityaawo Mampaantsi, pamaneeri Tajorentsi. Ari okantyyaa pithaamenta-shireta-wakaan-tyaari. ¹⁷ Ari pikantyyaari otzimi-rika pantayiteri, oeta piñaawaeteri, pikimita-kaantero rootaki rotyaantan-takimiri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, panteeniri ikoyiri rirori. Pamaniri eejatzi Ashiteeri Tajorentsi okaatzi rantzimo-yitakimiri.

Antayiteeri akemijanta-yiteera

¹⁸ Iinanteetari, pipinkathateeri piimi-paeni, rootaki pantayita-neeri pikemijanteeri Awinkatharite. ¹⁹ Iimenteetari, petakoyiteeyaaawo piina-paeni, eero pikija-waetziro. ²⁰ Itomiitari, pikemijanteeri ashitzimiri, tema rootaki kameethatzi-motziriri Awinkatharite. ²¹ Ashitaaniri, tee okameethatzi pikijakaa-waeta-shityaari pitomi-paeni, ari okantyyaa eero okantzimo-neenta-waetantari. ²² Omperataa-rewo, pikemijanteri okaatzi ikantemiri omperatzimiri jaawiki-jatzi. Eero powakowenta-shiwaeta pantawaete aririka raminimi okantyyaa pinimota-kaantyyaariri, tema kameetha pantawaeta-piinteeniri, tema pipinkathataa-tziiri eeroka Tajorentsi. ²³ Ari pikimiteerori maawoeni pantayita-neeri kameetha pishire-thawentyaawo. Pikimita-kaanta-nakiro riimi omperatemini Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, kaarira atziri omperatemini. ²⁴ Aritaki piyotee-yakini eeroka-paeni, Awinkatharite pinayiteemini paata. Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo omperata-piinta-yiteemiri nimaeka. ²⁵ Riima ikaatzi antapiinta-neerori kaari-perori, rowajankitahae-teeri rirori. Tema Tajorentsi tee roshiya-kaanwaeta-shita riperori irika, eero okantzi rowajankiteeteri rirori.

4 Omperatan-taniri-paeni, paakameethateri omperatani-paeni, pitampatzika-shirewenter. Pikenkishiretero, eenitatsira inkitekinta Omperatzimiri eeroka.

² Pamana-piinta-yityaa, paamaawenta-shiretyaa pamanyya pipasoonkiteri. ³ Pamana-kotzi-tena naaka, okantyyaa ishinetan-tenawori Tajorentsi nokenkithatakota-neero kaari riyotako-witeetari Jeepatzii-totaa-rewo paerani. Tema rootaki rominkyaaawenteetakinari.

⁴ Pamana-kotena okantyyaa nomatan-tyaawori nokenkithata-kotero kameetha, rootaki ikemathatan-teetyaawori.

⁵ Otzimatyee pijeeka-yitee kameetha pijeeki-moyitziirira kaari kemijanta-tsini. Eero pitsipa-waeta-shitari.

⁶ Kameetha okameethatzi-moteri okaate pikanteriri, oposhinitzi-motantyaari. Otzimatyee piyoyite jempe pikante pakayiteri aririka rojampi-yitemi.

Oweyaantawori wethataantsi

⁷ Aririka rareetakyaa noyemijantzin-karite Tíquico pinampiki, riitaki kamanta-paakimini jempe nokanta nojeekaeyini jaka. Tema irika noyemijantzin-karite netakotani, riitaki amitako-perota-kinari jaka nantawaet-ziniri Awinkatharite. ⁸ Rootaki notyaantan-tyaariri iñee-mi jempe pikanteeyani eeroka-paeni janta, ari ikaman-temiro jempe nokanteeyani jaka. Ari okantyya piñaantyaawori pithaamenta-shiretee-yaani. ⁹ Ari notyaantemiri eejatzi noyemijantzin-karite Onésimo itsipata-nakyaari Tíquico. Tema irika Onésimo riitaki poñeenchari paerani pinampiki. Kyaaryo rawentaa-nakari rirori Awinkatharite, netakotani irika. Apite ikaate kamanta-paakimini okaatzi nantayitakiri jaka.

¹⁰ Arira itsipatakina Aristarco romonkyaaahetana jaka. Rowethatzi-tzimi eejatzi rirori. Rowethatzimi eejatzi Marcos itomin-thori Bernabé. Tema irika Marcos, riitaki nokenkithata-kota-kimiri paerani nokantakimi: Aririka rareetakyaa pinampiki, paakameethata-wakiri.

¹¹ Rowethatzi-tzimi Jesús, iiteetziri eejatzi Justo. Riiteeyakini tsipata-kinari nokenkithata-kotziro jempe okanta ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Osheki roemoshirenkana irika-paeni, tema tekatsi itsipa

nosheninka kimityaarini itsipatakina irika-paeni.

¹² Rowethatzimi eejatzi Epafras, riitaki itsipa poñeenchari paerani pinampiki. Riijatzi romperatani Jeepatzii-totaa-rewo. Osheki ramana-kota-piintakimi, ari okantyya pikyaaryoo-shire-yitan-tyaari, piyota-kotantyaawori pantaneero kyaari-perori ikoyiri Awinkatharite. ¹³ Naaka-perotaki ñaakiri Epafras osheki ikenkithashiryaa-kotakimi. Ari kimitzi-takariri nampitawori Laodicea eejatzi Hierápolis. ¹⁴ Rowethatzimi eejatzi Lucas aawintan-taniri. Riijatzi etakotani. Rowethatzi-tzimi eejatzi Demas. ¹⁵ Nokoyi naaka powethatenari maawoeni noyemijantzin-karite-paeni janta Laodicea-ki. Powethatenawo Ninfas, eejatzi pikimitakiri maawoeni kemijantzinkari-paeni ikaatzi piyoyita-piinta-chari opankoki. ¹⁶ Piñaanateniri nojankinari kemijantzinkari-paeni janta pijeekinta. Opoñaashitya potyaanteniri Laodicea-jatzi iñaanateniri kemijanta-yitatsiri janta. Ari pikimitzityaari eejatzi eeroka-paeni, piñaanatero nojankinata-kiniriri rirori-paeni. ¹⁷ Irokaha ñaantsi pikanteriri Arquipo: Pantawaeteeniri Awinkatharite jempe okanta-perota ikantakimiri, pimonkaateniri.

¹⁸ Naaka Pablo, iroka nojankinaperotzimiri nakoki nowethatzimi. Eero pipeyakotana romonkee-takina, pamana-kota-piintena. Okantashitzimaetyaa ineshironka-yiteemi Tajorentsi. Kyaariwé.

† *nosheninka = totameshitaa-rewo = Judá-paeni.*

1 TESALÓNICA-JATZI

Wethataantsi

1 Naaka Pablo jankinatzi-mirori iroka notsipatari Silvano eejatzi Timoteo. Notyaantzimiro janta Tesalónica-ki itsipa-paeni pikaateeyini rashiyiteemi Tajorentsi eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Okantashitzimaetya ineshironkateemi, ijeekakaa-yiteemi kameetha eejatzi.

Roshiya-koetari Tesalónica-jatzi

2 Aririka namanako-yitemi, antawo namaniri Tajorentsi. **3** Osheki nokenkishireta-kota-piintakiro okaatzi pantayita-neeri pawentaa-naarira Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, poetzi-ñaarikota-naawo poyaawentaari, iñhaetzimi petakoyitantanaa. **4** Noyemijantzin-karite-paeni, niyoteeyini naaka retakoyiteemi Tajorentsi riitaki iyoshii-yiteemiri. **5** Piyoteeyini eeroka-paeni teera nokenkithata-kowaeta-shitzimiro Kameethari Ñaantsi nojeekimotan-takimiri, tema Ishire tajorentsi shintsishire-takaakinari, niyotantari kyaariperori iroka okaatzi nokaman-tayitzimiri. Piñeeya-kinani eejatzi jempe nokanta nojeeki-moyitakimi, osheki nokowa-piintaki noneshironkayitemi. **6** Okantawita osheki pikemaatsi-waetaka, roo kanteencha pikemijanta-yitanee, tema Ishire tajorentsi oemoshirenka-kimiri. Roojatzi pimatanaawori okaatzi nantakiri naaka eejatzi okaatzi rantakiri Awinkatharite. **7** Ari okanta roshiyantaneemiri ikaatzi kemijanta-yitanaa-tsiri nampiyawori maawoeni nampitsiki janta Macedonia-ki eejatzi janta Acaya-ki. **8** Teera rii apaani kemakowenteemini jempe pikantana pikemijanteeri Tajorentsi, tema othonka ikemakoe-takimi eejatzi jempe-rika-paeni. Tema nokowawitaka nokaman-terimi jempe pikanta pikemijanta-yitee eeroka, **9** tema riitaki etawakawori ikamanta-wakina naaka jempe pikanta-yitaka paakameethatakina, jempe pikanta pipakaa-yitaneeri pitajorentsite-witari, rootaki pikowa-perotanaki pantayita-neero ikoyiri Kañaaniri Tajorentsi, Kyaariperori. **10** Ikamanta-kinawo eejatzi jempe pikanta eeroka-paeni poyaawentari Jesús ipiye ikinapaero inkiteki, tema riitaki Tajorentsi ashitari rowañahaeri ikamawitaka. Riitaki materoni rowawijaako-shiretee aakapaeni aririka omonkaa-paeteteeyaa rowajankitaan-tayiteera.

Rantayitakiri Pablo Tesalónica-ki

2 Noyemijantzin-karite-paeni, piyoteeyini eeroka tee aminaa-shita okaatzi niyaataki nareetzimi.

2 Piyoteeyini eejatzi, paerani tekira niyaateeta pi-jeekaeyinira eeroka, osheki ikijaneentee-takina nampitsiki Filipos, rowajankitaa-waetee-takina. Roo kanteencha ishintsi-shireta-kaakina Tajorentsi nokenkithata-kaanta-kimirori Kameethari Ñaantsi, okantawitaka ikoshekaetana. **3** Tema tee nokinakaa-shitawo okaatzi nokenkithawaetakakimiri, tee nokaaripero-shiretzi nokenkithata-kotan-tzimirori, tee nokoyi namatawitante. **4** Tema nokenkithatakimiro Kameethari Ñaantsi jempe okanta ikowakaa-kinari Tajorentsi. Riitaki ñaanta-shireta-kinari naaka, riitaki otyaanta-kinari. Rootaki kaari nokenkithata-kan-tapaa-kimiro kameethatzi-moyitziriri atziri, apatziro nokenkithatziro kameethatzi-motziriri Tajorentsi, tema riitaki yotashi-retan-tatsiri. **5** Tema piyoteeyini eeroka tee nonintaa-thatan-tzimiro okaatzi nokenkithata-kimiri, rootaki noñaantyaawori nokoyirika noshekyeero nashaahawo. Riitakira yotatsi Tajorentsi. **6** Tee roo nokoyi pipinkathata-shitena. Okantawitaka naakataki Rotyaantaa-rewote Jeepatzii-totaa-rewo, otzimatyeeemi ipinkathee-teena. **7** Roo kanteencha noneshironkateemi, nokimitakawo apaani riniroetari aririka aminakowenteri eenchaa-nikite. **8** Teera apatziro nokenkithatemi Kameethari Ñaantsi, tema antawo netakoyitakimi kantacha noshine-wentemimi.

9 Tema pikenkishireteeyironi netanta-nakawori nokenkithatzimiro iñaani Tajorentsi, osheki nantawaetaki namanantan-tyaari nowanawo, kitejeri eejatzi tsireniriki nantawaetaki. Rootaki kaari pipashitan-tanawo eeroka-paeni. **10** Piyoteeyini eeroka jempe nokanta nojeeki-motakimi eejatzi ikantzi-takari Tajorentsi riyotzi rirori, tema kameetha-shiretakina, kiteshiretakina tee itzimi iita kantako-waetenari. **11** Piyotzi eejatzi osheki nokaminthaa-yiteemi, nokimita-kotari ashitaa-nitachari ikaminayiri itomi-paeni, roemoshirenkiri. **12** Ari nokimi-tzita-kimiri eeroka-paeni, noshintsi-tzimi ikini pantayiteeniri ikowakaa-yitzimiri Tajorentsi, tema riitaki iyoshii-yiteemiri, ari piñeero pijeekae jempe ipinkathari-wentantee, jempe otzimi rowaneenkawo.

13 Rootaki niyaata-kaantawori namananiri Tajorentsi. Tema paerani owakira pikemawakina nokaman-tapaa-kimiro ñaantsi, piyotanaki kaari iñaani atziri, rootaki kyaariperori iñaani Tajorentsi. Pikemijanta-nakiro, antakaa-yiteemiro okaatzi ikowakaemiri pantayiteeniri.

14 Ari pikimita-naari eeroka-paeni ikaatzi kemijantaneeriri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo janta iipatsiteki Judá-paeni, tema antawo rowajankitakiri Judá-paeni isheninka-paeni. Ari ikimi-tzita-kimiri pisheninka eeroka rowajankitaa-yitakimi. **15** Tema riitaki Judá-paeni

owamaakiriri paerani Awinkatharite Jesús, riijatzi owa-
maayita-kiriri paerani Kamantan-taniri. Riijatzi omishi-
towa-yitakinari naaka-paeni. Antawo ikijaneentakiri
atziri-paeni. Rootaki kaari inimotziriri Tajorentsi.

¹⁶ Tema tee ikowaeya-nitzi nokenkithateeniri ñaantsi
kaari Judá-paeni okantyya rawijako-shire-yitan-
teeyari rirori-paeni. Ari okantari roshekyaa-tziiro
iyaari-peronka irika-paeni Judá-paeni, ari iñiimaetee-
yaawo rowajankitahaeri Tajorentsi paata.

Ijeekan-takari Pablo inteena

¹⁷ Noyemijantzin-karite-paeni, ojamani okantawitaka
ajeeki-mota-wakaa inteena, osheki nokenkishiryaa-ko-
ta-piintee-yakimini. Roo kanteencha osheki nokowaw-
itaka apiiteero añaawakaa-yiteeyaa. ¹⁸ Ari nokowawita-
ka nareetyaami, roo kanteencha osheki rotzika-
tzikatakina Kamaari. ¹⁹ Roo kanteencha paata aririka
ipiye Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo,
eerokataki kantakae-yaawoni noñaantee-yaawori noy-
aako-tani, nokimo-shiretee. Tema eeroka-paeni kan-
takae-yaawoni ipinatee-tantenari okimiwitakawo ra-
mantheetatyeenami. ²⁰ Eerokatee-yakini kantakae-ya-
woni noñaantyaawori najahaa-wenteeyaa paata noki-
mo-shiretee.

³ Rootaki nopampi-shiryaakari paerani nojeeke
naaka nampitsiki Atenas, ² riitaki notyaantemiri
Timoteo piyeekaeyinira eeroka. Tema irika Timoteo ri-
itaki noyemijantzin-karite, osheki rantayita-kiniriri
Tajorentsi. Ari notsipatakari noña-shintsitakawo no-
kenkithatziro Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota
Jeepatzii-totaa-rewo. Tema aririka rareetakyaa pi-
jeekaeyinira eeroka, riitakira aawyaa-shireta-paakimi-
ni, ithaamenta-kapaemi piyaata-kaantyaawori pikemi-
jante. ³ Teera nokoyi okantzi-moneentemi aririka ike-
maa-ntsita-kaetemi, tema ari okantyaari rootaki awiji-
mo-yiteeniri. ⁴ Rootaki nokanta-yitzi-takimiri paerani
nojeeki-motan-tzimiri janta, roojatzi piñaayitakiri
okaatzi awijimo-yitakimiri. ⁵ Roo kanteencha tee
omatya namaweta-paero naaka, nokoyi niyote eekiro-
rika pikemijanteeyini. Aamaa-shityaa ikowaka-shireta-
kaakimi Kamaari pipakaanteyaawori pikemijantzi, arira
aminaashi-waetakyaa okaatzi nokaman-tawita-kimiri
paerani. ††

⁶ Roo kanteencha riyaaata-kitzi Timoteo rareetzimi,
piyaa nojeekira naaka. Ari ikamanta-paana eekiro
piyaatatzi pikemijanteeyini, etakota-wakae-yakani.
Ikamantakina eejatzi osheki pikenkishiryaa-piintee-
yanani, pikoyi piñeena, ari nokimi-tzitakari naaka
nokoyi noñeemi eeroka-paeni. ⁷ Noyemijantzin-karite-
paeni, okantawitaka osheki noñiuro jaka ikemaatsi-
takaawaetee-tana, roo kanteencha nothaamenta-
shiretaka, tema niyotzi eekiro piyaata-kaatziro pikemi-
jantee-yatziini eeroka. ⁸ Tema niyotaki eekiro
piyaatatzi pikyaaryoo-wenta-neeri Awinkatharite,
rootaki inimotan-tanari nojeekika. ⁹ Antawo na-
manakari Tajorentsi, tema eerokatee-yakini matakirori
pikimo-shire-perota-kaana. ¹⁰ Eekiro noetziñaariko-

† Kamaari = Yakatantaniri †† Kamaari = Yakatantaniri

tatyee-yaawo namanyaa kitejeriki eejatzi tsireniriki,
okantyya nomatan-tyaawori napiitero nareetemi, arira
notampatzikate-mirori eenitatsi-rika pikinakaa-shi-
takari pikemijantane.

¹¹ Riitakira nokowa-kotzi Ashiteeri Tajorentsi eejatzi
Awinkatharite Jesús, apatziro nowanakiro niyaate pi-
jeekaeyinira eeroka. ¹² Nokowa-kotziri eejatzi riitaki
kantakae-yaawoni piñaantyaawori petakota-
wakaeyaa, ari pikimita-neeriri itsipa-jatzi atziri. Rootaki
nokoyiri poshiya-kotee-nawo naaka jempe nokanta
netakoteemi eeroka. ¹³ Okantashitzimaetyaa raawyaa-
shireta-kaemi Ashiteeri Tajorentsi, kiteshireyiteemi,
eero itzimi iita kantako-waetemini paata aririka ipiye
Awinkatharite Jesús, itsipatee-yaari ikaatzi rashiyitaari.
‡

Okaatzi inimotziriri Tajorentsi

⁴ Ari okantari noyemijantzin-karite-paeni. Riitaki
kantakae-yaawoni Awinkatharite Jesús nokan-
temiro iroka ñaantsi, noshintsitemi. Paerani niyotaa-
kimiro pantayiteero okaatzi inimotziriri Tajorentsi. Ari
pimatziimaetakawo. Roo kanteencha nokoyi eekiro
piyaata-kaatyero roojatzi pithotyanta-perota-kyaa-
wori. ² Tema piyotee-yakini eeroka, riitaki
Awinkatharite Jesús matakaa-kinawori naaka okaatzi
niyotaa-yitakimiri. ³ Iroka okaatzi ikoyiri Tajorentsi
rowameetha-shiretan-temiri: eero pimayempi-waetzi.
⁴ Otzimatyeera pikinatee-yaawo piina, rootaki
ipinkathatee-tantemiri pikite-shireta-neerika. ⁵ Eero
pikowashiwaetawo pimayempi-waete. Rootaki ranta-
piintziri kaari kemijanteerini Tajorentsi. ⁶ Paamaeyaa
powari-shireri-kari noyemijantzin-karite kemijanta-
naatsiri. Tema nokaman-takimiro aritaki rowajanki-
taakiri Tajorentsi antakironi iroka. ⁷ Tee ikoyi Tajorentsi
oshiya-kotyaari mayempiri, apatziro ikoyi akite-shire-
yitee. ⁸ Terika pikemijantzi tee naaka pitheenakiki,
Tajorentsi pitheenakiki. Tema riitaki Tajorentsi otyaan-
ta-kimirori Ishire Tajorentsi.

⁹ Jame nokenkithata-kaemiro nimaeka jempe okanta-
kota etakotaantsi. Okantawitaka tee okowawita napi-
iteemiro eeroka-paeni. Tema pimatakiro
petakotawakaayita. ¹⁰ Tema pimata-nakiri petakoyi-
takari noyemijantzin-karite-paeni ikaatzi nampiyita-
wori maawoeni pipatsiteki Macedonia. Roo kanteen-
cha otzimatyeera piyaata-kaero roojatzi pithotyaa-per-
otan-takyaawori. ¹¹ Otzimatyeera pamina-minatero pi-
jeeka-yitee kameetha. Tee okameethatzi
pikoshekantyya, apatziro pantero okaatzi pantawae-
yitziri eeroka. Tema rootaki niyotaa-yitakimiri paerani.
¹² Rootaki iñaantemiri kaari kemijanta-yitatsini, tam-
patzika-shireteemi, tekatsi kowityee-motemini.

Ipiyeerika Awinkatharite

¹³ Noyemijantzin-karite-paeni, nokoyi nokenkithata-
kotemiri jempe ikanteeyaa paata kamayiteen-tsiri
kemijantzinkari, rootaki piyotan-tyaari eeroka. Eero

‡ rashiyitaari = kiteshireri

poshiya-kotantari kaari kemijanta-tsini, kaari yotatsini aririka rawijakotee, antawo riraawaenta rowashire-waeta. ¹⁴ Tema ayoteeyini aaka ikamawitaka Jesús, roo kanteencha añahae eejatzi. Ari ikimitahaeriri paata Tajorentsi ikaatzi kemijanteen-tsiri, aritaki rowañaa-yiteeri aririka ipiyaki Jesús. ¹⁵ Iroka riyotakaeri Awinkatharite: Paata aririka ipiye, riitaki etawaeyaa-woni ifñaawaeri ikaatzi kamayiteen-tsiri. Rooma aaka-paeni akaatzi añaa-yitzi nimaeka, aakapaeni impoeta-neentsini. ¹⁶ Ari ikemaeta-waero ikaemapaaki reewarite ronampiripaeni Tajorentsi, itziwoota-kaantapae Tajorentsi. Ikantyya ikaatzi kamayiwiteen-chari, riitaki etanakaawoni ipiriintanaki. ¹⁷ Opoñaashitya aakapaeni ikaatzi kaari kamayita-tsini, aritaki atsipataneeyaaari oenoka-shita-waeyaari Awinkatharite, atonkiyota-waeyaari menkoriki. Ashira owaero atsipatee-yari Awinkatharite. ¹⁸ Rootaki iroka ñaantsi poemoshirenkanta-wakaan-teeyaari.

5 Roo kanteencha noyemijantzin-karite-paeni, tee okowa-perota nokaman-temiro jempe-rika okaate awijayite iroka-paeni. ² Aritaki piyotee-yakini eeroka, tee riyotee-tziro jempe-rika okaate, tema omapokashiteeyaa, okimitawo aririka romapokaete ikoshiteete tsireniriki. ³ Ari itzimawityaa kantatsini: “Ajeeki kameetha, tekatsi koshekinani.” Roo kanteencha ari romapokae-teeri ithonkae-teeri maawoeni. Roshiyakotee-yaawo okemaatsi-waeta tsinani aririka otzimaa-nite, tekatsi ikinakaetero awija-shitan-teeyaari okaate pokayita-tsini. ⁴ Rooma eeroka noyemijantzin-karite-paeni eero okompitzi-mowaetzimi iroka, romapokaetzimi-kari paata ikimitantzi apaani koshintzi. ⁵ Tema piyota-koteero eeroka, tee pikimitari anashiwaeta-shita-chari tsireniriki eero ifheetantari. Riitakira pikimitaari anashita-chari kitejeri, okoñaatzi-moyiteeri. ⁶ Aritaki okimitari eejatzi, tee okameethatzi oshiyaari maaperotatsiri, tema aamakowentayitayeeyaa, oshiyaari kakempita-tsiri. ⁷ Tema tsireniriki imaapiinteetzi, ari ishinkiteetari eejatzi. ⁸ Rooma aakapaeni yotaniyitee, oshiyaari ikaatzi anashita-piinta-chari kitejeriki. Awetsikaantayiteeyaa, akemijanta-yitee, etakotanteeyaa. Oshiyaari rowetsikaanta owayiri, ikithaatawo eshirotatsiri iithaari. Rawentaawo eshiro-nakita-tsiri ramantheetari. Rootaki amateeri aaka awentaa-neeyaawo awijako-shire-yitee. ⁹ Tema tee ikoyi Tajorentsi rowajankitaa-yitee, tema apatziro ikoyi awijako-yitee akemijanteeri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁰ Riitaki kamawenta-kaeri aakapaeni. Tekatsi oeteeyaa akamawityaa, tekatsi oetziteeyaa añaa-yitee, aritaki at-

sipatee-yaari paata aririka ipiye. ¹¹ Oztimatyeera piithaamenta-shireta-wakaan-teeyaawo iroka, tema rootaki pimatee-yakirini.

Ishintsi-tziri Pablo maawoeni noyemijantzin-karite-paeni

¹² [Noyemijantzin-karite-paeni! Pipinkatha-yiteeri ikaatzi iyotaayiteemiri, ari pikimitahaeriri ikaatzi jewayitzimiri pikemijanteeri Awinkatharite. Tema osheki ifñaashintsitako-wenta-yitakimi. ¹³ Petakoyiteeyaari piñiuro okaatzi rantzimo-yitakimiri. Oztimatyeera pijee-ka-kaayita-wakaa-neeyaa kameetha. ¹⁴ Pishintsi-yiteeri eeroka perantzi-paeni. Ari pikimateeri eejatzi ikaatzi parishireyiteentsiri, poemoshirenka-yitee-ri, potzishire-yiteeri kaari shintsishire-waeta-tsini ikemijanteera. Eero ponawaetari irika-paeni. ¹⁵ Tee okameethatzi pipiyatantyya, tema pikowa-piinte eero-ka paakameethata-wakaeyaa, pimatzi-tyaari ikaatzi kaari pisheninkata. ¹⁶ Pikimoshireta-piintee. ¹⁷ ashi powaero pamana-piinteeya. ¹⁸ Eenitatsi-rika awijimoyitemini, pamaniri Tajorentsi. Tema rootaki ikoyiri rirori antayiteeri akemijanteerira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁹ Eero pomanonkiro antakaemiri Ishire tajorentsi. ²⁰ Tee okameethatzi pimaninta-waetero okaatzi iyotantee-tziri. ²¹ Roo kanteencha otzimatyeeera paminawakiro kameetha okaatzi iyotantee-tziri. Opoñaashitya pikyaaryoo-wenta-neero okaate kameetha-shireta-kaemini. ²² Pookaero eeroka-paeni maawoeni kaaripero-yitatsiri. ²³ Tema nokowa-kotakiri Tajorentsi eekiro riyatakaatyeeero roete-shireteemi, riitaki kantakaawori ajeekan-tayityaari kameetha. Nokowa-kotziri raminako-wentemi maawoeni, piwathaki eejatzi pishireki. Rootaki eero otzimanta ikantakoe-teemiri paata aririka ipiye Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁴ Tema kyaari-peroshireri rirori, aritaki imata-kahaero.

Oweyaantawori wethataantsi

²⁵ [Noyemijantzin-karite-paeni! Pamana-kota-piinteena naaka-paeni. ²⁶ Powethatenari ikaatzi kemijanta-naatsiri janta. ²⁷ Nokoyi piñaanateniri eejatzi iroka nojankinari, tema rootaki ikoyiri Awinkatharite. ²⁸ Okantashitzimaetya ineshironka-yiteemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Kyaariwé.

† akamawityaa = amaawityaa; añaa-yitee = akakite †† powethatenari = thowootaantsi; kemijanta-naatsiri = noyemijantzin-karite

2 TESALÓNICA-JATZI

Wethataantsi

1 Naaka Pablo jankinatzi-mirori iroka notsipatari Silvano eejatzi Timoteo. Notyaantzimiro janta Tesalónica-ki pashi-paeni pikaateeyinira rashiyiteemi Tajorentsi Ashiteeri, eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ² Okantashitzimaetya ineshironkateemi Ashiteeri Tajorentsi, ijeekakaa-yiteemi kameetha. Ari ikimiteemiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Ramina-koteeri paata Tajorentsi kaari-pero-shireri ipiyeerika Jeepatzii-totaa-rewo

³ Noyemijantzin-karite-paeni, okowa-perotatyaa namanako-piinteemi Ashiteeriki Tajorentsi, tema eekiro piyaata-kaana-kitziro pikemijanta-yitanaki. Eekiro piyaata-kaana-kitziro eejatzi petakota-wakaayitanaka. ⁴ Rootaki noshireta-piintan-tzimiri aririka nopiyoteeyaani notsipa-yitari itsipa noyemijantzin-karite-paeni, nokanteeyinira: “Eekiro riyaaata-kaatziiro ikemijanteeyini Tesalónica-jatzi, okantawitaka antawo ikemaatsita-kaetakari.”

⁵ Ari okoña-perotziri tampatzikari irika Tajorentsi ramina-kotantzi. Okimitakawo rowetsi-kyaami Tajorentsi ikini ipinkathari-wentemi. Rootaki pikemaatsi-wentan-tayita-kawori nimaeka. ⁶ Roo tampatzikatsiri eejatzi ikemaatsi-takaayitee-yaari Tajorentsi ikaatzi kemaatsi-takaa-waeyitzimiri eeroka. ⁷ Rooma maawoeni aakapaeni, akaatzi akemaatsi-waeyitaka, otampatzikatzi retsinaryaa-koteetee aririka ipiye Awinkatharite Jesús, ikinapae inkiteki itsipayitee-yaari ronampiri Tajorentsi tzimatsiri ishintsinka, ⁸ ikinanta-paeyaawo opaama-porenthataki paamari. Ari rowajankitahaeri kaari yoteerini Tajorentsi, kaari kemijanteeroni Kameethari Ñaantsi ikenkithata-koetziri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ⁹ Riitaki atsipetee-yaawoni ithonkae-teeri, ashi rowaero ipeyashiteeyaa, eero iñeero rowaneenkawo Awinkatharite tzimi-motziriri ishintsinka. ¹⁰ Tema paata aririka ipiye Awinkatharite, ipinkathata-waeri rashiyitaari, ipampoyaayita-waeri. Ari pikanta-yitee-yaari eejatzi eeroka-paeni, tema pikemijanteero okaatzi nokaman-takimiri. ¹¹ Rootaki namanakotan-tapiin-tzimiri eeroka-paeni. Nokowa-kotziri Tajorentsi pikimitan-teeyaariri jempe ikantayitaa ikaatzi ikaema-shiretakiri. Nokowa-kotziri ishireta-kaayiteemi pantanta-yityaawori kameetha-yitatsiri pikoyiri pantero pikemijanteera. ¹² Ari okantyyaa

† rashiyitaari = kiteshireri

pipinkathatan-tyaariri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, opoñaashitya ipinkatharita-kahaemi rirori. Riitakira Tajorentsi neshironka-yiteeni aaka eejatzi ikimite Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ††

Iñaayiteeri owaari-pero-shiretan-taniri

2 Noyemijantzin-karite-paeni, nokenkithatemiro jempe okanta-kota atsipatee-yaari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo aririka ipiye paata. ² Tee nokoyi pikenkishiryaa-shiwaetyaa aritakira ipiye Awinkatharite. Kimitaka pithaawa-shiretatzi pikemakiri janta oñaahakari Ishire Tajorentsi, ikantzi: “Piyaka Awinkatharite.” Aamaa-shityaa ari ikantee-takimi: “Roojatzi iroka ikantakinari Pablo. Tema ari okanta rojankinata-kinari.” ³ Tema tee ari okantyyaa, paamaeyaa ramatawitee-tzimi-kari. Tema aririka ipiye-matee paata Awinkatharite, etanakyawo ikoshekae-tyaari Tajorentsi, opoñaashitya iñahaete owaari-pero-shiretan-taniri. Riitaki iiteetziri “Otomiyashi-waetaantsi,” tema ipeyashi-waeteeyaa rirori. ⁴ Kijaneentan-taniri irika, ikoyi rawijan-tapaaki ikimita-kaetyaari ipinkatheetziri Tajorentsi tajorentsi-pankoki. Ikante: “Tajorentsira naaka.” ⁵ Tema nokaman-tayita-kimiro iroka nojeekimotanta-paentzimiri paerani. ⁶ Piyoteeyini eeroka iita otzikakiriri kaari ikoñaatzi-tanta owaari-pero-shiretan-taniri, apatziro ikoñaate paata aririka omonkaa-paeta-paakyaa-rika. ⁷ Tema antawaetaki romanakaani-ki owaari-pero-shiretan-taniri. Roo kanteencha eenitatsira otzika-piinta-kiriri, roojatzi paata roñaahan-tantakyaariri, ⁸ aripaete iñahaeteri owaari-pero-shiretan-taniri. Tema aririka ipiye Awinkatharite, ishintsinka ithonkan-teeyaariri rowamaa-paeri, apatziro itajonkakiri. ⁹ Irika koñaata-tsini paata, ishintsitakaani Kamaari irika. Ari otzimaki ishintsinka, osheki ramatawitantante aririka itajonka-wentan-tayita-paaki. ¹⁰ Eenitatsi maninta-yitakirori ikemijanteeromi kyaariperori ñaantsi, roowitaka rawijako-shiretan-teeyaarimi. Riityitakira peyashitaa-chani ramatawitakiri-rika owaari-pero-shiretan-taniri. ¹¹ Riitaki kantakae-yaawoni paata Tajorentsi ikemijantan-teeyaariri owaari-pero-shiretan-taniri. ¹² Rootaki rowajankitee-tantyaariri ikaate theenka-waeta-tsini, tema osheki ithaamentakawo ranteetziro kaari-perori.

†† pipinkathatan-tyaariri = waerontsi ‡ Piyaka Awinkatharite = Ikitejerite Pinkathari †† Kamaari = Yakatan-taniri

Riyoshiitee-takiri awijako-shiretaa-tsini

¹³ Noyemijantzin-karite-paeni retakotani Awinkatharite, eekiro noetzifiaarikotatyee-yaawo naaka namanakowenteemi nopasoonkiteri Tajorentsi. Tema paerani tekira rowetsiki-miita riyoshiitzi-takimira pawijako-shiretee, rootaki pikemijanan-taawori kyaariperori, rootaki ashitan-teemiri Ishire tajorentsi. ¹⁴ Riitaki otyaanta-kinari naaka nokenkithatan-tzimirori Kameethari Ñaantsi, ari okantyya piñaantee-yaawori paata ipinkathee-teemi ikimitee-terira rirori Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, otzimi-motziri rowaneenkawo. ¹⁵ Ari okanta noyemijantzin-karite-paeni, otzimatyye pikyaaryoo-wenteero okaatzi niyotaa-kimiri nojeeki-motanta-paentzimiri paerani. Ari pikimiterori eejatzi okaatzi nojankinatzimiri.

¹⁶ Tema retakoyitee Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, eejatzi Ashiteeri Tajorentsi. Riitaki etsinaryaa-kota-piintayiteeri, riijatzi kaminthaa-yiteeri ikashiya-kaayiteero okaatzi oyaakoyiteeri. ¹⁷ Okantashitzimaetya ithaamenta-shiretaaka-piintemi, riitaki shintsita-kaemini eejatzi, ari okantyya piyaata-kaantyaawori pikenkitha-yitaneero kameethari, roojatzi pantayita-neeri eeroka.

Ipinkatheetero ifaani Tajorentsi

3 Noyemijantzin-karite-paeni, pamana-kota-piinteena naaka niyaata-kaantyaawori nokenkithata-koteeri Awinkatharite, ari okantyya ipinkathatan-teeyaariri itsipa-jatzi atziri-paeni, ikimitemi eeroka-paeni. ² Pamana-kota-piinteena ikowaatzira ikemaatsita-kaawaetena kaari-pero-shireri, tema tee maawoeni ikimita-yitee aaka akemijanta-yitzi. ³ Roo kanteencha kyaariperori irika Awinkatharite, aritaki ishintsita-kaayitee-mi, riitaki aminako-wentemini ikaariperota-kaetzimi-kari. ⁴ Riitaki Awinkatharite yotakaa-kinari eekiro piyaata-kaatyero pantayita-neero okaatzi niyotaa-yitakimiri, tema pikowae-yakini pantero. ⁵ Nokowa-kotziri Awinkatharite ikenkishiryaa-kapero-ta-kaemiro jempe okanta retakotzimi Tajorentsi. Ikyaryoo-shireta-kaemi poshiya-kotan-tyaariri Jeepatzii-totaa-rewo.

Otzimatyye antawae-yitee

⁶ Noyemijantzin-karite-paeni, eenitatsi ikoyiri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo nokantemiri: Tee okameethatzi paapatziyaari kemijantzinkari perawaeta-piinta-chari, ikaatziri kaari anteroni niyotaa-kimiri paerani. ⁷ Tema otzimatyye poshiya-kotee-nawo naaka, tema tee nompera-waetyaa nojeeki-motanta-paentzimiri. ⁸ Tekatsi nokowa-kotemiri pipashitena noyaari, tema nopinatzi miro okaatzi pipayitanari. Tema osheki nantawaetaki kitejeriki eejatzi tsireniriki. Ari nokinakaero kaari piñaantawo eeroka-paeni pipina noyaari. ⁹ Tema kameetha-witaka pipayitenami nowanawo, apatziro nantawaeperotaki okantyya pam-inayitan-tenari, rootaki poshiya-kotan-tenawori jempe nokantaka naaka. ¹⁰ Rootaki nokanta-piinta-kimiri nojeeki-motanta-paentzimiri paerani pinampiki, nokantzimi: "Kaari antawaeta-tsini, eero rowaa." ¹¹ Tema noke-maki ikanteetzi eenitatsi pikaateeyinira janta perawaeta-chari, tee ikoyi rantawaete, apatziro ikoshekantayita. ¹² Eenitatsi ikoyiri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo nokanta-yiteriri irika-paeni: "Eero pikoshekanta, jantzikoe-teeni pantawentero powayityaari."

¹³ Noyemijantzin-karite-paeni, eero poneeyawoni panta-piinta-neero eeroka-paeni kameetha-yitatsiri. ¹⁴ Eenitatsi-rika kaari kemijanteroni iroka nojankinata-kimiri, eero paapatziya-naari, rootaki ifaantyaawori ikaani-wenta-yityaa. ¹⁵ Roo kanteencha eero pikijaneentziri, pikaminaa-yiteeri pikimita-kaantyaari riimi pirentzi.

Oweyaantawori tajonka-wentaantsi

¹⁶ Tema riitaki Tajorentsi kantakaawori ajeekan-tayityaari kameetha, nokowa-kotziri riitaki inimota-kaemironi pijeekaeyini okantawitaka piñaayitero okaate awijimo-yitemini. Nokowa-kotziri itsipatemi.

¹⁷ Iroka nojankinata-perotzimiri naaka nakoki. Tema naaka Pablo wethatzimiri. Rootaki nameta-piintari aririka notyaante nojankinari. ¹⁸ Okantashitzimaetya ineshironka-yiteemi maawoeni Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Kyaariwé.

† ikoyiri = waerontsi

1 TIMOTEO

Wethataantsi

1 Naakatakira Pablo jankinatzi-mirori iroka. Rotyaantaa-rewote Jesús Jeepatzii-totaa-rewo naaka, tema rootaki ikantakaan-tziri owawijaa-koteeri Tajorentsi eejatzi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo oyaakotani. ² Eeroka nojankinatzi Timoteo, nokimita-kaanteemi eerokami notyomi akemijanta-neera. Okantashitzimaetya ineshironkateemi Ashiteeri Tajorentsi eejatzi Awinkatharite Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, okantashitzimaetya retakotemi, piñeero pijeeki kameetha.

Ikinakaa-shiteetari riyotaan-teetzi

³ Paerani niyaatan-takari Macedonia-ki, noshintsitanakimi pijeeki Efeso-ki, ari okantyaawo piyotaan-tyaariri jeekayita-tsiri pinampiki, ipakahaero ikinakaa-shiyitakawo riyotaantzi. ⁴ Ikenkithata-shiyitawo kenkitharentsi, ikenkithata-kota-shiyitawo jempe iyita iwaejatziteni. Tee ooñaawon-tziro iroka-paeni okaatzi rantakiri Tajorentsi okantyaawo akemijantan-teeyaariri, tema rootaki kantakaan-tziri iñaana-minthatawakaantari atziri-paeni. ⁵ Aryaajeeni aaka aririka ayotaante, akamantantziro jempe ikanteeta retakotawakaeta. Tema aririka akite-shiretanee, aririka akenkishiryaa-neero tampatzikata-tsiri, aririka akemijanta-perotanee, rootaki amatantawori etakoyitanta. ⁶ Ari itzimpina-yitaki irika-paeni, aminaashi-waetaka okaatzi ikenkithata-koyitzi. ⁷ Ikwashi-waetaka riyotaantero Ikantakaan-teetani. Okantawitaka ishintsi-tantzi riyotaan-tayitzi, roo kanteencha teera ikemathatztawo rirori okaatzi riyootanta-witari.

⁸ Rooma aakapaeni ayotzi omaperota okameethataki Ikantakaan-teetani, roo kanteencha otzimatyee akemathatero oeta otzimantari Ikantakaateetani. ⁹ Tema kaari rojankinee-tziniri ikaatzi kameetha-shireteentziri, tema rootaki rowajankitee-tantyaariri koshekinkari-paeni, piyathari-paeni, kaari-pero-shireri-paeni, tsimae-nkatzinkari-paeni, theenkan-taniri-paeni, maninta-shiretan-taniri-paeni, owamaayitziiriri ashitariri, owaan-tzinkari-paeni, ¹⁰ mayempiri-paeni, pankinatawakaachari ishiramparin-kaki, noshikan-taniri-paeni, theeri-paeni, kamatawiri-paeni, ikaatzi otzika-tzika-yitziirori ayotaan-tzirowa kameethari. ¹¹ Tema inashita iroka Kameethari Ñaantsi roweshiryaa-wentee-takari, rootaki ikantakinari Ashiteeri Tajorentsita-tsiri nokamantanteero.

Rantawaeri Pablo

¹² Riitakira Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo shintsita-kaakinari. Rootaki nopasoonkitantariri, tema riyotzi aawyaashire-waetaana, rotyaantakina nantawaeteniri. ¹³ Okantawitaka paerani osheki notheen-kashi-waetakari, nokijaneentakiri, nowajankitaa-piintakiri rashiyitaari, roo kanteencha retakotaana rirori. Tema tee niyowitawo okaatzi nantakiri tekira nokemijanta-nakiita. ¹⁴ Roo kanteencha irika Awinkatharite antawo retako-perotakina, ari netanakari nokemijanta-neeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, osheki netakota-naari, riitaki kantakaa-kinawori. ¹⁵ Iroka nokaman-temiri kyaariperori iroka, otzimatyee ikemijanteetero:

Ipokaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo jaka kepatsiki rowawijaa-koyiteeri kaari-pero-shireri-paeni. Tema naaka awijayi-witakariri maawoeni nokaariperoshire-witaka. ¹⁶ Rootaki opoñaantari ineshironkateena Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tee ronaneentana okantawitaka naaka maperowita-kawori nokaariperotzi. Tema ikimitakinaha naaka, ari ikantayitee-yaari itsipa ikaate kemijanta-yiteerini, ashi rowaero rañaayitee. ¹⁷ Okantashitzimaetya ashi rowaero ipinkatha-peroe-teeri Apanita-tsiri Tajorentsi, Yotaniri, Kañaaniri, Tajorentsi. Kyaariwé.

¹⁸ Notyomi, Timoteo, tzimatsi nokoyiri nokamantemi. Okimityaawo okaatzi ikenkithata-koeta-kimiri paerani. Rootaki nokamantantzi-mirori pithaamenta-shiretantyaari piyaata-kaero piñaashintsi-perotyaa kameetha, ¹⁹ eekiro poetziñaariko-tanaki-tyeeyaawo pikemijantanaki, eekiro poshireta-nakityee-yaawo tampatzikata-tsiri. Tema eeniyitatsi pakaa-kirori. Okantawita ikemijanta-yiwita, okimiwitaka ipitamenka-kota-kityeemi. ²⁰ Ari ikantakari Himeneo eejatzi Alejandro. Riitaki noshinetakiri rowashironkaa-yiteeri Kamaari, ari okantyaawo riyotan-tyaari eero itheenka-tajorentsi-waetziri Tajorentsi. †

Ikenkithatakoetziro amanaatsi

2 Iroka netawakyaari noshintsi-temiri: Otzimatyee pamanayaa, pikowako-wentante, pikanta-kowentante, pamanako-tyaari maawoeni. ² Pamana-kotyaari pinkathari-paeni. Pamana-kotyaari eejatzi jewari-paeni, ari okantyaawo pijeeka-yitan-tyaari kameetha, pipinkatha-jorentsitante, pitampatzika-shirete eejatzi. ³ Rootaki kameethata-tsiri maawoeni iroka. Rootaki ini-

† Kamaari = Yakatantaniri

motziriri Tajorentsi owawijaako-shireteeri. ⁴ Tema ikowatzii Tajorentsi maawoeni rawijako-shireteete, ikoyi eejatzi maawoeni riyotakoe-teero kyaariperori ñaantsi. ⁵ Iroka kyaariperori ñaantsi: Apaani ikanta Tajorentsi. Apaani ikanta kantako-wentziriri atziripaeni janta Tajorentsi. Riitakira irika Jeepatzii-totaa-rewo Jesús atziriwiteen-chari rirori. ⁶ Riitaki pinakowenta-kaeri maawoeni ikamawenteera, rookakaako-wenta-yitee ikowakaapa-kyaaworika Tajorentsi. ⁷ Rootaki riyoshiitan-takinari naaka Notyaantaa-rewote, riitaki otyaanta-kinari nokenkithata-kaayiteeri atziri kaari asheninkayita, niyotaa-yiteeri ikemijanta-yiteero kyaariperori ñaantsi. Tema omaperotatya roori.

⁸ Jempe-rika ipiyoteeta-piintyaa, nokoyi ramana-piinta-yiteeya atziri, itzinaa-wakoyityaa ikimita-piintaha. Roo kanteencha ikiteshireyite, eero ikija-wakaa-waeta, eero iñaana-minthata-wakaa-waeta. ⁹ Ari okimitanee-yaari tsinani-paeni, eero oñaawena-waeta okithaatyaa-wo owaneenkata-chari, apaawaeteri koriki amanantayiteri othatani poreryaa-yitatsiri, oñaawena-waetyaawo owaneenkatero oeshi. ¹⁰ Tema otzimatyee iroka-paeni ameteeyaawo okaatzi kameethata-tsiri. Ari okantari tsinani-paeni etakotariri Tajorentsi, pinkathatziriri eejatzi. ¹¹ Aririka riyotaan-teete, owayempitayityaa tsinani okemijante. ¹² Tee noshineta-kaantziro iyotaante tsinani, tee noshineta-kaantziro eewateri shirampari-paeni eejatzi. Apatziro owayempitayityaa okemijante. ¹³ Tema riitaki Adán reteetaka paerani rowetsikae-takiri, rootaki impoeta-paentsiri Eva. ¹⁴ Kaari Adán ramatawiteetaki paerani, tema rootaki tsinani ramatawi-teetakiri roojatzi antanta-kawori kaari-perori. ¹⁵ Roo kanteencha iroka tsinani-paeni tzimayita-tsiri eentsite, aritaki okantaki awijakoshire-yitee eekiro-rika iyaatakaa-nakityeero okemijanta-yitee, etakotantayiteeyaa, okite-shire-yitee, eero okaashintyaki-yitziro oethaari ikowan-teetyaawori.

Jempe ikantayityaa jewari-paeni

3 Kyaaryoowa nokantemiri: Tzimatsi-rika kowatsini reewateri kemijantzinkari-paeni, ari okameethatzi okaatzi ikoyiri ranteri. ² Ikaatzi jewayita-tsiri otzimatyee ikameetha-shirete, eero itzimayitzi iita kenkithata-kowaeterini, ikinayityaawo iina, ikiyothanite, ranta-piintero kameethari, ipinkathata-kaantyyaa, roemaantayite ipankoki, riyotaantayitee. ³ Eero ishinkita-piinta, eero ikija-piinta, retakotantayityaa, itsinampa-shireyitee, eero ikowashiwaeta roshekitero rashaahawo. ⁴ Riyote reewayiteeri ikaatzi jeeka-pankotziriri, pinkathari ikantante itomi-paeni, eero ipiyatha-waeta. ⁵ Tema apaani atziri kaari yoteroni reewata-kaante ipankoki, ¿kantachama reewawenterini ikaatzi kemijanta-neeriri Tajorentsi? ⁶ Ari ikantari eejatzi owakiratsiri ikemijantzi, eero omata reewata-kaante. Tema aririka imatero reewate, ari ikantakaa-pero-waetanakyyaa, ari roshiya-kota-kyaari okaatzi awiji-mota-kiriri paerani Kamaari. ⁷ Aririka piyoshiite jewatziriri kemijantzinkari, pamine ipinkathatziro atziri-paeni kaari

† *poreryaa-yitatsiri = ooro, perla*

kemijanta-tsini. Riirika powaki ikantako-waetee-tziri, riitakira kaari amaweteroni ramatawiteri Kamaari.

Jempe ikantayityaa amitakotziriri jewari-paeni

⁸ Ikaatzi amitakotziriri jewatziriri kemijantzinkari-paeni, otzimatyee ipinkathata-kaantyyaa, ameentaa-rewo rinatyee, eero ishinkita-piintayita, eero ikowashiwaeta ishenitero rashaahawo. ⁹ Okowa-perotatyaa riyotako-yiteero okaatzi akemijanteeri kaari riyotakowiteeta paerani, ikenkishiryakopiinteero tampatzikata-tsiri. ¹⁰ Omatantyyaari ramitakoteri jewari-paeni, otzimatyee iñaantee-tawakyyaari aririka imatakiro. ¹¹ Ari okimiyityaari eejatzi tsinani otzimatyee opinkathata-kaantyyaa, eero okenkithatakotantashi-waeta, okempoyaa-waeni okantyyaa, okyaaryoo-wenta-yitaneero maawoeni. ¹² Ikaate amitakoteerini jewari-paeni ikinayityaawo iina, reewateri kameetha itomi-paeni eejatzi jeeka-wankotziriri. ¹³ Aririka imataneero, ipinkathaperoteeri, ari riyotaneero rawentaa-shiretyaa ikamantanteero jempe okanta ikemijantantariri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús.

Omaperotatya okameethataki akemijantziro

¹⁴ Nokowaki niyaatemi intsipaeteeni noñeemi. Roo kanteencha netawakyyaawo nojankinatemi iroka, ¹⁵ aamaa-shityaa eerorika niyaatzita, nokamantzitemiro jempe ikanteeta ijeekaeatzi rashiyiteera Tajorentsi. Tema akaatzi rashiyitee Kañaaniri Tajorentsi, oshiyanaawo okanta tzinkamintsi-perori, aakapaeni otzinkamitanaa ikenkithee-tziro kyaariperori ñaantsi. ¹⁶ Omaperotatya okyaaryootzi okaatzi akemijanteeri, teera riyotako-witeetawo paerani jempe ikanteeta ipinkatha-tajorentsietzi. Iroka akemijantziro:
Ratziritzi-motantaki Tajorentsi,
Riitaki oñaahan-takirori Ishire tajorentsi rooperori iroka.
Riitaki Ronampiripaeni Tajorentsi ñaayita-kiriri,
Riitaki ikenkithata-koetakiri itsipa-jatziki atziri.
Riitaki ikemijanteeri-tziri maawoeni kepatsiki,
Riitaki oenokaa-chari rowaneenkawoki.

Ikenkithata-kotee-tziri pakahaeroni ikemijantawita

4 Roo kanteencha iroka okanteeri Ishire Tajorentsi. Paata, ari iñahaetaki pakahaeroni ikemijantawitari, rootaki ikowanaki ikemijanta-yitero iñaani kamaari-paeni, ramatawitan-tzira. ² Riyotaa-waeta-shitan-tyaawo kamatawiri kaari rooperota-tsiri, eero ike-maero rowashiretako-tyaawo rantayitzi, eempa-tziitaki. Okimiwitakawo opirota-kaantzira itahaeta, tema eempa-wathata-kaantzi eero akemaero katsiri. ³ Eero ishineta-kaantziro raawakaetyaa, itzitakaantyyaawo okaatzi rowaetari. Teera okameethatzi iroka. Tema aakapaeni akaatzi akemijanta-yiteeri Tajorentsi, ayoteero kyaaripero, rowetsika-yitakaero owanawontsi. Ishineta-haero owayitee-yaawo iroka-paeni, apasoonkiyiteeri. ⁴ Tema okaatzi rowetsika-yitakiri

Tajorentsi, kameetha okantayitaka. Tekatsi oetya apaawaetan-tyaawori, tema otzimatyee apasoonkiteri añaayitziro okaatzi ipayita-kaeri. ⁵ Tema aririka amatakiro okantziri iñaani Tajorentsi amanako-yiteero okaatzi ipayiteeri, aritaki itajonka-wentakiro.

Antawaetee-niriri kameetha Jesús Jeepatzii-totaa-rewo

⁶ Rootakirika piyotaan-takiri iroka, pimatanaa-kitziro pantawaeteeniri kameetha Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Pimonkaata-naatziro okaatzi pikemijanta-neeri, pimatanaa-kitziro kameethari okaatzi riyotahae-takimiri. ⁷ Pipaka-yiteero kenkitha-rentsi-paeni kaari rooperota-tsini, rootaki ameta-piinta-shitakari majonto okenkitha-yitziro iroka. Tema otzimatyee piña-shintsi-shireta-neeyaa pimatana-tyaawori pipinkatha-tajorentsisee. ⁸ Tema okameethatzi-mowitee añaayitziro añaashintsi-waeta koñaatziro awathaki, tema rootaki kameetha-perota-tsiri añaashintsi-shireta-neeyaa añaantyaawori apinkatha-tajorentsisee. Teera rootaki antanta-yitawori okantya anintaa-waetan-tyaari nimaeka eeniro añaayitzi, añaahaero paata anintaa-waeteeyaa aririka añaaha. ⁹ Kyaariperori iroka ñaantsi, otzimatyee akemijantee maawoeni. ¹⁰ Rootaki añaanta-yitawori añaashintsiyita, ashintsitzi antawae-yitzi, tema oyaako-teeri Tajorentsi jempe itzimi kañaanitatsiri. Kantacha rowawijaako-shireteeri maawoeni atziri-paeni, riitakira rowawijaako-shire-yitee ikaate kemijanteerini.

¹¹ Rootaki piyotaan-tayiteeri iroka, pishintsitan-teero. ¹² Tee nokoyi itheenki-mawaeteetemi pewankaritzira. Tema otzimatyee poñaahantero jempe pikantanaa pikemijanteera, ari okantya roshiya-kotan-teetemiri. Otzimatyee paminakowentero okaatzi piñaawae-yitziro, eejatzi okaatzi pantayiteri. petakotanteeyaa, pikyaaryoo-tee, pikiteshiretee. ¹³ Pishintsitaa-piinteeniri piñaana-yiteeniri atziri-paeni Jankina-rentsi-perori, pikenkithata-piinteero, piyotaanta-piinteero, roojatzi piñaanta-kyaawori nareetemi janta. ¹⁴ Pikenkishiryaa-kotero ikenkithata-kota-kimiri paerani jewari-paeni, ari okanta itajonka-wentan-takimiri roteyapatzii-totan-tayitzimiro rako. Kyaaryoowa papaatzirokari itajonka-wenteemi Tajorentsi pimatana-tyaawori iroka. ¹⁵ Piñaashintsi-wenta-neeyaa, okantya iñaanteemiri eekiro piyaata-kaana-kityeero pimatanaakiro. ¹⁶ Paamaeyaa eeroka jempe pikantanaa, pikenkithashiryahaa-kotyaa kameetha okaate piyotaan-tayiteeri, okaate pantayiteri eejatzi. Aririka pimatakiro pikyaaryoo-wenteero, aritaki piñeero pawijako-shiretee, eejatzi ikimita-yitee-yaari ikaatzi piyotaa-piintakiri.

Anteeniriri paashini-paeni

⁵ Tee okameethatzi pikijatha-yiteri antaripero-paeni, kameetha piñaana-yiteri. Rootaki kamethatatsini paakameetha-yiteri pikimita-kaanteri riirikami pipaapate. Ari pikimiteeri ewankari-paeni,

† majonto = antawo-pero-paeni

paakameethateri poshiya-kaanteri riirikami pirentzi. ² Otzimatyee paakameetha-yitero antawopero-paeni, pikimita-kaantero roorikami piniro eeroka. Ari pikimiteerori ewankawo-paeni, paakameetha-yitero, eero poshiretawo pikosheka-waetyaawo pikimita-kaantero roorikami pitsiro.

³ Paakameetha-yitero kinankawo jempe otzimi maperotzirori okowityaa-waetzi. ⁴ Rooma apaani kinankawo tzimayita-tsiri otomi-paeni, ojari-paeni, riitaki etanakyaaawoni raminiro ramitako-yitero, otzimatyee ipiyatee-yaawo raminako-wentee-ro okimitakirira paerani roori rantaritan-takari rirori. Rootakira ini-motziriri Tajorentsi. ⁵ Rooma apaani kinankawo jeekawaetashitachari apaniroeni, awentee-yaari roori Tajorentsi, aashi owaero oetziñaarikotyaaawo amanyaa okowa-koteeri kitejeriki eejatzi tsireniriki. ⁶ Rooma eerorika ojeekanaki kameetha antayitanakiro okowashiyitanakiri roori kinankawo-paeni, teera ojeeki kameetha, okimiwitaka okamak-tyeemi. ⁷ Pishintsi-tero omatantee-yaawori nokantakiri, ari okantya eero otzimanta ikenkithatako-tee-terori. ⁸ Eeniyitatsi kaari aminironi isheninkapero okaakini okinankawotanakirika. Riitakira ma-perotachani kaari amineeroni riniro aririka okinankawotanaki. Okimiwitakawo ipakana-kityeeromi ikemijantzi. Riitaki maperota-kirori rawijanakiri ikanta kaari kemijanta-tsini.

⁹ Iroka kowachari rojankinata-kotee-tantyaawori kinankawo-paeni antawaeteeniri Jeepatzii-totaa-rewo: Antawo-pero-paeni iroka, kinatariri paerani oemi, ^{††10} kameetha-shirerira ikema-kotee-tziro, aminakowentziri atomi-paeni, oemaantzi opankoki, aakameethata-piintakiri kemijantzinkari, oneshironkatapiintziri ashironkaenkari, omata-piinteero okaatzi kameetha-yitatsiri. ^{††11} Rooma kinankawo kaari antawo-perota-tsini, eero rojankinata-koetziro. Eero okanta-perota antawaeteeniri Jeepatzii-totaa-rewo, tema eeniro okoyi ayi oemi. ¹² Tema aririka ahae itsipa oemi, aritaki ikantako-waetee-takiro, tema eero omonkaatziro okaatzi okontawitakari anterimi. ¹³ Aritaki operata-nakyaawo, okinayite pankotsi-kipaeni, okenkitha-waeta-kotan-tayite, akakawaeta-shityaa. ¹⁴ Rootaki nokowantari aayitee oemi apaani kinankawo kaari antawoperota-tsini, itzimayitee eentsite, ojeekiita opankoki antawaete. Ari okantya eero itzimanta iita kijimawaeteroni. ¹⁵ Tema tzimayitatsi matakirori, antawaeta-shitakawo ikoyiri Kamaari. ^{††16} Kinankawo tzimatsiri osheninkapaeni, riitaki amitako-yiteroni. Rooma kinankawo kaari tzimatsini osheninkapaeni, jeekatsiri apaniroeni tekatsi amita-koteroni, osheki kowityaa-waetzi roori. Rootaki kowaperota-chari ramitakotero itsipa kemijantzinkari-paeni.

¹⁷ Otzimatyeeera ipineeteeri jewatakaan-tatsiri ipinkathee-tziri. Riitaki ipaperoteete kenkithata-kaanta-piinta-tsiri, eejatzi ikaatzi yotaanta-piinta-tsiri. ^{††18} Tema rootaki ikantakoe-tziri Jankina-rentsi-peroriki:

†† Antawo-kona = okaate 60 ojarentsisee ‡ aakameethata-piintakiri = okiwa-kitzita-piintakiri; kemijantzinkari = kiteshireri †† Ka-

Aririka pantawaeta-kaeri apaani piratsi, tee okameethatzi itashe-ya-waete.

Iroka ikantzi eejatzi:

Otzimatyee ipineeteri antawaeta-tsiri.

¹⁹ Ikaatzi-rika apaani atziri kanta-kotziriri apaani jewari, eero pikemijantziri. Rooma ikaate-rika apite, eerorika ikaate mawa ñaakota-kirini rantakiro kaari-perori, ari okameethatzi ikemijanteeteri. ²⁰ Eekiro-rika riyaaetateyee ranteetero kaari-perori, payiri jempe ipiyoteeta pikijathateri, ari okantya a ithaawan-teetyaari, eero imatantawo rantero itsipa-paeni. ²¹ Noshintsi-tzimi pantero iroka. Tema aririka pimataneero, eero piñiuro pamaakitante. Eero pikanta-waetzi "Eero nokijathatziri, tema rirorperi irika." Riyotzi Tajorentsi nokantan-tzimirori. Riyotzitawo eejatzi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riyotzitaka eejatzi ronampiripaeni Tajorentsi ikaatzi riyoshiitakiri. ²² Tee okameethatzi pathawae-yaawo poteya-patzii-totan-tyaawo pako reewatan-teetyaari. Tema aririka riyotee-takiri rantakiro kaari-perori, ikimiwitakaha eerokami kantakaa-shityaawoni. Tema otzimatyee pikite-shiretee eeroka.

²³ Teera apatziro pirapiintero nijaa, piryaaawo eepichokiini kachori, ari piñaakiro petsiyata-kote pimantsiya-waewitaha.

²⁴ Eenitatsira atziri, tekira iñeero riyakowenteeteri rantakiro kaari-perori, ikema-kotee-takiri maawoeni. Eenitatsi itsipa eejatzi kaari riyotakoetzi rantziro-rika kaari-perori, apatziro ikemakoeteri paata. ²⁵ Ari okimitari eejatzi, teera romana-kota-piintero atziri rantayitero kameethari. Rooma aririka rantero kaari-perori, ari ikowa-piinta-wityaa romana-kotyaa, roo kanteencha aritaki ikemakoe-takiri.

6 Maawoeni omperataa-rewo, otzimatyee ipinkathateeri omperatariri. Roo nokantantari, ari okantya eero itzimanta paeryaa-shiwaetyaarini Tajorentsi, eero itzimanta kantako-waeteeni ayotaantayitziirira. ² Omperataa-rewo kemijanta-tsiri, aririka romperatemi itsipa kemijantzinkari, tee okameethatzi pikanta-waete: "Eero pikimita-kaanari pomperatani, tema noyemijantzinkari karite eeroka." Tema okowa-perotatyaa rantawaeteniri kameetha irika omperataa-rewo, retakotani royiri, tema kemijantzinkari irikai. Otzimatyee piyotaan-teero iroka, pishintsi-tan-teero.

Kiteshireta-kaanta-tsiri eejatzi inimotaantsi

³ Aririka ipoki inashityaawoni ikenkithata-kaante, kaari ikimityaawoni okaatzi iñaaniyitakari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, rinashita-paakyaawo eejatzi ikenkithata-kotero pinkathatajorentsitan-tatsiri. ⁴ Kantakaa-pero-waetzinkari irika, tekatsira riyote. Apatziro ikoyi rirori añaanatawakaa-wentyaawo iñaani Tajorentsi. Roo opoñaan-tyaari oñawakaa-waetyaa, akosheka-wakaa-waetyaa, akaweya-wakaa-waetyaa, akanta-kota-wakaa-waetyaa, ⁵ akijaneenta-wakaa-perotanakyaa. Rootaki imata-piintakiri kaari-pero-shireri kaari yotakoperoteroni

maari = Yakatantaniri †† ipaperoteete = oshiyawori apite rapiteetero ipineetero

kyaariperori ñaantsi. Ikenkithashiryaaayita raantyaawo koriki ramawenatawo aririka ipinkathatajorentsitanakaha. Tee okameethatzi paapatziyari eeroka. ¹⁶ Aritaki okantzimaeta, osheki ipineeteero paata apinkathatzirira Tajorentsi. Roo kanteencha añaantyaawori ipineetee, otzimatyee inimoyitee añaari okaatzi tzimimo-yiteeri. ⁷ Tema paerani owakira atzimapaaki tee amapaaki tzimi-moteeri. Ari okantari eejatzi aririka akamae, okaate tzimi-moteeri eero aaneero. ⁸ Tema otzimapiintzi-rika oyaari, otzima-piintzi-rika akithaataro, ari okaate tekatsi akoyiri otsipa. ⁹ Rima ikaate kowayiteroni rashaahantya, okaema-shiretatziri ikaaripero-shirete. Ikimita-kowaetakari shirikachari iwirentsi, aririka rantayita-nakiro ikowakaa-shiyitari owariperotan-tatsiri, rootaki peyakaa-shiteeyarini. ¹⁰ Aririka ikowa-piinteetero rashaahanteetyaa, okimiwitakawo roomi oparethari kaaripero-yitatsiri. Eenitatsi matakirori iñaamayitawo rashaahantya, ipakaa-nakiro ikemijantzi, okimiwitakawo riimi keemaatsita-kaawaeta-CHANIMI APANIROENI.

Pikimita-kantero powayiri-wentee-yaawomi pikemijantane

¹¹ Rooma eeroka, rashiteemi Tajorentsi, eero pantanetziro iroka-paeni, pikimita-kantero pishiya-pithateeromi. Tema roo pikowa-perotziro pitampatzikashirete, pinkathateeri Tajorentsi, pikemijanteeri Tajorentsi, petakotantya, pamawe-waenite, pamatsinkyaa eejatzi. ¹² Eekiro pikemijanta-naatyee, pikimita-kantero powayiri-wenta-neeyaawomi kameetha-yitatsiri. Pikimita-kantero eejatzi piñaashintsi-wentee-yaawomi roojatzi paantakyaawori kanteetaa-chani añaakahaemini. Rootaki ikaema-shireteetantzimiri, ari okanta ikemanteemiri atziri-paeni, pikantzi: "Nokemijantee." ¹³ Eenitatsi noshintsi-temiri. Tema irika Tajorentsi añaakaa-yitziirori okaatzi tzimayitatziri, riyotzi nokantzimiri. Riyotzita eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ñaawaeta-piinta-kirori kyaariperota-tsiri, roojatzi iñaawaeta-paakiri rahaeta-nakiririka ijeekira Poncio Pilato. Iroka okaate noshintsi-temiri: ¹⁴ Eero pipiyathatawo nokanta-kaanta-kimiri. Pikiteshiretee itzimi-kari ñaawaeta-kowaeta-shitemiri. Piyaata-kaero eeroka roojatzi ipiyantee-yaari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁵ Tema ari ipiyee rirori aririka ikowakaapakyaaworika Tajorentsi, ajahaa-wentani. Tema apatziro Tajorentsi reewatakaanteero maawoeni tzimayita-tsiri, apatziro ipinkathari-wentziri ikaatzi pinkathari-wenta-witachari, ari reewatziri ikaatzi jewawita-chari nimaeka. ¹⁶ Riitaki ashitawori kanteetaa-chari añaamentotsi, ashi rowaero ijeeki jempe oshipakiryaa-perotzi, rootaki kaari rareetan-teetari. Tekatsi atziri materoni iñeeri, eero imateeteero eejatzi. Omaperotatyaa ipinkatheetziri. Ashi rowaero ipinkathari-wentantee. Kyaariwé. ¹⁷ Otzimatyee piyotaa-yiteeri ikaatzi ashaahantachari nimaeka, eero ikantakaapero-waetanta. Eero

† Tee okameethatzi paapatziyari eeroka. = otsipayita ñaantsipaeni

rawentaa-shiwaetawo rashaahawo, tema eero okijotzi-motziri. Otzimatyee rawentaa-yitee-yaari Tajorentsi, ri-itaki matzirori ithaamenta-kaantapero-ta. ¹⁸ Piyotaanteero ranteeteero kameethari. Ikimita apaani ashahantzinkari otzimimo-perotziri owaahawo, ari ikimitaneeyaari irika-paeni otzimimo-perotziri rantani, rootaki ikimita-kaanta-neemi roorika rowaahawo. Piyotaanteero ineshironkae-tante, ikowayite ipashitan-tayiteeyaa. ¹⁹ Rootakirika imataneeri, okimiwitakawo rowaan-tyaawomi rashaahawo ikashiya-kaeyaari paa-ta. Ashi rowaero ifeero ijeekae kameetha.

Oweyaanta-paakawori ikantziriri Pablo irika Timoteo

²⁰ Timoteo, pikyaaryoo-wenteero piyotaan-teero okaatzi ineshironkae-takimi. Eero pimatzitawo eeroka jempe ikenkithata-kota-shiteetawo kaari-perori. Eero pimatzitawo eeroka jempe ifaanata-wakantashitawo ikimita-kaanta-witari rooperori iroka riyo-yitziri.

²¹ Tema eenitatsi mayitakirori, ikinashi-waeyitaka, kimi-witaka itzimpina-wenta-tyeeromi okaate ikemijanteri. Okantashitzimaetya ineshironkaetemi. Kyaariwé.

2 TIMOTEO

Wethataantsi

1 Naaka Pablo jankinatzi-miro iroka. Rotyaantaa-rewote Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tema riitaki Tajorentsi kowakaa-kinawori nokenkithata-koteero ikashiya-kaakaeri rañaakaa-yitee Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ² Eeroka nojankinatzi Timoteo, eeroka nokimitta-kaanta netakotani notyomi. Okantashitzimaetyaa ineshironkateemi Ashiteeri Tajorentsi eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, okantashitzimaetyaa retakotemi, piñeero piñeeki kameetha.

Pikenkithata-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo

³ Ari nokanta-piintatyaa tsireniriki eejatzi kitejeriki namanakoyitzimi, nopasoonkitziri Tajorentsi, nantawaeteeniri. Noshiyakoteeyaari ikimi-yitaka nowae-jatziteni tampatzika-shireri-paeni rirori. ⁴ Aririka noshiretyaawo piraawaetaka paerani, osheki nokowaki napiiteero noñeemi, ari okantyya nokimo-shiretanyaaari. ⁵ Osheki nokenkishiryaa-kotakimi jempe okanta pikemijanta-perotan-tanakari. Tema rootaki etanakaawo pijawo Loida, opoñaashita piniro Eunice. Niyotzi eejatzi ari pikimita-nakari eeroka. ⁶ Rootaki napiitan-tzimiri nokantemi: Powakirateero itajonka-wentakimi Tajorentsi noteya-patzii-totan-takimiro paerani nako, pikimita-kaanteero roejeetziro paamari tsiwaki-matatsiri. ⁷ Tema tee ithaawa-shireta-kaantzi Tajorentsi. Apatziro raawyaa-shireta-kaantzi, retakoshiretakaanta, iñaako-shireta-kaanta.

⁸ Rootaki eero pikaani-wenta-kaantawo pikenkithata-koteri Awinkatharite, ari pikimiteenari naaka, eero pikaani-wentana romonkyaa-wentee-tanari Tajorentsi. Tema riitaki aawyaa-shireta-kaemini, poshiya-kotan-tenari naaka, nokemaatsita-kowentawo Kameethari Ñaantsi. ⁹ Riijatzi owawijaako-shire-yiteeri Tajorentsi, riitaki kaema-shire-yiteeri akite-shiretan-taari. Teera aaka matashityaawoni, tema riitaki kowaentsi rantero. Ashi royi-ro paerani Tajorentsi ikowa-piintaki ineshironka-yitee Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ¹⁰ Rootaki imatakiri nimaeka, ikoñaataki paerani Owawijaa-kotan-taniri, Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. Riitaki matakirori rotsinampaero kaamanitaantsi, ramayita-kaero Kameethari Ñaantsi, roo ayotantaari ashi owaero rañaakaa-yitee. ¹¹ Rootaki riyoshiitan-takinari naaka Otyaantaa-rewo-paeni, riitaki otyaantakina nokenkithata-kaanteero Kameethari Ñaantsi, eejatzi niyotaa-yiteeri kaari nosheninkata. ¹² Rootaki nokemaatsi-wetan-tawori nimaeka, roo kanteencha teemaeta nokaani-wenta.

Tema niyotzi naaka iita nawentaari, niyoperotzi otzimimotziri ishintsinka, ari okantyya eero roka-kaantawo ikowakaa-kinari nanteeniri roojatzi aririka omonkaateeyaa kitejeri ipiyantee-yaari. ¹³ Ari pikimita-neeyaari eeroka, poshiyako-tenawo jempe okanta pikemakina niyotaantaki, piyaata-kaero pawentee-yaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, etakoyiteeri, ashiyiteeri eejatzi. ¹⁴ Ari ojeeka-shiretan-takimi Ishire Tajorentsi, riitaki kyaaryoo-shireta-kaemini eero pokantawo kyaariperori otzimi ikowakaa-kimiri piyotaa-teero.

¹⁵ Pikema-kotakina eeroka rooka-wenta-waeta-nakina nampiyitawori Asia-ki. Irika Figelo eejatzi Hermóhenes. ¹⁶ Roo kanteencha irika Onesíforo, osheki roemoshirenka-piintakina rirori, tee ikaaniwenta-kotyaaana roojowitee-takina. Osheki nokowaki ineshironkateeri Tajorentsi ikaatzi jeeka-wankotziriri. ¹⁷ Tema riitaki aminaminata-paakinari rareetakaha Roma-ki, roojatzi iñaanta-paakinari. ¹⁸ Riira Awinkatharite neshironkateerini paata oweyaantyaawoni kitejeri ipiyeerika. Tema piyotzi eeroka, osheki ramitakotakina Onesíforo nojeekan-takari Efeso-ki.

Pikimita-kaantyya eerokami rowayirite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo

2 Notyomi, tema riitaki neshironkateemiri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, okantashitzimaetyaa raawyaa-shireta-kaemi. ² Tema pikemakina jempe okanta niyotaaantaki atziripaeniki. Oztimatyye piyoshiiyite nimaeka ameenaa-rewo riitaki mataneeroni riyotaa-neeri eejatzi itsipa-paeni. ³ Pamaakowentyaa piñaashintsitta-kowenta-neeyaari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Pikimita-kaantyya eerokami rowayirite. ⁴ Tema apaani owayirita-chari tee iñeetziri rantaneero antawae-rentsi rantayita-piintee-tziri. Tema otzimatyee retapaentyaawo ikantakiriri reewarite. ⁵ Kantacha eejatzi pikimitakotyaaari ipinatee-tziri oyiishiteen-tsiri ishiyeeyani. Tema antawo iñaashintsitakawo. Roo kanteencha imatantyaawori royiishitante otzimatyee retanakyaaawo iñaanta-piintyaawo. Rooma ramataa-shiwaetyaari-ka ikoyi royiishitantemi, eerowa ipinatee-tziri. ⁶ Kantacha eejatzi pikimitakotyaaari ikanta apaani pankiwae-rintzi. Tema riitaki etapiintawo rowayitawo okithoki iwankiri. ⁷ Oztimatyye pikenkishiryaa-kotero nokantayitakimiri. Tema riitaki Awinkatharite kemathatakaaperote-mironi maawoeni.

⁸ Pikenkishiryaa-koteri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo icharinitakari pinkatharini David. Añaahae rirori ika-

mawitakaha. Rootakira iroka Kameethari Ñaantsi no-kenkithata-koteeri. ⁹ Rootaki natsipeta-kowentari noñaantawori nimaeka roojowaeteetana, romonkyaa-waeteetana, ikimita-kaantee-takina naakami owantzinkari. Rooma iñaani Tajorentsi eero imateetziro roojoteetero roori. ¹⁰ Rootaki namawetan-tawori nimaeka maawoeni nokemaatsi-waetakari, okan-takaan-tziro netakotari ikaatzi riyoshiiteeri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús rowawijaako-shire-yiteeri. Ari okantyyaashi rowantee-yaawori rañaayitee. ¹¹ Iroka maperori ikantee-tziri:

Aririka akama-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo, aritaki atsipatee-yaari rañaakaa-yitee.

¹² Aririka amawe-waenitaki, ari atsipatee-yaari apinkathari-wentantee.

Rooma aririka akante: "Tee noñeeri." Aritaki imatee eejatzi aaka.

¹³ Okantawitaka tee añaawitawo oetz-iñaarikowentyaari, riima rirori roetziñaariko-wenta-yitee.

Tema ashi rowaero rirori, tee ithaaña-pithatantawo okaatzi ikashiya-kaantziri.

Pikimityaari antawae-ryaantzi raakameethee-tziri

¹⁴ Piyotaan-teero iroka. Pishintsi-tantero ikowakaan-ta-perotziri Tajorentsi: Eero iñaanata-wakaa-wenta-shiteetawo ñaantsi-paeni kaari rooperota-tsini. Tema kantacha owarishireteri ikaate kemironi. ¹⁵ Oztimatyye piñaashintsiteeyaa pitampatzikateero ñaantsi kyaariperori, ari okantyya raakameetha-wentan-tee-mirori Tajorentsi. Pikimita-kotyyaari antawae-ryaantzi kaari tzimatsini oetyaa ikaaniwenta-kotyyaari. ¹⁶ Eero pikemijanta-waetziro eeroka iñaawaetashitee-tari ñaantsi kaariperori-yitatsiri. Arira opoñaari itheenka-tajorentsitan-teetzi. ¹⁷ Okimiwitakawo owawathatanta apathaa-waeterika. Rootaki awiji-mota-kiriri Himeneo eejatzi Fileto. ¹⁸ Ikinakaa-shiwaetakawo rirori riyotaantziro kyaariperori, ikantaki: "Teera kyaaripero añaayitee aririka akamayitaki, tema añaayiteero roshiya-kaawentee-takiri 'añaamentotsi.'" Iroka okaatzi riyotaan-tawitakari rowari-shiryaan-takari ikaateeyini ikemijanta-witanaa. ¹⁹ Roo kanteencha, okimiwitakawo rowatzika-tyeemi Tajorentsi roo-perori itzinkami, ari rowetsikakimi ipanko. opoñaashitya ipataka-kotaki apite jankina-rentsi ikanteetzi: "Riyotziri Awinkatharite ikaatzi rashitari." Eejatzi: "Ikaate awentahae-yaarini Jeepatzii-totaa-rewo, oztimatyye rookaero kaariperotatsiri." †

²⁰ Jame oshiyakaawen-tawakiro okaatzi tzimatsiri ipankoki apaani ashaahantzinkari. Tema eenitatsi owaneenka-yitachari chomo-paeni, poreryaanakitatsiri, osheki ineshironkatziro. Roo kanteencha eeniyitatsi incha-naki eejatzi chomo, tee ineshironka-pero-tziro iroka-paeni. ²¹ Aririka akite-shire-yitanee, ari ikimi-yitee-yaawo chomo ineshironkatziro ashitawori, ikowa-pi-intziri rowanta-yityaawo. Ari ikiteshoretakaanee Ashiteeri, aamakowentyaa antayiteeniri kameetha-yi-

† awentahae-yaarini = waerontsi

tatsiri. ²² Inteena powayiteero ikowa-shiwaetari ewankari-paeni, poshiya-kaantero pishiya-pithata-tyeeromi. Tema rootaki piñaamata-piinta-nakyyaari pikameetha-shire-yitee, pikyaaryoo-wentyaa, petakotantyya, kameetha pijeeka-kaantayite, pitsipa-yitee-yaari kiteshireri ikaatzi awentaa-yitaariri Awinkatharite. ²³ Eero piñaawae-yitziro ñaantsi kaari kameethatatsi, tema rootaki opoñaantari ikija-wakaan-teetari. ²⁴ Rooma aakapaeni rompera-yiteera Tajorentsi, tee okameethatzi añaana-minthata-wakaeyaa aakapaeni. Tema oztimatyye aneshi-nonkatawakaeyaa, akiyothanite ayotaantee, atsinampa-shirete, ²⁵ eentsikiroeni akantawentyaari akaminaayiteri kijaneenteeri, aama aritaki ipiya-shireta-kaeri Tajorentsi, aritaki riyota-koteero kyaariperori. ²⁶ Ari okantyya riyotan-teeyari ishirika-kityaa riwiriki Kamaari, tema riitaki omperawaeta-piinta-kariri, ishintsi-wentziri rantayiteniri ikowashi-yitari rirori.

Jempe ikanteetyaa ijeekaetee paata iweyaanta-paakyyaawoni kitejeri

3 Oztimatyye piyote, paata oweyaanta-paakyyawoni kitejeri antawo opomeentsitzi-moyitee. ² Iroka ikantayityaa atziri-paeni: Apaniroeni ineshironka-pero-waetyaa, iñaawenawaetashityaa roshekiiro rashaahawo, rajahaa-wenta-waetyaa, eero ipinkathatantzi, itheenka-tajorentsi-waete, ipiyathawaetyaari ashitariri, eero riyoteero ipasoonkitante, ikaweyan-tawaete, ³ eero retakotantaa, eero ikowa-piintee ipeyakotante, itheeya-kotan-tawaetyaa, eero romaanta-kaawo ikowa-shiwaetari, osheki rowatsinaan-tawaete, ikijaneentero kameetha-yitatsiri, ⁴ pithokashitan-tanir irikapaeni, eero iñaakonita, osheki ikantakaa-pero-waetyaa, osheki iñaamawaetyaawo ikowashi-yitari awijanakiro ikowakaa-witariri Tajorentsi, ⁵ ari roshiya-kowaeta-kyaarimi pinkathatajorentsi-waetaniri, roo kanteencha osheki itheenki oztimi-motziri Tajorentsi ishintsinka. Eerowa pitsipa-yitari eeroka. ⁶ Tema imatakiro irika-paeni ijeekawankotantaki, ramatawi-yitakiro tsinani-paeni shipetashireri, antawo ikenkishiryaa-kaayitawo okaariperoshirete, oztimatyye awentee-yaari irika-paeni, rootaki opoñaan-tyaari oñaama-shirewaeta-nakyya roori. ⁷ Rootaki okowa-perotan-tanakyyaari iyoperotero, roo kanteencha tee iyotakoperotzimaetawo okaatzi rooperota-tsiri. ⁸ Rootaki imatakiro paerani sheripiyari Janes eejatzi Jambres, ikoshekakari Moisés, ari ikimitari irika atziri-paeni amatawitan-taniri, tee ookimoshiretari okaatzi rooperota-tsiri. Kaari-pero-shireri irika, raminaa-shiwaetaka okaatzi ikemijanta-yiwitakari. ^{††9} Eerowa imatziro, aritaki riyota-nakiri aminaashiwaeta okaatzi rantziri, aritaki roshiya-kotee-yaari sheripiyari akenkithata-kotakiri.

†† Ikenkishiryaa-koetziri Janes eejatzi Jambres sheripiyari irika-paeni, Apitantoni-jatzi irika. Tema paerani rookakaa-wentan-taariri Moisés isheninka-paeni Israel-paeni, irika sheripiyari-paeni roshiya-kowitakari Moisés, riraa-ntsita-kaero nijaa, ikoñaata-kaayitaki eejatzi osheki mashero.

¹⁰ Rooma eeroka, pikimiteena naaka, okaatzi niy-otaan-tziri, jempe nokinakaero, oeta nokoyiri, nokaaryoo-wentanta, nentsikiro-wentanta, ne-takotanta, namawenita, ¹¹ owatsinaa-waeteetakina, ikemaatsita-kaawaetee-takina, okimita okaatzi awiji-mota-kinari Antioquía-ki, Iconio-ki, eejatzi Litra-ki. Tema osheki ratsipeta-kaawenta-kinari. Roo kanteencha rookaaa-wenta-piintakina Awinkatharite. ¹² Ari okantyaari, aritaki rowatsi-naaryaa-koeteeri ikaatzi rashiyitaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús kowanaa-tsiri ipinkatha-tajorentsita-nite. ¹³ Riima kaari-perori atziri-paeni, amatawitan-taniri eekiro imaperota-tyeeyaa, rashi-minthatyaawo ramatawitanta-piinte, imateetzityaari rirori ramatawiteeteri. ¹⁴ Rooma eeroka, poe-jokirotyaawo okaatzi piyotakiri, okaatzi pawentaa-naari. Tema piyotzi iita yotaaki-mirori. ¹⁵ Ari petanaka-wo eeniro peentsitanaki piyota-koteero Tajorentsita-tsiri Jankina-rentsi. Ari opoñaari piyotee aritaki pawijako-shiretee aririka pawentahae-yaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ¹⁶ Tema maawoeni Jankina-rentsi-perori, riritakira Tajorentsi tajonka-shiryaan-takirori rojankineentanta-kawori. Rootaki riyotaan-teetari, rootaki ishintsitheetantari ikaminaan-teete, rootaki itampatzikae-tantari, rootaki iñaantee-tantari okantyaari ikameetha-shiretan-teetyaari. ¹⁷ Ari iñeerori ikaatzi rashitaari Tajorentsi riyopero-shireteero rantayiteero okaatzi kameethata-tsiri.

Pikenkithateero ñaantsi

4 Iroka okaatzi noshintsi-temiri pantero. Riyotzi Tajorentsi nokantzimiri, riyotzitawo eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, itzimi aminakoteerini rantayitakiri maawoeni añaayita-tsiri, eejatzi ikaatzi kamayiteen-tsiri. Tema rootzimateentsi ikoñaatee ipinkatha-ritapae. ² Pikemi nokantemi: Okowa-perotatyaa powetsikyaa okini pikenkithateero iñaani, teera apatziro pikenkithateero aririka okameethatzi-motemi, tema otzimatyee pimatero eejatzi aririka pikowaenkata-kote. Aririka piyotaante, otzimatyee pitampatzikatante, pishintsi-waantete pikaminaante, piña-shintsi-thatante, roo kanteencha paamaeyaaha pithaakyaa-wenta-piintziro-kari aririka pimayita-neero. ³ Tema paata, eero ikowaetee ikemijanteetero tampatzikari piyotaan-tayitziri nimaeka, tema ari ipiyotapaakyaa itsipa ikaate yoteerini, ari raminaa-shi-waetyaari riyotaantero ikowa-shiyitari rirori. ⁴ Rootaki opoñaan-tyaari ipiya-shiteetero ikemijanteetero ikenkithata-shiteetari, rokae-tanakiro ikemijantee-tziro rooperota-tsiri. ⁵ Rooma eeroka, pikiyothanite, pamawetashi-yitee-yaawo awiji-motemini pinte-neetyakaa-yitziro Kameethari Ñaantsi, otzimatyeeera pimonaatero okaate panteeniriri Awinkatharite. ⁶ Tema naaka kimitaka rooteentsi nopeyakotyaa, noshiya-kotyaaawo ijakoeta-piintziro imiriteetziri ratsipeta-kaetaniki Tajorentsi, aritaki jakotzi-matakaha imiriteetziri. ⁷ Nokyaaryoo-shire-piintaki, noshiyakaawitaka nomatakiro antawo nomankyaan-tapiinta. Okimi-witakawo eejatzi aritaki nomatakiro noyiishitanti

areetakina jempe oweyaa noshiyi. ⁸ Okimiwita-kawo riritakimi Awinkatharite owayita-kironi amathee-rentsi ipaeteeriri tampatzika-shireri-paeni. Tema Tampatzika-shireri rirori Awinkatharite, riitaki yotanta-paatsini kyaari-pero-rika ikameetha-shireteetzi, aripaetera ipapaenawo nashitari naaka. Teera apatziro naaka, ari ikimitaa-yiteeri ikaate kaari ojamanitatsini royaako-taari ipiye.

Apaniroeni ikantee-tziri Timoteo

⁹ Nokowa-pero-taki paminaminante jempe pikantya pipokan-tyaari intsipaete nojeekira naaka. ¹⁰ Tema rookawenta-nakina Demas, okaema-shireteeri rirori jaawiki-jato. Jatee Tesalónica-ki. Riima Crescente ikinanakiro rirori Galacia-ki. Ari ikimitakari Tito ikinanaki rirori Dalmacia-ki. ¹¹ Apatziro ikantakaawo Lucas riitaki jeekaneentsi apaniroeni itsipatana jaka. Rootaki nokowantari pipoki eeroka pitsipata-kyaari Marcos, aritaki imatakiro rirori ramitakotena. ¹² Tema notyaanteeri Tíquico janta Efeso-ki. ¹³ Aririka pipokanaki eeroka, pamaenawo nowewiryakowo nookanakiri paerani nampitsiki Troas ojeekira ipankoki Carpo. Nokoyi pamaenawo nojankina-yitani jeekatsiri janta. Riira nokowa-perotzi piyoshiiteri pamaenari nomashi-tsite nojankina-yitzi. ¹⁴ Riima Alejandro, eshiro-pakori riitaki oñaashirenka-piinta-kinari, rowajankitahaa-tyeerira Awinkatharite. ¹⁵ Riijatziro paamaeyaari eeroka, tema imaperotakiro rotzika-tzikatakiro okaatzi nokenkithata-koyitakiri, osheki ikijawenta-kinawo. ¹⁶ Tema owakira rahaetakina paerani naaka ijeekira pinkatha-ri noka-manta-kotero okaatzi ikantakoe-takinari, tekatsira apaani tsipata-nakinani, ithonka ishiya-pithata-nakina. Roo kanteencha, tee nokoyiro naaka rowajankitawenteeteri iroka. ¹⁷ Tema itsipa-shiretakina Nowinkatharite, riitaki ñaapero-shireta-kaakinari. Rootaki nomatan-takawori nokenkithata-kaeri maawoeni, ari okanta ikemathatan-takinari kaari asheninkata. Rootakira rowawijaa-kotan-tanari Nowinkatharite rashiryahae-tenami, okimitawo rookaetziri apaani atziri manitzi-mooki royaari manitzi-paeni. ¹⁸ Riitaki Awinkatharite aminako-wenta-kinari kaari rowashironkae-tantana, eekiro riyata-kaatyeeero roojatzi nareetan-teeyaari ipinkathari-wentantzira Inkite-jatzi. Ashi rowaero rirori rajahaa-wentee-teeyaari. Kyaariwé.

Oweyaanta-paakawori itajonka-wentan-teetzi eejatzi wethataantsi

¹⁹ Nokoyi powethatyaanari Prisca eejatzi Aquila, ari pikimitakiri Onesiforo, eejatzi ikaatzi jeekawankotziriri. ²⁰ Riima Erasto, ari ijeekapaaki rirori Corinto-ki. Riima Trófimo, naaka ookanakiriri Mileto-ki, imantsiya-waeta-paakitzi. ²¹ Otzimatyeeera piyaate intsipaete pareetan-tyaari nojeekira naaka tekira okyaawon-tsita-neeta. Tema ikaatzi akantayiteeri jaka “noyemijantzin-karite-paeni,” rowethatee-yimini. Irika

ikaatzi wethatzimiri: Eubulo, Pudente, Lino eejatzi
Claudia.

²² Okantashitzimaetyaa ijeeka-shiretan-teemi
Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ari ineshi-
ronkayiteemi. Kyaariwé

TITO

Wethataantsi

1 Naaka Pablo otyaantzimiro iroka, tema naaka romperatanewo Tajorentsi. Naaka Rotyaantaa-rewote Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ari okantyya ikemijanan-teeyaari ikaatzi riyoshii-yiteeri Tajorentsi, riyoteero rooperota-tsiri ipinkatha-tajorentsiteero. ² Royaa-koteeri rirori-paeni ashi rowaero rañaayitee. Rootaki ikashiya-kaantakiri paerani Tajorentsi tekiraha rowetsikiro kepatsi. Teera ramatawitantzi Tajorentsi. ³ Okanta omonkaapaetetaka, roñaahantaka Tajorentsi Owawijaa-kotan-taniri. Riitakira kantakaan-takirori ikenkithatan-teetyaawori iñaani. Imatakina naaka rotyaantakina nokenkithata-kaante. ⁴ Eeroka Tito notyaantzini iroka nojankinari. Nokimita-kaantakimi Kyaariperomi notyomin-teemi, ari atsipata-wakaa akemijantee. Okantashitzimaetyaa ineshironkateemi Ashiteeri Tajorentsi eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, Owawijaa-kotaniri, okantashitzimaetyaa retakoteemi, piñeero pijeeki kameetha.

Rantayiteri antaripero-paeni eejatzi jewari-paeni

⁵ Rootaki nookanta-nakimiri Creta-ki pitampatzika-shire-yitante, piyoshiite antaripero-paeni jewaterini kemijantzinkari-paeni, rootaki nokowakaa-kimiri. ⁶ Ikaate jewayita-tsini otzimatyee ikameetha-shirete, eero itzimawaetzi ñaaweata-kowaeta-shityaarini, ikinaatyaawo iina, ikemijantayitee itomi-paeni-paeni itzimi-kari kantako-waeterini piyathari irika, ñaathatan-tashi-waetachari. ⁷ Tema riitaki Tajorentsi rantawae-teeniri jewatziriri kemijantzinkari-paeni, otzimatyee raamawentyaa itzimi-kari kantako-waeterini ikante, ajahaawaetaniri irika, kijinkari irika, shinki-tzinka irika, antantzinkari irika, ikowashiwaeta ishekiro rashaawo. ⁸ Tema otzimatyee roemaan-tayite ipankoki, rantapiinteero kameethari, ikiyothanishirete, itampatzika-shirete, ikiteshirete, iñaakota-nityaa, ⁹ ikyaryoo-shirete ikenkishireyaawo ñaantsi iyotahae-takiriri, ari okantyya imataneero rirori riyotaantero kyaari-perori, ari okantyya eejatzi imonkatziyan-tyaariri kaari yotakoteroni tampatzikari. ¹⁰ Tema osheki kowatsini iñaanatawakaan-tashi-tyaawo, iñaawaeta-shiwaetyaa, ramatawitantzi. Riitaki antayita-kirori irika iitashi-waeta-chari "Totameshitaa-rewo." ¹¹ Otzimatyeera pookakayiri eeroka riyotaan-tayitzira, tema osheki ikompita-kaaka atziri-paeni ikaatzi ijeeka-wankoteeyirini. Riyotaanta-shitawo irika-paeni kaari rooperota-tsiri, apatziro ikowa-shiteeyani raantyaawo koriki.

¹² Tema eenitatsi paerani apaani Creta-jatzi kamantan-ta-nirita-tsiri, ikantaki: "Maawoeni Creta-jatzi, theeri naaka-paeni, kaari-perori, perantzipaeni naaka, niyawae-tzinkari naaka." ¹³ Kyaariperori iroka ikenkithata-shiyitari Judá-paeni, tema ishintsi-tantaki ipakahaetero kyaariperori. ¹⁴ Rootaki akanta-piintziri aakapaeni: Apaani kiteshireteen-tsiri, tekatsira iityaa owaripero-shireterini okantawitakyaa eerorika ipinkawaetzi. Riima apaani theenka-shireri, kaaripero-shireta-tsiri, tekatsira iityaa kiteshireta-kaerini okantawitakyaa ipinkawae-wityaa. Tema owaari-pero-shireta-waetaka. ¹⁶ Roshiyakaatzi riyota-koteeri Tajorentsi. Teemaeta, tema okaatzi rantayitziri ari roñaahan-tzirori tee riyota-koteeri, tema Tajorentsi osheki ipinkima-takiri irika. Tema ipiyathata-piintakari irika, tekachaa-jeeni apaani kameethari ranteniri.

Riyotaan-teetziro Kameethari Ñaantsi

2 Rooma eeroka, okowatyaa piyotaan-teero okaatzi tampatzikata-tsiri, iroka okanta-kota: ² Ikiyothanishireyitee antaripero-paeni, iñaakoni-teeyaa, ikenkishiryaa-kotero kameetha rantayiteri, ithotyahaero ikemijantee, retakotanteyaa, ramawe-waeteeyaa. ³ Ari okimi-yityaari eejatzi tsinani antawo-pero-paeni, opinkatha-tajorentsitantee, eero oñaawae-ta-kotan-tashi-waeta, eero oshinkita-piintayita. Tema otzimatyee iyotaan-tayiteero okaatzi kameetha-yitatsiri, ⁴ ari okantyya okowaka-shireta-kaantyaawori otsipa tsinani-paeni aakameetha-yiteri oemi, eejatzi okimiteri otomi-paeni-paeni. ⁵ Okenkishiryaa-kotyaawo kameetha antayiteri, okiteshireyite, antawae-ryaanto, opinkathateri oemipaeni. Aririka omayita-neero iroka, eero itheenka-waetee-tziro iñaani Tajorentsi. ⁶ Ari ikimitee-yaari eejatzi ewankari-paeni, otzimatyee ikenkishiryaa-koyiteero kameetha rantayiteri. ⁷ Rooma eeroka, pikenkishireyaa piyotaan-teero tampatzikari, pikiteshiretee, ari okantyya ipinkatha-wentan-teemirori pantayitakiri, aritaki oshiyakoe-taneemiro. ⁸ Ari okantyya eero itzimanta kijimawente-mironi pikantayitziri, tema ari ikaaniwentakyaa ikaatzi kenkishiryawitachari ikantako-waeta-shitemimi. ⁹ Otzimatyeepishintsi-yiteeri omperataa-rewo eero ipiyatha-waetari omperatariri, tema ari ikowanee raakameetha-peroteeri, eero iñaana-minthatziri aririka romperatyaari, ¹⁰ eero ikoshiwaetziri eepichokiini, tema otzimatyee

roñaahantero kameethatatsi rameentee-tyaari. Roota-ki iñahaetan-tyaawori osheki okameetha-pero-tzi riyootaan-teetziro iñaani Owawijaa-koteeri Tajorentsi.

¹¹ Tema Tajorentsi roñaaha-yiteero osheki ikaminthaa-yitee, riitaki materoni rowawijaako-shire-yiteeri maawoeni atziri-paeni. ¹² Riitaki yotakaa-yiteerori apakaan-taawori atheenka-tajorentsiantzi, eejatzi okaatzi akowa-shiyitari. Tema akiyothanishiretatyee nimaeka, atampatzika-shiretatyee, apinkatha-tajorentsiantee, ¹³ amina-wookiteeri oyaako-tani. Tema rootaatsi ipiyee Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki amaeroni rowaneenkawo Owawijaa-koteeri, Tajorentsi. ¹⁴ Riitakira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo shine-ta-shiteen-chari apaniroeni rowamaeteri. Tema ikowatzii ipinawenteero okaatzi akaaripero-shire-yitaki. Rootaki ikowa-peroteeri ikite-shireta-kaayitee, omatantyaari rashiyitee rirori, akowaperoteero antayiteero kameethari.

¹⁵ Rootaki piyootaan-tayiteeri iroka. Pishintsi-tantero. Rootakira pikijathan-tyaari. Eerokataki rowaetaki pimonkaata-kaantero iroka, otzimatyee rantatee-teero, tema ari pikinakaero eero imaninta-shiretee-tantzimi eeroka.

Ineshironkatani owameetha-shireteeri

3 Otsizmatyee pikenkishiryaa-kaa-piinteeri kemijantzinkari-paeni ipinkatha-yiteeri pinkathari-wentan-tatsiri pinampiki, eejatzi ikimiteri jewari-paeni. Eero ipiyatha-waetanta. Ikowaperoyite rantayita-neero kameethari. ² Eero ikiji-mateeri itsipa, eero iñaanaminthatan-tashi-waeta. Tema retakotantatyeyaa, itsinampa-shirete. ³ Paerani eenitatsi akantayiwita aaka-paeni, amajontzi-shireta-waetzi, apiyatha-waeyita, atzimpina-shirewitaka, antayitziro akowa-piinta-shitari, eejatzi okaatzi anintakaa-shiyitari, owariperota-piintakiri otsipa asheninka, ona-kota-wakaa-waetawo oeyita-rika, amaninta-shiretantzi, akijaneenta-wakaeyita. ⁴ Roo kanteencha okaa-paetekaha ineshironka-yitee Owawijaa-koteeri Tajorentsi, retakoyitaari maawoeni atziri-paeni, ⁵ arira rowawijaako-shire-yiteeri. Roo kanteencha eenitatsira oeta rantanta-kawori, teera aaka antashitee-yaawoni apaniroeni akameetha-shire-yitee. Tema ineshironka-matsitee Tajorentsi. Ikimita-kaantakiro riitaki omitsiryaayiteenimi, okimiwitaka owakira ojeekata-yiteemi Ishire tajorentsi. ⁶ Tema okaatzi rantz-

imo-yiteeri Owawijaa-koteeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riitakira Tajorentsi kantakaawori, rotyaanta-kaero Ishire tajorentsi otsipa-shire-yitee okimieitakawo ijako-pero-tanta-kityeeromi. ⁷ Rootaki rantanta-kawori iroka okini añaayitero ikashiya-kaayita-kaeri, rootaki oy-aakoyiteeri nimaeka ashi owaero añaayitee. Aritaki okanta, rootaki ikimita-kaanteeri nimaeka kameetha-shireri irikapaeni, tema neshironkatan-taniri rirori.

⁸ Omaperotatyaa iroka okaatzi nokanta-kimiri. Roota-ki nokowantari piyotaa-yiteeri ikaatzi awentaa-naariri Tajorentsi, ikini ranta-piinta-neero kameetha-yitatsiri. Omaperotatyaa okameethataki iroka, osheki inintaa-yitee-yaawo. ⁹ Rooma aririka iñaana-tan-tawakaa-shityaawo jempe ikanta-kota itziman-tayitakari paerani etakaan-tawori, eero pimatzitawo eeroka pijateka-waetyaa, tekatsi oetyaa, aminaashiwaeta. Ari pikimityaari eejatzi aririka iñaanata-wakante-tyaawo jempe okanta-kota Ikantakaan-teetani. ¹⁰ Itzimi-rika ñaanatan-tawakaawori, pishintsithateri pikamineeri. Eekiro-rika riyaata-kaatyero, papiiteri pikaminayiri. Eekiro-rika riyaata-kaatyero, pomishitoyiri pitsipawitarira. ¹¹ Tema piyotakiri irika iparishiretaatzii, ikaaripero-shireta-waetaatzii. Apaniroeni riyakowenta-waeta.

Apaniroeni ikantee-tziri Tito

¹² Notyaanta-tyeemiri Artemas. Eerorika notyaantzimiri rirori, aamaaka riitaki notyaantemi Tíquico. Aririka rareetakayaa piyeekira eeroka, nokoyira pipoki eeroka pitonkiyoteena nampitsiki Nicópolis. Ari nokoyiri naaka nokyaawon-tsita-koteri janta. ¹³ Riima Zenas yotako-perotzirori ikantakaan-teetani, eejatzi Apolos, aririka ipoki-matanaki rirori, pipawakiri paawiiri eeroka, ikashiya-kaeyaari ipokanaki-rika. ¹⁴ Tema maawoeni aakapaeni, eero ajeekashiwaetanta otzimatyee aakameetha-yiteeri kowityaa-waeyita-tsiri.

Oweyaantawori wethataantsi eejatzi tajonka-wentaantsi

¹⁵ Maawoeni rowethatzimi tsipayita-kinari jaka. Nokoyi eejatzi naaka powethateenari kemijantzinkari-paeni janta ikaatzi etakotanari. ☩Okantashitzimaetyaa ineshironka-yiteemi Tajorentsi maawoeni eeroka-paeni! Kyaariwé.

FILEMÓN

Wethataantsi

1 Naaka Pablo ojankinatzi-miro iroka. Tema romonkyaawentee-takinari naaka Jesús Jeepatzii-totaa-rewo jaka. Riitaki notsipatakari noyemijantzin-karite Timoteo nojankinatzi-miro iroka. Eeroka notyaantzini, Filemón, osheki netakotzimi eeroka amita-kota-piintanari. ² Roojatzii nojankinatzi-ni Apia nokimitta-kaantari “chooeni,” nojankinatzi-niri eejatzii Arquipo tsipayita-kaeri añaashintsiyita. Riijatzii nojankinatzi-niri kemijantzinkari-paeni ikaatzii piyota-piinta-chari pi-pankoki. ³ Okantashitzimaetyaa ineshironka-yiteemi Ashiteeri Tajorentsi, eejatzii Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, kameetha ijeekakaa-yiteemi.

Retakotanka eejatzii roshirenka Filemón

⁴ Aririka namanako-yitemi, antawo nopasoonkitziri Tajorentsi. ⁵ Tema nokema-kotakimi osheki petakotantayita, pikinatari Awinkatharite Jesús, ari pikimiteeri eejatzii ikaatzii rashiyitaari rirori. ⁶ Rootaki namana-kotan-tzimiri eeroka-paeni pikaatzii paapatziya-wakaa-yitanaa pikemijanta-yitee, tema nokowatzii pikemathaperota-neero kameetha okaatzii rantakaa-shireta-kaemiri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ⁷ Noyemijantzin-karite, petakoyiteeyaari eeroka kemijantzinkari-paeni, rootaki ifñaanta-kawori rirori-paeni ithaamenta-shire-peroteeyani. Roojatzira oemoshirenkaanari naaka, thaamentachana. ††

Pablo ikantako-wentziri Onésimo

⁸ Niyotzi nimaeka, naaka riyoshiitaki Jeepatzii-totaa-rewo nomonkaata-kaemiromi okaate panteeri. ⁹ Roo kanteencha, apatzii-ro nokowa-kota-shiteemi eepichokini, tema niyotaki jempe pikanta petakotanta. Pablo-wa naaka, antariperotapaakina, romonkyaawentee-takinari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁰ Irika Onésimo owaetakaantziri “Kameethari”, nokoyi paakameethateeri. Riitaki nokimitta-kaantakiri naaka riimi notyomi romonkyaawentziri Jeepatzii-totaa-rewo. ¹¹ Tema paerani pomperatan-takariri eeroka, tee ikameethatzi-mowitzimi irika. Rooma nimaeka ari ikameethatzi-moteemi eeroka, ari ikimitzi-moteenari naaka eejatzii. ¹² Notyaanteemiri Onésimo, netako-perotari. ¹³ Osheki-

† rashiyitaari = kiteshireri †† rashiyitaari = kiteshireri ‡ riyoshiitaki = waerontsi

ra nokowawitaka itsipateenami naaka. Ari okantakimi ipoyaateemi eeroka ramitako-yitena jaka romonkyaahae-takina okantakaan-tziro nokenkithata-kotziro Kameethari Ñaantsi. ¹⁴ Tema rootaki kameethatzi, tekira nokemi pikantena eeroka oeta pikoyiri, tee nokoyi naaka noshints-itemi pantero iroka, roo nokowaki eerokataki kantatsini oeta pikoyiri panteri.

¹⁵ Aamaa-shityaa roota-kirika omatantakari ishine-tee-tziri irika Onésimo ishiya-pithatan-takimiri paerani, ari okantayaa ikemijantan-tyaariri Jeepatzii-totaa-rewo, roojatzii ipiyantee-yaari janta itsipatan-tapae-miri.

¹⁶ Roo kanteencha, teera apatzii-ro pikimita-kaanteeri pomperatani pikimi-witarira paerani, tema pikimita-kaanteeri riimi pirentzi petako-perotani. Ari nokimita-kaanta-kariri eejatzii naaka. Tema eerokaha mapero-teeroni petakoperoteeyaari pomperatari koñaatzii-ro, riijatzii romperataari eejatzii Awinkatharite. ¹⁷ Tema pikimita-kaantana eeroka naaka pitsipatani, ari pikimiteeriri eejatzii rirori paakameethateri, pikimita-kanteriri naakami paakameethatzi. ¹⁸ Eenitatsi-rika oeta kaari rinimota-kaemi, eenitatsi-rika oeta rireewitzimiri, pikimita-kanteriro naakami ireewitemini. ¹⁹ Naaka, Pablo jankinatzi-mirori iroka. Omaperotatyaa, aritaki nopinateemiro rireewitzimiri. Oshiyakaajaantzi eerokawitaka ireewi-perotana naaka nowawijaako-shiretee-mira ²⁰ Ari okanta, noyemijantzin-karite. Nokowatzira pikameethatzi-moteena eeroka, ikan-takaa-neemi Awinkatharite paakameethateeri Onésimo, tema rootaki otsinkaenari noshireki. ²¹ Rootaki nojankinatan-tzimirori iroka niyotzi aritaki pimatakinawo, tema pimatakiro pawijakaa-nakiro okaatzii nokowa-kota-kimiri. ²² Nokoyi eejatzii, paamaakowentyaa niyaata-shitemi piyeekira eeroka, ari nojeekawaetapaaki. Rootakirika pikowa-kotan-takiri pamana-kotena, ari ishinetakiro Tajorentsi omatyaa.

Oweyaan-tawori rowethatan-teeta eejatzii itajonkawentan-teetzi

²³ Rowethatzimi Epafra, notsipatakari jaka romonkyaawentee-tanari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ²⁴ Rowethatzimi Marcos, Aristarco, Demas eejatzii Lucas, notsipata-piintakari jaka. ²⁵ Okantashitzimaetyaa ineshironkateemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo! Kyaariwé.

HEBER-PAENI

Tajorentsi rotyaantakiri Itomi ikenkithata-koteeri

1 Paerani, ikoyi-rika Tajorentsi riyotakaeri awae-jatzitene oeta-rika, riitaki Kamantan-taniri amironi ñaantsi. Osheki rapiipiintakiro Tajorentsi, eenitatsi imatakaa-yitakiriri Kamantan-taniri-paeni. ² Roo kanteencha owakira rotyaanta-kaeri Itomi rirori ikenkithata-koteeri. Tema riitaki Itomi rowetsika-kaaki paerani iroka kepatsi, riitaki rashita-kaakari okaatzi rowetsikayitakiri. ³ Riitaki Itomi ikimita-kaantakari riimi rowaneenkatanani, ishipakiryaaiki. Ari ikimi-waetari jempe ikanta Ashitariri. Tema oshintsitatzi iñaanitari, rootaki ashi owantawori jempe okanta-yita owakira rowetsikayitakiro. Tema imonkaata-paentziro paerani omatantakari ikite-shireta-kaantee, riyaatee inkiteki, jeekapae rakoperoki Ashitariri itsipata-paari ipinkathari-wentantzi. ⁴ Ari opoñaanakari rawijayitzi Ronampiri Tajorentsi, antawo ririiperota-kaeteeri.

Riitaki Itomi awijayiteeriri Ronampiripaeni Tajorentsi

⁵ Tema Tajorentsi kantawaeri:
Notyomira eeroka.
Naakataki pipaapa-tentana nimaeka.
Ikantawaeri eejatzi:
Naaka tomittee-yaarini,
ipaapatetee-na rirori.

Tema tekatsira apaani ronampiri tajorentsi ikanteri Tajorentsi ikimityaawoni iroka ñaantsi. ⁶ Paata aririka rapiiteero rotyaanteeri jaka kepatsiki etanakawori itomi, ikanteete:

Ithaamentee-yaari maawoeni Ronampiri Tajorentsi.
⁷ Eenitatsi eejatzi ikenkithata-koetziri ronampiripaeni Tajorentsi, iroka ikanteetzi:

Riitaki matakaeri Ronampiri tajorentsite ikimita-kotyaaawo tampyaaenka.

Riitaki matakaeri rotyaantani-paeni ikimita-kotyaaawomi paamari.

⁸ Rooma aririka ikenkithata-koteri Itomi rirori, iroka ikantzi:

Tajorentsi, ashi powaero eeroka pipinkathari-wentantee.

Ari pikimita-kotee-yaari pinkathari-paeni otzimitziri rinchakaakiri imatantari ipinkathari-wentantzi.

Roo kanteencha tema eeroka mateeroni pitampatzi-ka-shiretee aririka pipinkathari-wentantee.

⁹ Eeroka koyirori kameethari, rooma kaari-perori osheki owatsimaemi.

Rootaki ijeepatzii-totan-teemiri Tajorentsi, pipinkatharitan-teeyaari. Riitaki pitajorentsite matakimirori.

Ijeetan-teemiro yeenkantsi ari okanta pikimo-shiretan-taari, pawijeeri pitsipata-piinta-witari.

¹⁰ Iroka otsipa ikenkithata-kotee-tziri Itomi, ikanteetaki:

Pinkathari, owakira etantanakari paerani eerokataki wetsikakiro kepatsi.

Eerokataki wetsika-kiro inkite.

¹¹ Iroka okaatzi powetsikakiri, aritaki othonkaeyaa paata, rooma eeroka ashi powaero.

Ari okimitee-yaawo okaatzi powetsikani apaani paejato-mawori kithaarentsi.

¹² Tema aririka opaejato-mawotaki pithaari, pankowimae-tziro, paminee otsipa owakiriri pikithaatee-yaari. Ari pikimiteerori paata powetsikani kepatsi eejatzi inkite.

Rooma eeroka ashi powaero eero pipaashini-waetee. Eero pithonkataa.

¹³ Ikenkithata-koeteeri eejatzi, ikanteetzi:

Pijeekapae nakoperoki, apinkathari-wentante, roojatzi paata nowajankitaan-takyaariri kijaneenta-yitakimiri, aripaete pimakoryaa-kitzitan-teeyaari.

Tema tekatsi ronampiri Tajorentsi ikimita-kanteri Tajorentsi ikamanteri iroka. ¹⁴ Tema maawoeni Ronampiripaeni Tajorentsi, apatziro rotyaantee-tziri rami-tako-yiteeri atziri-paeni awijako-shire-yitaa-tsiri.

Antawo owawijaako-shiretaantsi

2 Otzimatyee akemijantero okaatzi riyotahaetakaeri, okantya eero ookantawo. ² Tekatsi materoni rowashiñahaero ikamantantakiri paerani Ronampiripaeni Tajorentsi, rotyaantan-teeta-kariri. Tema maawoeni kaari owayempitayaaawoni ikemijan-teero, rowajankitahae-takirira ipiyathatakawo. ³ Aaka imaperoteete rowajankitahaeete eerorika owayempiyitaaawo ikenkithata-koetziri antawo awijako-shiretaantsi, okaatzi retapaentari Awinkatharite Jesús ikenkithata-paentziro. Tema rootaki ikamanta-yitakaeri aakapaeni akaatzi akemae-yakironi. ⁴ Riita-kira Tajorentsi iyotakaa-yitakaerori omaperotayaa okaatzi ikamantee-takaeri, tema imatakaan-takiro itajonkawentan-teetzi, roñaaaha-kaantakiro kaari iñaa-piinteetzi, Ishire tajorentsi antakaan-takiro iroka, rootaki omatantakari ikoyiri Tajorentsi.

† makoryaa-kitzitaantsi

Ikaatzi matakirori rowawijaako-shiretantzi

⁵ Okaatzira nokenkithata-kota-kimiri, kaarira Ronampiripaeni Tajorentsi imatakaeri Tajorentsi ipinkathari-wenteero jempe ajeekeyitee paata. ⁶ Tema atziri-paeni mateeroni ipinkathari-wentantee. Tema iroka ikantee-taki paerani:

¿Riiperoma irika atziri-paeni pikenkishiryaa-kotantariri?

¿Oetaka pikowantari pineshironka-yiteeri irika-paeni?

⁷ Tema eepichokira ifihiro nimaeka atziri-paeni tee rawijantzi, riitaki Ronampiripaeni tajorentsi awijaneenta-kiriri.

Roo kanteencha, rooteentsi pamantheeteeri ipinkatha-rentsitan-teeyaari, otzimi-moteeri rowaneenkawo.

Riitaki awijayiteerini maawoeni powetsikani.

⁸ Pikimita-kahae-yaari ikantahanki makoryaa-kitzitan-tariri iijaneentani, rompera-yitee-yaari maawoeni.

Arira ikantakaa-yitee-yaari Tajorentsi atziri-paeni, tema eero itzimae apaani kaari awijantaa-tsini. Roo kanteencha, tekiraata ifiiaayitero nimaeka atziri-paeni ipinkathari-wentante. ⁹ Roo kanteencha eenitatsi apaani atziri rotyaantee-takiri, riijatzi ifiapaentzirori eepichokiini tee rawijantzi, imatzita-kawo Ronampiripaeni Tajorentsi rawijakiri rirori. Riitakira nokantakotziri Jesús. Tema riitaki ifiiaakirori ikemaatsitaka roojatzi ikamantakari, opoñaashitya ramantheeteeteeri ari okanta ipinkathari-wentan-taari, otzimi-moteeri rowaneenkawo. Rootakira ikamawentan-takaeri maawoeni, tema antawo ineshironka-yitee Tajorentsi.

¹⁰ Oskeki otampatzika-taki jempe ikinakaakiro Tajorentsi ishinetakiri Jesús ratsipeta-kowentee, ari ithotyaa-kirori Jesús okaate ranteri. Tema Irika, ashiyitariri maawoeni, kantakaan-tzirori itzimayitan-takari maawoeni, riijatzi-kira atsipe-wentaa-riri, rowawijaako-shire-yiteeri, ari okantyya itsipatan-teeyaariri, maawoeni itomiitari janta rowaneenkawoki. ¹¹ Iroka okanta-kota-perota, ikimita-kaantee Jesús rirentzi, tema ari akaatziri aritaari Tajorentsi. Riritaari rirori ikite-shireta-kaantzi, aritaari eejatzi aakapaeni ikite-shireta-kaayiteera Jesús. ¹² Rootaki ikantan-takari paerani:

Nokenkithata-koteemi eeroka ijeekayitzi nirentzi-yitaari,

Jempe-rika ipiyota-piintayita, ari noweshi-ryaawentee-miri nomampahae-yaani.

¹³ Ikantaki eejatzi:

Nawentahaeyaari Tajorentsi.

Opoñaashita ikantzi eejatzi:

Irika Naaka, notsipa-yitaari itomi-paeni Tajorentsi ikaatzi raminako-wenta-kahaanari.

¹⁴ Akanta-yitaka aakapaeni atzirizira, otzimi awatha, otzimi ira, ari ikanta-paentari eejatzi Jesús, rootaki omatantakari ikami. Aripaete rotsinampaa-kiriri Kamaari. Tema otzimimo-witari rirori Kamaari ishintsinka ikoshekan-tayitariri ikaatzi kamayita-tsiri. ¹⁵ Ari ikinaakaa-kirori Jeepatzii-totaa-rewo rookakaa-wentan-

teeri athaawan-tayitawo kaamanitaantsi, kimiwaetanakami atzirita-nakityeemi kaamanitaantsi rootakimi omperayita-nakaemi. ¹⁶ Omaperotatyaa, kaarira Ronampiri Tajorentsi ipoka-shitaki Jeepatzii-totaa-rewo ineshironka-yiteeri. Aakaha ipoka-shitaki, icharini-yiteera awaejatziteni Abraham. ¹⁷ Rootaki ratziritan-takari ikimita-paakae aaka rirentzi-yiteera, ari okanta ithotyaa-taawori rirori ikowa-piinta-witakari ithotyahaeromi Jewatziriri ompera-tajorentsita-rewo. Tema rashita-kaakari Tajorentsi ratsipeta-kaani ipeyakotan-taawori ikaaripero-shire-witaka atziri-paeni. Osheki ineshironkatan-taki rirori, ikyaryootaki imatantaawori ithotyaa-haero rirori. ¹⁸ Tema ratzirita-paentzi rirori Jesús ikemaatsita-kaetakari, ikowashiryaa-kaawiteetakariri. Rootaki imatantawori nimaeka ineshironka-yitee akaatzi ikowa-shiryaa-kaawaetee-teero kaari-peropaeni.

Riitaki Jesús awijiriri Moisés

³ Noyemijantzin-karite-paeni oeteshiretaa-rewo, nokantee-yemini pikaatzi ikaema-shireteemi Inkite-jatzi: Pikenkishiryaa-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, iitzi "Awentaani". Riitaki kimitakariri apaani Otyaantaa-rewo, riijatzi ikimitakariri apaani Jewatziriri ompera-tajorentsita-rewo. ² Ikantahanki apaani Otyaantaa-rewo ikyaryoo-wentziro okaatzi ikantziriri otyaantziriri. Ari ikantakari eejatzi Jesús. Ikimita-kotakari awaejatziteni Moisés, ikyaryoo-wenta-kiniri isheninka-paeni rashiyitari Tajorentsi, iiteetakiri "Inampi-panko Tajorentsi." ³ Roo kanteencha riitakira Jesús matzirori irioperotzi, rawijiri awaejatziteni Moisés, tema riitaki wetsika-kiriri paerani. Oshiyawitawo ikanteeta-piintzi: "Pipinkathatero nopanko." Tema kaari pankotsi ipinkatheeteri, tema riitaki ipinkatheete ashitawori ipanko. Jemperika itzimi wetsika-kirori pankotsi, riitaki riroperota-tsiri. ⁴ Riitaki ashitawo pankotsi jempe itzimi wetsika-kirori, ari ikimitakiro paerani Tajorentsi rowetsikan-tayita-kawori maawoeni. ⁵ Ikanteetzi:

Moisés kyaaryoo-wenta-kiriri isheninka-paeni iiteetzi "Inampi-panko Tajorentsi."

Roo kanteencha apatziro ikimi-witakari rirori apaani omperataa-rewo, ikenkitha-yiteero okaate awijatsini.

⁶ Riima Jeepatzii-totaa-rewo, riita-kira tomintariri ashitawori pankotsi, riitaki jewateeri ikaatzi ikimita-kaantee-taari pankotsi. Aritakira akaateeri aakapaeni irika-paeni iiteetakiri "Inampi-panko Tajorentsi" aririka akyaryoo-wenteeri, aminawokiteeri oyaako-tani roojatzi oweyaanta-paakyaawoni kitejeri.

Makoryaa-mentotsi rashitari Tajorentsi

⁷ Iroka okantakiri Ishire tajorentsi:

Pikemaeri nimaeka Tajorentsi ifiawaetzi, ikantzi:

⁸ Eero pikijo-shireta-waetzi.

Pikimitari-kari pithoka-shita-kinari paerani ifiiaantashireta-waetakina ochempi-mashiki

⁹ Arira ikowakaa-witakina piwaejatziteni nowajanki-taa-yiterimi, iñaanta-shireta-waetakina, Iñaawitee-yakawoni noneshironkatakiri okaatzi 40 ojarentsi.

¹⁰ Rootaki nokijan-tanakari, Nokantaki: Ashi royiroyi itzimpina-shireta-waete, Tee ranta-piintziro nokowakaeriri.

¹¹ Nokijankaki nokantanaki: Eerowa nareeta-kaayitaari nomakoryaa-mentoki. ¹² Noyemijantzintin-karite-paeni, paamaakowentyaa pipakayiri-kari Tajorentsi, Kañaanitatsiri. Eero pikaaripero-shireta-waetzi, eero pitheenka-shireta-waetzi. ¹³ Roo kameethatatsi pikowaka-shireta-wakaa-piinteeyaa poshire-yiteeyaari. Peta-nakyyaa-woota ni-maeka ari okantyyaa eero ramatawitee-tantzimi pantayiteero kaari-perori, rootaki kijoshireta-kaawaeteni. ¹⁴ Rooma aririka oejokiro-perota-neeyaari Jeepatzii-to-taa-rewo, roojatzi iweyaanta-paakyyaawoni kitejeri, aritaki añaahaero itsipa-mintha-yitee. ¹⁵ Rootaki ikantan-teetari:

Pikemaeri iñaawaetzi Tajorentsi, ikantzi: Eero pikijo-shireta-waetzi.

Pikimitari-kari pithoka-shiwaeta-kinari paerani. ¹⁶ ¿Itzimikama pithoka-shita-kariri ikemataa-witakawo iñaani Tajorentsi? ¿Kaarima irika-paeni reewawentakiri paerani Moisés ipoñaakaakari Apitantoniki? ¹⁷ ¿Itzimikama ikija-piintakiri Tajorentsi okaatzi 40 ojarentsi? ¿Kaarima antapiinta-kirori kaari-perori, thonkaen-chari ochempi-mashiki? ¹⁸ ¿Itzimikama ikenkithata-koetaki ikanteetaki:

Eerowa nareeta-kaayitaari nomakoryaa-mentoki? ¿Kaarima iiteetakiri piyathari-paeni? ¹⁹ Ari añaari oeta kantakaan-tzirori kaari rareeta-kaantee-taari, tema rootaki kantakaan-takirori tee ikemijantee-yini.

4 Eenirowa otzimi ikashiya-kaakaeri aakapaeni okimiwitakawo rareeta-kaayiteemi imakoryaa-mentoki. Rootaki pipinkathatan-teeyariri, otzimi-kari otzikawa-kimini eero pareetantaa. ¹² Tema akemayiteero aakapaeni Kameethari Ñaantsi, ari akimiyitaari ikanta awaejatziteni paerani. Roo kanteencha tee inintaa-maetyaawo irika-paeni ikemako-yiwita-wakari, tema tee rawentaa-shireta-nakyyaawo ikemayi-witakari. ³ Rooma aakapaeni awentaa-yitakari, aritaki rareeta-kaayitee imakoryaa-mentoki. Iroka ikenkithata-ko-takiro imakoryaa-mento, ikantaki:

Nokijankaki nokantanaki: Eerowa nareeta-kaayitaari nomakoryaa-mentoki.

† Iroka imakoryaa-mento, eenitatsi oshiyakaa-wenta-chari jaka. Paerani imakoryaan-takari Tajorentsi rowetsikakiro kepatsi, ikimita-kaantakiro "imakoryaa-mento" iroka 7-atsiri kitejeri imakoryaan-takari. Okanta ojamanitaki paerani, ishitojee Judá-paeni janta Apitantoniki, 40 ojarentsi ikina-kina-waeyitaki, roojatzi rareetan-takari kepatsiki ikashiya-kaakiriri Tajorentsi. Roojatzira iroka kepatsi iiteetaki "imakoryaa-mento." Iroka oshiyakaa-wenta-chari "Imakoryaa-mento" riitaki kemijantzinkari-paeni, tema eenitatsi kantatsiri: "Rootaki inkite imakoryaa-mento kemijantzinkari-paeni." Eenitatsi itsipa kantatsiri: "Rootaki 'imakoryaa-mento' iroka awentaa-shiretani rowawijaako-shiretante Tajorentsi, tema tee okowa-jaantyyaa iñaashintsi-waeteeyaa rawijako-shiretan-teeyaari."

Tema rootaki ikanta-kotziri Tajorentsi ithonka-kirowa paerani rantawaetaki owakira rowetsikan-takawori kepatsi. ⁴ Tema eenitatsi jempe okenkithatakota 7-atsiri kitejeri, ikanteetzi:

Iroka 7-atsiri kitejeri ari ikaatapaakiro rantawaeri Tajorentsi, makoryaapaaki.

⁵ Iroka makoryaantsi roojatzira ikantakoe-tziri, ikanteetzi:

Eerowa nareeta-kaayitaari nomakoryaa-mentoki.

⁶ Ari okantari. Rootaki itziman-tayitee-yaari makoryaa-shire-yitaa-tsini. Riima itsipa-paeni etayiwita-kawori, tee rareeyiteeyaa, tema tee ikemijantzi ikenkithawitee-takanari Kameethari Ñaantsi. ⁷ Okanta awijaki paerani oshiki ojarentsi, rapiiteero Tajorentsi ikenkithata-koteero otsipa imakoryaa-mento, iiteero "nimaeka." Rootakira rojankinata-koteeri awaejatziteni David, ikantaki:

Pikemaeri "nimaeka" Tajorentsi iñaawaetzi, ikantzi: Eero pikijo-shireta-waetzi.

⁸ Ari imatakiromi paerani Josué imakoryaa-perota-kaayiteerimi awaejatziteni, eero rapiiteeromi Tajorentsi ikenkithata-koteeromi otsipa imakoryaa-mento. ⁹ Arira iyotziri eenitatsi oshiyakaa-wenta-chari imakoryaa-mento-perotee-yaari rashiyitaari Tajorentsi.

¹⁰ Rootaki roshiya-kaawentakiri paerani Tajorentsi imakoryaa-wentakiro rantawaeri ithonka-kirowa. Ari ikantee-yaari ikaate makoryaa-shire-yitaa-tsini aririka othonkae-yaari rantawaeri.

¹¹ Otzimatyeera akemaatsi-takowentee-yaawo areetan-teeyaari jempe amakoryaa-shire-yitee, oshiyaitaari-kari piyatha-yiteen-chari paerani. ¹² Tema owañaantaniro iñaani Tajorentsi, shintsi-paantero okanta. Okimitawo ojataa-mento-tsi thoyempi-perotatsiri apimeneteki, tee oshenkaa-kanta otoshireyitante roojatzi inthomoeki iipathan-tsiki. Roo maperotzirori iñaani Tajorentsi oshiyawaetaka otoshireta-tyeemi, ari okanta iyotakaan-tantawori ikenkishireteetari, ikowashiretee-tziri eejatzi. ¹³ Tema ikaatzi rowetsika-yitakiri Tajorentsi, tekatsira materoni romana-pithatyaari eero iñaantari. Tema Tajorentsi riyota-koteero maawoeni antayitakiri, riitaki aminako-yiteeroni eejatzi.

Riitaki Jesús awijiri Jewatziriri ompera-tajorentsitaa-rewo

¹⁴ Irika Jesús Itomi Tajorentsi, riitaki awija-perotakirori inkite. Riitaki akimitakaantyyaa Jewatziriri ompera-tajorentsitaa-rewo. Rootaki oejokirotan-tyaariri awentaa-shireteyaari, ikemaetakae akantaki: "Nokemijanteeri Jesús." ¹⁵ Tema irika Jesús ikimitari Jewatziriri ompera-tajorentsitaa-rewo, rootaki ineshironka-yitan-teeri otzimi-rika pomeentsitzi-moyiteeni. Tema paerani tzimawitaka rirori ikowa-shire-witakari, ari ikimita-ko-tee aakapaeni añaayitzirowa awijimo-yiteeri. Roo kanteencha teera ikaariperotaa-paentzi eepichokiini rirori. ¹⁶ Rootaki awentaan-tyaariri amanapiinteeri Jesús, oshiyakaan-teero aatashiretaa-tyeerimi jempe ipinkatharitee. Aritaki ineshironka-yitee, ari ikaminthaa-yitee akowityaa-shireta-waete-rika.

5 Tema Tajorentsi owakiriri paerani Jewatziriri ompera-tajorentsitaa-rewo. Riitaki kantako-wenta-yiteerini atziri-paeni kaaripero-shire-yitatsiri. Riitaki taayiteeroni ratsipeta-kaani rashita-kaetariri Tajorentsi. ² Tema atziri irika Ompera-tajorentsitaa-rewo, otzimi-motziri rirori pomeentsitzi-moyitariri. Rootaki riyotan-tawori ramatsinka-wentari tzimpina-shireta-waeyita-tsiri atziri-paeni ikaatzi pokashitziriri, ikaatzi majontzi-shire-yitatsiri eejatzi. ³ Imatzitawo rirori itaawenta ratsipeta-kaani ikini ipeyakoe-teniri ikaaripero-shireta-waetzi, rantziro rirori ikimita-pi-intziniri atziri-paeni. ⁴ Tekatsira Ompera-tajorentsitaa-rewo kowakashiwaeta-chani apaniroeni romperatajorentsiti, tema Tajorentsi owayitziriri, ikimitakiri rowakiri paerani awaejatziteni Aarón.

⁵ Ari ikantakari eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo, kaarira kowashiwaeta-chani apaniroeni roshiya-kotaari Ompera-tajorentsitaa-rewo rajahaa-wenta-waetan-tyaari. Tema riitaki Ashitariri Tajorentsi matakirori, ikantziri:

Notyomira eeroka,

Naakataki pipaapa-tentanaa nimaeka.

⁶ Ipoña ikantakari eejatzi:

Eeroka ashi oyironi pompera-tajorentsitaa-rewote, Pikimityaari ikantaka paerani Melquisedec.

⁷ Tema paerani ratzirita-paentzi Jeepatzii-totaa-rewo, riraaneentaka ramanapiintziri Tajorentsi, icheraapero-taki ramanari. Tema eenitataa-witacha Tajorentsi ishintsinka, ari okantakimi rookakaa-wentereri eero rowamaan-teetari. Tema pinkatha-tajorentsitaniri irika Jeepatzii-totaa-rewo, ikemakiri Tajorentsi ikowa-kota-kiriri.

⁸ Okantawitaka irika Jeepatzii-totaa-rewo riiwitaka Itomi Tajorentsi, ikemaatsita-paenta. Arira ifiirori jempe okanta ikemijanteetzi. ⁹ Ikanta ithotyaa-kahae-takiri ranteri, arira omatakari rowawijaako-shire-yiteeri ikaate kemijanteerini, ashi rowayiteero rawijakotee.

¹⁰ Ari okantakari, Tajorentsi ompera-tajorentsita-kaariri Jeepatzii-totaa-rewo, ari okimitakawo jempe okanta rompera-tajorentsita-kaakari paerani Melquisedec.

Ikenkithata-koetziro aririka okaero awentaa-shiretari

¹¹ Eenitatsi osheki nokowawitari niyoteemiri jempe ikanta-kota irika. Roo kanteencha osheki opomeentsita nomatemiro, tema pikijoshireyitatzi, ojamani okantyyaa pikemathatan-tyaawori. ¹² Tema aritaki ojamantakira, noshiyakaantaki eerokataki yotaanta-yitanaa-tsinimi. Roo kanteencha eeniro pikoyiro iita yotaayitemini eeroka-paeni, roojatzi rapiiteetemi etayitawori riyotaan-teetziro ifnaani Tajorentsi. Okimi-witakawo jempe ikantee-tziri apaani ithotahae-tziri, tekira okante iipaeteri kijori owanawontsi. ¹³ Ari pikanakari eeroka-paeni, kimiwaeyitakimi eenchaa-niki ithotahae-tziri, tema tekira piñaanta-piinta-yityaawo piyotan-tyaawori kameetha-shireta-kaanta-tsiri. ¹⁴ Riima ikimitakariri owayita-kawori kijori owanawontsi, ri-iyitakira ikaatzi ñaanta-piinta-kawori, tee opomeentsitzi-motari riyoteero kameethata-tsiri eejatzi kaariperota-tsiri.

6 Otsizamatyee niyaata-kaero niyotaa-perotemiro ot-sipa jempe ikanta-kota Jeepatzii-totaa-rewo. Teera okameethatzi napiipiintemiro okaatzi piyotzi-tayitakari eeroka-paeni. Tema riyotahae-takimiro ookaee-tziro kaari-perori kaamani-shireta-kaanta-tsiri. Riyotahae-takimiro eejatzi rawentaa-shiretee-tanaari Tajorentsi.

² Riyotahae-takimiro eejatzi omitsiryaataantsi, eejatzi oteya-patzii-totaantsi, eejatzi raña-kahae-teeri kamayita-tsiri, opoñaashityaa rowajankitahae-teeri kaari-pero-shireri. ³ Rootakira aatakaan-tyaawori paashini-yitatsiri niyoteemiri, ikamintha riitaki Tajorentsi shine-teeroni. ⁴ Okantashitzimaetyaa eero aminaashi-waeta pikematha-yiwita-wakari, itajonka-wenta-witee-takimi, ojeeka-shire-witan-takimi Ishire tajorentsi, ⁵ piñaayiwitakawo okameethatzi-motzimi ifnaani Tajorentsi, piñaayiwitakawo eejatzi ishintsinka rooñaawonta-yiteeri paata. ⁶ Tema ikaatzi ñaayiwita-kawori ishintsinka, opoñaashita rookaeteero ikemijanta-witakari, eerowa imateero ipiya-shiretee rookan-teeyaawori iyaari-peronka. Ikimiwitakawo riyyitakimi apiiteeroni ikanta-kota-kaanteerimi Itomi Tajorentsi, ikimiwitakawo riimi apiiteeroni itheenki-mawaeteerimi jempe ipiyotee-yakani atziri-paeni. ⁷ Poshiya-kowitakawo okantahanki apaani owaantsi irenka-pathatziri inkani, aririka ipankitan-teetyaawo, rootakirika shookayiteen-tsini pankirentsi pinawon-tsita-tsiri, riira Tajorentsi tajonka-wenta-kiriri pankita-kirori. ⁸ Rooma roorika yoshiitachani oshookaki kitochee, eejatzi incharishi, teera okameethatzi, kija-shiretanaka pankita-kirori, itaayiteero paata.

⁹ Rooma eeroka-paeni, netakoyitani, niyotzi eero pikimita-kotawo okaatzi noshiya-kaawentakiri, tema niyoteeyini naaka pantaneero kameethari owakira rowawijaako-shiretee-takimi. ¹⁰ Tema tampatzika-shireri Tajorentsi, eero ramaakiteemiro pantayitakiri eeroka-paeni, petakoyitanaari ikaatzi rashiyitaari Rirori, eekiro piyaata-kaatziiro petakoyitari. ¹¹ Rootakira nokowako-yiteemiri, ari pikanta-piinta-tyeeyaa poñaahan-teero pikyaaryoo-shire-yitee, roojatzi omonkaa-yitan-teeyaari okaatzi poyaako-wentee-yirini.

¹² Rootaki eero pipera-shiretan-tawaeta eeroka-paeni, tema rootaki kameethatzi poshiya-koyityaari ikaatzi oejokirotaawori ikemijantane, ikaatzi oetziñaarikotanaawori. Tema riitaki aayiteeroni ikashiya-kahae-takiriri.

¹³ Tema paerani owakira Tajorentsi ikashiya-kaantakariri awaejatziteni Abraham, tekatsira apaani materoni ipaeryeeniri iwaero Tajorentsi riyotan-tyaari omaperotatyaa imonkaa-waenite. Tema apatziro ipaeryaaka iwaero Tajorentsi, ¹⁴ ikantakiri Abraham: Omaperotatyaa notajonka-wentemi Naaka, Naaka sheniteerini picharinitee-yaari.

¹⁵ Teera rathawaa-waenita-tyeeyaa awaejatziteni Abraham, ramatsinkawentaka, ari okanta ifnaanta-kawori ikashiya-kahae-takiriri. ¹⁶ Tema aririka ikowa-piinte atziri-paeni riyote kyaari-pero-rika omatyaa ikashiya-kaantziri, ipaeri iwaero itzimi-rika awijiriri rirori, ari

† rashiyitaari = kiteshireri

riyoteete omaperotatya imonkaa-waenite. ¹⁷ Ari oshiyawae-witakawo okaatzi rantakiri Tajorentsi, ipaeryaaka Rirori riyotan-teetyaari maperori omatyaa ikashiya-kaantakiri. Tekatsi kanteroni ipaashinita-kaero okaatzi ikenkishiyaakari ranteri. ¹⁸ Ari okanta otziman-tanakari apite kaari imateetzi ipaashinita-kae-teero. Rootaki omatantari iyotee tee itheeya-nita Tajorentsi, rootaki poemoshirenka-shire-peroteeri aakapaeni awentaa-shire-yitaa-rewo Rirori, iyotzi ari omonkaateeyaa oyaako-yitziri. ¹⁹ Rootaki oyaako-yitakiri roshiya-kaawentee-tziri jaka oshiyawo apaani tenari ayeentzirori antawo pitotsi eero amaata. Ari okimitari oyaako-yitakiri, ayeenta-shire-peroyitee. Rootaki kantakaawori oshiya-kotan-tyaariri kyaatsiri itantotee-tantawo tonta-maeta-tsiri. ²⁰ Ari añaashirey-itziro aakapaeni kantacha akyaayitee janta oshiyakawo tonta-mawota-tsiri, aririka oyaampoyirita-neeri Jesús roshiya-kaawentee-takiri kyahaen-tsiri janta oshiyakawo tonta-mawota-tsiri. Tema riitaki Jesús roshiya-kaawentakari paerani Melquisedec. Riitaki Jesús Jew-atziriri ompera-tajorentsita-rewo nimaeka, ashi rowaero rirori.

Rompera-tajorentsinka Melquisedec

7 Tema irika Melquisedec, riitaki pinkathari-wentan-teentsi paerani Aapatziyaweniki, rompera-tajorentsita irika Inkite-jatzi Tajorentsi. Riitaki tonkiy-ota-waariri paerani awaejatziteni Abraham ipiyantaari ithonkakiri rowayiritari itsipa pinkathari-paeni, ikamina-waeri itajonka-wentee-tantyaariri. ² Riijatzi ipaki paerani awaejatziteni Abraham owaahawontsi okaatzi raapithatan-takiri rowayiritaha. Tema irika Melquisedec, eenitatsi oshiyakaa-wenta-chari iwaero. Iroka etawori oshiyakaa-wentari: "Pinkathari kameetha-shireri." Iroka apiteta-tsiri oshiyakaa-wentari iwaero ipinkathari-wentan-tzira Aapatziyaweniki: "Pinkathari jeekakaan-tatsiri kameetha." ^{††3} Tee riyoteetzi iwaero ashitariri, tee riyoteetzi eejatzi itzimi iwaejatzi-tetanakari. Kimiwitaka tee otzimimi jempe ipoñaanaka jempe ithonkaka, roshiya-kotakari Itomi Tajorentsi, ashi royiro rirori Rompera-tajorentsita-rewotzi.

⁴ Ari añiirori riiperori irika Melquisedec. Tema irika Abraham awaejatziteni aakapaeni, riitaki ipaki paerani okaatzi raapithatziiriri pinkathari-paeni rowayiri-yitakari. ⁵ Rootaki kimitakawori okaatzi ranta-piinta-yitakiri paerani asheninkani Leví-paeni. Iitziri apaani ikaatzi tziimi-motziiriri asheninka otzimi-rika okaate 10, tema rootaki riyota-kotziri Ikantakaan-teetaniki okaate

† Tema eenitatsi apite kanta-kota-chari jaka kaari imateetzi ipaashinita-kae-teero. Iroka etawori: "Tajorentsi tee itheeya-nita, aritaki omatakayaa okaatzi ikashiya-kaantakiri." Iroka apiteta-tsiri: "Tekatsi paashinita-kahaeroni ipaeryaaka apaniroeni iwaero Tajorentsi, tema tekatsi awijerini rirori." †† Iroka okanta-kota ipakiriri paerani awaejatziteni Abraham irika pinkathari Melquisedec. Aririka raapithateri rowayiritani Abraham okaate 10, apaani rashita-kaeyaari Melquisedec. Ari ikantakirori maawoeni raapithatan-takiri, otzimi-rika 10, apaani rashita-kaeyaari Melquisedec.

rantayiteri Ompera-tajorentsita-rewo. Rootaki rameetee-yarini tema irikaete icharinita-nakari eejatzi Abraham. ⁶ Riima Melquisedec kaari isheninka Leví-paeni, tee riyotzimaeta iita charinitariri. Roo kanteencha irika awaejatziteni Abraham, ikashiyakaa-peroe-takiri paerani, riita-kira pakiriri Melquisedec apaani kaatatsiri 10 raapithatan-takiri rowayiritaha. Ipoñaashita irika Melquisedec ikaminaakiri itajonka-wentee-tantyaariri awaejatziteni Abraham. ⁷ Omaperotatya ikanta-piinteetzi: "Itzimi-rika tajonka-wentan-tatsiri, rawijirira itajonka-wentziri." ⁸ Itzimi-rika iitziri apaani kaatatsiri 10 jaka kepatsiki, atziri irika, kaamaneri. Riima Melquisedec, kimiwitaka kañaaniri rirori. ⁹ Roojatzi rantakiri Leví-paeni, ipashita-piinteetari. Tema kimiwitaka riitakimi pinakowentan-tatsinimi, rootaki rantakiri awaejatziteni Abraham, ¹⁰ retanakawo ipinako-wentantaki paerani ipashitakari Melquisedec itonkiyotan-tawaariri ipiyaawo rowayirita. Tekiraata itzimanakiita asheninkani Leví, tema ipinako-wentan-tzita awaejatziteni Abraham.

¹¹ Paerani ikaatzi Ompera-tajorentsita-rewota-tsiri, icharini-paeni asheninkani Aarón irika, riitaki iiteetziri "Leví-paeni." Ari okanta Ikantakaan-teetakiri. Roo kanteencha irika-paeni Ompera-tajorentsita-rewo, tee imatziro rowameetha-shiretante. Ari imatakiromi, eero rojankinata-koeteemi itsipa Ompera-tajorentsita-rewo kimitaariri irika Melquisedec, kaari icharinitari Aarón. ¹² Omaperotatya itzimae itsipa Ompera-tajorentsita-rewo kaari icharinitari asheninkani Aarón. Rootaki inashitan-teeyaari Ikantakaan-teetani, omatantyaari itzimae itsipa Ompera-tajorentsita-rewo. ¹³ Tema irika ikenkithata-kotee-takiri kimitariri Melquisedec, kaarira icharini-paeni asheninkani Leví, itsipajatzi-paenira irika, tee itzimaa-jeetzi apaani isheninka rompera-tajorentsitee-tyaari. ^{†14} Irika kimitakariri Melquisedec, riitaki Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, icharinitakari asheninkani Judá. Tema rojankinariki paerani asheninkani Moisés, tee oshine-ta-ntsita rompera-tajorentsita-rewote icharini-yitari Judá.

¹⁵ Ari ayotako-perotziro otzimatyee ipoki itsipa Ompera-tajorentsita-rewo kimityaarini Melquisedec.

¹⁶ Irika itsipa pokatsini, iinashityaa, otzimi-moteri ishintsinka, eero ikaamanitee. Riitaki awijiriri itsipa-paeni Ompera-tajorentsita-rewo ikenkithata-koetakiri paerani Inintakaan-teetaniki, icharini-yitari Leví.

¹⁷ Tema riitaki ikenkithata-kotee-tziri, ikanteetzi:

Eeroka ashi owaero pompera-tajorentsitee, Ari pikimityaari ikanta paerani Melquisedec.

¹⁸ Ari okantari, tema okaatzi Ikantakaan-tawitee-takari, otzimatyee rookaeteero, tee omatziro owameetha-shiretante, eenitatsi kowityaa-chari. ¹⁹ Tema tekatsi apaani owameetha-shirete Ikantakaan-teetani. Roo kanteencha otzimaera otsipa poyaataawori, rootaki matakayiteeroni okaaki-shiretee-yaari Tajorentsi, tema rootaki oyaakoyiteeri.

‡ rompera-tajorentsitee-tyaari = ikaatzi antawaeta-tsiri janta taapoki-mento-tsiki

²⁰ Rootaki ikashiya-kaeta-kaeri Tajorentsi, riitaki paeryeencha iwaero riyotan-teetyaari omaperotatyaa omonkaatyaa. ²¹ Riima itsipa ompera-tajorentsitsiri, teera ipaeryaa-wentyaari Tajorentsi rowantee-takariri irika-paeni. Tema itsipa paeryaa-wentakiri, ikantakiri:

Riitaki Tajorentsi paeryaa-wentzimiri, tee roepithokanitziro ifaani.

Eeroka ashi owaero pompera-tajorentsisee, Ari pikimityaari ikanta paerani Melquisedec.

²² Ari okanta, riitaki Jesús yotakaa-yiteerori nimaeka omaperotatyaa omonkaateeyaa okaatzi ikashiyakaa-teetakiri, rootaki awijakirori otsipa etawita-nakawori paerani ikashiyakaan-teetziri.

²³ Tema oshekiwitaka paerani Ompera-tajorentsitaarewo. Tema ikama-piinta-yitaki irika-paeni, tee omatyaa riyaa-kaero rantayiterimi, otzimatyee itzimi itsipa poyateeyarini. ²⁴ Riima Jesús, kañaaniri rirori, ashi rowaero Rompera-tajorentsisee. ²⁵ Ari okanta, riitakira Jesús owawijaako-shireteerini ikaate okaakishiretee-yarini Tajorentsi, ikantakowenta-piinteeri.

²⁶ Riitakira Ompera-tajorentsitaarewo akowityaawitakari. Iroka ikantari rirori: Itajorentsishiretzi, ikameetha-shiretzi, ikite-shiretzi, tee ijeekimo-yiteeri kaari-pero-shireri, rawija-peroteero inkite. ²⁷ Irika Jesús tee ikimityaari Jewatziriri ompera-tajorentsitaarewo paerani. Tema aririka itayiniri atziri-paeni ratsipeta-kaani, retatapiitawo rirori ikowa-kotziri Tajorentsi ipeyakota-wakiri ikaaripero-shiretzira. Riima Jesús ithotyakiro maawoeni, imonkaatakiro ishinetaka paerani rirori ikimita-kotyaari ratsipeta-kaetani.

²⁸ Ikaatzi Ompera-tajorentsitaarewo kaayitzi Ikantakaan-teetani, atziri irikapaeni, shipeta-shireri, ikaamani-yitzi. Riima Itomi-perori Tajorentsi pokaentsiri awijakira paerani osheki ojarentsi, riitakira Rompera-tajorentsita-kaani Tajorentsi ipaeryaa-wentakiri paerani iwaero rirori. Riitakira monkaata-kirori kameetha, ari okante-taayeeyaani.

Riitaki Jesús kantako-wentan-taatsi owakiratan-taari antzi-mota-wakahaantsi

8 Iroka otzinkami-perotari nokantakiri: Riita-kira Jeepatzii-totaa-rewo Ompera-tajorentsisee, riitaki jeekaatsiri rakoperoki Pinkathari-perori, itsipataari ipinkathari-wentantee inkiteki. ² Okimiwitaawo ari rantawaetemi tajorentsithaanteki, roo kanteencha teera rantawaetzi tajorentsithaanteki rowetsikakiri paerani atziri-paeni, tema inkiteki rantawaetzi ojeekira rowetsika-kaanteeri Tajorentsi. ³ Tema ikaatzi Ompera-tajorentsisee-tsirori paerani, eenitatsi rashita-kaariri Tajorentsi, itayiniri ratsipeta-kaani. Ari ikimitakari eejatzi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, eenitatsi oeta rashita-kaariri Tajorentsi. ⁴ Roo kanteencha, tee okantawityaa Rompera-tajorentsisee-tsirori Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ijeekan-tawita-paentari kepatsiki, tee oshineta-kaantziro Ikantakaan-teetani, tema tee isheninkatetari rirori Leví. ⁵ Tema okaatzi rantziri irika-paeni Ompera-tajorentsitaarewo oshiyakaa-wontsi irokapaeni,

tema eenitatsi ifaashiretee-takari jempe okanteeyaa kyaari-perotaatsini janta inkiteki. Rootaki ikantee-takiriri paerani Moisés, jempe ikantayaa rowetsikiro tajorentsithaante, ikantee-takiri:

Pikimita-kaantero powetsikiro, jempe okanta ifaashiretakaetaki-takimiro ochempiki.

⁶ Ari ikantaari Jesús Ompera-tajorentsitaarewo irika, rawijeeri Rompera-tajorentsisee-tsirori atziri. Tema Tajorentsi rowakiratee itsipa ikashiya-kaanteetani, riitaki kashiya-kahaeni Jeepatzii-totaa-rewo ikantakowenta-yitee, rootaki awija-kirori okaatzi ikashiya-kaanta-witee-takari paerani, rootaki awijeerori etakawori ikashiya-kaanteetaki. ⁷ Tema eenitatsi kowityeenchari etakawori ikashiya-kaantziri kaari imonkaateetzi, rootaki okowantakari otzimi otsipa owakirari, poyateeyawoni. ⁸ Iroka kowityeenchari, tema ikanteetaki: Ikantzi Awinkatharite:

Paminiro okaate awijatsini paata, Eenitatsi owakirari nokashiya-kahaeriri Judá-paeni, aritaki nomateero nashita-kahaeyaa-ri maawoeni Israel-paeni.

⁹ Eero okimitaawo nokashiya-kaakiri iwaejatzeneni. Tema paerani nokimita-kaantaari nakathata-tyeerimi, Naakami jewatee-rinimi nomishitowan-taariri Apitan-toniki.

Tee imonkaa-tzimaetawo nokashiya-kaakiriri, Rootaki nokan-taawori naminakowentziri.

Ari ikantaki ifaawaetaki Pinkathari.

¹⁰ Rapiitakiro ifaawaetaki, ikantzi:

Iroka owakirari nokashiya-kaakiriri paata ichariniteeyaa-ri Israel:

Ari niyoshireta-kaayiteeri kameetha okaate rantayiteeri.

Okimiwityaawo nojankina-shireta-tyeenirimi Nokanta-kaantani,

Naaka ikimita-kaanteetaki Itajorentsisee, Riityitaki nashitee-yaa-ri Naaka.

¹¹ Tee okowa-perotyaa riyotaa-wakaa-waeteeyaa, Apatziro ikantayiteeri isheninka: Piyoshire-peroteeri Awinkatharite.

Tema maawoeni riyotee-teena.

Ari riyoyiteena riiperori-paeni eejatzi ashironkaenkari-paeni, maawoeni.

¹² Osheki noneshironkateeri ikaaripero-shire-yitaki, Ari nopeyakoteeniri.

¹³ Tema iiteetakiro "Owakirari Ikashiya-kaanteetani," ari iyotakoe-tzirori iroka etawita-kawori, kimiwitaki paejatotakimi iroka. Tema okaatzi paejatoteen-tsirori, rooteentsi opeyeeyaa.

9 Okanta iroka etakawori ikashiya-kaanteetani, rootaki ikantakaan-takiri Tajorentsi riyoteetantyaari jempe ikanteeyaa ipinkathee-teeri. Ari okenkithata-kotari Tajorentsi-thaante jempe ipinkathee-teeri. ² Iroka Tajorentsi-thaante, apinakite okaatzi itantotee-takiro. Janta okimo-nakitzi jempe ikyaa-piinteetzi, ari rowaetakiri ootamentotsi, menkochaa-nikiki, eejatzi tajorentsita-tsirori owanawontsi. Ari iiteetzirori "Tajorentsi-naki." ³ Rooma intho-

moeki, jempe ithata-shitee-takiro tontamawori, ewonki-nakitzira. Ari iiteetzirori "Tajorentsi-naki-perori" ⁴ Ari ojeekiri itaanta-piintee-tawori kajanka-pathari, ari ojeekiri eejatzii Tajorentsi-moko. Riitakira ooro rahaetzii rowetsikae-tziri iroka. Ari owakotari inthomoeki epichokiini ikantee-tziri "Iitaka" rowetsika-ñakita-shitee-takiro ooro. Ari rowaeta-kirori ikotzi Aarón shookaentsiri paerani, ari ojeekitari eejatzii mapikota jempe ojankinataka ikashiya-kaanteetani. ¹⁵ Okanta jeñokiini otapaki Tajorentsi-moko, ari rowaetakiri rowetsikae-tziri roshiya-kaawo ronampiri Tajorentsi, riitaki otsimankan-takawo ishiwanki otapaki Tajorentsi-moko. Rootaki iiteetzirori "Neshironka-mentotsi." Roo kanteenchacha eerowa niyaata-kaero nokenkithata-kotemiro jempe okantayita apani-paeni.

⁶ Tema rowetsikae-takiro maawoeni iroka-paeni. Osheki ranta-piintakiri Ompera-tajorentsitaawo-janta Tajorentsi-nakiki, ari rantayitzirori ipinkatha-tajorentsiantari. ⁷ Rooma inthomoeki Tajorentsi-naki-peroriki, apatziro ishineteetzi-iziri ikyee Jewatziriri ompera-tajorentsitaawo-janta. Apawo-jatzira ikyaa-piintzi ojarentsiki. Aririka ikyaaki janta, raanaki rira piratsi itsikirijan-tyaawo Neshironka-mentotsi. Ari okantayaa ineshironkatan-tyaariri Tajorentsi, eero rowajankitaa-wentantari iyaari-peronka. Ari ikimitaa-yitziriri eejatzii atziri-paeni kaaripero-shire-yitatsiri okantakaawo tee riyowae-tamatsizii rirori. ⁸ Ari okanta, eenitatsi iyotakaa-yiteeri Ishire tajorentsi, iroka okanta: Paerani otziman-tawitari Tajorentsi-thaante, tee okanta ikyaayite atziri-paeni janta Tajorentsi-naki-peroriki.

⁹ Iroka okanta-kota: Apaani atziri amayitziriri ratsipeta-kaani rashita-kaeyariri Tajorentsi, teera roo kantakae-yaarini ipinkatha-shire-perotan-tyaariri Tajorentsi.

¹⁰ Apatziro itziyitee-yaawo owanawontsi, imiriteetziriri, romitsiryaayita-piinteyaa. Rootaki imonkaateete ikan-takaan-teetakiri koñaayita-tsiri, rootaki imonkaateete roojatzii rowakirata-kaante-yaawori Tajorentsi ikashiya-kaanteetani.

¹¹ Ikanta ipokaki Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki oshiyawitariri Ompera-tajorentsitaawo-janta. Teemaeta ikyee Tajorentsi-pero-nakiki, rowetsikani atziri-paeni. Apatziro ikyeeri rirori inkiteki, jempe anintahaeyaa paata. Rootaki oshiyakaa-paeri Tajorentsi-naki-perori, kaarira atziri wetsikironi. ¹² Tema irika Jeepatzii-totaa-rewo tee ikimitaari Ompera-tajorentsitaawo-janta atziritatsiri kyaa-piinta-witachari Tajorentsi-naki-peroriki raanaki rira piratsi. Tema riitaki shinetashiteencha rowamaeteri rapata-paentero rira, ikini iñahaeteero maawoeni ashi rowaero rawijako-shire-yitee. ¹³ Oshiyakaa-wentziro aririka okameethatzii-moteeri Tajorentsi rira piratsi, eejatzii ijampote, kimiwitaka rootakimi kite-wathata-kaerini atziri antakirori ipinkae-tziri. ¹⁴ Rooma rira Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki thotyaa-kirori pikiteshiretan-tayitaari. Tema ikimitaha rirori tekatsi oetyaa ikinakaa-shityaari, riijatzii shinetashiteen-chari rowaeteri, okantakaakari Ishire tajorentsi. Riitaki oshetapi-thatee-mirori pikenkishiryaari kaari-perori, tema pan-

tayitakiro kaamanita-kaanta-tsiri. Tema otzimatyee pantayiteero okaatzi ikowakaemiri Tajorentsi, Kañaaniri.

¹⁵ Riitakira Jeepatzii-totaa-rewo rotyaantakiri Tajorentsi ikantako-wenteeri atziri-paeni, ari okanta rowakirata-kaantaawori ikashiya-kaanteetani. Iroka okanta-kota owakirari ikashiya-kaanteetani, otzimatyee ikami apaani, ari okantayaa rawijakotan-teeyaari piyathata-kawori etawori ikashiya-kaanteetani. Aritaki iñahaeteero ikashiya-kaakaero paerani kañaanite. Iroka ikashiya-kaanteetani, ariwaetaki apaani jankinarentsi jempe okenkithata-koyita okaatzi rashiteetari, okenkithata-koyitziriri eejatzii ashiyitee-yaawoni aririka ikama-yitaki ashitaaniri. ¹⁶ Roo kaari riyoperotee-tanta itzimi aayiteroni okaatzi rashita-kaetan-takiri, apatziro riyoteetzi aririka ikamaki ashitaaniri. ¹⁷ Eenirorika rafiii ashitaanari, eero ipiteetari ikashiya-kaetzi-riri rashiteeyaawo. Apatziro ipaeteeri aririka ikamaki. ¹⁸ Ari okantari, retantee-tanakawori etawori ikashiya-kaanteetani, eenitatsi iita kamaentsiri, rira retantee-tanakari.

¹⁹ Paerani ithonkakiro Moisés iñaanata-kiniri atziri-paeni Ikantakaanani, raaki rira piratsi, itentaakiro nijaa, raaki inchashi-mpoki, rankowiitaki kityonka-mawotatsiri, itsikirijan-takawo jankinateen-chari, ari ikimitakiriri eejatzii atziri-paeni. ²⁰ Ikantakiri:

Iroka iraantsi rootaki ooñaawonta-peroteroni ikashiya-kaakaeri Tajorentsi, rootaki ikantakaan-takiri.

²¹ Itsikirijan-takawo eejatzii iraantsi janta Tajorentsi-thaanteki, ari ikimitaa-kirori okaatzi jeekatsiri inthomoeki. ²² Ari okanta, tema okimiwitaka aririkami itsikirijan-teetyaawo rira piratsi, imonkaata-neero Ikan-takaan-teetziriri, okimiwitaka roomi oetewathatan-tatsini. Tema eerorika otzimi iraantsi, eero ipeyakotan-teero Tajorentsi kaari-perori.

Riitaki Jeepatzii-totaa-rewo matakirori rowawijaako-shiretantzi

²³ Rootaki ratsipe-wentantari piratsi itahae-tziniri Tajorentsi kimiwitaka ikitewa-thata-kaanta-tyeemi. Rootaki kimitakawori okaatzi awijeent-siri inkiteki, rotyaantakiri Tajorentsi ratsipe-wentan-tyaa Jeepatzii-totaa-rewo, ikite-shireta-kaanta-yiteeri. Rootaki awijakirori ratsipe-wentan-tawitaka ipireetari. ²⁴ Tema tee ikyee Jeepatzii-totaa-rewo Tajorentsi-naki-peroriki rowetsika-matsitani atziri-paeni. Tema rootaki oshiyakaa-wentacha inkiteki janta ikineera Jeepatzii-totaa-rewo, ikantako-wenta-yitee ijeekira Tajorentsi. ²⁵ Tema tee rapiipiinta-paentziro Jeepatzii-totaa-rewo ikama-wentantzi. Ari inashiyitaari rantziri Ompera-tajorentsitaawo-janta kyaawita-piinta-chari apawo-jatzii ojarentsiki Tajorentsi-naki-peroriki. Teera riitaki ashityaawoni rira ijakoteetziriri. ²⁶ Arimi roshiyaarimi Jeepatzii-totaa-rewo ikaatzi Ompera-tajorentsitaawo-janta, osheki rapiipiinteromi ikamawentante. Arimi retanakyaawo ikemaatsi-wentan-tyaami owakira owetsikan-takari kepatsi. Tema apawo-jatzii ikamawentanta-paentzi ratsipe-wentantya. ashi rowaero rotsinampa-

† Iitakama = maná †† piratsi = cebra, vaca

‡ inchashi-mpoki = isopo

haero kaari-perori. ²⁷ Roowaetaki ikantee-tziri: Maa-woeni atziri apawo-jatzi okanta ikami, opoñaashityaa ramina-koteeri Tajorentsi. ²⁸ Rootaki rantakiri Jeepatzii-totaa-rewo, apawo-jatzi ikamaki ikemaatsi-wenta-kari osheki kaari-pero-shireri. Roo kanteencha eejatzi ikoñaatapae paata rirori, eero ikemaatsita-kaeta-waari, tema rowawijaa-koteeri ikaatzi oyaakoyiteeriri.

10 Rootaki Ikantakaan-teetani oshiyakawori aamparentsi. Tema okanta apaani aamparentsi tee otzimi owatha, apatziro riyoteetzi eenitatsira iita ashitawo raampari. Ari okantari eejatzi Ikantakaan-teetani, iyotaakae eenitatsi paata kameethataa-tsini. Tema ikantakaan-tani iroka Tajorentsi ita-piintee-teniri ratsipeta-kaetani maawoeni ojarentsiki, roo kanteencha teera owameetha-pero-shiretziri atziri-paeni antayita-kirori. ² Arimi omaperotyaa owameetha-shire-protante, ikaatzi mayitakiro arimi rooka-kiromi ikaaripero-waetzi, tema aritaki oeteshireta-kirimi, eero iyaatakaeromi okantzimo-shireta-waetari rantayitakiro kaari-perori. ³ Teera ari okantyyaa, rootaki ranta-piintawitakari awijayitzi oarentsi-paeni, ita-piintayitzi Tajorentsi ratsipeta-kaani, ikenkishiryaa-kotawo iyaari-pero-shirenka. ⁴ Tema rowamaawita-piintari ipira-paeni rapatakaeri rira, tee othotyero opeyako-perotero iyaari-peronka atziri. ¹⁵ Rooma ipokantakari-ranki Jeepatzii-totaa-rewo jaka kepatsiki, ikantakiri Tajorentsi:

Tee pikowae-ro eeroka ramae-teemi ratsipeta-ka-haetani eejatzi rashita-kaetzimiri.

Rootaki pikowa-peroteeri nokemijanteemi, pikantakakaawo otzimi-moteena nowatha.

⁶ Teera apatziro inimotemi itahae-tzimiri ipireetari, rashita-kahae-tzimiri okantakaan-tziro iyaari-pero-shirenka irika-paeni.

⁷ Nokante Naaka:

Tajorentsi, nopokaki naaka nanteero okaatzi pikowakaa-kinari eeroka,

Tema rojankinata-koetakina paerani.

⁸ Pikenkishireero ikanteetaki jaka:

Tee pikowayi-teeri ramaeteemi ratsipeta-kahaetani eejatzi rashita-kahae-tzimiri.

Tee inimotzimi itahaetziimiri ipireetani, rashita-kahae-tzimiri okantakaan-tziro iyaari-pero-shirenka.

Roo kanteencha, ¿kaarima ikantakaan-teetziri iroka?

⁹ Anjatyyaa pikenkishireero otsipa ikantee-takiri:

Nopokaki naaka nanteero okaatzi pikowakaa-kinari eeroka,

Iroka apiiteen-chari ikantee-takiri, opoyaatawo etanakawori paerani. ¹⁰ Tema ikowaki Tajorentsi roete-shire-yitee aakapaeni. Aritaki imatakiro rotyaantantakariri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús ishinetakiro iwatha ratsipeta-kowentan-teeyaa, ikamawenta-paentero maawoeni atziri-paeni.

¹¹ Paerani, maawoeni Ompera-tajorentsita-rewo raminiri Tajorentsi rashita-kaariri, rapiipiintziro kitejeriki itayiniri ratsipeta-kaani. Teemaeta imatziro rokakaanta-perotero kaari-perori. ¹² Rooma Jeepatzii-

totaa-rewo, apawo-jatzi ishinetaka ratsipetyaawo iyaari-peronka atziri-paeni, roojatzi ijeekae rakoperoki Tajorentsi itsipataari ipinkathari-wentantzi, ¹³ ari ijeeki royaawenta roojatzi rotsinampaan-teeyaariri ijaneentani ikimita-kaantari imakoryaa-kitzi-mento.

¹⁴ Rootakira rantanta-kawori apawo-jatzi ikamawentan-takiro iyaari-peronka atziri-paeni, ashi rowaero roete-shire-pero-yiteeri. ¹⁵ Ari okantakari Ishire tajorentsi iyotakaakae omaperotyyaa. Tema riitaki etakawo rojankinata-kaantaki:

¹⁶ Tema ifaawaetaki Pinkathari, ikantzi:

Iroka owakirari ikashiya-kaanteetani ifahaeteeri paata:

Ari niyoshireta-kaayiteeri kameethari okaate rantee-teri

Okimiwityaawo nojankina-shireta-tyeenirimi nokanta-kaantani.

Nokenkishireta-kaakiri.

¹⁷ Eekiro ikantatzii:

Ari nopeyakoteeniri ipiyathatakaha, rantayitakiro kaari-perori.

¹⁸ Tema ipeyakotan-teero Tajorentsi ikaaripero-shireteetzi, tee okowa-peroteeyaa rashita-kaetyaari Tajorentsi ikaariperoetakira.

¹⁹ Rootaki noyemijantzin-karite-paeni, tema rapatakiro rira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo rowamaan-tee-ta-kariri, awentaa-shiretee-yaari Tajorentsi, okimiwityaawo akyaateemi Tajorentsi-naki-peroriki.

²⁰ Tema ratziritakira Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki omatantaari akyaateemi inkiteki, oshiyakaa-wentachari akyaateemi ithatee-takirowa tonta-mawota-tsiri Tajorentsi-naki-peroriki. Aaka omapoka-yitaawori iroka kaari imateetzi paerani, rootaki kañaanikaan-taatsiri.

²¹ Pimitaari nimaeka Jeepatzii-totaa-rewo riimi Jew-atziriri ompera-tajorentsita-rewo akaatzi rashiyiteera Tajorentsi. ²² Ari okanta. Kyaari-perowa akanteeyaa at-sipa-shiretee-yaari Tajorentsi, kyaaryoo akantyyaa awentee-yaari. Ikiteshiretakaa-yitee, eero akenkishiryaa-koyitaawo kaari-perori. Tema akimitakaantyyaa romitsiryaa-antantateeromi nijaa kiteshaari. ²³ Kijokiro owanakiro awentaa-shireta-ri, ikemaetakae akantaki: "Noyaako-tani irika Jeepatzii-totaa-rewo." Tema irika kashiya-kaakaerori, kijokiro rowakae rirori. ²⁴ Oztimatyyee akenkishiryaa-koteero jempe okantyyaa akowa-shireta-kaantyyaariri itsipa retakotantyyaa, rantayiteero kameethari. ²⁵ Eero apakayiro apiyota-piintyyaa, tema eeniyitatsi ookaa-yitakirori. Tema otzimatyee akowaka-shireta-kaeyaari akaateeyini. Eekiro aatatyee anta-neero ayoteera aritaki ipiye Jeepatzii-totaa-rewo. †

Ikamantee-tziriri antzirori ikowakashitaniki kaari-perori

²⁶ Tema ayoteero kyaariperota-tsiri, aririka othataa-shitanakyaawo oka-nakiro, eekiro aatakaateeyero antayitero kaari-perori, tekatsi itsipa atsipeta-kowenteeni akaaripero-yitakira. ²⁷ Tema ikamantee-tatyee athaawa-shirete rowajankiteetee, tema ithonkae-ri

† ipira-paeni = toros, cabríos

†† makoryaa-kitzitaantsi ‡ ipiye = Kitejerite Pinkathari

Tajorentsi itaayiteeri ikaatzi kijaneenta-kiriri. ²⁸ Paerani, itzimi-rika piyathata-kyaawoni Ikantakaantani Moisés, tee ineshironkae-tziri, rowamahae-tziri ikaatzi-rika mawa kanta-koterini. Ari rowamae-takiri eejatzi ikaate-rika apite kanta-koterini. ²⁹ ¿Tema omaperotatya rowajankiteeteri maninta-kirori rantzi-mota-kaeri Ito-mi Tajorentsi? Tema okimiwitakawo raatzika-shiwaeteetawo kaari kameethatatsini, imaninta-shiwaetakawo rapatakiro rira ikamawentantaki. Ari itheenka-shireta-kirori rantzi-motan-tziri Tajorentsi ikashiya-kaawitari roete-shireteeri. Ikaweya-waetakiro Ishire tajorentsi neshironkatantaniro. ³⁰ Rooma aakapaeni ayotziri kanteen-tsiri:

Naakataki owajankitaan-tatsini,

Naaka piyakowentan-tachari.

Rootaki ikantakiri Tajorentsi. Ikanteetzi eejatzi:

Rowajankitaa-yitziri Tajorentsi ikaatzi rashitaari rirori.

³¹ ¶kimitaka osheki ithaawa-shiretantee-takimi riyoteetee riita-takira owajankitaan-taatsini Kañaaniri Tajorentsi!

³² Pikenkithashiryaa-kotyaa. Tema eerokayitaki paerani kemijanta-neentsiri, kimiwitaka pikoñeetyaa-kota-tyeemi. Piñaawitakawo ikemaatsita-kaetakimi, roo kanteencha tekatsi eewokimini. ³³ Piñaayitakiro eejatzi ikijeetzimi, rowatsinaha-tzimi jempe ipiyoteeta. Poemoshirenka-yitakiri awijimo-yitziri okaatzi piñaakiri eeroka. ³⁴ Poemoshirenka-yitakiri ikaatzi romonkyaa-hae-takiri, piñaayitakiro eejatzi raapithee-takimiro tzimimo-yitzimiri. Roo kanteencha eekiro piyaatatyee pikowa-shiretanaki, tema piyoteeyini okaate piñeeri paata, osheki okameetha-perotzi, ashi owaero.

³⁵ Rootaki eero pookantawo okaatzi pawentaa-naari, tema osheki ipineeteemi paata. ³⁶ Pamawetero pantayita-neero ikowakaa-yitzimiri Tajorentsi, ari okantyya piñaantee-yaawori ikashiya-kaakimiri. ³⁷ Ikantzi Tajorentsi:

Eero ishenkaa ipiyantee-yaari okaakitzi-mateen-tsiri, Eero rojamanitzi.

³⁸ Tampatzika-shireri irika awentaa-shiretaari, aritaki iñeero rañaantee-yaawo.

Rooma aririka ipiya-shiretee, eero rinimota-kaanawo.

³⁹ Rooma aakapaeni, tee akimitari ikaatzi piyashiretachi, riitaki ithonkaeri. Tema awentee-yaari aakapaeni, aritaki añaakiro añaashire-yitee.

Awentaa-shiryaaantsi

11 Iroka okanta-kota awentaa-shiryaaantsi. Okimiatyaa aririka ikanta-shireteete: "Aritaki omatakyaa noyaako-tani." Riyoshiryaaki aritaki omatakyaa ikoyiri, okantawitakyaa tekira iñeero.

² Rootaki rawentaa-shirenka awaejatziteni inimota-ka-haeriri Tajorentsi. ³ Rootaki awentaa-shirenka kantakaawori amatantawori akemathateero jempe okantaka rowetsikan-takawori Tajorentsi kepatsi. Tema apatziro iñaawaetaki, matanaka wetsikanaka. Ari opoñaanakari owetsikanaka iñahaeteeri nimaeka kaari koñaata-tsini paerani.

⁴ Rootaki rawentaa-shirenka Abel kantakaari rashitakaakari Tajorentsi ratsipeta-kaani, awijanakiro rashi Cain rashita-kaawita-kariri Tajorentsi. Rootaki ooki-motakari rashita-kaariri Abel. Ari ikantanaki Tajorentsi: "Kameetha-shireri irika Abel." Okantawitaka ikamaki Abel, eeniro akema-kota-piintziri okimiwitaka roojatzi rañeemi rirori, rootaki kantakaawori ikemijantaki.

⁵ Roo rawentaa-shirenka Enoc kantakaari raantee-taariri, tee iñeetziri ikami. Tema inkiteki rahaeri Tajorentsi. Paerani eeniro ijeeki kepatsiki, ikantakiri Tajorentsi: "Eerokaha inimotakaa-perota-kinari."

⁶ Tema kaari tzimatsini rawentaa-shirenka, teera inimotziri Tajorentsi. Aririka ikowaete riyoperoe-teeri Tajorentsi, otzimatyee ikemijantee, ikante: "Omaperotatyya itzimi Tajorentsi." Ikante eejatzi: "Ari imatakaayiteeri Tajorentsi kowaperota-tsini riyoteeri." ⁷ Rootaki rawentaa-shirenka Noé kantakaari rowetsikan-takawori antawo amaako-mentotsi rowawijaa-kotan-taariri isheninka-paeni rirori. Kyaaryoo ipinkatha-tajorentsitanite rirori. Tema Tajorentsi kamantakiri okaate awijatsini kaari iñahaetzi paerani. Rootaki kowaperotachari rowajankitahae-teeri jaawiki-jatzi-paeni. Tema rawentaa-nakari Noé irika Tajorentsi, rootaki ikantantakariri Tajorentsi: "Tampatzika-shireri irika Noé."

⁸ Rootaki rawentaa-shirenka Abraham kantakaawori ikemijantan-takariri Tajorentsi ikantakiri paerani ishi-toyi inampiki riyatero otsipa nampitsi ikashiya-kaakiriri. Rootaki imatakiri Abraham, jataki, okantawitaka tee riyoteetzi jempe roshiretawo. ⁹ Rootaki rawentaa-shirenka Abraham kantakaawori imatantakawori inampitawo kepatsiki tee itzimapae isheninka janta. Ari ijeekakiri ipanko-shetatari mashitsimashi. Ari ikimitaakari Isaac, Jacob, tema riijatzi ikashiya-kaetakiriri. ¹⁰ Rootaki imatanta-kawori Abraham inampitawo, tema riyotzi ari ikaañaanite inkiteki. Kimiwitaka riitaki okantashiryaa-kawori nampitsi ikenkishiryaakari Tajorentsi, rootaki rowetsikakae-ri. ¹¹ Ari okimitzitakari roori Sara, tzimae eentsite okantakaawo awentaa-shirenka. Tema antawopero-witaka, kaawita-paaka otzimi eentsite. Roo kanteencha, omateero tzimae eentsite, tema awentaa-shireta-nakari Tajorentsi aritaki imatakiniro ikashiya-kaakirori. ¹² Ari ikantakari oemi Sara, ikowawitaka rantariperonkaki, rowaka-haeromi iina, ari okanta ishekitan-taari icharini-yitari, ikimitari ishekitzi ompokiro, ikimitawo impaneki oshekitzi nijaa-cheraaki. Omaperotatya isheki-perotee, tekatsi materoni riyoteeri ikaatzira ishekitzi.

¹³ Maawoeni irika-paeni akenkithata-kotziri, ikamako-yitakiro rawentaa-shirenka, tee iñaahaero okaatzi ikashiya-kaeta-kiriri. Apatziro rokantashiryaanakawo. Inteena ojeekaki inkite ikowa-shiryaaakiri inampiteeyaawo. Rootaki ikantee-tantari: "Ajeeka-shiwaewita kepatsiki, kaarira anampi, akimitakari kaari tzimatsini isheninka-paeni." ¹⁴ Tema ikenkitha-waeta-kotakiro awijeen-tsiri, ari ayoperotziri omaperotatyya aminami-neetzi otsipa nampitsi jempe inampi-perotee-yaawo kameetha. ¹⁵ Roomi ikenkithata-kote ipiyayiteemi inampiiteki jempe ipoñaayitakawo paerani, aritaki

imatikiro ipiyayiteemi. ¹⁶ Tema eenitatsi itsipa ikowa-perotakiri, awija-perotzirori iroka, tema janta inkiteki ikoyiro. Rootaki rowetsika-kindiriri Tajorentsi rashi-paeni irika-paeni, tema tee ikaani-wentziri ikanta-piintakiri "Notajorentsite."

¹⁷ Rootaki rawentaa-shirenka Abraham kantakaawori rashita-kaantyaariri Tajorentsi rapintzite itomi, irika Isaac. Tema ifaanta-tyaawo Tajorentsi rawentaa-shirenka Abraham. Roowiteen-chami rapintzi-ryeerimi itomi, ¹⁸ okantawitaka ikantakiri Tajorentsi:

Irika Isaac riitaki pifaantee-yaari itzimae osheki picharinityaari.

¹⁹ Tema rawentaa-shiretakari Abraham irika Tajorentsi, riyotzi aritaki rowañahaeri kamatsiri. Rootaki roepiyantaariri Tajorentsi itomi Isaac, tema riitaki oshiyakaa-wentakiro rañahaetee. ²⁰ Rootaki rawentaa-shirenka Isaac kantakaawori ikaminaan-takariri itajonka-wentante Jacob eejatzi Esaú, rootaki oshiyakaa-wentacha okaate awijayita-tsini paata. ²¹ Rootaki rawentaa-shirenka Jacob kantakaawori ikaminaan-takariri itajonka-wenteeteri apiteranki itomi José, tema iweshiryaa-wentaari rirori Tajorentsi ikotzi-pookitan-takari ikami-matakira. ²² Rootaki rawentaa-shirenka José kantakaari ikantan-tanakari ikami-mataki, ikantzi: "Aririka ishi-towa-yitee Apitantoniki asheninka-paeni Israel-paeni, raminee jempe inampitee-yaawo." Ikantaki eejatzi: "Otzimatyee rahaeta-neero paata notonki-pooki."

²³ Rootaki rawentaa-shirenka ashitariri Moisés kantakaari romanantakariri reencha-nite owakira itzima-paaki, roojatzi ikaatakotan-takari mawa kashiri. Tema kameethaa-nikiri irika eencha-niki. Tee ithaawantari ipiyathatyaawo okaatzi ikantakaan-takiri pinkathari.

²⁴ Rootaki rawentaa-shirenka Moisés kantakaari kaari ikowanta icharinityaari pinkathari Faraón, okantawitaka rootaki rishinto pinkathari oemotan-takiri. ²⁵ Tema rootaki ikowaki itsipatyaari atziri-paeni rashitari Tajorentsi, ari itsipatakari isheninka-paeni rowajankitaa-waetee-tziri, tee ikowaajee-rotzi inintaa-waetyaawo eepichokiini ikowa-shiyitari rirori. ²⁶ Tema riyotaki Moisés rootaki kowaperotacha ikemaatsi-waetyaa rirori ikimitee-yaaha paata Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki awijirori oshekitzi-motziri rashaahawo Apitantonijatzzi. Tema rootaki rokantashiryaaakari ari ipineeteeriri paata. ²⁷ Rootaki rawentaa-shirenka Moisés kantakaari ishiyan-takari Apitantoniki. Teera rootaki ishiyan-takari ithaawan-tatyaari pinkathari rowajankiteeri, tema ikyaaaryoo-wenta-tziro okaate rantakaeriri Tajorentsi, okimiwitakawo ifaawoota-tyeerimi Tajorentsi kaari koñaanita-tsini. ²⁸ Rootaki rawentaa-shirenka Moisés kantakaawori imonkaatziro ikantakaan-teetakiro Anonkoryaantsi, itsikirijan-takawo iraantsi eero rowamaantari ronampiri Tajorentsi ithonkiri rantarite itomi-paeni Israel-paeni.

²⁹ Rootaki awentaa-shiren-kantsi kantakaawori imontyaha-tanta-kawori Inkaari Kityonkaari, ranashitee-yanakani opiryaa-pathatanakira. Rooma imawita-paakawo Apitantonijatzzi, piinkae-yakini rirori-paeni. ³⁰ Rootaki awentaa-shiren-kantsi kantakaawori

imatanta-kawori rinki-rinkitakiro Kashiryaaari okaatzi 7 kitejeri, roojatzi ifaantee-takawori opooka-thapitaki nampitsi. ³¹ Rootaki awentaa-shirenka Rahab kantakaawori oneshironkatan-takariri owayiri-paeni aminaan-tachari, ari okanta kaari otsipatantari piyathari-paeni ithonkae-takiri. Okantawitaka iroka Rahab mayempiro naawita.

³² ¿Nokenkithata-koterima itsipa-paeni? Eero nothotyaakotziri. Irika ikaateeyini: Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel, eejatzi Kamantan-taniri-paeni. ³³ Rootaki rawentaa-shirenka irika-paeni kantakaa-yitaari okanta: Itzimantari otsinampaa-yiteeriri pinkathari-paeni, itsipa tampatzikatan-tatsiri, itsipa ifaayiteerori ikashiya-kaeta-kiriri, itsipa rookawiteetakariri imooki maanitzzi, tee ratsikiri, ³⁴ itsipa rookawiteetaka paamariki tee itahaa, itsipa romaaminthateetaki rowathee-terimi, itsipa ishintsita-kaetee, itsipa ifaaperotachari rowayirita, itsipa romishiya-yitaki owayiri-paeni poñaachari otsipa nampitsi. ³⁵ Eenitatsi tsinani ifaayiteeriri osheninka-paeni rañayitee ikamawitaha. Roo kanteencha eenitatsi itsipa kamimayiteen-tsiri rompoja-waetee-takiri, tee rokana-nakiro rawentaa-shirenka ipakaan-teetyaaririmi. Tema oyaakotakiro rañaa-pero-yitee paata, eero okimitawo añaawitaha nimaeka. ³⁶ Eenitatsi itheenka-waetee-tziri opoñaashityaa ipajawaetee-takiri, itsipa roojotee-takiri roojatzi romonkyaaantetakari. ³⁷ Eenitatsi ompojee-takiri, itsipa itankae-takiri, itsipa rojatee-takiri. Eenitatsi itsipa anashinashi-waeta-chari apatziro ikithaa-matsitakariri mashitsi-mashi, itsipa kowityaa-pero-waetatsiri, itsipa osheki aminaminee-takiri, itsipa ikemaatsitakaetakariri. ³⁸ Itsipa ikinawae-yitaki ochempi-mashiki, ochempiki, itsipa inampiyitakawo omooki. Tema riyitaki kameethaperotatsiri irika-paeni rawijanakiri itsipa-paeni jaawiki-jatzzi-paeni, eero omataa-jeeta amonkatziyan-tyaari irika-paeni.

³⁹ Rootaki rawentaa-shirenka irika-paeni kantakaawori okanta Tajorentsi iweshiryaa-wentan-taariri, okantawita tekira ifaayiteero ikashiya-kaayita-kiriri.

⁴⁰ Tema rokantashiryaaakawo Tajorentsi awijirori: Ikowa-kahaero aakapaeni atsipayitee-yaari irika-paeni, ikameetha-shireta-kaayitee maawoeni.

Apatziro owashitaneeri Jesús

12 Rootakira añaashintsi-yitan-tyaari aakapaeni, okimiwityaawo oyiishitan-tatyeeemi, oshiyakaantero eejatzi raminako-yiteemi jempe ipiyoteeyani matakirori rawentaa-shiretaka oshiyakoyiteeyaari aakapaeni. Tema amatantyaawori ashiyaperote, ooka-neero ithaari amatsinka-kaeri ashia. Rootaki oshiyakaa-wenta-chari ookiro ithaari aririka ooka-neero akaaripero-shireta-waetzi. Ari añaarori oetz-ifaarikotyaawo ashia-yintee. ² Ikimita shiyachari roetziñaarikotawo raminiro jempe rareetyaa, ari akimitanee-yaari aakapaeni, oetziñaarikotaneeyaari Jesús awentaa-shireta-kaakaeri. Tema riitaki thotyaa-kaeroni awentaa-shiretani. Riitaki oshiya-koteeyaari, tema

† *mashitsi-mashi = imashi owisha eejatzi cabra.*

rokantashiryaakawo paerani rirori inintahaeyaa. Rootaki ramawetantakawori ikentako-witee-takarira, tee okantzimotyaa ipashiwentakaawaetyaa ikamawita-paenta. Tema jeekae nimaeka rakoperoki Tajorentsi ipinkathari-wentantee.

³ Aririka akenkishireta-koteri Jesús jempe ikanta ramawetan-takawori rirori ikija-neenta-waetakiri kaari-pero-shireri, rootaki thaamenta-shireta-kaeni aaka-paeni amawetan-tyaawori, eero okantzi-moneenta-shi-waetee. ⁴ Piñaa-shintsita-piintakawo eero-ka-paeni kaari-perori pookaeromi, roo kanteencha tekira piñeero rowamahaetemi. ⁵ Aamaashityaa pipeyakotakiro ishintsi-tan-tzimiro Tajorentsi jankina-rentsi, ikimita-kaantzimi eerokami itomi-paeni, ikantzimi:

[Notyomi! Eero pimanintziro aririka rowajankiteemi Piwinkatharite.

Eero okantzimo-neenta-waetzimi aririka ishintsi-temi.

⁶ Tema riitaki retakotani Pinkathari iñaaanta-piintakari, Maawoeni ikimita-kaantaari itomi, rowajankiteeri.

⁷ Okaate awijimo-yitemiri nimaeka pikimita-kaantero Awinkatharite ñaanta-shiretzimiri. Tema ikimita-kaanteemi Tajorentsi eero-ka itomi. ¿Tema rowajankitaa-piintziri itomi ashitaa-nita-chari? ⁸ Oztimatyeerowajankitee maawoeni Tajorentsi. Terika piñeero eero-ka, kimita tekira itominta-perotzimi Tajorentsi, tema notyomi mayempiri eero-ka. ⁹ Okimitaha itzimi koñaatziro ashiteeri, rowajankitee, apinkathatziro rirori. ¿Eeroma apinkatha-peroteeri Ashiteeri kaari koñaatziro omatantyaari añaashire-yitee? ¹⁰ Tema ikaatzi ashiteeri koñaatziro eepichokiini rowajankitaa-yitee jempe okantzi-motari rirori. Riima Tajorentsi rowajankitaa-yitee rirori ari okantyaari ikameetha-shireta-kaanteeri, ikite-shiretakae eejatzi ikimitaha rirori. ¹¹ Tema tee inimo-shire-yitee rowajankitaa-minthee-teerika, tema osheki okantzimo-neenta-shireta-waetee. Roo kanteencha paata, ikaatzi kaari maninteroni rowajankitahatziri, aririka ikameetha-shire-yitee, aritaki iñahaero ijeekae kameetha.

Apaatakirori ineshironka Tajorentsi

¹² Rootakira piñaa-shintsitan-tyaari pimityaari ñaanta-piinta-kawori ishiya, iñaaashintsita okantawitaka ishipeta-shempa-witaka, ari ikimiteerori eejatzi ishipeta-yereto-witaka, iñaaashintsita. ¹³ Pikimi-yitee-yaari eero-ka-paeni shiya-piinta-chari okameethawok-itzi kaari ñeeroni ikithokiri ishipeta-kitzitati. Tema otzimatyeerowajankitee eero ikariperowaetzi iitzi. ¹⁴ Tema kameetha pakameethata-wakaa-neeyaa, piñaa-shintsityaa pikite-shirete. Tema eerorika pimayiteero, eerowa piñahaeri Awinkatharite. ¹⁵ Paamawentyaari ikaate apaatakirori ineshironka-witaari Tajorentsi. Paamawentyaari oetzimpina-shiretan-taniri, roetzimpineeri-kari ikaatzi kemijanta-yitatsiri, ikimita-kota-kyaawo kepishita-tsiri inchashi piyanta-tsiri. ¹⁶ Paamawentyaari ñaathawae-ta-shitantachari. Paamawentyaari theenka-tajorentsi-tantaniri ikimityaarini paerani Esaú. Tema antawo ayimatakiri itashe, ikowa-perotaki royaa, ari riyomparitakawo rowanawo rirentzi, ipakiri ikashiya-kaawitee-

takariri rirori retawita-kawowa itzimi. ¹⁷ Tema piyotzi eero-ka-paeni rantakiro Esaú okaatzi awijeentsiri, osheki ikowawitaa iñeeroni itajonka-wenteeteri, antawo riraa-kotakawo. Roo kanteencha tee iñiimaetee-yaawo jempe ikinakaayiro rowetsikan-teeyaawori ikinakaashitakari.

¹⁸ Tema tee pikimitari eero-ka-paeni aakirori paerani Ikantakaan-teetani. Riyaatee-yakini rirori ochempiki ojeekira koñaata-tsiri. Tema osheki otaantzi, tsirenikaakitaki, ooreenkakitaki, antawo otampyaataki. ¹⁹ Ikemakiro itziwooteetzi. Ikemaki eejatzi antawo iñaaawaeteetzi, ari ithaawae-yanakini, osheki ramaneeyawitakani eero ikemantari ñaawaeteen-tsiri. ²⁰ Tema osheki ithaawan-takawo okaatzi ikantakaan-teetakiri, ikanteetzi:

Eero pikinawaetzi jaka ochempiki. Eero omaneeta pikinaka-yiteri eepichokiini pipirayitari janta. Aririka iki-neetaki eepichokiini janta, otzimatyeera rowamahae-tanta-kyaari mapi, otzimatyeera ikenteeteri.

²¹ Omaperotatyaaari okowaenkatziki ikantzi Moisés:

Antawo nothaawan-takawo, ompetawaetakina.

²² Teera pikimitari eero-ka-paeni ikaatzi ñaakirori, tema eero-ka-paeni kimitakariri ikaatzi jateentsi ochempiki Kijakowentoniki, jeekatsiri Aapatziyaweniki. Rootaki oshiyakaa-wenta-chari piyaayitee inkiteki janta ijeekinta Tajorentsi Kañaaniri. Tema aritaki pitsipatee-yaari eero-ka-paeni ipiyotapaa ronampiripaeni Tajorentsi.

²³ Pikaateeri ikaatzi piyoteen-chari janta itsipataari retakari Itomi Tajorentsi, tema riiytaki jankinata-koteenchari ijeekayitee inkiteki. Pitsipatee-yaari Tajorentsi aminako-yiteerini rantayitakiri maawoeni atziri-paeni. Pitsipatee-yaari ishire-paeni kemijantzinkari-paeni ithotyaa-kaetakiri ikameetha-shireta-kaetziri. ²⁴ Pitsipatee-yaari eero-ka-paeni Jesús, kantako-wenteeri otzi-maera owakirari kashiyakaantsi, apawentakaeri rira ikama-wenta-yitakae. Tema iroka rira Jesús kimiwitaka oñaawaeta-tyeemi, awijanakiro oñaawaetaki paerani rira Abel. †

²⁵ Paamakowentyaa papaatziri-kari Tajorentsi aririka iñaaana-shiretemi. Tema paerani ikaatzi kemawita-kariri Tajorentsi iñaaawaetzi jaka kepatsiki, rowajankitakiri imanintakiro okaatzi ikantziriri. Aaka imaperoteete rowajankitahaetee, aririka apiya-shiretaka akemayiwitakari iñaaana-shiretakae inkite-jatzi. ²⁶ Paerani aririka iñaaawaete Tajorentsi, rontziñaa-kaawo kepatsi. Rooma nimaeka, eenitatsi okaatzi ikashiya-kaakaeri, ikantzi:

Ari napiiteero nontziñaa-kaero, teera apatziro kepatzi, tema omatziteeyaa inkite eejatzi.

²⁷ Eenitatsi oeta oshiyakaa-wenta-chari ikantziri: "Ari napiiteero." Rootaki oshiyakaa-wentacha aririka rotekaero okaatzi rowetsika-yitakiri, ithonkaero rowetsikani kaari kijotatsini, apatziro ojeekayitee kijotatsiri.

† Paerani rowamaan-takariri Cain rirentzi, Abel, ikantaki Tajorentsi: "Kimiwitaka okaematyeemi rira Abel ikowa-kowataatzi iki-jawentee-tyaari Abel." Ari opoñaari ikanteetzi kimiwaetaka oñaawaeta-tyeemi iraantsi. Rooma oñaawaetzi rira rirori Jeepatzii-totaa-rewo, teera ikoyi ikijawentee-tyaari, tema okoyi opeyakotan-teero kaari-perori.

²⁸ Rooma aakapaeni, ipinkathari-wenta-yitee jempe okijotapae. Rootaki apasoonkitantyaariri Tajorentsi, apinkathateeri, antawaeteeniri. ²⁹ Tema irika Tajorentsi riitaki kimitakawori paamari thonkan-tatsiri otaantzi.

Rantaneeri kemijanta-tsiri

13 Oztimatyee petakota-piinta-wakaeyaa. ² Eero pipakaero poemaante pipankoki. Tema eenitatsi matakirori, tekatsi kamanterini riitakira ronampiri-paeni Tajorentsi roemaakiri ipankoki. ³ Eero pipeyakotziro pineshironkateri pikaatzi pikemijanta-yitee romonkyahaetziri. Pikimita-kaantero aririkami pikaateri romonkyahaetemi. Ari pikimiteri ikaatzi rowatsi-naawaeteetzi, paminako-wentee-ri, pikenk-ishiretyaa jempe pikantyya eerokami romonkyahaetemi. ⁴ Pikinatee-yaari piimi, eero pomana-kaa-waeta-shitanta. Tema rowajankiteeri Tajorentsi mayempita-tsiri. ⁵ Eero pikowawaetzi poshekiro pashaahawo. Inimote-mi piñiuro okaatzi tzimi-motzimiri. Tema riitaki Tajorentsi payitemironi kowityee-motzimiri, iroka ikan-taki:

Eero nookawentzimi.

Eero nowapinteemi.

⁶ Rootaki awentaa-shiretan-tyaariri aakapaeni, akan-tayitee:

Riitaki Tajorentsi neshironkatnenani.

Tekatsi nothaawantyya.

¿Eenitatsima ikanteena atziri?

⁷ Pikenkishiryaa-koteri jewatakaemiri pikemijanta-yitee, kamanta-paaki-mirori iñaani Tajorentsi. Pikenk-ishiryaa-koteri jempe ikantayita ijeeki, oeta imonkaa-yitakiri rirori-paeni. Pikimita-kotee-yaari jempe ikantakiro rawentaa-shiretaari Tajorentsi. ⁸ Roojatzi ikanta nimaeka Jesús Jeepatzii-totaa-rewo jempe ikanta-paenta, ari ikantee-tatyaani rirori. ⁹ Eero pishineteeri ramatawi-yitemi yotaantzirori kaari tampatzikata-tsini, kaari ikema-piinteetzi. Tema riitaki Tajorentsi tampatzika-shireta-kaayiteeri, ineshironka-yiteera. Aririka apinkawae-wityaawo rowaetari, eero otampatzika-shireta-kaayitee. Eenitatsi matayiwita-kawori iroka, teemaeta owameetha-shire-tziri.

¹⁰ Okimiwitakawo otzimimo-yiteemi owakirari taapoki-mentotsi, rootaki nokanta-kotzi Irika atsipewenta-kaeri aakapaeni. Riima ikaatzi jatakaerori itaayiteeri ratsipeta-kaani itaapoki-mento-ki ikimita-kotee-yaari matakirori paerani janta Tajorentsi-thaanteki, eerowa omataa itsipayitee aakapaeni. ¹¹ Tema jempe ikanta rayiro paerani Jewatziriri ompera-tajorentsita-rewo rira piratsi inthomoenta Tajorentsi-thaanteki okantyya ipeya-kotee-tantyaariri iyaari-peronka, raayitziro iwatha piratsi othapiiteki nampitsi ari itaayiterori. ¹² Ari

† eerowa omataa itsipayitee aakapaeni = tee ishinetaantsite rowaetyaari

ikimitakari eejatzi, rowamahae-takiri Jesús othapiki nampitsi, ari ikemaatsita-kowentan-takari, rapaatakiro rira rowameetha-shire-yitan-teeri. ¹³ Oztimatyee akimita-kaantero aakapaeni ashitowa-tyeemi nampitsiki aatatyee jempe ijeeki Jesús, ari imaninteetakee ikimitakiri paerani Jesús. ¹⁴ Tema jaka jempe ajeekayitzi nimaeka eero okantee-tatyaani. Rootaki okantashiryaaantawori jempe anampitee-yaawo paata.

¹⁵ Rootaki nokantan-tzimirori: Oztimatyee aweshiryaaawenta-piintee-yaari Tajorentsi, tema rootaki kimitawori atsipeta-kaani, okantakaan-tziro rantzimota-kaeri Jeepatzii-totaa-rewo. Acheraa-perote, akante: "Riitaki Nowinkatharite." ^{††16} Ari okimitari eejatzi, eero pipakahiro kameethata-tsiri, pipawakaeyaa tzimi-motzimiri. Rootaki kimitakawori inimotzi-riri paerani Tajorentsi rashita-kaetanari ratsipeta-kaetani. ¹⁷ Pimonkaatero ikantzimiri jewayitzi kemijanta-naatsiri, riitaki aminako-wentzimiri. Riitaki kamanteerini paata Tajorentsi oeta awijimo-yitemiri raminakowenta-yitakimi. Pamina-minatero eero itzimanta pikoshekyaaari, rootaki inimotan-tantyaari rantawaeri okaatzi rantayitzi rirori, eeroka amitako-yitaneerini.

¹⁸ Pamana-kota-piinteena ari okantyya iñaanteetenari tampatzika-shiretakina. Kimitaka rootaki nomatakirori. ¹⁹ Pamana-kota-piinteena eejatzi niyaata-shitan-temiri intsiapaete eeroka-paeni.

Oweyaantawori wethataantsi eejatzi tajonka-wentaantsi

²⁰ Namanapiintziri naaka Tajorentsi, tema riitaki jeekakaa-yitemini kameetha, riitaki owañahaeriri paerani Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ikamawitaka. Riitaki Tajorentsi kimitakaan-takari riiperori aminakowentziriri ipira. Osheki rapaatakiro rira imonkaatan-taawori owakirari ikashiya-kaanteetani kanteetaa-chani nimaeka. ^{‡21} Namanako-wentakimi rowetsika-shiretan-temiri pimayiteero kameethari ikowakaemiri. Pamaniri eejatzi eeroka pimatantyaawori okaatzi inimotziriri, tema ayotzi riita-kira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo matakaroni. Ashi rowaero ipinkathee-teeri rirori. Kyaariwé.

²² Noyemijantzin-karite-paeni, eero poonamawo piñaanatero okaatzi nojankinata-kimiri, tema tee asheki-perotzi. ²³ Nokoyi piyote eejatzi romishitowae-teeri romonkyaaawitee-takari noyemijantzin-karite Timoteo. Aririka rareeta-paeyaa jaka, riitaki notsipata-nakyaari niyaata-shitemi noñeemi. ²⁴ Powethatenari ikaatzi jewatzimiri janta, eejatzi itsipa kemijantzinkari-paeni. Ari ikimitari Italia-jatzi-paeni rowetha-yitzimi. ^{‡25} Okantashitzimaetyaa ineshironkae-teemi maawoeni eeroka-paeni janta! Kyaariwé.

†† Riitaki Nowinkatharite = waerontsi ‡ ipira = owisha †† kemijantzinkari-paeni = kiteshireri

SANTIAHO

Wethataantsi

1 Naaka Santiago jankinatziro iroka, romperatani naaka Tajorentsi eejatzi Awinkatharite Jesús Jeep-atzii-totaa-rewo. Nowethatari ikaatzi rashiyitaari Tajorentsi jatayiteentsiri otsipaki nampitsi. †

Tajorentsi opoñaawo yotanitaantsi

² Noyemijantzin-karite-paeni, pikimoshireyite aririka piñaayitero awijimo-yitemini. ³ Oztimatyee piyoyite iñaantee-tatziimi kyaaryoo-rika pikemijantzi. Rootakira piñaantyaawori pamaweyiteero. ⁴ Piyaata-kaero pamawetashityaawo oeyita-rika, aritaki piñaayitakiro pantaki-shireyite roojatzi pithotyaa-takyaawori, tekat-si kowityee-motemini.

⁵ Tekatsi-rika piyotani pamawewaetan-tyaari, pikowa-koteri Tajorentsi, riitaki yotakae-mironi jempe pikantya. Tema tee ikijatha-nitziri ikaatzi kowakoy-itziro. Tema ari riyotakaa-pero-yitakiri, tee riyotzi rirori ithaana-waeniyaa. ⁶ Aririka pikowa-koteri Tajorentsi, eero pikanta-shireta-waeta-shita: “¿Ari ikemaa-kina Tajorentsi okaatzi nokowa-kotziriri?” Tema ikaatzi kijoshireta-waeta-tsiri ikimitawo okantahanki inkaari kaari maeryaata-tsini aririka otajonkaatero tampyaa. ⁷ Paamakowentyaa pikimita-kotari-kari kijoshireri, tema tee iñaayitziro rirori ikowako-witariri Awinkatharite. ⁸ Tema eenitatsi ikenkithashiryaa-witari ranterimi, opoñaashityaa okitejeta-manee eenitatsi itsipa ikoyiri ranteri, tee apaani okantya ikenkithashiryaa.

⁹ Oztimatyee ikimo-shire-yitee ashironkaenkari-paeni kemijanta-naatsiri, ajahaawenteteeyaari Tajorentsi riperota-kaeri. ¹⁰ Ari ikimityaari eejatzi ashahantzinkari-paeni, oztimatyee ikimo-shireyite othonkaeyaa okaatzi tzimimo-witariri. Tema ikimita-koteeyaawo incha-teyaki opari-teyatzi. ¹¹ Aririka ishintsite rooryee ooryaa okama-teyakitzi incha-teyaki, eero iñeeteero owaneenka-teyakityaa. Ari ikimitee-yaari eejatzi ashahantzinkari-paeni, eero iñaakoe-teeri rowaneenkatan-teeyaawo oshekitakira rantawaeri-paeni.

Athaamenta-shiretyaa iñaanta-shiretee-rika

¹² Aririka añaawityaawo okaate awijimo-yiteeniri, eekiro-rika aatakaa-nakityeero akyaaryoo-shiretanaki, akimo-shirete, tema eenitatsi rantzi-moteeri Tajorentsi amaweta-kirowa, ikantaki-ranki: “Maawoeni etakotaa-

† rashiyitaari Tajorentsi = kimiyitariri 12 otsipayita-chari ichari-paeni Israel.

nari naaka, ashi rowaero nañaakaa-yiteeri paata, ikimita-kaanteero namantheetaa-tyeerimi.” ††¹³ Aririka opoki-motee akowa-shiretero kaari-perori, kaarira Tajorentsi kantakae-yaawoni. Tema Tajorentsi, tee ikoyiro rirori. ¿Kantachama ranta-kahaero aaka? Tema eero. ¹⁴ Tema aakataki ñaamata-piintawori kaari-perori, rootaki akenkithashiryaa-kotanta-piintawori.

¹⁵ Tema opoki-moteera akowa-shiretziro antero, oetz-iñaarikota-nakawo akenkithashiryaa-kotero, roojatzi añaanta-kyaawori amatero kaari-perori. Rootakira ake-maatsitan-teeyaari paata akamaerika.

¹⁶ Noyemijantzin-karite-paeni netakotani, pamawentyaa otzimi-kari pantani. ¹⁷ Tema okaatzi rantzi-moyiteeri Tajorentsi kameetha okanta, rootaki ranta-piinta-tyeeri. Tema tee ipaashini-tantzi rirori, tee ikimityaari rowetsikani shipakiryaa-yitatsiri, añaari ishitowamane opoñaashitya añaari ikyaanee tsirenii-teeni.

¹⁸ Tema ikowaki rirori riyotakaa-yiteero kyaari-perotatsiri iñaani, rootaki etantyaawori aaka akemijanteri, ari roshiya-neeyaari otsipa ikaate kemijanteerini paata.

Jempe ikantaneeyaa kemijanta-neerini Tajorentsi

¹⁹ Rootaki nokantantari noyemijantzin-karite-paeni: Powa-yempita-yityaa, pamina-pero-waantetyaa, eero ayimawaeta-shitzimi pimashirenka. ²⁰ Aririka ayimawaetee amashirenka, eero amatziniri ikowakaa-yiteeri Tajorentsi. ²¹ Okowa-perotatyaa ookayiteero okaatzi owaripero-shireta-kaeri, oztimatyee atsinampa-shirete akemijanta-neero iñaani Tajorentsi, rootaki mateeroni owawijaako-shire-yitee.

²² Roo kanteencha oztimatyee amonkaa-yiteero iñaani Tajorentsi, eerorika amonkaatziro akemijantero, apaniroeni amatawi-waetaka. ²³ Itzimi-rika kemawitawori roo kanteencha tee imawotzi ikemijantero okaatzi ikemawitakari, ikimitakari aminawoota-chari ñaarontsiki. ²⁴ Apatziro iñaawoota-paenta, roo ojamaniineetaki ipeya-kota-neero jempe ikanta iñaawitaka ipitsitaki ipooki. ²⁵ Eenitatsi itsipa aminawoota-chari, kaari peyakoteroni ipoo jempe okanta iñaakiro. Ari akimitanee-yaari aaka, akenkishiryakoteero iñaani Tajorentsi, eero apeya-kotziro. Tema rootaki ookakaa-wenteeni. Akimoshirewentee-ro okaate antayiteeri.

²⁶ Eenitatsi ñaawitawori imatakiro ikemijantane. Roo kanteencha tee ramina-pero-paantetyaa, ramina-shiwaetakaha ikemijantzi, apaniroeni ramatawi-waeta. ²⁷ Iroka kyaari-perori kameethatzi-motziriri Ashiteeri Tajorentsi aririka akemijantane: Etakoyi-

†† amanthee-rentsi

teeyaari miritzi-paeni, ari akimitaneerori kinankawo-paeni. Otzimatyee akite-shire-yitee, eero akimita-kotari ikantayitaha jeekashiwaetachani jaka jaawiki.

Ikenkithata-kotee-tziro manintaantsi

2 Noyemijantzin-karite-paeni, tema pikemijanteeri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ipinkatha-peroe-tziri, eero pimaninta-shireta-wakaa-waeta. ² Jame oshiyakaawen-tawakiro: Aririka piñeeri pipiyota-piintaha owaneenkata-chari ikithaata, iporeryaatzi rowayitziri rakoki, opoñaashityaa piñeeri ikyapaaki itsipa owama-ta-pookitaka. ³ Riitaki paakameethataki owaneenkateen-chari pojatekakiri niyanki pipiyoteeyanira, riima owama-ta-pookita-chari, pikantakiri: "Ari pikatziyawaki eeroka, tekatsi pijeeki, pikoyi-rika pijeeki jaawiki." ⁴ Tema apaani paakameethataki, pimanintakiri itsipa. Pikimita-kotakari ranta-piintziri piwinkatharite kaari tampatzika-shireri ramina-kotero oetarika ranteetziri. ⁵ Pikemi nokante noyemijantzin-karite-paeni. Riyoshii-yiteerira Tajorentsi ashironkaenkari-paeni, ikemijantakaa-peroyiteeri. Tema irika etakota-kariri, riitaki kashiya-kaakiriri itsipatee-yaari jempe ipinkatharite rirori. ⁶ Roo kanteencha eeroka-paeni, pimaninta-shire-waetakiri ashironkaenkari. Pipeyakotakiri kijaneenta-piintzimiri ashaahanta-yitachari ikoyi rowajankitaa-kaanta-waetemi. ⁷ Riitaki kyaaryoota-piintatsi itheenka-shiretziri Awinkatharite, ipaeryaa-shiwaetari.

⁸ Omaperota-tyaarika pikemijanta-neero Otzinkami Inintakaan-teetani, pantakiro kameethari. Iroka ikan-tee-tziri otzinkami:

Petakoteeyaari pisheninka pikimita-kanteri petakota eeroka.

⁹ Rooma, eeniro-rika pimaninta-shiretawaka, tzimakira pantani, ari rowajankitaa-wentee-takimiro Ikantakaan-teetani. ¹⁰ Itzime-rika kantatsini: "Nokemijantziro naaka maawoeni ikantakaan-teetziri." Roo kanteencha eenitatsi-rika kowityaa-paenchani apaani kaari ikemijantzi, tzimakira rantani. ¹¹ Tema ikanteetzi paerani:

Eero pimayempitzi.

Eero powamaantzi.

Teerika imayempi-witeeta, roo kanteencha eenitatsi-rika rowamaan-teetzi, eenitatsira rantayiteetziro kaari kameethatatsiri. ¹² Tema roo kameethatatsi antayiteero Otzinkami Inintakaan-teetani, antayiteero añaawae-yitziri eejatzi okaatzi antayitziri. Ari okantya eero rowajankitee-tante paata, tema iroka Otzinkami Inintakaan-teetani, rootaki jeekakaa-shiwaeteeni.

¹³ Tema eerorika etakoyitanta, aritaki rowajankitaa-peroetee. Rootaki kowaperotacha etakoyitanyaa eero rowajankitee-tantee.

Eerorika antziro kameetha-yitatsiri, aminaashi-waeta awentaa-witanaari Tajorentsi

¹⁴ Noyemijantzin-karite-paeni, eerorika amataneero kameetha-yitatsiri, aminaashi-waeta akantzi: "Nawentaari Tajorentsi." Iroka awentaa-shiwaetaantsi, tee

owawijaako-shiretantzi. ¹⁵ Jame oshiyakaa-wenta-wakiro: Eenitatsi noyemijantzin-karite okowityee-motari iithaari, itasheyaawaetzi eejatzi, ¹⁶ opoñaashityaa pikanteri: "Pawijanaki janta noyemijantzin-karite, aamaa ari ipaetakimi pikithaatyaari, ari powapaakyaa kameetha." Tema tee pipawakiri kowityee-motariri, ¿Petakota-karima? Teera petakotari. ¹⁷ Ari okimitari eejatzi awentaa-witaari Tajorentsi. Terika antayirodzi kameethari, aminaashi-waetaka.

¹⁸ Arira okimita itzimi-rika kantatsini: "Nawentaari Tajorentsi." Itsipa, ikantzi: "Nantziro kameetha-yitatsiri." Eerorika pantaneero eeroka kameethari, ¿kantachama poñaahantero pawentaa-naari? Naaka-rika, ari noñaaha-kimiro nawentaa-naari, nantaneero kameetha-yitatsiri. ¹⁹ Pikanta-piintawita eeroka: "Niyotziri naaka Tajorentsi apani ikanta." Omapero-witayaa. Roo kanteencha imatziyitakawo peyari-paeni riyotziro iroka, ithaawantari Tajorentsi, rompetawaeta.

²⁰ Kaari imajontziteetzi, otzimatyee ayoyitee aaka: terika antayiteero kameetha-yitatsiri, aminaashi-waeta awentaa-witaari Tajorentsi. ²¹ Akenkishiryaa-koteri paerani Abraham. Ishinetakiri itomi Isaac rashitakaeyaari Tajorentsi itaapooki-mentoki. Rootaki rantakiri Abraham ikimita-kaantee-tanta-kariri tampatzika-shireri. ²² Ari añiirori, teera apaani ikantaki: "Nawentaari Tajorentsi." Tema rantakiniri okaatzi ikantziriri. Ari okanta rooñaawontan-takawori omaper-otatyaa rawentaa-perotakari Tajorentsi. ²³ Ari omonkaataka rojankinee-takiri paerani, okantzi:

Rawentaa-nakari Tajorentsi irika Abraham, rootaki ikimita-kaantaariri itampatzika-shiretani.

Rootaki ikantan-teeta-kariri eejatzi paerani Abraham: Raapatziyani Tajorentsi irika.

²⁴ Ñaakiro. Teera apatziro otampatzika-shireta-kaantzi akantzi: "Nawentaa-naari Tajorentsi." Otzimatyee anteniri ikanteeri eejatzi. ²⁵ Ari okimitakari eejatzi paerani Rahab, mayempi-witachari. Ikimita-kaantawo Tajorentsi tampatzika-shireri, omanakiri opankoki owayiri, opoñaashita otyaanteeri ikinanta-neeyaawo otsipa awotsi eero rowamaan-teeta-wakari. Tema rootaki ikimita-kaantaawori Tajorentsi tampatzika-shireri roori, tema eenitatsi antakiri. ²⁶ Eerorika otzimanee ashire, peyakota-nakae. Ari okimitzitari eejatzi, eerorika antayitziro kameetha-yitatsiri, aminaashi-waeta awentaa-witanaari Tajorentsi.

Amina-waantetaantsi

3 Noyemijantzin-karite-paeni, eero akowashi-waeta ayotaan-tayite. Tema paata aritaki raminakoe-teeri rantayitee-takiri, riityitaki yotaantaniri imapero-teete rowajankitahaeteri eerorika imonkaatanta. ² Otzimi-motee maawoeni akinakaa-shiyitari. Rooma eenitatsi-rika amina-pero-waantetaniri kaari kantzimo-neenta-kaeyaarini isheninka, riitaki kameetha-shireteen-tsiri, ari okantaki raminako-wenta-neeyaa eero rantanta-naawo kaari-perori. ³ Roojo-ponthotee-tziri ikyakoetani, ari itzimpata-koetziriri, rootaki ikinanta-yityaari jempe inintakae-tziri. Oryaani naawita itzimpa-

ta-koetan-tariri, roo kanteencha omatziri okemakaeri, okantawitaka antaritaki ikyaakoetari. ¹⁴ Pikenkishiryaa-kotero antawo pitotsi. Aririka otampyaata-kote niyankyaani inkaari, ayiro tampyaa jempe-rika onin-takaawo. Eenitzimaetacha oomaro otsinampaerori okinakaero jempe-rika inintziro komatzirori, okantawitaka tee antawotzi komarontsi. ⁵ Ari okimitakari eejatzi paantentsi, tee antawowita, rootaki añaawaetan-tapi-intayitari. okimitakari paamari, oryaani naawita owakira omorekanaki, roo kanteencha aritaki opaamata-kaakiro antawo antami. ^{††}

⁶ Ari okantari eejatzi paantentsi okimita-kotawo paamari. Aririka añaawaetaki eepichokiini, antawo owaaripero-shireta-waetaka, kantacha eejatzi añaero ashi oyiro owaaripero-shiretante. Tema sharinkaweniri yoteerori añaawae-yitan-tyaawori owaaripero-shiretan-tatsiri. ⁷ Pikemi noshiya-kaawentero. Kameethatatsi ipireetyaari antami-weri-yitatsiri, tsimeri-yitatsiri, maanki-paeni, eejatzi ikaatzi jeekayitatsiri nijaaki, maa-woeni. Ari rameyitakyaa irika-paeni ipireeta-kyaari-rika. ⁸ Roo kanteencha tekatsi atziri manteroni ramina-pero-waantetyaa, ikimita-kaantero ipireetari. Okimitawo ipaante opiyanta-tyeemi, owamaantaniro iroka. ⁹ Rootaki apaante akantanta-piintariri Tajorentsi: "Ashitanari, kameethari eeroka." Roojatzi apaante ayakatantari asheninka, ikaatzi kemashire-yiteeriri Tajorentsi. ¹⁰ Apaani naawita apaante, roo kanteencha ari añaawaetantawo kameethari eejatzi kaari-perori. Noyemijantzin-karite-paeni tee okameethatzi atsi-patayitero añaaniyitari. ¹¹ Pikemi noshiya-kaawentemiro. Jempe-rika oshitowaatzi nijaa, kiteshaari okanta, eero añaero okipachaate. ¹² Noyemijantzin-karite-paeni, ¿Kantachama pankirentsi pochata-tsiri okithokitzi añaero okithokitero kepishita-tsiri? ¿Kantachama añaapiintziri pankirentsi okithokitan-tyaawo shiwithamaeshi? Ari okantzitari nijaa aririka okipachaate, eero añaero okiteshaate. [‡]

Inkiteki opoñaawo yotanitaantsi

¹³ Ayota-nita-naarika, akenkishiryaa-naarika, etakotantyaa, atsinampa-shirete okantakaakae ayotanita-naari. ¹⁴ Rooma añaero-rika akija-neenta-shireta-waetante, onawakaa-waetyaa, tee okameethatzi akantakaapero-waetyaa. Atheeya akante: "Naaka yotaniri." ¹⁵ Aririka amayitakiro iroka, kaarira Tajorentsi yotakaeroni. Rootaki ikenkishiryaa-piintziri jaawiki-jatzi, ikenkishiryaa-kaantziri Kamaari. ¹⁶ Ari okanta aririka akija-neenta-shireta-waetante, onawakaa-waetyaa-rika, añaero eejatzi apomeentsita-wakaeyaa, rootaki akaari-pero-shire-piintan-tyaari. ¹⁷ Roo kanteencha riitakirika Tajorentsi kowakaeroni ayota-niteeyaa, aritaki añaero akite-shiretane, amina-minatero ajeekan-tyaari kameetha, etakotan-tayityaa, eero akija-shireta-waetanaa, aneshironkatantayitee, owameethatero antawae-yiteri, kyaaryoo akantawen-

[†] ikyaakoetani = caballo ^{††} paantentsi = nenetsi [‡] pochata-tsiri = higo; kepishita-tsiri = aceituna; pankirentsi = higo; shiwithamaeshi = uva

tan-taneeyaa, eero owapeyi-motan-tanaa eejatzi.

¹⁸ Aririka akanta-piinta-nakyaa aapatziya-wakaneeyaa, aritaki añaakiro paata rowameetha-shire-pero-otee. Okimityaawo ipankiwaeteetzi, ari añaero paata owiikiyiteero okithoki.

Aapatziyawori jaawiki-jato

4 ¿Iitaka opoñaantari pikosheka-wakaantari eero-ka-paeni? ¿Iitaka pikijaneenta-wakaantari? ¿Kaari-ma kantakaan-tzirori iñaama-shireteetawo ikowityaawaetee-tziri? ² Piñaama-perotakawo oetarikapaeni, teemaeta otzimimo-tzimi. Poonako-neentakari rashitari itsipa, tema te otzimimo-tzimi eeroka. Pikoshekanta, powanta-yiwitaka. Tee piñiimaetawo otzimi-motemi pikowayi-witari, teera pikowa-kota-tziri Tajorentsi. ³ Rootakirika pikowa-kotziriri Tajorentsi pikowayitzi, tee ipimaetzimi. Pikowa-kota-nta-shita pantayitan-tyaawori kameethatzi-moyitzimiri eeroka. ⁴ Pikimita-shitakawo kaari kinatari oemi, oñaaki itsipa, rootaki okijaneenan-tanakariri oemi. Ari ikimitakari maawoeni kowayitziro raapatziyaawo jaawiki-jato, ikijaneenta-natziirira Tajorentsi. ⁵ ¿Aminaa-shitama ro-jankinee-takiri paerani, kantatsiri: "Rotyaan-takiro Tajorentsi Ishire neshironka-yiteeni, riitaki aminakowenteeni eero antanta-yitawo kaari-perori?" ⁶ Ineshironkatee Tajorentsi, rootaki ikantan-teetari jankina-rentsiki:

Tee rariperotziri Tajorentsi kantakaaperowaetachari, Riima tsinampa-shireri osheki ineshironkateeri rirori. ⁷ Rootaki nokantantari naaka: Patsipewentee-yaawo ikowakaemiri Tajorentsi. Pamaweteri Kamaari, aritaki piñaakiro ipakahaemi. ⁸ Pikenkishiryaa-neeri eeroka Tajorentsi, tema kijokiro rowanakimi Rirori. Pikaari-pero-shirewitaka, pooka-yiteero. Terika pikyaaryoo-wenteeri, pikite-shire-wenteeri. ⁹ Pikenkishiryaa-kotero pantayi-witakari, pikimo-shire-wenta-shitakawo kaari-perori. Oztimatyee powashireta-kotee-yaawo okaatzi pikimo-shire-wenta-shitakari paerani. ¹⁰ Pitsinampa-shire-wenteeri Awinkatharite, tema riitaki pinkatharita-kahaemini paata.

Kanta-kota-wakahaantsi

¹¹ Noyemijantzin-karite-paeni, tee okameethatzi akanta-kota-wakaa-waetyaa. Aririka pikanta-koteri itsipa, pitheenka-tzirowa Ikantakaan-teetani. Tema iroka panteeri, otzimatyee pikemijanteero Ikantakaan-teetani, eero pikenkithata-kowaeteero. ¹² Apani ikanta jankinata-kaanta-kirori paerani Ikantakaan-tani, apani ikanta eejatzi riitaki matzirori ramina-koteri ranteetziri paata. Riitaki matzirori rowawijaako-shiretantzi, riitaki matzirori eejatzi rowajankitaantzi. Tekatsi aetyaa aaka amatantyaari akantako-yiteri itsipa.

Tee ikantakaa-pero-wenteetawo anteerira paata

¹³ Eeniyitatsi kantashi-waeta-chari: "Aritaki niyaataki okitejeta-manee nampitsiki, apaani oarentsi nojeeka-waete janta, niyomparityaa, nayi osheki koriki." ¹⁴ Roo

kanteencha tee piyotzimaetyaa oeta awiji-motemini inkaamani. Okimitawo añaantari menkoryeenka. Tee oshenkaa-nitzi, eepichoki okanta-paentyaa, opoñaashityaa opeyaneeyaa, eero aña-waero. ¹⁵ Iroka pikanta-yitemi: "Riitakirika Tajorentsi pinawoni nañaantari, ari nantakiro ikowakaanari rirori." ¹⁶ Roo kanteencha pawentaa-shiwaetakawo pikantakaa-perowaetaka apaniroeni. Aminahantsi iroka, tee okameethatzi. ¹⁷ Aririka ayowityaawo owameetha-shiretan-tatsiri, roo kanteencha tee amatziro, eenitatsira antani, kaaripero-shiretakae.

Ikenkithata-koetziri ashaahantachari owashironkaantatsiri

⁵ Pikemi ashaahantziniri-paeni. Piraako-neenteeyaa eeroka-paeni, tema rootaentsi piñeero pashironkaa-waeteeyaa. ² Ari opathaa-yitee maawoeni powaahawo. Opereki-mawo-yitee pithaari-paeni. ³ Ithonkyaa ipowayitee piyorikite, poreryaa-yita-tsiri, maawoeni. Ari riyotee-temiri pipiyota-shitakari, riitaki taakahae-mini paata. ¿Rootakima pipiyotan-takariri? ⁴ Tee pipinayi-tziri patzirite, pipiyota-shitakawo powaahawo. Ikiji-mata-kimira pipanki-waeta-kaani-paeni eejatzi powiikita-kaani-paeni, tema ikemakiri Tajorentsi Shintsi-perori. ⁵ Apatziro pinintaa-waetaka, tee pikenkishiryaa-kotziri itsipa, apatziro pikimo-shire-wentakiro powaahawo. Pikimitakari piratsi iwathan-teetziri, aririka ikyeetaki kameetha, ikantaki ashitariri: "Jame owamayiri nopira, wathataki kameetha." Ari ikimiteemiri Tajorentsi. ⁶ Powashironkaa-yitakiri kameetha-shireri, roojatzi ikamanta-yitakari, tee piñaawityaari ipiyakowentyaa.

Pamawewaenitee, pamana-yiteeya

⁷ Noyemijantzin-karite-paeni, pamawewaenite poyaawentyaari ipiye Awinkatharite. Pikimityaari panki-wae-rintzi, amawewaetaniri irika royaawentawo inkani oparya-kote iwankiri iñaantyaawori okithokite. ⁸ Ari pikimityaari eeroka, pawewaetanite poyaawentyaa. Kijokiro powanakiri, tema eero ojamanitzi ipokanteeyaari Awinkatharite. ⁹ Noyemijantzin-karite-paeni, rootaki eero pikanta-kowaetantari itsipa-paeni. Tema pokimatee amina-koteemini pantakiri eeroka.

¹⁰ Pikenkishiryaa-koteri Kamantan-taniri paerani. Tajorentsi otyaanta-kiriri ikenkithata-koyiteeri. Roo kanteencha osheki ikemaatsi-waeyitakawo rirori ramaweyitakiro. Ari pikimi-yitee-yaari eejatzi eeroka. ¹¹ Tema aeyiteeri "kimoshireri" irika-paeni atsipeta-kawori ikemaatsi-waeta. Piyota-kotziri awaejatziteni Job, ramaweyitakiro. Piyotzi-teeyani jempe ikanteeri retakotaari Tajorentsi. Tema Tajorentsi, riitaki neshironkatan-taniri, kaminthaan-taniri. ¹² Noyemijantzin-karite-paeni, iroka kowaperotachari: Otzimi-rika pikenkithata-koteri, eero pipaeryaashywaetari Inkite-jatzi eejatzi jaawiki-jato. Kyaari-perorika pantero pikantziri, pikante: "Ari!" Rooma eerorika pantziro, pikante: "Eero!" Amine rowajankitee-tzimikari.

¹³ Piña-karika okantzimo-shireta-waetemi, pamaniri Tajorentsi. Rooma pikimo-shireta-waete-rika, pomampaa-wentyaari Tajorentsi. ¹⁴ Pimantsiya-waetzi-rika, pikaema-kaanteri reewarite-paeni kemijantzinkari ipoki ramana-kotemi, opoñaashitya itziritan-temiri yeenkantsi ikowa-koteri Tajorentsi. ¹⁵ Tema aririka ramana-kotantakyaa awentaa-perotariri Tajorentsi, aritaki retsiyata-kota-kahaemi. Rootakirika kantakaan-tzirori pikaaripero-shireta-waetzi pimantsiyatan-takari, ari ipeyakoe-teemiro eejatzi. ¹⁶ Powaryaa-shiretziri-kari pisheninka, pikanteeri: "Pipeyakoteena." Pamaneeeri Tajorentsi, pikanteri: "Ashitanari, petsiyata-kota-kaayiteeri mantsiya-yitatsiri." Tema aririka ramana-kotantyaa kameetha-shireri, rantayitziniri ikowakoyitziriri. ¹⁷ Tema atziri irika paerani Elías, roshiya-yitee akantayita aaka awathaki. Roo kanteencha ikemijantakiri kameetha Tajorentsi. Ikowa-kotakiri eero oparyanta inkani. Mataka, awijaki mawa ojarentsi tee oparyee. ¹⁸ Opoñaashita rapiiteero ikowa-koteeri, roojatzi oparyan-taari inkani. Shookayitanee pankirentsi.

¹⁹ Noyemijantzin-karite-paeni, aririka pikemijanta-kahaeri ikaatzi ookawi-taawori rooperota-tsiri, ²⁰ powawijaa-koteeri ikaaripero-shire-witaka. Jatawitaa sharinkaweniki aririka ikamaemi. Maperowitaka ikaaripero-shire-witaka, roo kanteencha ikemijantee, ipeyakoteeniri Tajorentsi maawoeni, eero ikenkishiryaa-kotaawo.

† otyaanta-kiriri = waerontsi †† ikowa-koteri = waerontsi

1 PEDRO

Wethataantsi

1 Naaka Pedro jankinatzi-mirori iroka. Rotyaantaa-rewote Jesús Jeepatzii-totaa-rewo naaka. Eeroka-paeni nojankinatzi pikaatzi piyeeki-moyitziri jaawiki-jatzi-paeni kaari rashitaari Tajorentsi, tema pin-teenaryaayitanaka pinampi-yitawo maawoeni nampit-siki-paeni janta Ponto-ki, Galacia-ki, Capadocia-ki, Asia-ki eejatzi Bitinia-ki. ² Riyotzitaka paerani Tajorentsi Ashiteeri ari riyoshii-yiteemi roete-shiretan-teemiri Ishire. Ari okanta pikemijantan-taariri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo itzimi apatakirori rira ikamawentakimi. ☐Kantashitzimaetyaa ineshironka-peroteemi, ijeeka-kahaemi kameetha!

Añaashireta-kaantzi oyaako-yiteeri

³ Jame ajahaawenteeyaari Tajorentsi, riitaki ipaapate-tari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tema ineshironka-pero-yitee okimiwitaawo owakirami atzimayiteemi. Añaashireta-kaayitee oyaako-yiteeri, tema añahae Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ikamawitaka.

⁴ Rootaki akowaeri ikashiya-kaeta-kaeri, ashi oyiroy añeero, tee amashinita, eero othonkanitaa. Roojatzi ikashiya-kahae-takimiri eeroka-paeni inkiteki. ⁵ Rootaki ishintsinka Tajorentsi raminakowentan-teemiri eeroka-paeni. Riitaki kantakaawori pikemijantan-teeyaari ari okantyya rowawijaako-shiretan-teemiri paata oweyaanta-paakyaawoni kitejeri. ⁶ Rootaki pikimoshiretan-takari, okantawitaka piñaawitakawo pike-maatsiwita-paenta, iñaanta-shiretee-tzimi. ⁷ Ikimita-kaantee-takimiri jempe ikantee-tziri ooro, itahaetziri iñaantee-tyaariri kameetha-rika ikanta. Okantawitaka irika ooro tee ashi royiroy iñahaeteri, aritaki ithonkaeyaa. Roo kanteencha aririka ipiyapaaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ari iñahaeteemiri kyaaryoo-rika pikemijantakiri. Arira iweshiryaawente-teemiri eeroka-paeni, ari ipinkathateemi, osheki ikenkithata-koteemi. ⁸ Petako-perotyaa Jeepatzii-totaa-rewo okantawitaka tee piñaaritzii. Pikemijanteeri, osheki pikimoshire-wenta-peroteeri, okantawita tee piñaawityaari nimaeka. ⁹ Tema pikemijanta-yiteera eeroka-paeni, aritaki piñaayiteero rowawijaako-shireteemi.

¹⁰ Ikamanta-koyitakiro paerani Kamantantaniri-paeni jempe okanta-kota ineshironkatantee paata Tajorentsi. Rootaki neshironkatantsi piñaakiri eeroka-paeni. Roo kanteencha irika-paeni Kamantan-taniri, tee ikematha-perotziro, ramatsinka-wentakawo, osheki rojampita-kowentakiro jempe okantyya rowawijaa-koetan-

tyaariri. ¹¹ Ikowaki riyote iita owawijaa-kotan-tatsini, jempe-rika okaatzi ipokantyyaari. Tema riitaki Itajorenka Jeepatzii-totaa-rewo thaweta-kaayita-kiriri, oshekira ikemaatsita-kaawaetyaari Jeepatzii-totaa-rewo opoñaatyyaari iñeero rowaneenkawo. ¹² Eenitatsi yotakaa-kiriri Kamantantaniri-paeni, teera rii ñaayiteroni, tema eeroka-paeni. Tema pikemayiteero nimaeka Kameethari Ñaantsi. Rotyaan-teetakiro Ishiretajorentsi ipoñaakawo inkiteki ikenkithata-kaantakimirori. Roojatzi iroka ikowaeya-witakarini Ronampiripaeni Tajorentsi iñeero.

Akitei-shirewentee-yaari Tajorentsi

¹³ Paamaakowentyaawo pikenkishiryaani, pikimityaari owatha-kitzirori iithaari. piKiyothanite. Poyaaawentyaa ikaminthaa-paemi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo aririka ipiyapaaki. ¹⁴ Pikimityaari shirethari eentsi. Eero pantashi-waetawo piñaamata-shiyitari paerani, okantakaemi tee piyowaetzi. ¹⁵ Riitaki pikimita-koteeyaa kaema-shireta-kimiri. Riitaki kiteshireri. Pikimikotee-yaari, pikite-shirete otzimayitzira pantani. ¹⁶ Tema jankinataka ikanteetzi:

Pikiteshireyitee eeroka-paeni, tema kiteshireri nokanta naaka.

¹⁷ Tema pikanta-piintziri "Pawa" aminako-yiteeroni tampatzika okaatzi rantayitakiri atziri-paeni, otzimaty-eera pikemijanta-piinteri eenirowa piyeeki jaka kepatsiki. ¹⁸ Tema piyotzi kaari koriki, kaarira ooro ipinakowentan-teeta-kimiri, pawijako-shiretan-taari pitzi-maetyaa-shiwitaka pikimita-kotari piwaesatziteni. Tema te ikameetha-perotzi ooro eejatzi koriki, aritaki ithonkaeyaa. ¹⁹ Tema rootaki rira Jeepatzii-totaa-rewo ipinakowentan-teeta-kimiri, tema ikama-paentzi rirori, ikimita-kotakari piratsi, tee ramashi-waeta, tekatsi ikantawaetyaa iwathaki. ²⁰ Tema paerani tekira rowetsikiroota Tajorentsi kepatsi riyotzitaka oeta ranteri Jeepatzii-totaa-rewo. Roo kanteencha owakira piñeero nimaeka, ipokaki, rowawijaako-shireteemi. ²¹ Okaatzi rantzi-mota-kimiri Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki opoñaantari pawentaa-shiretaari Tajorentsi. Tema riitaki Tajorentsi owañahaeriri, roñaahan-teero rowaneenkawo. Poyaakoyiteeri nimaeka Tajorentsi pawentaa-shiretaarira.

²² Tema pishiretha-wentaawo kyaariperori, tema kiteshireyiteemi. Poetziñaarikotyaaawo petakotantayityaa, pikimita-kantero petakotari pirentzi okaakiini. ²³ Tema okimiwitakawo papiitaa-tyeeromi pitzima-yiteemi. Roo kanteencha eenitatsi pipaapa-tentaari,

kaari atziri kaamaniri, tema kañaaniri rirori. Okanta apiitan-taari pitzimayitapanaatzi, rootaki iñaani kañaanitakahaemiri eejatzi. ²⁴ Tema:

Awatha okimiwitawo inchashi.
Eeniwitacha owaneenkawo, okimiwitawo inchashi otzimi oteyaki.

Roo kanteencha okama-shitzi inchashi opoñaashityaa opari-teyakitee.

²⁵ Roo kanteencha iñaani Tajorentsi, ashi owaero. Rootaki iroka Kameethari Ñaantsi ikamantee-takimiri eeroka.

2 Rootakira pookan-tyaawori pikaariperotzira, eero pitheeya, eero pikamatawi-ritzi, eero poonawakaa-waeta, eero pikiji-matawa-kaawaeta. ² Pikimityaari eentsi owakira tzimaentsiri ikoyi ithote iteni. Ari pikanta-yitaneeyaari eeroka-paeni, pikowaero tajorentsitsiri antaripero-shireta-kaemini, ari okantyya pawijakoshiretan-teeyaari, ³ tema piñaakiro ineshironkayiteemi Awinkatharite.

Mapiki kañaanitatsiri

⁴ Pikemijanteri eeroka-paeni kimitakawori kepayi, roo kanteencha kañaaniri rirori. Osheki atziri-paeni maninta-kirori kepayi, roo kanteencha Tajorentsi ikiminta-kaantawo ikowa-peroetani kepayi, osheki owinawo. ¹⁵ Ari pikantzi-taari eejatzi eeroka-paeni pikimitaawo kepayi, rahaetakirowetsikan-teetyaawori pankotsi, okantawitaka tee pikimi-witawo kepayi, tema añaatsimi eeroka. Pikimitaari eejatzi Ompera-tajorentsitaarewo ashitakaariri Tajorentsi ratsipeta-kaani. Riima pashita-kaariri eeroka Tajorentsi, tee ikoñaaniwita, riritaki ookimota-kariri, okantakaawo okaatzi rantayiteeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ⁶ Tema rootaki okantziri Jankina-rentsi-perori:

Pamini, nowatzika-kiro otzinkami ikowa-peroetani Kijakowentoniki.

Rootaki otzinkamipanketyaari pankotsi.
Osheki owinawo iroka.

Ikaate awentaa-shiretee-yaarini otzinkamitakari, eerowa raminaa-shiwaeta paata. ^{††}

⁷ Eeroka-paeni pikaatzi pikemijantee, pinintaa-yitaawo otzinkami tzimatsiri osheki owinawo. Riima kaari kemijanta-tsini, tee iñiirori rirori-paeni, riitaki ikenkithatakoetakiri Jankina-rentsi-perori, ikanteetzi:

Imaninta-witakawo kepayi wetsikirori pankotsi,
Roo kanteencha roojatzi rahaeteeri iroka tzinkamintsi-perotatsini.

⁸ Ikanteetaki eejatzi:

Kijotatsiri rantziwateetari,
oshoompiki owaryaan-tatsiri.

Tema ikimiwitawo iparyan-tatyee-yaawomi ikaatzi piyatha-yitakawori iñaani Tajorentsi. Riityakira riyoshii-yitakiri Tajorentsi rowajankitaa-yiteeri. [‡]

Isheninka-yitaari Tajorentsi

⁹ Rooma eeroka-paeni, iroka pikanta-yitaari: Riyoshiitaki Tajorentsi pisheninka-paeni, Rompera-tajorentsitemi Pinkathari, Roete-shireta-tziimi rinashi-yitaari itsipa-jatzi-paeni. Pitsipayitaari atziri-paeni rashiyitaari Tajorentsi. Ari pikanta-yitaari omatantyaari pikenkithata-koteero kameethari jempe okanta ikaema-shire-yiteemi pijee-ka-witaka otsirenikaa-kitzira, kimiwitaa nimaeka pi-jeekaa-tyeemi ikoñeeta-kaerowa rirori. ¹⁰ Paerani eeroka-paeni tee pisheninkata-wakaawita, rooma nimaeka pimateero tema isheninkateemi Tajorentsi. Paerani eeroka-paeni tee pitsipa-witari ineshironkatani Tajorentsi, rooma nimaeka piñeero ineshironka-yiteemi eeroka.

Romperatani akapaeni Tajorentsi

¹¹ Netakotani-paeni, pikimita-kaantero eeroka-paeni eeromi pisheninkata-naari jaawiki-jatzi. Rootaki noshintsi-tantemiri eero pikowashiryantawo jaawiki-jato. Tema rootaki kimitakawori iroka-paeni roomi kosheka-shire-yitee-mini. ¹² Okaate pantayiteri, kameetha inimoyiteeri atziri-paeni. Aamaashityaa tzimatsi kiji-mawae-witzimiri nimaeka, roo kanteencha aririka iñaaneero pantaneero kameethari, ari ikenkishiryaneeyaa, ipinkathata-neeri Tajorentsi aririka raminakoe-teeri maawoeni rantayitakiri. ^{††}

¹³ Ikoyi Tajorentsi eero pipiyatha-yitari atziri-paeni ikaatzi pinkathari-wentzimiri pinampiki. Pimatzi-tyaari itzinkamitari pinkathari-wentan-tatsiri pinampiiteki.

¹⁴ Eero pipiyathatari eejatzi rotyaantani owajankitaa-yiterini kaari-perori, tema riitaki iweshiryaa-wentyaari atziri-paeni antayitzirori kameethari. ¹⁵ Rootaki ikowakaemiri Tajorentsi. Aririka pantaneero iroka tampatzikata-tsiri, aritaki romaeryaakiri majontzi-shireri ikoyimi ikanta-koteri. ¹⁶ Jeekayiteemi Kameetha nimaeka eeroka-paeni. Roo kanteencha eero pantaneero kaari-perori, tema pikimita-kotaari romperatani Tajorentsi. ¹⁷ Pipinkathateri maawoeni. Petakotyaa noyemijantzinkarite-paeni. Pipinkathateeri Tajorentsi. Pipinkathateeri pinkathari-wentzimiri pinampiki.

¹⁸ Eeroka-paeni omperataa-rewo, pishirethatyyaa aririka romperatee-temi. Tee apatziro pipinkathateri aakameethatzimiri, pimatzi-tyaari eejatzi owatsimaa-waetzimiri. ¹⁹ Eenitatsi-rika antakirori ikoyiri Tajorentsi, opoñaashityaa ramaweta-nakiro imaninta-waeteetakirira, riitaki rajahaa-wentyaari atziri-paeni iñaakiri imatakiro kameethari. ²⁰ Eenitatsi-rika amawetashitakyaawoni rowajankitaa-wentee-tziri rantakiro kaari-perori, tekatsira ajahaawentyaari. Rooma eeroka-paeni, aririka pamawe-ta-kiro pikemaatsita-kowentyaawo tampatzikari, rootakira inimotziriri Tajorentsi. ²¹ Rootaki ikaema-shiretee-tanta-kimiri, tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo kemaatsita-kowentee-

† kepayi = mapi †† otzinkami = mapi ‡ kijotatsiri, shoompikinto: mapi

‡† aririka raminakoe-teeri rantayitakiri = Ikitejerite Pinkathari

mi eeroka. Ari okanta roñaahanta-paentzi-mirori okaate panteeri eeroka.

²² Tekatsi kaari-perori ranta-paentereri rirori, Tee itheeri-waanteta-paenta.

²³ Ikaweya-waetee-takiri paerani rirori, tee ipiy-atantyyaa. Ikanta rowajankitaa-waetee-takiri tee rajarii-matantyyaa ipiyatantyyaa, tema riitaki rawentaa-perotaka yotzirori ramina-kotante kameetha tampatzika.

²⁴ Ari okanta ikentakoe-tanta-kariri, okantakaawo iyaari-peronka atziripaeni. Rootaki añaantee-yaawori ooka-yiteero kaari-perori, akameetha-shiretantayiteeyaari, akimitakaan-taneeromi akamayita-tyeemi opoñaashita añaayiteemi. Tema ikanteetzi:

Osheki rowatsi-naawaetee-takiri, rootaki añaantawori aakapaeni awijakoyitee.

²⁵ Paerani eeroka-paeni pikimitakari piratsi kinawaeta-shita-chari.

Roo kanteencha okimiwitaka pipiyaa-tyeemi ijeekira aminakowentziriri piratsi, riitaki aminakowenta-shireyiteemiri eeroka-paeni. †

Rantayiteeri awakaachari

3 Iroka pikanta-yityaari eeroka-paeni iinanteetari, pishirethatzi-motyaari piimi-paeni. Okantawityaa eeniyitatsi-rika ikaate kaari kemijanteroni iñaani Tajorentsi. Aamaa-shityaa aritaki pikemijanta-kahaeri aririka iñaakimi jempe pikantanaa, ² kiteshiretaneemi, pipinkathatantzi. ³ Eero aminaashi-waeta iñeetemi owaneenkatakimi, pimpita-yitziro piishi, piporeryaa-perotzi, powaneenka-yityaa. ⁴ Tema rootaki kameethatatsi pimataneero kaari koñaanita-tsinini, pikameetha-shiretee. Tema aririka atsinampa-shiretawaeete eero athaa-wako-waeta, ashi oyi-roori tee othonka-nita, rootaki ikowa-perotziri Tajorentsi. ⁵ Arira okantayitakari paerani kiteshireri tsinani awentaa-shireta-kariri Tajorentsi, opinkathayitzi oemipaeni. ⁶ Okimitaha paerani Sara oshirethatzi-motari Abraham, oetziri oemi: "Nowinka-thatani." Eerokaetera kimitawori ojawoyiteemi aririka pimataneero tampatzikari. Ari okantyyaa eero otzimanta oeta pithaawan-tawaetyaari ikijawentee-temiri.

⁷ Ari pikimitari eejatzi eeroka-paeni iimenteetari, piñaanta-piintyyaawo pariperotero piina-paeni. Pineshironkatere, otsinaniwaetatziri roori. Pikimita-kanteroineshironkae-tziro jataa-nita-tsiri owamentotsi. Pinkathatero tema ineshironkae-teero roori añaashireyitee ikimitee-takimira eeroka, tee opaashinitzi okaatzi ikashiya-kaeta-kimiri. Rootaki pantaneeri ari okantyyaa eero omanonkan-tawaeta pamana-piintani.

Pankinawentawori rantayita-neero kameethari

⁸ Ari okantari, paapatziya-wakaeyaa, pineshironkatante, petakota-wakaeyaa tema okimitanaa-tyaawo pirentzita-wakae-yaami. Pineshironkateeri piimi. Pitsinampa-shirete. ⁹ Eero pikemaatsita-kaari kemaatsita-kaemiri eeroka, eero pininatziro ninatakimiri eero-

ka. Tema pineshironkatatyeeeri pitajonka-wenta-kaateri rirori. Tema rootaki ikaema-shiretan-takimiri Tajorentsi itajonka-wenta-yiteemi eeroka. ¹⁰ Tema ikanteetaki: Ikaatzi koyirori inintaa-waetyaa kameetha rañee, Rookaero ininatan-tawaetzi, ikamatawi-riwaantetzi eejatzi.

¹¹ Otzimatyee rookaero kaari-perori. Tema ranteero kameethari.

Rootaki ikowa-ntaa-piintaari ijeekayitee kameetha.

¹² Tema riyotziri Awinkatharite ikaatzi kameetha-shireri.

Rowayempitataro ikaatzi amana-piinteeri.

Riima kaari-pero-shireri-paeni, ikatsimatziro raminiri Awinkatharite.

¹³ Eentsikiroeni pantayita-neero kameethari, ¿eenitatsima kemaatsita-kaemini? ¹⁴ Eenitatsi-rika owajankitaa-kimini pantzirowa kameethari, ari itajonka-wentakimi Tajorentsi. Tema ikanteetaki:

Eero pithaawan-tashi-waetari, eero okantzimo-shiretaweta-shitzimi eejatzi.

¹⁵ Tema rootaki kameethatatsi poshiretee-yaari Jeepatzii-totaa-rewo, tema riitaki pipinkatha-peroteeri. Powetsika-yityaa pikamantantero jempe okanta-kota poyaako-yitziro, aririka itzimi ojampitemini. Roo kanteencha entsikiroeni pikamantantero, pipinkathatante eejatzi. ¹⁶ Eekiro piyaatatyee pikenkishiryeeero tampatzikata-tsiri, pantayiteero kameethari pawentaa-neeyarira Jeepatzii-totaa-rewo. Aamaa-shityaa ari ikaaniwenteeyaa ikaate theeyako-witemini.

¹⁷ Rootakirika ikoyiri Tajorentsi, rootaki kameethatatsi pikemaatsita-kowentyyaawo pantayitziro kameethari. Rootaki maperotzirori okaariperotzi piñeero rowajankitaa-wentee-temiro pantakirowa kaari-perori. ¹⁸ Ari ikantzitaka eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo, tampatzika-shireri rirori, ikamawentakiri kaari-peroripaeni tzimpina-shire-waeta-tsiri. Rootaki rantantakawori okantyyaa raantee-yaariri itsipatee-yaari Tajorentsi. Osheki rowatsina-watha-witee-takari rowamaan-teeta-kariri, roo kanteencha rowañaa-shiretee-teeri. ¹⁹ Riitaki jatashire-teen-tsiri ikenkithata-kaayiteeri ishire etayitakawori paerani romonkyaaashirete-takiri. ²⁰ Tema osheki ipiyatha-yitaka rirori-paeni rowetsikan-takawori paerani Noé antawo amaatako-mentotsi, oyaawentawitacha Tajorentsi tee ithaakyaa-waetzi. Roo kanteencha eepichokiini atziri awijakotaatsi ipiinkimi, ikaamat-sitzi 8. ²¹ Riitaki pikimita-kotaari eeroka-paeni jempe pikanta pawijako-shire-yitee pomitsiryaa-yitaa. Iroka omitsiryaaataantsi teera okimitawo ikiwaetziro ikepatsi-watheetzi. Tema amanaantsi iroka ikowakoe-tziri Tajorentsi ikenkishiryaa-kanteroo tampatzika-shiretatsiri. Tema pawijakotee okantakaan-tziro rañahaera Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ²² Ijeekae inkiteki nimaeka rakoperoki Tajorentsi ipinkathari-wenteeri Ronampiri-paeni Tajorentsi, ipinkathari-wenteeri inkite-weri pinkatha-ritatsiri janta, ipinkathari-wenteeri tzimayitatsiri ishintsinka.

† *piratsi = owisha*

Antawaeteeniri kameetha Tajorensi tema eenitatsi imatakaa-yiteeri

4 Ari okanta, ikemaatsita-kowentee Jeepatzii-totaa-rewo ijeekanta-paentari jaka jaawiki. Rootaki pikenkishiryaa-kopiintee-yaari eeroka-paeni. Tema ikaatzi ñiirori ikemaatsita-kaetari, teera ikowaero ranteero kaari-perori. ² Ari pikimityaari eeroka-paeni eeniro piieeka-yitzi nimaeka jaka jaawiki, rootaki panta-piinteeeri ikoyiri Tajorensi. Ero pantashi-yitawo pikowashiyitari, tema rootaki ranta-piintakiri jaawiki-jatzi-paeni. ³ Rootaki panta-piinta-witakari paerani, pikimitakari itsipa atziri-paeni ñaawena-waetashitachari. Tema rameta-piintakawo imayempryoo-kitzi, ithawinatawakaawaeta, ishinki-waeta, iñaamatawo roemoshirenka-waeta rantantyaawori kaari-perori, niyawaerintzi, ramana-piintakari tajorensi-niro. ⁴ Os-heki okompitzi-motari jaawiki-jatzi pitsipa-witari paerani, tee inimotziri pooka-nakiri pitsipaminthari rantayitziro kaari-perori. Rootaki opoñaantari ikijima-waeta-nakimi. ⁵ Roo kanteencha aritaki raminakoe-teeri irika-paeni paata okaatzi rantayitzi. Tema Tajorensi, riitaki yotzirori maawoeni rantayitakiri ikaatzi añaayita-tsiri nimaeka, okaatzi rantayitakiri ikaatzi kamayiteen-tsiri. ⁶ Rootakira ikamantantee-tawori Kameethari Ñaantsi, imateetakiri eejatzi ikaatzi kamayiteen-tsiri. Ari rowajankitaa-wathatee-takiri ikamayitakira, rootaki omatantaari rowaña-shire-yiteeri Tajorensi.

⁷ Rooteentsi othonkaeyaa okaatzi añaari kepatsiki. Pikiyothanitee, poetziñaarikotyaa pamana-piinteyaa. ⁸ Roo kowaperotacha piyaata-kaaneero petakotawakaaneeyaa. Tema ikanteetzi:

Eenitatsi-rika etakoyiteeyaari, eero akowawaetziro rowaariperotee.

⁹ Poemaa-nta-piinte pipankoki, eero pikiñaani-wentziro. ¹⁰ Tema ikaminthahaemi Tajorensi, itajonkawentakimi okantyaawo pantanta-yityaawori imatakaa-yiteemiri. Okaatzi imatakaa-yiteemiri eeroka, pamitako-teeri itsipa, panteero kameethari. ¹¹ Ikaatzi imata-ka-hae-takiri ikenkithate, riyote Tajorensi ikenkithata-kotzi. Riima ikaatzi imata-ka-hae-takiri ineshironka-tantayite, rantawaetan-tyaawo jempe okanta raawyaa-kaakiriri Tajorensi. Ari okantyaawo ipinkathate-tantyaariri Tajorensi, ikantakaa-kyaawo Jesús Jeepatzii-totaa-rewo otzimi-moteeri rowaneenkawo, ashi rowaero ipinkathari-wentantee. Kyaariwé.

Kemijantzinkarira aaka osheki akemaatsityaari

¹² Netakotani, pamaeya omapokimi-kari aririka piñaanakirowo pomeentsitzi-motemini. Teera awijimo-waeta-shitemi iroka, tema iñaantee-tatziimi. ¹³ Rootaki ikemaatsita-paentari paerani Jeepatzii-totaa-rewo. Aririka piñeero eeroka ikemaatsitakaa-perotee-temi ikimitee-takiri rirori, kantacha pikimo-shire-wentero. Tema ari pithaamenta-perotee-yaari ipiyeerika rirori ramaero rowaneenkawo. ¹⁴ Aririka ikijimaetemi eeroka

okantakaan-tzirowo pawentaari Jeepatzii-totaa-rewo, itajonkawentakimi eeroka. Tema rootaki oñaawo-wontzirori ojeekan-takimi Ishire Tajorensi otzimimoperotziri rowaneenkawo. ¹⁵ Teera okameethatzi powamaante, pikoshitante, pantero kaari-perori, pikoshekantyaawo, ari piñaakiro rowajankitaa-wentee-temiro eeroka. ¹⁶ Roo kanteencha roorika rowajankitaa-wentee-temiri rashiteemira Jeepatzii-totaa-rewo, eero pikaani-wenta-waeta. Tema rootaki kameethatatsi pajahaa-wentee-yaari Tajorensi iiteeteemira "Jeepatzii-totaa-rewo-weri." ¹⁷ Tema monkaata-paaka raminakotan-teeyaawori Tajorensi okaatzi ranteetakiri. Aakapaeni akaatzi rashiyiteera, retayitakae ikemaatsitakaa-yitee. Riitakira maperoteeroni ikemaatsiteeyaa ikaatzi theenka-kirori Kameethari Ñaantsi rotyaantakira Tajorensi. ¹⁸ Tema ikanteetzi:

Otzimimoyitziro pomeentsitzi-motariri kameethashireri-paeni okantyaawo rawijako-shiretanteyaari,

¿Jempema oeta awiji-moteerini kaari-pero-shireri theenka-tajorensitzi-tsiri?

¹⁹ Tema ikaatzi kemaatsi-waeta-chari nimaeka, riitakira Tajorensi shineteeriri ikemaatsi-waetyaa. Otzimatyee rawentaa-shiretee-yaari wetsika-kiriri, rantayiteero okaatzi tampatzika-yitatsiri.

Ikaminayi-tziri kemijantzinkari-paeni

5 Jewari! Iroka nokaman-temiri pikaatzi peewayiteeri kemijantzinkari-paeni. Eejatzi naaka neewatziri kemijantzinkari-paeni, ari akaateeyini. Naaka ñaaperotakiri Jeepatzii-totaa-rewo jempe ikanta ikemaatsita-kaetakari, ari nokaatzi-takari naaka ikaate ñaayiteeroni owaneenkataka. ² Iroka nokamineemiri: Paminakowentee-ri kameetha kemijantzinkari-paeni pikimita-kanteri paminakowentziri pipira. Ero pantashi-waetawo aririka ishinteetemi pantero, rooma pikoyirika pantero eerokaha kowashita-noonchani. Ero pantziro pikowa-shityaa paantyaawo koriki, tema pantero eeroka-rika kowashita-nakawori. ³ Ero pikowashi-waeta pomperatantyaawo, otzimatyee poñaayiri ikaatzi paminakowenteeri pantaneeri eeroka ikini imataneero rirori-paeni. ⁴ Okini paata aririka ipokae Jewari-perori paminakowenta-kiniri ipira, ari ipinata-paemirori owaneenkata-chari, okimiwityaawomi ramantheetan-temiro kanteetaa-chani oshipakiryaani. ^{††}

⁵ Eeroka-paeni ewankari-paeni pipinkathateri jewari-paeni. Otzimatyee pipinkathata-wakae-yiteeyaa maawoeni, pitsinampashireyitee. Tema ikanteetzi: Tee ineshironkatziro Tajorensi kantakaapero-waetachari,

Riima tsinampa-shireri osheki ineshironkateeri rirori.

⁶ Pitsinampashirewenteero okaatzi imatakaa-yiteemiri Tajorensi. Roojatzi paata aririka omonkata-paakyaa, riitaki kantakae-yaawoni okantyaawo ipinkathate-tantemiri. ⁷ Aririka piñaayitero okantzimo-shireta-waetemi, pawentee-yaari Tajorensi. Tema riitaki

† pawentaari = waerontsi †† amanthee-rentsi

neshironkatemini. ⁸ Pikiyothanite, paamawenta-shiretyaa. Tema irika Kamaari kijaneenteeri, ikimitakari manitzi kinakina-waeta-tsiri, rajoontzi raminaminatatzii ita ratsikiri. ⁹ Roo kanteencha otzimatyee pipiyatyaari, pikyaaryoo-wenta-neeri pawentaa-shiretaari Tajorentsi. Tema piyotzi ari pikimitakari maawoeni noyemijantzin-karite-paeni pikemaatsiteeyani jempe-rika ijeekayitzi jaka kepatsiki. ¹⁰ Roo kanteencha aririka okaatapaaki pikemaatsi-waetaka eepichokiini, aritaki rowawijaa-koteemi Tajorentsi, roejokiroteemi, raawyaa-shireta-kahaemi, ari ikyaaryoo-wentakaakimi. Tema neshironkatantaniri irika, riitaki kaema-shireteemiri piñaantee-yaawori kanteetaa-chani rowa-neenkawo Jeepatzii-totaa-rewo. ¹¹ Jame aweshiryaa-wentee-yaari Tajorentsi. Ashi rowaero ipinkathari-wentantee. Kyaariwé.

Oweyaantawori wethataantsi

¹² Riira Silvano nojankinata-kaakiri iroka. Nameentani noyemijantzin-karite irika. Rootaki nojankinatan-tzimirori eepichokiini nokaminayimi, nokaman-tzimiro jempe ikanta Tajorentsi ineshironkatantee. Otzimaty-eera pikyaaryoo-wenta-yiteeri. ¹³ Rowetha-yitzimi kemijantzinkari-paeni piyota-piinta-chari Kompitaariki ikaatzi oshiyayiteemiri eeroka-paeni riyoshiitee-teemi. Rowethatzimi eejatzi Marcos ikimita-kaantari riimi notomi. ¹⁴ Petakotantayityaa powethata-wakaa-neeyaa. **☩** Kantashitzimaetyaa pijeeka-yitee kameetha pikaatzi rashiyiteemi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo! Kyaariwé. ^{††}

[†] *Ikanta-kotziri Pedro jaka "Kompitaari" rootakira ikanta-kotziri nampitsi Roma. Tema ramawenatee-tatyaawo Roma ikenkithata-koetziro, rootaki ikenkithata-kota-piintan-tawori Kompitaari. Ari okantya eero riyotee-tantari jempe ijeeki Pedro, eero rowajankitee-tantari.* ^{††} *powethata-wakaa-neeyaa = thowootaantsi*

2 PEDRO

Wethataantsi

1 Naaka Simón Pedro jankinatzi-mirori iroka. Naaka romperatani Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, Rotyaantaa-rewote naaka. Eeroka-paeni nojankinatzi pikaatzi pikemijantane, pikimita-yiteena naaka-paeni, rootaki kantakaan-takirori itampatzika-shirenka Tajorentsi, ari ikimitari eejatzi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo owawijaako-shireteeri. ² †Okantashitzimaetyaa ineshironka-peroteemi, ijeekakaa-peroteemi kameetha! Eekiro piyotanaa-tyeeri Tajorentsi eejatzi Awinkatharite Jesús.

Jempe okantyyaa pikite-shiretan-teeyaaari eeroka-paeni

³ Tema antawo ishira Tajorentsi, riitaki kantakaawori otzimi-motan-teeri maawoeni kowityeemo-shireteeri apinkatha-tajorentsitan-tyaariri. Ari okanta, omaperotatyyaa ayoperoteeri. Tema owaneenkataka rirori, osheki ikameetha-pero-taki, rootaki omatantaari ikaemashire-yitee. ⁴ Rootaki ikashiya-kaanteerori pina-perotachari, kameetha-perota-tsiri, ari okantyyaa pikimita-kotan-teeyaariri eeroka-paeni Tajorentsi. Pookaero pikaaripero-shiretaki, pikimi-yitari jaawiki-jatzi antapiinta-kirori ikowashire-yitziri. ⁵ Rootaki piñaa-shintsitan-tyaari pitampatzika-shire-yitee okantyyaa poejokirotan-tyaawori okaatzi pawentaari Tajorentsi. Aririka pimata-piinta-nakiro iroka, aritaki piñaa-yitakiro piyota-nityaa. ⁶ Aririka pimata-piinta-nakiro iroka, aritaki piñaaako-niteeyaa. Aririka pimata-piinta-nakiro iroka, aritaki poetziñaarikoteeyaa. Aririka pimata-piinta-nakiro iroka, aritaki pipinkatha-tajorentsi-waetee. ⁷ Aririka pimata-piinta-nakiro iroka, aritaki pineshironkatanta-yitee. Aririka pimata-piinta-nakiro iroka, aritaki petakotanteeyaa. ⁸ Roorika pimata-piintanaki eeroka, ari iñahaetakimi omaperori piyoteeri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, eero piperawae-nitaa, eero piñiuro paminashi-waetyaa. ⁹ Rooma itzimi-rika kaari mataneeroni kenkithata-koteen-chari, ikimitakari mawityaakiri kaari kowichaata-tsini. Tema imaejanta-kitziuro rantayitakiri Jeepatzii-totaa-rewo ikite-shire-yitakaan-taariri, tema kaari-pero-shireri naawitaka paerani. ¹⁰ Ari okantari noyemijantzin-karite-paeni, otzimatyee pikenkishiryaa-piinteeyaa, eero piñaaantawo pikijo-shire-wenta-waetero riyoshiitee-teemi, ikaema-shireteeteemi. Tema rootakirika pimata-piintanaki ikowakae-takimiri jempe pikanta-neeyaa, eero piñiuro pitzimpina-shire-waeyitee. ¹¹ Ari okantyyaa piñaaantee-yaawori osheki

† *tzimpina-shireri = antziwa-shireri*

okameetha-pero-tatsiri ikyya-kahae-teemi ipinkatharitentan-tapaera owawijaako-shireteeri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

¹² Rootaki eero nookantawo nokenkishiryakaa-piintemiro okaatzi akenkithata-kotakiri, okantawitaka aritaki piyoyiwitakawo, poejokirokawo kyaariperori riyotahae-takimiri. ¹³ Rootaki kameethata-tsiri nokenkishiryakaa-piinteemiro eeniro nañii naaka, ¹⁴ tema eepichokita-paaki noñaantyaawori nokami. Ari okanta riyotakaakina Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁵ Nokowaki naaka rootaki poetziñaarikotyaa pikenkishiryaa-piinteero eeroka iroka-paeni aririka nookawenteemi nokamaki.

Ñaapero-yitakirori rowaneenkawo Jeepatzii-totaa-rewo

¹⁶ Tema paerani, owakira nokenkithata-kota-paakimiri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, nokanta-paakimi: "Otzimi-motziri ishintsinka, aritaki rapiiteero ipiyee." Teera niyota-shitawo naaka-paeni, tee namatawi-waetan-tapaa-kimiro. Tema naaka-perotaki ñaakiriri Jeepatzii-totaa-rewo, osheki ipinkatharipero-taki rirori. ¹⁷ Riitaki Ashiteeri Tajorentsi kantakaawori ipinkathee-teeri, roñaahan-takiro rowaneenkawo, iroka ikantaki iñaaawaetaki paerani:

Notyomira irika netakokitani, osheki nokimo-shirewentakiri.

¹⁸ Naakayitakira kemaperota-kirori iñaaawaetaki inkiteki notsipatan-tariri Jesús janta Tajorentsiitoniki.

¹⁹ Rootakira iyotakaa-peroteeniri omaperotatyyaa irika ikantakiri paerani Kamantantaniri-paeni. Otzimatyee pikemijanta-yiteero, tema okimitako-waeta-kyaari ootamentotsi ikoñee-tyee otsirenikaakitzira. Rootaki pantayita-neeri eeroka roojatzi ipiyantee-yaari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ithaamenta-shireta-kaapae-mi, ikimita-paakyaari ompokiro kitejemenkiri. ²⁰ Otzimatyee akemathatero iroka: Tekatsira apaani okaatzi jankinateen-chari Jankina-rentsi-peroriki ikamanta-waeta-shitan-takyaari Kamantantaniri-paeni. ²¹ Kaarira yotashi-waetyaawoni atziri-paeni, tema Ishira Tajorentsi yotashireta-kaantakiro okaatzi ikowakiri Tajorentsi.

Kamantanta-shiwaetachari eejatzi yotaanta-shiwaetachari

(Jud. 3-13)

2 Roo kanteencha, eenitatsira paerani kamantanshiwaetachari. Roojatzi okantari nimaeka piyeekayitziira eeroka-paeni. Ari piñaaiki kantemini, "Naaka

yotaantaniri." Tema romanakashitani-ki ikoyi rowaariperotan-temiro riyotaa-yitemiri. Imaninta-tziirira Awinkatharite, pinako-wenta-witaariri rowawijaako-shire-yiteeri. Rootakira eero oshenkaanta iñaayitero irika-paeni ithonkaeyaa. ² Roo kanteencha tekira ithonkaata, eenitatsira osheki kimita-kotyaarini okaatzi roñaahan-takiri, imayempi-waetzi. Riitaki kijimawaeta-kaanterini anashitan-tanaariri "Awotsi-perori." ³ Tema ikowashiwaeta ishekiiro rashaahawo, ikowa-piintaki pipinateniri okaatzi riyotaa-shiwaetzimiri. Roo kanteencha Tajorentsi eero ishenkaa raminako-yiteeniri rantayitakiri, ari ithonkaeri.

⁴ Tema paerani ikaariperotan-takari Ronampiripaeni Tajorentsi, imatakiwo Tajorentsi rowajankitaakiri, rookakiri sharinkaweniki, tsirenikaarikiri ikanta-kotaka royaawenta rowajankitaa-peroe-teeri. ⁵ Ari ikimitaakiri Tajorentsi kaari-pero-shireri-paeni atziri etayita-nakawori paerani inampitawo kepatsiki, thonkaka ipiinkaki oonkawo-paeteki. Roo kanteencha Tajorentsi rowawijaa-kotakiri Noé, kenkithata-kota-kirori paerani jempe ikantayaa kameetha-shireri. Tema riitaki Tajorentsi owawijaa-kotakiri paerani isheninka-paeni Noé ikanteeyini 7. ⁶ Ari ikimitakiri eejatzi nampiyitawori Paa-maariniki eejatzi Katsimaariniki, ithonkakiri itaakiri. Arira iñahaetziro oetyaa awijimo-yiteerini theenkatajorentsitaniri. ⁷ Roo kanteencha Tajorentsi rowawijaa-koteeri Lot, tema kameetha-shireri rirori. Irika Lot antawo oñaashireenkakiri kaari-perori okaatzi rantayitziro piyathari-paeni. ⁸ Tema ikanteetani maawoeni kitejeri irika tampatzika-shireri Lot tsipata-kariri kaari-pero-shireri, iñiiri, ikemiri rantayitziro kaari-perori. Antawo okantzimo-shiretakari. ⁹ Arira okantari, riyotzi Awinkatharite rowawijaa-koteri pinkatha-tajorentsitaniri ñaapiinta-kirori ñaanta-shiretaantsi. Tema retzitakawo rowajankitaa-yitziro kaari-pero-shireri, roojatzi paata ramina-kotan-teeyaariri rantayitziro maawoeni. ¹⁰ Imaperoteeri Tajorentsi rowajankiteeri antayitziro kaari kameethata-tsiri iñaamata-shitari, ipiyathatakawo ikantawitee-tariri. Tee iñaakonityaa, osheki ikantakaa-peroyita. Tee ithaawan-tyaari ikijima-waetziro Ronampiripaeni Tajorentsi otzimi-motziro ishintsinka.

¹¹ Riima Ronampiripaeni Tajorentsi okantawitaka otzimimo-perotziro ishintsinka, tee ikijima-tziri kaari-pero-shireri-paeni riyata-shita-piintzirira Tajorentsi ikamanta-koteri. ¹² Irika-paeni kaari-pero-shireri ikimiwitakari antami-weri, tee riyotzi ikenkishireeyaa. Itzimaetyaa-shiwaetaka opoñaashityaa iñahaero ikemaatsita-kaetyaari roojatzi ithonkae-tantee-yaariri. Ari ikanteeyaari ithonkaeyaa kijimayita-kiriri Ronampiripaeni Tajorents kaari riyota-kotzi jempe ikantayita rirori-paeni. ¹³ Roo ikemaatsi-waetan-tyaari okantakaan-tziro ikemaatsita-kaantaka rirori, rootaki kimityaawoni ipinataa-tyeeromi iyaari-peronka. Tema irika-paeni kaari-pero-shireri-paeni, tee ikaanita-nitzi rantayitziro kaari kameetha-yitatsiri kitejepaete. Okimiwitakawo riitakimi opitsi-yitakimini rakiyoyitakimi ikowayitziro ramatawitemi. ¹⁴ Rootaki roetziñaarita imayempyooki-waetaki, iwathatakawo kaari-perori. Ikaema-shiretziri

shipeta-shireri ikaariperota-kaeri. Ikowa-perotziro otzimimoteri rashaahawo. Rootaki rowajankitaan-teetyaariri. ¹⁵ Ikinashi-waeyitaka, imanintakiro tampatzikari. Rantakiro okaatzi rantakiri Balaam, itomi Be-or, ikowa-kotantaki ipineeteri rantantyaawori kaari-perori. ¹⁶ Roo kanteencha irika Balaam, rantakiro awijayiteentsiri, riitakira kijathata-kiriri ipireetari ikyaaakoetari. Okantawita tee riyotzi iñaawaeta-nite ikyaaakoetari, ikimita-nakari atziri iñaawaetanaki, ari rooka-kaari ikenkishiryaa-witakari ishinki-wentani-ki ikoyi ikosheka-waetyaami Balaam. †

¹⁷ Irika-paeni kaari-pero-shireri ashi rowaero rowajankitahae-teeri otsirenikaaki-perotziro. Tema ikimitakawo okantaka-hanki opiryaatzi omotyaa nijaa, okimitakawo eejatzi okantahanki ocheenkatzi menkori ateenkatziro tampyaa, opoñaashita añaero eero oparyi inkani. ¹⁸ Ari okanta oshiya-kaawentee-tziri kaari-pero-shireri, tema rowapeya-shita jempe ikanta iñaawiteetari. Tema ikantakaa-perotatya iñaawaeyitzi, aritaki ramatawitakiri owakira kemijanta-tsiri, shiya-pitha-witawori kaari-perori, ikanteri: "Kameetharini apiiteero antero akowayitziro, kameetha amayempite." ¹⁹ Ramatawitanta-shita irika-paeni riyotatzi, ikantayitzi: "Oshinetaa-ntsitzi pantayitero pikowayitziro." Roo kanteencha irika-paeni yotaantashywaetachari, tee ijeekashiwaeteeyaa rirori, tema ikimita-kotari omperataa-rewo, rootaki kaari-perori kimitakawori omperawaetyaarini. ²⁰ Paerani irika-paeni kaari-perori owakira ikemijanta-witaari Awinkatharite, Owawijaa-kotan-taniri, rooka-witanakawo rantayitziro kaari kameethatatsiri. Okanta ojamanitanaki ipiyakotaawo rantayita-neero, roojatzi imaperotan-takari nimaeka teera ikimita ikantawita paerani. ²¹ Ari okameethawita eeromi iñiiri "Awotsi-perori" tampatzika-shireta-kaanta-tsiri. Tema maperotaka okowaenkatzi okaatzi rantayita-neeri, ikemijanta-witanaawo ikantakaan-tawitari tajorentsita-tsiri, opoñaashita rooka-nakiro ojamaniityaaki. ²² Ikimi-witakawo ikanta-piintee-tziri:

Apaani otsitzi, aririka ikamaankaki, ipiya-shitawo rowaeyaawo.

Opoñaashita ikanteetzi eejatzi:

Apaani chaancho, arikami ikiwaeteri roepatsitaka, ipiyanaa eejatzi roepatsi-waetyaa.

Ipiyantee-yaari Awinkatharite

3 Netakotani, rootaki apiteta-tsiri iroka jankinarentsi notyaan-tzimiri, nokowa-shireta-kaatziiimi, ² pikenkishiryaa-kotan-tyaawori ikantayitakiri Kaman-tantaniri-paeni kite-shireri, ikantakiri eejatzi Awinkatharite Owawijaa-kotan-taniri, otyaanta-yitakinari nokaman-teemiro eeroka-paeni. ³ Oztimatyee akemathatero iroka: Tekira ipiyeeta Jeepatzii-totaa-rewo, itzimi osheki theenka-waetaniri. Riyyitaki antashiwaetyaawoni okaatzi ikowa-shiyitari. ⁴ Osheki itheenka-waete ikante: "¿Jempema okaateka iñahaetero ikanteetzi ari ipiye Jeepatzii-totaa-rewo? Eero ipiyaa.

† ikyaaakoetari = burro

Kaari añeero opaashinite kepatsi, tema roojatzi okantzita owakira rowetsikae-takiro. Tem kamayitaki ashiyita-nakaeri, tee añeero opaashinite.”⁵ Ikinashi-waetakaha ikaatzi kantatsiri. Tee riyotzi riitakirika Tajorentsi wetsikakiro inkite, rootaki iñaani rowetsikantaka. Rowetsikakiro eejatzi kepatsi, rapataatakiro nijaa-paeni okoñaatan-tanakari opiryaa-pathatzi.⁶ Roojatzi nijaa ithonkan-takari Tajorentsi paerani, oonkantakari kepatsi.⁷ Roo kanteencha, inapaenta-tzi-ira tee ipaashinita-kaero Tajorentsi inkite eejatzi kepatsi. Rootaki iñaani eejatzi ikantan-takari eero opaashini-waetzi rowetsikani roojatzi paata aririka raminako-yi-teero okaatzi ranteetziri maawoeni, opoñaashityaa ithonkaeri kaari-perori theenka-tajorentsitaniri aririka itahaero kepatsi.

⁸ Netakotani, iroka piyoteri: Tema ikimita-kaantawo Awinkatharite apaani kitejeri okaataki osheki ojarentsi. Aririka okaataki osheki ojarentsi, iñaakiro rirori apaani kitejeri.⁹ Teera rojamanin-kashityaawo Awinkatharite imonkaateero okaatzi ikashiya-kaantakiri, tema eenitatsi kenkishiryaa-chari rojamanin-kashi-waetawo. Tema entsikiroeni ikanta Awinkatharite, ikoyi ipiya-shireteetemi maawoeni, tekatsi apaani peyashi-waeta-ghanimi.¹⁰ Rooma paata ipiyaki-rika, ikimita-paakyaari romapokantzi koshintzi. Ari ikemaeteero antawo poemataa-tsini, aripaete othonkae-yaari inkite. Ari okimitee-yaari eejatzi kepatsi othonkaeyaa. Othonkyaa otahaeyaa shipakiryaa-yitatsiri inkiteki. Ari ikimitee-yaari maawoeni rowetsikani atziri-paeni, otahaeyaa maawoeni.^{††}

¹¹ Ari okantyaari ithonkae-teero maawoeni, ¿Jempema pikantee-yaaka piieekae eeroka-paeni eero otzimanta pantani? ¿Tema otzimatyee pikite-shiretee? ¿Tema otzi-

† osheki = 1,000 †† ipiyaki-rika = Ikitejerite Pinkathari

matyee pipinkatha-tajorentsita-nitee?¹² Paamawenta-yiteeyaa, piña-shintsi-yiteeyaa, tema rooteentsi ipiye Awinkatharite, aripaete itaayiteero Tajorentsi inkite, ipookayiteeri shipakiryaa-yitatsiri inkiteki.¹³ Rooma aakapaeni, tema ookantakawo owakirari inkite, eejatzi owakirari kepatsi, jempe inampitee-yaawo kameetha-shireri. Tema rootaki ikashiya-kaakaeri Tajorentsi.

¹⁴ Ari okantari netakotani. Tema poyaako-wentakawo eeroka-paeni maawoeni iroka, pikowa-shiretee, ikini iñaapaemi Tajorentsi kiteshireteemi, eero ikantakowaetee-tzimi pantakiro kaari-perori.

¹⁵ Pikenkithashiryahaa-kotero, entsikiroeni ikanta Awinkatharite, rojamaninka-tziro ipiyantee-yaari ari okantyaari rawijako-shiretan-teeyaari atziri-paeni. Teera opaashinitzi iroka, ari okimitawo rojankinata-kimiri Tajorentsi yotakaakiri Pablo maawoeni iroka,¹⁶ ari ikimitakari eejatzi itsipa rojankina-yitakiri. Osheki ompitawitaka ikemathee-tantyaawori okaatzi rojankina-yitakiri Pablo. Rootaki itziman-tayitari atziri kaari yotakoperoteroni, tema tee raawyaa-shireta-nitzi, ikinakaa-shiwaetakawo riyotan-tawita-naawo rojankinari Pablo. Ari ikimitaa-yitakiro eejatzi maawoeni Jankina-rentsi-perori. Aritzimaetaka ithonkae-teeri ikaatzi kinakaa-shiwaeta-kawori.¹⁷ Rooma eeroka-paeni netakotani, aritaki nokaman-tzita-kimiro, paamawenta-yityaa eero ikinakaa-shiwaetan-tzimi irika-paeni piyathari-paeni. Paamawentyaa rooka-kaemiro-kari poetziñaarikotaha.

¹⁸ Tema rootaki kameethatatsi piyaata-kaero eeroka-paeni pantaki-shire-yitee, piyaata-kaaneero piyoperota-koyita-neeri Awinkatharite, Owawijaa-kotan-taniri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, jempe ikantakiro rirori ineshironkatan-teemiri. Ashi rowaero rirori ipinkatheeteeri. Kyaariwé.

1 JUAN

Ñaantsi okanta-kota Añaamentotsi

1 Irika kanta-kota-chari jaka nojankinatzimiri: Riitakira iiteetziri “Ñaantsi Añaakaan-taniri.” Itzimita paerani owakira etantana-kawori rowetsikan-teetzi. Naaka kemaperotakiri, naaka ñaaperotakiri, noteyaataari nako. ² Roñaahantaka rirori, inampita-paentawo kepatsiki, naakayitaki ñaakiri. Rootaki nokenkithata-kotan-takimiriri ashi owaeroni añaamentotsi, tema rañiitaka paerani rirori itsipatakari Ashitariri. Riitaki oñaahaanari naaka-paeni. ³ Rootaki nokenkithata-kotan-tzimiriri noñaakiri, nokemakiri eejatzi, jame aapatziya-wakae-yiteeyaa aakapaeni. Riita-perotakira Ashiteeri aapatziyaari, ari akantaneeriri eejatzi Itomi. ⁴ Rootaki opoñaantari nojankinatzimiro eeroka-paeni, ari okantyya pinintaa-perowaetan-tyaari.

Iiteetziri Tajorentsi Koñeetyaaniri

⁵ Iroka ñaantsi riyotakaanari, rootaki nowawijayimiri eeroka-paeni: Iiteetziri Tajorentsi “Koñeetyaaniri.” ⁶ Tekachaa-jaeni ikimitzi-motyaari tsirenikaakiri! ⁶ Aririka akante “Naapatziyari Tajorentsi,” eekiro-rika antapinta-tyeero kaari-perori, atheeyaka. Okimiwitakawo anashita-tyeemi otsirenikaakitzira, apiyathatakawo kyaariperori. ⁷ Rooma aririka anashite okoñeetyeera, akimita-kotaari Tajorentsi ijeeki rirori okoñeetyeera, aritaki amatakiro aapatziya-wakaa-neeyaa. Ari okantyya ipeyakotan-teerori antawitakawo kaari-perori, rootaki rapatantakawori rira paerani Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, Itomi, ikamawenta-kaera. ⁸ Aririka akante “Tee nantani-tziro kaari-perori,” apaniroeni amatawi-waetaka, tee ayotakotero kyaariperori. ⁹ Rooma aririka akamanteeri Tajorentsi antakiro kaari-perori, aritaki imatakiro ipeyakoteero. Tema ikyaaryoo-wenta-yitee rirori, tampatzika-shireri rirori, riitaki kiteshire-perota-kaeri. ¹⁰ Aririka akantawaete “Tee nokaariperotzi,” akimiwitakawo akantatyeemi “Theeri irika Tajorentsi.” Teera ayota-koteero iñaani.

Riitaki Jeepatzii-totaa-rewo ookakaa-wenta-yiteeri

2 Notyomi-paeni, opoñaantari nojankinatzimiro iroka ari okantyya eero pantantawo kaari-perori. Rooma aririka antakiro kaari-perori, eenitatsira ookakowenteeni Ashiteeriki. Riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, kameetha-shireri. ² Riitaki atsipewenta-kaeri akaaripero-witaka. Tee apatziro ratsipe-wenta-kaahae aakapaeni, tema maawoeni atziri ikaatzi nampitawori kepatsiki. ³ Iroka ayotantyaari kyaaryoo-rika ayoteeri

Jeepatzii-totaa-rewo: Aririka amonkaata-piinta-neero ikantakaan-teeri. ⁴ Eenitatsi-rika kantawita-chani, “Niyotziri naaka,” roo kanteencha eeniro ipiyathatawo ikantakaanani, itheeyakaha irika. Tee riyotako-tziri kyaariperori. ⁵ Eenitatsi-rika monkaata-neerori ikantakaanani, riitakira ninta-perota-neeriri Tajorentsi. Rootaki riyotan-tyaari kyaariperowa raapatziya-naari. ⁶ Eenitatsi-rika kantatsini, “Naapatziyaari naaka,” otzimatyeeera roshiya-kotee-yaari jempe ikanta-paenta rirori Jeepatzii-totaa-rewo.

Owakirari ikantakaan-teetziri

⁷ Noyemijantzin-karite-paeni, teera nomapoki-mi nokaman-tzimiro iroka nojankinata-kimiri. Tema rootaki piyotzi-takari paerani. Rootaki ñaantsi pikemayitakiri paerani eeroka-paeni. ⁸ Rootaki kimitakawori owakirari ikantakaan-teetani, okantakaawo ranta-paentziri Jeepatzii-totaa-rewo. Okantakaawo pantayita-neeri eeroka-paeni. Kimiwitaka awijee-nkatanaki tsireñeenkari, kitejeta-paaki riiperori koñeetyaatsiri. ⁹ Eenitatsi-rika kantatsini, “Rashitaana koñeetyaatsiri,” teemaeta ipakahiro ikijaneenta-wakaa ikaatzi iyemijantzin-karitzi, teki-raata imatziro, tema okimiwitakawo roojatzi ijeekakimi otsirenikaakitzira. ¹⁰ Riima ikaatzi etakotanaariri kemijantzinkari-paeni, riitakira kimitanaariri anashita-naachari okoñeetyeera, tee itzimpinawaetzi. ¹¹ Ikaatzi kijaneenta-wakaa-chari iyemijantzin-karitzi, roshiyakari anashitan-tawori tsirenikaakiri. Tee riyotzi jempe ikini, tee ikowichaatzii otsirenikaakitzira.

¹² Notyomi-paeni, eeroka nojankinatzi iroka pawentaarira Jeepatzii-totaa-rewo,

Rootaki ipeyakotan-teemirori piyaari-pero-shirenka. ††

¹³ Ashitaaniri, eeroka nojankinatzi,

tema piyoteeri Jeepatzii-totaa-rewo etakawori rañaaki paerani etantana-kawori rowetsikan-teetzi.

Ewankari-paeni, eeroka nojankinatzi,

tema potsinampaa-haeri Kamaari.

Notyomi-paeni, eeroka nojankinatzi

tema piyoteeri Ashiteemiri.

¹⁴ Ashitaaniri, eeroka-paeni nojankinatzi

tema piyoteeri etakawori rañaaki paerani etantana-

kawori rowetsikan-teetzi.

Ewankari-paeni, eeroka nojankinatzi

tema aawyaa-shireyiteemi, piyoteero iñaani

Tajorentsi,

potsinampahaeri Kamaari.

† † † zimpininkari = antziwatzinkari †† † pawentaari = waerontsi

¹⁵ Eero petako-waetashitawo jaawiki-jato. Eenitatsi-rika etakotashiwaeta-kyaawoni jaawiki-jato, teera ikowa-peroteeri Ashiteeri Tajorentsi. ¹⁶ Tema maawoeni jaawiki-jato kaarira Tajorentsi poñaakaan-tyaawoni, tema jaawiki-jato iroka. Iroka okanta jaawiki-jato, akowa-shiwaetawo kaari kameethatatsiri, akowayitziro otzimi-motee ashaahawo, akowayite akan-takaapero-wenta-waetyaa. ¹⁷ Maawoeni jaawiki-jato iñaamayitari atziri-paeni, ari othonkaeyaa. Riima anta-neeroni ikoyiri Tajorentsi, riitaki ashi owaeroni raña-hae.

Kijaneentziriri Jeepatzii-totaa-rewo

¹⁸ Notyomi-paeni, rooteentsi othonki-mateeyaa kepatsi. Pikemayitaki eeroka ari ikofaataki kijaneentzerini Jeepatzii-totaa-rewo aririka othonki-mateeyaa. Tzimakira nimaeka jaka kijaneenta-yitakiriri Jeepatzii-totaa-rewo. Rootaki ayotantari rooteentsi othonki-mateeyaa kepatsi. ¹⁹ Irika-paeni kijaneenta-kiriri Jeepatzii-totaa-rewo, riyyitaki akaawita-piintakari akemijantzi, rooka-wenta-yitanakae. Omaperotatyeyyaami itsipayiteemi, eero rookakaa-wenta-yiteemi. Ari ayoyitzi teera omaperota itsipashire-yitee aakapaeni. ²⁰ Roo kanteencha eeroka-paeni rotyaantee-takimi Ishire tajorentsi ojeeka-shiretan-teemiri, okimiwitaka ijeepatzii-toetan-takimiri. Tema piyoyiteero eeroka-paeni iroka.

²¹ Rootaki nojankinatan-tzimirori, tema piyoyiteero eeroka kyaariperoyi. Piyoyiteero pinashitaawo roorika theeyaantsi. ²² ¿Eenitatsima theeyachari? Eenitatsira, riitakira kantatsiri "Irika Jesús kaari Jeepatzii-totaa-rewo." Riitaki aetziri "Iijaneentani Jeepatzii-totaa-rewo." Riijatzi maninta-kiriri Tajorentsi eejatzi Itomi. ²³ Itzimirika maninta-waeta-kirini Itomi Tajorentsi, riitaki imaninta-kiri Tajorentsi. Rooma kantanaa-tsiri: "Nawenta-haari naaka Itomi Tajorentsi," omaperotatyaa rashitaari Ashitariri. ²⁴ Rooma eeroka-paeni, poejokirotanakyaawo petakari pikemakiro paerani. Rootakirika pimata-nakiri, ari poejokirota-nakyaari Itomi, ari pikimita-nakiri eejatzi Ashitariri. ²⁵ Iroka ikashiya-kaakaeri rirori: Ashi owaero añaashire-yitee.

²⁶ Rootaki nojankinatzimiri jempe ikanta-kota kowayitzi-tsiriri ramatawi-yitemi. ²⁷ Roo kanteencha poejokirotanakawo eeroka-paeni ijeepatzii-toetakimira. Rootaki eero okowityaanta itsipa yotaayimini. Iroka Ishire tajorentsi ikimita-kaantee-takari ijeepatzii-toetan-takyaarimi, riitaki yotahaemini kameetha. Riyoteemiro kyaariperori, kaari theeyaantsi riyoteemiri. Otzimatyee pantayiteero jempe okanta riyoteemi rirori, paapatziyaari.

²⁸ Ari okanta notyomi-paeni, otzimatyee aapatziyaari Jeepatzii-totaa-rewo, ari okantyaa eero akaani-wenta-waetanta aririka ipiyaki, tema awentaa-shiretanakityeeya atonkiyota-waeyaari. ²⁹ Tema piyoyiteeri kameetha-shireri rirori Jeepatzii-totaa-rewo, piyoteeri eejatzi ikaatzi ashiminthata-naawori rantaneero kameethari itominta-naari Tajorentsi.

Itomi-paeni Tajorentsi

³ Pikenkishiryeeero iroka: Antawo retakotee Tajorentsi, itomiyitee. Omaperortatyaa. Teera ikematha-tziro jaawiki-jatzi jempe iita Jeepatzii-totaa-rewota-tsiri, ari ikimi-yiteeri eejatzi aakapaeni tee ikematha-yitee. ² Ari okanta netakotani-paeni. Itomintaana Tajorentsi. Tekira ayotako-perotziro jempe akantayiteeyaa paata. Apatziro ayotzi ari akimiteeyaari ikantaha Jeepatzii-totaa-rewo aririka ipiyapaaki, tema ari omatakyaa añaeri jempe ikanta rirori. ³ Maawoeni atziri oyaakoyiteeriri, ranta-piinteero okaate kiteshireta-kaerini. Tema Jeepatzii-totaa-rewo kiteshireri rirori.

⁴ Riima kaari ookaeroni rantayitziro kaari-perori, ipiyathata-tyaawo ikantakaan-tziri Tajorentsi. Tema iroka piyathataantsi rootakira kaari-perori. ⁵ Piyoteeyini eeroka oeta ipokantakari Jeepatzii-totaa-rewo kepatsiki, tema rootaki ipokantakari ithonkaero kaari-perori. Teera ranta-paenta-tziro rirori kaari-perori. ⁶ Ikaatzi oejokirota-naariri Jeepatzii-totaa-rewo, tee okameethatzi rantaneero kaari-perori. Tema ikaatzi oejokirota-naari kaari-perori, teera riyoteeri Jeepatzii-totaa-rewo. ⁷ Notyomi-paeni, eero pamatawitaa-rewotzi. Ikaate antapiinta-neeroni kameethari, riitakira kameetha-shireri, roshiya-kota-naari Jeepatzii-totaa-rewo ikameetha-shiretzi Rirori. ⁸ Roo kanteencha itzimi-rika antapiintakirori kaari-perori, rashi Kamaari irika. Tema riitaki Kamaari etakaan-takawori rantakiro kaari-perori. Rootaki ipokantakari Itomi Tajorentsi kepatsiki, ithonkaero kaari-perori ranta-piintziri Kamaari. ⁹ Riima ikaatzi rowameetha-shireteeri Tajorentsi kimitanaa-chari owakirami itzimayiteemi, teera ranta-piinta-naatziro kaari-perori. Tema Tajorentsi tominta-naari. ¹⁰ Rootaki kaari okompitatanta ayoteri itzimi rashiyitari Tajorentsi, itzimi rashiyitari Kamaari. Maawoeni kaari antapiinteeroni kameethari, teera itsipataa-ri Tajorentsi. Ari ikimitari eejatzi kaari etakota-wakaa-chani iyemijantzin-karitzi, tee itsipataa-ri Tajorentsi.

¹¹ Iroka ñaantsi pikemayita-wakiri paerani owakira pikemijanan-tanakari, ikanteetzi: Otzimatyee etakotawakaayiteeyaa. ¹² Eero oshiya-kotari ikimita Caín, rashitari Kaari-pero-shireri, rowamaakiri rirentzi. ¿Oetaka rowamaan-takariri? Tema rootaki rowamaan-tariri okantakaari ikaaripero-shiretzi Caín, riima rirentzi kameetha-shireri rirori. ¹³ Noyemijantzin-karite-paeni, eero okompitzi-motzimi ikija-neenta-waetzimi jaawiki-jatzi. ¹⁴ Ayoteeyini aaka, okimiwitaka akamashireyi-witaka paerani. Roo kanteencha nimaeka, kimiwitaka añaashire-yitee. Rootaki ayotantari, tema etakoyita-wakaa-piinta akemijanta-yiteera. Itzimi kaari etakotan-tachani, ikimitakari kamashireri. ¹⁵ Itzimirika kijaneentan-tatsiri, roshiyakari owamaan-taniri. Ayota-kotee-yirini apaani owamaan-taniri eero iñeero raña-shire-yitee. ¹⁶ Irika oñaahanta-perotzirori jempe ikanteeta retakotan-teeta: Ikamawentakae Jeepatzii-totaa-rewo aakapaeni. Rootaki amataneeri aakapaeni, akowayitee akamawentan-tayite. ¹⁷ Eenitat-

si-rika otzimi-motziri ashaahawontsi, aririka iñeeri apaani noyemijantzín-karite kowityaa-waeta-tsiri, riitaki imashitha-waetaki irika noyemijantzín-karite, tekira imaperotziro retakoteeyaari Tajorentsi. ¹⁸ Notyomi-paeni, tee okameethatzi akanta-shiwaetyaa, “Netakotanta.” Tema otzimatyee amateero ooñaawotziri etakotanta.

¹⁹ Rootaki ayotantari omaperotatyaa rashiyitee Kyaariperori Tajorentsi. Tema ayotee rashiyitee Tajorentsi, rootaki awentaa-shiretan-tariri amana-piinteeri, ²⁰ okantawitakyaa otzimayitemi oetyaa katsitzimo-shireteeni. Tema Tajorentsi riyotziro maawoeni, riyotzitawo akenkishiryaari okaatzi katsitzimo-shireta-kaeri akaariperotaki. ²¹ Netakoyitani, aririka ooka-neero ayaariperonka okaatzi owaryaa-shiryaa-yiteeri, eerowa athaawan-tanaari Tajorentsi amana-piinteeri. ²² Rootaki ayotantyaawori aritaki imatakaero okaate akowako-yiteri. Tema amonkaa-yitaa-tziro ikan-takaantani, antapiinteeri ikoyiri rirori. ²³ Iroka ikan-takaantani: Oztimatyee awentee-yaari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, Itomi Tajorentsi. Oztimatyee etakotawakaayiteeyaa eejatzi. Rootaki ikantakaantani amateeri. ²⁴ Ikaate monkaateeroni ikantakaantani, rii-itakira oejokirotaariri Tajorentsi. Riiijatzi Jeepatzii-totaa-rewo roejokirotzitari rirori. Rootaki Ishire tajorentsi rotyaan-takaeri yotakaa-yiteeri kyaariperori roejokiro-tari.

Ishire Tajorentsi eejatzi iijaneenta-shiretani Jeepatzii-totaa-rewo

4 Netakoyitani, eenitsaira osheki kantawita-chari: “Naaka Kamantantaniri.” Roo kanteencha kamaari ñaawaeta-kaeriri. Rootaki eero pikemijantari okaatzi ikantayiteri, tema otzimatyee piñaantyaari rii-perotakirika Tajorentsi ñaawaeta-kaeriri irika Kamantantaniri. ² Iroka ayotantyaari rii-itakirika Ishire Tajorentsi ñaawaeta-kaeriri, aririka ikante: “Ratziritzi-motee Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.” ³ Riima theen-kirori iñaani ikante-takiri, kaarira rashitari Tajorentsi, rii-itakira iñaawaeta-kaeri Iijaneentani Jeepatzii-totaa-rewo. Pikema-kotee-yakirini eeroka-paeni, ari itzimaki jaka kepatsiki ñaawaeteroni iroka. Tema tzimaki. ⁴ Roo kanteencha eeroka-paeni, notyomi-paeni, rashiteemi Tajorentsi, eeroka awijayiteeriri. Tema antawo ishintsinka Jeepatzii-totaa-rewo, itzimi aapatziyeemiri eeroka-paeni. Rawijeeri aapatziya-yitariri jaawiki-jatzi. ⁵ Irika-paeni kamantanta-shiwaetachari jaawiki-jatzi irika. Rootaki ikemijanta-wakaantari ikaatzi ijaawiki-jatzitzi. ⁶ Rooma aakapaeni rashiyitee Tajorentsi. Rootaki pikemijantantanari pikaatzi rashi-peroteemi Tajorentsi. Teemaeta ikemijanta-yitana kaari yoteerini Tajorentsi. Ari okanta, tee okompitatzi ayoyiteeri oñaawaeta-kaayiteeri Ishire tajorentsi, ari okanta imatantaawori riyotaan-teero kyaariperori. Ari ayotziriri rashitari Kamaari itzimi yotaantzirori kinakashi-waetaantsi.

Tajorentsi riitaki iiteetzi “Etakotantsi”

⁷ Netakoyitani, otzimatyee petakotawakaayiteeyaa. Tema riitaki Tajorentsi kantakaawo opoñaantari etakotantsi. Itzimi-rika mataneerori iroka, itomintanaantyaari Tajorentsi. Riiyitaki yotayiteeriri. ⁸ Itzimi-rika kaari etakotan-tachani, tee riyoteeri Tajorentsi. Tema riitaki Tajorentsi iiteetzi “Etakotantsi.” ⁹ Iroka ikanta Tajorentsi roñaahakaero omaperotatyaa retakotee: Rotyaan-takaeri rapintzite Itomi jaka kepatsiki, ari okanta rañaah-shireta-kaanteeri aakapaeni. ¹⁰ Iroka okanta-kota kyaari-perori etakotantsi: Teera aakapaeni poñaakaan-tyaawoni etakotyaari Tajorentsi, tema riitaki Tajorentsi poñaakaan-taawori retakoyitee. Tema antawo retakoyitee, rotyaan-takaeri Itomi. Riitakira ratsipeta-kaetani ari okanta rariperotan-teeteeri akaariperori-witee-yakani aakapaeni. ¹¹ Netakoyitani, osheki retakoteera Tajorentsi, ari akimiyitee-yaari aakapaeni etakotawakaayiteeyaa. ¹² Tekatsira apaani atziri materoni iñeeri Tajorentsi. Roo kanteencha aakapaeni kantacha aapatziyaari aririka etakotawakaayiteeyaa. Riitakira Tajorentsi matakaeroni aatakan-tyaawori etakotantapiinteeyaa.

¹³ Tema Tajorentsi rotyaan-takaero Ishire ojeeka-shiretantee, rootaki ayotantaari omaperotatyaa aapatziyaari. ¹⁴ Tema naakayitaki ñaakiriri Itomi Tajorentsi, itzimi rotyaan-takiri rowawijaa-koteeri jaawiki-jatzi-paeni. Riitakira nokenkithata-koyiteeri. ¹⁵ Itzimi-rika kantatsiri, “Jesús Itomi irika Tajorentsi,” rii-itakira map-erotzirori raapatziyaari Tajorentsi. ¹⁶ Ayoteera aakapaeni jempe ikanta retakoyitakae Tajorentsi, akemijanta-yiteeri. Tema riitaki Tajorentsi iiteetzi “Etakotantsi.” Ikaate etakotanta-piintaa-chani, raapatziya-piintaari Tajorentsi. ¹⁷ Tema kyaa-riperorika etakota-wakaeyaa, akimita-kota-naari jempe ikanta-paenta ijeeka-paentzi jaka kepatsiki irika Jeepatzii-totaa-rewo, tekatsi oetyaa athaawan-tantyaariri aririka ipiyaki raminako-yiteeri ikaatzi nampitawori jaka kepatsiki. ¹⁸ Aririka etakotantyaayaa tekatsi athaawantyaayaa. Tema iroka etakotantsi okimitari owayiri romishityori iijaneentani iroka thaawan-kantsi. Aririka athaawan-tyaari Tajorentsi rowajankitahae, tekiraataha ayotero etakotantyaayaa. ¹⁹ Rootaki etakotan-taariri aakapaeni Tajorentsi, apiyata-tyaari retakawowa retakoyitakae aakapaeni. ²⁰ Enitatsi-rika kantatsini, “Netakotakari Tajorentsi,” roo kanteencha ikija-shiretziri noyemijantzín-karite, itheeyaka irika. Tema kaari etakotyaarini isheninka, iñiiri rirori, ¿Jempema ikini retakotyaari Tajorentsi, kaari koñaanita-tsini? ²¹ Iroka ikantan-tee-tari paerani: Ikaatzi etakotaariri Tajorentsi, otzimatyee retakotawakaayiteeyaa.

Awentaa-shirenka otsinampaan-tyaari jaawiki-jato

5 Maawoeni awentaa-shiretaniri kantatsiri, “Irika Jesús, Jeepatzii-totaa-rewo irika,” Tajorentsi tomintana-naari. Ikaatzi etakotaariri Ashiteeri, retakotaarira

† aririka ipiyaki: *Ikitejerite Pinkathari*

eejatz ikaatzi itomitaari rirori. ² Aririka aneshironka-teeri Tajorentsi, aririka amonkaateeniri ikantakaantani, rootaki ayotantaari omaperotatya etakoyitari ikaatzi itomitaari rirori. ³ Aririka aneshironka-perota-neeri Tajorentsi, okimiwitakawo amonkaatee-nirimi ikantakaantani. Eero apomeentsitawo amonkaa-yiteero ikantakaantani. ⁴ Ikaatzi itomintaari Tajorentsi, ari rotsinampaa-yiteero jaawiki-jato. Tema awentaa-shirenka otsinampaan-tayityaari. ⁵ ¿Eenitatsima materoni rotsinampaero jaawiki-jato? Riitakira ma-teeroni awentaa-shiretaniri, kantatsiri: "Itomira Tajorentsi irika Jesús."

Ikenkithata-kaantziri Ishire tajorentsi

⁶ Tema ipokaki Jeepatzii-totaa-rewo jaka kepatsiki. Roo kanteencha, teera apatziro ipokaki romitsiryataan-tyaawo nijaa, tema otzimatyee rapaateero eejatzi rira, rowamahaeteri. Rootaki Ishire tajorentsi kenkithata-kaanta-kirori jempe okanta-kota iroka. Okaatzi ikenkithata-kaantziri rirori, kyaariperori iroka. ⁷ Tema mawa rapiitee-takiro ikanteetzi Itomira Tajorentsi irika. ^{†8} Etanakawori rootaki Ishire tajorentsi kenkithata-kaanta-tsiri. Apiteta-tsiri, riitaki Tajorentsi ñaawaeteentsi romitsiryaa-paeteta-kahanki Jesús. Mawatatsiri, riitaki Tajorentsi ñaawaeteentsi ikenkithata-kotzi-rowanki Jesús jempe ikantyya rowamahaeteri. Tee opaashinitzi ikantee-tziri, oshiyakaa-wentaantsi iroka. ^{††9} Tema akemijantziri atziri-paeni okaatzi ikantayitziri, rootaki amaperoteri akemijanteeri ikanteeri Tajorentsi. Iroka ikantaki ikenkithata-kotziri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ikantzi: "Riitaki Notyomi irika." ^{††10} Itzi-

† Eenitatsi jankina-rentsi ikanteetzi: Mawa ikaatzi ñaawaeta-tsiri inkiteki: Ashiteeri, Ñaantsi, Ishire. Irika kaatatsiri mawa, apanira ikanta. Paminiro: inashiyita ñaantsi-paeni †† Okaatzi kanta-kota-chari jaka, riira ikenkithata-koetzi: "Ishire tajorentsi, Nijaa, Iraantsi. Ikaatakira mawa, tee opaashinitzi oshiyakaa-wenta-chari." Ikowatzii jaka Juan, riyotako-peroeteri Jesús omaperotatya Itomitari Tajorentsi. Tema mawa okaatzi rapiitee-takiro ikenkithata-koetziri, ikanteetaki: "Itomi Tajorentsi irika Jesús." Etanakawori, roota-perotaki Ishire tajorentsi yotakaa-yiteeriri Rotyaantaa-rewote Jeepatzii-totaa-rewo riyotaan-tayite. Apiteta-tsiri, rootakira "Nijaa" oshiyakaa-wenta-chari romitsiryaa-kahanki Jesús. Rootaki ikenkithata-perotakiri Tajorentsi, jankinateen-chari Mt. 3.16-17. Mawatatsiri, rootaki "Traantsi" oshiyakaa-wentacha rapaatakiro rira Jesús rowamahaetanta-kariri. Rootaki ikenkithata-perotakiri Tajorentsi ijeekan-takiranki Jesús ochempiki ikenkitha-waeta-kaeri Moisés eejatzi Elias jempe okantyya rowamahaeteri. Roo jankinateen-chari Lc. 9.31-35; Jn. 12.27-33.

mi-rika kemijanteeriri Itomi Tajorentsi, riitaki kemathateerori omaperotatya okaatzi ikantakiri Tajorentsi. Riima kaari kemijanta-tsini, itheeya-nitakaakari Tajorentsi, tema itheenkakiro iñaani ikantakiranki "Notyomi irika Jesús." ^{††11} Iroka ikantee-takiri: Riitaki Tajorentsi kantakae-yaawoni añaashiretan-teeyaari, tema awentaari Itomi. ^{††12} Ikaatzi aapatziyee-yaarini Itomi aritaki raña-shiretee. Riima kaari aapatziyee-yaarini Itomi Tajorentsi, eero raña-shiretee.

Ayoyitee ashi owaero añaashire-yitee

^{††13} Tema pawentaari eeroka-paeni Itomi Tajorentsi, pikemijanteeri. Rootaki nojankinatan-tzimirori iroka ari okantyya piyoperotan-tyaari ashi powaero pañaayitee paata. ^{††14} Awentaa-shireteeyaari Tajorentsi, tema ayoyitzi ikemayitee aririka amanakoyiteero jempe okanta ikowa-kaeri rirori. ^{††15} Ayoyiteera ikemae Tajorentsi aririka amaniri, ayotzita eejatzi ari imatakaero okaatzi akowa-kota-kiriri. ^{††16} Aririka piñeeri eeroka apaani noyemijantzini-karite tzimatsiri rantani, pamana-kotyaaari, aritaki raña-kashireta-kahaeri Tajorentsi. Riitaki nokanta-kotzi jaka tzimatsiri rantani kaari maperotachani okaariperote. Tema tzimatsi kaari-perori kowaenkata-tsiri. Kaarira nokenkithata-kote. Tema tee okameethatzi amana-koteeri antakirori maperotzirori okaariperotzi. ^{††17} Nokenkithata-kotakiro "kaariperori kaari maperotachani," teera nokantatzii kameethatatsi iroka. Maawoeni kaari kameethatatsi, tee okameethatzi antayitero. Roo kanteencha tzimatsi kaari-perori kaari kowaenkata-tsiri.

^{††18} Ayoteeyini tee ranta-piinteero kaari-perori ikaatzi itomintaari Tajorentsi. Riitaki Jeepatzii-totaa-rewo aminakowenteeri, eero ikemaatsita-kaantaari Kamaari.

^{††19} Tema ayoyitee aaka rashiyitee Tajorentsi. Riima jaawiki-jatzi, riitakira ashitaari Kamaari, ipinkathari-wentziri maawoeni.

^{††20} Tema ayoyitee ipokaki Itomi Tajorentsi, riitaki kemathata-kaayiteerori kyaariperori. Rootaki amatantawori ayoteeri iiteetziri "Kyaariperori." Aapatziyaari Kyaariperori, tema aapatziyakari Itomi, riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Riitaki Tajorentsi iiteetzi "Kyaariperori," iiteetziri eejatzi "Kañaaniri." ^{††21} Notyomi-paeni, paamawentyaari pipinkathatziri-kari tajorentsi-niro-paeni. Kyaariwé.

‡ pawentaari: waerontsi

2 JUAN

Wethataantsi

1 Reewarite kemijantzinkari-paeni naaka jankinatzi-mirori iroka. Eeroka nojankinatziini owae-takaantziriri "Iyoshiitaa tsinani eejatzi otomi-paeni." Eeroka netako-perotani, tema ari akaatzi akemijanteero kyaariperori. Teera apatziro naaka netakotzimi, tema retakoperoteemi eejatzi maawoeni yotayiteeroni kyaariperori. ^{†2} Ari okantari, oejokiroteeyaawo kyaariperori, ashi owaero. ³ Okantashitzimaetyaa ineshironka-yiteemi Ashiteeri Tajorentsi, ikaminthaa-yiteemi, kameetha piyeeka-yitee. Ari ikimitemiri eejatzi Itomi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, piyotako-yiteero kyaariperori petakotawakaantayiteeyaari.

Poejokirotyaawo riyoteemiri Jeepatzii-totaa-rewo

⁴ Osheki nokimo-shiretanaki noñaayitakiri pitomi-paeni imata-piinta-nakiro kyaariperori, imatanakiro ikantakaan-takiri Ashiteeri. ⁵ Tsinani, (tema ari nowae-takaantzimi eeroka-paeni piyemijantzinzin-karitzzi janta), teera nomapoka-tzimi nokaman-tzimiro iroka nojankinata-kimiri. Tema rootaki nokenkishiryaa-kaemiri okaatzi nokaman-tayita-kimiri owakira pikemijantan-tanakari. Iroka okanta: Otzimatyee etakota-wakaeyaa. ⁶ Aririka antapiinta-neero ikantakaan-tani Ashiteeri, ari-taki amataneero etakotawakaapiinteeyaa. Rootaki

† "Iyoshiitaa tsinani eejatzi otomi-paeni," riira oshiyakaa-wentachari kemijantzinkari-paeni ikaatzi piyotachari nampitsiki. Tee ro-jankinee-tziro koñaatziro iwaero, tema omanaakaashitaatsi, eero iñaanteetawo iroka jankina-rentsi, tema aritaki riyaatee-tanaki janta ijeekaeyinira rowajankitahaeteri kemijantzinkari-paeni ikaatzi nampitawori janta.

nokanta-kaanta-kimiri panta-piinta-yiteero okaatzi pantayita-nakiri owakira pikemijantan-tanakari. ⁷ Tema tzimayitatsi nimaeka osheki amatawitaniri. Ikantayitzi: "Tee ratzirita-paentzi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo." Theeri irika ñaawaetzirori iroka, iijaneentani irika Jeepatzii-totaa-rewo. ⁸ Paamawentyaa, pipakaero-kari okaatzi niyotaa-yitakimiri. Tee nokoyi paminaa-shiwaeteeyaa, eero piñeero pinintahaeyaawo paata ipineeteemiri. ⁹ Ikaate tzimpinatsiri, kaari oejokirotyaawoni riyotaanta-paentziri Jeepatzii-totaa-rewo, teera raapatziyari Tajorentsi. Riima ikaatzi oejokirota-kawori riyotaanta-paentziri Jeepatzii-totaa-rewo, riiitaki matakirori raapatziyari Ashiteeri, ari ikimitzi-takari eejatzi Itomi. ¹⁰ Itzimi-rika areetemini janta, opoñaashityaa ikoyi riyoteemiro inashi-waeta-chari kenkitha-rentsi, eero pishinetziri ijeeka-wankotemi. Eero piwethatyaari eejatzi. ¹¹ Tema aririka piwethatyaari, ikimitaka pakakota-tyeerimi iyaari-peronka okaatzi rantziri rirori.

Nokoyi noñeeyimini

¹² Eenitatsi osheki nojankinatemiri, roo kanteencha teera apatziro nokoyi nojankinatemiro, tema nokowatzii niyaata-shitemi noñeemi, nokenkitha-waeta-kaemi, akimo-shiretan-tyaari.

¹³ Rowethatee-yimini owaetakaan-tani "otomi-paeni pitsiro iyoshiitawo." Kyaariwé. ††

†† "Otomipañi pitsiro iyoshiitawo," riiyitaki oshiyakaa-wentachari kemijantzinkari-pañi ikaatzi piyoyita-chari jempe inampitawo Juan jankinatzirori iroka.

3 JUAN

Wethataantsi

1 Reewarite kemijantzinkari-paeni naaka jankinatzimiro iroka. Eeroka nojankinatzini Gayo, netakoperotani eeroka. ² Netakotani, namanakotzimi piñaantyaawori otzimi-motemi kowityee-motzimiri koñaatziro. Namanakotzimi eejatzi piñaantyaawori pitekatsiwathate kameetha. Tema niyotzi kameetha-rika pikanta poshoretanaa. ³ Ari nokimo-shire-perotaki noñaakiri rareeyitaka noyemijantzin-karite-paeni ikamanta-paakina roojatzi pikanteeyani eeroka poejokirota kyaariperori. ⁴ Tekatsira otsipa awijironi nokimo-shiretanaki, nokemakira roejokirotanakawo kyaariperori ikaatzi nokemijanta-kaayiteeri naaka.

Ikimo-shire-wenteeri Gayo roemaanta-piintaki ipankoki

⁵ Netakotani, pimatakiro eeroka tampatzikata-tsiri pamitako-yitakiri noyemijantzin-karite-paeni ikaatzi awijayita-tsiri janta pijeekinta, okantawitaka tee piñaayi-witari paerani. ⁶ Ikenkithata-koyitakimi rirori-paeni jaka ipiyoteeyanira noyemijantzin-karite-paeni jempe okanta petakoyitakari. Tema rantawaeta-kaani Tajorentsi irika-paeni, ari otampatzikatzi pipayiteri kowityee-motariri aririka piñaayiteri. ⁷ Tema riyaayitatzii irika-paeni ikenkithata-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo, tee raawakotzi ipashiyi-witakariri kaari kemijantayitatsini. ⁸ Rootaki apayitan-tyaariri aakapaeni okaatzi kowityee-motariri. Ari okantayaa atsipantan-tyaariri akenkithatakoyiteero kyaariperori, ikemakoe-tantyaawori.

Itheenka-kiro ñaantsi Diótreres

⁹ Nojankina-witakanari paerani piyoyita-chari pinampiki. Roo kanteencha Diótreres itheenkakiro nojankinari. Ikimita-kaanta-shiwaetaka riiperorimi rirori. ¹⁰ Rootaki nokamantan-tapaakiri janta okaatzi rantakiri irika. Ikantako-waeta-shitakina. Teera apatziro iroka, tema osheki imaninta-shireta-waetakiri noyemijantzin-karite-paeni, tee ishinetantzi raakameethata-wakae-yityaa. Romishitowa-yitakiri eejatzi ipiyota-piinta kemijantzinkari-paeni.

Kameetha ikenkithata-koetakiri Demetrio

¹¹ Netakotani, eero pimatziro eeroka kimitawori iroka kaari-perori. Tema rootaki pimata-piintee kameethatsiri. Ikaatzi anteroni kameethari, riitaki rashitaari Tajorentsi. Rooma ikaatzi antzironi kaari-perori teera riyotzi Tajorentsi. ¹² Riima irika Demetrio, maawoeni ikenkithata-kotee-tziri kameetha. Tema okaatzi ranta-piintzi, roñaahanta kyaariperori irika ikanta-kotee-tziriri. Ari nomatzi-takawo eejatzi naaka, najahaa-wentari. Piyoteeyini eeroka-paeni okaatzi nokantzi kyaariperori irika.

Oweyaan-tawori wethataantsi

¹³ Eeniwitacha osheki nojankinatemi, roo kanteencha teera apatziro nokoyi nojankinatemi, ¹⁴ tema nokowatzii niyaate noñeemi, okini akenkitha-waeteeyini. Okantashitzimaetyaa pijeekayite kameetha. Rowethate-yimini jaka akaayitzi. Powetha-yiteenari eejatzi ikaatzi jeekatsiri janta.

JUDAS

Wethataantsi

1 Naaka Judas jankinatzi-mirori iroka. Naaka romperatani Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Naaka rirentzi Jacobo. Eeroka-paeni nojankina-yitzini rashiyi-taari Ashiteeri Tajorentsi, pikaatzi ikaema-shire-yiteemi. Eerokayitaki raminako-wenteeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹² [Okantashitzimaetyaa ineshironka-peroe-teemi, ijeekakaa-peroe-teemi kameetha, retakoperoteemi!

Yotaanta-shiwaeta-chari (2 P. 2.1-17)

³ Netakoyitani, nokowawitaka nojankinata-kotemiro jempe okanta awijako-shire-yitan-taari aakapaeni. Roo kanteencha okowa-perotatyaa nimaeka nojankinata-kotemiro jempe okanta-kota pishintsi-tan-tyaariri kemijantzinkari-paeni, ari okantyya roejokirotan-tyaawori okaatzi riyotahae-teeriri. Ashi rowaero ikemijanteero ikaatzi rashitaari Tajorentsi. ¹⁴ Tema eeniyitatsi atziri romanakaashitani-ki rojatekan-tayitaka. Theenka-tajorentsitananiri irikapaeni, ikenkithata-kaanta-shiwaetaka, ikantayitzi: "Retakotani irika Tajorentsi, kameethatatsi antayitero akowayitzi, kameethatatsi eejatzi amayempi-waete." Irika-paeni ñaawaeta-kirori iroka ñaantsi, imanintakiri Tajorentsi, apaniroeni romperatanta. Ari ikimitakiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Rootaki ikenkishiryaa-takari paerani Tajorentsi rowajankiteeri irika-paeni.

⁵ Nokoyi nokenkishiryaa-kaemiro okaatzi piyopero-tee-yirini. Itajonka-wenta-perotakiri Tajorentsi ikaatzi rashitari rirori, irika-paeni roemishitowaeri Apitantoniki, roo kanteencha rapathakiro-ryaakiri ikaatzi theenka-tajorentsiten-tsiriri. ⁶ Ari ikimitakari Ronampiripaeni Tajorentsi maninta-kirori inampi, kaari jatakaeroni ipinkathari-wentante kameetha. Okimiwitaka roojotakota-tyeerimi Tajorentsi jempe otsirenikaakitaki, ari royaawentari rowajankitahae-teeri paata omonkaapaakyya-rika kitejeri kowaenkata-tsiriri. ⁷ Ari ikimitakari paerani Paamaarini-jatzi, Katsimaaniri-jatzi eejatzi ikaatzi jeeka-nampitzi-rirori. Osheki kaaripero-shire-yitatsiriri, mayempi-waeta-tsiriri, thawinata-wakaa-waeta-chari. Rowajankitaan-teetakari paamari. Arira ñahaetzi-rirori oeta awijimo-yiteerini kimityaarini irika-paeni rowajankitee-tantee-yaari paamari kaari tsiwaka-nitatsirini.

† Jacobo = Santiago †† kemijantzinkari-paeni = kiteshireri ‡ kitejeri kowaenkata-tsiriri = Ikitejerite Pinkathari

⁸ Ari ikimita-yiteeyaari irika-paeni kenkithata-kaanta-shiwaetaniri, kenkishiryaa-kaanta-shiwaeta-chari, kowa-shiwaeta-kawori kaariperoyitatsiriri, theenka-waetaniri. Tee ithaawan-teeyaari ikiji-matziri ronampiri-paeni Tajorentsi otzimi-motziri ishintsinka.

⁹ Rootaki kaari imatajeetzi Miguel, reewarite ronampiripaeni Tajorentsi, tee riyakatziri rirori ñaana-minthatziri Kamaari ikenkitha-waeta-kotziri Moisés ikamanta-paentari. Apatziro ikantaki Miguel: "Riitaki Nowinkatharite kijimini." ¹⁰ Riima irika-paeni atziri riyakatakiro kaari riyotaa-jeetzi. Tema okaatzi riyotashi-witari rirori-paeni okimitawo riyota-ninka ipireetari. Riitaki thonkawaetacha apaniroeni. ¹¹ [Ashironkamatsiteriini! Tema rantakiro kimitawori rantakiri paerani Caín. Ikinashi-waetaka ikimitakari Balaam, apatziro ikowa-shitaka raantyyaawo koriki. Ikimita-kotakari ikaatzi kamayiteen-tsiriri ikoshekan-tantakari paerani Coré. ¹² Okimiwitakawo riimi pitsipooki-yitakimini rakiyoyitakimira. Tema itsipatashiyitzi itheenka-tajorentsi-waetante, apatziro ikoyi rantayitero inimotziriri rirori. Ikimitakawo ochenkaani-kitzi menkori otajonkae-nkatzi tampyya, eero opariyaanta inkani. Ikimitakawo pankirentsi tee okithokitzi omonkaapaetewita okithokitan-tyaari, kamaperotaki, tema itzimonchakiryee-takiro. ¹³ Ikimitakawo okanta otamakaatzi inkaari oshimoryaata-kaashi-waetawo nijaa, rootaki imayitakiri irika-paeni roñaahan-tashi-waetawo iyaari-peronka. Ikimita-kotakari pariyinkari ikemakaanta ithonkante, ari ikimita-yitee-yaari rirori-paeni ithonkaeyaa otsirenikaakitzi.

¹⁴ Riityitakira ikenkithata-kotzi-takari paerani Enoc 7-tatsiri icharinita-nakari Adán, ikantaki-ranki:

Pamini, ipokaki Pinkathari itsipatari oshekyaaantzi Ronampiri tajorentsiti. ††

¹⁵ Ipokaki ramina-koteero okaatzi rantayitakiri maawoeni.

Ipokaki rowajankiteeri theenka-tajorentsitananiri okantakaan-tziro maawoeni okaatzi rantakiri.

Ipokaki rowajankiteeri kaari-pero-shireri ikaatzi ikijimatakiri.

¹⁶ Irika-paeni kenkithata-kaanta-shiwaetaniri, kiji-matan-taniri irikapaeni. Osheki itheeya-kowaetantaka. Rantayitziro ikowa-shiyitari rirori. Kantakaa-pero-waetaniri irika. Inintaa-thatan-takimiro riyotaan-tziriri ikoyi raantashi-waetyaawo koriki.

†† oshekyaaantzi = 10,000; Ronampiri tajorentsiti = kiteshireri. Iroka okaatzi ñaananitakari Enoc, tee opoñeeyaawo jankina-rentsi-peroriki, tema otsipaki jankina-rentsi opoñaakawo, iiteetziro "Ronampiri Enoc."

Ikaminee-tziriri kemijantzinkari

¹⁷ Rooma eeroka-paeni, netakoyitani, pikenk-
ishireeyaawo riyotaa-yitakimiri paerani Rotyaantaa-re-
wote Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁸ Tema
ikantayitaki rirori: "Paata iweyaanta-paakyaawoni itzi-
mayite theenkan-taniri-paeni, riitaki antashi-waetyaa-
woni iñaamata-shiyitari." ¹⁹ Riityitakira kantakaawori iki-
ja-wakaan-teetyaari, apatziro ikenkishiryaa-kotawo
jaawiki-jato. Tee ojeeka-shiretantari Ishire tajorentsi.
²⁰ Rooma eeroka-paeni, netakotani, powetsika-shireta-
wakaa-yiteeyaa poejokirotan-tyaawori pikemijanta-pi-
inta-neero Naantsi. Pamana-piintyaa jempe okanta iy-
otakaemiri Ishire tajorentsi. ²¹ Kijokiro poyiro re-
takotanka, poyaakoteero ineshironkatanka
Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ashi owaero
rañaakaa-yitee. ²² Pineshironkateri piyoteeri ikaate ki-
joshire-neenta-tsini. ²³ Itsipa, pikimita-kaantero eepi-
choki okantaka powawijaa-kotan-taariri itahaeyaami.

Itsipa, otzimatyee pineshironka-yiteeri. Rooma iyaari-
peronka, ikijaneentero. Ari pikanteerori ikithaatari
ikaaripero-shiretan-takari, pikimita-kaantero pikija-
neenta-tyeeromi. Pipinkiro iroka pimatziro-kari eeroka.

Weshiryaa-wentaantsi

²⁴ Athaamentee-yaari irika matzirori raminakowenta-
yitee kaari atzimpina-shireta-waetanta, tema ikimita-
kaantee tee amashiwaetyaa, rootaki omatantari athaa-
menta-waeteeyaa atsipataari tzimatsiri rowaneenka-
wo. ²⁵ Athaamentee-yaari Tajorentsi apanita-tsiri,
yotaniri, owawijaa-koteeri. Riitaki irika Tajorentsi tzi-
matsiri rowaneenkawo, rajahaa-wenteetari, omapero-
tatyaa otzimi ishintsinka, pinkathari-perori irika, riitaki
etakawo itzimaki tekiraata otzimayite maawoeni, roo-
jatzi ikanta nimaeka, ashi rowaeta-tyeeroni. Kyaariwé.

† *tzimpinari = antziwatyaa*

ROÑAAHAN-TEETZIRI

Roñaahan-takiri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo

1 Iroka okaatzi roñaahan-takiri Tajorentsi jempe ikanta-kota Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riira Tajorentsi kantakaawori riyotan-tyaawori romperatani-paeni jempe okanta-kotyaa okaakitzi-mateen-tsiri iña-haeteero. Rootaki rotyaan-tanta-kariri Tajorentsi Ron-ampiri ikamanteri Juan, romperatani Tajorentsi. ² Riitaki Juan kenkithata-kirori okaatzi iñaakiri. Iroka okaatzi ikenkithatakiri iñaani Tajorentsi, rootaki ikowakaan-takiri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ikamantantero. ³ Iki-moshireyitee ikaate ñaanateeroni iroka kamantaantsi, ari ikanteyaari eejatzi ikaate kemijanteroni. Iki-moshireyitee ikaate monkaayiteeroni okaatzi jankina-teen-chari. Tema okaakitzi-mataki iñaantee-tyaawori.

Rowetheetari kemijantzinkari-paeni kaatatsiri 7 ipiyoyitaka

⁴ Naaka Juan jankinatzirori iroka. Eeroka nojankinatzeni kemijantzinkari-paeni kaatatsiri 7 pipiyoyitaka janta inashiyita-chari nampitsi jeekatsiri Asia-ki. Tema añaatsi Tajorentsi nimaeka, riitaki etakawori paerani itzimaki, rooteentsi ipiye. Ineshironkayiteemi rirori, kameetha ijeekakaa-yiteemi janta. Ari ikimitemiri eejatzi iiteetziri "7 tajorentsi" itsipatakari inkiteki iwinkathari-mentoki. ⁵ Ari ikimiteemiri eejatzi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tema kyaariperori irika okaatzi iñaawaetziri. Riitakira etanaawori rañahae ikamawitaka, riitakira pinkathari-wenteeriri maawoeni ikaatzi pinkathari-witachari jaka kepatsiki. Riitaki etakoyiteeri aakapaeni, ipeyako-yiteero ayaariperonka rapaatantakawori rira ikama-wenta-yitee.

⁶ Riitaki pinkatha-ritakaa-yitakaeri. Riitaki omperatatorentsita-kaayiteeri antawaetan-taanariri Tajorentsi Ashitariri. Riitaki otzimi-moteeri rowaneenkawo, riitaki pinkathari-perota-tsiri. Ashi rowaero rirori. Kyaariwé.

⁷ Paminil! Irika Jeepatzii-totaa-rewo, ikinapae menkoriki,

maawoeni iñahaeta-waeri.

Imatzityaawo iñeeri owathaa-merikita-kiriri.

Riraakoe-teeyaari maawoeni jaka kepatsiki, imatzityaawo kaari sheninkata-wakaa-chani.

Ari okantyaari. Kyaariwé.

⁸ Iroka ikantzi Awinkatharite Tajorentsi:

Naakataki oshiyawori etawori jankina-rentsi, Naaka oshiyawori eejatzi oweyaantawori.

Añaatsi rirori, retakawo paerani itzimaki, riitaki piyaatsini paata. Riitaki Shintsi-perori.

Roñaahantaka Itomi Atziri

⁹ Naaka Juan, pirementziyitaana piyemijantzinkari-karitee, ari akaatee-yakini amawetakiro akemaatsi-waetaka, ari atsipata-wakaa ipinkathari-wenta-yitee Tajorentsi. Eeniro nojeeki-ranki othampishiki iiteetziri Patmos nokenkithatziro iñaani Tajorentsi, nokamantantziro ikenkithakariri Jesús. ¹⁰ Okanta apaani kitejeri ipiyowenta-pi-inteetari Awinkatharite, eenitatsi oñaaha-kinari Ishire tajorentsi. Nokemakiri notaapiiki iita kantanari, roshiyakawo tziwootaantsi iñaawaetzi, ¹¹ ikantakina: "Pojanatero okaate noñaayimiri. Rootaki potyaanteniriri kemijantzinkari-paeni kaatatsiri 7 ipiyoyitaka janta inashiyita-kawori nampitsi jeekatsiri Asia-ki. Tema iroka 7 nampitsi: Efeso, Esmirna, Pérgamo, Tiati-ra, Sardis, Filadelfia, Laodicea."

¹² Ari nopithokanaka notaapiiki naminiri iita ñaanatanari. Noñaatziiri ootamentotsi-paeni rowetsikae-tziri ooro. Ikaatzi 7. ¹³ Roo kanteencha janta niyankineki ari rojatekaka apaani kimitakariri Itomi Atziri. Opa-mankakiri iitziki iithaari. Ithaantakiri rooromashite rowetsikaetziri. ¹⁴ Kitamaa-powaenkataki iitoki, kimiwitaka roomi iwitzi owisha, kitamaa-nikitaki roowaetaki jiriniki. Rooma rooki kimita paamari. ¹⁵ Poreryaayitaki iitzi, riiwaetaki iporeryaatzi koriki itahaetziri. Okimiwaetakawo iñaani opoempaatzii nijaa. ¹⁶ Roteeyaki ompokiro-paeni rakoperoki, ikaatzi 7. Roemishitowa-kiro ipaanteki oshiyakawori ojataa-mentotsi, apimenete othoyempitzi. Ikimitakari ipooki ooryaari ishipakiryaperotzi tampatzika-paete.

¹⁷ Ikanta noñaakiri, tyaanakina nokamanaki. Roo kanteencha ipampitantakinawo rakoperori, ikantana: "Eero pithaawantana, Naaka etawori, Naaka oweyaantyaawoni. ¹⁸ Naakataki kañaanari. Nokamawitaka roo kanteencha ashi nowaero nañahae. Naaka matzirori otzimi-motana noshintsinka nashita-ryaantyaawori ikyaa-piintee-tziro sharinkaweniki, aritaki omatakyaa eejatzi nashiteero. ¹⁹ Pojanatero okaatzi piñaakiri, rootaki petanakyaaeri okaatzi piñaakiri awijat-siri nimaeka, roojatzi okaate piñeeri awijatsini paata. ²⁰ Ikaatzi ootamentotsi piñaakiri kaatatsiri 7, riitakira oshiyakaa-wentariri kemijantzinkari-paeni kaatatsiri 7 ipiyoyitaka janta inashiyita-kawori nampitsi. Ikaatzi piñaakiri ompokiro noteeyakiri nakoperoki, kaatatsiri 7, riitaki oshiyakaa-wentariri ronampiripaeni Tajorentsi tsipayitaariri kemijantzinkari-paeni kaatatsiri 7 ipiyoyitaka." †

Kamantaantsi rotyaan-teeta-kiniriri 7 ipiyoyitaa kemijantzinkari-paeni: Kamantaantsi rotyaan-teetakiri Efeso-ki

2 "Iroka pojankinate-niriri Ronampiri kemijantzinkari-paeni piyotachari Efeso-ki. Riitakira ñaanatziri oteeyakiriri 7 ompokiro rakoperoki, ojatekaen-chari niyanki ipaamatakira 7 ootamentotsi. Ikantziri:

² Niyotziro okaatzi pantayitziri, jempe pikanta pantawaetaki, okaatzi pamawetakiri. Poonayitakari kaari-pero-shireri-paeni. Piñaanta-yitaari iitashi-waeta-chari, "Otyaanta-perori-paeni" yotaanta-shiwaeta-chari. Piyoteeri eeroka theyyinkari irikapaeni. ³ Eeroka kinatan-taniri, pamaweniwaenitzi, osheki pikemaatsi-waetaka rowajankitaa-wentee-tzimiro pawentaana naaka. Teemaeta pounawaetyaa. ⁴ Roo kanteencha, eenitatsi yotapaen-chari, rootaki kaari kameethata-tsinini. Iroka okanta: Pooka-nakiro eeroka-paeni petakotanta, tee pikameethatzi pikimi-witanakawo paerani. ⁵ Pikenkishireero jempe pikanta paerani owakira pikemijantanaki. Pookaero jempe pikanta nimaeka, pipiyakoteero panteero jempe pikantanaka owakirani pikemijantanaki. Tema eerorika pookaero, ari niyaata-shitakimi, naapithateemiri ootamentotsi jeeki-mota-kimiri janta. ⁶ Roo kameethatatsi pikijaneentakiro eeroka-paeni rantayitakiri ikaatzi kemijanta-neeriri riyotaan-tziri paerani Nicolás. Nomatzi-takari naaka. ⁷ Koyirori ikemathatero, ikemijantero Ishire tajorentsi iñaanatziri kemijantzinkari-paeni. Eenitatsirika otsinampaa-kironi, ari noshineteeri royaawo chochoki owañaan-tatsiri pankiteen-chari itajorentsi-pathateki Tajorentsi."

Kamantaantsi rotyaan-teetakiri Esmirna-ki

⁸ "Iroka pojankinate-niriri Ronampiri tajorentsite kemijantzinkari-paeni piyotachari Esmirna-ki. Riitakira ñaanatziriri etakawori, oweyaantyaawoni eejatzi. Riitakira ñaanatziri kamawiteencha roo kanteencha aña-hae eejatzi. Ikantziri:

⁹ Niyotziro okaatzi pantayitakiri, eejatzi pikemaatsi-waetee-yarini, niyotzitawo pikowityaa-waetee-yirini, okantawitaka eeroka ashaahanta-shireri. Niyotzi eejatzi eenitatsi Judá-paeni janta theyyako-waeta-kimiri. Iitashi-waetaka Judá-paeni, tema Kamaari ashiyitakariri. ¹⁰ Eero pithaawanta-shitawo okaate pikemaatsityaari. Tema rooteentsi piñeero eeniyitatsi janta jempe ikaate romonkyaa-kaante Kamaari. Ari pijeekiri okaate 10 kitejeri pikemaatsi-waetyaa, iñaanta-shiretaziimira Kamaari. Roo kanteencha otzimatyee pikyaaryoo-shirete eeroka-paeni piyaata-kaero okantawitakyaa rowaetemi, tema paata aritaki nañaakahaemi, okimiwaetee-yaawo namanthee-yitaa-tyeemimi. ^{††1} Koyirori ikemathatero, ikemijantero Ishire tajorentsi iñaanatziri kemijantzinkari-paeni. Eenitatsi-

† Eenitatsi kantatsiri irika-paeni "Ronampiripaeni Tajorentsi" ikenkithata-koetziri jaka, riitaki atziri-paeni ikaatzi jewayiteeriri kemijantzinkari-paeni. Eeniyitatsi itsipa kantatsiri, riitaki kyaariperori

rika otsinampaa-kironi iroka, eerowa iñeero ikemaatsi-waeteeyaa rapiiteero ikamae."

Kamantaantsi rotyaan-teetakiri Pérgamo-ki

¹² "Iroka pojankinate-niriri Ronampiri kemijantzinkari-paeni piyotachari Pérgamo-ki. Riitakira ñaanatziriri otzimi-motziri rojataa-mento apimenetatsiri othoyempitzi. Ikantziri:

¹³ Niyotziro pantayitziri, niyotzi pijeeki-motakiri ikaatzi ipinkathari-wentziri Kamaari. Roo kanteencha niyotzimi eejatzi kijokiro powanakina pawentaana, tee pookiro. Tee pookanakiro eeroka-paeni okantawitaka rowamaa-witee-takari Antipas noyemijantakaa-perotani kenkithata-kota-kinari janta jempe ijeeki Kamaari. ^{†14} Roo kanteencha, eenitatsi yotapaen-chari, rootaki kaari kameethata-tsinini. Iroka okanta: Eeniyitatsi pikaateeyini kimitakariri Balaam riyotaantzi. Tema paerani Balaam, riyotaa-piintakiri Balac okantyyaa ikaemashiryaan-tyaariri Israel-paeni rowakae-yaari ratsipeta-kaetani rashita-kaetariri tajorentsi-niro. Imayempi-waeta-kaakiri eejatzi. ¹⁵ Ari ikimitakari eeniyitatsi eejatzi kemijanta-yitakirori riyotaan-tziri paerani Nicolás. ¹⁶ Pookaero! Eerorika pipakahiro, ari niyaata-shitakimi nowayiriteri, rootaki nowayiritan-tyaariri ojataa-mentotsi shitowa-tsiri nopaanteki. ¹⁷ Koyirori ikemathatero, ikemijantero Ishire tajorentsi iñaanatziri kemijantzinkari-paeni. Eenitatsirika otsinampaa-kironi iroka, ari nopakiri royaawo omanaa-ntsita-tsiri iiteetziri paerani "Iitaka". Ari nopakiri eejatzi apaani kitamaari mapi jempe ojankinataka owakirari waerontsi kaari riyoteetzi, apatziro riyoteero aakironi iroka mapi." ^{††}

Kamantaantsi rotyaan-teetakiri Tiatira-ki

¹⁸ "Iroka pojankinate-niriri Ronampiri kemijantzinkari-paeni piyotachari Tiatira-ki: Riitakira ñaanatziri Itomi Tajorentsi, kimitakaiwori rooki paamari, poreryaateen-tsiri iitziki. Ikantziri:

¹⁹ Niyotziro pantayitziri, petakoyitantaka, pikemijantaki, pantawaetaki, oetziñaarikotaniri eeroka. Eekiro poetziñaarikotatyaawo nimaeka pawijakaa-nakiro pikantawita paerani. ²⁰ Roo kanteencha, eenitatsi yotapaen-chari, rootaki kaari kameethata-tsinini. Iroka okanta: Paapatziyakawo eeroka-paeni tsinani iitachari Jezabel. Okantzi roori kamantantanirowa, roo kanteencha okaatzi iyotaan-takiri roori, osheki oetzipina-shiretakiri nomperatani. Rootaki opoñaantari owakaayitakari ratsipeta-kaetani rashita-kaetariri tajorentsi-niro. Omayempita-kaawae-yitakiri eejatzi. ²¹ Ojamani noyaako-witakawo ookaeromi antayitakiri, roo kanteencha tee okoyi ookaero omayempi-waetzi. ²² Eerorika ooka-shitaawo, ari nomantsiyaa-kiniro jempe omayempitanta-piintaki, ari okemaatsi-waetyaari. Ari nokimita-kiriri ikaate mayempita-kironi. ²³ Ari nothonka-yiteeri ikaatzi iyotaayitakiri. Rootaki opoñaan-tyaari riyotee maawoeni kemijantzinkari-paeni naakataki

Ronampiripaeni Tajorentsi. † pawentaana = waerontsi †† amanthee-rentsi ‡ Kamaari = Yakatantaniri †† Iitaka = maná

iyoshiretziri maawoeni, niyotzi oeta ikenkishiryaa-yitari, niyotzi oeta ikema-shire-yitziri. Ari okantyya noepiyan-teemirori okaatzi pantayitakiri eeroka-paeni. ²⁴ Rooma eeroka-paeni, tzmahaantapaetsiri janta Tiatira-ki kaari kemijanta-kironi okaatzi iyotaan-tashi-witakari, eero nokijathatzimi. Tema tee pipankinawenta-waetyaawo okaatzi iyotaan-tashi-witakari iiteetziri "romanakaa-perotani Kamaari." ²⁵ Roo kanteencha eeroka-paeni otzimatyeeera poejokirotena roojatzi nopiyan-takyaari. ²⁶ Eenitatsi-rika otsinampaa-kironi imonkaatero noŋaani roojatzi oweyaanta-paakyaawoni, aritaki nomatakaakiri ipinkathari-wenteeri paata atziri-paeni. ²⁷ Ari oshiyakyaawo ikimitaakina Ashitanari naaka, imatakaa-kinawo ipinkatha-ritakaakina, ari ikimitakahaeyaari eejatzi rirori-paeni ipinkatha-ritakae-teeri.

Ari reewatan-teeyaari reshiro-kotzite.

Riijatzi thonkaerini iijaneentani, ikimita-kaanteeri ipookae-tziro chomo.

²⁸ Aritaki nopaeri naaka oshiyakariri ompokiro kitejemenkiri kofaata-paentsiri. ²⁹ Koyirori ikemathatero, ikemijantero Ishire tajorentsi ifaanatziri kemijantzinkari-paeni."

Kamantaantsi rotyaan-teetakiri nampitsiki Sardis

3 "Iroka pojankinate-niriri Ronampiri kemijantzinkari-paeni piyotachari nampitsiki Sardis. Riitakira ifaanatziri iiteetziri '7 tajorentsi,' oteeyakiriri 7 ompokiro. Ikantziri: 'Niyotzimirowo pantayitakiri, rowaetee-takaan-teetziri "aŋaashireri," tema tee ari pikantyya, kamashireri eeroka-paeni.

² Pikakempi-shiretee. Piŋaa-shintsityaa eero pikamashiretanta. Tema Tajorentsi ifiiri okaatzi pantziri tee pimonkaa-tziro ikowakaemiri. ³ Pikenkishireero ikamantee-takimiri paerani, pimonkaatero. Pookaero panta-piintakiri. Eerorika pikakempitee, ari nomapoka-paemi nopiyeerika, nokimityaari romapokantzi apaani koshintzi. ⁴ Roo kanteencha eenitatsi eepichokiini janta pinampiki Sardis matakirori ikite-shiretzi. Riityitaki kimiktakariri kaari oepatsiteroni iithaari, riitaki kameethataatsiri irika-paeni okantyya itsipatan-teenari nokithaatawo kitamaari. ⁵ Itzime-rika otsinampaa-kironi, aritaki nokithaateeri kitamaari rirori. Eero noshepoyiro iwaero itsipataari rojankinata-kotaka ikaate aŋaayitaa-tsini. Tema ari nokanteeri Ashitanari, eejatzi Ronampiripaeni Tajorentsi: "Ikemijantaana irika." ⁶ Koyirori ikemathatero, ikemijantero Ishire tajorentsi ikantziriri kemijantzinkari-paeni."

Kamantaantsi rotyaan-teetakiri Filadelfia-ki

⁷ "Iroka pojankinate-niriri Ronampiri kemijantzinkari-paeni piyotachari Filadelfia-ki:

Riitakira ifaanatziri Tajorentsita-tsiri, Kyaari-perori.

Riitakira ifaanatzi rowaetakiri romonkyaayiteeri atziri-paeni, riijatzi otzikayiteerini kaari ishineteete ikyaayite.

Ari ikimiteeyaari piwaejatzeneni David.

Tekatsira shintsi-terini omonkyaan-taatsiri, otzikayitan-taatsiri eejatzi.

Iroka ikantziri:

⁸ "Niyotzirowo pantayitzi. Pamini. Noshinetakimi pikyee, tekatsi otzikawa-kimini. Rootaki nomatakimiri teera paawyaashireta-waetee-yanitzi, roo kanteencha pimonkaata-kinawo noŋaani, tee ikemaetzimi pikante: "Tee rashitana Tajorentsi." ⁹ Riima irika-paeni kantashi-waeta-chari: "Naaka Judá-paeni." Kaarimaeta Judá-paeni, tema riitaki rashiyitari Kamaari. Rootaki notziwerowa-kaantee-yaariri paata ipinkatha-yiteemi. Ari riyoteeri omaperotatyaa netakotakimi. ¹⁰ Pimonkaatakiro nokaman-takimiri, nokantaki: "Pamawe-waenite." Rootaki naminako-wentan-teemiri eero ifaanta-shiretan-teetzimi. Tema eepichokita-paaki ifaantee-tantyaariri ikaatzi nampiyitawori kepatsiki.

¹¹ Rooteentsi nopokimate. Kijokiro poyiro pikemijantakiri, eero paminaa-shiwaetanta pinintahaeyaawo ipineeteemiri, okimitee-yaawo ramantheetaa-tyeemimi.

¹² Itzimi-rika otsinampaa-kironi iroka, ari ikimita-kaanteeri tzinkamintsi otzinkamipanke itajorentsi-pankote Tajorentsi. Ashi rowaero ijeekae. Ari nokentakoteeniri iwathaki iwaero Tajorentsi, ari riyoteeri Tajorentsi ashitaari. Ari nokenta-koteeniri iwathaki owaero owakirari Aapatziyaweni, ari riyoteeri ijeekae irika inampiki Tajorentsi, otzimi areetaa-chani jaawiki opoŋahae-yaawo inkiteki. Ari nokenta-koteeniri eejatzi iwathaki owakirari nowaero. ¹³ Koyirori ikemathatero, ikemijantero Ishire Tajorentsi ikantziriri kemijantzinkari-paeni."

Kamantaantsi rotyaan-teetakiri Laodicea-ki

¹⁴ "Iroka pojankinate-niriri Ronampiri kemijantzinkari-paeni piyotachari Laodicea-ki. Riitaki ifaanatziri iiteetziri 'Kyaariwé,' riitaki rawentaa-shireta-piinteetari ifaawaetzirowa kyaariperori. Riitakira ifaanatziriri rowetsika-kaetakiri paerani iroka kepatsi. Iroka ikantziri:

¹⁵ "Niyotzirowo pantayitzi. Poshiyakawo kaari jaawaatsini, kaari katsinkaata-tsini. Nokoyiri naaka jaawaari. Eerorika ojaawatzi, katsinkaari nokoyiri. ¹⁶ Rooma pikimitakawo katsinkaeronkari nijaa, ari noowawentakimi. ¹⁷ Pikanta-piinteeyini eeroka-paeni: "Ashaahan-takina, tekatsi nokowityee." Roo kanteencha teera ari pikantyya, tema owashiretako-waetakimi, manintaa-rewo, ashironkaenkari, mawityaakiri, kanki-merikiri.

¹⁸ Tema otzimatyee pikimita-kaanteero pamanantaateyerimi noorote itahaetakiri iporekyaa-perotantyaari. Aritaki pimateero pashaahantyya. Pikimita-kaanteero pamanantaa-tyeeromi kitamaari nithaari, eero pikanki-meriki-waetanta, pikaani-wenta-waetakiri. Pikimita-kantero pamanantaa-tyeeromi naawintawo petsiyata-kotan-teeyaari pimawityaaki-waetaki. ¹⁹ Roo nametari naaka nokijathatziri netakotani, nowajankiteeri. Otzimatyeeera pikyaaryotee eeroka-paeni, pipiya-shire-yitee. ²⁰ Pamini, kimiwitaka nokatziya-tyeemi jantakiroki nokaemi nokyaan-tyaari. Eenitatsi-rika

† Kamaari = Yakatantaniri †† amanthee-rentsi

kemakinari inthomoeki, ishinetana-rika nokyee, aritaki atsipata-wakahae-yaari akiyota-wakaeyaa. ²¹ Itzimi-rika otsinampaa-kironi iroka, aritaki itsipatee-na nopinkathari-wentante. Tema nomatakiro naaka notsi-nampaakiro, notsipataari ijeeka-mentoki Ashitanari nopinkathari-wentantee. ²² Koyirori ikemathatero, ikemijantero Ishire tajorentsi ikantziriri kemi-jantzinkari-paeni.”

Thaamentaantsi inkiteki

4 Okanta okaatapaaki iroka, noŋaatzii ashitaryaanaka inkite. Riijatzii apiitapaero iŋaana-ta-paana noŋaakiri inkaahanki poemata-paentsiri ikimitari tziwoorentsi. Ikantana: “Jame inkiteki ari noŋaayi-mirori okaate awijatsini paata.” ² Ikanta niyaa-shire-tanaki inkiteki, noŋaakiro jeeka-mentotsi, okimi-witakawo ijeekanta-piintari pinkathari-perori, owa-neenkataka. Eenitatsi apaani jeekanta-kawori. ³ Tema irika jeekaen-tsiri shipakiryayitaki, ikimitakawo kityonkae-ronkatatsiri mapi kareniki-kitatsiri. Itapotakari oye ijeeka-mentoki, ikimiwitakawo oye jaryaakitatsiri mapi kareniki-kitatsiri. ⁴ Eenitatsi eejatzii okaatzii 24 jeeka-mentotsi janta, rootaki ojateka-kiriri niyankineki jeekaen-tsiri. Ari ijeekayitakiri antaripero-paeni, kita-maayitaki iithaari, ooroyitaki ramantheeri. ⁵ Noke-makiro ookatha-rentsi morekaneen-tsiri opoŋaanakawo jeeka-mento-tsiki. Tema eenitatsi janta 7 ootamentotsi onthoteen-chari, riitaki omontetakari jeeka-mentotsi. Riitaki oshiyakaa-wentziri Iiteshirete Tajorentsi, kaatatsiri 7.

⁶ Eenitatsi inkaari omontetakari jeeka-mentotsi, kite-shaa-nikitaki. Eenitatsi 4 inkite-weri katziyeen-chari, riitaki tapotakirori iroka jeeka-mentotsi. Roo kanteencha irika inkite-weri eenitatsi osheki rooki, rootaki raminantari jempe-rika-paeni, raminantawo eejatzii itaapiiki. ^{††7} Apaani inkite-weri roshiyakari manitzi. Itsipa roshiyakari antari ipireetari. Itsipa atziripootaki. Riima Itsipa roshiyakari rewowaeta pakitha. ^{††8} Opoŋaashitaka otzimayitanaki ishiwanki irika inkite-weri, 6 ishiwanki tziyayita-neentsiri. Eenitatsi osheki rooki iwathaki, otzimitanaka rooki inthomoeki iwathaki. Riitaki oetziŋaarikota-nakawori romampaa-piintaka, kitejeri eejatzii tsireniriki, ikantzi:

Tajorentsi, Tajorentsi, Tajorentsi irika Tajorentsi, Shintsi-perori.

Riitaki aŋaatsi nimaeka, riitaki etakawo paerani itzimaki, rooteentsi ipiye.

⁹ Ari ikanta-piintatyaa irika-paeni inkite-weri iweshitaryawentari jeekaen-tsiri, kaŋaaniri, ikanteeyini: “otzimi-motzimi eeroka powaneenkawo.” Ikanta roŋaahantakiro irika-paeni ipinkathata-piintakiri, ipasoonki-piintakiri, ^{††10} imatanakiro eejatzii 24 antaripero-paeni rotziwerowa-shita-nakari jeekaen-tsiri, kaŋaaniri. Iweshiryaa-wenta-nakari, ramantheerii-mota-nakari ipanakiri ramantheeri pinkathari ijeekakira. Ari iŋa-

† kityonkaeronkatatsiri kareniki-kitatsiri = *jaspe, cornalina*; jaryaakitatsiri kareniki-kitatsiri = *esmeralda* †† kiteshaa-nikitaki = *crystal* ‡ antari ipireetari = *becerro, toro, shirampari vaca*

haetzirori omaperotatyaa ipinkatha-ritzi irika jeekaen-tsiri, tema imataawitawo antaripero-paeni ipinkathari-wentantzi rirori. Ikantee-yanakirini:

^{††11} ¶Nowinkatharite! ¶Tajorentsi!

Rootaki kameethatatsi otzimi-motzimi eeroka powaneenkawo, ipinkatheetzimi, otzimi-motzimi pishintsinka.

Eeroka wetsika-yitakiro maawoeni, tema eeroka kowashiteen-chari otzimayite powetsikani.

Jankina-rentsi eejatzii Ipireetari

5 Noŋaatziiri irika jeekaen-tsiri jeeka-mento-tsiki, roteeyaki rakoperoki apaani jankina-rentsi. Kameetha apineetaka, 7 okaatzii rapiitee-takiro ot-sirekae-takiro eero rapinee-ryaan-teetawo. ² Noŋaatzii apaani Ronampiri Tajorentsi tziyatsiri ishintsinka, shincheenkari iŋaawaetzi, ikantzi rojampitantzi: “¿Iitaka ishinetee-takiri rotsireka-ryeero iroka jankina-rentsi, opoŋaashityaa rapinee-ryeero?” ³ Tekatsi materoni rapinee-ryeero iŋaanatantyaawori. Tekatsi inkiteki, eejatzii tekatsi kepatsiki, ari okimitakari eejatzii sharinkaweniki, tekatsi apineeryeeroni iŋaanatantyaawori. ⁴ Antawo niraanaka, tema tekatsi materoni rapinee-ryeero iŋaanatantyaawori. ⁵ Ari ikantana apaani antariperori: “Aritaki piraaka. Pamini. Eenitatsi matzirori otzimi-motziri itajorenka, riitaki materoni ot-sireka-ryeero, rapinee-ryeero. Riitaki apaani charinitariri Judá, iiteetziri ‘Manitzi.’ Riijatzii charinitariri David. Riitaki ikowakahaetakiri imatero.”

⁶ Opoŋaashitaka noŋaaki apaani ipireetari. Ikatziyaka niyankineki ojeekaki jeeka-mentotsi, rojatekakari inkite-weri-paeni, eejatzii antaripero-paeni. Kimiwicka irika ipireetari aritaki rowamaa-witee-takari paerani. Eenitatsi okaatzii 7 ichee. Eenitatsi eejatzii 7 rooki. Riitakira oshiyakaa-wenta-chari 7 Tajorentsi, ikaatzii iŋa-haeteeri maawoeni kepatsiki. ^{††7} Ikanta ipireetari riyaa-ta-shita-nakiri jeekaen-tsiri iwinkathari-mentoki, raa-paakiro jankina-rentsi roteeyakiro rakoperoki. ⁸ Tema maawoeni irika 4 inkite-weri eejatzii antaripero-paeni, rotziwerowa-shita-nakari ipireetari, ipinkathata-nakiri. Tzimayitatsi iwiyompiri-mento-paeni. Tzimayitatsi iyajanka-patharite itaayitakiri rowetsika-ŋakita-shitakiro ooro, rowayitakiro janta. Tema iroka kajanka-pathari rootaki oshiyakaa-wenta-chari ramana-piintani ikaatzii rashiyitaari Tajorentsi. ^{††9} Ari romampahae-tanakawo owakirari mampaantsi, romampaa-kotari ipireetari, ikantzi:

Eeroka riiperori, ishinetee-tzimi poteeyiro jankina-rentsi, eeroka otsireka-ryeeroni,

Eeroka apaatakirori pira ratsipeta-kahae-takimi, pipinako-wenteeri atziri-paeni rashitan-taariri Tajorentsi.

Aripaete rashiyitaari Tajorentsi ikaatzii sheninkata-waka-yitachari jempe-rika-paeni, ikaatzii kemathata-wakaawori iŋaani jempe-rika-paeni, ikaatzii nampiyita-wori jempe-rika janta, ikaatzii ipinkathari-wentee-tziri jempe-rika-paeni.

†† 8, 9, 13 ipireetari = *cordero* ‡† rashiyitaari Tajorentsi = *kiteshireri*

¹⁰ Eeroka kantakaawori ikimitan-taariri Omperatajorentsitaawo-rewo, ipinkathari-wentziri Tajorentsi.

Riiyitakira pinkathari-wenteerini jaawiki-jatzi-paeni.

¹¹ Opoŋaa-shitaka noŋaaki osheki Ronampiripaeni Tajorentsi piyowenta-paakawori jeeka-mentotsi, jempe ijeekaki inkite-weri-paeni eejatzi antaripero-paeni. Ari ipiyo-perotee-yapaakani osheki, oshekini Ronampiripaeni Tajorentsi. ¹² Ikanteeyini:

Irika ipira ratsipeta-kaawitee-takari, riitakira riiperotatsini otzimi-motan-tyaariri itajorenka, rashaahawo, riyotani, ishintsinka, ipinkathanka, rowaneenkawo, eejatzi iweshiryaa-wentanka. †

¹³ Nokematzi romampahae-yanakani maawoeni jeekantawori inkite, kepatsi, inkaari, sharinkaweni. Ikanteeyini:

Irika jeekaetsiri jeeka-mento-tsiki, itsipatakari ipireetari,

aweshiryaa-wentyaari irika, pinkathataa-rewo irika, otzimi-motziri rowaneenkawo, ipinkathari-wentantzi, ashi rowaero.

¹⁴ Riitakira inkite-weri-paeni apiipiintzirori ikantzi, "Kyaariwé." Riima antaripero-paeni rotzi-werowashiteeyakarini ipinkathatee-yirini irika kanteetaa-chani.

Itsireka-ryeetakiro

6 Okanta noŋaayiri Ipireetari itsireka-ryaanakiro etanakawori rotsirekae-takiro. Ari ishincheenkatanaki iŋaawaetanaki apaani inkite-weri kaatatsiri 4, okimiwitakawo ookatha-rentsi, ikantzi: "ŊPipoki!" ^{††2} Naminaki, noŋaatziiri ishiyapaaka apaani kitamaari ikyaaakoetari, eenitatsi kyaakota-kariri roteeyakiro iwyaani. Ramantheete-tawakiri, jataki rowayirityaa, ithonkante. ‡

³ Ikanta Ipireetari itsireka-ryaanakiro otsipa, apiteta-siri. Ari iŋaawaetanaki itsipa inkite-weri kaatatsiri 4, ikantzi: "ŊPipoki!" ⁴ Ari ishiya-paaka itsipa ikyaaakoetari kityonkari, iipaetawakiri antawo owathaa-mentotsi kyaakota-kariri. Riitaki rowaetaki roka-kaeri atziri-paeni ijeeki kameetha kepatsiki. Roojatzi opoŋaantanakari rowamaa-wakayita.

⁵ Ikanta Ipireetari itsireka-ryaakiro otsipa, mawatatsiri. Ari iŋaawaetanaki itsipa inkite-weri, ikantzi: "ŊPipoki!" Ari naminaki, noŋaatziiri ishiya-paaka itsipa ikyaaakoetari chenkariri, roteeya-kiro itena-mento kyaakota-kariri. ⁶ Nokematzi iŋaawaeta-neentsiri ikatziyee-yakanira inkite-weri, ikanteetzi: "Pipimantayite eepichokiini piwankiri, pipinatakaa-perotyaaowo, tema tee otzima-perotzi. Aritaki paaki osheki koriki apaani kitejeri, roojatzi iŋahaetan-takyaawori antawo tashetsi. Roo kanteencha eero powaariperotzitawo pankirentsi jempe raayitee-tziro imiriteetzi, jempe raayitee-tziro eejatzi yeenkantsi." ‡†

† ipira = Cordero †† Ipireetari = Cordero ‡ ikyaaakoetari = caballo †† Rootaki ikantee-takiri jaka: "Pipimante apamotoki-roeni opane trigo okaate opinatyaa apaani koriki denario. Pipimante mawamotoki-paeni opane cebada okaate opinatyaa apaani koriki denario."

⁷ Ikanta Ipireetari itsireka-ryaakiro otsipa. Ari iŋaawaetanaki itsipa inkite-weri, ikantzi: "ŊPipoki!" ⁸ Ari naminaki, noŋaatziiri ishiya-paaka itsipa ikyaaakoetari kiteriri, iiteetzi "Kaamanitaantsi" kyaakota-kariri. Ari itsipatakari iiteetzi "Sharinkaweni." Irika iiteetzi "Kaamanitaantsi" ishinete-takiri rowamaayite osheki jaawiki-jatzi-paeni. Eeniyitatsi rowamaa-kaantakiri rowathan-teetyaari ojataa-mentotsi, eeniyitatsi aayiteri itashe, itsipa aayitakiri mantsiya-rentsi, itsipa ratsika-yiteri katsimari piratsi. ‡

⁹ Ikanta Ipireetari itsireka-ryaakiro otsipa. Noŋaatzi oponkitziki taamentotsi ishire-paeni ikaatzi rowamaa-wentee-takiri ikyaryootzi ikenkithata-koteero iŋaani Tajorentsi. ¹⁰ Riitaki kaemayita-neentsi shintsini, ikan-teeyini: "Nowinkathari-perote, Tajorentsi, Kyaarperori. ¿Jempe-paetema okaate poyaawentyaa okantya pipiyako-wentan-teenari, powajankitaa-yiteeri jaawiki-jatzi-paeni?" ¹¹ Ikanta iipaetakiri kitamaari kithaarentsi ikithaatyaa, ikantzi: "Piyaata-kaero pimakoryaawaki roojatzi rareetan-takyaari pireziti-paeni pitsipatakari pantawaetaki. Tema otzimatyee rowamaeteri rirori-paeni roshiya-koteemiro eeroka-paeni."

¹² Noŋaatziiri Ipireetari itsireka-ryaakiro otsipa, yotapaaka apaani ithonkan-tyaawori. Ari omapoka-nakari antawo omoyeka. Tsiwaki-matanaki ooryaa, tsirenikaakitanaki. Kityonkatanaki kashiri roshiya-nakawo iraantsi. ‡†¹³ Ari ipariyayitapaaki ompokiro, ikimiwita-nakawo opariyayitzi irakakiri chochoki otekitziro antawo tampyaa. ‡†¹⁴ Tee okoŋaatanee inkite, okimita-nakawo apineeta-hanki antawo tsipana. Tee iŋahaetaneero ochempi-paeni thonkanaka otaanka-yitanaki eejatzi othampishi-paeni. ¹⁵ Omaneeya-nakani atziri-paeni impeeta-mooki. Ari ikaatzi romaneeyanakani maawoeni, pinkathari-paeni, riiperori-paeni, reewari-paeni owayiri-paeni, ashaahantaniri-paeni, shintsiri-paeni, omperataa-rewo-paeni, jeekashi-waetaniri-paeni, maawoeni. ¹⁶ Irika-paeni omanayita-neenchari ikaema-kaemata-nakiro ochempi, mapipaeni, ikantzi: "Patsinakae-yinani. Pomanina eero noŋaantawo jeekaen-tsiri iwinkathari-mentoki. Pomanina eero noŋaantari iyatsimanka Ipireetari. ¹⁷ Tema monkaapaeteta-paaka iyatsimanka. ¿Eenitatsima amaweteeroni?"

144,000 ikentakoetziri ipankaki

7 Okanta okaatapaaki iroka, noŋaaki ikatziyayita 4 ronampiripaeni Tajorentsi jempe-rika owatzichentetapaa kepatsi. Riitaki otzikayitakirori antawo tampyaa. Rootaki kaari iŋeetantawo otamakaakaero inkaari, tee iŋahaetziro eejatzi owaha-panayitero oshi inchatto. ² Ikanta noŋaaki eejatzi itsipa Ronampiri Tajorentsi itonkaa-paaki ishitowapintzira ooryaa. Riitaki amakirori ikentako-mento Tajorentsi, Kaŋaaniri. Icherapaaki iŋaanata-paakiri 4 ronampiri Tajorentsi. Tema irika-paeni 4 ronampiri Tajorentsi, otzimi-motziri ishintsinka, ishinete-takiri rowaariper-

‡† eeniyitatsi = 1/4 ‡†† tsirenikaakitanaki = oshiyaka mere-mawota-tsiri kithaarentsi ‡†† chochoki = higuera, higo

otero kepatsi eejatzi inkaari. ³ Ikantapaakiri: “Paata powaariperotziro kepatsi, inkaari, inchato-paeni, nopothota-wakiriita nokentako-tawakiriita ipankaki rompera-yitaari Tajorentsi.” ⁴ Nokematzii apaani kenkitha-waeta-kota-nakiriri ikaatzi ikentakoe-takiri ipankaki. Ikaateeyini 144,000. Riiyitaki kaatatsiri 12 ri-nashi-yitaa icharini-yitari Israel. ⁵ Ikentakoyite-takiri ipankaki 12,000 icharini-paeni Judá, 12,000 icharini-paeni Rubén, 12,000 icharini-paeni Gad, ⁶ 12,000 icharini-paeni Aser, 12,000 icharini-paeni Neftalí, 12,000 icharini-paeni Manasés, ⁷ 12,000 icharini-paeni Simeón, 12,000 icharini-paeni Leví, 12,000 icharini-paeni Isacar, ⁸ 12,000 icharini-paeni Zabulón, 12,000 icharini-paeni José, 12,000 icharini-paeni Benjamín.

Kitamaa-yiteen-tsiri ikithaa-yitaka

⁹ Okanta okaatapaaki iroka, noñaatzii ipiyotee-yakani atziri-paeni. Tema osheki-pero ikateeyakini, tekachaa-jeeni materoni riyoteri jempe-rika ikaateeyini. Riiyitakira poñaayiteen-chari jempe ipinkathari-wentzi-teekari jempe-rika-paeni, sheninkata-wakaa-chari jempe-rika-paeni, nampitzi-yiwitawori jempe-rika-paeni, kemathata-wakaawori iñaani jempe-rika-paeni. Irika atziri-paeni, riitaki katziyi-mota-kariri jeekaen-tsiri iwinkathari-mentoki eejatzi Ipireetari, kitamaayitaki ikithaa-yitaka. Roteeya-yitaki kompiroshitonki. ¹⁰ Thaamentee-yakani, ikaemaeyini ikantzi:

Riitakira Tajorentsi owawijaa-kotan-tatsiri, riitakira jeekaen-tsiri iwinkathari-mentoki, itsipatakari Ipireetari.

¹¹ Ikanta rotziwerowae-yanakani tapotheeta-kirori pinkathari-mentotsi. Irika ikaatee-yakini: Ronampiri-paeni Tajorentsi, antaripero-paeni eejatzi inkite-weri-paeni kaatatsiri 4. Iweshiryaa-wenta-nakari Tajorentsi, ¹² ikanteeyini:

“Kyaariwé! Ithaamenteeyanakarini rirori, otzimi-motziri rowaneenkawo, yotaniri irika, pasoonkitaarewo irika, pinkathataa-rewo irika, eenitatsi itajorenka eejatzi ishintsinka. Ashi rowaero aweshiryaa-wentee-yaari Tajorentsi. Kyaariwé.”

¹³ Ikanta iñaanata-nakina apaani antaripero, ikantzi rojampitana: “¿Iitaka irika-paeni kitamaa-theeteen-tsiri ikithaataka? ¿Jempema ikinapaakika?” ¹⁴ Ari nokantanakiri naaka: “taanitya, piyotziro eeroka nowinkatharite.” opoñaashita ikantanakina rirori: “Riiy-itakira ñaayita-kirori ‘Antawo Kemaatsi-waetaantsi.’ Okimiwitakawo ikewayitan-takyaawomi iithaari rira Ipireetari, rootaki kitamaa-pero-mawota-kaerori.

¹⁵ Rootaki rotsinampaan-taawori irika-paeni ikatziyi-motaari Tajorentsi ijeeka-mentoki. Ashi rowaero kitejeriki eejatzi tsireniriki rantawaeteeniri itajorentsi-pankoteki. Irika jeekaen-tsiri iwinkathari-mentoki, ikimitawo riimi katziya-thaanteteen-chani, raampiyeeri irika-paeni. ¹⁶ Eero itashe-neenta-waetee, eero imiri-neenta-waetee, eero ikemaatsi-waetaari ooryaa, eero ratsipeta-waetaawo majawirentsi. ¹⁷ tema irika Ipiree-

tari, tsipata-kariri jeekaen-tsiri iwinkathari-mentoki, ri-itakira aminakowentee-rini, ikimita-kaanteeri raminakowenteetziri ipireetari, riitaki aayiteerini rirakaeri nijaa añaakaan-tatsiri. Tema Tajorentsi oshekyaaiperoteerini, riraawae-yitakaha.”

Kaatapaen-tsiri 7 itsirekae-takiro

8 Ikanta Ipireetari, itsireka-ryaakiro otsipa kaatapaen-tsiri 7 itsirekae-takiro. Ojamani imaeriteeta-paentzi inkiteki, tekatsi apaani ñaawaeta-tsini. ^{††} Ikanta noñaakiri 7 ronampiri Tajorentsi itsipata-piintakari Tajorentsi. Iipaetakiri tziwoomentotsi. ³ Ikanta ipoka-paaki itsipa ronampiri Tajorentsi, ikatziyi-mota-paakawo taamentotsi, roteeya-nakitakiro rowetsikae-tziri ooro. Irika ronampiri Tajorentsi, iipaetawakiri osheki kajanka-ri itaantyaawo roteeya-nakitakiri. Ari otsipataanakawo ramanani atziri-paeni rashiyitaari Tajorentsi, okimiwitaka opiyota-kyaami taamento-tsiki. ^{‡‡} Okanta otaanaka kajanka-ri janta roteeya-nakitakiri ronampiri Tajorentsi, katziyee-nkatanaka oyachaarinka otsipae-nkata-nakawo ramanani rashiyitaari Tajorentsi, osheki inimotakiri. ⁵ Ikanta irika ronampiri Tajorentsi oteeya-nakitakiro itaamento, raaki omaamari-menkite taamentotsi, rotetakiri roteeya-nakitakirira. Rookakiro kepatsiki. Ari omapoka-nakari kamenee-nkata-neentsiri, antawo ookathatanaka, antawo omoyekanaka eejatzi.

Tziwoomentotsi-paeni

⁶ Wetsikae-yanakani 7 ronampiri Tajorentsi itziwooteeyini.

⁷ Ari retanakawo apaani Ronampiri Tajorentsi itziwootanaki, omapoka-shita-paaka ookathatanaka, oparyaa-paaki kepatsiki jiriniki otsipataanakawo iraantsi. Otaapaakiro kepatsi. Rooteentsi othonkyaami kashetani kepatsi otayaa inchato-paeni, eejatzi in-chashi-paeni. ^{‡‡}

⁸ Ikanta itziwootanaki itsipa ronampiri Tajorentsi, omapoka-shitanaka otonkanaki oshiyakawori antawo-paeni ochempi, shitowanaki paamari ookapaaka inkaareki. Rooteetsi othonkyaami kashetani kepatsi jempe otzimayitzi nijaa eejatzi inkaari-paeni oshiyanakawo iraantsi. ⁹ Rooteentsi ithonkyaami ikamayitemi kashetani ikaatzi jeekayitan-tawori inkaari, eejatzi rooteentsi othonkyaami kashetani antawo amaatako-mentotsi-paeni. ¹⁰ Ikanta itziwootanaki itsipa ronampiri tajorentsi, omapoka-shitanaka iparyaa-paaki ompokiro, paamatapaaki roojatzi jempe ojeekayitzi nijaa, rooteentsi othonkyaami kashetani antawaani, eejatzi jempe ikaapiinteezti nijaa. ¹¹ Irika ompokiro paryaapaen-tsiri kepatsiki iiteetziri “Kepishiri.” Tema ikepishaatakapaakiro maawoeni nijaa jempe oparyaa-yitapaaki ipomeki. Rooteentsi othonkyaami kashetani kepatsi ikamayitemi atziri opiyakiri rirakirowa nijaa.

^{††} ipireetari = Cordero; ojamani imaeritetapaentzi = 1/2 hora.

^{‡‡} rashiyitaari Tajorentsi = kiteshireri-paeni ^{‡‡} ookathatanaka = oparyaa-paaki paamari ^{‡‡} rooteetsi othonkyaami kashetani = 1/3

¹² Ikanta itziwootanaki itsipa Ronampiri Tajorensi, omapoka-shitanaka itsireni-tanaki ooryaa, rooteentsi othonkyaami kashetani tee ooryaane. Ari ikimita-nakiri kashiri eejatzi ompokiro, tee roorentanaa tsireniriki.

¹³ Nokematzi poemata-paentsiri ikinapaaki inkiteki, noŋaatziiri pakitha, ikantapaaki rateki: "Aapa, aapa, aapa, ashironmatsiterini ikaate nampitee-yaawoni kepatsiki, riitaki atsipetyaawoni yotapaen-chari itziwootawae mawa Ronampiripaeni Tajorensi!"

9 Ikanta itziwootanaki itsipa ronampiri Tajorensi. Noŋaatziiri iparyaapaaki oshiyakariri ompokiro jaka kepatsiki. Riitakira ikowakaetakiri rashita-ryeero omoo inthomoeki-perota-tsiri. ² Ikanta rashita-ryaakiro, ari oshitowaen-katanaki kachaari, okimitanakyaawo okantahanki antawo ootaantsi. Opamanka-nakiri ooryaa eejatzi tampyaaenka. ³ Ari ishitowa-nakiri kachaariki osheki tsinawo-niro, ikimita-paakyaari ikentantzi kitioniro. ⁴ Tee ishinete-tziri rowaariperotero pankirentsi, inchashi-paeni, inchato-paeni. Apatziro ikentayita-paakiri atziri-paeni kaari ikentako-pankayitzi Tajorensi. ⁵ Irika-paeni tsinawo-niro, tee ishinete-tziri rowamayiri atziri-paeni ikentayitakiri. Apatziro ikemaatsita-kaa-shiyitakiri ikaatzi 5 kashiri. Antawo ikatsitzi-motakiri, kimiwaetaki iyatsinka kitioniro. ⁶ Oshekira ikemaatsi-waetyaa atziri-paeni, ikowawityaa ikama-pithateri, eero omatzi-maeta.

⁷ Irika-paeni tsinawo-niro ikimita-kotakari ikyaakoetari iŋaanta-kaetari rowayirityaa, ramantheeyitakari ooro. Atziripoo-teeyakini. ¹⁸ Jantha-petee-shiri iishi, roowaetaki oeshi tsinani. Antawo-paeni raeki roowaetaki raeki manitzi. ⁹ Okimiwitaka ikithaata-tyeeyawomi eshiro-takiri ichopineeki. Antawo ipoematanaki rahaeya-nakini, ariwaetaki opoematzi ishiyakotan-teetari inoshika-yitziri ikyaakoetari aririka riyayite rowayirita-wakaetyaa. ¹⁰ Ikimitakari kitioniro-paeni otzimayitzi ithoyeni ipatzishi-thaki. Ikaatzi 5 kashiri ojamanitzi awijantyaari iyepiyanka. ¹¹ Irika reewaritakari tsinawo-niro, ronampiri Tajorensi naawita, riitakira pinkathari-wentan-tatsiri janta inthomoeki-perotzi omoo. Iiteetziri "Thonkan-taniri." Iŋaani-ki Heber-paeni, iiteetziri "Abadón." Iŋaaniki wirakocha, iiteetziri "Apolión." ††

¹² Arira oweyaari etanakawori ratekaetzi "Aapa!" Roo kanteencha eenirowa iyota omonkaatyaa apite ikan-teete "Aapa!"

¹³ Ikanta itziwootanaki itsipa ronampiri Tajorensi, eeniro iyotapaaka itziwootawae apaani Ronampiri Tajorensi roojatzi imonkaatan-tyaari 7 Ronampiri-paeni Tajorensi. Nokematzi iŋaawaeta-neentsiri onampinaki taamentotsi monteta-kariri Tajorensi.

¹⁴ Iŋaanata-paakiri ronampiri Tajorensi tziwootaneentsiri, ikantziri: "Poojoryaa-koteri 4 ronampiri Tajorensi kimitakawori oojotyeyerimi nijaa Antawaani." ¹⁵ Roojoryaa-koetakiri ronampiri Tajorensi ayimatakiri rowamaante. Rooteentsi ithonkirimimi rowamayiri atziri nampiyitawori kashetani kepatsi. Rootaki roojoryaa-

koetan-takariri ithonkante. ¹⁶ Eenitatsi osheki owayiri-paeni kyaakota-kariri ipireetari. Ikantee-takina, ikateeyini 200,000,000 owayiri-paeni. ¹⁷ Ikanta noŋaakiri ikoŋaa-perotanaki irika owayiri-paeni noŋaashiretakiri, ikithaa-yitakawo eshiro-takiri ichopineeki. Eenitatsi poreka-theeteen-tsiri ikimitakawo paamari, itsipa kityonkae-ronka-theeteen-tsiri, itsipa kiteritheeteen-tsiri. Irika-paeni ikyaakoetari, ariwaetaki iito manitzi. Oshitowanaki ipaanteki paamari, kachaari, kiteri-moetotanaki kachaari, osheki oshitzinka. ¹⁸ Iroka okaatzi shitowa-neentsiri ipaanteki, rooteentsi othonkirimimi owamayiri atziri nampiyitawori kashetani kepatsi.

¹⁹ Tema ipaanteki ikyaakoetari otzimayitzi ishintsinka. Tema kantacha ratsikan-tantyaawo eejatzi ipatzishithakiki, ikimiwitakari maanki.

²⁰ Roo kanteencha, teera rookiro ikaaripero-yitzi atziri-paeni kaari rowamaete. Eekiro riyata-kaatzi-iro ipinkatha-yitanakiri peyari-paeni, ipinkathatziro oshiyaka-wontsi rowetsikae-tziri ooro, koriki, eshiro, mapi, incha-kota, riitakiri itajorensi-nirote, teemaeta iŋaanta-nitzi, tee ikema-nitzi, tee ranashita-nitzi.

††²¹ Teera rookiro rowamaan-tayitzi, ikija-minthatantzi, imayempitzi, ikoshiyitzi.

Ronampiri Tajorensi oteeyakirori oryaani ojankinarentsi

10 Ikanta noŋaaki ishaawi-nkaeya-paaki itsipa ronampiri Tajorensi, ikinanta-paakawo menkori, kimiwitaka irika roomi ikithaata-kyaami menkori. Kimi-witaka riimi oye ramantheetakyaa iitoki. Shipakiryayita ipooki, ariwaetaki ooryaa. Kimitaka omoreka-tyeemi ipori-paeni. ² Roteeyakiro oryaani jankinarentsi panaryeen-chari. Ikanta rayiitzi-mata-paakira, raatzikan-tapaakawo iitzi-peroki inkaariki, rooma rampate raatzikan-tapaakawo kepatsiki. ³ Ikaemapaaki, riiwaetaki ikaemi manitzi. Omapoka-shitanaka ookathatana-ka, 7 okaatzi apiitanakiro ookathata. ⁴ Okanta okaata-paaki 7 ookathataka, ari nokowawita nojankinateromi nokemakiri iŋaawaetakiri ookatha-rentsiki. Nokematzi iŋaanata-nakina apaani inkite-jatzi, ikantana: "Eero pojankinatziro pikemakiri ookatha-rentsiki." ⁵ Ikanta iŋaawaetanaki noŋaakiri ronampiri Tajorensi aatzika-paakirori inkaari eejatzi kepatsi. Itzinaa-wakota-naka rakoperori, ⁶ rootaki riyotetan-tyaari tee itheeya. Ikan-tanaki: "Riitaki Tajorensi yotzirori omaperotatyaa nokamantemi, riitaki Kaŋaaniri, wetsika-kirori inkite, kepatsi, inkaari, maawoeni ikaatzi tzimantawori. Teera ojamanitapae, ⁷ rooteentsi itziwoote oweyaantawori ronampiri Tajorensi, arira omonkaa-paetetyaari okaatzi ikantakiriri Tajorensi Kamantantaniri-paeni ikamantantero kaari riyotako-witeeta paerani."

⁸ Nokematzi rapiiita-nakiro iŋaanatana inkite-jatzi, ikantana: "Piyaata-shiteri ronampiri Tajorensi katziyeeen-chari inkaariki eejatzi kepatsiki, payiro eeroka jankinarentsi panaryeen-chari roteeyakiri." ⁹ Ari

‡ Rooteentsi ithonkirimimi rowamayiri atziri nampiyitawori kashetani kepatsi = 1/3 atziri-paeni tziimantsiri kepatsiki †† eshiro = bronze

† ikyaakoetari = caballo †† iŋaani wirakocha = griego

nokantakiro. Niyaata-shita-nakiri ronampiri Tajorentsi, nokowa-kota-paakiri, nokantziri: "Pipinawo jankinarentsi." Ari ikantanakina rirori: "Iroka, poyaawo. Osheki owochanka, ariwaetaki pitsi aririka powakyaawo, rooma aririka piniyakiro, ari okepishikapakimi pimotziki." ¹⁰ Ari nokantakiro, naakiro, nowakawo. Ari okantaka, pochawitaki ariwaetaki pitsi, roo kanteencha osheki oepishika-nakina nomotziki. ¹¹ Ari ikantanakina ronampiri Tajorentsi: "Pikamantanteero okaate awijimo-yiterini ikaatzi nampiyitawori jempe-rika-paeni janta, ikaatzi ipinkathari-wentee-tziri jempe-rika-paeni, kemathata-wakaawori ifaani jempe-rika-paeni. Pikamantayiteeri eejatzi pinkathari-paeni."

Apite kenkithata-kowentan-taniri

11 Ikanta iipaetakina kotzitsi, nomonkaa-mento iroka. Ikanteetakina: "Piyaate pimonkaatero tajorentsi-panko, eejatzi taapokimentotsi. Piyoteri eejatzi jempe ikaatzi piyoteen-chari janta ipinkathatantzi. ² Eero pimonkaatziro jantakiroki tajorentsi-panko. Rootaki ishineteetakiniriri itsipa-jatzi atziri-paeni, arira ipiyotee-yaani koshekan-taniri janta tajorentsi nampitsi. Ari rawijeri ikaate 42 kashiri ojamanite. ¹³ Ari paetera, notyaante apite kenkithata-kotenari, riitakira kenkithata-paakironi awijayita-tsini, okaate 1260 kitejeri ikenkithata-kotena. Ikimita-kotyaari ikanta ikithaayita owashireta-kotariri kaminkari." ^{††}

⁴ Irika apite kenkithata-kotan-taniri, riitaki roshiya-kaawentee-takiri paerani apite inchato, riijatzi roshiya-kaawentee-takiri apite roota-mento Tajorentsi pinkathari-wentziriri kepatsi-jatzi-paeni. ⁵ Itzime-rika kowatsini ikoshekyaaari irika apite kenkithata-kaantaniri, ari oshitowanaki ipaanteki paamari, ithonkakiri kijaneentziriri. Ari ikantyaari maawoeni kowawitachani ikoshekyaaari, ari ikamaki. ⁶ Irika kenkithata-kaantaniri otzimi-moteri ishintsinka. Ari ikantakaa-kyaaawo rirori eero oparyahae inkani roojatzi imonkaatan-takyaawori ikenkithata-kaantzi. Ari imatakiro ipeyiro iraantsi nijaa-paeni. Ari omatakyaa otzimi oetarika pomeentsitzi-mowaetyaarini jaawiki-jatzi. Ari rapiipiintero okaatzi ikoyiri rirori. ⁷ Aririka okaatapaaki ikenkithataki, ari ishitowa-nakiri mashireyantzi owantaniri ipoñaakyaawo omooki inthomoe-perota-tsiri, ikosheka-paakari apite kenkithata-kaantatsiri, roojatzi rowamaan-takyaariri. ⁸ Rookanakiri rowamaani awotsiki janta antawoeteki nampitsi, jempe ikenta-kotee-takiri paerani Iwinkatharite. Rootaki oshiyakaa-wenta-chari "Paa-maarini" eejatzi "Apitantoni." ⁹ Eero ishineteet-ziri iki-teeteri rowamaani, aririka awijanaki mawa kitejeri okaate ojamanite ramina-mintheeteri. Ithonkyaa ifeeri nampiyitawori jempe-rika-paeni, sheninkata-wakaa-chari jempe-rika-paeni, kemathata-wakaawori ifaani jempe-rika-paeni, ikaatzi ipinkathari-wentee-tziri jempe-rika-paeni. ¹⁰ Antawo roemoshirenkyaa

† kashiri = 1260 kitejeri = awijaneentanaki mawa ojarantsi ojamanite †† ikithaayita owashireta-kotariri kaminkari = karenimawota-tsiri kithaarentsi ‡ inchato = olivo

kepatsi-jatzi-paeni, ipashita-wakae-yityaa oeta-rika-paeni. Ikimoshireyitee rowamahae-takirira apitekiro kenkithata-kaantaniri kemaatsita-kaayita-kariri kepatsi-jatzi-paeni. ¹¹ Roo kanteencha, awijanaki otsipa mawa kitejeri, itajonkaeri Tajorentsi irika-paeni, añaayitee. Ikanta ipiriintaa. Osheki ithaawae-yanakini ifeetakiri ipiriintaa. ¹² Ikemaetaki shintsiri ñaantsi inkiteki, ikanteetaki: "Pateete jaka jenoki." Romapokashitanaka roenokan-tanaawo menkori. Tema ifaawaari maawoeni kijaneenta-waeta-kiriri. ¹³ Ari omoyeka-nakari antawo kepatsi, rooteentsi othonkiromi nampitsi, ikamayitaki ikaatzi 7000 atziri. Riima kaari kamatsini, ikantayitanaki: "Omaperotatya otzimi ishintsinka Tajorentsi jeekatsiri inkiteki." ^{††}

¹⁴ Ari awijawitaka apite ikanteetaki "Ŋapa!" Roo kanteencha, rooteentsira ifeetero mawatatsini.

Oweyaantawori tziwootaantsi

¹⁵ Ikanta itziwootanaki oweyaantawori ronampiri Tajorentsi, ari ikaemae-tanaki inkiteki, ikanteetzi: Nimaeka ipinkathari-wentantee Awinkatharite kepatsi-kinta.

Ari ipinkathari-wentantee Jeepatzii-totaa-rewo, rotyaan-takiri Tajorentsi, ashi rowaero ipinkathari-wentantee. ¹⁶ Ari rotziwerowae-yanakani 24 antaripero-paeni, iweshiryaaawenta-nakari Tajorentsi, ¹⁷ ikanteeyini:

ŊTajorentsi! ŊPinkathari! ŊShintsiperori!
Eerokataki nimaeka, pitzimita paerani, rooteentsi pipiye.

Osheki nopasoonkitemi, tema pimatakiro poñaahan-tziro pishintsinka, pipinkathari-wentantzi.

¹⁸ Paerani osheki ikijaneentakimi atziri-paeni, rooma nimaeka, monkaata-paaka poñaahanteeyaariri piyatsimanka, powajankitahaeri kamayiteen-tsiri, pithonkaeri owamaan-tayiteen-tsiri.

Aripaete pipinayiteeri Kamantantaniri-paeni pomperatani eeroka,

ari pikimitahaeri maawoeni kiteshireri pashiyitari, ikaatzi pinkatha-yiteemiri.

Maawoeni pipinayiteeri, petanakyaari antari-paeni eejatzi iryaani-paeni, maawoeni." ^{‡‡}

¹⁹ Ikanta ashitaryaanaka itajorentsi-pankote Tajorentsi janta inkiteki, koñaawaetanaki tajorentsi-moko jempe rotetakoe-tziro jankinata-kota-chari ikashiya-kahaetani. Antawo ookathatanaka, omoyekanaka kepatsi, paryapaaki antawo jiriniki.

Tsinani eejatzi noonki

12 Okanta okoñaatanaki inkiteki aamparentsi. Noñaatzii apaani tsinani, ariwaetaki ooryaa okithaatakari, riitaki kashiri okatziyantaka. Amantheeta-kotakari ikaatzi 12 ompokiro. ² Tema omotzitatzi iroka tsinani. Osheki okaema-kaema-waetaki okemaat-

†† rooteentsi othonkiromi nampitsi = jeemperika ojeekayitzi 10 pankotsi, opookanaki apaani, ari okantakari maawoeni nampitsi.

‡‡ pinkatha-yiteemiri: waerontsi

sita otzimaa-nite. ³ Ari okoñaatanaki inkiteki otsipa aamparentsi. Noñaatzii apaani noonki, kityonkari. Eenitatsi 7 iito, eejatzi 10 ichee. Ramanthee-yitakiro iito.

⁴ Osheki ompokiro ratahan-takari ishitha, rootaki imaterimi kashetani ijeekayitzira ompokiro, rowaryaakiri kepatsiki. Ikanta ipokaki noonki ojeekira tsinani, ikowaki royityaawo eenchaa-nikite aririka itzimapaaki. ¹⁵ Okanta otzimaa-nitaki tsinani, shiramparyaa-niki irika. Riitaki jewatan-teeyaarini atziri-paeni reshiro-kotzite. Omapoka-shitaka rahaeta-nakiri ijeekaki Tajorentsi iwinkathari-mentoki. ⁶ Rooma tsinani, shiyanaka roori ochempi-mashiki. Ari rowetsika-kiniro Tajorentsi jempe onampityaawo, okaate 1260 kitejeri iipaetero owanawo janta.

⁷ Aripaete otzimaki owayiritaantsi inkiteki. Riitaki Miguel koshekan-teenchari itsipatakari Ronampiri tajorentsi. Riitaki ikoshekaka Noonki itsipayitakari rirori Ronampiri Tajorentsi. ⁸ Teemaeta otzima-perotzi ishintsinka irika Noonki eejatzi Ronampiri tajorentsi. Tee ishinete-tziri ijeekawaete inkiteki. ⁹ Ari rowaryee-takiri Noonki itsipatee-takiri Ronampiri tajorentsi. Irika Noonki rowaryee-takiri, riitaki iiteetzi "Kamaari," iita eejatzi "Yakatantaniri." Riitaki kowatsiri ramatawiteri maawoeni atziri ikaatzi nampitawori kepatsiki. ¹⁰ Nokematzi cheraneentsiri inkiteki, ikantzi: Retateeta-nakawo ipinkathari-wentantzi Tajorentsi, retateeta-nakawo roñaahan-tziro ishintsinka, rowawijaa-kotantee.

Retateeta-nakawo eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo rotyaan-takiri.

Tema rotziryaakiri thaweta-kota-piinta-kiriri aetziri "noyemijantz-in-karite-paeni."

Kitejeriki eejatzi tsireniriki ithaweta-kota-piintziri Atajorentsi.

¹¹ Tema irika-paeni iiteetzi "noyemijantz-in-karite" rotsinampahaeri rirori Kamaari, tema ikamawenteeri Ipireetari, rapaatanakiro rira ikamaki.

Rootaki imatantaawori eejatzi rirori ikenkithateero ñaantsi,

ikowaki rirori ikamawenteeri Jeepatzii-totaa-rewo.

¹² Rootaki pithaamentan-tyaari eeroka-paeni inkitejatzi.

Ashironkamatsitemini eeroka-paeni kepatsi-jatzi, eejatzi nijaa-weri,

Tema kijanaka Kamaari rowaryee-takiri jempe pi-jeekawita,

Rootaki ikatsimatan-takari, tema riyotzi yotapaaka eepichokiini."

¹³ Ikanta iñaakiro noonki rowariryee-takiri kepatsiki, retanakawo ikemaatsita-kaawaetakawo tsinani tzi-makiriri shiramparyaa-niki. ¹⁴ Roo kanteencha, tzi-manaki apite oshiwanki, roowaetaki ishiwanki pakitha. Rootaki aantanaari iyaatero ochempi-mashiki, ojeekapithateri inteena maanki. Ari awijanaki mawa ojaentsi ojeekawaete janta. ^{††15} Ikanta ipaapate-paeni maanki

roemishitowanaki nijaa ipaanteki, kimiwaetanaka iniraani nijaa. Ikowawita rowiinkiro aririka oonka-kotanakyaa. ¹⁶ Roo kanteencha, tankanaki kepatsi, oniyaa-ta-wakiro nijaa, ari okanta awijakotan-takari tsinanira. ¹⁷ Ari opoñaanaka ikatsima-perotanaki noonki. Jataki rowayirityaari itsipa otomi-paeni iroka tsinani. Riityitaki roshiya-kaawenteetzi kemijanta-kirori ikantakaantani Tajorentsi, oetziñaarikota-naawori ñaantsi ikenkithatakoetziri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Apite mashireyantzi antami-weri

13 Nokanta nokatziya-paaka inkaari-cheraaki. Noñaatzii ishitowanaki nijaaki apaani

mashireyantzi owantaniri antami-weri. Eenitatsi okaatzi 10 ichee, eejatzi 7 iito. Ramanthee-yitakiro ichee-paeni. Eenitatsi rojankinee-takiri iitoki, itheenkatajorentsi-waeteetzi. ² Irika owantaniri ariwaetaki ikarinatzi manitzi. Rooma iitzi-paeni ariwaetaki maeni. Ariwaetaki ipaante manitzi. Riitaki oshinchaakiriri noonki, riiperori ipinkathari-wentan-tanaki irika owantaniri.

³ Okanta apaani iito irika owantaniri kimiwitaka rowamahae-takiro, roo kanteencha eejatzi añaahae. Osheki ipampoyee-ya-nakirini jaawiki-jatzi-paeni, ikemijanta-nakiri. ⁴ Osheki ipinkathata-nakiri, riitaki rajahaa-wenta-nakari, ikanteeyini: "¿Eenitatsima monkaatyaa irika owantaniri? ¿Eenitatsima otsinampaerini?" Ari ikimitee-takiriri eejatzi noonki, rajahaa-wentee-tanakari, tema riitaki oshinchaha-kiriri irika owantaniri.

⁵ Ishineteetakiri iñaawaeta-piinte irika owantaniri, itheenkatajorentsi-waetanaki. Riitaki ikowakahaetakiri ipinkatharite, ikaatzi 42 kashiri ipinkathari-wentante.

⁶ Osheki itheenkatajorentsi-waetaki ipaeryaa-waeta-shitakari Tajorentsi, ipaeryaa-waeta-shitakawo tajorentsi-thaante, ipaeryaa-waeta-shitakari inkitejatzi. ⁷ Riitaki owayirityaarini rashiyitari Tajorentsi, ikoyi rotsinampaeri. Riitaki ikowakahaetakiri ipinkathari-wenteeri ikaatzi sheninkata-wakaa-chari jempe-rika-paeni, nampiyitawori jempe-rika-paeni, kemathata-wakaawori iñaani jempe-rika-paeni, ikaatzi ipinkathari-wentee-tziri jempe-rika-paeni. ⁸ Osheki ipinkathata-nakiri jaawikiki-jatzi-paeni kaari jankinata-kota-chani jempe rojankinata-koyitaka riyoshiitee-takiri paerani rowetsikan-teeta-kawori kepatsi, ikaate rañaakahae-teeri, ikaatzi ikamawenteeri Ipireetari. ^{††}

⁹ Koyirori ikemathatero iroka, ikemijante:

¹⁰ Ikaate rominkyaawaeteeteri, Imateroota!

Ikaate owamaantan-tyaawoni ojataa-mentotsi, ari ikimi-teeri paata rirori rowamaan-teetyaari ojataa-mentotsi.

Rootaki roejokirotan-tyaawori ikemijanteeri rashiyitari Tajorentsi.

¹¹ Nokanta noñaaki itsipa mashireyantzi antami-weri ishitowanaki kepatsiki. Eenitatsi apite ichee, ariwaetaki otapo-terempita ichee ipireetari. Riitaki ñaawaeta-paentsiri, roshiya-paakari noonki. ¹² Irika antami-weri otzimi-motziri ishintsinka. Ipajawyya-wakari etakawori

† roo imaterimi kashetani = 1/3 †† Ari awijanaki mawa ojaentsi = apaani ojaentsi, ojaentsi-paeni ipoña kashetani ojaentsi

‡ rashiyitari Tajorentsi = kiteshireri †† Ipireetari = cordero

owantaniri rowama-witee-takari iito, eejatzi añahae. Ishintsitakiri atziri-paeni ipinkathateeri etakawori owantaniri. ¹³ Tema roñaahan-tapaakiro kaari iñaapiinteetzi. Ithonka iñaayitakiri maawoeni atziri rowayitaki ookatha-rentsi. ¹⁴ Osheki jaawiki-jatzi-paeni ramatawitan-takari ishintsinka ipajawyaa-kiriri etakawori owantaniri rowama-witee-takari iitoki. Ishintsita-nakiri atziri-paeni rowetsiki roshiya-kaawo etakawori owantaniri. ¹⁵ Ikanta irika antami-weri, itajonkakiri oshiyakaawontsi, añaanaki. Ari iñaawaetanaki. Ithonkakiri rowamaakiri kaari pinkathaterini. ¹⁶ Ikentako-pankata-kaantakiri atziri-paeni, imatakiri itsipa-paeni rakoperoki. Ithonka ikenta-kota-kaantakiri atziri-paeni, antari-paeni, eenchee-riki-paeni, ashironkaenkari-paeni, ashaahantzinkari-paeni, omperatantzinkari-paeni, omperataa-rewo-paeni, maawoeni. ¹⁷ Riima kaari ikentako-pankatakoteetzi, tee ishinetee-tziri ramananta-waete, eejatzi ipimanta-waete. Rootaki okowa-perotan-tyaari ikentakoe-teniri iwaero owantaniri maawoeni atziri-paeni. Itzimayite itsipa ikentakoe-takiniri oshiyawitawori iwaero. ¹⁸ Apaani yotaniri, ari okantaki ikemathatero iroka oshiyakawori iwaero owantaniri. Tema iroka oshiyakawori iwaero, rootaki rojankineetzi "666."

Romampaani kaatatsiri 144,000

14 Nokanta napiitakiro naminanee, noñaatziiri Ipireetari ikatziya ochempiki Kijakowentoniki. Ari itsipayitakari kaatatsiri 144,000 kentako-pankatako-yitakawori iwaero rirori, eejatzi rashi Ashitariri. ^{†2} Noke-matzii poemata-neentsiri inkiteki ariwaetaki oparyeenkaatzi nijaa, ariwaetaki shintsiri ookatha-rentsi, ariwaetaki ipiyompi-waeteetzi. ³ Rootakira owakira mampaantsi nokemakiri. Riitakira omampahae-yacharini kaateen-tsiri 144,000 ipinako-wenteeri Ipireetari. Itapothee-takari romampaa-wentari jeekaentsiri iwinkatharimentoki, ari ikatziyi-takari eejatzi 4 inkite-weri, eejatzi antaripero-paeni. Riitakira yoshiitacha romampahae-yakani irika-paeni, tekatsira itsipa materoni romampaeyaawo. ⁴ Irika-paeni kaateen-tsiri 144,000, kiteshireteeyakini, tee rantayi-tziro kaari kameethayitatsi imayempi-yitero tsinani. Riityitaki oyaata-piinta-kiriri Ipireetari jempe-rika-ikinayitzi. Riityitakira retakari rashitaari Tajorentsi, riijatzi rashiyitakari Ipireetari. ⁵ Tee itheeya-waante-nita, tee otzimawaetzi iyaari-pero-shirenka oeta ithaweta-koeteriri ijeekira Tajorentsi.

Ikamantantakiri mawa ronampiri Tajorentsi

⁶ Ikanta noñaaki rahapaaki inkiteki itsipa ronampiri Tajorentsi, ikenkithata-kaapaakiri jaawiki-jatzi ikaatzi ipinkathari-wentee-tziri jempe-rika-paeni, sheninkata-wakaa-chari jempe-rika-paeni, kemathata-wakaawori iñaani jempe-rika-paeni, nampiyitawori jempe-rika-paeni. Ikenkithata-kota-paakiniri kanteeta-chari

† rowayitaki ookatha-rentsi = paamari rowayitakiri inkitekinta
†† Ipireetari = Cordero

Kameethari Ñaantsi. ⁷ Icheraa-perotatzii, ikantzi: "Pipinkathateri Tajorentsi. Pajahaa-wentee-yaari. Tema rooteentsi raminakoe-teero okaatzi ranteetakiri. Rootaki piweshiryawentan-tyaariri wetsika-kirori inkite, kepatsi, inkaari, eejatzi nijaa-paeni."

⁸ Ikanta ipokapaaki itsipa ronampiri Tajorentsi, ishintsitapaaki ikaemapaaki, ikantzi: "Raphakiro-ryee-takiro antawo nampitsi Kompitaari. Ithonkae-takiri atziri-paeni nampitan-tawori, oetzifaaarikotawori imayempi-waetaki. Tema ikaema-shiryakiri itsipa-jatzi atziri-paeni roshiyakotyaari okaatzi rantayitakiri rirori. Okimiwitakawo roeshinkita-tyeerimi okanta imayempita-kaanta-kariri."

⁹ Ikanta ipokapaaki itsipa ronampiri Tajorentsi, mawatatsiri, ikaemapaaki ikantzi: "Itzimi-rika pinkathata-kiriri owantaniri, pinkathata-kirori eejatzi roshiya-kaawo, itzimi-rika kentako-pankatako-yitakawori iwaero, eejatzi rakoki, ¹⁰ riijatzitakira ikija-neenta-yiteri Tajorentsi. Okimiteeyaawo roetaatyeerimi piyanta-tsiri. Antawo ikemaatsita-kaayitee-yaari itahaeri, ratsipetee-yaawo kachaari, kiteri-moetotatsiri, osheki oshitzinka. Ari iñaayiteeri maawoeni ronampiri Tajorentsi tajorentsiteen-tsiri, ari iñeeri eejatzi Ipireetari. ¹¹ Ashi rowaero ikemaatsitee-yaawo awijayiteentsiri, kitejeriki eejatzi tsireniriki, eero otsiwaka-neentzi eepichokiini. Ari kimittee-yaari ikaatzi pinkathata-kiriri owantaniri, pinkathata-kirori roshiya-kaawo, kenta-kota-kawori eejatzi iwaero."

¹² Rootaki roetzifaaarikotan-tyaawori ramaweni-waenite rashiyitari Tajorentsi, imonkaata-piinteero ikantakaan-teetziri ikemijanteerira Jesús. ‡

¹³ Ikanta nokematzii iñaawaetanaki apaani inkite-jatzi, ikantzi: "Pojanatero iroka: Aririka ikamayite ikaatzi rashitaari Awinkatharite, kimoshireyitee." Ari okantanakiri Ishire tajorentsi, ikantzi: "Omatyaata, tema tee okowa-jaantyaa nimaeka iñaashintsi-shireta-waeteeyaa, tema kameetha imakoryaa-waetzi, inintaa-waeta-paawo okaatzi rantawentakiri."

Rowiikitee-teeri kepatsiki

¹⁴ Okanta okoñaata-paaki kitamaari menkori, noñaatziiri ijeekaki kimitakariri Itomi Atziri. Raman-theetakari ooro, roteeyaki thoyempyaa-nikiri kotsiraaniki. ¹⁵ Ikanta ishitowanaki tajorentsi-pankoki itsipa ronampiri Tajorentsi, ikaema-kota-paakiri jeekaentsiri menkoriki, ikantzi: "Jampae-nkatakira pankirentsi, powiikitan-tyaawo piyotsiraanikite." ¹⁶ Ikanta irika jeekaentsiri menkoriki, itotantakawo iyotsiraanikite, rowiitantaki kepatsiki.

¹⁷ Ikanta itsipa ronampiri Tajorentsi jeekantawori tajorentsi-panko janta jenokinta, shitowanaki rirori, roojatzi roteeyakiri thoyempyaa-nikiri kotsiraaniki. ¹⁸ Ari ishitowanaki itsipa ronampiri Tajorentsi ipoñaanakawo taapookimento-tsiki. Riyaata-shitanakiri ishinetee-takiri raminakowentero paamari. Ikaema-kota-nakiri itsipa oteeyakirori kotsiraaniki, ikantzi: "Picheka-yitero kithoki-yiteen-tsiri kepatsiki,

‡ rashiyitari Tajorentsi = kiteshireri

tema irakayitaki.”¹⁹ Tema imatakiro ronampiri Tajorentsi, ichekakiro kithokiteen-tsiri kepatsiki, ipiyotakiro inchato-naaki, ikawirinkaetero. Roo oshiyakawentacha iroka jempe ikantyaa Tajorentsi rowajankita-haeri kaari-pero-shireri-paeni.²⁰ Imaetakiro maawoeni chochoki ikawirinkae-takiri othapiki nampitsi, shi-towanaki iraantsi janta inchato-naki. Kimiwitaka ari opamanka-nakiro nampitsi. Iweyaakari ipaanteki ikyaaakoetari ojaanaatanaki iraantsi. Jataki inteena oonkyaa.^{††}

Ronampiripaeni Tajorentsi amironi paata 7 owajankitaantsi

15 Nokanta noñaaki otsipa aamparentsi inkiteki. Roopero okantaka, ipampoyaawentee-tanakiro. Eenitansi ikaatzi 7 ronampiri Tajorentsi. Riityitaki tsipayita-kawori rowajankitaan-tayitaki. Tema okaatzi rantayitakiri ronampiri Tajorentsi, ari omonkaatari ifahaetziro iyatsimanka Tajorentsi.

² Ari noñaaki eejatzi apaani inkaari, okimiwitakawo ñaarontsi. Roo kanteencha morekatheetaki iroka inkaari. Ari ikatziya-yitakari otsinampaa-kiriri mashireyantzi owantaniri eejatzi ikimita-kaawo. Ro-teeya-yitakiro iwiyompi-mento ipawaeriri Tajorentsi. Riityitaki kaari kentako-yityaawoni iwaero kowaenkari.³ Rootaki romampahae-yarini irika-paeni romampaakari paerani iwaiejatziteni Moisés. Iiteetziro “Romampaani Ipireetari,” okantzi:

Nowinkatharite Tajorentsi, Shintsi-perori,
Roopero okanta pantakiri, ipampoyeeyanakironi.
Panta-piintakiro eeroka tampatzikari eejatzi
kyaariperori.

Eeroka pinkathari-wenteeriri atziri-paeni.

⁴ ¿Eenitatsima kaari pinkathateemini, kaari aja-haawenteemini?

Apatziro eeroka pitajorentsiti.

Ari ipokashi-yitemi maawoeni itsipa-jatzi, tema eeroka ipinkathateeri.

Tema poñaahan-takiro osheki okameethataki pantayitakiri.[‡]

⁵ Okanta noñaaki inkiteki tajorentsi-panko, ashitaryaanaka tajorentsi-naki-perori.⁶ Ari ishitowanakiri 7 ronampiripaeni Tajorentsi owajankitaan-tatsini. Kitamaanikiyitaki iithaari, shipakiryaa-pero-taki owaneenkataka. Ithaantakiri rowetsika-mashiteetziri ooro⁷ Ikanta apaani inkite-weri kaatatsiri 4, ipayitawakiri ronampiripaeni Tajorents apaani pajo. Kimiwitaka janta pajoki, ari ojaa-kyaami iyatsimanka Tajorentsi, ashi oyirori ikañaanitee.⁸ Kachaaryeenkataki tajorentsi-panko, okantakaakawo rowaneenkawo Tajorentsi eejatzi itajorenka. Tekatsi mateeroni ikyee tajorentsi-pankoki roojatzi okaatan-tapaa-kyaari rowajankitaantaki ronampiri Tajorentsi.

Pajonaki-paeni jaayitaka katsiman-kantsi

16 Nokematzi tajorentsi-pankoki, ñaanata-nakiriri 7 ronampiripaeni Tajorentsi, ikantzi: “Piyaate pijakotero kepishaari okaatzi jaayiteen-chari 7 pajoki kimitakawori iyatsimanka Tajorentsi.”

² Arira retanakawo apaani ronampiri Tajorentsi ijakotakiro kepishaari jaayiteen-chari iwajoniki. Ari omapoka-shita-nakari antawo ipathaa-waetanaki ikaatzi kenta-kota-kawori iwaero mashireyantzi owantaniri, ikaatzi pinkathata-kirori roshiya-kaawo.

³ Ikanta itsipa ronampiri Tajorentsi ijakotakiro inkaari-mashiki jaayiteen-chari iwajoniki. Oshiyanakawo iraantsi inkaari, ithonkaka ikamaki jeekantawori.

⁴ Ikanta itsipa ronampiri Tajorentsi ijakotakiro nijaa-mashiki, oyaapyaaki nijaateni-mashi jaayiteen-chari iwajoniki. Opeyanakawo iraantsi nijaa-paeni.⁵ Nokematzi ifaawaetanaki ronampiri Tajorentsi rowaetakiri raminako-wenteri nijaa-weri, ikantanaki:

Tajorentsi, kañaaniri, rañiitaka paerani, tampatzika-shireri eeroka,
tema eeroka amina-koteeroni kameetha iroka-paeni.

⁶ Tema ikaatzi owamaayita-kiriri pashiyitari, ikaatzi apaatakaakiriri rira Kamantantaniri-paeni rowamaayitakiri,

riityitaki nimaeka miriyiteeroni iroka iraantsi.

Tema rootaki ikowakiri.

⁷ Okanta nokemaki ifaawaetanaki irika-paeni jeekatsiri taapookimento-tsiki, ikantee-yanakini:

¡Ariwé! Nowinkatharite Tajorentsi, okaatzi pikowakiri panteri tampatzikayitaki. Kyaariperori iroka.

⁸ Ikanta itsipa ronampiri Tajorentsi, ijakotakiro ooryaaki jaayiteen-chari iwajoniki. Romapoka-shitanaka ooryaa itaanakiri atziri-paeni.⁹ Tema antawo itakiri atziri-paeni ooryaa, rootaki opoñaan-tanakari itheenka-tajorentsi-waetanaki, ipaeryaa-shiwaeta-nakari Tajorentsi, ashitawori ishintsinka, owajankitaan-tatsiri. Tee imateeyaa ipiya-shire-yitee ipinkathateeri Tajorentsi.

¹⁰ Ikanta itsipa ronampiri Tajorentsi, ijakotakiro jempe ipinkathari-wentantzi owantaniri jaayiteen-chari iwajoniki. Antawo otsirenikaakitanaki. Antawo rashironkaa-yitaka atziri-paeni janta, ratsika-waetakiro inene ikemaatsi-waetaka.¹¹ Ari itheenka-tajorentsi-waetanaki, ikijima-waeta-nakiri Inkite-jatzi Tajorentsi, tema osheki ikemaatsi-waetaka, osheki ipathaa-waetaki. Roo kanteencha tee rooki-maetyaawo iyaari-peronka.

¹² Ikanta itsipa ronampiri Tajorentsi, ijakotakiro Antawaa-ki nijaa jaayiteen-chari iwajoniki. Omapokashitanaka opiryaatanaki. Aritaki imatakyaa imontyaa-yitapaaki pinkathari-yitatsiri jempe ishitowapiintzi ooryaa, rowayirityaa.¹³ Ikanta ishitowanaki peyari ipaanteki noonki. Ishitowanaki eejatzi peyari ipaanteki owantaniri, ari okimitakari ipaanteki theeri kamantanani, ishitowanaki peyari. Ikaatzi peyari shitowa-yitapen-tsiri, ariwaetaki mashero,¹⁴ Aritaki imatakiro rantayitero kaari ifaapintetzi. Ithonka riyaaata-shiyi-

† kithoki-yiteen-tsiri = uva †† inteena = 1600 estadio, 300 kilómetro, rootaki oshiyakawori aririka anashite okaate 7 kitejeri ‡ ajahaawenteemini: waerontsi

takiri ikaatzi pinkathari-yitatsiri kepatsiki. Iñaanta-kaayitakari rowayirita-kaeyaari, ipiyi-materika Tajorentsi Shintsi-perori. ¹⁵ (Pamini, noshiya-paeyaari koshintzi aririka nopiyakiri. Kimoshireyitee aamawentee-nani, kimitakariri oyirori okaakiini iithaari intsi-paete ikithaata-nakyaawo, eero ishiyamerekitantana-ka, rowaañee-tapaakiririka.) ¹⁶ Ikanta irika-paeni pe-yari, ipiyoyitakiri pinkathari-paeni Owayiriitoniki. Iñaani Heber-paeni, ikantee-tziro “Armagedón.”

¹⁷ Ikanta iweyaanta-paakawori ronampiri Tajorentsi, ijakotakiro tampyaanekaki jaayiteen-chari iwajoniki. Ikemaetatzii kaemaneen-tsiri tajorentsi-pankoki, ojeekira iwinkatharimento, ikanteetzi: “Ari othonka-paaka!” ¹⁸ Ari iñeetakiro ochenkitanaka ookatha-rentsi, antawo okamenitaki, ikemaetakiro eejatzi antawo omoyekanaka kepatsi. Tee iña-piintee-tziro kimitakawori iroka omoyeka, roojatzi paerani owakira itzimantayi-tanakari atziri-paeni kepatsiki. ¹⁹ Okanta antawo nampitsi Kompitaari, mawakota okaatanaki otankana-ki. Ari othonkakari eejatzi opookanaki nampitsi-paeni tzimayita-tsiri kepatsiki. Roo kanteencha tee imae-jantzi-maetari Tajorentsi Kompitaari-jatzi, tema imapero-waetakiri rowajankitaan-takari iyatsimanka. ²⁰ Ari othonkakari maawoeni othampishi, tee iñeeteero. Ari okimitakari eejatzi ochempi-paeni. ²¹ Tema paryapaaki tenayita-tsiri jiriniki, anawyaa-yitapaakiri atziri-paeni. Roo kanteencha eekiro riyaa-kaana-kitziro itheenka-tajorentsi-waetanaki, ikijima-waeta-nakiri Tajorentsi, tema imaperotakiziro ikowaenkaa-perotakiro Tajorentsi. †

Rowajankiteetero oshiyakawori antawo mayempiro

17 Ikanta ipoka-shita-paakina apaani Ronampiri Tajorentsi kaatatsiri 7 roteeya-yitakirori iwajoni, ikantapaakina: “Pipoki, piñeero jempe ikanteeteri rowajankiteeteri atziri-paeni, tema ikimi-yitakawo apaani mayempiro jeeka-cheraatan-takawori aataayitakaha nijaa.” ² Iroka kimitakawori mayempiro, kimi-witaka roomi imayempi-yitakimi ikaatzi pinkathari-wentan-tatsiri nampitsiiteki. Okimiwitakawo eejatzi, othonka-kirimi oeshinkitaa-yitakirimi kepatsi-jatzi-paeni. ³ Ikanta raashire-tanakina ochempi-mashiki. Ari noñaakiro apaani tsinani okyaa-kotakari kityonkari owantachari, okaatzi 7 iito, 10 ichee. Eenitatsi waerontsi-paeni jankinateen-chari iwathaki, itheenka-tajorentsi-waeteetzi. ⁴ Okithaataro iroka tsinani, okityonka-mawotatzii, eejatzi kamaamawoneentatsiri. Kameetha rowaneenkaetan-takawo ooro, eejatzi poreryaari mapiki-paeni. Oteeya-nakitakiro rowetsikae-tziri ooro. Okimiwitaka ari ojaayita-kyaami oyaariperonka, eejatzi omayempinka. ⁵ Eenitatsi jankinateen-chari opankaki, kaari ikematha-witeeta paerani, okantzi: “Antawo Kompitaari, Antawo Mayempitaantsi, Kijaneenta-peroteetziro Kepatsiki.” ⁶ Namina-perotakirori iroka tsinani, tema oshinkita-tyaawo riraa rashiyitaari Tajorentsi ikaatzi rowamahae-takiri, riraa eejatzi ikaatzi rowamahae-takiri ikenkithata-koteeri

† tenayita-tsiri = apaani talento, 40 kilo

Jesús. Ikanta noñaakiro iroka, osheki nopampoyaa-wenta-nakiro. ††

⁷ Ari ikantana ronampiri tajorentsi: “¿Iitaka pipampoyaa-wentan-tawori iroka? Aritaki nokantakimi oeta oshiyakaa-wenta-chari, teera riyotako-witeetawo paerani iroka tsinani, eejatzi irika owantachari okyaa-kotakari, shenita-tsiri iito, eejatzi ichee. ⁸ Itzimitaka paerani roshiya-kaawentee-tziri owantachari, tee iñeetziri nimaeka, roo kanteencha rooteentsi ishitoyi ipoñaakyaawo omooki inthomoeki-pero-tzira, aritaki rowamahae-teeri. Riima kepatsi-jatzi-paeni, kaari jankinata-kota-chani paerani rowetsikan-teeta-kawori kepatsi, osheki ipampoyaa-minthata-nakiri irika owantachari. Tema eero ikemathatziro oeta kanta-kota-chari: ‘Itzimitaka paerani, tee iñaeteeri nimaeka, rooteentsi ipiyee.’ ⁹ Omatantyaari ikematheetero iroka, okowa-perotatyaa otzimi yonanitaantsi. Kaateen-tsiri 7 iitontsi okyaa-kotakari tsinani, rootaki oshiyakaa-wentacha 7 ochempi. ¹⁰ Eenitatsi paerani ikaatzi 7 pinkathariwentakirori janta. Aritaki rotsinampaetaki ikaatzi 5 pinkathari. Eenitatsi apaani pinkathari-ritatsiri nimaeka. Riima itsipa, riitaki pinkathari-ritatsini paata, tekiraata itzimi. Irika oweyaantanakyaawoni eepichokini ipinkathariwita-paentyaa, eero ojamani-perotzi.

¹¹ Irika owantachari tzimita-chari paerani, kaari iñeetziri nimaeka, itsipa irika, riitaki kaatapaen-tsini 8. Roo kanteencha ari roshiya-witapaa-kyaari itsipa kaateen-tsiri 7 pinkathari-paeni. Ari ithonki-maetee-takyaari.

¹² Rooma kaateen-tsiri 10 ichee, oshiyakaa-wentari pinkathari-paeni, kaatatsiri 10. Tekiraata ipinkathari-wentan-tayite rirori. Tema aririka ipinkathari-wentan-tanaki owantachari, riiyitaki itsipayityaari ipinkathari-wentante. Eero ojamani-pero-tzimaeta, apatziro ishirinka-paentyaa eepichokiini ooryaa. ¹³ Irika-paeni pinkathari-paeni raapatziya-kota-wakae-yaawo ranteri. Ipinkathari owantachari, eero ipiyatha-waetari. ¹⁴ Osheki rowayiri-minthatyaaari Ipireetari. Roo kanteencha irika Ipireetari, riitaki otsinampaan-tatsini. Tema riitaki omperayitari omperayitan-tachari. Riitaki pinkathari-wentziri pinkathari-wentan-tatsiri. Itsipayitee-yaari rirori ikaatzi ikaema-shire-yiteeri, ikaatzi riyoshiiteetaki, ikaatzi kyaaryoo-wenta-kiriri.” ‡

¹⁵ Ikanta ikantakina eejatzi ronampiri Tajorentsi: “Iroka aataayitaha nijaa ojeeka-thapyataan-takari tsinani, riitakira oshiyakaa-wenta-chari atziri-paeni nampiyitawori jempe-rika-paeni, piyoyiteen-chari jempe-rika-paeni, ikaatzi ipinkathari-wentee-tziri jempe-rika-paeni, kemathata-wakaawori iñaani jempe-rika-paeni.

¹⁶ Irika-paeni atziri-paeni jeekantawori 10 nampitsi, oshiyakaa-wentakari 10 icheepaeni, ari ikijaneenta-nakiri jeekantawori nampitsi oshiyakaa-wentakari tsinani. Ari ikimita-kirori eejatzi owantachari osheki ikijaneenta-nakiro. Okimiwityaawomi raatonkoryaatyeeromi tsinani, rowawatha-waeta-nakyaawomi, itaawaeta-kiromi. Tema ithonkakiro nampitsi oshiyakaa-wentakari tsinani. ¹⁷ Riitaki Tajorentsi kantakaawori aapatziya-

†† rashiyitaari Tajorentsi = kiteshireri ‡ ipireetari = owisha = cordero

wakaan-takawori antayitziro iroka-paeni. Rijjatzi kantakaawori ikemijanan-takariri owantachari. Rootaki ranteeteri, roojatzi omonkaatan-takyaari ikantakiri Tajorentsi. ¹⁸ Ari okantakari, tema iroka tsinani rootaki oshiyakaa-wentacha antawo nampitsi. Tema ikaatzi jeekantawori iroka nampitsi, ipinkathari-wenta-witakari nampiyitawori otsipaki nampitsi-paeni.”

Rapathakiro-ryeetakiro Kompitaari

18 Okanta okaatapaaki iroka-paeni, noñaatzii ishaawi-nka-paakini itsipa ronampiri tajorentsi. Otzimi-motziri rirori osheki ishintsinka, osheki rowaneenkawo. Roorenta-paakiro kepatsi. ² Ikaemapaaki, ikantzi:

Rapathakiro-ryeeta-kirowa antawo nampitsi Kompitaari.

Apatziro inampitaawo janta inashi-yita-chari peyari-paeni,

ijeekayitee janta maawoeni kamaari-yitatsiri.

Ari inampitaawori eejatzi inashiyita-chari tsimeri ipinkae-tziri owapiintariri kaminkari.

³ Tema atziri-paeni ikaatzi jeekawita-chari nampitsiki oshiyakaa-wentakari tsinani, ashaahanta-pero-yiwitaka,

Riyompari-waeta-piinta-witakari atziri-paeni jeekayita-tsiri otsipaki nampitsi.

Ikaema-shire-yitakiri atziri-paeni roshiya-kotee-yaari jempe ikantayi-witaka rirori-paeni apatziro ikowa-peroyitziro ashaahawontsi, eejatzi iñaamata-shiwae-tari.

Rootaki kaari iñaantawo ikinatyaari Tajorentsi, ikimita-kotakawo tsinani mayempiro.

Okimiwitakawo ishinkita-tyeeyaawomi ashaahawontsi, rootaki rantayitan-takawori oshiyakawori mayempitaantsi.

⁴ Okanta nokemaki rapiita-nakiro iñaawaetzi inkitejatzi, ikantzi:

Asheninka-paeni, eero pitsipatari jeekantawori nampitsi oshiyakaa-wentakari tsinani,

Eero pitsipataari pikaaripero-shireta-waete,

Pitsipataari-kari rowajankitahae-teeri.

⁵ Tema ikenkishiryaakiro Tajorentsi iyaari-peronka, okimiwitaka oenoka-tyeeyaami iyaari-peronka inkiteki, ari opiyotakari.

⁶ Pikijako-wentee-yaari, papiipiinteri powajankiteeri.

Tema iroka kaari-perori oshiyakaa-wenta-chari oetakiriri tsinani shinkitan-tatsiri,

Poepiyiniro roori, pitontaateniro.

⁷ Aminaashi-waetaka okanta-piintzi roori: ‘Naaka pinkathawo, eero iñeetana nashironkaa-waetyaa noshiya-kotyaawo kinankawo.’

Tema osheki ajahaa-wenta-pero-waetakawo owaneenkataha, oetziñaarikotakawo omayempi-perowae-taki.

Rootakira oñaantyaawori nimaeka okemaatsi-perowaeteeyaa.

⁸ Rootaki omapokan-teeyaari rowajankitahaero apaani kitejeri,

Ari omantsiyataki, okemaatsi-waeteeyaa, ayimateero otashe,

ari itahaeteero.

Riitaki mateeroni Awinkatharite Tajorentsi rowajankitahaero.

Tema otzimi-motziri rirori ishintsinka.

⁹ Aririka iñahaetakiro owachaarinka otahaeyaa

nampitsi oshiyakaa-wentakari tsinani, osheki

rowashireta-kotee-tyaawo, riraako-waetyaawo

pinkathari-paeni, tema riitaki tsipata-kariri ikaatzi

jeekanta-kawori rantayitziro oshiyayitawori mayempi-taantsi. ¹⁰ Inteena ikatziya-yitaka irika-paeni ithaawan-teeyaakawoni rowajankitee-teri, ikanteeyini:

‡Ashironkamatsiterini nampitawori Kompitaariki!

Roopero-waewitaka nampitsi.

¿Intsipametema rowajankitee-takimi? Tekira

ishirinkyaa-ta ooryaa.

¹¹ Ari ikimita-kyaaari ikaatzi riyomparita-piintakari, osheki rowashireta-kotyaari, riraako-waetyaari, tema

tekatsi riyompariteeyaa. ¹² Tema riyompari-piintakari

roorote, iyorikite, poreryaari imapini kijokiri kitamaa-nikiri pinaperota-chari, inashi-yitachari kithaarentsi, ki-

tamaa-mawori, kamaama-woneentatsiri, kityonka-mawoperotatsiri, karenimawori. Eeniwiwitacha oshiya-

wori jantari. Eeniwiwitacha rowetsikani ipothoyitakiri kameetha, cheetsi, incha-kota pinayita-chari, eshiroyi-

ta-tsiri, mapi. ^{†13} Eeniwiwitacha meta, eeniwiwitacha inashiwaeta-chari kajankari, eeniwiwitacha imiriteetziri,

eeniwiwitacha owaaki inchatto oshiyariri yeenkantsi,

eeniwiwitacha opane rowaetari, eeniwiwitacha ipira-paeni, ikyaakoetari, ishiyako-mentotari, eeniwiwitacha

eejatzi romperatani-paeni. ^{††14} Ikanteeyeni:

Ari othonka-paakari chochoki-paeni piñaamata-piintakari.

Tee otzimayitee ashaahawo pikowa-piintakiri, ari okaatapaaki owaneenkata.

¹⁵ Inteena raminako-yiteero riyomparita-piintari, ithaawaki eero itsipatahae-tantari rowajankitee-teri.

Antawo riraa-kotyaawo rowashireta-kota-nakyaawo.

¹⁶ Ikanteeyini:

‡Ashironkamatsiterini nampitawori janta! Roopero-waewitaka nampitsi.

Tzimayi-witacha osheki rooperori kitamaa-mawori imaatha, kamaama-woneenta-tsiri, eejatzi kityonka-mawoperota-tsiri.

Eeniwiwitacha osheki roorote, kijokiri kitamaa-nikiri pinaperota-chari.

¹⁷ Apatziro ishirinka-neentanaka eepichokiini ooryaa, ari ithonkae-takiro antawo ashaahawo.

Ari roshiyakari jeekayiteen-tsiri ramaatako-mentoki,

inteena ikatziya-yitaka ramina-kotziri jempe ikanta

ithonkae-takiri. Ari ipiyotee-yakani ikaatzi antakoy-

itzirori ramaatako-mento, itsipayitakari ikaatzi ote-

tantawori. ¹⁸ Ikanta iñaakiro okachaarenkataki nampitsi otahaa, osheki riraa-kotakawo, ikantayitzi:

† kijokiri kitamaa-nikiri pinaperota-chari = perla †† ipira-paeni = ganado, owisha; ikyaakoetari = kawayo

Tekatsi otsipa nampitsi ikimitee-yaawoni iroka rooperowitachari.

¹⁹ Antawo rowashiretako-waetaka, ikantee-yakini: Ashironkamatsiterini ikaatzi nampita-kawori janta. Tema ashaahanta-yiwitakae aakapaeni aayita-piin-takiro ashaahawontsi amaatako-mentoki.

Tema apatziro ishirinka-paenta eepichokiini ooryaa, ari ithonkae-takirori.

²⁰ Rooma eeroka-paeni inkite-jatzi, kiteshireri, Otyaantaa-rewo-paeni, Kamantantaniri-paeni, Otzimatyee pikimo-shireyite, tema ikamantzita-yi-takae Tajorentsi rootaki rowajankitaan-takariri jeekantawori antawo nampitsi, ikijako-wenta-yitaa-tziimi eeroka-paeni.

²¹ Ikanta apaani ronampiri Tajorentsi tzimatsiri ish-intsinka, raaki antawo mapi tonka-mentotsi, rookakiro inkaariki, ikantzi:

Nokimitaakiro nookakiro antawo mapi,
Ari nokimiteerori eejatzi antawo nampitsi Kompitaari.
Ari opeyaari, eero ifahaeteero.

²² Eero ikemaeteero omampaani, okameñee-nkate owiyompi-mento, ojonkari eejatzi otziwoori.

Eero ifahaeteero okaatzi owetsika-yitziro jempe-rika oeyitari.

Eero ikemaeteero opoemate otonka-mento.

²³ Eero ifahaeteeri imorekae ootamento.

Eero ifahaeteero aawakaeyaa.

Ari okaatapaaki maawoeni iroka, tema osheki oetz-impina-shire-yitakiri itsipa-jatzi atziri-paeni, kimiwitaka okija-minthata-tyeerimi.

Tema antawo ishintsi-yiwitaka ikaatzi yompari-pi-intawitariri.

²⁴ Rootaki owatsinaa-waeta-kiriri itsipa-jatzi-paeni, apata-kaawaetakiri rira Kamantantaniri-paeni. Ari okantakiriri maawoeni kiteshireri-paeni.

Ithaamenteetya inkiteki

19 Okanta okaatapaaki iroka, nokematzi kameñee-nkata-neentsiri ikaemaeyini osheki inkite-jatzi, ikantzi:

ƆAapa! Riitaki Tajorentsi owawijaa-koyiteeri. Otzimi-motziri rowaneenkawo, eejatzi ishintsinka.

² Okaatzi ikoyiri ranteri rirori, tampatzikari okantayitaka.

Kyaariperori irika.

Tema rowajankitaakiro mayempero owaaripero-yi-takiriri kepatzi-jatzi-paeni.

Ipiyako-wentaari ikaatzi rowamayi-takiri romperatani.

³ Roojatzi rapiipiintee-yirini, ikantzi:

ƆAapa! Okatziyeen-kateeta owachaarinka. Ashi owaero.

⁴ Ikanta 24 antaripero-paeni, itsipatakari 4 inkite-weri-paeni, rotziwerowae-yanakani, tema ipinkathata-nakitziiri Tajorentsi ijeekaki rirori iwinkathari-mentoki, ikanteeyini:

ƆKyaariwé! ƆAapa!

⁵ Eenitatsi ñaawaeta-neentsiri jeeka-mento-tsiki, ikan-teetzi:

Maawoeni rompera-yitaari Tajorentsi, piweshiryaa-wentee-yaari.

Pipinkathateeri maawoeni, retanakyaawo iryaani-paeni eejatzi antari-paeni, maawoeni.

⁶ Okanta nokemaki kameñee-nkata-paentsiri, ariwaetaki ipiyoteeyani atziri-paeni, ariwaetaki oparyee-nkatzi nijaa, ariwaetaki ookatha-rentsi. Ikanteetzi:

ƆAapa! Aritaki pinkathari-wentantee Tajorentsi, riitaki Awinkathari-tee-yaari Shintsi-perori.

⁷ Jame akimo-shire-wenteri,

Jame ajahaawentee-yaari,

Tema rooteentsi roemoshirenkiri raawakaeyaa Ipireetari.

Tema wetsikaka iinantaari.

⁸ Ishinettee-takiro okitamaate oethaari, tee okipatsi-waetzi, poreryaayitaki.

Oshiyakaa-wenta-chari kitamaari oethaari, rootaki kameethari ranta-piintziri kemijantzinkari-paeni kiteshireri.

Rakiyoteeteri raawakaeyaa oshiyakariri Ipireetari

⁹ Ikanta ikantapaakina inkite-jatzi: "Pojanatero iroka: Osheki ikimo-shiretee ikaatzi ikaemae-takiri rakiyoteeri raawakaeyaa Ipireetari." Eejatzi ikantakina: "Iroka, rootaki ifaani-perori Tajorentsi."

¹⁰ Ari notziwerowanaka nopinkathata-nakiri ronampiri Tajorentsi, ikantana: "ƆEero pipinkathatana naaka! Ari akaateeyini romperatee Tajorentsi, ari noshiyimi eeroka, ari noshiyakari ikaatzi oejokiro-yitakawori ikenkithata-paentziri Jesús. Tema riitaki pipinkathate Tajorentsi. Tema okaatzi ikenkithata-paentziri Jesús, rootaki yotashireta-kaayita-kiriri Kamantantaniri-paeni."

Kyaakota-kariri kitamaari ikyaakoetari

¹¹ Okanta noñaaki ashitaryaanaka inkite. Eenitatsi janta apaani kitamaari ikyaa-koetari. Riima kyaakota-kariri, riitaki iiteetzi "Oejokirotantaniri," iiteetzi eejatzi "Kyaariperori." Aririka rowajankitaante, raminap-erotziro kameetha tampatzika. Ari okimitari eejatzi aririka rowayiritante. ¹² Ikimitakawo paamari roki.

Amanthee-perotaka. Rojaninkatakawo waerontsi kaari riyotakoetzi, apatziro riyotziro rirori. ¹³ Riitaki kithaata-kawori kithaarentsi othakakiri iraantsi. Iiteetzi eejatzi "Ifaani Tajorentsi." ¹⁴ Eenitatsi osheki rowayirite inkiteki. Okitamaa-theetakira iithaari, tee okepatsi-waetzi.

Riitaki oyaatakiriri kyaakoyita-kariri kitamaari ikyaakoetari. ¹⁵ Ari oshitowa-nakiri ipaanteki oshiyakawori othoyempyaa-nikitzi ojataa-mentotsi, rootaki rompojan-teeyariri iijaneentani. Riitaki omperatan-teeyarini reshiro-kotzite. Riijatzi kawirinkironi chochoki oshiyakawori imiriteetzi iiteetzi "Imashirenka Tajorentsi Shintsi-perori." ¹⁶ Riitaki jankinata-kawori iroka waerontsi iithaari, eejatzi iporiki. Iroka waerontsi: "Pinkathari-wentziri pinkathari-paeni. Omperatariri omperatan-taniri-paeni."

¹⁷ Ikanta noŋaaki itsipa ronampiri Tajorensi ikatziyan-takari ooryaa, ikaemapaakiri maawoeni tsimeri-paeni ahayita-tsiri, ikantziri: "Pipoki pipiyotee-yaani, pakiyoteeri eeroka-paeni Tajorensi roe-moshirenkaha. ¹⁸ Tema ari powayitee-yaari atziri-watha: iwatha pinkathari-paeni, iwatha reewari omayiri-paeni, iwatha riiperori-paeni, iwatha ikyaaakoetari eejatzi kyaakota-piintariri. Tee apatziro powaeyaari irika-paeni, tema powayitee-yaari eejatzi iwatha maawoeni: omperataa-rewo, omperatantari, antaripero-paeni, iryaani-paeni, maawoeni." ¹⁹ Okanta noŋaakiri kowaenkari owantachari, noŋaakiri eejatzi pinkathari kepatsi-jatzi itsipayitakari rowayirite. Ari ipiyotee-yakani ikoyi rowayiriteri kyaakota-kariri kita-maari ikyaaakoetani itsipayitakari eejatzi rowayirite. ²⁰ Eenitatsi iita oteeyawa-kiriri owantachari. Ari ikimitee-takiri theeri kamantantari itsipata-piintakari ita-jonka-wentantzi. Rootaki ramatawitan-takariri ikaatzi kentako-yitakawori iwaero owantachari, eejatzi ikaatzi pinkathata-kirori roshiya-kaawo. Irika owantachari eejatzi theeri kamantantari, rookaetakiri opaama-shithakyaatakira paamari, okiteri-moetotakira shitziri owachaarinka. ²¹ Rowamae-takiri maawoeni kemijanta-nakiriri, rowathee-tantakari shitowa-paentsiri ipaan-teki kyaakota-kariri kitamaari ikyaaakoetari. Kema-perotee-yakani tsimeri-paeni.

Osheki ojarentsi okaate 1000

20 Okanta noŋaaki rayiita-paaki itsipa ronampiri Tajorensi. Roteeyakiro rashita-ryaan-tyaawori omoo inthomoeki-perota-tsiri. Roteeyaki eejatzi antawo eshirotha. ² Raakiri noonki, maanki tzimiteen-chari paerani. Riitaki Kamaari, Yakatantari. Roojotakiri okaate 1000 ojarentsi ijeeki. ³ Ari rowariyaakiri omooki inthomoeki-perota-tsiri. Rashita-kotakiri, rowichakotakiri eero ramatawitan-taari atziri-paeni, roojatzi omonkaatan-takyaari okaate 1000 ojarentsi. Aririka okaatapaaki iroka, ari roojoryaa-kota-paenteri eepichokiini.

⁴ Okanta noŋaaki osheki jeeka-mentotsi jempe ijeekayitee ikaate pinkathari-wentan-tatsini. Ari noŋaakiro ishire-paeni ikaatzi ithatyee-takiri ikemijanteerowa iŋaani Tajorensi, ikenkithata-paentziri paerani Jesús. Tema irika-paeni, tee ipinkathatzi rirori owantachari, tee ipinkathatziro roshiya-kaawo eejatzi. Tee ikentako-pankatakotyaawo iwaero owantachari, eejatzi rakoki. Riyyitaki aŋaayitaa-tsiri, ipinkathari-wentantayitee rirori itsipataari Jeepatzii-totaa-rewo, okaatzi 1000 ojarentsi. ⁵ Riima itsipa ikaatzi kamayiteen-tsiri, tee raŋaayitee rirori, roojatzi omonkaatan-tapaakari 1000 ojarentsi. Rootaki iiteetziri "Etwori Aŋahaantsi." ⁶ Ari ikimoshireyitee paata ikaate piriintaa-chani iiteetakiri "Etwori Aŋahaantsi." Tema kiteshireyitee. Eero rapiiteero ikamayitee. Ashi rowaero raŋaayitee, riitaki oshiyee-yaarini Omperatjorensitaa-rewo rantawaeteeniri Tajorensi, rantawaeteeniri eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo. Ari itsipataari ipinkathari-wentantee okaatzi 1000 ojarentsi.

⁷ Aririka omonkaatyaawo 1000 ojarentsi, aritaki romshitowaeta-paenteri Kamaari rashita-koetakiri. ¹⁸ Aririka ishitowapae, retapae-yaawo ramatawita-paeri maawoeni atziri jempe-rika inampiyitawo. Iroka nampitsi-paeni iiteetakiro "Gog," otsipa "Magog." Ipiyoteeri maawoeni janta ikoyi rowayirita-kaeyaari. Oshhekiperote atziri, okimitawo oshhekiitzi impaneki nijaa-thapyaaaki. ⁹ Riyaatee-yakini jempe owinteni-pathatzi, itapotakiri kiteshireri-paeni jempe ipiyotee-yakani rirori-paeni. Ari okaatzi itapotakiro eejatzi iiteetziri "Etake-perotaawo Nampitsi." Ari romapoka-shiteeyaa oparya-paaki paamari, othonkakiri maawoeni. ¹⁰ Riima Kamaari amatawitan-taniri, rookaetakiri opaama-shithakyaatakira paamari, okiteryeenkatakira oshitzinka owachaarinka. Ari rookitee-takariri kowaenkari owantachari, itsipahae-takiri theeri kamantantari. Ashi rowaero ikemaatsi-waeteeyaa janta.

Raminakoe-tantee kitamaariki jeeka-mentotsi

¹¹ Okanta noŋaaki antawo kitamaari jeeka-mentotsi. Eenitatsi jeekanta-kawori, riitaki thonkaerori inkite eejatzi kepatsi. ¹² Ari ikatziyee-yakani kamayiteen-tsiri janta kitamaariki jeeka-mentotsi, itsipayitaari antari-paeni eejatzi iryaani-paeni, maawoeni. Ari rapineeryaanakiro jankina-rentsi, rapinee-ryaanakiro eejatzi otsipa jempe rojankinata-kotaka aŋaayitaa-tsini. Ari raminakoe-teero jempe rojankinata-koetziri atziri-paeni okaatzi rantayitakiri. ¹³ Ari ikimi-tzitakiri ikaatzi piinkayiteen-tsiri nijaaki, ipiyotaka rirori-paeni. Ikaatzi kamayiteen-tsiri, ari ijeekitee-yakani eejatzi janta ikimi-witakawo atziritatyeeemi "Kaamanitaantsi," apakahaerimi omperawae-witakari. Ari ikaatzi raminakoe-teeri rirori-paeni okaatzi rantayitakiri. ¹⁴ Okanta rookaetakiri "Kaamanitaantsi" opaama-shithakyaatakira paamari otahaeyaa. Iroka paamari paama-shithakyaateen-tsiri, rootaki iiteetakiri "Apiteta-tsiri Kaamanitaantsi." ¹⁵ Ari ithonkyaari rookaeteeri opaama-shithakyaatakira paamari ikaatzi kaari jankinata-kotachani raŋaayitee.

Owakirari inkite eejatzi owakirari kepatsi

21 Okanta noŋaaki owakirari inkite, eejatzi owakirari kepatsi. Tema thonkaka paejatoteentsiri inkite, eejatzi paejatoteentsiri kepatsi. Tee iŋahaeteero inkaari. ² Okanta noŋaaki okinapaaki inkiteki nampitsi tajorensita-tsiri, iiteetziro "Owakirari Aapatziyaweni." Riitaki Tajorensi owayiita-kaanta-kirori. Owaneenkataka, ariwaetaki tsinani owaneenkata-shitari oemintyaari. ³ Ari ishintsiteetanakiro iŋaawaeteetzi janta jeeka-mento-tsiki, ikanteetzi:

‡Pamini! Ojeeki-moteeri kepatsi-jatzi-paeni tajorensithaante jempe inampitawo Tajorensi.

Tema itsipataari Tajorensi jempe ijeekayitzi rashiyitaari.

⁴ Tema riitaki Tajorensi oshekyaaki-peroteerini, roemoshirenka-yitee-ri.

† Kamaari = Yakatantari

Eero ikaamane-yitee, tekatsi katsiwaetaa-tsini, tekatsi irahaachani, tekatsi kemaatsi-waetaa-chani.

Tema ari okaatapaaki iroka-paeni.

⁵ Ikanta iñaawaetanaki jeekaen-tsiri iwinkathari-mentoki, ikantzi: "Nowakirata-kahaero maawoeni."

Ikantanaki eejatzi: "Pojanatero iroka, tema kyaariperori ñaantsi iroka, ari okantee-tatyee-yaani."

⁶ Ari ikantana: "Ari oweyaapaaka! Naaka oshiyawori etawori jankina-rentsi, eejatzi oweyaantapaakawori. Naakataki etakaan-tanakawori. Naakataki thonkaeroni. Eenitatsi-rika miritatsiri, ari nomirita-ka-hae-ri nijaa owañaan-tatsiri. Ipashii-teeyaari, tee opinata. ⁷ Rootaki noshineta-kiniriri otsinampaataniri-paeni. Tema naaka Tajorentsi ipinkatha-yitee. Nokimita-kaanteeri rirori notyomi-paeni. ⁸ Roo kanteencha eerowa notyomintaa ri thaayin-kari, kijoshireri, kija-neentantaniri, owantaniri, mayempiri, matsintzi, pinkathata-kiriri oshiyakaa-wontsi, theeri-paeni. Tema riitaki taayitaa-chani opaama-shithakyaatakira, kityeryee-nkateen-tsiri owachaarinka. Rootaki apiteta-tsini ikamayitee."

Owakirari Aapatziyaweni

⁹ Okanta okaatapaaki iroka-paeni, ipoka-shita-paakina apaani ronampiri Tajorentsi owajankitaan-taniri roteeya-kirori iwajoni. Ikantapaakina: "Pipoki noñaay-imiro oshiyakaa-wentari tsinani iinantaari Ipireetari."

¹⁰ Raashire-katanakina tonkaariki ochempiki. Roñaahakinawo antawo nampitsi tajorentsita-tsiri iiteetziri Aapatziyaweni, rootaki rowayiiteeri Tajorentsi opoñahawo inkiteki. ¹¹ Janta nampitsiki, ari iñaahateerori rowaneenkawo Tajorentsi, shipakiryaa-waetaki, ariwaetaki okanta mapiki poreryaa-tatsiri, pinaperota-chari.

¹² Antawo iroka otanto-nampiro. Okaatzi 12 jempe ikyaa-piinteetzi. Eenitatsi ikaatzi 12 ronampiri Tajorentsi aminako-wenta-yitzirori jempe ikyaa-piinteetzi. Ari rojankinee-takiro iwaero itomi-paeni Israel.

¹³ Okaatzi mawa janta ikyaa-piinteetzi monteta-kariri ishitowapiintzira ooryaa. Eejatzi jempe itziroryaapi-intziro ooryaa okaatzi mawa. Katonkonta okaatzi mawa. Kirinkanta okaatzi mawa. ¹⁴ Eenitatsi okaatzi 12 antawo mapi otzitakirori otanto-nampi. Ari jankina-yitakawori 12 iwaero-paeni Rotyaantaa-rewopaeni Ipireetari.

¹⁵ Irika ñaanata-kinari, roteeyaki imonkaa-mento-shithaki rowetsikae-tziri ooro, rootaki imonkaatan-tyaawori otanto-nampi, eejatzi jempe ikyaa-piinteetzi.

¹⁶ Ari omonkaata-wakaa ojanthatzi onampi-naki iroka nampitsi, tee awija-wakaa. Ikanta retanakawo ronampiri Tajorentsi imonkaatziro jempe oweyaa ojanthatzi onampina, ojenokitzi eejatzi otontatzi, okaatzi 12000 shiya-shiyawae-mentotsi omonkaataka. ¹⁷ Ikanta imonkaatakiro eejatzi otanto-nampi, okaatzi otontatzi 144 ikonaki. Rootaki imonkaatan-takari ronampiri Tajorentsi kimitawori ikonaki atziri imonkaatanta-piin-

† poreryaa-tatsiri = jaspe †† 12000 shiya-shiyawae-mentotsi = 2200 kilómetro.

tari rirori. ¹⁸ Iroka otanto-nampi, oshiyawitakawo mapi porekatsiri. Riyoshiita ooro rowetsikae-tanta-kawori nampitsi, porekatsiri. ¹⁹ Iroka otzinkamitakari otanto-nampi, rootaki rahaetaki pinapero-yitachari mapiki inashiyita-chari oporeka-kiyitzi: thonkirikitatsiri, eeriyitatsiri, kitiaa-nikiri, ²⁰ kiteriri, kityonkari, kityeryenkari, anashiriki, potsitari eejatzi kitamaa-ri. ²¹ Okaatakira 12 ikyaa-piinteetzi, roo rahaetaki antawo-perori mapi, kijokiri kitamaakiri pinaperota-chari, imokayitakiro rowetsikan-takawori. Maawoeni owaankii-teriteki nampitsi, riyoshiita ooro rowetsikae-tanta-kawori, porekakitatsiri. ‡

²² Tee otzimapaee janta tajorentsi-panko. Tema riitaki inampitantee-taari Awinkatharite Tajorentsi Shintsi-perori itsipataari Ipireetari. Riitaki poyaatee-yaawoni tajorentsi-panko janta. ²³ Tee ikowaeta-paeri ooryaa, eejatzi kashiri. Tema rowaneenkawo Tajorentsi koñeetyaa-kahaeroni. Riitaki Ipireetari kimittee-yaarini ootamentotsi. ²⁴ Riitaki koñeetyaa-koteeroni ranashiyiteera atziri-paeni janta. Pinkathari-paeni tzimayiwita-chari rowaneenkawo kepatsiki, kameetha ijeekayitee janta ipinkathateeri Tajorentsi. ²⁵ Eero otsirenitapae, tema ashi owaero okitejetapae. Eero ashita-nitaa nampitsi janta. ²⁶ Ikaatzi tzimayiwita-chari rowaneenkawo kepatsiki ipinkatha-witeetari, kameetha ijeekayitee janta ipinkathateeri Tajorentsi. ²⁷ Eero itzimae janta kaariperota-paatsini, eero iñaahateeri antayiteeroni ipinkae-tziri, eero itzimapaee eejatzi theeyapaa-chani. Apatziro inampiyitee-yaawo ikaatzi rojankinata-kotakiri Ipireetari rañaayitee janta.

22 Ikanta roñaaha-kinawo nijaa añaakaan-tatsiri. Kiteshaa-nikitaki. Rootaki shitowaata-tsiri ijeekamentoki Tajorentsi itsipatakari Ipireetari, ²² rootaki shiyaateen-chari niyankineki kaankiite-rentsiki. Omon-tetha-mashaataka oshooka-thapyaatan-takawo chochoki añaakaan-tatsiri. Ari okanteetani maawoeni kashiri okithokitzi eejatzi ojarentsiki. Aryaajenitakaantapae oshi. ³ Eero otzimapaee yakataantsi janta. Ari ojeekapaeri iwinkathari-mento Tajorentsi, eejatzi rashi Ipireetari. Ashi rowaero romperatani-paeni ipinkathateeri janta. ⁴ Aritaki iñaawootee-teeri Tajorentsi. Iken-tako-pankatakotee-yaawo atziri-paeni iwaero Tajorentsi. ⁵ Eero otsirenitapae janta. Eero itzimapaee ooryaa. Tema riitaki koñeetyaa-tsini Tajorentsi, Awinkathari-tetaari. Ashi rowaero ipinkathari-wentantapae atziri-paeni janta.

Rooteentsi ipiye Jeepatzii-totaa-rewo

⁶ Ikanta ikantanakina ronampiri Tajorentsi: "Kyaariperowa iroka ñaantsi, kantacha akemijantero." Tema paerani riyotakaa-yitakiri Tajorentsi Awinkatharite Kamantantaniri-paeni, ari ikimitakiri ni-maeka romperatani, rotyaan-takiniri Ronampiri

‡ porekatsiri = vidrio †† pinapero-yitachari mapiki inashi-yita-chari oporeka-kiyitzi = jaspe, zafiro, ágata, esmeralda, ónice, cornalina, crisólito, berilo, topacio, crisopraso, jacinto, amatista. †† ki-jokiri kitamaakiri pinaperota-chari = perla ††† kiteshaa-nikitaki = cristal

Tajorentsire roñaaha-yitakiri iroka-paeni, rootaki riy-otan-teeyari rooteentsira omayityaa jempe-rika oeyitari.

⁷ Iroka ikantzi Jesús: “Pamini! Rooteentsi nopiye. Iki-moshireyitee ikaate kemijanta-kironi kamantantee-takiri jaka jankina-rentsiki.”

⁸ Naakataki Juan jankinatzirori iroka. Naaka ñaakirori maawoeni, naaka kemakirori eejatzi. Ari notziwerowawitanaka nopinkathateri ronampiri Tajorentsi oñaahaki-nawori maawoeni iroka. ⁹ Ikantanakina rirori: “Eero pipinkathatana naaka! Ari akaateeyini romperatee Tajorentsi, ari noshiyimi eeroka, ari noshiyakari Kamantantaniri-paeni piyitziri ‘noyemijantzin-karitepaeni,’ noshiyari eejatzi ikaate kemijanteeroni jankinayenteen-chari jaka. Tema riitaki pipinkathateeri Tajorentsi.”

¹⁰ Ari ikantanakina eejatzi: “Okaatzi pojankinata-kotakiri awijayita-tsini paata, eero pomana-kotziro okaatzi ikamantee-takimiri, tema rooteentsi iña-haetero awijatsini. ¹¹ Tema ikaaripero-shire-teete itzimi-rika kaaripero-shireta-tsiri nimaeka. Ikamaari-pero-shire-teete itzimi-rika kamaari-shireteen-tsiri nimaeka. Ranta-pero-teetero kameethari itzimi-rika antakirori nimaeka. Itajorentsi-pero-shire-teete itzimi-rika tajorentsi-shireteen-tsiri nimaeka.

¹² Rooteentsira nopiye! Rooteentsira nopinayiteeri atziri-paeni okaatzi rantawae-wentakari apaani-paeni.

¹³ Naaka oshiyawori etawori jankina-rentsiki, Naaka oshiyawori eejatzi oweyaantawori. Naakataki etawori, Naakataki oweyaantawoni. Naakataki etakaan-takawori, Naakataki thonkaeroni.”

¹⁴ Iki-moshireyitee ikaate kiwayiteeroni iithaari, okini ishineteeteri iroka chochoki añaakaan-tatsiri, okini

ikyayitee ikyaa-piinteetzira nampitsiki. ¹⁵ Eerowa ikyayitee janta oshiyako-yitariri otsitzi, matsitan-taniri, antapiintakirori kaariperoyi-tatsiri, owamaan-taniri, ikaatzi pinkathata-kiriri tajorentsi-niro, ikaatzi ameta-piinta-kawori itheeya.

¹⁶ “Naaka Jesús otyaanta-kiriri ronampiri Tajorentsi ikamantemiro iroka-paeni, powawijayiniri eeroka ikaatzi piyowenta-piinta-kariri Tajorentsi jempe-rika-paeni. Naaka charinitariri pinkatharini David, ikashiya-kaetani. Naakataki iiteetzi ‘Ompokiro Kitejemenkiri.’”

¹⁷ Ikantzi Ishire tajorentsi: “Pipokiita.” Ari okantziri eejatzi ikimitakawori tsinani iinantee-tyaari.

Ikaate kemayiteeroni eejatzi iroka, ikantayitee: “Pipokiita.”

Ipokayite itzimi-rika miriyita-tsiri. Itzimi-rika kowa-noon-tsiri imiriteero nijaa añaakaan-tatsiri, rirawaete, tee opinata!

¹⁸ Eenitatsi nokaman-teriri ikaate kemaeroni jempe ojankinata-koyitaka awijayita-tsini paata: Eenitatsi-rika owanaa-shita-kyaaawoni jankinateen-chari, aritaki imaperoteeri Tajorentsi rowajankitaan-teeyari okaatzi kenkithata-koyiteen-chari jaka jankina-rentsiki. ¹⁹ Eenitatsi-rika thaña-pithatan-tyaawoni okaatzi ojankinateen-chari jaka, ari ithaña-pithatee-yaari paata Tajorentsi rirori eero ishineteeniri chochoki añaakaan-tatsiri. Eero ikyahae nampitsiki ikenkithata-koetakiri jaka.

²⁰ Iroka ikantzi kenkithatzirori iroka-paeni: “Rooteentsi nopiye.” Ari nokantzi naaka: “Kyaariwé, intsipaete pipiye.” ²¹ Okantashitzimaetyaa ashi rowaero ineshironka-yiteemi Awinkatharite Jesús Jeep-atzii-totaa-rewo. Kyaariwé.